

BINDING SECT. OCT 2 3 1967

PJ
6620
J35
1869

Jamāl al-Qarshī, Muḥammad ibn
ʻUmar
al-Ṣuraḥ min al-Ṣiḥāḥ

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

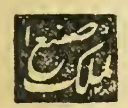

والهند بين [illegible] والبار [illegible] [illegible] اما [illegible] [illegible] اخره [illegible] [illegible]

والفصل بين الراس والبا [illegible] في الغرنا خنبار ماين [illegible] وفصل بصل افرامي بالزر [illegible]

Hafrah D
F 416 3 2
Jamal al-Qarshi, Muhammad ibn Umar
al-Surah min al-Sihah

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

قال الفقير الى مولاه الغني عمن سواه الواثق بالمتعالي عن الولد والوالد ابو الفضل محمد بن عمر بن خالد المدعو بجمال القرشي جعل الله
حاله وحصّل آماله اما بعد احمد الله وهو المحمود بكل اللغات وجلّها واشكره وهو المشكور على كثر الهبات وقلّها واصلي على مصلّي مضمار الرسالة
زمانا ومجلّي ميدان الدلالة رتبة ومكانا محمد الذي تحدث به على الالسن العربية وتذللت له كل صعبة ابية وعلى آله ذوي المناطق الفصيحة وصحبه
اولي المواثيق الصحاح صلوة متصلة الصباح بالرواح واسلم تسليما وبعد فان صحاح اللغة دواء العلة لسقام الجهل وشفاء الغلة لذي النهل
بل مصحّة من لغات العرب لكل سقيم ومنهج لطالبي الادب مستقيم ولعمر الله لقد تحلى به الجوهري جوهره وابان فيه فضله واظهره فلله دره ثم فيه
دره ما احسن ترتيبه واتقن تهذيبه شكر الله سعيه فيه وكافاه بالخير اضعاف ما يكافيه ولقد كنت برهة من الزمان في تطلابه بالثناء آن بعد لي
باستكتابه حتى ظفرت بنسخة مصححة بخزانة كتب المدرسة الصاحبية البرهانية المسعودية بكاشغر دامت معمورة مبانيها بسعادة بقاء بانيها في اربع
مجلدات ضخام صحاح كاسمها غير سقام فحملني نشاطها على الايجاز وطالبني من وعد له الايجاز بالانجاز شعر فظلما ام رجائي ونعد
خير راي انجاز ذي نار وعد فأتى لي بعدما استخرت الله تمم هذا الطرز الآتي وانا في علي نجز حاجتي وعدة الماتي فتحريت الايجاز فيه لا الانتخاب في
تجنبت الاطالة والاطناب معرضا عن الاستشهادات بالاشعار دون الامثال والآيات والآثار فما اوردت منها الا ابياتا قلائل حيث اضطررت
فيه الى الدلائل لما ان صاحب الكتاب رحمه الله اطنب غاية الاطناب في اشعار الاشعار وبيان الانساب وترجمت بالفارسية مفردات اللغة من
انواعها الثلث ليشترك في استفادتها الاوساط والاحداث وحذفت عن الاسم والمصدر حالة التجريف آلة التعريف ورسمت عن اختلاف ابواب
ثلاثيات المصادر بعينين عينت بها عيني فعلي الماضي والمضارع اذا الاختلاف فيهما واقع ورقمت اختلاف حركاتهما اولا ثم قربت انواع تلك
الحركة بحسب الاتمام ثانيا لا ان مجرد الرقم ربما يترك في الكتابة وبينهم واصطلحت ايضا رقمين هندسيين موضع الاولى والثانية من العينين مع بيان
ان المصدر من باب واحد وبابين وبينت بلفظة ايضا في المترادف معنى آخر من الثانية الصادرة هذا وقد اقتفيت الصحاح في ترتيبه الحسن المباني
ونفيت تكرير اللفظ عند تغير المعاني لصغر حجم الكتاب وخفة النقل والاستكتاب تسهيلا للكتبة وترغيبا للطلبة على وفق جهدهم في ابتغاء
طلباتهم وقدر هممهم في استكفاء مهماتهم نعم وهم ابناء زماننا الا يتامى في اكتساب الفضل قاصرة وان كانوا من بنية الاكاسرة والقياصرة وسميته
بالصراح من الصحاح وسألت الله الخير به للطالب والصلاح والفوز لي والفلاح وان يلحقني بالصلحاء الغابرين ويرزقني ذكرا صالحا في
الغابرين ويجعل لي لسان صدق في الآخرين راجيا من الفضلاء العاثرين عليه عفوهم عن هفوتي فيه والعثرة في الفلتة منها والكثرة واصلاح ما افسد
وترويج ما كسد وان لا يرشقوني بسهام الطعن واللوم ويتذاكروني بما عندهم من الخير بين القوم ويتاملوا فيما يأملونه من غيرهم للغد بعد اليوم
تحقيقا لحسن ظني بكرمهم وتصديقا لما يليق بي من محاسن شيمهم ان اريد الا الاصلاح ما استطعت وما توفيقي الا بالله عليه توكلت واليه انيب ولقائله
لله در الجوهري فانه لعلى ذرى التصنيف احسن مرتقى عمل الصحاح وحاز في ترتيبه قصب السباق لما لم يسبق هذا الصراح من
الصحاح مروّق بصفو لشاربه وما بمرتوق يسقي به القرشي ندمان النهى كاسي فوائد مطرف ومعتق فاشرب لتحظى كله اذ ليس يحظى
بها الا حظ منه لا احمق باب الالف المهموزة قال صاحب الصحاح ابو نصر اسمعيل بن حماد الجوهري رحمه الله نذكر
في هذا الباب الهمزة الاصلية التي هي لام الفعل فاما الهمزة المبدلة من الواو نحو العزاء الذي اصله عزاو لانه من عزوت او المبدلة من الياء نحو الاباء

PJ
6625
.J36
1861

390024
18.3.41

الذی اصله اباى لانه من ابيت فنذكرهما في باب الواو والياء ونذكر فيه ان همزة الاشياء والآلاء غير اصلية انتهى ثم **فصل الالف اجا**
على وزن فعل بفتحتين كوهى از طى اجئيون مثل اجعيون منسوبون اليه آجى على وزن عاع درختيست آءة يكى اواز **بو بوء** اصل يقال هو من بؤبؤ
الكرم وبابات الصبى له قلت له بابى انت وامى **بدء** آغاز كردن عع به منها يقال بدأت بالشيء اى ابتدات به وبدأته اى فعلته ابتداء وآفريدن
وبدأ الله الخلق وابدأهم بمعنى ويقال فعل ذلك عودا وبدءا وفى عوده وبدئه وعودته وبدأته ويقال رجع عوده على بدئه اى رجع فى الطريق الذى
جاء منه وهو ما يبدئ وما يعيد اى ما يتكلم ببادئة ولا عائدة ومهتر نخستين در مهترى شيان درمين رتبه مهترى ونخش از جزور قمار بدأة مثله
ابدأ بدوء بضمتين ج مثل جفن واجفان وجفون بدئ كار نو ونخستين ابتداء كار نو وبديع آوردن بدء بدى ايضا چاه كه بر وقت اسلام كنده
باشند ونخستين از هر چيز وفى الحديث حريم البئر البدى خمس وعشرون ذراعا ويقال افعله بادى بدء وبادى بدى اى اول كل شيء والياء
من بادى ساكنة فى موضع النصب هكذا يتكلمون به ويقال افعله بدأة ذى بدء اى اول اول ولك البدأة بالضم والفتح مقصورة وممدودة
اى لك ان تبدأ قبل غيرك فى الرمى وغيره وبدئ الرجل فهو مبدوء اذا اخذه الجدرى او الحصبة **بذء** بالمعجمة ناخوش ديدن مال كسى را وكراهية
داشتن ونكوهيدن نحاى را وچراگاه عع بفتحهما ارض بذئة زمينى كه در وى چراگاه نباشد وامرأة بذية بلا همز يذكر فى باب المعتل **براءة** بيز
شدن از عيب ووام ومانند آن عع بكسر الاول وفتح الثانى برء بالضم بهر شدن از بيمارى عع بفتحهما واهل الحجاز يقولون برأت من المرض برءا
بالفتح وهو بارئ من مرضه برء آفريدن عع بفتحهما وهو البارئ برئ آفريدگان وقد تركت العرب الهمزة وهى ايضا جاز ان تكون من البرى وهو
التراب غير مهموز براء بفتحتين ممدودة نخستين شب از ماه ابراء بيزار كردانيدن يقال ابرأه الله من المرض تبرؤ كسى بيزار شدن يقال
تبرأت من كذا وانا براء منه وخلاء بفتحتين لا يثنى ولا يجمع لانه مصدر فى الاصل وانا برئ وخلى منه ونحن برآء بالضم مثل سفهاء وبراء بالكسر
مثل كبار وابراء وابرياء مثل احباب وانصباء وهم بريئون وهى بريئة وهما بريئتان وهن بريئات وبرايا ورجل برئ وبراء بالضم مثل عجيب
عجاب وبارأت شريكى اى فارقته وبارأ الرجل امرأته واستبرأت الجارية واستبرأت ما عندك **بسأ** بفتحتين بسوء بضمتين آرام يافتن بچيزى و
انس كرفتن عع بالكسر او بفتحهما يقال بسأ به وانه لبسوء الذى لا يمنع الحالب وابسأنى فلان فتبسأت به **بطأ** بالضم درنك كردن عع بضمهما واهتكى
نقيض سرعة ابطأك وهو بطى ويقال ابطأت ولا يقال ابطيت واستبطأتك وتقول فى التعجب ما ابطأك وما بطأك وتباطأ الرجل فى
سيره وبطآن ذا خروجا بالفتح والضم اى بطؤ ذا خروجا وابطأ القوم اذا كانت دوابهم بطاء **بكأ** كم شير شدن ناقه عع بفتحهما بكوء بضمتين
كذلك فهى بكئ وبكيئة وانيق بكاء بالكسر والمد **مباءة** جاى باش وجاى كاو ودشتى وشتر وتبوأت منزلا اى نزلته وبوأت للرجل منزلا وبوأته اى هيأته
ومكنت له فيه استبأه جاى ساختن وهو بمباءة سوء مثال بمعيطة بحالة سوء وانه لحسن البياءة تبوئة راست كردن نيزه سوى كسى اباءة باز
كردانيدن شتر بخوابگاه وآباءت عليه ماله اى ارحت عليه ابله وغنمه باءة مثل باعة لغة فى المباءة ومنه سمى النكاح باءة وباءة لان الرجل يتبوأ
من اهله اى يتمكن منها بواء برابر يقال دم فلان بواء بدم فلان اذا كان كفوا له وفى الحديث امرهم ان يتباءوا ويقال اجابونا عن بواء واحد
اجابونا جوابا واحدا وابأت القاتل بالقتيل اذا قتلته به وباء بصاحبه اذا قتل به ومنه قولهم باءت عرار بكحل وهما بقرتان قتلت احديهما بالاخرى
ويقال بوء به اى كن ممن يقتل به وقولهم وباءوا بغضب من الله اى رجعوا به اى صار عليهم وباء باثمه وباء بحقه بوء بوء اى اقر وذا يكون
ابدا بما عليه لا له ويقال فى ارض كذا فلاة تبوء فى فلاة اى تذهب **بهأ** وهوء بضمتين انس كرفتن بكسى ناقة بهاء بالمد اذا انست بالحالب وما
البهاء من الحسن فهى من بهى الرجل غير مهموزة ويقال ما بهأت وما باهت له اى ما فطنت له **فصل التاء تأتاء** على فعلال كبلبال ورجع ونيه
تأتأة اى تردد فى الكلام بالتاء تنوء بضمتين مقيم شدن بجائى عع بفتحهما وهم تناء البلد اى قطانه والاسم تناءة بالكسر والمد **تأتأت**
الابل اذا دعوتها تأتأة دفع كردن از كسى يقال تأتأت عن القوم اى دفعت عنهم ولقيته فتأتأت منه اى هبته واتأته بسهم اتاءة اى رميته تنكى
بالضم بن پستان مرد اذا ضممت او لها همزت وان فتحت لم تهمز **ثفأ** بالضم مشدد ا ممدود اسپندان دانه ثمء چرب خورانيدن وتريد كردن نان
وسر شكستن **فصل الجيم جوء** جوء سينه مرغ وكشتى جاجى جأجأة خواندن شتر را بجى جى گفتن صله بالباء والاسم جىء مثال الجيع لينت الهمزة
الاولى **جبأ** سماروغ سرخ جبأة جماعة على غير قياس اجبأت الارض اى كثرت كاتها وهى ارض مجبأة سماروغ ناك واجبأت الزرع اى بعته قبل
ان يبدو صلاحه وفى الحديث من اجبأ فقد اربى بلا همز واصله الهمز جبأة كند ه كفش ونعلين دوزى جبأ جبوء بضمتين سر در كشيدن از كسى
عع بفتحهما جبأت عينى عنه اى نبت عنه جبأ بالضم والتشديد دلجبأ عليه الاسود اى خرج عليه الحية من حجره ومنه الجابى وهو الجرادة جراءة بالضم
دليرى وبترك الهمزة فيقال جرة مثال كرة كما قالوا للمرأة مرة جراءة بالفتح والمد دلير شدن عع بضمهما يقال هو جرى المقدم اى جرئ عند الاقدام
وجرأتك على فلان حتى اجترأت عليه جزء بالمعجمة والضم پاره اجزاء ج جزء بالفتح نام مردى وبخش كردن وپاره پاره كردن بجزء كلمه وبسنده
كردن بچيزى يقال اجزأت به اى اكتفيت به جزوء بضمتين بسنده كردن شتر از آب بعلف عع بفتحهما اجزاء بچه بر بسنده كنانيدن ظبية جازئة واجزأ

الشیء ای کفانی واجزأت منک شاة ای قضت وهی لغة فی جزت واجتزأت بالشیء وتجزأت به ای اکتفیت به واجزأت عنک مجزأ فلان ومجزأة فلان
ای اغنیت عنک مغناه جزأة بالضم دسته درفش واجزأته ای جعلت له نصابا جسأ درشت وسخت شدن دست از کار ع بفتحتهما جسأة
مثال جرعة اسم نبیره وهی فی الدواب یبس المعطف جشوء آروغ دادن بجشنه مثل جشأة مثال همزة اسم فیه جشاء بالضم والمد مثل رجوء
بشمین برامدن دل واجتشأ فی البلدة واجتشأتها ای لم توافقنی ولم توافقها وجشأ القوم من بلد الی بلد ای خرجوا جشأ کان سبک وجوب سبک
جفأ بالضم والمد خاشاک آب اورده ویقال ذهب الزبد جفاء ای باطلا قوله تم فاما الزبد فیذهب جفاء وجفأ الوادی اذا رمی بالقذر
الزبد وکذلک القدر اذا رمت بالزبد فی الغلیان واجفأ لغة فیه وجفأت القدر ایضا اذا کفأتها وأملتها فصببت ما فیها ولا یقال اجفأتها وجفأت
الرجل ای صرعته واجتفأت الشیء اقتلعته ورمیت به جنأ الرجل علی الشیء یجنأ جنأ علیه وتجانأ علیه اذا اکب علیه رجل اجنأ مرد کوژپشت مجنأ با
سپر مجیء جیأة آمدن والجیأة هو من بناء المرة الواحدة الا انه وضع موضع المصدر مثل الرجفة والرحمة جیئة بالکسر علی فعلة اسم منه ویقال
جئت مجیأ حسنا وهو شاذ لان المصدر من فعل یفعل بفتح الاولی وکسر الثانیة مفعل بفتح العین وقد شذ منه حروف فجاءت علی مفعل کالمجیء هذا
والمحیض والمصیر والمکیل اجاءة آوردن وجاأنی علی فاعلنی فجئته ای غالبنی بکثرة المجیء فغلبته ویقول الحمد لله الذی جاء بک والحمد لله اذ جئت ولا
تقل الحمد لله الذی جئت ویقال اجأته الی کذا ای الجأته واضطررته الیه وفی المثل شر ما یجیئک الی مخة عرقوب قال الاصمعی وذلک ان العرقوب
لا مخ فیه وانما یحوج الیه من لا یقدر علی شیء وقولهم لو کان ذلک فی الهیء والجیء ما نفعه قال ابو عمرو فالهیء الطعام والجیء الشراب وقال الاموی هما
اسمان من قولهم جأجأت بالابل ای دعوتها للشرب وهأهأت بها ای دعوتها للعلف حبأ بفتحتین هم نشین وخاصه پادشاه اجباء ج حثأ نشیه
تا نشن کلیم را ع بفتح او کسره بهمزه ولا همز واحثأت الثوب ای فتلته حجأ شاد شدن ع بفتحهما وبفتح او کسره صلته بالباء حجأ بفتحتین مولع
وبخیل شدن ع بکسر او فتح ه بهمز ولا مهموز به وتحجأت به بمعنی حدأ نیر تیشه حدأ ج حدأة بکسر الاول خات حداج حدء برکردانیدن ع بفتحهما
حدأ بفتحتین بر جفیدن بر جای ع بکسر او فتح ه ویقال حدئت ای لزقت به وحدئت الیه ای لجأت الیه وحدئت علیه والیه ای حدبت علیه ونصرته
من الظلم حزء برداشتن سراب چیزی را ع بفتحهما یقال منه حزأ السراب الشخص یحزؤه ای یرفعه لغة فی حزاه یحزوه بلا همز وحزأت الابل جمعتها
وسقتها حشأ تیر بر شکم زدن ع بفتحهما وحشأت المرأة باصبعها نجشأ بالکسر کلیم درشت حشأ ج حصأ سیراب شدن یقال حصأ من الماء
ای رویت منه واحصأته ارویته وحصأتها ای جبق حضأت الذار بالمعجم سعرتها بهمز ولا محضأ بالکسر آتش کاو وبالمد ایضا علی مفعال حطأ
افکندن یقال منه حطأت به الارض ای صرعته وتیز دادن وجماع کردن وبر پشت زدن کسی را بکف دست ع بفتحهما قال ابن عباس رضی الله
اخذ رسول الله صلی الله علیه وآله بقفای فحطأنی حطأة وقال اذهب فادع لی فلانا وکفت برآوردن دیک صلته بالباء حطیء علی فعیل مرد فرومایه
یقال حطیء بطیء اتباع حبنطأ مرد کوتاه وزشت ونام مردی عنز حنطئة بالضم وفتح الثانی وکسر الثالث مثال علبطة ای عریضة ضخمة حبنطأ احبنطأ احبنطاء
حبنطی بلا همز ایضا کوتاه فربه کلانی شکم محبنطی کذلک بهمز ولا وخشم الود واحبنطأ الرجل ای انتفخ بطنه حفأ بیخ بردی سپید که آنرا بخورند احکأت
العقدة ای شددتها حلوء علی فعول بفتحتین سودن سنگ بر سنگ وحلأت الجلد اذا قشرته حلاءة بالضم والمد پوست تنک که بر خیزد از پوست
بوقت دباغت وفی المثل حلأت حالئة عن کوعها لان المرأة الصناع ربما استعجلت فقشرت کوعها تحلیء بالکسر پوست کارد رسیده وزخم شدن حلأ
بفتحتین زخم رسیده شدن پوست ع ک اف ه وبمعنی الردمیدن یقال منه حلیت شفته ای بثرت حلأ بنار یا نیزه زدن وبشمشیر زدن ووادن وحلأت
الابل عن الماء تحلئة وتحلیا اذا طردتها عنه ومنعتها ان ترده وحلأت السویق انا اهو من الحلاوة قال الفراء قد همزوا ما لیس بمهموز لانه من الحلوا
حمأ بفتحتین کل سیاه وتیره قوله تم من حمأ مسنون حمأة بالتسکین کذلک یقال منه حمأت البئر حمأ ای نزعت حمأتها حمأ بفتحتین لای ناکشیدن چاه
ع ک اف ه احمأ لای وانداختن وحمئت علیه ای غضبت حمء بالکسر خویشاوند شوی چون پدر وبرادر وحمی مثل قفا وحمو مثل ابو وحم مثل اب
کل احماء ج حناء حنأ بالکسر والمد مشدد داحا حناءة اخص منه بحنه تحنیء بحنا رنک کردن حنأ تان درریک بوده فصل الخاء خب
پنهان کردن ع بفتحهما وپنهان کرده وپنهانی خبیء علی فعیل مثل خبء السموات باران خبء الارض نبات خا بسه خم وهو بلا همز ایضا واختبات ای
استترت جاریة مخبأة ای مستترة خبأة مثال همزة زن بسیار پنهان شوند طلعه بسیار روی نماینده قال ان ابغض کنائنی الی الخبأة الطلعة اختبا
بمعنی اختبا واختبأت منه ای اختبأت خوفا او حیاء قال ابو عبید اختبأت له ای ختلته خجء نکاح کردن رجل خجأة ای نکحة مثال همزة وفحل خجأ
کثیر الضراب وکثیر اللحم الثقیل تحاجو فی المشی بتاطو خذوء فروتنی کردن ع بکسر اول وفتحها ایضا صلته باللام استخذأ کذلک واخذأه ای ذلله
خرء بالضم پلیدی خروء علی فعول ج مثل جند وجنود خراءة بالفتح والمد کراهیت داشتن ع ک اف ه ویقال للمخرج مخروءة ومخراة خسأ
راندن سگ را ورفتن سگ لازم ومتعدی ع بفتحهما انخسأ رفتن سگ خسا خسوء بضمتین خیره شدن چشم ومنه قوله تم خاسئا وهو حسیر
تخاسأ القوم بالحجارة ای تراموا بها وکانت بینهم مخاسأة خطأ بفتحتین ناراست وهو نقیض صواب وقد یمد وقری بهما قوله تم ومن قتل

جئ جثأ جبأ جئ حبأ حثأ حجأ حجأ حدأ حزء حشأ حصأ حضأ حطأ حبنطأ حفأ حکأ حلأ حمأ حنأ خب خبأ خجأ خذأ خسأ خطأ

مؤمنا خطأ ممدودًا ومقصورًا اخطات تخطئت بمعنى ولا تقل اخطيت وبعضهم يقوله خطأ بالكسر السكون گناه قوله تعالى ان قتلهم كان خطأ كبيرًا
خطأ كبيرًا اى اثما خطأ خطأة بفتح الاول وكسر الثانى گناه كردن عمدًا آن ج خطيئة على فعيلة اسم منه ولك ان تشدد الياء لان كل ياء ساكنة قبلها كسرة
او واو ساكنة قبلها ضمة وهما زائدتان للمد لا للالحاق ولا هما من نفس الكلمة فانك تقلب الهمزة بعد الواو واوًا وبعد الياء ياء وتدغم فتقول
في مقروء مقرو وفي خطيئة خطية وجمعها خطايا والاصل فيها خطائئ على فعائل فلما اجتمعت همزتان قلبت الثانية ياء لكسرة ما قبلها ثم قلبت الياء
لاستثقال الحركة عليها ثم قلبت الهمزة الاولى ياء لخفائها بين الالفين وفي المثل مع الخواطى سهم صائب يضرب للذي يكثر الخطاء ويأتي الاحيان
بالصواب قال الاموى المخطئ من اراد الصواب فصار الى غيره والخاطئ من تعمد لما لا ينبغى تخطئة تخطئ بخطا منسوب كردن ويقال اخطات تخطئا
وتخطات له في المسئلة اى اخطات وتخطاه اى اخطاه خلأ مقصور خلاء بالكسر ممدود حرونى كردن و فرو خفتن ناقه على عمد بفتحهما يقال خلأت
الناقة كما يقال الحّ الجمل الحّ وفي الفرس حرن وفي حديث سراقة ما خلأت ولا حرنت ولكن حبسها حابس الفيل **فصل الدال** دأدا بالكسر والمد
دأداة سخت دويدن شتر دآدى سه شب آخر ماه پيش از شبهاى محاق وقال ابو عمرو دئدا داداء آخر ماه درء دور كردن و دفع كردن عمدًا
بفتحهما وفي الحديث ادرؤا الحدود بالشبهات درو بضمتين ناگاه برآمدن عمدًا بفتحهما ومنه كوكب درى على فعيل بالكسر والتشديد مثال
سكين لشدة توقده وتلالؤه قال ابو عبيد ان ضممت الدال قلت درى على فعلى غير مهموز فيكون منسوبا الى الدر لانه ليس في كلامهم فعيل ومن
همز من القراء اراد فعول مثل سبوح فاستثقل فرد بعضه الى الكسر وحكى الاخفش عن بعضهم درى بالفتح على فعيل من درأته مهموزا درارى ستاركان
روشن وتدرأ علينا فلان اى تطاول ويقال السلطان ذو تدرء بضم التاء اى ذو عدة وقوة على دفع اعدائه وهو اسم موضوع للدفع والتاء زائدة
كما زيدت في ترتب وتنضب وتتفل وتدارأتم اى اختلفتم وتدافعتم وكذلك اداراتم واصله تدارأتم ثم ادغمت التاء في الدال واجتلبت الالف ليصح الابتداء
بها مداراة يكديگر را دفع كردن وخلاف كردن ويقال هو لا يدارى ولا يمارى واما المداراة في حسن الخلق والمعاشرة فان الاحمر يقول فيه انه يهمز ولا يهمز
ويقال دارأته ودارته اذا اتقيته ولا ينته ويقال جاء السيل درأ بالضم اى من بعيد درى بالفتح كرى يقال انه لذو درء فلان اى اعوجاجه بير
ذات درء وهو الحيد وطريق ذو درو على فعول اى ذو كسور وحرف دريئة ستور يا جز آن كه در پس آن بتراند از پنهان شود بجهت انداختن
صيد را و حلقه كه ا نو ابه نيزه بر بايند وادرأت للصيد على افتعلت اى اتخذت له دريئة درو بضمتين خدو دنالى شدن پشت شتر واما سيل عمدًا
بضمهما بعير دارئ نعت منه وناقة دارى ايضا واذرأت الناقة بضرعها اى انزلت اللبن وارخت ضرعها عند النتاج فهى مدرئ **دفء** بالكسر
شير و پشم وزه ستور وما نند آن كه از وى نفع كيرند قوله تعالى والانعام خلقها لكم فيها دفء وگرمى و نا خوشى ادفاء ج دفاوة دفا مصدر منه
يقال اقعد في دفء هذا الحائط اى في كنه رجل دفئ على فعل جامه گرم پوشيده دفآن كذلك وهى دفانى واذفاه الثوب وتدفا هو بالثوب واستدفا
وادفا به وهو افتعل منه اى لبس ما يدفئه ودفوت ليلتنا ويوم دفئ على فعيل وليلة دفيئة وكذلك الثوب والبيت مدفئة شتران بسيار و بشد الهمزة
مدفاة شتر بسيار پشم وبسيار دفاى مثال عجمى باران آخر بهار و دثئى بالثاء كذلك وكل ميرة ونتاج قبل الصيف فهى دفئية ودثئية قال واول
الدفاى وقوع الجبهة واخره الصرفة **مداكاة** انبوهى كردن ورحمت دادن وگرد آمدن قوم بر كسى وتداكأ القوم اى ازدحموا **دنئ** على
فعيل مرد فرومايه والفعل منه على عمد بفتحهما دنوداني دناءة دنوءة فرومايه شدن در فعل عمدًا بضمهما وفتح الاول دنية عيب تقبست
دنأ بفتحتين كوژى ادنا كوژ پشت **داء** بيمارى ادواء ج ومنه يقال داء الرجل بداء فهو داء ودئت يا رجل وادات ايضا فانت مدئ
وادأته اى اصبته بداء متعد ولازم واذات اداءة واذوات ادواء اذا اتهمته وقولهم بر دآ ظبى معناه ليس له داء كما لا داء بالظبى **فصل
الذال** ذرء آفريدن عمدًا بفتحهما الذرية بالضم والتشديد وهى نسل الثقلين بترك الهمزة ذرارى ج وفي الحديث ذرء النار اى انهم خلقوا
ذرء بفتحتين سپيد موى وپيرى عمدًا آن ج هو اذرء وهى ذرءاء وذرئ شعره وذرء لغتان ذراة بالضم اسم فيه وفرس اذرء وجدى
اذرء اى ارقش الاذنين وسائره اسود وعناق ذرآء وهو من شيات المعز دون الضان وملح ذرائى وذرآنى بتحريك الراء وتسكينها نمك
سخت سپيد وذرأت الارض اى بذرتها وزرع ذرئ وترك الهمزة اصح فيه ذبأت اللحم فتذبأ اى انضجته حتى يسقط عن عظمه وتذبأت
القرحة فسدت وتقطعت **فصل الراء** رأرأ السراب لمع ورارات المراة بعينيها برقت ورارات عيناه اذا كان يديرهما وهو رارا العين
على فعال **ربء** چشم داشتن وديدبانى كردن وبر بلندى برآمدن يقال منه ربأت القوم وارتبأتهم مرباء مرباة مربتا جاى ديدبان يقال
ربأت المرباة اى علوتها ربيئة طليعه ربايا ج ويقال انى لا اربأ بك عن هذا الامر اى ارفعك عنه وما ربأت ربئه فلان اى ما علمت به
ولم اكترث له ورابأته اى حذرته واتقيته **رثء** دوشيدن شير بر ماست وسطبر شدن آن ارثاء ماست شدن شير رثيئة ماست ويقال
الرثيئة تفثأ الغضب وارتثأ عليهم امرهم اى اختلط وهم يرتثون رايهم اى يخلطون وارتثأ فلان في رايه اى خلط ارجأت الامر اخرته قوله تعالى
واخرون مرجون لامر الله ومرجؤن لامر الله بغير همز رجل مرجى مثال مرجع ورجل مرج بلا همز ايضا وهم مرجئة والنسبة اليه مرجئى هذا اذا همزت

خاخ
ذأذأ
درء
دفء
دكا
دنأ
داء
لها
ذبأ
رأرأ
ربأ
رثأ
رجأ

قاذا لم يهمز قلت رجل مرجٍ مثل معطٍ وهم المرجية بالتشديد وارجات الناقة اى دنا نتاجها يهمز ولا وعند ابى عمرو هو مهموز لا غير رداءة
بالفتح ممدودة تباه شدن تبع بفتحهما ناهموردى لى فاسد ارداء سعد منه وبارى كردن ويارى شدن يقال منه اردأته بمعنى رِدْءٌ بالكسر يارونو
ارته لم معين بذءا اى صدقنى رزء بالضم مصيبت انداخج رزات الرجل ارزؤه رزءا ومرزئة اذا اصبت منه خيرا ما كان ويقال ما رزاته وما رزيته
ماله اى ما نقصته وارتزء الشئ اى انتقص رزيئة مصيبت وكى رزايا ج رجل مرزءٌ كريم يصيب الناس خيره ورزاته رزيئة اى اصابته مصيبة
رشأ آهوبره رطع على فعيل كول رفأ پيوستن ونيكو كردن بريدكى ودريدكى جامه وبغير همزا يضا يقال من اغتاب خرق ومن استغفر
رفأ رفاء بالكسر المدسازواراامدن وبرچپان شد يقال للمتزوج بالرفاء والبنين ترفئة بالرفاء والبنين كفتن بوجه دعا ورزناشوئى
دبنده وبلاهمز ايضا ومعناه السكون والطمانينه من رفوته اى سكنته وارفات السفينة اى قربتها من الشط مرفأ بالضم جاى بلب امدن كشتى
وارفأت اليه اى لجات اليه وداانه بالبيع اى حابيته ورافوك اى توافقوا وتظاهروا رقأ رقوء بضمتين ايستادن اب چشم وخون تبع بفتحهما
يقال ارقأ الله دمعه اى سكنه رقوء على فعول بالفتح انچه بر جراحت نهند تا خون بايستد وفى الحديث لا تسبوا الابل فان فيها رقوء الدم اى انها
تعطى فى الديات فتحقن بها الدماء ويقال ارقأ على ظلعك لغة فى ارق اى ارفق بنفسك ولا تحمل عليها اكثر مما تطيق رمأ رموء بضمتين بيجاى بودن
شرتبع بفتحهما ويقال رهيات داى اذا لم تحكمه ورهيات السحاب وترهيات اذا تمخضت المطر قال والمراة ترهيأت فى مشيها اى تكفات
وترهيا الرجل فى امره اذا هم به ثم امسك وهو يريد ان يفعله راء درختى رآءة يكى تروءة ترويء انديشه كردن در كار روية اسم نيز غير مهموز فصل
الزاء تزازات من الرجل تزازؤا شديدا اذا تصاغرت له وفرقت منه رجل زكأ مثال همزة مرد بسيار سيم وزود تنده منه يقال زكاته زكاءه
عجلت نقده وانه لزكأ النقدة وزكات الناقة بولدها تزكأ زكأ رمت به عند رجلها زنأ زنوء براه بر امدن ونزديك شدن يقال زنات الحنيس
اى دنوت وكوتاه شدن يقال زنأ الظل اى قصر وبتاب كرفتن بول وغايط يقال زنا بوله وتباه كرفتن يقال زنات اليه تبع بفتحهما وازنأ
غيره الجاته زناء بالفتح والمد كوتاه رجل زناء مرد تنك امده بقضا حاجت وفى الحديث نهى ان يصلى الرجل وهو زناء اى حاقن ظل زناء
ميانه تنك تزنئة تنك كردانيدن فصل السين سأسأ بالحمار سأسأ كفتم خر را بوقت اب خوردن وى فى المثل ترتب الحمار من الردهة ولا تقل
له سأسأ سبأ سبأ خمر خريدن بجهت باز فروختن تبع بفتحهما يقال سبات الخمر واستباتها ولا يقال ذلك الا فى الخمر والاسم سباء على فعال
بكسر الفاء والمد سبيئة خمر سباء خمار فاذا اشتريت الخمر لتحملها الى بلد اخر قلت سبيتها بلا همز سباء بالفتح والمد نام مردى كه نام قبايل يمن از
نسل وست يصرف ولا يصرف وهو سبأ بن يشجب بن يعرب بن قحطان سبأ التفات ناكردن بسوكند دروغ ودليرى نمودن بدان وتازيانه زدن
وباتش سوختن كسى را اتنبأ پوست بازشدن متبأ راه كوه سبائية منسوب بعبد الله بن سباء سرء تخم نهادن ملخ واسرأت الجرادة اى حان
وقت ذلك منها سرء بالكسر تخم ملخ سروة كك واصله مهموز ارض مسروءة اى ذات سروة سلأ روغن كشيدن از مسكه سلات السمن واستلاته
بمعنى سلاء بالكسر والمد اسم نيز وخار در روكردن سلاء بالضم مشدد ممدود مثل قراء خار خرما سلاءة يكى وتازيانه زدن يقال سلاماة سوطا ونقد
كردن يقال سلاماة دزهم سوء مساءة مسائية اندوهكين كردن تبع فا اض ٢ سوء بالضم اسم نيز و قرئ قوله تعالى دائرة السوء يعنى الهزيمة والشر
ويقال هذا رجل سوء على الاضافة ثم تدخل عليه الالف واللام فتقول هذا رجل السوء قال الاخفش لا يقال الرجل السوء ويقال الحق اليقين و
حق اليقين جميعا لان السوء ليس بالرجل واليقين هو الحق قال ولا يقال هذا رجل السوء بضم السين اساءة بدى كردن صلته بالى سوءى
نقيض حسنى سيئة بدى واصلها سيوئة فقلبت الواو ياء وادغمت وفلان سيئ الاختيار وقد يخفف ويقال سيئ الاختيار امراة سوءاء قبيحة
ويقال عندى ما ساءه وناءه وما يسوءه وينوءه قال ابن السكيت سؤت به ظنا واسات به الظن بالالف واللام اذا جاء فعله بالالف قوله تعالى
تخرج بيضاء من غير سوء اى من غير برص سوءة عورت ورسوائى وخوى زشت سواء مثله تسوئة تسوئ عيب كردن برچيزى يقال سوات عليه
ما صنع اى عبته وقلت له اسات ويقال ان اسات فسوئ على ويقال سؤت الرجل سوائية ومسائية بحذف الهمزة اى ساءه ما راه منى واصلها
سوائية ومسائية اصلها مساوئة على القلب فكرهوا الواو مع الهمزة وقولهم الخيل تجرى على مساويها اى انها وان كانت بها اوصاب
وعيوب فان كرمها يحملها على الجرى واستاء الرجل من السوء كما تقول اغتم من الغم سيئ بالفتح شير كرد امده در اطراف پستان وتسيات الناقة
اذا ارسلت لبنها من غير حلب وهو السيئ وقد انسيا اللبن فصل الشين شأشأ بالحمار تشؤتشؤ كفتم خر را بوقت ايستاده كردن وخواندن شطأ
شطأ الزرع والنبات خوشه وبرك كشت واشطأ الزرع اى خرج شطؤه قال الاخفش فى قوله تعالى اخرج شطأه اى طرفه شطا بستن رحل بر شتر
شاطى الوادى كرانه رود واى شط ويقال شاطى الاودية فلا يجمع وشاطات الرجل اذا مشيت على شاطى وهو مشى على الشاطى الاخر شقأ
شقوء برامدن دندان شتر وشانه كردن موى مشقأ فرق سر مشقاء بالكسر شانه وشقاته بالعصا شقأ اصبت مشقأه اى مفرقه شنأ مثال شنع
دشمنى شنأ ثلث لغات مشنأ شنان بتحريك النون وتسكينها مصادر منه شنان بلا همزة مثله تبع ك آ ف ٢ وقرئ بهما قوله تعالى شنآن قوم

وهما شنآن في المعنى واللفظ لان فعلان بالتحريك انما هو من بناء ما كان معناه الحركة والاضطراب كالضربان والخفقان بالتسكين شاذ في اللفظ
لانه لم يجئ شيء من المصادر عليه ويقال شنأ فلان فلانا اى ابغضه شنأ وشنآنا ويقال شنئ الرجل فهو مشنوء اى مبغض وان كان جميلا ورجل شناءة
مفعل اى قبيح المنظر وهما شنآن وهم شنآء سواء فيه الواحد والمثنى والجموع مشناء بالكسر على مفعال مثله وتشانؤا تباغضوا شنئ به اى اقر شنوءة
بالفتح على فعولة دورى داشتن از آلايش يقال فيه شنوءة وسنارد شنوءة وهم حى من اليمن ويقال بالتشديد غير مهموز ايضا ويقال شنائى مهموز وشنوى
غير مهموز في النسبة اليها شيء چيز وتصغيره شيئى بكسر الشين وضمها والجمع اشياء غير مصروف قال الخليل انما ترك صرفه لان اصله فعلاء جمع على غير
واحده كما ان الشعراء جمع على غير واحده لان الفاعل لا يجمع على فعلاء ثم استثقلوا الهمزتين في آخره فنقلوا الاولى الى اول الكلمة فقالوا اشياء
كما قالوا عقاب بعنقاة وانيق وقسى فصار تقديره لفعاء يدل على صحة ذلك انه لا يصرف وانه يصغر على اشياء ويجمع على اشاوى بفتح الواو و
كسرها مثل صحارى واصله اشايى افاعيل فقلبت الهمزة ياء فاجتمعت ثلث ياءات فحذفت الوسطى وقلبت الاخيرة الفا وابدلت من الاولى واوا كما
قالوا اتيته اتوة ويجمع ايضا على اشايا واشياوات وقال الاخفش هو افعلاء لان اصله اشيئاء فحذفت الهمزة التى بين الياء والالف للتخفيف فلهذا
لم يصرف قال له المازنى كيف يصغر العرب اشياء فقال اشياء قال له تركت قولك لان كل جمع كسر على غير واحده وهو من ابنية الجمع فانه يرد في التصغير
الى واحده كما قالوا شويعرون في تصغير الشعراء وفيما لا يعقل بالالف والتاء فكان يجب ان يقولوا شييئات وهذا القول لا يلزم الخليل لان فعلاء
ليس من ابنية الجمع وقال الكسائى اشياء افعال من شيء مثل فرخ وافراخ وانما تركوا صرفها لكثرة استعمالهم بها لانها شبهت بفعلاء وهذا القول يدخل
عليه ان لا يصرف ابناء واسماء وقال الفراء اصل شيء شيئ مثل شيع فجمع على افعلاء مثل هين واهيناء ثم خفف فقيل شيء كما قالوا هين وقالوا اشياء
فحذفوا الهمزة الاولى وهذا القول يدخل عليه ان لا يجمع على اشاوى مشيئة خواستن جمع بفتحهما وقولهم كل شيء بشياء الله مثال شيعه اى بمشيئة الله
شيات الرجل على الامر اى حملته عليه واشاءه لغة في اجاءه اى الجاه وتميم تقول شرما يشيئك الى مخة عرقوب بمعنى يجيئك فصل الصاد صاءصاء
نكريستن خواستن سگ بچه پيش از چشم كشادن يقال صأصأ الجرو اذا لم يفتح عينيه اوان فتحه وفى الحديث فتحنا وصأصأتم اى ابصرنا امرنا ولم تبصروا
ونرسيدن از كسى تصأصؤ مثله وكشن ناپذيرفتن نخله ودانه سخت نا كردن خرما صبأ صبوء بضمتين بر آمدن دندان كودك ونشتر كرد جمع
بفتحهما واز كيشى بكيشى شدن صابئ نعت منه وجمعه صابئون وهم جنس من اهل الكتاب واصبأ النجم اى طلع الثريا وصبأت على القوم اى طلعت عليهم
صدئ زنك كرفتن آهن وسر جز آن جمع ك آ ف ٢ ويدى صدئة من الحديد اى سهكة وفلان صاعر صدئ ايضا اذا لزمه العار واللوم جدى
اصدأ عناق صداء بزغاله سرخ كه بسياهى زند سدأة بالضم رنك سرخ سير وهى من شيات المعز والخيل يقال كميت اصدأ صداء بالضم والمد
حى از يمن صاءة مثل صاعة ما يخرج من رحم الشاة من القذى يقال القت الشاة صاءتها نصيئه در شور انيدن سر دابستن پنانكه ريم از وى
بالد نشود ضئضئ بالكسر اصل ضبأ ضبوء بضمتين پنهان شدن مضبأ پنهان جاى ومضبأ اى لصق بالارض ضابئ نام مردى ضبأت بر الارض
اى الصقته بها فهو مضبوء به وضبأت اليه اى لجأت واضبأ الرجل على الشئ اذا سكت عليه وكتمه فهو مضبئ عليه وعنه اضبأ فلان على داهية مثل اضب
ضنأ ضنوء بسيار بچه شدن زن فهى ضانئ وضانئة وبسيار شدن مال جمع بفتحهما اضنأ بسيار مال وفرزند شدن يقال اضنأت المرأة اى كثر
ولدها واضنأ القوم كثرت ماشيتهم ضنأ بالكسر اصل وجايگاه ويقال فلان في ضنء صدق ضنأ بالكسر والفتح فرزند ضوء بالضم والفتح
روشنائى ضياء بالكسر والمد مثله ضوء ضواء بالمد والضم مصدران منه جمع ف آ ض ٢ اضاءة روشن شدن وكردن لازم ومتعدى مضاهأة مانند
شدن يقال ضاهأت وضاهيت بهمز ولا وقرئ بهما قوله تعالى يضاهئون ويضاهون قول الذين كفروا فصل الطاء طأطأة سرنيت كردن
تطأطؤ مثله يقال تطأطأت لهم تطأطؤ الدلاة اى خفضت لهم نفسى كتطأطؤ الدلاة وهى جمع دال الذى ينزع بالدلو طأطاء زمين پست طرء طروء
بضمتين از جائى وشهرى بر آمدن يقال طرأت على القوم طرسا بالسكون والتحريك ناكوار شدن ودل كرفتن از روغن وچربش جمع ك آ ف ٢ طفوء
بضمتين فرو مردن آتش جمع ك آ ف ٢ انطفاء مثله اطفاء متعدى منه مطفئ الجمر روزى از روزهاى عجوز طلنفاء بر زمين چسبيدن وجمل مطلنفئ
الشرف اى لازق السنام طنأ بالكسر باقى جان يقال تركته بطنئه اى بحشاشة نفسه وهذه حية لا تطنئ اى لا يعيش بلدغها صاحبها اى تقتل
من ساعتها بهمز ولا بهمز واصله مهموز طاءة مثل طاعة دور دور شدن اسب بچراگاه فرس بعيد الطاءة ولاى وكل طئ مثال سبد يد رقبيله از يمن
طائى منسوب على غير قياس واصله طيئى مثال طيعى فقلبوا الياء الاولى الفا فتحة الطاء وحذفوا الثانية ظمأ بالكسر مدت ميان دو نوبت
آب خوردن شتر وتشنگى ظمأ بفتحتين تشنه شدن جمع ك آ ف ٢ قوم ظماء على فعال بالكسر يقال للفرس ان فصوصه لظماء اى ليست برهلة كثيرة اللحم
اظماء تظمأ تشنه كردن ظمآن على فعلان تشنه ظمئ مؤنثه وظمأ الحيوة من حين الولادة الى وقت الموت ويقال ما بقى منه الا قدر ظمأ الحمار اى لم يبق
من عمره الا اليسير لانه من الدواب ليس اقصر ظمأ من الحمار فصل العين عبأ ابحيختن عطر وساختن وآماده كردن وبا لت داشتن يقال
ما عبأت برأى بالت بر نداشتم قل ما يعبؤ بكم ربى جمع بفتحهما تعبئة تعبى آماده وساخته كردن لشكر عب بالكسر بار عباء ج وتنك بار وهما

شيء
صبأ
صدئ
صاءة
ضئضئ
ضبأ
ضنأ
ضوء
ضهأ
طأطأ
طرأ
طفأ
طنأ
ظمأ
فصل الظاء
ذل
عبأ

عنآن وعيب الشيء نقيرد اعباآء درآكشن بعبة الحبش بلاهمز فصل الغين غرقئ بالكسر پوست تنك بيضه مرغ قال الفراء همزته زائدة لانه
من الغرقي وكلا همزة كرفئة وطهلئة زائد تان فصل الفاء فأفاء على فعلال البحق تا تا كوينده ويقال ما افتأت ازكره اى ما زلت اذكره
ولا يتكلم به الا بالجحد وقوله تعالى تالله تفتؤ تذكر يوسف اى ما تفتؤ فثأ ديكرا بار ازبنا داپيدن ازجوش باب وشكستن خشم را سخن وفرو
نشاندن خشم كسى را ع بفتحتها انفثاء مانده شدن ودم برافتادن وشكستن كرما ومن امثالهم في اليبيس من التراث الزبية تفثأ الغضب واصله
ان رجلا كان عضب على قوم وكان مع غضبه جائعا فسقوه رثيئة فسكن غضبه وكف عنهم فجأ بالضم ناكاه فجاءة بالضم والمد ناكاه كرفتن
ع بكسر الاولى وبفتحهما فجاءة مفاجاة كلك يقال فجأه الامر وفاجأه فجأة الماذني نام مردي فرأ خركوره فراء بالكسر ج وفي المثل كل الصيد في
جوف الفرا ويقال انكحنا الفرى فسنرى بابدال الهمزة الفا تفتأ كهنه شدن ودريدن جامه وكذلك تمتؤ تقضؤ تفته كشيدن ودرابيدن جامه را
تفثؤ براكنده وناخوش شدن بيماري يقال تفثأ بالقوم المرض فطأة بر پشت زدن يقال منه فطأ وفطأها اى جامعها وفطأ به الارض صرعه وفطا
سالار صرمي به وحنا بالثاء ايضا فطاة بفتحات پهچي پيني افطأ نعت منه اى افطس وفطى البعير اذا اطمأن ظهره خلقه تفقأت السحابة عن مائها
اى تشققت وتفقأت البهمي اى تشققت لفائفها عن ثمرها وتفقأ الدمل والقرح ايضا فقأ تفقئة كور كردن فقأ ايضا پوستكه با بچه بيرون
آيد از رحم وتفقأت شحما نصبه على التمييز فيء ع بازكشتن ع ف ا ك ٢ يقال هو سريع الفيء من غضبه وهو حسن الفيئة مثال الفيعة اى حسن
الرجوع وايضا خراج وغنيمت وسايه وزوال كه بعد از كشتن آفتاب باشد وما لم يكن عليه الشمس فهو ظل افياء فيوء بضمتين ج افاءة باز كردانيدن
وغنيمة دادن يقال افاء الله على المسلمين مال الكافرين ومنه قوله تعالى وما افاء الله على رسوله من اهل القرى واستفاءت هذا المال اى اخذته
فيئا فئة مثال فعة كروه والهاء عوض من الياء التي نقصت من وسطه واصله في مثال فيع فئون وفئات ج تفيئة سايه انداختن يقال تفيأ
الشجرة وتفيأت انا في فيئها وتفيأت الظلال تقلبت مفيوءة جائى كه آفتاب نرسد فصل القاف قثاء بالكسر والتشديد خيار قثاءة يكي
مقثأة خيار زار مقثوءة كذلك واقثأ القوم اى كثر عندهم القثاء واقثأت الارض كذلك قرء بالفتح حيض اقراء قروء بضمتين ج اقرؤ كذلك
في القلة وفي الحديث دعي الصلوة ايام اقرائك وايضا پاكى وهو من الاضداد وميان دو حيض وسيري شدن حيض ووقت حيض ووقت پاكى زن
اقرأت المراة اى حاضت وطهرت ايضا قال الاخفش اى صارت صاحبة حيض فاذا حاضت قلت قرأت بلا الف اقراء نزديك آمدن حاجت و
بوقت وزيدن باد قاري وقت آن يقال منه اقرأت الريح اذا دخلت في وقتها قال الهذلي ع اذا هبت لقارئها الرياح اى لوقتها استقراء مانند
فحل ناقه را تا ببيند كه آبستن شده است يا نه قال ابو عمرو يقال دفع فلان جاريته الى فلانة تقرئها اى تمسكها عندها حتى تحيض للاستبراء
واقرأت النجوم اذا تاخر مطرها قرآن جمع كردن ونبي يقال ما قرأت الناقة سلا قط اى ما جمعت وما قرأت جنينا اى لم تضم رحمها على ولد
وايضا خواندن قراءة مثله قاري نعت منه قراء جماعة مثل كافر وكفرة ومنه سمي القرآن وقال ابو عبيدة سمي به القرآن لانه يجمع السور ويضمها
وقوله تعالى ان علينا جمعه وقرآنه فاذا قرأناه فاتبع قرآنه قال ابن عباس فاذا بيناه فاعمل بما بيناه لك وفلان قرء عليك السلام واقرأك السلام
بمعنى اقراء خوانانيدن مقرئ نعت منه قراء مرد پارسا وقد تقرأ اى تنسك والجمع قراؤن وقراء ايضا جمع قاري مثل كافر وكفار قراءة
بالكسر مثل قرعة وبا ويقال ذهبت قرة البلاد واهل الحجاز يقولون قرة البلاد بلا همز ومعناه انه اذا مرض بها بعد ذلك فليس من وباء البلد
قضأ خوردن قضاء بوى كرفتن مثك ع ك ا ف ٢ يقال قضئ به قضئة وثوب قضئ من طول الندى قضأة بضم القاف عار يقال في حسبه
قضأة اى عار ويقال في عينه قضأة اى فساد قموء قموءة بضمتين فربه شدن ستور قماءة بالفتح خوار شدن ع بضمهما قمئ نعت منه وهو
الصغير الذليل اقماء خوار كردانيدن اقمأته اى صغرته وذللته وخداوند ستور فربه شدن وشكفت آوردن تقمؤ جمع كردن چيزي را
اندك اندك قمئة على فعيلة نام مردي قنأة قنوء بحنا رنك كردن ريش را وسخت سرخ شدن احمر قاني سخت سرخ مقناة مقنوءة
جائي كه آفتاب نرسد وبغير همز ايضا قيء براندا ختن از كلو ع ف ا ك ٢ وفي الحديث الراجع في هبته كالراجع في قيئه واستقاء وتقيأ
اى تكلف القيء اقاءة بقيئه بقي آوردن ثوب يقيء الصبغ اذا كان مشبعا قيوء داروي بقي آورنده وعلى فعول بالفتح فباء بالضم والمد
كلك كأكاء تكأكأ اى جبن ونكص منكاكي كوتاه تكأكؤ كرد آمدن يقال ما لكم تكأكأتم علي اى تجمعتم عليه كثأ بر سر آب آمدن شير و
كفك بر آوردن ديك ع بفتحها يقال الحذ كثأة قدرك وزستن موي وپشم شير تكثئة بر آمدن شير وروغن بر سر آب وسر شير و سر هاى
علف خوردن ستور كدؤ بضمتين سرما خوردن كياه ونبات ماندن وناكواليدن آن ع بفتحهما تكدئة دير بر آوردن زمين نبات را
سبب سرما خوردكي ارض كادئة اى بطيئة النبات كرفئ بالكسر ابر برهم نشسته كرفئة پاره ازوي و پوست بيرون بيضه وكرفأت القدر
اى ازبدت المغلي كسأ از پس راندن يقال مر فلان يكسأ القوم اى يطردهم ويتبعهم ويكسعهم مثله ومنه قولهم كسع الشتاء بسبعة غبر
والاكساء الادبار كشأ بريان كردن كوشت فهو كشئ كشأته واكتشأته بمعنى وهو يكتشأ اللحم اى ياكله وهو يابس وكشأت القثاء اكلته

غرقئ
فأفأ
فثأ
فجأ
فرأ
تفتأ
تفثؤ
فطأة
تفقأ
فيء
قثأ
قرء
قضأ
قمأ
قنأ
قيء
تكأكأ
كثأ
كدأ
كرفئ
كسأ
كشأ

وكَنَات الطعام قال ابو عبيد تكنّأ الاديم اى تقشر **كفأ** باز كردانيدن كسى را از جهتى كه روى آورده باشد يقال كَفَأته فانكفأ اى صرفته
عما توجه وتكفّأت المرأة فى مشيتها اى تبخترت يعنى نازان رفت وكفأت الاناء اى كببته وقلبته فهو مكفوء كفاء بالكسر المدّ شقة من شقق
تنصح احدها بالاخرى ثم يخاط به مؤخر البناء يقال منه اكفأت البيت الاكفاء نوعى از عيوب قافيه كه بعضى بيت را حرف روى بكونا باشد وبعضى را بكر
وتفاوت حركات روى نيز گفته اند وايضا خم دادن وكژ كردن خنور را تا آنچه درو باشد بريزد وخم دادن كمان را كفى مانند وهذا كفؤه
وسكون الوسط كلف والمصدر كفاءة بالمد وتوهم لا كفاء له بالكسر اى لا نظير له وهو فى الاصل مصدر وفى الحديث شاتان مكافئتان اى متساويتان
وهذا مكافى له اى مساو له مكافأة باداش دادن ويقال ما لى به قبل ولا كفاء اى طاقة المكافأة تكافؤ برابر ايستادن اكفاء بر گردانيد نحو
ونكونسار كردن وپسنده كردن بچيزى استكفاء طلب كردن شتر خواستن از كسى يقال استكفأت ابله فاكفأنيها اى اعطانى لبنها ووبرها واولادها
سنة كفاءة بالفتح والضم اسم فيه يقال اعطى كفاءة ناقتك ويقال اكفأت ابلى كفاءتين اذا جعلتها نصفين ينتج كل عام نصفها ويترك نصفها كما يصنع
بالارض فى الزراعة **كلأ** كياه ومنه كلأت الارض واكلأت وهى ارض كلئة ومكلئة سواء يابسه ورطبه كلأ علف خوردن ستور اكلاء مثله
كلاءة بالكسر والمد نگهبانى كردن ع ع ك آ ف ٢ ويقال اذهب فى كلاءة الله واكتلأت منهم اى احترست واكتلأت عينى اى لم تنم وسهرت
مُكلأ بالتشديد كرانه رود وجاى آب طلب آمدن كشتى تكلئة نكلى بستن كشتى كلاء ممدود مشدد موضعى در بصره كه كشتى گاه آنجاست
ويقال كلأت تكلئة اذا اتيت مكانا فيه مستتر من الريح والموضع مكلأ وكلاء ويقال بلغ الله بك اكلأ العمر اى آخره وابعده وكالأ الدين
اى تأخر كالى نسيه يقال نسيئة كالكالى اى نقاله كالنسيئة وفى الحديث انه نهى عن الكالى بالكالى والاصمعى لا يهمزه قال ابو عبيدة تكلأت اى
اى استنسأت نسيئة وكذلك استكلأت كلاءة بالضم وهو من التأخير وكلأت فى الطعام واكلأت فيه اى سلفت فيه وما اعطيت من نسيئة من
الدراهم فهى الكلاءة بالضم واكلأت بصرى فيه اذا رددته فيه **كمأة** سماروغ واحدها كمء على غير قياس وهو من النوادر كمأت القوم اى
اطعمتهم الكمأة واكمأت الارض اى كثرت كمأتها واكمأت فلانا الشىء اى شجعته وكمئت رجله تشققت **كى** وكاء وكياء اى ضعيف جبان مثل كاع
وكيع **فصل اللام** **لؤلؤة** بالضم دانه مرواريد لؤلؤ لآل ج ويقال لها انعله ما لألأت الفور اى بصبصت باذنابها وتلألأ البرق اى لمع قال
الفراء سمعت العرب يقول صاحب اللؤلؤ لآل مثل لعال والقياس لأّء مثل لعّاء **لبأ** فله على فعل بكسر الفاء وفتح العين يقال منه
لبأت لبأ ولبأته اى اطعمته لبأ والبأ فلان اى كثر لبأته والبأت الجدى فله خود اينهم بر غاله را واستلبأ هو بنفسه والبأت الشاة ولدها
اى ارضعته اللبأ والتبأها ولدها عشار ملابئ اذا دنا نتاجها اللبوة ماده شير لبأة ساكنة الباء لغة فيها تلبئة لبيك گفتن درحج واصله
بلا همز قال الفراء ربما خرجت بهم فصاحتهم الى ان يهمزوا ما ليس بمهموز قالوا لبأت بالحج وحلأت السويق ورثأت الميت **لجأ** بفتحتين
ملجأ پناه گرفتن صلته با لى يقال لجأت اليه والتجأت اليه بمعنى تلجئة ستم نمودن الجاء مضطر كردن كسى را بكارى والجأت امرى الى الله اى
اسندته اليه عمرو بن لجأ التيمى شاعرى **لطأ** بر زمين چفسيدن ع ع بفتحها اللطوء بضمتين كل ع ع ك آ ف ٢ **لفأ** پوست باز كردن چوب را و باز
كشادن باد ابر را از هوا و باز كردن گوشت از استخوان وبعصا زدن لفيئه گوشت پاره بى استخوان **لكأ** يقال لكأت به الارض
اى ضربت به الارض وتلكأ اى تباطأ وتوقف **لمأ** يقال ألمأ بالشىء اى اشتمل عليه يق ذهب ثوبى فما ادرى من ألمأ به وألمأ اللص على الشىء
فذهب به وألمأت الدواب المرعى اى تركته صعيدا ليس به شىء وتلمأت الارض عليه اى استوت عليه ووارته والتمئ لون الرجل اى تغير مثل
التمع **فصل الميم** **متأ** بعصا زدن وكشيدن رسن مراءة گوارا شدن طعام ع ع بفتحها طعام مرئ گوارنده ع ع ك آ ف ٢ ايضا وهو
كما يقال فقه وفقه بضم القاف وبكسرها ومرأنى الطعام وامرأنى قال الفراء يقال فى اتباع هنأنى الطعام ومرأنى بغير الف فاذا
افردوها قالوا امرأنى بالالف وهذا طعام مرئ ومرئت الطعام اى استمرأته مروءة بضمتين مردى وتلك ان تشدد فيه مرؤ الرجل اى
صار ذا مروءة فهو مرئ على فعيل وتمرأ اى تكلف المروءة وفلان يتمرأ بنا اى يطلب المروءة بنقصنا وعيبنا مرئ كلو سرخ گوسپند
وجز آن مروء بضمتين ج كسر و سر و مرء مرد وضم الميم لغة فيه وهما مرآن صالحان ولا يجمع على لفظه وبعضهم يقولون مرؤن وهذه
مرأة صالحة ومرة بترك الهمزة ايضا وان دخل عليه الف الوصل كان فيه ثلث لغات فتح الراء على كل حال واعرابها على كل حال يقال هذا
امرؤ ورأيت امرأ ومررت بامرئ وهذه امرأة مفتوحة الراء على كل حال واسقطت الالف فى التصغير قلت مرئ ومريئة وسمى الذيب
امرأ ايضا مرئى منسوب مرئى نام شاعر وكان النسبة الى امرئ القيس وان شئت امرئى **مسأ** بيباكى ماسئ بيباك **ملأ** پر كردن دلو را
على فعلى وكوز ملآن ماء والعامة تقول ملا ماء ملء بالكسر يقال اعطنى ملأه وملأيه وثلاثة املائه وامتلأ الشىء وتملأ بمعنى يقال
تملأ من طعام وشراب وتملأ غيظا وامتلأت النزع فى القوس اذا شددت النزع فيها ملاءة بالضم مثاله متعة زكام وملئ الرجل وامتلأه ٢
تمام اى اذكمه فهو مملوء على غير قياس وملؤ الرجل صار مليئا اى ثقة فهو غنى ملئ ومصدره ملأ وملاءة ممدود ملاءة بالضم چادر

تلاوخ ما الاه پارسندی کردن برکاری ونمالوا علی الامر ای اجتمعوا علیه وتماونوا والتلأ جماعت مردم وخو یقال ما احسن ملأ بنی فلان ای اخلاقهم
واحلامهم املأج وفی الحدیث احسنوا املاءکم منیئة بوست ترهاده بجهة دباغت وهو اول ما یدبغ ثم افیق ثم ادیم یقال منه مناث الادیم
منأ اذا انقعته فی الدباغ منیه بغیر همز مرک **فصل النون** نأنأ فی الرأی ای خلطت فیه تخلیطا ولم تبرمه نأنأة سستی وفی الحدیث
طوبی لمن مات فی النأنأة یعنی اول الاسلام ای قبل ان یقوی فهو رجل نأنأ ای ضعیف ونأنأته ای نهنهته عما یرید وکففته عنه وتنأنأ
ای ضعف واسترخی نبأة آواز نرم یقال رمی فانبأ ای لم یشرم ولم یخدش سهل نابئ ورجل نابئ جاء من بلد آخر نبأ نبوء بضمتین بیرون آمدن
از جائی بجائی وهذا المعنی اراد الاعرابی بقوله یا نبیء الله ای یا من خرج من مکة الی المدینة فانکر علیه الهمز نبأت به الارض جاءت به نبأ آگاهی وخبر
یقال منه نبأ وانبأ ونبأ بمعنی ای اخبر ومنه اخذ النبی بترک الهمزة کما ترکت فی ذریة وبریة وخابیة الا اهل المدینة فانهم یهمزون هذه الاحرف ولا
یهمزون فی غیرها ویخالفون العرب فی ذلک وتصغیر نبی نبیئ مثال نبیع وتصغیر نبوة نبیئة مثال نبیعة وجمع نبی نبآء علی فعلاء ویجمع علی انبیاء
ایضا مثال افعلاء نتأ نتوء برآمدن وبیرون آمدن از جای خود وآماس کردن ریش ومطلع شدن برکسی وکوالیدن ورسیده شدن دختر
نجأ بچشم کردن وتنجأته بمعنی نجأته رجل نجئ العین ونجوء العین علی فعیل وفعول ای خبیث العین وکذا نجئ العین ونجؤ العین علی فعل
وفعل وفی الحدیث ردوا نجأة السائل باللقمة ای ردوا شدة نظره الی طعامکم ندء کوماج نهادن در ریگ وخاکستر وکوشت بر آتش افکندن
ندیء اسم فیه مثل طبیخ وکراهیت داشتن چیزیرا نداة ندأة مثال همزة بسیاری مال مثال ندهة وندهة وبنده یعنی قوس قزح وآنرا
کمان رستم نیز کویند نزء نزوء بضمتین بتباهی افکندن میان قوم یقال نزأ الشیطان بینهم ای القی الشر والاغراء وحمله کردن یقال نزأت
علیه ویقال ما نزأک علی هذا ای ما حملک علیه ورجل منزوء بکذا ای مولع به نسء راندن وبانک بر زدن شتر را تنسئة کذلک وتأخیر کردن
انساء کذلک یقال نسأت البیع وانسأته استنساء مهلت وزمان خواستن یقال استنسأته فانسأنی ونسأ ابضم زمان دادن در اجل یقال
نسأ الله فی اجله وانسأه نسأة بالضم درنک وتأخیر نسیئة علی فعیلة کذلک منسأة عصا بهمز ولا بهمز نساء بالمد تأخیر در عمر وباز پس
انداختن وام از کسی ومنه قولهم من سره النساء ولا نساء فلیخفف الرداء ولیباکر الغداء ولیقل غشیان النساء ونسأت فی ظمأ الابل اذا
زدت فی ظمئها یوما او یومین او اکثر واخرتها عن الحوض ونسئت المرأة بجهول اذا کان عند اول حبلها وذلک حین تأخر حیضها عن وقته
وهی امرأة نسیء ونسأت الماشیة تنسأ وهو بدء سمنها حین ینبت وبرها بعد تساقطه ویقال جری النسء فی الدواب وهو بدء السمن فیها
والاقرار نهابته نسیء اسیختن باآب وقوله تعالی انما النسیء زیادة فی الکفر هو فعیل بمعنی مفعول من نسأته فهو منسوء ای اخرته ثم یحول منسوء
الی نسیء کمقتول الی قتیل ورجل ناسیء وهم نسأة مثل فاسق وفسقة ویقال انتسأت سر بتیه ای ابعدت مذهبی وانتسأت عنه ای تأخرت
عنه وتباعدت وانتسأت الابل ای تباعدت فی المرعی نشأ نشأة نزبیدن انشاء کذلک ویقال ان لی عنک لمنتأی ای منتأی وسعة وانشأ
یفعل کذا ای ابتدأ یفعل کذا وفلان ینشئ الاحادیث ای یضعها ویخترعها الناشیء الحدث الذی جاوز حد الصغر وهو نشیء ایضا ونشأ
مثال طالب وطلب نشأ کذلک مثل صاحب وصحب وایضا اول ما ینشأ من السحاب نشأ نشوء بضمتین کوالیدن تنشئة انشاء پروردن وقرئ او من
ینشأ فی الحلیة بالتخفیف والتشدید ناشئة اللیل ساعت نخستین شب ویقال ما ینشأ فی اللیل من الطاعات ونشأت السحابة ای ارتفعت
وانشأها الله نثیئة حوض نوکنده یقال هو بادی النثیئة اذا جف عنه الماء وظهرت ارضه ویقال هو حجر یجعل اسفل الحوض وقوله تعالی
وله الجوار المنشآت قال مجاهد هی السفن التی رفع قلعها قال واذا لم یرفع قلعها فلیست بمنشأة وقال ابن السکیت الذئب یستنشئ الریح بالهمز
ای یشمها قال وانما هو من نشیت الریح بلا همز ای شممتها نصأ برداشتن وهی لغة فی نصصت وبانک بر زدن شتر را نفأ بالضم پاره
از علف پراکنده رسته نفأة یکی مثال صبرة وصبر نکأ پوست باز کردن از ریش یقال هنت ولا تنکأ ای هنأک الله بما نلت ولا اصابک
بوجع ویقال ولا نکه بابدال الهاء من الهمزة مثل اراق وهراق نهأ ونهاءة ونهوء بضمتین نیم جوش شدن کوشت عع ک آف ٢ وفی المثل
ما ابالی ما نهئ من ضبک وکذلک نهوء اللحم بضم العین فهو نهئ علی فعیل وانهأته اذا لم تنضجه فهو منهأ نوء بکرانی برخواستن وافتادن وهو
من الاضداد یقال ناء بالحمل اذا نهض به مثقلا وناء به الحمل اذا اثقله وانأه غیره اذا اثقله واماله کقولک ذهب به واذهبه وقوله تعالی
ما ان مفاتحه لتنوء بالعصبة ای لینیء العصبة بثقلها والنوء سقوط نجم من المنازل فی المغرب مع الفجر وطلوع رقیبه من المشرق یقابله من ساعته
فی کل لیلة الی ثلثة عشر یوما وهکذا کل نجم الی انقضاء السنة ما خلا الجبهة فان لها اربعة عشر یوما والعرب تضیف الامطار والریاح والحر
والبرد الی الساقط منها وقال الاصمعی الی الطالع منها فیقول مطرنا بنوء کذا والجمع انواء ونوآن ایضا مثال بطن وبطنان مناوءة نواء
دشمنی کردن با هم وتنابالم بهمز واصله الهمز لانه من ناء الیک ای نهض ویقال عندی ما ساءه وناءه ای اثقله وما یسوءه وینوءه للاتباع ولا یجیء
ناءه منفردا وجاء ایضا لازدواج الکلام کقولهم انی لاتیه الغدایا والعشایا والغداة لا تجمع علی غدایا وأنأت اللحم ینوءه اذا لم تنضجه وقد ناء

نأنأ
نبأ
نتأ
نجأ
ندأ
نزأ
نسأ
نشأ
نصأ
نفأ
نکأ
نهأ
نوء

اللهم بينى بنبأ ره ولم نى بالكسرهنا ليبع بين النبوة والنبوءة ونآءا ابعنم لغةٌ فى نأى اى بعد **فصل الواو** **وبأ** بقصر وبمد بيمارى عام كه اورا

مركا بزرگ كويند اوبار ج المقصور منه اوبئة جمع الممدود منه ويقال وبئت الارض توبأ وبأً فهى موبوءة اذا كثر مرضها ووبئت توبأ وبائة فهى

وبيئة وبيئه على فعلة وفعيلة واوبأت الارض فهى موبئة واستوبأت الارض اى وجدتها وبئة ووبأت اليه واوبأت اليه اى اشرت اليه **وثأ**

معيوب كردن دست رابى انكه استخوان شكند يقال منه وثئت يده فهى موثوءة ووثأتها انا ويقال اصابه وثأ والعامة تقول وثى بالياء **وجأ**

على فعيلة طعام از هليخ ندو غيرساخته عرب ربا از بنت وخرما وجا بكارد زدن وخصى كردن وجاء بالكسر والمد نوعى از خصى كردن وهو الخصاء

وفى الحديث عليكم بالباءة فمن لم يستطع فعليه بالصوم فان له وجاء ومنه وجأت الكبش ايضا وفى الحديث انه ضحى بكبشين موجوءين ووجأت عنقه ضربته

وتوجأته بيدى **تودأ** عليه اى اهلكه وتوداه فلان بالقوم قال ابو عبيدة مودأة اى مهلكة مفازة قال وهى لفظ المفعول به وودأت عليه الارض اى سوت

عليه الارض **وذء** عيب كردن وبابانك برزدن وتحقير كردن وباز ايستادن يقال منه وذأته اى زجرته فانزجر **وزء** خشك كردن كوشت وزء بالحرك

استوار خلقت شدن توزء اه انكندن ناقه سوار خود را وبر كردن خود را وتوزأت اى امتلأت ريا **وضاءة** خوبى وپاكيزكى ع بضمها فهو وضئ

على فعيل وضوء بضمتين ابدست وابدست كردن وضوء بالفتح ابدست ويقال هو المصدر ايضا مثل ولوع وقبول وذكر الاخفش فى قوله عز وجل

وقودها الناس والحجارة قال بالفتح الحطب وبالضم الايقاد قال ومثل ذلك فى الوضوء بالفتح هو الماء وبالضم هو الفعل ويقال انهما لغتان

بمعنى والولوع والقبول مفتوحان وهما مصدران شاذان وما سواهما من المصادر مبنى على الضم ويقال توضأت للصلوة ولا يقال توضيت

وبعضهم يقوله ويقال واضأته فوضأته اضاءه اذا فاخرته بالوضاءة فغلبته وضاء بالضم والمد مشدد اخوب وپاكيزه روى **وطأ** سپردن

زير پاى وجماع كردن يقال فيهما جميعا وطئ الرجل يطأ بسقوط الواو كما سقط من يبع لتعديهما لان فعل يفعل مما اعتل فاءه ولا يكون الا لازما فلما جاءا

من اخواتهما متعديين خولف بهما نظائرهما وتوطأته برجلى ولا يقال توطيته ووطئ فى الحديث سابلة سموا بذلك لوطئهم الطريق وطاءة كوفته

وسپرده شدن ع بضمها فهو وطئ على فعيل توطئه سپرانيدن واستوطأت المركب اى وجدته وطيئا وشئ وطئ بين الوطاءة والطئة والطئة

مثال الطعمة والطعة فالهاء عوض من الواو فيهما وطأة موضع قدم وفشردن وفى الحديث اللهم اشدد وطأتك على مضر وطاء بالكسر والفتح

ممدود بن خلاف غطاء وطيئة على فعيلة شئ كالغرارة وفى الحديث اخرج ثلث اكل من وطيئة اى ثلث قرص من غرارة ونوعى از طعام ويقال اوطأته الشئ

فوطئه ويقال من اوطأه عشوة بالفتح والكسر مواطأة موافقت كردن وتواطئوا عليه اى توافقوا قال الاخفش فى قوله تعالى ليواطئوا عدة

ما حرم الله هو من واطأت قال ومثله قرئ قوله تعالى هى اشد وطاء بالمد اى مواطأة وهى المواتاة اى مواتاة السمع والبصر اياه وقرئ هى اشد وطأ

اى قياما وهذا موطئ قدمك ايطاء تكرار قوافى كردن در شعر رجل **تكأة** مثال همزة كثير الاتكاء تكأة ابعنم تكيه جا متكأ مثله اتكاء تكيه كردن

ويقال طعنه حتى اتكأه القاه على هيئة المتكئ وتوكأت على العصا واصل التاء فى جميع ذلك واو واوكأت فلانا ايكاء اذا نصبت له متكأ **ومأ** اليه

اى اشرت اليه ولا يقال ومئت وومأت اليه اماء وومأ لغة فيه ويقال وقع فى وامئة اى فى اغوية وداهية **فصل الهاء** **هأهأة** خواندن شتر

بعلف بمعنى هئ هئ كفتن وجأجأة خواندن باب والاسم الهئ والجئ وقد ذكر **هجأ** غرثى اى سكن واهجأ طعامكم غرثى فرو نشاند طعام شما كرسنكى

مرا **هدأة** هدوء بضمتين ارامیدن اهداء ارام دادن ودست زدن كودك را تا بخواب رود ويقال تركت فلانا على مهيئته اى على حالته

التى كان عليها ورجل اهدأ اى احدب بمعنى كوزپشت ويقال اتانا فلان وقد هدأت الرجل اى بعد ما سكن الناس من المشى بالليل وبعد ما هدأت العيون

واتانا هدوءا اى بعد نوم وبعد هدء من الليل وبعد هدأة وبعد ما هدأ الناس اى ناموا وسكنوا **هذء** بريدن وهذأت القرح اى فسدت وتقطعت

هرء يقال هذه قرة لها هرئ على فعيلة اى برد لرشدة وضر وهرأ البرد هرأ اى اشتد عليه حتى كاد يقتله واهرأه البرد كذلك واهرأنا فى الرواح

اى ابردنا هرء هرئة سبك بختن كوشت وجران يقال هرئ اللحم فهو هرئ ومهرأ وهرأ فى منطقه اذا قال الخنا والقبيح ومنطق هراء بالضم والمد كلام

قبيح **هزء** مثقل ومخفف فسوس كردن يقال هزئت منه وبه واستهزأت وتهزأت به وهزأت به بفتح الزاء هزءا ومهزأة ورجل هزأة بالتخفيف

انكه بروى فسوس ورشخند كنند هزأة بالتحريك انكه وى بر مردم فسوس وخنده كند **هتأ** الثوب اى بلى وتقطع ويقال تهتأ بالتاء ايضا

هنأ كوارا شدن طعام وشراب ع بفتحها وبضمها رع ك آف م ايم هنئ كوارنده وهنأنى الطعام يهنئنى ايضا والمصدر هنء وهنئ منه

ع ف آ ك م ويقال هنئت الطعام اى تهنأت به ومنه قوله تعالى فكلوه هنيئا مريئا وكل امر ياتيك من غير تعب فهو هنئ ويقال لك المهنأ والهنأ

الماشية اذا اصابت حظا من البقل من غير ان تشبع منه هناء بالكسر والمد قطران وماليدن آن برشتر يقال منه هنأت البعير هنأ عطا دادن ع بفتحها

رف اك م وك آف م وضمها ايضا هنأ بالكسر عطا وهنأته شهرا اى علته دهيا الخود داشتم او را هانئ نام مردى تهنئة مبارك باد دادن

خلاف تعزية هنيئا نام مردى يقال فلان بعيد الهوء اى بعيد الهمة ويقال منه هاء الرجل يهوء بنفسه اى يسمو بها الى المعالى والعامة تقول

يهوى بنفسه ويقال هوئت به خيرا اى ازننته به بمعنى اتهمته به مهوأن بضم الميم وتحريك الهمزة وتشديد النون دشت فراخ هاء يا رجل بكسر

الهمزة بيا رمثل هات وهاتى للمونث باثبات اليآء مثل هاتى وهاتيا اثنما وهاتوا انتم وهاتين انتن تقيم الهمزة في جميع هذا مقام التآء في هات
وهاءِ يا رجل بفتح الهمزة معناه هاك وهاؤما وهاؤم مثل هاكما وهاكم وهاءِ بالكسر بلا يآء للمرأة مثل هاك هاؤما هاؤن مثل هاكما وهاكن
تقيم الهمزة في هذا كله مقام الكاف وهاءِ يا رجل بهمزة ساكنة مثال هع اى خذ واصله هاء حذفت الالف لاجتماع الساكنين وهائى مثال هاعى للمونث
وهاء امثال هاعا للتثنية هاؤا وهأن مثال هعن واذا قيل لك هآء قلت ما أهاء اى ما آخذ وقولهم يا هىّ كلمة تاسف وتلهف هيّا بيكر
ونهاد ويقال فلان حسن الهباة والهيئة ويقال هئت للامر اهىء هيئة وتهيّأت له بمعنى بمعنى آماده شدم قال الاخفش قرء بعضهم وقالت هئت لك
بكسر الهاء وضم التآء بالهمزة مثال هعت بمعنى تهيّأت لك وهيّأت الشىء اصلحته فصل اليآء يؤيؤ بالضم نوعى از پرند كان شكارى يآيى
ج يرنّا بفتحتين وتشديد النون مقصورة رنگى مانند حنا باب البآء آب چراگاه قوله تعم وفاكهة وأبّا وكشش كردن بوطن خود مع
ف آض ٣ اباب آماده كى رفتن كردن يقال هو فى اباب اى فى جهازه اتب بالكسر شاماكچه اتوب ج تاتيب شاماكچه پوشانيدن يقال أتبتها فا
وبقال تأتب قوسه على ظهره أدب بفتحتين فرهنك وپاس نشكفند ونكاه داشت حد هرچيز ودانش يقال منه ادب الرجل بالضم فهو اديب وأدّبته فتأدّب
ويمهانى خواندن مع ف آ ك ٣ أدب مودب بمهانى خواننده ويقال منه أدَب القوم يودبهم أيدا بالمأدبة بفتح الدال وضمها مهمانى مآدب ج ارب
بالكسر اندام وپيوند يقال السجود على سبعة اراب وآراب إرب بكسر الهمزة وفتح الرآء زيرك شدن ارابة كذلك مع بضمهما مثال صغر يصغر صغرا
اريب خردمند ارب بالكسر وسكون الرآء وفتحها اربة مأربة بضم الرآء وفتحها حاجت وفى المثل مأربة لا حفاوة أرب بفتحتين حاجتمند شدن مع
ك آ ف ٣ قوله تم غير اولى الاربة من الرجال قال سعيد بن جبير هو المعتوه وسخت شدن روزكار يقال أرب الدهر اى اشتد وفرو افتادن اعضا
يقال ارِبت من يديك اى سقطت اراتبك من اليدين خاصة وشناسا شدن بكارى يقال أرِب براى ذرب وصار بصيرا فهو ارِب اربة بالضم
كره تاريب استوار كردن كره يقال ارّب عقدتك وتمام كردن يقال اعطاه الله ثم عضوا موَرّبا اى تاما وكل مؤفر مورّب تارّب سخنى كردن در
كار ومواريه ظفر يافتن بر قوم يقال اربت عليهم اى فزت عليهم مأرِب موضعى ومنه ملح مأرِب اربى بضم الهمزة وفتح الراء والبآء سختى ميزاب
ناودان وهو موزاب وربما لم يهمز ماذيب ج اسب بالكسر موى كون ويحتمل ان يكون اصله وسب بالواو وهو النبات فقلبت همزة كما قالوا ارث وورث
اشَب بالفتح عيب وملامت كردن ودر آميختن بعضى در بعضى اشابة بالضم مردم بهم در آميخته اشابتج وتأشّب القوم وأتشبوا اى اختلطوا
جاء فيهم تأشّب اليه اى انضم اليه والتف تاشيب سرزنش كردن أشبت العيصة اى التفت وعيصة اشبة وعدد أشب وفلان مؤتشب اى مخلوط غير
صريح فى نسبه الب كرد كردن وراندن شتر مع ف آ ض ك ٣ والبته اى جمعته وتالبوا اى تجمعوا وهم الب بالفتح والكسر اى مجتمعون تأليب تحريض
كردن حسود مؤلّب تألب مثال تغلب درختى تأنيب سرزنش كردن ونكوهيدن مؤنب انكه بطعام اشتها ندارد اوب كرانه يقال جاؤا من
كل أوب اى من كل ناحية ودست وپاى زدن از وانداختن نا قه در رفتار آب وب على مؤول بازكشتن أوبه اياب كذ مع ف آ ض ٣ أوّاب توبه دار مآب
بازكشت وانتاب وآب بمعنى ويقال فلان سريع الاوبة والايبة بالياء وآبت الشمس لغة فى غابت تأويب همه روز رفتن وتسبيح كفتن وقوله تعالى
يا جبال اوّبى معه اى سبّحى لانه قال انا سخرنا الجبال معه يسبحن وأبت الى فلان وتأوبته اذا اتيته ليلا وتأوبت اى جئت اول الليل فانا متأوب ومتأيب
تأهب ساختكى كردن أهبة سازاهب ج إهاب پوست نا پيراسته أهَب بفتحتين جماعة على غير قياس مثل أدم وأفق وعمد جمع اديم وأفيق وعمود
وقيل اُهُب هو قياس فصل البآء ببّة احمق ولقب مردى ونام كنيزكى ويقال هم ببّان احد كما يقال هم بأج واحد وقال عمر رض ان عشت فسأجعل
الناس ببّانا واحدا يريد التسوية فى القسم باب در ابواب بوبير ج بوّاب دربان وتبوّبت بوّابا اى اتخذته وهذا من بابتك اى يصلح لك
بيبة نام مردى توأبانيان دو سر پستان بيش ستور قال ابن مقبل لها توأبانيان لم يتفلقلا اى لم تسودّ حلمتاها تباب زيان وهلاك شدن
يقال منه تبت يداه وتبا له منصوب على اضمار الفعل اى الزمه الله خسرانا وهلاكا مع ف آ ك ٣ تتبيب هلاك كردن واستتب له الامر اى تهيّأ
واستقام تراب بالضم خاك أتربة تربان ج توراب تورب تيرب ترب تربه بضم اولهما ايضا خاك ترباء بالمد خاك وزمين يقال ترب الشىء بالكسر
خاك آلوده شد وترب الرجل افتقر كانه لصق بالتراب وعلى الدعاء يقال تربت يداه اى لا أصبت خيرا تتريب خاك آلود كردن إتراب خاك
بر انداختن بر چيزى وفى الحديث أتربوا الكتاب فانه انجح للحاجة وبى نياز شدن أترب الرجل استغنى كانه صار له من المال بقدر التراب متربة
درويشى ترِبة بكسر الرآء سرانكشت تربات ج وكياهى وهيج ترِبة اذا اجانت بالتراب مثال همزة نام وادى جمل تربوت وناقة تربوت اى ذلول
يستوى فيه المذكر والمونث ترب بالكسر همزاد يقال هذه ترب هذه وهن أتراب تربية استخوان سينه ترائب ج يثرب بفتح الراء موضعى نزديك
بمامه تعب مانده شدن مع ك آ ف ٣ اتعاب منعدّ فيه وهو تعب ومتعب ولا يقال متعوب تغب هلاك شدن مع ك آ ن ٣ تولب بفتح اللام
خركره ويقال للاتان ام تولب إتلباب راست شدن كار والاسم التلاببة مثال الطمأنينة ودراز كشيدن راه واتلأب الحمار اى اقام صدره و
راسه توبة بازكشتن از كناه توب كذ وهو جمع توبة ايضا مثل عوبة وعوم وتوبه دادن مع ف آ ض ٣ يقال تاب الى الله توبة ومتابا وتاب الله

عليه اى وقفه لها توبة الشاعر هو ابن الحمير بن حزن بن كعب تابوت م واصله تابوة مثال ترقوة وهو فعلوة فلما سكنت الواو انقلبت هاء التانيث تاء
قال لم يختلف لغة قريش والانصار فى شئ من القران الا فى التابوت فلغة قريش بالتاء ولغة الانصار بالهاء **فصل الثاء** اثابة درخت اثاب ج
ثوبا بالضم وفتح الواو والمد خاسيان ، وفى المثل اعدى من الثوباء وتثاءبت على تفاعلت ولا تقل تثاوبت ثرب پيه شكنبه ودوده تثريب سرزنش
كردن وسخت نكوهيدن قوله تعالى لا تثريب عليكم اليوم وثربت عليه وعربت عليه اذا قبحت عليه فعله يثرب مدينه رسول الله صلى الله عليه واله النسبة يثربى ويثرِبى
بفتح الراء فيهما منسوب اليه ثرقبية بالضم نوعى از جامها سپيد چون كتان وماننده آن ثوب ثرقبى وقرقبى ايضا نوع من ثياب مصر ثعب روان
كردن آب ثعب بالتحريك آب راه وادى ثعبان ج وايضا نوعى از مار واژدها ثعابين ج ثعبه نوعى از كرپيه مثعب بالفتح ناودان وانثعب الماء والدم
من الانف قال الاصمعى فوه يجرى ثعابيب دستابيب هو ان يجرى منه ماء فيه تمدد ثعلب روباه ثعلبة مونث منه ونام مردى ثعلبان بالضم روباه نر
داء الثعلب نوعى از بيمارى كه موى بريزاند ارض مثعلبة بكسر اللام اى ذات ثعالب وارض مثعلة فهو من ثعالة ويجوز ان يكون من ثعلب كما قالوا معقرة الارض
كثيرة العقارب ثعلب ايضا زبانه نيزه كه در سنان باشد ومنفذ آب باران ثعلبتان دو قبيله ثعلبية بالتشديد موضعى در راه مكه ثغب بالسكون والحركة
حوض در سايه كه آب خنك دارد واز اسر دابر كويند ثغبان بالكسر جمع المتحرك منه ثغاب اثغاب جمع ساكن منه ثقب سوراخ وسوراخ كردن ثقبة
بالضم سوراخ ثقب بالسكون والحركة ج مثقب بالكسر اسكنه وبرمه تثقيب سوراخ كردن تثقب لازم منه يقال تثقب الجلد اذا ثقبه الحلم وهو نوع من فساد
الجلد وافروختن آتش يقال ثقب عود العرفج اذا مطر ولان عوده فاذا اسود شيئا قيل قد قمل فاذا زاد قليلا قيل قد ادبى وهو حينئذ يصلح ان يؤكل فاذا
تمت خوصته قيل قد اخوص مثقب لقب شاعرى بكسر القاف مشددا ثقوب افروخته شدن آتش عم فا ض م ثقابه كذلك ثلب عيب كردن عم
ف آ ك م مثالب عيبها يقيصتها مثلبه يكى اثلب سنك وخاك ريزه يقال بفيه الاثلب والاثلب بكسر الهمزة ايضا ثلب بالكسر شتر پير دندان ريخته
ثلبة مونث ثلبة بفتح اللام ج مثل قرد وقردة يقال منه ثلب البعير تثليبا رمح ثلب اى متثلم وامراة ثالبة الشوى اى متشققة القدمين ثلبوت نام وادى
ثوب جامه اثواب ج اثوب جمع قلة منه وبالهمزة ايضا لانهم استثقلوا الضمة على الواو وكذلك دار وادؤر وساق واسؤق وجميع ما جاء على هذا
المثال ثواب جامه دار ثوب ثوبان بازكشتن بعد از انكه رفته باشد وكرد آمدن مردم وآب در حوض مثاب الحوض ميانه حوض كه آب بخشت درو
كرد آيد ثبه كروه والهاء عوض عن الواو الذاهبة عن عين الفعل كما عوضوا فى قولهم اقام اقامة واصله اقوام مثابه جاى كرد آمدن آب وبازكشتن
مردم ومنه قوله تعالى واذ جعلنا البيت مثابة للناس مثاب ج وايضا پاى دام صياد وجاى آب كرفتن از چاه ثواب پاداش مثوبه كذلك واستثابه اى
سالاران بيشه وقوله تعالى هل ثوب الكفار اى جوزوا تثويب الصلوة خير من النوم كفتن در اذان فجر ثواب ايضا نام مردى وفى المثل هو اطوع من
ثواب وهو رجل كان يوصف بالطواعية ثائب باد سخت كه با اول باران وزد ثيب عزب وبيوه يقال هو ثيب وهى ثيب يستوى فيه المذكر والمونث
وذلك اذا كانت المراة مدخولة والرجل متزوجا ثم تركا **فصل الجيم** جاب خر كوه سطبر همزه ولا وكتب كردن جائبة المدرى اهوى شاخ بر
اورده ويقال فلان شحمة الالجاب الصراى دبيق الشحم غليظ الصبر فى الامور جبب بريدن وغلبه كردن يقال فلان جب القوم اى غلبهم جباب
بالكسر بريدن نره يقال خصى مجبوب وبعير اجب بين الجبب اى مقطوع السنام جباب ايضا جمع جبة ايضا كشن دادن خرما جبة م وكعب بن سنان
كرسر نيزه در وى رود وپيوند سر دست تجبيب از زانو دركذشتن سپيدى دست وپاى ستور والنعت فرس مجبب والاسم الجبب ورسيدن يقال
جبب فلان فذهب مجبة جاده راه جباب بالضم كفك شير شتر جبجبة بالضم شكنبه كه در وى روغن كوسپند وجز آن كنند وزنبيل چرمين جباجب
ج وتجبجب الرجل اذا اتخذ اى اخذ الوشيقة زادا وهى لحم يغلى ثم يقدد فهو يبقى تا يكون جب بالضم چاه سر بربنا وورده جباب جببة بالكسر
فيهما ج جبوب بالفتح روى زمين وزمين درشت ولا يجمع جحابر احمق مثل سجابر وهو الذى لا خير فيه ويقال انه لجحابرة لباجة جحدب
بالضم نوعى از ملخ وهو الاخضر الطويل الرجلين جحادب مثله وايضا يقال له ابو جحادب وهو اسم له معرفة كما يقال للاسد ابو الحارث وشتر ضخم جحاذب
ج جدب تنكسال نقيض خصب مكان جدب وجديب بين الجدوبة وارض جدبة وجدوب بالفتح خشك بى نبات وهو جديب الجناب اى جدب
ما حوله واجدب القوم اى اصابهم الجدب واجدبت ارضهم اى وجدتها جدبة وعيب كردن وفى الحديث انه جدب السمر بعد العشاء اى عابه وجادبت
الابل العام اذا كان العام محلا جندب نوعى از ملخ ونام مردى والنون زائدة فيه وسختى وظلم يقال وقع فلان فى ام جندب اى فى شدة وداهية
جذب كشيدن عم ف آ ك م يقال جذبه وجبذه على القلب واجتذبه ايضا واز شير باز كردن اسب كره وخشك شدن شير پستان وآب دهن يقال
جذبت الناقة فهى جاذب والجمع جواذب وجذاب ايضا وجذب الشهر اى مضى عامته ويقال بينى وبين المنزل جذبة اى قطعة وجذبة من غزل
يك پيناغ از ريسمان مجاذبه منازعت تجاذب تنازع انجذاب تيز رفتن جذب بالتحريك هو شحم النخل جذبة واحده منه جرب بفتحتين كرى
كركين شدن عم ك آ ف م اجرب نعت منه جربا ممدود امونث منه جربى مقصورا ج قوم جرب اقوام جراب اجراب خداوند شتران كركين شد
جرباء آسمان ارض جرباء زمين قحط رسيده جراب بالفتح والكسر انبان اجربة ج جرب بالضم والسكون كذلك جراب البئر درون چاه جريب من الطعام

تأب
ثرب
ثرقب
ثعب
ثعلب
ثغب
ثلب
ثوب
جأب
جبب
جحب
جحدب
جدب
جندب
جذب
جرب

من الطعام ومن الارض مقدار معلوم اجربة جربان ج مجرّب بفتح الرآء آزموده جريبا بالكسر كشت زار جربياء بالكسر والمد باد نكباكه ميان شمال و دبور
وزد جراب بالضم انبان ای بمكة جربّة بفتحتين وتشديد البآء زهار خرومردم قوی جربان بضمتين نيام شمشير جربان القميص گريبان و خشتك پيراهن اجربان
بالضم و فتح الرآء دو قبيلة معروف جورب م وهو معرب جوارب جماعة والهآء للعجمة و بغير الهآء ايضا ويقال منه ايضا جوربته فتجورب ای البسته الجورب
فلبسه جراجب العظام من الابل **جردبان** كردبان وهو معرب ای الذی يحفظ الرغيف وهو الذی يضع شماله علی شیء يكون علی الخوان كيلا يتناوله
غيره يقال منه جردب فی الطعام وجردم جرشب الرجل وجرشم اذا اندمل بعد المرض والهزال جسرب دراز طعام **جشب** ومجشوب ای
غليظ وخشن ويقال هو الذی لا ادم معه مجشاب بالكسر سطبر جشيب جامه درشت **جعب** افكندن ويقال جعبته جعباء فتجعبی بزيادة اليآء جعبه
تير دان جعاب بالكسر ج جعبوب بالضم مرد حقير جثه **جلعباب** برد از خفتن و تيز رفتن سيل مجلعب ای كثير رجل جلعبی العين علی وزن
قرنبی ای شديد البصر ناقة جلعباة استوار جلعب ايضا موضعی ج **جلجاب** وجلجابة پير فرتوت **جلب** كشيدن عم ف آض ک ج جلبت الشیء
الی نفسی اجلبته بمعنی جلاوبه بجهة فروختن پيش كشند از گوسفند وجز آن جليبا بجهه از شهر تا شهر برند بفروختن ومنه اجلاب جلبة بالضم پوست
جراحت كه خشك شده باشد يقال جلب الجرح واجلب بمعنی و سختی روزگار يقال اصابتنا جلبة الزمان وكلبة الزمان ايضا ای شدته ونرد پوست خام كه
بر پالان و زين در كشند جلب بالضم والكسر ابر تنك بی باران و چوب پالان جلب بالتحريك بانك بر زدن اسب را وقت دوانيدن تا در گذرد يقال
جلب علی فرسه يجلب بالضم واجلب عليه مثله واجلب قتبه ای غشاه بالجلبة ای اعانه واجلبوا عليه ای تجمعوا وتالبوا واجلب الرجل ای نتجت ابله ذكورا
وبالحآء اذا نتجت اناثا جلباب بالكسر چادر وجلابيب ج جلبية مصدر منه ولم تدغم لانها ملحقة بدحرجة جلب جلبة بفتحتين آواز ها يقال منه جلبوا
بالتشديد والجلب الذی جاء النهی وهو ان لا ياتی المصدق القوم فی مياههم لاخذ الصدقات ولكن يامرهم بجلب نعمهم اليه ويقال بل هو الجلب
فی الرهان وهو ان يركب فرسه رجلا فاذا قرب من الغاية تبع فرسه فجلب عليه وصاح به ليكون هو السابق وهو ضرب من الخديعة جلب واجلاب ايضا
كسانی كه از ستور از شهر بشهر كشانند بفروختن جلبان بالضم نوعی از حبوب چون ماش ويقال له الخلر **جنب** پهلو يقال قعدت الی جنب فلان
والی جانب فلان بمعنی و قبيله از يمن و كرانه والصاحب بالجنب صاحبك فی السفر واما الجار الجنب فهو جارك من قوم آخرين جانب كرانه جنبة بالتحريك
كذ يقال فلان لا يطور بجنبتنا جانبه وتجانبه وتجنبه واجتنبه كله بمعنی اجنبی بتشديد البآء بيگانه وكذا اجنب وجنب وجانب كله بمعنی ويقال
ضربه فجنبه ای كسر جنبه وجنبت الدابة اذا قدتها الی جنبك وكذا جنبت الاسير جنبا بالتحريك ومنه خيل مجنبة شدد للكثرة جنبت الشیء وجنبته
بمعنی ای نحيته عنه قال الله تعالی واجنبنی وبنی جناب بالفتح درگاه اجنبة ج يقال الخصب جناب القوم وهو خصيب الجناب وجديب الجناب ويقال
مروا يسيرون جنابيه ای ناحيتيه وفرس طوع الجناب بكسر الجيم ای سلس القياد ويقال لج فلان فی جناب قبيح بالكسر اذا لج فی مجانبة اهله وجنب القوم
اذا قلت البانهم يجنب ايضا انحنآء وتوتر فی ظهر الفرس ويقال تباعد بين رجلی الفرس كذا قال فی مجمل اللغة جنيبة شتر واسب كوتل وهی دابة
تقاد فی جنب الراكب جنائب ج وكل طائع منقاد جنيب اخنب الذی لا ينقاد جنيبة ايضا هی العليقة وهی الناقة يعطيها القوم ليمتاروا لك عليها
جنب ای غريب جنابة بغريبی آمدن وجنب شدن ويقال نعم القوم هم لجار الجنابة ای لجار الغربة جنب بضمتين م من الجنابة يستوی فيه الواحد والجمع
والمؤنث وربما قالوا فی جمعه اجناب وجنبون ومنه يقال اجنب الرجل وجنب بالضم جنبة پوست پهلوی شتر يقال اعطنی جنبة اتخذ منها علبة وكرانه
يقال نزل فلان جنبة وهی اسم ايضا لكل نبت يتربل فی الصيف يقال مطرنا مطرا كثرت منه الجنبة جنوب بالفتح باد دست راست جنبت الريح اذا
تحولت جنوبا وسحابة مجنوبة اذا هبت بها الجنوب مجنوب آنكه بيماری ذات الجنب دارد وقد جنب الرجل يستعمل مجهولا واجنب القوم اذا دخلوا
فی ريح الجنوب فهم مجنوبون وكذا القول فی الصبا والدبور والشمال مجنب بالكسر سپر وكرانه زمين عجم كه بزمين عرب پيوندد مجنب بالفتح چيزی
بسيار يقال ان عندنا الخير مجنبا والشر مجنبا ای كثيرا اجنب بالتحريك الذی نهی عنه وهو ان يجنب الرجل مع فرسه عند الرهان فرسا آخر لكی يتحول
عنه ان خاف ان يسبق علی الاول ولنگيدن ستور يقال الجنب للبعير بالكسر اذا ظلع من جنبه وهو ان يلتصق رئته بجنبه من شدة العطش او ان يلتوی
من العطش **جوب** بسپاس باجابة پاسخ دادن يقال اجابه واجاب عن سؤاله بمعنی والاسم الجابة بمنزلة الطاعة والطاقة يقال اساء سمعا فاساء جابة
هكذا يتكلم بهذا الحرف اجاب الله دعاءه واستجاب بمعنی مجاوبة وتجاوب سخن گفتن باهم يقال انه لحسن الجيبة بالكسر ای الجواب **جيب** گريبان
يقال جبت القميص اجوبه واجيبه اذا قورت جيبه ويقال هو ناصح الجيب بالكسر ای امين مجوب بالكسر دو كارد گريبان كا وجوب دريدن و بريدن
عم ف آض م ومنه قوله تعالی وثمود الذين جابوا الصخر بالواد ويقال جبت البلاد واجوبها واجيبها واجتبتها اذا قطعتها ويقال هل جائك جائبة
خبر يجوب الارض من بلد الی بلد تجييب گريبان كردن پيراهن را اجتياب پيراهن پوشيدن و مسافت بريدن ومنه اجتبت المسافة قطعتها واجتبت
القميص لبستها جوبة كشادگی ابر و كوه وايضا موضع ينجاب فی الحرة جيوب جماعة جوب سپر وشاماكچه زنان بجوب قبيله از عجم مجيب بلغی از كند

فصل الحآء حبة دانه حب حبوب جماعة حبة القلب دانه دل حبة ايضا نصف طسوج وقطعة من شیء حب الغمام تگرگ حب المزن وحب قر

كذلك جاءوا عن حبتان بعو اسم لمعرفة حِبّة بالكسر تخمهای رستنی که از روی قوت نشود وفی الحدیث فینبتون کما تنبت الحبة فی حمیل السیل حبب ج حبة
بالضم دوستی يقال نعم وحبة وكرامة حبابك دوستی وخم معرب جلب حُبّ ج حِبَبة دوستی حِب بالكسر كتف وایضا دوست حبیب کلتف يقال احبه فهو
محب وحبه يحبه بالكسر فهو محبوب وهذا شاذ لانه لا يأتي في المضاعف يفعل بالكسر الا ويشركه يفعل بالضم اذا كان متعديا ما خلا هذا الحرف
يقال حبيت بالكسر اى صرت حبيبا وحب بفلان اى ما احبه الى قال الفراء معناه حبب بفلان بضم الباء الموحدة ثم اسكنت وادغمت في الثانية
وحبذا زيد دوست نيكو است زيد يا دوستا ابن زيد نحب فعل ماض واصله حبب على ما قال الفراء وذا فاعله وهو اسم مبهم جعلا شيئا واحدا فصارا
بمنزلة اسم يرفع ما بعده وموضعه رفع بالابتداء وزيد خبره تحبب دوستى نمودن وسيراب شدن خر يقال تحبب اليه اى تودد وتحبب الحمار اى امتلأ من
الماء وشربت الابل حتى تحبب اى تملأت ريا استحباب نيكو شمردن تحابب يكديگر را دوست گرفتن حباب محابة با هم دوستى كردن حُباب بالضم
و مار و ديو و نام مردی حَباب الماء بالفتح معظمه وغوزه آب ويقال حبابك ان تفعل كذا اى غايتك احباب فرو خفتن شتر وهو كالحران في الخيل
يقال منه احب البعير فهو بعير محب وهو ان يصيبه مرض او كسر فلا يبرح مكانه حتى يبرأ او يموت و مانده شدن شتر و دانه كردن كشت يقال عند احب
الزرع والب حبب بفتحتين غوزه آب وسيرابی دندان حباحب بالضم نام مردی بخیل وهو كان لا يوقد الا نارا ضعيفة مخافة الضيفان فضرب بها
المثل حتى قالوا نار الحباحب لما يقدحه الخيل بحوافرها وقالوا نار ابي حباحب هو ذباب يطير بالليل يتوقد كأنه نار بعد ما جعلوا الحباحب اسما لتلك
النار حبان نام مردی حبجاب خرد و ريزه حباحب بالفتح ج حنبة بالضم على فعلى نام زنی حجاب بالكسر پرده حجب باز داشتن عن ف آمنه محجوب
بنا حاجب باز دارنده و پرده دار حجاب بالفتح ج و نام مردی و ابرو حواجب ج كانه جمع حاجبة حجبة بالكسر حاجبی حجابة مصدر منه استحجاب
حجابت خواستن حواجب الشمس كرانهای آفتاب قوس حاجب خم ابرو احتجاب در پرده شدن وهو ملك محتجب حجبة بالتحريك سر سرين حدب
بالتحريك زمين بلند حداب بالكسر جماعة ومنه قوله تعالى وهم من كل حدب ينسلون حدبة بفتحتين كوژی پشت وحدب ظهره واحدودب بمعنى
حدب واحدبه الله فهو رجل احدب وناقة حدباء وحدب عليه وتحدب عليه اى تعطف عليه حرب كارزار مونث يقال وقعت بينهم حرب قال
الخليل تصغيرها حريب بلا هاء قال المازني لانه في الاصل مصدر وقال المبرد الحرب قد يذكر ويقال انا حرب لمن حاربني اى عدو وتحاربوا و
احتربوا بمعنى محرب بكسر الميم وفتح الراء صاحب حروب هم محرب حربة چوبدستی و نار زبانه حراب بالكسر ج حرب بفتحتين خشمگين شدن حرب نعت
منه اسد حرب اى خشم تحريب برانگيختن وخشم كردن و بخشم آوردن و تيز كردن سنان احربه الرجل ماله الذى يعيش به حرب بالتحريك
كردن مال كسی و بيچيز ماندن وقد حرب ماله اى سلبه فهو محروب وحريب واحربه اى دلّه على ما يغنمه من عدو محاريب پيشگاههای مجالس ومنه
محراب المسجد وهو ايضا غرفة وقوله تعالى فخرج على قومه من المحراب قالوا من المسجد محارب بالضم شير از فهم حرباء بالكسر والمد آفتاب پرست يدور مع
الشمس كيف دارت يتلون بحرها وهو ذكر ام حبين حرابى ج حرباة مونث منه ويقال حرباء تنضب كما يقال ذئب غضا ارض محربئة زمين حرباناك
حرباء ايضا ميخهای زره حرابي المتن كوشتهای پشت مازه احرنبى اى ازبار والياء للالحاق بافعنلل حزب بالكسر گروه و ياران و نوبت ابد
تحزبوا اى اجتمعوا احزاب گروههای كه بر جنگ انبيا گرد آمده بودند حزابى بكسر الباء بلا تشديد درشت كوتاه يقال رجل حزاب وحزابية ايضا
اذا كان غليظا مائلا الى القصر والياء للالحاق كالقهاصية والعلانية من الفهم والعلن حزنباء بالكسر والمد درشت حزنباءة اخص منها حزابى ج واصله
مشدد كما قلنا في الصحارى حنزاب بالكسر گزر دشتی وايضا مثل الحزابى اى الغليظ القصير قسط گزر دريائی حزبه امر اى اصابه چيز بودن كنده حسب
حسبان بالضم والكسر حساب بر شمردن عن ف آمن محسوب شمرده حسب بفتحتين مثله وهو فعل بمعنى مفعول و اندازه يقال هذا بحسب ذا اى بقدره
ذاك وعدده و بزرگی مرد از روی نسب يقال الحسب دينه وماله حساب بر مصدر منه عن بضمها حسيب نعت منه قال ابن السكيت الحسب والكرم يكونان
في رجل وان لم يكن له آباء اشراف والشرف والمجد لا يكونان الا بالآباء احتساب نهی منكر كردن يقال احتسب عليه كذا اذا انكرته عليه فهو
محتسب البلد و مزد و ثواب چشم داشتن از خدای عز وجل يقال احتسب بكذا اجرا عند الله تعالى والاسم الحسبة بالكسر وهی الاجر والجمع حسب
الحاء وهی التدبير ايضا يقال فلان حسن الحسبة اى التدبير وهی من الحساب ايضا كالركبة والجلسة من الركوب والجلوس ويقال احتسب فلان
ابنا له او بنتا اذا مات وهو كبير وان مات صغيرا يقال افرطه احساب بسنده آمدن چيزی يقال احسبنی الشیء اى كفانی و دادن انچه بدان خوشنود
شود ويقال احسبته وحسبته بالتشديد اى اعطيته ما يرضيه يقال حسبك درهم اى كفاك وشیء حساب اى كاف ومنه قوله تعالى عطاء حسابا
ويقال اعطى فاحسب اى اكثر وهذا رجل حسبك من رجل وهو مدح للنكرة كانه قال محسب لك اى كاف لك عن غيره ويستوى فيه الواحد والجمع
والتثنية لانه مصدر وتقول في المعرفة هذا عبد الله حسبك من رجل فتنصب حسبك على الحال وتقول اذا اردت الفعل مررت برجل احسبك
من رجل وبرجلين احسباك وبرجال احسبوك حسب بس تقول منه رايت زيدا حسب كانك قلت حسبی او حسبك ولم تنونه لانك اردت الاضافة
كما تقول جائني زيد ليس غير تريد ليس غيره عندك حسيبك الله اى انتقم الله تعالى منك حسبان بالضم عذاب وملخ و تيرهای نادك حسبانة يكی

قوله تعالى الشمس والقمر بحسبان اى بحساب قال الاخفش الحسبان جمع الحساب مثل شهاب وشهبان حسبانه ايضا بالضم خرد تقولى منه حسبته اذا
وسدته ويقال تحسبت الخبر اى استخبرته احسب هو البعير الذى فيه بياض وحمرة احساب سرخ موى شدن شتر ومردم احسب نعت منه ايضا
محسبه بالكسر والفتح حسبان بالكسر پنداشتن عج كاف تم وكا ٢ ايضا والثانى شاذ لان كل فعل كان ماضيه مكسورا فمستقبله مفتوح العين
نحو علم يعلم الا اربعة احرف جائت نوادر قالوا حسب يحسب ويبس ييبس وبئس يبئس ونعم ينعم وهذا فى الصحيح من الابنين وفى المعتل كلاهما
بالكسر مثل ومق يمق وفق يفق وثق يثق وورع يرع وورم يرم وورث يرث ووري يرى وولى يلى **حوشب** پيوند سر دست ستور وستور هيكل بزرك

حسب
حصب

حصبا سنكريزه ارض حصبه ومحصبه زمين سنكريزه ناك تحصيب سنكريزه كستردن بر زمين محصب جاى سنك انداختن بمنى حصب سنكريزه
انداختن عج ف اك ٢ يقال حصبته اى رميته بالحصباء ورفتن در زمين وفرو زنبيد و هيزم انداختن در آتش حاصب حصبه بالكسر باد سخت كه سنك
ريزه بردارد احصاب سنكريزه انداختن اسب دنبه در وقت رفتن حصبة ابله كه بر اندام مردم برآيد باب حصب بالتحريك مصدر منه يقال حصب جلده
بكسر العين عج كاف تم وفرو زنيد آتش از هر چه باشد قوله تعالى انكم وما تعبدون من دون الله حصب جهنم يحصب جى از يمن يحصبى بفتح الصاد منسوب

حضب

بوى مثل تغلب وتغلبى **حضب** بالكسر مار نكان احضاب ج ومار نر حضب بالتحريك مثل حصب منه قرء ابن عباس حضب جهنم بالضاد المعجمة قال
الفراء كل ما هيجت به النار فهو حضب بالمعجمه محضب بالكسر آتش كاو **حطب** بالتحريك هيزم حطب بالسكون هيزم جمع كردن احتطاب مثله
يقال حطبنى فلان اذا اتاك بالحطب وحاطب الليل هو الذى يتكلم بالغث والسمين لانه لا يبصر ما يجمع حطابه الذين يحتطبون واحطب الكرم اذا آن
ان يقطع منه الحطب وناقة محاطبة التى تاكل الشوك اليابس مكان حطيب جاى هيزم ناك حطيب بالكسر درخت لاغر احطب مثله حاطب نام مردى ه

حطب
حظب

حظوب بالمعجمه فربه شدن عج ف اص ٢ يقال املل تحظبا اى اشرب وكل مرة بعد مرة حتى تسمن حنظب بضم الظاء وفتحها ملخ نر و حز ولك حنظبا
كذلك خناظب بالفتح ج **حظرب** قوس اى شد توبترها محظرب سخت تافته ومرد استوار خلقت **حقب** بالضم هشتاد سال ويقال اكثر من ذلك
حقاب بالكسر جماعة مثل قف وقفاف حقبه بالكسر سالها حقب ج حقب بضمتين روزكار احقاب ج ومنه قوله تعالى او امضى حقبا وقوله تعالى لابثين

حظرب
حقب

فيها احقابا حقب بفتحتين تنك بالان شتر يقال احقب البعير تنك بستم شتر را وحقب البعير بكسر العين اذا اصاب حقبه ثيله فاحتبس بوله وحقب
العام اى احتبس مطره احقب خر كوره حقباء مونثه ويقال للقارة الطويلة فى السماء حقباء حقاب ميان بند زنان وكوهى معروف حقيبه بارد ان
حقائب ج واحتقبه واستحقبه اى احتمل الحقيبه ويقال احتقب فلان الاسم كانه جمعه واحتقبه من خلفه محقب رديف كه سپس سوار بر نشيند

حلب

حلب بالتحريك شير دوشيده وشهر شام وخراج وباج نامعين ودوشيدن عج ف اص ٢ يقال حلب الناقه واحلبها فهو حالب وقوم حلبة و
فى المثل شتى تؤوب الحلبه ولا يقال الحلمه لانهم اذا اجتمعوا لحلب النوق اشتغل كل منهم بحلب ناقته ثم يؤوب الاول فالاول حلوب بالفتح شتر
دوشيدنى حلوبه كذلك استحلاب دوشيدن خواستن حليب شير دوشيده وحلبت الرجل اى حلبت له واحلبنى اى اكفنى الحلب واعنى عليه واجعل ما احلبه
لى واحلب الرجل اذا نتجت ابله اناثا واجلب بالجيم اذا نتجت ذكورا احلاب شير دوشيده كه از چراكاه بخانه فرستند يقال احلبنا اهلى محلب يارى كرد
محالبه يكديكر را يارى كردن ويقال هم يحلبون عليك اى يجتمعون ويتالبون من كل اوب محلب بالكسر كاو دوشه حب المحلب نوعى از داروها انا و
محلبيه موضعه ناقه حلبانه اى ذات لبن حالبان دو رك برد وطرف ناف وتحلب العرق واتحلب اى سال ويقال عنز تحلبه بكسر التاء واللام مع
سكون الحاء وتحلبه بضمها وفتح اللام ايضا التى تحلب قبل ان تحمل حلبه اسبان كه بجهت دوانيدن جمع كنند از هر جاى ويقال احلبوا اذا جاؤا
للنصرة من كل اوب حلاب بالتشديد نام اسبى حلبه بالضم شمليت دانه ايست معروف حلب بالضم والتشديد كياهى كه آهو آن را خورد وازان سن
بزبير كويند ويقال تيس حلب بالاضافه وتيس و حلب و حلبلاب بكسرتين لبلاب سياه حلبوب بالضم رنك سياه **تحنيب** كوژى پشت د

حنب
حوب

ساقهاى اسب وبالجيم فى الانسان محنب اسب فراخ كام وتحنب فلان اى تقوس وانحنى **حوب** بالضم كناه وبزه حاب مثله حوب عضد منه
عج ف اص ٢ يقال حب بكذا اى اثمت حوبه حيابه مصدران منه يقال هو اعق واحوب ويقال اى حوبه عوالها اى ضعفه وعيالها قال ابن
السكيت ان لى فى بنى فلان حوبه وحيبه وهى كل حرمه تضيع من ام او اخت او بنت او غير ذلك من كل ذات رحم قال وهى فى موضع آخر الهم والحاجه
يقال الحق الله تعالى به الحوبه اى المسكنه والحاجه ويقال فلان حوبه اى ليس عنده خير ولا شر حوبه ايضا مردى ضعيف حوبج وهذا فى نوادر
ابى زيد حوبا آب حوبا ج حوب ثلث لغات بانك بر زدن شتر را يقال الحوبت بالابل وتحوب فلان من كذا اى تاثم والتحوب التاثم
والتوجع والتحزن ايضا وتحوب ابن آوى اى بصوت لان صوته كان حواب نام آبى در راه بصره **فصل الخاء** **خب** بالفتح والكسر مرد

خب

فريبنده وكر بز و فريفتن عج كاف ٢ وخبب غلامى فلان اى خدعه خبه ثلث لغات نوردرديك وابرو سربند خبيبه مثله وايضا پشم كرده
دوساله وهى اجود من العقيقه وهى صوف الجذع وكوشت شرحه ثوب خبائب اى منقطع مثل هبائب واختب من ثوبه خبه اى اخرج خبب بفتحتين
بوييره دويدن خب جنيب كلك عج ف اص ٢ يقال منه خب الفرس واخبه صاحبه وجاؤا مخبين وخب البحر اى اضطرب واصابهم خب اذا خبت

يهم البحر خاب خويشى دختر خوات ج يقال لى فى فلان خوات اى قرابات ومصاهرة خنجبوا عنكم اى ابردوا ولقمة خنتو ابتلث باءات ابدلوا من الباء
الوسطى خاء للفرق بين فعلل وفعّل وانما زادوا الخاء لانه ليس الان فى الكلمة خاء وهذه على جميع ما يشبهه من الكلمات خنجبة رخاوة الشى
واضطرابه خبيب نام مردى خبيبان عبد الله بن زبير وابنه ويقال هو واخوه مصعب **خنشعبة** بالكسر ناقه بسيار شير **خدب**
بشمشير زدن وشكافتن گوشت وپوست بردن وگزيدن مار ودروغ گفتن خدب بالتحريك گولى ودليرى بحرب ويقال كان بنعامة خدب
وهو رجل من رؤساء التتار وكان اهوج ويقال فى لسانه خدب اى طول رجل اخدب ومتخدب وامرأة خدباء وطعنة خدباء اذا هجمت على الجوف
خدباء ايضا درع لينة خيدب راه فراخ يقال اقبل على خيدبتك اى على امرك الاول رجل خدب بالكسر مشددة الباء وجارية خدبة اى ضخمة **خرب**
بالضم منقطع الجمهور من الرمل ومغاك سرين خرب خراب خرابه بالتخفيف والتشديد كذلك خربه ايضا گوش سوراخ دار وكل ثقبة مستديرة فى خربة
مخروب اى مشقوق ورجل اخرب مرد گوش شكافته وسوراخ كرده خراب ويران شدن عغ ك آف خرب الموضع فهو خرب ودار خربة اخراب
تخريب ويران كردن خارب دزد قال الاصمعى هو سارق البعران خاصة خراب ج خرابه بالكسر دزدى شتر عغ ف آض مثل كتب كتابة خرب بفتحتين
سوراخ سوزن خربان ج ومصدره اخرب خروب خرنوب بالضم كما هى ولا تقل بالفتح جارية خرعبة **خرعوبة** خرعبة بكسر العين باريك استخوان نازك اندام
غنتن خرعوب شاخ خميده جمل خرعوب اى طويل فى حسن الخلق **خزب** بالمعجمة المفتوح الزاء اماسيدن پستان ناقه وتنك شدن سوراخ حماى او
وكذلك فى الشاة لحم خزب اذا كان رخصا وكل لحمة خزبة اذا كانت رخصة **خشب** بفتحتين چوب خشب خشبان ج خشب بالفتح آميختن چيزى بچيزى
وزدودن روى تيغ وجز آن چندانكه تا او روى بهور شود وروشن گردد خشيب شمشير زدوده وزنك گرفته وهو من الاضداد وتير تراشيده
نختين جمل خشب اى غليظ ويقال خشبت الشعر اذا قلته كما يجيء ولم تتنوق فيه اخشب كوه درشت اخشبان دو كوه مكه وفى الحديث لا تزول
مكة حتى تزول اخشباها جبهة خشباء اى كريهة يابسة اكمة خشباء وظليم خشب اى خشن واخشوشب صار خشبا اى خشنا قال ابو عمرو كل غليظ
خشن فهو اخشب وخشب وتخشبت الابل اذا اكلت اليبيس من المرعى ورجل قشب خشب اتباع اى لا خير فيه خشاب بالكسر اسم لبنى رزام بن مالك
خصب بالكسر فراخى مال وحال نقيض جدب يقال بلد اخصاب كما قالوا رمح اقصاد وبلد سبسب سباسب وبرمة اعشار وثوب اسمال
واخلاق فيكون الواحد يراد به الجمع واخصبت الارض ومكان مخصب خصيب واخصب القوم اى صاروا الى الخصب اخصب جناب القوم
وهو ما حولهم وهو خصيب الجناب اى خصيب الناحية خصاب نخل بسيار برخصبه يكى **خصابة** بالكسر وبالمعجمة رنك خضب رنك كردن عغ
ف آك ٢ اختضاب كذلك كف خضيب دست رنگين والكف الخضيب ستاره خضبة مثال همزة زن بسيار خضاب بنان مخضب شدد للمبالغة والمخضب
المركن يعنى لكن وتغار وخضب النخل اى اخضر خاضب شتر مرغ نر كه ساقهاى وى زرد يا سرخ شده باشد از رنگ گياه ولا يقال ذلك الا
للظليم دون النعامة **خطب** كار يقال ما خطبك مخاطبه خطاب سخن در روى گفتن خطبه بالضم ثم يقال منه خطب الخطيب على المنبر خطبه
بالكسر زن خواستن يقال خطب واختطب ايضا فيهما خطيب خاطب بمعنى خطيبى بالكسر وتشديد الطاء وفتح الثاء زن خواستن خطب بالكسر
مرد زن خواهنده يقال هى خطبه وخطبته وهو خطبها ايضا خطا بر خطبى كردن عغ بفتحهما ويقال الخطب نكح وخطب نكح وهى كلمة تتزوج
العرب بها واختطب القوم فلانا اذا دعوه الى تزويج صاحبتهم اخطب نوعى از مرغان وحز سبز قال الفراء خطباء هى اتان عليها خطا سود
على متنها اخطب عذكر منها ناقة خطباء بينة الخطب واخطبك الصيد اى امكنك ودنا منك واخطب الحنظل اى صار خطبانا وهو ان يصفر وبصير فيه
خطوط خضر خطابيه قومى از روافض خلابه فريفتن بزبان عغ ف آض ٢ اختلاب مثله وفى المثل اذا لم تغلب فاخلب اى فاخدع خلبه بكسر اللام
زن نيك فريبنده رجل خلاب وخلبوت اى خداع كذاب برق خلب بالضم وتشديد اللام الذى لا غيث معه وخلب ايضا ابرى بى باران ويقال
برق خلب بالاضافة ايضا مخلب جامه رنگبرنك خلب بالكسر پرده دل ويقال للرجل الذى يحبه النساء انه لخلب نساء خلب بضمتين لاى وگل ومنه
يقال ماء مخلب واخلب الماء اى صار كدرا ورسن ناقه خلبه بسكون اللام وضمها كذلك مخلب بالكسر چنكال جوارح وداس بى دندانه خلب
درودن گياه عغ ف آمن ٢ استخلاب كذلك وفى الحديث نستخلب الخبير اى نقطع النبات ونأكله خلبن زن كول نونه زائدة للالحاق وليس من الخلابة
خنبت رجله اى وهنت واخنبتها انا خناب بالكسر وتشديد النون مرد دراز وهذا مما جاء على اصله شاذا لان كل ما جاء على فعال من الاسماء
ابدل من احد حرفى تضعيفه ياء مثل دينار وقيراط كراهية ان يلتبس بالمصادر الا ان يكون بالهاء فيخرج على اصله مثل دنابة وصنارة ودنامة
وخنابة لانه امن من التباسه بالمصادر خنابتان دو سوى بينى **خوبة** زمين خشك مانده ميان دو پاره زمين باران زده ويقال نزلنا بخوبة
من الارض اى بموضع سوء لا رعى فيها واصابتنا خوبة اى مجاعة وبالحاء حاجة **خيبة** نا اميدى عغ ف آك ٢ تخييب نا اميد كردانيدن
وفى المثل الهيبة خيبة ويقال وقعوا فى وادى تخيب بضم التاء والخاء غير مصروف معناه الباطل **فصل الدال** داب دب ذوب رنج ديدن
دركار عغ بفتحهما فهو دئب واذا بته انا دائبان روز وشب داب عادت وكار وقد تحرك دبيب نرم رفتن عغ ف آك ٢ وكل ماش على

خنجب خدب
خرب
خرع
خزب
خشب
خصب
خضب
خطب
خلب
خنب
خوب
خيب
داب دبب
ماتقدم

الارض دابة وهى اية ستور برنشت ودابة الارض من اشراط الساعة ويقال هو اكذب من دبّ ودرج اى اكذب الاحياء والاموات وأذبّت
الصبى اى حملته على الدبيب ويقال ما بالدار دبّى بالضم والكسر اى ليس بها احد بيت وكلك ما بها دعوى ودبنى دطورتى لا يتكلم بها الا فى الجحد
ودبّب لوجه زنغبه دبّ بالضم خرس دُبة مونثه ارض مدبّة ذات دِببة مدبّ السيل بفتح الدال وكسرها موضع جريه ومدبّ النمل ايضا فالاسم
مكسور والمصدر مفتوح وكذا المفعل من كل ما كان على فعَل يفعِل فا كح دبّة حور رو عن دبة بالضم راه نا دبوب لا تكاد تمشى من كثرة
لحمها ويقال فعلت كذا من شبّ الى دبّ وبالتنوين ايضا اى من الشباب الى وقت الدبيب بالعصا دبدبة ضرب من الصوت **دربة** بالضم
عادت وخو و دليرى بر حرب دربه كارى ودرب بالشى وتدرّب ودرّب اى اعتاده وضرى به ويقال ما زلت اعفو عن فلان حتى اتخذها
دربه وفى المثل درّب لما عضه الثقاف اى خضع وذلّ والثقاف خشبة تسوى بها الرماح ورجل مدرّب مثل مجرّب بالفتح والكسر فيهما ودرّب
الشدائد حتى قوى ومرن عليها ودرّبت البازى على الصيد اى ضرّيته درب دروازه واصله المضيق فى الجبال وادرب القوم اى دخلوا ارض
العدو من بلاد الروم دعابة بالضم مزاح كردن وقد دعب فهو دعّاب مداعبة ممازحة دعبوب بالضم راه كوفته ومرد ضعيف **دُلب** بالضم
درخت چنار دلبة يكى مدلبة جاى بستان درلابة دواليج **دِنّابة** بالكسر ودنّبة كوتاه **فصل الذال** **ذئب** بالكسر كرك بهمزه ولا بهمز
ذئبة مونث اذؤب جمع قلّه ذئاب وذؤبان جمع كثرة ذؤبان العرب صعاليكها الذين يتلصصون ارض مذأبة ذات ذئاب ذؤابة بقية الشعر
على عنق البعير ومشفره وبقية الوبر ايضا ذئبة كشادكى ميان دوحل وزين وابو ذؤيب الشاعر هو ابن خويلد بن خالد الهذلى ذأبه اى طرده
وحقره وذأبت الابل سقتها واذأب الرجل اى فزع ذأبه هيچو كرد شدن درجنت ودها عع بصم او ذئب الرجل مجهولا اذا وقع الذئب فى
غنمه وتذأبت الريح وتذاءبت اى اختلفت وجاءت مرة كذا ومرة كذا وتذاءبت للناقة اى ظأرتها على ولدها وذلك ان تلبس لها لباسا تتشبه
بالذئب وتهول لها لتكون ارأم عليه ذؤابة بالضم كيسو ذوائب ج وكان الاصل ذآئب لان الالف التى فى الذؤابة كالالف التى فى رسالة حقها
ان تبدل منها همزة فى الجمع ولكنهم استثقلوا ان تقع الف الجمع بين الهمزتين فابدلوا من الاولى واوا والذؤابة ايضا الجلدة التى تعلق على آخرة الرحل
يقال غبيط مذأب وغلام مذأب له ذؤابة **ذبّ** دفع كردن وباز داشتن يقال ذببت عنه وذبّب اى اكثر الذب يقال طعان غير تذبيب اذا بولغ
فيه وذبّبنا ليلتنا اى اتعبنا فى السير ولا ينالون الماء الا بقرب مذبّب اى مسرع وراكب مذبّب اى سريع تجل منفرد وظمء مذبّب اى طويل
يسار الى الماء من بعد فيعجل بالسير ذباب مگس ذبابة يكى اذبّة ذبّان بالكسر ج مثل غراب واغربة وغربان ارض مذبّة زمين مگس ناك بعير مذبوب
شتر مگس گزيده قاله فى باب اعراض الابل ويقال ارض مذبوبة كما يقال موحوشة من الوحش مِذبّة بالكسر مگس ران ذباب الاسنان حدها
وكذلك ذباب السيف وذباب العين انسانها ذبابة بقية وام وجزان وذبّبت النهار اى لم يبق منه الا بقية تذبذب جنبيدن ذبذبة ويدن
چيزى آونكان ذبذب نره وفى الحديث من وقى شرّ ذبذبه ذباذب آويزهاى هودج مذبذب ودل دو كارى قوله تعالى مذبذبين بين ذلك
ذبّ كاو دشتى ويسمى ذب الرياد لانه يرود اى يجىء ويذهب ولا يثبت فى موضع وذبّت شفته اى ذبلت من العطش وذبّ جسمه اى هزل وذبّ
النبت اى ذوى **ذرب** بكسر الوسط تيز از هر چيزى وفيه ذرابة اى حدة ولسان ذرب وسيف ذرب اى حديد وامرأة ذربة اى صخابة وذربه
بالكسر ايضا ذرَب بفتحتين تباه شدن معده عع كآف ء وذرب الجرح اذا لم يقبل الدواء ومنه الذربيات الى الفضحات على تعلبا وهى الدواهى
قال ابو زيد فى لسانه ذرب وهو الفحش وليس من ذرب اللسان تذريب تيز كردن يقال سنان مذرّب مذروب كك **ذعلب** بكسر الذال و
اللام ذعلبة ناقه تيز رو تذعلب پنهانى رفتن ذعاليب پارها خرقة واحدها ذعلوب اذلعباب نوعى از رفتار شتر **ذنب** بفتحتين دنب
اذناب ج ودنباله چشم ذنابى دم مرغ وسپس رو ندكان وآب كه از ميغ شتر فرود آيد ذناب بالكسر سپس هر چيزى ذنابة الوادى الذى ينتهى
اليه سيله وكك ذنبه وذنابة اكثر من ذنبه مذنب بالكسر كفليز وآب راه در پيغى ذنابة بالضم والكسر كك ذانب سپس رو مستذنب الذى يكون
عند اذناب الابل ذنائب موضعى تذنوب غوره خرماى نيم رس كه از دنباله رسيدن آغاز كرده باشد ومنه ذنّبت البسرة فهى مذنّبة و
تذنّب المعتم اى ذنّب عمامته ذنوب اسپ دراز دم وبره وگوشت پشت مازه ودلو پر آب اذنبة ذنائب ج مثل قلوص وقلائص يذكر ويونث
ذنت كاه واذنب الرجل فهو مذنب ذنبان بفتحتين كياهى **ذوب** ذوبان كدا ختن اذابة تذويب كداختن ذابت الشمس اشتد حرها
ذوبه ذوب ايضا عسل اذواب اذوابة مسكه ذرديك كردن بيجهة روغن شدن انازا برايضا غارت كردن يقال ذاب عليها بنو فلان اى اغاروا وبق
ذاب لى عليه من الحق اى وجب وثبت ذاب عيب كردن مثل ذام وذيم وذاين **ذهب** زر وربما انث ذهبة قراضه وشكاله زر وجمع على
اذهاب وذهوب وبيانه اهل بن اذهاب ج اذاهب جمع الجمع وخيره شدن چشم از بسيار ديدن زر دركان يقال منه ذهب الرجل بالكسر
اذهب فى بصره مذاهب روشها ودوالهاى زراندود كرده مذهّب زراندود اذهاب تذهيب زراندود كردن كميت مذهب الذى يعلو
حمرته صفرة واذا اشتدت حمرته فهو المدمّى ذهاب رفتن وكذشتن ذهوب كك عع بفتحهما اذهاب بردن ويقال ذهب فلان مذهبا حسنا و

فصل الراء

وقولهم به مُذهب بضم الميم يعنون الوسوسة فی الماء وكثرة استعماله فی الوضوء ذهب بالكسر باران ذِهاب ج **راب** پیوند كردن كاسه وكفشه
كردن وردرختن ومنه قولهم ارْأَبَ بينهم ای اصلح ع‍ ع بفتحهما روبة بالضم كفشه وچوب پاره كه پیوند كنند بر خنور شكسته رئاب بالكسر
ونام مردی و رباب ایضا نام مردی و شكافهای خنور **ربّ** پروردگار و خداوند وهو اسم من اسماء الله تعالی ولا يقال فی غيره الّا بالاضافة
او بالالف واللام ويقال للصاحب الرب وللاخ الكبير قوله تعالی يا موسی انّا لن ندخلها ابدا ما داموا فيها فاذهب انت وربّك فقاتلا ای انت
وهرون بدليل قوله تعالی انّی لا املك الا نفسی واخی وقد قالوا فی الجاهلية للملك و پروردن ع‍ ف آض قال صفوان لان يربّنی رجل من قريش
خير من ان يربّنی رجل من هوازن وسكو كردن وتمام كردن يقال ربّ ضيعته ای اصلحها ربّبه وتربّبه بمعنی ای ربّاه والمربوب المربّی ربانی
مرد خدای قوله تعالی كونوا ربّانيّين يقال ربّيت القوم ای سستهم وكنت فوقهم قال ابو نصر هو من الربوبية ترتب كرد آمدن رُبّی بالضم وفتح
المشدد علی فعلی ميش نو زاده وجمعها رُباب بالضم ورِباب بالكسر مصدرها وهو قرب العهد بالولادة يقال شاة رُبّی واعنز رُباب قال
ابو زيد ربّی من المعز وقال غيره من المعز والضأن جميعا وربما جاء فی الابل ايضا رات شوی مادر زاده زن پدر ربيبه و ربيب دختر و پسر زن
وپرورده در خانه پرورده باشد ج ربائب ربيبه ايضا حاضنه يعنی دايه و پرورنده ويقال انعل برّ با نه بضم الراء ای بجدّ ثانه وحدثه وطراوته ومنه قيل
شاة رُبّی واخذته بربّانه ای اخذته كله ربّ بالضم طلاء واسعر كراناب ج ربّ زبات ومربيات داروهای پرورده يقال هو مربّی ومربّب
وربّ بسا وهو حرف خافض لا يقع الّا علی النكرة بشدد ويخفف وتدخل عليه التاء فتقول ربّت ويدخل عليه ما ليمكن ان يتكلم بعده بالفعل
كقوله تعالی ربما يودّ الذين كفروا مشددا ومخففا وقد تدخل عليه الهاء فتقول ربّه رجلا قد ضربت فلما اضفته الی الهاء وهی مجهولة نصبت رجلا
علی التميز وهذه الهاء علی لفظ واحد فی كل حال وحكی الكوفيون ربّه رجلا قد رايت وربّهما رجلين وربّهم رجالا وربّهن نساء فمن وحّد قال
انه كناية عن مجهول ومن لم يوحّد قال رد كلام كانه قيل له ما لك جوار فقال ربّهن قد ملكت وربّ جواب عند النحويين ربه بالكسر نوعی از گیاه ربّة جمع ورَبَب
بفتحتين آب بسيار وحوش وفلان مرب بالفتح ای مجمع وربّ الناس ای يجمعهم ومكان مربّ ای مجمع وارتبّ الابل بمكان كذا ای لزمته واقامت
به فهی ابل مراب وارتبّت الناقة ای لزمت الفحل واحبّته وارتبّت الجنوب والسحاب ای دامت ارباب نزديك آمدن بچيزی ربّی واحد ربّيين
وهم الوف من الناس قال الله تعالی وكاين من نبی قاتل معه ربّيون كثير ربرب پاره گاو دشتی رباب بالكسر پنج قبيله از عرب كه يكی شده اند وهم
ضبّة وثور وعكل وتيم وعدی وانما سموا بذلك لانهم غمسوا ايديهم فی ربّ وتحالفوا عليه والنسبة اليهم رُبّی بالضم لان الواحد منهم ربّة
لانك اذا نسبت الشیء الی الجمع رددته الی الواحد كما تقول فی المساجد مسجدی الّا ان تكون سميت به رجلا فلا ترده الی الواحد كما يقال فی انمار
انماری و فی كلاب كلابی ربابة بالكسر جعبه تيرهای قمار وعهد وپيمان ومنه قيل للعشور رباب ارتبه اهل عهد رباب بالفتح ابر سپيد و
قد تكون اسود واحدها ربابة ونام زنی **رتبة** پایه مرتبة كذلك وايضا جای دیدبان بر سر كوه وبلندی وقال الخليل المراتب فی الجبل و
الصحاری هی الاعلام التی ترتب فيها العيون والرباء ترتيب راست كردن درجات هر چيزی وجز آن رتوب برجای ايستادن ودروادی
بودن ويقال رتبا ای ثبت ورتب رتوب الكعب ای انتصب انتصابه امر راتب ای دار ثابت وامر ترتب علی تفعل بضم التاء وفتح العين ای
ثابت رتب بفتحتين سختی يقال ما فی هذا الامر رتب ولا عتب ای شدة وميانه دو انگشت سبابه ووسطی وقد يسكن وزمين بلند وبرآمده رتبة
كذلك كقولك درج ودرجة **رجب** شهر الله الحرام ويقال له رجب مضر لانهم كانوا اشد تعظيما له رجاب ج وشكوه داشتن وبزرگ داشتن
يقال رجبته بالكسر ای هبته وعظمته رجبان ماه رجب وشعبان ترجيب تعظيم كردن ومنه ترجيب العتيرة وهی ذبحها ويقال هذه ايام ترجيب
وبغنار وستون نهادن درخت پربار را قال الحباب بن المنذر انا عذيقها المرجب وجذيلها المحكك ترجيب الشجرة جدار تعتمد عليه لضعفها وكثرة حملها
والاسم الرجبة بالضم والجمع رجب مثال ركبة وركب رجبية من النخل منسوبة اليها رجبة ايضا دام كرانه وپيوند نزديك سر انگشت راجبة مثل رواجب
ج ثم البراجم بعدها ثم الاشاجع وهی اللاتی تلين الكف رجاب رود كانی ولم يعرفها الاصمعی واحدها **رحب** بالضم فراخی ع‍ ع بضمهما رحابة
مثل رحب بالفتح نعت منه تقول بلد رحب وارض رحبة وقولهم مرحبا واهلا ای اصبت سعة واهلا فاستانس ولا تستوحش ترحيب مرحبا
گفتن تدرو رحاب بالضم ای واسعة رحبی علی فعلی هر دو استخوانهای پهلو رحيب بسيار خوار ويقال هو رحيب الصدر رحاب النجوم سعة
اقطار الارض رحبت الدار وارحبت ای اتسعت قال الخليل قال نصر بن سيار ارحبكم الدخول فی طاعة الكرمانی ای اوسعكم قال وهی شاذة
ولم يجی فی الصحيح فعل بضم العين متعدیا غيره واما المعتل فقد اختلفوا فيه قال الكسائی اصل قلته قوُلته وقال سيبويه لا يجوز ذلك لانه يتعدی
ولا كذلك طلت الا تری انك تقول طويل وارحبته ای وسعته وقال فی زجر البعير والفرس ارحب وارحبی ای توسعی وتباعدی رحبة المسجد بفتحتين
ساحته رحب رحبات رحاب ج بنو رحب بطن من همدان وارحب قبيلة من همدان تنسب اليها الارحبيات من الابل **اردب** بالكسر مشددة
الباء پیمانه بزرگ اهل مصر وايضا تنبوشه بچه بزرگ **مرزاب** بالكسر لغة فی ميزاب وليست بفصيحة وكشتی دراز مرازيب ج ارزب بالكسر كوتاه

وهو ملحق بجردحل وركب اروب اى ضخم ارزبة كلوخ كوب ارزبة بتخفيف البآء كذ مرازبج مرزبان بضم الزاء وهي معربة فارسية ومنه قولهم الاسد مرزبان الزارة ويقال له مرزبة كما يقال له دهقنة كذا **مرسب** بلك تستن چيزي در آب وفرو رفتن چشم بمغاكى وسنة في سوق ما اعتمد بانس في الضرب بتو راسب چنى لعرب **مرضنا** بالضم ب هى داسب نوعى از سد وباران بسيار فرورنخته **رطب** تر و سوخته يابس رطوبة ترى ع بضمها رطب و رطب نعت منه غصن رطب وريش رطيب اى ناعم ترطيب تر كردانيدن ورطب خورانيدن مرطوب صاحب رطوبة رطب اينم ذياه ترطبة سبت ترطاب ج رطبة طوب سبت ترخورانيدن ستور را يقال منه رطبت الفرس رطب بالضم وفتح الطاء خرمای تر ارطاب ج رطبة يكى رطبات رطب ج ارطاب رسيدن غوره خرما يقال منه ارطب البسر ردطب شدن انچه بر نخل است يقال منه ارض النخل ارض مرطبة كثيرة الكلاء **رعب** بالضم ترسانيدن يقال منه رعبته فهو مرعوب اى فزعته ولا تقل ارعبته ترعابة بالكسر ترسنده سنام مرعب اى مقطع ورعيب الذى يقطر سمنا ترعيبة بالكسر پاره از كوهان ورعبت الحوض ملأته وسيل راعب يملؤ الوادى سنام رعيب اى ممتلى سمين رعبوب بالضم بدد لد و ترسنده رعبوبة مونث وزن سپيد دراز بالا راعبية نوعى از كبوتر راعبية مونث **رغب** بالتحريك خواهان نمودن رغبة كذا يقال رغبت وارتغبت فيه ع ك آ ف ۲ ورغبت عنه اى لم ارده وزهدت فيه وارغبنى ورغبنى فيه بمعنى رجل رغبوت بالتحريك من الرغبة رغيبة عطاى بسيار رغائب ج وفراخ شكم حوض رغيب وسقاء رغيب وفرس رغيب الشحوة اى واسع الخطو رغب شره وآز نمودن ع بضمها يقال الرغب شوم ضود رغيبا اى حريص وترم شدن هر چيزى رغاب بالفتح زمين نرم **رقيب** نگهبان وچشم دارنده وهو كل رقوب رقبة رقبان بالكسر فيهما چشم داشتن ع ف آ ض ۲ ورقيب النجم الذى يغيب بطلوعه ما يقابله مثل الثريا رقيبة الاكليل اذا طلعت هى غابت تلك ورقيب ايضا تير سيم از تمار مرقب ومرقبة جاى ديدبان بر بلندى مراقبة نگه بكر را نگاه بين كردن وراقب الله فى امره اى خافه ترقب چشم داشتن ارتقاب كذا وارقبته دارا او ارضا وهو ان تقول ان مت قبلى فهى لك وان مت قبلك فهى لى والاسم منه الرقبى بالضم وهى من المراقبة لان كل واحد منهما يرقب موت صاحبه رقبة بفتحتين سپس گردن رقب ورقبات رقاب ج وبنده ارقب سطبر گردن ورقبانى كذلك على غير القياس والعرب تلقب العجم برقاب المزاود لانهم حمر ذو الرقبية لقب مردى رقوب زنى كه او را بچه نزيد وكذلك الرجل وزنى كه چشم بر مرك شوى دارد بجهة ميراث وشترى كه باب حور وحوض نزديك نيايد در انبوهى مرقب پوسيده كه از خابات كردن باز كنند رقابة بالفتح انكه نگهبانى رخت وبار كاروان كند در غيبت ايشان **ركوب** بالضم برنشستن ع ك آ ف ۲ ركب بالكسر نوعى از برنشست يقال منه راكب اذا كان على بعير خاصة واذا كان على فرس او حمار يقال فارس او فارس على حمار وقيل لا يقال لراكب الحمار فارس بل يقال حمار ركب شتر سواران ده عدد وافزون اركب ج ركبة بفتحتين اقل من الركب اركوب اكثر من الركب ركبان جمع من الركب ركاب بالضم والتشديد جمع راكب مثل كافر وكفار وهم ركاب السفينة مركب بالفتح برنشستنى از ستور وكشتى ركاب السرج ج ركاب ايضا شتران كه بدان سفر كرده شود لا واحد لها من لفظها والجمع ركب بضمتين مثل كتاب وكتب زيت ركابى لانه يحمل من الشام على الابل ركوب ركوبة بالفتح فيهما برنشستنى يقال ما له ركوبة ولا حمولة ولا حلوبة وقرانه عايشة منها ركوبتهم وركوبة ايضا ثنية بين المكة والمدينة عند العرج وطريق ركوب اى مركوب ونافة ركبانة بالفتح اى تصلح للركوب واركب المهر اى حان وقت ركوبه واركبنا الرجل اعطيته ركوبا راكب بچه بر تنه نخل بر آيد از شاخ راكوب لغة فيه اركاب كذا ركبه بالضم زانو ركبات بسكون الكاف وضمها وفتحها ثلث لغات جمع القلة ركب جمع الكثرة منها وكذلك كل ما كان على فعلة الا فى ذوات الياء فانهم لا يحركون موضع العين منه بالضم وكذلك فى المضاعف اركب بزرك زانو يقال ركبه وركبه اى ضربه بركبته ركب بفتحتين زهار وهى منبت العانة للمرأة خاصة عند الخليل وقال الفرآء هو لهما جميعا تركيب برنشاندن يقال ركبت الفص فى الخاتم والنصل فى السهم فتركب فهو متركب ومركب والمركب ايضا الاصل والمنبت يقال فلان كريم المركب اى كريم اصل منصبه فى قومه ارنب خركوش ارانب ج كسآء مؤرنب الذى خلط غزله بوبر الارانب ارض مؤرنبة بكسر النون ذات ارانب ارنبة خركوش ماده وطرف بينى **رهب** بفتحتين رهبة بالسكون رهب بالضم ترسيدن ع ك آ ف ۲ رجل رهبوت بفتح الراء مرد ترسنده يقال رهبوت خير من رحموت اى لان ترهب خير من ان ترحم ارهبه واسترهبه اخافه ترهب پارسای ترسايان رهبان ج رهبة رهبانية مصدره بترسيدن قال التجاوندى فى عين المعانى الرهب بالضم الكم فى قوله تعالى واضمم اليك جناحك من الرهب اى من الكم وهى لغة بنى حنيفة وحمير قال الاصمعى رهب بالفتح وسكون الهاء ناقة لاغر و پيكان تنك رهابة بالفتح استخوانى دامن سينه **روبة** حاجت يقال فلان لا يقوم بروبة اهله اى بحاجتهم وعقل يقال انا اذ ذاك غلام ليس لى روبة اى عقل روبة اللبن ما يه شير وفى المثل شب شوبالك روبة كما يقال الحلب لك شطره وروبة الليل طائفة منه وروبة الفرس ماؤه فى جمامه يقال اعرنى روبة فرسك روب خفتن شير وحيرت شدن رائب حيرت وروبت اللبن مروب خور حيرت خوابانيدن وراب الرجل اذا اختلط عقله ورأيه ورابت فلانا رابنا اعطيته نوم روبى اى خثراء الانفس المختلطون وهم الذين اثخنهم السير فاستثقلوا نوما وشربوا من الرائب فسكروا

رطب رضب
رعب رغب
رقب
ركب
رهب
روب

روبى

دوبان واحد وثوبى قال الاصمعى واحده رابة مثل هالة رملكى **ربب** شك دبيبا يعنى بشك افكند وهمت ويقال دابنى فلان اذا رأيت منه ما يريبك
وتكرهه وهذيل تقول ارابنى فلان واراب الرجل صار ذا ريبة فهو مريب وارتاب فيه اى شك فيه واسترببت به اذا رأيت منه ما يريبك ريب المنون
حوادث روزگار ورنج حاجت **فصل الزاء زأب** الرجل وازدأب اذا حمل ما يطيق واسرع المشى وشرب ايضاً شرباً شديداً **زبب** بالضم
نره ودريش بلغة يمن زبب بفتحتين درازى موى وبسيارئ آن بعير ازب رجل ازب وامرأة زباء نعت منه ونام ملكة جزيره ولا يكون الازب الا
نفوراً لانه ينبت على حاجبيه شعيرات فاذا ضربته الريح نفر عام ازب سال فراخ بسيار علف زباء موش كور وفى المثل اسرق من زباء زبابة بالضم
وازبت الشمس اى دنت للغروب زبيب مويز زبيبة يكى يقال ذبب فلان عنبه تزبيبا زبيبا ايضاً قرحة تخرج فى اليد زبيبتان كفك ودهن يقال
تكلم فلان حتى زببت شدقاه ذو الزبيبتين مار دزبرب نوعى از كشتى **زخرب** بالضم وتشديد الباء سطبر ومنه صار وله الناعم زخرباً اذا غلظ
جسم واكتنز لحمه **زرب** زريبة كازه صياد وانزرب الصائد اذا دخل فيه زرب بالفتح والكسر وزريبة آغل گوسپند يقال منه زربت الغنم
ازرب زريبة السبع الموضع الذى يكمن فيه زرابى بالتحريك نوعى از ادويه وهو فعلل **زعبة** بالضم پاره از مال زعب صدد منه
يقال زعبته زعبة من المال اى دفعت له قطعة منه ودور كردن يقال زعبته عنى زعباً اى دفعته وازدعبت الشئ اذا حملته يقال مر يزعبه فازدعبه
وجاء ناسيل يزعب زعباً اى يتدافع فى الوادى زاعبية نيزها ومنه سنان زاعبى ازلعاب السيل كثرته وتدافعه سيل مزلعب بزيادة اللام زعبا
بكسر الزاء نام مردى **زغب** مويهاى زرد جوزه وجزان فراخ زغب جوزهاى زرد موى ويقال زغب الفرخ وازغب الكرم وذلك بعد
جرى الماء فيه وازلغب الشعر اذا نبت بعد الحلق وازلغب الفرخ طلع ريشه بزيادة اللام زغرب آب بسيار وبول بسيار **زقبت** الجرذ
فى جحره فانزقب اى ادخلته فدخل طريق زقب بفتحتين وضمتين اى ضيق **ازيب** على افعل نشاط ويقال مر فلان وله ازيب منكرة يوصف بالنشاط
اى مر مسرعاً من النشاط ودبير خوانده ورد شيمى ونكباء ميان صبا وجنوب وزد وترس يقال اخذنى من فلان الازيب اى الفزع وآب بسيار
فصل السين سأب خبه كردن چند انكه بميرد ع ع بفتحهما وخيك سوب ج مساب بالكسر مثله وهو سقاء العسل سأبت السقاء اى وسعته
سب دشنام دادن ع ع ف اص ن وبريدن سبه روزگار يقال ما رأيته مذ سبة اى زمن سبة من الدهر كقولك منذ مدة ومضت سبة
من الدهر وكون يقال سبة اى طعنه فى السبة اى فى استه ودبره تساب يكديگر را دشنام دادن وبريدن از هم رجل سب بالكسر بسيار
دشنام سبة بالضم عار وانكه مردم او را دشنام دهند سبه انكه مردم را بسيار دشنام دهد سب بالكسر دستار ومعجر وجامه كتان تنك
سبيبة مثله سبوب سباب ج ورسن بلغة هذيل سبوب ج ومرد بسيار دشنام وهم دشنام مرد ابل مسببة شتران گزيده لانه يقال لها
عند الاعجاب قاتلها الله اسبوبة بالضم دشنام معتاد يقال بينهم اسبوبة يتسابون بها سبب رسن وهر چيز بدان بديگرى پيوسته شود وپيوند
وخويشى اسباب ج اسباب السموات نواحيها آسمان تسبيب سبب ساختن مسبب الاسباب هو الله ثم سبيب موى پيشانى ودم وفش سبب
بيابان يقال بلد سبسب وبلد سباسب يوم السباسب روز عيد جاهليت سبابة انگشت شهادة وازا سبحه نيز گويند **سحابة** ابر سحاب
سحب بضمتين سحائب جمع سحب كشيدن يقال سحبت ذيلى فانسحب اى جررته فانجر وسخت خوردن وسخت آشاميدن رجل اسحوب بالضم
اى اكول وشروب تسحب ناز كردن وتسحب عليه اى ادل سحبان نام مردى معروف بفصاحت **سخاب** بالكسر گردن بند كه بى جواهر باشد
سخب بضمتين ج **سارب** بر يكجهت رونده سروب مصدره وسرب الفحل اى توجه للرعى ع ع ف اص ن ومنه قوله تعم وسارب بالنهار
اى ظاهر سرب بالفتح شتران وچرندگان يقال اذهب فلا انده سربك اى لا ارد ابلك تذهب حيث شاءت اى لا حاجة لى فيك وكانوا
يقولون فى الجاهلية بالطلاق هكذا اذهبى فلا انده سربك وراه يقال خل له سربه اى طريقه سرب بالكسر نفس يقال هو امن فى سربه
اى نفسه ودل وهو واسع السرب اى رخى البال وگروه آهو وسنگخوار وزنان يقال مر بى سرب من ظباء وقطا ونساء وخيل حمر اى قطيع
منها ومر سربة من قطا بالضم گله ويقال فلان بعيد السربة اى بعيد المذهب سرب بفتحتين وكسر ايضاً آب كه از مشك روان شود و
هو المصدر ايضاً سربت المزادة تسرب سرباً فهى سربة اذا سالت وكياهى ويقال انسرب الوحشى فى سربه وانسرب الثعلب فى جحره وتسرب
اى دخل وسرب على الابل اى ارسلها قطعة قطعة وسربت القربة اى صببت فيها الماء ليبتل عيون الخرز فتنسد مسربة بضم الراء موى
ريزه ميان سينه وناف وبفتح الراء چراگاه مسارب ج سراب نمايش آب فرس **سرحوب** اسب دراز خانه ويوصف بها الاناث دون
الذكور ويقال نوه بجرى سعابيب اى سيل ماء لزجا **سغب** گرسنگى ع ع ك آف ن فهو ساغب وسغبان وهى سغبى ويتيم ذو مسغبة اى
ذو مجاعة **سقب** بفتحتين نزديكى ومنه الحديث الجار احق بسقبه وسقبت داره تسقب اى قربت وتقرب واسقبتها انا سقب بالسكون
شتر كره نر ودراز از هر چيزى با فرهى وستون خيمه صقب مثله سقيبه مثله ولا يقال للانثى سقبة ولكن يقال الحائل سقبا بضم حركه ماده ناقه
مسقاب بالكسر نر زاينده **سكب** نوعى از جامها ودريختن آب ماء مسكوب يجرى على وجه الارض من غير حفر سكوب ريخته شدن آب

ربب زأب زبب زخرب زرب زعب زغب زقب زيب سأب سبب سحب سخب سرب سرحب سغب سقب سكب

تسکاب انسکاب کک مآء اسکوب بالضم ریزان ومآء سکب ای مسکوب وصف بالمصدر کقولهم مآء صب ومآء غور فرس سکب
ای ذریع سکب بفتحتین نوعی از درخت خوشبوی سکبه یکی سکاب مثل قطام نام اسپی **سلب** ربودن عع ف اض ٢ استلاب
کک سلاب بالکسر جامه ماتم سلب بضمتین ج یقال سلبت المرأة اذا احدت ای لبست الحداد ویقال الاحداد علی الزوج والتسلب ندبکو
علی الزوج وانسلبت الناقة ای اسرعت فی مشیها سلیب ک ٢ دراز شجر سلب بضمتین ای لا ورق علیه وهو جمع سلیب علی معنی مفعول اسلوب
بالضم گونه وروش وراه یقال هو فی اسالیب من القول ای فنون منه سلب بفتحتین ربوده وپوست درختی بیمن که از وی رسن تابند
سلیب مثله ومنه قولهم اسلب الثمام سلوب بالفتح ناقه که بچه نا تمام افکند سلب بضمتین ج ومنه اسلبت الناقة فرس سلب القوائم بکسر
اللام ای الخفیف ورجل سلب الیدین بالطعن مرد سبک دست وثور سلب الطعن بالقرن **سلجب** بتشدید البآء واست طریق
سلجب ای ممتد وقد اسلجب اسلجبابا **سلهب** اسب دراز خانه وبالصاد کک وصف اعرابی فرسه فقال اذا عدا اسلهب واذا قید
اجلعب واذا انتصب اتلأب **سنب** سنبة من الدهر پاره از روزگار وسنبته بزیادة التاء کک وهذه التاء تثبت فی التصغیر یقال
سنیبة وفی الجمع سنابت وفرس سنب بکسر النون کثیر الجری سنوب ج **سهب** دشت واسب فراخ رو ببر سهبه مغاک مسهبة ایض
وحفروا البئر فاسهبوا واسهب الفرس فی الجری ای اتسع وسبق واسهب الرجل اذا اکثر من الکلام فهو مسهب بفتح الهآء ولا یقال بکسرها
وهو من النوادر واسهب الرجل مجهولا اذا ذهب عقله من لدغ الحیة **سیب** دهش سیوب ج ورفتن اب عع ف اک ٢ سیب بالکسر
روش اب وانساب ای رجع وانسابت الحیة ای جرت سیبت الدابة ای ترکتها تسیب حیث شاءت سائبة وهی ناقة کانت تسیب فی الجاهلیة
لنذر ونحوه وقیل بل هی ام البحیرة وکانت الناقة اذا ولدت عشرة ابطن کلهن اناث سیبت فلم ترکب ولم یشرب لبنها الا ولدها او الضیف
حتی تموت فاذا ماتت اکلها الرجال والنسآء جمیعا وبحرت اذن بنتها الاخیرة فتسمی البحیرة وهی بمنزلة امها فی انها سائبة والجمع سیب
مثل نائم ونوم ونائح ونوح سائبة ایض العبد الذی یقول مولاه انت سائبة فقد عتق ولا یکون ولاؤه لمعتقه ویضع ماله حیث یشاء وقد ورد النهی عنه
سیاب غوره خرما سیابة یکی وبها سمی الرجل فان شددته ضممته وقلت سیاب وسیابة سوبان نام وادی **فصل الشین شؤبوب**
یکدفعه باران شآبیب ج **شاب** مرد جوان شباب شبان ج شباب ایض جوانی شبیبة کک وهو خلاف شیب ومنه شب یشب ف اک ٢
واشبه الله واشب الله قرنه بمعنی والقرن زیادة فی الکلام وامرأة شبة وشابة بمعنی بنو شبابة قومی از طایف واشب الرجل بنین اذا شب اولاده
واشب لی کذا مجهولا ای اتیح لی کذا وشب ایض کک ویقال اعییتنی من شب الی دب ای من لدن شببت الی ان دببت علی العصا کما قیل فی رسول الله
صلی الله علیه واله عن قیل وقال ویقال من شب الی دب وقد مر فی باب الدال یجعل منزلة الاسم بادخال من علیه وان کان فی الاصل فعلا
تشبیب غزل گفتن وهو التنسیب ایض شباب بالکسر نشاط الفرس وهو رفع یدیه جمیعا عع ف اض ٢ ک ٢ شبیب کک اشببته انا ای هیجته
للنشاط وکک اذا حرن یقال برئت من شبابه وشبیبه وعضاضه وعضیضه شبب بفتحتین پیرکاو دشتی وهو الذی انتهی اسنانه شبوب
بالفتح کک یقال منه اشب الثور فهو مشب ومشب بکسر المیم وفتح الشین ایض وقال ابو عبیدة شبب الذی انتهی شبابا ابو عمرو یقول
مررت برجال شببة ای شبان شب نوعی از زاک وبراق وخشن آتش جرب شبوب کک عع ف اض ٢ شبوب بالفتح ابچه بوی آتش افروزند
ویقال هذا شبوب لکذا ای یزید فیه ویقویه ویقال شعرها یشب لونها ای یظهره ویحسنه ویقال للجمیل انه لمشبوب **شجب** بفتحتین
اندوهگین شدن عع ک آف ٢ وهلاک شدن فهو شجب شجوب هلاک شدن عع ف اض ٢ وهلاک کردن لازم ومتعدی واندوهگین کردن
ومشغول کردن غراب شاجب سخت بانگ وشجبه نیجا پای سه پایه مشجب بالکسر دارچوب که جامه بروی اندازند شجوب ستونها
خانه لشجب بن یعرب بن قحطان **شحوب** لاغر شدن عع ف اض ٢ ودیگرگون شدن وبضمها لغة فیه حکاها الفرآء **شخب** بالضم
انچه سبک کشیدن پستان فرود اید از شیر وقت دوشیدن وفی المثل شخب فی الاناء وشخب فی الارض ای یصیب مرة ویخطی مرة اخری
شخب بالفتح مصدر منه عع بفتحها اض ٢ اشخوب بالضم بانگ شیر دوشیدن ویقال انما الاشخوب الاحالیل وقولهم عروقه تشخب دما
ای تتفجر شنخوب شنخوبة بضمتین اولها سرکوه شناخیب ج **شذب** بفتحتین شاخهای پراکنده درخت که از ان ببرند شذب ج یقال شذبت الشجرة
شذبا وکردم جذع مشذب نعت منه وفرس مشذب اسب دراز خانه شوذب مثله شذب راندن یقال شذب عنه ای ذب شاذب دور
شونده از جای خود ویقال الشذب المسناة یعنی بند اب شذب العروق ظاهر العروق اشذاب الکلأ وغیره بقایاه **شرب** ثلث لغات آشامیدن
وخوردن اب ومانند ان عع ک اف ٢ وقرئ فشاربون شرب الهیم بثلث لغات قال ابو عبیدة بالفتح للمصدر وبالضم والکسر للاسم شراب
خوردن شربة یکخورد نی از اب وجزان ویکبار خوردن شرب بالکسر ایض بهره اب وفی المثل اخرها اقلها شربا واصله فی سقی الابل شرب
بالفتح ایض جمع شارب مثل صاحب وصحب ثم یجمع شروب علی شروب مشربة بالکسر خنوراب وبالفتح یک مشت اب وبضم الراء کک والجود

سلب

٢ وغیره

سلجب

سلهب

سنب

سهب

سیب

شأب

شب

شجب

٢ لشجب نام مردی

شحب

شخب

شذب

شرب

في الحديث ملعون من احاط على مشربة مشارب ابخورها مشربه مثال فيق بيك شراب خوار مشرب جاى ابخوردن ويكون ايضا مصدرا ميما ٥
شروب وشريب اب نه شور ونه خوش شراب اشاميدنى وخوردنى ازمانعات شربه كوسبند ان كه ابخورده بازكرداند ودرپى ديكرى
درآيد شريبك هم ابخور توكه ستوران هرد و بيكنوبت ابخورند وهو فعيل بمعنى مفاعل مثل نديم واكيل ويقال شرب مالى واكلاى اطعم
الناس وظل مالى بوكل ويشرب اى يرعى كيف يشاء وشربت القربة اى جعلت فيها ما وطينا ليطيب طعمها وهى جديدة شربه بفتحات حوضها
كرداكرد نخلستان شرب شربات ج شارب ابخورنده وسبلت شوارب راهها اب درحلق وحمار مجبا الشوارب اى شديد النهيق وهو
ايضا جمع شارب الغلام ويقال طر شارب الغلام وهما شاربان ويقال اشربت الابل حتى شربت واشربتنى ما لم اشرب اى ادعيت على ما لم افعل
اشراب درخوردن رنك ودرخورانيدن لازم ومتعدى اشرب الابيض حمرة اى علاه ذلك وفيه شربة من حمرة بالضم اى اشراب وعنده
شربة من ماء اى مقدار الرى ومثله الحسوة والغرفة واللقمة واشرب فى قلبه حبه اى خالطه ومنه قوله تعم واشربوا فى قلوبهم العجل بكفرهم اراد
حب العجل فحذف المضاف واقام المضاف اليه مقامه شاربه قومى كه برجوئى منسوب باشند كه اب ازوى خورند رجل اكله شربه مثال همزة بسيار
خوار شرب درخوردن خوى بجامه اشرهاب كردن سبنج كردن رنكرديتن شرابيه مثال طمانينه اسم من اشرابت شربه بتشديد الباء
موضعى ويقال ما زال على شربة واحدة اى على امر واحد شربب بالضم موضعى وبالهاء ايضا **شرحب شرعب** دراز شرعبت الاديم اى
قطعته طولا شرعبى نوعى ازجامهاى برد **شزب** باريك شدن اسب فرس شازب خيل شزب اى ضوامر مكان شازب اى خشن قال ابن السكيت
شاسب باريك خشك شاسف كك شسيب كمان شصب بالكسر سختى شصائب ج وشصب الامر بالكسر اشتد عيش شاصب اى شديد شصوب
سخت شدن عيش عج ف آض ٢ ويقال اشصب الله عيشه شيصبان دوقبيلة از پريان **شطبه** شاخهاى سبز تر شطب ج وشطبت المرأة
الجريد اذا شققته لتعمل منه الحصر قال ابو عبيده ثم تلقيه الشاطبة الى المنقبة جارية شطبة اى طويلة شطيبة پاره ازكوهان بدرازا بريده و
كذا هى من الاديم وچوب بدرازا بريده بجهت كمان انشطاب رفتن اب طريق شاطب اى مائل شطب السيف طرائقه التى فى متنه الواحدة
شطبة مثل صبرة وصبر وكل شطب السيف بضمتين سيف مشطب وثوب مشطب اى فيه طرائق شطيب كوهى **شعب** قبيله بزرك وهو ما تشعب من قبائل
العرب والعجم شعوب ج وهو ابو القبائل الذين ينسبون اليه بجمعهم ويضمهم وحكى ابو عبيد عن ابن الكلبى الشعب اكبر من القبيلة ثم الفصيلة
ثم العمارة ثم البطن ثم الفخذ وشكاف ودرز وفراهم اوردن درز وشكاف شعاب كاسه دوز مشعب بالكسر آلة ان كار شعوب كوهى كه عرب را
بر عجم تفضيل نكند شعب الراس شانه الذى يضم قبائله وفى الراس اربع قبائل ويقال هما شعبان اى مثلان شعب ايضا جدا كردن از هم
وهم پيوستن وهو من الاضداد قال الشام شعبهم اذا اجتمعوا بعد التفرق وتفرق شعبهم اذا انفرقوا بعد الاجتماع وكوهى بيمن وان اذو شعبين كويند
شعبى نام مردى منسوب بايشان وهو حسان بن عمرو الحميرى فمن كان منهم فى الكوفة يقال لهم شعبيون ومن كان منهم بالشام يقال لهم
شعبانيون ومن كان منهم باليمن يقال لهم آل ذى شعبين ومن كان منهم بمصر والمغرب يقال لهم اشعوب تشعب انشعاب پراكنده شدن و
اشعب الرجل ايمات او فارق فراقا لا يرجع شعيب نام پيغمبر عم شعيب توشه دان راويه سطيحة مزاده كك تيس اشعب اذا كان ما بين
قرنيه بعيدا جدا شعبج شعب بالكسر راه دركوه شعاب ج وفى المثل شغلت شعابى جدواى اى شغلت كثرة المؤنة عطاى ونائلى و
درويش بى منقر مشعب بالفتح راه انشعاب شاخ شاخ شدن راه ودرخت شعبه بالضم شاخ وپيوند كاسه وخنو ويقال قصعة مشعبة
اى شعب فى مواضع منها شدد للكثرة وكروهى از هرچيز شعب ج وشعب الفرس هو ما اشرف منه كالعنق والمنسج واب راه حرد ويقال شعبة
حافل اى ممتلئة سيلا وجدائى يقال شعبتهم المنون اى فرقتهم شعوب بالفتح وهى معرفة لا تدخلها الالف واللام شعبان نام ماه شعبانات
ج اشعب نام مردى طماع يقال هو اطمع من اشعب شعبى بالضم وبفتحتين موضعى شعبعب ايضا موضعى وشعب الامير رسولا اى ارسله
شغب بالمعجمه برانكيختن فتنه وتباهى عج بفتحها وهو شغب الجند ولا يقال بالتحريك وشغبت عليهم وشغبت بهم وشغبتهم كله بمعنى و
شغبت عليهم بالكسر اشغب شغبا بالتحريك لغة فيه ضعيفة وشاغبه فهو شغاب مشغب شغب مشغب بالكسر كلها نعت شغب بالتحريك
نام زنى لا تنصرف فى المعرفة **شغزبيه** پاى درپيچيدن دركشتى يقال شغزبته شغزبة واخذته بالشغزبية فصرعته **شقب** بالكسر ميج
وشكاف كوه شقبه شقاب بالكسر فيهما شقوب بالضم ج شقب بالفتح والكسر مكان مطمئن شوقب درازكيش **شقحطب** اى ذو قرنين
منكرين **شنب** تيزى وخوشابى دندان يقال امرأة شنباء قال الاصمعى الشنب الاّبرد الفم والاسنان **شوب** اميختن عج ف آض ٢
شابه فهو مشوب ويقال ما عنده شوب ولا روب اى لا مرق ولا لبن وفى المثل هو يشوب ويروب يضرب لمن يخلط فى القول والعمل شياب
نام ابى كرب بخيزى اميخته شود شابه نام كوهى بنجد شائبة اميزش والودكى شوائب ج **شهب** بالضم سپيدى بر سياهى غالب اللون شهبة
مصدر منه عج ك آف ٢ واشهب الراس اى شاب فرس اشهب سرخنك اشهباب اشهيبا مصدران منه يقال منها اشهبّ الفرس

شرحب شرعب
شزب
شصب
شطب
شعب
شغب
شغزب
شقب
شقحطب
شنب
شوب
شهب

شهب
شيب

واشهاب غرة شهباء وهو ان يكون في غرة الفرس شعر يخالف البياض واشهاب الزرع اذا هاج وبقي في خلاله شيء اخضر يوم اشهب روز
باباد سرد وليلة شهباء كذلك كتيبة شهباء لبياض الحديد نصل اشهب الذي برد فذهب سواده يعني زدوده شهاب بالكسر درخش آتش
ويقال هو شهاب حرب اذا كان ماضيا فيها شهب ج شهبان كذلك شهاب بالفتح اللبن السياح يعني شير تنك آميخته شوهب خار پشت
شهربة مثل شهبرة كنده پير شيب مشيب پيري ع ج ف آ ك ٢ قال الاصمعي شيب هو بياض الشعر شيب خول الرجل في حد الشيب
اشيب سپيد سر شاب راسه شيبا وشيبة فهو اشيب على غير قياس ويقال في جارية بكر باتت فلانة بليلة شيباء بالاضافة اذا اقتضت
وباتت بليلة حرة اذا لم تقتض واشتعل الراس شيبا نصب على التمييز وقال الاخفش على المصدر لانه حين قال اشتعل الراس فكانه قال شاب
شيب جمع اشيب وايضا كوههاي بابرف وآواز بيفوز شتر بوقت آبخوردن وقولهم شيب شائب كقولهم ليل لائل وموت مائت قال
الكسائي شيب الحزن راسه وبراسه وشيبه الحزن واشاب الحزن راسه وبراسه كلها بمعنى واشاب الرجل اي شاب اولاده شيبان حي
از بكر وهما شيبانان شيبان بن ثعلبة وشيبان بن ذهل شيبة نام مردي ومفتاح الكعبة في ولده شيبان وملحان دو ماه سرماي سخت
زمستان وبكسر الشين والميم ايضا **فصل الصاد** صوابة بيضه شپش صواب ج صئبان بالكسر كذلك يقال صئب راسه واصئاب راسه

صاب
صبب

رشكالك شد وصئب الرجل اذا اكثر من شرب الماء فهو رجل مصاب بالكسر على مفعل صب ريختن آب ع ج ن آ ض ٢ انصباب ريخته شدن
وتصبب الماء من الجبل اي تحدر وما صب ريزان وهو كقولك ماء غور روى كب صب عاشق صبب بفتحتين مصدر منه صابه كرمي وسوز
عشق وشكدلي از عشق صبابه بالضم باقي آب در خنور تصاببت الماء اذا شربت صبابته صبة بالضم قطعة من خيل وصرمة من ابل وايضا
من المعز ما بين العشرة الى الاربعين وباقي آب در خنور وپاره از هرچيز يقال مضت صبة من الليل اي طائفة منه وفي الحديث لتعودن فيها
اسا ورحتا يضرب بعضكم رقاب بعض صبيب آب برك كنجد ويقال عصارة ورق الحناء وخون وآب عصفر صبب بفتحتين نشيب زمين

صحب

اصباب ج تصبصب الشيء اي امحق وذهب خمس صبصاب مثل بصباص صحبة بالضم صحابة ياران وياري نمودن ع ج ك آ ف ٢ وهما
في الاصل مصدران صاحب يار وجمعه صحب بالفتح مثل راكب وركب وصحبة مثل فاره وفرهة وصحاب مثل جائع وجياع وصحبان مثل شاب و
شبان اصحاب جمع صحب مثل فرخ وافراخ وجمع الاصحاب اصاحيب ويقال في النداء يا صاح مرخما معناه يا صاحبي ولا يجوز ترخيم المضاف
الا في هذا وحده سمع منهم هذا مرخما واصحبته اي جعلت له صاحبا واستصحبته الكتاب وغيره وكل شيء لازم شيئا فقد استصحبه واصطحب
القوم صحب بعضهم بعضا واصله اصتحب وتاء الافتعال تتغير عند الصاد مثل هذا وعند الضاد مثل اضطرب والطاء مثل اطلب والظاء
مثل اظلم والدال مثل ادعى والذال مثل اذخر والزاء مثل ازدجر لان التاء لان مخرجها لم توافق هذه الحروف لشدة مخارجها فابدل منها
ما يوافقها ليخف على اللسان ويعذب اللفظ واصحب البعير والدابة اذا انقاد بعد صعوبة واصحب الرجل اذا بلغ ابنه واصحبت الزق
اذا تركت صوفه وشعره عليه فهو زق مصحب والحميت ما لم يكن عليه الشعر واصحب الماء اي علاه الطحلب وحمار اصحب اي اصحر يضرب لونه الى

صخب
صرب

الحمرة صخب بفتحتين بانك وفرياد ع ج ك آ ف ٢ صخاب نعت منه صخبان مثله واصطخب افتعل منه وماء صخب الآذي اذا كان له صوت
صرب شير ترش بالسكون والحركة يقال جاءنا بصربة تزوي الوجه وهو ايضا صمغ احمر من الطلح واحده صربة وهي ايضا شيء مثل راس السنور
وفيها شيء كالغراء والدبس يمص ويؤكل مصرب بالكسر خنور كه شير دروي نهند يقال صربت اللبن في الوطب واصطربته اذا جمعته فيه شيئا
فشيئا وتركته ليحمض وصرب بول اي حقنه ومنه قولهم للبحيرة صربي على فعلى لانهم كانوا لا يحلبونها الا للضيف فيجتمع اللبن في ضرعها وصرب

صعب

الصبي وهو اذا احتبس بطنه فيمكث يوما لا يحدث وذلك اذا اراد ان يسمن صعب تند نقيض ذلول امرأة صعبة نساء صعبات بالتسكين
مصعب كشن ونام مردي معروف وهما مصعبان مصعب بن الزبير وابنه عيسى بن مصعب ومصعب بن عمير صاحب لواء رسول الله صلى الله عليه وسلم
صعوبة دشواري ع ج بضمها واصعبت الامر وجدته صعبا واصعبت الجمل اذا تركته حتى صار صعبا واستصعب عليه الامر اي صعب صعنب خرد
سر يقال صعنب الثريدة اذا رفع وسطها وفور راسها صقبت داره بالكسر اي قربت وفي الحديث الجار احق بصقبه واصقبه فصقب اي
قربه فقرب صقب بالسكون ستون ميان خانه صقوب ج ودن برچيزي خشك صلب ع ج ف آ ك ٢ ودراز از هرچيزي صاقب نام كوهي
صمقعبه راز صلب رست وسخت واستخوان پشت وزمين پست درشت صلبة بالكسر وفتح الثاني وبفتحتين ج مثال قلب وقلبة
وموضع ويقال حب صلب بفتحتين صليب سخت وچربش استخوان وچليپاي ترسايان وستاره چهار كانه سپس نسر واقع صلابة سخت
شدن ع ج بضمها وصلبته انا وصلب الرطب اذا بلغ اليبس فهو مصلب وصلبي اي مسنون اصطلاب سخت شدن ع ج بضمها روغن بيرون كردن
از استخوان صلب بردار كردن تصليب منه شدد للمبالغة ع ف آ ض ٢ قوله تعالى ولاصلبنكم في جذوع النخل ثوب مصلب جامه با نقش چليپا
ما لب تكرم خلاف نافر وصلب عليه حماه يصلب بالكسر اي دامت واشتدت فهو مصلوب عليه صالبي شعر استوار والباء للالحاق صلهبا

صنب

صوب

صهب

ضبب

مونث **صناب** بالکسر نوعی از رنگ صنابی هو الفرس الذی تخالط شقرته شعرة بیضاء یعنی اسب کلگون که با موهای سپید آمیخته باشد

صوب فرود آمدن باران صیب بر باران صاب ای نزل تصوب کذلک وصوبت الفرس اذا ارسلته فی الجری ویقال صابه المطر ای مطره وصاب السهم یصوب صیبوبة ای قصد ولم یجز وصاب السهم القرطاس یصیبه صیبا لغة فی اصابه وفی المثل مع الخواطی سهم صائب ویقال دعنی وعلی خطائی وصوبی ای صوابی صواب راست نقیض خطا واصابه ای وجده واصابته مصیبة فهو مصاب واصاب فی قوله واصاب القرطاس اصابة ومصابا ویقال فی عقله صابة ای طرف من الجنون تصویب راست گوئی داشتن واستصوب فعله واستصاب بمعنی وصوب راسه ای خفضه صوبة خرما وان ویقال دخلت علیه فاذا الدنانیر صوبة بین یدیه ای مصبوبة تعزیت وسختی واندوه رسیده یکی مصائب مصوبة کذلک واجمعت العرب علی همز المصائب واصله الواو کانهم شبهوا الاصلی بالزائد ویجمع ایضا علی مصاوب وهو الاصل وصیاب ای خیار وهم فی صیابة قومهم وصوابة قومهم ای فی صمیمهم وصیابة ایضا برگزیدگان و گزیده از هر چیز صاب عصارة شجرة ویقال للثمرة اذا نزلت صابت بقر ای صارت الشدة فی قرارها **صهبة** ای شقرة فی شعر الراس صهوبة کذلک اصهب نعت منه ویقال للابل الذی یخالط بیاضه حمرة وهو ان یحمر اعلا الوبر و یبیض اجوافه جمل صهابی ای اصهب اللون وهو منسوب الی صهاب اسم فحل او موضع صهباء می قال الاصمعی یقال للاعداء الصهب السبال وسود الاکباد وان لم یکونوا کذلک ویقال اصل الروم صهیبی بالضم نام اسبی وصهیب الرومی من الصحابة رضی الله عنهم

فصل الضاد **ضب** سوسمار و برزمین چفسیدن وهذا المعنی اصل فیه واحدها ضبة ضباب اضب ج وفی المثل اعق من ضب ویقال اخدع من ضب وضبة ایضا نام مردی و آهن مسمار درضبیب روان شدن آب وخون اضباب متعدّ منه وفلان یضب ناقته ای یحلبها بخمس اصابع ویقال لا افعله حتی یحن الضب فی اثر الابل الصادرة ولا افعله حتی یرد الضب لانه لا یشرب ماء وضب البلد واضب ای کثرت ضبابه وارض ضببة نعت منه وهذا احد ما جاء علی اصله ویقال وقعنا فی مضاب منکرة وهی قطع من الارض کثیرة الضباب واحدها مضبة مضبب آنکه درسوراخ سوسمار آب بریزد تا بیرون آرد ضب ایضا کینه یقال اضب فلان علی غل فی قلبه ای اضمره واضب علی ما فی نفسه اذا سکت مثل اضبا واضب ای تکلم به و آماس سپل شتر ویقال منه ضب البعیر یضب بالفتح بعیر اضب وناقة ضباء وبیاری درلب که خون رود از وی وسنه یقال ضبت لثته دما اذا سالت واضبتها انا واضبوا علیه اذا اکثروا علیه وجاء فلان یضب لثاته بالکسر اذا اشتد حرصه علی الشیء قال ابو عبیده هو تلب تیغ ای تیل و تقطر ضب ایضا شکوفه خرما ضباب ج واکنده و پر گوشت شدن بغل و تضبب الضبی ای سمن وانفتقت اباطه وقصر عنقه رجل ضباضب بالضم مرد کوتاه بالا فربه ضبیبه مسکه و آنچه از وی سازند جهت خوردنی کودک خرد یقال ضببوا الصبیکم ورجل خب ضب مرد گربز کاردشوار منع ضباب ج یقال منه اضب یوما **ضرب** زدن ع ف آ ک م وشل آوردن قوله تعالی وضرب الله مثلا ای وصف وبیّن و باران سبک و مرد سبک گوشت وگونه و تنک از هر چیز و تیز رفتن ویقال ضرب فی الماء ای سبح فیه وضرب علی یده ای امسک قال الله تعالی فضربنا علی اذانهم ای انمناهم ویقال درهم ضرب وصف بالمصدر ای مضروب کقوله ماء غور و رفتن در زمین بطلب روزی قوله تعالی واذا ضربتم فی الارض مضرب بفتح الراء کذلک ضرب بر جستن کشن بر ماده ضربان جستن رگ وجراحت برشدن از ریم ویقال ضرب علی یده اذا حجر علیه طیر ضوارب التی تطلب الرزق ویقال ضرب البعیر فی جهازه ای نفر وضرب فیه فلانه بعرق ذی اشب ای التباس ضرب بفتحتین عسل سطبر سپید یذکر ویونث واستضرب العسل صار ضربا وهذا کقولهم استنوق الجمل واستیئس العنز بمعنی التحول من حال الی حال ویقال اتت الناقة علی مضربها بکسر الراء ای الوقت الذی ضربها الفحل فیه جعلوا الزمان کالمکان فیه ویقال ما لفلان مضرب عسلة وما اعرف له مضرب عسلة ای من النسب والمال والعرق مضرب السیف زخمگاه شمشیر وکذلک مضربة السیف مضرب ایضا استخوان با مغز مضراب زخمه رباب و مرد سخت زننده ضارب زننده ورونده وجای درخت ناک و تاریکی زننده بوقت دوشیدن و شب که تاریکی او همه اطراف پر شود و زننده تیر قداح ضریب قداح زننده ضرباء ج والضریب ایضا الناقه والصقیع یقول منه ضربت الارض کما تقول طلت من الطل وضریب الشیء مثله وشکله ضرائب ای اشکال ضریب الشول لبن یحلب بعضه علی بعض ضریبه طبیعت وخوی یقال فلان کریم الضریبة ولئیم الضریبة وکذلک تقول فی النحیتة والسلیقة والنحیزة والتوس والسوس و الغریزه والنحاس والخیم ومرد غلام ودخل سرای زر وخراج ومانند آن وزده شده بشمشیر وانما دخلته الهاء وان کان بمعنی مفعول لانه صار فی اعداد الاسماء کالنطیحة والاکیلة ضریبه ایضا بلیته دسته کرده از پشم و یا غنده که بر بسته ضرائب ج اضراب مقیم بودن بر یکجای و سر فرو افکندن حیة مضرب ای مطرق ساکنة لا تتحرک و برگشتن از کسی یقال اضرب عنه ای اعرض عنه و بر افکندن کشن را بر ماده تضریب بر آغالانیدن وضرب النجاد المضربة اذا خاطها وضاربه ای جالده وتضاربا واضطربا بمعنی والموج یضطرب ای یضرب بعضه بعضا اضطراب جنبیدن واضطرب امره ای اختل وهذا حدیث مضطرب السند مضاربه انبازی کردن دو کس بمال و تن

فرباد آمدن و خ...

عصاره درختی

گرگ جانوریست مانند ... از ... بزرگتر

صُغاب بالضم ضغب آواز خرگوش ع ع بفتحها امرأة ضغبة ای مولعة بحب الضغابیس وهی صغار القثاء ضوبنا بالضم شیر قوی
ضخم واحد وجمعه سواء لحم مضهب بریان نیم پخته تضهیب بر آتش داشتن کمان ونیزه وقت راست کردن **فصل الطاء طبیب**
بجنك الطبه الحباع یقال لقد طببت بالکسر وما کنت طبیبا متطبب علم طب خواننده وبرکار دارنده طب ثلث لغات بجنكی وکل
حاذق عند العرب طبیب ویقال فلان یستطب لوجعه ای یستوصف الدواء ایها یصلح لدائه طب بالکسر ایضا جادوئی کردن یقال منه
طب الرجل فهو مطبوب ای مسحور ویقال ما ذاك بطبی ای بدهری وعادتی طب بالفتح دانا فحل طب ای ماهر بالضراب طبابه دوالکه
درزهای مشك بوی کیرند ودوزند طباب ج یقال منه طببت السقاء الطبه بالضم والطبه شدة للکثرة وپود واز وریك طبه کل وابض
جامه پیش کشاده دراز دامن طب بالکسر ج وکذا الطب وهی شعاع الشمس ای الطرایق التی تری فیها اذا طلعت تطبیبا وبخیه مثلث
از خانه ودوغ زدن لطبطبه آواز آب یقال منه تطبطب الماء طبطاب تخته گوی بازی **طحربه** ثلث لغات لته پاره وابر پاره یقال ما
علیه طحربه وما فی السماء طحربة ای شیء من غیم **طحلب** بالضم وضم اللام وفتحها چغز لاده ومنه یقال طحلب الماء وعین مطحلبة **طرب**
بفتحتین سبکی نشاط وشادی ع ع ف آف ۲ والمطرب غیره وتطربه ایضا ابل طراب تنزع الی اوطانها ومطارب طرق متعددة واحدها مطربة
ومطرب تطریب بکشیدن ونیکو کردن آواز طرطب الحالب بالمعزی آواز داد شیر دوشنده ماده بزان را الطرطب بالضم وتشدید الباء
پستان دراز طرطبه زن دراز پستان قال ابو زید یقال للرجل هزء منه دهدرین وطرطبین **طلب** بفتحتین جستن ع ع ف آض ۲
الطلاب کلك علی افتعال ومنه عبد المطلب طلبه جوینده کان ومنه طلبة العلم مطالبه باز جست کردن تطلب پیاپی جستن طلبه بکسر اللام خواسته
الملاب محتاج طلب کرد ابیدن ورداد نجسته جوینده را وهو من الاضداد اطلب الماء اذا ابعد ولم ینل الا بطلب یقال منه ماء مطلب وکلاء مطلب
وغیر مطلوب جسته شده ونام موضع **طنب** بضمتین طناب خیمه وجز آن اطناب ج خباء مطنب ورواق مطنب بطناب استوار کرده طنب
ایضا بیخ درخت وپی مطنب کردن وکیف طنب بفتحتین کژی نیزه وطنب بالمکان اقام به وطنب الفرس ای طال متنه والمطنب فی الکلام ای بالغ
فیه اطنابها پایان ودوالکه بر قبضهای کمان بندند ابن الاطنابه نام شاعری والمطنبة الابل ای تتبع بعضها بعضا فی السیر واطنبت الریح اذا
اشتدت فی غباره **طیب** پاك وحلال خلاف خبیث طیبه بالکسر بطباب مصدر منه ع ع ف آ ك ۲ اطابه وطیبه غیره واستطابه ای وجده
طیبا استطابه پاکی جستن وپاك یافتن ویقال ما اطیبه وما ایطبه مقلوب وفعلت ذاك بطیب نفسی وبطیبه نفس ای اذا لم یکرهك احد علیه
وتقول ما به من الطیب ای العطر ولا تقل من الطیبه والحمنا فلان من اطایبه ولا تقل من مطایبه طیب بضم بوی خوش اطیبان الاکل والجماع
مطایبه خوش منشی کردن با هم طاب پاکی وبوی خوش طابه خمر وخرما یقال لمرطب ابن طاب وعذق ابن طاب مثنی طیاب بالضم والتشدید
ای طیب جدا شراب مطیبة للنفس ای النفس یطیب اذا شربته طوبی فعلی من الطیب قلبوا الیاء واوا للضمة ما قبلها یقال طوبی لك وطوباك
بالاضافة قال یعقوب ولا تقل طوبیك بالیاء وطوبی نام درختی در بهشت سبی طیبه بکسر الطاء وفتح الیاء صحیح السبا لم یکن عن غدر ولا
نقض عهد طیبه علی وزن شیبه نام مدینه رسول رسول ۳ طوب خشت پخته بلغة اهل مصر ویقال طبت به نفسا ای طابت به نفسی **فصل**
الظاء ظاب بالهمز سلف مرد یقال هو ظابه وظامه مظابه ومظامه دو خواهر را دو کس خواستن یقال منه ظاءبنی فلان ای تزوج اخت
زوجتی ظاب بضم بانك وفریاد ویقال ما به ظبظاب کما یقال ما به قلبة ای شیء من وجع وظباظب الغنم لبالبها وهی اصواتها وجلبتها ظرب نیز
بکسر الراء ظراب ج ونام مردی ظراب بهنای دندان ظربان مثال قطران جانوری چون گربه گربوی گنده دارد وفی المثل فسا بینا الظربان
اذا تقاطع القوم وجمعها ظرابی بالکسر وربما جمع علی ظرابی کانه جمع ظرباء رجل ظرب مثال عتل مرد کوتاه پر گوشت **ظنبوب** استخوان
خشك ساق **فصل العین عب** بر دهان خوردن آب وفی الحدیث الکباد من العب والحمام یشرب الماء عبا کما تعب الدواب وقولهم
لا عباب مثل قطام ای لا تعب فی الماء ولا له العبة من الماء عباب بالضم پری آب وبسیاری آن وبر آمدن آن عبب بضمتین ابهای منه فق
یعنی جمجمها **عبعب** جامه صوف ورنك یعنی تکه کوهی وتازکی جوانی وعب البنت ای طال عبعاب بالضم مرد دراز وفیه عبیه بالضم
والکسر ای کبر وتجبر ومنه عبیة الجاهلیة ای نخوتها عبیبه شیر عرفط وعصاره یزعبوب اسب بسیار رو وجوی کر آب در وی تیز رود
عتب معتب خشم کردن یقال عتب علیه ای وجد علیه ع ع ف آض ۲ وك ۲ معتبه بفتح التاء وکسرها خشم عتاب بالکسر ناز کردن وخشمگینی
پیدا کردن یقال بینهم اعتوبه یتعاتبون بها واعتبنی فلان ای عاد الی مسرتی راجعا عن الاساءة والاسم العتبی وفی المثل لك العتبی بان لا رضیت
هذا اذا لم ترد الاعتاب تقول اعتبك بخلاف ما تهوی واعتب واستعتب بمعنی ویقال ایضا استعتبته فاعتبنی ای استرضیته فارضانی عتب
بدر جیی از بن اعتاب بر کشتن از چیزی اعتبت الطریق اذا ترکت سهله واخذت فی وعره واعتب ای قصد عتب بالتحریك پایه نردبان
وکل مرقاة منه عتبه والجمع عتب وعتبات عتبه آستانه در اجمع عتب حمل فلان علی عتبه ای امر کریه من البلاء ویقال ما فی هذا الامر

ضغب
ضهب
طب
طحرب
طحلب
طرب
طلب
طنب
طیب
ظاب
ظبظب
ظرب
ظنب
عب
عبعب
عتب

رتبه لا عتب ای شدة عتبا بفتح میان انگشت وسطی و بنصر عتبان رفتن شتر بر سه پای و بر یک پای جستن مردم عجع ف آص ۲ رک ۲
عثبان بکسر العین مع السکون نام مردی بوی **معثلب** ای مهدوم وام معثلب اذا لم یحکم وعثلب الرجل زنده اذا لم یجد ابوری هذا
العود ام لا یعنی اخذه من شجر مجهول **عجیب** کار شگفت عجاب کذلک عجاب بالتشدید ابلغ منه اعجوبه کذلک وقولهم عجب عاجب کقولهم
لیل لائل یؤکد به تعاجیب شگفتها لا واحد لها من لفظها ولا یجمع عجب ولا عجیب ویقال جمع عجیب عجائب مثل افیل وافائل وتبیع وتبائع
وقولهم اعاجیب کانه جمع اعجوبه مثل احدوثه واحادیث یقال عجبت من کذا وتعجبت واستعجبت منه بمعنی وعجبت غیری واعجبنی هذا الشیء
بحسنه واعجب فلان بنفسه فهو معجب برائه وبنفسه والاسم العجب بالضم بمعنی خویشتن بینی وقولهم ما اعجبه برایه شاذ لا یقاس علیه وعجب
بالفتح والسکون بن دم و پایان ریگ عجوب ج **عذاب** بالفتح ریگ تنک عذابه یکی عذابه بالضم نام مردی فزاری س **عذب** آب پاکیزه
عذوبه مصدر منه عجع بضمها اعذبان آب دهان و خمر واستعذب القوم ماءهم اذا استقوه عذبا ویستعذب لفلان من بئر کذا ای یستقی له
واستعذبه ای عده عذبا عذبة اللسان تیزی زبان عذبة السوط چابق تازیانه عذبة المیزان الخیط الذی یرفع به عذبة الشجر غصنه عذبه
ایضا خاشاک وماء ذو عذب کثیر القذی و یقال اعذب حوضک ای انزع ما فیه من القذی واعذبته عن الامر اذا منعته عنه واعذب نفسک
عن کذا ای اظلفها عنه عذوب ستور ایستاده کز آب وعلف نخورد عاذب کذلک عذاب شکنجه تعذیب شکنجه کردن عذیب نام آبی مر بنی تمیم را
عاذب جائی عذیبی مردی کریم خلق **عرب** مردم تازی شهرباش عربی منسوب الیهم بین العروبه اعراب تازیان بیابان باش وهم سکان البادیة
خاصة اعاریب کذلک والنسبة الیهم اعرابی ولا واحد له ولیس الاعراب جمعا للعرب کما کان الانباط جمعا للنبط وانما العرب اسم جنس والعرب
العاربة هم الخلص منهم واخذ من لفظه فاکد به کلیل لائل وربما قالوا العرب العرباء تعرب خویشتن بعرب مانند کردن وتعرب بعد هجرته
ای صار اعرابیا والعرب المستعربة هم الذین لیسوا بخلص وکذلک المتعربة عربیة لغت تازی یعرب بن قحطان مردی که زبان تازی وی برون
آورد وهو ابو الیمن کلهم عرب وعرب بالضم وسکون ۲ وبفتحتین بمعنی مثل عجم وعجم عریب تصغیر عرب عروبه تازی زبان شدن عجع بفتحهما
واعرب کلامه اذا لم یلحن فی الاعراب واعرب بحجته ای افصح بها ولم یتق احدا وفی الحدیث الثیب تعرب عن نفسها ای تفصح معرب خداوند
اسبان تازی واسپی که بد اصل نباشد معربه مؤنثه واعرب الرجل ای ولد له ولد عربی اللون ابل عراب وخیل عراب شتران واسبان تازی
خلاف البخاتی والبراذین واعرب ای تکلم بالفحش والاسم العرابة بالکسر واعرب سقی القوم اذا کان مرة غبا ومرة خمسا ثم قام علی وجه واحد
وعرب علیه فعله ای قبح وفی الحدیث عربوا علیه ای ردوا علیه بالانکار وعرب منطقه ای هذبه من اللحن وعربت عن القوم ای تکلمت عنهم
تعریب بریدن شاخهای خرما وهو التشذیب وسخن عجمی را عربی کردن یقال عربته العرب واعربته ایضا عربه بفتحتین جوئی که در وی آب
تیز رود درتن عربا ایضا تباه شدن معده عجع کآف ۲ یقال عربت معدته فهی عربه وتازه شدن جراحت وریش و یقال ما بالدار عریب
ای احد عروب زن شوی دوست عرب بضمتین ج قوله تعم عربا اترابا یوم العروبه روز آدینه و ابن ابی العروبه بالالف واللام عرابه نام
مردی از انصار عرب بالکسر والسکون گیاه خشک **عرتبه** تیزی بینی مثل عرتمه **عرطبة** نوعی از دود چا مها و یقال هو الطبل **عرقوب**
بالضم پی پاشنه عرقوب الدابه پی پای ستور قال الاصمعی کل ذی اربع عرقوباه فی رجلیه ورکبتاه فی یدیه وعرقبت الدابة ای قطعت عرقوبها
وعرقوب ایضا من الوادی موضع فیه انحناء شدید قال الفراء یقال ما اکثر عراقیب هذا الجبل وهی الطرق الضیقه فی متنه وتعرقبت اذا
اخذت فی تلک الطرق عرقوب القطا ساقها وعراقیب الامور عراقیلها عظامها وصعابها عرقوب ایضا نام مردی از عمالقه ضرب به المثل
فی الخلف ویقال مواعید عرقوب وذلک انه اتاه اخ له یسأله شیئا فقال عرقوب اذا اطلع نخلی فلما اطلع قال اذا ابلح فلما ابلح قال اذا ازهی
فلما ازهی قال اذا ارطب فلما ارطب قال اذا صار تمرا فلما صار تمرا جذه من اللیل ولم یعطه شیئا **عزب** بفتحتین مرد بی زن عزبة زن
بی شوی عزاب بالضم جمعهما عزوبه وعزبه بالضم فیهما بی زنی و بی شوئی یقال تعزب فلان ثم تاهل و دور شدن عجع ف آص ۲ رک ۲
یقال عزب عنی فلان ای بعد وغاب و دور رفتن ستور در چراگاه یقال عزبت الابل ای بعدت فی المرعی لا تروح اعزاب دور
گردانیدن یقال اعزبه الله واعزب القوم ای عزبت ابلهم فی المرعی فهم معزبون معزابه بالکسر دور برنده ستوران خود را از مردم [illegible] بسیار
عزب باشنده عازب آب و گیاه دور دست واعزبناه ای اصبناه ابل عزیب جمع عازب وهو الذی لا یروح علی الحی مثل غاز و غزی
سوام معزب بالتشدید اذا عزب به عن الدار وفی الحدیث من قرء القران فی اربعین لیلة فقد عزب ای بعد عهده بما ابتدء منه وعزب
طهر المراة اذا غاب عنها زوجها وعزبت الارض ای لم یکن بها احد مخصبة کانت او مجدبه **عسیب** شاخ خرما که برگ بر نیاورده با مشد
وهو فویق الکرب وما نبت علیه الخوص فهو سعف عسیب الذنب بن دم وعسیب ایضا نام مردی عسب بکرایه دادن نخل بجهة گشنی
عجع ف آک ۲ یقال عسب فحله ای اکراه و برجستن فحل بر ماده عسب ایضا آب کشن واستعسب الفرس ای استودق یعسوب امیر زنبوران

عثلب
عجب
عذب
عرب
عرقب عرطب عرتب
عزب
عسب

عشب

ومنه قيل للسيد كلك ونوعي از پرندگان بزرگتر از ملخ الباء فيه زائدة لانه ليس في كلامهم فعلول غير صعفوق **عُشب** گیاه تر بلد عاشب
گیاه ناك وبعير عاشب يرعى العشب اعشاب گیاه ناك شدن يقال اعشبت الارض انبتت العشب وبگیاه رسیدن يقال اعشب القوم
اى اصابوا عشبًا ارض معشبة عشيبة ومكان عشيب بيّن العشابة واعشوشبت الارض اى كثر عشبها وهو للمبالغة كقولك خشن
اخشوشن وارض فيها تعاشيب اى فيها عشب لا واحد لها عشبة بالتحريك شتر كلان سال عشمه كك يقال سألته فاعشبني اى اعطاني

عصب

ناقة مسنة ويقال شيخ عشبة وعجوز عشبة اى هم وهمة وعيال عشب اى ليس فيهم صغير **عصبة** بفتحتين پی عصب اعصاب ج وپیران
وخوبيان تر بیراز جانب بد عصبات ج وپی ناك شدن كوشت عع كه آف م وانعصب اى اشتد معصوب سخت كوشت عصب
بالسكون عصابه برسر بستن يقال عصبت رأسه بالعصابة عصبا ونوعي از پردهاى يمنی ونوعي از ازاره وكزيده يقال هو من عصب
القوم وعصب القوم بالتحريك اى من خيارهم ونورد سخت پيچيده رجل معصوب الخلق وجارية معصوبة حسنة العصب اى مجدولة الخلق
عصابه بالكسر سربند وكروهي از مردم واسب ومرغ معصوب ايضا كرسنه بلغة هذيل تعصيب عصابه بستن برسر معصب انكه ميان بسته
باشد از كرسنكى قال ابو عبيدة هو الذى عصبته السنون اى اكلت ماله عصبة بالضم ازده تا چهل عدد از مردان عصاب ريسمان برو بنده
واعصوصب القوم اى اجتمعوا وصاروا عصائب واعصوصب اليوم اى اشتد ومنه يوم عصيب وعصبصب ايضا شديد عصيب ايضا رستن
بارود هادر پيچيده ودرنان كرده ويقال عصبت فخذ الناقة لتدر اى شدت وناقة عصوب لا تدر حتى تعصب واسم الحبل عصاب و
عصبت الشجرة اذا ضممت اغصانها ثم ضربتها ليسقط ورقها قال الحجاج لاعصبنكم عصب السلم وعصب القوم بفلان اى استكفوا
حوله وعصبت الابل بالماء اذا دارت قال الفراء عصبت الابل بالفتح والكسر اذا اجتمعت وعصب الريق بفيه اى يبس عليه وعصب الريق فاه
ايضا وعصب الافواه اذا احمر وعصبت الكبش اذا شددت خصيته حتى تسقطا من غير ان تنزعهما عصب ايضا نوعي از تصرفات عروض وهو

عضب

تسكين اللام من مفاعلتن ونقله الى مفاعيلن عصلبى مرد سخت لام زائدة **عضب** بريدن وضعيف كردن وشمشير تيز وزدشنام دادن
رجل عضاب نعت منه عضوبة بالضم تيز زبان شدن عع بضمها عضباء كوسفند شاخ شكسته عضب بفتحتين مصدر منه عع كه آ
ف م اعضاب شاخ شكستن كبش اعضب بيّن العضب اعضب ايضا مردى بي يار مند معضوب ضعيف ناقة عضباء كوش شكافته ونام ناقة
رسول صلعم ولم تكن مشقوقة الاذن اعضب ايضا نوعي از تصرفات عروض ومفاعلتن كه از اخرم كند تا فاعلتن شود ونقل كنند به مفتعلن

عطب

عطب بفتحتين هلاكى عع كه آف م اعطبه اهلكه معاطب مهالك واحدها معطب عطب بضمتين وبالسكون مثل عسر وعسر پنبه عطبة پاره
از وى يقال اجد ريح عطبة اى قطنة محترقة **عنظب** بالضم والظاء المعجمة ملخ نر وفتح الظاء لغة فيه وقال الكسائى هو بضم الظاء لا غير عنظاب

عنظب

عقب

نر منسوب كك عنظوبة مؤنث عناظب ج وعنظا مثله عنظبة موضعى **عاقبة** پايان كار وفرزند يقال ليس له عاقبة اى ولد وتأمل في
اخر الامر عاقبت انكه نيابت سيد دارد بعد از وى وقول النبي صلعم انا العاقب يعنى اخر الانبياء وكل شى خلف بعد شى فهو عاقبة عقب بكسر
الوسط پاشنه وهى مؤنثة وعقب الرجل ايضا ولد وولد ولده وفيها لغتان كسر القاف وتسكينها وعقب فلان مكان ابيه عاقبة اى خلفه
فهو اسم جاء بمعنى المصدر كقوله تعالى ليس لوقعتها كاذبة وعقبت الرجل في اهله اذا بغيته بشر وخلفته وعقبته ايضا اذا ضربت عقبه بالسكون عقب
روش ستور كه بعد از رفتار نخستين آرد ويقال لهذا الفرس عقب حسن ومصدر لما تقدم من الافعال عقب بضمتين وبالسكون پايان كار
ومنه قوله تعالى هو خير ثوابا وخير عقبا ويقال جئت في عقب الشهر وعقبانه اى بعد ما مضى كله وجئت في عقبه بكسر القاف اى اذا بقى منه
شى حكاه ابن السكيت عقبة بالضم نوبة يقال تمت عقبتك وهما يتعاقبان كالليل والنهار وبدل وعوض ايضا يقال اخذت عقبة اى بدلا
ونوعي از خوردنى كه در بن ديك عاريتى بخداوند ديك فرستند وعاقب الرجل في الراحلة اذا ركبت انت مرة وركب هو مرة والمعاقبة نوع
تصرف في العروض عقبة الطائر مسافة ما بين ارتفاعه وانحطاطه معقاب زنى كه بعد از هر دختر پسرى زايد عقبة بالكسر اثر وهيأت يقال
عليه عقبة الجمال ويقال ما يفعل ذاك الا عقبة القمر اذا كان يفعله في كل شهر مرة عقب بفتحتين پى كه از وى زه وريسمان تابند عقبة يكى
وايضا عقبان ج عقب بالسكون زه تافتن از پى وپى پيچيدن برچيزى يقال منه عقبت القوس والقدح والسهم اذا لويت شيئا منه
عليه يعقوب نام پيغمبرى م وهو اسرائيل الله وهو غير منصرف للعجمة والتعريف وكبك نر وهو منصرف يعاقيب ج والياء زائدة ابل معاقبة
التى ترعى مرة في حمض ومرة في خلة والتى تشرب الماء مرة ثم تعود الى المعطن ثم تعود الى الماء وهى العواقب واعقبت الرجل بنوبت برنشستم
با وى والعرب تعقب وتعاقب بين الفاء والثاء مثل جدف وجدث عقاب بالكسر شكنجه كردن يقال عاقبه بذنبه وقوله تعالى فعاقبتم اى
فغنمتم ودر پى كردن فهو معاقبة وعقيبة ايضا تعقيب مثله معقبات فرشتكان شب وروز وانما انث لكثرة ذلك منهم اى المعاقب نحو
نسابة وعلامة وشتران سپس بكديكر ايستاده برحوض تا بنوبت آب خورند وهى الناظرات العقب وعقب العرفج اذا اصفرت ثمرته

رمان بیه وعقب فی الامر اذا تردد فی طلبه مجدا وقوله تعالی ولی مدبرا ولم یعقب ای لم یعطف او لم ینتظر وتعقیب الصلوة الجلوس بعدها ن
نقضیها الدعا او مسئلة وفی الحدیث من عقب فی صلوة فهو فی الصلوة ویقال تصدق فلان بصدقة لیس فیها تعقیب ای استثنا و
اعقبه بطاعته ای جازاه وعقبی الامر جزاؤه واعقب الرجل اذا مات وخلف عقبا ای ولدا واعقبه الطائف اذا کان الجنون یعاوده فی اوقات
معقب ستاره که پس ستاره درآید ویقال اکل اکلة اعقبته سقما ای اورثته وذهب فلان فاعقبه ابنه اذا خلفه وهو مثل عقبه وعقب
مستعیر القدر ای ردها وفیها العقبة بالضم وتعقبت الرجل اذا اخذته بذنب کان منه وتعقبت عن الخبر اذا شککت فیه وعدت للسؤال
عنه وتعقب فلان رایه ای وجد عاقبته الی خیر واعتقب البائع السلعة ای حبسها حتی یقبض الثمن وفی الحدیث المعتقب ضامن یعنی اذا
تلف عنده واعتقبت الرجل حبسته ویقال فعلت کذا واعتقبت منه ندامة ای وجدت فی عاقبته ندامة عقاب بالضم جمع قلتها اعقب
لانها مؤنثة وافعل بنا یختص به جمع الاناث مثل عناق واعنق فی القلة وجمع الکثرة عقبان بالضم والکسر وعقاب عقنباة وعبنقاة

عقرب

وبعنقاة ای ذات مخالب حداد وعقاب الرایة تم وسنگ در میان چاه که دلو را دراند وسنگ بیرون جسته از کوه **عقرب** کژدم عقارب
ج نوثت عقربة مؤنث ایضا عقربا کلک وهی غیر مصروفة عقربان بالضم والتشدید الباء وتخفیفها کژدم نر مکان معقرب بکسر الراء جای

عکب

کژدم ناک ارض مَعقرة ومُعقرة کانهم ردوا العقرب الی ثلثة احرف ثم بنی علیه صدغ معقرب ای معطوف ونام برجی **عکابة** بالضم پدر حیی از
بکر عکاب دود ویقال للابل عکوب علی الحوض ای ازدحام عاکب جمع انبوه مکوب بالفتح گرد عنکبوت تننده مؤنث عناکب ج عنکباه مثله

علب

رجل عکب مثال مجتمع قصیر ضخم ونام مردی دندان بان نعمان بن المنذر **علب** نشان علوب ج وجای درشت ونشان کردن بیع فاعلب
علبته اذا وسمته او خدشته واثرت فیه وکان الثعلب طریق معلوب ای لاحب علباء بالفتح والکسر پی گردن وهما علباوان بینهما منبت العرف
وعلباآن مثله لانها همزة ملحقة علابی ج وایضا نوعی از درز ویقال نشج علباء الرجل اذا اسن علب بالتحریک نوعی از بیماری شتر
پی گردن مع بفتحتها وکسرها وعلبت السیف علبا اذا ...ت قائمه بعلباء البعیر سیف معلوب نعت منه وعلب اللحم ای اشتد ضب
علب وتیس علب بکسر اللام ای مسن علباء بالکسر نام مردی علبة بالضم والکسر شیر دوشه از چرم غلب علاب ج معالب انکه علبه بیسا زد

عنب

اعلنباء ان یشرف الرجل ویشخص نفسه کما یفعل عند الخصومة والشر یقال اعلنبی الدیک والکلب غیرهما اذا انتفش شعره واصله من
علباء العنق وهو ملحق بافعنلل بیاء علیب مثال فعیل بضم الفاء وتسکین العین نام وادی ولم یجیء علی هذا الوزن مثله **عنبه** بالکسر
یکدانه انگور مثال نولة وجیرة وطیبة وطیرة وخیرة وهو بناء نادر لان الاغلب علی هذا البناء الجمع نحو قرد وقردة وفیل وفیلة وثور
وثورة الا انه بدخلها للواحد وهو قلیل وجمعه فی القلة عنبات بالتاء وفی الکثرة عنب واعناب عنبا اغتر فی عنب عنبه ایکم بثرة تخرج

عندلب

فی الانسان عناب بالفتح نام مردی از طی عناب بالضم سنجد جیلان عنابة یکی عناب بالتخفیف کلان بینی ووادی وبسکی فرخ عنبا بالتحریک
نکرکو هی **عندلیب** هزار دستان عنادل ج لانک ترده الی الرباعی ثم تبنی منه الجمع والتصغیر والبلبل یعندل اذا صوت قال سیبویه اذا

عهب

کانت ثانیة تلا تجتمل زائدة **عیهب** مرد گران سنگ عیهب بسیار پشم عیهبی الشباب بکسرتین وفتح الباء وعیهبائه بالقصر والمد ای

عیب

شرخه **عیب** عیبه عاب آهو مند فرهنگ یقال عاب المتاع ای صار ذا عیب وعبته انا لازم ومتعد فهو معیب ومعیوب علی النقص والتمام
ویقال ما فیه معابة ومعاب ای عیب وموضع عیب ایضا لان المفعل من المعتل العین نحو کال یکیل ان اردت به الاسم مکسور والمصدر مفتوح
ولو فتحتهما او کسرتهما فیهما جمیعا لجاز لان العرب تقول مسار ومسیر ومعاش ومعیش ومعاب ومعیب عاب وعیوب بمعنی وعیبه ای

غبب

نسبه الی العیب وجعله ذا عیب ایضا وتعیبه مثله عیبه جامه دان وفی الحدیث الانصار کرشی وعیبتی عیب ج مثال بدرة وبدر عیاب عیبات
کلک **فصل الغین غب** روز میان باب امدن شتر وامدن تب ... یقال غبت الابل وابل غابة وغوابّ اغباب بکرور در
درمیان رفتن بجایی قال الکسائی اغببت القوم وغببت عنهم ای جئت یوما وترکت یوما وغببت عنهم بالتشدید ای نعت عنهم شاة مغببة
التی تحلب یوما وتترک یوما ویقال غبب فلان فی الحاجة اذا لم یبالغ فیها والمغبب فی الزیارة قال الحسن ای فی کل اسبوع ویقال زر غبا تزدد حبا
وغب کل شیء عاقبته وغبت الامور صارت الی اواخرها وغب اللحم ای انتن وغب فلان عندنا ای بات ومنه اللحم البائت والخبز البائت غاب ای اغبنا
فلان ای اتانا غبا وفی الحدیث اغبوا فی عیادة المریض واربعوا یقول عد یوما ودع یوما او دع یومین وعد الیوم الثالث واغببت الابل
من غب الورد واغبت الحمی وغبت بمعنی وفلان لا یغبنا عطاؤه ای لا یاتینا یوما دون یوم بل یاتینا کل یوم غبة بالضم چوزه غباغب چنبر شبن
دوباره بر بکدبکر دوشید وهی من البان الغنم ما یحلب علیه من اللیل ثم یحلب غدوة ثم یمخض من الغد غبغب بفتحتین طوق زیر گلوی خروس

غرب

وگاو وغبغب کلک ومن الانسان ایضا وغبغب ایضا المنحر بمنی وهو جبیل **غربة** بالضم دوری از جای خود مع بفتحها اغتراب کلک غرب واغترب
وتغرب بمعنی فهو غریب غرباء ج وایضا الاباعد واغترب فلان اذا تزوج الی غیر اقاربه مغرب سوی مغرب شوند ویقال لهل جاءکم مغربة خبر

خبر يعني الخبر الذي طرأ عليهم من بلد سوى بلدهم شاة مغرّب بالفتح والكسر اي بعيد تغريب از شهر بيرون كردن و دور كردن غُرب بالضم و تشديد
الراء فنحا نام كوهي غُرّة جشم اي نزديك انكوه اعراب چيزي نو و غريب آوردن و بركردن مشك و غريب شدن مغرب بفتح الراء سپيد و سپيد
لبها و كرانها از هر چيز و منه اغرب الفرس بجهوكا اي ابيضت اشفار عينيه و اغرب الرجل اذا اشتد وجعه غراب زاغ غِربان بالكسر جمع اغربة جمع
القلة غراب الفاس تيزي تبر و تندي سرين شتر و اسب هما غرابان غربان ج رجل الغراب وهو ضرب من الصرار شديد اسود غِربيب سخت
سياه و اذا قلت غرابيب سود تجعل السود بدلا من غرابيب لان توكيد الالوان لا يتقدم غرّب مغرب جاي فرو شدن آفتاب و قولهم
لقيته مغيربان الشمس صغروه على غير مكبره كانهم صغروا امغربانا و الجمع مغيربانات دغرب اي بعد واغرب عني اي تباعد غروب فرو شدن
آفتاب و ماه و جز آن و مجاري اشك چشم و تيزيها دندان و آب داري آن غَرْب ايضا دلو بزرگ و تيزي تيغ و زبان و تيزي هر چيزي و تيزي
رفتار اسب و اول رفتار و اسب تيز رو و رگ لب چشم كه هميشه روان باشد چون ناسور نوى غربة دوري دور غربة النوى بعيدها غار
ميان كوهها و كردن شتر و منه قولهم حبلك على غاربك اي اذهبي حيث شئت غوارب الماء اعالي موجه شبهت بغوارب الابل غَرَب بفتحتين
نقره و جام از نقره و خمر و نوعي از بيماري گوسفند يقال منه غَرِبت الشاة بالكسر و آب كه از دلو چكد و متغير شود بوي آن و درخت بيد و يقال
اصابه سهم غرب يضاف ولا يضاف و تسكن الراء و تحرك تيري كه اندازنده وي معلوم نباشد غصب بستم ستدن عم ف آ ك ٢ غصبه منه
وغصبه عليه بمعني اغتصاب مثله و غصب ونحوه بمعني غضب بالمعجمه و بفتحتين خشم گرفتن عم ك آ ف ٢ غضب عليه و اغضبته
انا فتغضب وهو غضبان و هي غضبى و غضبانة في لغة بني اسد وكذا ملآنة و اشباهها و هم غضبى و غضابي مثل سكرى و سكارى
رجل غضبّة بتشديد الباء اي يغضب سريعا و غضبى ايضا ماءة من الابل و هي معرفة لا تنون و لا يدخلها الالف و اللام قال الاصمعي
غضب لفلان اذا كان حيا و غضب بفلان اذا كان ميتا وقول الاحمر مثله و غاضبه اي راغمه وقوله تعالى وذا النون اذ ذهب مغاضبا
يعني مراغما القومه امراة غضوب اي عبوس قال ابن السكيت غضب بالتسكين ايضا احمر شديد الحمرة يقال احمر غضب غلب غلبة چيره شدن
عم ف آ ك ٢ قوله تعالى وهم من بعد غلبهم سيغلبون وهو من المصادر المفتوحة العين مثل طلب قال الفراء هذا يحتمل ان يكون غلبة فحذفت
الهاء عند الاضافة و غالبه مغالبة و غلابا غلاب مثل قطام نام زني تغلب عليه اي استولى عليه قهرا تغليب چيره كردانيدن مغلب اي
مغلوب مرارا تغلب بكسر اللام نام شاعري غلاّب بسيار غلبه تغلب پدر قبيله وهو تغلب بن وائل و قولهم تغلب بنت وائل انما يذهبون
بالتانيث الى القبيلة كما قالوا تميم بنت مرة تغلبي بفتح اللام منسوب اليها استيحاشا لتوالي الكسرتين مع ياء النسبة و ربما قالوه بالكسر و
رجل اغلب مرد چيره و سطبر كردن و هضبة غلباء و عزة غلباء و اغلب نام مردي و حديقة غلباء اي ملتفة و حدائق غلب و اغلولب العشب
لمع والتف غلبّة بضمتين مشددة الباء چيركي و رجل غلبة ايضا الذي يغلب سريعا غيهب تاريكي غياهب ج فرس ادهم غيهب اذا
اسود واشتد سواده غهب بفتحتين بي آگاهي عم ك آ ف ٢ وفي الحديث سئل عطاء عن رجل اصاب صيدا غهبا قال عليه الجزاء يعني غفلة من
غير تعمد غيب ناپديد شدن عم ف آ ك ٢ يقال غاب عنه غيبا و غيبة و غيابا و غيوبة و مغيبا غائب نعت منه و الجمع غيب غيّاب
غيب تحرك الياء فيه لانه شبه بصيد وهو مصدر اصيد لانه يجوز ان ينوى به المصدر وان كان جمعا غيبته انا غيابة الجب تك چاه غيابة الوادي
كك و يقال وقعنا في غيبة و غيابة اي في هبطة من الارض و قولهم غيبه غيابه اي دفن في قبره و يقال بنو فلان يشهدون احيانا و يتغايبون
احيانا و غابت الشمس اي غربت و المغايبة خلاف المخاطبة و اغابت المراة اذا غاب عنها زوجها فهي مغيبة بالهاء و مشهد بلا هاء غيب
زمين پست و هو ما اطمان من الارض اغتياب دربد گفتن كسي شدن سپس وي غيبة بالكسر اسم منه ان كان صدقا و ان كان كذبا سمي بهتانا
غابة بيشه يقال ليث غابة غاب ج و غابة ايضا نام جائي بحجاز و تغيب عني فلان و تغيبني ايضا في ضرورة الشعر **فصل القاف** قابت
الطعام و قابت الماء اي اكلت و شربت كلها و قئب الرجل بالكسر اذا اكثر من شرب الماء مثل صئب فهو مقاب على مفعل قبوب بالضم سو
شدن گوشت و پوست خرما و خشك شدن ريش و جراحت عم ف آ ك ٢ قبب بفتحتين باريكي ميان اقب نعت منه قباء مونث خيل
قب اي ضوامر قبيب آواز كردن دندان شير كه برهم زند عم ف آ ك ٢ قبقبة آواز شكم اسب و شير و بانگ كردن شير قبقاب شتر غرنده قبقب شكم
قابة آواز تندر يقال ما اصابتنا العام قطرة و قابة اي صوت الرعد قب چوبي كه در ميان بكره دلو باشد و يقال عليك بالقب الاكبر اي بالرأس
الاكبر و بريدن عم ف آ ض ٢ كك و پاره جيب پيراهن قب بالكسر استخوان بيرون آمده ميان البتين يقال الزق قبك بالارض و يقال الشيخ
هو قب القوم و قبة الشاة بالفتح و الكسر ذات الاطباق وهو الحفث بعني هزار خانه شكنبه و ربما خففت قبة بالضم بناي گرد برآورده قبب
قباب ج بيت مقبب الذي فوقه قبة قباقب العام الذي بعد العام المقبل و يقال لا آتيك العام و لا المقبل و لا القباقب حمار قبان نوعي
از ملخ كما هي في العرب لا تصرفه و هي معرفة عندهم لانه من فعلان و لو كان فعالا لصرف قتب بالتحريك پالان خرد قتب بالكسر ساز و سامان

غصب
غضب
غلب
غهب
غيب
قاب
قبب
قتب

آبکش ورود آفتاب ج وهی مؤنثة عند الکسائی قال الاصمعی واحدها قتبة بالهاء ونصغیرها قتیبة وبه سمی رجل قتبی منسوب الیه
وقال ابو عبید القتب ما تحوی من البطن یعنی استدار وهی الحوایا واما الامعاء فهی الاقتاب واقتبت البعیر ای شددت علیه قتبا قتوبة من الابل
التی تقتبها بالقتب وجاءت بالهاء لانها الشیء مما یقتب کالحلوبة والرکوبة **قحاب** بالضم سرفه اسب وشتر ومردم ع ع ف اص ۲ قحبة کلمة
مولدة **قحطبه** نام مردی وافکندن وبشمشیر زدن از بالا **قرب** بالضم نزدیکی ضد بعد نعت منه قریب وقوله تعالی ان رحمة الله قریب
ولم یقل قریبة لانه اراد بالرحمة الاحسان ولان ما لا یکون تأنیثه حقیقیا جاز تذکیره قال الفراء اذا کان القریب بمعنی المسافة یذکر ویؤنث
واذا کان فی معنی النسب یؤنث بلا اختلاف یقال هذه المرأة قریبتی ای ذات قرابتی قربان بالکسر نزدیک شدن ویعبر عن الجماع ایضا ع ع
کاف ۲ قرابه خویشی ونزدیکی ونزدیک شدن ع ع ف اص ۲ قربی نزدیکی بخویشی یقال بینی وبینه قرابة وقربی وقرب ومقربة ومقربة وقربة
بضمتین وهو قریبی وذو قرابتی وهم قرابانی واقاربی والعامة تقول هو قرابتی وهم قراباتی بالتاء ویقال قربت قرابة مثل کتبت کتابة اذا
سرت الی الماء وبینک وبینه قرابة لیلة والاسم القرب بفتحتین وهو سیر اللیل لورد الغد قال الاصمعی قلت لاعرابی ما القرب قال سیر اللیل
لورد الغد قلت ما الطلق قال سیر اللیل لورد الغب ویقال قرب بصباص وذلک ان القوم یسیمون الابل وهم فی ذلک یسیرون نحو الماء
فاذا بقیت بینهم وبین الماء عشیة عجلوا نحوه فتلک اللیلة لیلة القرب واقرب القوم اذا کانت ابلهم قوارب وهم قاربون ولا یقال مقربون
قال ابو عبید هذا الحرف شاذ قارب کشتی خرد که در پهلوی کشتی بزرگ دارند بجهة الاغ وقال الخلیل قارب طالب الماء لیلا ولا یقال ذلک
لطالبه نهارا وقربت السیف اذا جعلته فی القراب وهو جفنه یعنی وعاء یکون السیف فیه بغمده وحمالته والقراب بمعنی المقاربة ایضا
قربان بالضم م وهو ما یتقرب به الی الله تعالی یقال قربت لله قربانا وهم نشین وخاصه ملک یقال فلان من قربان الملک ومن بعدانه قرا
ج وتقرب الی الله تعالی بشیء ای طلب به القربة وقربته تقریبا ای ادنیته قرب بالحرکة والسکون ضد البعد من الشاکلة ایضا الی مراق البطن اقراب
ج تقریب نزدیک کردانیدن ونوعی از دویدن وهو دون الحضر وهو ان یرفع الفرس یدیه معا ویضعهما معا فی العدو واقترب وتقارب
بمعنی ومقاربة فی البیع مقاربة وشیء مقارب بالکسر ای وسط بین الجید والردی وکذا اذا کان رخیصا وتقارب ضد تباعد واقربت المرأة
ای قرب ولادها فهی مقرب بلا هاء وکذا الفرس والشاة ولا یقال للناقة وجمعها مقاریب واقربت السیف جعلت له قرابا واقربت القدح
من قولهم قدح قربان بالفتح اذا قارب ان یمتلی وجمعه قربی وقدحان قربانان قراب ج مقرب بفتح الراء اسبی که بپیوسته نزدیک خود دارند
از عزت مقربة مؤنث قربة بالکسر مشک قرب ج وقربات بکسرتین وفتح ۲ وسکونها جمع القلة منها وکذا کل جمع کل ما کان علی فعلة لک
ان تفتح العین فیه وتکسر وتسکن ویقال ما هو بقرابة من ذلک بالضم ای لا بقریب منه قرنبی بفتحتین مع النون جانوری دراز پای مانند جعل ک
قرشب بالکسر مشددة الباء سال خورده **قرضبه** بالضاد المعجمة قطعه قرضوب قرضاب بالضم والکسر شمشیر بران که استخوان برد
ودرد قراضب ج وربما سموا الفقیر قرضوبا وقرضب الرجل اذا اکل شیئا یابسا فهو قرضاب حکاه ثعلب **قرطبه** ای صرعه علی قفاه قرطبی
بکسرتین وتشدید الباء فهی نوعی از بازی ویقال ما عنده **قرطعبة** ولا قذعملة ولا سعنة ولا معنة ای شیء **قرهب** کاو کلان سال
قسب چیزی زشت وسخت وخرمای خشک که در دهان ریزه شود قسیب بالکسر وفتح الیاء وتشدید الباء دراز سخت قسیب رفتار
آب ع ع ف آ ک ۲ **قشب** آمیختن نشر قشیب اذا خلط الی لحم سم فاذا اکله قتله فهو مقذ بجه قشیب نو سیف قشیب ای حدیث العهد
بالجلاء رجل قشب خشب بالکسر الذی لا خیر فیه قشب بفتح زهر اقشاب ج قشب بالفتح زهر دادن یقال قشبه ای سقاه سما وقشب طعامه ای
سمه وبدی یاد کردن یقال قشبه بقبیح ای لطخه به وورزیدن نیکنامی وبدنامی خود را یقال قشب الرجل واقتشب ای اکتسب حمدا او ذما
حکی ابو عبید عن الفراء وقشبنی ریحه بالتشدید ای آذانی کانه قال سمنی ریحه ورجل مقشب الحسب ای مختلط الحسب **قصب** بالتحریک کلک
نی قصباء مثله قصبة یکی قال سیبویه قصباء واحد وجمع وکذلک حلفاء والطرفاء قصب ایضا ما شوره وهر چیز که مانند وی باشد میانه کاواک چون
استخوان وانچه از نقره وزر باشد وغیران وآب راههای اشک وآب در چشم وچشمه ها ورکهای شش وکتان تنک وپیچهای کره کره همچو
انابیب من جوهر فی الحدیث بشر خدیجة ببیت فی الجنة من قصب قال الاصمعی قصب البطحاء میاه تجری الی عیون الرکایا یقول قامت بین
ای رکایا وماء عذب قصبة الانف عظمه قصبة القریة وسطها قصبة السواد مدینتها قصب بالضم والسکون روده کانی یقال نحر قصبة اقصاب
ج شعر مقصب ای مجعد وقصب الزرع وذلک بعد التفریخ قصاب وهی ذوائب مقصبة تلوی لیا ولا تضفر صفرا واحدها قصیبة قصابه
بالضم والتشدید نای وبیخ نی قصابیج قصاب بالفتح نای زن قاصب کلک وبرنده کوشت وروده ومانند آن قصابه بالکسر نای زدن قصب
بریدن ع ع ف آ ک ۲ قصب القصاب الشاة ای قطعها عضوا عضوا وقصبت البعیر اذا قطعت علیه شربه قبل ان یروی وقصب البعیر شربه اذا
امتنع منه قبل الری بعیر قاصب وناقة قاصب بغیر نعت منه عن ابن السکیت واقصب الرجل اذا فعلت ابله ذلک وفی المثل رعی فاقصب یضرب

قحب. قحطب. قرب.

قشب. قسب. قرهب. قرطعب. قرطب. قرضب. قرشب.

قصب

قضب
للراعی اذا اساء فی الرعی و قصبه ای عابه اقتضاب بالمعجمه بریدن یقال اقتضبته ای قطعته من الشیء و اقتضاب الکلام ارتجاله و قضبه ای قطعه
وانقضب انقطع و یقال انقضب الکوکب من مکانه قضب تقضبه سپست مقضبه سپست زار سیف قاضب و قضیب تیغ بران تواضب ج
قضب بالضم کاکه رجل قضابه قطاع الامور مقتدر علیها قضیب شاخ درخت قضبان ج و نیزه خرو غیر آن و ناقه رام ناشده و ناز نازانه
قضب ایضاً زدن بشاز یانه عن ف آ ک م تقضیب شاخ بریدن از درخت در بهار قضابه بالضم شاخ ریزه ها بریده افتاده و قضب الناقه
واقتضبها اذا رکبها قبل ان تراض قال ابن درید کل من کلفته عملا قبل ان یحسنه فهو مقتضب فیه و مقتضب ایضاً نام بحری در عروض قطب
قطب
ثلث لغات ستون آسیا و چرخ و کوکبی ساکن نزدیک فرقدان و مهتر که مدار کار بروی باشد و سپهسالار و یقال له قطب رحی الحرب و ترنج
بکانه قطبه ستونه که نشانه بر کی هند و نام مردی قاطبه همه یقال جاء القوم قاطبه ای جمیعاً و هو اسم یدل علی العموم تقطیبه شیر کوسفند
و شتر بهم آمیختن قطب الشراب و اقطبه اذا مزجه و الاسم القطاب و القطب بالضم ایضاً بریدن و منه قطاب الجیب قطب بالفتح کوشه جوال در
هم افکندن و آژنگ در افکندن میان دو ابرو عن ف آ ک م قطوب نعت منه تقطیب روی ترش و آژنگ ناک کردن قطرب بالضم نام مردی
قطرب. قعب. قعضب. قیقب. قلب
و مرغی قعب قدح چوبین مغاک قعبه بالکسر و بفتحتین ج مثال جبا و جباه حافر مقعب سم مغاک تقعیب الکلام بتک رسانیدن
سخن را قعنب نام مردی بوده زانده قعضبه ای استاصله قعضب نام مردی که سنان ساختی قیقب قیقبان چوب که ازین از وی
سازند قال ابن درید هو ازاد درخت قلب دل و خرد قوله تعالی ان فی ذلک لذکری لمن کان له قلب ای عقل و خالص هر چیزی یقال هو
عربی قلبا ای خالص و بهانه لشکر یستوی فیه المذکر و المؤنث و الجمع و ان شئت قلت لمراة عربیه قلبه و تثنیت و جمعت ایضاً و برکردانیدن
منقلب کلک و ایضاً جای کردانیدن و جامه و جز آن باشکونه کردن عن ف آ ک م و قلبت القوم کما تقول صرفت الصبیان و بر دل زدن یقال
قلبته ای اصبت قلبه و قلب نخله بیرون کشیدن و قلب النخله لبها هو علی ثلث لغات بالضم و الکسر و الفتح و الجمع قلبه بالکسر و فتح اللام
و سرخ شدن غوره خرما یقال قلبت البسره اذا احمرت قلب بفتحتین برکشتکی لب اقلب نعت منه و شفه قلباء قلاب بالضم بیماری کشنده
شتر بعیر مقلوب و ناقه مقلوبه نعت منه و قلب البعیر قلابا بالکسر اللام و اقلب الرجل اذا اصاب ابله ذلک و ما به قلبه ای لیست به عله
و اقلبت الخبزه اذا حان لها ان تقلب قلب العقرب منزلی از منازل قمر قلب بالضم دستیانه و مار مقلب بالکسر اهن اماج یقال هو حول
قلب ای محتال بصیر بتقلیب الامور قلیب مثال قتبیق کرک قلوب مثال برذون مثله قالب بفتح اللام کالبد و بکسر سرهای غوره خرما
رنگ زده قلیب مثال فعیل چاه سر کرد نا کرفته بیکرو بونث قال ابو عبید هی البئر العادیه القدیمه اقلبه ج قلب بضمتین جمع کثره ابو قلابه
قنب
بالکسر مردی از محدثان انقلاب برکشتن دردی تقلیب برکردانیدن و تقلب الشیء ظهر البطن کالحیه تتقلب علی الرمضاء قنب بالضم و
السکون غلاف قضیب اسب و غیر آن از ستور قنب جماعات مردم مقنب بالکسر کله اسب از سی تا چهل عدد و توشه دان صیاد و نوره
قوب
او که صید در وی اندازد قنب بالکسر و التشدید کنب و قنب الزرع تقنیبا اذا اعصف قنابه بالضم برک کشت قوب مغاک کندن عن
ف آ ض م نبت الارض فانقابت تقویب مثله و تقوب ای انقلع من اصله و قاب الطائر بیضه ای فلقها فانقابت البیضه و تقوبت بمعنی
و تقوب من راسه مواضع ای تقشر اسود متقوب مار از پوست بیرون آمده قائبه بیضه قوب چوزه و فی المثل برئت قائبه من قوب
قال اعرابی لتاجر استخفره اذا بلغت بک مکان کذا فبرئت قائبه من قوب ای انا بریء من خفارتک قوباء بسکون الواو و فتحها اورفی دمی
داء تعالج بالریق مؤنثه لا تنصرف و جمعها قوب بالتشدید. و اذا سکنت الواو فیها ذکرت و صرفت و الیاء فیه للالحاق بقرطاس و همزة
منقلبه منها قال ابن السکیت لیس فی الکلام فعلاء مضمومه الفاء ساکنه العین ممدوده الاخر الا الخشاء و هو العظم الناتی وراء الاذن
و قوباء قال الاصل فیها تحریک العین قال الجوهری و المزاء عندی مثلهما و تصغیر قوباء بالتحریک قویباء و بالتسکین قویبی و یقال بینهما
قاب قوس و قیب قوس و قاد قوس و قید قوس ای قدر قوس و القاب ما بین المقبض و السیه و لکل قوس قابان و قوله تعالی فکان قاب
قوسین یقال اراد قابی قوس فقلبه و الله اعلم و یقال فلان ملیء قوبه مثال همزه ای ثابت الدار مقیم هذا یقال للذی لا یبرح من المنزل
قهب
قهب سپید تیره رنگ قهباء قهبه مؤنث منه و کوه بزرگ قهبه بالضم لون الاقهب قال الاصمعی غبره الی سواد اقهبان پیل و کاو مصری
کأب
فصل الکاف کآبه شکستکی و بدحالی از غم عن ع ک آ ن م کابه مثال رافه تقول هو کئیب و هی کئیبه و کآباء ایضاً و اکتأب الرجل
کبب
ای کئب رماد مکتئب اللون ای یضرب الی السواد کما یکون وجه الکئیب کب بروی در افکندن یقال کبه لوجهه فاکب هو علی وجهه
و هذا هو من النوادر ان یقال افعلت انا و فعلت غیری قوله تعالی افمن کان یمشی مکبا علی وجهه اهدی و کبت الله عدوه و کبکبه بمعنی و منه
قوله تعالی فکبکبوا فیها و اکب علی الامر و انکب بمعنی بروی در افتاد و جاء منکبکبا فی ثیاب ای متزملا و تکبکبت الابل اذا صرعت من

اورقون خوش است که بعربی آنرا قوبا گویند

داء او هى الكبة بالضم جماعة من الخيل ككبكبة مثله وكروهه وبيمان كب بالضم والفتح بعدوخ يقال كببت الرحل اى جعلت كبا كبة بالفتح
دفعة فى القتال والجرى وكبة الشتاء شدته ودفعة كبة ايضا انوه هى كتاب طابه كتابة نوشتن ازدار وها كتاب بالضم ما نكتب من الرمل

كتب

اى تجعد كبكب نام كوهى كتاب نبشته ونامه كتب بضمتين وسكون تاج دو نبشه وحكم واندازه كاتب دانا ومنه قوله ام عندهم الغيب فهم
يكتبون كتب بالفتح فراهم آوردن وكرد كردن يقال كتبت البغلة اى جمعت بين شفريها بحلقة او سير ع ف اص ، وك ٢ ونبشتن كتا
كتابة كك يقال كتبت بالقلم ودرزدن مشك ودوختن يقال كتبت القربة خرزتها ونمى كتيب كتبة بالضم درز كتّاب بالتشديد نويسندكان و
دبيرستان كتاتيج وبتر مرو كز نوآموزان اندازند كتيبة لشكر يقال منه كتب فلان الكتائب تكتيبا كتائب اى هيأها كتيبة كتيبة وتكتبت الخيل اى
تجمعت قال ابو زيد كتبت الناقة تكتيبا اذا صررتها واكتبنى هذه القصيدة اى املها على واكتبت القربة اى شددتها بالوكاء وكذلك كتبتها
فهى مكتب وكتيب واكتتب الكتاب اى كتبته ومنه قوله تعالى اكتتبها فهى تملى عليه واكتتب الرجل اذا كتب نفسه فى ديوان السلطان مكتب
نوآموزنده استكتاب نبشتن فرمودن مكاتبة تكاتب سوى يكديكر نوشته كردن وبهاى بنده بروى بريده كردن مكاتب بنده بها

كثب

برخود بريده **كثب** كرد كردن ع ف آ ك ٢ كثبته وانكثب الرمل اى اجتمع وكل ما انصب فى شىء فقد انكثب فيه ومنه سمى الكثيب من الرمل
كثبان بالضم جمعه وهى تلال الرمل كثبة بالضم يكدو شيدن از شير كثبج وكل شىء جمعته من طعام او غيره بعد ان يكون قليلا فهو كثبة كثب

كذب

بالتحريك نزديكى يقال رماه من كثب واكثبك الصيد اى امكنك كاثب نام كوهى كاثبة پيش كتف اسب **كذب** كذب مثال الكذب وكيد دروغ
كفتن ع ف آ ك ٢ فهو كاذب وكذاب وكيذبان بضم الذال ومكذبان ومكذبانة بفتح الميم والذال وكذبة مثال همزة وكذبذب بالتثليث لغات
الثلث مشدد الذال ومخففها كذب جمع كاذب تكاذب ضد تصادق كذب بضمتين جمع كذوب مثال صبور وصبر ومنه قرء بعضهم ولا
تقولوا لما تصف السنتكم الكذب فجعله نعتا للالسنة اكذوبة مثال اعجوبة دروغ واكذبت الرجل القيته كاذبا وكذبته اى قلت له كذبت و
كذب لبن الناقة اى ذهب قال الكسائى اكذبته اذا اخبرت انه جاء بالكذب ورواه وكذبته اذا اخبرت انه كاذب وقال ثعلب اكذبته
وكذبته بمعنى وقد يكون اكذبه بمعنى بين كذبه ويكون بمعنى حمله على الكذب وبمعنى وجده كاذبا وقوله تعالى وكذبوا بآياتنا كذابا هو احد
مصادر المشدد لان مصدره قد يجئ على تفعيل مثل تكليم وعلى فعال مثل كذاب وعلى تفعلة مثل توصية وعلى مفعّل مثل قوله تعالى ومزقناهم
كل ممزق وقوله تعالى ليس لوقعتها كاذبة هو اسم يوضع موضع المصدر كالعاقبة والعافية والباقية وقال الله تعالى فهل ترى لهم من باقية
اى من بقاء ويقال ليس لفلان مكذوبة اى كذب وكذب قد يكون بمعنى وجب وجاء عن عمر كذب عليكم الحج اى وجب قال الاخفش فالحج
مرفوع بكذب ومعناه نصب لانه يريد ان يامر بالحج كما يقال امكنك الصيد يريد ارمه وعنه ايضا ان رجلا شكا اليه النقرس فقال له
كذبتك الظهائر جمع ظهيرة وهى الهاجرة اى عليك بها وهذه كلمة يقولها العرب فى معنى الاغراء عن ابن عمر ان رسول الله صلى الله عليه و
قال الحجامة على الريق فيها شفاء وبركة ويزيد فى العقل والحفظ فيوم الخميس والاحد كذباك او يوم الاثنين والثلثاء قوله عليه
كذباك اى عليك بهما ويقال كذبك العسل اى عليك به ويقال حمل فلان وكذب اى لم يصدق الحملة ويقال ما كذب فلان اى ما لبث

كرب

وتكذب اى تكلف الكذب **كربة** بالضم اندوه كه دم باز كيرد از وى كرب كك يقال منه كربه الغم اذا اشتد عليه كريبة بمعنى كراب
ج وكربت القيد اى ضيقته على المقيد وكرب ان يفعل كذا اى كاد يفعل وكربت الارض اى قلبتها للحرث وفى المثل الكراب على البقر ويقال
الكلاب على البقر برفع الباء ونصبها يضرب فى تخلية المرء وصناعته معناه خل امرأ وصناعته وكرب الشئ اى دناه واناء كربان اذا كرب
ان يمتلئ وكربت الشمس اى دنت للغروب كربت حيوة النار اى دنت ان تنطفئ وكربت الناقة اوقرتها كرب النخل بفتحتين اصول السعف
وكرب ايضا رسن دلو يقال منه اكربت الدلو فهى مكربة كربة جاى دفتن آب كراب بالكسر ج ابو كريب بكسر الراء نام مردى ومعديكرب نام
مردى وهما اسمان جعلا اسما واحدا وفيه ثلث لغات فتح الباء غير مصروف ورفعها ايضا غير منون وكسرها مصروفا منونا والباء من معدى
ساكنة على كل حال والنسبة اليه معدى وكذلك النسبة فى كل اسمين جعلا واحدا مثل بعلبك وخمسة عشر ينسب الى الاسم الاول يقال بعلى
وخمسى وتابطى ويصغر الاول ايضا مكرب بضم الميم وفتح الراء الشديد الاسر من الدواب ويقال ما بالدار كراب اى احد واكرب اى

كسب

اسرع ويقال خذ رجليك باكراب اذا امرته ان يسرع السعى كرابة بالضم ما يلتقط من التمر فى اصول السعف بعد ما يصرم **كسب**
ورزيدن وكرد آوردن ع ف آ ك ٢ يقال كسبت الشئ واكتسبته بمعنى واصله الجمع وفلان طيب الكسب والمكسبة بكسر السين مثال
المغفرة والكسبة بالكسر مثال الجلسة وهذا مما جاء على فعلته ففعل يقال كسبت اهلى خيرا وكسبته مالا فكسبه والكواسب الجوارح و

كعب

تكسب اى تكلف الكسب كسب بالضم كنجاره روغن كساب مثال قطام نام سكى **كعب** شتالنك وپاره روغن كعوب الرمح نيهاى كرهها
نيزه كعاب بالفتح نار پستان كاعب كك كعوب بالضم مصدر منه ع ف آ ن ٢ يقال كعبت الجارية وكعبت بمعنى وبرد مكعب اى فيه وشى

مربع وثوب مکعب ای مطوی مثل برد الادراج کعبا نکعب بن کلاب وکعب بن ربیعه کعبة و یقال سمی بذلک لنزهیه والکعبات بیت کان لربیعة
وکانوا یطوفون به دکب کعثب ای ضخم بعنی زهار کوشت کمکشت ایضاً فرج زن قال الشاعر اولجت فی کعثبها اذا ما مثل ذراع بنت النطافه
والا انه الذکر اصله الوداف بالواو کلب سک وربما وصف به المرأة کلبة اکلب کلاب کلیب مثال عبد وعبید ج وهذا الثالث جمع عزیز
وفی المثل الکلاب علی البقر بضم الباء وفتحها ای ارسلها وخلها وقد مرّ فی الکراب ویکدانه جو وبند شمشیر وچنگال آهنین که [illegible]
از وی درآویزد بر بالان وستاره ودوال دو طرف توشه دان وجیی از فضا عکلاب سکبان مکلّب صید آموزنده سگ ویقال اسیر مکلّب
ای مکبّل وهو مقلوب منه کلب الفرس خط ابره پشت اسپ رجل کالب ای ذو کلاب مثل لابن وتامر کلبه بالضم سختی شرما کلب بفتحتین کلب یقال
منه کلب الشتاء بالکسر دفعت عنک کلب فلان ای شره واذاه وکلب ایضاً نوعی از جنون در ستور یقال منه کلب الرجل اذا کلب ابله کالب کلب
سگ گزنده ودیوانه والفعل منه کلب بکسر اللام ورجل کلب ورجال کلبی وارض کلبة اذا لم یجد نباتها ریّا فیبس کلبتان انبر آهنگر کلّوب
کلّاب بالفتح والضاره کلالیب ج کلاب بالضم ایضاً آهن که بر پاشنه موزه رائض باشد که برهنگاه ستور می زند بوقت راندن وسیخ
المهماز ایضاً کلاب بالتخفیف نام ابی مکالبه جنگ ربدی کردن با هم تکالب کلک یقال هم یتکالبون علی کذا ای یتواثبون کلوب بالکسر نام
مردی وقبیله از قریش وهو کلاب بن مرة ومن هوازن وهو کلاب بن ربیعه کلیب تصغیر کلب ونام مردی وهو کلیب بن وائل کاب بالکسر
خوشخرما کنب بفتحتین شوخگین شدن دست یقال اکنبت یداه ولا یقال اکنبت وکنابی مرکنب موضعی کوب کوزه بی دسته اکواب ج
کوبه طبلک کوبه ستاره بزرگ کوکب کلک کما یقال بیاض وبیاضه وعجوز وعجوزه وبزرگ هر چیزی وکل مرغزار ودرخت آهن لهبة بالضم
لون من الالوان مثل تهبه یقال بعیر الهب لهب بالتحریک مصدر منه عع ف آ ک ۲ قال ابو عمرو وهو لون لیس بخالص وهو فی الحمرة خاصة

فصل اللام الب الب بالمکان ای اقام به ولزمه ومعنی لبیک انا مقیم علی طاعتک ونصب علی المصدر کقولک حمداً لله وشکراً وکان
حقه ان یقال لبّاً لک وثنی علی معنی التاکید ای الباباً لک بعد الباب واقامة بعد اقامة وقال الخلیل هو من قولهم دار فلان تلبّ داری ای
تحاذیها ای انا مواجهک بما تحب اجابة لک والیاء للتثنیة وفیها دلیل علی النصب للمصدر ونحن نذکر حجة علی یونس فی باب المعتل لب مغز
خرد الباب ج والبابة مثل بؤس وابؤس ونعم وانعم ومیان هر چیز دل وی ومغز بادام وجوز ومانند آن لبوب ج لبیب خردمند
الباء ج ولب النخل قلبها وبنات البّ عروق فی القلب یکون منها الرقة وجمع البب الابب وتصغیره الیبب لبابه بالضم خردمند شدن
عع ک اف ۲ وحکی یونس لببت بالضم وهو نادر لا نظیر له فی المضاعف ویقال البّ الزرع اذا دخل فیه الاکل ولبّ الحب ای صار له لبّ
لبیبه شانا کچه تلبیب گریبان گرفتن وکشیدن در خصومت حسب لباب ای خالص ولباب کل شی خالص لبابه نام زنی لبّه سر سینه لبّات ولباب
ج لبب ایضاً پیش بند رحل یقال منه البیت الدابة فهو ملبب هکذا رواه ابن السکیت وغیره باظهار التضعیف قال ابن کیسان هو غلط وقیاسه
ملبّ کما یقال محبّ من احببته ومنه قولهم فلان فی لبب رخی ای فی حال واسعة لبب ایضاً ریک تک ومعظم الرمل عقنقل فاذا انقص قیل کثیب
فاذا انقص قیل عوکل فاذا انقص قیل سقط فاذا انقص قیل عداب فاذا انقص قیل لبب لبلاب گیاه بیچک لبلبه تنک دلی ومهربانی کردن بر
فرزند یقال لبلبت الشاة علی ولدها اذا لحسته واشفقت علیه حین تضعه لبالب الغنم آواز وفریاد گوسفند رجل لب ای لازم الامر وامرأة لبّة
ای قریبة من الناس لطیفة ولبیب ایضاً مثل لب ایضاً بر سر سینه زدن وتلبّب ای تحزم وتشمر لاتب استوار ولازم برجای لتب لتوب
مصدر آن منه عع ف آض ۲ ور چسبنده مثل لازق ولتبت فی منخر الناقة ای طعنت مثل لتمت لجب بانگ وفریاد عع ک اف ۲ جیش
لجب عرمرم ای ذو جلبة وکثرة وبحر ذو لجب اذا سمع اضطراب امواجه لجبة ثلث لغات گوسفند بکه چهار ماه برو نتاج وی گذشته باشد
وپستان خشک کرده لجاب ج لجبات ایضاً وهو شاذ لان حقه التسکین قال ابن السکیت لجبة میش کم شیر شده ولا یقال للعنز ویقال منه لجبت الشاة
بضم الجیم وکذلک لجبت بالتشدید لحب راه فراخ لاحب مثله وهو فاعل بمعنی مفعول ای ملحوب یقال منه لحبه یلحبه لحبا اذا وطیه ومرّ فیه
ولحب ای مرّ مستقیما ولحبت اللحم والعود ای قشرته ملحب ما یقشر به ویقطع ومرد دشنام دهنده پلید زبان ملحّب پاره پاره لحیب نا کم
گوشت بشت ری ولحب الرجل اذا انحله الکبر ملحوب موضعی لازب چسبنده لزوب مصدر منه عع ف آض ۲ لازب ایضاً ثابت یقال صار الشی
ضربة لازب وهو افصح من لازم واصابتهم لزبة ای شدة وقحط لزبات ج ملزاب بالکسر مرد سخت بخیل لسب بالسکون لسبت العسل عع
ک اف ۲ وچسبیدن صلته بالباء وگزیدن کژدم وزدن بنان بانه عع ف آ ک ۲ یقال لسبه اسواطا ای ضربه ولسبته العقرب لسبا لصب
استوار شدن شمشیر در نیام چنانکه نتوان بر کشید عع ک آ ف ۲ ور چسبید پوست اندام بر استخوان لصب بالکسر تنگی جای کوه
لصاب لصوب کلک ویقال فلان لحز لصب لا یکاد یعطی شیئا ولصب الخاتم فی الاصبع وهو ضد قلق لواصب چاههای تنگ لعب
ولعب مثال لکند وکید بازی عع ک آ ف ۲ ویقال تلعب مرة بعد اخری رجل تلعابة بالکسر کثیر اللعب تلعاب بالفتح مصدر منه وجاریة لعوب

کعثب
کلب
کنب
کوب
لهب
لب
لتب
لجب
لحب
لزب
لسب
لصب
لعب

والعُوبة مثال اعجوبة زن بازی كر مَلعب بازی جای لُعبة بالضم بازيچه يقال اقعد حتى افرغ من هذه اللعبة بضم اللام وفتحها قال ثعلب بفتح
اللام اجود لانه اراد المرة الواحدة من اللعب لِعبة بالكسر نوعى از بازى مثال ركبه وجلسه ملاعبه بازى كردن با هم ويقال لابى براء عامر بن
مالك ملاعب الاسنة ملاعب ظله نام مرغى وربما قيل خاطف ظله لعاب بالضم آب دهان كه روان باشد لعاب النحل عسل لَعَب بفتحتين آب دهن
اردهان كودك عم بفتحتين يقال لعب الصبى ملعب لعبا والعب الصبى اى سال لعابه سيل من فيه ثغر ملعوب اى ذو لعاب ولعاب الشمس ما تراه
فى شدة الحر مثل نسج العنكبوت وهو السراب لُعَباء نام جائى **لغوب** مانده شدن عم ف آض ٢ وك آف ٢ لغة ضعيفة فيه والغبته اى
انصبته رجل لغب بالتسكين اى ضعيف قال ابو عمرو سألت اعرابيا عن اللغوب بالفتح قال الاحمق لغب پرهاى زرد زيرين مرغ لُغاب بالضم مثله
وهو خلاف اللؤام ريش لغيب نعت منه وتباهى اكنده نميان قوم يقال لغبت على القوم الغبا اى افسدت عليهم تلغب دور ودراز راندن
لَقَب بفتحتين پاژنامه الالقاب ج يقال لقبته بكذا فتلقب به **لُوبه** لابه سنگستان لُوب لاب لابات ج وفى الحديث انه حرم ما بين لابتى
المدينة وهما حرتان تكتنفانها قال ابو عبيد لوبه ونوبه بالضم فيهما الحرة وهى الارض التى البستها حجارة سود ومنه قيل للاسود لوبى ونوبى
لوب لواب لوبان بالضم فيهن تشنه شدن لائب نعت منه لُوبٌ ج مثال شاهد وشهود ويقال تركتها لوائب على الحوض ملاب نوعى از
طيب شيئ ملوّب اى ملطخ به ملوّب ميل سرمه على وزنه غو **لهب** زبانه آتش وكنى ابو لهب لجماله والتهاب وجهه والتهبت النار وتلهبت
اى اتقدت والهبتها اى اوقدتها لهبة بالتسكين تشنگى لهب ايضا مصدر منه ورجل لهبان وامراة لهبى اى عطشان وعطشى لهبان بالتحريك
افروختن آتش وكذلك اللهيب واللهاب بالضم والهب الفرس اذا اضطرم جريه الهوب بالضم نوعى از رفتار اسب لهب بكسر الهاء كشادگى ميان
دو كوه لهوب لهاب الهاب ج بنو لهب قومى از ازد **فصــل النون** نبيب بانگ كردن نكر وديدن وى عم ف آك ٢ انبوبة
ميان دو پيوندنى واهى افعوله انبوب انابيب ج **نتوب** برآمدن پستان دختر **نجب** بالتحريك پوست درخت نجب بالتسكين پوست
باز كردن از درخت عم ف آض ٢ منجوب پوست پيراسته پوست درخت سقاء منجوب ونجبى كذلك وقدح فراخ يوم ذى نجب روزى از
روزهاى عرب كه مشهور است نجابة گرامى شدن عم بضمها نجيب نعت منه بنو النجابة والنجيبة مثال الهمزة اسم نجباء ج ويقال هو نجبة القوم
اى هو النجيب منهم وانجب الرجل اى ولد نجيبا وامراة منجبة ومنجاب زنى كه فرزندان گزيده وگرامى بسيار زايد ونسوة مناجيب منجاب ايضا
تير بى پر وبى پيكان ومرد ضعيف انتجاب برگزيدن نجيب اسم شتر گزيده نجب نجائب ج **نحب** نذر كردن وبشتاب رفتن عم ف آض ٢
يقال سار فلان على نحب اذا سار فاجهد السير ومدت وهنگام ويقال قضى فلان نحبه اى مات نحيب اواز برداشتن در گريه عم ف آك ٢
انتحاب مثله نحاب بالضم سرفيدن شتر عم ف آك ٢ تنحب كوشيدن در كار وسخت راندن شتر بجهة نوبت آب وناحبت الرجل الى فلان
مثل حاكمته قال طلحة لابن عباس هل لك فى ان اناحبك وترفع النبى ٢ **نخب** بيرون كشيدن عم بفتحهما وجماع كردن واستنخبت المراة
اذا ارادته انتخاب بيرون كشيدن وبرگزيدن نخبه بالضم گزيده نخب ج يقال جاء فى نخب اصحابه اى فى خيارهم رجل نخب بكسر الخاء اى جبان
لا فواد له وكذلك نخيب ومنخوب ومنتخب كانه منتزع الفواد **نخروب** بالضم شكاف سنگ نخاريب ج وخانه زنبور هم كذا فى التاج **ندب**
برمرده گريستن وبرشمردن محاسن او عم ف آض ٢ ندبه بالضم اسم فيه وخواندن بكارى يقال ندبه لامر فانتدب له اى دعاه فاجاب له مندب
نام اسب ابى طلحه ندب مرد سبك در حاجت فرس ندب اسب روان ندبه نام زنى ندب بالتحريك گودى ونشان جراحت **نيرب** بهدى
وسخن چينى **نزيب** اواز نكه بوقت گشنى يقال نزب الظبى ينزب نزيبا **نسب** نژاد انساب ج نسبة بالضم والكسر كذلك وانتسب الى ابيه
اى اعتزى وتنسب اى ادعى انه نسيبك وفى المثل القريب من تقرب لا من تنسب نسابه مرد نيك دانا بانساب الهاء للمبالغة فى المدح كعلامة تقول
عندى ثلثة نسابات وعلامات اى ثلثة رجال ثم تصفهم بنسابات ونعتهم وفلان يناسب فلانا فهو نسيبه اى قريبه ويقال بينهما مناسبة
اى مشاكلة نسبة بالكسر ونسب بفتحتين نژاد كسى را ياد كردن عم ف آض ٢ نسيب غزل گفتن يقال نسب بالمراة نسيبا نيسب قطار مورچه
وهو فيعل **نشب** مال واب وزمين نشوب ج ودر آويختن از چيزى يقال نشب الشيئ فى الشيئ وانشبته انا فيه اى علقته فانتشب وانتشب
الصائد اى اعلق ويقال نشبت الحرب بينهم وناشبه الحرب اى نابذه ونشاب بالضم مشدد تير نشابه يكى ناشب مرد با تير ونام مردى وهم ناشبه
نشبة بالضم نام مردى **نصب** برپاى كردن ودشمن داشتن انتصاب برپاى خواستن يقال نصبت لفلان اى عاديته وهم دور باهستگى رفتن
عم ف آض ٢ نَصَب بالتحريك رنج ورنج ديدن عم ك آف ٢ انصاب رنج رسانيدن هم ناصب عم با رنج هو فاعل بمعنى مفعول لانه ينصب
فيه كقولك ليل نائم اى ينام فيه ويوم عاصف اى تعصف فيه الريح تيس انصب وعنز نصباء بينة النصب اذا انتصب قرناها وناقة نصباء
مرتفعة الصدر وتنصبت الاتن حول الحمار وغناء النصب ضرب من الالحان وفى الحديث لو نصبت لنا نصب العرب اى لو غنيت غناء العرب
وهو غناء لهم يشبه الحداء الا انه ارق منه نصب اعراب زبر وهو فى الاعراب كالفتح فى البناء وبت وانچه برپاى كنند بجهة پرستش وكذلك

رجل

لعب
لقب
لغب
لهب
نبب
نتب
نجب
نحب
نخب
نخرب
ندب
نرب
نزب
نسب
نشب
نصب

نضب نضب بضمتین وسکون الثانی انصاب ج نصب بالضم والسکون ایضا بدی وبلا ومنه قوله تعم انی مسنی الشیطان بنصب وعذاب نصیبه سنگ کردا کرد دیوار خانه نصیب بهره وحوض ودام برپای کرده نصیب بالتصغیر نام شاعری نصیبین نام شهری وفیه للعرب مذهبان منهم من یجعله اسما واحدا ویلزمه الاعراب کما یلزم الاسماء المفردة التی لا تنصرف فیقول هذه نصیبین ورایت نصیبین ومررت بنصیبین وکذلک القول فی یبرین وفلسطین وسیلحین ویاسمین وقنسرین والنسبة الیه علی هذا القول نصیبینی ویبرینی وکذلک اخواتها **نضوب** فرو شدن آب بزمین ع ف آض ۲ ونضوب القوم بعدهم ناصب ای بعید وانضبت وتر القوس مثل انبضته وهو مقلوب منه تنضب بضم الضاد درختی والتاء زائدة فیه لانه لیس فی الکلام تفعل بضم العین قال ابن سلمة التنضب شجر الفتی وتنضب شجر تتخذ منه السهام **نعب** نعیب نعبان نعاب بانگ کردن زاغ ع ع بفتحهما و ک ۲ ایضا یقال نعب الغراب وربما قالوا نعب الدیک علی الاستعارة نعب ایضا رفتار سبک فرس منعب بالکسر ای جواد وناقة نعابة ونعوب ای سریعة والجمع نعب بضمتین **نغبة** بالفتح والضم یک خورده قال ابن السکیت نغبت من الاناء نغبا ای جرعت منه جرعا وقولهم ما جربت علیه نغبة قط ای فعلة قبیحة **نقب** راه در کوه منقب منقبة کذلک بالفتح فیهما وسوراخ کردن دیوار وجز آن وسوراخ ونقب البیطار سرة الدابة لیخرج منها ماء اصفر منقب بالکسر نشتر بیطار منقب بالفتح جای سوراخ ناف در پیش کرده درپهلو بر آید نقبة بالضم آغاز گرگین ج نقب وروی ورنگ ومیزر بی نیفه یقال منه نقبت الثوب نقبا ای جعلته نقبة نقب بالتحریک تنک شدن سپل وسم ستور ع ع ک آف ۲ ودریدن موزه وانقب الرجل اذا نقب بعیره منقبه هنر وستوده کی مردم ضد مثلبه نقیب مهتر ودانندهٔ قوم نقباء ج نقابه نقیبی کردن ع ع ف آض ۲ یقال نقب علی قومه قال الفراء اذا اردت انه لم یکن نقیبا ففعل قلت نقب نقابة بضم العین فیهما قال سیبویه نقابه بالکسر الاسم وبالفتح المصدر مثل الولایة والولایة قال ابو عبید النقیبة النفس ومنه یقال فلان میمون النقیبة اذا کان مبارک النفس قال ابن السکیت اذا کان میمون الامر ینجح فیما حاول ویظفر وقال ثعلب اذا کان میمون المشورة وکلب نقیب نقبت غلصمته لیضعف صوته یفعله اللئیم لئلا یسمع صوته الاضیاف نقاب بالکسر روی بند ومرد زیرک دانا وناگاه دیدار کردن با کسی یقال ناقبت فلانا ای لقیته فجاة ولقیته نقابا ووردت الماء نقابا اذا هجمت علیه من غیر طلب تنقیب در شهرها گشتن گریزان قوله تعم فنقبوا فی البلاد

نکب **نکوب** بالضم برگشتن از راه ع ع ف آض ۲ نکابة بالکسر نکیه جای شدن ومعتمد قوم گشتن ع ع ف آض ۲ یقال نکب علی قومه ای صار منکبا لهم یعتمدون علیه ونکبة للحجارة نکبا ای لثمته ونکب کنانته ای کبها نکیب دائره سپل وسم نکیب برگشتن وبیکسو شدن یقال نکبه ای عدل عنه واعتزله تنکبه ای تجنبه وتنکب القوس ای القاها علی منکبه نکبة بالفتح رنج ورنج رسانیدن نکبات ج یقال اصابته نکبة الدهر ونکب فلان فهو منکوب منکب بکسر العین منه بن بازو وکتف وزمین بلند مناکب ج وایضا چهار پر مرغ بعد از قوادم نکباء هی الریح الناکبة التی تنکب القوم عن مهاب الریاح نکب ج وهی اربع فنکباء الصبا والجنوب تسمی الازیب ونکباء الصبا والدبور تسمی الصابیة وتسمی النکیباء ایضا ونکباء الشمال والدبور قرة تسمی الجربیاء وهی نتیجة الازیب ونکباء الجنوب والدبور حارة تسمی الهیف وهی نتیجة النکیباء لان العرب تناوح من هذه النکب ای تقابل کما تناوحوا بین القوم من الریاح **نکب** بفتحتین کژی در هر چیزی ونوعی از بیماری ستور که در منکب پدید آید وبلنگد واز اشتر کی قولا غو گویند یقال نکب البعیر بالکسر ینکب نکبا فهو انکب ولا یکون النکب الا فی الکتف وانکب ایضا صفة المتطاول الجائر والذی لا قوس معه

نوب **مناب** بجای کسی ایستادن یقال ناب عنه انتیاب بیای آمدن یقال فلان ینتاب القوم ای اتاهم مرة بعد اخری وهو افتعال من النوبة انابة بخدای تعم بازگشتن یقال اناب الی الله ای اقبل وتاب نوبه باس نوب ج یقال جائت نوبتک ونیابتک وهم یتناوبون النوبة فیما بینهم فی الماء وغیره والنوبة الاسم من قولهم نابه امر وانتابه ای اصابه نائبه مصیبت نوائب الدهر جمعها نوب نوبه بالضم فیهما گروهی از سیاهان مردم نوبی یکی از ایشان نوب ایضا زنبور وجمع نائب مثال غائط وغوط وفاره وفره نوب بالفتح نزدیکی خلاف البعد ویقال نوب ما کان منک مسیرة یوم ولیلة وقرب ما کان منک مسیرة لیلة واصلها فی الورد الحمی النائبة تب روز مره

نهب **نهب** غنیمت نهاب بالکسر ج وغارت کردن انتهاب کذلک ویقال انهب الرجل ماله فانتهبوه ونهبوه وناهبوه کله بمعنی نهبی غارتی مناهبه برابری دویدن دو اسب وجز آن ونهب الناس فلانا اذا تناولوه بکلامهم وکذلک الکلب اذا اخذ بعرقوب الانسان ویقال لا ندع کلیک ینهب

نیب **ناب** دندان نشتر انیاب نیوب ج والثلاث علی غیر قیاس ونابه بنیبه ای اصاب نابه ونیب سهمه ای عجم عوده واثر فیه بنابه ناب ایضا مهتر وماده شتر کلان سال نیب ج وفی المثل لا افعل ذلک ما حنت النیب وتصغیره نییب ویقال سمیت لطول نابها فهو کالصفة فلذلک لم تلحقه الهاء لان الهاء لا تلحق تصغیر الصفات ونیبت الناقة ای صارت هرمة ولا یقال للجمل ناب قال سیبویه تصغیر نویب ایضا بالواو لان هذه الالف یکثر انقلابها من الواوات قال ابن السراج هذه غلط منه

فصل الواو

واب **واب** شرمنده شدن وسر در کشیدن از شرم ایضا کذلک مثال وصل وصلة والهاء عوض من الواو

ع

وانتبه نصیبی والنسبة الیه نصیبی ومنهم من یجعله جمع السلامة فیقول هذه نصیبون ومررت بنصیبین

عع ف اک ٢ ويقال نكح فلان في ابه وهو العار وما يستحيا منه وكل توبه بالضم وفتح الهمزة قال ابو عمرو يقال لي اعرابي ما طعامك يا ابا عمرو بطعام
تؤبة اي بطعام يستحيا منه واصل التاء واو واتاب الرجل اي استحيا واوأبته اذا فعلت به فعلا يستحيا منه موئبات مثال موعبات اي
مخزيات واوأبته ايضا اي رددته عن حاجته وحافر وأب اي مقعر ويقال الوأب البعير العظيم وأبة مغاكي بر صخره كه آب در وي جمع شود
وثب وثوب وثبان ووثيب برجستن عع ف اک ٢ واوثبته انا وواثبه اي ساوره وتوثب فلان في ضيعة لي اي استولى عليها ظلما
ووثاب بالكسر اي مقاعد يقال ثب في لغة حمير اي اقعد يقال الملك منهم اذا قعد ولم يغز موثبان توثيب بر نهالين نشانيدن ونهالين
پيش كسي افكندن تا نشيند **وجوب** لازم شدن عع ف اک ٢ ايجاب متعد منه وسزاوار شدن وافتادن ومردن وفرو شدن آفتاب
ومقرر شدن بيع يقال اوجبت البيع فوجب وجبة مقرر بيع يقال استوفيت وجبتك استيجاب سزاوار شدن وجيب طپيدن دل ويقال
اوجب الرجل اذا عمل عملا يوجب له الجنة او النار وجب بالسكون مرد بد دل وجوبة بد دل شدن عع بضمها وجبة يكبار افتادن توله تع
فاذا وجبت جنوبها ويقال خرج القوم الى مواجبهم اي مصارعهم ويقال للقتيل واجب توجيب بر زمين زدن ومانده شدن ستور وعادت
دادن نفس را بيكبار خوردن در شبانروزي يقال وجب نفسه اي عوّدها الوجبة **ورب** بالتحريك تباه شدن اصل عع ک آف ٢
يقال هو عرق ورب **ميزاب** بالمعجمة ناودان فارسي معرب بهمزة ولا مآزيب ج وميازيب بترك الهمزة ايضا **وسبت** الارض واوسبت اذا
كثر عشبها وسب بالكسر نبات انبوه **اوشاب** بالمعجمة تلب واباش وهم الضروب المتفرقون **وصب** بفتحتين بيماري عع ک آف ٢ واوصبه الله
فهو موصب موصّب بسيار بيمار ودرد وصوب هميشه بودن عع ف اک ٢ وصب على الامر اي واظب عليه قوله تع ولهم عذاب واصب
وقوله تع وله الدين واصبا اي دائما مفازة واصبة اي بعيدة لا غاية لها واوصب عليه اي ثابر عليه **وطب** بالسكون مشك شير خاصة
وهو جلد الجذع فما فوقه اوطب ووطاب بالكسر ج ويقال للجلد الرضيع شكوة وللجلد الفطيم بدرة ويقال للشكوة التي فيها السمن عكة وللعسل
مسأد وطباء ايضا مرد ضعيف دل بد عهد وطباء زن بزرگ پستان **وظوب** پيوسته بودن بر كاري مواظبة كذلك ارض موظوبة اذا اكلت ولب بالر
فلم يبق فيها كلاء ورجل موظوب اذا اندا ولتما له النوائب موظب بالفتح نام جاي **وعب** القوم اي حشدوا يعني جمله شدند وجاؤا موعبين
يعني بجملگي فراز آمدند واوعب بنو فلان جلاء اي لم يبق ببلدهم احد وجاء الفرس بركض وعيب اي باقصى ما عنده ويقال جدعه فاوعب
انفه اي استاصله وفي الشتم جدعه الله جدعا موعبا وفي الحديث في الانف اذا استوعب جدعه الدية اذا لم يترك منه شيء استيعاب استيصال در
وفراز گرفتن **وغب** بالسكون مردم گول ومتاع سقط وشتر ضخم وغوبة مصدر عع بضمها اوغاب البيت خورهاي خانه **وقب** بالسكون
مغاكي بر سنگ كه آب گرد آيد دروي وگول وقوب در آمدن وفرو شدن آفتاب وجز آن يقال وقبت الشمس اذا غابت ودخلت موضعها ووقب الظلام
اي دخل على الناس ومنه قوله تع ومن شر غاسق اذا وقب واوقبته اي ادخلته في الوقبة واوقب القوم اي جاعوا وقيب آواز غلاف بزه اسب
وقبي بالسكون والحركة نام آبي **موكب** بكسر الكاف نوعي از رفتار وجمع سواران واوكب البعير اي لزم المركب وواكبت القوم اذا ركبت معهم
وكل اذا سار بعقبهم وكب عليه وواكب اي واظب عليه وكب ايضا بپاي خواستن واكبة اي قائمة وكبان مشية في درجان يعني رفتار فراخ نكبة
وكوب بالفتح وناقة مواكبة فراخ گام وهي التي تعتق في سيرها ولوكب الطائر اي تهيا للطيران **والبة** كشت دوباره بر آمده والبة الابل نسلها
الوالب الذاهب في الشيء الداخل فيه ولوب بالضم پيوستن در رسيدن عع ف اک ٢ ذكر في نوادر الفعل والبة نام مردي **وهب** بالسكون هبة
بالكسر بخشيدن عع بفتحها موهب موهبة بخشش بكسر الهاء فيهما اتهاب بخشش گرفتن استيهاب بخشيده خواستن وتواهب القوم اي
وهب بعضهم بعضا هب آنگاه بمعنى احسب يتعدى الى مفعولين تقول هب زيدا منطلقا ولا يستعمل منه ماض ولا مستقبل بهذا المعنى موهبة
بفتح الهاء مغاكي در كوه كه آب گرد آيد دروي مواهب ج موهب نام مردي وهّاب ووهابة بسيار بخشنده والهاء للمبالغة واوهب له الشيء اي دام
له موهب بضم الميم وفتح الهاء آماده يقال طعام موهب وفلان اصبح موهبا بكسر الهاء اي معدا قادرا وهب بالسكون نام مردي ووهبين موضع
ويب واي مثل ويل يقال ويبك وويلك وويب زيد معناه الزمك الله ويلا فان جئت باللام قلت ويب لزيد فالرفع مع اللام على الابتداء
اجود والنصب مع الاضافة اجود **فصل الهاء هب** بيدار شد عع ف آض ٢ هبوب بالضم هبيب وزيدن باد هبوب بالفتح هبوبة هبيبة
باد گرد انگيز ويقال من اين هببت كانك قلت من اين جئت وهب فلان يفعل كذا كما يقال طفق يفعل كذا هباب بالكسر بنشاط رفتن شتر يقال
هب البعير في السير اذا نشط هبت الريح والسيف هزته هزا ومضاؤه هاسيفه وهبة اي مضاء في الضريبة ويقال عشنا هبة من الدهر اي حقبة كما
يقال سبة هبة ايضا ساعتي كه از سحر باقي مانده هبه بالكسر تيز شدن گشن عع ف اک ٢ هبيب هباب كذلك يقال هب التيس واهب بمعنى و
هو هباب بالكسر وهبهبه اي دعوته لينزو وهبهبي اي تزعزع هبهبي شبان ثوب هباب وخبابا اذا كان متقطعا وهبب الثوب اذا بلي
هبب بفتح وكسر پارهاي جامه دريده **هدبة** بالضم وسكون الدال وضمه ايضا ريشه وپرزه جامه هداب الثوب وهدبه كذلك مفرد

وثب وجب ورب وسب وشب وصب وطب وظب وعب وغب وقب وكب ولب وهب ويب هب هدب

مُهَذّبها ای ذو هذاب و مژه چشم اهدب مهدر از مژه و بسیار مژه هدب بالتحریک برگی که پهنا ندارد چون برگ سرو و طاق و مانند آن هذاب کنند
هُذّاب الثمار جمعه هدب بالتخفیف دوشیدن و میوه چیدن عع ف آ ک ۲ یقال هَذَبَ الناقة و هدب الثمرة اذا احتلبها و اجتناها هَذْب
کران زبان و ابر و دامن فرو هشته هِنْدَب بالکسر و فتح الدال هندبا و هندبا کندنا قال ابو زید هو بکسر الدال یمد و یقصر تَهْذِیب
پاکیزه کردن رجل مُهَذّب ای مطهر الاخلاق و شتافتن در پریدن و دویدن و سخن اهذاب کلک مُهَذَّبی نوعی از رفتار اسب هَرَب بفتحتین
گریختن عع ف آ ض ۲ هریب گریزانیدن اَهْرَبَ الرجل اذا جد فی الذهاب مذعورا و یقال ما له هارب و لا قارب ای ما له صادر و لا وارد هرجاب
بالکسر شتر دراز ضخم و نام موضعی هُرْدُبّ بتشدید الباء کنده پیر و مرد کلان شکم بددل هَوْزَب شتر قوی روان هَضْبَة باران بزرگ
قطره و هضبتهم السماء ای مطرتهم هِضَبّ مثال بِذَّه و بِدَه و هَضَب بفتحتین ابضا و هو جمع هاضب مثال تابع و تبع و خادم و خدم و باعد
و بعد هِضَاب جمع هضب و هی حلبات القطر بعد القطر و جمعها اهاضیب و هضب القوم فی الحدیث ای افاضوا فیه و ارتفعت اصواتهم و
اهضبوا یا قوم ای تکلموا هضب مثال مجتمعا اسب بسیار خوی کننده هُلْبَة کاسموی و موی‌های سطبر دم اسب هُلبج اهلب اسب انبوه
دم و هلبته ای نتفت هُلْبَه فهو مُهَلّب نام مردی عام اهلب سال فراخی مثال الارتبه و هو علی التشبیه هُلبة الزمان سختی روزگار مثال الکلبة و جلبة
هلابه باد سرد با باران یوم هلاب روز باد و باران ناک هَنَب بالتحریک کولی امرأة هنباء ای بلهاء هِنب بالکسر نام مردی هَوَب دور
یقال ترکته فی هوب دابر و هوب دابر بحیث لا یدری این هو و مردا حمق بسیار گوی و فروغ آتش هَیْبَة مهابت بزرگی و ترس و ترسیدن
عع ک آ ت ۲ یقال هابه هابه و الامر هب بفتح الهاء سقطت الالف لالتقاء الساکنین و حکایة النفس منه هبت و اصله هیبت فسکنت الیاء و
اسقطت لاجتماع الساکنین و نقلت کسرتها الی ما قبلها و هذا الشیء مهیبة لک و هیبنی الشیء ای خفته و خوفنی و هیبت الیه الشیء ای جعلته مهیبا
عنده و رجل مهیب الذی یهابه الناس و مهوب کلک و کذا مکان مهوب و مهاب هیوب مرد بددل ترسنده و فی الحدیث الایمان هیوب ای ان
صاحبه یهاب المعاصی و رجل هیوبة و هیابة و هیاب بالتشدید و هیبان بکسر الیاء ای جبان متهیب و اهاب بغنمه ای صاح الراعی بها لتقف
او لترجع و اهاب بالبعیر کلک و هاب زجر للخیل و هبی ای اقبلی **فصل الیاء** ارض یباب ای خراب لیس هو باتباع للخراب
یلب بالتحریک جوشن چرمین یلبة یکی و هو کل ما کان من جنس الجلود و لم یکن من الحدید و البلب فی الاصل اسم ذلک الجلد **باب التاء**
فصل الالف ابت بوم با الکسر سخت گرم شد یابت فهو یوم ابت و آبت بالمد و القصر و ابت بالسکون کلمه بمعنا **اَتّ** غلبه کردن
بحجت عع ف آ ض ۲ مثنه مفعلة منه قال ابو زید ما زال العلی ابیت الدهر مجنونا ای لم یزل یعرف بالجنون و هو مثل ابن الدهر فابدلوا من احدی
السینین تاء کما قالوا اللطس لطست **الت** کم کردن حق کسی را عع ف آ ک ۲ یقال التهٔ حقه ای نقصه و باز داشتن از آنچه روی آورده باشد
باز کرد انیدن مثل لانه یقال التهٔ و لاته یلیته بمعنی و هما لغتان حکاهما الزبیدی عن ابی عمرو بن العلاء قوله تم لا یلتکم من اعمالکم من الالت
و لا بالکم من الالت و یقال التهٔ یمینا ای احلفه **امت** فراز قوله تم لا تری فیها عوجا و لا امتا ای لا انخفاض فیها و لا ارتفاع و یقال امتاه
السقاء فما به امت و امت الشیء ای قدرته و یقال هو الی اجل ما موت ای موقوت **اینت** تالیدن عع ف آ ک ۲ یقال انت الرجل مثل نات
و حسد کردن فهو ما نوت ای محسود **فصل الباء بت** طیلسان خز و صوف و مانند آن بتات مثله و بریدن عع ف آ ض ۲ و ک ۲
و کسر المستقبل شاذ لان باب المضاعف اذا کان مکسور العین من المستقبل لا یجی متعدیا الا احرف معدودة و هی بته و ینده و یعله
و ینمه و یجبه و هذه وحدها علی لغة واحدة و انما سهل تعدی هذه الاحرف الی المعول اشتراک الضم و الکسر فیهن و بتته شدد للمبالغة
ابتات انقطاع و حبل منبت ای منقطع به و یقال لا افعله بتة و لا افعله البتة لکل امر لا رجعة فیه و نصبه علی المصدر و یقال سکران لا یبت
قال الاصمعی لا یقطع امرا و لا یقال یبت من الافعال و قال الفراء هما لغتان یقال ابت علیه القضاء و بتته ای قطعته و یقال تصدق صدقة
بتاتا و بتة و بتلة ای انقطعت عن صاحبها و باتة و طلقها ثلاثا بتة و فی الحدیث لا صیام لمن لم یبت الصیام من اللیل قال و ذلک من العزم
و القطع بالنیة بات کول و لا عزبات توشه و رخت خانه ایشرح و فی الحدیث لا یحظر علیکم البات و لا یوخذ عنکم عشر البتات و یقال فلان
علی بتات امر اذا اشرف علیه طحنت بالرحی بتا اذا ابتدات الادارة عن یسارک **بحت** ساده و خالص از هر چیزی شراب بحت ای صرف
خبز بحت لیس معه غیره عربی بحت ای محض و یستوی المذکر و المونث و التثنیة و الجمع فیه و ان شئت قلت عربیة بحتة فثنیت و جمعت و بحت
الشیء بالضم ای صار بحتا و باحته الود ای خالصه **بخت** م و هو معرب و مبخوت بختیار بخت بالضم شتران بختی واحدها بختی مونثه بختیة
و جمعها بخاتی غیر مصروف لانه بزنة جمع الجمع و لک ان تخفف الیاء کالاثافی و المهاری و اما ساجدی و مدائنی فمصروفان لان الیاء فیهما
غیر ثابتة فی الواحد کما تصرف المهالبة و المسامعة اذا دخلت علیها هاء النسب **برت** بالضم مرد خوار و تبر میرت بفتح المیم مشدد الراء شکر
طبرزد بیروت نام موضعی قال ابو زید ابرنتیت للامر ابرنتاء اذا استعددت له و هو یا ملحق بالیاء **بغت** بغتة ناگاه یقال بغته ای

هدب هذب هرب هرجاب هردب هضب هلب هنب هوب هیب یباب یلب ابت ات الت امت انت بت بحت بخت برت بغت

مهذّب

فاجأه ما غته مفاجاة ويقال لقيته من بغتات العدو **بكيت** درشتی وسرزنش کردن وغلبه کردن بحجة **بلت** بالسكون بريدن
ع ف أ ک ۲ بلت بالتحريك بريده شدن ع ع ک آ ف ۲ يقال بلت اى انقطع **بهت** بالسكون ناگاه گرفتن قال الله تعالى بل تأتيهم بغتة فتبهتهم
ودروغ بستن بركسى بهت بالتحريك وبهتان بالضم مثله فهو بهات وذاك مبهوت بهيته بهتان بمعنى ويقال البهيته بكسر اللام وهو استغاثا
وبهت الرجل بالكسر اذا دهش وتحير وبهت بالضم مثله وافصح منهما بهت مجهولا كما قال الله تعالى فبهت الذى كفر لانه يقال رجل مبهوت ولا يقال باهت
ولا بهيت قال الكسائى **بيت** خانه بيوت ابيات اباييت ج عن سيبويه مثال القول واقوال واقاويل بييت بضم الباء وكسرها تصغيره والعامة
تقول بويت بالواو وكذا القول فى شيخ وعير وشبهه واشباهها وعيال وخانگيان مرد ودو مصراع از شعر ابيات ج ويقال فلان جارى
بيت بيت اى ملاصقا بنيا على الفتح لانهما اسمان جعلا اسما واحدا بات يبات بمعنى شب ماندن يقال خبز بائت بيوت غاب وكارى كه
شب دراند بيشتر ان كذاشته شود بيتوتة شب كذاشتن ع ع ف آ ک ۲ يقال اباتك الله بخير وبات يفعل كذا اذا فعله ليلا كما يقال ظل يفعل
كذا اذا فعله بالنهار وبيت العدو اى اوقع بهم ليلا بيات شبخون وبيت امرا اى دبره ليلا ومنه قوله تعالى اذ يبيتون ما لا يرضى من القول و
بيت الشىء مجهولا اى نذر وماله بيت ليلة بالكسر اى قوت ليلة **فصل التاء توت** تود ولا تقل توث بالثاء توتيا سنگ
سرمه وهو معرب **فصل الثاء ثبوت** ثبات برجاى بودن ع ف أ ض ۲ اثباته متعدى بمعنى ثبته وثبته بمعنى واثبته السقم اذا لم يفارقه
وقوله تعالى ليثبتوك او يقتلوك اى يجرحوك جراحة لا تقوم معها وتثبت واستثبت الرجل فى الامر بمعنى ورجل ثبت بالسكون اى ثابت
القلب وفلان ثبت الغدر اذا كان لا يزل لسانه عند الخصومات ويقال له ثبت بالتحريك عند حملة اى ثبات ولا احكم بهذا الا بثبت
اى بحجة ثبت مرد عقل بوجاى هيبت مرد بى دل وترسنده ثبت بالضم اى صار ثبيتا ثنت اللحم ونثت على القلب اى انتن **فصل الجيم**
جبت بالكسر بت وكالكوى وجادو وفى الحديث الطيرة والعيافة والطرق من الجبت وهذا ليس من محض العربية لاجتماع الجيم والتاء
فى كلمة واحدة من غير حرف ذولقى ويقال جوت جوت للابل اذا دعوتها الى الماء **فصل الحاء حت** تراشيدن منى خشك از جامه
وبرك از درخت وحته ماه سوطا اى عجلها الروفرس حت اى سريع احتات ج وحتات الشىء اى ننار و منات بالضم تراشه از هر چيز ونام
مردى حتى تا وهى حرف تكون جارة بمنزلة الى فى الانتهاء والغاية وتكون عاطفة بمنزلة الواو وتكون حرف ابتداء يستانف بها الكلام
بعدها فان ادخلتها على الفعل المستقبل نصبته باضمار ان تقول سرت الى الكوفة حتى ادخلها اى الى ان ادخلها فان كنت فى حال دخول
رفعت كقوله تعالى وزلزلوا حتى يقول الرسول فمن رفع يقول جعله حالا بمعنى حتى الرسول هذه حاله ومن نصب جعله غاية حتام تا كى
وتا چند تحذفت الف ما الاستفهام وكذا كل حرف جارة تضاف فى الاستفهام الى ما فان الف ما تحذف فيه كما فى قوله تعالى فبم تبشرون
وقوله تعالى فيم كنتم وقوله تعالى لم تؤذوننى وعم يتساءلون **حرت** ماليدن سخت ع ع ف آ ض ۲ مثال همزه مرد بسيار خوار محروت
بيخ انگدان **حفيتا** مهموز غير ممدود مرد كوتاه وفربه حفت بالسكون كوفتن **حليت** بالكسر انگزد وهو صمغ الانجدان وحليت بتشديد
اللام كذلك ويقال حلت راسه اى حلقته وحلت دينى قضيته وحلت الصوف مرقته اى امطت شعره وحلت فلانا اعطيته وحلته مائة سوط
جلدته **حمت** يومنا بالضم اذا اشتد حره فهو يوم حمت بالسكون اى وغضب حميت اى شديد حميت ابه حيت بهوى بجهتر روغن وحمت
الجوز ونحوه اى فسد وتغير **حوت** ماهى ونام برجى حيتان ج حاوت الشىء يحوت اى حام حوله وحاوتنى فلان اذا راوغك **فصل الخاء**
خبت زمين پست ريك ناك واب بنى كلب اخبات ج تواضع كردن يقال اخبت لله ومنه خبتة اى تواضع **واخبت** الله خطه اى ...
مبتلى خسيس واخت فلان اى استحيا **خرت** بالضم سوفار سوزن وتير ومانند آن خروت اخرات ج مخروت لب شكافته اخرات جنبرها
تنك خريت بالكسر والتشديد تلاوز دانا خرادت ج يقال منه خرتنا الارض **خفوت** آرميدن آواز ع ع ف أ ک ۲ يقال خفت الميت
اذا انقطع كلامه وسكت فهو خافت خفات بالضم مفاجات مردن مخافتة تخافت پنهانى گفتن خفت مثله خات البازى واختات
اى انقض على الصيد لياخذه خائتة عقاب فرود آينده خوات بالفتح آواز پر عقاب بوقت فرود آمدن از هوا ع ع ف أ ض ۲ يقال خات
العقاب تخوت خواتا خوات بالتشديد مرد دلير ونام مردى تخوت ماله اى تخونه وتنقصه والذئب يختات الشاة بعد الشاة اى
يختلها فيفترسها وفلان يختات حديث القوم ويتخوت انما اخذ منه وتحفظه وانهم يختاتون الليل اى يسيرون ويقطعون الطريق
وخات الرجل اى اخلف وعده واسن ايضا **فصل الدال دشت** م وهو فارسى او اتفاق وقع بين اللغتين **فصل الذال ذات**
خفه كردن ع ع بفتحهما يقال ذاته اى خنقه اشد الخنق ذعته وذعطه وذامه كلك ويقال ما كانت عن الامر ذات ذيت وذيت معناه كيت وكيت
فصل الراء ربيت پروردن ربيت الصبى تربيتا اى ربيته **رت** مهتر وخوك يقال هؤلاء رتوت البلد اى رؤسائهم رتة بالضم
درماندن در سخن ارت كنگلاج وفى لسانه رتة وارته الله **رفت** رفات بالضم ريزه ريزه قوله تعالى اذا كنا عظاما ورفاتا قال الاخفش

بكيت بلت بهت بيت
توت ثبوت
جبت جوت
حرت حفت
حمت حوت خبت خرت خفت خوت
دشت ذات
ربت رفت

زت زفت زکت زمت زیت سات سبت سبرت ست سحت سخت سفت سکت سلت سمت سنت شات شتت

یقال منه زفت الشیٔ بزفت بالضم والکسر زفتا فهو مزفوت **فصل الزاء زت** آراستن عروس عع ف آض ۲ یقال زتت العروس فتزتتت
ای تزینت **زفت** بالکسر قیرکه در خنور کشند مانند ثاب تر هد از وی جرة مزفتة ای مطلیة بالزفت فیهم **مزکوتة** ای مملوة زکیت
پر کردن مشك وازکت المرأة بغلام ای ولدته **زمیت** آهسته زمیت مثال فسیق بیك آهسته وفلان ازمت الناس ای اوقرهم ویقال
ما اشد تزمته عن الفرّاء **زیتون** درختیٔ م زیتونه یکی زیت روغن آن وزیت کردن در طعام عع ف آ ک ۲ وطعام مزیت على النفس
ومزیوت على التمام وزتت القوم ای جعلت ادمهم الزیت وزیت القوم ای زودتهم الزیت وهم یزیتون ای یسنوهبون الزیت
فصل السین سات خفه کردن عع بفتحهما قال ابو عمرو سأته ای خنقه حتی یموت مثل سأبه وابو زید مثله الا انه لم یقل حتی یموت
سبت آسایش وروزگار وروز شنبه اسبت سبوت ج وسر ستردن وموی کشاده رها کردن ونوعی از رفتار شتر وشبیهی
کردن جهودان ومنه قوله تع ویوم لا یسبتون عع ف آ ک ۲ وکردن زدن یقال سبت علاوته ای ضرب عنقه اسبات بشنبه درآمدن
جهودان وارآمیدن مسبت آنکه بجنبد سبات بالضم خواب واصله الراحه ومنه قوله تع وجعلنا نومکم سباتا ویقال منه سبت
هذه وخدها بالضم وروزگار مسبوت مرده وبیهوش وبیمارستان خفته وچشم فراز کرده سبت بالکسر چرمهای کاو بقرظ پیراسته
بجهة نعل ومنه النعال السبتیة وفي الحدیث یا صاحب السبتین اخلع نعلیك رطب منسبت خرما که بیشتر از وی پخته باشد سبنتی و
سبندی مرد دلیر پیش دراینده در حرب والیاء للالحاق لا للتانیث الا ترى ان الهاء تلحقه یقال سبنتاة وسبنداة وپلنك ویجوز ان
یسمى بذلك لجرائته **سبروت** بالضم زمین خشك بی نبات سباریت ج وچیزی اندك ومرد درویش یقال رجل سبروت وسبریت بالفتح
والکسر وامرأة سبروتة وسبریتة وجمعها سباریت وهم المساکین والمحتاجون **ستة** شش یقال ستة رجال وست نسوة واصله سدس فابدل
من السین الاخیرة تاء وادغمت الدال فیها لانك تقول فی تصغیرها سدیسه وفی الجمع اسداس قال ابن السکیت یقال عندی ستة رجال ونسوة
بالکسر وکل عدد یحتمل ان یفرد منه جمعان مثل الست والسبع فلك فیه الوجهان فاما اذا کان عددا لا یحتمل ان یفرد منه جمعان مثل
الخمس والاربع والثلث فالرفع لا غیر تقول عندی خمسة رجال ونسوة ویقال جاء فلان سادسا وسادیا وساتا فمن قال سادسا بناه على
السدس ومن قال ساتا بناه على لفظ ستة وست ومن قال سادیا ابدل السین یاء وقد یبدلون بعض الحروف یاء کقولهم فی اما اما
وفی تسنن تسنی وفی تقضض تقضی وفی تلعع تلعی وفی تسرر تسری واما است فهو من باب الهاء لان اصله سته **سحت** بالضم وبضمتین
حرام واسحت الرجل فی تجارته اذا اکتسب الحرام وسحته واسحته ای استاصله ومنه قوله تع فیسحتکم بعذاب على القراءتین ومال مسحوت ومسحت
ای مذهب سحت بالفتح کوشت از استخوان رندیدن ورجل مسحوت الجوف اذا کان لا یشبع **سخت** م وهو الشدید یقال هذا حر سخت
یستعمل فی کلام العرب والعجم بمعنى سختیت بالکسر مثله وبیار روپت نا امیخته وکرد بلند رفته اسختات فرو نشستن آماس **سفت** بیا
شراب خوردن که تشنگی نشکند عع ک آف ۲ **سکت** سکوت وسکات خاموش شدن عع ف آض ۲ یقال ساکتنی فسکت واسکته وسکته
بمعنى وسکت الغضب ای سکن ومنه قوله تع ولما سکت عن موسى الغضب یقال تکلم الرجل ثم سکت بغیر الف فاذا انقطع کلامه فلم یتکلم قلت
اسکت سکتة بالضم چیز بوی باز دارنده بچه را وخاموش کننده سکیت بالکسر همیشه خاموش ساکوت کذ سکات بالضم اذا لم یتغیر
بر حتى بلدغ ویقال کنت على سکات هذه الحاجة ای على شرف من ادراکها ومیتة بسکاته ای بما اسکته اسکتان بکسر الهمزة دو کرانه فرج زن
الواحد اسکت سکیت بالضم وتخفیف الکاف وتشدیدها اسب باز پسین رهان وآنرا فاشور وفسکل نیز خوانند **سلت** بالضم جو برهنه
یعنی بی پوست سلاتة ما یوخذ من جوانب القصعة لتنظف سلت بالفتح آب کاسه بانگشت پاك کردن وبینی از بن بریدن اسلت نعت منه
ونام مردی ودست بند حنا از دست دور کردن وسر ستردن وتازیانه زدن امرأة سلتاء زنی که حنا بخشتر باشد راس مسلوت ومحلوق و
مسبوت ومحلوق سر سترده **سمت** راه وروش نیکو وبجدس وکمان رفتن وبراستی ومیانه راه رفتن عع ف آض ۲ یقال ما احسن سمته
ای هدیه وتسمتة ای قصده تسمیت نام خدا کفتن بر چیزی وبرحمك الله کفتن عطسه دهنده را وبالشین المعجمة ایضا قال ثعلب الاختیار
بالسین المعجمة لانه ماخوذ من السمت وهو القصد والمحجة وقال ابو عبید الشین المعجمة اعلى فی کلامهم واکثر **اسنات** بقحط افتادن یقال
اسنت القوم وهم مسنتون واصله من السنة قلبوا الواو تاء لیفرقوا بینه وبین قولهم اسنى القوم اذا قاموا فی موضع سنة قال الفرّاء توهموا
الهاء اصلیة اذا وجدوها ثالثة فقلبوها تاء تقول منه اصابهم السنت ورجل سنت بکسر النون قلیل الخیر مسنوت بالفتح والتشدید زبده
یقال منه سنت القدر ای طرحت فیه الکمون وعسل ویقال هو السنوت مثل السنور تسنت خواستن مرد لئیم زن کریمه را بفوت توانکری
خود ودر درویشی زن **فصل الشین شمیت** اسب شکوخنده ولیس له فعل یتصرف **شت** شتات پراکندن شت الامر واستشت وتشتت
بمعناه مرشت کار پراکنده شتیت کذ تشتیت پراکنده کردن ثغر شتیت دندان کشاده قوم شتى واشیاء شتى وجاوا اشتاتا ای متفرقین

وقولهم الحمد لله الذی جمعنا من شت و یقال شتان ما هما وشتان ما عمرو واخوه ای بعد ما بینهما قال الاصمعی لا یقال شتان ما بینهما قال وقول الشاعر لشتان ما بین الیزیدین فی الندی یزید سلیم والاغر ابن حاتم لیس بحجة انما هو مولد والحجة قول الاعشی شعر شتان ما یومی علی کورها ویوم حیان اخی جابر وشتان مصروف عن شتت فالفتحة التی فی النون هی الفتحة التی کانت فی التاء لتدل علی انه مصروف عن الماضی وکذلک سرعان ووشکان مصروفان من وشك وسرع تقول وشکان ذا خروجا وسرعان ذا خروجا ویقال فی المجلس شتوت من الناس ای لیسوا من قبیلة واحدة **شحت** باریك شحات ج وقد شحت الرجل فهو شحت وشحیت **شماتة** شاد شدن بغم دشمن ع ک ا ذ ۲ یقال شمت به وبات فلان بلیلة الشوامت ای بلیلة تشمت الشوامت تشمیت دعای عطسه کفتن ویقال کل داع لاحد بخیر مسمت ومشمت بالسین والشین العطلة والمعجمة ویقال دع القوم شماتا ای خائبین شوامت قوائم الدواب وهی اسم لها قال ابو عمرو لا ترك الله له شامتة ای قائمة

فصل الصاد **صت** کوفتن صتیت بانك وفریاد وکروهی از مردم وفی الحدیث فاموا صتیتین ای جماعتین صتات مخاصمه کردن یقال ما اصات فلانا ای اخاصمه صتیت بالکسر مهتر کرامی ای صندید صفیت صفتات مرد توانا تن آور **صلت** پیشانی کشوده مثلوته مصدر ع بضمتهما ونام مردی صلت بالضم کارد بزرك اصلات ج سیف اصلیت بالکسر شمشیر زدوده ویجوز ان یکون فی معنی مصلت صلت بالفتح والضم ایضا بشمشیر زدن یقال صلته بالسیف ای ضربه به وهو مصلت وریختن انچه در جام باشد وتاختن اسب اصلات شمشیر اهیختن سیف مصلتا اهیخته ورجل مصلت بالکسر ای ماض فی الامور وکذلك اصلتی ومنصلت ومصلات بالکسر ویقال جاء فلان بلبن مصلت ومرق مصلت ای قلیل الدسم کثیر الماء وانصلت فی سیره ای مضی وسبق صلتان خر سخت واستوار واسب با نشاط هشیار **صمت** صموتا وصماتا بالضم فیهما خاموش بودن ع ف اض ۲ اصمات کذلك تصمیت خاموش کردانیدن وخاموش شدن رجل صمیت بالکسر ای سکیت صمتة بالضم ای سکتة ویقال رمیته بصماته وسکاته ای بما صمت به وسکت وفلان علی صمات الامر بالکسر ای اشرف علی قضائه وبات من القوم علی صمات ای برای وسمع فی القرب ویقال ما له صامت ولا ناطق ای الجماد والحیوان او الذهب والفضة والابل والغنم صامت شیر خفته صموت بالفتح زره ونام اسبی مصمت بالضم رست اصمات رست کردن چیزی را باب مصمت ای مبهم اغلاقه مصمت اسب وجامه یکرنك ویقال لقیته بوحش اصمت بکسر الهمزة وببلدة اصمت ای بمکان قفر لا انس به وهو غیر مصروف **صوت** آواز آواز کردن ع ف ض ۲ صائت نعت منه تصویت کذلك صیت سخت آواز وکذلك صات یقال رجل صات وحمار صات کما یقال رجل مال ونال ای کثیر المال والنوال وکبش صاف ویوم طان وبئر ماهة ورجل هاع لاع ورجل خاف واصل هذه الاوصاف کلها فعل بکسر العین صیت بالکسر آوازه و صله من الواو فانقلبت یاء لکسرة ما قبلها کما قالوا ریح من دوح کانهم بنوه علی فعل بکسر الفاء للفرق بین الصوت المسموع وبین الذکر المعلوم وربما قالوا انتشر صوته فی الناس بمعنی الصیت ویقال دعی فانصات ای اجاب واقبل وهو انفعل من الصوت منصات راست قامت وانصات الرجل ای استوت قامته

فصل الطاء **طست** بالسین العطلة وهو طس بلغة طی ابدل من احد السینین تاء للاستثقال فاذا جمعت او صغرت رددت السین لانك فصلت بینهما بالف او یاء فقلت طساس وطسیس

فصل العین **عت** سخن را دوباره باز کردانیدن ع ف اض ۲ یقال عته بالمسألة اذا الح علیه وما زلت اعات فلانا عتاتا واعانته عتا عتعته خواندن بزرابعنی عت عت کفتن دنعتت فی کلامه اذا لم یستمر فیه **عرت** جنبیدن نیزه وبرق ع ف ا ک ۴ برق عرات ورمح عرات ای شدید الاضطراب بمهما **عفت** دست بر تافتن کسی را ع ف ا ک ۲ وشکسته کفتن سخن را اعفت انکه سخن بدشوار تواند کفت ومرد چپ بلغة تمیم وکول **عمت** حلقه کردن پشم وصوف بهم رشتن عمیتة من وبر اوصوف بحلقه ازوی کما یقال سبیخة من قطن وسلیلة من شعر عمیت مثال فتیق هو الرقیب الظریف ویقال الجاهل الضعیف **عنت** بزه مند شدن ع ک اف ۲ ومنه قوله تعالی عزیز علیه ما عنتم وقوله تعالی ذلك لمن خشی العنت منکم یعنی الفجور والزنا ودرکاری دشوار افتادن اعنات رنجانیدن ودرکاری دشوار افکندن وپیوند کرفته را باز شکستن یقال اعنت المجبور فصار عنتا ومعنتا وجاءنی فلان متعنتا اذا جاء یطلب زلتك

فصل الغین **غت** غوطه دادن درآب یقال غته فی الماء ای غطه ورنجانیدن وخنده پنهان داشتن یقال غته بالامر ای کده وغت الضحك ای اخفاه **غلت** وغلط بمعنی واحد قال ابو عمرو غلت فی الحساب وغلط فی القول اغلتاء بدشنام وقهر زدن وفرو کرفتن مثل اغرنداء **غمت** کران آمدن طعام بر دل یقال غمت الطعام ای ثقل علی قلبی

فصل الفاء **فات** بالملکفتن بر کسی یقال افتات علیه وافتات برایه ای عمل برایه وهذا الحرف سمع مهموزا **فت** ریزه ریزه کردن ع ف اض ۲ یقال فته فهو مفتوت وفتیت ویقال فت عضدك وهد رکنك تفتت انفتات ریزه شدن فتات بالضم ریزه هر چیزی فتة سوخته ریزه که زیر چقماق هند که آتش بوی درکیرد فتیت نان ریزه **فحت** ما هشاب فاخته م فواحت ج **فرات** بالضم آب خوش یقال ماء فرات ومیاه فرات وجوی کوفه فراتان فرات ودجلة **فلتة** کار ناکاه اندیشه یقال کان الامر فلتة ای بلا تدبر وتفکر وآخرین شب از هر ماه وآخرین روزی که بعد از وی ماه حرام باشد وافلت الشیء وتفلت و

شمت
شمت
صت
صفت
صلت
صمت
صوت
طت
عت
عفت
عمت
عنت
غت
غلت
غمت
فات
فت
فحت
فرات
فلت

وانفلت بمعنى وافلته غيره ايضا وانفلت الكلام اى ارتجله وافتلت مجهولا اى مات فجاة وافتلتت نفسه كذلك وفرس فلتان اى نشيط حديد
الفؤاد مثال صلتان بتحريك اللام كسا، فلوت لا ينضم طرفاه على لابسه من صغره **فوت** در گذشتن فوات كذلك يقال فاتنى الشئ وافاته
غيره ويقال مات فلان موت الفوات اذا فوجئ ويقال فى الشتم جعل الله رزقه فوت فمه اى حيث يراه ولا يصل اليه ويقال هو منى فوت الرمح
اى حيث لا يبلغه فوت ايضا فرجه ميان دو انگشت فوات ج افتيات هو السبق الى الشئ دون ائتمار من يؤتمر يقال افتات عليه بامر كذا اى فاته
به وفلان لا يفتات عليه اى لا يعمل شئ دون امره وفى الحديث امثلى يفتات عليه فى امر بناته وتفوت عليه فى ماله اى فاته به وتفاوت الشيئان اى
تباعد ما بينهما تفاوتا بتثليث لغات على غير قياس لان المصدر من تفاعل بضم العين الا ما روى من هذا الحرف **فصل القاف** **قت** سخن چينى
كردن ع ف آ ض ۲ و فى الحديث لا يدخل الجنة قتات اى نمام قتيتى مثال هجيرى سخن چينى قت ايضا روغن در گل پرورده تقتيت كذلك وفى الحديث
انه ادهن بزيت غير مقتت وهو محرم وسپست تر قتة نيكى ونام زنى **قرت** خشك شدن خون بر يكديگر وفسردن خون در جراحت ع
ف آ ض ك ۲ **قلت** مغاكى در كوه كه آب در او گرد آيد قلات ج وقلت العين نقرتها وقلت الابهام النقرة التى فى اسفلها وقلت الضلع
وقلت الثريد الوقبة قلت بالتحريك هلاك شدن ع ك ا ف ۲ يقال ما انفلتوا ولكن قلتوا ويقال ان المسافر ومتاعه لعلى قلت الا ما وقى الله
تعالى مقلته مهلكه مقلات بالكسر ناقه كه بيكبار زايد وديگر بار نگيرد وزنى كه فرزندش نزيد **قنوت** فرمان بردارى كردن هذا هو الاصل
ومنه قوله تعالى والقانتين والقانتات وقيام ومنه ما روى فى الحديث افضل الصلوة طول القنوت ومنه قنوت الوتر **قوت** قياته خورش دادن
ع ف آ ض ۲ يقال قات اهله والاسم قوت بالضم وهو ما يقوم به بدن الانسان من الطعام يقال عنده قوت ليلة وقيت ليلة وقيتة ليلة و
يقال قته فاقتات كما يقال رزقته فارتزق وهو فى قائت من العيش اى فى كفاية واستقاته اى سأله القوت وفلان يتقوت بكذا واقت لنارك
قيتة اى اطعمها الحطب واقات عليه اى اقتدر مقيت توانا بقوت دادن ومنه قوله تعالى وكان الله على كل شئ مقيتا ونگاه دارنده وگواه وحاضر
فصل الكاف **كبت** باز گردانيدن وخوار كردن وبر روى در افكندن يقال كبت الله العدو اى صرفه واذله وصرعه لوجهه ع ف ا ك ۲
كبيت اواز شتر جوانه وهو فوق الكتيت يقال كت البعير اى صاح صياحا لينا وكت الرجل من الغضب وكت القدر اى غلت وكت الجرة الجديدة
اذا صب فيه الماء ويقال ما تنا بجيش ما يكت عدده اى ما يحصى ع ف آ ك ۲ **ككة** خنديدن وهو دون القهقهة سنة **كريت** اى تامة **كعيت**
مثال الصغير هزار دستان كعتان بالكسر ج امراة كعتة اى قصيرة **كفت** بخود فراز گرفتن چيزى را ع ف آ ك ۲ وفى الحديث اكفتوا صبيانكم
بالليل فان للشيطان خطفة وكفته عن وجهه صرفه وتيز راندن ويقال رجل كفت وكفيت اى سريع وكفتت اى اسرع كفت بالكسر ديگ خرده
كفات هو الموضع الذى يكفت فيه شئ اى يضم ومنه قوله تعالى الم نجعل الارض كفاتا **كمتة** بالضم رنگ سرخى كه بسياهى زند در اسب كميت
اسب سرخ فش ودم سياه يستوى فيه المذكر والمؤنث قال سيبويه سألت الخليل عن كميت فقال انما هو صغر لانه بين السواد والحمرة والفرق
بين الكميت والاشقر بالعرف والذنب فانهما اذا كانا احمرين فهو اشقر واذا كانا اسودين فهو كميت وكميت اسم وهو زيد بن الاخنس الكميات
اكمات مصدر انه منه يقال اكمأت الفرس واكمت ويقال البعير كميت كما يقال فرس كميت والكميت ايضا من اسماء الخمر **كيت** وكيت بفتح التاء
والكسر فيهما چنين وچنين والتاء فيهما فى الاصل ها فصارت تاء فى الوصل كوتى كوتاه بالا **فصل اللام** **لت** در آشوريدن پست و
استوار كردن وچسبانيدن يقال لت السويق اى جدحه ولته ايضا دقه ولت فلان بفلان يجعل اى لزبه وقرن معه **لصت** دزد بلغة طى
كما يقولون للطس طست لصوت ج **لفت** در نوشتن وپيچيدن ع ف آ ك ۲ وفى حديث حذيفة ان من اقرا الناس للقران منافقا لا
يدع منه واوا ولا الفا الا يلفته بلسانه كما تلفت البقرة الخلى بلسانها ودر روى كرداينيدن از كسى وازراى بر گردانيدن كسى را يقال لفت عنه بصر
الفت پيچه دار شاخ بهم در پيچيده وكنكلاچ بلغة تميم وكول بلغة قيس لفات بالفتح كول بدخو لفوت زنى كه از شوى ديگر بچه دارد لفيتة عصيدة
سطبر التفات بر گشتن نگريستن تلفت اكثر منه لفت بالكسر شلغم ونيمه چيزى ويار يقال لفته معه اى شقه معه ولفتاه اى شقاه ويقال
لا تلتفت لفت فلان اى لا تنظر اليه **ليت** كاشكى وهى كلمة تمن تنصب الاسم وترفع الخبر تقول ليت زيدا ذاهب وبعض العرب يستعملها
بمعنى وجدت فيعديها الى مفعولين ويجريها مجرى الافعال فيقول ليت زيدا شاخصا ويقال ليتنى وليتى كما يقال لعلى ولعلنى ليت بالكسر
يكسو روى وهما ليتان لت باز داشتن وباز گردانيدن ع ف آ ض ۲ و ك ۲ يقال لاته عن وجهه اى صرفه وحبسه عن وجهه والاته كذلك
ومنه قوله تعالى لا يلتكم من اعمالكم شيئا ويقال ما الاته من عمله شيئا اى ما نقصه مثل التة وقوله تعالى ولات حين مناص قال الاخفش شبهوا
لات بليس واضمروا فيها اسم الفاعل قال ولا يكون لات الا مع حين وحذف فى الشعر وقال بعضهم ولات حين مناص فرفع حين واضمر الخبر و
قال ابو عبيدة هى لا والتاء انما زيدت فى حين وكذلك فى تلان وان كتب مفردة كقول الشاعر العاطفون تحين ما من عاطف والمطعمون
زمان ما من مطعم وقال المورخ زيدت التاء فى لات كما زيدت فى ثمت وربت **مت** كشيدن وپيوند خويشى جستن ع ف آ ض ۲ ما تة پيوند

ووسلت يقال فلان يمت اليك بقرابة اي يتوسل موات بمعنى وسائل **محت** سخت وسلب از هر چيزى يقال يوم محت اي شديد الحر
ومحت يومنا بالضم **مرت** بيابان بى علف ونبات ومكان مرت بين المروتة وهو مرت الحاجب اذا لم يكن عليه شعر مروت مشدد الراء
نام وادى ومنه يوم المروت بين بنى قشير وتميم **مقت** دشمن گرفتن عم ن آض ۲ يقال مقته فهو مقيت وممقوت ونكاح المقت فى الجاهلية
ان يتزوج الرجل امراة ابيه **موت** مرگ ومردن مات يموت ويمات ايضا فهو ميّت وميْت وهم موتى واموات وميتون واصل ميّت ميوت
على فيعل فادغم ثم يخفف فيقال ميت ويستوى فيه المذكر والمؤنث قوله تعالى لنحيى به بلدة ميتا قال الفراء يقال لمن لم يمت وهو مائت عن قليل
وميت ميتة مردار ميتة بالكسر نوعى از مردن كالركبة والجلسة يقال مات ميتة حسنة وقولهم ما اموته انما يراد به ما اموت قلبه لان كل فعل
لا يتزيد لا يتعجب منه موات بالضم مرگ وبالفتح زمين بى خصم ونا منتفع وهر چه جان ندارد رجل موتان الفؤاد وامراة موتانة الفؤاد
موتان بالتحريك خلاف حيوان يقال اشتر الموتان ولا تشتر الحيوان يعنى اشتر الارضين والدور ولا تشتر الرقيق والدواب وفى الحديث موتان
الارض لله ولرسوله فمن احيا منها شيئا فهو له يعنى الموات من الارض موتان بالضم مرگ مرگى ستور يقال وقع فى المال موتان واماته الله
وموته شدد للمبالغة اماته ميرانيدن وفرزند مرده شدن زن وناقه يقال اماتت فلانة واماتت الناقة اذا امات ولدها وامات فلان ابنه اذا
مات له ابن او بنون وهو مميت وهى مميت او مميتة بما وبيت ج مماوت مرد بار ستام رانى وموت مائت كقولهم ليل لائل يؤخذ من لفظه ما يؤكد
به ومستميت للامر مستسل له ومستقبل فى الحرب لا يبالى من الموت موته بالضم صرع وجنيني از جنون موته بالهمز نام زمينى كه مقتل جعفر
طيار است رضى الله عنه **فصل النون** **نئيت** نئت بكسر الثانى ناليدن عم ف آک ۲ يقال نات فهو نئات مثل نهاد **نبت**
گياه ورستن گياه عم ف آض ۲ انبات لازم ومتعد منه ونبت وانبت بمعنى وانبته الله فهو منبوت على غير قياس وانبت الغلام اذا نبتت
عانته تنبيت درخت نشاندن يقال نبّت الشجر اى غرسته وپروردن كودك را ويقال نبّت اجلك بين عينيك منبت جاى رستن گياه و
يقال ما احسن نابتة فلان اى ما ينبت عليه امواله واولادهم ونبتت لهم نابتة اى نشأ لهم نشؤ صغار وان بنى فلان لنابتة شر نوابت و
هو من الاحداث الاغمار نبيت حى از يمن منبوت درختى **نحت** تراشيدن عم ف آک ۲ نحاتة بالضم تراشه منحت بالكسر تيشه نحيتة
سرشت وطبيعت ونحيت هو دخيل فى القوم خاف نحيت حم كراهيا سوده **انصات** خاموش بودن وگوش داشتن يقال انصتوه و
انصتوا له **نعت** صفت يقال نعته وانتعته اى وصفه ناعتون نام جائى **نفت** بترانه زدن ديگ جوشان عم ف آک ۲ يقال
القدر تنافت وتنافط رجل نفوت وفلان ينفت غضبا وينفط اى يغلى بغيته اشام آن ه الوجزان **نقت** مغز بيرون كردن عم
ف آض ۲ يقال نقت المخ ونقوته اى استخرجته كانهم ابدلوا الواو تاء **نكت** سبر در انكنيدن يقال طعنه فنكته اى القاه على راسه فانكت
هو ومن الفرس ينكت وهو ان ينبو عن الارض نكتة نجك هى كالنقطة رطبة نكتة اذا بدا فيها الارطاب ناكت وهو من نكت البعير ما ينحرف
مرفقه حتى يقع على الجنب فيحزه نونى بتشديد الياء كشته بان نوانج **نهيت** بانگ كردن شير عم ف آک ۲ وهو دون الزئير يقال نهت
الاسد واسد نهات وكذا حمار نهات اى نهاق ورجل نهات اى زحار **فصل الواو** **وكتة** نجك كالنقطة يقال فى عينه وكتة ووكت
البسرة توكيتا اذا بدا فيها من الارطاب **وقت** هنگام ميقات هنگام گاه وجاى آن ومواضع احرام بستن حج وعمره ويقال وقته فهو موقوت
اذا بين للفعل وقتا ومنه قوله تعالى ان الصلوة كانت على المؤمنين كتابا موقوتا اى مفروضا فى الاوقات توقيت وقت پيدا كردن يقال وقته
ليوم كذا مثل اجلته وقرئ واذا الرسل وقتت مشددة ومخففة واقتت لغة فى وقتت كما فى وجوه اجوه موقت بكسر القاف مفعل من الوقت
ابهات بوى گرفتن گوشت يقال اوهت اللحم واهت **فصل الهاء** **هبيت** مرد بددل بى عقل تبيت ضده هبت الرجل اى نخب
ورجل مهبوت الفؤاد وفى عقله هبتة اى ضعف وهبته اى ضربه رجل **مهت** بالكسر وهتات اى خفيف كثير الكلام قال الاصمعى يقال للرجل
اذا كان جيد السياق للحديث هو سرد مرد اوهته هتا **هرت** گوشت پختن ومهرا كردن وجامه درانيدن وطعن كردن در عرض كسى يقال
هرت عرضه اى طعن فيه هرت فراخ كنج دهن وزن هرد ومخرج بكى شده هرت بالتحريك مصدر منه فعل ك آ ف ۲ اسد اهرت وهو مهروت
الفم وكلاب مهرتة الاشداق **هفت** هفات بالضم از سبكى پريدن وكلمه المخفض وانتفع نقد هفت والهفت تهافت پاره پاره افتادن وتهافت
الفراش فى النار اى تساقط ويقال ورد هفية من الناس الذين اقحمتهم السنة هفات كول مثل لفات **هلت** گياهى على وزن فعلة
هيت وهوت بر اصلاح بر ودعاء وقولهم هيت لك اى هلم يستوى فيه الواحد والجمع والمؤنث والمذكر الا ان العدد فيما بعده تقول هيت
لكما وهيت لكن هوتة زمين پست وكذلك هوة بالضم هيت بالكسر نام شهرى بر فرات قال الاصمعى اصلها من الهوة هات بيار وبده يقال هات
يا رجل بكسر التاء اى اعطنى هاتيا هاتوا للتثنية والجمع هاتى للمؤنث هاتين لجمعها ويقال هات لاهاتيت وهات ان كانت بك مهاتاة و
ما اهاتيك كما تقول ما اعاطيك ولا يقال منه هاتيت ولا ينهى قال الخليل اصل هات من آتى يؤتى فقلبت الالف هاء **فصل الياء** يافو

محت مرت مقت موت نات نبت نحت نصت نعت نفت نكت نهت وقت ابهت هبت هرت هفت هلت هيت يفت

ابث
اثث
ارث
انث
بث
بحث
برث
برغث
بعث
بغث
بهث
بوث
فصل الثاء ثلث

تم فارسی معرب وهو فاعول یا توته یکی بوا فیتح ج **باب الثاء فصل الالف ابث** بکسر الباء فربه بانشاط آثث
بفتحتین شیر شتر خوردن تا انکاه که شکم بر آرد **اثاثه** انبوه شدن موی وگیاه ع ف آ ۲ م نبات اثیث وشعر اثیث ونساء اثائث
کثیرات اللحم اثاث بالفتح رخت خانه قال الفراء لا واحد لها قال ابو زید هو المال اجمع مثل الابل والغنم والعبید والمتاع واحدها اثاثة
وتاثث فلان اذا اصاب ریاشا اثاثه بالضم نام مردی **ارث** بالکسر میراث م وهمزته واو وفی الاصل ویقال هو فی ارث صدق ای فی اصل
صدق وهو علی ارث من کذا ای علی امر قدیم توارثه الآخر عن الاول تاریث براغالانیدن و آتش برافروختن ارثه بالضم سرگین آماده جهت
آتش افروختن یقال تارثت النار اذا اتقدت فی الارثة **انث** ماده اناث انث ج اینات ماده زادن یقال انثت فهی مونث واذا کان ذلک
عادتها فهی مئناث ورجل مئناث ایضا لانهما یستویان فی مفعال تانیث الاسم خلاف تذکیره وانثه فتانث اینیث نرم آهن انثیان دو خصیه
ودو گوش **فصل الباء بث** پراکنده وفاش کردن خبر یقال بث الخبر وابثه ای نشره وبثثت الغبار ای هیجته وابثثتک سری ای
اظهرته لک بث قوله تع انما اشکوا بثی وحزنی الی الله وتمر بث اذا لم یجد کنزه یعنی نیکو نه در روده باشند خرما را و جای جای مانده بود وهو
کقولهم ماء غور قال الاصمعی تمر بث ای منثور متفرق بعضه عن بعض **بحث** کاویدن ع ع بفتحهما یقال بحث عن الشیء وابتحث عنه ای فتشت
عنه وفی المثل کالباحث عن الشفرة ویقال ترکته بمباحث البقر ای بالمکان القفر **برث** زمین نرم براث ج ابرات بروث کک **برغوث** بالضم
کیک براغیث ج **بعث** برانگیختن وفرستادن ع ع بفتحهما بعثه وابتعثه بمعنی ای ارسله بمعنی فانبعث ویقال کنت فی بعث فلان ای فی جیشه
الذی بعث معه والبعوث الجیوش وبیدار کردن یقال بعثه ای اهبه وانبعث فی السیر ای اسرع وتبعث منی الشعر ای انبعث کانه سال ومنه
بعیث نام شاعری از بنی تمیم یوم بعاث بالضم یوم الاوس والخزرج **بغاث** بثلث لغات نوعی از مرغان مردار خوار وفی المثل ان البغاث
بارضنا تستنسر ای من جاورنا عزبنا وقال یونس من جعل البغاث واحدا فجمعه بغثان مثال غزال وغزلان ومن قال للذکر والانثی بغاثة
فالجمع بغاث مثل نعامة ونعام وقال الفراء بغاث الطیر شرارها الابیض منها ابغث تیره رنگ قریب من الاغبر وجای ریگناک بغثاء من الغنم مثل
رقطاء یعنی توز هیره ومردم آمیخته یقال دخلنا فی البغثاء ای فی عامة الناس وجماعتهم **بوث** کاویدن مثل بحث استباثه بیرون آوردن
بهث بالضم پدر حیی از سلیم وفلان لبهثة ای لزنیة **فصل الثاء نفث** بفتحتین از شتر ایطج کالقعر والحلق والنحر والرکی وما
اشبهها **ثلثه** سه مرد ثلث سه زن ثلثاء روز سه شنبه ثلاثاوات ج **ثلث** بالضم سه یک فاذا فتحت الثاء زدت یاء ثلیث مثل ثمین وسبیع
وسدیس وخمیس ونصیف وانکر ابو زید منها خمیسا وثلیثا ثلث بالکسر هر سه روز یکبار نوبت آب مر درخت را ولا یستعمل الثلث فی ورد
الابل لانه اقصر الورد الرفه وهو ان تشرب کل یوم ثم الغب وهو ان ترد یوما وتدع یوما فاذا ارتفع من الغب فالظمء الربع ثم الخمس وکذلک
الی العشر قاله الاصمعی وثلث بالضم ومثلث غیر منصرفین لانهما عدلا من ثلثة الی ثلاث ومثلث وهما صفتان لانک تقول مررت بقوم مثنی
وثلث قال الله تع اولی اجنحة مثنی وثلث ورباع فوصفه به وهذا قول سیبویه وقال غیره انما لم یصرف لتکرر العدل فیه فی اللفظ والمعنی
لانه عدل عن لفظ اثنین الی لفظ مثنی وثناء وعن معنی اثنین الی معنی اثنین اثنین یقال جاءت الخیل مثنی ای اثنین اثنین ای جاء ازدواجین
وکذلک جمیع معدول العدد فان صغرته صرفته وقلت احید وثنی وثلیث وربیع لانه مثال حمیر فخرج الی مثال ما ینصرف ولیس کذلک احمد
واحسن لانه لا یخرج بالتصغیر عن وزن الفعل لانهم قالوا فی التعجب ما املح زیدا وما احیسنه ثلث سه یک مال ستدن ع ع ف آ ض ۲ وسیم
قوم شدن ع ف آ ۲ وسه تمام کردن چیزی را یقال منه ثلثت القوم اثلثهم وکذلک الی العشرة الا انک تفتح ربعت القوم اربعهم واسبعهم
واتسعهم لمکان العین وتقول کانوا تسعة وعشرین فثلثتهم ای صرت بهم تمام ثلثین وکذلک کانوا تسعة وثلثین فربعتهم الی المائة قال ابو عبید
وثالثة الاثافی بیرون آمدگی کوه که دو سنگ دیگر بدو جانب وی نهند تا سه پایه گردد و دیگ بروی نهند ویقال هذا ایمن یتقد منه
نار الفتنة والداهیة واثلث القوم ای صاروا ثلثة وکذا اربع القوم الی العشرة ویقال هو ثالث ثلثة بالاضافة الی العشرة ولا ینون فان
اختلف العددان ان شئت اضفت کما مر وان شئت نونت وقلت هو رابع ثلثة او رابع ثلثة کضارب عمرو وضارب عمروا فاذا اتفقا
فالاضافة لا غیر وتقول هذا ثالث اثنین وثالث اثنین ای صیرهما ثلثة بنفسه وکذلک هو ثالث عشر بالرفع والنصب الی تسعة عشر فمن رفع
قال اردت ثالث ثلثة عشر فحذف الثلثة وترک ثالثا علی اعرابه ومن نصب اعطی اعراب الثلثة المحذوفة الاول لیعلم ان ههنا شیئا محذوفا
وتقول هذا الحادی عشر والثانی عشر الی العشرین مفتوح کله لما ذکرنا وفی المونث هذه الحادیة عشرة وکذلک الی العشرین تدخل الهاء فیهما
جمیعا واهل الحجاز ینصبونها علی کل حال یقولون اتونی ثلثتهم واربعتهم الی العشرة وکذلک اتینی ثلثهن واربعهن وغیرهم یعربه بالحرکات الثلث
یجعله مثل کلهم فاذا جاوزت العشرة لم یکن الا النصب تقول اتونی احد عشرهم وتسعة عشرهم وکذلک اتینی احدی عشرهن وثمانیة عشرهن **ثلوث**
ناقه که سه خور شیر دهد وناقه سه پستان خشک شده ویکی مانده مثلوثه توشه دان که از سه پوست ساخته باشند حبل مثلوث رسن سه تاه

وبث سلعة البناء بالغبة وبثثته ای انشرح حاله انا بعده یقال
بثثته ای اظهرت لک ع

مثلث سر کوشه وار سر یکی مانده ویقال ثلث بنا قته اذا صر منها ثلثة اخلاف فان صر خلفین قیل شطر بنا قته وان صر واحدا قیل خلف بنا قته
وان صر اخلافها جمع قیل اجمع بناقته واکمش **فصل الجیم جاث** پر بار درختی ستور رع بفتحهما وجئث الرجل اذا فزع فهو مجؤوث ای مذعور
جثه بالضم شخص مردم ایستاده وخفته وجثه ای قلعه واجتثه ای اقتلعه جثیث نهال خرما جثیثة ای فسیلة ولا تزال الجثیثة حتی تطعم
ثم هی نخلة مجتثة مجثات نیشه درخت کاو شعر جثاجث بالضم وبنت جثاجث ای ملتف بعیر جثاجث ای ضخم جث موم وموی وپر زنبور
در عسل جثجاث گیاهی تلخ **جرث** بالکسر والتشدید نوعی از ماهی **جدث** بفتحتین گور اجدث اجداث ج اجدات گورستان
جنث بالکسر اصل هر چیزی یقال هو من جنثك وجنثك ای اصلك لغة او لثغة جنثی زره گر جواثی نام حصنی بحرین **فصل
الحاء حث** برانگیختن یقال حثه علیه واستحثه بمعنی ای حضه علیه فاحتث وحثثه وحثثه بمعنی وولی حثیثا ای مسرعا حریصا
ولا یتحاثون علی طعام المسکین ای لا یتحاضون حثیثی مثال خصیصی برانگیختن حثحوث کلک قرب حثحاث ای سریع لیس فیه فتور
وفرس جواد المحثة ای اذا حث جاءه جری بعد جری ویقال ما اکتحلت حثاثا بالفتح والکسر ای ما نمت قال الاصمعی بالکسر وقال ابو عبیده هو بالفتح
اصح حث بالضم کاه ریزه وریگ درشت ونان خشك وپست نا شورانیده حدیث نو نقیض قدیم یقال اخذنی ما قدم وما حدث ولا یضم حدث
الا فی هذا الموضع وذلك لمكان قدم علی الازدواج وخبر رسول الله ص وجز ان احادیث ج قال الفراء نری ان واحد الاحادیث احدوثة ثم جعلوه
جمعا للحدیث حدوث شدن چیزی که نبوده باشد یقال حدث امر اذا وقع واحدثه الله فحدث حدثان بفتحتین حدثنی بالضم حادثه حدثان
بفتحتین کله بمعنی واحدث الرجل اذا انقض وضوءه ویقال استحدثت خبرا ای وجدت جدیدا ورجل حدث ای شاب فان ذکرت السن
قلت حدیث السن بالاضافه وهؤلاء غلمان حدثان بالضم ای احداث محادثة تحادث تحدث تحدیث سخن کفتن ومحادثة السیف زدودن
کردن وی رجل حدث بضم الدال وکسرها ای حسن الحدیث ورجل حدیث مثال فسیق کثیر الحدیث وسمعت حدیثی حسنة مثل خطیبی احدوثه
افسانه وهو حدث ملوك بالکسر مضافا ای صاحب حدیثهم وسمرهم وکذا هو حدث نساء ویقال افعل بحدثانه وبحداثته ای فی اوله وطراته
محدث بفتح الدال مرد درست کمان **حرث** ورزیدن وکشاورزی کردن وفی الحدیث احرث لدنیاك کانك تعیش ابدا ابو الحارث کنیه
شیر حارث سر کوه شام کراو را جولان خوانند ونام مردی حراث کشاورز حرث واحترث مثل زرع وازدرع ویقال بلحارث لبنی الحارث
بن کعب وهذا من شواذ التخفیف لان النون واللام قریبا المخرج فلما لم یمکنهم الادغام لسکون اللام حذفوا النون کما قالوا مست و
ظلت وکذلك یفعلون بکل قبیلة یظهر فیها لام المعرفة مثل بلعنبر وبلهجیم فاذا لم یظهر اللام فلا یکون ذلك **حربث** بالضم گیاهی **حفث**
بکسر الفاء سرگین شکنبه وهو القبة حفاث بالضم والتشدید مار دمنده بی آزار **حنث** بالکسر بزه وگناه وخلاف کردن سوگند ع ک
ف ج یقال حنث فی یمینه واحنثه وبلغ الغلام الحنث ای المعصیة والطاعة وتحنث ای تعبد واعتزل الاصنام مثل تحنف وفی الحدیث
کان یاتی غار حراء فیتحنث فیه وفلان یتحنث من کذا ای یتاثم منه **حوث** لغة فی حیث وحوثاء الکبد وما یلیها ویقال ترکهم حوث بوث
وحوثا بوثا وحیث بیث بالفتح کلها وحاث باث بالکسر اذا فرقهم وبددهم استحاثه بیرون آوردن چیزی مثل استباثه یقال استحثت الشیء
اذا ضاع فی التراب فطلبته **حیث** کجا وهی کلمة تدل علی المکان مثل حین علی الزمان وهو اسم مبنی علی الضم بنی علیه تشبیها بالغایات لانها
لم تجیء الا مضافة الی جملة کقولك اقوم حیث یقوم زید ولم یقل حیث زید ومن العرب من یبنیها علی الفتح مثل کیف استثقالا للضم مع
الیاء وتدخل ما علیه فتصیر للشرط تقول حیثما تجلس اجلس فی معنی اینما وقوله تعم ولا یفلح الساحر حیث اتی وفی حرف ابن مسعود این اتی
ویقال جئت من این لا تعلم ای من حیث لا تعلم **فصل الخاء خبیث** پلید وهو ضد طیب خباثة مصدر منه ع ع بضمهما یقال خبث الشیء
والرجل خباثة وخبثا بالضم فهو خبیث ای ردی واخبثه ای علمه الخبث وافسده واخبث ای اتخذ اصحابا خبثاء فهو خبیث مخبث و
مخبثان بالفتح یقال یا مخبثان ویقال فلان لخبثة کما یقال لزنیة وفی النداء یا خبث کما یقال یا لکع وللمراة یا خباث بنی علی الکسر وکذا
یا لکاع خبث الحدید ریم آهن اخبثان بول وغائط **خرثی** رخت خانه **الخناث** دوتاه وشکسته شدن والخنث الاسم وهو ایم نام زنی
لا ینصرف وخنثت الشیء فتخنث ای عطفته فتعطف ومنه سمی المخنث وتخنث فی کلامه خنث بکسر النون سست ودوتاه وفی المثل اخنث من
دلال خنثی آنکه او را آلت نری وماده گی باشد خناثی مثل حبالی ج وخنثت السقاء واختنثته اذا ثنیته الی خارج فشربت منه وان کسرته
الی داخل فقد قبعته رجل **اخوث** ای مسترخی البطن خوثاء مؤنثة بین الخوث **فصل الدال** قال الاصمعی **دأثت** الطعام ای اکلته
دأثا کثیرا وقد یحرك لحرف الحلق وهو نادر لان فعلاء بفتح العین لم یجیء فی الصفات وجاء حرفان فی الاسماء فقط وهما قرماء وجنفاء وهما
موضعان **دث** دثاث باران ریزه **دعث** اول بیماری دعث الرجل اذا اصابه قشعریره وفتور نامه **دلاث** بالکسر ای سریعة
نوق دلث بضمتین واندلث علینا فلان بشتم ای انخرق وانصب والمندلث الذی یمضی ویرکب راسه لا یثنیه شیء مدالیث الوادی

مدافع سبلہ **دلهاث** بالكسر شير رجل دلهاث دلاهث بالضم اے جرى مقدم **دمث** دمث بكسر ٢ جاى نرم ريك ناك دمائ ج دمث بفتح ٢
مصدر منہ ع ع ك آ ف ٢ دماثة بالفتح نرم خونى يقال ما كان ادمث فلانا واليند ادموث بالضم جائے كوماج نهادن دراتش دان تدمث نرم
كردن يقال دمث مضجعه **تدبيث** رام ونرم كردن طريق مدنث اے مذلل دبوث بى عزب وبى حميت وهو القندع **فصل الراء ربث**
باز داشتن از حاجت ع ع ف آ ض ٢ ربثہ كار باز دارنده ربيثى مثال خصيصے كل وفى الحديث اذا كان يوم الجمعة بعث ابليس جنوده الى الناس
فاخذوا عليهم بالربائث اے ذكروهم الحوائج التى تربثهم وتربث فى مسيره اذا تلبث وارتبث امرهم اے ضعف وابطا حتے تفرقوا **رث** كهنہ
رثاث بالكسر ج رثاثة بالفتح كهنہ وسوده شدن ع ع ف آ ك ٢ يقال فلان رث الهيئة وفى هيئتہ رثاثة اے بذاذة وارث الثوب اى اخلق
رثة بالكسر كهنہ رخت خانہ رثث ج مثال قربة وقرب ورثاث كل وارتثثنا رثة القوم اے جمعنا ها وزن كول ومردم فرومايہ ضعيف ارتثا
كسے را خستہ ومجروح برداشتن كہ هنوز زنده باشد يقال فلان ارتث اے حمل من المعركة جريحا وبہ رمق ويستعمل مجهولا **رعاث** بالكسر
گوشوار رعثة بسكون الثانى وحركتہ يكى وترعثت المراة اے تقرطت مرعث نام شاعرے رعثة الديك تاج وغبغب خروس شاة رعثاء
اذا كانت لها تحت الاذنين زنمتان يعنے گوسپند از هر دو كرانہ گوش كفاينده ومعلق مانده رعث بفتحتين پشمهاى رنگين كہ از هودج علاقة
سازند **رغوث** بالفتح زن وميش باشير وجزان وارغثت المراة او النعجة ولدها اے ارضعته ورغث الجدى امراى رضعها رغثاء مثال عشراء
رگهاى شير در پستان قال ابن السكيت پى زير پستان وقولهم اكل من برذونة رغوث فهى فعول بمعنے مفعول لانها مرغوثة ورغث الرجل
مجهولا اے كثر عليه السؤال حتے يفقد ماله **رفث** بفتحتين جماع وفحش گفتن وسخن زنان در جماع ع ع ف آ ض ٢ ويرفث بالكسر ايضا رفثا
ورفاثا يقال رفث الرجل وارفث بمعنے **رمث** بالكسر چراگاه شتر از شوركياه رمث بفتحتين چوب كہ برهم بندند وعمد سازند وخوردن
شتر شوركياه را وبيمار شدن از وى ع ع ك آ ف ٢ فهى ابل رمثة ورماثى قال الاصمعى رمث باقى شير در پستان يقال رمثت وارمثت
فى الضرع اے ابقيت بها شيئا ورمثت الشئ اصلحته ومسحته بيدك وحبل ارماث اے ارمام **روث** سرگين روث ج وقد راث الفرس وفى
المثل احشك وتروثنى اے اعطيك الحشيش وطرف بينى يقال فلان يضرب بلسانه روثة انفه **ريث** درنگ كردن يقال راث على خبرك اے ابطا
وفى المثل رب عجلة وهبت ريثا وما اراثك علينا اے ما ابطاك عنا ريث ايضا بدرچه از بمن قيس است ازدرنگ خواستن رجل ريث لنا
بطى رجل مريث العينين اذا كان بطى النظر **فصل الشين شبث** چنگ وازدن ودراويختن از چيزى رجل شبث بكسر ٢ نعت منه شبث
جانورى كہ پايها بسيار دارد شبثان بالكسر ج مثل خرب وخربان شبثة بزيادة النون علاقة يقال شبثت الهوى قلبه اے علق به
شث گياهى خوشبوى تلخ مزه كہ دباغت كنند بوى **شرنبث** سطبر ودرشت كف دست وپاى ودرتما وصف به الاسد وكل شرا
بضم الشين **شعث** بفتحتين پراگندگى كار يقال لم الله شعثك اے جمع امرك المنتشر وژوليده موى شدن اشعث نعت منہ وهو
المغبر الراس ايضا ونام مردى ومنہ الاشاعثة والهاء للنسب وخيل شعث اے غير مهرجنة يعنے اسپان پشت ناخاريده ويقال تشعثه
فتشعث اے فرقه فتفرق **شنث** قلب شثن يقال شنثت مشافر الابل اے غلظت من اكل الشوك **ضبث** بر پنجہ گرفتن يقال ضبثت
واضطبثت به اذا قبضت عليه بكفك ناقة ضبوث يشك فى سمنها فتضبث اے تجس باليد مضابث الاسد مخالبه وفى الحديث الخطايا بين
اضبائهم اے قبضاتهم **ضغث** دستہ گياه درآميختہ خشك وتر اضغاث احلام خوابهاى شوريده ضغث الحديث درآميختن سخن
ضاغث آنكہ پنهان شود در پوششى وكودكانرا باواز ترساند ضغث السنام ما ليدن كوهان ناقة ضغوث مثل ضبوث **فصل الطاء طرث**
نوعى از بازيچہ كودكان مطثة الت آن بازى **طرثوث** بالضم گياهى يقال خرجوا يتطرثون اے يجتنونہ **طمث** دخترى بردن ع ع ف
ض ٢ و ك ٢ وحايض شدن زن ع ع ف آ ض ٢ وبكسر او فتح ٢ لغة فيہ فهى طامث قال ابو عمرو الطمث المس وذلك فى كل شئ ميس ويقال ما
طمث ذا المرتع قبلنا احد وما طمث هذه الناقة حبل قط اے ما مسها عقال **فصل العين عبث** بفتحتين بازى ع ع ك آ ف ٢ عبثة المرة
منہ عبث بالتسكين آميختن ع ع ف آ ك ٢ وپنير ساختن يقال عبثت المراة ويقال ابكلى واعبثى اے اجعلى بكيلة وعبيثة الناس اخلاطهم
وجاء فلان بعبيثة فى وعاء اے بر وشعير قد خلطا وثالث لغنم عبيثة وبكيلة واحدة وهو ان الغنم اذا لقيت غنما اخرى فدخلت فيها
فيها واختلطا وهذا مثل واصلہ من الاقط والسويق يبكل بالسمن ويؤكل **عثة** بالضم متہ پشم عث ج عث متہ در افتادن در صوف
ع ع ف آ ض ٢ يقال عثت الصوف وفى المثل عثيثة تقرم جلدا املسا يضرب للرجل يجتهد ان يوثر فى الشئ فلا يقدر عليه ورمما قيل للعجوز
عثة وفلان عث مال اے متلفہ كما يقال ازاء مال لقيم المال عثعث بالاے ريگ توده كہ بروى نبات نباشد عثعثة زمين نرم **اعفث** هو
الرجل الكبير المنكشف وفى الحديث كان الزبير اعفث **عنكث** گياهى **علث** آميختن ع ع ف آ ك ٢ يقال علثت البر بالشعير وفلان ياكل
العليث بالعين والغين اے خبز از حنطة وشعير علاثة بالضم پنير ومسكہ بهم آميختہ وكل شيئين خلطتهما فهى علاثة وايضا نام مردى وعلث

دلهث دمث دبث ربث رث رعث رغث رفث رمث روث ريث شبث شث شربث شعث شنث فصل الضاد ضبث ضغث طرث طمث عبث عث عفث عنكث علث

الزندا ذالم يور واعتلث زندا من الشجر اخذه ولم يدر ايوري ام يصلد وفلان يعتلث الزناد اذا لم يتخير منكحه اعلاث قطع الشجر المختلطه
نما يقدح به من المرخ واليبيس عَلَث بفتحتين سخت جنك وهميشه بودن در حرب وهو بالعين والغين **عيث** زيان وتباهى رسانيدن
كرك در رمه يقال عاث الذئب فى الغنم تعيث چيزى جستن بدست در تاريكى **فصل الغين** **غبيثه** سكه و پنير بهم اميخته غبث مصدر
منه اغبث لون الى الغبرة وهو قلب اغبث اغبثات مصدر منه **غثا ثه** غثوثه لاغر شدن عم بفتحها و ك م والنعت غث وغثيث
غث اللحم فهو غث وغثيث وغث واغث حديثهم اى فسد وردى ويقال اغث الرجل فى منطقه واغثت الشاة اى هزلت واغث
الرجل اللحم اى اشتراه غثا غثيثه الجرح ريم وخون جراحت وكوشت مرده جراحت غث غثيث رفتن ريم وخون از جراحت عم ف آ
ك م واستغث صاحبه اذا اخرجه وداواه واغث الجرح اى امد وسال وفيه غثيثه اى فساد ومدة وفساد عقل ايضا وفلان لا يغث عليه
شئ اى لايقول فى شئ انه ردى فيتركه **غرث** بفتحتين كرسنكى عم ك آ ف م فهو غرثان وهم غرثى وغراثى وغراث وامرأة غرثى ونساء
غراث ويقال امرأة غرثى الوشاح اى دقيقة الخصر تغريث كرسنه كردانيدن يقال الغرث كالابر اى جوعها **غلث** اميختن عم ف
آ ك م غلث البر بالشعير فهو مغلوث وغليث وهو ياكل الغليث مغلوث طعام فيه المدر والزوان يعنى خاك وهرچيزى اميخته سقاء مغلوث
اى مدبوغ بالتمر او بالبسر غَلَث بفتحتين سخت جنك وكذا بالعين عم ك آ ف م يقال فلان غلث بفلان اى لزمه ويقاتل ايضا وهو غلث
ومغالث اى شديد القتال وغلث الذئب بغنم فلان اذا لزمها يفرسها **غوث** غواث بالفتح والضم فرياد وفريادرس قال الفراء اجاب الله
غواثه قال ولم يات فى الاصوات شئ بالفتح غيره وانما ياتى بالضم مثل بكاء ودعاء او بالكسر مثل نداء وصياح تغويث واغوثاه كفتن
اغاثه فرياد رسيدن استغاثه فرياد خواستن غياث بالكسر اسم فيه صارت الواو ياء لكسرة ما قبلها غوث قبيله از يمن **غيث** باران
وباريدن يقال غاث الغيث الارض اى اصابها وباران باريدن يقال غاث الله البلاد وغيثت الارض تغاث فهى مغيثه ومغيوثه على النقص
والتمام **فصل الفاء** **فث** كياهى كه ازان در سال تنكى بپزند وبخورند **فحث** بكسر الحاء لغة فى حفث وهى قبة الكرش **فرث**
سركين در شكنبه فروث ج قال ابن السكيت فرثت للقوم جلة افرثها بضم الراء وكسرها اى شققتها ونثرتها وفرثت كبده وفرثتها اذا
ضربته وهو حى فانفرثت كبده اى انتثرت وافرثت الكرش اى شققتها والقيت ما فيها وافرثت اصحابى اذا عرضتهم للائمة الناس
فصل القاف **قث** كشيدن يقال فلان يقث مالا اى يجره **قرثاء** وبسر قريثاء ممدود وبلا تنوين نوعى از خرماى شيرين
خوش مزه قاله الكسائى وقال ابو الجراح تمر قريثى بلا مد قريث مثال فسيق لغة فى جريث وهو ضرب من السمك **اقعث** الرجل فى
ماله اى اسرف واقعث له العطية اى اجزلها قعيث باران بسيار وسيل بسيار و عطاى بسيار وقعثت له قعثة اى حفنت له حفنة اذا
اعطيته قليلا فجعله من الاضداد ويقال ضربه فانقعث اى سقط وانقعث الحائط اى سقط من اصله مثل انقعف **فصل الكاف**
كباث بالفتح نبلى بخته از ميوه اراك وما لم يونع منه فهو برير كبث اللحم اذا تغير واروح **كثاثه** انبوه شدن عم ف آ ض م لحية
كثه وكثاء ورجل كث اللحية وقوم كث بالضم اى كثير كثكث بفتحتين وكسرتين سنكريزه وخاك يقال بفيه الكثكث **كراث** نوعى از تره
وكندنا وكرثه الغم يكرثه بالضم اى اشتد عليه وكذا اكرثه قال الاصمعى لا يقال كرثه بل اكرثه ويقال ما اكرثت له اى ما ابالى به
كيوث بالفتح كياهى كه بر درخت رود بى بيخ **فصل اللام** **لبث** لباث درنك كردن عم ك آ ف م على غير قياس لان المصدر من فعل
بالكسر قياسه التحريك اذا لم يتعد مثل تعب تعبا فهو لابث ولبث وقرئ قوله تعالى لبثين فيها احقابا تلبيث الباث درنك فرمودن **اللاث**
ستهيدن يقال الث عليه اى الح عليه ومقيم بودن بجائى وفى الحديث ولا تلثوا ابدا ومعجزة ولثلث مثله ولثلث وتلثلث فى الامر اى تردد
ولثلثه عن حاجته اى حبسه وتلثلث فى الدقعاء اى تمرغ والت المطر اى دام **لوثه** بالضم سستى واهستكى ونوعى از جنون وبرى
انكيختن وناقة ذات لوثه اى كثيرة اللحم والشحم ويقال ذات هوج لوث بالفتح نيرو وقوت ودستار پيچيدن عم ف آ ض م لاث العمامه
على راسه اى عصبها وپناه كرفتن يقال هو يلوث بى اى يلوذ بى وكرد كشتن لاث الرجل اى دار التياث در اميختن والتفات كردن يقال
التاث المطلوب والتاث براس القلم شعره والتاث فى عمله اى ابطأ وما لاث فلان ما احتبس تلويث الوده كردن وتيره كردن آب الوثيه
على فعيله جماعتى از هر قبيله مليث مرد اهسته رو از فرهى لوث بفتحتين سستى ديمه لوثاء نعت منه يعنى باران اهسته ليث بالكسر كياه
انبوه ويقال للاشراف انهم لملاوث اى يطاف بهم ويلاث ملاث واحد ملاوث ايضا جمعه ملاوث **لهثان** بالتحريك تشنكى و
بالتسكين تشنه لهث لهاث مصدر عم ك آ ف م امراة لهثى لهاث بالضم حرارت تشنكى وزبان بيرون آوردن سك وجز آن از تشنكى
وماندكى عم بفتحها لهث كلب قوله تعالى ان تحمل عليه يلهث **ليث** شير ونوعى از عنكبوت كه بجستن كيرد مكس را ملاينه خويشتن را
بشير مانند كردن ومفاخرت كردن بدليرى يقال هو اشجع من ليث عفرين قال ابو عمرو هو الاسد وقال الاصمعى هو دابة مثل الحرباء

عبث عنث غث غرث غلث غوث غيث فث فحث فرث قث قرث اقعث كباث كثاث كراث كيوث لبث لث لوث لهث ليث

يتعرض للراكب نسب الى عبقرين بالكسر وفتح الراء مشددة الراء وهو اسم بلد **فصل الميم** **مث** مث ماليدن دست بمنديل پاكيا
ومث لغة فى مس يقال مث شاربه يعنى سبلت ماليد ومث النحى اى نتحه ورشح ولا يقال الخبز فضح ممثة امیختن و شورانیدن مثمث
امرهم اى خلطه مثمثه اى مزمزه عن الاصمعى يقال اخذه فمثمثه ومزمزه اذا حركه واقبل به وادبر ممثات بكسر الميم المصدر وبالفتح الاسم
مرث ماليدن وسودن چيزى در آب تا گدازد رجل ممرث اى صبور على الخصام مارث ج ومرث الصبى اصبعه اى لاكها **مغث**
الدواء اى مرثه ومغثوا فلانا اى ضربوه ضربا ليس بالشديد ورجل معث بالكسر اى مرس مصارع شديد العلاج ومغثوا عرض فلان
اى شانوه ومضغوه كلا معيث ومعوث اذا اصابه المطر فصرعه **مكث** درنگ كردن و انتظار كردن نع فا ض ٢ وبضمهما
مكث بكسر الميم وضمها درنگ ومكث اى تلبث رجل مكيث اى رزين مكيثى مثال خصيصى درنگ كردن صار متمكثا اى متلوثا **ملث**
بحرب يعنى كسى را از كارى باز داشتن و وعده زبان دادن كه وفا نكند ويقال اتيته ملث الظلام اى حين اختلط الظلام عند المغرب
موث سودن چيزى در آب موثان بالتحريك كالن عع ف اض ٢ يقال مثت الشئ فى الماء اموثه فانماث هو فيه انمياثا **ميثة**
اميثه لغة فيه ميثاء زمين نرم ميث ج مثل هيفاء وهيف و نام دخترى وتميثت الارض اذا مطرت فلانت دبردت **فصل النون**
نبث كاويدن زمين بدست عع ف اض ٢ مثل نبش نبيثه خاك جوى وچاه وخبيث نبيث اتباع **نث** فاش كردن خبر عع ف
ض ٢ نثيث تراويدن خيك عع ف اك ٢ وفى الحديث وانث نثيث الحميت **نجيثة** مثل بثيثه ونجيثة الخبر ما ظهر من قبيحه ويقال
بدا نجيث القوم اى ظهر سرهم وفلان ينجث فلانا اى يستغيث به ويستعويه ويستغويه بالغين ايضا قال ابو عبيد نجيث نشانه خايه
نجث بالضم غلاف دل نجاث ج مثل طنب واطناب استنجات بيش امدن بچيزى **نفث** دردميدن وهو اقل من التفل عع فا ض ٢
وك ٢ وقوله تعالى النفاثات فى العقد وهن السواحر والحية تنفث السم اذا نكزت وفى المثل لابد للمصدور ان ينفث نفاثه بالضم ما نفثته
من فيك يقال للوسائنى نفاثة سوالك ما اعطيكها وهو ما يبقى فى فيك فتنفثه بنو نفاثة قومى از عرب دم نفيث اذا نفثه الجرح
نقث شتافتن تنفيث انتقاث كلن **نكث** بالكسر غازكردن پشم كنانه را تا دوباره رشته شود و تاب باز كردانيدن از رسن
وشكستن عهد و نام مردى نكيثه كار دشوار و فلان شديد النكيثة اى النفس وبلغ فلان نكيثة بعيره اذا قصى مجهوده فى السير ويقال
لانكيثة فى قوله اى لا خلف وطلب فلان حاجته ثم انكث لاخرى اى انصرف اليها **فصل الواو** **ميراث** مالى كه از مرده رسد بكسى و
اصله موراث انقلبت الواو ياء لكسرة ما قبلها تراث مثله واصل التاء فيه واو ورث وراثة وارث بالالف المنقلبة من الواو ورثة بالهاء
المبدلة من الواو وميراث كرفتن عع بكسرهما تقول ورثت ابى وورثت الشئ من ابى وانما سقطت الواو من المستقبل لوقوعها بين ياء وكسرة
وهما متجانسان والواو مضادتهما فحذفت لاكتنافهما اياها ولم تسقط الواو من يوجل لوقوعها بين ياء وفتحة ولم تسقط الياء من ييعر
وييسر لتقوى احدى اليائين بالاخرى واما سقوطها من يطا ويسع فلعلة اخرى ذكرناها فى باب الهمزة وذلك لا يوجب فساد ما قلنا
لانه يجوز تماثل الحكمين مع اختلاف العلتين ويقال اورثه الشئ ابوه وهم ورثة فلان وورثه اى ادخله شريكا على ورثته وتوارثوه
كابرا عن كابر **وعث** جاى نرم كه پاى فرو رود و باسانى نتوان رفتن بروى و استخوان شكسته كران سنك واوعث القوم اى وقعوا
فى الوعث وامرأة وعثة كثيرة اللحم ووعثاء السفر مشقته رجل موعوث ناقص الحسب واوعث فى ماله اى اسرف **ولث** پاى برزمين
سخت زدن لغة فى وطس ولثغة **ولث** باران اندك وعهد بى اختيار و قصد و نااستوار يقال ولث له عقدا ومنه قول عمر لجاثليق
لولا ولث عقد لضربت عنقك وولثه بالعصا يلثه اى ضربه **فصل الهاء** **هنبثة** شوريدگى كار و سخن **هثهثة** بشتاب باريدن
باران يقال هثهثت السحابة بقطرها اى ارسلته بسرعة وهثهث الوالى اى ظلم **هلبوث** مثال فردوس احمق ويقال ندم **هيث** هيثا
چيزى اندك دادن وجنبيدن مثل هيش هيثة گروهى از مردم مثل هيشه **باب الجيم** **فصل الالف** قال ابو عمرو
بن العلاء العرب تبدل الجيم من الياء المشددة كما فى فقيمى ومرى وعلى وعشى وبرنى قالوا فقيمج ومرج وعلج وعشج وبرنج ومن الياء
المخففة فى مثل حجتى وبى وامسيت وامسى فى اشعارهم حجتج وبج وامسجت وامسجا فهذا كله قبيح قال ابو عمر والجرمى لو رده انسان
لكان مذهبا **اجيج** زبانه زدن آتش عع ن اض ٢ يقال اججت النار فتاججت وائتجت ايضا على افتعلت اجوج روشن اج دويدن شتر
مرغ چنانكه آوازى آيد از وى عع ف اض ٢ يقال منه اج الظليم ويقال القوم فى اجة اى فى اختلاط اجة سختى گرما و سوزش آن
اجاج بالكسر ج مثل جفنة وجفان يقال ائتج النهار ائتجاجا ماء اجاج بالضم آب شور اجوج بالضم مصدر منه ياجوج وماجوج نوعى
ز خلق قال الاخفش هو يفعول ومفعول من اجيج النار عند من همزها وجعل الالفين اصليتين فيهما ومن لم يهمز وجعل الالفين زائدتين
يقول ياجوج من يججت وماجوج من مججت وهما غير مصروفين **ارج** اريج دميدن بوى خوش عع ك اف ٢ تاريج براغالانيدن

موزج

موزج نام مردی کہ میان بکر و تغلب حرب انگیخت ارجان شہری بفارس وهو معرب اران وجاء فی الشعر مخففة الراء ایضاً اذج
نوعی از بناها اَذَج ج اَمَج بفتحتین گرما و تشنگی یقال الصیف امج سخت گرم اَنوج آواز تاسہ کہ از فربہی وگرانی اید و هو صوت
یسمع مع النفس وهو یعتری السمین من الناس ع ف ا ک ۲ والنعت انوج بالفتح **فصل الباء** بَاجة نوعی از طعامها باجات
ج وهو معرب. **بج** کفانیدن ریش و بہ نیزه درخستن ع ف ا ض ۲ ویقال ابججت ماشئت من السمن و تدبجها الکلاء رجل
اَبَج مرد فراخ چشم عین بجاء بجۃ نام بتے بجبجہ بانگی کہ بوقت خوابانیدن کودک کنند بجباج و بجبا بہ مرد فربہ لرزان گوشت **بخزج** کوساله
بذج بره وهو من اولاد الضأن بمنزلة العتود من اولاد المعز و جمعہ بذجان بالکسر **برج** بفتحتین سپیدی سخت سپید و سیاهی سخت
سیاه شدن چشم برجاء نعت منہ برج بالضم کوشک و یکی از دوازده بخش فلک توب مبرج نوعی از حلّها کہ صورت برج باشد بروی تبرج
خود را آراستن زن در نظر مردان ابریج بالکسر شیر زنہ **بردج** برده وهو معرب **بعج** شکم کفانیدن بکارد ع بفتحها فہو مبعوج
و بعیج و رجل بعج بکسر العین سست رفتار کانہ مبعوج البطن انبعاج لازم منہ و تبعج السحاب ای انفرج عن الودق و یقال بعج المطر الارض
بالبجہ فراخی وادی **بلوج** روشن شدن صبح ع ف ا ض ۲ یقال بلج الصبح وابلج و تبلج بمعنے و تبلج ایضاً ضحک و هش و صبح ابلج بین
البلج ای مشرق مضئ و کذا الحق اذا اتضح و یقال الحق ابلج والباطل لجلج ابلیجاج کشاده و روشن شدن بلجہ بالفتح والضم روشنی آخر
شب و کشادگی میان ابروان بلج بفتحتین مصدر منہ ابلج نعت منہ و فی حدیث ام معبد فی صفة النبی صلی الله علیہ وآلہ ابلج الوجہ ای مشرقہ
بهجۃ خوبی یقال هو ذو بهجۃ بهاجہ مصدر منہ ع بضمہما بهیج نعت منہ و قولہ تعالیٰ من کل زوج بهیج و شادمانہ شدن ع ک آ ف ۲
بهج نعت منہ و بهیج ایضاً و یقال بهجنے و ابهجنے ای سرنی و ابهجت الارض ای بهج نباتها ابتهاج شادمانہ شدن **بهرج** ناسره معرب
یقال درهم بهرج **بائجۃ** سختے یقال باجتهم بائجۃ ای اصابتهم داهیۃ و یقال انباجت علیهم بوائج منکرة ای انفتقت علیهم دواه و تبوج
البرق ای لمع وانکشف **فصل التاء** اُترجۃ بضمتین واترج ترنج و حکی ابو زید ترنجۃ و ترنج ترج بالفتح نام موضعی و فی المثل هو
اجرا من الماشے بترج و هی ماسدة **تاج** افسر یقال توجہ فتتوج ای البسہ التاج فلبسہ و یقال العمائم تیجان العرب **فصل الثاء** **ثواج**
بالضم بانگ و فریاد گوسفند **ثبج** میان کتف و پشت و میانہ هر چیزے و بلندے ریگ و ثبج الراعی بالعصا اذا جعلها علی ظهره و جعل
یدیہ من ورائها و ثبج الکتاب والکلام لم یبینہ اثبج بهن پشت وانبج بیرون آمده پشت و ثبج الرجل ای اقعی علی اطراف قدمیہ **ثج**
روان کردن آب و خون قربانی ع ف ا ض ۲ و فی الحدیث افضل الحج العج والثج ثجیج الوادی سیلہ مطر ثجاج باران ریزان قولہ تعالیٰ
وانزلنا من المعصرات ماءً ثجاجاً **ثلج** برف و باریدن برف ع ف ا ض ۲ ارض مثلوجہ التی اصابها ثلج و اثلج یومنا و ثلجتنا السماء کما
یقال مطرتنا و ثلجت نفسے ای اطمانت ثلوج مصدر منہ ثلج بفتحتین خنک شدن دل و آرمیدن از کسے ع ک آ ف ۲ رجل مثلوج الفؤاد
اذا کان بلیدا و حفر حتی اثلج ای بلغ الطین **فصل الجیم** **جرج** بفتحتین زمین درشت سنگناک و جنبان شدن انگشتری در انگشت
ع ک آ ف ۲ و شاح جرج ای جائل قلق جرجہ بفتحتین جاده و میانہ راه جرجہ بالضم خرجینہ جرج ج جریج مصغر نام مردی **جلجہ**
بفتحتین سر و کاسہ سر یقال علی کل جلجہ کذا و کذا اجلج ج **جاجہ** مهره **فصل الحاء** **حبج** درد شکم گرفتن شتر را از
خوردن عرفج ع ک آ ف ۲ بعیر حبج و ابل حبجی و حباجی مثال حمقی و حماقی حبج بتر زدن بدهان و یقال حبج الرجل ای حبق و حبجہ
بالعصا حبجات ای ضربہ بها ضربات **حج** آهنگ کردن رجل محجوج ای مقصود و حج بنو فلان فلانا اذا اطالوا الاختلاف الیہ هذا
هو الاصل ثم تعورف الاستعمال فی القصد الی مکة للنسک و حج کردن ع ف ا ض ۲ یقال حججت البیت فانا حاج و یجمع علی حج مثل
بازل و بزل و حجاج و حجیج کلک کما یقال للغزاة غزی و للعادین علی اقدامهم عدی حج بالکسر اسم منہ حجہ بالکسر یکبار حج کردن و هو
من الشواذ لان القیاس بالفتح و سال و نرمہ گوش حجج ج ذو الحجة ماه حج ذوات الحجج و ذوات القعده کلک و امراة حاجة و نسوة
حاج بیت الله بالاضافۃ اذا کن حججن و ان لم یحججن فهن حواج بیت الله فتنصب البیت لانک ترید التنوین فی حواج الا انہ لا ینصرف
کما تقول هذا ضارب زید امس و ضارب زیدا غدا فید لک بحذف التنوین علی انہ قد ضرب و باثباتہ علی انہ لم یضربہ و احججت فلانا
اذا بعثتہ لیحج و حجة الله یمین للعرب حجۃ بالضم ج حجج غلبہ کردن بحجت تقول حاجہ فحجہ ای غلبہ بالحجۃ و فی المثل لج فحج فهو رجل
محجاج ای جدل و میل فرو بردن بجراحت بجهة علاج فهو حجیج محجاج بالکسر میل جراحت و مرد حجہ گوی تحاج ای تخاصم حجاج
بالفتح والکسر استخوان ابرو محجۃ میانہ راه **حجحجہ** سپسا یکے باز رفتن یقال حملوا علیهم ثم حجحجوا و قصد کم سخن کردن و باز
ایستادن **حدج** بفتحتین حنظل کہ صلب و سخت شده باشد حدجہ یکی و منہ احدجت شجرة الحنظل حدج بالکسر کراوه و محفہ
زنان و بار حدج بالضم و احداج ج و حدجت البعیر ای شددت علیہ الحدج حداجہ لغة فی حدج حدائج ج حدج چشم انداختن بر چیزے

يقال حدجه ببصره اى رماه به وحدجه بسهم وحدجه بذنب غيره اى رماه به تحديج نكر بيستن حُندج بالضم نام مردى محدرج
تابان وروشن ويقال حدرجه اى فتله واحكمه رجل حدرجان بكسر الراء قصير مكانٌ حرج بفتح الراء وكسرها الضيق كثير الشجر
وفى قوله تعم يجعل صدره ضيقا حرجا بالفتح والكسر وهو بمنزلة وحد وفرد ودنف حرج بفتحتين تنكى وتنكشدن عع ك آف ٢
وبزه وناقه دراز باريك وچهار چوب بسته كه مرده بروى نهند وسياه شدن چشم وسركشتن وحرام شدن يقال حرج على اى حرم
حرجة كروهى از شتران ودرختان حرج حرجات ج حراج بالكسر كلك ويقال احرجه اى اثمه تحريج تنك كردن وتحرج اى تاثم واحرجه
اليه اى الجاه حرج بالكسر بزه وكوش ماهى وبهره سك از شكار وكلب محرج اى مقلد بالحرج حرج بالضم حرجج حرجوج ناقه دراز
حراجيج ج حشرجه غرغره كلو وقت مردن وترددا وازدر آن حال وترددا واز خرد رحلق قال ابن السكيت حشرج هو حسى
يعنى آشام حضيج بالكسر باقى مانده آب در حوض احضاج ج وحضجت به الارض اى ضربت وحضجت النار او قدتها وانحضج
الرجل اى التهب غضبا وفى الحديث من شاء ان ينحضج فلينحضج اى فلينقد من الغيظ ولينشق حفلج بتشديد اللام لنك زن
وانكه پاشنهاش باهم بسايد حلج پنبه بيرون كردن از تخم عع ف آض ٢ وك ٢ قطن حليج ومحلوج نعت منه حلاج پنبه بيرون
كننده محلج محلجه بالكسر تخت حلاجى محالج آهن وى ويقال حلج القوم ليلتهم اى ساروها ويقال بيننا وبينهم مخلجه بعيده حليجه با فتح
مانده وفشارده جيك وشير كه خرما در وى تركرده باشد تحليج نيز نكر بيستن ودر چيزى خرد نكر يستن حملج الحبل اى فتله فتلا
شديدا حملاج بالكسر ناى دم زدكر حمجه واحمجه اى اماله واحنج كلامه اى لواه كايلوبه المحنث حنج بالكسر اصل يقال عاد الى حنجه
وبنجه ردل وبيانه هر چيز حنج الليل دل شب وحنج الظلام كلك حاجة نياز حاج حاجات ج حوائج كلك على غير قياس كانهم جمعوا حائجة
والاصمعى ينكره بخروجه عن القياس والا فهو كثير الاستعمال حوجاء حاجت يقال ما فى صدرى به حوجاء ولا لوجاء ولا شك ولا
مرية بمعنى واحد ويقال ليس فى امرك حويجاء ولا لويجاء ولا رويغه ويقال كلمته فما رد على حوجاء ولا لوجاء اى فما رد على
سوداء ولا بيضاء اى لا قبيحة ولا حسنة حوج نيازمند شدن عع ف آض ٢ احتياج كك واحوجه اليه غيره واحوج اليه اى احتاج
متعد لازم حاج نوعى از خار فصل الخاء خبجه بالعصا اى ضربه بها وخبج بها اى حبق خبرنجه كوارندكى غذا جسم خبرنج
اى ناعم ربح خجوج باد سخت ودبيان خجخجه سخت كذشتن باد وسر دركش شدن وكوفته حال كشتن واخبج الجمل فى سيره
اى اسرع مع التواء خداج زادن پيش از مدة وضع عع ف آك ٢ خدجت الناقة اذا جاءت بولدها قبل الوقت فهى خادج والولد
خديج وان كان تام الخلق وفى الحديث كل صلوة لا يقرء فيها بام الكتاب فهى خداج اى نقصان واخدجت الناقة اذا جاءت بولدها
ناقص الخلق وان كانت ايامه تامة والناقة مخدج بكسر الدال والولد مخدج بفتحها ومنه فى حديث على مخدج اليد اى ناقص اليد واخدج
الصيف اذا قل مطرها خدلجه بفتحتين وتشديد اللام زن سطبر بازو وساق خروج مخرج بيرون شدن عع ف آض ٢ مخرج
ايضا جاى بيرون شدن يقال خرج مخرجا حسنا وهذا مخرجه اخراج مخرج متعد فيه والمخرج المفعول والموضع والوقت ايضا يق
اخرجنى مخرج صدق وهذا مخرجه وهو مخرج استخراج از خود بيرون آوردن وبيرون آوردن خواستن خرج خراج بفتحتين باج
اخراج اخاريج اخرجه ج خرج بالسكون بيرون شدن خلاف دخل ونام جائى در يامه وابركه برآيد يقال خرج له خراج حسن تخريج
بيرون آوردن وبرساختن خرجه فى الادب فتخرج وهو خريج فلان مثال فتيق بمعنى مفعول ناقة مخترجه وهى التى خرجت على
خلقة الجمل خرج بالضم باردان ومنه بالفارسية خرجينه خرجه بالكسر وفتحتين ج مثال حجر وحجره خراج بالضم ريش ومبدكى بر
روى پوست ورجل خرجه ولجه مثال همزه اى كثير الخروج والولوج خارجى انكه بنفس خود مهتر شود بى اصالت ويكى از كروهى كه
ايشان را بنو الخارجيه كويند وقولهم اسرع من نكاح ام خارجه وهى امرأة ولدت كثيرا من قبائل العرب كانوا يقولون لها خطب
المقول نكح وخارجة ابنها ولا يعلم ابوه خرج بفتحتين ابيض سيه سپيد شدن يقال كبش اخرج وظليم اخرج بين الخرج اخرجاج مثل
خرج وخرجاء من الشاة التى ابيضت رجلاها مع الخاصرتين وتخريج الراعية المرتع ان ناكل بعضه وتترك بعضا ارض مخرجه التى
نبتها فى مكان دون مكان عام فيه تخريج اى خصب وجدب خريج بازيچه وهى لعبة للعرب يقال لها خراج مبنيا على الكسر مثال قطام
مخارجه انكشتان در روى كسى زدن بوقت جنك تخارج دو كروه رو باروى جنك كردن عيش مخرنجج بكسر الفاء عيش فراخ
وفى الحديث انه كره السراويل المخرفجه قالوا هى التى تقع على ظهر القدمين خزرج باد جنوب وقبيله انصار وهى الاوس والخزرج
ابنا قيلة وهى امهما نسبا اليها خفج نوعى از بيمارى شتر عع ك آف ٢ بعير اخفج نعت منه خفاجه نام حيى از بنى عامر غلام خفج و
خناج فى بضمتها كودك با كوشت خلج كشيدن وبيرون كردن عع ف آك ٢ خلجه واختلجه بمعنى خلوج خلجان چشم پريدن عع ف آ

حدرج
حرج
مسمى در خلقت
حشرج
حضج
حفلج
حلج
حمج
حنج
حنج
حوج
خبج
خبرنج
خجج
خدج
خدلج
خرج
ينال
خرفج
خزرج
خفج
خلج

ضيع ورك ٢

من ٣ وک ٣ يقال خلجت عينه واختلجت اى طارت واشاره كردن بچشم وابرو ومنه يقال خلجه بعينه ومشغول كردن يقال منه خلجته
امور الدنيا اى شغلته وخلجت الناقة اى فطمت ولدها فهى خلوج وهى التى اختلج عنها ولدها فقل لذلك لبنها وخلجته اى طعنته
والمخلوجة الطعنة ذات اليمين وذات الشمال والراى المصيب خلج بفتحتين درد استخوانها از ماندگى وكوفتگى جع ك آف ٣ وبريدن
چشم فهى عين خلجة بكسر اللام وتخلج المفلوج فى مشيته اى تفكك وتمايل وتخالج فى صدرى منه شىء اذا شككت خلج بضمتين كرد هى
از عرب وكشتيهاى خرد خليج شاخى از دريا وجوى وكرانه جوى ورسن وكاسه بزرك خلج بضمتين ج خلنج بالنون درختى وهى معربة
خدنك خلانج ج خنج بفتحتين سستى واصبح فلان خنجا اى فاترا **فصل الدال** ديباج بالكسر ديبا فارسى معرب وجمع على
ديابيج اودبابيج على ان تجعل اصله مشددا كما قلنا فى الدنانير ديباجتان دو رخسار ديباجه روى كاه قال ابن السكيت ما بالدار ديبج بالكسر
مشددا اى احد وشك ابو عبيد فى الجيم والحاء قال الجوهرى سالت عنه فى البادية جماعة من الاعراب فقالوا ما بالدار دبى وما زادوا
على ذلك **دجه** بالضم تيرگى وتاريكى ليلة دجوج وليل دجوجى وناقة دجوجية وبعير دجوجى اى شديد السواد وناقة دجوجاة
اى منبسطة على الارض ورجل مدجج بفتح الجيم وكسرها اى شاك فى السلاح وتدجج فى شكته اى دخل فى سلاحه ودججت السماء اى تغيمت
دجيج دجيجان نرم رفتن جع ت أ ك ٢ يقال مر القوم يدجون على الارض اى يدبون فى السير قال ابن السكيت ولا يقال هذا للواحد وهم
الداجة وقولهم هم الحاج والداج قالوا الداج الاعوان والمكارون ويقال ما ترك من حاجة ولا داجة الا ايتها اتباع للحاجة ويقال
هؤلاء الداج وليسوا بالحاج دجاج بالفتح والكسر والاول افصح ماكيان دجاجة يكى للذكر والانثى بالهاء على انه واحد من جنس مثل
حمامة وبطة دجاجة ايضا يك زغو نه ريسمان دجدجة تاريك شدن شب وبانك كردن مرغ ان را **دحرجة** كرد كردانيدن چيزى را دحراج
بالكسر كذلك يقال دحرجته فتدحرج مدحرج چيزى كرد دحروجة بالضم كوبك سركين جعل **دروج** درجان رفتن جع ف أض ٢ درج
الرجل والضبى اى مشى ودرج اى مضى لسبيله ودرج القوم واندرجوا اى انقرضوا وفى المثل اكذب من دب ودرج اى اكذب الاحياء
والاموات قال الاصمعى درج الرجل اى لم يخلف نسلا ودرجت الناقة وادرجت اذا جاوزت السنة ولم تنتج فهى مدارج بالكسر اذا كانت
تلك عادتها وادرجت الكتاب طويته ودرجه الى كذا واستدرجه اى ادناه منه على التدريج فتدرج هو دروج بالفتح بادية يقال ريح
دروج وقدح دروج مدرجة جاى رفتن وكذا شاه وقولهم خل درج الضب اى طريقه ورجعت الى ادراجى اى الى الطريق الذى جئت منه ادراج
اى طرق درجة پايه درج ج وپايگاه درجات ج درجة بالضم لغة فى درجة وهى المرقاة ونوعى از سنگخوار درج بالسكون والحركة كاغذ
نبشته ونوشته نامه يقال انفذته فى درج الكتاب اى فى طيه ويقال ذهب دمه ادراج الرياح اى هدرا درج بالضم دوكدان ولعبة زنان
كه پيرايه وجواهر در وى نهند درجة هى خرقة او شىء يدخل فى حياء الناقة ثم تشم فتظنه ولدها فترامه قال ابو زيد اذا ارادوا ان تربم
الناقة ولد غيرها شدوا انفها وعينيها وحشوا حياءها مشاقا ودرجا فيتركونها اياما فيا خذها لذلك غم مثل المخاض ثم يحلون الرباط
عنها فتخرج ذلك الخرق وهى ترى انه ولدها فاذا القته حلوا اعينها وقد هيئوا لها حوارا فيدنونه اليها فتحسبه ولدها فترامه ويقال
للذى يشد به عيناها الغمامة والذى يشد به انفها الصقاع والذى يحشى به الدرجة والجمع درج دراج دراجة نوعى از مرغان رنگين
چون تذرو وماننده ان للذكر والانثى سواء ويختص حيقطان للذكر منها ارض مدرجة زمين دراج ناك دراجة بالفتح حالت بر رفتن امدن
كودك خرد دراج ايضا نام جائى **دعج** بالتحريك فراخ وسياه بيكشيدن سياهى چشم عين دعجاء نعت منه ورجل ادعج اى اسود و
العرب تسمى اول المحاق الدعجاء وهى ليلة ثمانية وعشرين والثانية السرار والثالثة الفلتة وهى ليلة الثلاثين **دعلجة** رفتن وامدن
دعلج نام اسپى **ادلاج** باول شب رفتن ادلاج باخر شب رفتن وهو افتعال والاسم من الاول دلج بالتحريك ومن الثانى دلجة بالفتح
والضم دالج دلو تهى كننده دلوج مصدر منه ع ف أض ٢ مدلج مدلجة موضع دلو تهى كردن چون حوض وجزان مدلج بالضم قبيله
از كنانه دولج خانه وحش وسبع مثل تولج **دموج** در امدن واستوار شدن بجائى يقال دمج الشىء واندمج وادمج وادرج قال ابو عبيد
كل هذا اذا دخل فى الشىء واستتر فيه نصل مندمج اى مدور وتدامجوا عليه اى تعاونوا وليل دامج اى مظلم مدامجة مدارا كردن باكسى ومنه
الصلح الدماج بالضم وهو الذى كانه فى خفاء ويقال هو التام المحكم وادمجت الشىء اذا لففته فى ثوب والمدمج المدمج مع ملاستة وايضا
القدح دملوج بازو بند دملج كذلك المدملج المدمج مع ملاسة وايضا القدح الاملس **دهمجة** كام نزديك وبشتاب نهادن **دهانج** شتر
دوكوهانه فارسى معرب دهنج بالضم وفتح الهاء وكسر النون نوعى از جواهر كه از ادهنج خوانند **فصل الذال** ذاج بدم دركشيد
ابراسخت ع بفتحها وپاره كردن مشك ودميدن در وى انذاجت القربة اى تخرقت **رباجة** بالفتح كولى وهى بلادة رتاج
بالكسر بند در مرتاج كليدان ارتجت الباب اغلقته وارتجت الناقة اذا اغلقت رحمها على الماء وارتجت الدجاجة اذا امتلا بطنها بيضا

خنج — دبج — دج — دحرج — درج — دعج — دعلج — دلج — دمج — دملج — دهمج — دهنج — ذاج — فصل الراء — ربج — رتج

دارتج على القارى مجبولا اذا لم يقدر على القراءة وكذلك ارتج عليه بالتشديد ورتج الرجل ولا تقل ارتج عليه بالتشديد ورتج
الرجل في منطقه بالكسر اذا استغلق عليه الكلام رتج بفتحتين در بزرك وكذلك الرتاج ومنه رتاج الكعبة مراتج راهها
تنك رج جنبانيدن ع ف ص رجاء ناقه بزرك كوهان رجرجه جنبيدن ولرزيدن وارتج البحر اى اضطرب
وفي الحديث من ركب البحر حين يرتج فلا ذمة له يعني اذا اضطربت امواجه ترجرج الشيء اذا جاء وذهب رجرج ورجراج
ومرجرج جنبان ولرزان يقال كتيبة رجراجة وامراة رجراجة التي يترجرج عليها لحمها رجرجه بكسر الرائين بانى آب
بردى لاى وهى الثريدة الملبقة ايضا رجرج كباهى رجاج بالفتح شتران وكوسفندان لاغر ومردم ضعيف حال نعجة
رجاجة اى مهزولة ردج بفتحتين ما يخرج من بطن السخلة والمهر قبل ان ياكل وهو بمنزلة العقى من الصبى برندج
وارندج پوست سياه قال ابو عبيدة اصله بالفارسية رنده ارتعاج لرزيدن وهو الارتعاد ورعج البرق وارتعج
اذا تتابع لمعانه ويقال ارتعج ماله وولده وعدده اذا كثر وارتعج الوادى اذا امتلا رائج كوز هندى رواج رواج
ع ف ص ترويج روائى دادن متاع ودرم را رهج بفتحتين كرد وارهج الغبار اى اثاره رهجيه بالفتح رهوارى
فارسى معرب **فصل الزاء** زبرج بالكسر آرايش وزر وابر تنك سرخ يقال زبرج مزبرج اى مزين زج بالضم
بيكان آهن زاهن بن نيزه زججة زجاج ج وازججت الرمح فهو مزجج اذا عملت له زجا وزججت الرجل ازجه اى طعنته
بالزج مزج بالكسر نيزه كوتاه زجج باريكى ودرازى ابرو وازج نعت منه وزججت المراة حاجبها اى دققته وطولته ظليم
ازج بعيد الخطو ونعامة زجاء زجاجة آبكينه زجاج ثلث لغات ج ازعاج ازجاى بركندن يقال ازعجه من مكانه فانزعج
مزعاج بالكسر زنى كه بر يكجاى قرار نكيرد زلج بالحركة والسكون جاى لغزان تزلج لغزيدن زلج سبك رفتن زليج
كذلك ع ف ا ك م سهم زالج يتزلج عن القوس عطاء مزلج اى قليل وويح مزلج ايضا انكه خويشتن را بقومى چسبانيده
باشد كه نه از ايشان باشد مزلاج بالكسر كليد دان كه بى كليد كشاده شود وزن لاغر سرين وانجت الباب
اغلقته زمج القربة اى ملاها زمج بفتحتين خشم كرفتن ع ع ك اف م ويقال مالى اراك مزمجا اى غضبان زمجى
زمكى بالكاف ايضا بكسر اولهما وفتح ثانيهما مع تشديد ثالثهما دمغزه مرغ زمج مثال جرد بالضم مشدد نوعى
از مرغان وجانب القوم يزامجهم بالهمزة اى باجمعهم واخذت الشيء بزامجه وزاميجه اى اكله لم ادع منه شيئا زنج
زنك زنجي زنكى وهم الزنوج قال ابو عمرو زنج بفتح الزاء وكسرها زنفليجه بكسر الزاء زنبيله فارسى معرب
زنفليجه بتقديم اللام على الباء وفتح الزاء ايضا كذلك زوج جفت حلاف فرد يقال زوج او فرد يعني جفت يا
طاق كما يقال خسا او زكا ويقال هما زوج وهما زوجان كما يقال هما سواء وهما سيان واشتريت زوجي حمام
يعني ذكرا وانثى وعندى زوجا نعل وقال الله تعالى من كل زوجين اثنين وشوى زن يقال هو زوجها وهى
زوجه وزوجته قال الله تعالى اسكن انت وزوجك الجنة ويقال زوجته امراة وزوجتها بعلا وتزوج
امراة وتزوجت رجلا وبرجل قال الله تعالى وزوجناهم بحور عين اى قرناهم بهن وقوله تعالى
احشروا الذين ظلموا وازواجهم اى وقرناءهم امراة مزواج كثيرة التزوج تزاوج مزاوجه ازدواج جفت
وقرين شدن باهم زوج ايضا پوششى كه بر هودج افكنند زاج زاك فارسى معرب زيج رشته
بنا وهو المطمر واصل حساب نجوم **فصل السين** سبجه بالضم كليم سياه وتسبج الرجل
اى لبس سبجة سبج شبه فارسى معرب سبيج سبيجه شاماكچه وهو نوع من اللبس سبابجه قومى از هند
سند كه در بصره زندان بانى كردندى والهاء للعجمة والنسب سجح بطنه بسجح اى رق ما يجئ منه من
الغائط وسجح الحائط اى طينه مسجحه بالكسر انداوه سجحه بجه نام دويت سجاج بالفتح شير بسيار آب ارض
سجسج زمين هموار نه درشت ونه نرم ويوم سجسج روز نه كرم ونه سرد وفى الحديث الجنة سجسج سحج
خراشيدن وپوست باز بردن يقال سحجت جلده فانسحج اى قشرته فانقشر ويقال اصابه شيء فسحج وجهه
وبه سحج وهو نوع من العلل في الامعاء وسحجه تسحيجا شدد للكثرة وحمار مسحج اى معضض مكدح بعير
مسحاج يسحج الارض بخفه سداج اى كذاب وتسدج اى تكذب وتخلق سرج زين واسرجت

رج
ردج
رتعج
رائج
روج
رهج
زبرج زج
زعج
زلج
زمج
زنج
زنفلج
زوج
زيج
سبج
سجح

الدابة زین نهادم ستور را سَرَنج نام آهنکری سرنجیات شمشیرهای منسوب بوی سِراج زین فروش سراج بالکسر چراغ و اقما مسرجه چراغدان سرجوجة بالضم سرشت وروش یقال هم علی سرجوجة واحدة ای اخلاق واحدة **سغنج** شترمرغ نوسکرد وهو ملحق بالخماسی بتشدید الحرف الثالث منه **سَلَج** سلجان فرو بردن لقمه بکلو ونوطم الاکل سلجان والقضاء لیان یعنی اذا اخذ الرجل الدین فاذا طولب لواه برای ما طلکه سُلَج بالضم مشدد اللام کیاهی و سلجت الابل تسلج بالضم اذا استطلقت بطونها عن اکل السُّلَج **سماجه** زشتی وزشت شدن عع بفتحهما فهو سمج وسمیج وسمج مثال ضخم وقبیح وخشن وهم سماج بالکسر واستسمجه ای تاه سمجا **سمج** سمیج ایضا شیر چرب ومزه برکشته سمهج وسملج بزیادة الهاء واللام کلُّ **سلمج** مادهٔ خرو مادیان دراز پشت و لا یقال للذکر **سمرج** وسمرجه بالتشدید سه باره خراج کردن فارسی معرب **سملج** سبک وهو ملحق بتشدید الحرف الثالث منه **سماهیج** جزیره در بحر که انرا ماش ماهی خوانند **ساج** نوعی از درخت وطیلسان سیجان ج **سواج** بالضم جائی **دنج** ٥٥ سبهج وسبهوج باد سخت سمهج کند کاه باد وسهجت الریح الارض ای قشرتها وسهج القوم لیلتهم ای ساروا وسهجت الطیب ای سحقته **فصل الشین** **شج** بالفتح سرشکستن شجاج بالکسر ج شج سرشکستن عع ف آض ۲ وک ۲ شجیج مشجوج نعت منه وقد شجج ومشجوج ومشجج شدد للمبالغة رجل اشج انکه بر پیشانی اثر شکستکی دارد ویقال شجت السفینة البحر ای شقته وشجت المفازة ای قطعتها شجیج **شحاج** بالضم بانک کردن زاغ وشترمرغ واشترعع بفتحهما ویقال للبغال بنات شحاج وللحمار الوحشی مشحج وشحاج **شرج** العیبه بفتحتین کوشه جامه دان واشرجت العیبة اذا ادخلت بین اشراجها شرج بفتحتین ایضا راه کهکشان وهو المجرة شرج الوادی منفسحه اشراج ج دابة اشرج ستور که یک خصیه وی کلان باشد شرج ایضا مصدر منه عع ک آف ۲ وکفنکی کمان وانشرجت القوس ای انشقت شریج نوعی از چوب شریجه کمانکه از وی سازند وکجک وان بار دانست که از کیا بافند بجهة بار خربزه وجز آن شرج بالسکون آب راه از سنکستان بزمین نرم شراج شروج ج ونام جائی ونام آبی وخره نهادن خشت وماننده وکونه یقال هذا شرج هذا ای مثله وهما شرج واحد ای ضرب واحد شرجان فرقتان ولونان مختلفان من کل لون تشریج بخیه دور دور زدن جامه را یعنی نکنده کردن وآمیختن کوشت پخته باخام **شفارج** مثال علابط پیشیاره فارسی معرب یقال ما ذقت **شماجا** بالفتح ای شیئا واصله ما یرمی من العنب بعدما یؤکل **شمج** نکنده کردن جامه ناقة شمجی بفتحات ای سریعة بنو شمج دو قبیله مردم از قضاعة وفزاره **شمرجه** دراد وروبناه دوختن جامه را **شمرج** بضمتین وسکون الوسط حبل تنک باقته **شنج** درکشیدکی وترنجیدکی عع ک آف ۲ یقال شنج جلده وانشنج وتشنج بمعنی وشنجة انا فرس شنج النسا وهو مدح لها لانه اذا شنج نساه لم تسترخ رجلاه ویوصف الغراب بذلک ایضا **فصل الصاد** **صاروج** آهک آمیخته باخاکستر وغیر آن فارسی معرب وکذا کل کلمة فیها صاد وجیم لانهما لا یجتمعان فی کلمة واحدة من کلام العرب **صلج** بالضم والتشدید پیله الواحد صلجة معرب ایضا صولجان چوکان معرب صوالجة ج والهاء للعجمة **صنج** بفتحتین قندیلها صنجه یکی ببدی معرب **صنج** چنک وسنج معرب صنجة المیزان سنک ترازو ولا تقل بالسین **صهریج** بالکسر حوضچه آب صهاریج ج برکه مصهرجه حوضچه بصاروج براورده **فصل الضاد** **ضج** ضجیج بانک وفریاد کردن ضجه بانک عع ف آک ۲ واضج القوم اضجاجا اذا جلبوا وصاحوا فاذا فزعوا من شیء وغلبوا قیل ضجوا ضجیجا ضجوج ناقه فریادکنان بوقت دوشیدن وبار کردن مضاجة ضجاج بانک وفریاد کردن باهم والاسم ضجاج بالفتح **ضرج** شکافتن ضرجه ای شقه عین مضرجة ای واسعة الشق انضراج ای انشقاق وانساع وانضرج ما بین القوم ای تباعد ما بینهم وتضرج بالدم تلطخ به وتضرجت لفائف البقل اذا تفتحت وتضرج البرق ای تشقق تضریج رنگ سرخ کردن جامه را وهو دون المشبع وفوق المورد وخون آلود کردن یقال ضرج انفه ای ادماه اضریج بالکسر واحدها نمارج موضعی **ضمعج** زن تمام اندام باکوشت وکذلک ناقة ضمعج **ضوج** خم وادی اضواج ج و منتاج السهم عن الهدف ای مال عنه **فصل الطاء** **طرج** بالضم مورچه **طسوج** بالفتح مشدد ادانه ودو حبه طساسیج ج **فصل العین** **عشوج** بالفتح شترضخم **عج** عجیج آواز برداشتن عع ف آض ۲ وفی الحدیث افضل الحج العج والثج وهو آکرانس کرد وعجعج ای صوت مرارا عجه بالضم خاکینه عجاج بالفتح کرد و دود عجاجة اخص منه وایضا شتران بسیار واعجت الریح و عجت ای اشتدت واثارت الغبار یوم معج روز کرد ناک ریاح معاجیج ضد مهارین وعججت البیت دخانا فتعجج ای امتلأ البیت نامتلا عجاج بن روبة نام شاعری مه منه عجاج ای ذو صوت وسلاح وکل کل ذی صوت من فرس و ریح عجعجة بانک وفریاد کردن ویا راجیم کردن بلغة قضاعة کما یقولون هذا راعج خرج معج ای راعی خرج معی رجل عجعاج ای صیاح طریق عاج ای ممتلیٔ عاج

سنج سلج سمج سمحج سمهج سملج سماهج سوج سمعج شج شجج شرج شفج شماجا شمج شنج صرج صلج صنج صهج ضج ضرج ضمج ضوج طرج طسج عشج عج

و نمل شاج

علنج عرج

بكسر الجيم زجر للناقة وقد عجعجت بها وفلان يلقب عجاجة على بني فلان اي يغير عليهم و **علنج** فلان ولده اي احسن غذاءه معلنج
اي ممتلئ عروج برآمدن عع ف اض ٢ وعرج اي اصابه شيء في رجله فجمع ومشى مشية العرجان وليس بخلقة فاذا كان خلقة قلت
عرج بالكسر فهو اعرج وهم عرج وعرجان ومصدره عرج بالتحريك وهو ايضا دلوك الشمس وانعراجها نحو المغرب اي ميلها يقال
همت الشمس بعرج اي بمغيب ويقال ما اعرجه الله وما اشد عرجه ولا تقل ما اعرجه في التعجب لان ما كان لونا او خلقة في الجسد لا يقال
منه ما افعله الامع اشد عرجان بفتحتين لنكان رفتن امر عريج كار نا استوار وعرج البناء اي ميله فعرج وعرج عليه اي اتام
وعرج على المنزل اي حبس مطيته عليه واقام وكلك التعرج ويقال منه ما لي عليه عرجة بالضم ولا تعريج ولا تعرج اي توقف انعراج
ميل كردن منعرج الوادي منعطفه يمنة ويسرة معرج بالكسر نردبان ومنه ليلة المعراج معارج معاريج ج معارج ايض برآمدن
جاها قال الاخفش ان شئت جعلت واحد المعاريج معرجا بالفتح والكسر مثل مرقاة عرجاء كهنا وقال الاصمعي العرنجاء بالضم
وفتح بعده في الوردان ترد الابل يوما نصف النهار ويوما غدوة عرج بالسكون منزلى برراه مكه عرجي نام شاعري منسوب
بدان منزل وكله از شتر وذلك نحو من الثمانين وقال ابو عبيدة ماة وخمسون وفويق ذلك وقال الاصمعي خمسماة الى الالف

عرفج عسج عسلج عفج عفضج علج

عرج بالكسر مثله اعراج ج واعرجت اي وهبت عرجا من الابل عريج نام حمير بن سبا **عرفج** درختي عرفجة يك بن ازدي ونام
مردي **عسج** مد العنق في المشي ومنه بعير معساج عوسج نوعي از خار عوسجة يكي ونام مردي **عسلج** بالضم ما لان واخضر
من قضبان الشجر والكرم واول ما ينبت وعسلجت الشجرة اخرجت عساليجها **اعفاج** رودهاي مردم واسب وسباع وهو
مثل المصارين لذوات الخف والظلف عفج بفتحتين عفج بالكسر عفج بكسر الوسط يكي عفج زدن عفجه بالعصا اي ضربه بها ويكنى به
ابض عن الجماع معفاج الشذ دن وتعفج البعير في مشيه اي تعرج عفنج احمق ضخم **عفضاج** بالكسر ضخم سست كوشت عفاضج
بالضم كلك **علج** بالكسر كور خر وكبركه هيچ دين ندارد علوج اعلاج معلوجا بالكسر وفتح اللام ممدودا وعلجة بالكسر وفتحتين
ج ويقال فلان علج مال كما يقال ازاء مال معالجة علاج مرو سيدن به بيمار وجزان وبنرد كردن بعلاج يقال عالجته فعلجته اي غلبته
بالعلاج واستعلج جلد فلان اي غلظ فهو مستعلج الخلق ورجل علج بكسر اللام اي شديد عالج موضعي ببادية وشتري كه علجان خورد
وان كياهيست علج بفتحتين خرما بنان خرد واعلنجت الارض اي طال نباتها واعلنجت الامواج اي التطمت علجن بزيادة النون ناقة

عمج عنج

اكنده كوشت معلهج بفتح الهاء بي اصل **عمج** شتاب رفتن وهو قلب معج ف اك ٢ تعمج پيچ پيچان رفتن سهم عموج اي متلو في
ذهابه وتعمجت الحية اي تلوت في مرها عوبج مار عمج بالضم والتشديد كك قال قطرب هو العمج بفتحتين محققا **عنج** نوعي از
رياضت شتر ومنه عنجت البعير اعنجه بالضم والاسم العنج بالتحريك وهو ان يجذب الراكب خطامه فيرده على رجليه عناج بالكسر يكي
از رسنهاي دلو وهو حبل او بطان يشد في اسفلها الى العراقي يقال منه عنجت الدلو اعنج عنجا عنجوج بالضم اسب نيك عناجيج

عوج

ج عنجج بزرك **عوج** بفتحتين كژشدن عع ك اف ٢ وكژي در بالاي چيزي ايستاده چون ديوار ودرخت ومانند آن عوج بالكسر
وفي عوده وخاطره عوج بالفتح اعوج نام اسپي ام اعوجيات منسوب بوي وليس في العرب فحل اشهر ولا اكثر نسلا منه عوجاء
شتر لاغر باريك وكمان رجل اعوج مرد بدخو عوج مقيم بودن بجائي ومقيم كردن كسي را عع ف اض ٢ لازم متعد يقال عجت
بالمكان وعجته بالمكان وكشيدن مهار شتر سپاسي خم دادن كردن شتر را بكشيدن مهار وانعاج عليه اي انعطف عليه علنج
ايستاده وفلان ما يعوج عنه اي ما يرجع عنه اعوجاج كژشدن عصا معوجة وعوجت الشيء فتعوج عاج استخوان پيل

عوهج

عاجه يكي عواج عاج فروش عاج بكسر الجيم زجر للناقة **عوهج** دراز كردن از آهو وشتر مرغ وشتر وما اعيج من كلامه بشيء
اي ما اعبا به وما اعوج به كك بلغة بني اسد ويقال ما عجت به اي لم ارض به ويقال شربت ماء فما عجت به اي لم ازد منه و
تداويت فما عجت به اي لم انتفع به **فصل الغين** فرس مغلج بالكسر اسب هموار ويكسان رونده غلج مصدر منه

غلج غمج غنج غوج فج فنج

عع ف اك ٢ تغلج ستم كردن **غمج** فرو خوردن آب عع ف اك ٢ وعلى العكس ايض لغة غمجة بالفتح والضم پس خورده وجرعه
غنج بضمتين وسكون الثاني كرشمه غنجت الجارية وتغنجت فهي غنجة غنج بالتحريك مصدر منه وشنج في لغة هذيل يقال فلان
غنج القوم اي شيخهم فرس **غوج** اللسان اي واسع جلد الصدر وغاج يغوج اي تثنى وتعطف **فصل الفاء** فاسج شتر
جوانه ابستن ويقال عدا حتى افنج اي اعيا وانبهر وقولهم هو بر لا يفنج اي لا ينزع **فج** راه كشاده ميان دو كوه فجاج بالكسر
ج وفججت ما بين رجلي افجها بالضم فجا اذا فتحت ويقال يمشي مفاجا وقد تفاج وقوس فجاء وفجواء بينة الفجج اذا بان وترها
عن كبدها وكذا فجواء ورجل افج نعت منه وافجت النعامة اي القت ما في بطنها يعني سركين افكند وافج الرجل اسرع وحافر مفج

اي مقبب

مقبب وهو محمود فنج بالکسر خربزه شامی یعنی هند وانه وکلشیئ من البطیخ والفواکه لم ینضج نفج رجل نفاج کثیر الکلام **افجج** انگه
پیشهای پای نزدیک نهد وپاشنها دور فجج رفتار روی عع بفتحهما تفجج فی مشیته مثله وهو ایضا مثل التفشج وهوان یفرج بین
رجلیه اذا جلس تفجیج کذلک وافج الرجل حلوبته اذا فرج ما بین رجلیها لیحلبها **فرج** بفتحتین کشایش عع ف آ ک ۲ یقال فرج الله
عنک غمک وفرج الله بمعنی فرج بالسکون عورت وجای ترسناک قال ابو عبیدة فرجان بفتحات سند وخراسان فرجه بالفتح
از تنگی ودشواری بیرون آمدن فرجه بالضم شکاف یقال بینهما فرجة ای انفراج فرج بالکسر انکه راز پنهان ندارد فرج بضمتین
مثله وهو ایضا القوس البائنة عن الوتر فارج فریج کذلک افرج الذی لا یلتقی الیتاه لعظمهما وهی فرجاء فرج بالتحریک مصدر منه
وهمیشه کشاده عورت بودن عع ک آ ف ۲ فهو فرج نعت ودر الحدیث لا یترک فی الاسلام مفرج فهو القتیل یوجد فی ارض لا نکون
عند قریة فانه یودی من بیت المال وقال ابو عبیده هو الذی یسلم ولا یوالی احدا فاذا جنی جنایة کان ذلک علی بیت المال ولا عاقلة
له ویروی بالجیم والحاء دجاجة مفرج ما کان با جوزه فروجة بالفتح والتشدید جوزه فراریج ج **افرنج** جلد الجمل اذا شوی و
یبس اعالیه **فرتاج** بالکسر یکی از نشانهای شتر **فشج** پایها از هم دور نهادن در رفتن عع ف آ ک ۲ یقال فشج فبال وکذلک فشج
وتفشیج مثل تفشج وتدتر تفشج بن سوی خوی کردن **فلج** نام موضعی وجوی خرد وبیرونی ودستکاری با فتن عع ف آ ض ۲ یقال
فلج علی خصمه وفی المثل من یأت الحکم وحده یفلج وافلجه الله علیه والاسم الفلج بالضم وافلج الله حجته ای قومها واظهرها وقسمت کردن
میان کسی ودو نیم کردن یقال فلجته فلجین وهی الفلوج الواحد فلج بالفتح والکسر وکرند وخراج برید کردن وزمین شکافتن بجهة
زراعت وکلما شقفته فقد فلجته فلوجه بالتشدید زمین صالح مر زراعت را فلالیج ج ومنه سمی موضع فی الفرات فلوجة فلج بالکسر
پیمانه معروف فلج بفتحتین جوی خرد افلاج ج وکشادگی دندانهای پیش رجل افلج الاسنان وامراة فلجاء الاسنان نعت منه قال
ابن درید لا بد فیه من ذکر الاسنان سهم فالج ای فائز تقیز فالج مثل فلج وهو المکیال وعلت برجای ماندگی ومنه فلج الرجل مجهولا
فهو مفلوج ومنه قیل لشقة البیت فلیجة فالج شتر ضخم دو کوهانه ونام مردی وهو فالج بن خلاوة الاشجعی ومنه قولهم انا من هذا
الامر فالج بن خلاوة ای بری فلیجه یک تخته از دامنهای خیمه وتفلجت قدمه ای تشققت **فنزج** نوعی از رقص عجم که از اینجه کوید
دستهای یکدیگر گرفته رقص کنند **فوج** گروه مردم فووج افواج ج افاوج افاویج جمع الجمع فانجه فراخی میان دو بلندی افاجه
دویدن وشتاب رفتن **فیج** پیک فارسی معرب فیوج ج **فیهج** پیمانه شراب معرب وخمر **فصل القاف** **قبج** کبک
فارسی معرب لان القاف والجیم لا یجتمعان فی کلمة من کلام العرب قبجة یکی تقع علی الذکر والانثی کالحمامة ویعقوب یختص بالذکر منه
کالظلیم من النعامة ویعسوب من النحل وحیقطان من الدراجه وصدی او فیاد من البومة وخرب من الحباری ومثله کثیر **فصل
الکاف** **کراج** بالضم والتشدید کره فارسی معرب کرج الخبز وتکرج کره بر آوردن نان **کوسج** کوسه فارسی معرب ونوعی
از ماهی **کیلجه** پیمانه کالجرج والهاء للعجمة **فصل اللام** **لبجت** به الارض مثل لبطت ای جلدت به الارض ولبج به اذا صرع
وسقط وبرک لبج وهو ابل الحی اذا اقامت حول البیوت بارکة کالمضروب بالارض **لجاجة** ستهیدن عع ف آ ک ۲ وبعکسها الجاج
کذلک لجوج نعت منه وکذا لجوجه والهاء للمبالغة ملاجة دراز کشیدن خصومت رجل لجة مثال همزة ای لجوج لجلجه کوداییدن
سخن در دهان تلجلج فی الکلام تردد ویقال الحق ابلج والباطل لجلج وسمعت لجتهم وضجتهم ای اصواتهم والتجت الاصوات ای
اختلطت لجة الماء بالضم معظمه ولج کذلک ومنه بحر لجی لج ایضا شمشیر والجت السفینة ای خاضت اللجة والتج البحر التجاجا ای اختلطت
امواجه یلنجوج یلنجج الننجج چوبی خوشبوی **لجج** استوار شدن شمشیر در نیام عع ک آ ف ۲ مکان لحج ای ضیق ملاحج مضایق
ملتحج پناه مثل ملتحد والتحجه الیه الجاه الیه والتحصه الیه ولحجت علیه الخبر اذا خلطته واظهرت غیر ما فی نفسک ولحوجت علیه الخبر
کذلک **لزج** الشیئ ای تمطط وتمدد فهو لزج ولزج برای عرابه لزوجه لغزانی وچفسانی چیزی چون سریشم وجزان وخطمی وتلزج راسه
اذا غسله فلم ینق وسخه وتلزج النبات ای تلجن وتلصق **لعجه** الضرب سوختا ورازدن ای المه واحرق جلده ومنه هوی لاعج
ولعج فی صدره شیئ مثل خلج **الفج** الرجل ای افلس فهو ملفج بفتح الفاء مثل احصن فهو محصن واسهب فهو مسهب فهذه الثلثة
جاءت بالفتح نوادر **لمج** بکنجهای دهان خوردن عع ف آ ض ۲ ملامج گرداگرد اندرون دهان تلمج لب لیسیدن مثل تلمظ ویوم
ما ذقت شماجا ولا لماجا ای شیئا وما تلمج عنه بلماج وهو ادنی ما یؤکل وما لمجوا ضیفهم بشیئ ای ما لهنوا ضیفهم بشیئ یعنی ناشتا
نشکستند مهمان را بچیزی بشیئ سمج لمج بالکسر والسکون سمیج لمیج اتباع **لهج** بفتحتین شیفتگی کردن وحریصی نمودن عع ک آ
ف ۲ یقال لهج بداءا غری به فثابر علیه والهج الرجل اذا لهجت فصاله برضاع امهاتها فیعمل عند ذلک اخلة یشدها فی الانف

نفج فرج فریج فرنج فتج فلج فنزج فوج فهج فیج کرج کیلج لبج لجج لزج لعج لفج لمج لهج

لنآؤ برتضع الفصيل لهجه بالتحريك والتسكين زبان يقال فلان فصيح اللهجة تلهيج نهاری دادن بعنى ناشناشكستن الهيجاج نيم
خفته شدن شير وكلُّ كل مختلط ودايت امر فلان ملهاجا اے مختلطا والهاجت عينه اے اختلط بها النعاس لهوجه ناتمام وخام
كاری يقال شواء ملهوج اذا لم ينضج وقد لهوجت اللحم وتلهوجته اذا لم تنعم طبخه ويقال لهوج امره ناتمام كرد كار خود را **فصل**
الميم **ماج** آب شور وتلخ موجه مصدر منه عغ بضمتين مج ماش وانداختن شراب وخدو از دهن عغ ف آص ؟ والمجت
نقطه من العلم اے ترشّشت شيخ ماج الذی يسيل ريقه ولا يستطيع حبسه من كبره احمق ماج كلك وناقة ماج ايض مجاج مجاجه خدوی
انداخته ويقال مجاج المزن ومجاج النحل ومجاج العنب للمطر والعسل والشراب ومجاج الشئ عصارته مجمجه سخن ناپيدا كفتن وحروف را
بی نقطه واعراب نبشتن وامج الفرس اذا بدأ بالجری قبل ان يضطرم وامج الرجل اذا ذهب فی البلاد **محج** جنبانيدن دلو در چاه
تا پر شود وجماع كردن يقال منه محجها اذا جامعها **مذحج** بكسر الحاء پدر قبيله از يمن **مرج** چراگاه وبچرا گذاشتن ستور داعغ
ف آص ؟ وقوله تعالی مرج البحرين يلتقيان اے خلاهما لا يلتبس احدهما بالاخر وامرج ومرج بمعنے مرج الخطباء موضعی بخراسان مرج
راهط موضعی بشام يوم المرج دو حرب مروان بن حكم مرج القلعة بفتح اللام منزلی در باديه مرج بالتحريك جنبيدن خاتم در انگشت
غع ك آف ؟ يقال مرج الخاتم ای قلق ومرج السدين والامر اے اختلط واضطرب ومرجت امانات الناس اے فسدت ومنه الهرج والمرج
وهما الاضطراب وانما سكن المرج لازدواج الهرج امر مريج اے مختلط وامرجت الناقة اے القت ولدها بعدما يصير غرسا ودما مارج
من نار اے نار بلا دخان مرجان مروارید خرد **مزج** عسل وآميختن شراب وجز آن مزاج الشراب آنچه بوی آميزند شراب را مزاج البدن
ما ركب عليه من طبائع موزج موزه فارسی معرب موازجه وان شئت تحذف الهاء **مشج** آميختن عغ ف آك ؟ مشج بالكسر
ومشيج آميخته امشاج ج مثال يتيم وايتام نطفة امشاج آب مرد وزن بهم آميخته **معج** بشتاب رفتن يقال معج الحمار والريح و
فرس معوج على فعول وقد مر يمعج بالفتح اے مر مرا سهلا ومعج الفصيل ضرع امه اذا لهزه يعنی بسر زد پستان مادر را **ملج** بلبها
كرفتن كودك پستان را املج الصبی امه اے رضعها وامتلج الفصيل اے امتص املاج شير دادن كودك را وفی الحديث لا تحرم الاملاجة
ولا الاملاجتان ومنه قيل ملجان ومصان للرجل اللئيم الذی يرضع الابل مالج بفتح اللام ماله فارسی معرب **موج** كره كردن آب
عغ ف آص ؟ والناس يموجون ای يضطربون **مهجه** بالضم خون وخون دل وجان شحم امهج بالضم پيه تنك لبن ماهج
امهجان شير تنك **فصل النون** **نووج** جنبيدن ورفتن باد يقال ناج فی الارض اے ذهب وناجت الريح ولها نئيج اے مر سريع
مع صوت وناج الی الله تعالی فی الدعاء ای تضرع نائجات الهوام صوائحها **نبج** سك سخت آواز وهو الابح ايض يقال كذبت
نباجتك اذا حبق وضرط نباج بالضم الضراط ونباج الكلب كك نبيج الكلب بمعنے نباح الكلب ونبجه كلب نباجی سك سخت آواز
نباج بالكسر دهی در باديه انبجات بكسر الباء داروهای پرورده منبج بكسر الباء موضعی والمنسوب منبجانی بفتح الباء عجين انبجان
خمير خاسته ولم يات على هذا البناء الا حرفان يوم ارونان وعجين انبجان وفی بعض الكتب بالخاء المعجمة **نتاج** بالكسر زه
يقال نتجت الناقة نتاجا يستعمل مجهولا ونتجها اهلها نتجا وانتجت الفرس اذا حان نتاجها اے استبان حملها وكك الناقة فهی
نتوج ولا يقال منتج وانت الناقة على منتجها اے الوقت الذی تنتج فيه ويقال للشاتين اذا كانتا سنا واحدة فهما نتيجه ويقال
غنم فلان نتائج اے فی سن واحدة **نجج** بجيج زه كردن ريش وجراحت عغ ف آك ؟ ونججت الرجل حركته وتنجنج لحمه اے كثر واسترخی
ونجنج ابله اذا ردها على الحوض نجنجه تردد كردن در كار ای در عزيمت ونجنج امره اذا هم به ولم يعزم عليه وكود بر گشتن بوقت ترس
نخج جنبانيدن يقال نخجت الدلو ونخجها اے خضخضها ونخج الرجل امرأته اے باضعها نخيجه مسكه دوباره ويتقدم الجيم على الخاء
ايضا **نسج** بافتن جامه عغ ف آص ؟ وك ؟ نساجه جامه باف منسج بفتح السين وكسرها اسر كار منسج بكسر الميم كار چوبه كه بروی
بافند منسج الفرس فرود سر كتف است ونسجت الريح الربع اے تعاورته ريحان طولا وعرضا وفلان نسيج وحده ای لا نظير له
ولم ينسج على منواله غيره **نشج** بالتحريك راه كذر آب انشاج ج نشيج خفه كريستن عغ ف آك ؟ يقال نشج الباكی ونشج الحمار
بصوته ای ردده وكذلك نشج الزق والجب والقدر اذا غلا ما فيه حتی يسمع له صوت **نضج** رسيدن ميوه وپختن هر چيزی
چون كوشت وريش وماده فهو نضيج وناضج وانضجته انا ورجل نضيج الرای محكمه ونضجت الناقة بولدها بالتشديد اذا جاوزت
السنه ولم تنتج فهی منضج ونوق منضجات **نعج** سپيدی خالص وسپيد شدن عغ ف آص ؟ مثل طلب يطلب طلبا ناعجه ناقة
سپيد وزمين نرم نواعج شتران تيز رو ونعجت فی سيرها اے معجت نعجه ميش نعاج نعجات ج نعاج الرمل كاو دشتی ولا يقال لغير
البقر من الوحش نعاج نعج ايض فربه شدن عغ ك آف ؟ ودل كرفتن از كوشت ميش وانعج القوم ای سمنت ابلهم منعج بالفتح موضعی

ماج مجج مرج مزج مشج معج ملج موج مهج ناج نبج نتج نجج نخج نسج نشج نضج نعج

نفج الارنب برجست خرکوش و دوان خاست وانفجته انا ونفجت الفروجه من بيضها اى خرجت نفج برداشتن پستان نو برامده پیراهن را رجل نفاج متکبر نازنده نافجه نافه مشک معرب و باد بفوت در اول وزیدن نوافج ج وايضا استخوانهاى چرد هلو الواحدة نافجة وكانت العرب تقول فى الجاهلية اذا ولد لاحدهم بنت هنيئا لك النافجة اى المعظمة لما لك لانك تاخذ مهرها فتضمه الى مالك فينفج تنفيجه كمان وانتفج جنباه اى ارتفعا نهج راه پيدا وكشاده منهج منهاج بالكسر كلك وانهج الطريق اى استبان وهجت الطريق اذا ابنته واوضحته وسلكته وهو يستنهج سبيل فلان اى يسلك مسلكه نهج بالتحريك دمه ونفس عع ك آ ف ۲ فلان ينهج فى النفس وما ادرى ما انهجه وانهجت الدابة اى سرت عليها حتى انبهرت وانهج الثوب اى بلى **فصل الواو** ونج درشت ودَنزك از هر چيزى وثاجه مصدر منه عع بضمهما فرس وثيج اى مكتنز قال ابو زيد وثاجه بسيارى كوشت وتاره بسيارى بيه وهى الضخام فى الحرفين استوثج نبت الارض اى علق بعضها ببعض وتم وتنجه زمين علف ناك واستوثج المال اى كثر واستوثج الرجل من المال اذا استكثر منه وتج ذريره وهو نوع من الادويه ونام شهر طايف ودج بفتحتين وداج بالكسر رك كردن وهما ودجان يقال ودج دابتك اى اقطع ودجها وهو لها كالفصد للانسان وودجان دو برادر وودج بالتسكين صلح افكندن ميان مردم وسج نوع از رفتار شتر عع ك آ ف ۲ واوسجته اى حملته على الوسيج وشجه بالمعجمة بيخهاى درخت وشجت العروق والاغصان اى اشتبكت واشجة رحم بهم در پيوسته وشجت بك قرابة فلان ووشجها الله والاسم الوشيج وهو ايضا شجر الرماح وليف يفتل ثم يشد بين خشبتين ينقل به البر المحصود وغيره ولج ولجه بالتحريك در امدن عع ف آ ك ۲ واولجه ادخله وقوله تعالى يولج الليل فى النهار ويولج النهار فى الليل اى يزيد من هذا فى ذاك ومن ذاك فى هذا واتلج مواج اى دخل مداخل ولجه بفتحتين باران كريز وولج بالسكون ج اولاج كلك خرجه ولجه مثال همزه كثير الولوج والخروج ووليجة الرجل خاصه وبطانه مرد ولجه درى كه باندرون خانه شود تولج بسكون الواو وفتح جانبيها خانه وحش قال سيبويه التاء مبدلة من الواو وهو فوعل فى الاصل لا تفعل وهج بفتحتين سوزانى آتش وهج وهجان از وخته شدن آتش عع ف آ ك ۲ وتوهجت النار توقدت واوهجتها انا ولها وهيج اى توقد وتوهجت رائحة الطيب اى توقدت وتوهج الجوهر تلالا **فصل الهاء** هبج بالتحريك اماس پستان شتر يقال هبجه فتهبج اى ورمه فتورم رجل مهبج ثقيل النفس وهبجه بالعصا مثل حبجه اى ضربه هبجت عينه اى غارت عين هاجه چشم بمغاكى فرو رفته هجيج وادى مغاك وهجيج النار اججها ابدال مثل اراق وهراق ويقال ركب فلان هجاج بفتح الجيم وكسرها غير منصرفين اذا ركب راسه ويقال هجاجيك اذا اردت ان تكف المخاطب عن شىء وكذا هذا ذيك على تقدير الاثنين رجل هجاجه اى احمق هجهج زجر للغنم مبنى على الفتح وهجهجت بالسبع اى صحت به وزجرته وهجهج الفحل فى هديره والهجهاج النفور هج بالسكون والكسر منونا زجر للكلب كما يقال ايخ ويخ هدجان رفتار پيران عع ف آ ك ۲ وهدج الظليم اذا مشى فى ارتعاش فهو هداج وهدجدج وهداج ايضا نام اسبى هدجه بالتحريك ناليدن شتر نافه مهداج بالكسر وكذا الريح التى لها صوت وحنين وتهدجت الناقة اى تعطفت على ولدها تهدج الصوت تقطعه فى ارتعاش هودج بار كبر هرج آشوب وفتنه عع ف آ ك ۲ وفى حديث اشراط الساعة قيل وما الهرج يا رسول الله قال القتل واصل الهرج الكثرة فى الشىء ومنه قولهم فى الجماع بات يهرجها ليلته جمعاء فرس مهرج بالكسر وهراج كثير الجرى ومرهرج هرج بالتحريك سركشتكى شتر از كرما وقطران كه ماليده باشند در كرى عع ك آ ف ۲ وهرجت البعير اذا حملته على السير فى الهاجرة حتى سدر وهرج النبيذ فلانا اذا بلغ منه فاهرج واهلك وهرجت بالسبع اذا صحت به وزجرته همرجه ناهموار رفتن وخبر را شوريده كردن يقال همرجت عليه اى خلطته هزج بالتحريك آواز تند ونوعى از سرود وترانه ونام بحرى از عروض وقد هزج وهزج اى ترنم وهزجت القوس اى صوتت عند انباض الرامى عنها هزاج بالضم آواز بيابى بزيادة الميم هزلاج بالكسر كرك سبك اهليلج اهليلجه بالكسر هليله معرب قال ابن الاعرابى هو بفتح اللام الاخيرة لانه ليس فى الكلام افعيليل بالكسر ولكن بالفتح نحو ابريسم واطريفل هلباجة اهلباجه بالكسر كول كران جان همجه مكس ريز همج ج وكوسپند لاغر ومردم فرو مايه كول وهمج هامج توكيد له من لفظه كليل لائل همج بالسكون بيكد فعه آب خوردن شتر چندانكه تشنكى بشكند هملجه الفرس نيكو رفتن فرس هملاج نيك رو همالبج ج هوج بالتحريك دراز وكول وشتاب زدكى اهوج نعت منه هوجاء ناقه تيز رو وباد سخت كه خانه را از بن بركند هوج ج هيج هيجان هياج اهياج هيج برانكيخته شدن وبرانكيختن ها بنفسه وهاجه غيره متعد لازم هيج مهايجه برانكيختن هائج فحل تيز شده بكشنى هياج بالكسر خشك شدن كياه ارض هائجة التى يبس بقلها او اصفر واهاجت الريح النبت اى ايبسه واهيجنا الارض اى وجدناها هائجة النبات وهاج هائجه اى ثار غضبه وهدا هائجه اى سكن غضبه وفورته هيجاء كارزار بمد و بقصر يوم الهياج روز كشش وتهايج الفريقان اى تواثبا للقتال ناقه مهياج اى تنزع الى وطنها

نفج
نهج
ونج
وتج
ودج
وسج
وشج
ولج
وهج
هبج
هجج
هدج
هرج
همرج
هزج
هزلج
هلبج
هملج
همج
هملج
هوج
هيج

باب الحاء فصل الالف اح ورکشیدن و رنجیده شدن عَع فـ آ ک ۲ قال ابو عمرو ازح ای تخلف ازوج علی فعول ای متخلف عن المکارم
انوح مثله انح انح انوح رنجیدن عَع فـ آ ک ۲ فهو انح وهم انّح مثل راکع ورکّع قال ابو عمرو رجل انوح انّح علی فاعل و فعول
الذی اذا سئل الشیء تنحنح وذلک من البخل وکل انّح بالتشدید فصل الباء بجح بالتحریک شادمانه شدن عَع ک آ ف ۲
وبفتحها لغة ضعیفة وبجحته فتبجح ای فرحته ففرح بحح کلوکرفتکی عَع ک آ ف ۲ فهو ابح و فی صوته بحة بالضم وهی بحاء وبفتحها
لغة فیه وامراة بحّة نعت منه وبح بالضم جمع ابح وبحاء وربما وصفوا به القداح تبحبح جای کرفتن بحبوحة الدار بالضم وسطها بدح زدن
بعصا وناکاه پیش آوردن کار را یقال بدحه بالعصا وبدحه بامر ای بدهه وبدح به ای باح به وبدحت المراة وتبدحت ای مشت مشیة
حسنة بداح بالفتح زمین فراخ بدح بضمتین ج بدحة الدار ساحتها بدح بالکسر کشادکی فراخ بداح بالکسر ج وفرو ماندن ستور از کرانی
بار عَع بفتحها یقال بدح البعیر عن الحمل یبدح بدحا ای عجز وبدحنی الامر مثل فدحنی بذح شکافتن وبذحت لسان الفصیل لئلا یرتضع
ای شققته ویقال فی رجله بذوح ای شقوق برح سختی وکزند برح بارح تاکید یقال لقیت منه بنات برح وبنی برح والبرحین
بضم الباء وکسرها الدواهی والشداید ویقال هذه برحة من البرح بضم الباء للناقة اذا کانت من خیار الابل بارح باد کرم بوارح بادها
شمالی کرم بارحه شب کذشته البارحة الاولی دوشینه برحاء بالضم والمد سختی وهی برحاء الحمی سختی تب وبرح به الامر ای جهده وضربه ضربا
مبرحا ای مولما تباریح الشوق سوزشهای ارزو وهذا ابرح منه ای اشد منه وابرحه ای اعجبه یقال فی التعجب ما ابرح هذا الامر
وابرحه کرمه وعظمه براح بالفتح زمین کشاده بی کشت ودرخت وجاءنا بالامر براحا ای بینا ودور شدن یقال برح مکانه بالکسر ای زال
عنه وقولهم لا براح منصوب کقولهم لا ریب ویجوز رفعه فیکون لا بمنزلة لیس وروشن شدن کار یقال برح الخفاء ای وضح الامر ولا ابرح
افعله ای لا ازال وبراح بالکسر مثال قطام یکی از نامهای افتاب وبروح از سوی راست بسوی چپ صیاد رفتن اهو والعرب تتطیر
بالبارح وتتفأل بالسانح لانه لا یمکنک ان ترمیه حتی تتحرف وفی المثل انما هو کبارح الاروی لانها لا تری سانحة ولا بارحة الا فی الدهور
مرة ام بریح مصغر نام زاغ برحی کلمة یقال عند الخطاء فی الرمی ومرحی عند الاصابة علی زنة فعلی بطح بروی در افکندن یقال
بطحه فانبطح ابطح اب رود سنکلاخ اباطح بطاح ج والثانی علی غیر قیاس ویقال بطاح بطح کما یقال اعوام عوم بطیحة بطحاء مثله
ومنه بطحاء مکة وبطائح النبط بین العراقین وتبطح السیل ای اتسع فی البطحاء بلح بالتحریک غوره خرما فاول التمر طلع ثم خلال
ثم بلح ثم بسر ثم رطب ثم تمر الواحد بلحة وابلح النخل اذا صار ذا بلح وبلح الرجل بلوحا ای اعیا وبلح الثری ای یبس بلدح الرجل اذا
ضرب بنفسه الارض وربما قالوا ابلطح وبلدح اسم موضع وابلندح المکان اذا اتسع وابلندح الحوض اذا انهدم بلندح فربه کوتاه دحة
الدار ساحتها اباحة مباح کردانیدن خلاف محظور واستباحوهم ای استاصلوهم وباح بسره اظهره یعدی بالباء بوح جماع ودکر
ونفس یقال منه ابنک ابن بوحک یشرب من صبوحک ویقال وقعوا فی دوکة وبوح ای فی اختلاط من امرهم بیاح بکسر الباء مخففا
نوعی از ماهی وربما فتح وشدد فصل التاء ترح بالتحریک اندوه ضد فرح ترحه ای احزنه متراح ناقه که زود شیر کم کند تفاح
بالضم والتشدید سیب تفاحة یکی تاح له الشیء واتیح له ای قدر له رجل متیح بالکسر انکه پیش اید بکاری که نباید تیحان مشدد الیاء
مکسورة مثله وتاح فی مشیته ای تمایل فرس متیح تیحان تیاح اذا اعترض فی مشیته نشاطا فصل الجیم اجحاح ابستن
شدن یقال اجحت المراة واکثر استعماله للسباع وکل سبعة حملت فاقربت وعظم بطنها قد اجحت والنعت مجح جحجاح مهتر جحاجح جمع
والهاء عوض عن الیاء المحذوفة ولا بد منها او من الیاء ولا یجتمعان جدح پست شورانیدن وجدحته واجدحته ای لتته شراب
مجدح ای مخوض بعنی امیخته مجدح کبچه پست شور ونام ستاره ویقال هو الدبران وهو بضم المیم ایضا مجادیح السماء انواؤها مجدوح
خون فصد کرده جرح خسته کردن ودر بدن عَع بفتحها جرح بالضم خستکی جروح ج جراحة بالکسر مثله جراح ج وهو وهی جریح وهم
وهن جرحی وجرحه شدد للمبالغة وجرح واجترح ای اکتسب جوارح شکاریان از مرغ ودد واندامهای مردم که بدان کار کنند استجراح عیب
وفساد بیرون اوردن یقال استجرحت هذه الاحادیث ووعظتکم فلم تزداد والا استجراحا جرزح دهش جرزحت له من المال جرزحة
ای قطعت له منه قطعة جلح سرهای درخت خوردن ستور وپوست باز کردن از درخت جوالح انچه از سرهای نی ولخ هوا کیرد چون
ذره ومانند آن مجالحة باهم سختی وترشی کردن مجالح ناقه که در زمستان شیر دهد مجالیح ج وهی ایضا سال رکام کی ستور ناقه مجلاح بالکسر
ناقه که در قحط سال شیر دهد وشیر بچهاند جلح بالتحریک کم موی شدن پیش سر عَع ک آ ف ۲ فاوله النزع ثم الجلح ثم الصلع اجلح نعت منه
وشود پست جلحة جای مکرر دفتکی از سر بقر جلح بالضم کاو که شاخ ندارد مجلح بکسر اللام مرد بسیار خوار وبالفتح خوردنی ودرخت
خورده شده تجلیح پیش امدن وبقوة کذشتن از کاری جلاح بالضم سیل ونام مردی مجالحة اشکارا کردن کار را بر کسی وجنک بارکی

کردن

اخ انح بجح بحح بدح بذح برح بطح بلح بلدح بوح ترح تفاح تیح جحح جدح جرح جرزح جلح

کردن ودشمنی نمودن بجالح خصم روی ابروی جلجا، ممدود مونثی نزدیک بصره جلبی و اسما، حلقه یم زانده جموح جماح سرکشی
وتوسنی کردن اسب وزن باشوهر و شتافتن قال ابوعبیدة قوله ثم لولوا الیه وهم یجمحون ای یسرعون جموح بالفتح علی فعول انکه
ازهوای خود نتواند بازگشت جماح بالضم والتشدید تیری بیپکان جنوح میل کردن ومیل دادن کسی را الازم متعدی عع بفتحها وض
جنح واجتنح بمعنی واجنح ای اماله جنوح اللیل اقباله جوانح کتفا دپهلوها که نزدیک سینه وهی ما یلی الصدر کالضلوع هی ما یلی الظهر جانحة
یکی وجنح البعیر مجهولا ای انکسرت جوانحه من الحمل الثقیل جناح بالفتح بال اجنحة ج وجنحته ای اصبت جناحه جناح بالضم بزه جنح اللیل
بالضم والکسر بهره از شب جنح الطریق بالکسر جانبه جنح القوم ناحیتهم وکنفهم جوح از بیخ برکندن عع ف آمن ، ومنه الجائحة وهی السنة
التی تجتاح المال من سنة او فتنة ویقال جاحتهم الجائحة واجتاحتهم وجاح الله ماله واجاحه ای اهلکه بالجائحة **فصل الحاء** حر
مخفف واصله حرح فوج زن و جمعه احراح وحرون ایضا کما قالوا فی المنقوص لدون وسنون والنسبة الیه حریی وان شئت حرحی تفتح عین
الفعل کما فتحوها فی النسبة الی ید وغد یدوی وغدوی وان شئت قلت حرح کما قلت دجل سته **فصل الدال** تدبیح سر پشت فرو
آوردن در رکوع وجزان وفی الحدیث انه نهی ان یدبح الرجل فی الرکوع کما یدبح الحمار دحح پنهان کردن چیزی در زمین دحداح دحیدح
پست واندح بطنه اندحاحا ای اتسع قال اعرابی مطرنا للیلتین بعینا فاندحت الارض کلا، رجل درحایة بالکسر قصیر سمین ضخم البطن
وهو فعلایة ملحق بجعظارة مثنی دردح بالکسر ای کبیر دلوح ره رفتن با بارگران بر پشت سحابة دلوح بالفتح کثیرة الماء سحائب دلح
وسحاب دالح وسحائب دلح وتدالحا الشی فیما بینهما اذا حملاه علی عود وفی الحدیث ان سلمان وابا الدرداء اشتریا لحما فتدالحاه بینهما
دولح نام زنی داح نقش بلوح بر للصبیان یعللون به یقال الدنیا داحة دوحة درخت بزرگ وتنه درخت **فصل الذال** ذبح
شکافتن یقال ذبحت الدن ای بزلته یعنی شکافتم خم را وکلو بریدن عع بفتحهما ذبح بالکسر ما یذبح قوله تعالی وفدیناه بذبح عظیم ذبیح مذبوح
نعت ذبیحة مونث وانما جاءت بالهاء لغلبة الاسم علیها ذبیح ایضا قربانی واذبحت ای تخذت ذبیحا وتذابح القوم ای ذبح بعضهم
بعضا ویقال التمادح التذابح مذبح بالفتح شکاف در زمین وجای قربانی کردن مذابح جمع وایضا محاریب سمیت بذلک للقرابین و
یقال غادر السیل فی الارض اخادید ومذابح ذباح بالضم والتشدید کفتکیهای درون انگشتان پای ومنه قولهم ما دونه شوکة ولا
ذباح وبالتخفیف کک وبنت التموم ایضا سعد الذابح منزلی از منازل قمر وهما کوکبان نیران بینهما مقدار ذراع وفی نحر واحد منهما نجم صغیر
کانه یذبحه ذبح مثال صبغ گیاهی که خورش نعام باشد ذبحة درد گلو وعند العامة بتسکین الباء ذراح ذروح بالضم فیهما والتشدید
جانور زهر دار و پرنده با خال لها کاسیا دسرخ ذراریح ج وقال سیبویه واحد الذراریح ذرحرح فعلعل بضم الفاء وتسکین اللام مفتوح
العین ولیس عنده فی الکلام فعول بواحدة وکان یقول سبوح وقدوس بالفتح وحذفت اللام الاولی فی التصغیر فقلت ذریرح
لانه لیس فی الکلام فعلع الا حدد وتذریح زعفران در آب ترکردن وذرح طعامه اذا جعل فیه الذراریح وقولهم احمر ذریحی ای شدید
الحمرة ذریح نام فحلی در ذریحیات شتران منسوب بوی ذریحة پشته وتل ذرایح ج ذوح تفار در شت **فصل الراء** ربح
بفتحتین وبالکسر مع السکون سود مثل شبه وشبه رباح بالفتح مثله ونام ساقی رجانوری چون گربه که کافور از وی گیرند ویقال ربح
فی تجارته ای استشف تجارة رابحة بزید وفروختن باسود ویقال اربحته علی سلعته ای اعطیته ربحا وبعته الشی مرابحة ربباح بالضم والتشدید
کنه بز ربع شتر بچه وبه سمی کانه لغة فی ربع رجحان جربیدن ترازو ورجحان عع بفتحهما وض ، رجح المیزان ای مال وارجحت لفلان ورجحت
اذا اعطیته راجحا رجاح بالفتح زن بزرگ سرین رجح بضمتین ج ارجوحه بالضم بازیچ وترجحت الارجوحة بالغلام ای مالت وراجحته فر
ای کنت ارزن منه قوم مراجیح فی الحلم رحح بفتحتین فراخی سم وهو محمود لانه خلاف المصطر رجل ارح الذی لا اخمص لقدمه
کارجل الزنج وهی قدم رحاء ارح ایضا آهوی پهن سم وترححت الفرس فراخ نهاد پای را تا بول کند شی رحراح فیه سعة ورقة عیش
رحراح واسع رحی رحرحان نام کوهی ومنه یوم رحرحان لبنی عامر ردحة بالضم پارهٔ که در دامن خیمه وسپس خرگاه در آرند ردح مصدر
مصدر منه وکردا کرد خانه را در گل گرفتن رداح بالفتح زن کران سرین کتیبة رداح ثقیلة السیر لکثرتها وکاسر بزرگ ردح ج رازح
شتر افتاده از لاغری رزوح بالضم مصدر منه رزاح بالفتح کذلک عع بفتحهما ارزاح متعد منه ویقال ابل رزحی ورزاحی ومرازیح ورزح ،
مرزح بالکسر چوب دوشاخه که تاک رز را بوی برکرند از زمین ارسح لاغر سرین رسحاء مونث منه وذئب ارسح کذلک رشح خوی
کردن وتراویدن عع بفتحهما یقال لم یرشح له بشئ ای لم یعطه شیئا مرشح بالکسر مرشحة جامه که در زیر پوشند عجمه خوی یعنی ترلیف رشح
خوی ترشیح اندک اندک شیر دادن مادر فرزند را اول آنگاه که بمکیدن قوت یابد پروردن یقال هو یرشح للوزارة ویوهل له ای یربی
وترشح الفصیل اذا قوی علی المشی قال الاصمعی اذا قوی ومشی مع امه فهو راشح وامه مرشح رضح ریزه کردن سفال خرما رضح بالضم

جمح جنح حرح دبح دحح درح دلح دوح ذبح ذرح ذوح ربح رجح رحح ردح رزح رسح رشح رضح

اسم بيه وهو النوى المرضوخ ويقال رضخت الحصى فترضخ مرضاح بالكسر سنگى كه بروى كو بند دنوى الرضخ ماند ده نه يعنى انجه براكنده
شود وجمع از وى رفاحة بالفتح كشب كردن وبازركانى ويقال اجنأك للنضاحة ولم نات للوقاحة وهو بترنح الا مبال الى يكسب
ترنيح المال بتمار داشتن يقال فلان رفاحى آل تيمار دار مال است رکح بالضم بيخى كوه وكرانه وى ركوح اركاح ج وبيان سراى
ركحة مثله وايضا پاره زبد كه در بن كاسه مانده باشد جفنة مرتكحة اى مكنزة بالزبد وارتكحت اليه اى استندت اليه ركوح آرام گرفتن
بچيزى وركح اليه اى ركن اليه سرج مركاح زين كه سپس رود وكذلك الرحل اذا تأخر عن ظهر البعير رمح بالضم نيزه رماح ارماح ج ورمحه
طعنه رامح طاعن وذو رمح ايضا ولا فعل له مثل لابن وتامر وثور رامح له قرنان سماك الرامح ستاره ورمحه الفرس والبغل والحمار اذا
ضربه برجله ورمح الجندب اذا ضرب الحصى برجله رماح نيزه كر ونام مردى رماحة بالكسر نيزه كرى ويقال للبهمى اذا امتنعت من الراعى
اخذت رماحها وكذا يقال فى الابل اذا سمنت ودرت لان صاحبها يمتنع من نحرها ترنح تا ويدن از مستى وجزان ويقال رنح
عليه مجهولا اذا غشى عليه او اعتراه وهن فى عظامه فتمايل فهو مرنح روح بالضم جان ارواح ج يذكر ويؤنث وقرآن قوله تعالى
وكذلك اوحينا اليك روحا من امرنا وجبرئيل قوله تعالى نزل به الروح الامين وعيسى قوله تعالى وكلمته القاها الى مريم وروح منه روحانى
بضم فرشته وپرى ويقال لكل شىء ذى روح ايضا روحانيون ج مكان روحانى بالفتح اى طيب ريح بوى يقال وجدت ريحه ورانحته
وباد رياح ارياح ارواح ج وريح ايضا جمع از يربوع واصلها الواو وانما جاءت بالياء لانكسار ما قبلها فاذا رجعوا الى الفتح عادت
الى الواو كقولك اروح الماء ويقال ريح وريحة كما قالوا دار ودارة وريح ايضا قوت وغلبه قوله تعالى وتذهب ريحكم ويقال الريح لآل فلان اى
الغلبه لهم ريحة بالكسر باد بيزن رواح بالفتح ج مروحة بالفتح بيابان مراوح ج هى المواضع التى تخترق فيها الرياح خمر رياح بالفتح
مثله وشاد شدن بمعنى الارتياح يقال فعلت راحى وحالى اى ارتياحى واحتيالى وجمع الراحة وهى الكف روح آسايش ونسيم
خوش يقال يوم روح اى طيب قوله تعالى فروح وريحان اى رحمة ورزق رواح بالفتح شبانگاه وهو نظير مساء وهو اسم للوقت من
زوال الشمس الى الليل وشبانگاه شدن وهو نقيض غدو عم ف آض ع كما يقال تداغدو ويقال خرجوا برواح من العشى و
رياح بمعنى وسرحت الماشية بالغداة وراحت بالعشى اى رجعت ويقال افعل ذلك فى سراح ورواح اى فى سهولة مراح بالضم
شب جاى ستور وبالفتح جاى شبامدن وشد كردن نقيض غدو ويقال ما ترك فلان من ابيه مغدى ولا مراحا اذا اشبهه فى احواله
كلها ويقال راح اليوم يراح اذا اشتدت ريحه ويوم راح اى شديد الريح ومكان ريح وشىء ريح اى طيب الريح وراح الشجر اى تفطر
بورق وراح فلان للمعروف يراح راحة اذا اخذته له خفة واريحية وهو الارتياح بالندى وراحت يده بكذا اى خفت له وراح
الفرس يراح راحة اذا تحصن اى صار فحلا وراح الشىء يراحه ويريحه اى وجد ريحه ومنه الحديث من قتل نفسا معاهدة لم يرح رائحة
الجنة بالفتح والكسر من كلا البابين ولم يرح ايضا من الاراحة والمعنى واحد وقوله ماله سارحة ولا رائحة اى ماله شىء وريح الغدير مجهولا
اذا ضربته الريح فهو مروح ومريح مثل مشوب ومشيب بنى على شيب يقال هذا روض مريح اى ممطور ترويح خوشبوى كردن
دهن مروح وفى الحديث انه امر بالاثمد المروح عند النوم وبخوابگاه باز آوردن ستور را شبانگاه اراحة شبانگاه باز آوردن
ستور را بخانه وبوى گرفتن گوشت وجز آن ومردن يقال اراح الابل اى ردها الى المراح واراح اللحم اى انتن واراح الرجل اى
رجعت اليه نفسه بعد الاعياء واراح اى تنفس واراحوا اى دخلوا فى الريح واراح الشىء اى وجد ريحه واراحنى الصيد اى وجد ريحى وكذلك
اروحنى الصيد على الاصل فى ذلك كلها استراحة آسايش يافتن وآسايش جستن وبوى بر داشتن استرواح على الاصل كمن واستروح اليه
اى استنام والمستراح المخرج مراوحة كاه اين وكاه آن كاه كردن ويقال راوح بين رجليه اذا قام على احدهما مرة وعلى الاخرى مرة وكذا بيديه
تراوح مان بالمعروف روح والتحريك فراخى وفراخ نهادن پيشهاى پاى از يكديگر در گام زدن چنانكه پاشنها نزديك باشد باهم يقال رجل اروح
الفجح وكل نعامة روحاء والنعت اروح وقصعة روحاء قريبة القعر وطير روح اى متفرقة ترويح دوباره برانبير وندرخت وتروح النبت
اى طال وتروح الماء اى اخذ ريح غيره وتروح بالمروحة وتروح ايضا اح من الرواح والارتياح النشاط وارتاح الله لفلان اى رحمه ارتياح
فراخ خود فراخ خونى ريحان شاه سپرغم وروزى يقال خرجت ابتغى ريحان الله اى رزق الله تعالى وفى الحديث الولد من ريحان الله
وقولهم سبحان الله وريحانه نصبوهما على المصدر يريدون تنزيها له واسترزاقا منه وقوله تعالى والحب ذو العصف والريحان
فالعصف ساق الزرع والريحان ورقه عن الفراء روحاء ممدوده شهرى ينسب اليه روحاوى فصل الزاء زحّ دور كردن
زحه عن موضعه اى نحاه عم ف آض ع وزحزحه عنه اى باعده عنه فتزحزح اى تنحى زروح مثال فعول پشته خرد زراوح ج قصعة
زحلحة بالفتح اى منبسطة قريبة القعر زمح بالضم والتشديد فرومايه وپست بالاو زشت روى زيح دور شدن

ثم ف آ ح ۳ زاح ای بعد و ذهب وازاحه غیره وازحت علته فزاحت **فصل السین** **سباحة** بالفتح والکسر شناوری کردن
عع بفتحهما سبح تصرف کردن در معاش قوله تعم ان لک فی النهار سبحا طویلا ای فراغا قال ابو عبیدة منقلبا طویلا وقیل هو
الفراغ والجیئة والذهاب ونفار اسب فرس سابح سبحة بالضم مهرها که عدد تسبیح بوی کیرند ونماز و ذکر یقال قضیت سبحتی
ای تطوعی وروی ان عمر رضه جلد رجلین سبحا بعد العصر ای صلیا تسبیح پاکی وپاکی یاد کردن وصفت کردن خدا را سبحان الله
معناه التنزیه لله نصب علی المصدر کانه قال ابرئ الله من السوء براءة والعرب تقول سبحان من کذا اذا تعجب منه وانما لم ینون
لانه معرفة عندهم وفیه شبه التانیث وقولهم سبحات وجه ربنا بضم السین والباء ای جلالته وسبوح بالضم والتشدید من صفات الله
تعالی قال تغلب کل اسم علی فعول فهو مفتوح الاول الا السبوح والقدوس فان الضم فیهما اکثر وکذلک الذروح وقد تم الکلام فیه
وقال سیبویه لیس من الکلام فعول علی الضم بواحدة سبوحة بالفتح والتخفیف البلد الحرام ویقال واد بعرفات **اسجاح** آسان شدن
و در گذاشتن یقال اذا ملکت فاسجح ای سهل سجیحة سرشت وجه اسجح ای حسن معتدل سجاح نام زنی ویقال خل له عن سجح الطریق
بالضم ای عن وسطه وبنی القوم بیوتهم علی سجح واحد وعلی سجیحة واحدة ای علی قدر واحد ومشیة سجح بضمتین ای سهلة **سح** ریختن
ا ع ع ف آ ض ۲ و روان شدن از باب الاتعد لازم یقال سح الماء ای سال من فوق وسحه ای صبه وکذا سح المطر والدمع وسحه ماءه سوط
ای جلده سحابة سحوح بر ریزان وتسحسح الماء ای سال من فوق وسحه ای صبه وکذا سح المطر والدمع مطر سحساح ای یسح شدیدا وطعنة
مسحسحة ای شدیدة مسیلة للدم سحوح سحوحة فربه شدن گوسفند ع ع ف آ ض ۲ غنم سحاح بالضم والتشدید ای سمان ولحم ساح
سمین فرس مسح بالکسر کانه یصب الجری صبا سحسحه ساحت سرای **سدح** افکندن بر روی یا بقفا یقال سدحه فانسدح فهو
مسدوح وسدیح وفلان سادح ای مخصب **سرح** ستور چرنده وچرا گذاشتن یقال سرحت المال سرحا وسرحت هی بنفسها سروحا
ویقال سرحت بالغداة وراحت بالعشی وسرحت فلانا ارسلته وتسریح المراة تطلیقها والاسم السراح مثل تبلیغ وبلاغ وفی المثل السراح
من النجاح وتسریح الشعر ارساله وحله قبل المشط والتسریح التسهیل فرس سریح ای عری وخیل سرح وناقة سرح بضمتین ومنسرح ای
سریعة ومشیة سرح مثل سجح بضمتین ای سهلة منسرح برهنه ونام بحری از عروض وانسرح الرجل اذا استلقی وفرج بین رجلیه سرح درخت
بزرگ بلند سرحة یکی ونام موضعی سریاح دراز از هر چیز وملاح ام سریاح نام زنی سریحة دوال که نعل دوزند بوی سریح سرانجا سرحان
بالکسر گرگ وشیر بلغت هذیل وفی المثل سقط العشاء به علی سرحان قال سیبویه النون زائدة وهو فعلان والجمع سراحین والانثی سرحانة
سرداح جای نرم که گیاه روید بروی وناقه با گوشت وبزرگ **سطح** بام وبالای هر چیز وگستردن ع ع بفتحهما سطح الله الارض ای
بسطها تسطیح پهن کردن وتسطیح القبر خلاف تسنیمه انفه مسطح ای منبسط جدا سطیحة سطیح توشه دان سطیح ایضا سنان خفته ونام
کاهن بنی ذیب یقال کان لا عظم فیه وانسطح الرجل ای امتد علی قفاه ولم یتحرک سطاح بالضم والتشدید گیاهی سطاحه واحدها مسطح ۀ
بالکسر والفتح سنگ کرد اگرد بر آورده وهی صفاة یحاط علیها بالحجارة فیجتمع فیه الماء وستون خرگاه وجای خرما خشک کردن **اسلنطاح**
دراز وپهن شدن **سفح** الجبل روی کوه سفح نام جائی ودریختن آب وخون ع ع بفتحهما رجل سفاح ای قادر علی الکلام ونام اول خلیفه
از بنی العباس واسمه عبد الله بن محمد سفاح بالکسر زنا مسافحه کلک سفیحان دو جوال که هر دو را بهم دوزند وخرجینه سازند سفیح
تیر قمار که بی نصیب باشد **سلاح** بالکسر ساز حرب مذکر لانه یجمع علی اسلحة وهو جمع المذکر ویجوز تانیثه وتسلح الرجل ای لبس
سلاحه ورجل سالح ای معه سلاح مسلحه جائی که در وی خوف باشد که سلاح باید پوشید وجای دیدبان وقومی سلاح ور وفی الحدیث
کان ادنی مسالح فارس الی العرب العذیب سلاح بالضم پلیدی ستور سلح بالفتح مصدر منه ع ع بفتحهما اسلاح متعدیه وناقة سالح التی
سلحت من البقل وغیره اسلیح بالکسر گیاهی که ستور بخورد ونان شیر ناک شود قالت امراة من العرب الاسلیح رغوة وصریح وسنام اطریح
سلیح نام قبیله از یمن سیلحون نام دهی والعامة تقول سالحون وذکر اعرابه فی فصل نصب من باب الباء سلح بالضم والتحریک ولد الحجل
یعنی کبک بچه مثل السلک والسلف والجمع سلحان بالکسر **سماح** سماحة جوانمردی یقال سمح به ای جاد به وسمح لی ای اعطانی وهو سمح بالفتح
والسکون وجوانمرد شدن ع ع بضمتین وهو سمح وهم سمحاء وهی سمحة وهن سماح لا غیر مسامحة آسانی کردن با کسی وتسامحوا ای تساهلوا
وقولهم اسمحت قرونته ای ذلت نفسه وتابعت تسمیح راست کردن نیزه ونرم رفتن **سنیح** سانح صیدی که از سوی چپ بیراهه اندازد زید
سنوح از سوی چپ در آمدن صید ع ع بفتحهما والعرب تتیمن بالسانح وتتشام بالبارح وفی المثل من لی بالسانح بعد البارح وسنح
وسانح بمعنی قال ابو عبیدة سئل یونس عن رؤبة عن السانح والبارح وانا شاهد فقال السانح ما ولاک میامنه والبارح ما ولاک میاسرة
وسنح لی رای ای عرض وسنحت بکذا ای عرضت ولحنت **ساحة** الدار گشادگی سرای ساحات ج ساح کلک مثل ساعة وساعات وساع

سبح سجح سح تسدح سرح سرداح سطح اسلنطاح سفح سلح سمح سنح سیح

سوح کلک مثال بدنه و بدن سبّح رفتن آب بشتاب و آب روان ونوعی از برد و گلیم مخطط برد مُسَبَّح و مُسَیَّر وعباءة مُسَبَّحة ای مخططه
جیقطان مُسَبَّح ملوّن سباحة سبوح سبح سبحان رفتن در زمین و فی الحدیث لا سیاحة فی الاسلام وساح الظل ای فآء مِسیاح بالکسر
سخن چینی و فتنه رونده و فی الحدیث لیسوا بالمسایح ولا بالمذایع البذر وانساح بالدای اتسع سیح نام ابی سیحان جوئی در شام
ساحین جوئی بصره سیحون جوئی بهند و میان ماوراء النهر و خراسان **فصل الشین** **شبح** بالتحریک والتسکین کالبد شبحان
دراز رجل شبوح الذراعین ای عریضهما شبح الذراعین مثله وشبح بالضم ای صار شبح الذراعین والحرباء یشبح علی العود ای یمتد
تشبیح پهنا در کردانیدن **شتح** رفتن و حریص شدن و بعکسه وض ایضا رجل شحیح وقوم شحاح واشحة وتشاح الرجلان
علی الامر لا یرید ان ان یفوتهما وهو یشاح علی فلان ای یضن به شحاح بالفتح بخیل و زنف و حریص ارض شحاح لا تسیل الا من مطر کثیر
زند شحاح الذی لا یوری شحشح ای غیور والذی یواظب علی الشیء ویقال للماضی فیه حتی یقال للماضی فی خطبته شحشح بشتاب پریدن
قطاة شحشح ای سریعة وتشحشح البعیر فی هدیره اذا لم یکن خالصا **شرح** کشاده و پیدا کردن وشرحت الغامض ای فسرته تشریح اللحم
کفانیدن و پیدا کردن فهی کوشت شریحة پارۀ کوشت فهمید دراز بریده شریح مثله وشرح الله صدره فانشرح شراحیل نام و یقال
شراحین بالنون بدلا عن اللام **شرمح** دراز **شفلح** بفتحتین والتشدید فراخ بینی و بزرک لبها و زن فراخ سطبر لبها ای فرج
اشقاح تشقیح غوره کردن نخل و هی عن بیعه قبل ان یشقح و قولهم قبحا له وشقحا اتباع و قیل معناهما واحد یقال قبح الرجل وشقح قباحة
وشقاحة فهو قبیح وشقیح شفلح بالضم والتشدید کیاهی **شناحی** دراز رجل شناح ای طویل و بکر شناح جوانه بکرة شناحیة
بالتخفیف **شیح** بالکسر کیاهی و مرد جد و کارها شیاح ج اشاح الرجل وشایح ای جد فی الامر و قیل هما بمعنی حذر شیحان ای غیور
ناقة شیحانة سریعه واشاح بوجهه اعرض واشاح الفرس بذنبه ای ارخاه مشبوحاء زمینی که شیح رویاند والمشوحاء ان یکون القوم
فی امر پیچیده روندۀ یقال هم فی مشبوحاء من امرهم **فصل الصاد** **صبح** بالضم سپیده دم صباح بالفتح بامداد شدن نقیض مساء
صبیحة بامداد اصباح بامداد کردن یقال اصبح الرجل وصبحه الله وصبحه ای قلت له عم صباحا واتیته صباحا ولا یراد بالتشدید ههنا
التکثیر واصبح ای صار واتیته لصبح خامسة کما یقال لمسی خامسة وبکسر الصاد ایضا لغة فیه واتیته اصبوحة کل یوم بالضم وامسیته و
لقیته صباح وذا صباح وهو ظرف غیر متمکن ویقال لفلان ینام الصبحة بالفتح والضم ای ینام حین یصبح تقول منه تصبح الرجل مصبح بالفتح
جای و وقت بامدادی صبوح بالفتح شراب بامدادی خلاف غبوق صبح اصطباح صبوحی کردن فهو صبحان و مصطبح و هی صبحی مثل
سکران و سکری و فی المثل انه لاکذب من الاخیذ الصبحان مصباح بالکسر چراغ واستصبحت به ای اسرجت والشمع مما یستصبح به ای
یسرج و ناقه که تا آفتاب بلند نشود برنخیزد بچریدن قال الاصمعی وهذا مما یستحب من الابل مصابیح قدحها که صبوح کنند بآن
یوم الصباح روز غارت صباحة خوبی فع بضمتها اصبح صباح بالضم نعتا صبح نور موی و هو قریب من اصهب یقال رجل اصبح و
اسد اصبح بین الصبح اصبحی تازیانه ذو اصبح ملکی از ملوک یمن والیه ینسب السیاط الاصبحیة **صحة** بالکسر تندرستی خلاف سقم وصح
استصح من علته بمعنی تصحیح درست کردن یقال صححه الله فهو صحیح وصحاح بالفتح وکل صحیح الادیم وصحاح الادیم ای غیر مقطوع ویقال
اصح القوم فهم مصحون اذا ارتفعت العاهة عن اموالهم ومواشیهم و فی الحدیث لا یوردن ذو عاهة علی مصح و یقال السفر مصحة بالفتح
صحصح صحصاح صحصحان جای هموار ترهات صحاصح هی الاباطیل و کذا ترهات بسابس وهما بالاضافة اجود **صدح** بانک کردن
زاغ و خروس صدح سخت آواز و نام ناقه صدحه بفتحتین مهره که افسون بدان کنند زنان مردان را **صرح** کوشک و بنای بلند صروح
ج صرحة زمین استوار صرحة الدار عرصتها صراح بالکسر حصنی بیمن صرح بفتحتین کزیده از هرچیز صریح شیر روغن برکرفته یقال جاء
بنو تمیم صرحة اذا لم یخالطهم غیرهم و مرد باکیزه و بی آمیغ نسب صرحاء ج و نام نحلی زه ماله و کل خالص صریح صراحة بالفتح صروحة بالضم
خالص و بی آمیغ شدن فع بضمتها وانصرح الحق ای بان وشتمه مصارحة و صراحا ای کفاحا یعنی رو یا روی والاسم الصراح بالضم و
هو الخالص من کل شیء کاس صراح ای لم تشب بمزاج تصریح کشاده و روشن کفتن خلاف تعریض و یوم مصرح ای لیس فیه سحاب و صرح بما
فی نفسه ای اظهره و فی المثل صرح الحق عن محضه ای انکشف و یقال صرحت کحل ای اجدبت و صارت صریحة ای خالصة فی الشدة صماح
بالضم خالص از هرچیز میم زائده و یروی عن ابی عمرو بالدال **صردح** صرداح بالکسر جای هموار **صفح** صفحه کرانه هرچیز صفح الانسان
جنبه صفح الجبل مضطجعه صفاح بالکسر ج و نظر الیه بصفح وجهه بالفتح والضم ای بعرض وجهه وضربه بصفح السیف بالضم والعامة تقول
بالفتح صفیحة الوجه بشرة جلده صفائح الباب تختهای در صفیحة شمشیر پهنا و روسنک پهن و روی هرچیز پهن باشد صفحی نام مردی و در
کذشتن کناه و روی کردانیدن یقال صفحت عن ذنبه و ضربت عنه صفحا ای اعرضت عنه و ترکته وصفحت الابل علی الحوض اذا امررتها

شبح
شتح
شرح
شرمح
شفلح
شقح
صبح
صحح
صدح
صرح
صردح
صفح

عليه وصفحت فلانا واصفحته اذا سالك فرددته وصفحته اى ضربته بالسيف مصفحا اى بعرضه وتصفحت الشئ اى نظرت فى صفحاته معا فخ تصافح دست يكديكر را كرفتن اصفاح چهن كردانيدن ومنه سيف مصفح وقلب مُصفح اى ممال وفى الحديث قلب المؤمن مصفح على الحق مصفح ايضا تير شتم از قمار ويقال له المسبل ايضا تصفيح چهن كردانيدن ومنه مصفح الراس اى عريض الراس ودست برهم زدن مثل تصفيق وفى الحديث التسبيح للرجال والتصفيح للنساء ويروى بالقاف ايضا صفاح بالضم والتشديد سنك پهن ادر صلاح بالفتح نيكى ضد فساد صلوح بالضم مصدر ومنه ع ف آ ض ٢ وبضمهما وبفتحهما ايضا وهذا يصلح لك اى هو من بابتك صلاح بالكسر المصالحة والاسم الصلح يذكر ويؤنث واصطلحا وتصالحا واصالحا بمعنى صلاح بالكسر مثال قطام نام مكه وقد يصرف اصلاح نيكو كردن خلاف افساد مصلحة واحد مصالح استصلاح نيكو كردن خواستن نقيض استفساد صمحمح سخت ودرشت وكوتاه راس صمحمح اى اصمع غليظ شديد وهو فعلعل كرر فيه العين واللام الخاء صمحاء بالكسر والمد زمين درشت صمحاء اخص منه تصوح كفيدكى موى وتصوح البقل اذا يبس اعلاه وفيه ندوة وتصيح لغة فيه وصوحته الريح وصيحته اى ايبسته صوح بالضم دبوار وادى وله صوحان وروى كوه استيخ وفى الحديث القوه بين الصوحين اى بين الجبلين وبنو صوحان قبيله صولح بالضم كج وخوى اسب صاحة نام كوهى صحت الشئ فانصاح اى شققته فانشق وانصاح القمر اى استنار صباح بالكسر آواز صيحة صيح صياح بالضم والكسر صيحان آواز كردن ع ف آ ى ٢ مصايحة تصايح بكديكر را آواز دادن صيحة عذاب ويقال لقيته قبل كل صيح ونفر فالصيح الصياح والنفر التفرق وذلك اذا لقيته قبل طلوع الفجر قال ابن السكيت غضب من غير صيح ولا نفر اى من غير قليل ولا كثير صيحانى نوعى از خرما بمدينه فصل الضاد ضبح رفتار اسب عند ابى عبيدة وقال غيره هو صوت انفاس الخيل فى العدو وخاكستر يقال ضبحته النار اى غيرته ولم تبالغ فيه وانضبح لونه اى تغير الى السواد قليلا ضباح بالضم آواز روباه مضبوحة سنك آتش زنه مضبوح نام مردى ضحضاح پاياب و تضحضح السراب وضحضح ايضا اذا ترقرق ضح بالكسر آفتاب وفى الحديث لا يقعدن احدكم بين الضح والظل فانه مقعد الشيطان و قولهم جاء فلان بالضح والريح اى بما طلعت عليه الشمس وما جرت عليه الريح يعنى من الكثرة والعامة تقول بالضيح والريح وليس بشئ ضرح دور كردن وضرحت عنه شهادة القوم اذا جرحتها والقيتها عنك بشئ منضرح اى متباعد مضطرح اى مرمى واضرحه اى ابعده ضريح دور وهو الشق ايضا فى وسط القبر واللحد شق فى جانبه وقد ضرحت ضرحا اذا حفرته ضروح بالفتح اسب دست وپاى زننده يقال منه ضرحت الدابة برجلها وفيها ضراح بالكسر ضراح بالضم نام بيت المعمور عن ابن عباس رض قوس ضروح كمان سخت جهانند مضرحى چرغ دراز بال وسهم ضياح بالفتح شير تنك آميخته وضيحت اللبن اى مزجته حتى صار ضيحا وضيحت الرجل اى سقيته ضيحا فصل الطاء طح بپاشنه پاى ماليدن وكوفتن چيزى را ع ف آ ض ٢ طحطحة شكستن طحطاح كذلك وپريشان كردن يقال طحطح بهم اى فرقهم طرح انداختن طرحته وطرحت به وطرحته للمبالغة واطرحه اى ابعده طرح بالتحريك جاى دور طروح بالفتح منه قوس طروح شديدة الدفع والحفز لسهم مثل ضروح نخلة طروح اى طويلة العراجين سير طراحى بالضم اى بعيد مطارحة الكلام با هم سخن درافكندن سنام اطريح بالكسر اى طويل وطرح بناءه تطريحا اذا طوله جدا وكل طرمح بناءه ميم زائدة طرماح بكسرتين و تشديد الميم نام مردى طفوح لبالب شدن خنور ع ع بفتحهما اطفاح تطفيح متعد منه طفاحة بالضم سر آمده هر چيزى چون كف و مانند آن واطفحت القدر على فتعلت اى تحذت طفاحتها وطفح السكران فهو طافح اذا ملأه الشراب وطفحت الريح القطنة اذا سطعت بها ويقال اطفح عنى اى اذهب طلنفح بالفتح تهى شكم وماندة وكوفته طلح طلاح بالكسر درختان بزرك در ريكستان طلحة يكى ونام مردى ابل طلاحية شتران طلح خوار والطلح لغة فى الطلع وطلح البعير اى اعيا فهو طليح واطلحته انا اى حسرته ناقة طليح اسفار وابل طلح وطلائح طلح بالكسر ستور مانده شده يستوى فيه الذكر والانثى اطلاح ج طليح كنك وكنه طلح بالتحريك درد شكم ستور از خوردن طلح ناقة طلحة يعت منه وابل طلاحى وتازكى ونازكى عن ابى عمرو ونام موضعى طلحة الطلحات وهو طلحة بن عبد الله بن خلف الخزاعى ذو طلوع بالضم موضعى طلاح بالفتح تباهى ضد صلاح طالح خلاف صالح وفى الحديث لولا الصالحون لهلك الطالحون طليحة بالتصغير نام مردى طليحتان دو برادر وهو طليحة بن خويلد الاسدى واخوه طموح بلند نكريستن يقال طمح بصره وكل مرتفع فهو طامح رجل طماح اى شره ونام مردى طماح بالكسر سركشى كردن مثال جماح يقال فرس فيه طماح وطمحت المراة فهى طامح اى تطمح الى الرجال واطمح بصره اى رفعه وطمح اى بعد فى الطلب طمحات الدهر شدائده وطمح ببوله اذا رماه فى الهواء ابو الطمحان نام شاعرى طوح هلاك شدن ع ف آ ض ٢ وكسرها ايضا طاح اى هلك وتاه فى الارض وتحير وطوحه اى حيره وذهب به ههنا و هناك تطوح فى البلاد اذا رمى بنفسه هنا وهناك وتطاوحت بهم النوى اى ترامت بهم مطاوح اندلختن جاها وطوحته الطوائح

صلح

صمح
صوح

صيح

ضبح
ضحح
ضرح

فى ناحيته

ضيح
طحح
طرح

طفح
طلنفح
طلح

طمح

طوح

ای قذفته القواذف ولا یقال المطوحات وهو من النوادر کقوله تع وارسلنا الریاح لواقح علی احد التاویلین **فصل الفاء فتح**
کابش ونصرت واباب دوان از چشم وجز آن وکشادن عم بفتحهما فتحت الباب فانفتح وفتّحت الابواب للکثرة فتفتحت وباب فتح بضمتین
ای واسع مفتوح وقارورة فتح واسعة الراس ولیس لها صمام ولا غلاف وهو فعل بمعنی مفعول واستفتح وافتتح بمعنی استفتاح ایضاً
یاری خواستن ونصرت جستن مفتاح بالکسر کلید مفاتح ومفاتیح ج قال الاخفش هو مثل امانی وامانی یخفف ویشدد فاتحة
الشیء اول چیزی فتاح داور وفتاحه بالضم والتخفیف حکم یقال افتح بیننا ای احکم فتوح بالفتح ناقة فراخ سوراخ پستان یقال منه فتحت
الناقة وافتحت **فحیح** آواز افعی که از دهان وی آید کشیش آواز که از پوست وی آید چون بجائی بساید عم ف اض ۲ وک ۲ وکل
ماکان من المضاعف لازماً فالمستقبل منه یجیء علی یفعِل بالکسر الا سبعة احرف جاءت بالضم والکسر معاً وهی یعِلّ ویشحّ ویجِدّ ویصِدّ
بضم ویجم من الجمام ویثب الفرس ویفح الافعی وماکان متعدیاً فالمستقبل منه یجیء بالضم الا خمسة احرف جاءت بالضم والکسر معاً
هی یهدّه ویعلّه ویبتّه وینم الحدیث ویرمّ الشیء فحفاح نام جوئی در بهشت **فدح** گران بار کردن دام کسی را وفی حدیث ابن جریج
ان رسول الله صلی الله علیه واله قال وعلی المسلمین ان لا یترکوا فی الاسلام مفدحاً ای مدیوناً ادعقل امر فادح اذا غاله وبهظه **فرح** بالتحریک شادمانی
وفرهیدگی فرح بالکسر نعت منه ومنه قوله تع ان الله لا یحب الفرحین ای البطرین یقال فرح به ای سرّه وافرحه ای سرّه ویقال ما یسرّنی
بهذا الامر مفرح ویقال هو مفروح به ولا یقال بغیر الباء تفریح شادمانه کردن وافرحه الدین ای اثقله وفی الحدیث لا یترک فی الاسلام
مفرح قال الزهری المفرح المفدوح یقضی عنه دینه من بیت المال ولا یترک مدیناً فرحة بالفتح والضم مژدگانی یقال لک عندی فرحة
ان بشّرتنی مفراح بالکسر الذی یفرح کلما سره الدهر مفرح بالکسر دارو ی مقوی دل **فرشاح** بالکسر سم مغاک وفرشحت الناقة
اذا تفحجت للحلب یعنی پاها فراخ نهاد والفرشحة والفرشطة الجلسة المفتوحة ما بین الرجلین قال الکسائی فرشح الرجل فی صلوته
وهو ان یفحج بین رجلیه جداً وهو قائم وکان ابن عمر لا یفرشح بین رجلیه فی الصلوة ولا یلصقهما ولکن بین ذلک وراس **مفرطح**
بفتح الطاء ای عریض **فسحة** بالضم فراخی مکان فسیح وفسح علی فعل بضمتین ای واسع وفسح له فی المجالس ای وسع له وانفسح صدره
ای انشرح تفسحوا وتفاسحوا فی المجلس ای توسعوا فسحم بضمتین بینهما سکون فراخ سینه میم زائدة **فشحت** الناقة ای تفاحجت لتبول
وانفشحت اذا هیئت کذلک لو جمع رجل **فصیح** ای بلیغ ولسان فصیح ای طلق ویقال کل ناطق فصیح وما لا ینطق فهو اعجم فصاحة
گشاده سخن ودرست مخارج شدن عم بفتحهما یقال فصح العجمی وتفصح فی کلامه وتفاصح ای تکلف الفصاحة وفصح اللبن ای اخذت
عنه الرغوة لبن فصیح نعت منه وافصح العجمی اذا تکلم بالعربیة وافصحت الشاة اذا انقطع لباها وخلص لبنها وافصح اللبن اذا ذهب اللباء
عنه وافصح الصبح اذا بدا ضوءه وکل واضح مفصح وافصح الرجل من کذا اذا خرج منه فصح بالکسر عید ترسایان وافصح النصاری ای جاء
فصحهم **فضیحة** فضوح ورسوائی یقال فضحه فافتضح اذا انکشف مساویه وفضح الصبح وافضح اذا بدا وافضح البسر اذا بدت فیه حمرة
افضح سپید نه بغایت وشیر رشتر که بدان لون باشد وقیل الفضح بالتحریک غبرة فیه طحلة **فطح** پهن کردن فطحه وفطح بمعنی رجل
افطح وراس مفطح ای عریض **تفقحت** الوردة ای تفتحت وعلیه حلة فقاحیة ای علی لون الورد فقاح بالضم والتشدید کل اذخر فقحة
حلقه سوراخ دبر فقاح بالکسر ج وهم یتفاقحون اذا جعلوا ظهورهم الی ظهورهم کما تقول یتقابلون ویتظاهرون تفقیح چشم باز
کردن سگ بچه وفی الحدیث فقحنا وصاصا تم **فلاح** رستگاری وفیروزی وبقا وطعام سحری یقال خفنا ان یفوتنا الفلاح
یعنی السحور وحی علی الفلاح ای اقبل علی النجاة ولیس فی الدنیا فلاح ای بقاء ویقول الرجل لامراته استفلحی بامرک ای فوزی به فلح
بالتحریک لغة فی فلاح وفلحت الارض شققتها للحرث فلاحة بالکسر کشاورزی فلاح کشاورز وقولهم الحدید بالحدید یفلح ای یشق ویقطع و
یقال فی رجل فلان فلوح ای شقوق وبالجیم ایضا کلکا فلح کفته لب فرو سو فلحة بالتحریک کفتگی لب والافلحاء لقب مردی لفلحة کانت له
وانما ذهبوا به الی تانیث الشفة **فنح** الفرس من الماء ای شرب دون الری **فوح** **فیح** دمیدن بوی خوش عم ف اض ۲ وک ۲ فوح فیحان کلک
یقال فاح الطیب وفاحت ریح المسک ولا یقال فاحت ریح خبیثة وفاحت القدر ای غلت وافحتها انا وکذا فاحت الشجة ای نفحت بالدم
وافاح دمه ای هراقه بحر **افیح** وفیح ای واسع ودلکم انه جواد فیاح ای فیاض وفاحت الغارة تفیح ای اتسعت فیاح بکسر الحاء اسم للغارة
وکان اهل الجاهلیة یقولون فیحی فیاح ای اتسعی فیح بالتحریک فراخ شدن فیحاء فراخ وایم اشام باتوابل **فصل القاف** **قبح** بالضم زشتی
نقیض حسن قباحة زشت شدن عم بضمتهما قبیح نعت منه وکرانه آرنج وقبحه الله ای نحاه عن الخیر فهو من المقبوحین ای المبعدین
یقال قبحاً له بالضم والفتح واقبح فلان ای اتی بقبیح استقباح ضد استحسان یعنی زشت شمردن وقبح علیه فعله **قح** بالضم ساده
وبی آمیغ از هر چیز یقال رجل قح وعربی قح ای محض خالص عربیة قحة اعراب اقحاح وعبد قح ای خالص قحاحة قحوحة مصدر

قدح

بالضم استخوان کرد اکردد برو هو فوق القب شبا قدح بالکسر تیر تمام نا تراشیده و پیکان نانهاده و پر ننهاده قداح بالکسر اقداح
اقادیح جج قدح بالتحریك تم اقداح جج مقدح بالکسر کفلیز مقدحة آهن چقماق قداحه سنگ یا چوب آتش زنه و تقدحت المرق ای غرفته
یعنی بکفلیز بر داشته شود بار اقدحه بالضم یك کفلیز از هر چیز یقال اعطانی قدحة من مرقته قدح آتش زدن و طعن زدن در نسب کسی
و خوردن کرم دندان و چوب را و آب تباه شدن از چشم بیرون کردن و فرو خوردن آب چشم را چشم و بکفلیز بر گرفتن خوردنی و مانند
آن قادحه کرم دندان و چوب و خوار قادح شکاف در چوب و کبودی و خوردگی دندان قدیح آنچه در بن دیگ ماند از خوردنی دیگ و نگ

قرح

چاه که بدشت آب از وی گرفته شود تقدیح باریك کردن اسب را اقتداح چقماق زدن و بکفلیز برگرفتن قرح قروح ریش قرحه
بالفتح والضم یکی ذو القروح لقب امرئ القیس قرح بالفتح والضم ریش کردن و خسته کردن ع بفتحتها یقال قرحه فهو قریح ای جریح
و هم قرحی قرح بالتحریك ریش بر آمدن ع ک آ ف ۲ یقال قرح جلده فهو قرح و اقرحه الله تم متعد فیه قرح بالضم وادی قرحانه
واحد قرحان یعنی نوعی از سماروغ و بعیر قرحان اذا لم یصبه الجرب قط صبی قرحان کودکی که او را جدری بر نیامده باشد و یستوی
فیه الواحد والاثنان والجمع والاسم القرح بالتحریك و فی الحدیث ان اصحاب النبی صلعم قدموا المدینة وهم قرحان ای لم یکن اصابهم قبل
ذلك داء و اقرح القوم اذا اصابت ماشیتهم القرح بالفتح ایضا بحق پیش آمدن یقال قرحه بالحق اذا استقبله به و لقیته مقارحة ای
مواجهة قروح پیدا شدن حمل ناقه را ع بفتحتها و ف آ ض ۲ یقال قرحت الناقة فهی قارح و تمام دندان شدن ستور چون اسب و شتر
و مانند آن یقال قرح الحافر ای انتهت اسنانه و انما تنتهی اسنانه فی خمس سنین لانه فی السنة الاولی حولی ثم جذع ثم ثنی ثم رباع ثم
قارح والجمع قرح و یقال اجذع المهر و اثنی و اربع و قرح هذه وحدها بلا الف و فی الاسنان بعد الثنایا والرباعیات اربعة قوارح
و کل ذی حافر یقرح و کل ذی خف یبزل و کل ذی ظلف یضلع قراح بالفتح خالص از هر چیز قریحه اول آبی که بر آید از چاه و منه یقال
لفلان قریحة مراد [illegible] العلم بجودة الطبع و اقترحت علیه شیئا اذا اسألته ایاه من غیر رویة و اقتراح الکلام ارتجاله و اقترحت
الجمل اذا رکبته قبل ان یرکب قرواح بالکسر زمین کشاده آفتاب رویه ناقة قرواح دراز قوائم قال الاصمعی قلت لاعرابی ما القرواح

فرزح
قزح

قال التی کانها تمشی علی ارماح و نخلة قرواح ایضا قراویح ج قرزح بالضم درختی قزح بالکسر دیك افزار بقزحه افزار دادن تقازیح
افزارها و منه قزحت القدر ای طرحت فیها الابزار قزح بالفتح بول انداختن سگ قزح بالضم والتحریك نام کوهی بمزدلفه قوس قزح

قلح

غیر منصرف اذ نیه یعنی آنچه پیدا شود بر هوا سرخ و سبز بشکل کمان و آن را کمان رستم نیز خوانند قلح بالتحریك زردی دندان
و زرد شدن آن ع ک آ ف ۲ اقلح نعت منه و فی المثل عود یقلح اسنانه تقلیح پاك کردن زردی از دندان و مانند آن و هذا امرء قلحت

قمح

الرجل و قردت البعیر یعنی بیمار داری کردم مرد را و کنه شتر پاك کردم قلحم کلان سال از هر چیز و هو ملحق بجردحل بزیادة المیم قمح
گندم و بیت خشك خوردن اقتماح [illegible] قمیحه گوارش و بیت و جز آن قمحه بالضم یکدانه بیت و جز آن قمحان بالضم والتشدید [illegible]
یعنی رنگ زرد و سپیچه که در شراب افتد قموح سر بر آوردن شتر بعد از آب خوردن بعیر قامح نعت منه قمح جج یقال شرب فتقمح و انقمح
ای رفع راسه و ترك الشرب و قامحت ابله اذا وردت و لم تشرب و ترفع راسها من داء یکون بها او برد و هی ابل مقامحة و بعیر مقامح و ناقة
مقامح ایضا والجمع قماح علی غیر قیاس انقماح سر بر داشتن و چشم فرو خوابانیدن یقال اقمح الغل اذا ترك راسه مرفوعا من ضیقه و شهرا
قماح اشد ما یکون من البرد سمیا بذلك لان الابل اذا وردت آذاها برد الماء فقامحت قنح خم دادن چیزی را چون چوکان و مانند
آن قناحه بالضم والتشدید نوعی از کلید قنحت الباب کلید راست کردم بر در قیح زرداب و ریم و منه قاح الجرح یقیح و قیح و تقیح یعنی

کبح
کدح

فاحت الدار ساختها فصل الکاف کبح لگام باز کشیدن ستور را تا باز ایستد از رفتن یقال اکبحها و اکفحها و کبحتها هذه وحدها
بلا الف عربی کح و عربیة کحة بالضم لغة فی قح و قحة ام کحة نام زنی کحکح کنده پیر و ناقة فرتود کدح ورزیدن و کار کردن و کوشش نمودن
و روی خراشیدن یقال به کدح و کدوح ای خدوش و قیل الکدح اکثر من الخدش و فی الحدیث فی وجهه کدوح و هو یکدح لعیاله و یکتدح

کردح
کسح

ای یکسب لهم تکدیح خراشیدن حمار مکدح خرکزیده و هو الذی کدحه الحمر ای عضضته و تکدح الجلد ای تخدش کردحه دویدن کوتاه
بالا کرنخه کرمخه کلك و قد سقط من السطح فتکردح ای تدحرج کسح خانه روفتن مکسحه بالکسر جاروب و بیل برف روب کسح ایضا رفتن

کشح

باد زمین را اکتساح همه مال بغارت بردن کساحه خاك و برف رفته اکسح بر جای مانده و لنگ و فی الحدیث الصدقة قال الکشحان البرکی
کشح تهیگاه و طوی عنه کشحه ای قطع عنه و طویت کشحی علی الامر اذا اضمرته و سترته کشح بالتحریك درد پهلو و منه کشح الرجل مجهولا

کفح

فهو مکشوح نعت سنونام مردی کشاح بالکسر داغ پهلو کاشح دشمنی پنهان ندارنده کشح بالعداوة و کاشحه یعنی و کشح القوم عن الماء
و انکشحوا ای تفرقوا عنه کفح روبارو شمشیر زدن و بوسه زدن و فی الحدیث انی لا کفحها و انا صائم ای اواجهها بالقبلة

وفلان یکالح الامور اذا باشرها بنفسه والکتحت الدابة اذا ضربت باللجام فاهما کفتح همنا کلوح روی ترش کردن کلاح بالضم کلح عم
بفتحهما ومنه قوله تم تلفح وجوههم النار وهم فیها کالحون یقال ما اقبح کلحته یراد به الفم وما حوالیه کلاح ایم قحط سال دهر کالح ای
شدید مکالحة سختی کردن با هم وتکلح البرق ای تتابع اِکماح لگام کشیدن داشتن ستور را تا سر راست دارد و نزدیکند در
برک بیرون آوردن کوتح مرد بزرگ سرین کاح کنج پهنای کوه تکویح غلبه کردن مکاوحة اشکارا دشنام دادن و جنگ کردن با هم
وتکاوحا ای تمارسا وتعالجا الشر بینهما **فصل اللام** لتح بالتحریک گرسنگی عج د آف ۲ فهو لتحان وهی لتحی لجح بالضم
تک و پیته چاه و وادی الحاح ستهیدن یقال الح علیه بالمسئلة والح السحاب ای دام مطره وانام ملحاح بالکسر بالان که پشت ستور را
بکزد درحی ملحاح ای التی دامت علی ما تطحنه والح الجمل اذا حرن کما تقول فی الناقة خلات وتلحلح القوم وتلحلحوا اذا لم یتبرحوا مکانهم و
تحت عنه اذا الصقت بالرمض وهذا احد ما جاء علی الاصل مثل ضبب البلد باظهار التضعیف ومنه قولهم هو ابن عمی لحا ای لاصق
النسب ونصب علی الحال لان ما قبله معرفة وتقول فی النکرة هو ابن عم لح بالکسر لانه نعت للعم وکذلک المونث والاثنان والجمع فان
لم یکن لحا وکان من العشیرة قلت هو ابن عم الکلالة وابن عم کلالة ومکان لاح ای ضیق لطح بکف دست بر لبشت کسی زدن نرم
نرم ومنه یقال الطحة ولطح به الارض ای ضرب به الارض لفح سوختن گرما وانش وسموم قال الاصمعی ما کان من الریح لفح
فهو حر وما کان نفح فهو برد وبشمشیر زدن یقال لفحه بالسیف لفحة ای ضربه به ضربة خفیفة لفاح بالضم والتشدید نوعی از بوید
چون با تنکان که زرد شود لقح لقاح بالتحریک آبستن شدن عج د آف ۲ لاقح نعت منه وانچه نخل را بوی کشن دهند حی لقاح
الذین لا یدینون للملوک او لم یصبهم فی الجاهلیة سباء لقاح بالکسر شتران واحدها لقوح وهی الحلوب مثل قلوص و قلاص قال
ابو عمرو اذا نتجت فهی لقوح شهرین او ثلثة ثم هی لبون بعد ذلک وقولهم اقلمان اسودان کما قالوا قلیمان لانهم یقولون لقاح
کما یقولون قطیع واحد لقحة بالکسر هی لقوح لقح ج مثال قربة وقرب الفاح آبستن کردانیدن یقال القح الفحل الناقة والریح السحاب
ورباح لواقح ولا یقال ملاقح وهی من النوادر وقیل الاصل فیه ریح ملحقة ولکنها لا تلقح الا وهی فی نفسها لاقح کان الریاح لقحت بخیر
فاذا انشات السحاب وفیها خیر وصل ذلک الیه تلقیح کشن دادن خرما را یقال منه لقح النخل والقح ولقحت النخیل ولقحت مخففة فی
واحدة وتلقحت الناقة اذا اورت انها لاقح ولا تکون ملاقح جمع ملقح وهو الفحل ملاقح ایم شتران آبستن واحدها ملقحة بالفتح وملاقیح
الاناث التی فی بطونها من الاجنة من لقحت کالمحموم من حم والمجنون من جن ملقوحة یکی لمح نگریستن و دیدن لمحه والمحه اذا ابصره بنظر
خفیف والاسم اللمحة و درخشیدن بساد و برق یقال رایته لمحة برق ویقال ایضا فیه لمحة من ابیه ثم یقال فیه ملامح من ابیه ای مشابه فجمعوا
علی غیر لفظه وهو من النوادر ویقال لاریتک لمحا باصرا ای امرا واضحا لوح کف و هر چیز پهن باشد از استخوان و چوب و تخته و دیدن
عج ف آض وگونه گردانیدن سفر مردم را یقال لاحه السفر و تشنه شدن لواح بالضم مثله الیاح تشنه شدن و درخشیدن برق و پیدا
شدن ستاره لاح النجم والاح والتاح بمعنی قال ابن السکیت لاح سهیل اذا بدا والاح ای تلالا والاح بحقی ای ذهب به والاح منه ای
اشفق وحاذر والاح بسیفه ای لمع به والاحه الهلکه ملواح بالکسر ستور زود تشنه شونده ابل لوحی ای عطشی تلویح سوختن آفتاب
رنگ روی را و برنگ دادن جامه را وکرم کردانیدن با تش الواح السلاح ما یلوح کالسیف والسنان لوح بالضم هوای میان زمین و آسمان
یقال لا افعل ذلک ولو نزوت فی اللوح ای ولو نزوت فی السکاک شیء لیاح بالکسر سپید وگاو دشتی بهتی لبیاضه **فصل المیم** میح
آب کشیدن از چاه و جزان عج ف آض ۲ ماتح متوح نعت منه بئر متوح چاه که از وی بدست آب توان کشید بی دلو ویقال سیر متاح
عقبة متوح ای بعیدة ومتح النهار لغة فی متع ای ارتفع لیل متاح ای طویل ومتح بها ای حبق ومتح بسلحه ای رمی به محح جامه کهنه
مح الثوب وامح ای بلی مح بالضم زرده بیضه مخاج انکه بسخن دل خوش کند کسی را وهو الکذاب مدح ستودن عج بفتحهما تمدح کلّ
مدحة بالکسر امدوحة بالضم ستایش مدایح و اماديح جمعه تمدح تکلف کردن در ستایش خود وامدح بطنه لغة فی اندح ای اتسع وتمدحت
خواصر الماشیة مثل تندحت ای اتسعت مذح بالتحریک بهم سودن دو ران در رفتن عج د آف ۲ امذح نعت منه مرح بالتحریک بنازد
شاد شدن عج د آف ۲ فهو مرح بالکسر والتشدید مثله وامرحه غیره مراح بالکسر شادی و مرحت عینه مرحانا فسدت وهاجت
شاد شدن عج د آف ۲ فهو مرح بالکسر مریح بالکسر والتشدید مثله وامرحه غیره فسدت وهاجت فرس ممراح بالکسر و مروح بالفتح ای نشط
وامرحه الکلاء قوس مروح وعقار مروح ای کان لها مرحا عین مراح غزیرة الدمع ومرحت القربة ای سربتها وهو ان تملاها ماء لتنسد
عیون الخرز ویقال للرامی اذا اصاب مرحی واذا اخطا برحی مزح لاغ کردن عج بفتحهما والاسم المزاح بالضم وبالکسر المصدر یقال انه
مازحه وهما یتمازحان مسح ما لیدن ومسح کردن عج بفتحهما یقال مسح براسه و جماع کردن ومسح المراة ای جامعها ومسح بالسیف ای قطعه

ومسح بالارض مساحة بالكسر زمين پيمودن الماسح البعير الذى اصاب مرفقه طرف كركره ولم يدمه فاذا ادماه قيل له حاز مسحآء
زمين هموار سنكريزه ناك وزن لاغر بين مكان امسح كذلك يقال له بت بجريق من الارض بين مسحاوين ويقال عليه مسحة من جمال و
مسحت الابل يومها اى سارت مسيحة يك كيسو سائح ج وكان مسيح پاره اندرون نقره سوده ونام عيسى ع ونام دجال كذاب وخوى
والماسح الماشطه مسح بالكسر پلاس امساح مسوح ج امسح انكه ران او بهم سايد ويقال منه مسح الرجل مسحا تماسح هنك مصح مصوح
رفتن وسفقطع شدن وكهنه شدن جامه وسبزى شدن شير ورنك كردانيدن شكوفه نبات وكوتاه شدن سايه مصحت به اى ذهبت
به مضح عيب كردن يقال مضح فلان عرضه وامضحه اى شانه ملح بالكسر نمك وشيرخوارگى ملح بالفتح شيرخورانيدن يقال
ملحنا لفلان اى ارضعناه ونمك كردن ديك را باندازه وشوره خورانيدن ستور را ع بفتحهما املاح تمليح شور كردن طعام را و
املحت الابل اى وردت ملوح ملوحة بالضم شور شدن ع ف آض ٢ وبضمهما ايضا ماء ملح نعت منه ولا يقال مالح الا فى لغة رديئة مملحة
بالكسر نمكدان بنت ملح ومالح شور كياه ملوحه ملاحة نمكين شدن ع بضمهما مليح نعت منه ملاح بالضم كذلك والجمع ملاح واملاح بالكسر
قليب مليح چاه شور وكذا سمك مليح ومملوح ولا يقال مالح وملحت الجزور اى سمنت قليلا وملح الشاعر اذا اتى بشى مليح يقولون ما
املح زيدا ولم يصغروا من الفعل غيره وغير قولهم ما احيسنه قال الشاعر يا املح غزلانا عطون لنا ممالحة همشيركى وهم سفركى كردن ملح
بالتحريك اماس پاشنه اسب وهو دون الجرذ فان اشتد فهو الجرذ ملحة بالضم سخن خوش ونمكين ملح بالضم والتحريك ملحة ج وسبزاونكى ة
املحاح مصدر منه كبش املح چهاركبود رنك ملحان بالفتح بعضى ماه هاى زمستان لبياض ثلجه والزرقة اذا اشتدت حتى تضرب الى البياض
قيل هو املح العين ومنه كتيبة ملحاء ملاحى بالضم نوعى انكور سپيد وبتشديد اللام ايضا ملحاء ميان پشت ونام لشكرى ملاح كشتيبان
ملاحة شورستان ونمكستان ملاح بالضم والتشديد شوركياه مليح بالتصغير حيى از قضاعة ملحى منسوب بوى املاح موضعى منح
دادن ع ف آض ٢ وك ٢ منحه بالكسر دهش منيحه ستوركه بچه شير انعام كند كسى را قال ابو عبيدة وللعرب اربعة اسماء تضعها مواضع
العاريه منيحه وعريه وافقار واخبال استمناح عطا طلب كردن تمنيح تير قمار كه نصيب ندارد منوح ممانح ناقه كه بزمستان شير دهد مثل
مجالح اسحت الناقة اذا دنا نتاجها فهى ممنح ميح بتك چاه فرو شدن بجهة آب ع ف أ ك ٢ مائح نعت منه ماحة وفى الحديث نزلنا
ستة ماحة وخراماان رفتن ومنوا كردن ودادن يقال ماح فاه اى استاك مجته اى اعطيته استماحه عطا جستن ويقال محته عند
السلطان اى شفعت له واستمحته اى سألته ان يشفع لى امتياح مثل الميح وتمايح اى تمايل فصل النون نبح نباح بالكسر و
الضم بانك كردن سك واهو ع بفتحهما وك ٢ وانبحت الكلب واستنبحته اى طلبت النباح نبوح بالضم فزياد وآواز قبيله وسكان ايشان
ثم بوضع موضع الكثرة والعزة نتح ترابيدن نتوح كذلك ع ف آ ك ٢ وبيرون زدن خوى مناتح العرق مخارجه نتوح شلم درختان
انتياح مثل نتح نجح بالضم نجاح بالفتح پيروزى وبرامدن حاجت وانجح الرجل اى صار ذا نجح فهو منجح وهم مناجح ومناجيح ويقال ما افلح
فلان وما انجح انجحت حاجته اى قضيتها وتنجحت الحاجة واستنجحتها اى تنجزتها وبحجت هى ونجح امر فلان اى تيسر وسهل فهو ناجح
وسار فلان سيرا نجيحا اى وشيكا ورأى نجيح اى صواب وتناجحت احلامه اى تتابعت بصدق نحيح بانك واواز شكم ع ف آ ك ٢
شحيح نجيح اتباع له تنحنح كلو روشن كردن نحنحه مثله ندح بالضم زمين فراخ انداح ج مناديح بيابان مندح جاى فراخ ويقال لى عنها
مندوحة ومنتدح اى سعة يقال ان فى المعاريض لمندوحة عن الكذب وتندحت الغنم من مرابضها اى تبددت واندح بطن فلان
اندحاحا واندداح بطنه انداحا اذا اتسع وانتفخ وتدلى من البطنه او من سمن كان او علة وفى حديث ام سلمة انها قالت لعائشة قد جمع
القران ذيلك فلا تندحيه اى لا توسعيه بالخروج الى البصرة ويروى لا تبدحيه بالباء اى لا تفتحيه من البدح وهو العلانية نزح همه
آب چاه كشيدن بر نزوح چاه كم آب ركايا نزح ج نزح بالتحريك چاه كه بيشتر آب او كشيده باشند ونزحت الدار اى بعدت وبلد نازح
وقوم منازيح اى بعداء ويقال نزح بفلان مجهولا اذا ابعد عن دياره غيبة بعيدة انت بمنتزح منه اى بعد نشح نشوح كم از سيرى
خوردن آب نشوح بالفتح آب اندك نصح بالضم نصاحه بالفتح نصيحت كردن يقال نصحته ونصحت له وهو باللام افصح قال الله ع
وانصح لكم الاسم النصيحة نصيح ناصح نصيحت كننده قوم نصحاء ورجل ناصح الجيب اى نقى القلب قال الاصمعى ناصح عسل خالص و
غيران مثل ناصع وكل شى خلص فقد نصح انتصاح نصيحت پذيرفتن وتنصح فلان اى تشبه بالنصحاء واستنصحه اى عده نصيحا ونصحت
الابل الشرب تنصح نصوحا اى صدقته وانصحتها اى اروبتها ومنه التوبة النصوح بالفتح والضم وهى الصادقة نصح جامه دوختن
وقد يقال منه التوبة النصوح اعتبارا بقوله ع من اغتاب خرق ومن استغفر رفا ناصح درزى ثوب منتصح اى مخيط بالتوكيد نصاح
بالكسر رشته ونام مردى از قراء وهو شيبة بن نصاح نصاحات پوستها نضح آب پاشيدن ع ف آ ك ٢ وكم از سيرى خوردن

مصح
مضح
ملح
منح
ميح
نبح نتح نجح
نجح ندح
نزح
نشح نصح
نضح

يقال نضح عطشه نضيح جوى وحوض نضح بضمتين ج نضح بالتحريك حوض انضاح ج نافح شتر آبكش نا ضحة مونثه وهى سانية نضاح
آب كشنده باشتر هذه نخل تنضح اى تسقى بالتضح ونضحهم بالنبال اى رماهم ونضح عن نفسه اى دفع عنها بحجة وهو منضح عنه
اى يذب عنه ويدفع وهو ينضح بما ذف به اى ينتفى وينتصل منه نضوح بالفتح نوعى از طيب وانتضح قليل الماء اى ترشش نضح الشجر
اى تفطر بالخرج ورقه نضح تنضاح ترابيدن خيك وخوردن عع بفتحتين ناوكم نطيحه منطوحة الذى
مات بالنطح وانما جاءت بالهاء لغلبة الاسمية عليها وكذا الفريسة والاكيلة والرميه لانه ليس هو على نطحتها فهى منطوحة وانما هو
الشئ فى نفسه مما ينطح ومما يفرس ومما يوكل نطيح ناطح هرچه از پيش آيد از مرغ ووحش وهو خلاف قعيد وقولهم ماله ناطح ولا خابط
يراد بهما الكبش والبعير نطيح ايضا اسب كه بر پيشانى او دو دايره باشد ويكره ذلك فان كانت دائرة واحدة فهى دائرة اللطاة وليست
نكره يقال للشرطين نطح وناطح وهما قرنا الحمل واصابه ناطح اى امر شديد نواطح الدهر شدائده انتطاح تناطح سر بر سر زدن بكل
كبش نطاح نعت منه نفح دميدن بوى خوش وپاى زدن ناقه وبشمشير زدن ووزيدن باد ودادن نفح بشئ اعطاه وجستن
خون از رك عع بفتحتهما ويقال له نفحة طيبة ولفلان نفحات من المعروف قال الاصمعى ما كان من الرياح نفح فهو برد وما كان لفح فهو حر
ونفحة من العذاب اى قطعة منه نفوح بالفتح ناقه كه بى دوشيدن شيراو روان شود قوس نفوح كمان دور اندازنده تير را ونافحت
عن فلان خاصمت عنه ونافحوهم مثل كافحوهم انفحه بالكسر وفتح الفاء شكنبه بره وبزغاله كه هنوز علف نخورده باشد عن ابى زيد
وكذلك منفحه بالكسر انافح ج تنقيح پاكيزه كردن درخت از شاخ ريزه وشعر از كلام ركيك ومغز بيرون كردن از استخوان و
نقحت العظم وانتقحته بمعنى وتنقيح شحم الناقة اى قل نكح مجامعت كردن وعقد زناشوئى يقال نكحتها ونكحت هى اى تزوجت
وهى ناكح اى ذات زوج نكحها واستنكحها بمعنى وانكحها اى زوجها رجل نكحة مثال همزة كثير النكاح نكح بالضم والكسر لغتان وهى كلمة كانت
العرب تتزوج بها وكان يقال لام خارجة عند الخطبة خطب فتقال نكح حتى قالوا اسرع من نكاح ام خارجة تناوح اى تقابل فى
الجبلان يتناوحان اى يتقابلان ومنه سميت النوائح لان بعضهن يقابل بعضا وكل ريح استطالت اثرا فهبت عليه ريح طولانى نيحته
فان اعترضته فهى نسيحته نوح نياح نوحه كردن درماتم عع فاضه نياحه اسم فيه نوح نام پيغمبرى وهو شيخ المرسلين عم وبقى
هو نوح وهن نوح وانواح ونوح ونوائح ونائحات وكنا فى مناحة فلان وتنوح اى تحرك وهو متدل فصل الواو شئ
وتح بالسكون والكسر اى قليل تافه وتاحه وصدره منه عع بضمتهما وشى وتح وعر اتباع له اى نزر ورجل وتح بالكسر خسيس دانى
فلان عطيته اى اقلها واوتح كذلك وتوتح من الشراب اى شربت شيئا قليلا وجاح ثلث لغات پرده وپوشش اجاح بالهمز على ثلث
لغات مثله وجاح ايضا آب اندك كه ته حوض را پوشاند ولقيته ادنى وجاح لا يوارى شئ وجر البول ضيق عليه وثوب موجح
سخت بافته وجيح مثله باب موجوح اى مردود اليه واوجحت النار اى وضحت وبدت واوجح لنا الطريق ويقال حفر حتى اوجح اى
بلغ الصفا وحوحه آواز كلو كرفته ويقال وحوح الرجل اذا نفخ فى يده من شدة البرد رجل وحواح اى خفيف وحوح مثله اوحت
الابل سمنت وحسنت حالها واوكح الرجل اذعن وخضع واودح الكبش اذا توقف ولم ينز ودح بالتحريك سركين وبول كوسپند
بر دنب واطراف وى چفسيدن وخشك شدن آن وذحه يكى وذح ج ويقال منه وذحت الشاة توذح وذحا وتيذح ايضا
وشاح بالضم والكسر حيل وبالهمز مثله وشح واوشحة ج توشيح حمايل درافكندن وتوشحت هى اى لبسته وتوشح الرجل بثوبه وبسيفه
وشحاء ماده بز كردن وسينه سفيد واشح قبيله از يمن وضوح اتضاح پيدا شدن ايضاح پيدا كردن وفرزندان سپيد شدن
مرد را ومنه اوضح الرجل ويقال من اين اوضحت اى اطلعت ومن اين بدا وضحك واستوضحته الامر او الكلام اذا سألته ان يوضحه لك
واستوضحت الشئ اذا وضعت يدك على عينك تنظر شيئا هل تراه ومنه يقال استوضح عنه يا فلان وتوضح اى استبان متوضح الاكم
يظهر فى الطريق ولا يدخل الخمر وضح الطريق كشادكى وميانه راه وضح ايضا بالتحريك دم سر و پيرايها از دم درست و روشنى دم سفيد
يقال بالفرس وضح ويكنى به ايضا عن البرص ومنه قيل لجذيمة الابرش الوضاح وهو الرجل الابيض اللون الحسن موضحة شكستكى سر
كه باستخوان رسد واضحه دندان كه بخنده پيدا آيد وطح بالتحريك پليدى وكل كه بر سم وچنكال ستور ومرغ چفسيده باشد
تواطح القوم اى تداولوا الشر فيما بينهم وقح بضمتين وسكون القاف شوخى قحة بالفتح والكسر وقوحه بالضم وقاحه بالفتح شوخ
كرفتن دست وپاى وصلب شدن وبشرم شدن فهو وقح ووقاح اى قليل الحياء وامراة وقاح الوجه وحافر وقاح اى صلب وقح
بضمتين ج واوقح الحافر واستوقح ووقح كلها بمعنى توقيح الحافر تصليبه بالشحم المذاب رجل موقح مثل موقع وهو الذى اصابه البلايا
فصار مجربا استوكحت الفراخ اى غلظت ولايه غرارة دليج ولائخ ج ويح واى وهى كلمة الترحم وويل وهى كلمة العذاب قال اليزيدى

نضح
نطح
نفح
نقح
نكح
نوح
وتح
وجح
وحوح
ودح
وذح
وشح
وضح
وطح
وقح
وكح
ويح

هما بمعنى يقال ويح لزيد وويل لزيد ترفعهما على الابتدا ، وتنصبهما ايضا باضمار تقول ويحا و ويلا لزيد كانك قلت الزمه الله ويحا و ويلا
ويقال ايضا ويحك وويح زيد وويلك وويل زيد على الاضافة نصبا باضمار فعل واما قولهم فتعسا له وبعدا لثمود وما اشبه ذلك فهو
منصوب ابدا لانه لا تصح اضافته بغير لام فلا يصح اذا قلت فتعسهم وبعدهم فلذلك افترقا **باب الخاء فصل الالف** **اساخ** اختلاط يقال
اسلخ عليهم امرهم اى اختلط ويقال وقعوا فى اسلاخ **تاريخ** تورنج ووقت پيدا كردن وهو تعريف الوقت يقال ارخت الكتاب وورخته بمعنى
اراخ بالكسر كاو دشتى اضاخ بالضم موضعى به كرد پونث **بافوخ** نرم سر كودك وهو يفعول تا آخر ج واخته اى ضربت يافوخه و
يافوخ الليل معظمه **بخ** كلمة يقال عند المدح والرضا بالشى وخو بالفارسية بمنزلته وتكرر للمبالغة فيقال بخ بخ بالسكون فان وصلت
خفضت ونونت فقلت بخ بخ وربما شددت كالاسم وبخبخت الرجل اى قلت له ذلك وتبخبخ الحر اى سكن فورته ويقال بخبخوا عنكم
من الظهيرة اى ابردوا وتبخبخوا كلك وهو مقلوب به وبخبخ البعير اذا هدر وملات شقشقته فمه فهو جمل بخباخ الهدير **بذخ** كرذن
كشى كردن عمع ك آف ٢ وتبذخ اى تكبر وعلا وشرف باذخ عال جبال بواذخ شوامخ امرأة بيذخ زن تن آور **براخ** هى خرز الكتف
توصل من السطح الى الارض **برزخ** باز داشت ميان دو چيز ويقال ما بين الدنيا والاخرة من وقت الموت الى البعث فمن مات فقد دخل البرزخ
برزخ بيرون آمدگى سينه رجل ابزخ وامرأة بزخاء وكل القوم اذا اطمانت قطاته وصلبه وتبازخت المرأة اذا اخرجت عجيزتها وتبازخ
فلان عن الامر اى تقاعس بزلخه بالضم موضعى **بطيخ** بالكسر وتشديد الطاء خربزه بطيخة يكى ابطخ الرجل اى كثر له البطيخ مبطخة بالفتح
خيا دزار وضم الطاء لغة فيه **بلخ** بالتحريك بزرك منشى كردن بلخ وتبلخ اى تكبر فهو ابلخ **باخ** الحر والنار والغضب والحمى اى سكن وفتر
وعداحتى باخ اى اعيا دهم فى بوخ اى اختلاط من امرهم **فصل التاء** **تخ** خمير ترش تخو ضمصد سه منه واتخه صاحبه تختخه
حكاية صوت **فصل الثاء** **ثوخ** فرو شدن قدم در وحل وجز آن عمع ف آك ٢ وض ٢ **فصل الجيم** **جخ** بيوله اى رماه و
جخجخت الرجل صرعته وجخ وتجخجخ اى اضطجع واسترخى **جفخ** مثل جخف اى تكبر وفخر جمخ كلك فهو جفاخ وجماخ وذو جفخ وذو جمخ
وجافخه وجامخه **جلخ** بر كردن سيل وادى را عمع بفتحهما سيل جلاخ وجلاخ بالخاء والحاء فهو الجراف يعنى سيل كه همه چيز را ببرد جلواخ
بالكسر وادى فراخ پر **جوخ** السيل الوادى اى اقتلع اجرافه وتجوخت البئر انهارت جوخان هو الجرين بلغة اهل البصرة تجاى خرما
خشك كردن **خوخ** شفتالو خوخه يكى وايضا روزن بر ديوار خوخ نيخه سختى **فصل الدال** **تدبيخ** پشت خم دادن وسر پس
بر آوردن وبالحاء كلك عن ابى عمرو وابن الاعرابى **دخدخه** مانده شدن ودخدخناهم اى ذللناهم دخ بالضم لغة فى دخان **دربخت**
الحمامة لذكرها اى خضعت له وطاوعته ودربخ الرجل اذا طاطا راسه وبسط ظهره **دمخ** نام كوهى **داخ** البلاد اى قهرها واستولى
عليها وكك دوخ البلاد وداخ الرجل اى ذل ودوخته انا قال الاصمعى ديخته وديثته اى ذللته قال العديس الديخ القنو والجمع ديخة مثال
ديك وديكة **فصل الذال** **ذبخ** كفتار نر بسيار موى نرجم مونثها ذبوخ اذ بابخ ذبخة بفتح الياء ج ٢ **ربيخ** مهر شكر فست
ربوخ من النساء التى يغشى عليها عند الجماع وقد ربخت ومشى حتى ترتخ اى استرخى **مربخ** رملة بالبادية **رتخ** تنك شدن خمير عجين
راتخ وطين راتخ اى رقيق ارض **رخاخ** بالفتح اى رخوة عيش رخاخ اى واسع ورخخت الشراب اى مزجته رخ بالضم نبات تازه **رسوخ**
استوار وپاى برجاى شدن دكل ثابت فهو راسخ ومنه الراسخون فى العلم **رضخ** مثل رضح بالحاء ورضخت النوى والحصى اى كسرته
ورضخت راس الحية بالحجارة ورضخت له رضخا اى اعطيته قليلا وفى الحديث امرت له برضخ ورضخته وراضخته اذا راميته بالحجارة وتراضخنا
اى ترامينا **فصل الزاء** **زخ** سپوختن بجفاكى وفى حديث ابى موسى من يتبع القران يهبط به على رياض الجنة ومن يتبعه القران يزخ
فى قفاه حتى يقذف به فى نار جهنم مزخة زن زخه خشم وكينه يقال زخ الرجل اذا اغتاظ زخيخ سخت درخشيدن آتش عمع ف آك ٢
زخ الجمر درخشيد **زلخ** جاى لغزيدن پاى مقام زلخ اى دحض وغلوة سهم ايضا زلخه مثال قبره زحلوقة يتزلخ منها الصبيان **زامخ**
اى شامخ وزمخ اى تكبر وناه انوف زمخ اى شمخ **زنخ** متغير شدن ككردانيدن روغن دهن زنخ **فصل السين** **سبخه** شوره
سباخ ج ارض سبخة زمين شورناك وحفروا فاسبخوا اى بلغوا السباخ **سبيخ** بر افتاده از مرغ وپاعندة بيجيده سبيخه پنبه نواله
از دو كك من الصوف والوبر وخواب سخت سبخ خواب وفراغ وقرى قوله تعم ان لك فى النهار سبخا طويلا وبالحاء اى فراغا ويقال
سبخ الله عنك الحمى اى خففها وفى الحديث لا تسبخى عنه بدعائك عليه اى لا تخففى قال لعائشة حين دعت على سارق سرقها لا تسبخى عنه بدعائك عليه اى لا تخففى
عليه اثمه وسبخ الحر اى فتر وخف **سخاخ** بالفتح زمين نرم سخت الجرادة ملخ دم بر زمين فرو برده تا تخم نهد **سربخ** زمين فراخ **سلخ**
پوست باز كردن عمع بفتحهما وض ٢ سلخت المرأة درعها اى نزعته **سلاخ** بالكسر پوست بره ونخله كه غوره وى نارسيده بريزد **مسلوخ**
كوسفند پوست باز كرده سلاخ الحية پوست مار سلخ الشهر آخر ماه وسلخت الشهر اذا امضيته وصرت فى آخره وانسلخ الشهر

من سنه والرحل من ثيابه والحية من جلدها والنهار من الليل سالخ اسود نوعی از مار اسود سالخ غير مضاف لانه يسلخ جلده
كل عام والانثى اسودة ولا توصف بسالخة سليخة الرمث والعرفج الذى ليس فيه مرعى انما هو خشب يابس **سنخ** بالكسر بيخ
اسناخ الاسناخ بيخهای دندان سنوخ پای بجای شدن در علم يقال سنخ فى العلم اى رسخ فيه وسنخ الدهن بالكسر لغة فى زنخ
اى فسد وتغير ساخت فوائمه تسوخ وتسيخ فى الارض اى دخلت فيها وغابت مثل ثاخت ومطرنا حتى صارت الارض سواخى
على فعالى بفتح اللام وذلك اذا كثرت رداغ المطر اى الاوحال **فصل الشين** **شدخ** سر شكستن وهر چيز ميانه كاواك باشد
يقال شدخت راسه فانشدخ وشدخته للمبالغة مشدخ وهو بسر يغمز حتى يشدخ شادخه سپيدى فراخ روى وشدخت الغرة
اذا اتسعت فى الوجه **شرخ** جوانان جمع شارخ مثل صاحب وصحب وفى الحديث اقتلوا شيوخ المشركين واستحيوا شرخهم و
اول جوانى واول كار ونتاج هر ساله شتر ودندان كفانيدن شتر وتيغ كه هنوز نبند ودسته نكرده باشند وآب نداده شروخ
ج وايضا جوان شدن كودك شرخان اى شلان شروخ اشال وهم الاتراب شرخا الفوق حرفاه بينهما موقع الوتر وشرخا الرحل
آخرته وواسطته **شرداخ** القدم كلان وپهن **شموخ** بلند شدن وتكبر كردن يقال شمخ الجبل وشمخ بانفه اى تكبر جبال
شامخات وشوامخ اى شواهق انوف شمخ شماخ نام مردى شاعر **شمراخ** بالكسر شمروخ بالضم شاخ خرما وخوشه انگور
شمراخ ايضا سر كوه وسپيدى پيشانى اسب كه تا بيفوز نرسد فرس شمراخ نعت منه شمراخيه گروهى از خوارج از اصحاب عبد الله بن
شمراخ **شيخ** پير وخواجه شيوخ ج اشياخ شيخة بالكسر وفتح الياء شيخان مشيخة مشائخ مشيوخاء ج شيخة مؤنث شيخ بالتحريك
شيخوخة مصدر منه واصل الياء متحرك فسكنت لانه ليست فى الكلام فعلول وما جاء على هذا من الواو مثل كينونة وقيدودة وديمومة
وهيعوعة فاصله كينونة بالتشديد فخفف ولولا ذلك لقالوا كونونة وقودودة ولا يجب ذلك فى ذوات الياء مثل حيدودة وطيرورة
وشيخوخة تشيخ خواجه وپير شدن خواجه وپير خواندن كسى را شييخ تصغير شيخ بضم الشين وكسرها ولا تقل شويخ **فصل الصاد** **صاخ**
آواز سخت كه گوش را كر كند وقيامت صخ كر كردن آواز گوش را عگ ف آض ٢ ضربت الصخرة فسمعت لها صخة اى صوتا **صراخ** بالضم
آواز وفرياد صرخ وصرخة مصدر منه وصرخ واصطرخ بمعنى تصرخ تكلف كردن در فرياد يقال التصرخ بالعطاس حمق مصرخ بالتخفيف
فرياد رس مستصرخ فرياد خواه يقال استصرخنى فاصرخته صريخ آواز فرياد خواه وفرياد كننده وفرياد رس وهو من الاضداد اصلخ
كر كه هيچ نشنود صلخ بالتحريك مصدر منه **صماخ** بالكسر گوش وسوراخ گوش وبالسين لغة فيه وصمخته اى اصبت صماخه صملاخ
صملوخ ريم گوش صالخ شير خفته اصاخة گوش دادن واصاخ له اى استمع **فصل الضاد** **تضمخ** آلوده شدن ببوى خوش
تضميخ متعد فيه **فصل الطاء** **طبخ** پختن يقال طبخته فانطبخ مطبخ بالفتح موضع پختن المطباخ پختنى ساختن وبريان كردن وديك
بر نهادن يقال هذه خبزة جيدة الطبخ وكذا الاجرة والطبيخ الناقرصا وهذا طبخ القوم ومشتواهم طباخه بالضم سر جوش ديك
طابخة لقب مردى طبيخ شراب نيم جوشيده مطبخ بكسر الباء والتشديد بچه سوسمار فاولا حسل ثم غيداق ثم مطبخ ثم خضرم بالضم و
تشديد الضاد ثم ضب طبخ الحسل اى كبر طابخة گرماى نيم روزى وطباخ الحر سمائمه طابخ تب گرم سخت وليس به طباخ اى قوة وسمن
وامراة طباخية مثل تلابية اى مكتنزة اللحم **طلخ** دل گرفتن از جراحت وطعام عگ آف ٢ وناگوار شدن طلخ اى تلطخ بالقبيح
وطاخه بقبيح متعد فيه وكذا طيخه فتطيخ اى تلطخ وطاخ اى تكبر ايضا **فصل الفاء** **فتخ** سست كردن انگشتان پاى بوقت
نشستن رجل افتخ اذا كان عريض الكف والقدم مع اللين قال الاصمعى اصل الفتخ اللين عقاب فتخاء وهى اذا انحطت كسرت جناحيها و
غمزتهما وهذا لا يكون الا من اللين فتخة بالفتحات انگشترى بى نگينه فاذا كان فيه فص فهو خاتم فتخ فتخات ج **فخ** دام افخاخ بالكسر
فخوخ ج فخيخ خر خر كردن كلو عگ ف آك ٢ يقال فخ النائم فخة اسم هذه النومة **فرخ** جوزه نرخه مؤنث افرخ افراخ فراخ ج افراخ
جوزه بيرون آوردن مرغ يقال افرخ الطائر وفرخ پيدا كردن نهالى دراز وپيدا شدن متعد لازم يقال افرخ بيضته اى ابدى سره
وافرخ الامر اى استبان وبيرون شدن ترس وبيم از دل يقال لك هذا البفرخ روعك عن روعك اى ليخرج فزعك عن قلبك وافرخ
روعك اى سكن جاشك استفراخ بچه جوزه بيرون آوردن داشتن فرخ ايضا بخوشه نزديك شدن كشت يقال فرخ وفرخ الزرع
اى تهيا للانشقاق فريخ نام مردى وتصغير فرخ **فرسخ** فرسنگ فارسى معرب فراسخ ج **فرفخ** خرفه ويقال لها الفرفين ايضا
فسخ برانداختن بيع وماننده آن وويران كردن عگ بفتحهما فسخت البيع والعزم والنكاح فانفسخ اى انتقض وتفسخت الفارة فى
الماء اى تقطعت وتفتتت وتفسخ الربيع بحمل الحمل الثقيل اى لم يطقه وفسخت يده وفسخت ثوبى عنى اى طرحته فسيخ مردى كه بحاجت
خود بيرون نشود وانفخ القران اى نسيه **فضخ** سر شكستن ومنه فضخت البسر وافتضخته فضيخ شراب غوره خام وانفضخ سنام البعير

سنخ
سوخ
شدخ
شرخ
شرداخ
شمخ
شمراخ
شيخ
صخ
صرخ
صلخ
صمخ
صملخ
صوخ
ضمخ
طبخ
طلخ
طيخ
فتخ
فخ
فرخ
نعره ٢
فرسخ
فرفخ
فسخ
فضخ

اے انشدخ فتخہ الاسیر اے تھرہ وذلّلہ وکذا فتخہ مفتخ بالکسر من بذل اعداء ، ورتیخ داسہم کثیرا **فوخ** فیخ بیرون شدن از مردم وسُتور
بیانگ ودمیدن بوی مثل نوح بالحاء الغیر المعجمۃ وقیل فاخ ریح اذا کان لھا صوت وفاح بلا صوت وفی الحدیث کل بائلۃ تفوخ **فصل**
القاف قفخ تقاخ برسرودبرهرچہ کاواک باشد زدن ولایکون هو لاعلے الراس او علی شیء اجوف **قلخ** قلیخ بانگ کردن نکش
قال الفراء اکثر الاصوات بنی علی فعیل مثل ھدّ ھدیرا وصھل صھیلا وزئر زئیرا ونبّح نبیحا وقلخ قلیخا قلاخ بالضم نام شاعری **فصل**
الکاف کامخ بفتح المیم ابکامہ وهو الذی یؤتدم بہ فارسی معرب **کنخ** پوست بیرون کردن ونکبر کردن یقال کنخ بانفہ ای تکبر اکلخ
متکبرانہ نشستن **کوخ** بالضم کازہ ازنی وکلبہ کواخ ج **فصل اللام لباخیہ** بالضم زن تمام اندام **لخت** عینہ ای کثر
دمعھا والتخ العشب الارامئے التف واختلاط سکران ملتخ اے مختلط عقلہ والعامۃ تقول ملطخ **لطخ** آلودن ع بفتحہما الطخہ بہ
فتلطخ بہرای لوثہ فتلوث ولطخ بشر یجهولا اے رمیہ وفی السماء لطخ من سحاب اے قلیل **فصل المیم مخ** بالضم مغز استخوان مخہ
اخص منہ وفی المثل شرما یجیئوک الی مخۃ عرقوب ودماغ وخالص ومیانہ هرچیز وامخ العظم اے جری فیہ المخ وامخت الابل اے سمنت
وامتخخت العظم وتمخخنہ اخرجت مخہ **مرخ** درخت وچوب آتش زنہ وفی المثل فی کل شجر نار واستمجد المرخ والعفار فالعفار الزند
وهو الاعلی والمرخ الزندۃ وهی الاسفل وروغن مالیدن برخود ومرخت الدهن ومرختہ بمعنی وامرخت العجین ای اکثرت ماءہ حتی رق ذو
المروخ موضع مریخ بالکسر ستارۂ ثم وتیرچہار پرہ **مسخ** صورت برگردانیدن وبدتر کردن مسیخ زشت بی نمک وگوشت بی مزہ وسیخ
طعمہ اے اذھبہ وفی المثل هو امسخ من لحم الحوار ای لاطعم لہ ویکرہ فی الفرس انمساخ حماتہ ای ضمود ماسخی کمان گرماسخہ کمان گرے ثم ماسخیات
کمانہای منسوب بوی **امصوخہ** برگ وشاخ بزہ ونحیہ امصوخ اماصیخ ج وصخنہا وامتصخہا اے انتزعہا منہ **ملخ** رفتار سخت
وملخ القوم ملخہ ملاحۃ اذا ابعدوا فی الارض وهو یملخ فی الباطل اے یتردد فیہ ویکثر منہ وامتلخت السیف انتضیتہ وامتلخ فلان ضرسہ اے
نزعہ وامتلخ العقاب عینہ ای انتزعہا وهو ملتخ العقل اے منتزعہ ملیخ گوشت بی مزہ وهو کالمسیخ وقد ملخ ملاخۃ **نبخ** آبلہ وجدری ثم
یقال للرجل سیر اینہ نابخۃ من النوابخ نبخا پشنہ **نتخ** برکشیدن وازبیخ برکندن نتخ البازی اللحم بمنسرہ ونتخ ضرسہ والشوک من رجلہ
منتاخ بالکسر اھن موی کن **نخ** رفتار درشت وشترانی کہ پیش مصدق خوابانند تاصدقہ بیرون آرد تخہ بندہ ویقال البقر العوامل
قال ثعلب ھذا هو الصواب لانہ من النخ وهو السوق الشدید وفی الحدیث لیس فی النخۃ صدقۃ وتخنخت الناقۃ اے ابرکہا فتنخنخت ای برکت
نسخ زائل کردن یقال نسخت الشمس الظل وانتسختہ ای ازالتہ ونسخت الریح آثار الدیار ای غیرتہا ونسخت الکتاب وانتسختہ واستنسختہ
کلہ بمعنی نسخہ بالضم اسم منتسخ منہ ونسخ الایۃ بالایۃ ازالۃ مثل حکمہا فالثانیہ ناسخۃ والاولی منسوخۃ تناسخ مناسخہ مردن بعضے وارث
پیش از قسمۃ میراث **نضخ** نیم سیر شدن آب ولایقال منہ فعل ولا یفعل ویقال اصابہ نضخ عند الاصمعی وقال ابو عمرو التوزی النضخ
اثر یبقی فی الثوب وغیرہ وبالحاء غیر المعجمۃ الفعل قال ابو زید نضخ رش مثل نضح بالحاء وھما سواء یقال نضخت انضخ نضاخ مناضخہ آب
پاشیدن باهم ویقال نضخناهم بالنبل اے فرقناها فیہم وانتضخ الماء ای ترشش غیث نضاخ اے غزیر عین نضاخۃ ای کثیرۃ الماء قولہ تع
فیہما عینان نضاختان قال ابو عبیدۃ اے فوارتان نضخہ یکبار باریدن **نفخ** دمیدن نفخ فیہ ونفخہ لغۃ ونفخ یقال حسو منفاخ
دم اھنکر وقولہم مابالدار نافخ ضرمۃ اے احد وانتفخ الشیء اے تورم یعنی برآماسید وانتفخ النہار ای ارتفع وهو ذو نفخ بالحاء والجیم
اے ذو کبر وفخر ویقال للعبد نفخہ بالفتح والضم اذا انتفخ بطنہ انفخ اماسیدہ خصیہ نفخاء من الارض مثل نبخاء **نفاخ** بالضم آب خوش
خنک نفخ شکستن سر **اناخہ** فرو خوابیدن شتر یقال انخت الجمل فاستناخ وتنوخ الجمل الناقۃ اے اناخہا للسفاد ومنہ قولہم تنوخ اللہ
الارض طروقۃ للماء اے جعلہا مطیقۃ تنوخ جے از یمن **توبیخ** بیم وتهدید کردن وسرزنش کردن **وخواخ** سست وزبون **وخہ**
خمیر سست وتخ بالتحریک مصدر منہ یقال وتخ العجین اے استرخی واوتختہ انا وورخت الکتاب بیوم کذا مثل ارختہ **وسخ** ریم و
ریمناک شدن دست واندام وجز آن ع کاف آ وسخ الثوب وتوسخ واتسخ کلہ بمعنی واوسختہ انا **مواضخہ** برابری رفتن ودرآب
دادن وهو تباری المستقیین ثم فی کل متباریین یستعمل هذا اللفظ واوضخت لہ اے استقیت لہ قلیلا وشوخ بالفتح نیم دلو آب **فصل**
الہاء ہبیخہ بالفتح دختر آکندہ گوشت غلام ہبیخ بفتحتین وتشدید الثالث **باب الدال فصل الالف ابد** ہمیشہ
وروزگار آباد ابود ج یقال ابد ابید کما یقال دهر داهر ولا افعلہ ابد الابید وابد الابدین کما یقال دهر الداهرین وعوض العائذین ابود
مقیم بودن بجائے ع ف آ ک م ورمیدن وناآمیختن ستور با مردم ع ف ا ض وک م آوابد رمندگان وحوش وقافیہ هائی غریب در
اشعار تابید جاودانہ کردن تابّد اے توحش وتابّد المنزل اے اقفر والفتہ الوحوش ویقال جاء فلان بآبدۃ اے بداهیۃ یبقی ذکرها علی
الابد وابد الرجل اے غضب وتوحش فهو ابد ابد بکسرتین کثیرۃ وماده خر بسیار زایندہ ناقۃ **اُجُد** بضمتین ای قویۃ موثقۃ

فیخ قفخ قلخ کنخ کوخ لبخ لخ الخ مخ مرخ مسخ معخ ملخ فصل النون نبخ نتخ نخ نسخ نضخ نفخ نفخ نوخ وبخ وتخ ورخ وسخ وضخ ہبخ ابد ابد

المتّوحّد لا يقال للبعير يقال اَحَدَها الله وهي مؤجدة القرا اي موثقة الظهر وبناء موجد اي موثوق ويقال الحمد لله الذي آحد بعد ضعف
اي قوّاني واحد بالكسر زجر للابل **احد** يكي كسي يكم وهو اول العدد لحد عشر للمذكّر واحدى عشرة للمؤنث وقوله تعالى هو الله
احد فهو بدل من الله لان النكرة تبدل من المعرفة كقوله تعالى لنسفعا بالناصية ناصية وتقول لا احد في الدار ولا تقول لا احد بالرفع و
التنوين ويجمع على احاد وهو اسم لمن يصلح ان يخاطب ويستوي فيه الواحد والجمع والمؤنث قال الله تعالى لستنّ كاحد من النساء وقوله تعالى
فما منكم من احد عنه حاجزين واستاحد الرجل اي انفرد وجاؤا احاد احاد غير منصرفين لانهما معدولان في اللفظ والمعنى جميعًا احد
بضمتين نام كوهي بمدينه وحكى الفراء عن بعض الاعراب معي عشرة فاحّدهنّ اي صيّرهن احد عشر وفي الحديث انه قال لرجل
اشار بسبابتيه في التشهد احّد احّد اي مِل نحو واحد **اد** ناليدن شتر وكردانيدن او اوازاد فريادشدن والاتباع له اِدّ ادّة
بالكسر فيهما سخت وكار درشت ومنه قوله تعالى لقد جئتم شيئا ادّا وكذلك الادّ مثال فاعل والادد جمع ادة اد بالفتح رسيدن سختي ع ف
آض ٢ يقال ادّت فلانا داهية وبزرگ ادد بالضم پدر قبيلة از يمن وكذلك أدد ابو قبيلة **ازد** پدر حيي از يمن ويقال ازد شنوءة وازد
عمان وازد السّراة **اسد** شير اسود اسد بضمتين وسكون الثاني ج آساد كذلك آسد مثال اجبال واجبل قال ابو زيد
الانثى اسدة وپدر قبيله از مضر وقبيله از ربيعه وترسيدن از شير ومدهوش شدن وشيري نمودن ع ک آ ف ٢ وفي الحديث
اذا دخل فهد وان خرج اسد واستاسد عليه اي اجترأ واستاسد النبت اي قوي والتف ارض ماسدة زمين شيرناك واسدت
الكلب واوسدته اي اغريته بالصيد والواو منقلبة عن الهمزة واسدت بين القوم اي افسدت بينهم واسد لغة في ازد يقال
هم الاسد اسد شنوءة اسدي نوعي از جامها اسادة بالكسر بالثاني لغة في وسادة **اصد** بالضم شالجه ويقال اصدته تاصيدا
اصيد وركاه لغة في وصيد اصيدة حظيرة لغة في وصيدة واصدت الباب واوصدته اي اغلقت وقرء ابو عمرو انها عليهم موصدة
بالهمزة ذات الاصاد هي موضع كانت مجرى داحس والغبراء من ذات الاصاد وكانت الغاية مأة غلوة والاصاد هي ردهة بين اجبل
افد شتافتن ع ک آ ف ٢ افد نعت منه ونزديك شدن يقال افد اي دنا وازف **تاكيد** توكيد استوار كردن يقال اكدت
الشيء ووكدته **امد** غاية كالمدى يقال ما امدك اي منتهى عمرك وخشم يقال امِد عليه اي غضب وابد عليه كذلك بالميم والباء امد شهر
اود بالتحريك كژي ع ک آ ف ٢ ناود اي تعوج اود بالسكون نام مردي وگران بار كردن ع ف آض ٢ يقال ادني الشيء فانا مؤد
مثال مقول وكژ وخميده گردانيدن اده اي عطفه وحناه واصلهما واحد اد العشي والظل اي مال اود بالضم موضعي در باديه
ايد توانايي وتوانا شدن ع ف آ ک ٢ آد قوت وبزرگ ايدته على فاعلته فهو مؤايد وايدته على افعلته فهو مؤيد وايدته
تاييدا اي قويته والفاعل منه مؤيد ومصغره ايم مؤيد من الافعال والتفعيل وتايّد اي تقوى ورجل ايّد اي قوي اياد خاك
كرد اكرد حوض ونهر بوارچه كردخر گاه وحيي از معد وميمنه وميسرة لشكر مؤيد مثال مؤمن كار بزرگ ودشواري **فصل الباء**
بجود مقيم بودن ويقال هو عالم ببجدة امرك بالفتح والضم وبجده امرك بضمتين اي بدخلة امرك وباطنه وعنده بجدة ذلك بالفتح
اي علم ذلك ومنه قيل للعالم المتقن للشيء هو ابن بجدته بجاد بالكسر كليم مخطط ذو البجادين نام مردي **بجنداة** زن تمام ساق
وكذلك بجندي وخبندي والياء للالحاق بسفرجل **بدّ** پريشان كردن ع ف آض ٢ تبديد كذلك يقال شمل مبدد وتبدد الشيء
تفرق بدة بالكسر توان وفي الحديث ابدهم تمرة تمرة ويقال ابد بينهم العطاء اي اعطى كل واحد منهم بدته اي نصيبه ويقال في التحليبين
ابدهما نعجتين اي اجعل لكل واحد منهما نعجة ترضعه اذا لم تكفهما نعجة واحدة وابدّ يده الى الارض مدها واستبد فلان بكذا اي تفرد به واستقل
بداد بالفتح بك بك برون امدن بحرب يقال لو كان البداد لما اطاقونا وقولهم في الحرب يا قوم بداد بداد اي ليأخذ كل رجل قرنه
وبني هذا على الكسر لانه اسم لفعل الامر ويقال انما كسر لاجتماع الساكنين لانه واقع موقع الامر ويقال تبادّ القوم يتبادّون اذا اخذوا
اقرانهم ويقال لقوا بدادهم اي اعدادهم لكل رجل رجل وجاءت الخيل بداد اي متبددة وبني ايضا على الكسر لانه معدول عن المصدر
وهو البدد وتفرق القوم بداد فبني هذا للعدل والتانيث والصفة فلما منع بعلتين من الصرف بني بثلاث لانه ليس بعد المنع من
الصرف الا منع الاعراب وسبعان يتبددان الرجل ابتداداً اذا اتياه من جانبيه وكذلك الرضيعان يبتدان امهما ولا تقل يبتدها
ابنها ولكن يبتدها ابناها ولقي الرجلان زيدا فابتداه بالضرب اي اخذاه من ناحيتيه وبا بعته بدا بد اي معارضة مبادة بداد
معارضة وقولهم ما لك به بد وبدة بالفتح والكسر اي طاقة بد ايضا دوري ميان دو ران از كوشت ناكي وفي ذوات الاربع تباعد
ما بين اليدين ويقال منه بددت يا رجل فانت ابد وبقرة بدّاء ابد ايضا مرد نيكو بزرك اندام وامراة بدّاء باد ان درون رانها و
كل من فرج بين رجليه فقد بدهما ومنه اشتقاق بداد السرج والقتب بالكسر وهما بدادان وبديدان والجمع بدائد وابدة يقال

بدّ

احد · اد · ازد · اسد · اصد · افد · تاكيد · امد · اود · ايد · بجد · بجند · بد

بَدْ سر حِبهٔ بِذْ یعنی قوم ساخت زبن را بَدْ بِیدان جُفت خرج بد بید بیابان فراخ و قولهم لا بدّ منه بالضم کانه قال لا فراق منه یا بنتم
چاره و عوض بت فارسی معرب بددة بالکسر ج طیر اباد بد و بنا دید ای متفرقة **برد** سرما نقیض حر و سرد کردن ع ف آمن تبرد
فهو مبرود و خواب و منه قوله تعالى لا یذوقون فیها بردا ولا شرابا برودة خنکی و سردی نقیض حرارة ع ج بضمهما و بردته انا و یقال
ابردته وهی لغة ردیة و سقیته شربة بردت فواده و قولهم لا تبرد عن فلان ای لا تشتمه ان ظلمک فتنقص من اثمه و ابتردت ای
اغتسلت بالماء البارد و کذا اذا شربته للتبرید و هذا مبرد بالفتح و مبردة للبدن قال الاصمعی قلت لاعرابی ما یحملکم علی نومة
الضحی قال انها مبردة فی الصیف مسخنة فی الشتاء مبرد بالکسر سوهان یقال منه بردت الحدید بالمبرد ای حککته برادة بالضم
سونش آهن برود ج بالفتح خنک و هر چه خنک کند چیزی را و داروی چشم یقال برد عینه بالبرود ای کحلها برد و یقال ما برد لک علی
فلان و ما ذاب لک علیه ای ما ثبت و وجب و یقال لی علیه الف بارد ای ثابت و سموم بارد ای ثابت لا یزول و بردای مات البوارد
السیوف بردان عصران ابردان الغداة والمساء و ظلاهما بردة بفتحتین ناگوار و فی الحدیث اصل کل داء البردة ابردة بالکسر
نوعی از بیماری که از سردی و تری زاید برد بفتحتین تگرگ و یقال منه بردت الارض مجهولا و برد بنو فلان و سحاب برد و ابردای
ذو برد و سحابة بردة ابیرد بالتصغیر لقب شاعری و یقول هو لبردة یمینی اذا کان لک معلوما و هی لک بردة نفسها ای خالصا برد
بالضم جامه ج برود و ابراد ج برد الجندب و قال ملح برده کلیم سیاه چهار سو که عرب آن را در خود پیچند برد بفتح ج ج ثور ابرد ای
فیه لمع بیاض و سواد بردی نوعی از خرمای نیکو بردی بفتح الباء شاخ و برگ برید رده هر چیز بر ترتیب یقال حمل فلان علی
البرید و دوازده میل و رسول صاحب البرید فرستنده رسول یقال منه ابرد صاحب البرید ای الی الامیر فهو مبرد و یقال للفرانق
برید یعنی پروانه و هو الذی یبذ قدام الاسد و یقال سقیته فابرد لکم ابرادا ای سقیته باردا و یقال جئناک مبردین اذا جاءوا
وقد باخ الحر بردان بالتحریک موضعی **برجد** بضمتین والسکون بینهما گلیم سطبر **بعد** بالضم دوری ضد قرب ع ج بضمهما
بعید نعت منه بعدان بالضم ج یقال فلان من قربان الامیر و من بعدانه ابعد دور تر اباعد ج و هی خلاف اقارب باعد دور بعد
بفتحتین ج مثال خادم و خدم و یقال تنح عنا غیر باعد و غیر بعد ای غیر صاغر و تنح غیر بعید ای کن قریبا و ما انت منا ببعید و ما
انتم منا ببعید یستوی الواحد والجمع و کذا ما انت منا ببعد و ما انتم منا ببعد و بیننا بعدة من الارض والقرابة بباعد دور شدن
ابعاد مباعدة تبعید دور کردن استبعاد دور شدن و دور شمردن ابعد خیانت کر یقال کبت الله الابعد لفیه ای الفاه لوجهه
ولا یقال للانثی منه شیء بعد سپس نقیض قبل و هما اسمان یکونان ظرفین اذا اضیفا و اصلهما الاضافة فمتی حذفت المضاف الیه
لعلم المخاطب بنیتهما علی الضم و یسمی رفعا علی الغایة و یقال رایته بعیدات بین ای بعید فراق و ذلک اذا کان الرجل یمسک عن اتیان
صاحبه الزمان ثم یاتیه ثم یمسک عنه ثم یاتیه و قولهم اما بعد فهو فصل الخطاب **بلادة** سستی و کندی خاطر ضد ذکاء ع ج بضمهما
فهو بلید و بلد بالمکان ای اقام به فهو بالد بلدة بالفتح شهر بلاد بالکسر ج و زمین یقال هذه بلدتنا کما یقال بحرتنا و یکی از منازل
ماه و هی ستة انجم من القوس و سینه یقال فلان واسع البلدة ای واسع الصدر و گشادگی میان دو ابرو بلدة بالضم کند رجل ابلد
نعت منه ای ابلج و ابلد ایضا بزرگ خلقت بلد شهر بلدان ج و نشان ابلاد ج و شترمرغ یقال هو اذل من بیضة البلد ای النعام
و تبلد ای تردد متحیرا و تکلف البلادة و بلد ای ضرب بنفسه الارض و ابلد بالارض ای لصق و ابلد الرجل اذا کانت دابته بلیدة
مبالدة شمشیر زدن بکدیگر و امثال مباطره تبلندی بچن مبلندی شتر استوار سخت **بند** علم بزرگ فارسی معرب بنود ج
بیداء بیابان بید ج بید بیود هلاک شدن ع ف آک ج و اباد هم الله ای اهلکهم بید ان ماده حرف بید بمعنی غیر یقال هو کثیر
المال بید انه بخیل **فصل التاء** **تقدة** بالکسر گشنیز **تالد** مال کهنه و ستور که پیش تو زاده باشد و هو نقیض
طارف و کذا تلاد بالکسر والاتلاد بطون من عبد القیس و اصل التاء فیه الواو تلود کهنه شدن و قدیمی شدن مال ع ج ف
آمن ج و کسرها و اتلد الرجل اذا اتخذ مالا اتلیا و فی الحدیث هن من تلادی یعنی السور التی اخذتها من القرآن قدیما تلید انکه
در عجم زاده باشد و بعرب پرورده شده و منه حدیث شریح فی رجل اشتری جاریة علی انها مولدة فوجدها تلیدة فردها
والمولدة بمنزلة التلاد و هو الذی ولد عندک و تلد فلان ای اقام **فصل الثاء** **ثاد** نم و سرما مکان ثئد ای ند
و رجل ثئد علی فعل ای مقرود ثادا کبزلة و هی مثل داتاء علی القلب و کان الفراء یقول ثادا و سحنا بالتحریک لمکان حرف
الحلق و قال ابو عبید لم اسمع احدا یحرکهما غیره و قال ابن السکیت لیس فی الکلام فعلاء الا حرف واحد فی الصفات
و هو الثاداء و قد یسکن فاما الاسماء ففیه حرفان قرماء و جنفاء و هما موضعان **ثرد** نان شکستن در کاسه فهو ثرید مثرود

انجاد برهن
بوجه فد

بلد

بند
بید
تقد
تلد

ثاد

ثرد

والاسم ثردة بالضم و ثردت الخبز وا ثردته بمعنى على افتعلت فلما اجتمع حرفان متقاربا المخرج فی کلمة وجب الادغام الا ان الثاء
لما کان مهموسا والتاء مجهورة لم یجئ ذلك فابدلوا من التاء ثاء ثم ادغموه فی مثله و یبدلون منهم ایضا من الثاء تاء فیقولون
اترد فیکون الحرف الاصلی هو الظاهر تثرید فی الذبح هو کسر العنق قبل ان یبرد وهو منهی عنه ثرد بفتحتین کفتکی لب **ثعد** غوره
خرمای نرم شده وآب کرفته ویقال هذا بسر ثعد معد اذا کان رخصا ختنا فالمعد اتباع لا یفرد و بعضهم یفرده وثری ثعد جعد اذا
کان لینا **ثمد** بالتحریك والتسکین آب اندك واثمد الرجل واثمد بالاظهار والادغام ای ورد الثمد ماء مثمود اذا کثر علیه الناس
حتی یفقدوه الا اقله ورجل مثمود اذا کثر علیه السؤال حتی ینفد ما عنده وثمدته النساء اذا کثر الجماع حتی انقطع ماؤه ثامد بن الهیثم
حین ذراء اکل ثمود قبیله از عرب وهم قوم صالح علیه السلام یصرف ولا یصرف وروضة الثمد موضعی اثمد بالکسر حجر یتکحل به **توهد** فوهد
کودك فربه تمام خلق مراهق شده توهده مؤنث **ثهمد** موضعی **فصل الجیم جحود** منکر شدن با علم یقال الجحد جحده
وتجحده جحد کات وایضا کم خیری جحد بالضم وبفتحتین مثله یقال نکدا له وجحدا وجحد الرجل فهو جحد اذا کان ضیقا قلیل الخیر اجحد
مثله عام جحد خشکسال وجحد النبات اذا قل ولم یطل جحادة بالضم نام مردی **جد** پدر وکلان جدود واجداد ج وبهره وبخت جدود ج
یقال جددت یا فلان ای صرت ذا جد وحظ فانت جدید ومجدود وبی نیازی وتوانکری وفی الدعاء ولا ینفع ذا الجد منك الجد
ای لا ینفع ذا الغنی عندك غناه وانما ینفعه العمل بطاعتك ومنك معناه عندك وبزرکی قوله تع جد ربنا ای عظمة ربنا ویقال عناه و
بزرك شدن درچشم کسی عم ف اك ۲ وفی حدیث انس کان الرجل منا اذا قرأ البقرة وال عمران جد فینا ای عظم فی اعیننا وبریدن جامه و
جزان عم ف اض ۲ ثوب جدید بمعنی مجدود ویراد به حین جده الحائك ای قطعه ومنه ملحفة جدید بلا هاء لانه بمعنی مفعول وثیاب
جدد مثل سریر وسرر جدد بفتحتین رست وفی المثل من سلك الجدد امن العثار واجد القوم ای ساروا الی الجدد واجد الطریق ای
صار جدد اجادة شاه راه جواد ج جد بالکسر درستی نقیض هزل عم ف اك ۲ یقال جد فی الامر جدا وکوشیدن درکار عم
ف اض ۲ وکسرهما ومنه جد فی الامر واجد فیه ویقال ان فلانا الجاد مجد باللغتین جمیعا وقولهم اجدها امرك ای اجدا مره بها انصب
الامر علی التمییز کقولك قر بها به عینا ای قرت عینی به وجادة فی الامر حاذق وهو محسن جدا وهو علی جد امره ای عجلة امره وفی هذا
خطر جد عظیم ای عظیم جدا وقولهم اجدك بالفتح والکسر قال الاصمعی لم یتکلم به الا مضافا ومعناه ابجد منك هذا ونصبهما علی
حذف الباء وقال ابو عمرو نصبهما علی المصدر یعنی مالك اجدا منك وقال تغلب ما اتاك فی الشعر اجدك فهو بکسر الجیم وما اتاك بالواو
وجدك فهو مفتوح جد بالضم چاه درمیان علف زار جدة نام شهری وخط پشت خرکه مخالف لون او باشد وراه جدد ج ومنه
قوله تع ومن الجبال جدد بیض وحمر ای طرائق تخالف لون الجبال ورکب فلان جدة من الامر اذا رای فیه رایا وکساء مجدد فیه خطوط
مختلفه جداد بالتشدید جامهای کهنه عرب کرار وکل شیء یعقد بعضه فی بعض من الخیوط واغصان الشجر فهو جداد ویقال انه سقا
الشجر جد جد بالضم کرمك سیاه که شب بانك کند مانند ملخ جداجد ج جدجد بالفتح زمین رست هموار جده بالکسر والمد ید
نوی ونو شدن وهو نقیض خلق عم ف اك ۲ جد ید نعت منه وتجدد ای صار جدیدا واجده وجدده واستجده ای صیره جدیدا
ویقال لمن لبس الجدید ابل واجد واحمد الخلیفة جدیدا ایضا روز وشب جدیدان شب وروز جدیدة السرج قوم نمك زین وهما
جدیدتان هذا مولد والعرب تقول جدیة السرج بسکون الدال وجدیته جداد بالفتح والکسر بریدن خرما از نخل مثل صرام وقطاف
فکان الفعال والفعال مطردان فی کل ما کان فیه معنی الفعل مشتبهان فی معاقبتهما بالاوان والاوان والمصدر من ذلك کله علی الفعل
مثل الجد بالفتح والصرم والقطف یقال جد النخل ای صرمه واجد النخل ای حان له الصرام وجددت اخلاف الناقة اذا اضربها الصرار
وقطعها فهی ناقة مجددة الاخلاف وامراة جداء صغیرة الثدی وفلاة جداء لاماء بها وتجدد الضرع ذهب لبنه جدود بالفتح میش
کم شیر بی علتی جدائد ج ویقال للعنز مصور علی معناه وجداء ایضا التی ذهب لبنها من علة وجدود ایضا موضعی که دروی ابی نت که
از کلاب خوانند **جرد** بفتحتین صحرای بی نبات وموضع در بلاد تمیم ارض جردة بکسر الراء وفضاء اجرد ای لا نبات فیه اجارد ج
اجارد بضم الهمزة موضعی نجل اجرد بی موی فرس اجرد اسب کوتاه وتنك موی وهو مدح للفرس جرید درخت شاخ وپوست
برك دور کرده مجرید ای مقشور جرادة بالضم پوست وبرك دور کرده رجل جارود مرد شوم بد فال سنة جارود شدیدة المحل جارود
ایضا نام مردی از صحابه رض جارود دهه کروهی از زید یان جریده کروهی از اسبان جدا کرده وبخشه روشن کرده عام جریدای تام
قال الکسائی ما رایته مذ اجردان مذ جریدان یعنی دو مین او شهرین جرده بالضم زمین هموار بی کیاه ویقال فلان حسن الجردة
والمجرد والمتجرد کقولك حسن العریة والمعری وهما بمعنی جرد بالفتح جامه کهنه سوده متجرده نام زن نعمان بن منذر تجرید برهنه کردن

تعد

ثمد

توهد
ثهمد

جحد

جد

السبد ان لصفان
بالشجر والراحلین
البمن شن

جرد

زمین از نبات وجزآن و برکشیدن شمشیر و پیراستن درخت تجرد برهنه شدن وتجرد للامر ای جد فیه وانجرد بنا السیر ای اشتد وطال وانجرد الثوب ای انسحق ولان جُردان بالضم قضیب اسب وجرذان جراد بالفتح ملخ جرادة یکی یقع علی الذکر والانثی ولیس الجراد بذکر للجرادة ولا هی بتانیث له وانما هو اسم جنس کالبقر والبقرة والتمر والتمرة والحمام والحمامة وما اشبه ذلک فحق مذکره ان لایکون مؤنثه من لفظه لئلا یلتبس الواحد المذکر بالجمع یقال ما ادری ای جراد عاره ای ای الناس ذهب به جردت الارض فهی مجرودة اذا اکلها الجراد وجرد الرجل مجهولا اذا اکل الجراد فاشتکی بطنه فهو مجرود وجرد بالکسر ای اشتری جلده من اکل الجراد جرادتان نام دو سطربه که در مکه

جرهد

بودند بجاهلیت **مجرهد** بالضم وفتح الواو وتشدید الدال شتاب رفتار **جسد** بالتحریک تن وخون وزعفران وانچه بدان زنگ

جسد

باشد وبرچفسیدن خون برجائی عن ک اف ۲ فهو جاسد وجسد بالکسر تجسد تن او رشدن مجسد سرخ ویقال هو ما اشبع صبغه من الثیاب مجاسد ج جساد بالکسر زعفران مجسد بالکسر پراهن وجزآن که ازجامها بر تن بساوند قال الفراء اصله الضم لانه من اجسد ای الصق بالجسد وقال بعضهم فی قوله تم عجلا جسدا الرخوار ای احمر من ذهب جلسد بزیادة اللام نام بتی **جعد** موی

جعد

ورجل جعد مرد گرد اندام وامرأة جعدة یقال للکریم ایضا جعد فاما اذا قیل جعد الیدین او جعد الانامل فهو البخیل ابو جعدة وابو جعادة کنیه گرگ جعده گیاهی وشنی وبد رجی از عرب جعد الغام کفک دهان شتر نوی جعد ای لین مثل ثعد بعیر جعد ای جعد

جلد

الوبر وکثیره **جلد** بالکسر پوست جلدة اخص منه جلود ج قال ابن الاعرابی جلد جلد لغتان مثل شبه وشبه ومثل ومثل ه قال السکیت وهذا لا یعرف تجلید پوست باز کردن یقال الجلد جزوره کما قال سلخ الشاة وقلما یقال سلخ جزور فرس مجلد اذا کان لا یجزع من الضرب جلد بالفتح تازیانه زدن بر پوست یقال جلده ای ضربه واصاب جلده کقولک راسه وبطنه وجایی از هم جیزی مجلد بالکسر پوست پاره که زن نوحه گر روی زند بدان جلد بالتحریک پوست شتر کره که در کشیده باشند بچیزی وماده شتران که بچه ندارند جلدة یکی وزمین درشت اجلاد زمین درشت اجلاد اجالد ج جلده ایضا رسی وجایکی مردم وغیر وی جلاده جلودة مجلود کلک وهو مصدر مثل محلوف ومعقول عن بضمها یقال جلد فهو جلد وجلید وقوم جلد بعلداء واجلاد تجلد جلدی نمودن مجالدة مجالد اجتلاد بشمشیر زدن یکدیگر را مثل مبا لطه اجلاد الرجل جسمه وبدنه تجالید مثله جلدة بالتسکین شتر جرب شیر جلاد ج وایضا شتران بزرگ شاة جلدة میش بی بچه وبی شیر جلود بالفتح نام دهی از افریقیه جلودی منسوب بوی جلید بشک جلدت

جلند

الارض فهی مجلوده زمین پشک زده **جلندی** بضم الجیم نام ملک عمان **مجلخد** بالخاء المکسورة وتشدید الدال مرد ستان

جلخد

جلعد

ودراز خفته **جلعد** بالفتح مرد درشت استوار ونام موضعی جلاعد شتران استوار واحدها جلاعد بالضم **جلمد** جلمود

جلمد جمد

خرسنگ جلمد ایضا شتران بسیار ذات الجلامید نام موضعی **جمد** یخ وفسردن اب جمود کلک عن ف آمن ۲ جمد الدم ای یبس جمد بفتحتین جمع جامد مثل خادم وخدم وجمادی الاولی والاخرة بالضم وفتح الدال نام دو ماه وهو فعالی بفتح اللام جمد بضمتین وسکون ثانی جای بلند صلب جماد جماد ج مثل ریح وارماح ورماح جماد بالفتح زمین که باران بوی نرسیده باشد وهر چه جان ندارد وناقة جماد لا لبن لها وسنة جماد لا مطر فیها ویقال للبخیل جماد له ای لا زال جامد الحال وانما بنی علی الکسر لانه معدول عن الجمود کقولهم فجار ای الفجرة وهو نقیض قولهم حماد بالحاء فی المدح عین جمود بالفتح بی اب **جند** بالضم حشم وباری گران وفلان

جند

جند الجنود وفی الحدیث الارواح جنود مجندة والشام خمسة اجناد دمشق وحمص وقنسرین واردن وفلسطین یقال لکل مدینة منها جند جند بالتحریک شهری بیمن **جهد** بالفتح والضم توانائی وکوشش وبهما قری والذین لا یجدون الا جهدهم قال الفراء

جهد

بالضم الطاقة وبالفتح من اجهد جهدک فی هذا الامر ای ابلغ غایتک ورنج یقال جهد دابته واجهدها اذا حمل علیها فی السیر فوق طاقتها وجهد فیه اذا جد وبالغ وجهد اللبن اذا اخرج زبده کله وجهدت الطعام اشتهیته جاهد شهوان وجهد الطعام اشتهی وجهدت الطعام اکثرت من اکله مرعی جهید ای جهده المال ورجل مجهود ای متعب وقد جهد وجهد عیشهم بالکسر ای نکد واشتد جهاد بالفتح زمین رست جهاد بالکسر مجاهدة بمعنی اجتهاد تجاهد توانائی وقوت را کار بستن **جید** علی فیعل نیکو جیاد ج

جود

جیائد بالهمزة علی غیر قیاس کلک جود باران نیکو بسیار امدن باران عن ف آمن ۲ وجمع جائد مثل صاحب وصحب ویقال جاد المطر فهو جائد وجیدت الارض فهی مجوده جود بالضم جوانمردی کردن والجواد اسم فیه وجمع جواد ایضا مثل قذال وقذل وانما سکنت الواو فیه لانها حرف علة واجواد واجاود کلک وجوداء ایضا ویقال رجل جواد وامراة جواد ایضا یستوی فیه المذکر والمؤنث ونساء جود مثل نوار ونور یقال سرنا عقبة جوادا ای بعیده وعقبتین جوادین وعقبا جیادا جودة بالضم نیکو رو شدن اسب عن ف آمن ۲ فرس جواد للذکر والانثی معا من خیل جیاد واجیاد واجاوید واجیاد ایضا کوهی بمکه سمی بذلک لموضع خیل تبع وسمی قعیقعان

لموضع سلاحه وجاد الشيء جودة بالضم والفتح اى صار جيدا وجاد بنفسه يجود جودًا وجؤودا اى مات جواد بالضم تشنگی يقال منه
جيد الرجل يجاد فهو مجود جودة اى عطشه جودی کوهی در زمین جزیره وهي التي استوت عليه سفينة نوح عليه السلم جودی
باسكان الياء ايضا قراه الاعمش فيه وذلك جائز للتخفيف ويكون سمي بفعل الانثى مثل حطى ثم ادخل عليه الالف واللام عن
الفراء اجدت الشيء فجاد وجودته وقالوا اجودت كما يقال اطال واطول على الاصل والابدال واجادة النقد اى اعطيته جيادا واجاد
اى صار صاحب فرس جواد واستجدت الشيء اى عددته جيدا وجاودت الرجل من الجود كما يقال ماجدته من المجد **جيد** بالكسر گردن
اجياد ج جيد بالتحريك درازی و نیکوئی گردن وهو اجيد وهي جيداء وهم وهن جود جادی زعفران **فصل الحاء حتد** بالكسر
محتد بالكسر اقام به وثبت محتد اصل يقال فلان من محتد صدق ومحفد صدق عين حتد بضمتين اى لا ينقطع ماؤها **حد** باز داشتن
و باز داشتن و نهايت هر چيزي و اندازه کردهٔ خدای تعالی و حد زدن و اندازه کردن عع ف آض ۲ و حرام کردن و تيز کردن يقال حددت الدار
وحددتها وهو محدود فلان اذا كان ارضه الى جنب ارضه وحددت الرجل اى اقمت عليه الحد وحد الله ذلك عنا اى منعه عنا حداد
آهنگر و دربان و زندان بان محدود حد بيدا کرده و باز داشته شده از بخت نیکی و جزان وهذا امر حدد بفتحتين اى منيع حرام ودعوة
حدد اى باطلة و دونه حدد اى منع وما لى عنه حدد اى بد واحدت المرأة اى امتنعت من الزينة والخضاب بعد وفات زوجها احداد بالكسر
جامهای سوك سياه و كبود و جامهٔ سوك پوشيدن نی حاد عع ف آض ۲ ولم يعرف الاصمعي الا احدت فهي محد محادة مخالفت کردن و باز
داشتن حق محادة كما قوله تعالى ان الذين يحادون الله ورسوله اى يخالفون حديد آهن حديدة اخص منه حدائد ج وقد جاء في الشعر
حدائدات حدة بالكسر تيزی آهن و سبکی سر مرد از غضب يقال منه حددت عليه و تيز شدن تيغ و جزان عع ف آك ۲ حد الرجل بأسه
وحد الشراب صلابته وحد كل شيء شباته وحد السيف كل سيف حاد وحديد نعت منه سيوف حداد والسنة حداد وحكى ابو عمرو
سيف حداد بالضم والتشديد مثل امر كبار واحددت الشفرة وحددتها واستحددتها بمعنى استحداد ايضا موی زهار ستردن و
يقال احددت النظر اليه تيز نگريستن بوی واحتد فلان من الغضب فهو محتد ويقال ما احد منه محتدا ولا ملتدا اى بدا حدان بالضم
چیزی از ترب **حدرد** نام مردی ولم يجئ على فعلع بتكرير العين غيره ولو كان فعللا لكان من المضاعف لان العين واللام متغايران فيه **حرد**
آهنگ کردن عع ف آك ۲ يقال حردت حرده اى قصدت قصده قوله تعالى وغدوا على حرد قادرين اى على قصد وقيل على منع حرود
دور شدن و تنها منزل کردن عع ف آض ۲ و ك ۲ فهو حريد وهم حرداء وكوكب حريد اى منفرد معتزل عن الكواكب ورجل حريد اى
فريد وحيد منحرد اى منفرد في لغة هذيل حرد يحرد و بسکون خشم کردن عع ك آف ۲ فهو حارد و حردان ومنه قيل اسد حارد وليوث
حوارد وحرد البعير حردا بالتحريك لا غير اذا استرخى عصب احدى يديه من عقال او يكون خلقة فهو احرد وناقة حرداء تحريد طاق
خمانيدن بيت محرد اى مسنم وحبل محرد اذا ضفر فصارت له حروف لاعوجاجه حردی نوعی از قصب غرفة محردة اى فيها حرادی القصب
قال الاصمعي البيت المحرد هو المسنم الذي يقال له كاخ والمحرد من كل شيء المعوج حرد بالكسر معرب الابل حرود ج وحاردت الابل اذا قلت
البانها حرود بالفتح ناقه كم شير وحاردت السنة اى قل مطرها **حرقد** بالفتح گره خشکنای **حرمد** كل سياه **حسد** بد خواستن
حسد بالضم مثله عع ف آض ۲ وهو ان تتمنى زوال نعمة المحسود اليك حاسد حسود بالفتح نعت منه قال الاخفش بعضهم يقول يحسد بالكسر
والمصدر منه الحسد بالتحريك وحسده على الشيء وحسده الشيء بمعنى وتحاسد القوم وهم حسدة مثل حامل وحملة **حشد** اى جماعة وهو
في الاصل مصدر عع ف آك ۲ آض ۲ وحشدوا اى اجتمعوا واحتشدوا وتحشدوا كذلك وجاء فلان حاشدا اى حافلا ومحتشد اى
محتفلا اى مستعد امر مهما رجل محشود اى مطاع في الناس ارض حشاد بالفتح لا تسيل الا عن مطر كثير **حصد** حصاد بالفتح درود
عع ف آض ۲ وكسرها ازدرع محصود وحصيد وحصيدة وحصد بالتحريك كلها بمعنى وفي الحديث حصائد السنتهم هو ما قيل في
الانسان باللسان وقطع به عليهم محصد بالكسر داس احصاد بدرو رسيدن كشت واحصد الزرع واستحصد اى حان له ان يحصد
هذا زمن الحصاد و سخت تافتن رسن واحبل محصد وحصد اى محكم مفتول ورجل محصد الراى سديده استحصاد بدرو رسيدن
كشت و استوار شدن و تافته شدن رسن و در تافته شدن با هم و جمع آمدن با هم قوم **حفد** حفدان شتاب کردن بخدمت
و بشتاب رفتن شتر مرغ عع ف آك ۲ وسر في الدعاء واليك نسعى ونحفد وبعير حفاد اى سريع واحفدته اى حملته على الحفد و
الاسراع حفد واحفاد بمعنى حفدة يارى گران و خدمتکاران و نبیرگان جافد یکی رجل محفود اى مخدوم وسيف محتفد سريع
القطع محفد بالكسر پيمانه محفد بالفتح وكسر الفاء اصل و بن كوهان شتر محفد الثوب نقش و نگار جامه محافد ج **حقد** بالكسر
کینه احقاد ج و کینه گرفتن عع ف آك ۲ يقال حقد عليه وكذا حقد عليه بالكسر ومصدره حقد بالتحريك رجل حقود كينه احقده كينه

جيد
حتد
حدرد
حرد
حرقد
حرمد
حسد
حشد
حصد
حفد
حقد

حقلد حمد حيد خدّ خرد خضد خفد خلد خمد خود دد درد دعد دود ذرود ذود راد ربد

اوردادوا واحقد القوم اذا طلبوا من المعدن شيئا فلم يجدوا **احقلد** بفتحتين وتشديد اللام بخيل تنك خوى **حمد** ستايش
وستودن غع ك آف ع محمدة بفتح العين كك حميد محمود نعت منه والتحميد ابلغ من الحمد والحمد اعم من الشكر محمد هو الذي كثرت
خصاله المحمودة محمدة بكسر العين خلاف مذمت احماد بشايش رسيدن واحمد الرجل اى صار امره الى الحمد واحمدته اى وجدته
محمودا وفى المثل العود احمد اى اكثر حمدا وحماد له اى حمد الله وشكرا بنى على الكسر لانه معدول عن المصدر وفلان يتحمد على اى يمتن يقال
من انفق ماله على نفسه فلا يتحمد به على الناس حمدة مثل همزة بسيار ستاينده وغلو كننده در ستايش حمدة النار آواز آتش واحتدم
الحر اى احتدم وهو قلبه يعنى از رحمت آتش وحمادات بالضم ان نفعل كذا اى قصاراك وغايتك يحمد بطنى از بنى ازد محمود اسم الفيل
المذكور فى القرآن **حيود** حيد حيدوده ميل كردن عغ ف آك ع واصله بتحريك الياء فسكنت لانه ليس فى الكلام فعلول بالتحريك
غير صعفوق يقال حاد عنه اى مال وعدل عنه وقولهم حيد حياد كقولهم فيحى فياح محايده حياد يكسو شدن يقال حايده اى جانبه
حمار حيدى بفتحتين اى يحيد عن ظله لنشاطه ويقال لكثير الحيود عن الشئ ولم يجئ فى نعوت المذكر شئ على فعلى غيره حيد بالتسكين ة
بيرون جستكى كوه حيده كره شاخ كوزن وشاخ رنك جيود ج مثل بدره وبدر وكل نتوء فى الجبل والقرن وغيرهما فهو حيد
حيدان سنك كه از سم ستور بيكسو جهد در رفتن **فصل الخاء خدّ** رخسار وهما خدان وشكافتن زمين راعغ ف
آض ع يقال خد الارض يخدها بالكسر نازبالش واهن كه زمين را بدان شكافند اخدود بالضم شكاف زمين بدرازا ضربة اخدود اى
خدت فى الجلد خدة بالضم كنده خداد داغ بر رخسار بعير مخدود نعت منه متخدد لاغر وخدد لحمه وتخدد اى تشنج **خريد** زن شرمكين
خرائد ج خرد خرد كك جارية خرود اى خفرة لؤلؤة خريدة اى غير مثقوبة وكل عذراء خريدة قال ابن الاعرابى اخرد الرجل اذا اقل كلامه
يقال مالك مخرد كذا فى مجمل اللغة **خضد** بالفتح خمانيدن چوب يقال خضدت العود فانخضد اى ثنيته فانثنى من غير كسر وسخت
خوردن وخمانيدن چيزى را برى چون خيار وبادرنك وجزان وبريدن تخضيد كك وخار درخت خشودن فهو خضيد ومخضود
خضد بالتحريك انچه از درخت تر خشوده باشد خضاد بالفتح درخت نرم بى خار **احفاد** آبستنى نمودن ناقه بى حمل خفود بالفتح
ناقه كه بچه را فكند بيش از انكه صورت بيدا شود خفيدد شترمرغ سبك **خلد** بالضم والسكون هميشكى ونوعى از كلاموش نابينا
خلود هميشه بودن عغ ف آض ع اخلده الله وخلده وقيل لا تاء فى الصحيح وخوالد واخلد بالمكان اى اقام به واخلدت الى فلان اى
ركنت اليه واخلد بصاحبه اى لزمه رجل مخلد مرد سياه بيرخلد بالتحريك دل يقال وقع ذلك فى خلدى اى فى روعى وقلبى خالدان نام
دوكس از بنى اسد خالد بن نضلة وخالد بن قيس **خمود** فرومردن آتش عغ ف آض ع خمدت النار اى سكن لهبها ولم يطفا جمرها
وهمدت اذا طفى جمرها واخمدت النار اطفاتها خمدت الحمى اى سكن فورتها وخمد المريض اى اغمى عليه او مات خمود بالفتح والتشديد
جائى كه آتش درو همى خوابانند **خود** زن نازك خود ج مثل ربع لذن ورماح لذن تخويد بشتاب رفتن **فصل الدال دد**
بازى بالتخفيف وفى الحديث ما انا من دد ولا الدد منى وفيه ثلث لغات تقول هذا دد ودد اً مثل قفا ودد ن **درد** بالتحريك
بى دندان شدن رجل ادرد وامراة دردآء وفى الحديث امرت بالسواك حتى خفت لادردن ادرد بالخوف الظن دردم بكسرتين
بينهما ساكن نافه كه كلان سال وهى الدرداء والميم زائدة كما قالوا الدلقاء دلقم والدقعاء دقعم على مثل فعلم دردى بالضم انچه
در ته نشيند از مائع چون روغن وغير ان خلاف صاف دريد نام مردى تصغير ادرد مرخما **دعد** نام زنى يصرف ولا دعود
دعدات ج **دودة** كرم دود ج ديدان جمع الجمع دويد تصغيره والقياس دويدة ومنه يقال داد الطعام يداد اذا وقع فيه السوس
واداد ودود مثله دودان بدر قبيله از بنى اسد ابو دواد بالضم نام شاعرى داود نام پيغمبرى وهو اسم اعجمى لا يهمز **فصل الذال**
ذرود ذود بالكسر نام كوهى من الابل وهو ما بين الثلث الى العشرة وهى مؤنثة لا واحد لها من لفظها اذواد كثيرها وفى المثل الذود
الى الذود ابل والى ههنا بمعنى مع اى اذا جمعت القليل مع القليل صار كثيرا ذياد بالكسر راندن يقال ذدته عن كذا وذدت
الابل اى سقتها وطردتها تذويد راندن واذدته اى اعنته على ذياد ابله رجل ذائد وذواد اى حامى الحقيقة دفاع مذود بالكسر
زبان ذائد نام اسبى از نسل حرون **فصل الراء راد** رود بالضم زن جوان نيكو وبن ريش ارادج رءده رءودة بالهاء
كك راد الضحى غايت چاشت ترود شادمانى نمودن از نعمت تراد وارتاد بمعنى رئد بالكسر همزاد وربما لم يهمز **ربود** اقامت كردن
بجائى وباز داشتن مربد بالكسر جاى باز داشتن شتران وغير آن ومنه سمى مربد البصرة واهل المدينة يسمون الموضع الذى يجفف
فيه التمر مربدا وهو المسطح والجرين فى لغة اهل نجد ربيد وهو الذى نضد فى الحب ونضح عليه الماء ربدة بالضم خاكسترگونى ومنه ظليم
اربد اربداد خاكستركون شدن نعام ربداء ونعائم ربد وداهية ربداء اى منكرة وعنز ربداء اى سوداء منقطة بحمرة وهى من شيات

المعزجماعة ازبدبن ربیعه برادر لبید بن ربیعة الشاعر و تربّدت السماء ای تغیمت و تربّد وجه فلان ای تغیر من الغضب و تغیر ربد
بالضم و فتح الثانی پرنك چیزی سیف ربد شمشیر با پرنك و ربدت الشاة لغة فی رمدت و ذلك اذا اضرعت فرئی فی ضرعها
رثد
لمع سواد و بیاض **رثد** برهم نهادن رخت متاع رثید برهم نهاده مرثود ای نضید منضود رثد بالتحریك كالف و ایضا ضعفة الناس یقال
تركنا على الماء رثدا ما یطیقون تحملا و اما الذین لیس عندهم ما یتحملون علیه فهم مرتثدون ولیسوا برثد یقال تركت بنی فلان مرتثدین ما تحملوا
بعد ای ناضدین متاعهم قال ابن السكیت و منه اشتق مرثد اسم رجل و هو ایضا اسم من اسماء الاسد رثدة بالكسر جماعة مردم كه مقیم
رجد
باشند بجائی قال الكسائی ارتثد القوم ای اقاموا و احتفر القوم حتی ارثدوا ای بلغوا الثری **ارجاد** لرزانیدن ارجد و ارعد بمعنی
رخد
مرخود بالكسر و تشدید الدال نرم استخوان بسیار گوشت رجل رخود الشباب و امرأة رخودة الشباب ای ناعمة **رد** ردة بالكسر مرد
رد
باز كردانیدن ردّه عن وجهه ای صرفه قوله تعالى فلا مرد له و ردّ علیه الشیء ای لم یقبله و كان اذا اخطأه و ردّه الى منزله و ردّ الیه
جوابا ای رجع مردوده زن طلاق كرده و استره سمی موسی مردوده لانها ترد فی نصابها مردود باز كردانیدن مثل المحلوف و المعقول
و شیء ردّ ای ردیء و فی لسانه ردة ای حبسة و فی وجهه ردة ای قبح مع شیء من الجمال تردید ترداد دو دله كردانیدن یقال ردده فتردد
و رجل مردّ ای حائر بائر ارتداد بر گشتن از دین و جز آن و منه المرتد استرداد طلب الرد یقال استرده الشیء ردیدی مثل خصیصی
و هی الرد و فی الحدیث لا ردیدی فی الصدقة و راده الشیء ای رده علیه و هما یترادان البیع من الرد و الفسخ و هذا الامر ارد علیه
ای انفع له و هذا الامر لا رادة له ای لا فائدة له و لا رجوع ردة بالكسر اسم من الارتداد و پر شدن پستان از شیر پیش از زادن یقال
اردت الشاة و غیرها فهی مرد ای اضرعت یعنی پستان كرد و جاء فلان مرد الوجه ای غضبان و رجل مرد ای شبق و بحر مرد ای كثیر
رشد
الموج **رشاد** بسامان و براه بودن خلاف غی رشد براه شدن ع ف آ ض ۲ رشد بفتحتین لغة فیه ع ع ك آ ف ۲ ارشده الله
رصد
فهو رشید مراشد میان راهها الطریق الارشد نحو الاقصد یقال هو لرشدة خلاف زنیة و ابن رشده حلال زاده ام راشد
كنیه موش بنو رشدان بطنی از عرب **رصد** براه و بسكن چشم داشتن ع ف آ ض ۲ الراصد للشیء الراقب له ترصد ای ترقب
رصید سك و دد كه خواهد بر جهد سوی شكاری رصود بالفتح شتر كه منتظر نوبه آب باشد رصد بفتحتین كیاه و باران اندك
یقال بها رصد من حیا ارصاد ج و كروهی چشم دارندكان یستوی فیه الواحد و الجمع و المونث و المذكر و ربما قالوا ارصاد بلفظ الجمع
مرصد بالفتح جای نكاه داشت ارصدت له اعددت له مرصاد بالكسر راه رصدة بالضم كازه صیاد و بالفتح یكدفعه باران رصاد
رعد
بالكسر ج و یقال رصدت الارض فهی مرصوده **رعد** تندر و غریدن ع ع ف آ ض ۲ یقال رعدت السماء و برقت و رعدت المرأة
و برقت ای تزینت و رعد الرجل و برق ای تهدد و اوعد و یقال صلف تحت الراعدة للرجل یكثر الكلام و لا خیر عنده بنو راعد بطنی
از عرب قال ابو عبیدة و ابو عمرو ارعدت السماء و ابرقت و ارعد القوم و ابرقوا ای اصابهم رعد و برق و ارعد الرجل و ابرق
ای تهدد و اوعد و انكره الاصمعی ارتعاد لرزیدن یقال ارعده فارتعد رعدة بالكسر لرزه و ارعد ای اخذته الرعدة و ارعدت
فرائصه عند الفزع رعدید بالكسر ترسنده و زن لرزان گوشت و یقال هو یترعد ای یلجف فی السؤال رعاد نوعی از ماهی كه
بسودن او دست و بازو لرزان شود چند انكه آن ماهی زنده باشد رجل رعاد بسیار گوی و قولهم جاء بنات الرعد و الصلیل
رغد
یعنون بها الحرب ذات الرواعد سختی **عیشة** رغد بالتحریك ای واسعة طیبة و رغد عیشهم بضم الغین و الكسر ای طاب و اتسع و
ارغد القوم اخصبوا و ارغدوا مواشیهم ای تركوها و سومها رغیدة نوعی از طعام با شیر و آرد ارغیداد برید شدن شیر
رفد
و تمام ناخفتن آن و چپك شدن در كاری و در آمیختگی و رای و هر چیزی مرغاد ای شاك مختلط فی رایه **رفد** بالكسر دهش
و بالفتح مصدره و یاری دادن ع ف آ ك ۲ رفدته ای اعنته و اعطیته رفد بالفتح و الكسر ایضا قدح بزرك مرفد كالف و ایضا
بالشیء زنان كه بر سرین بندند تا كلان نماید مرافید كوسفندان كه شیر خشك نكنند در تابستان و زمستان ارفاد ای اعطاء و اعانة
مرافدة معاونة ترافد تعاون استرفاد استعانت ارتفاد در زبدن تر فید مهتر و بزرك كردانیدن یقال رفد فلان ای سود و عظم
رفود بالفتح ناقه كه بیكد و شبیدن یك قدح پر كند رفاده رك بند و جراحت بند و مالی كه قریش بجهة حاجیان بیرون آوردندی
و كانت الرفادة و السقایة لبنی هاشم و السدانة و اللواء لبنی عبد الدار قال ابو زید رفدت على البعیر ارفد رفدا اذا عملت له رفادة
و هی مثل حذیة السرج روافد ان دجله و فرات روافد رفدهای سقف بنوا رفده كروهی از حبشه رفیده بالضم حیی از عرب یقال
رقد
لهم الرفیدات **رقاد** بالضم خواب و خواب شدن رقد رقود كالف قوم رقود و رقد رقدة فعلة منه مرقد بالفتح خوابگاه ارقده
ای انامه و ارقد بالمكان ای اقام به مرقد بالكسر داروی كه خواب آرد رقدان بر جستن بره و بزغاله از نشاط رقاد دشتاش رجل مرقد

بکسرتین بینهما ساکن مشددة الدال مفتوحة مثال برغزی الآنی یرتد فی اموره راقود نوعی از پیمانه وخم قار اندود کرده وهو
معرب رواقیدج رقد نام کوهی که سنگ آسیا از وی کنند رکود ایستادن آب وباد وکشتی وآفتاب بنصف نهار وراستایستادن
روز وترازو وآرام گرفتن مردم وکل ثابت فی مکان فهو راکد مراکد ایستادنجایهای مردم وغیره جفنة رکود بالفتح کاسه پر رماد
بالفتح خاکستر رمدداء بکسرتین بالمد والارمداء کالاربعاء مثله ویقال رماد رمدد بکسرتین ای هالک ارمد خاکستر گون نعام
رمدآء وبه قال المبعوض رمد بالضم والسکون ارماد درویش شدن وپستان کردن ناقه وکاو وگوسفند ترمید درخاکستر گون
کردن وفی المثل شوی اخوک حتی اذا انضج رمد مرمد بریان کردن درخاکستر بخته ترمید پستان کردن میش یقال رمدت الضأن
فرنق رنق ای هیأت الاریاق رمد بالسکون رمادة هلاک شدن ع ع ف أ ک ۲ یقال رمدت الغنم ای هلکت من برد او صقیع قال
ابن السکیت قد رمدنا القوم نرمدهم ای اتینا علیهم عام الرمادة سال هلاکی ستور ومردم وهی اعوام جدب تتابعت علی الناس
فی ایام عمر بن الخطاب رمد بفتحتین درد چشم ودرد آمدن فهو رمد وارمد وارمد الله عینه فهی رمدة ماء رمد آب شوره رند
نوعی از درخت خوشبو ونیز یقال للعود رند رود آب وعلف جستن ع ع ف أ ض ۲ فهو رائد یقال لا یکذب الرائد
اهله رودن وآمدن رادالتی پرودای جاء وذهب رائد ایضا دسته دستاس اراده خواستن واصله الواو لقولک راوده الا ان الواو
سکنت فنقلت حرکتها الی ماقبلها فانقلبت فی الماضی الفا وفی المستقبل یاء وسقطت فی المصدر لمجاورتها الالف الساکنه وعوض منها
الهاء فی آخره وراودته مراودة ورواد ای اردته از بهار جستن وفی الحدیث اذا بال احدکم فلیرتد لبوله ای لیطلب مکانا لینا او منحدرا
رباد الابل بالکسر برگشتن شتر پیش وپس در چراگاه مراد بالفتح موضع منه ومراد بالفتح الریح المکان الذی یذهب فیه ویجاء رادة بلا همزة
زن طواف کننده بهمسایگان رودان مصدر منه تقول رادت المرأة ترود فهی رادة ورجل راد بمعنی رائد هو فعل بالتحریک بمعنی
فاعل کالفرط بمعنی الفارط رائد العین عوارها الذی یرود فیها ورادوساده ای لم یستقر مرود بالکسر میل سرمه وآهن حلقه لگام
وچرخ دلو از آهن ویقال یمشی فلان علی رود بالضم ای علی مهل وتصغیره رویدا رواد مرود بالفتح والضم نرم رفتن وراندن یقال ارود
فی السیر ای رفق وقولهم الدهر ارود ذو غیر ای یعمل عمله فی سکون لا یشعر به ویقال رویدک عمرو فالکاف للخطاب لا موضع لها من الاعراب
ورویدا غیر مضاف الیها وهو متعد الی عمرو لانه اسم سمی به الفعل ویعمل عمل الافعال وتفسیر رویدا مهلا وتفسیر رویدک امهل لان الکاف
انما تدخله اذا کان بمعنی افعل دون غیره وحرکت الدال لالتقاء الساکنین ونصب المصادر وهو مصغر مأمور به لانه تصغیر الترخیم من ارواد
وهو مصدر ارود یرود وله اربعة اوجه اسم للفعل کقولک روید عمرو ای ارود عمرا بمعنی امهله وصفة کقولک ساروا سیرا رویدا
وحالا کقولک سار القوم رویدا لما اتصل بالمعرفة صار حالا لها ومصدر نحو قولک روید عمرو علی الاضافة کقوله تعالی فضرب الرقاب
ریدکرانه بیرون جسته از کوه ریود ریح ریده رادة ریدانه ای لینة الهبوب **فصل الزاء** زاد ترسانیدن ع ع بفتحهما
مزوود ای مذعور زبد بالتحریک کف آب وشیر وسیم وجز آن زبده بالضم اخص منه ازبد الشراب وبحر مزبد ای مائج یقذف بالزبد
وازبد السدر ای نور زبد بالضم کفک وسرشیر زبدة مسکه زبد بالفتح اندک دادن ع ع ف آ ک ۲ وفی الحدیث انا لا نقبل زبد المشرکین
ای رفدهم وزبدت المرأة سقاءها ای مخضته حتی یخرج زبده وزبدته از بده بالضم ای اطعمته الزبد تزبید پنبه زدن وکفک برآوردن
دهان زبد شدق فلان وتزبد بمعنی وتزبد الیمین اذا اسرع الیها ازباد اللبن بالضم والتشدید ما لا خیر فیه وفی المثل اختلط الخاثر
بالزباد والزباد ایضا بنت زبادی کلک مزبد نام مردی زبید بطنی از مذحج زبید بفتح الزاء مدینة بالیمن زبیدة بالضم نام معروفه زبرجد
معروف زرد بالسکون والحرکه فرو بردن بکلو ع ع ف آ ک ۲ وجنبه کردن ع ع ف أ ض ۲ یقال زرد اللقمة فرو برد وزرده خنقه
وزده با فتن ودرهم افکندن حلقها مزرد خبه کرده ازدراد فرو خوردن مزرد کلو وحلق زراد بالکسر ریسمان که بوی کلوی شتر بندند
زرد بالتحریک ایضا زره بافته زراد زره گر مزرد بالکسر نام مردی زرود بالفتح موضعی زغد سخت بانگ کردن شتر ع ع بفتحهما
وفشردن کلو و او مشکرا تا مسکه از وی بیرون آید زغید مسکه بیرون گرفته از مشک زند بند دست وهما زندان وچوب یا آهن که
آتش زنه زنده سنگ یا چوب زیرین جفاف وقیل هما زندان اذا اجتمعا ویقال زندتان زناد ج ازند ازناد کلک وقیل لمن اعان ونجد
انجد وورت بک زنادی مزند بخیل تنگ خوی وثوب مزند تنگ پهنا تزنید تنگ کردن وهو ایضا ان تخل اشاعر الناقة باخلة صغار
ثم تشد بشعر وذلک اذا اندحقت رحمها بعد الولادة عن ابن درید وتزند فلان اذا ضاق بالجواب وغضب زهد بالضم نا
خواهانی خلاف رغبت زهادة ناخواهانی نمودن ع ع ف آ ک ۲ یقال زهد فیه وعنه وبفتحها لغة فیه وفلان یتزهد ای یتعبد تزهید
خلاف ترغیب وزهد فیه وعنه مزهد اندک مال وفی الحدیث افضل الناس مؤمن مزهد زهید اندک یقال هو زهید الاکل ای قلیله

ركد
رمد
رند
رود
ربد
زاد
زبد
زبرجد
زرد
زغد
زند
زهد
لا

وداد زهيدا اى قليل الاخذ للماء ويقال خذ زهدما يكفيك بالفتح اى قدر ما يكفيك وفلان يزهد عطاء فلان اى يعده زهيدا

زود

وارض زهاد بالفتح اى لا تسيل الا عن مطر كثير زهد بالسكون بريدن درخت خرما عع بفتحهما زهدت النخل حرزته وخرصته زاد توشه تزويد توشه دادن يقال زوده تزويدا تزود مزود بالكسر توشه دان والعرب تلقب العجم بكتاب المزاود زيادة بالكسر ومزيد بالفتح افزونى وكذلك زوادة بالضم حكاها يعقوب عن الكسائى عن البكرى زيد نام مردى وفزون شدن وكردن لازم ومتعد وكذا بالكسر

بالراء المهملة او بالزاء

عع ف اكم وزاد وازداد بمعنى يقال زاده الله خيرا وزاد فيما عنده ويقال افعل ذلك زيادة والعامة تقول زائدة واستزاده اى استقصره وتزيد الشعراء غلا تزيد نوعى از رفتن ودروغ كفتن زائدة الكبد پارة از جگر جدا زوائدى لقب سعيد بن عثمان يوقى كان له ثلث بيضات ذو زوائد يكى از نامهاى شير يعنى با اظفار وانيا بروزنيره وصولته تزيد پدر قبيله واليه تنسب التزيدية مزادة توشه دان وآبدست دان مزاد مزائد ج

فصل السين

الاسآد همه شب رفتن قال ابو عمرو وهو ان تسير الليل

ساد

مع النهار وقال المبرد هو سير الليل لا تعريس فيه والتاويب سير النهار لا تعريج فيه سودة بالضم بقية جوانى وقوت زن ويقال ان فيها لسودة اى بقية سأد وسأد بالسكون والحركة خبه كردن مسأد ومساد على مفعل ومفعال خيك روغن وعسل يهمز ولا يهمز فهو مفعل واذا لم يهمز فهو فعال

سبد

سبد اندك يقال ماله سبد ولا لبد اى قليل ولا كثير ويقال السبد من الشعر واللبد من الصوف تسبيد از بيخ بركندن موى وچرب نا كردن سر وفى الحديث قدم ابن عباس سكه مسبدا رأسه وسبد الشعر بعد الحلق اى نبت واسود الفرخ اى بدار ديشه وشوك سبد بالضم مرغى نرم پرها والعرب تشبه الفرس به اذا عرق سبدان بالكسر ج سبد بالكسر سبحى يقال سبد اسبادا اذا كان داهيا فى اللصوصية قد ابو عمرو سبندى وسبنتى بالدال والتاء الجرئ من كل شئ وقال الاصمعى هما النمر سجود

سجد

سر بر زمين نهادن وفروتنى كردن والاسم السجدة بالكسر وسورة السجدة بالفتح اسجد اى طاطا راسه وانحنى سجاده جاى نماز ونشان سجده در پيشانى اسجاد چشم بريكجاى داشتن وسست كردن چشم را دراهم الاسجاد هى دراهم كانت عليها صور يسجدون لها مسجد بكسر الجيم مزكت وبفتحها ايضا مساجد ج قال الفراء كل ما كان عع ف آض ٢ فالمفعل فيه بالفتح اسما كان او مصدرا ولا يقع فيه الفرق مثل دخل مدخلا وهذا مدخله الا احرفا من الاسماء الزموها كسر العين من ذلك المسجد والمطلع والمغرب والمشرق والمسقط والمفرق والجزر والمسكن والمرفق من رفق يرفق والمنبت والمنسك من نسك ينسك فجعلوا الكسر علامة للاسم وربما فتحه بعض العرب فى الاسم فقد روى مسكن وقد سمعنا المسجد والمطلع قال والفتح فى كله جائز وان لم نسمعه وما كان من باب عع ف اك ٢ فالموضع بالكسر والمصدر بالفتح للفرق بينهما تقول نزل منزلا بالفتح اى نزولا وهذا منزله بالكسر وهو مذهب تفرد به هذا الباب من بين اخواته والمواضع والمصادر فى غير هذا الباب بفتح العين ولا يقع فيها الفرق ولم يكسر شئ فيما سوى المكسور الا الاحرف التى ذكرناها والمسجدان هما مسجد مكه ومسجد المدينه مسجد بفتح الجيم پيشانى مساجد پيوند هفتكانه كما فى الحديث امرت ان اسجد على سبعة آراب

سخد

سخد بالضم زرداب كه با بچه از رحم بيرون آيد واصبح فلان مسخدا اى مصفرا ثقيلا موروما وفى الحديث نبصبح النخع على وجبه

سد

سد عيب چون كرى وكنكى وما نند آن اسداد ج وهو جمع على غير قياس والقياس سدود ومنه قولهم لا تجعلن بجنبك الاسدة اى لا يضيقن صدرك فتسكت عن الجواب كمن به صمم او بكم وبازداشت وكوه ميان دو موضع وبالضم كك وبر آوردن واستوار كردن رخنه عع ف آض ٢ وسد ايضا شئ يتخذ من قضبان له اطباق سد بالضم وادى سنكناك كه آب در وى ايستد سدده ج مثل حجر وجحرة وملح بسيار كه روى هوا را بسته باشد يقال جاء ناجراد سد اى سد الافق من كثرته وابر سياه سدود ج سده بالضم بيارى كه بر بينى استوار شود ونفس نتوان زد سداد بالضم كك مثل عطاس وصداع ودر وودركاه يقال رايته قاعدا بسده بابه وفى

اى الابواب

الحديث الشعث الرؤس الذين لا تفتح لهم السدد ومنه سمى اسمعيل السدى لانه كان يبيع المقانع والخمر فى سدة مسجد الكوفة سداد بالفتح درستى وداستى در كردار وكفتار وكك سدد مقصور منه عع ف اك ٢ تسديد توفيق سداد يافتن رجل مسدد اى كان يعمل بالسداد والقصد والمسدد المقوم وسدد رمحه وهو خلاف قولك عرضه وسد يسد بالكسر اى صار سديدا وهو سديد فى القول فهو مسد اى يصيب السداد والقصد وامر سديد واسد اى قاصد واستد اى استقام واستدت عيون الخرز و انسدت بمعنى اما سداد القارورة وسداد الثغر فبالكسر لا غير واما قولهم فيه سداد من عوز واصبت به سدادا من عيش اى ما تسد به الخلة بفتح السين وكسرها والكسر افصح مسد بالفتح بستان ابن معمر وذلك البستان ماسدة سرد در زدن وختن ادیم نشر بشله وزره بافتن وسوراخ كردن والخرز مسرود ومسرد وكك الفيع والمسرد ايضا الدرع المثقوبه والسرد اسم جامع للدروع وساير الحلق وهو بيرد الحديث سردا اذا كان جيد السياق له وسرد الصوم تابعه وقيل فى الاشهر الحرم ثلثه سرد و

وهو ذو القعدة وذو الحجة والمحرم وواحد فرد وهو رجب سَرَنداة سخت سَرَنداة مؤنث مسرندی الذی یعلوك ویغلبك
واسرنداه ای اعتلاه والاسرنداء والاغرنداء واحد والیاء للالحاق بافعنلل سرمد همیشه سرهد نیکو پرورش دادن
کودك را سَرَّهد پیه کوهان سنام مُسَرْهد ای سمین سعد نام مردی و بنی و نیکبختی سعود مصدر منه وجمع عع بفتحهما
سعودة خلاف نحوسة واستسعد به تیمن به واستبعد ای عدّه سعیدا اسعادة نیك بخت شدن خلاف شقاوة عع ک آ
ف ۲ فهو سعید وسعد فهو مسعود وقرء الکسائی واما الذین سعدوا بضمها واسعده الله فهو مسعود ولا تقول مسعد کانهم
استغنوا عنه بمسعود اسعاد ایضا یاری کردن مساعدة یارمندی نمودن بمعنی معاونة وقولهم لبیك وسعدیك ای اسعادًا لك
بعد اسعاد وسعود النجوم عشرة اربعة منها فی برج الجدی والدلو ینزلها القمر وهی سعد الذابح وسعد بلع وسعد الاخبیة وسعد
السعود واما الستة التی لیست من المنازل فسعد ناشرة وسعد الملك وسعد البهام وسعد الهمام وسعد البارع وسعد مطر وفی
العرب سعود وقبائل شتی منها سعد تمیم وسعد هذیل وسعد قیس وسعد بکر بنو اسعد بطن ازعرب وهو تذکیر سعدی وهی
اسم امراة وقولهم فی المثل اسعد ام سعید مصغرا اذا سئل عن الشیء اهو مما یحب ویکره ویقال اصلها انها ابنا ضبة بن اد خرجا
فرجع سعد وفقد سعید فصار مما یتشاءم به سعیده نوعی از بردهای یمن سعدان گیاهی وهو من افضل مراعی الابل وفی المثل
مرعی ولا کالسعدان والنون زائدة لانه لیس فی الکلام فعلال غیر خزعال وقهقار الا من المضاعف ولهذا النبت شوك یقال
له حسك السعدان ویشبه به حلمة الثدی یقال سعدانة الثدی وسعدانه سپیر شتر وکره سنبل [illegible] وسعدانات
ناخنان ذی برخرده کاه شتر ساعد بازوی مردم وبال مرغ ساعدة یکی از نامهای شیر ونام مردی [illegible] سعداب راههای جوی یا
دریا وجایهای رستن مخزد را [illegible] سُعد بالضم مشك زمین سعادی بالضم مثله بنو ساعدة قومی ازخزرج سقیفه بنی ساعدة
جای وسرای ایشان سفاد بالکسر برجستن نر برماده عع ۲ آ ف ۲ وذلك یقال فی التیس والبعیر والثور والسباع والطیر عع ف
آ ۲ لغة فیه کما ابو عبیدة اسفاد برجهانیدن وستسافدت السباع ایضا سفود بتشدید الفاء سیخ مرغ بریان کن وآنرا باب زن
خوانند سلغد بالکسر وتشدید الدال کول وکران سمود سرو رود داشتن ازتکبر عع ف آ ض ۲ وکل رافع راسه فهو سامد وبرشد
یقال سمدت ای علوت وکوشیدن ستور در رفتن سمدت الابل فی سیرها ای جدت وبازی کردن سامد ای لاه ویقال للقینة اسمدینا
ای الهینا بالغناء تسمید بار دادن زمین را وموی از بن برکندن اسمید ابراه اسیاه ازخشم سمغد آل اماسیده ویقال اسمغدت
انامله واسمغد ای امتلأ غضبا سَنَد بالتحریك پشت دیوار باز نهند از بلندی وکوه وتکیه گاه سنود پشت بازنهادن عع ف آ ن ۲
سندت الیه واستندت بمعنی اسناد باز خواندن بکسی وتکیه دادن چیزی را بچیزی وبرداشتن سخن بگوینده وخشب مسندة شدد
للکثرة وتساندت واستندت بمعنی وخرج القوم متساندین ای علی رایات شتی ولم یکونوا تحت رایة امیر واحد سند بالضم روزگار دیر
خوانده وخطی به جمیر هامخالف خطها اسناد بالکسر شتر قوی سیکر واخذ [illegible] فی درشعر یقال منه ساند الشاعر وساندت الرجل
ای عاضدته وکانفته سنداد بالکسر نام جوی سند بالکسر نام شهری ومردم آن شهر واحد سندی مثل زنجی وزنج سیادة سودد
سید ودة مهتر شدن یقال ساد قومه فهو سید وقوم سادة وتقدیره فعلة بالتحریك لان تقدیر سید فعیل وهو مثل سری وسراة
لا نظیر لهما یدل علی ذلك انه یجمع علی سیائد بالهمز مثل افیل وافائل وتبیع وتبائع وقال البصریون تقدیر سید فیعل وجمع علی سادة ووزن
فعلة بالتحریك کانهم جمعوا سائدا مثل قائد وقادة وذائد وذادة وقالوا انما جمعت العرب السید والجید علی فعائل بالهمز علی غیر قیاس جمع
فیعل فیاعل بلا همز والدال فی سودد زائدة للالحاق ببناء فعلل مثل جندب وبرقع تسوید مهتر گردانیدن وسیاه کردن تقول سوده قومه
وهو اسود من فلان ای اجل منه قال الفراء تقول هذا سید قومه الیوم فاذا اخبرت انه عن قلیل یکون سیدهم قلت هو سائد قومه
عن قلیل واساد الرجل واسود ای ولد غلاما سیدا وکذلك اذا ولد غلاما اسود اللون واساد القوم بنی فلان ای قتلوا سیدهم واسروه
وخطبوا الیه سواد بالفتح سیاهی الوان اسود واسوداد مصدران فیه ویجوز فی الشعر اسواد بتحریك الالف لالتقاء الساکنین
والامر منه اسوادد وان شئت ادغمت اسود سیاه تصغیره اسید واسیود اسیدی بحذف الیاء المتحرکة منسوب الیه وتصغیر الترخیم
سوید ویقال سود الرجل کما تقول عورت عینه ویقال کلمت فلانا فما رد علی سوداء ولا بیضاء یعنی کلمة لا قبیحة ولا حسنة اسودان خرما
وآب وطاة سوداء ای دارسة وطاة حمراء ای جدیدة اسود مار بزرگ سیاه اساود جمع علی انه اسم ولو کان صفة لجمع علی فعل ویقال
اسود سالخ غیر مضاف لانه یسلخ جلدة کل سنة والانثی اسودة ولا یوصف بسالخة مساودة برابری کردن ببزرگی وسیاهی یقال ساودنی
بنی فلان فسدته من سواد اللون والسودد جمیعا سودت الابل اذا دقت من الشعر البالی ادبارها قال الکسائی سیدنی کلاونسال

سرمد
سرهد
سعد
سفد
سلغد
سمد
سمغد
سند
سود

وفي المثل ليس قني الضان خير من السود من المعز وقولهم جاء بفلان نفسه سود البطون وجاء بها حمر الكلى معناهما مهازيل سواد بالفتح
سياهي اشخاص واعيان اسودة ج اساود جمع الجمع سواد الامير ثقله ويقال لفلان سواد اي مال كثير سواد الكوفة والبصرة قراهما
سواد القلب حبته وكذلك اسوده وسوداؤه وسويداؤه سواد الناس عوامهم وكل عدد كثير سود بفتح السين جبال قيس سواد بالكسر
نهاني كفتن وهو السرار بد ساود تراي سارّته وهو اصله از نا سود لا من سواده اي شخصك من شخصه وقيل لابنة الخس لم زنيت قالت
انت سيد نساء قومك قالت قرب الوساد وطول السواد سيد بالكسر كرك سيدان ج سيدة مؤنث وربما سمي به الاسد وبنو السيد
قبيلة از بني ضبة سهاد بي خوابي سهاد بالضم بي خوابي سهد بفتحتين بيدار شدن سهد بضمتين كم خواب تسهيد
بيدار كردن ويقال ما رايت من فلان سهدة اي امرا اعتمد عليه من كلام او خبر **فصل الشين** شدة بالكسر سختي شدائد
سختي شدة بالفتح يكبار حمله كردن شد ف ا ن ض ر شد عليه اي حمل عليه شد دويدن وبلند برامدن روز واستوار كردن وشد
عضده اي قواه واشتد استوار شد دويد مشادة سختي نمودن در چيزي تشدد كذلك متشدد مرد بخيل وشده بشد بالضم والكسر
اي اوثقه وهو من النوادر قال الفراء ما كان على فعلت من ذوات التضعيف غير واقع فمستقبله مكسور العين مثل عففت اعف وما
كان واقعا مثل مددت ورددت مضموم العين الا ثلاثة احرف جاءت نادرة وهو شده يشده وعله يعله ونمه ينمه واصله الضم قال
وان جاء مثل هذا مما لم نسمعه فهو قليل وقد جاء حرف واحد بالكسر من غير ان يشركه الضم شانا وهو حبه يحبه ونقول شدا سه
ملك وشده اي قوه تشديد گران كردن خلاف تخفيف وقوله ثم حتى يبلغ اشده اي قوته وهو ما بين ثماني عشرة الى الثلثين وهو
واحد جاء على بناء الجمع مثل انك وهو الاسرب ولا نظير لهما ويقال هو جمع لا واحد له من لفظه مثل اسال وابابيل وعباديد ومذاكير
قال سيبويه واحده شدة وهو حسن في المعنى لانه يقال بلغ الغلام شدته ولكن لا يجمع فعلة على افعل واما انعم فانما هو جمع نعم من
قولهم يوم بؤس ويوم نعم ويقال هو جمع الجمع نقول نعمة نعم وانعم واما قول من قال واحده شد مثل كلب واكلب وشد بالكسر
مثل ذئب واذؤب فهو قياس كما يقال في واحد الابابيل ابول قياسا على عجول وليس هو شيئا سمع من العرب قال ابو زيد يقولون
اصابته شذى على بعلي اي شدة واشد الرجل اذا كانت دابته شديدة مشرود سراد رميدن ستور ع ف ا ك ٢ فهو شارد وشرود
والجمع شرد بضمتين شرد وشرد بفتحتين شارد مثل زبور وزبر وخادم وخدم وغائب وغيب قافية شرود اي سائرة في البلاد
تشريد راندن ومنه قوله تعالى فشرد بهم من خلفهم اي فرق وبدد جمعهم شريد طريد يعني بنو الشريد بطني از سليم شكد بالضم عطا
وبالفتح المصدر ومنه ع ف آخر ٢ شهادة خبر درست وآگاهي قاطع يقال شهد الرجل على كذا وربما سكنوا الهاء وقالوا شهد الرجل
عن الاخفش ومعنى اشهد بكذا احلف مشاهده معاينه ديدن شهود بالضم گواهان وحاضر شدن فهو شاهد وهم شهود اي
حضور وهو في الاصل مصدر وشهدا ايضا مثل راكع وركع وشهد له بكذا شهادة اي ادى ما عنده من الشهادة فهو شاهد والجمع
شهد مثل صاحب وصحب وبعضهم ينكره وجمع الشهد شهود واشهاد شهيد حاضر وگواه وكشته شده بي قصاص وديه والشهادة
الاسم منه ايضا وقد استشهد وهم شهداء استشهاد گواه كردانيدن واشهدته فشهد عليه اي صار شاهدا عليه وامراة مشهد بلا
هاء التي حضر زوجها ومغيبة بالهاء التي غاب زوجها استشهاد گواهي خواستن واشهد لي اي احضرني وجعلني شاهدا ايضا
مشهد ومحضر يعني تشهد اشهد ان لا اله الا الله گفتن در نماز ونشستن تا اينجا شاهد آب سطبر كه با بچه بيرون آيد از رحم وزبان ومشهد
شهود الناقة آثار موضع منتجها من دم او سلا شهد بالفتح والضم انگبين با موم شهدة اخص منه والجمع شهاد واشهد الرجل اي
ادرك الذي عقبله شيد بالكسر هر چه ديوار را بوي اندايند چون اهك وگچ وجز ان وبالفتح مصدر ع ف آ ك ٢ مشيد اي معمول
بالشيد تشييد بر افراشتن اشاده مثله وا بمعنى اواز برداشتن واشاده بذكره اي رفع من قدره قال ابو عمرو واشدت بالشيء اي عرفته مشيد
بالضم والمشيد بر افراشته قال الكسائي المشيد بالفتح وكسر الشين للواحد من قولهم قصر مشيد والمشيد بالضم للجمع من قولهم
في بروج مشيدة **فصل الصاد** صخد سوختن آفتاب بجمع بفتحها وبانك ودكان صخد التحريك بيك گرم شدن روز ع ك
ا ف ويوم صخدان بالتحريك وصيخود روز نيك گرم صخرة صيخود اي شديدة واصخد الحرباء اي تصلى بحر الشمس صد وصدود
برگرديدن ع ف آ ك ٢ صد باز داشتن وصد وامسكه يعني اي منعه عنه صديد زرد آب ريانك كردن ع ف امن ٢ وكسرها
صدد بفتحتين نزديكي يقال داري صدد داره اي قبالتها نصب على الظرف صداد بالضم والتشديد نوعي از كلاكوش قال
ابو زيد هو في كلام قيس سام ابرص والجمع صدائد على غير قياس صداء سوراب صداء بالمد نام جاهي خوش آب وفي المثل ماء
ولا كصداء وبعضهم يقول هو صدأ مثل صدعاء واستصدا الجرح اي صار فيه المدة والقيح صديد مدة ما الضم كوه قال ابو عمرو ويقال الكل

سهد
شدد

شرد
شكد
شهد

شيد

النسيد للجمع
بلا شيد
ش
صخد
صد

جبل صد و سد صرد ساده یقال اجتهجا صرداً ونبیذ صرد وکذب صرد ای خالص ونوم صرد و هو معرب سرد
صرود من البلاد خلاف جروم یعنی سردسیر وگرمسیر صرد بالتحریک سرما یافتن عم ک آ ف ۲ فهو صرد و مصراد ای صارد
ای نانند بنو الصارد قومی از عرب صردان بالضم والتحریک دو رگ زیر زبان صرد طایر یعنی ورکاک و سپید پشت اسب بعلت
از ریش شدن وی صراد ابر تنک بی باران تصرید کم از سیرابی آب دادن و کم کردن عطا شراب مصرد ای مقلل و کذلک
الذی یسقی قلیلا و یعطی قلیلا صرد ای بکسرتین و ساکن الوسط ناقه کم شیر میم زائده صرخد موضعی صعود بر آمدن
تصعید کذلک یقال صعد فی السلم و صعد فی الجبل و علی الجبل و اصعد فی الارض ای یمضی و سار و اسعد فی الوادی و صعد
فیه ایضا و تصعد فی البتنی ای شق علی عذاب صعد بالتحریک ای شدید قوله تم یسلکه عذابا صعدا صعود بالفتح بلند
خلاف هبوط و جدور و الجمع صعائد و صعد مثل عجوز و عجائز و عجز و عقبه دشوار و ناقه که خود ناقص بلغت زاید یقال
اصعدت الناقه و اصعدتها انا کلتاهما بالالف عن الفراء صعید خاک قال ثعلب وجه الارض صعد صعدات ج مثل طریق
و طرق و طرقات و یقال هذا النبات بنی صعد ابضمتین ای ینمی و لا صعید مصر موضعی دروی صعده نیزه کوتاه راست دسته
بنات صعده خران کورصاعدی منسوب الیها علی غیر قیاس صعداء بالضم و المد دم سرد دراز صفد بند کردن عم
ف آ ک ۲ و بالتحریک بند و عطا و صفد هو صفده ای او ثقه و شده اصفاد مال دادن بخشیدن صفاد بالکسر دوال
و بند و غل اصفاد ج صفرد بکسرتین بینهما ساکن چکاوک و هو طایر تسمی العامه ابا الملیح و فی الامثل اجبن من صفرد صلد
دست نایافتن چیزی صلد و ارض صلد و جبین صلد ای صلب املس صلود بالضم آواز او ردن چقماق و جستن آتش عم ف آ ک ۲
و اصلد الرجل ای صلد زنده اصلد بخیل صلود دیک دیر بجوش آیند و اسب خوی ناکننده ناقه صلود و مصلاد کم شیر صلخد
قوی سخت صلخدم کذلک بزیادة الباء و المیم فیهما و یقال جبل صلخدی و صلخدم ای قوی طویل و ناقه صلخداة و جمل صلاخد بالضم
و الجمع صلاخد بالفتح و اصلخد ای انتصب قائما صمد جای بلند درشت مصمد دست از هر چیز اهند فی مصمت و هو الذی
لا جوف فیه صماد بالکسر سر بند شیشه صمد ابضم اهنگ کردن عم ف آ ن ۲ صمد بضمتین مهتر و انکه آهنگ بوی کنند در
مهمات و بیت مصمد ای مقصود اصمعد آد شتاب رفتن صندید بالکسر مهتر پردل غیث صندید باران بزرگ قطره
صنادید مهتران و سختیها و عنه قول الحسن نعوذ بالله من صنادید القدر صیهد بفتحتین بینهما ساکن نمایش آب و دراز
و صیهد الشمس لغة فی صیخد ته صید شکاری و شکار کردن عم ف آ ک ۲ و بفتحها یقال منه صاده یصیده و یصاده ایضا
و اصطاده کذلک و فلان یتصید مصید و مصیدة بالکسر فیهما انچه بوی صید کنند کلب صیود و کلاب صید بضمتین و صید
فی لغة من یخفف الرسل و بکسر الصاد لتسلم الیاء صید بفتحتین سر بلند داشتن از کبر فهو اصید عم ک آ ف ۲ و صید و صید
بمعنی مثل عور و اعور و الاصل فی هذا الباب افعل بالتشدید و انما صححت الیاء فیه لصحتها فی اصله لتدل علیه و حذفت منه
الزوائد للتخفیف و لولا ذلک لقلت صاد و عار و قلبت الیاء و الواو الفا کما قلبتهما فی خاف و باع و الدلیل علی انه افعل مجیئه
علی هذا فی الالوان و العیوب نحو اسود و احمر و انما قالوا عور و عوج للتخفیف و کذلک قیاس عمی و ان لم یسمع و لهذا لا
یقال من هذا الباب ما افعله فی التعجب لان اصله زید علی الثلاثی و لا یمکن بناء الرباعی من الرباعی و انما یبنی لوزن الاکثر
من الاقل صادس ددی سادی منسوب الیه و حرفی از حروف هجا صیدان بالفتح دیکهای سنکین صیداء بالفتح و المد
سنک کرازوی دیک سازند و زمین درشت و نام شهری بنو صیداء بطنی از بنی اسد صید انه غول و زن بدخوی بیباک
کوی فصل الضاد ضمود ضمودة بالضم فیهما ز کام ضؤدا مصدر منه یقال ضئد الرجل فهو مضؤد و اضاده الله ای ازکمه
الله ضاد خصومت کردن ضد بالکسر ناهمتا اضداد ج ضدید مثله و قد یکون الضد جماعة قال الله تعالی و یکونون علیهم
ضدا و قد ضاده و هما متضادان یقال لا ضد له و لا ند له و لا ضدید له ضد بالفتح پر کردن عم ف آ ن ۲ ضد القربة ای ملأها
و اضد الرجل ای غضب ضرغد کوهی و یقال هو مقبره یصرف من الاول و لا یصرف من الثانی ضفند دفزک احمق و هو ملحق
بالخماسی بتکریر احد حروفه ضمد تر و خشک یقال شبعت الابل من ضمد الارض ای من رطبها و یابسها و خیرها و لاغرو برابری کردن
در چیزی و دو معشوق گرفتن زن قال ابو ذؤیب شعر تریدین کیما تضمدینی و خالدا و هل یجمع السیفان ویحک فی غمد ضماد
بالکسر چیزی که بر جراحت بند نهند و بستن بر جراحت ضمد ایضا کذلک عم ف آ ک ۲ ضماده عصابه که با ضماد بند نهند و یقال ضمده
بالعصا ای ضربه بها علی الراس و یقال انا علی ضمادة من الامر ای اشرفت علیه ضمد بالتحریک کینه گرفتن عم ک آ ف ۲ و ضمد

عليه اى احتمله وحقد ويقال للناقة عند فلان اى ما برح من معقله از بن اضماد عنجه بيد اوردن عرفج وان درختى است

وضهد را سراى شده بعضا بنو تدهه ندسترضمهد اى جعلت له ضمادا شدّه على جرحه ضهد قهر كردن ونوم مضهود ومضطهد

اى مقهور مضطهد فلان ضهدة للكل اى من شاء ان يقهره فعل فصل الطّاء طرد راندن ودور كردن ع ع ن اض ٢

طرد بفتحتين كلّ وابعد مزاولة الصيد ولا يقال منه افتعل واقتعل الا فى لغة ردية مطرود وطريد بمعنى ومرّ فلان يطردهم اى

يشلّهم وطردت الابل طردا اى ضممتها من نواحيها واطردتها اى امرت بطردها والطرده السلطان اى امر باخراجه عن بلده

قال ابن السكيت اطردته اذا صيّرته طريدا وطردته اذا نفيته عنك وقلت له اذهب عنا ويقال هو طريده للذى ولد بعده

فالثانى طريد الاول وطردت القوم اى اتيت عليهم وجزتهم طريدة شكارى وكاروان شتر وچوب كه برد ولكن وتير ونار نهند و

تواشند مانند عنده طريد ايكم ننه درخت كرشده وبى شاخ وبرك مانده وهو العرجون مطارده حمله اوردن بر يكديكر يقال

هم فرسان الطراد واستطرد له وذلك ضرب من المكيدة اطراد بى يكديكر شدن واطرد الامر اى استقام والانهار تطرد اى

تجرى مطرد بالكسر نيزه كوتاه كه بدان صيد كنند طود كوه بزرك وطود فى الجبال اى طوف وطوح مطاود اى مطاوح

عبد بنده خلاف حر عبيد واعبد وعباد مثل كلب وكليب واكلب وكلاب ج وعبدان مثل تمر وتمران بالضم وعبدان

بكسرتين وبالتشديد وبالكسر وتسكين البآء وعبداء بكسرتين وبالمد وبالقصر مع التشديد وعبوداء بالمد وعُبُد

بضمتين عند الاخفش مثل سقف وسُقُف قال ومنه قرء بعضهم وعبد الطاغوت وبعضهم قرء وعبد بالفتح وكلاهما بالاضافة

والمعنيها يقال خدم الطاغوت قال وليس هذا بجمع لان فعلا لا يجمع على فعل وهو اسم بنى على فعل مثل حذر وندس و

يقال عبد بين العبودة والعبودية واصلها الخضوع والذل والتعبيد التذليل يقال منه طريق معبد اى مذلل وكذلك

البعير المعبد وهو المهنوء بالقطران المذلل والمعبدة السفينة المقيرة والتعبيد ايضا به بندكى كرفتن والاستعباد والاعتباد

كذلك وفى الحديث ورجل اعتبد محررا وكذلك الاعباد والتعبد يقال تعبده اى اخذه عبدا وتعبد اى تمسك وهو لازم ويقال

ما عبد فلان ان فعل ذلك اى ما لبث وحكى ابن السكيت اعبد بفلان بمعنى ابدع به اذا كلّت راحلته وعطبت عبد بفتحتين

خشم وعار والاسم العبدة مثل الانفه وعبد اى انف قال ابو عمرو وقوله تعالى فانا اول العابدين من الانف والغضب وناقة ذات

عبدة اى ذات قوة وسمن وما لثوبك عبدة اى قوة عبدة بن الطبيب بالتسكين وعلقمة بن عبدة بالتحريك اسماء رجلين ٥

عباديد كروهى از مردم دونده بهر سو وكذلك العبابيد يقال صار القوم عباديد وعبابيد والنسبة اليهم عباديدى قال

سيبويه لانه لا واحد له والواحد له وواحده فى القياس على فعلول او فعلال عبّاد بالفتح قبيلهاى پراكنده والنسبة اليهم عبادى

عبيدان بالضم نام وادى عبيد تصغير عبد ونام اسپى ونام مردى وقوله تعالى فادخلى فى عبادى اى فى حزبى والعبدى منسوب

الى عبد القيس وربما عبقسى وعبدرى وعبشمى منسوب الى عبد الدار وعبد الشمس ايضا والعبدى منسوب الى بطن يقال لهم

بنو العبيد كانوا لو ان النسبة الى بنى الهذيل هذلى والعبدلى فى بنى قشير عبد الله بن قشير وهو الاعور وعبد الله بن سلمة

بن قشير والعبيدتان عبيدة بن معاوية بن قشير وعبيدة بن عمرو بن معاوية والعبادلة عبد الله بن عباس وعبد الله بن

عمر وعبد الله بن عمرو بن العاص ويقال عبد الله بن مسعود عتيد اماده وقوله تعالى هذا ما لدى عتيد تعتيد اماده كردن

اعتاد كذلك ومنه قوله تعالى واعتدت لهن متكأ وفرس عتد بفتح التاء وكسرها اماده بجهيدن قال ابن السكيت هو الشديد

التام الخلق عتاد بالفتح ساخت واماده كى يقال اخذ عدته وعتاده اى اهبته والته وربما سموا القدح الضخم عتادا عتود بزغاله

يكساله اى عتد واصله عتدان ادغم عتود بالكسر وفتح الواو نام وادى وليس فى الكلام فعول غيره وغير خروع عجد بالضم

نوعى از مويز عجرد بالفتح سنك قال الفرآء المجرد العريان قال وكان اسم مجرد ماخوذ منه عجارده كروهى از خوارج عجرد بن

سليطه عجالد عجلد شير جزان شده عد بالفتح شمردن ع ع ف اض ٢ عدد وتعداد شمار يقال هم عديد الحصى وفلان عديد

بنى فلان اى معد فيهم وعده فاعتد اى صار معدودا واعتد به الايام المعدودات ايام التشريق واعدّه لامر كذا اى هيأه له

استعداد اماده كردن ويقال هم يتعادّون ويتعدّدون على عشرة الاف اى يزيدون على ذلك فى العدد عدة المرأة ايام حيض

وقد اعتدت وانقضت عدتها ويقال انفذت عدة كتاب جماعة كتب عدة بالضم وسلحت ويقال كونوا على عدة بر اماده كى

باشيد قال الاخفش ومنه قوله تعالى جمع مالا وعدده ويقال جعله ذا عدد معدان بفتحتين موضع وفيه زين معد بن عد

عرب وهو معد بن عدنان وعند سيبويه الميم من نفس الكلمة لقولهم تمعدد لقلة تمفعل فى الكلام وتمعدد الرجل اى تزيا بزيهم

ضهل

طرد

طود

فصل العين

عبد

عتد

عتد

در وزن عتود ابن عجد على وزن

ملازره سبد المردن

عجلد

عد

ارنفر

بعض الاصحاب قال رسول الله صلی الله علیه و آله تمعددوا واخشوشنوا

اوتنسب اليهم اوتصبّر على عيش معد وقال عمر بن الخطاب اخشوشنوا وتمعددوا قال ابو عبيدة فيه قولان يقال هو بمعنى الغلظ و
منه قيل للغلام اذا شب وغلظ قد تمعدد ويقال تمعددوا اى تشبهوا بعيش معد وكانوا اهل قشف وغلظ فى المعاش اى تكونوا
مثلهم ودعوا التنعم وزى العجم وهكذا هو فى حديث اخر عليكم باللبسة المعدية قال الكسائى وفى المثل ان تسمع بالمعيدى خير من ان
تراه وهو تصغير معدى وانما خففت الدال استثقالا للجمع بين التشديدين مع ياء التصغير يضرب للذى له صيت وذكر فى الناس
فاذا رايته ازدريت مرآته عِدّ بالكسر ابى كه سپرى نشود چون چشمه وماننداں اعداد ج وبسيارى از هرچيز يقال انه لذو عدد
يعنى بسيارند جمع بسيار عداد بالكسر درد مادركزيدگى بعد از تمام مدة والمدة مقصود منه يقال عادته اللسعة اذا اتم بعداد و
فى الحديث مازالت اكلة خيبر تعادنى فهذا اوان قطعت ابهرى وذلك ان كل من لدغ اذا تمت له سنة اهتاج به الالم ولقيته عداد
الثريا اى مرة فى الشهر ويوم العداد يوم العطاء ويقال به عداد اى مس من جنون ويقال هو فى عدادهم اى يعد معهم عداد
القوس رنينها وهو صوت الوتر وفلان عداده فى بنى فلان اى ديوانه معهم ويعدّ منهم فى الديوان وقولهم كان ذلك فى
عدّان فلان بالفتح والكسر اى على عهده وزمانه **عرد** برآمدن وبلند شدن نبات ودندان عمع ف آض ٢ وشئ عرد بالفتح
اى صلب عراد بالفتح گياهى عرادة ملخ ماده وهو فى عرادة خير اى فى مال خير عرادة ايضا نام اسپى عرّادة بالتشديد آلت جنگ خرد تر
از منجنيق تعربد كر بجنين عربنده رست وهو ملحق بسفرجل وحكى سيبويه وتر عرند بالضم اى غليظ ونظيره من الكلام ترنج عربد
بدخوئى وجنگجوئى فهو معربد نعت عربد مثال سلغد مارى كه در دمد ونكزد **عسجد** زر وهو احد ما جاء من الرباعى
بغير حرف ذولقى عسجد بهره نام موضعى و برنشستنى ملوك وشتران كه بجهة نعمان بن منذر بيار استندى **عصد** پيچيدن
عمع ف آض ٢ عاصد شتر كه بوقت مردن گردن پيچيد عصد مردن عصيدة تابه وهو نوع من الطعام وقولهم وقعوا فى عصواد
بالكسر اى فى امر عظيم وجاءت الابل عصوادا وبدا اذا ركب بعضها بعضا **عضد** بازو وفيه اربع لغات بالفتح مع ضم الضاد وكسرها
مثال حذر وبسكون الضاد مع الفتح والضم مثال ضعف عضد يارى دادن عمع ف آض ٢ وبر بازو زدن وعضدت الشجر اعضده
بالكسر اى قطعته بالمعضد فهو معضود وعضد معاضدة اى معاونت واعتضدت به اى استعنت به واعتضدت الشئ اى جعلته
فى عضدى معضد بالكسر داس درخت بُر وباد مهرة بازوبند عاضدان دو رسته خرما بنان بر دولب جوى تاضد شتر كه بازو
ناقه گيرد وخواباند عضيد خرمابن كه دست بوى رسد جبارة آنكه دست بوى نرسد اعضد باريك بازو عضادى بالضم
سطبر بازو بد عضدة دست كه بازو كوتاه دارد اعضاد الحوض سنگهاى گرداگرد حوض عضادتا الباب دو بازوى در واعضاد
كل شئ ما يشد حواليه من البناء وغيره عضد بالتحريك درد بازوى ستور ومنه عضد البعير بالكسر معضد جامه كه علم بر بازو
دارد ابل معضّدة شتران بازو داغ كرده عضاد بالكسر داغ بازو ومعضدة بكسر الضاد غوره خرما كه برسيدن نزديك باشد
يعضيد بالياء بقله كه از اطرخشقوق خوانند **عطرد** بفتحتين مشددة الراء دراز يقال يوم عطرد وشاء عطرد عطارد بالضم
كوكبى تم وبطنى از تميم عطود بالفتح وتشديد الواو رفتن بشتاب وهو ملحق بالخماسى **عقد** بستن يقال عقدت البيع والعهد والنكاح
والحبل فانعقد وسطبر شدن مانع يقال عقد الرب اى غلظ فهو عقيد وعقدته وعقّدته بمعنى قال الكسائى يقال للقطران
والرب ونحوه اعقدته حتى تعقد عقده بالضم گره عقد ج يقال جرت به على عقدة اى على عشم واب وزمين وجاى درخت نا
وخلستان وفى المثل الف من غراب عقدة لانه لا يطير ويقال تحلل عقده اذا سكن غضبه عقد بالكسر حمايل ورشته مرواريد
عقد بالتحريك گره گرفتن زبان عمع ك آف ٢ اعقد نعت منه عقد بكسر الوسط كذلك وايضا ريك توده برهم نشسته واحدها عقده
وعند ابى عمرو عقد وعقدة كلاهما بالفتح وتعقد الرمل والخيط وغيرهما خيوط معقدة شدد للكثرة كلام معقد اى معقد و
اعتقد مالا وضيعة اى اقتناها واعتقد الشئ اى اشتد وصلب واعتقد كذا اى تيقن بقلبه يقال ليس له معقود اى عقد راى
معاقدة معاهدة وتعاقد القوم فيما بينهم وتعاقدت الكلاب اى تعاظلت معاقد جايهاى بستن ويقال ذاك منى معقد
الازار يراد به قرب المنزلة عقيد اى معاقد وفلان عقيد الكرم وعقيد اللوم عقداء گوسپند كه دنبه او كوتاه گره بسته است
الاعقد الكلب جعلوه اسما له معروفا لانعقاد ذنبه عنقود خوشه انگور عناقيد ج عنقاد بالكسر لغة فيه عاقد ناقه كه دم
خود را گره كند وان علامت آبستنى باشد از وى وگرداگرد چاه ناقه معقودة القرا تنه استوار پشت جمل عقد كذلك **عكد**
بفتحتين بن زبان وعكد الضب اى سمن ناقه عكدة اى سمينة لبن عكالد بالضم وعكلد اى خاثر بزيادة اللام شئ **علد** اى صلب
علد ايضا پى گردن علندى سطبر از هرچيز علاند ج جمل علندى بضم اللام كذلك قال ابو النمبدع اعلندى الجمل واكلندى اذا غلظ

عرد
عربد
عسجد
عصد
عضد
عطرد
عقد
عكد
علد

عمد

واسندہ علوذ بالکسر وتشدید الذال دراز و بزرك یقال هو علوذ العنق علهذت الضبی ای احسنت غذاءه عمود ستون خانہ
اعمدة جمع قلة عمد بفتحتین وضمتین جمع الکثرة وقوله تعالی فی عمد ممددة یقال خباء معمد وسطه عمود الصبح عماد بالکسر بناهای
بلند بذکر و یونث عمادة واحدها وهو طویل العماد اذا کان منزله معلما لزائریه عمدا اهنك کردن ع ف آ ك ۲ وهو نقیض
الخطاء یقال عمدت له وتعمدت له وفعلت ذاك عمدا علی عین وعمد عین ای بجد و یقین وستون نهادن وعمدت الشی فانعمد
ای اقمته بعماد یعتمد علیه فقام واعمدته جعلت تحته عمدا وگران کردن بیماری کسیرا یقال عمده المرض ای فدحه رجل معمود و
عمید ای هده العشق و یقال انا اعمد من هذا ای اعجب ومنه قول ابی جهل اعمد من سید قتله قومه والعرب تقول اعمد من
کیل محق ای هل زاد علی هذا و قولهم حمله علی عمود بطنه ای علی ظهره عمید القوم سیدهم عمدة بالضم انچه بروی اعتماد کنند
اعتمدت علیه ای اتکات واعتمدت علیه فی کذا ای اتکلت علیه فیه عمد بفتحتین ترشدن خاك ع ع ك آ ف ۲ وذلك اذا
قبضت علی شیء من الثری تعقد واجتمع من ندوته ثری عمد بکسر الوسط نعت منه و بعیر عمد وعمد البعیر اذا انفضخ داخل
سنامه من الرکوب وظاهره صحیح

عمرد عمرد بفتحتین مشددة الراء دراز یقال فرس عمرد وشاء عمرد عنود از راه بر گشتن

عند ع ع ف آ ض ۲ یقال عند عن الطریق ای عدل عنه فهو عنود بالفتح وناقة عنود التی ترعی ناحیة عند بضمتین ج عند
العرق ای سال ولم یرقا وهو عرق عاند واعند فی قیئه ای اتبع بعضه بعضا عند بفتحتین کرانه یقال یمشی وسطا لا
عندا عنود بالضم ایضا بر خلاف حق کاری کردن ورد کردن حق وستهیدن بباطل ع ع ف آ ك ۲ عاند وعنید نعت
منه والجمع عند مثل راکع ورکع ورغیف ورغف معانده عناد ستهیدن وعانده ای عارضه وطعن عند بالکسر نیزه
زدن از چپ وراست قال ابو عمرو اخف الطعن الولق والعاند مثل عند بالکسر والفتح والضم ثلث لغات نزد وهی ظرف
فی المکان والزمان یقال عند الحایط وعند اللیل الا انها ظرف غیر متمکن ولا یقال عندك واسع بالرفع ودخل علیه من حرف
الجر من وحدها کما دخلت علی لدن قال الله تعالی آتیناه رحمة من عندنا وقال تعالی من لدنا ولا یقال مضیت الی عندك والی
لدنك وقد یغری بها تقول عندك زیدا ای خذه و یقال ما لی عنه عندد ومعلندد بالضم فیهما ای بد وما وجدت الی کذا
معلندد ای سبیلا

عود عوده عودة بازگشتن ع ع ف آ ض ۲ وفی المثل العود احمد یقال عاد له بعد ما کان اعرض عنه معاد
بالفتح بازگشت وآن جهان عیادة بالکسر بیمار پرسیدن کردن ع ع ف آ ض ۲ عادة ۲ عادة عادات ج مثال ساعة وساع و
ساعات یقال عاد واعتاده وتعوده یعنی عادة کرد او را وعود کلبه الصید عادت کناید فتعوده واستعدته الشی فاعاد
ای سالته ان یفعله ثانیا وهو معید لهذا الامر ای مطیق له وایضا هو الفحل الذی قد ضرب مرة معاودة بازگشتن با قول کار
ویقال الشجاع معاود لانه لا یمل المراس وعاودته الحمی وعاودته بالمسئلة ای سئلته مرة بعد اخری وتعاود القوم فی الحرب و
غیرها اذا عاد کل فریق الی صاحبه عواده بالضم طعام بکبار خورده رباز آورده عواد بکسر الدال بمعنی عد مثل نزال ونزال ویقال
عد فان لك عندنا عوادا حسنا ای ما تحب عائدة باز کردنده وسود یقال هذا اعود علیك ای انفع وفلان ذو صفح وعائدة ای
ذو عفو وتعطف عود ایضا راه دیرینه ومهتر قدیم یقال سودد عود ای قدیم وشتر کلان سال انجراز بازنك ومخلف در گذشته
باشد عودة بالکسر و فتح ثانی ج وقد عود البعیر وفی المثل ان جرجر العود فزده ثقلا عوده مونث عود بالضم چوب عیدان
بالکسر ج در باب و بوی خوش عاد قبیله قوم هود علیه السلام عادی ای قدیم ویقال ما ادری ای عاد هو ای ای الناس هو غیر منصرف
عید بالکسر هر چه باز آید از اندیشه وجز آن وجشن اهل اسلام اعیاد ج جمع بالیاء واصله الواو وللزومها فی الواحد ویقال للفرق
بینه وبین اعواد الخشب وقد عیدوا ای شهدوا العید عاد بالیاء علی فاعل امدد و نام مردی وهو من باب المعتل یذکر هناك
ایضا عیدان بالفتح خرما ستان دراز عیدانة یکی هذا اذا کان فعلان واذا کان فیعالا فهو من باب النون

عهد عهد زمان یقال
کان ذی عهد بزون ای فی زمانه وروز نهار وسوگند یقال علی عهد الله تعالی لا فعلن کذا و پیمان وامان ونگاهداشت واند رون منزلی
که همیشه بوی باز کردند از هر جا که رفته باشند معهد کذلك و باران سپس باران دیگر عهاد وعهود ج وقد عهدت الارض فهی معهودة
ای مطرت فهی ممطودة وعهدت الیه ای اوصیته ومنه اشتق العهد الذی یکتب للولاة عهدة بالضم نبشته بیع وشری ویقال
العهدة علیه ای ما ادرك فیه من درك فاصلاحه علیه وتاوان یقال فی الامر عهدة وسستی یقال فی عقل عهدة ای ضعف ویقال
لا عهدة ای لا رجعة واسعلتنا الملحی لا عهد ای تعلقوا و تنفات فلا ترجع الی معهود دیده وشناخته وعهد به مکان کذا ای لقیه و
عهدی به قریب ای علمی ومعرفتی به وفی الحدیث ان کرم العهد من الایمان ای رعایة المودة تعهد بسیار داشتن وتازه کردن یقال

تعهدت فلانا وتعهدت ضيعتي وهو افصح من قولك تعاهدته لان التعاهد انما يكون بين اثنين وفلان يتعهد سرع اي يجيده والمهدان
بالكسر العهد معاهد كرنيد كر بعيني وتي عهيدهم بيمان وهم زمان قرية عهيدة اي قديمة اتى عليها عهد طويل رجل عهيدا بكسر الوسط
انكه تعاهد ولايت وكارها كند **فصل الغين** **غدّة** غده بفتحها كره كوشت غدد ج غدة البعير طاعون شتر واغدّ
البعير فهو مغدّ اي به غدة واغدّ اي غضب مغدّ اي غضبان واغدّ القوم اي اصابت ابلهم الغدّة مغدا دكثير الغضب **غرد** بفتحتين كرد آمد
اواز درحلق وطرب انكيز كردن اواز را عع ك ا ف ۲ غرد الطائر وغرّد وتغرّد بمعنى غرد بالكسر نوعي از سماروغ غرده بفتح الثاني ج
مثل قرد وقردة وقال الكسائي واحد الغردة غرد قال الفراء هو بالفتح غردة وغرد مثل تمرة وتمر وبالكسر مثال تبنه وتبن والجمع منهما غراد
بالكسر مثل كلاب وذياب مغرد مثل غرد ومغاريد ج مغرندي بكسر الدال الذي يعلو ويغلب اغرندا برد دن وقهر ودشنام فرا گرفتن
يقال اغرند واعليه وكذا اغلنتوا **غرقد** درختي بقيع الغرقد مرقدة بمدينة **غمد** بالكسر نيام شمشير وكارد غمد بالفتح مصدر منه
عع ف اص ۲ وكسرها غمدت السيف واغمدته اي جعلته في غمده فهو مغمود ومغمد قال ابو عبيدة هما لغتان فصيحتان وتغمده الله برحمته
اي غمره بها وتغمدت فلانا اي سترت ما كان منه وغطيته غامد حيي از يمن واغتمد فلان الليل اي دخل فيه كانه صار كالغمد له كما يقال ادّرع
الليل غمدان بالضم كوشكي بيمن **غيد** بفتحتين نازكي اي نعومت يقال منه امرأة غيداء وغادة اي ناعمة اغيد خواب الوده كردن كوكره
فصل الفاء **فؤاد** بالضم دل افئدة ج فأدته فهو مفؤود اي اصبت فؤاده وكذلك اذا اصابه داء في فؤاده قال الكسائي مفؤود
وفئيد بي دل فأدت الخبزة كوماج كردم فأدت للخبزة جاي كردم كوماج را درخاكستر افؤد بالضم على افعول جاي كوماج درخاكستر كرم مفاد
على مفعل بالكسر آتش كاوه وسيخ بريان كن كه ان را بابزن خوانند مفاده كذلك وفادت اللحم وافتادته اي شويته لحم فئيد كوشت بريان
فديد اواز كردن عع ف اك ۲ فداد سخت اواز وفي الحديث ان الجفاء والقسوة في الفدادين وهم الذين تعلو اصواتهم في حروثهم
ومواشيهم فاما الفدادين بالتخفيف فهي البقر التي تحرث واحدها فدان بالتشديد عن ابي عمرو فدفد زمين هموار **فرد** تنها وطاق
افراد ج فرادى كذلك على غير قياس كانه جمع فردان توء فرد بتسكين الوسط وكسره وفتحه فارد فريد منفرد كلها بمعنى ظبية فارد التي انقطعت
عن القطيع وكذلك سدرة فاردة فريد بكانه دود دره فرائد الدر بكبارها افراد النجوم ستاركان روشن ويقال جاؤا فرادى وفرادى بالتنوين
وبلا تنوين اي واحدا واحدا وافردته اي عزلته وافردت اليه رسولا وافردت الانثى اي وضعت واحدا فهي مفرد وموحد ومفذ ولا يقال ذلك
في الناقة لانها لا تلد الا واحدا وتفرد وانفرد بمعنى ويقال لقيت زيدا فردين اي لم يكن معنا احد وتفردت بكذا واستفردته اذا انفردت به **فرند**
افرند بكسرتين پرنك معرب فرندا اسم موضع ويقال اسم رملة **فرصاد** بالكسر توت سرخ **فرقد** كوساله فرقدان دوستاره نزديك بقطب
فرهد بالضم درشت شاب زده فرهود حيي از يمن وهو بطن من الازد يقال لهم الفراهيد منهم الخليل بن احمد العروضي ويقال رجل فراهد
ويونس يقول فرهودي **فساد** تباهي وتباه شدن عع ف اص ۲ خلاف صلاح وهو فاسد وهم فسدى كما يقال ساقط وسقطى وفسد الشيء
بالضم كذلك فهو فسيد ولا تقل انفسد وافسدته انا والافساد والاستفساد خلاف الاصلاح والاستصلاح مفسدة خلاف مصلحة **فصد**
رك زدن عع ف اك ۲ فصدت وافتصدت بمعنى وانفصد الشيء وتفصّد اي سال فصيد خون در روده بريان كرده وان را براي مهمان داشتندي
در جاهليت وفي المثل لم يحرم من فصد له البعير بسكون الصاد بمعنى مكسورها للتخفيف وربما سكنت الصاد منه فتقلب زاء فيقال فزد له وكل
صاد وقعت قبل الدال فانه يجوز ان تشمها رائحة الزاء اذا تحركت وان تقلبها زاء محضا اذا سكنت وبعضهم يقول فرد له
بالقاف اي اعطي له قصد اليه قليلا وكلام العرب بالفاء **فقد** فقدان بالضم والكسر كم كردن عع ف ا ك ۲
افتقاد كذلك تفقد كم شده جستن فاقد زني كه شوي يا پسر كم كرده باشد الجمع فاقد وتفاقد القوم اي فقد
بعضهم بعضا **فند** بفتحتين دروغ وسستي راي از پيري افناد دروغ كفتن وخرف شدن ولا يقال عجوز مفندة
لانها لا راي لها تفنيد نكوهيدن وبضعف راي نسبت كردن فند بالكسر پاره از كوه بدوانا ونام شاعري
تدوم فنادة بتشديد **فود** الراس دكرانه سر يقال بدا الشيب بفوديه ولد فودان اذا كان له ضفيرتان
وقعد بين الفودين اي بين العدلين فود مردن عع ف اص ۲ و ك ۲ **فهد** يوز فهود ج وقد نهد
اي اشبه بالفهود في كثرة نومه وتمدده وفي الحديث ان دخل فهد وان خرج اسد بكسر الوسط فيهما
فهدتان دو پاره كوشت بيرون جسته زير سينه اسب **فوهد** كودك فربه مراهق فوهدة مؤنث
منه **فيد** خراميدن عع ف اك ۲ رجل فياد وفيادة اي ضخم للبيا الغنم كالعلام والعلامة فياد ايضا
بوم نر فائده الخير كه بقيه يا داده شود از دانش يا مال فادت له فائدة وافدته اي اعطيته واستفدت المال اي استفدته

غدّ — غرد — غرقد — غمد — غيد — فأد — فدّ — فدفد — فرند — فرصد — فرقد — فرهد — فسد — فصد — فقد — فند — فود — فهد — فيد

ايضا بوم ر فائلة ايخه كوفتنيا داده شود از دانش و مال يقال مادمتله فائدة وافدته اى استفدته وافدت المال اى اعطيته كو فائدالمال
بفيد لفلان اى نبت له وفاده بفيلة اى دانم بفيئا ابه يفيد ايضا زعفران سوده وموى دراز كه بر شقو راسب بر آيد موضعى بوراه مكه

فصل القاف

قتد بفتحتين چوب پالان اقتاد قتود ج قتاد درخت خاردار القتاده يكى ونام مردى و فى المثل من دونه خرط القتاد ابل قتدة وقتادى شترانى كه از خوردن قتاد باد در شكم شده باشند كما يقال رمثة ورماثى قتانده بالضم نام عقبه
دعل قرد قار دمفرد مر دبيار كوسفند بز وغيران قتد خيار بادرنك قحدة بفتحتين بر كوهان قحاد بالكسر ج
مثل نثره ونثار ناقة مقحاد بزرك كوهان واقحدت الناقه كوهان برآورد و بزرك كرد و بكرة قحدة والاصل بكسر الحاء فكسنت تخفيفا مثل
عشره وعشرة قمحدوة بفتحتين وسكون الحاء وضم الدال وفتح الواو سپس سر قماحد ج قد بدرازا شكافتن ع ف آ ض ٢ يقال قددت
نسيره عبروقد المسافر المسافه والمفازة اى قطعها له انشقاق وتداعى بالاو تقطيع يقال قد فلان قد السيف اى جعل حسن التقطيع و
يوسف غالة المدمج الفله قداد بالكسر جمع الكثرة منه و فى المثل ما يجعل قدك الى اديمك معناه اى شىء يحملك على ان تجعل المرأة الصغير
عظيما قد تار الكل وابرابرها تو بر كم سه قدة اخص سا قدد ج وقد ايضا روش وراه وكروهى از مردم كه هر يك براهى ورو شى وعزمى باشند
قوله تعالى كنا طرائق قددا و يقال ماله قد ولا قحف اى ماله اناء من جلد واناء من خشب قديد كوشت خشك كرده وجامه كهنه وتقدد القوم
اى تفرقوا وانقد فلان الامور اى قرها وميزها قديد بالتصغير آبى در حجاز قداد بالضم درد شكم مقداد بالكسر نام مردى از صحابه رض
معقد ما ميعنى بيا بان هموار قد بالتخفيف بد وسعنى و هو حرف لا يدخل الا على الافعال و هى جواب لقولك لما يفعل و زعم الخليل ان هذا
لمن ينتظر الخبر يقول قد مات فلان ولو اخبره وهو لا ينتظره لم يقل قد مات ولكن يقول مات و تكون بمعنى ربما كانه قول الشاعر
قد اترك القرن مصفرا انامله وان جعلته اسما شددته وقلت كتبت قدا حسنة وكذلك كى ولو لان هذه الحروف لا دليل على ما نقص منها
فيجب ان يزاد فى اواخرها ما هو من جنسها ويدغم الا فى الالف فانك تهمزها لو سميت رجلا بلا او ما ثم زدت فى اخره الفا همزت لانك
تحرك الثانية والالف اذا حركت صارت همزة واما قولهم قدك بمعنى حسبك فهو اسم تقول قدى وقدنى بالنون ايضا على غير قياس لان
هذه النون انما تزاد فى الافعال وقاية مثل ضربنى وشتمنى قراد بالضم كنه قردان بالكسر ج يقال قرد بعيرك اى انزع منه القردان انقر بد
فريفتن وكنه دور كردن واصله ان الرجل اذا اراد ان ياخذ البعير الصعب قرده اولا حتى يلين ثم اخذه ام القردان موضعى ميان
ران وسم ستور قرد بفتحتين بشم برهم چسبيده وبند شده بر ستور و بر هم چفسيدن بشم ع ع ك آ ف ٢ قردة پاره ازوى و فى المثل
عكرت على الغزل باخرة فلم تدع بنجد قردة وعكرت اى عطفت وقرد الصوف وتقرد اى تلبد و سحاب قرد ابر پاره برهم نشسته وقرد
الاديم اى حلم وقرد الرجل اى سكت من عى واقرد اى سكن و زبون قرد كردن روغن در مشك ع ف آ ك ٣ قرد بالكسر كپى قرود وقردة
ج مثل فيل و فيول وفيلة وقرده مونثه قردج مثله قر ب وفى المثل انه لازنى من قرد قال ابو عبيدة هو رجل من هذيل يقال له قرد بن
معاويه فرفد جاى درشت قردودة الظهر يعنى پشت قرهد نوعى از سنكها قرمود بالضم بزنجيره كوهى قراميد ج قرميد بالكسر
خشت پخته بناء مقرمد خشت پخته براورده قشدة بالكسر دردى مسكه قصد آهنك كردن يقال قصدته وقصدت له وقصدت
اليه ويقال قصدت قصده اى نحوت نحوه و شكستن چوب يقال قصدت العود قصدة بالكسر پاره از شكسته قصد ج يقال القنا قصد
وقد انقصد الرمح وتقصدت الرماح اى تكسرت ورمح اقصاد قال الاخفش هذا احد ما جاء على بناء الجمع وتقصد الكلب وغيره اى مات
واقصد السهم اى اصاب الرمية فقتله مكانه واقصدته حية قتلته قصيد جمع قصيدة پاره از شعر مثل سفين وسفينة وكوشت خشك
قاصد نزديك يقال بيننا وبين الماء ليلة قاصدة اى هينة السير لا تعب فيه ولا بطؤ قصد ايضا ميانه رفتن در هر چيز ع ف آ ك ٢ ٥
اقتصاد مثله يقال فلان مقتصد فى النفقة لا اسراف و لا تقتير واقصد فى مشيك واقصد بذرعك اى اربع على نفسك وراستى هو يقال
يقصد فى الحكم اى بعدل قعود مقعد نشستن ع ع ف آ ض ٣ اقعاد متعد منه قعدة للمرة منه قعدة بالكسر للحالة منه كالجلسة و
الركبة يعنى نوعى از نشستن مقعدة نشستكاه ذو القعدة يكى از ماههاى حرام ذوات القعدة ج تقعدت الرخمة اى جثمت وقعدت الفسيله
اى صارت لها جذع تقعد بخلى كه بوى دست رسد و زنى كه از حيض و زه باز ايستاده باشد قواعد ج قوله تعالى والقواعد من النساء اللاتى
لا يرجون نكاحا و كروهى از خوارج قعد بفتحتين ج مثل حارس وحرس وايضا آن جماعتى كه ديوان نباشد ايشان را و سنتى و كرانى و رسو
دست و پاى ستور قواعد البيت بنيادهاى خانه قواعد الهودج چهار چوب بر بهاى هودج وتقعد فلان عن الامر اذا لم يطلبه و
تقاعد به فلان اذا لم يخرج اليه من حقه وتقعدته اى ربثته عن حاجته وعقته يقال ما تقعدنى عنك الا شغل اى ما حبسنى عنك
رجل قعدة ضجعة مثال همزة اى كثير القعود و الاضطجاع قعود بالفتح شتر جوانه نخسته ربار و نشست امره باشد ولا يكون البكرة

نعود ونكون بمعنى نارستا قال ابو عبيدة قعود هو الذى يقتعده الراعى فى كل حاجة وبتصغير جاء للمثل يقال ع ده وقعدة الحاجات اى
امسهوا الرجل حوائجهم ويقال للقعود ايضا فحله بالضم يقال فهم القعدة هذا اى نعم المقعد مقاعد جابهاى نشستن مردم ويقال نعم
منى مقعد القابلة اى فى القرب وذلك اذا لصق به من بين يديه تعيدات بالانها وزيبها قعيدهم نشين قوله تعالى عن اليمين وعن الشمال قعيد
وهما قعيدان وفعيل وفعول مما يستوى فيه الواحد والاثنان والجمع كقوله تعالى انا رسول رب العالمين وقوله تعالى والملائكة بعد ذلك
ظهير ومليح كه نورا است ملكره ماشد واز وحش انچه از پس پشت در ايد وهو خلاف النطيح فعيده غرابه وريك توده گرد قعيده
الرجل امراته قعاده بالضم لك وقولهم قعيدك الا ابتك بين العرب وهى مصادر استعملت منصوبة بفعل مضمر والمعنى بصاحبك
صاحب كل نجوى كما يقال نشدتك الله اقعاد قعاد بالضم بيمارى ستور كه در ران هاى وى پديد ايد ودو پاى اسب مقعد بالضم لنك
وپشتان نروخشته ويقال من العرج اقعد الرجل فهو مقعد ومنى اصابك هذا القعاد اى العرج قعدد بضم الدال وفتحها الذى كان
قريب الاباء الى الجد الاكبر وكان يقال لعبد الصمد بن على بن عبد الله بن عباس قعدد بنى هاشم ويمدح به من وجه لان الولاء للكبر
ويذم به من وجه لانه من اولاد الهرمى وينسب الى الضعف اقفد انكه سر انگشتان پاى راه رود وستور كه ميل بسر سم دارد در فتن
يقال فرس اقفد وهو عيب فيه قال ابو عبيدة القفد لا يكون الا فى الرجل وقال الاصمعى المقفدان يميل خف البعير من اليد او الرجل
الى الجانب الانسى وقد قفد فهو اقفد فان مال الى الوحشى فهو اصدف قفدا ايضا نوعى از دستار بستن يقال اعتم القفداء اذا لم يسدل
قفدان بفتحتين خريطه عطار فارسى معرب قلاده بالكسر گردن بند وحمايل تقليد بر گردن افكندن حمايل وغير ان كسى را يقال
قلدت المراة فتقلدت هى و كار در عهده كسى كردن يقال قلده العمل وچيزى در گردن ستور قربانى در اويختن بجهت علامت هدى
وشمشير حمايل كردن مقلد الرجل موضع نجاد سيفه على منكبيه مقلد اسپى كه علامت سباق بر گردن وى بسته باشند قلد نا نوبت تب
وجز ان غب وراضى ثم وكسر قليد مقلود رسن ودسته تا فته قلد بالكسر نوبه آب در چهار روز يكى ومنه سميت قوافل الحمى
مكة قلدا ويقال سقتنا السماء قلدا فى كل اسبوع اى مطرتنا لوقت قلدة دردى شكه اقليد كليد مقلد مثله مقاليد واقلد البحر
على خلق كثير اى غرقهم كانه اغلق عليهم قمد بضمتين وتشديد الدال قوى واستوار قمدة مونث منه قمد البعير اقمهدادا اذا
رفع راسه بزيادة الهاء قند ثم ومنه سويق مقند ومقنود قنديد بالكسر خمر قال الاصمعى هو مثل اسفنط وهو عصير يطبخ ويجعل
فيه افواه من الطيب وليس بخمر قال الكسائى رجل قندأوة بالهمزة على فعلأوة مر سبك قال الفراء وهى ايضا من النوق الجريئة وقال
وقال ابو مالك ناقة قندأوة وجمل قندأو اى سريع وقيل قندأوة اى حادة وغيره يقول قنداوة بالفاء قهد مثل قهب وهو الابيض
الاكدر قهاد بالكسر نام موضعى قود مقادة قيدودة كشيدن ستور وجز ان غير ف اصح ثم فرس قود على فعول اسب رام
بكشيدن وقاده واقتاده بمعنى وقوده شدد للكثرة قود ايضا اسبان يقال مر بنا قود واقدت خيلا تقود ها اى اعطيتك خيلا
انقياد كردن دادن يقال قدته فانقاد لى واستقاد لى اى اعطانى مقاده قود بالتحريك كشنده را باز كشتن يقال اقدته القاتل
بالقتيل اى قتلته به واقاده السلطان من اخيه اى امره ان يقتل قاتل اخيه واستقدت الحاكم اى سالته ان يقيدنى القاتل بالقتيل مقود
بالكسر رسن مهار ولگام قائد كشنده قواد قادة جمع فرس اقود اسب دراز پشت وگردن وناقة قوداء قود ايضا طول العنق وثنية
قوداء اى طويلة فى السماء وجبل اقود وقد دماده دراز پشت وگردن فيادة مثله واقود من الرجال الطويل العنق سمى به لانه
لقلة التفاته ومنه قيل للبخيل على الزاد اقود لانه لا يلتفت عند الاكل قيد بند قيود جمع تقييد بند كردن ونقطه زدن كتابرا
جمال مقاتيد اى مقيدات قيد الاوابد اسپى كه وحش را ابد وبدين در يابد قيد نام اسپى ثم ود وال كه سرهاى بالا زانهم فراز كرده
قيد الفرس اسپى كه بر گردن شتر بندند مقيد جاى بند نهادن از ستور وجاى پاى برنجن از زنان ويقال بينهما قيد رمح وقاد رمح
اى قدر رمح قيدة ستور بكشيدن نكردن دهد قياد رسن كه ستور را بوى كشند **فصل الكاف** عقبة كؤود بردشوار متكاد نى
الشىء وتكاءدنى اى شق على كبد بالفتح وكسر الوسط وبالكسر وسكون الوسط مثال كذب وكذب جگر اكباد جمع وبالفتح و
السكون ايضا للتخفيف مثل فخذ وفخذ وكبد السماء ميانه اسمان وكبد النجم اى توسطها وتكبدت الشمس كذلك وتكبد اللبن
اذا غلظ وخثر وكذا الدم كبيدات السماء جمع كبيدة بالتصغير كبد القوس قبضتها وكبدت الرجل اى اصبت كبده فهو مكبود
اكبد سطر ميان وهو لا يكون الا بطى السير وامراة كبداء وقوس كبداء سطبر قبضه كبد بفتحتين سختى قوله تعالى لقد خلقنا
الانسان فى كبد وكابدت الامر اى قاسيت شدته كباد بالضم والتخفيف درد جگر وفى الحديث الكباد من العب ويقال للاعداء
سود الاكباد كما يقال لهم صهب السبال وان لم يكونوا كذلك ويقال فلان تضرب اليه اكباد الابل اى يرحل اليه فى طلب العلم وغيره

کتد بفتح الوسط وکسره میان کتف وپشت ستاره وهو بفتح الوسط **کد** رنج وسختی کار وجوازکه دروی چیزی را کوبند واشاره کردن بانگشت عع ف آمن ۲ وکدت الشیء ای اتعبته کدید زمین کوفته بزکد ودچاه دشوار آب کداده بالضم دردی روغن وانچه در بن دیگ ماند وجزان کدکده بانک خابسک وسندان وجزان ودویدن آهسته وحکی الاصمعی قوم اکداد ای سراع کداد بالضم نام حجلی **کرد** کردن فارسی معرب وراندن مکاردة مطاردة کرد بالضم کرد وهی ازمزم وهم الاکراد کرندیدة انچه در کرانهای حبله ماند ازخرما کرادیه ج **کساد** ناروائی متاع وجزان کسید کاسد متاع ناردان سلعة کاسدة وسوق کاسد بلاهاء واکسد الرجل ای کسدت سوقه **کلد** بفتحتین جای درست بی سنگ کلدة پاره از زمین سخت کلندی مثله مکلندة ای صلب واکلندی البعیر ای غلظ واشتد مثل اعلندی کلدة بفتحتین نام مردی **کمد** اندوه نهانی عع ک آف ۲ کمد کمید نعت منه کمدة بالضم برکشتگی کونه واکمد القصار الثوب اذا لم ینقه تکمید کرم کردن عضوی به بستن چیزی بروی کماد بالکسر کذلک وفی الحدیث الکماد احب الی من الکی **کنود** ناسپاسی کردن عع ف آض ۲ کنود بالفتح نعت منه للمذکر والمؤنث کند بضمتین مثله ارض کنود زمین کهازوی چیزی نروید کنده ای قطعه کنده بالکسر پاره دیبی از زمین **کنعد** نوعی از ماهی دریا **کود** مکادة نزدیک آمدن کاری که بشود عع ک آف ۲ وکاد یفعل کذا ای قارب ولم یفعل وعن سیبویه عن بعض العرب کدت افعل کذا بالضم قال ان ناسا من العرب یقولون کید زید یفعل کذا وما زیل یفعل کذا یریدون کاد وزال فنقلوا الکسرة الی الکاف فی فعل کما نقلوا فی فعلت وزعم الاصمعی انه سمع من العرب من یقول لا افعل ذاک ولا کودا فجعلها من الواو وقد یدخلون علیها ان تشبیها بعسی وقولهم عرف فلان ما یکاد منه ای ما یراد منه ویقال لا مهمة لی ولا مکادة ای لا اهم ولا اکاد وتقول لمن یطلب منک الشیء فلا ترید اعطاءه لا ولا مکادة وکاد وضعت لمقاربة الشیء فعل اولم یفعل فمجرده ینبئ عن نفی الفعل ومقرونه بالجحد ینبئ عن وقوع الفعل قال الله تعالی لم یکد یریها قال بعضهم فی قوله تعالی اکاد اخفیها ای ارید اخفیها قال فکما جاز ان یوضع ارید موضع اکاد فکذلک اکاد موضع ارید فی قوله تعالی فوجدا فیها جدارا یرید ان ینقض ای یکاد **کهدان** بالتحریک دویدن درازکوش عع ک آف ۲ واکهد ته انا واکوهد الفرخ ای ارتعد الی امه لتزقه **کید** مکیدة بدسگالیدن عع ف آک ۲ وکاده وکایده بمعنی ویسمی الحرب کیدا یقال غزا فلان ولم یلق کیدا ومرو سیدن یقال هو یکید ای یعالج ویکید بنفسه ای یجود بها ویسمی اجتهاد الغراب فی صیاحه کیدا وکذلک القیء

فصل اللام

لبد بالکسر نمد لبدة اخص منه لبود ج وقیل لزبرة الاسد لبدة وهو الشعر المتراکب بین کتفیه ذو الاسد ذو لبدة وفی المثل هو امنع من لبدة الاسد والجمع لبد بکسر اللام مثل قربة وقرب لبادة بالضم بارانی نمدین ویقال ما له سبد ولا لبد بفتحتین وهما الشعر والصوف ای ما له شیء والبدت الفرس فهو ملبد ای شددت علیه اللبدة والبدت القربة ای جعلتها فی لبید وهو الجوالق الصغیر والبد البعیر اذا ثلط فضرب علی عجزه فیصیر لبدة من ثلطه وبوله والبد بالمکان ای اقام به والبدت الابل اذا اخرج الربیع الوانها واوبارها وتهیأت للسمن لبود بالضم چفسیدن بزمین عع ف آض ۲ یقال لبد الشیء بالارض لبد بفتحتین حلق وسینه کرفتن شتر از بسیاری خوردن صلیان یقال منه ابل لبادی وناقة لبدة والبد الورق ای تلبد بعضه علی بعض والبدت الشجرة ای کثرت اوراقها وتلبد الطائر بالارض جثم علیها وتلبدت الارض بالمطر ای اشتد ولبد الندی الارض ای شدها تلبید سرشیم کردن بر موی وهو ان یجعل المحرم فی راسه شیئا من الصمغ لیتلبد شعره ولئلا یشعث فی الاحرام لبد بالضم بسیار قال الله تعالی مالا لبدا ای جما ویقال الناس لبد ای مجتمعون وانکه بسفر نرود وازجای خود دور نشود ولبد ایضا اخر نسور لقمان وهو منصرف لانه لیس بمعدول وتزعم العرب ان لقمان هو الذی بعثته عاد فی وفدها الی الحرم یستسقی لها فلما اهلکوا خیر لقمان بین بقاء سبع بعرات سمر من اظب عفر فی جبل وعر لا یمسها القطر وبقاء سبعة انسر کلما هلک نسر خلف بعده نسر فاختار النسور فکان اخر نسوره لبدا لبید جوالق خرد ونام شاعری **لحد** بالتسکین شکاف درکور وشکافتن بکرانه کور لحد بالضم لغة فیه عع بفتحهما والحدت للقبر والحدت له بمعنی الحاد ازدین برکشتن یقال الحد فی دین الله ای حاد عنه وعدل ولحد لغة فیه وقرئ لسان الذی یلحدون الیه وستم کردن درحرم واصله من قوله تعالی ومن یرد فیه بالحاد بظلم ای الحادا والباء زائدة التحاد ازدین برکشتن ملتحد پناه لان اللاجی یمیل الیه **لدد** بفتحتین سخت خصومة شدن عع ف آک ۲ الد نعت منه لدج وایضاه وضعی بنام لد بالفتح جوال وخصومت کردن عع ف آض ۲ ولده ای خصمه فهو لاد ولدود لدیدان دوکرانه وادی وکرانهای کردن وجمعه الدة ومنه قولهم یتلدد ای یلتفت یمینا وشمالا لدود ولدید داروکه در کرانه دهان ریزند وفی المثل جری منه مجری اللدود وجمعه الدة وقد لد فهو ملدود والددته انا والتدّ هو ویقال ما زلت الادعنک ای ادافع رجل التدد وملندد ای خصیم بمعنی سخت خصومة وتصغیر الالندد الیلید لان اصله الدد فزادوا

فیه النون للحقوه بقرجل فلمّا ذهبت النون عاد الی اصله ویقال ما عنده لا الملذک بن لبد بالتسکین شیر مکیدن بچّه
از مادر عمع دن آ ح ۲ و لبد العسل لغة لسد بالتحریک لغة فیه ویقال لسد الطلا امه بالفتح الکسر لغد و لغد بالضم ببنا گوشت
کرانه کردن لغاد بیخ الغاد جمع الثانی واغدت الابل ای رددتها الی القصد والطریق وجاء فلان متاغدا ای متغیظا حنقا لکد بفتحتین
ریم چفسیدن بجائی عمع ک آف ۲ یقال لکد الوسخ علیه ای لصق به وتلکد الشیء ای لزم بعضه بعضا ملکد بالکسر کوبه لهد گرانی بار
قال الاصمعی لهد القوم دوابهم ای جهدوها واحرثوها الهید ستور مانده شده لهد امیم سپوختن بخواری فهو ملهود ولهدة ولهد
بمعنی قال ابوزید المهدت به ای ازدحمت به قال ابو عمرو المهدت به اذا امسک احد الرجلین وخلیت الاخر علیه وهو یقاتله ولهد علی
ای یعینه علی لهیه عصیدة سنت فصل المیم ماد گیاه نرم و نازک ویقال وجدت مادًا مادًا ونادید شاخ نازک وغصن مؤود
ای ناعم وشاب مؤود وشابة مؤودة ای ناعم وناعمة ومؤود ایضا نام جائی وامتاد خیر ای کثیر مجد بزرگی مجید بزرگوار وگرامی قال ابن
السکیت الشرف والمجد یکونان بالاباء یقال رجل شریف ماجد له آباء متقدمون فی الشرف قال والحسب والکرم یکونان فی الرجل وان
لم یکن له آباء لهم شرف وتماجد القوم فیما بینهم وماجدته فمجدته امجده ای غلبته بالمجد مجود بالضم بسیری وفراخی سیدن شتر یقال
مجدت الابل ای نالت من الخلی قریبا من الشبع ومجدتها انا قال ابو عبیدة اهل العالیة یقولون مجدت الدابة امجدها مجدا ای علفتها
ملء بطنها واهل نجد یقولون مجدتها تمجیدا ای علفتها نصف بطنها تمجید بزرگی نسبت کردن وفی المثل فی کل شجر نار واستمجد المرخ
والعفار ای استکثرا منها کانهما اخذا من النار ما هو حسبهما بنو مجد قبیلة وهم اولاد ربیعة بن عامر ومجد اسم امهم نسبوا الیها مدّ آب خیز
ویقال مدّ النهر ومده نهر اخر ومد النهار ارتفاعه ومد البصر ای مدی البصر وکشیدن عمع ف آص یقال مده فامتد مادة فزونی
پیوسته یقال مد الله فی عمره ومد فی غیه ای امهله وطول له ورجل مدید القامة ای طویل القامة وطراف ممدد ای ممدود بالاطناب
شدد للمبالغة وتمدد الرجل ای تمطی مد بالضم پیمانه ای هو رطل وثلث عند اهل الحجاز ورطلان عند اهل العراق والصاع اربعة امداد
مدة پاره از روزگار وایضا اسم ما استمددت به من المداد علی القلم مدة بالفتح ای غرفة من قولک مددت الشیء مدة بالکسر ریم گرد آمده
در جراحت مداد سیاهی یقال مددت الدواة وامددتها وامددت الرجل اذا اعطیته مدة بقلم وامددت الجیش بمدد امداد مدد
خواستن ویقال امددنا القوم ای صرنا لهم مددا او امددناهم بغیرنا وقوله تم وامددناهم بفاکهة وامد الجرح ای صارت فیه مدة وامد
العرفج اذا جری الماء فی عوده ومددت الابل وامددتها اذا سقیتها مدیدا وهو الحسا من دقیق الشعیر والماء ایدان بکسر نیز وهو نیماء
آب سخت شور مرد میوه اراک تر و ترکردن نان را تا نرم شود یقال مرد الخبز ومرد الصبی ثدی امه ورملة مرداء لا تنبت فیها غصن
امرد لا ورق علیه فرس امرد آنکه گرداگرد سم وی موی نباشد غلام امرد ساده زنخ جاریة مرداء نابان دوی قال الاصمعی یقال
تمرد فلان زمانا ثم خرج وجهه وذلک ان یبقی امرد حینا تمرید تابان ودرخشان کردن بنا را و خشودن و برگ دور کردن از درخت مرید خرما
در شیر تر نهاده و ستنبه مارد مثله مرادة ستنبه شدن مرید مثال فتیل ای شدید المرادة مراد بالضم پدر قبیله از یمن مراد بالفتح گردن
مار وایضا نام جائی مسد لیف سخت تافته وقوله تم حبل من مسد ای من لیف او خوص وقد یکون من جلود الابل او من اوبارها
مسد مصدر منه عمع ف آص ۲ رجل ممسود ای مجدول الخلق جاریة حسنة المسد والعصب والجدل والادم وهی ممسودة ومعصوبة
ومجدولة ومادومة مساد بالکسر علی فعال لغة فی مساب وهی نحی السمن وسقاء العسل یعنی خیک روغن ومشک عسل مصاد بالفتح
بالای کوه امصدة مسدان ج مصد مکیدن آب دهان وپستان شیر وجماع کردن یقال مصدها ومصد ثم هالک ومنها ترشف من
فمها وما وجدنا لهذا العام مصدة ای برد قال ابن السکیت وقد تبدل الصاد دالا فیقال مزدة معد فی الارض ای ذهب ومعدت
الشیء وامتعدته اجتذبته بسرعة بعیر معد ای سریع معد تره ومیوه تر تبتر شد معد ای رخص ویقال هو اتباع لا یفرد معدة
مثال کذبة وکذبة ترم وهو للانسان بمنزلة الکرش لکل مجتر معد جایگاه سپک بر پهلوی اسب ونازک ونانک کرده بیدن یقال [illegible]
شبها بمعد قال ابو زید وابن الاعرابی یقال معد الرجل عیش ناعم یمعده اغتذاه وقال الفراء تمعددتم عش ناعم تمغد امغاد
بسیار خوردن آب وماننده آن و شیر خورانیدن کودک را و شتر بچه را تقول المراة امغدت هذا الصبی فمغد ای ارضعته فرضعه
ومغدت النخلة امها تمغده ما یقال وجدت ضربة فمغدت جو بها الی مصصته وهو موضع الطلح وتسمی الضربة مغدا وکان ممغ
البادیة مقد قریة بالشام مقدی شراب من العسل منسوب الیها مکود مقیم بودن بجائی ونفتود مکود بالفتح ومکداء ناقه کم شیر
وی کم نشود ورکیة ماکدة ای ثابتة ماء علی قرن واحد لا یتغیر القرن قرن القامة وهی بکرة الدلو ملد بالتحریک نازکی و
درخشندگی [illegible] رجل املود وامراة املودة وشاب املد وشابة ملداء [illegible] وغصن املود وتملید الادیم تمرینه املید بالکسر

لبد لغد لکد لهد ماد مجد مده مرد مسد مصد معد مغد مقد مکد ملد

الصحاری ابلیس **مهد** کاهواره و گستردن عم بفتحهما مهاد بالکسر بستر یقال مهدت الفراش ای بسطته و وطأته تمهید گستردن
و هموار و نیکو کردن کار و امتهاد السنام ارتفاعه و انبساطه تمهد ای تمکن مهدد بالفتح یکی از نامهای زنان و هو فعلل قال سیبویه
المیم من نفس الکلمة و لو کانت زائدة لادغم الحرف مثل مفرّ و مردّ فثبت ان الدال ملحقة و الملحق لا یدغم **مید** جنبیدن و نادیدن
و مادت الاغصان ای تمایلت و خواهیدن ماد از عطش تحیر و طعام دادن یقال مادهم ای مارهم من المیرة ممتاد مفتعل منه و هو
المستعطی المسئول و منه المائدة و هی خوان علیه طعام یعنی خوان با آستردار لم یکن علیه طعام نیی خوان قال ابو عبیدة مائدة
فاعل بمعنی مفعول مثل عیشة راضیة ای مرضیة مائد نام کوهی میادة نام زنی میدان بالفتح م و یقال هو بکسر المیم و هو مفعال
من الودن و هو فعلان بالفتح و عیش فراخ و خوش میادین ج و مید لغة فی بید بمعنی غیر و فی الحدیث انا افصح العرب مید انی
من قریش و نشأت فی بنی سعد بن بکر و فسره بعضهم من اجل انی من قریش **فصل النون** **ناد** مثال و مال و ناد ای مثال
فعالی سختی و رنج **نجد** زمین بلند نجاد بالکسر ج نجود و انجد کلک یقال فلان طلاع انجد و طلاع الثنایا اذا کان سامیا لمعالی
الامور و راه بر بالا و آرایش خانه نجود بالضم ج تنجید آراستن خانه و آزمودن منجد بالدال و الذال مرد آزمایش دیده و
نجده الدهر ای جربه نجاد فراش و آنکه بستر و بالین دوزد نجد ایضا من بلاد العرب و هو خلاف الغور و الغور هو تهامة و کل ما ارتفع
من تهامة الی ارض العراق فهو نجد و هو مذکر یقال منه انجدنا ای اخذنا فی بلاد نجد و فی المثل انجد من رأی حضنا و ذلک اذا علا من
الغور و حضن اسم جبل و انجد فلان الدعوة ای رفع الصوت فیها استنجاد یاری خواستن و دلیری کردن یقال استنجدنی فانجدته ای
استعان بی فاعنته و استنجد فلان ای قوی بعد ضعف و استنجد علی فلان ای اجترء علیه بعد هیبة و رجل نجد فی الحاجة اذا کان
ناجیا فیها ای سریعا نجده دلیری و مردانگی عم بضمهما فهو نجد بضم الوسط و کسره انجاد ج نجید مثله نجد بضمتین و نجداء ج و رجل
ذو نجدة ای ذو بأس و شجاعة و لا فی فلان نجدة ای شدة نجد غلبه کردن بشجاعت عم ف ا ض ۲ انجاد یاری کردن و بنجد شدن
و بلند خواندن مناجدة یاری کردن و حرب کردن مناجد ای مقاتل نجد بفتحتین خوی و خوی کردن از ماندگی و رنج و رنج
دیدن عم ک ا ف ۲ فهو منجود ای مکروب نجید مثله نجود خرکره که بار نگیرد و یقال هی الطویلة المشرفة نجد بضمتین ج عاصم بن
ابی النجود من قراء الکوفة من السبعة نجاد بالکسر حمایل شمشیر ناجود کاسه بزرگ خور شراب نجدات گروهی از خوارج و هم اصحاب
نجدة بن عامر الحنفی **ندّ** نوعی از بوی خوش و هو لیس بعربی و تل بلند و زمین در رفتن ستور پراکنده ندادند ودکلک عم ف ا ک ۲ و منه
قرء بعضهم یوم التناد بتشدید الدال ندّ بالکسر همتا و مانند ندید ندیدة کلک تندید آشکارا و فاش کردن یقال ندّد به ای
شهره و سمع به **نشده** نشدان بالکسر گم شده جستن عم ف ا ض ۲ نشد نشدتک الله گفتن کسی را ای سألتک بالله کانک ذکرته
ایاه فتنشد ای تذکر انشاد تعریف کردن گم شده و شعر خواندن و قولهم تنوشد ای نشد بمعنی سئل استنشاد در روایت شعر خواستن
نشید هو الشعر المتناشد بین القوم **نضد** برهم نهادن رخت عم ف ا ک ۲ تنضید کلک و هو للمبالغة فی وضعه مترا صفا نضد
بفتحتین رخت برهم نهاده منضود کلک انضاد ج و تخت جامه و رخت انضاد الجبال سنگها بر یکدیگر و کلک انضاد السحاب ما تراکم
منه و انضاد الرجل اعمامه و اخواله المتقدمون فی الشرف **نفد** سپری شدن انفاد متعد منه و ایضا بی توشه و بی ستور شدن
استنفاد کوشش و توان خود در باختن خصم منافد الذی یستفرغ جهده فی الخصومة و فی الحدیث ان نافدتهم نافدوک و یروی
بالقاف **نقد** آماده کردن و دادن یقال نقدته الدراهم و نقدت له فانتقدها ای قبضها و نقدت الدراهم و انتقدتها ای
اخرجت منها الزیف نقد الدرهم نقدا ای وازن جید و ناقدت فلانا ای ناقشته فی الامر نقد بفتحتین نوعی از گوسفند کوتاه دست
و پای زشت روی نقدة یکی یقال له کنن و یقال هو اذل من النقد قال الاصمعی اجود الصوف صوف النقد و پوست رفتگی سم ستور و
خوردگی دندان یقال نقد الحافر و نقدت اسنانه نقد بکسر الوسط کودک حقیر که اثر جوانی و برنائی در روی پدید نیاید نقده بالضم نوعی
از درخت و نام جائی انقد خارپشت و هی معرفة کما قیل للاسد اسامة و منه قیل بات فلان بلیل انقد لان القنفذ لا ینام اللیل کله و لا یزال
فلان ینقد بصره الی الشیء اذا لم یزل ینظر الیه **نکد** بفتحتین سختی و ناخوشی عیش عم ک ا ف ۲ و کم شدن آب چاه یقال نکد عیشهم و
نکدت الرکیة و رجل نکد ای عسر و قوم انکاد و مناکید و ناکده فلان و هما یتناکدان اذا تعاسرا انکد شوم ناقة نکداء ای مقلات
آنکه بچه وی نزید و شیر وی بسیار شود انکدان بفتح الکاف دو قبیله و هما مازن بن مالک و یربوع بن حنظلة **نهود** بسوی دشمن
برخاستن عم بفتحهما یقال نهد الی العدو برآمدن پستان دختر عم ف ا ض ۲ و نهد ثدی الجاریة ای اشرف و کعب فهی ناهدة و ناهد
و فرس نهد ای جسیم مشرف نهودة مصدر منه عم بضمهما و رجل نهد کریم ینهض الی معالی الامور نهد ایضا قبیلة از یمن نهداء ربلة

مهد
مید
ناد
نجد
ندّ
نشد
نضد
نفد
نقد
نکد
نهد

نودة

توده بلند مناهد بسوی یکدیگر آهنگ کردن در حب و قتال کردن با یکدیگر مناهد هر کسی چیزی از نفقه بیرون آوردن برابر
یکدیگر انهاد پر کردن حوض و جزآن حوض هَنَّداد و فتح هنداد اذا امتلاء ولم یفض هبده هَبید نوعی از خوردنی که از مغز حنظل
و آرد ترکیب کنند و بهبید دام یکن رمتیقا فصل الواو وَأَد زنده بگور کردن دختر ع ف آ ک ۲ یقال وَأَدَ بنته فهی موؤدة و کا
کنده شد النبات وَأد و بید آواز سخت و یقال سمعتُ وَأداً وبیداً ای علی تؤده یعنی آهستگی و اتّأد فی مشیته و تَوَأّد فیهما افتعل
و تفعّل من التؤدة و اصل التاء فی اتّأد واو و یقال اتّئد فی امرک ای تثبّت وبد بفتحتین غضب کردن ع ک آ ف ۲ وَبِدَ علیه
ای غضب علیه مثل وَمِدَ سخت و بدحال شدن و بیش رو مستعد بوصف به فیقال رجل وَبَد ای سیّئ الحال یستوی فیه الواحد
والجمع کقولک رجل عدل ثم یجمع فیقال اوباد کما یقال عدول علی توهّم النعت الصحیح و مستوبد مثل وبد وتد بکسر الوسط میخ اوتاد
ج و بفتح التاء لغة فیه و کذلک الود فی لغة من یدغم و تدمیخ کوفتن ع ف آ ک ۲ یقال وتدتُ الوتد والامر منه تِد و کذلک بالمیتدة یعنی
میخ کوب و تدان دو ستون در درون گوش و هما العیران ایضاً قال الاصمعی یقال وتد واتد کما یقال شغل شاغل و تَدُّ الرجل ای
انعظ یعنی ذکر خود را برپای کرد وجود هستی و یافتن مطلوب ع ف آ ک ۲ و بضمتها ایضاً لغة عامریة لا نظیر لها فی المثال
یقال وجده یجده بالکسر والضم وجدان بالکسر گمشده یافتن موجده وجدان خشم گرفتن بر کسی وجد بالفتح اندوهگین شدن
وجد بالکسر والضم توانگر شدن جده کلف ع ف آ ک ۲ واوجده الله مطلوبه ای اظفره به و اغناه یقال الحمد لله الذی اوجدنی
بعد فقر و اجدنی بعد ضعف ای قوانی و وُجِد الشیء عن عدم فهو موجود مثل حُمَّ فهو محموم ولا وجده الله ایضاً ولا یقال وجَدَه
کما لا یقال حمّه و توجّدت لفلان ای حزنت له وحدة یکانگی یقال رأیته وحده و هو منصوب عند اهل الکوفة علی الظرف و عند
اهل البصرة علی المصدر فی کل حال کانک قلت اوحدته برؤیتی ایحاداً ای لم ارَ غیره ثم وضعت وحده هذا الموضع و قال ابو العباس یحتمل
وجها آخر و هو ان یکون الرجل فی نفسه منفرداً کانک قلت رأیت رجلاً منفرداً انفراداً ثم وضعت وحده موضعه ولا یضاف الا فی
فی قولهم فلان نسیج وحده و هو مدح و جحیش وحده و عُیَیْر وحده و هما ذم کانک قلت نسیج افراد فلما وضعت وحده موضع مصدر مجرور
جررته و ربما قالوا رجل وحده واحد یکی و سواول العدد وحدان بالضم ج احدان کان مثل شاب و شبان و راع و رعیان قال
الفرّاء انتم حیٌّ واحد و حیٌّ واحدون کما یقال شرذمة قلیلون و یقال احده و وحده کما یقال ثناه و ثلثه و رجل وحد بفتح الوسط و کسره
و وحید ای منفرد و توحّد ای تفرّد و بوالوحید بطنی از کلاب توحّد الله بعصمته ای عصمه ولم یکله الی غیره و اوحدت الشاة فهی موحد
ای وضعت واحداً مثل افذّت فهی واحد دهره ای لا نظیر له و فلان لا واحد له ای لا نظیر له و اوحده الله ای جعله واحد زمانه و هو
اوحد اهل زمانه والجمع احدان مثل اسود و سودان واصله وحدان و یقال لست فی هذا الامر باوحد ولا یقال للمؤنث وحداء و یقال
اعط کل واحد منهم علی حدة ای علی حیاله والهاء عوض من الواو و دخلوا موحد موحد ای فرادی و قولهم احاد و وُحاد و مَوحَد
غیر مصروفات لما ذکرناه فی ثلث مجاز من الواحد کالمعشار من العشرة وخد نوعی از رفتار شتر و خدان کلف ع ف آ ک ۲
فهو واخد و وخاد ود بالضم والفتح وداد ووداده دوست بودن ع ک آ ف ۲ یقال وددت ان تفعل کذا و وددت لو انک تفعل
ذلک وُدّ بالضم والفتح والکسر مودّة دوست داشتن یقال یودّ ان یکون کذا وِدّ بالکسر بمعنی ودید اودّ ج مثل قدح واقدح و ودّ
و ذؤب و یقال لهما یتوادّان و هم اوداء و دود دوست وُدّاء ج یستوی فیه المذکر والمؤنث لکونه وصفاً داخلاً علی وصف للمبالغة
وَدّ بالفتح صنم و قد تقدم ذکره و نام بت قوم نوح ع و نام کوهی ورد آمدن ابر آمدن تشنه و ورد بالکسر پاره از خواندنی و جزآن یقال
قرأت وردی و باب آمدن و باب آبندگان از مردم و شتر و نوبت آب و نوبت تب یقال وردته الحمی فهو مورود و یقال استورده ای
احضره و تَوَرّدت الخیل البلدة ای دخلتها قلیلاً قلیلاً قطعة قطعة و فلان وارد الارنبة ای فیها طول حبل الورید رگ گردن و هما وریدان
وَرد بالفتح گل و ورده یکی و قیل للاسد ورد لونه و للفرس ایضاً و هو بین الکمیت والاشقر والانثی وردة والجمع وُرد مثل جون و جون
و وراد ایضاً و ورود گلگون شدن ع بضمتها یقال ورد الفرس بورد وروده بالضم گلگون شد مثل اغبر و اشقر و ازرق و یقال ایراد
الفرس کما یقال ادهام و اکمات واصل ایراد ایرادّ صارت الواو یاء لکسرة ما قبلها ثوب مورد ای مصبوغ علی لونه و هو دون المضرّج وارد
راه و کذلک مورد یقال اصدر نا صیرنا فی الطریق وارد و صادرة و ما ورد تم معرب والعامة تقول بزماورد وسد وساد بالکسر بالین
وساید و وسد بضمتین ج و وسّدته الشیء فتوسّده و اوسدت الکلب ای اغریته بالصید مثل آسدته وصد آستان و بنات که بجهت
ارزن یک بکر باشد اوصدت الباب و آصدته اغلقته و وصد الباب بجهولا فهو موصد و قوله تعالی انها علیهم موصدة قالوا مطبقة
وصیده حظیره از سنگ بجهت ستور و حظیره از گوسپند که از شاخ و چوب سازند و استوصدت فی الجبل ای اتخذت فیه وصیدا وطد استوار

کردن وپای برجای کردن وگران سنگ گردانیدن عع ف آ ے ۲ توطید مثله ووطدت علی باب الفا والفی ای سددته بردنشدة
علیه ووطده علی الارض مثل وطمه وغمزه الی الارض وتوطّد ای ثبت میطده چوب اسکنه وطائد قواعد البنیان والطاة ای ثابت
لمادی مطلوب منه **وعد** نوید دادن یستعمل فی الخیر والشر عع ف آ ۲ یقال وعدته خیرا وشرا فاذا اسقطوا الخیر والشر قالوا فی
الخیر الوعد والعدة وفی الشر الایعاد والوعید والهاء فی العدة بدل من الواو والجمع المیعاد والی نفسه ولا تردّ الواو کما
تردها فی شیة والفرّاء یقول عدة وعدی وزنتی کما یقال شیة وتواعد وعدی جای وعده گاه ووعده دادن وکلّ الموعد لانّ فاکان
فاء الفعل منه واوا اوراء ثم سقطتا فی المستقبل نحو یعید ویزن ویهب ویضع فانّ المفعل منه مکسور فی الاسم والمصدر جمیعا ولا تبالی
منصوبا کان یفعل منه او مکسورا بعد ان ذهبت الواو ومنه الا احرفا جاءت نوادر قالوا دخلوا موحد موحد وفلان بن مورق
وهو کل اسم موضع او رجل وموهب اسم رجل وموزن موضع هذا سماع والقیاس فیه الکسر فان کانت الواو من یفعل فیه ثابتة نحو وجع
ویوس ففیه الوجهان فان اردت به المکان والاسم کسرته وان اردت به المصدر نصبت قلت موجل فان کان مع ذلک معتل الآخر
فالمفعل منه منصوب ذهبت الواو فی یفعل او ثبتت کقولک المولی والموفی من یلی ویفی ویعی یقال تواعد القوم ای وعد بعضهم بعضا
هذا فی الخیر واما فی الشر فیقال اتعدوا والاتعاد ایضا قبول الوعد واصله اوتعاد قلبوا الواو تاء ثم ادغموا وناس یقولون ایتعد یاتعد
فهو موتعد بالهمز کما قالوا یا تزن اتسار الجزور وتوعده تهدده یوم واعد اذا وعد اوله بحر او برد وارض واعدة اذا رجی خیرها
من النبت ووعید الفحل هدیره اذا هم ان یصول **وعید** تاکر وتاب جامه ریکی انسهام قمارکه اورا نصیب نباشد وخدمت
کردن کسی بمجهز کالو عع ف آ ے ۱ مواعده برابری فتن قال الاصمعی وقد یکون المواعدة للناقة الواحدة **وفادة** بالکسر
برسولی آمدن عع ف آ ے ۲ یقال وفد فلان علی الامیر فهو وافد والجمع وفد وجمع الجمع اوفاد ووفود ایفاد برسولی فرستا
او فدته الی الامیر ای ارسلته الیه وبر آمدن بر چیزی یقال اوفد علیه ای اشرف ویقال للفرس ما احسن ما اوفد حارکه ای اشرف
وشتافتن وفد ایضا بالایه کوه وریک وافدان تندی و رخسار فاذا هرم الانسان غاب وافداه واستوفد فی قعدته
لغتی استوفز اوفاد قومی از عرب **وقد** بتسکین الوسط وفتحها زندان تیره بالکسر وقود بالفتح افروخته شدن آتش
عع ف آ ے ۲ ایقاد استیقاد فروزانیدن اتقاد توقد فروخته شدن وقود بالفتح هیزم قال یعقوب وقری النار ذات الوقود
بالضم وقدجای افروختن وقده سختی گرما وهی عشرة ایام او نصف شهر **وکد** تاکید استوار کردن عهد وزین وبالهمز برشت
ستور وجز آن یقال وکدته توکیدا واکدته تاکیدا وبالواو افصح وکل اوکده واکده ای کادفیه ای شدة وتوکد الامر و
تاکد بمعنی وقوایم وکده وکده ای قصد قصد وکاد بالکسر رسن که بوقت دوشیدن بر ماده کاو بندند **ولد** فرزند وهو
قد یکون واحدا وجمعا ولد کلک بالضم وسکون الوسط ومن امثال بنی اسد ولدک من دمّی عقبیک وقد یکون الولد بالضم
جمع الولد مثل اسد واسد ولد بالکسر لغة فی ولد ویقال ما ادری ای ولد الرجل هو ای ای الناس هو ولید کودک وبنده ولدان
ولدة بالکسر ج ونام مردی ولیدة کودک ماده وپرستار ولائد ج ولاد ولادة بالکسر زادن عع ف آ ک ۲ ولدت المرأة تلد ولدة
وولد فهو مولود واولدت المرأة اذا حان ولادها ویقال هم فی ام لا یسادی ولیده یقال اصله من جری الخیل لان الفرس اذا کان
جوادا اعطی من غیر ان یصاح به لاستزادة ثم قیل ذلک فی کل امر عظیم ولکل شیء کبیر والد والد ای کثروا والد والده مادر وهما
الوالدان وشاة والد حامل عن ابن السکیت وتولد الشیء من الشیء میلاد وقت زادن مولد جای زادن ویقال ولد الرجل غنمه
تولیدا کما یقال نتج ابله نتاجا عربیة مولدة ورجل مولد اذا کان عربیا غیر محض لدة الرجل همزاد مرد والهاء عوض من الواو فی اوله
لانه من الولادة وهما لدان والجمع لدات ولدون **ومد** ومدة بالتحریک سختی گرمای شب یقال ومد ومدت لیلتنا بالکسر ووَمِد
الرجل لغة فی وبد بالکسر ای غضب وحمی **وهدة** زمین پست وهموار وهد زدهاد بالکسر ج **فصل الهاء** **هبید** دانه
حنظل تهبد کوفتن وشکستن آن وتهبد الظلیم اذا استخرج ذلک لیاکله اهباد تر نهادن دانه حنظل تا تلخی از وبیرون رود هبود
بالفتح وتشدید الباء نام جائی در بادیه بنی تمیم **هجود** هجد شب خفتن وشب بیدار داشتن وهو من الاضداد وبیدار یقال الصلاة
اللیل التهجد هجید ای نوم یقال هجد نفقد طال التهجد ای نومی قال ابن السکیت اهجد البعیر اذا القی جرانه بالارض **هد**
شکستن وویران کردن عع ف آ ن ۲ وهدّته المصیبة ای اوهنت رکنه قال الاصمعی یقال فلان یهدّ مجهولا اذا اثنی علیه
بالجلد والقوة ویقال مررت برجل هدک من رجل معناه اثقلک وصف محاسنه وفیه لغتان منهم من یجریه مجری المصدر فلا یؤنثه
ولا یثنیه ولا یجمعه ومنهم من یجعله فعلا فیثنی ویجمع فیقول مررت برجل هدک من رجل وامرأة هدتک وبرجلین هداک وبرجال

وعد
وفد
وفد
وقد
وکد
ولد
ومد
وهد
هبید
هجد
هد

هدّدك وبامرابتن هدّ نك وبشونة هدّ نك داهدّ لجبل اى انكسر قال الاصمعى الهدّ الرجل الضعيف يقول اذا اتعد الرجل غيره اى
لفر هدّنى غير ضعيف قال ابن الاعرابى الهدّ الجواد الكريم وبالكسر فهو الجبان الضعيف هدّة آواز ديوار فرود رفتن هدّ ماشد آن
هدبد مفصد منه عمّ ف آكم والهادّ صوت سمعه اهل الساحل يأتيهم من قبل البحر له دوىّ فى الارض وربما كانت زلزلة ودويه
هدبه وهدهدة الحمام دوى هديره والحمل يهدهد هديره هدهدة وجمع هدهدة هداهد وهدهدت المرأة ولدها اى
حركته لينام هدهد بر تو سايدن تهدهد كك هدهد بالضم پوپك هداهد مثله والجمع هداهد بالفتح هداهد بالضم جيى از يمن هدّ
شير خفتن وجفران شده هدبد مفصود منه ويقال يهمه هدّ بداى گشت هرك كوشت پختن وحهل كردن عمّ ف آكم هريد
مثله شدد للمبالغه وطعن كردن در عرض كسى وشكافتن جامه هرذى بالكسر على فعلى كاهى ثوب مهرود دردنات فهود فرود كه
التش عمّ ف آص ٢ وكهنه شدن جامه هرّدى بالكسر على فعلى كاهى ثوب مهرود زرد رنك والهدة التكنه واهد فى المكان اى اقام
واهدّ فى السير اى اسرع وهذا الحرف من الاضداد ارض هامدة لانبات وبها نبات هامد اى يابس همدان قبيله از يمن هند نام زنى
يصرف ولا يصرف وهند اى ج ويقال هنّدته فلانة اى تيمته بالمغازلة ونام بلاد هندوان والنسبة اليها هندى وهندى منسوب
سيف هندوانى وان شئت ضممت الهاء اتباعا للدال مهنّد شمشير كه از آهن هند بود باشد الهيد بالتصغير هند سيوما
ان قال ابو عبيده هنيدة اسم لكل ماة هود توبه كردن وحق باز كشتن عمّ ف آص ٢ فهو هائد وقوم هود مثل حائل وحول ف
بازل وبزل قال ابو عبيده التهود التوبه والعمل الصالح وجهود شدن ومنه هاد وهوّد بمعنى هود جهود ان يهود بالياء كك
واراد واباليهود اليهوديين ولكنهم حذفوا ياء الاضافه كما قالوا زنجى وزنج وانما عرف على هذا الحد فجمع على قياس شعيرة وشعير ثم
عرف الجمع بالالف واللام ولولا ذلك لم يجز دخول الالف واللام عليه لانه معرفة مونث فجرى فى كلامهم مجرى القبيلة ولم يجعل كالحى
هود ايضا نام پيغمبر عليه السلام ينصرف يقال هذه هود اذا اردت سورة هود وان جعلت هود اسم السورة لم تصرفه وكذلك نوح ونوح ر
نون هود بدرم واهسته رفتن واصله من الهوادة وفى الحديث اسرعوا المشى فى الجنازة ولا تهوّدوا كما تهوّد اليهود والنصارى وكذلك
فى المنطق وهو اسكن يقال غناء مهوّد وجواب شدن ونسبت كردن شراب وجهود كردانيدن كسى را وفى الحديث فابواه يهوّدانه
وينصرانه هوده بالفتح صلح كردن وميل كردن وهاوده اى صالحه ومابل هوّده بمعنى كوهان هودج هيد جنبانيدن عمّ ف
آكم وفى الحديث هيد يعنون المسجد اى هدّه ثم اصلحه وما يهيدنى ذلك اى ما يحزننى قال يعقوب لا يستعمل هذا الحرف الا فى
الجحد هيدان بدل هيد بالفتح والكسر هاد بانك بر زدن شتر را يقال ما له هيد ولا هاد اى ما يقال له كذا ولا يمنع ولا يزجر عن
يعقوب يقال منه هيدت الرجل وهيدته اى زجرته **باب الذال** **اخذ** گرفتن عمّ ف آص ٢ خذ بالكسر كيرا اى ولا
منه خذ واصله اوخذ الا انهم استثقلوا الهمزتين فحذفوهما تخفيفا وكذلك القول فى الامر من اكل وامر واشباه ذلك وقولهم خذ
عنك اى خذ ما اقول ودع عنك الشك والمراء ويقال خذ الخطام وخذ بالخطام نجوم الاخذ منازل ماه لان القمر ياخذ كل ليلة
منزل منها اخذه بذنبه مواخذة والعامة تقول واخذه ويقال ائتخذوا فى القتال بهمزتين اى اخذ بعضهم بعضا اتخاذ كرفتن هج
افتعال من الاخذ الا انه ادغم بعد تليين الهمزة وابدال التاء ثم لما كثر استعماله على لفظ الافتعال توهموا ان التاء اصلية فبنوا
منه فعل يفعل وقالوا تخذ يتخذ وقرى لتخذت عليه اجرا وفى قولهم اخذت يبدلون الذال تاء فيدغمونها فى التاء وبعضهم يظهر
الذال وهو قليل اخيذ كرفتار وبندى اخيذه مونث منه اخذه بالضم فسون ومهره كه بدان فسون كنند زنان عرب مشتق من اخذ
يقال موخذ بها النساء اخا بفتحتين ناكوار شدن شير كو ارشير يقال اخذ الفصيل اذا اتخم من اللبن ورجل اخذ بالكسر
اى رمد وبه اخذ بفتحتين اى رمد وبعضهم قال استخذ فلان ارضا اى اتخذ فابدل من احدى التائين سينا كما ابدلوا التاء من
السين فى قولهم ست ويجوز ان يكون اراد استفعل من اتخذ يتخذ فحذف احدى التائين تخفيفا كما قالوا ظلت من ظللت والمستأخذ
المطاطى راسه من وجع او رمد اخاذ نقطا ليز الاخذ اخاذه بالكسر شهر ويعنى حجر والجمع اخاذ وجمع الجمع اخذ بضمتين مثل
كتاب وكتب وقد يخفف فى الشعر فيصير اخذا وفى حديث مسروق بن الاجدع قال ما شبهت باصحاب محمد صلى الله عليه وآله وسلم
الا الاخاذ تكفى الاخاذة الراكب وتكفى الاخاذة الراكبين وتكفى الاخاذة القيام من الناس والاخاذ واخاذة ايضا ارض يحوزها
السلطان او الرجل لنفسه ويقال ذهب بنو فلان ومن اخذ اخذهم بالفتح ومن سار سيرهم وحكى ابن السكيت ومن اخذ اخذهم
برفع الذال واخذهم بكسر الهمزة مع رفع الذال اى ومن اخذه اخذهم اى سيرتهم وحكى ابو عمرو استعمل فلان على الشام وما اخذ
اخذه بالكسر اى لم ياخذ ما وجب عليه من حسن السيرة ويقال لو كنت منا لاخذت باخذنا اى بخلائقنا وشكلنا ! فى جيد نمى

کلمة تدل علی ما مضی من الزمان وهو اسم مبنی علی السکون وحقه ان یکون مضافا الی جملة تقول جئتك اذ قام زید واذ زید قائم واذ یقوم
زید فاذا لم تضف نونت تقول هبتك بافلان عن کذا وانا اذ صبی ارا دحینئذ وهو من حروف الشرط الا انه لا یجازی به الا مع
ما تقول اذ ما تأتنی آتك کما تقول ان تأتنی وقما آتك وقد تکون للشیء توافقه فی حال انت فیها ولا یلیها الا الفعل الواجب تقول
بد
بینما انا کذا اذ جاء زید **فصل الباء** **بذ** غلبه کردن عع ف آص ۲ ونام شهری ویقال الحال فلان بذة ای سیئة وقد بذذت
بغذ
بعدی ما نت باذ الهیاة وبذا الهیئة ای رثها بین البذاذة والبذوذة **بغداذ** وبغداد وبغدان وبغدین وبغدان بالنون شهریست و
جبذ
مدینة السلام لقبه **فصل الجیم** **جبذ** کشیدن مقلوب جذب جبذه بضم الجیم والباء کند والعامة تقول جبذة بفتح
جذ
الباء معرب **جذ** بریدن وشکستن جذاذ بالضم والکسر پاره وریزه از هر چیز والضم افصح عطاء غیر مجذوذ ای غیر مقطوع
قال الکسائی یقال الحجارة الذهب جذاذ لانها تکسر جذا ذات قواطعها الجذاذ انقطاع قال الفراء رحم جذاء بالجیم والحاء ممدود
جرذ
وذلك اذا لم توصل ویقال ما علیه جذة بالضم ای شیء من الثیاب جذ بیده پشت **جرذ** بفتحتین علت پی ستور چون آماس وترنجیدگی
جلذ
جرذ بالضم کلاکموش جرذان بالکسر ج ارض جرذة بکسر الوسط ای ذات جرذان رجل مجرذ ای مجرب **جلذاء** بالکسر زمین درشت
جلذاة اخص منها جلذان موضعی نزدیك طائف جلذی بالضم مثال کرسی شتر استوار درشت ورفتار سبك وتیز ومنه اجلوذ
حذذ
فی السیر ای اسرع جلذیة مونث منه **فصل الحاء** **حذذ** بفتحتین کوتاهی وسبکی دم شتر بعیر احذ وقطاة حذاء وهی التی
خفت ریش ذنبها رجل احذ ای خفیف الید ویقال الیمین الحذاء وهی التی یحلف صاحبها بسرعة ورحم حذاء وبالجیم ایضا اذا لم توصل
وقدم ذکره هذا ایضا نوعی از تصرفات عروض وهو اسقاط الوتد من متفاعلن فیبقی متفا فینقل الی فعلن والقصیدة حذاء
حنذ
وهذا من بحر الکامل قرب حذحاذ ای سریع مثل حثحاث **حنذ** بریان کردن گوسفند وجز آن در مغاکی نفسا عع ف آك ۲ فهی حنیذ
قوله تعالی ان جاء بعجل حنیذ ودوانیدن اسب بك دونك وجل برانگندن براسب د رکوما تا خوی کند فرس حنیذ محنوذ نعت منه
فان لم یعرق قیل ذالت الفرس قیل کبا ومنه یزلم اذا سقیت فاحنذ ای عرق شرابك ای صب فیه قلیل ماء وسختی گرما وسوزانیدن
حوذ
گرما چیز را ابقال احنذته الشمس ای احرقته حنذ بالتحریك نام جائی نزدیك مدینه **حوذ** سخت راندن عع ف آص ۲ حذت الابل
واحوذتها بمعنی احوذی مرد سبك فهم وتیز خاطر عن ابی عمرو وقال الاصمعی هو المشمر فی الامور القاهر لها الذی لا یشذ علیه منها
شیء حاذ متنه وحال متنه ای موضع اللبد من ظهر الفرس وفی الحدیث مومن خفیف الحاذ ای خفیف الظهر والحاذ نبت واحدة حاذة
ما وقع علیه الذنب من ادبار الفخذ بن حوذان گیاهی که گل زرد دارد استحواذ چیره شدن بر چیزی قوله تعالی استحوذ علیهم الشیطان
ای غلب وهذا جاء بالواو علی اصله کما جاء استروح واستصوب قال ابوزید وهذا الباب کله یجوز ان یتکلم به علی الاصل یقال
استصاب واستصوب واستجاب واستجوب وهو قیاس مطرد عندهم وقوله تعالی الم نستحوذ علیکم ای نغلب علیکم وعلی امورکم
خنذذ
ونستول علی مودتکم **فصل الخاء** **خنذیذ** بالکسر سرکوه بلند ونحل وخصی وهو من الاضداد وعن ابی عبیدة خناذیذ جیاد
خوذ
الخیل محاوذه امد وشدکردن یقال بنو فلان خاوذونا الی الماء خوذ الحتی ان تأتی لوقت غیر معلوم **فصل الدال** **دابوذ** نوعی
دبیذ
از جامها کانه جمع دبوذ علی فیعول قال ابو عبیدة اصله تاریستی دوبوذ وبماع بوه نبالغیر منقوطة **فصل الراء** **ربذ** بالکسر
ربذ
پشم پاره که قطران بوی مالند بر شتر ورگوی که زد که بیرایه را بوی مالد تا روشن شود ربذة بفتحتین لغة فیها ونام جائی که حالا
ابوذر غفاری انجا است وپشم پاره رنگین که از گردن شتر در آویزند ربذج وایضا مصدر قولهم ربذت یده بالقداح یربذ ربذا
ای خفت عن ابی عبید ربذ بکسر الوسط خفیفا لقوائم فی مشیه ویقال فلان ذو ربذات ای کثیر السقط فی کلامه ویقال بین القوم
رذذ
رباذیة بالفتح ای شر رذاذ بالفتح باران نرم ریزه وهو فوق القطقط ویقال ارذت السماء والارض مرذة وقال ابو عبیدة
زمرذ
ارض مرذ علیها ولا یقال مرذة ولا مرذوذة قال الاموی یوم مرذ ای ذو رذاذ **فصل الزاء** **زمرذ** بضمتین درمرد وهو معرب
شجذ
فصل الشین **شجذ** باران ضعیف وهو فوق البغشة واشجذت السماء ای ضعف مطرها **شحذ** تیز کردن کارد وما نند آن
شحذ
عع بفتحها مشحذ فسان شحذان بفتحتین گرسنه **شذوذ** پراکنده ویکتا شدن وپراکندگان عع ف آص ۲ ك ۲ یقال شذ عنه
شذذ
ای انفرد عن الجمهور وندر فهو شاذ واشذه غیره شذاذ الناس الذین یکونون فی القوم ولیسوا من بالتهم شذان الحصی المتفرق
شقذ
منه شذان الناس متفرقوهم **شقذ** بکسر الوسط انکه خواب نکند وچشم کننده مردم بهر چیز بد اشقذ بفتح الوسط مصدره
شقیذ شقذان نعت منه وایضا دور شدن در فن ویقال اشقذه فشقذ ای طرده فذهب وبعد قال ابن الاعرابی یقال ما به
شقذ ولا نقذ ای ما به حراك وهو تباعد ای بعاد بنی شقذ بالکسر ولد الحرباء شقذان ج مثل صنو وصنوان شقذاء عقاب

سعت کرسنه شماذ بالکسر ابستن شدن ناقه ودم در هوا داشتن اوعع ف آک ۲ قال ابو الجراح من الکاشی ما یشمذ منها بعلم
فالاشماذ ان یضربها الابل فتلقح فتشمذ بذنبها فیعلم انها لاقح شوذ بالکسر جامه در الحدیث امرهم ان یمسحوا علی
المشاوذ والتساخین وتشوذ واشاذ ای تعمم فصل الطاء طبرزذ وطبرزل وطبرزن نوعی از شکر قال الاصمعی هو الطبرزذ
علی الصفة طرمذة کفتن وناکردن وه ... الیس من کلام اهل البادیه مطرمذ نعت منه فصل العین عوذ عیاذ معاذ معاذة
الخ خسیدن عع ف آک ۲ وعذت به واستعذت به ای بجای الیه وهو عیاذی ای ملجای معاذ بخدای بر وعوذته به بمعنی دعوتهم
معاذ الله ای اعوذ بالله معاذا تجعله بدلا من اللفظ بالفعل لانه مصدر وان کان غیر مستعمل مثل سبحان الله ویقال ایضا معاذة الله
ومعاذ وجه الله ومعاذة وجه الله ویقال عوذ بالله منک ای اعوذ بالله عوذه بالضم معاذة تعویذ کله بمعنی معوذ الفرس موضع
القلادة ودائرة المعوذ تستحب معوذتین بکسر الواو دو سوره آخرین از قران عائذ نو زاینده از اسپ وشتر وگوسفند وهو
عوذ بالضم ج مثل حائل وحول وعوذان ایضا مثل راع ورعیان وحائر وحوران یقال هی عائذ بینة العووذ وذلک اذا ولدت
عشرة ایام او خمسة عشر یوما ثم هی مطفل بعد ویقال هی فی عیاذها ای بقرب نتاجها عوذ بالضم والتشدید گیاه در بن خار
رسته تا بجای دشوار که ستور بوی نرسد وکوشت که بر استخوان چسپیده باشد یقال اطیب اللحم عوذه وهو ما لزم بالعظم وعاذ
به وما ترکت فلانا الا عوذا منه بفتحتین وعواذا ای کراهیة وافلت منه فلان عوذا اذا خوفه ولم یضربه او ضربه وهو یرید قتله
فلم یقتله عیذ الله بکسر الباء وتشدید ها نام قبیلة یقال هو من بنی عیذ الله ویقال للجود ثنی ایضا عیذة عائذ بطنی است از بنی ضبة
فصل الغین غذیذة الجرح وغثیثه ریم جراحت غذ ریم کردن جراحت عع ف آک ۲ وغذ الجرح ای سال ذلک منه ویقال للبعیر اذا
کانت به دبرة فبرأت وهی تندی قیل به غاذ و ترکت جرحه یغذ مغاذة شترکه از اب کراهت واردا غذا دشنام دادن در رفتار فصل
الفاء فخذ بکسر الوسط وبسکونه مع فتح الاول والکسر ران فخذ بالفتح وسکون الوسط مصدر منه یقال رمیته ففخذته ای اصبت
فخذه والفخذ فی العشائر اقل من البطن یقال اولها الشعب ثم القبیلة ثم الفصیلة ثم العمارة ثم البطن ثم الفخذ تفخیذ ای مفاخذة واما
فی الحدیث بات یفخذ عشیرته ای یدعوهم فخذا فخذا فذ تنها ویگانه واول سهام قمار وهی عشرة اولها الفذ ثم التوأم ثم الرقیب ثم
الحلس ثم النافس ثم المسبل ثم المعلی وثلثة لا انصباء لها وهی السفیح والمنیح والوغد تفرق ای متفرق وافذت الشاة ای ولدت
واحدا فهی مفذ فان کان ذلک عادتها فهی مفذاد ولا یقال ناقة مفذ لانها لا تلد الا واحدا فلذ بالکسر جگر شتر فلاذ ج فلذه
پاره جگر وکوشت ومال وجز آن فلذ بفتح الوسط یقال فلذت له من مالی ای قطعت له منه وافتلذته المال ای اخذت منه ما له فلذة
فالوذ فالوذق پالوده وهما معربان قال یعقوب لا تقل الفالوذج فصل القاف قذه بالضم پر تیر قذذ ج وکیک قذاذ ج
قذ تا ان در کرانه فرج زدن وقذذت الریش ای قطعت اطرافها اذن مقذوذة کانها بریت بریا قذاذات آنچه از بریدن بر افتد وقذ
السهم قذا ای جعلت له القذذ اقذ تیر بی پر قذذ ج قذاذ جمع الجمع قال یعقوب رجل مقذذ ومزلم اذا کان خفیفا ظریفا طینه وامراة مقذذة
ومزلمة ای لیست بطویلة مقذ بالفتح پس دوگوش مقذذ الشعر پیراسته موی قنفذ بالضم وفتح الفاء وضمها خار پشت قنفذة
مونث قنافذ ج وجای جوی در پس دوگوش ستور وجائی که در وی گیاه انبوه روید قنفذ الدراج وهو موضع فصل الکاف
کذان بالفتح سنگ نرم کاذتان گوشت بالای دو ران فصل اللام لجذ خواستن چیزی بعد از انکه بکبار داده باشند
یقال لجذنی فلان ای سالنی بعد ما اعطیته مرة فاکثر ولیسید نسک خنور واحکاه ابو حاتم وخوردن ستور کیاه را عن ابی عبیدة
وقال الاصمعی لجذه ای لسه کالحه ابو عبیدة لذ مزه لذاذ ج لذاذ لذاذة خوش مزه یافتن عع ک آف ۲ یقال لذذته وجدته
لذیذا والتذذت به وتلذذت به بمعنی وشراب لذ ولذیذ نعت منه واستلذه ای عده لذیذا الذ ابضم خواب اللذ واللذ بسکون
الذال وکسرها لغتی فی الذی والذا بحذف النون التثنیة والذین الجمع وربما قالوا فی الرفع اللذون لوذ لیاذ بالکسر پناه کرفتن
یقال لاذ به ای عاذ به لوذ ایضا کرانه کوه الواذ ج ملاوذة لواذ بیکدیگر پناه کرفتن ومنه قوله تعالی قد یعلم الله الذین یتسللون منکم
لواذا ولو کان من لاذ لقال لیاذا لوذان بالفتح نام مرد فصل المیم ملاذ بالفتح مع تشدید اللام ای مطرمذ یعنی دروغ
کوی که کوید ونکند ملذ نیزه زدن یقال ملذه بالرمح ای طعنه وخفته دویدن ستور ملذان بالفتح انکه نصیحت پیدا کند وبدی
پنهان دارد منذ بالضم از انگاه باز وهو مبنی علی الضم ومذ بمعناه وهو مبنی علی السکون وکل واحد منهما یصلح ان یکون حرفا
فیجر ما بعدهما ویجریهما مجری فی ولا تدخلهما حینئذ الا علی زمان انت فیه وتقول ما رایته مذ الیلة ویصلح ان یکونا اسمین فترفع ما بعدهما
علی التاریخ او علی التوقیت تقول فی التاریخ ما رایته مذ یوم الجمعة ای اول انقطاع الرؤیة یوم الجمعة وتقول فی التوقیت ما رایته مذ

شمذ
شوذ
طبرزذ
طرمذ
عوذ
غذ
فخذ
فذ
فلذ
فاذ
قنفذ
کذ کوبی
لجذ
لذ
لوذ
ملذ
منذ

سنة ای أمد ذلك سنة ولا يقع هيهنا الا نكرة لانك لا تقول مذ سنة كذا و تقول مذ سنة قال سيبويه منذ للزمان نظيره من
للمكان وناس يقولون ان منذ فى الاصل كلمتان وهما مِن اذ جعلتا واحدة ولا دليل على صحة هذا القول ماذى عسل سپيد ماذيه
زره نرم و خمر **فصل النون** **نبذ** انداختن از دست ع ف اکـ ٢ نبذنه ونبذته بمعنى شدّد للكثرة نبو ذ کودك برراه انداخته
و اندك يقال ذهب ماله و بقى نبذ منه و نابذ الحرب ای كاشفه وجلس فلان نبذة بالضم والفتح ای ناحية وانتبذ فلان ای ناحيه نبيذ
يكسو ابكه از حبوب و جزان كرند يقال نبذت نبيذا اذا اتخذته والعامة تقول انبذت نبذان بالتحريك جنبيدن رك يقال
نبذ العرق ونبض بمعنى منبذه بالكسر بالش **ناجذ** دندان سپس همه و للانسان اربعة نواجذ فى اقصى الاسنان بعد الارحاء ويسمى
ضرس الحلم لانه ينبت بعد البلوغ و كمال العقل يقال ضحك حتى بدت نواجذه اذا استغرب فيه وتكون النواجذ للفرس ايضا وهى
الانياب من ذوات الخف والصوالغ من الظلف ورجل منجذ ای مجرّب احكمته الامور **نفاذ** بالفتح نفوذ در گذشتن تیر از جانب
که رسد و رفتن نامه و فرمان ع ف آخر ٢ انفاذ تنفيذ متعدى ان مد رجل نافذ فى امره ای ماض وامره نافذ ای مطاع وقولهم ای
ينفذ فالاى بالمخرج منه ولعنة لها نفذ ای نافذة **انقاذ** استنقاذ تنقذ رهانيدن كسى را از كسى يقال انقذه واستنقذه
وتنقذه منه ای نجاه نقذ بفتحتين رهانيده وهو فَعَل بمعنى مفعول مثل نفض وقبض نقاند بحه رهانيده باشند از اسبان از دست
دشمن بغنيمه يكى منقذ نام مردى **فصل الواو** **وجذ** بالجيم مغاك در كوه كه آب گرد آيد در وى وجاذ بالكسر ج **وقذ** زدن كشتن
بزدن و سست كردانيدن ع ف آكـ ٢ شاة موقوذة التى قتلت بالخشب و غلبه كردن خواب كسى را وقذه النعاس ای غلبه وقيذ
بيك لا نمو و رجل وقيذ مابه طرق نافه موقذة نافه كه حكيدن و دوشيدن بسيار در پستان وى اثر كند يقال وقذت الناقة ای درت
على كره فقل لبنها وقال العدبس هى التى يرغثها الولد ولا يخرج لبنها الا نزرا لعظم الضرع فيوقذها ذلك ويأخذها الداء و وقذ م
فصل الهاء **هذ** سبك بريدن و سبك خواندن ع ف آخ ٢ يقال يهذ القرآن والحديث ای يسرده سكين هذا ذ و هذوذ
ای قطاع قال الاصمعى يقول للناس اذا اردت ان يكفوا عنك جماجمك رهذا ذيك على تقديرا لاثنين واهتذذت الشئ ای
قطعته بسرعة **هربذ** بالكسر خادم آتشكده مغان فارسى معرب هرابذ ج هربذه سبر دوين الخبب قال الاصمعى هربذى بالكسر
مشية تشبه مشى الهرابذ **همّاذى** بالفتح شترسبك رفتار وكذلك الناقة بلا هاء وهماذى المطر شدته حكاهما ابوعبيده **هوذه**
سنگخوار وهى القطاة ومنه سمى الرجل هوذه **باب الراء** **فصل الالف** **ابر** بالكسر سوزن ابرج ابلو بالكسر كشن
دادن خرما را ابر نخله و ابّر بالتشديد ای لقحه واصلحه وسنه سكة مابورة و تأبر الفسيل ای قبل الابار واستأبرته منه ای سألته ان
يابر النخل والزرع ای يصلحه و سوزن دادن سك را در نان ومنه كلبه مابور وفى الحديث المومن كالكلب المابور و نيش زدن كژدم
يقال ابرته العقرب ابرتان دو ستدى باشند لسب ما برای غنائم واحدها ضبر وهى الفيمة وافساد ذات البين **اثر** بالفتح گوهر
شمشير والماثور السيف الذى يقال انه من عمل الجن قال الاصمعى وليس من الاثر الذى هو الفرند ونقل كردن سخن ومنه
حديث ماثور ای ينقله خلف عن سلف وفى الحديث انه سمع عمر يحلف بابيه فنهاه عن ذلك قال عمر فما حلفت به ذاكرا ولا اثرا
ای مخبرا عن غيرى انه حلف به وقوله ذاكرا ای متكلما به ابتداء اثر بضمتين وسكون الوسط ايضا نشان خستگى بعد از نيكو شدن
اثره رند بدن سپل شتر با هن ومنه اثرت البعير فهو ماثور وتلك الحديدة مئثره وثؤثور ايضا على وزن تفعول بالضم ومئثرة
السرج بلا همز بمعنى ميثره ذين اثر بالكسر خلاصه مشك وپى يقال خرجت فى اثره واثره بفتحتين نشان زخم وسنت رسول عليه السلام
آثار ج استيثار بخودى خود بكارى بر داختن يقال استاثر به ای استبدبه واستاثر الله بفلان اذا مات ورجى له الغفران وعن ابن
السكيت رجل اثر على فعل بضم العين انكه اخلاق وافعال پسنديده كزيند خود را اثره بضم الثاء و فتحهما بزرگوارى اى مكرمت ايثاد
بر گزيدن يقال آثرت فلانا على نفسى وقولهم افعل هذا آثرا ما و اثر ذى اثير ای اول كل شئ ويقال هو اثيرى ای خلصائى و شئ كثير
اثير اتباع له مثل بثير قال ابوزيد الاثيرة من الدواب العظيمة الاثر فى الارض بخفها او حافرها و قوله ثم او اثارة من علم ای بقية
منه ويقال سمنت الابل على ثارة ای بقية شحم كان قبل ذلك وكذلك الاثرة وهو مقصود منه تاثير نشان ماندن در چيزى **اجر** باداش
و پاداش دادن ع ف آض ٢ و کـ ٢ اجره الله اجرا و اجره الله ايجارا بمعنى واجر فلان خمسة من ولده ای ماتوا فصاروا اجره اجرة
بالضم مزد اجير مزدور و روا استاجرته فهو ياجرنى ثمانى حجج ای يصير اجيرى واتجر عليه بكذا من الاجرة اجر اجور بريو ستن استخوان
شكسته را جرت يده ای جبرت واجرها الله ای جبرها على عثم واجرت الدار مواجرة ای اكريتها والعامة تقول واجرت الدار اخار
على فعال بام خانه بلغت شام و حجاز اجاجير ج اجاجرة ج تك آجر بالمد وكذا اجور خشت پخته آجر بالمد نام مادر اسمعيل عليه السلام

موذ
نبذ
نجذ
نفذ
نقذ
وجذ
وقذ
هذ
هربذ
همذ
هوذ
ابر
اثر
اجر

باطه

وبالمثناة كك **اخِر** بكسر الخاء اخير سپس وهو صفة مونثه اخرة او اخرج تا خير سپس كذا شتن تا جرسپس ماندن يقال اخرته فتأخر
واستأخر بمعنى آخر بالمد وفتح الخاء ديكر وهو اسم على افعل مونثه اخرى وقولهم جاء في اخريات الناس اي في اواخرهم وقولهم لا افعله
اخرى الليالي اي ابدا واخرى المنون اي اخر الدهر ويقال في الشتم ابعد الله الاخر بكسر الخاء وقصر الالف ويقال بعته باخرة
وبنظرة اي بنسيئة وجاء باخرة بفتح الخاء وجاء نا اخرا بضمتين اي جاء اخيرا وشق ثوبه اخرا بضمتين ومن اخر اي من مؤخره مؤخر
العين بالتخفيف دنبال چشم مقدم العين كنج چشم مؤخرة الرحل بفتح الخاء لغة قليلة في آخرة الرحل وهي التي يستند اليها الراكب
مؤخر الشي نقيض مقدمه مختار نخله كه بروي تا اخر زمان باركرده ماند باشد اخر بالضم وفتح الخاء جمع اخرى وهي تانيث اخر وهي
غير مصروف قال الله تعالى فعدة من ايام اخر لان افعل الذي معه من لا يجمع ولا يونث ما دام نكرة تقول مررت برجل افضل منك
وبرجال افضل منك وبامراة افضل منك فان ادخلت عليه الالف واللام او اضفته ثنيت وجمعت وانثت تقول مررت بالرجل
الافضل وبالرجال الافضلين وبالمراة الفضلى وبالنساء الفضل ومررت بافضلهم وافضليهم وبفضلاهن وبفضلهن ولا
يجوز مررت برجل افضل ورجال افاضل وامراة فضلى حتى تصله بمن او تدخل عليه الالف واللام وهما يتعاقبان عليه وليس كذلك اخر لانه
يونث ويجمع بغير من وبغير الاضافة والالف واللام تقول مررت برجل اخر وبرجال اُخر واخرين وبامراة اخرى وبنسوة اُخر فلما
جاء معدولا وهو صفة منع الصرف وهو مع ذلك جمع فان سميت به رجلا صرفته في النكرة عند الاخفش ولم تصرفه عند سيبويه
ادره بالضم فتق يقال رجل آدر بين الادرة والادرة بفتحات **أزّ** جماع كردن عع ف أض ٢ ورجل مئزّ يغت منه لكثرة **ازر**
نيرو وپشت قوله تعالى اشدد به ازري اي ظهري وجاي بستن ازار از دو سرين ويقال آزرت فلانا اي عاونته والعامة تقول
وازرت بالواو ازار ميزر شلوار وماننداُن مثل لحاف ولحف يذكر ويونث ازارة كذلك كوساد ووسادة ازرة جمع القلة ازر
بضمتين جمع الكثرة مثل احمرة وحمر ويقال ائتزر فلان ازرة حسنة مثل جلسة وركبة وتأزر النبت اشتد والتف آزر
بالمد نام پدر ابرهيم عليه السلام وهو اعجمي **اسر** بستن بالان بدوال عع ف آك ٢ يقال اسر قتبه بالاسار اي شده بالقد اسار
بالكسر دوال اَسَر اسار ايضا برده كردن اسير برده ماسور كك والجمع اسرى واُسارى ومنه سمي الاسير لانهم كانوا يشدونه
بالقد فسمي لذلك كل اخيذ اسيرا وان لم يشد به ويقال اسنا نراه كن اسيرا لي اسرايشم ويقال هذا لك باسره اي بقده يعني بجميعه
كما يقال برمته وانزيدون يقال اسره الله اي خلقه وقوله تعالى وشددنا اسرهم اي خلقهم اُسر بالضم كمر كرفتكي مثال حصر في الغائط ثم
اسر فهو ماسور ويقال عود اسر للذي يوضع على بطن الماسور الذي احتبس بوله ولا تقل عود يسر اسرة الرجل رهطه لانه يتقوى
بهم **اشر** بفتحتين فرهيدكي عع ك أ فانه اشر واشران وهم اشارى مثل سكران وسكارى ومنه ناقة ميشير وجواد وجواد مِئشير
يستوي فيه المذكر والمونث وتاشير الاسنان تحزيزها وتحديد اطرافها موشر العضدين الجعل يعني كوه غلطان ويقال باسنانه
اشر بضم الشين وفتحها واشور اي حدة وفي المثل اعيتني باشر فكيف بدردر واشرت الخشبة بالمئشار يعني بريدم چوب باره
اصر باز داشت كردن عع ف آك ٢ ماصر وماصر جاي باز داشت مآصر ج والعامة تقول معاصر وشكستن اصرة پيوند وخويشي
وهو ما عطفك على رجل من رحم او قرابة او معروف اواصر ج يقال ما تاصرني على فلان آصرة اي ما تعطفني عليه قرابة ولا منة اصر
بالكسر پيمان وكناه وكراني اصارا يضرسن كوتاه كه بميخ استوار كنند خرگاه را وكياه خشك يقال لفلان محش لا يجز ايصره اي لا يقطع
اصرا اواصر ج حتى متاصرون اي متجاورون وهو جاري مواصري اي اصار بيته الى جنب اصار بيتي والاصير المتقارب **اطر** خم دادن
كمان عع ف آك ٢ وپيچيدن بر سوفار تير اطرة بضم پي كه بر پيچند بر سوفار تير ويد اروي پيك شكسته سكين تا طرخانه نشين شدن
زن وخم كرفتن نيزه اطار المنخل چنبره ويرن كك اطار الحافر واطار الشفه وكل شئ احاط بشئ فهو اطار له الطير كاه يقال انخنى بالطم
عنبر **افر** بفتحتين فرهي ستور از ماندكي ولاغري عع ف آ ٢ اشران اثران اي بطر وهو اتباع اُفور سخت دويدن آهو وسبكي
وچابكي نمودن در خدمت عع ف آك ٢ مئفر خادم سبكروح **اقر** بضمتين نام جاي **اكرة** بفتحتين كشاورزان كانه جمع اكر في
التقدير وواحدها اكار اكرة بالضم كندكي يقال تاكرت الاكر اي حفرت الحفرة مواكرة اي مزارعة **امر** كار امور ج يقال امر مستقيم
وفرمان اوامر ج وفرمودن عع ف أض ٢ يقال امرته بكذا فائتمر ومنه قوله تعالى امرنا مترفيها اي امرناهم بالطاعة فعصوا وقد يكون من
الامارة ايضا امتمار فرمانبرداري نمودن وانتمر به ايضا اذا هم به ومشاورت كردن موامرة كك يقال امرته في امري اي شاورته
العامة تقول وامرته استيمار تامر كك وقولهم لك علي امرة مطاعة اي امرة اطيعك فيها وهي مرة من الامر قال ابو عبيدة امرته
بالمد والقصر لغتان بمعني كثرته ومنه الحديث خير المال مهرة مامورة او سكة مابورة اي كثيرة النتاج والنسل وامر هو اي كثر قالت

ابو الحسن امر ماله بالکسر ای کثر و امر القوم ای کثروا و امر الله ماله بالمد ای کثره و انما قیل مهره مامورة لازدواج مابورة والاصل
مؤمرة کما قال للنساء ارجعن مازورات غیر ماجورات و انما هو موزورات بالواو من الوزر و امارة بالکسر فرمان فرمانی امیر نعت
منه امیرة مونث منه امر فلان ای صار امیرا و یقال فلان امر و امر علیه اذا کان امیرا و کان سوقة ای انه مجرب فی الامور امر بالکسر
کار شگفت و سخت و قوله تعالی لقد جئت شیئا امرا ای منکرا و یقال عجبا و یقال فی وجه المال تعرف امرته ای نماء و کثرته امر بالجزم
سخت شدن کار و جمع کرده آن امره بفتحتین نشان که بر راه کنند از سنگ و چوب و جز آن تامیر امارت دادن کسی را و هو امیر مؤمر
و تأمر علیهم ای تسلط علیهم قال الاصمعی امار و امارة بالفتح هنگام آمر بالمد فرماینده و نام روزی ز روزهای عجوز مؤتمر فرمان
کننده و مشورة کننده و نام روزی از ایام عجوز رجل امر و امرة بالکسر والتشدید مرد ضعیف دل فرمان بردار مثال امع و امعه
امرایض بره خرد امرة مونث منه و یقال ماله امر و لا امرة ای شیء اوار بالضم گرمی آتش و آفتاب و تشنگی اواره نام ابی اهرة
بفتحتین متاع خانه اهر اهرات ج ابر بره ابر و ابور و ابار علی افعل و فعول و افعال ج اباری بالضم مشددة الاخیر بزرک
بره وارها بیرها ای جامعها قال الفراء ابرا و هبرا هیر بالفتح والکسر فیهما با دشنام و یقال ابر بالکسر ای کرم من الاوار صارت واو
یاء لکسرة ما قبلها **فصل الباء** بئر بالکسر چاه ابور و ابار و آبار بقلب الهمزة ج و بئار جمع الکثرة منه بأر چاه کندن ک
و پنهان نهادن بورة کندکی در چیزی و هی الاذة ایضا یعنی الاوار مقلوبا بئیره بحنث و بأرت الشیء و ابتأرته اذخرته **بیر** نوعی از
درو هو الفرانق بتورج **بتر** بریدن باتر شمشیر بران ابتار لازم منه بتر بفتحتین بریده دم و بی فرزند شدن و بی خیری عع
کاف ۲ ابتر نعت منه و فی الحدیث ما هذه البتیراء خطبة بتراء ابجر دروی حمد خدای عز و جل و نعت رسول نباشد ابتران کوره خر
و بنده ابا تر بالضم مرد قطع رحم کننده بترته بالضم والباء گروهی از زیدیان **بثر** بسیار کثیر بثیر اتباع له و قد بثر و دمیدگیهای
اندام بثور کلک بثرة یکی بثر ایضا ریک چسبیده بر زمین و هو الحسی و ابله دمیدن بر اندام عع فا ک ۲ و بضمتها ایضا و بثر جلده
ای تنقط **بجر** بالضم بدی و کار بزرک قال الفراء کثیر بجیر اتباع له قال ابو زید البجاری هی الدواهی و احدها بجری مثال قمری و
قماری بجر بفتحتین بیرون آمدن کی ناف و سطبری بن ناف ابجر بجراء نعت منه بجرج و قولهم افضیت الیک بعجری و بجری ای بامری کله
و فی المثل عیره بجیره نسی بجیره خبره یعنی عیوبه و یقال هما اسمان للرجلین و ابن بجرة اسم خمار کان بالطائف **بحر** دریا رجوی یرد ای
خلاف بر ابحر بحار بحور ج و اسب فراخ گام و منه قول النبی فی مندوب فرس ابی طلحة ان وجدناه لبحرا و نیک رحم و کفانیدن البحیرة ناقه
ناقه گوش کفانیده قال الفراء و هی ابنة السائبة و حکمها حکم امها و تبحر فی العلم و غیره ای تعمق و توسع فیه ماء بحر آب شور و ابحر الماء ای ملح
و عن یعقوب ابحر فلان ای رکب البحر بحرانی بالضم خون سرخ خالص با حرمثله و ابیض مه کول هکاه ابو عبیده بحرین نام شهری بحرانی
منسوب الیه بحری منسوب الی البحر بنات بحر و بخر بالحاء والخاء ابرهای تنک پیش از تابستان بحرة شهری یقال هذه بحرتنا ای ارضنا
و لقیته صحرة بحرة ای بارزا بلا حجاب عن الاصمعی بحر بفتحتین سراسیمه شدن از بیم عع کاف ۲ و سیراب ناشدن از غایت تشنگی و
نوعی از بیماری شتر یقال منه بحرت الابل بحران بالضم تغیری که بیمار را پدید آید در تب مطبقه یقال یوم بحران علی الاضافة و یوم باحوری
علی غیر قیاس کانه منسوب الی باحور و باحوراء مثل عاشور و عاشوراء و هو شدة الحر فی تموز و جمیع ذلک مولد **بحتر** کوتاه گرد اندام
حبتر بالفتح کلک و هی مقلوب منه و پدرجی از طی **بحثر** المتاع و بعثره ای بدده قال الفراء فرقه و قلب بعضه علی بعض و بحثر
اللبن ای تقطع و تحبب و بحثره و بعثره ای استخرجه و کشفه **بخار** بالضم تف بخور بالفتح ما یتبخر به بخر بفتحتین گندگی دهان
و قد بخر فهو ابخر بنات بخر ابرهای سپید تنک و قد مر فی الحاء **تبختر** خرامیدن یقال فلان یمشی البختریه **بدر** شتافتن
سوی چیزی عع ف آ ض ۲ یقال بدرت الیه و بادرت یعنی و تبادر القوم تسارعوا و ابتدروا الی السلاح ای تسارعوا الی اخذه بدر
ماه تمام لیلة البدر شب چهارده از ماه سمی بدرا لمبادرته الشمس بالطلوع کانه یعجلها المغیب و یقال سمی لتمامه و یقال ابدرنا ای طلع
لنا البدر فنحن مبدرون و نام چاهی بذکر و یونث و هو اسم ماء قال الشعبی بئر کانت لرجل یدعی بدرا و منه یوم بدر نسب الی ذلک
الموضع او البئر بدرة همیان ده هزار درم و پوست بزغاله نر که ازوی چنبک سازند بجهة شیر و روغن چنبک شیر را از وی شکوه
گویند و چنبک روغن را عکه بالضم و چون از شیر باز شود پوست و برا اگر چنبک شیر باشد بدرة خوانند و روغن را مسأد گویند
و از پوست بزغاله سپید چنبک شیر را وطب و روغن را نحی گویند بالکسر عین بدرة چشم سبک نکرو یقال تامة کالبدرة بادرة
تیزی و شتاب و رگی در گوشت میان کتف و گردن مردم و غیره و هی البدیهة ایضا و یقال اخشی علیک بادرته و بدرت منه بوادر غضب
ای خطاء و سقطات عند ما احتد بیدر خرمن گاه بذر تخم و کاشتن عع ف آ ض ۲ و تفرقت ابله شذر بذر بالکسر والفتح اتباع یعنی

امر
اهر
ابر
مبر
بیر
بتر
بثر
بجر
بحر
بحتر
بحثر
بخر
بدر
بذر

پریشان و پراکنده شده قال الفراء کثیر بذیر اتباع مثل بسیر انه اولغة تبذیر پریشان کردن باسراف رجل تبذارة بکسر التا

ابذعر

اسراف کننده بذور بالفتح فاش کننده راز و قوم بذر بذّر بتشدید الذال نام ابی **ابذعرار** پراکنده شدن و بشتافتن

بر

تاختن در طلب چیزی **بر** بالکسر فرمانبرداری کردن مادر و پدر را خلاف عقوق مبرة مثله یق بررت والدی بالکسر
فانا برّ بر بالفتح و بار مجمع البرّ الابرار و جمع البار البررة و فلان یبرّ خالقه و یتبرّره ای یطیعه و برّ فلان فی یمینه ای صدق
و برّ حجه و برّ مجهولا ای یقبل و برّ الله حجه برّا بالکسر فی کله و یقال الام برّة بولدها یعنی مهربان و تبارّوا تفاعلوا من البر
و فی المثل لا یعرف برّا من هرّ ای لا یعرف من یکرهه ممن یبرّه و قیل الهرّ دعاء الغنم والبرّ سوقها قال فی المجمل هر کربه و بر روباه بچه
و یقال البرّ الفؤاد برّ بالفتح دشت برّیّ بتشدید الراء والیاء مثله براری جمع برّیت مثال فعلیت صحرائی فلما سکنت الیاء
صارت الهاء تاء مثل عفریت و عفریة برّة اسم معرفة بمعنی برّ و اسم امراة بربره آواز کردن بخشم بربار بغت منه بربر گروهی
از مردم برابرة ج والهاء للعجمة والنسبة و بغیرها ایضا جاء بربره میوه درخت اراک و نام زنی برابر ج برّة بالضم یکدانه گندم

بزر

برّ ج برّ بُرّ گندم مایه خشک ابرار راست کردن سوگند را و ابرّ الله حجه لغة فی برّ الله حجه ای قبله و ابرّ علی اقرانه ای علاهم
قال ابن السکیت یق ابرّ فلان اذا رکب البرّ **بزر** بالفتح والکسر تخم دهن البزر بالکسر افصح بزر بالفتح ایضا بعصا زدن ع ف

بسر

ض ابزار ابازیر توابل دیگ بیزر کدنک گازر بیازر ج و ایضا عصاها ستبر بزار بازیار و هو معرب بیازره ج **بسر**
بالضم آب باران تازه باریده و غوره خرما اوّل ما بدا من النخل طلع ثم خلال ثم بلح بالتحریک ثم بسر ثم رطب ثم تمر و اول ما بدا
من النبات بارض ثم جمیم ثم بسره ثم صمعاء ثم حشیش بسرة واحد بسر والجمع بسرات ایضا و آفتاب بوقت برآمدن و تبسّر ای طلبه
بسر بالفتح حاجت بنا جایگاه خواستن و خراشیده شدن سر ریش پیش از نضج و در نبیذ بسر آمیختن و فی الحدیث لا تبسروا
بالضم و لا تنتجروا و کشی کردن نخل بنا خواست ماده یقال بسرها و ابسرها ای ضربها من غیر ضبعة والبسر ایضا ظلم السقاء و هو ان
و هو ان یسقی اللبن قبل ان یروب فی السقاء و قیل ان یخرج زبده بسور روی ترش کردن ابسار ایستادن کشتی میان آب ابسر النخل ای

بشر

صار ما علیه بسرا باسور نوعی از بیماری مقعد بیشی بواسیر ج **بشر** بشرة بفتحتین روی پوست مردم و بشرة الارض ما ظهر
من نباتها یقال ما احسن بشرتها بشر ایضا مردم بشر بالکسر نام مردی و روی مردم یقال فلان حسن البشر ای طلق الوجه و نام کوهی بجزیره
و نام ابی در بنی تغلب و روی پوست برداشتن ع ف آض مباشرة مجامعت کردن و بسودن مباشرة دیان کش خواه و یقال
فلان مودم مبشر ای مجرب کامل بشر بالفتح خوردن ملخ گیاه را و مباشرت کردن و مژده دادن ع ف آض بشور ابشار کذلک
ابشار ایضا شاد شدن یقال بشرته بمولود فابشر ای سرّ و یقال ابشر بخیر و منه قوله تع و ابشروا بالجنة و نبات ناک شدن زمین یقال
ابشرت الارض و بشرت بکذا ابشر ع ک آف ای استبشرت به و سررت به و بشرنی فلان بوجه حسن ای لقینی بشارة بالضم والکسر
مژده و بالفتح شاد شدن ع ک آف و بالکسر المطلقة لا تکون الا بالخیر و انما تکون بالشر اذا کانت مقیدة کقوله تع فبشرهم بعذاب
الیم بشری نام مردی لا ینصرف معرفة و لا نکرة للتانیث و لزوم حرف التانیث و ان لم تکن صفة لان هذه الالف یبنی الاسم لها فصارت
کانها من نفس الکلمة و لیست کالهاء التی تدخل فی الاسم بعد التذکیر و قوله تع یا بشرای هذا غلام مثل عصای و فی التثنیة یا بشریی
تبشیر مژده دادن یستعمل فی الخیر والشر قوله تع یبشرهم ربهم برحمة منه و قوله تع فبشرهم بعذاب تباشر مژده دادن یکدیگر را
تباشیر مژده و اول صبح و اول هر چیزی بشیر مژده ور و خوبروی بشیرة مونث یقال امراة بشیرة ای حسناء و ناقة بشیرة ایضا

بصر

تُبَشِّر بضم الاول و فتح الثانی و کسر الشین مشددا نام مرغی و یقال هو الصفاریة استبشار شاد شدن **بصر** بفتحتین بینایی
و دانائی بصرت به ای علمته قوله تع بصرت بما لم یبصروا به بصارة بینائی دل ع ع بضمها بصیر بینا و دانا ابصار دیدن مبصرة
روشن و پیدا و منه قوله تع فلما جاءتهم آیاتنا مبصرة ای مضیئة مبصرة بالفتح حجت مباصرة از دو برافراشته نگریستن تبصّر شناسا
شدن و تامل کردن تبصیر شناسا و بینا گردانیدن و تبصره شدن بصرة سنگ سفید و نرم و نام شهری فاذا اسقطت منه الهاء
قلت بصر بالکسر بصرتان بصره و کوفه بصیرة حجت و استبصار در چیزی قوله تع بل الانسان علی نفسه بصیرة قال الاخفش جعله هو
البصیرة کما تقول للرجل انت حجة علی نفسک قال ابو زید البصیرة من الدم ما کان علی وجه الارض والجدیة ما لزق بالجسد قال الاصمعی
و هو شیء من الدم یستدل به علی الرمیة و ابو عمرو مثله و قال [illegible] اس شعفی البیت ایضا و یعنی ابو عبیده الترس والدرع فی شعر الجعفی

بصائر ج بصر بالفتح دو کرانه چرم و غیران بهم باز نهادن بوقت دوختن و قولهم اریته لمحا باصرا ای نظرا بتحدیق شدید وهو کلا بن و
تامرای دو لبن و تمر و بصر و هو من ابصرت مثل موت مائت من امت یعنی اریته امرا شدیدا یبصر بصر بالضم کرانه از هر چیز و فی الحدیث
بصر کل سماء میرة کذا یرید غلظها بصری بالضم موضعی بشام بنصر بالکسر انگشت ومهین بناصر ج بطر بفتحتین سرکشی و دهشت
و نیرهیدگی وسخت شادی نمودن عم ک آ ف ۲ ویقال ابطر المال ای سره وابطرت فلانا درعه ای کلفته وابطره ای ادهشه بطر
کفانیدن ریش و جراحت عم ف آ ض ۲ ومنه البیطار والمبیطر نعت منه و بیطر بکسر الباء وفتح الباء مثال هزبر هو الذی یعالج الدواب
والدواب بیطره مصدر منه و یقال ذهب دمه بطرا بالکسر ای هدرا بظر بظاره بالضم تندی میان دو لب فرج بظر
بفتحتین مصدر منه ابظر بظراء نعت منه وکذا بظارة الشاة وبظارة الشفة هنة ناتئة فی الشفة العلیا وهی الحترمة ما لم تطل
فاذا طالت قلیلا فالرجل ابظر ومنه قول علی لابی طالب لشریح فما تقول انت ایها العبد الابظر بعیر شتر رسیده و
هو من الابل بمنزلة الانسان من الناس یقال للجمل بعیر وللناقة بعیر ابعرة اباعر بعران ج بعرة پشک شتر و گوسپند بعر ابعار ج بعر
ایضا پشک افکندن قال الفراء بعثر الرجل و بحثر متاعه اذا بدده وفرقه و بعثر الشیء و بحثره ای استخرجه و کشفه ومنه فی بعثر
وقال ابو عبیدة فی قوله تعالی و بعثر ما فی القبور ای اثیر واخرج ویقال بعثرت حوضی ای هدمته وجعلت اسفله اعلاه بغر دن افتادن
پروین و دلیل باران بودن ان عم بفتحتهما یقال بغر النجم بغرة دفعه از باران یقال بغرت الارض مجهولا بغر بفتحتین بیماری تشنگی شتر
که دران بمیرد عم ک آ ف ۲ ویقال تفرقوا بلا شغر بغرا ای فی کل وجه و ترکت القوم فی بغرة ای فی هیج واختلاط و تبغرت نفسه
ای غشت یعنی بشورید دل و یقال اصبح فلان متبغرا ای متمقسا و ربما یقال بالعین ولا یرویه الجوهری عن احد بقر بفتحتین
گاو وهو اسم جنس بقره یکی تقع علی الذکر والانثی بیقور مثله وانما دخلته الهاء علی انه واحد من جنس بقرات ج باقر جماعة بقر مع رعاتها و اهل
الیمن یسمون البقر باقورة و کتب النبی صلی الله علیه وآله فی کتاب الصدقة لاهل الیمن فی ثلثین باقورة بقرة بقار نام وادی
بقر بسکون الوسط شکافتن و خراب کشودن عم ف آ ض ۲ و قولهم ابقرها عن جنینها ای شق بطنها عن ولدها تبقر
ذا شد در مال و علم کان محمد بن علی زین العابدین یسمی باقر لتبقره فی العلم بقیر بقیره شا ماکچه نافه تبقیر التی شق بطنها عن ولدها والبقیر ایضا جماعة
بقر بقیری مثال سمیهی بازیچه کودکان عرب قد بقروا ای لعبوا بذلک بقر بفتحتین ایضا مانده شدن عم ک آ ف ۲ و شگفت دا شتن
سک بد بدار کاو یقال بقر الرجل و بیقر ای حسر واعیا و بقر الکلب بیقر ای رای البقر فتحیر کما یقال غزل اذا رای الغزال فلهی و بیقر الرجل
ای اقام بالحضر و ترک اهله بالبادیة بیقره ایضا سر جنبان و بشتاب رفتن بکر بالکسر دوشیزه و زن و ناقه کر یک شکم بچه زاده باشد
و بچه نخستین که پسر از وی هنوز دیگر نزاده باشد یستوی فیه المذکر والمونث ابکار ج بکارة بالفتح دو شیزگی بکر بالفتح شتر جوان بکرة
مونث منه والجمع بکار بالکسر مثل فرخ و فراخ و بکارة مثل فحل و فحالة و فی القلة علی ابکر قال ابو عبیدة البکر من الابل بمنزلة الفتی من الناس
والبکرة بمنزلة الفتاة والقلوص بمنزلة الجاریة والبعیر بمنزلة الانسان والجمل بمنزلة الرجل والناقة بمنزلة المراة و بکر قبیلة وهو بکر بن وائل
واذا نسبت الیه قلت بکری و کذا الی ابی بکر تحذف الاسم الاول و کذلک فی کل کنیة بکرة البئر چرخ چاه وجمعها بکر بفتحتین وهو من شواذ الجمع
لان فعلة لا تجمع علی فعل الا احرفا مثل حلقة و حلق و حماة و حما و بکرة و بکر و بکرات ایضا و یقال جاؤوا علی بکرة ابیهم للجماعة اذا جاؤوا معا ولم یتخلف
منهم احد بکرة بالضم بامداد بگاه تقول ایتنه بکرة ای باکرا فان ایتنه بکرة یوم بعینه قلت بکرة غیر مصروف و هی من الظروف التی لا تتمکن و هو
من علم فرسک بکرة و بکرا کما تقول سحرا بکور بگاه برخواستن و بامداد کردن و بامداد رفتن عم ف آ ض ۲ یقال بکرت وابکرت و بکرت و
باکرت وابتکرت کله بمعنی و یقال ابکرت علی الورد وابکرت الغداء و بکرت علی الحاجة وابکرت غیری ایضا وابکر الرجل اذا وردت ابله بکرة
و کل من بادر الی الشیء فقد ابکر و بکر ای وقت کان یقال بکروا بصلوة المغرب ای صلوها عند سقوط القرص و قوله تعالی بالعشی والابکار جعل
الابکار وهو فعل یدل علی الوقت وهو البکرة کما قال تعالی بالغدوة والاصال جعل الغدو وهو مصدر یدل علی الغداة و رجل بکر فی حاجته
بضم الکاف و کسرها مثال حذر یعنی مرد بگاه خیز بحاجت خود باکورة نوباوه وابتکرت الشیء اذا استولیت علی باکورته و فی حدیث الجمعة من
بکر وابتکر قالوا ابکر اسرع وابتکر ادرک الخطبة من اولها بکور بکورة بالفتح ما یدرک اول النخل و جمعه بکرة ضربة بکر بالکسر ای قاطعة و فی الحدیث
کانت ضربات علی رضه ابکارا اذا اعتلی قد و اذا اعترض قط رجل بور بالضم ای هالک فاسد لا خیر فیه قال ابو عبیدة وامراة بور کذلک
و قوم بور ای هلکی قوله تعالی و کنتم قوما بورا وهو جمع بائر مثل حائل و حول و حکی الاخفش عن بعضهم انه لغة ولیس بجمع لبائر کما یقال انت بشر
وانتم بشر و بار فلان ای هلک و اباره الله ای اهلکه الله بوار بالفتح هلاکی و یقال نزلت بوار علی الکفار مثل قطام و کاسد شدن متاع
وزن بوه یقال بار المتاع ای کسد و نعوذ بالله من بوار الایم ای کسادها و بار عمله ای بطل ومنه قوله تعالی و مکر اولئک هو یبور بور ارض

قولهم برلي عشاجة ما عندي ذلك اي اعليه واستعرب ما في نفسه وبار النخل الناقة وابارها اذا تشمها ليعرف لقاحها من حيالها
والبوارية الارض التي لم تزرع عن ابي عبيدة ورجل حائر بائر اذا لم يتجه لشيء وهو اتباع بارياء وبورياء ثم قال الاصمعي هذا فارسي معرب
وهو بالعربية بارية وبوري والبارية كآن ظهر هلاكي وتكونساري يقال بهر الله اي تعسا له وشكست وغلبه كردن ع بتيهرها
يقال بهر القمر قمرا بهرا اذا غلب ضوءه ضوء النجوم وبهر الرجل اي برع وبهرت فلانة النساء اي غلبتهن حسنا ويقال الازواج
ثلثة زوج بهر اي يبهر العيون حسنه اي يغلبها ويعجبها وزوج دهر اي يعد لنوائب الدهر وزوج مهر اي توخذ منه المهر وياسه
برافكندن يقال بهر الجمل اذا وقع عليه البهر فانبهر اي تتابع نفسه بهر بالضم دم وآسه بهرة الليل والوادي والفرس ميانه آن
ابهران در دل ابهر القوس ميانه كمان اباهر پرهاي مرغ واول از قوادم كويند پس مناكب پس خوافي پس اباهر پس كلي بهراء قبيلة
از قضاعه بهراني منسوب مثل بحراني على غير قياس لان قياسه بهراوي بالواو بهار كلبيست كه آنرا كاوچشم خوانند بهار بالضم سيصد
رطل ابتهار دعوى دروغ كردن ابهيرار نيمه شدن شب ويقال ابهار الليل اي ذهب معظمه واكثره وابهار علينا الليل اي طال بهتر
بالضم لغة في بحتر وهو القصير بهرزه ناقة بزرك بهار زوج فصل التاء اتأر نه بنگريد اي اتبعه نظره يعني در پي نگران ماند
تبر بالكسر زر خالص بي مهر وضرب نا ضرب دنانير فهو عين ويقال للفضة تبر ايضا عند بعضهم تبرية لغة في هبرية يعني سبوسه
سر تبار بالفتح هلاكي تتبره اي كسره واهلكه قوله تعالى هؤلاء متبر ما هم فيه اي مكسر مهلك تجر تجارة بازركاني كردن ع فاض
اتجار كذلك تاجر بازركاني وخمرفروش والجمع تجر مثل صاحب وصحب وتجار بالكسر وتجار بالضم والتشديد ناقة تاجر وتاجرة اي فكه خريدار
كير باشد كاسد ضد او متجره سوداجاي تترى بيرون افتادن دانه خرما از پوست ودور افتادن كسي از جاي خود تاره قربه وبا
كوشت شدن ع كاف م يقال ترت اي صرت تارا اي ممتلئا اتراره زدن اختن دست را بزخم شمشير ونحوه چوب زدن كودك رد
انداختن كسي را از جاي خود يقال الترة العضا اي ابن وانتر الغلام القلة بالسلاء تر بالضم بند معمار دراز ويقال عند الغضب لا تر
على الترترة جنبانيدن وفي الحديث ترتروه ومزمزوه نا نزكار نا بزرك اترور بالضم چاكرش تغور جوشيدن ديك يقال العر
القدر ع تنغر تنغرا وهي لغة في نغرت القدر تنغر ع كاف م اي غلت تغرة بكسر الفاء مغيكه ميان لب زبرين باشد تمر خرما وتر
اسم جنس الواحد تمرة والجمع تمرات بالتحريك وجمع التمر تمور وتمران بالضم ويراد به الانواع لان الجنس لا يجمع في الحقيقة تامر خداوند
خرما مثل لابن اي ذو لبن ويقال تمرتهم فانا تامر اي اطعمتهم التمر تمار خرمافروش مثل خمار ترمي خرما دوست تمر انكه خرما بسيار
دارد ويقال اتمر الرجل اذا كثر عنده تمر متمور آنكه او را توشه داده باشند از خرما ورنه مصوص ونحو فيل وا بريق وبيته ننير
يقال هو اسد في تاموره اي في عرينه تامور كسي يقال ما باالدار تامور اي احد وخون ويقال في حرب تاموره وحيه ويقال
ما بالركية تامور اي شيء من الماء واكل الذئب الشاة فما ابقى منها تامورا ويقال ما بالدار تومري بضم التاء والميم اي احد وما رايت تومريا
احسن منه ومنها يستوي فيه المذكر والمؤنث تتمير خشك كردن خرما ركوشت واتمات النبي اي تمال واسند تتوير وقوله تعالى وفار
التنور قال علي هو وجه الارض تور آب جامه وصاحب ميان قوم تيار موج ويقال قطع عرقا تيارا اي سريع الجرية
تارة يكبار تارات تيهرج وهو مقصور منه كما قالوا قامات ومثيم ففيرا لاجل حرف العلة ولولا هما لما غير كما قالوا رحبة ورحاب ولم
يقولوا رحب وقيل هو هم ويقال فلان تيار بالضم تلى ان يوخذ اي يدار على ان يوخذ واتاره الي عاده مرة بعد اخرى بتيهور بالفتح
ريك توده تياهير تياهرج وبزرك منشي يقال به تيه بتيهور اذا كان تاتها فصل الثاء ثار توره كينه وكينه كشيدن ع
ح ض م يقال ثارت لقتيل بالقتيل اي قتلت قاتله والثائر الذي لا يبقى على شيء حتى يدرك ثاره ويقال هو ثاره اي قاتل حميمه وقيل
يا ثارات فلان اي يا قتلة فلان ويقال ثار بك بكذا اي ادركت به ثاري منك وثارت من فلان اي ادركت ثاري منه واصله اثثارت
فادغم والثار المنيم اذا اصابه الطالب رضي به فنام بعده واستثار فلان اي استغاث بثار بمقوله وانبجر اي ارتدع عند
الفزعه ثبر باز داشتن از حاجت ع ض م ستابره پيوسته بركار بودن ثبره زمين نرم وكنده ونام جاي ثبير نام كوهي بمكه يقال
اشرق ثبير كيما نغير ثبور هلاكي وزيان مثبر بكسر الباء مثال المجلس الموضع الذي تلد فيه المراة من الارض وكذلك حيث تلد الناقة و
ربما قيل لمجلس الرجل مثبر ثجرة بالضم ميان وادي وفراخي آن وميانه سينه ورق ثجر بالفتح اي عريض وانثجر الدم لغة في انفجر
تجبير كيبارة والعامة تقول بالذال وفي الحديث لا تثجر والا لا اختلاط واثجر التمر مع غيره في النبيذ ثر كسيار و بسيار شدن ع ف
ض م وسحاب ثر وعين ثرة بسيار آب وناقة ثرة وعين ثرة فراخ سوراخ پستان ومنه قال طعنة ثرة ناقة ثرور بسيار شير
والثرثرة كثرة الكلام وترديده يقال ثرثر الرجل فهو ثرثار اي مهذار سكار ثرثار ايضا نام جوئي وثررت المكان وثرثرته اي

ثعر ثعجر ثغر ثفر ثمر ثور جأر جبر جحر جحمر جخدر جدر جذر

ای ثریبه مثل ندبه ندبه **ثعرور** بالضم آنرخ غلاف قضیب ستور ثعاریرج و بار درخت طرثوث یقال **ثعجرت** الدم وغیره فانثعجر ای صببته فانصب وتصغیر مثعنجر مثعنجر مُثَیعِجٌ ومُثَیعِیجٌ **ثغر** دندان پیشین ودر بند میان دو حرب جای وبستن رخنه ودندان پیش شکستن یقال ثغرته ای کسرت ثغره فاذا سقطت رواضع الصبی قیل ثغر مجهولاً فهو مثغور فاذا نبتت قیل اثغر واصله اثتغر قلبت الثاء تاء وادغمت وقیل اثغر باظهار الحرف الاصلی وقال فی المجمل اتغر اذا نبت واتغر بالتاء او بالثاء اذا سقطت ثغره بالضم مغاکی در جنبر گردن ورخنه یقال ثغرنا هم ای سددنا علیهم ثلم الجبل وهذه مدینه فیها ثغر وثلم **ثفر** فرج ددوم رغان شکاری وربما استعیر لغیرها ثفر بالتحریک پاردم واثفرتها ای شددت علیها الثفر مثفار ستور که زین سپس اندازد استثفار دامن میان پای کرفتن مردم ودم درمیان کرفتن سلی **ثمره** بالتحریک میوه ثمر ثمرات ج وثمار بالکسر جمع ثمر مثال الجبل والجبال وثمر بضمتین جمع ثمار مثل کتاب وکتب وانمار جمع ثمر مثل عنق واعناق والثمر بضمتین ایضا المال المثمر مخفف ویثقل وقرء ابو عمرو وکان له ثمر وفسره انواع الاموال واثمر الشجر ای طلع ثمره شجرة ثمراء درخت میوه ناک شجر ثامر رسیده میوه ثمیره عوزه مسکه وهو ما یظهر من الزبد واثمر الرجل ای کثر ماله وثمر الله ماله ای کثره ابن ثمیر شب ماهتاب وثمر السیاط کرهها ی تازیانه **ثور** نر از کاو والانثی ثورة والجمع ثورة وثیرة بالکسر وفتح ما بعده فیهما وثیران مثل جیران وثیرة بسکون الیاء ایضا مثل جیرة قال سیبویه قلبوا الواو یاء حیث کانت بعد کسرة قال ولیس هذا بمطرد قال المبرد انما قالوا ثیرة لیفرقوا بینه وبین ثورة الاقط وبنوه علی فعلة ثم حرکوه و ثور قبیله از مضر وهم رهط سفیان الثوری وکوهی بمکه وفیه الغار المذکور فی القران وهو ثور اطحل ویقال اطحل اسم ذلک الجبل وپاره پنیر ثورة ج یقال اعطاه ثورة عظاما من الاقط ونام برجی از بروج واما قولهم سقط ثور الشفق فهذا انتشار وثوران ویقال معظم ثور الماء چیزلاده حکاه ابو زید ثور ثوران برآمدن کرد وحصبه براندام ع ف آض ۲ یقال ثارت بفلان الحصبة وبرجستن ملخ وجز آن یقال کیف الدبا یعنی الجراد فیقال ثائر وناقر فالثائر ساعة ما یخرج من التراب والناقر حین نقرای وثب و ثار به الناس ای وثبوا علیه وکذا ثاور فلان فلانا وثارت نفسه ای جاشت وثار ثائره ای هاج غضبه ودابة ثائر الرأس ای اشعث یعنی ژولیده موی ثورة سوزش ثوبر برانگیختن یقال ثور علیهم الشر ای هیجه وثور القران ای بحث عن علمه وثور البرک واستثارها ای ازعجها وانهضها یعنی برانگیخت شتر بسیار خسبنده را **فصل الجیم جؤار** بانک کاو وقرء بعضهم عجلا جسدا له جؤار بالجیم عن الاخفش وجأر الی الله تع ای تضرع بالدعاء عنب جؤر مثل ثغر بسیار باران **جبر** شکسته بستن ونیکو کردن حال کسی را ع ف آض ۲ یقال جبرت العظم وجبر الله فلانا فاجتبر ای سد مفاقره جبور درست شدن شکسته یقال جبر العظم بنفسه ای انجبر وقد جمع العجاج بین متعدی ولازم فی قوله قد جبر الدین الاله فجبر جبارة بالکسر جبیرة چوبها که بر شکسته بندند وپاره یعنی دست برنجن جابر نام کسی ویسمی الخبز جابرا وهو جابر بن حبة وکنیته ابو جابر اجبار بستم بر کاری داشتن ومذهب جبر منسوب کردن یقال اجبرته کما تقول اکفرته اذا نسبته الی الجبر والکفر جبار بالضم ای هدر یقال ذهب دمه جبارا ای هدرا وفی الحدیث المعدن جبار ای اذا انهار علی من یعمل فیه فهلک لم یؤخذ به مستاجره ونام روز سه شنبه در قدیم جبار بالفتح والتشدید درختی که دست بد وبر سد یقال نخلة جبارة ای عظیمة وناقة جبارة سمینة مجبر شکسته بند جبار ایضا اسم من اسماء الله تعالی یعنی شکسته کامها وانکه بکشد بخشم تجبر تکبر کردن ورستن گیاه بعد از خوردن والجبر خلاف القدر قال ابو عبیدة هو کلام مولد و الجبریة بالتحریک خلاف القدریة ویقال فیه جبریة وجبروة وجبروت وجبورة مثال فروجة ای کبر جبیر مثال فسیق سخت متکبر جبرئیل نام فرشته وحی یقال هو جبر اضیف الی ایل وفیه لغات جبرئیل مثال جبرعیل وجبرئل مقصور منه وجبریل بکسر الجیم والراء وجبرین بالفتح والکسر مع النون **جحر** بالضم سوراخ جحرة اجحار ج جحران مثله ونظیره جنت فی بعقب الشهر عقبانه وفی الحدیث اذا اجحمت المراة حرم الجحران جحره بالفتح سال سخت جحرة سنگی وبد خوئی هم زائدة ویقال جحرت عینه ای غارت وجحر فلان ای ناخر واجحرته ای الجأته الی ان دخل جحره فانجحر واجتحر لنفسه جحرا ای اتخذه مجاجر نهان جایها جواحر در ایندکان بسوراخ ونهان جای **جحدر** کوتاه وی نام مردی **جخجر** بالتحریک فراخ شدن درون چاه ع م ک آف ۲ تجخر مثله یقال **جدر** کیاهی اجدر المکان کیاه ناک شد ودیوار جدران جدار بالکسر مثله جدر بضمتین ج جدد بالتحریک نشان کزیدکی بر کردن خر شاة جدرا کوسپند ابله زده جدری بالضم وفتح آبله وکلک بفتحهما یقال منه جدر الرجل مجهولا فهو مجدر مجدرة زمین که در وی علت آبله باشد ویقال هذا الامر مجدرة لذلک ای مجزاة وهو مجدر بکذا ای خلیق به یعنی سزاوار والجمع مجدرات وجدیر دن جدیر ایضا چهار دیوار حدیره حظیره از سنک برآورده جدر بالتحریک نام دهی بشام تنسب الیها الخمر جدیره سلعه وجراحت که بر اندام ظاهر شود جدر ج وقبیله از بنی ازد جنیدرة تازه کردن

ر ز

جوذر
جذر
جرج

بنشته بالت شده وپرنك باز آوردن جامه را معرب جوذر بضم الذال وفتحها كوزن بچه جآذر ج جذر اصل هر چیزی بالفتح عن الاصمعي و بالكسر عن ابي عمرو وفي الحديث ان الامانة نزلت في جذر قلوب الرجال وعشرة في حساب الضرب جذرها مائة واز بیخ بركندن بيخ ديوجيدن كوتاه جذمور بالضم جذمار بالكسر پاره از شاخ درخت كه بر تنه مانده باشد بعد از بریدن بزيادة الميم فيهما ويقال اخذت بجذامره اي بكله عن الكسائي جرج بالفتح سبوى جرجارج جرج بالكسر انچه شتر از گلو بر آورد ونجيه نشخور ومنه قولهم لا افعل ذا اختلاف الجرة والدرة يعني الجرة تعلو والدرة تسفل جرة بالضم دام آهو وفي المثل ناوص الجرة ثم سالمها وذلك ان الظبي اذا نشب فيها ناوصها ساعة ثم استقر بالاضطراب كانه سالمها يضرب لمن خالف ثم اضطر الى الوفاق جرى مثال بشرة ضرب من السمك والجريثة الموصل ذرس جرو ديمنع القيادنير جرو بعيدة القعر ينبي عليها والجادور نهر السيل كتيبة جرارة اي ثقيلة السير لكثرتها جيش جرار كثير جرارة ايضا عقرب تجر ذنبها والجرير حبل يجعل للبعير بمنزلة العذار للدابة غير الزمام وبه سمي الرجل جريرا جرين كوه يقال قطعت البلد وادياو جرا وكشيدن مهار ودرسن وجران عم ف آص ٢ ويقال جررت الناقة اذا اتت على مضربها ثم جاوزته بايام ولم تنتج جريرة گناه يقال جر على جريرة اي جني عليه جناية والجارة الابل التي تجر بازمتها فاعلة بمعنى مفعولة مثل راضية ودافق بمعني مرضية ومدفوق وفي الحديث لاصدقة في الابل الجارة وهي ركاب القوم لان الصدقة في السوائم وجاذبجار ادناب واكثر كلامهم جاذبار بالباء ويقال كان ذلك عام كذا وهلم جرا الى اليوم من جرك اي من اجلك ولا يقال بجرك وكان من جراك مخففا ومن جرائك ممدودا المجرة راه در آسمان وازار راه كهكشان گويند اجرار كفانيدن زبان شتر بچه تا شير نخورد واجره اذا طعنه وترك الرمح فيه واجررته رسنه اذا تركه يصنع ما شاء والجرته الدين اذا اخرته له واجرني فلان اغانيه اذا تابعها وفلان يجار فلانا اي يطاوله يعني برابري ميكند باري اجترار كشيدن وجره بر آوردن شتر از گلو وكل ذي كرش يجتر تجرير بسيار كشيدن ونيك كشيدن وانجرار انجذاب جرجرة آواز كردن گلوي شتر جرجار نعت منه وگياهي خوشبوی جراجر شتران بزرگ هيكل جرجور بالضم كلك جرجر بكسرتين نخود جرجير ترة جزور بالفتح شتر كشتني يقع على الذكر والانثى وهي تؤنث والجمع جزر بضمتين جزاره مزد كشنده شتر وان اطراف جزور باشد چون دست وپاي وسر وهي جزارته كما تقول اخذ العامل عمالته وفرس عبل الجزارة است كردنها وپا پهناش سطبر باشد ولا يدخل الراس في هذا لان عظم الراس هجنة في الخيل اي عيب وجزر السباع اللحم الذي تاكله يقال تركوهم جزرا بالتحريك اذا قتلوهم جزر بالفتح والكسر كرزو بالفتح گوسپند فربه جزره يكي قال ابن السكيت يقال اجزرت القوم اذا اعطيتهم شاة يذبحونها نعجة او كبشا او عنزا قال ولا تكون الجزرة الا من الغنم ولا يقال اجزرتهم ناقة لانها قد تصلح لغير الذبح جزيره آداك سميت لانقطاعها عن معظم الارض وموضعي ميان دجله وفرات واما جزيرة العرب قال ابو عبيدة هي ما بين حفر ابي موسى الاشعري الى اقصى اليمن في الطول وبين رمل يبرين الى منقطع السماوة في العرض جزر مهوه باز كردن از درخت عم ف آك ٢ وشتر كشتن وپوست باز كردن از وي عم ف آص ٢ يقال جزرت الجزور واجتزرتها وفرو خوردن آب دريا عم ف آ ض ٢ و ک ٢ وباز كشتن آب وهذا اجلاف المداجزار رسيده شدن ميوه بناز كردن وكشتني شدن شتر يقال اجزر النخل والبعير كان فتيان من العرب يقولون للشيخ اجزرت يا شيخ اي حان لك ان تموت فيقول اي بني وتحتضرون اي تموتون شبانا ويروى اجززت بالزايين المعجمتين من اجز البر اي حان له ان يجز مجزر جاي شتر كشتن وفي حديث عمر اياكم وهذه المجازر فان لها ضراوة كضراوة الخمر قال الاصمعي يعني ندي القوم لان الجزور انما تنحر عند جميع الناس جسر بالفتح والكسر پل جسور ج وبالفتح شتر بزرك هيكل و غيران جسرة مؤنث وي جسارة دليري كردن عم ف آض ٢ يقال جسر وتجاسر عليه اي اقدم جسور بالفتح دلير جشور دميدن صبح عم ف آض ٢ جاشرية شراب صبوحي وقيل قال الاصمعي يقال اصبح بنو فلان جشرا بالتحريك اذا كانوا يبيتون مكانهم في الابل لا يرجعون الى بيوتهم قال وكذلك مال جشر يرعى في مكانه لا يرجع الى اهله جشر بالتسكين مصدر بمعني خيل جشرة بالحمي اي مرعية جشره بالضم سرفه خشك وسرفيدن يقال جشر فهو مجشور ومجهو لا نجشور ايضا شتر سرفنده جشير جوال سطبر وتيردان جر مين جشر بفتحتين درشت شدن كل وخشك شدن ان جشر الساحل اذا خشن طينه ويبس كالحجر والودك شير در شير دوشه يقال منه وطب جشر بكسر الوسط جعار بنجال مرغ شكاري وبنجال انداختن عم ف بفتحها جعر بالفتح كون مرغ جعار نام كفتار مبني على الكسر وانما بنيت لانه حصل فيها العدل والتانيث والصفة الغالبة ومعنى الغالبة انها غلبت على الموصوف حتى صار يعرف بها كما يعرف باسمه وهي معدولة عن جاعرة فاذا منع من الصرف بعلتين وجب البناء بثلث لانه ليس بعد منع الصرف الا منع الاعراب وكذلك القول في حلاق وهو اسم للمنية جاعرتان دو كرانه ران ستور ويقال موضع الرقمتين من است الحمار وهو مضرب الفرس بذنبه على فخذيه جاعره حلقه ابن ستور جعار بالكسر

جرز
جسر
جشور
جعر

دسن كرا بكش بر ميان بند بعوض چاه فرو شدن عبر بر ميان بستن ان جعموذ بالضم خرماى خشك ريزه **جعبر** كوتاه ستبر جعبرة

مونثه **جعظرى** درشت خوى جعظارة بالكسر كوتاه سطبر **جعفر** جوى خرد وبدر قبيلة انبيء عامر وهم جعافرة ونام مردى جفر

بزغاله چهار ماهه جفرة مونث وچاه نا برا ورده فراخ جفر الهباء ه جائيكى ست در بلاد غطفان جفرة بالضم جاى فراخ كرده وميان اسب

فرس مجفر ونا قة مجفرة اى عظيمة الجفرة وهى وسطه جفار بالكسر جائيه در بنى تميم ومنه قبل يوم الجفار جفير نوعى از تيردان وهى كالكنانة جفور

بالضم ار كشتن باز آمدن نحل از بسيارى ضراب عن ف منا ص ٢ يقال جفر الفحل وربض الكبش ومنه قيل الصوم مجفرة اى مقطعة للنكاح

وفراخ شدن هيكاه بزغاله واز شير باز ماندن بزغاله وبرو اجفار ماندن كارى كه در نزد باشى و ماندن پرسش و زيادت كسى **جمرة** تغ زمين

وحذر لك الثريا جمر جمرات ج و هزار سوار و هر كروهى كه دست يكى كنند و با كروهى ديگر بيا ميزند و يك سنك و يكبار انداختن ودج

زان سه جمرات است **جمر** بالكسر بوى سوز مجمر بالضم بوى سوختنى يقال اجمرت النار مجمرا بالضم جمار بالضم والتشديد ميانه درخت

خرما واز اسمه الجبل خوانند تجمير ديدن جمار و انداختن جمار باداشتن لشكر بدار الحرب و باز نا كردانيدن و كره زدن زن كيسوى ازا

پس قفا يقال جمرت المرأة شعرها اذا عقدته ولم ترسله وفى الحديث الضافر والملبد والمجمر عليهم الحلق اجمار بشتاب رفتن شترو كرد

آمدن قوم برچيزى جمر القوم مجمعهم ابنا جمير شب و روز ابن جمير شب تاريك استجمار استنجا كردن بسنك حافر مجمر سم سخت

مجيمر نام جاى جمرات كلك كذا فى المجمل **جمعرة** كرداوردن خركوش خود را وقت كريدن **جمهور** بالضم ريك توده بلند ومردم

جماهير جمع الجمع جمهرة توده وتوده كردن وبلند كردن وفى حديث موسى بن طلحة انه شهد دفن رجل فقال جمهروا قبره اى اجمعوا

عليه التراب ولا تطينوه و خبر دادن از چيزى بيك طرف و نهان داشتن مقصود از ان خبر **جور** ميل كردن از راستى و راه يقال جار

عن الطريق و ستم كردن در حكم بركسى يقال جار عليه فى الحكم عن ف اص ٢ وبالضم نام شهرى يذكر و يؤنث تجوير نسبت كردن بجور

وافكندن كسى را بزدن جار همسايه و زنهار داده از ظلم مجاور و مجوار بالكسر والضم افصح والكسر همسايكى كردن تجاور و اجتوار كلك و با عتكاف

نشستن در مسجد وفى الحديث كان عليه السلام يجاور فى العشر الاواخر جاره زن و زن همسايه اجاره زنهار دادن و رهانيدن و برزد

دادن خانه و بزآن واستجاره من فلان فاجاره منه غيث جور بالكسر وفتح الواو والتشديد الراء باران سخت رعد و باز ا جور سخت بانك

جهرة آشكارا جهر آشكارا كردن وچاه راپاك كردن قال الاخفش يقال اجهرت الركية وهى بئر مجهورة وقوله تع ارنا الله جهرة

اى عيانا يكشف ما بيننا و بينه و آواز بلند كردن در خواندن و نادانسته در راهى شدن و بى ادبانه نزد يك كسى شدن و

دوغ كردن در مشك و نماينده و ديدن ما بين كسى را عن بفتحهما يقال جهرت الرجل واجتهرته اى وجدته عظيم المرأة وكل الجيش

اذا كثروا فى عينك لبن جهير شيرى بى آب جهورة سخن بلند كفتن جهورى الصوت بلند آواز مجهر بالكسر من كان عادته ان يجهر بكلامه

جهاره بالفتح بلند سخن شدن و نماينده شدن در چشم عن بفتحها رجل جهير اى ذو منظر بهى وامرأة جهيرة و يقال ما احسن جهره بالضم

و يقال كيف جهراؤكم اى جماعتكم اجهار آشكار كردن سخن و جران المجاهرة بالعداوة المبادأة بها جوهر كوهر واحدها جوهرة و

الحروف المجهورة وهى تسعة عشر حرفا يجمعها قولك ظل قور بض اذ غزا جند مطيع جهير بالفتح وكسر الراء سوكند است بمعنى حقا

رو لا جير لا آتيك اى حقا جيار رسانيدن و كرمى دل از خشم و كرسنكى جائز مثله **فصل الحاء حبر** بالكسر سياهى دوات ونشان

حبور ج و خوبى و دانشمند حبور دان قال الفراء هو بالكسر وهو العالم وقيل كعب الحبر لكان هذا الحبر الذى يكتب به لانه كان صاحب

كتب و قال ابو عبيده هو بالفتح ومعناه العالم بتحبير الكلام والعلم وتحسينه احبار ج قال الاصمعى لا ادرى للعالم اهو بالفتح ام بالكسر

و يقال خبور اى آثار محبرة بالكسر سياهى دان و فلان حسن الحبر والسبر اى جميل حسن الهيئة وفى الحديث يخرج رجل من النار قد ذهب حبره

وسبره قال الفراء اى لونه وهيئته و قال الاصمعى اى الجمال والبهاء واثر النعمة و بفتح الحاء والسين ايضا كانه مصدر قولك حبرته

اى حسنته و بالكسر اسم حبر بالفتح دانشمند قال صاحب الصحاح هو بالكسر افصح لانه يجمع على افعال دون فعول و آراستن سخن و

جامه و جز آن و سياهى كردن دردوات عن ف اص ٢ و شاد كردن عن ف اص ٢ وك ٢ حبور حبرة كلك قوله تع فهم فى روضة يحبرون

اى ينعمون و يكرمون و يسرون رجل يحبور مرد شادان حبار بالفتح نشان جير كفك دهان شترو اثر و جامه نوار ص حبار بالكسر زمين

نيكو رو يا ننده حبرة مثل عنبة برد يمانى حبر حبرات ج حبرة بكسر تين زردى بر دندان حبر بفتحتين زرد شدن دندان و زار شدن حج

عن ك اف ٢ يقال حبر الجرح اى نكس قال الكسائى اى برئ و بقيت له آثار و حبرنى بالفتح هذا الامر حبرا بالتسكين اى سرنى وجاء فى شعر

العجاج بالتحريك وهو قوله تع الحمد لله الذى اعطى الحبر حابور مجلس فساق حبرى خرابات حبارى بالضم شوات وهو نوع من الطير مذكر بها

ومونثها واحدها وجمعها سوآ وان شئت قلت فى الجمع حباريات وفى المثل كل شئ يحب ولده حتى الحبارى وانما خص الحبارى لانه

یضرب بها المثل فی الموق فهی علی موقها تحب ولدها وتعلمه الطیران ولا تعرب والفها لیست للتانیث ولا للالحاق وانما بنی الاسم لها
فصارت کانها من نفس الکلمة ویقال لها اصابتهم حبترا وما فی هدیتک حبتر ای شئ وکذلک حبترو حبوز و حبتر بالفتح ایضا
سطبر حبجر بکسر الحاء وفتح الباء سطبر احبجار دمیده شدن از خشم حبوکر رنجستان و سختی حبوکری مثله ام حبوکر و بحذفها
بلاها ویقال جمل حبوکری والالف زائدة بنی الاسم علیها ولیست للتانیث لانک تقول للانثی حبوکراة وکل الف للتانیث یمتنع
دخول هاء التانیث علیها وایست ایضا للالحاق لانه لیس لهم مثال من الاصول فیلحق به حتر بالکسر عطای اندک حتر بالفتح
مصدر منه عم ف اک ۲ قال الاصمعی قد ذاقها لوا قل واحتر قالوه بالالف احتار اندک دادن و استوار بستن گره حتار بالکسر
غلاف سر قضیب و چین جامه و سر خریطه و هر چه فرا زگیرد چیزی را گرد وی حتر بضمتین ج حتر ایضا مهمانی کردن بجهت خانه
نو و پیوند دراوردن بدامن خیمه و خرکاه و چشیدن طعام و حزان عم ف اک ۲ حترة بالضم مهمانی بنای نو حترة بالفتح
بکبار شیر دادن حشر بفتحتین سر خشد بر امدن در چشم و جوش بر اوردن دوشاب و به رسیدن بر پوست عم ک
اف ۲ حوترة مرد حواتر بطنی از قبیله عبد القیس حتاره بالضم کاه ریزه احتار کفیدن حنظا بیش از رسیدن دانه او
حجر بفتحتین سنگ احجار فی القلة حجار و حجارة جمع الکثرة و نام مردی حجران زر و نقره حجر بالسکون شهر یمامه یذکر
و یونث و کنار مردم حجور ج و باز داشتن قاضی کسی را از تصرف یقال حجر علیه القاضی عم ف اض ۲ و ک ۲ حجر بالکسر حرام
و بالضم والفتح مثله والکسر افصح وقرئ بالثلث فی قوله تعالی وحرث حجر و منه قوله تعالی حجرا محجورا ای حراما محرما و کنار مردم
و عقل و منه قوله تعالی هل فی ذلک قسم لذی حجر و کرداگرد کعبه اندرون حطیم از سوی شمال و منزلهای ثمود در نواحی شام
قال الله تعالی کذب اصحاب الحجر المرسلین و حائط و مادیان حجرة ناحیه سرای یقال للرجل اذا کثر عیاله انتشرت حجرته و حجر
بالضم حرام و باز داشت یقال الحجر اله ای دفعاله و هو استعاذة من الامر المنکر و نام مردی که او را محجر کندی گفتندی حجر بضمتین
حجر بفتحتین نام مردی و هو حجر بن النعمان حجره خطیره شتر و خانه خرد و الجمع حجر مثل غرفه و غرف و حجرات بضم الجیم احتجار
حجره ساختن حاجر جا جو مغاک و وادی که اب از او بیرون نرود حجران بالضم ج مثل شاب و شبان محجرة بالفتح و کسر الجیم
بوستان و چشم خانه محجر بفتح الجیم کرداگرد دیه و منه محاجر اقیال الیمن و هی الاحماء کان لکل واحد منهم حمی لا یرعاه غیره و
حرام تحجیر کردن ماه و داغ کردن کرداگرد چشم شتر محجر بالضم و فتح الجیم و کسرها مشددة موضعی حجار بالفتح و التشدید
نام مردی حنجرة بفتح الجیم و الحاء حنجورة بالضم نای گلو نون زائدة حدر کرد اندام شدن و پر گوشت شدن چشم خانه
عم بضمهما حادر مرد کرد اندام عین حدرة بدرة چشم پر گوشت صلب نافذها درة العینین کلّ حادور گوشواره حدرة
بالضم کله شتر تاسی عدد حدد بفتحتین نشیب فرود امدن و اماس کردن اندام از زخم چوب و اماسیدن لازم متعد
و نیشاب بانگ نماز گفتن و خواندن عم ف اض ۲ حدر بالسکین رها کردن کشتی سوی پستی و انداختن سنگ سنا
کسی را بر فرو تنی احدار اماسیدن اندام را بزدن و در چیدن دامن جامه و بر تافتن ریسه انحدار اماسیدن پوست و فرود
امدن نشیب تحدر فرود امدن اب از چشم حتی ذ و حدوره قبیله جمع و ابنوه حندر حندوره بالضم فیها میاهی و حد
یقال هو علی حندر عینه و حندورة عینه اذا کان یستثقله و لا یقدر ان ینظر الیه بغضا قال الفراء یقال جعلته علی حندرة
و حندورة عینی اذا جعلته نصب عینک حدراء نام زنی حیدرة نام شیر و نام مادر زاد امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام
فاطمه بنت اسد که مادر او بود او را ان نام نهاده بود بوقتی که ابو طالب غائب بود چنانکه گفته انا الذی سمتنی
امی حیدرة چون ابو طالب رسید ان نام را نه پسندید و علی نام نهاد حدابر حدبر بالکسر فیها اسرائی عربی پوست بر
استخوان چسبیده حذر بفتحتین و بالکسر مع سکون الوسط پرهیز کردن عم ک اف ۲ رجل حذر بضم الوسط و
کسرها مرد بیدار با پرهیز حذرون حذار ج تحذیر ترسانیدن و هو امرا لا بن احذار ای بن حزم و حذر حذار مثل
قطام ای احذر و قوله تعالی و انا لجمیع حاذرون ای متاهبون و بغیر الالف بضم الذال و کسرها عن الاخفش ای خائفون حذور
ترس حذرینه علی فعلیه بالکسر مخففة پاره زمین درشت حذاری ج و موی کردن خروس یقال نفش الدیک حذر یهر
رجل حذریان سخت با ترس و پرهیز حذافیر الشی ای اعالیه و نواحیه و اعطاء الدنیا بحذافیرها ای بجمیعها الواحدة حذفار
و حذفور حر گرما و گرم شدن حرارة و حرور و گرم شدن روز عم ف اک ۲ و بالعکس م ف اض ۲ جاء من تلثه ابواب
یقال حررت یا یوم بالفتح و الکسر و تحر تلث لغات حرار بالفتح ازاد شدن بنده حرّیة بالضم ازادی ازاد مردی و اصیلی

شدن حرة بالفتح تشنه شدن فهذه الثلاث من باب علم ... حرة ایضا زمین سنگلاخ سوخته حرار حرات حرون ج مثل
ارضون بالواو والنون واحرون ایضا حرة بالکسر تشنگی ومنه قولهم اشد العطش حرة علی قرة اذا عطش فی یوم بارد ویقال انما
کسرت الحرة لمکان القرة حران تشنه ونام مردی ونام شهری ان کان فعلان فهو من هذا الباب وان کان فعالا فهو من باب النون حری مونث حران تشنگان
حر بالضم ازاد و ازاده وکبوتر بچه را هو بره ومار بچه حر الرمل وحر الدار میانه وی حر الوجه رخساره حران دو برادر که حر وابی نام
ایشان بود ساق حر تره نراه ارا البعول ...ها که خام خورده شود وما هذا بحر منك ای بحسن وجمیل حرة زن ازاده وناقه حرة و
سحابة حرة ای غزیرة کثیرة الدر والمطیبة الذفری ... های کشتن کوشواره اذ بنا کوش طین حر گل بی ریگ رملة حرة ریك بی گل لیلة حرة
بالاضافة شب زفاف که بکارت زانرا نتوان کرد یقال بانت فلانة بلیلة حرة ای لم یقتضها بعلها ولیلة شیباء التی اقتضها حریر
نوعی جامه ابریشمین ونوعی از طعام بیمار حریج وایضا انکه گرمی خشم وجزان درد وی اثر کرده باشد محرور مثله ویقال فی
حرورة بالفتح یعنی درد هان من سوزش است حرورا بالفتح بمد ویقصر نام دهی که بعضی از خواص منسوب اند بوی که حروریه خوانند
ایشانرا حرور بالفتح باد گرم که بشب وزد چنانکه سموم بروز احرار خداوندان شتران تشنه شدن یقال احر الرجل ای صارت ابله حرا
نهو محر تحریر نقش خط بر گرفتن و بنده ازاد کردن و فرزند را نامزد مسجد وطاعت خدای عز وجل کردانیدن واستحر القتل وحر الی
اشتد **حزر** اندازه کردن کشت و میوه و زبان گز شدن شیر و نبیذ ... حازر شیر تش حزرة المال وحزرة النفس
دوست داشته از مال ونفس حزرات بالتحریك ج وفی الحدیث لا تاخذ من حزرات انفس الناس یعنی فی الصدقة حزورة پشته خرد حزادر ج
حزور کودك رسیده و زور مند شده و بتشدید الراء کذلك والجمع الحزاورة حزیران ماهی است رومیان ابیش از تموز **حسر** برهنه کردن
وماند کردن ستور وماند شدن و فرو ماندن بینائی از دیدن دور ... حاسر برهنه ومبارز بی زره و خود محسرة بالکسر
جاروب انحسار برهنه شدن استحسار تحسر مانده شدن احسار ماند کردن حسیر محسور مانده و دریغ خورنده حسری ج مثل قتیل وقتلی
محسور وحسیر ایضا خیره چشم حسرة دریغ و پشیمانی حسرات بالتحریك حسرة دریغ خوردن ... تحسیر مانده کردن ودریغ خورانیدن
دیگری را وافتادن پر مرغ تحسر دریغ خوردن وریختن پشم شتر مخسر مردی از زده و حقیر بطن محسر بکسر السین جائیست در منی **حشر** پر
لطیف که بر تیر نهند سنان حشر واذن حشر واذان حشر لطیف وباریك لا یثنی ولا یجمع لانه مصدر فی الاصل مثل ماء غور وماء سکب اذن
حشرة مشرة اتباع وعن الاخفش سهم حشر وسهام حشر بالضم کما یقال جون وجون وورد وورد و بر انگیختن وراندن وگرد کردن ومنه یوم
الحشر روز قیامت و باریك کردن سنان و تیر و ... و نوك تیر لطیف شدن گوش ستور ویستعمل مجهولا وهلاك کردن
تنگسال ستور ومال مردم را حشرة بالتحریك جانور ریزه زمینی حشرات ج محشر بالکسر گرد امدن جای حاشر یکی از نامهای رسول
قال علیه السلام لی خمسة اسماء انا محمد واحمد والماحی یمحو بی الکفر والحاشر احشر الناس علی قدمی والعاقب حشور بسکون الثانی اسب تهیگاه بر امده
والانثی حشورة مثال جرول **حصر** تنگ گرفتن بر کسی یقال حصره ای ضیق علیه واحاط به و باز داشتن کسی را ... حصر بفتحتین
بسته شدن سخن و تنگدل سخن ... قوله تعالی او جاءکم حصرت صدورهم فاجاز الاخفش والکوفیون ان یکون الماضی حالا وما جوزه سیبویه
الا مع قد وجعل حصرت صدورهم علی جهة الدعاء علیهم یقال حصر علیه ای بخل وحصر فی القراءة وحصر عن اهله نکل عن امتنع عن شیء لا یقدر علیه فقد
حصر عنه حصیر تنگدل بخیل و بوریا و پهلو و پادشاه لانه محجوب قال لبید لدی باب الحصیر قیام ای جماعة کثیرة من الناس و باز داشت قوله تعالی
وجعلنا جهنم للکافرین حصیرا حصیرة جای نهادن خرما حصار بالکسر معروف ونوعی از پالان شتر ومنه احتصرت البعیر وکسی را احصار کردن محاصرة
محاصره مثله حصر بکسر الوسط الکثوم للسر مرد دراز وار حصور مانده شتر که تنگ باشد سوراخ پستان وی ومنه حصرت الناقة بالفتح ومردی که گرد
زن نگردد و تنگدل و بخیل حصر بالضم قبض اوردن شکم یقال منه حصر الرجل واحصر یستعملان مجهولا احصار باز داشتن بیماری کسی را از سفر عن
ابن السکیت ومنه قوله تعالی فان احصرتم فما استیسر من الهدی وقال الاخفش حصر ترا ای حبسته واحصرنی بولی و مرضی ای جعلنی احصر نفسی وقال ابو عمرو
الشیبانی حصرنی الشیء واحصرنی بولی و مرضی ای جعلنی احصره ای حبسنی **حضر** نزدیکی و درگاه یقال کلمته بحضرة فلان و بمحضر من فلان ای بمشهد
منه حضر نام شهری حضر بالتحریك شهر خلاف بدو محضر بابا امدن جا و سجل یقال ما احسن المحضر اذا کان ممن یذکر الغائب بخیر حضر بالضم دویدن
احضار دویدن اسب و حاضر اوردن احتضار شهری شدن مردم و حاضر شدن ودویدن اسب محتضار دوانیدن وبجود باز امدن محتضر حاضر
امدن فرس محضیر بالکسر اسب دونده یقال هذا فرس محضیر وهذه محضیرة ای کثیرة العدو ولا یقال محضار وهو من النوادر حاضر قبیله بزرگ از
حی و هو جمع کما یقال سامر للسمار وحاج للحجاج وفلان حاضر بموضع کذا ای مقیم بر و هو خلاف البادی ایضا ویقال هو علی الماء حاضر و قوم حضور و جمع
حضار اذا حضروا المیاه محاضیر باب اینده کان خلاف البادیه وهی المدن والقری والریف یقال فلان من اهل الحاضرة ومن اهل البادیة ومن حضری

حزر

حسر

حشر

حصر

حضر

والحاضرة

بنکو

نیکو یستوی فیه الواحد والجمع والمؤنث یقال ناقة حضار اذا جمعت قوة ورحلة ای جوده سیر حضارة مقیم شدن بشهری بالکسر عن ابی زید
وبالفتح عن الاصمعی حضور حاضر شدن نقیض الغیبة عج ف آص م یقال حضر الحمل واحضره غیره وحکی الفراء حضر بالکسر لغة فیه یقال
حضرت القاضی امرأة رجل حضر مردی که سفر را صالح نباشد والمحتضر بکسر الضاد الذی یأتی الحضر وهو خلاف البادی واللبن محتضر
بالفتح ومحضور یقال اللبن محتضر فغط اناه ای کثیر الآفة وان الجن تحضره والکنف محضورة وقوله تم واعوذ بک رب ان یحضرون
ای تصیبنی الشیاطین بسوء وقوم حضور بالضم ای حاضرون وهو مصدر فی الاصل حضور بالفتح شهری بیمن حضرموت نام شهری و
قبیله حضرمی منسوب بوی وهما اسمان جعلا واحدا ویصغر الصدر منهما فقولهم حضیرموت وفلان من الحضارمة فی الجمع حضاجر
کفتار وهی معرفة غیر منصرفة فی المعرفة والنکرة لانه اسم لواحد علی بنیة الجمع لانهم یقولون وطب حضجر بالکسر واوطب حضاجر **حظر**
حظر باز داشتن از چیزی وحرام کردن خلاف الاباحة عج ف آص م محظور حرام حظار حظیره جای شتر وگوسفند که از شاخ درخت و چوب
سازند احتظار حظیره ساختن وقوله تم کهشیم المحتظر قری بکسر الظاء والفتح علی الفاعل والمفعول به ویقال انه لنکد الحظیرة ای قلیل الخیر
قال ابو عبیده اراه سمی اموال الحظیرة لانه حظرها عنده ومنعها وهی فعیلة بمعنی مفعولة **حفر** احتفار زمین کندن حفرة بالضم
کنده حفر بفتح الوسط ج واستحفر النهر ای حان له ان یحفر حفر بالتحریک خاک که از کنده بیرون آید حافر سم ستور حافرة اول هر چیزی
یقال رجع علی حافرته باز گشت بهمانجا که آمده بود وقوله تم ائنا لمردودون فی الحافرة ای فی اول امرنا وفی المثل النقد عند الحافرة قال
یعقوب ای عند اول کلمة ویقال التقی القوم فاقتتلوا عند الحافرة ای عند اول ما التقوا ویقال احفر المهر للاثناء والارباع والقروح
اذا ذهبت رواضعه وطلع غیرها حفیر گور وکنده حفر لاغر کردن یقال انها حامل الا ان الحمل یحفرها الا الناقة فانها تسمن علیه وزمین کندن
عج ف آص م وتباه شدن بن دندان قال یعقوب هو سلاق فی اصول الاسنان یقال اصبح فم فلان محفورا حفر بالتحریک خوردگی بن
دندان یقال فی اسنانه حفر وقد حفرت بالکسر وهو اردأ اللغتین حفیر بالکسر کما هی **حقیر** خوار وخرد حقارة مصدر عج بضمتها
حقر خرد شمردن احتقار استحقار کلک تحاقر خوار نمودن نفس خود را یقال تحاقرت الیه نفسه ای تصاغرت تحقیر خرد داشتن محقرات
صغیرها محقرة بالفتح ای حقارت یقال هذا الامر محقرة بک ای حقارة **احتکار** غله نگهداشتن تا بگرانی فروشد حکرة بالضم
انبار داری **حمر** بالضم سرخی احمرار احمیرار سرخ شدن واحمر واحمار بمعنی فجاز ادغام احمار لانه لیس بملحق ولو کان له فی الرباعی مثال
لما جاز ادغامه کما لا یجوز ادغام اقعنسس لما کان ملحقا باحرنجم احمر سرخ ج حامر ج وسرخ مونثه حمراء ج جمعها حمر وجمع احامرة قومی از عجم که
بکوفه بودند احمران گوشت ومی موت احمر سنة حمراء سخت وطاة حمراء جدید وطاة دهماء دارسته وفی الحدیث کنا اذا احمر الباس احمی
ثمود لقب مردی از ثمود واسمه قدار وهو عاقر ناقة صالح عم حمار بالکسر خر وکوره خر ج بضمتین حمرات حمیر احمرة ج حماره ماده خر و سنگ
کرد اگرد حوض وسنگ کردخانه صیاد حمار قبان جانوری سرخ بجمور کوره خر حماران دو سنگ بر پای کرده که عرب بروی پنیر ولوز خشک
کنند وفی المثل اکفر من حمار واین مردی بود از عاد که ترا فرشد وهر که بروی بگذشتی او را بکفر دعوت کردی واگر اجابت نکردی بکشتی
تویر بن الحمیر بالتصغیر نام مردی ابن لسان الحمرة احد خطباء العرب حمرة زورک یخفف ویشدد حمر حمرات ج حمار رحن بنده حمارة ج
مثل بقال وبقالة وجمال وجمالة محمرة گروهی از مردم مخالف مبیضه یعنی سپید حمارة القیظ سختی گرما وقد یخفف فی الشعر والجمع حمار
علی غناء اللمحمر بالکسر اسب بالانی احامر نام شهری حمیر حمیرة دوال بند زین حمر دوال پیراستن وپوست باز کردن گوسفند را عج
ف آص م حمیر بالکسر وسکون المیم پدر قبیله از یمن وقولهم من دخل ظفار حمر ای تکلم بکلام حمیر فاخرج مخرج الخبر وهو امر ای فلیحمر
حمر بفتحتین ناگوارده شدن ستور از جو وجزان عج ک آف م عنث حمر بکسرتین مشددة الراء باران سخت درشت **حنبرة** کنگره
طاق وکاسه پنیر زدن زنان **حنزقر** حنزقرة بالکسر فیهما کوتاه ناکوهیده قال سیبویه النون اذا کانت ثانیة ساکنة لا تجعل زائدة
الا بثبت ای بحجة **حور** حئور بالضم باز گشتن وکم شدن عج ف آص م یقال حار بعد ما کار ویقال نعوذ بالله من الحور بعد الکور
ای من النقصان بعد الزیادة حور بالضم جمع حوراء وفی المثل حور فی محارة ای نقصان فی نقصان یضرب للرجل اذا کان امره یدبر و هلاک
حائر بائر هلاک وکاسد والحور ایضا اسم من قولک طحنت الطاحنة فما احارت شیئا ای ما ردت شیئا من الدقیق محاره صدف و دستنه
استخوانین وکام ستور وهو مخارة الحنک وهو فویق موضع التحنیک و باز گشت یقال المحارة للقبور ای مرجعنا و پیوند کتف حور بفتحتین
پوستها که سانه را در وی کهنه حورة یکی وسپیدی سخت سپید وسیاهی سخت سیاه شدن چشم رالحور حوراء نعت منه احورار مصدر
منه وسپید شدن چیزی قال ابو عمرو الحور ان تسود العین کلها مثل عین الظباء والبقر ولیس فی بنی آدم حور وانما قیل للنساء حور العین
تشبیها بالظباء والبقر تحویر سپید کردن جامه وداغ کردن گرداگرد چشم شتر و برگرداییدن خمیر نان تا در خاکستر پهن حواری کالذی

حضاجر
حظر
حفر
حفر
حکر
حمر
حنبر
حنزقر
حور

یاری دهنده کما قال النبی صلی الله علیه وآله وسلم زبیر ابن عمتی وحواریی من امتی حواریون اصحاب عیسی علیه السلام وقیل للنساء الحواریات
لبیاضهن اموی نام ستاره وکوه ستری قال ابن السکیت قیل ما بعیش باحورای ما بعیش بعقل احوری سپید تانک حواری بالضم
سپید قالوا وارد سپید وهو ایضا ما بیض من الطعام یقال حور ترة حورای بیخته فابیض والجفنة المحورة المبیضة ویقال الحور عین
نیمهای چمن خوابها بکی وحور الخبزة بالمحور اذا دارها وهیاها لیضعها فی الملة محور بالکسر دستوره وچرخ دلو کر بکره بود کرده
حور بالضم شتر کره کد از شیر باز شده باشد وفصیل اخیر از شیر باز شده احورة جمع القلة حیران جمع الکثرة حوران بالفتح جائی بشام
محاوره پاسخ دادن بیکدیگر اجاره جواب باز دادن یقال کلمته فما رجع الی حویرا ولا حویرة ولا محورة ولا احوار ای ما رد جوابا تحاور
ای تجاوب واستحاره کمنی خواستن حیر حیرة سرگشته شدن عع ک آن ۲ یقال منه حار یحار حیران سرگشته حیاری ج تحیر سرگشته
کردن تحیر سرگشته شدن وگرد برگشتن آب حائر گرداب جیران حوران بالکسر والضم ج رجل حائر بائر آنکه هیچ بیرون شد کار خود ندانم
استحاره گوارید شراب یقال استحیر الشراب بفعل مجهولا واستحار المکان بالماء وتحیر اذا امتلاء والمستحیر سحاب ثقیل متردد لیس
له ریح تسوقه حیر باشد حظیره ومنه الحیر بکربلا حیرة بالکسر شهری نزدیک کوفه حیری منسوب بوی وحاری کذلک علی غیر قیاس کانهم
قلبوا الیاء الفا ویقال لا آتیک حیری دهر ای ابدا **فصل الخاء** خبر توشه دان بزرگ وماده شتر شیر ناک خبر بالتحریک آگاهی
اخبار تخبیر آگاه کردن استخبار خبر پرسیدن تخبر مثله وبا خبر شدن مخبر بالفتح جای خبر دادن وهو خلاف المنظر مخبرة بضم الباء وفتحها
مثله ارض خبراء زمین هموار که در وی سدر روید خبار ج بفتح الراء وکسرها مثل صحارى خبراوات کذلک خبر بفتحتین ایضا سدر ناک
شدن زمین عع ک آن ۲ خبر خبراء نعتان منه خبار بالفتح زمین نرم سوراخ ناک خبر بالضم دانستن عع ک آن ۲ یقال من این خبرت
هذا الامر ای من این علمت والاسم الخبر آزمودن عع ف اض ۲ خبیر آگاه ودانا وکشاورز ومنه المخابرة ای المزارعة ونبات ویشم
ویقال تحتحب الخبیر ای تقطع النبات وتاکله وقال ابو النجم حتی اذا ما طار من خبیرها ای من وبرها کفلت دهان شتر خبرة بالکسر
اختبار آزمودن یقال لصدق الخبر الخبر ویقال وجدت الناس اخبر تقلهم یعنی آزمای تا دشمن گیری خابور جائی بشام خیبر جائی بحجاز
خبرة بالضم بهره از گوشت یا ماهی قال ابو عبید یقال تخبروا خبرا اذا اشتروا شاة فذبحوها واقتسموا لحمها خثر فریفتن عع ف آن ۲
ختار فریبنده خیتعور ابحر بیکجا بنا شد چون سراب وحبان وغول وکرد ومیخ ختار بالضم باقی مانده مانده ختارة مثله
خثر بکسر الثاء بعد النون باقی مانده رخت قوم خوره دو فراشدن شیر وخثرات کشتن ان وهی نقیض الرقة یقال خثر اللبن یخثر قال
الفراء خثر بالضم لغة فیه قلیلة فی کلامهم وسمع الکسائی بالکسر ایضا وامیختن ومقیم بودن بجائی عع ف اض ۲ یقال خثر فلان ای
اقام فی الحی ولم یخرج مع القوم الی المیرة ویقال خثرت نفسه ای اختلطت وقوم خثراء الانفس وخثری الانفس ای مختلطون اخثرت الزبد
فرا ماندم مسکره یعنی ترکه خاثرا کذا شم وفی المثل ما یدری ایخثر ام یذیب خدر بالکسر پرده وبیشه شیر مخدرة زن پرده نشین
لیث خادر شیر در بیشه اخدار مقیم بودن مرد در اهل خود وشیر در بیشه خود وبازدر آشیان خود خدره بالضم قبیله از انصار
منهم ابو سعید الخدری خداری شب تاریک وابر سیاه وعقاب خدر بفتحتین باران وخواب رفتگی پای وسستی اندام عع ک آف ۲
تماد ومرد سست وکاهل یوم خدر روز نم ناک ولیلة خدرة کذلک ومنه اخدر الیوم ای اظلم المطر اخدری کورخر وخدر الظبی ای
تخلف عن القطیع خریر آواز کردن آب عع ف اک ۲ وجای هموار میان دو بلندی اخرة ج خرور بروی در افتادن وآواز کردن
در خواب عع ف اک ۲ اخرار انداختن دست بتشبیر خرخرة آواز گلوی خفته وخبه کرده یقال خر عند النوم وخرخر یعنی وتخرخر
بلمنه اذا اضطرب مع العظم خر بالضم گلوی آسیا خزر بفتحتین تنگی وخردی چشم واخزر نعت منه ویقال هو ان یکون الانسان
کانه ینظر بموخرها وگروهی از مردم وتخازر الرجل اذا ضیق جفنه لیحدد النظر کقولک تعامی وتجاهل خزره بالضم درد پشت خازه خزیر
خزیره نوعی از قلیه خنزیر بالکسر خوک ونام جائی خناز برج وایضا ریشه که بر کردن وگلو براید مردم را خیزران درخت نی وبیخ نی کراز
وی بن نیزه سازند خیازر ج والخیزرانة السکان خیزری خوزری نوعی از رفتار خسر خسران بالضم زیان کردن وهو مثل فرق
وفرقان عع ک آف ۲ یقال خسر فی البیع وخسر یخسر وقوله تعالی قد خسر الذین کذبوا بلقاء الله وخسرت الشیء بالفتح واخسرته نقصته قوله تعالی
بالاخسرین اعمالا تخسیر هلاک کردن خناسیر بالنون هلاکها لا واحد له خسار خسارة بالفتح فیهما هلاکی وگمراهی خیسری کذلک خثار
بالضم باقی مانده طعام بر خوان وهرچه ماند از هر چیز که آن بکار نیاید ومردم فرومایه خثر مصدر منه عع ف اک ۲ خصر میان مردم
کشح مخصر میان باریک مخصر القدمین آنکه اخمص او بر زمین نرسد از باریکی پای نعل مخصرة کذلک خاصرة تهیگاه خصر بفتحتین سرمای
سرمایافتن وسرد شدن روز عع ک آف ۲ ماء خصر آب سرد خصرت یدی وخصر یومنا ای اشتد برده جنبه انگشت خزه خنا صره

خناصرة بالضم نام شهریست بشام مخصرة بالکسر تازیانه وعصا وجز آن مخاصرة دوکس از دو راه رفتن تا بهم باز پیش آیند تخاصر کرتها بکدیگر گرفتن اختصار کوتاه کردن سخن ونزدیکتر راه در آمدن خضرة سبزی خضرا احضیضار سبز شدن تخضیر سبز کردن خضرة ایضا سبزه و رنگی سیاه یقال فرس اخضر وهو الدیزج ودر مردم گندم گونی ورتما سموا الاسود اخضر وقوله تعم مدهامتان ای خضرا لانهما تضربان الی السواد من شدة الری وسمیت قری العراق سواد الکثرة شجرها خضرآء آسمان کتیبة خضرا لشکری که در آهن گرفته باشد جو دراز سلاح وفی الحدیث ایاکم وخضرآء الدمن یعنی زن با جمال که بی اصل وبد نژاد باشد که هرچه در خاک وبد بر آید از نبات وکل آن بری ندهد خضیره خرما بن که غوره او سبز بریزد اختضار علف سبز درودن یقال اختضرت الکلأ وجوانمردن یقال اختضر فلان اذا مات شابا غضا وکان فتیان لشیخ یقولون اجزرت یا شیخ فیقول ای بنی وتختضرون ای تموتون شبابا وقدم فی فصل الجیم خضاره بالضم دریا وهی معرفة لا تجری تقول هذا اخضاره طامیا خضاری مرغیست که او را اخیل نیز گویند خضار بالفتح شیر با آب وتره نورس مخاضره میوه سبز نا رسیده بر درخت فروختن وهو منهی عنه خضاری بالضم والتشدید کشت سبز خضر سبز ونام نبی باولی م خضر بالکسر وسکون الوسط کلمة مثال کبد وکبد والاول افصح وقوله تعم فاخرجنا منه خضرا قال الاخفش یراد به الاخضر کقول العرب ارنیها نمرة ارکها مطرة ویقال ذهب دمه خضرا مضرا ای هدرا خطر بفتحتین هلاک ونزدیک شدن بمعرفت آن م واینچه گرو بدان بندند وهو السبق الذی یتراهن علیه ویقال هذا خطر لهذا وخطیر ای مثله فی القدر وقدر و منزلت مخاطره در خطر افتادن وبر مال خود گرو بستن یقال خاطر بنفسه وخاطر بکذا وعلی کذا خطارة خطورة بلند قدر شدن منزلت شلوغ بضمها خطر بالکسر گیاهی که بدان خضاب کنند وشیر با آب وشتران بسیار خطر خطران دم زدن شتر وتنکه مست باشد وجنبید نیزه یقال رمح خطار واهتزاز کردن رجل خطار بالرمح ای طعان وخطران الرمح ارتفاعه وانخفاضه للطعن وخطر الدهر خطرانه کما یقال ضرب ضربانه خطور گذشتن اندیشه بدل یقال خطر الشیء ببالی عع فا آص م اخطار اندیشه در دل گردانیدن ومال خود را بگرو در میان نهادن خطیر مرد با قدر ومنزلت خطار ایضا نام اسپی م خفر بد رقه ونگاهبان شدن یقال خفرته خفیر بمعنی منه تخفیر نگاهداشتن کسی را وشرمنده کردن تخفر شرمگین شدن وبد رقه خواستن اخفار عهد شکستن وعذر کردن وبا کسی بد رقه فرستادن خفره بالضم عهد وپیمان خفاره بالضم والکسر کذلک وبعهد وفا کردن خفر بالتحریک شرم دشرمگین شدن عع کاف م خفرة متخفرة زن نیک شرمگین خانور گیاهی خلر مثال سکر نخود وکشنیز خمر می وخمیر کردن ومایه کردن در خمیر وپنهان داشتن گواهی وشرم داشتن یقال خمرت الرجل ای استحییته وخمر فلان شهادته ای کتمها عع فا آص م وک م خمرة صرف می خالص خمره وخمر وخموره مثال تمرة وتمر وتمور فی الواحد والجمع ویقال ما عند فلان خمر ولا خل ای لا شر ولا خیر خمیر مثال فتیق مد من خمر خمار بالضم باقی مستی در سر وانبوهی مردم مخمور الذی به خمار ورجل خمر بکسر المیم الذی خامره الدآء ویقال دخل فی خمار الناس بالضم والفتح ای فی غمارهم خمرة بالضم سجاده از برک خرما بافته وکلفونه ومایه خمیر وخنور که در وی خمر با جز آن ریزند خمار بالکسر معجر زنان اختمار معجر برافکندن زن یقال انها لحسنة الخمرة وفی المثل ان العوان لا تعلم الخمرة خمر بفتحتین پوشش از هرچیز چون سقف یا کوه یا وادی ودرخت توده وماننده وانبوهی مردم وپنهان شدن عع کاف م یقال اخمر عنی الخبر ای خفی وخمر عنی فلان ای توارى ومکان خمر اذا کان کثیر الخمر وفی المثل هو یدب له الضرآء ویمشی له الخمر یضرب لمن غاش مع صاحبه بغدر وخداع اخمار پنهان داشتن وپوشیده شدن زمین خمرة بالتحریک یقال وجدت خمرة الطیب ای ریحه تخمیر پوشاندن چیزی شاة مخمرة گوسپند سیاه سفید سر مخامره امیختن با هم وپیوسته در خانه بودن وپنهان بودن یقال للضبع خامری ام عامر ای استتری استخمار به بندگی گرفتن یقال استخمر فلانا اذا استعبده ومنه حدیث معاذ من استخمر قوما اولهم احرار ای اخذهم قهرا وتملک علیهم ویقال اخمرنی کذا وکذا ای اعطینه هبة وملکنی ایاه باخمری جاییست در بادیه که ابراهیم بن عبد الله بن الحسن بن الحسن بن علی ابن ابی طالب در وی خفته است خنور مثال تنور کفتار وسختی خنجیر دشنه کارد خنجورة ناقة بسیار شیر خناجر خور زمین پست وبر رودی سنور زدن یقال طعنة نخارة ای اصاب جوف خوران روده سنور خوار بالضم بانگ گاو ومنه قوله تعم عجلا جسدا له خوار خوره شکستن کرما وضعف وشکستگی آوردن مز عع ف آص م استخاره نیکوئی جستن وبانگ کنانیدن صیاد آهو بره را تا مادر او نزدیک وی آرد وصید کند اخاره بر گردانیدن سنور را از راهی که میرود براه دیگر خور بفتحتین سستی رجل خوار رمح خوار ارض خوارة وزم ناقة خواره بسیار شیر خوره خیر نیکو ونیکوئی ونیکوتر ویقال فی قوله تعم ان ترک خیرا ای مالا رجل خیر وامرأة خیرة کلاهما بمعنی ... نیکو کار خیار گزیده کان خلاف شرار وگزین وخیار تره واین معرب است خیار جمع خیره وهی الفاضلة من کل شیء

خضار

خطر

خفر

خلر

خمر

خنر

خنجیر

خور

خیر

قوله تعالى اولئك لهم الخيرات وقال الله تعالى فيهن خيرات حسان وقال الاخفش لما وصف به وقيل فلان خير اشبه الصفات فدخلوا فيه الها للتو
والمونث ولم يريدوا به افعل فان اردت معنى التفضيل قلت فلان خير الناس ولم تقل اخير وفلان خير الناس ولم تقل خيرة ولا يثنى ولا يجمع لانه
في معنى افعل خير بالكسر كرم و نيكوكاري خيره نيكوئي و هو اسم من قولك خار الله في هذا الامر خيره بتحريك اليا كزيد و هو اسم من
اختاره الله اي اصطفاه ويقال استخر الله يخر لك ويقال محمد خيرة الله بسكون اليا و بتحريكها اختيار بركزيدن تخير مثله مختار كزيده
وكزيدن و تصغيره مختار احد بحذف تا استخاره نيكوئي جستن تخير اختيار يكي دادن خيري بكسرتين خير و معرب است

فصل الدال

دبر كوه مكيت انكبين لا واحد له دبور جمع ويقال للزنابير ايضا دبر ومنه قيل لعاصم بن ثابت الانصاري حمي الدبر وذلك ان المشركين
لما قتلوه ارادوا ان يمثلوا به فسلط الله عليهم الزنابير الكبار تابر الدارع فارتدعوا عنه حتى اخذه المسلمون فدفنوه ويقال جعلت كلامه
دبر اذني اي تصاممت عنه ومنه دبارة بلند كردن زمين دبارج ذات الدبر وادي قال ابن الاعرابي وقد صحفه الاصمعي فقال ذات الدبر
باليا دبر بضمتين و سكون الوسط ايضا سپس پشت خلاف قبل قوله تعالى ويولون الدبر اي الظهر جعله للجماعة كما قال الله تعالى
لا يرتد اليهم طرفهم دبر الليل آخر شب دبير قبيلة از بني اسد دبر بالكسر مال بسيار يقال مال دبر و اموال دبر يستوي فيه الواحد
والجمع والمثنى رجل ذو دبر بسيار مال و بسيار آب و زمين دبرة خلاف قبله يقال ليس لهذا الامر قبلة ولا دبرة كار ربي پشت و دبرة
دبرة بفتحتين هزيمت در جنك و هي اسم واحدة دبر و ادبار مثل شجرة و شجر و اشجار دبر پشت و ريش شدن ستور يقال منه دبر
البعير بالكسر و ادبره القتب دبرى بفتحتين و بضمتين سپس ايند يعني دير كار و يقال فلان لا يصلي الصلوة الا دبريا اي في آخر وقتها
يكي از منازل قمر و ان پنج ستاره است در ثور دابر سپس رونده و تير بيرون جسته از كمان و خلاف خاتر از قداح قامر مدابر خلاف و نداين
قدلح و قطع لعلها بوهما اي اخر من بقي منهم دابرة اخر ريك توده و پاشنه مردم و پنجم انكشت كه بر پاي مرغان برايد بر تر از ديكر ها
و ناخن كه بر بازوي ستور برايد و نوعي از بند ها كشتي رجل ادابر مرد قاطع رحم وانكه سخن كسي نشنود و دبير ريسمان كه بر كشند بوقت
رشتن سپس و دبير قبيل انكه فروتر از ان وقت پيچيدن بود و يقال فلان ما يعرف قبيلا من دبير و فلان مقابل مدابر اذا كان محض من
ابويه قال الاصمعي اصله من الاقبالة والادبارة و هو شق في الاذن ثم يفتل ذلك فاذا اقبل به فهو الاقبالة واذا ادبر به فهو الادبارة
والجلدة المعلقة من الاذن هي الاقبالة والادبارة وكانها زنمة والشاة مدابرة و مقابلة و ناقة ذات اقبالة و ادبارة و قد ادبرتها و
قابلتها دبار بالضم نام روز چهار شنبه كه در قديم ميكفتند دبار بالفتح هلاكي مثل الدمار دبار بالكسر جمع دبارة يعني كرد زمين
زميني ديه يعني المشارة في المزرعة و يقال ايضا فلان يأتي الصلوة دبارا يعني بعد مضى الوقت دبور بالفتح باد پس پشت دبور
جو هر دبير شدن و سپري امدن تير از كمان و بردن يقال دبر به اي ذهب به و يقال هيهات ذهب كما ذهب امس الدابر و پيش
سخن قوله تعالى والليل اذا دبر و قرئ ادبر اي تبع النهار قبله و يقال قبح الله ما قبل منه و ما دبر و روايت كردن از كسي بعد از مرك وي يقال دبرت
الحديث عن فلان اي حدثته عنه بعد موته و سپس شدن باد دبور زده شدن كسي يقال دبر القوم فهم مدبورون
يستعمل مجهولا دبر بضمتين موضعي است ادبري منسوب بوي ادبار پس رفتن و دبور امدن نقيض اقبال و ادبر الرجل اذا دبر بعيره
ادبر لعب جرين تكى مدابرة دشمني كردن با كسي استدبار خلاف استقبال تدبير پايان كار نكريستن و بنده را از پس مرك خود ازاد
كردن و حديث روايت كردن تدبر انديشه كردن تدابر پشت دادن قومي از يكديكر

دثر مال بسيار يستوي فيه الواحد والجمع
يقال مال دثر و اموال دثر و عسكر ثر بالفتح مثله اي بالكثرة دثار جامه برين و هو ما فوق الشعار تدثر پوشيدن دثار و برامدن
كشن بر ماده و بر جستن مرد بر پشت اسب بروقت بر نشستن دثور ناپديد شدن نشان تدا ثر مثله دثور بالفتح مرد بي نام و خواب
ناك و دثر الطائر اي اصلح عشه

دجران مرد نشاطي قيرتيه و يقال هو جران دجر بالتحريك حيران شدن عن كراع قوم دجاني
اي حياري

دجور تاريكي ليلة دجور شب تاريك

دحر راندن و دور كردن عن بعضهم قوله تعالى مذموما مدحورا اي مقصى

دخور خوار شدن عن بعضهم ادخار خوار كردن

دخدار جامه سپيد در بخت بسته معرب تخت دار

در شير و غنيمت
و نيكوئي و كار نيكو و باريدن باران و جريان يقال في الذم لا در دره اي لا كثر خيره و يقال في المدح لله دره اي عمله و خير هو لله
دره من رجل نا قة درور بالفتح و دار بسيار شير نوق درر مثل كافر و كفار فرس درير اسب تيز رو دره دره بالضم مرواريد
بزرك درر و درر و دران ج كوكب دري بالضم و الكسر ستاره روشن دره بالكسر اين زدن و دبيار ريز شير و درواني و كري و
رواني بازار و ريزندكي باران و يقال الساق درة اي استدرار المحرى في الجمع درر بالكسر سماء مدرار و سحاب مدرار و درار
و يقال هما على درر واحد بالفتح اي قصد واحد و نحن على درر الطريق اي على قصده و درر الريح ايضا مهبها درور بالضم نسبار

آمدن شیر از پستان عع ف آض ۲ ویقال درت حلوبة المسلمین ای فیئهم ادرار روانشدن شیر یقال ادرت الناقة فهی مدرة اذا
درلبنها والریح تدر السحاب دنشدرته ای تستحلبه قال الاموی استدرت المعزی ارادت الفحل ویقال ایضا استدرت المعزی استذرات
من المعتل بالذال المعجمة دردر بضمتین تیزیهای دندان کودک دردار درختی دردور کرداب کرغرق کند وقولهم ده دربن وسعد القین
من اسماء الکذب والباطل ویقال ان اصله کان سعد القین رجلا من العجم یدور فی مخالیف الیمن یعمل لهم فاذا کسد قال بالفارسیة ده بدرود
کانه یودع القریة ای انا خارج غدا ویقول ذلک لیستعمل فعربته العرب وضربوا به المثل فی الکذب وقالوا اذا سمعت بسری القین فانه مصبح
دسار میخ کشتی دسر بالسکون والحرکة مثال عسر قوله تعالی علی ذات الواح ودسر دسر سپوختن نیزه ودور کردن وسنه رجل مدسر
دوسر شتر بزرگ هیکل دوسره مونث منه ونام لشکر نعمان بن المنذر ویقال جمل دوسری ودوسرانی کانه منسوب الیه **دعر**
بفتحتین بتاهی ودود کردن چوب عع ک آف ۲ ومنه عود دعر بالفتح والکسر ای ردی کثیر الدخان وحکی الغنوی عود دعر
مثال صرد زند اذکر الذی لایوری ومنه اخذت الدعارة وهی الفسق والخبث یقال هو خبیث داعر وخبیثة داعرة داعر ایضا کشن بسیار نتاج
ینسب الیه الداعریة من الابل **دعثرة** ویران کردن مدعثر ویران شده وفی الحدیث لاتقتلوا اولادکم سرا انه لیدرک الفارس
فیدعثره ای یهدمه ویطحطحه یعنی بعد ما صار رجلا دعثور بالضم حوض کرده اکره براورده **دغرة** ربوده کرفتن چیزی وفی الحدیث
لاقطع فی الدغرة دغر سپوختن وفی الحدیث علام تعذبن اولادکن بالدغر وهو ان ترفع لهاة المعذور وقولهم دغری لاصفی ای
ادغروا علیهم ولاتصافوهم ویقال دغرا لاصفاء مثل عقری حلقی وعقرا حلقا **دغمرة** درامیختن خلق دغمری ودغمری
بفتحتین خوبیهای درامیخته بد مدغمر پنهان **دفر** کند یقال دفرا له ای نتنا له ام دفر نام دنیا وسختی وبلا یادفار در دشنام
کنیزک ومانندان کویند مبنی بر کسره بمعنی یادفره **دفتر** معروف **دقارير** سخنهای دروغها واحده قرارة بالکسر ویقال
فلان یفری الدقاریر ای الاکاذیب والفحش ورجل دقرارة ای نمام وفحاش دقرار وقرارة ازار کشتی بانان دقری نام روضة **دمار**
هلاکی تدمیر هلاک کردن وهلاکی افکندن برکسی وچشم دور کردن صیاد در کاره تا شکاری بوی او دا نشناسد دمور بی دستوری بجا
درامدن عع ف آض ۲ تدمر نام شهری بشام یربوع تدمری کلاکموش خرد کوتاه **دینار** م واصله دنار بالتشدید فابدل من احدی
حرفی تضعیفه یاء لئلا یلتبس بالمصادر التی تجیء علی فعال بالکسر کقوله تعالی وکذبوا بایاتنا کذابا الا ان یکون بالهاء فیخرج علی اصله مثل
صناره ودنامه لانه امن من الالتباس مدنر اسب باخالها **دار** سرای قال الله تعالی ولنعم دار المتقین وذکر علی معنی المثوی والموضع
کما قال الله تعالی نعم الثواب وحسنت مرتفقا فانث علی المعنی ادور بالهمز جمع القلة دیار ودور جمع الکثرة والدارة معروف وهی اخص من الدار
وایضا خرمن ماه ودار القرطا التر دیار ودوری کسی یقال ما بها دیار ودوری ای احد واصله دیوار فالواوا اذا وقعت بعدها یاء ساکنا
قبلها فتحة قلبت یاء وادغمت مثل ایام وقیام دور دوران کردن عع ف آض ۲ اداره متعد منه تدویر کلک یقال دوره ومدور کردانید
چیزی را یقال دوره مداوره معالجه کردن دواری دوزکار داری بوی فروش وهو منسوب الی دارین وفرضة بالبحرین فیها سوق یحمل
الیها مسک من ناحیة الهند وفی الحدیث مثل الجلیس الصالح مثل الداری ان لم یحذک من عطره علقک من ریحه وخداوند نعمت دائره خط کرد یقال
فی الفرس ثمانی عشرة دائرة ودوائر قوله تعالی علیهم دائرة السوء دوائج مدارة نوعی از دلوها دوار بالضم نام بت وقد یفتح وکشتن سر یعلی
یقال دیر بالرجل ای اصیب بالدوار دیر کلیسا ترسایان واصله الواو دیارج دیرانی صاحب دیر قال ابن الاعرابی یقال للرجل اذا
راس اصحابه هو راس الدیر **دهر** روزکار دهور ج وهمیشه فرود امدن یقال دهرهم امر بفتحها دهر دهاریر روزکار سخت و
دهر داهر کقولهم لیل لائل وابد ابد وابید ویقال لا اتیک دهر الداهرین یعنی همیشه وفی الحدیث لاتسبوا الدهر فان الله هو الدهر لانهم
کانوا یضیفون النوازل الیه فقیل لهم لاتسبوا فاعل ذلک بکم فان ذلک هو الله تعالی ویقال ما ذاک بدهری ای عادتی وما دهری
بکذا ای ما همتی کذا دهری بالضم سالخورده دهری بالفتح انکه عالم را قدیم کوید دهوره کرد کردن یقال دهورت الشیء اذا
جمعته ثم قذفته ویقال هو یدهور اللقم اذا کبرها **اذار** براغالاشیدن کسی را برکسی ذار دلیری کردن یقال ذئرت
علیه ودمیدن وکراهت داشتن چیزی را وعادت کردن بچیزی یقال ذئر برای اعتاده عع ک آف ۲ وفی الحدیث ذئر النساء علی ازواجهن
یعنی نغون واجتران ونشزن امراة ذائر مثلا هما ای ناشزه ذئرة ای کربهة ناقة مذائر ناقه که چون بچه بزاید از او بکریزد و
نفرت اید وش **ذبر** نبشتن مثل زبر عع ف آض ۲ وک ۲ **ذخر** ذخر بالضم یخنی نهادن عع بفتحهما اذخار رسته
اذخر کیاهی است که انرا کوم خوانند **ذر** مورچه ذرج وابطم نام مردی ابوذر کنیه یکی از صحابه ذرور پراکندن
عع ف آض ۲ ذریر بالضم فرزندان ذراری ج زیانج ذرور ذریره داروی پراکنده اذره ج ذرور بالضم برامدن افتاب ونبات

د س
د عر
د عثر
د غر
د غم
د فر
د فن
د ر
د نر
د و
د هر
ذ ر
ذ خ
ذ مر

يقال ناقة مذار اى بذرها ارحم

عم ف آض ؟ مذاره ذاربد خوشدن ناقه يقال فى فلان ذرار اى اعراض غضبا **ذعر** ترسانيدن عم بفتحها ذعر بالضم اسم فيه
وتبذ ؟ فهو مذعور وامراة ذعور بالفتح زن ترسنده از تهمت ناقة ذعور انكه بر پستان او دست بهند خو بشتن در كشد
ذوالاذعار نام ملكى از ملوك يمن **ذفر** بوى تيز خوش و ناخوش و بوى امدن عم ك آف ؟ ورجل ذفر اى لهصنان وجنث ويج
سك اذفر مشك تيز بوى ذوضد فره مرغزار بو يا ذفرى بالكسر پس كردن وبس كوش شتر كه خوى كند يقال هذه ذفرى اسيلة
بلا تنوين لان الفها للتانيث وبعضهم ينونه فى النكرة ويجعل الفه للالحاق بدرهم والجمع ذفريات وذفارى بفتح الراء وهذه الالف
فى تقدير الانقلاب عن اليا ومن ثم قال بعضهم ذفار مثل صحار قال ابو زيد بعير ذفر بالكسر مشددة الراء اى عظيم الذفرى
وناقة ذفرة والذفر الشاب الطويل التام الجلد والذفراء عشبة خبيثة الرائحة لا يكاد المال ياكلها عن يعقوب فالكتيبة ذفراء
اى انها سهكة من الحديد وصدئة **ذكر** نره مذاكير جمع على غير قياس فرقا بين الفحل والعضو نر ذكور ذكران ذكارة جمع على غير قياس
مثل حجر وحجارة واهن پولاد وپولادرك وطاشدان خلاف الانيث ذكور البقل تره كه درازو سطبر شود سيف ذكر ومذكر شمشير
اباداره مذكرة ماده شتر مانند نر در خلق وخلق ذكرة الرجل والسيف بالضم تيزى مرد وشمشير وفى الحديث انه يطوف فى ليلة على
نسائه ويغتسل من كل واحدة منهن غسلا فسالته عن ذلك فقال انه اذكر يعنى احد رجل ذكير وذكور نيكو ياد كيرنده تذكير بنرى باره
منسوب كردن خلاف التانيث ذكر ذكرى ذكرة ياد كردن عم ف آض ؟ ذكر ايضا اوازه وثنا قوله تعالى ص والقرآن ذى الذكر اى ذى
الشرف ويقال كم الذكرة من ولدك اى الذكور ويقال اجعله منك على ذكر بالضم اى على ذكر منه تذكر ياد اوردن اذكار ياد دادن وپند دادن
مذكر زن پسر زاينده مذكار زن كه همه پسر زايد تذكير ياد دادن وپند دادن اذكار ياد اوردن تذكره ياد كار يذكر بطنى از
قبيله ربيعه **ذمر** ذمر مثال كبد وكبد ذمير ذمر مثال فلز دلير وجمع ذمرا ذمار ذمر برانگيختن بجنك وبانك كردن شير عم ف آ
ض ؟ تذامر يكديكر را برانگيختن بحرب يقال فلان حامى الذمار اى اذا ذمر وغضب حمى ذمار بالكسر انچه سزاوار بود نكاه داشتن
بر مرد ويقال اقبل فلان يتذمر كانه يلوم نفسه على فائت وظل يتذمر على فلان اذا تنكر له واوعده تذمير دست در فرج شتر ابستن
كردن تا بداند بچه روى نر است يا ماده مذمر بالفتح كتف تا بن كوش **تذئيب** پستان شتر ببركين آلودن تا بچه شير نخورد
وسياه كردن علف دندان اى يقال ذبر فوه مجهولا **فصل الراء** **ربر** ديد در مغز استخوان تباه شده وكذا خنزا اذا
لاغرى ادارة تنك كردانيدن مغز را **فصل الزاء** **زئر** زئير بانك شير وغريدن وى زأر زار بسكون الهمزة وتحريكه كذلك
عم ف آ ك ؟ وبالعكس ايضا والنعت اسد زائر وزئر زار غريدن شير زاره بسكون الهمزة بيشه **زبره** بالضم اهن پاره زبر
بضمتين وفتح ع ج وكتف مرد وشير ودو ستاره روشن از برج اسد ازبر مرد بزرك كتف وكلك اسد من برانه زبراء نام كنيزك احنف
بن قيس وفى المثل هاجت زبراء وهى كلما غضبت قال الاحنف كلك مضارت مثلا زبر بانك برزدن وباز داشتن وبرا وردن
كرد اكرد چاه بسنك عم ف آض ؟ ونبشتن عم ف اض ؟ وك ؟ ويقال ماله زبر اى عقل زبر بالكسر نبشته زبور بالضم ج وبالفتح
نبشته وهو فعول بمعنى مفعول وكتاب داود ويقال انا اعرف تزبرتى اى خطى وكتابتى زبير نام كوهى كه كليم تشريف تكليم بروى يافته
از حق عز وجل زبر بكسرتين وتشديد الراء قوى وتوانا ويقال اخذت بزوبره وبزابره وبزعبره اى بجميعه قال الزاجر عدت على
زوبره اى بسنت الى بجلتها وكما لها زنبرية نوعى از كشتى زنبور زنبار كبتا نكبين ارض مزبرة زمين زنبور ناك حذفوا الزيادات
تا قالوا ارض معقرة زعبوب ومثعلة اى ذات عقارب وثعالب ازبرار برپاى خواستن موى بر اندام وبچ بر اوردن سك ورستن
پشم وبنات زنبر بالكسر برزه جامه **زنبطره** ثغرى است از ثغور روم **زنبجر** بدخواه وانكه برروى موى بسيار دارد
وانبوه ابو ورش جهل زبعرى كك **زجر** بازداشتن ونهى كردن يقال زجره وازدجره فانزجر وازدجر وفال كوى اكردن يقال
زجرت انه يكون كذا وكذا وراندن شتر عم ف آض ؟ ازدجار باز داشتن وباز ايستادن متعد لازم انزجار باز ايستادن زجرة
نكشتك زدن زنجير بالكسر اسم فيه زجو بالفتح من الابل التى تعرف بعينها وتنكر بانفها **زحير** پيچك شكم زحار بالضم كذلك
عم بفتحهما وك ؟ **زخر** نام مردى زخر پر شدن رود ودريا از آب ومنه بحر زاخر ويقال عرق زاخر اذا كان كريما وكوالله بنات عم
بفتحهما بنو زخر البنات واحد زخاريه بالضم اذا التف وخرج زهره ومكان زخارى البنات جائى كه علف بهم در پيچيده باشد **زر** بالكسر
كويك كريبان وجز آن از ازواج زره فهو رزر زر بن حبيش يكى از قراى تابعين زر بالفتح كويك بستن بيراهن را بر خود عم ف آض ؟ يقال
ازرر عليك قميصك وزره ثلث لغات وراندن وزد الكتائب بالسيف وكريدن حمار مزر بالكسر جز كوفته مزاره يكديكر را كزيدن
زديو برافروخته وسرخ شدن چشم عم ف آ ك ؟ زر زرره بانك كردن مرغ زرزور نوعى از مرغان زداره بالضم نام مردى **زعر** كم موى شدن

وفيه

ذعر ذفر ذكر ذمر ذئب ربر زئر زبر زنبطر زنبجر زجر زحر زخر زر زعر

و فیر زغارة بالتخفیف و نوعی از میوه ها که آن را زالج گویند **زعفران** معروف زعافر ج مثل ترجمان و تراجم زعفرة رنگ زعفران دادن
من بعض شبر سرخ **زفر** بار برداشتن ع ع ف آ ک ۲ ازدفار مثله زفر بالکسر بار و مشک زوافر کنیزکان که در مشک آب کشند زافرة
الرجل یاران و خویشان مرد زافرة السهم نزدیک پیکان از تیر و تیر بکاو در بغتن آواز از شکم و هو ترديد النفس حتی ینتفخ الضلوع
و اول بانگ خر و شهیق آخر آن زفرة بانگ کردن ع ع ف آ ک ۲ زفیر ایضا سختی زفر بالضم میان اسب زفر مهتر و نام یکی از اصحاب
ابوحنیفة **زکرة** بالضم خیک شراب تزکر پر شدن شکم کودک زکریا نام پیغمبر مقصور و ممدودة و یحذف الالف ایضا فان مددت
او قصرت لم تصرف و ان حذفت الالف صرفت مثنی الممدود زکریاوان زکریاوین و الجمع زکریاون و زکریاوین و منسوب الیه زکریاوی
مضاف زکریاوای مضاف مثنی زکریاوی مضاف مجموع یستوی فیه الرفع والخفض والنصب و تثنیة المقصور زکریبان زکریین حرکت
الف زکریا فی الرفع و ابدلت بالیاء لاجتماع الساکنین والجمع زکریون فحذفت ههنا الالف لاجتماع الساکنین و لم تحرک لانک لو حرکتها
ضممتها و لا یکون الیاء مضمومة و لا مکسورة و ما قبلها متحرک فلذلک خالف التثنیة **زمرة** بالضم گروه مردم زمر ج زمر محفف کم
موی و کم مروت شدن زمر بکسر الوسط نعت منه ع ع ن آ ف ۲ زمار بالکسر بانگ کردن شتر مرغ ع ع ف آ ک ۲ یقال زمر النعام ولا یقال
فی الظلیم الا عار یعار زمر نای زدن ع ع ف ا ض ۲ و ک ۲ زمار نعت منه و لا یقال زامر و مؤنثه زامرة و لا یقال زمارة مزمار بالکسر نای
مزامیر ج و فی الحدیث نهی عن کسب الزمارة قال ابوعبیدة تفسیره فی الحدیث انها الزانیة **زمجرة** آواز یقال سمعت لفلان زمجرة
و غذمرة و فلان ذو زماجر و زماجیر **زمخر** نیر ازنی و کلک دراز و باریک و الزمخرة الزمارة و هی الزانیة ظلیم زمخری السواعد شتر
مرغ باریک **زمهریر** سختی سرما زمهرة سرخ شدن چشم از غضب مزمهر مرد سخت خشم و ازمهرت الکواکب ای لمعت **زنار** آنچه
ترسایان برمیان بندند زنانیر ج وایضا سنگریزها و نام زمین **زور** دروغ و هرچه بجز خدای پرستند و بتی که بدان شرک آرند و یقال ما له زور
و لا صیور ای رای یرجع الیه زویر بالتصغیر یاپکار قوم زور بالفتح بر سوی سینه و زیارت کنندگان یستوی فیه المؤنث و المذکر
یقال رجل زائر و قوم زوار و زور و نسوة زور و زور و نسل زوّم و زارات ایضا بالتحریک کروه بکر نکریستن و ازور تنگی سینه اسب
یکی بیرون و یکی در و ازور آمدن زوراء چاه مغاک و زمین دور و قدح و کمان و دجلهٔ بغداد و الزوراء اسم مال کان لاحیحة بن الجلاح
الانصاری ازورار برگشتن از چیزی ازوار و ازورار مثله و قری تزاور عن کهفهم و هو مدغم تتزاور و یقال للجیش ازور و زور زیارة
زواره زیارت کردن ع ع ف ا ض ۲ زورة یکبار زیارت کردن زار باران زدوار زیارت کردن تزویر دروغ آراستن و راست و نیکو کردن
چیزی و گرامی داشتن زائر را مزار جای زیارت و زیارت کردن زور مردی که سخن گفتن و هم نشینی با نان دوست دارد و ابریشم باریکی
رود جامه و با رلبیشه سنور زوار رسن که میان پالان و سینه بند شتر کشند ازورة ج زور مثال [illegible] **زهرة** الدنیا
تازگی و خوبی دنیا زهرة بضم آ و فتح ۲ و سکون ها شکوفه زهرة بالسکون سپیدی و حی از قریش و این نام زن کلاب بن مرة است
نسبت ولده الیها و هم اخوال النبی ع زهرة بحرکات الوسط ستارهٔ م زهو روشن شدن ازهر و بالاکر فتن ان ع بفتحهما ازهر
سپید روی از کرم و جوانمردی و روشن و ماه و گاو وحشی زهراء مؤنث منه و نعت لفاطمة ع لکونها وصفاتها الازهران آفتاب
و ماه ازهار شکوفه بر آوردن نبات والمزهر العود الذی یضرب به ازدهار نگاه داشتن و فی الحدیث ان النبی صلی الله علیه و آله
اوصی ابا قتادة بالاناء الذی توضأ منه و قال ازدهر بهذا فان له شانا ای احتفظ به و لا تضیعه **فصل السین سؤر** پس خورده
اسئار ج اسئار بالکسر پس خورده گذاشتن سار نعت منه علی غیر قیاس لان قیاسه مسئر کما یقال جبار من الاجبار **سبر** میل جراحت
فرو بردن تا غور آن معلوم شود و آزمودن ع ع ف ا ض ۲ اسبار مثله مسبار میل جراحت سبار بالکسر مثله و کل امر رزته فقد سبرته
و استبرته و یقال الحمدث مسبره و مخبره سبره بامداد خنک و فی الحدیث اسباغ الوضوء فی السبرات سبر بالکسر نها دو هیئة مردم یقال
فلان حسن الحبر و السبر یعنی خوب هیئة سابری نوعی از جامهای گرانمایه و فی المثل عرض سابری یقوله من یعرض علیه الشیء عرضا
لا یبالغ فیه لان السابری من اجود الثیاب یرغب فیه بادنی عرض و بهتری خرماها **اسبطرار** بر پهلو خفتن یا زیلدن و بازیدن
شیر وقت جستن اسد سبطر و جمال سبطرات ای طوال و التاء لیست للتانیث و انما هی کقولهم حمامات و رجالات فی جمع المذکر سبطر
مرغی دراز گردن که دائم در آب باشد و ماهی گیر دار را ابوالعیزار کنیت کنند **اسبکرار** تمام بالا شدن دختر و بر پهلو خفتن یا زیر
مسبکر جوان تمام باعتدال رسیده و موی دراز فرو هشته **ستر** بالکسر پرده ستور استار ج سترة بالضم پوشش ستارة بالکسر مثله ستائر
ج ستار نام کوه ستر بالفتح پوشیدن ع ع ف ا ض ۲ استتار نیز پوشیده شدن جاریة مستورة دختر پردگی و قوله تعالی حجابا مستورا
ای حجابا علی حجاب و یراد به الکثافة الحجاب و قیل هو مفعول بمعنی الفاعل کقوله تعالی انه کان وعده مأتیا ای آتیا رجل مستور و ستیر

زعفر
زفر
زکر
زمر
زمجر
زمخر
زمهر
زنر
زور
زهر
سؤر
سبر
سبطر
سبکر
ستر

ای عفیف وجاریة سبیّة عفیفة اسپار ولی وان ده درم سنگ باشد و به بعضی موضع شش ونیم درم سنگ دارند با ختلاف
مواضع اسانیر ج **سجر** تافتن تنور و پر کردن جوی و پر شدن آب اندک تا . و باران ع ف آخ ت یقال سجرت البحار و ابن ابرا
سجره خوانند بالضم سجرة ج ومنه البحر المسجور وسجور هرچه تنور را بدان بتفسانند سجیر یار دوست سجراء ج مسجور شیری که آب
بروی غالب باشد ساجر جای که آب سیل اورا پر کرده باشد ساجور نام جائی و چوب که بر گردن سگ بندند تا از سوراخ رز
نیفتد و در شدن بانگور خوردن کلب سوجر سگ با ساجور سجور سجّر نالیدن ماده شتر از بچه جدا شود لؤلؤ مسجور مروارید بر رشته
کشیده عین سجراء چشم سرخ شده اسجر حوضی که گل و با کیزه باشد انسجار فروهشته شدن موی شعر منسجر ای مسترسل و پیوسته
دفق شتر سنجار بالکسر نام جائی منجبر تمثال سپید سحر بفتحتین و شک از صبح یقال لقیته سحر بغیر تنوین دیدم من
او را این سحر لم تصرفه لانه معدول عما فیه الالف واللام وقد غلب علیه التعریف بلا اضافة ولا الف ولا لام کما غلب ابن الزبیر
علی واحد من بنیه و یقال سِر علی فرسک سحرا یا فتی فلا ترفعه لانه ظرف غیر متمکن وان اردت بسحر نکرة صرفته کما قال الله نجیناهم
بسحر وان صغرت وسمیت به رجلا انصرفا ایضا لانه لیس علی وزن المعدول کاخر سحرة بالضم سحر بیشین یقال اتیته بسحر و بسحرة اسحار در سحر
شدن و بوقت سحر رفتن استحار بانگ کردن مرغ بسحر سحور بالفتح طعام سحری سحر بالضم والتسکین شش استار ج مثل برد و ابراد
و بالفتح والتسکین ایضا والجمع سحور مثل فلس و فلوس و قد تحرک لمکان حرف الحلق مثل نهر و نهر و یقال للجبان قد انتفخ سحره و
السحر ایضا ما لصق بالحلقوم والمری من اعلی البطن و علیه حدیث عائشة توفی رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم بین سحری ونحری
الحدیث و یقال للارنب المقطعة الاسحار والسحور والنیاط وهو علی التفاؤل ای سحره یقطع و بعضهم یقول المقطعة بکسر الطاء
ای من سرعتها وشدة عدوها کانها تقطع سحرها ونیاطها سِحر بالکسر فسون و جادوئی کردن وکل ما لطف ماخذه و دق
فهو سحر و دانستن و فریفتن و با علت کردن ع بفتحهما تسحیر مثله مسحر هو الذی خلق ذا سحر و یقال هو من المعللین ومنه قوله تعالی
انما انت من المسحرین اسحنفار روان و بشتاب خواندن خطبه و فراخی یافتن در سخن بلد مسحنفر شهر فراخ **سخر** بفتحتین و
بضمتین و سخر فسوس کردن ع ک ا ف ت یقال سخرت منه و به وضحکت منه و به وهزئت منه و به سخریة سخری بالضم والکسر
فسوس و قرئ بهما لیتخذ بعضهم بعضا سخریا تسخیر فرمان بردار کردن دیگری را و رام کردن تسخر مثله سخره بالضم آنکه بروی فسوس
کنند سخرة مثال همزة بتحریک الوسط آنکه او بر دیگران فسوس کند و یقال سفن سواخر اذا اطاعت وطابت لها الریح سخبر
بفتح السین والباء نوعی از درخت و یقال رکب فلان السخبر اذا غدر **سدر** بالکسر درخت کنار سدرة یکی سدرات سدرات
سدر ج سدیر نام جوئی و نام کوشکی اسدران اصدران آوردان دو کرانه دوش و کردن سادر سراسیمه و آنکه باک ندارد از
چیزی وی غم و خیره سدر بفتحتین خیرگی چشم از گرما و سرما ع ک آ ف ت سدیف تعمنه و نامی از نامهای دریا سندرة پیمانه بزرگ
سندری نوعی از تیرها و نام شاعری در عرب انسدار مثال انسدال فرو رها کردن موی و شتاب رفتن سمادیر سستی و خواب
آلودگی چشم از مستی میم زائده اسمدرار مثله **سِر** بالکسر راز اسرار ج وفی المثل ما یوم حلیمة بسر یضرب لکل امر مشهور و جماع
و نیز مرد سریرة راز سرائر ج سر النسب خالص و گزیدگی نسب سرارة بالفتح مصدر منه یقال هو فی سر قومه ای فی اوسطهم
سر الوادی بهترین جای در وی اسرة ج و کذلک سرارة الوادی بالفتح سرار ج سرّ بالضم سرر بفتحتین و کسرتین و آنچه بریده شود
از ناف کودک یقال عرفت ذلک قبل ان یقطع سرک ولا تقل سرتک لان السرة لا تقطع وهی الموضع الذی قطع منه السر و یقال
قطع سرر الصبی و جمعه اسرة و جمع السرة سرر بالضم و سرات بالادغام سرة ناف و میان وادی سر بالفتح بریدن ناف ع م د ا
ض ت و نیز زدن بر ناف یقال سره ای طعنه فی سرته و چوب نهادن در میان آتش زنه و ذلک ان تجعل فی طرف الزند عودا تدخله
فی تدخله المقدح به یقال سر زندک فانه اسر ای اجوف و بعیر اسر اذا کانت بکرکرته دبرة سرر بفتحتین کا و اکی اسر میان کاواک
و ناخوانده در زاییده قناة سراء نیزه میان کاواک سِرر بالکسر جائیست نزدیک مکه و در وی درختی است که هفتاد نبی را زیر
آن درخت ناف بریده اند سرّیة بالضم علی فعلیة کنیزکی فراشی وهی منسوبة الی السر وهو الجماع وانما ضمت سینه لان الابنیة
تغیرت فی النسبة کذهری و سهلی بالضم فیهما من دهر و سهل قال الاخفش انها مشتقة من السرور لانه یسر بها سراری ج و یقال
منه تسررت الجاریة و تسریتها کما یقال تظننت و تظنیت سرور شادی مسرة شاد کردن یقال سرنی فلان و سر هو یستعمل
مجهولا سریر تخت اسرة سرر بضمتین و فتح آ ج ومنه قوله تعالی علی سرر متقابلین و بعضهم یستثقل اجتماع الضمتین مع التضعیف
فیرد الثانیة منهما الی الفتح لخفته فیقول سرر و کذلک ما اشبهه من الجمع مثل ذلیل و ذلل و نحوه سریر ایضا قرارگاه سر از گردن و قد

سجر
سحر
سخر
سدر
سر

یعبر به عن الملك والنعمآء بقم سرر سرار بالفتح والکسر خزین شب از ماه مستق من استسر القمر ای خفی شرر بالکسر پوست
سمار روغ وکل وخاك که بروی چفسیده باشد وشکنهای کف دست وپیشانی اسرار ج اسارّ ج ج الجمع وفی الحدیث تبرق اسارير
وجهه والسرار لغة فی السرر وجمعه اسرة مثل حمار واحمرة سرّآء بالمد ضد ضرّآء رجل بر سر مرد نیکوی نیکی کننده رشادمان
کننده اسرار پنهان کردن وآشکارا کردن وهو من الاضداد ودر تفسیر قوله تعم واسروا الندامة لما راوا العذاب هر دو
معنی را گفته اند ویقال اسرّ الیه حدیثا ای افضی قوله تعم واذا اسرّ النبی الی بعض ازواجه حدیثا واسررت الیه المودة وبالمودة
مسارّة نشار درراز گفتن مسرة بالکسر آلت راز ازان ماسوره باشد که بکسروی در دهان گوینده وبکسر در گوش شنونده
باشد سر سور بالضم دانای بزرگ سطر رسته از هر چیز یقال بنی غرسا وغرس سطرا وخط اسطر سطور ج سطر
بفتحتین مثله اسطار ج مثل سبب واسباب اساطیر جمع الجمع وایضا افسانها وبیهودها واحدها اسطورة بالضم واسطار
بالکسر ونبشتن ع ف آض ۲ یقال سطر الکتاب ای کتب واستطر مثله وسطره ایضا صرعه مسیطر برگماشته وبالصاد ایضا
کلان ومشرف مسطار بکسر المیم وبالصاد ایضا شراب ترش سعر افروختن آتش وحرب یقال سعرت النار والحرب هیجتهما والهبتها
وقری واذا الجحیم سعرت بالتخفیف والتشدید للمبالغة ویقال سعر الرجل مجهولا اذا اصابته السموم تسعیر نیك در گیرانیدن ونرخ
نهادن ویقال ضرب هبر وطعن نتر ورمی سعر مسعار مسعر بالکسر فروزینه آتش دبرانگیزنده حرب ودراز ونام مردی وجعله
اصحاب الحدیث مسعرا بالفتح للتفال مساعر الابل ابطها وتنگ جایهای شتران استعار برافروخته شدن آتش وگر وافتادن بمساعر
شتران یقال استعر الجرب فی البعیر اذا ابتدء بمساعره تسعر افروخته شدن آتش سعیر آتش افروخته سوزان ونام بت سعار بالضم
گرمی آتش وسختی گرسنگی وقوله تعم فی ضلال وسعر ای فی عناء وعذاب ودیوانگی ناقة مسعورة ای مجنونة قال الاخفش قوله تع
وکفی بجهنم سعیرا هو مثل دهین وصریع ای مسعورا وسعرت الیوم فی حاجتی سعرة ای طفت قال ابن السکیت یقال سعرهم شرّا
ای وسعهم اسعر نام مردی سعر بالکسر نرخ تسعیر مصدره سعرارة بالکسر گرد آفتاب یعنی ذره سعرة بالضم لون یضرب الی السواد
سعتر زبوده وبالصاد ایضا یسعور اسم موضع او شجر سفر بفتحتین برید نه مسافت اسفار ج وسپیدی روز سفرة
نویسند کان سفر بنبشته اسفار ج قوله تعم کمثل الحمار یحمل اسفارا اسفرة بالضم وبو شرران مسافر سفیر برگ از درخت افتاده خشك
شده ورسول ومیانجی میان قومی سفرآء ج سفر بسکون الوسط جمع سافر وکذلك السفار کراکب ورکاب نبشتن وروی گشادن
زن وخانه روفتن ع ف آض ۲ مسفرة بالکسر جاروب سفارة بالضم خاکروبه سفارة بالکسر میانجی وصلح کردن میان قومی سافر
زن گشاده روی مسافر الوجه آنچه پیدا شود از روی سفور سفر بیرون شدن سافر نعت منه مسافرة سفر کردن سفار مثله یقال
سافر الیه وایضا آهن که بر پشت بینی اشتر نهند چنانکه حکمه مر اسب را سفر بضمتین ج ناقة مسفرة وبعیر مسفر بالکسر اشتر قوی در سفر
اسفار روشن شدن صبح وروشن وتابان شدن رنگ وبروشنائی روز در آمدن وفی الحدیث اسفروا بالفجر فانه اعظم للاجر ای
صلوا الفجر مسفرین ویقال طولوها الی الاسفار انسفار برهنه شدن از موی سفار مثل قطام نام چاهی سفسیر بکسرتین سمسار
وبیان وسپس دو سقر دوزخ سقر بالسکون سوختن آفتاب روی را یوم مسمقر مصمقر روز نیك گرم سکر بالضم مستی سکران
مست مؤنثه سکری وهی ایضا جمع وفی لغة بنی اسد سکرانة للمؤنث سکاری بالفتح والضم جمع سکران سکر بفتحتین مست شدن
ع ع ك آف ۲ ونبیذ خرما قوله تعم تتخذون منه سکرا ورزقا حسنا اسکار مست کردن مسکیر بالکسر بسیار مست شونده سکیر همیشه
مست تساکر مستی نمودن از خود بی مستی سکار نبیذ فروش سکر بسکون الوسط بستن آب ع ف آض ۲ سکر بالکسر بند آب سکور
ایستادن باد ع ف آض ۲ لیلة ساکرة ای ساکنة تسکیر خیره کردن والبعیر تسکر آخر بذراعه حتی یکاد یقتله مسکر مخمور وقوله تع
انما سکرت ابصارنا ای حبست عن النظر وحیرت او غطیت وغشیت وقری بالتخفیف وتفسیره سحرت سکر بالضم والتشدید شکر
معرب واحدها سکرة سمر بفتحتین افسانه وافسانه گفتن ع ف آض ۲ سامر افسانه گوینده وگویندگان چون حاج بمعنی حجاج
ابنا سمیر شب وروز یقال لا افعله ما سمر ابنا سمیر ای ابدا ولا افعله سمیر اللیالی ویقال سمیر هو الدهر ابناه اللیل والنهار ویقال
لا افعله السمر والقمر ای ما دام الناس یسمرون فی لیلة قمرآء سمار بالفتح شیر تنك ونام جائی تسمیر تنك کردن شیر باب ودور کردن
وفی حدیث عمر ما یقر رجل انه کان یطاها ثم یسیر الا الحقت به ولدها فمن شاء فلیمسکها ومن شاء فلیسمرها ای فلیرسلها قال
الاصمعی اراد التشمیر بالشین المعجمة فحوله الی السین وهو الارسال سمرة بالضم گندم گونی وگندم گون شدن ع م بضمها ورك آف ۲
اسمیرار مثله اسمر سمرآء نعتان منه للمذکر والمؤنث اسمران گندم وآب ویقال الماء والرمح سمرة بالفتح وضم المیم درخت طلح سمر سمرات

اَسمہ ج والثالث جمع الفلة وتصغیر اسیمر وفی المثل اشبہ شرج شرجا لو ان اُسَیمرا ونام مردی مسمار بالکسر میخ وبنداهن سُمَیرہ
نوعی از کشتیها اسمهرار سخت وصلب شدن خار وتاریکی یقال اسمهرّ الشوک ای یبس وصلب واسمهرّ الظلام اشتد
واسمهرّ الرجل فی القتال سمهریۃ نیزہ میان دست ویقال هو منسوب برجل اسمہ سمهر غلام سمهدر کودک فربہ ستور
بالفتح وتشدید الواو خفتان از دوال بافتہ ستور بالکسر کو بہ سِنِمّار بکسرتین انکہ خورنق را بنا کردہ نزدیک کوفہ از جہۃ
نعمان بن امرء القیس چون تمام شد او را از بالای کوشک در انداخت وهلاک کرد تا مثل ان کسی دیکر را برنیارد واین مثل شد در عرب
یقال جزاء سنمار سور بالضم پارۂ از شهر اسوار سیران ج وهر ردہ از بنا وجمع سورۃ یعنی سورتهای قران مثل بُسر وبُسرہ ویُعبّر بها
عن الشرف والمنزلۃ ایض کقول النابغہ شعر الم تر ان اللہ اعطاک سورۃ تری کل ملک دونها یتذبذب یرید شرفا ومنزلۃ سور
دیبق الوسطج ویجمع علی سورات بسکون الواو وحرکتها ایض سوری مثل بُشری نام موضعی در عراق سوار بالکسر یارہ اَسورۃ ج
اَساورۃ جمع الجمع وقری فلولا اُلقی علیہ اَساورۃ من ذهب وقد یکون جمع اساور من قولہ تع یحلون فیها من اساور من ذهب
قال ابو عمرو واحدها اسوار تسویر یارہ بر دست نهادن دیکری را تسور بر دست خود نهادن وبر دیوار آمدن قولہ تعالی اذ
تسوّروا المحراب ای تسلقہ سور بالضم سوور بضمتین برجستن ع ف ض ۲ یقال سار الیہ سورۃ بالفتح تیزی وجستن شراب سوی
دماغ وتیزی تب وخشم سلطان سوار عربدہ کر مساورۃ وبکدیکر جستن اسوار بالضم والکسر واحد من اساورۃ الفرس قال
ابو عبیدۃ هم الفرسان والهاء عوض عن الیاء واصلہ اساویر وکذلک الزنادقۃ اصلہ زنادیق واساورۃ ایض قومی از عجم کہ در بصرہ
ساکن شدند چون انجامرہ بکوفہ سَهَر بفتحتین بیداری وبیدار بودن ع ک آف ۲ اسهار بیدار داشتن سُهرۃ من بیت بیدار
ساهور سایہ زمین ساهرہ روی زمین ومنہ قولہ تع فاذا هم بالساهرۃ اسهران دو رک در بینی ستور سیر دوال ورفتن
وراندن لازم متعدّ ع ف آک ۲ تسیار مَسیر رفتن وهو شاذ لان قیاس المصدر من ع ف آک ۲ مفعل بفتح العین وفی المثل سِر
عنک ای تغافل واحتمل وفیہ اضمار کانہ قال سِر ودع عنک المراء والشک سیرہ روش وخوار بار اسنیار خوار بار برداشتن کالامتیار
مسایرۃ برابری رفتن سایرہ ای جارہ فلسابرا وبینهما مسیرۃ یوم تسییر از شهر بیرون کردن سیرہ من بلدہ ای اخرجہ واجلاہ ود
جل از پشت ستور بر کرفتن مُسیّر جامہ با خطها سیّارۃ قافلہ ابو سیارہ کنیہ مردی سیراء بالکسر والمد وفتح ۲ جامہ با خطهای زرد
سایر الناس جمیعهم وسایر الشیء لغۃ فی سائرہ وفی المثل اسائر الیوم وقد زال الظهر یعنی هنوز امید داری از روزی تا زوال بیشین
کذشت واین را در نومیدی استعمال کنند فصل الشین شبر بالکسر بدست اشبار ج شبر بالفتح مصدر ومنہ ع
ف ض ۲ وک ۲ وبکر او دادن کشن بجهۃ کشنی ومال بکسی دادن وشمشیر دادن قال ابن السکیت مصدرہ بالتسکین الا ان نحتاج
حرکہ فقال ع الحمد للہ الذی اعطی الشبر ویروی الخبر کانہ قال اعطی العطیۃ واعطیت المراۃ شبرها ای حق النکاح شبر
بفتحتین عطیہ اشبار عطا دادن تشابر نزدیک شدن دو کروہ در حرب بایکدیکر کوئی میان ایشان اندازۂ شبری ماندہ است
شَبّور بالفتح والتشدید مثال تنور بوق معرب شتر برکشتکی پلک چشم یقال شتر فلان مجهولا وشتر ایض معلوما اشتران
مالک اشتر وپیر او اشتار متعد فیہ انشتار لازم فیہ تشتیر عیب کردن وتنقیص کردن کسی را شنترہ پارہ کردن جامہ بر خود شنار
انکشتان وکوشوارہ واحدها شنترہ بضمتین ذو شناتر نام ملکی از ملوک یمن ومعناہ ذو القرطۃ شجر بالتحریک درخت شجرۃ
یکی وهر چہ ساق دارد از نبات وادی شجیر وارض شجیرۃ وشجراء درخت ناک وواحد الشجراء شجرۃ ولم یات من الجمع علی هذا المثال الا
احرف یسیرۃ شجرۃ وشجراء وقصبۃ وقصباء وطرفۃ وطرفاء وحلفۃ وحلفاء قال الاصمعی واحد الحلفاء حلفۃ بکسر اللام مخالفۃ
لاخواتها وقال سیبویہ الشجراء واحد وجمع وکذلک القصباء والطرفاء والحلفاء مشجرۃ درختستان وهذہ الارض اشجر من هذہ
ای اکثر شجرا منها شجیر بالکسر سر پایہ کازر مشاجر کژ ابها شجر بالضم کذلک واحدها اشجار بالا ک ر شجار ایض قد دنک در وبخ با
تخت وچوب چاہ وداغ اشتر شجیر مردم واشتر بیکانہ وتیر قداح بیکانہ در داوردہ شجر بالسکون شکاف دهن وهو ما بین
اللحیین وباز کردانیدن یقال ما شجرک عنہ ای ما صرفک عنہ وقد شجرتہ عنہ الشواجر ای صرفتہ الصوارف وبہ نیزہ زدن شجرہ
بالرمح ای طعنہ وخانہ را ستون نهادن یقال شجر بیتہ وخلاف افتادن میان قوم وافکندن چیزی را بر سر پایہ اشجار تشاجر
منازعہ کردن دو کروہ باهم مشاجرۃ کذلک وتشاجروا بالرماح ای تطاعنوا وجریدن ستور تمام کیاہ را وبخوردن رسیدن درخت
اشتجار دست را ستون زنخ کردن از اندیشہ مُشجّر جامہ منقش بشاخ وبرک وجز ان شحر بالفتح والکسر ساحل میان عمان وعدن
تشحیر بانک کردن خر از بینی ع ف آک ۲ شخیر بالکسر نام مردی شذر ندساو شذرہ پارۂ از زر ومروارید ریزہ

سمهر
سمهدر
سنر
سنمر
سور
سهر
سیر
شبر
شتر
شجر
شحر
شخیر

ویقال

و يقال تفرقوا شَذَرَ مَذَرَ بفتحتين وكسر الاول تشذر دامن بميان پای کرفتن مردم ودم دکرفتن سک وآماده شدن جنک را و
از بين برنشستن و بيم کردن يقال تشذر القوم في الحرب اى تطاولوا وقول سليمان بن صرد بلغني عن امير المؤمنين ذرو من قول تشذر
لي به من شتم وايعاد فسرت اليه جوادا قال ابو عبيدة لست اشك فيها بالذال وقال بعضهم تشزر بالزاء شود رجاد معرب

شر

شر بك نقيض خير و بد يقال هو شر و شرير و هم اشرار واشراء و بدتر يقال فلان شر الناس ولا يقال اشر الناس الا في لغة رديه ومنها قول امرئ
اعيذك بالله من نفس حرّى وعين شرّى بالضم مثل اصغر وصغرى اى عين خبيثه و بد شدن شرّ شرارة شِرّة بالكسر مثله يقال شررت
يا رجل وشررت بالفتح والكسر وکستردن جامه باقتاب و پنير و کوشت تا خشک شود عمع ف أص ح وكذلك شررت الملح اشره شرا اشارة
انچه بروی پهن کنند پنير ياکوشت وکوشت پاره قديد اشار برج شِرّة بالكسر حرص شرة الشباب اى نشاطه شرارة شررة بالفتح
پاره آتش كه جهد شرار وشرر ج شران بکس ريزه کرد رشبانکاه پيدا آيد شر بالضم عيب يقال ما قلت ذلك لشرك اى لعيبك شرير بالكسر
سخت بد تشرير باقتاب نهادن چيزی را تا خشک شود مشارة خصومت کردن باهم اشرار ببدی منسوب کردن و پيدا کردن شرشرة
کفانيدن و پاره کردن چوب وجزان شواء شرشر بريان خوشکان شراشر کرانيها واحدها شرشرة ويقال القى عليه شراشره
اى نفسه حرصا ومحبة وشراشر الذنب ذباذبه شرشر بکسرتين وفتحتين کياهی قيل للاسدية ما شجرة ابيك قالت الشرشر وقطب

شزر

جشر وغلام اشر شزر بد بنال چشم نکريستن از غضب وتکبر يقال نظر اليه شزرا وفي لحظه شزر بالتحريك وتشازر القوم اى
نظر بعضهم الى بعض شزرا وباشکونه تافتن ريسمان يقال حبل مشزور وغزل مستشزرات وچپ وراست زدن نيزه کردانيدن

شصر

آسيا نسوی راست يقال طحنت بالرحى شزرا اذا ادرت يدك عن يمينك شيزر بالفتح شهری شصر دوواد ودوختن و
دوختن چشم بازنو که عم ف أص ح واز دن کرانهاى فرج ناقه بحهه عليه شصار بالكسر از دکهای آن شصر بفتحتين آهوبره
شاصر کذلك قال ابو عبيده وغيره هو ولد الظبى ثم خشف ثم شادن اذا اطلع قرناه ثم شصر اذا قوى وتحرك شصرة مونث منه ثم جذع ثم

شطر

ثنى ولا يزال به حتى يموت شطر سوى يقال قصدت شطره اى نحوه ومنه قوله تعالى فول وجهك شطر المسجد الحرام
ونيم چيز يقال احلب حلبا لك شطره اى نصفه ودو پستان پيش يا پس از چهار پستان شتر وکاو واشطر ج ودوشيدن دو
پستان وماندن دو ديکر وقولهم فلان حلب الدهر اشطره اى ضروبه من خير وشر ويقال شطر بصره يشطر شطورا کانه ينظر
اليك والى آخر مشاطرة بکينه پستان دوشيدن ومال را بد و نيمه کردن باکسى تشطير کذلك ناقة شطور وشاة شطور انکه يک
پستان او درازتر باشد از ديکری يا يک از وی خشک و يک با شير بود ويقال ولد فلان شطرة بالكسر يعنى نيمه نر ونيمه ماده

شظر

شطور شوخی کردن عم ف أص ح شاطر شوخ وبی باک وشطر عنى فلان اى نای وبنى شطر بضمتين اى بعيده شطارة بالفتح

شعر

بی باک شدن عم ف أص ح وبضمتهما قدح شطران اى نصفان شطير دور و غريب رجل شنظير وشنظيرة بالكسر فيهما بدخوى
امرأة شنظيرة ويقال شنذيرة بالذال المعجمة لغة فيه او لثغة شعر موى واحدها شعرة اشعار شعور ج اشعر بسيار موى اندام
وموی کرد اکر دسم ستور اشاعر ج ونيز قبيلة از يمن و نسبت بوی اشعری ويقال جاءتك الاشعرون بحذف ياء النسب اشاعر
الناقة موبهای کردکرد فرج ناقه شعرة بالكسر موى زهار زن خاصة شعير جو شعيرة يکدانه و دنباله کارد وشمشير وجز آن وقربانى
حج وانچه بروی نشانی باشد از جهت حج و عبادت شعائر ج وقيل واحدها شعارة بالكسر مشاعر انجا که قربانی کنند و پنج حواس و
المشعر الحرام يکی از مشاعر حج وبكسر الميم لغة فيه شعار بالكسر جامه که بر تن ساید چون پیراهن وازار و مانند آن و نشانی اهل حرب
که يکديکر را بدان شناسند شعار بالفتح درخت ارض كثيرة الشعار زمين بسيار درخت اشعار خون آلود کردن کوهان شتر قربانی
يقال اشعر الهدى و برجای چفسیدن ازار ويقال اشعر فلان همّا اى لزق بمكان الشعار من الثياب بالجسد شِعر بالكسر معروف
اشعار ج ودانستن عم ف أص ح يقال شعرت به اى فطنت له ومنه قولهم ليت شعرى كا شكی دانستمی شاعر شعر کوی ودريابنده
وداننده شعرا ج على غير قياس قال الاخفش الشاعر مثل لابن وتامر اى صاحب شعر وسمى شاعرا لفطنته وما كان شاعرا وقد شعر
بشعر بضمهما ويقال ما رايت قصيدة اشعر منها متشاعر شعر فروشنده مشاعرة نبرد کردن بشعر باهم و باهم خفتن در يکجامه
شعر چيره شدن بشعر بر ديکری عم ف تعنيهما يقال شاعرته فشعرته اى غلبته بالشعر وشاعرته اى نامت معه في شعار واحد استشعار
پنهان داشتن ترس در دل اشعار دنباله ساختن کارد را واکاهانيدن وجامه پوشانيدن و فرو کرفتن عشق کسى را به بيمارى يقال
اشعرته فشعر اى ادريته فدرى واشعره الحب مرضا واشعره فلان شرا اى غشيه به وموى برآوردن بچه در شکم وفي الحديث ذکاة
الجنين ذکاة امه اذا اشعر وهذا كقولهم انبت الغلام اذا انبت عانته شِعرى بالكسر ستاره روشن که بعد از جوزا برآيد شعريان

یکی این ستاره که شعری عبور خوانندا ورا و دوم شعری غمیصا آنکه در ذراع برآید شعراء نوعی از شفتالو واحده وجمعه شعراء
ویقال للرجل اذا تکلم بما ینکر علیه جئت بها شعراء ذات وبر وعور مکس ویقال داهیة شعراء وداهیة وبراء هرچه از مردم و
سبع بلا رسد شعراء ایضا درختستان شعران نام کوهی بموصل بسیار درخت شعرورة بالضم باد رنگ ریزه شعار برج وایضا
نار بجه لا واحد لها من لفظها یقال لعبنا الشعارير وهذا لعب الشعارير ویقال ذهب القوم شعارير ای تفرقوا شو بعو ای مردی

شغر شغور پای برداشتن سگ بوقت میزیدن وخالی ماندن شهر از مردم یقال بلدة شاغرة برجلها وذلک اذا لم
تمتنع من غارة احد وبیرون کردن کسی را از جای عم بفتحهما یقال شغرت بنی فلان من موضع کذا ای اخرجتهم اشغار المنهل
دور کی اجوار از راه اشغار العدد بسیار شدن عدد وفراخی آن ودور شدن در بیابان یقال اشتغر فی المفازة تشغر رفتن شتر
با غایت جهد وامکان شغار بکسر الشین نکاح جاهلیت وهو ان یقول الرجل لآخر زوجنی اختک او زوجک اختی علی ان صداق
کل واحدة منهما البضع الاخری ونهی عنه فی الحدیث لا شغار فی الاسلام وتفرقوا اشغر بغر پراکنده بدند هر یکی وهما اسمان

شفر جعلا اسما واحدا وبنیا علی الفتح شفرة کارد بزرگ وتنگ ده ونیری شمشیر خادم وفی المثل اصغر القوم شفرتهم ای خادمهم ویقال
ما بالدار شفر ای احد شفر بالضم کرانه هر چیز چشم که مژه بروی روید اشفار جمع شفر شفیر کرانه وادی وجز آن شفر الرحم وشافرها کرانهای
وی یربوع شفاری موش دشتی که بر گوش موی دارد مشفر بالفتح شتر وفی المثل اراک بشر ما احار مشفر ای اغناک الظاهر عن سؤال
الباطن واصله فی البعیر مشافر الحبشی مستعار منه شنفری نام شاعری وفی المثل اعدی من الشنفری وهو من العدائین اشفرار

شقر پراکنده شدن شقرة سرخ سپیدی اشقر نعت منه واسب سرخ فش ودم وانرا که فش ودم سیاه باشد ودیگر جاها سرخ کمیت
خوانند بعیر اشقر شتر سخت سرخ موی شقراء ماده آن نام درع بچه خود را کنیت شقر بکسر الوسط لالی شقرة قبیله از بنی
شقری بفتح القاف منسوب بوی اشاقر قبیله از بنی مشقر بفتح القاف حصاری است در بحرین شقور بالضم حاجت وهو عند
الاصمعی بالفتح قال ابو عبیدة الاول اصح لان بالضم بمعنی الامور اللاصقة بالقلب المهمة له الواحدة شقر وبالفتح بمعنی النعت

شکر شقاری بالضم والتشدید وفتح الراء گیاهی شکر بالضم سپاس داشتن وثنا گفتن منعم را بسبب نعمت عم من ۲ یقال
شکره وشکر له وباللام افصح وقوله تعالی ولا نرید منکم جزاء ولا شکورا یحتمل ان یکون مصدرا وان یکون جمعا کبرد وبرود کفر
وکفور شکران سپاس داشتن خلاف کفران تشکرت له ای شکرت له شکور ستور ماندک علف پسندکننده واندک پذیر
شکر فرج زن اشکار سخت ناشدن باران واشکرت السماء ای اشتد وقعها و پر شدن پستان از شیر شکر بالتحریک پر
شدن عم کآف ۲ ناقة شکرة نعت منه واز بن درخت بر دمیدن شاخ یقال شکرت الشجرة تشکر شکرا ای خرج منها الشکیر
وهو ما ینبت من اصل الشجرة یعنی شاخهای ریزه که از بن دروید وموی ریزه اشکار خداوند ودوشنده شتران پر شیر شدن
هذا زمن الشکرة وقت پر شیر شدن ستور بل شکاری رعم شکاری وضرة شکری اذا کانت ملأی من اللبن شیکران گیاهی

شمر شمر بالفتح خرامیدن در رفتن عم ف ا ص ۲ نغمیر دامن بر زدن یقال شمر ازاره وشمر عن ساقه وشمر فی امره ای خف شمر
بالفتح والکسر مرد چالاک خویشتن درچیده انشمار تشمر آماده شدن کار را وبشتاب رفتن است ناقة شمیر وشمر به سریعة

شمخ شاة شامر پستان بر شکم چفسیده شمر نیم شب سخت شمیخر کوه بلند شمیدز بالذال المعجمة اشتر تیز رو شمیدزه مؤنث

شمل شنار بالفتح عیب وعار اشاره بدست باز نمودن یقال اشار الیه وفرمودن یقال اشار علیه شورة اشتیار انگبین چیدن
مشار خانه زنبور که از وی انگبین گیرند مشور انگبین گرفتن شوار بالفتح رخت خانه ورخت بار وفرج مرد وزن وهیئة ولباس

شوع شاره مثله نشویر خجل کردن واشاره کردن ورهنه کردن عورت یقال ابدی شواره ای عورته ستاره ملک کردن میش شور
ایضا عرضه کردن ستور بفروختن مشوار بالکسر نخاس ستور یقال ایاک والخطب فانها مشوار کثیر العثار نفقاع بن شور نام
مردی اشتیار ایضا فربه شدن ستور یقال جاءت الابل شیارا ای سمانا وشار الفرس ای سمن وحسن فرس شیر سمین وجمل
شیار ای سمین مثل صیده وجیاد شیار نام روز شنبه مشورة بسکون الشین وضمها شوری کنکاش کردن مشاوره کذلک
استشاره کنکاش جستن وفربه شدن شتر مستشیر کشنی که آبستن داند بکری بداند تشور خجل شدن ویقال انه لحسن الصورة
والشورة وهو صیر شیر ای حسن الصورة والشارة وهی الهیئة وفلان خیر شیر ای صالح للخیر وللشورة شهره شهر یکند
بیر بر را سال شها برج شهر بگاه اشهار معروف کردن وبگاه بجای بودن رتد اشهر ای اتی علینا شهر قال ثعلب اشهر ما
ای دخلنا فی الشهر شاهره ماهیانه کردن شهر شهرة بالضم آشکارا کردن عم بفتحهما وشمشیر بر کشیدن از نیام اشتهار آشکار

کردن

صبر

کردن تشهیر مثله رجل شهذارة بالکسر مرد بسیار کار با الذال و با الذال **فصل الصاد** صبر شکیبائی کردن و باز داشت کردن
کسی را از جهة کشتن یا بجهة سوگند دادن و در ع ف ن آ ق ت قوله تعالی واصبر نفسك مع الذین الآیة وقال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم
فی رجل امسك رجلا وقتله اخر اقتلوا القاتل واصبروا الصابر ای احبسوا الذی حبسه للموت حتی یموت یقال قتل فلان صبرا
وحلف صبرا اذا حبس علی القتل حتی یقتل او علی الیمین حتی یحلف اسار باز داشتن مصبورة وکنده تیرداشت یعنی کشتن
نصبر خود را بستن باز داشتن اصطبار و مثله صنبر بد رفتار و بر سپید بر هم نشسته که سار د صبر بالضم ج صبر صبارة مله هاد
کردن و بد رفتاری دادن ع ف آ ق ت صبر بکسر الوسط داروی تلخ یعقوب عن الفراء الاصبار العصائب البیض الواحد صبر وصبر
بالکسر والضم و یقال اخذها باصبارها ای جمیعها اصبار الاناء کرانهای آب جام واحدها صبر بالضم و یقال ادهقت الکاس
الی اصبارها واصمارها الاصمعی اذا لقی الرجل الشدة یقال لقیها باصبارها یعنی سختی دید تابلیهای آن صبر بالضم بعیر ارسلها تا
و کرانه و سطبر هر چیز و زمین سنگریزه ناک ام صبار بالفتح والتشدید زمین سنگ ناک سوخته و یقال فلان وقع فی ام صبور
ای فی امر شدید صبارة الشتاء سختی سرمای زمستان صبرة جاش صباره سنگها صنبور درختیکه بن تنها که از پوست رفته و ساق
باریک کرده و مرد فرد بی برادر و فرزند و ناودان حوض و ماشوره که بر دهان نهند و بدان آب برکشند از خنور صنابر الشتاء
سختیهای سرما صنبر بکسرتین و سکون الباء مع تشدید النون کلک و روزی از روزهای عجوز و فتح النون ایضا وهو افصح واصح

صحر

صحراء بالفتح ممدود دشت و کشادگی و هی غیر مصروفة وان لم تکن صفة للتانیث ولزوم حرف التانیث له وکذلک فی بشری تقول
صحراء واسعة ولا تقول صحراءة فتدخل تانیثا علی تانیث صحاری بفتح الراء وکسرها ج صحراء و کذلک و هم چنین هر فعلاء ممدوده
که مونث افعل نباشد چون عذراء و حبراء و ورقاء که نام مردی است جمع وی بر وزن فعالی بفتح وکسر لام و فعلاوات آید وهی فی
الاصل صحاری بالتشدید لانك اذا جمعت صحراء ادخلت بین الحاء والراء الفا وکسرت الراء کما تکسر ما بعد الالف فی الجمع کمساجد
وجعافر و غیرهما فتنقلب الالف الاولی التی بعد الراء یاء للکسرة التی قبلها وتنقلب الالف الثانیة التی للتانیث ایضا یاء فتدغم
ثم حذفوا الیاء الاولی وابدلوا الثانیة الفا لزم منه فتح الراء ضرورة ابدال الیاء بالالف لتسلم الالف من الحذف عند التنوین
و یا از بعضی یای دوم را حذف کنند و را هم چنین مکسور مانند صحار ماند و در حالت رفعی و جری با تنوین را گویند هذه صحار
و مررت بصحار مثل جوار اصحار بصحرا بیرون شدن صحره بالضم کشادگی زمینی میان سنگستان صحر ج و سرخی مبانه سپید یقال حمار
اصحر واتان صحراء اصحیرار برآمدن نبات و یقال للمفینة صحرة بجرة دیدم او را بی حجاب و کشاده مصاحرة آنکه آشکارا حرب کند نه
بفریب صحیرة طعامی که از شیر و آرد سازند ومنه صحرت اللبن اصحره ع ع بفتحهما قال ابو الغوث هی الصحیرة بالخاء المنقوطة صحار بالضم

صخر

شهری بر لب عمان و نام مردی و فی المثل ما لی ذنب الا ذنب صحر و هی اسم امراة عوقبت علی الاحسان صخر بالفتح و بفتحتین ایضا
سنگ بزرگ صخور ج صخرة یکی صخر بن عمرو نام برادر خنساء صاخرة آب جام سفالین **صدر** سینه صدور ج وهو مذکر وانما
قال الاعشی ع کما شرقت صدر القناة من الدم فانثه علی المعنی لان صدر القناة من القناة وهذا کقولهم ذهبت
بعض اصابعه لانهم یؤنثون الاسم المضاف الی المونث و اول هر چیزی و پیشگاه و کروهی از هر چیز و طرف بار باشد پیرو باز
کشت و باز کشتن ع ع ف آ ص ت یقال صدر عنه صدرة بالضم سر سینه و شامانچه مصدر و سینه درد مند طریق صادر
راه باز کشت از آب صدار بالکسر پیراهنچه و داغ که بر سینه اشتر نهند بجهة نشان و پیش بند ستور و فی المثل کل ذات صدار
خالة ای من حق الرجل ان یغار علی کل امراة صدر بفتحتین باز کشت از آب و حج و فی المثل ترکته علی مثل لیلة الصدر یعنی صدر الناس
من حجهم اصدار باز کردانیدن مصدرهای باز کشت اسمی که صفات وافعال ازو آید ازو مصادر ج مصادرة چون کسی را بمال
او فرو خلق یقال صادره علی کذا تصدر پیش درگذشتن اسب بدویدن از اسبان دیگر و صدر نام نشستن و در پیشگاه نشاندن

صر

صدره فی المجلس فتصدر و پیش بند ستور بستن مصدر مرد سخت سینه و شیر صرة بانگ و فریاد و جماعت مردم و سختی
اندوه و کرما صرار بالکسر جایهای بلند و نام کوهی و بند بستان شتر صرة بالضم همیان صر بستن صرة و گوش راست کردن
اسب و بستن سر پستان ناقه ع ع ف آ ض ت حافر مصرور سم تنگ کوده صر بالکسر سرما که کشت و نبات را بسوزد صرورة آنکه
حج نکرده باشد و کردن نکرده مذکر ومونث یکسان یقال رجل صرورة وامراة صرورة والصرورة فی شعر النابغة الذی
لم یات النساء کانه اصر علی ترکهن و فی الحدیث لا صرورة فی الاسلام صارورة صرارة صروری آنکه حج نکرده است صرای
کشتی بان صاری مثال قاضی مثله صارة حاجت و تشنگی یقال قصع الحمار صارته اذا شرب الماء فذهب عطشه صرایح عن

ابی عمرو وعیب ذلك علیه وقیل صرائر جمع صریرة لاصارّة وجمعها صوار مصارّة اکراه کردن کسی را بر چیزی صرّار اللیل ملخ سیاه
که شب بانگ کند وبعضهم یسمیه الصدی وهذا طائر اللیل ابقع صریر بانگ کردن قلم ودر ملخ یقال صرّ الجندب وصرصر
الاخطب فقدروا فی صوت الجندب المدّ وفی صوت الاخطب الترجیع فحکوه علی ذلك بانك محمل ومانندان عم دعه ع ۲ درهم
صرّیّ بالفتح والکسر درم بانك او کر بر ناخن زنند ویقال والله انها منی صرّیّ مثل شِعری ای عزیمة وجدّ وهی مشتقة من الا
ای الاقامة والدوام علی الشیء قال ابو سمال الاسدی وقد ضلّت ناقته ایمنك لئن لم تردّها علیّ لا عبدتك فاصاب ناقته فاخذها
وقال علم ربی انها منی صِرّی وحکی یعقوب اصرّی واصرّی وصِرّی وصرّی بفتح الراء وکثرها صرصرة بانك کردن ورکانه وبازو
وچرغ ومانندان صرصر نام جوئی بعراق ریح صرصر باد سخت صَرصَرانی نوعی از شتر وماهی صراصرة ترکمانان شام صَرصُور
اشتران بزرك صعر بفتحتین رخسار کژ کردن از کبر وهذا فی الحد خاصة تصعیر کذلك قوله تعالی ولا تصعّر خدّك للناس وفی
الحدیث لیس فیها الا صعر او ابتر ای لیس فیها الا ذاهب بنفسه او ذلیل صَعفُر سخت میم زائدة یقال رجل صمعری صمعرة زمین
درشت صُعیر نام مردی صَیعر به نوعی از رفتن ونشان بر کردن شتر صُعرور بالضم پاره از صمغ صعا دیر قلة فسرده صَعرَرة
مدور کردن تصعّر لازم فیه صعیر صنعبر درختی مانند کنار اُصعنفا رمیدن خر از ترس صُعفرة رمانیدن صِغَر
بالکسر خردی خلاف بکبر وقد صغر الشیء فهو صغیر وصُغار بالضم واصغره وصغره غیره واصغرت القربة ای خرزتها صغیرة استصغار
خرد شمردن تصاغر خرد نمودن بخویشتن تصاغرت نفسه الیه صُغری بالضم مونث اصغر صَغَر بفتح الغین ج قال سیبویه لا
یقال نسوة صُغَر ولا قوم اصاغر الا بالالف واللام وکذا الاصغرون ایضا صغار بالفتح صغر بالضم خواری وستم صَغَر بفتحتین
خوار شدن عم ك آف ۲ صاغر انکه بستم راضی شود مصغوراء خردان ارض مُصغِرة زمین کوتاه گیاه صفرة بالضم زردی
اصفرار اصفیرار زرد شدن اُصفر زرد فرس اصفر اسب زرد اصفران زرد زعفران یقال اهلك النساء الاصفران بنو الاصفر روم
ویقال انه لفی صفرة للذی یعتریه الجنون صفر بالضم والکسر دو صِفر بالکسر خالی یقال بیت صِفر ای خلو وفی الحدیث ان اصفر البیوت
من الخیر البیت الصِفر من کتاب الله تعالی اصفار تهی دست ودرویش شدن مُصفِر نعت منه صِفریت بالکسر کذلك تا زائدة صَفارة
ج صَفَر بفتحتین خالی شدن عم ك آف ۲ یقال نعوذ بالله من صَفَر الاناء یعنون به هلاك المواشی وماه پس از محرم صفران نام
وصفر در جاهلیت والصفری فی النتاج بعد القیظی والصفریة نبات یکون فی اول الخریف والصفری المطر یاتی فی ذلك الوقت
ویقال فیما یزعم العرب صَفَر ایضا ماری در شکم مردم وفی الحدیث لا صفر ولا هامة ویقال الا یلتاط بصفری ای لا یلزق بنفسی و
لا یقبله قلبی صفیر بانك کردن مرغان وشخولیدن عم ف آك ۲ یقال فلان اجبن من صافر واصفر من بلبل ویقال ما بها صافر
ای احد ویقال فلان فی کلامه صفار بالضم ای صفیر صفاریة مرغی صفار بالفتح گیاهی خشك صُفار بالضم زرد آب شکم فلان
مصَفَّر استه ای ضراط مشتق من الصفیر صفراء زرد ده وکمان وگیاهی صفار بالفتح والتشدید روی گر صفریة بالضم والکسر
طائفة از خوارج منسوب بعبد الله بن صفار صقر چرغ وشیر ترش ودوشاب وسنك شکستن به تبر وگرم تافتن آفتاب
عم ف آض ۲ رطب صَقِر بکسر القاف خرما که از وی دوشاب سازند مُصقّر رطب که بدو شاب در قوغا رهند وربما
جاء بالسین لان العرب کثیرا ما یقلبون الصاد سینا اذا کان فی الکلمة قاف او طاء او خاء او غین مثل البصاق والصراط و
الصماخ والصدغ صانور تبر بزرك ومیتین صمر بفتحتین گند وبوی گوشت یقال یدی من السمك صمرة بوی ماهی گرفته
صُماری بالضم مخرج پس صمر بالضم لب خنور وسطری ان اصمارج یقال دهقنا الکاس علی اصبارها واصمارها پر کردن
بنام دانا البهاش رجل صمیر مرد خشکانج که از وی بوی خوی آید صنارة بالکسر والتشدید سر دوك وگوش بلغت یمن
وصنارة الجحفة مقبضها صور بالضم شاخ وانچه اسرافیل در وی دمد بجهت میرانیدن وزنده کردن خلق قوله تعالی یوم
ینفخ فی الصور قال الکلبی لا ادری ما الصور ویقال هو جمع صورة معناه پیکر مثل بسرة وبسر ای ینفخ فی صور الموتی
الارواح وقرء الحسن یوم ینفخ فی الصور بالتحریك والصِور بکسر الصاد لغة فی الصور صوار بالکسر ماده گاو صیران ج وناقه
مشك صیار بالکسر لغة فیه صور ج رمها بنان خرد انبوه صورة خارش سر صارة نام کوهی ودرختان صور بفتحتین کژی
اصور کژ اصارة کژ کردن صورة بالضم پیکر تصویر صورت کردن وافزیدن تصور باخود صورت کردن چیزی او صورت بستن
ونزدیك شدن با فتادن یقال تصورت الشیء ای توهمت صورته فتصوّر لی وطعنه فتصوّر ای مال الی السقوط رجل صیّر
شیّر ای حسن الصورة والشارة نضا وبر صورتهای برانگیخته از چوب وگل وجز آن صور کژ کردن ومیل دادن چیز با او ردن را

صعر
صعف
صغر
صفر
صمر
صنر
صور

بجهت کردانیدن و بریدن وجدا کردن عع ف آص ۲ و ک ۲ قوله تعالی فخذ اربعة من الطیر فصرهن الیک وقری بکسر الصاد ویقال صُر
الی وصُر وجهک الی ای اقبل علی وصرته ای قطعته وفصلته ومن قال هذا جعل فی الایة تقدیما وتاخیرا کانه قال فخذ الیک اربعة
من الطیر فصرهن ویقال عصفور صوار للذی یجیب اذا دعی صهر بالکسر خسر صهرة خش اصهار اهل بیت زن چنانکه
احماء اهل بیت مرد واز هر دو جهت صهر نیز گویند مصاهرة داماد خسر کردن یقال صاهر الیه اصهار پیوستن بحرمت یا
بدامادی یا بنسب یقال فلان اصهر بفلان صهر گداختن چیزی عع بفتحهما اصهر گداختن انصهار گداخته شدن لازم
فیه اصهار رکت صهاره بالضم چربش وچرذه یقال ما بہ صهارة ای شحم صهری بالکسر وصهریج حوض ومغاک آب صیر
صیرورة گشتن ومیل دادن صاره بصوره ویصیره لغة فیه ای قطعه وامالہ وقد مر مصیر باز گشت وهو شاذ والقیاس
مصار مثل معایش قوله تعالی والی المصیر تصییر گردانیدن صیور الامر بالتشدید آخر وباز گشت کار وما له صیور ای رای وعقل صیر الامر
بالکسر پایان وباز گشت کار صیر ایضا ماهیابه وهو نوع من الطعام وشکافه در وفی الحدیث من نظر من صیر باب ففقئت عینه
فهی هدر صیرة خطیره گوسپند وکاو صیر ایضا ماهیابه وهو نوع من الطعام وشکافه در وفی الحدیث من نظر من صیر صیرج مثل
سیرة وسیر **فصل الضاد** ضبر جادم غز وانار دشتی وگروغا زبان وگرد آوردن اسب قوائم را با جهد وبرهم نشاندن سنگ
وجز آن یقال ضبر علیه الصخر ای نضده عع ف آ ک ۲ ضبارة بالفتح نام مردی وفلان ذو ضبارة استوار خلق است ناقة
مضبرة استوار هیکل فرس ضبر بکسرتین وتشدید الراء مثال طمر اسب جهنده اضبارة پشتواره کتاب وکاغذ وجز آن
یقال جاء فلان باضبارة من کتب اضابیر ج ضبر ایضا پشتواره کردن کتاب را ضبطر بالکسر سخت ضجر بفتحتین تفتگی
وبیقراری کردن از غم وبانک کردن وطپیدن شتر عع ک آ ف ۲ ضجر بکسر الوسط نعت منه ضجور بالفتح مثله اضجار مثعدی منه
مضجر نعت منه قوم مضاجر ومضاجیر ضر گزند رسانیدن خلاف النفع عع ف آ ض ۲ مضارة کلک ضرر بفتحتین گزند
ضرة گوشت پستان یقال ضرة شکری ای ملاٰی من اللبن ومال بسیار گوشت بن انگشت نر وبنانج مضر زیان کار وانکه
بسیار مال دارد وبدش هر دو زن یک شوی دو سنگ آسیا ضر بالضم والکسر زن خواستن بر زن پیشین ضر بالضم سختی وگزند وَ
لاغری وبدحالی باسا وضرا سختی مونثان لا مذکر لهما قال الفراء لو جمعا علی ابؤس واضر کما یجمع النعماء بمعنی النعمة
علی انعم لجاز مضرة خلاف منفعت ضرار مضاره گزند رسانیدن بکدیگر را مکان ذو ضرر جای تنگ لا ضیر علیک ولا
ضارورة ولا تضره تنگی نیست بر تو رجل ذو ضارورة وضرورة ای ذو حاجة اضطرار بیچاره کردن کسی را یقال اضطر فلان
الی کذا الجی الیه یستعمل مجهولا ضریر نابینا وکرانه وادی ونفس وباقی وتن وصبر یقال انه لذو ضریر علی الشیء اذا کان ذا
صبر علیه ومقاساة له وستور ضبور وساکن یقال اضر فلان منی ای قرب منی وگزیدن اسب لگام را ویقال اضر الفرس علی
اللجام ای عضه ودویدن وبر سر زن دیگری خواستن رجل مضر مرد با دو زن امراة مضرة زن با بنانج ضیطر وضوطر
وضوطری مرد شکرف بی چیز ضیاطرة ک ضفر دویدن وتنگ ستور وموی بافتن تضفیر مثله عع ف آ ک ۲ ضفیر تُرش بافته
وریک توده والضفرة بکسر الفاء الرمل المنعقد بعضه علی بعض والجمع ضفر وتضافروا علی الشیء ای تعاونوا علیه تضافر
بهم در پیچیدن دو کوه ضمر بضمتین وسکون ۲ لاغری وسبکی گوشت ضمور لاغر وسبک شدن عع بضمتهما وفتح
ابضم تضمیر لاغر کردن اسب فربه را مضمار بالکسر مدت براع شدن وجای براع شدن اسب اضطمار لاغر شدن لؤلؤ
مضطمر انکه میانه او باریک باشد ضمر بالفتح مرد هموار شکم لطیف اندام ناقة ضامرة وضامر باریک اندام اضمار در دل
نهان داشتن چیزی مضمر نهان داشته وجای نهان داشتن ضمیر نهانی ضمائر ج ضمار بالکسر دل پنهان ووام ووعده
که از وی امید نتوان داشت بنو ضمرة گروهی از کنانه ضمیر بالتصغیر کوهی بشام ضومران بضم المیم نوعی از کلها ضمران بالفتح
گیاهی ضمران بالضم نام ماده سکی ضور گزند رسانیدن عع ف آ ض ۲ تضور فریاد کردن ودر پیچیدن از گرسنگی وازردن
ضورة بالضم مرد حقیر بی قدر ضیر گزند کردن عع ف آ ک ۲ **فصل الطاء** طثرة لای واب وفزک وسر جغرات
فراخی عیش لبن طاثر شیر خفته طثر بطنی از قبیله ازد طثرة نام زنی که پسرانش شاعر بود طیثار پشه وشیر طحر بیرون
انداختن چشم وچشمه خاشاک را از خود یقال طحرت العین قذاها طحور بالفتح چشم وچشمه بیرون اندازنده خاشاک را و
شتابنده وکمان تیر دور انداز مطحر بالکسر تیر که دور رود حرب مطحرة ای زبون یعنی دور کننده ودفع کننده از یکدیگر
طحیر طحار بالضم رخیدن وسخت دم زدن عع ف آ ک ۲ طحر وبالضم بالحاء والخاء پاره ابر تنک طحر طحرة کلک وقد یحرک لمکان

حرف الحلق يقال ما في السماء طحرة وطحرورة اي قطعة من سحاب وما بقيت على الابل طحرة اي وبرة وما على فلان طحرة اي ثياب
طحرية بالكسر والياء وبالباء ايضا كلّ طحمرة بركردن مشك وبزه كردن كمان طحمريه بالخاء والحاء ابر طخرور بالضم مرد
كه جامد نباشد وبر كران سنك وددرشت نباشد طخارير مردم وكروه پراكنده طرة بالضم موی پيشانی وكرانه جامه ودار
وكرانه هر چيز طرر ج اطرار البلاد اطرافها طرتان دو خط بر پشت خر وكاو ودشتی جاوا طرا امدند همه طرور دميدن نبات و
سبلت كودك ع ف آص م طار نو خط طر بالفتح تيز كردن يقال طررت السنان اي حددته فهو مطرور وطرير وكفانيدن وبريدن
يقال طرّ كيسه اي شقه وهو الطرار يعني كيسه برو بجل انداودن حوض را وراندن شتر وكرد اوردن ستور بوقت راندن از
دو جانب وافتادن دست بزخم شمشير يقال طرت يده وضربه فاطرت يده وناز كردن وبراغالانيدن وفي المثل اطري فانك ناعلة
قال ابن السكيت اي ادلي فان عليك نعلين يضرب للمذكر والمؤنث والاثنين والجمع على لفظ التانيث لان اصل المثل خوطبت
به امراة فيجري على ذلك غضب مطر ختم بنا جا بكاه خبا فلان مطرا اي متبختر طرير مرد با منظور وبداري طرطور بالضم دراز باريك
ونوعي كلاه عرب هم برين هيئة طعزة طغور برجستن ع ف آك م طمار بفتح الراء وكسرها
غير مصروف جاي بلند يقال انصب عليه من طمار مثال قطام بالكسر عن الاصمعي وبالفتح والكسر عن الكسائي طمر بالكسر جامه
كهنه المادج مطمر بالكسر تنه بنا طوما رم طوامير ج مطمرات كاهان هلاك كننده مطموره نهانخانه كه در وي طعام نهند طمر بركردن
مطموره از طعام طمار كيك طمار بن طمار كسي را كويند كه ندانند كه او كيست فرس طمر بكسرتين اسب اماده جستن ودويدن وكرد
اندام طنبور بالضم طنبار بالكسر نوعي از رود جامها معرب طور بكبار ونزديك شدن بچيزي يقال لطار به اي قرب منه
ع ف آص م اطوار بارها وقوله تعالى خلقكم اطوارا قال الاخفش اي طورا نطفة وطورا علقة وطورا مضغة طوار الدار
بالفتح فراخا ودرازاي سراي وعدا طوره اي جاز حده وبلغ فلان في العلم اطوريه اي حديه اوله واخره وكان ابو زيد يقوله
بكسر الراء اي بلغ اقصا طور بالضم نام كوهي طوري طوراني مردم ومرغ وكبوتر وحشي ويقال ما بها طوري اي احد طهر
بالضم پاكي از حيض وجز ان طهارة بالفتح پاك شدن ع ف آص وبضمها تطهير متعد منه تطهر لازم منه يقال تطهر به وثياب
طهاري جمع على غير قياس امراة طاهر من الحيض طاهرة من النجاسة والعيوب طهور بالفتح ابدستي وپاك كننده مطهرة بالفتح
والكسر والفتح اعلى ابدست دان مطاهر ج يقال السواك مطهرة للفم يعني طهارة طائر پرنده وكردار طير ج مثل صاحب و
صحب قوله تعالى الزمناه طائره في عنقه اي عمله وايضا فال ومنه قولهم لا طير الا طير الله طيور واطيار جمع الجمع مثل فرخ وفروخ وافراخ
وقد يقع الطير على الواحد كقوله تعالى فيكون طيرا باذن الله قال ابن السكيت يقال طائر الله لا طائرك ولا تقل طير الله ارض
مطارة كثيرة الطير والمطارة كوهي بر مطار بچاهي فراخ دهن طيران بالتحريك وطيرورة پريدن ع ف آك م اطارة تطيير مطايرة پريدن
وفي المثلهم في شيء لا يطير غرابه يضرب في الخصب وكثرة الخير يقال في فلان طيرة وطيرورة اي طيش وخفة تطاير پراكنده شدن ودراز
شدن وفي الحديث خذ ما تطاير من شعرك استطارة الفجر پراكنده شدن صبح واستطير الشيء اي طير تطيرة فال كرفتن يقال تطير منه
وبه طيرة بالكسر وفتح م فال به وفي الحديث انه كان يحب الفال ويكره الطيرة وقوله تعالى قالوا اطيرنا بك اصله تطيرنا فادغمت التاء في
الطاء فاجتلبت الالف ليصح الابتداء بها عطير چوب تر مقلوب مطرق فصل الظاء ظئر بالكسر دايه ظوار ظؤور اظار ج
مظائرة دايه كرفتن اظار كلك ظار بالفتح دايه كرفتن شتر بچه را ودايكي كردن ومهربان شدن ع ف آك م يقال ظارت الناقة
اي عطفتها على ولد غيرها فهي مظؤورة وظارت اي عطفت على البو فهي ظؤر على فعول اي عطوف متعد لازم ظؤار ديكاه
ظئار بالكسر يعني ماده شتر بستن بغمامه وان خرقه ايست بجهة اين كار تا بوي بچه ديكر را انداند ظرر سنك تيز ظرار بالكسر ظران
ج مثل رطب ورطاب وصرد وصردان مظرة بفتح الميم والظاء زمين بسيار سنك ظرير زمين درشت اظرة بالكسر ظران بالضم ج
ظفر بالضم ناخن اظفار اظفور اظافير ج ونوك كمان برتاز سوفار وناخنه چشم اظفر دراز ناخن كليل الظفر مرد سست اظفار كنهاي
بزرك وستاركان خرد ظفرة بفتحتين ناخنه ظفر بالتحريك زمين هموار علف ناك وناخنه شدن در چشم ع ك آف م وپيروز شدن
يقال منه ظفره وظفر به فهو ظفر وظفر عليه عند الاخفش بمعنى ظفر به وما ظفرتك عيني منذ زمان اي ما رايتك واظفر الرجل اي اعلق
ظفره وهو افتعل فادغم واظفر ايضا بمعنى ظفر اظفار تظفير پيروزي دادن رجل مظفر صاحب دولة في الحرب تظفير ايضا ناخن فرو بردن
بچيزي واندازه ناخن بر امدن نبات ظفار مثل قطام شهري بيمن يقال من دخل ظفار حمر عود ظفاري منسوب اليه ظهر پشت
وستوران برنشست وجانب كوتاهي موي از پر مرغ ودراه دشت ويقال لا تجعل حاجتي بظهر يعني فراموش مكن ويقول بنو فلان

مظهرون خداوندان ستور برنشسته اند قرآن الظهار زبر پشت آیندگان در حرب نزل بین ظهرانیهم وظهرانیهم فرود آمد پس پشت
ایشان ولقیته بین الظهرانین والظهرین ای فی الیومین او الایام ظهر بالضم پس از زوال صلوٰة الظهر نماز پیشین ظهیرة کرمگاه
ظهیرهم پشت و یاری کر قوله تعٰ والملئکة بعد ذلک ظهیر و انما لو یجمع لان ضیلا وفعولا ند یستوی فیهما للذکر والمؤنث
والجمع کما فی قوله تعٰ انا رسول رب العالمین بعیر ظهیر و ناقة ظهیرة قوی پشت بعیر ظهری بالکسر شتر آماده بجهة حاجت جمعه
ظهاری غیر مصروف لان یاء النسبة ثابتة فی الواحدة ظهریّ بالکسر پس پشت انداخته و فراموش بمعنی قوله تعٰ واتخذتموه وراءکم
ظهریا و فلان ظهریّ علی هذا ای عون او یاری کر من است و انا ظهرت ظاهر پیدا ظاهر چشم بیرون دو شده و منهل که اب او به
نیم روز خورند و یقال هذا ظاهر عنک عاره ای زائل ظواهر الارض بناتهای زمین و بلندیها قریش الظواهر انها که بظاهر مکه
فرود آمدندی ظهرة بفتحتین رخت خانه و قوم خانه ظهر درد پشت عج ک آف ۲ ظهر بکسر الوسط نعت منه ظهور بالضم
پیدا شدن و چیره شدن یقال ظهر علیه ای غلب علیه و ببام بر آمدن اظهار پیدا کردن و چیره کردانیدن و بوقت نماز
پیشین رفتن مظاهره یارمندی کردن تظاهر یارمند شدن باهم استظهار یاری خواستن و قوی پشت شدن یقال
استظهر به ای قوی و یاد کرفتن و از بر خواندن تظاهر پشت به پشت در آوردن ظهران بالضم جانب کوتاهی موی از پر مرغ
بلند آن جانب درازی وی یقال ریش سهمک بظهران و لا تریشه ببطنان الواحد ظهر و بطن مثل عبد و عبدان قال ابو عبیدة
فی ریش السهام الظهار بالضم ظهارة بالکسر ابره جامه مظاهره و ظهار مرد مر زن خود را انت کظهر امی کفتن یعنی حرام کشتی
تظهر کذلک قوله تعٰ الذین یظاهرون من نسائهم مظهر نام مردی و قوی پشت مظهر نام مردی و در وقت ظهر آینده و بالتخفیف کذلک

عبر

فصل العین عبره بالکسر پند عبرة بالفتح اشک بار یدن عج ک آف ۲ یقال عبر الرجل فهو عابر و عبران و هی عبری و عابرة
عبر بفتحتین کرمی چشم و بالضم مثله عبر النهر بالفتح والضم کرانه جوی جمل عبر اسفار بالضم والکسر شتر که پیوسته در سفر باشد کذلک
جمال عبر اسفار یستوی فیه الذکر والانثی والجمع عبر بالضم بسیاری از هر چیز عبریّ آنچه از سدر رسته باشد بر لبهای جوی و بلند شود
عبریّ عبرانی بالکسر فیهما لغت جهود ان الشعری العبور بالفتح نام ستاره که بعد از جوزا بر آید معبر بالکسر پل و کشتی و کذر کاه
عبور کذشتن از آب عج ف آص ۲ عابر سبیل راه کذری و عبر القوم ای ماتوا عبارة بیان و تفسیر کردن سخن را و تعبیر کردن
خواب را عج ف آص ۲ قوله تعٰ ان کنتم للرؤیا تعبرون او وصل الفعل باللام کما یقال ان کنت للمال جامعا عبر باندیشه خواندن کتاب
بی آواز عج ف آص ۲ لغة عابرة ای جائزة اعتبار یکسال فریز نا کرده ماندن کوسپند را شاة معبرة نعت منه غلام معبر ختنه
نا کرده و کذلک جاریة معبرة سهم معبر تیر نا پیراسته تعبیر تفسیر خواب کفتن و سخن از کسی یا از دل خود کفتن یقال عبر عنه و سنجیدن
سنجیدن درم بعد از آنکه بتفاریق سنجیده باشد استعبار خواب کذاردن بر کسی بجهة تفسیر کردن وی و اشک بار یدن عبیر
بوی خوش با زعفران آمیخته عن الاصمعی و بوی زعفران تنها عن ابی عبیدة وفی الحدیث ایعجز احدکن ان تتخذ تومتین ثم تلطخهما
بعبیر او زعفران ففی الحدیث بیان ان العبیر غیر الزعفران عبوثر عبیثران بضم الثاء و فتحها اربع لغات کیاه خوشبوی عبقر
بالضم نافه تیز رو عبقره زمین پریان و عرب هر چیزی از مردم دستور و جامه و فرس و جز آن را که در غایت قوة و حسن و لطافت
باشد بوی نسبت کنند یقال ثوب عبقری و هو واحد و جمع والانثی عبقریة یقال ثیاب عبقریة و فی الحدیث انه کان یسجد
علی عبقری و هو البسط المصبوغة المنقشة و یقال هو عبقری القوم ای مرد قوی و فی الحدیث فلم ار عبقریا یفری فریه حتی
قالوا ظلم عبقری ای شدید ثم خاطبهم الله تعٰ بما تعارفوه فقال عز و جل متکئین علی رفرف خضر و عبقری حسان و قرئ و
عباقری علی الجمع و هو خطا لان المنسوب لا یجمع علی نسبته عبقره درخشیدن سراب و قولهم اکره من عبقر بضم القاف مشددة
و یقال حبقرها کلمتان جعلتا واحدة مرکب من عب و هو اسم للبرد بالحجازیة و هو حب الغمام و قر و هو البرد فالعین مبدلة من الحاء

عبهر

والحاء منهما عبهر کل بوستان از جوز جرد الکنده کوشت امراة عبهرة و عبهرانیة قوس عبهر کمان اکنده و تنه عتق بالکسر

عتق

اصل و فی المثل عادت اعترها مضرب لمن رجع الی خلق کان ترکه و کیاهی از ادویه و فی الحدیث لا باس للمحرم ان یتداوی بالسنا و
العتر و ایضا العتیرة یعنی کوسپند قربانی جاهلیت که در ماه رجب کردندی عتر قربانی کردن عتیره و جنبیدن نیزه عج ضآ ک ۲
عتران بفتحتین از زیدن نیزه عترة بالکسر دعتق جزء و جمیل که مشک و عنبر و عود و جز آن معجون کرده باشند و خویشان نزدیک

عثر

و تیزی دندان و چوب که بر سر آهنین جز دندکه یا پای بر روی هند بوقت زمین کندن عشره شکوفه عثار شکوخیدن عج
ف آص ۲ عثر شور و سبعه در شهر برچیری یقال العثر علیها اعثار اطلاع دادن کسی را و منه قوله تعٰ و کذلک اعثرنا علیهم لیعلموا

شکوجیدن زبان در سخن عاثور سختی وچاهی که از جهت صید شیر و جزآن کنند و فی المثل وقع فی عاثور شر وعاثور شر یا
ابضاً لغتها و لغةٌ عثیر بالکسر گرد ولا تقل بفتح العین لانه لیس فی کلامهم فعیل الاّ ضهید وهو مصنوع معناه الصلب الشدید
عَیْثر بالفتح مثال غیهب نشان عثیر بالقلب کذا یقال ما رایت لهم اثرا ولا عثیرا ولا عیثرا عثر شهری بشام عثر بتشدید التاء
نام جائی عثری کشت دشتی که بر باران کارند عُجْرَة بالضم گره چوب و گره رگ ونام مردی عِجْرَة بالکسر نیست دستار یقال

عجر

فلان حسن العجرة عَجَر بفتحتین غنلدگی و بیرون آمدگی هر چیز رجل اعجر بزرگ شکم همیان اعجر پر فحل اعجر ضخم وظیف عجر بکسر الجیم
وضمها غلیظ عجر بفتحتین مصدر منه عج کأف ۲ تعجر نوردکوفتن شکم از فربهی معجر برسر افکندنی زنان اعتجار معجر افکندن
برسر و دستار بستن عجر بسکون الوسط دم برداشتن اسب در دویدن و بشتاب رفتن اسب و بشمشیر را هلاک کردن
کسی یقال عجر علیه بالسیف ای شدّ علیه و گردن تافتن عج ف آ ک ۲ عجران بالتحریک سر باز کردانیدن ستور بسوی دیگر
بعد از برنشستن عج ف آ ک ۲ یقال عجر به بعیره کانه اراد به ان یرکب وجها فرجع به قبل الاهل و اهله وعجر الرجل اذا امل
وقلبها عجیر نامرد بالراء والزاء المعجمة ایضاً عجورة بالضم غلاف شکوفه عُذْر بالضم والسکون بهانه و معذور داشتن معذره

عذر

بکسر الذال و عُذْرَی و عِذْرَة بالکسر اسم فی العذر یعنی بهانه قوله تعالی ولو القی معاذیره ای و لو جادل عنها اعتذار عذر خواستن
و باعذر شدن و ناپیدا شدن اثر عادت و جزآن و بکارت زائل کردن و یقال ای تعذیری من فلان یعنی کیست عذر خواه
من از فلان ویقال عذیرک من فلان یعنی بیا بکسی که ترا معذور دارد و او را ملامت کند عُذْرَة بالضم درد گلو از غلبه خون
و ذلک الموضع ایضاً یسمی عذرة وهو قریب من اللهاة و موی پیشانی اسب عذره بفتح الوسط قال الاصمعی هی الخصلة من
الشعر یعنی تول موی و قیل از پس دستار کان ریزه در حجره و دوشیزگی عذرآء دوشیزه عذاری بالفتح والکسر عذراوات ج
چنانکه در صحراء گفته شد قال هو ابو عذرها و ابو عذرتها ای هو الذی اقتضها دوشیزگی برده وی است ویقال ما انت
بذی عذر هذا الکلام تو بکارت برنده این کلام نیستی عِذْرَة بکسر الذال در کاه و پلیدی مردم و ستور و جزآن عذار بالکسر
فسار ستور عُذُر ج و خط ریش و نشان فسار بر روی ستور عذر بالفتح فسار نهادن یقال عذرت الفرس بالعذار ای شددت
عذاره وهو خلیع العذار یعنی فسار گسسته و ختنه کردن کودک را و بسیار عیب شدن عج ف آ ض ۲ و ک ۲ وعذارین فی قول
ذی الرمة حبلان مستطیلان من الرمل و یقال طریقان اعذار فسار نهادن و ختنه کردن و بسیار عیب شدن وفی الحدیث لن یهلک
الناس حتی یعذروا من انفسهم ای یکثر ذنوبهم و عیوبهم و با جراحت کردن و مبالغه کردن در کار و بهلاک نزدیک شدن یقال
اعذر به ای ترک به عاذرا و هو اثر الجرح و یقال ضرب فلان و اعذر ای اشرف به الی الهلاک و مهمانی ختنه و هو فی الاصل
مصدر عذیره مثله و عذره نالک شدن جای یقال اعذرت الدار ای کثرت فیها العذرة و با عذر شدن و منه المثل اعذر
من انذر و صاحب حذر شدن زن معذور ختنه کرده و در دمند گلو عاذر نشان سگی عذیرة مثله و رگ خون استحاضه
و یقال لقیت منه عاذرا ای شرا تعذر دشوار شدن کار یقال تعذر علیه هذا و بعذره الوده شدن عذره و حجت آوردن
و ناپدید شدن نشان تعذیر تقصیر کردن و بعذره آلودن کسی را و درویش کردن چشم شتر را عاذر و درویش یقال عذر
عین بعیرک ای سمه بغیر سمة بعیری لیتعارف من ابلنا والجمع العواذیر و قوله تعالی وجاء المعذرون من الاعراب یقرأ بالتشدید
والتخفیف فاما المشدد فقد یکون محقا وقد یکون غیر محق فاما المحق فهو فی معنی المعتذر لان له عذرا و لکن التاء قلبت ذالا
فادغمت فیها وجعلت حرکتها علی ما قبلها کاقری یخصمون بفتح الخاء و یجوز کسر العین لاجتماع الساکنین و یجوز ضمها اتباعا
للمیم واما الذی لیس بمحق فهو المعذر لانه المعرض والمقصر یعتذر بغیر عذر و کان ابن عباس یقرء و جاء المعذرون بالتخفیف
من اعذر و یقول والله هکذا انزلت و کان یقول لعن الله المعذرین کان الامر عنده ان المعذر بالتشدید المظهر للعذر
اعتلالا و لا عذر له والمعذر الذی له عذر والمعذر بفتح الذال موضع العذار من برحالی اکرم رابر ان معذور دارند عذر

عذف

بضمتین ج مثل سریر و سرر عذور بفتحتین و تشدید الواو مرد بدخو و حرفراخ شکم جمل عذافر بالضم ناقه عذافره شکرف

عر

استوار عذافر ایضاً نام مردی و شیر عَرّ گر و کوکین شدن عج ف آ ک ۲ جمل اعر و عار نعت منه عُرّ بالضم گر معروفه شتران
کشن ناله عرة نوعی از جنون و تیلک و سرکین گوسفند و شتر مرغ و سرکین انداختن عج ف آ ض ۲ و یقال فلان عره و عارور
و عارورة ای نجس معرة بالفتح گناه و فلان یعتر قومه ای یلطخهم بمکروه استعرار بهم رسیدن گر عرار بالفتح گیاهی خوشبوی واحدها
عرارة عرار مثل قطام کاوی که فی المثل باءت عرار بکحل ای باءت هذه بهذه عرار و کحل نام دو گاو است که بکدیگر را شاخ زدند

چندانکه هرد و بپرند و این مثل در میان دو حریف برابر گویند عراده بالفتح بدخوئی و نام اسپ م و سختی و مهتری و اصل یقال هو
فی عرارة خیر ای فی اصل خیر عراد بالکسر بانگ کردن شترمرغ نر عع ف آ ک ۲ و نام مردی تعار بر از خواب بیدار شدن با بانگ
و اواز عرعر درخت سرو و نام جائی عرعره بازیچه کودکان عرعار بمعنی بکسره معدول از عرعر چون قرقار از قرقره هم چنین بدین لفظ
کودکان بانگ کنند تا دیگران از خانه ببازی بیرون آیند عرعرة الجبل بضمتین اعلاه و عرعرة السنام و عرعرة الانف کل و عرعرت
راس القارورة اذا استخرجت صمامها عرایم از بیخ برکندن سوی و بار افکندن زمین تعریر مثله و حاجت برداشتن بکسی یقال
عرهت بک حاجتی ای انزلتها بک و آلودن کسی را ببدی یقال عره بشر و اند و هکین کردن عع ف آ ض ۲ معرار بالکسر خرمای
ریزه بتاه بار آرنده و العربر فی الحدیث الغربب بعیر عر شتر بی کوهان تقول منه عرالله بعیرک و ناقة عراء معتر محتاج که از
کسی چیزی نخواهد عراعر بالضم شتر فربه و نام جائی و مهتر عراعر بالفتح ج عراعر الاقوام مهتران قوم عراعر ایضا کرانهای کوهان
عزر بزرگ داشتن و ادب کردن و کرانبار کردن ستور را عیزار درختی ابو العیزار کنیه مرغی دراز گردن که همیشه در آب ایستاده
باشد عزیر بالضم نام پیغمبری عسر بضمتین و السکون دشواری و دشوار شدن عع بضمها قال عیسی بن عمر کل اسم
ثلاثی اذا کان مضموم الفاء جاز السکون والضم فی عینه مثل عسر و رحم و حلم عسیر دشوار عسر بفتحتین در پیچان شدن کار عع
ک آ ف ۲ عسر بکسر الوسط نعت منه عسران بفتحتین دم برداشتن شتر عسر خواستن وام از غریم بوقت دست تنگی او عع ف آ ض
و ک ۲ و دشوار زادن بچه و از سوی چپ آمدن یقال عسرت المرأة اذا عسر ولادها و عسر فلان ای جاء علی یساره اعسر چپه
دست اعسر یسر آنکه بهردو دست کار کند و ابو عسرا یسرة مؤنث ولا یقال اعسر ایسر عقاب عسرا عقاب که پرهای جانب
چپ او بیشتر از راست باشد حمام اعسر آنکه در بال وی پر سپیدی باشد اعسار تنگدست شدن معاسره تعاسر دشواری کردن
باهم معسور ضد میسور و این هردو مصدر است یقال دعه الی میسوره والی معسوره و نزدیک سیبویه صفت است و گوید
مصدر بر وزن مفعول نیامده است و یتاول قولهم دعه الی معسوره والی میسوره ای الی امر یوسر فیه والی امر یعسر فیه و
یتاول المعقول ایضا کذلک عسر و شوری نقیض یسری عسرة پرهای نوک بال که سپید باشد عیسره ماده شتر که بسال نخست
بار نگیرد عسیر ناقه که رام نشده باشد عتسار بر اشتر رام نشده نشستن و ستم کردن و قهر کردن جمل عوسرانی ناقه عوسرانیة
شتر که پیش از رام شدن او را بر نشینند عسا بالکسر کفنار بچه از کرگ نر عسل بالضم کفنار بچه هم از کفتار عسجد
شتر استوار عسکر لشکر عسکران عرفه و منی عسکری سختی و لشکری شدن مرد معسکر بفتح الکاف لشکر گاه عشر ده
زن عشرة ده مرد احد عشر بکسر الشین و سکونها الی تسع عشرة فالتسکین لاهل الحجاز والکسر لاهل النجد واحد عشر بالفتح
لا غیر عشرون بالکسر و سکون ۲ عشیر بالضم عشیر معشار بالکسر ده یک و جمع العشیر اعشراء عشر بالضم ایضا مصدر منه یعنی ده یک
گرفتن عع ف آ ض ۲ و بالفتح دهم شدن عع ف آ ک ۲ عشار ده یک گیرنده عاشر مثله و ابضا دهم عشر بالکسر میان دو نوبت آب
شتر و آن هشت روز باشد چون روز اول و دهم آب دهند ما بین الوردین هشت روز باشد و کذلک الاظماء کلها بالکسر و
لیس لها بعد العشر اسم الا فی العشرین فاذا وردت یوم العشرین قیل ظموها عشران و هی ثمانیة عشر یوما فاذا جاوزت العشرین
فلیس لها تسمیة وانما هی جوازی اعشار خداوند شتر خورنده یک عشر شدن و ده تن شدن قوم ابل عواشر شتران که یک عشر
خورده باشند معاشره آمیزش کردن باهم تعاشر مثله عشره خویشدل عشره بالضم و فتح ۲ درخت با صمغ عشر عشرات ج و یقال
لثلاث لیال من الشهر عشر و هی بعد التسع و کان ابو عبیدة یبطل التسع والعشر الا اشیاء منه معروفة حکی عنه ذلک ابو عبیده عاشورا
و عشورا ممدودان روز دهم محرم معشر گروه مردم معاشر ج عشیره قبیله و تبار مردم سعد العشیره پدر قبیله از یمن عشیر شوهر
و فی الحدیث انکن تکثرن اللعن و تکفرن العشیر یعنی الزوج لانه یعاشرها و تعاشره قال الله تعالی و لبئس المولی و لبئس العشیر عشار
بالضم معدول من عشرة یقال جاؤا عشار عشار آمدند ده ده کان عشاری ده گری عشرا شتر ده ماهه آبستن و هی الناقة التی اتت
علیها من یوم ارسل فیها الفحل عشرة اشهر و زال عنها اسم المخاض ثم لا یزال ذلک اسمها حتی تضع حملها و بعد ما تضع ایضا و یقال
ناقتان عشراوان و نوق عشار و عشراوات یبدلون من همزة التانیث واوا تعشیر ده ماه بر آمدن بر آبستنی اشتر و ده آیه کردن
مصحف را و بدو آواز بانگ کردن خر بیکدم بنو عشرا قومی از بنی فزاره اعشار ده ایها و نصیبها که قمار و جزو و دیگر اندام برمرغ
و یقال برمت اعشار اذا انکسرت قطعا و قلبا عشار جاء علی بناء الجمع کما قالوا رمح اقصاد تعشار بالکسر نام جائی عشنزر سبحنه
عشنزره سخت عصر ثلث لغات بالفتح و سکون الثانی و بالضم کذلک و بضمتین روزگار عصور ج عصران شب و روز و بامداد و

عزر
عسر
عسا
عسجد
عسکر
عشر
عشنزر
عصر

عصرا ایضا نماز دیکر و فشردن انکور و جزان و پناه کرفتن و رستن و باران زدن کسی را ع ف آ ک م قال الکسائی یقال جاء فلان عصرا
ای بطیئا حکاه عنه ابو عبیده عَصَر بفتحتین پناه جای و کرد و فی الحدیث مرت امراة متطیبة لذیلها عصر بنو عصر کروهی از عبد القیس
منهم مرحوم العصری عصرة بالضم پناه ویقال هؤلاء موالینا عصرة ای دنیة یعنی نزدیکان ما اعتصار تعصر پناه کرفتن قوله تعالی
فیه یغاث الناس و فیه یعصرون ای ینجون وهو من العصرة وهی المنجاة وقیل یستغلون وهو من عصر العنب وقری یُعصرون ای
یمطرون اعتصار بیرون کردن مال از دست کسی و بازداشتن مال از کسی ومنه الحدیث یعتصر الوالد عن ولده فی ماله ای یحبسه
ایاه ویمنعه عنه و فشاردن انکور و جزان و بر سر طعام که در کلو ماند اندک اندک اب خوردن تا کوارا اند و فرو برد طعام را
تعصر نعصار افشرده شدن یقال عصرت العنب فاعتصر تعصا نعصر و تعصر و اعتصرت عصیرا ای اتخذته و قول ابی النجم لو عصر
منه البان والمسك انعصر یرید عصر فخفف عصاره انچه بفشردن بیرون اید از اب و مایع و جزان و انچه ماند از ثقل معصر بالکسر
جرخشت و یقال فلان کریم المعصر بالفتح یعنی کریم است بوقت خواستن از وی معصر بالضم وکسر الصاد دختری که برسیدگی و حیض
نزدیک باشد معاصر ج اعصار برسیده شدن دختر وهی للجاریة کالمراهقة للغلام و کرد باد و بادی که ابر و رعد و برق آرد
تعصر و اعصر بیه قبیله عنصر بضمتین و بفتح الصاد ایضا اصل و حسب عناصر ج عصفر رنگ سرخ معصفر ج عصفور
کنجشك و پاره از مغز سر عصفوران دو استخوان از دو طرف روی اسب عصافیر القتب چیزهای پالان شتر وهی عراصیفها
علی القلب و عصفور الاکاف عرصوفه که وان چوبی باشد که میان پیش اکند بند ند عصافیر المنذر شتران نجیب و نیکو که
نعمان بن المنذر را بود عطر بالکسر بوی خوش عطار بوی فروش عطر بوی خوش شدن ع ک آ ف م عطر عطره بغث منه
تعطر خوشبوی شدن معطر بالکسر زن و مرد بسیار عطر سوزنده معطار زن بسیار عطر ناقة عطره و معطار ای کریمة ابل
معطرات شتران روشن موی نیکو عفر بفتحتین خاك و اول اب که کشت را دهند عفر بالتسکین خاك الوده کردن
و در خاك غلطانیدن تعفیر ك و ایضا پستان بکل و خاك الوده کردن زن تا بچه بجهت فطام و تیز خشك کردن کوشت با فتاب بریك
تفسان و سپید کردن و فی الحدیث ان امراة شکت الیه ما لها الا نزکو فقال ما الوانها فقال سود فقال عفری ای استبدلی اغناما
بیضا فان البرکة فیها و یقال لقیت فلانا عن عفر بالضم ای بعد شهر اعتفار خاك الوده شدن و شکار را بر خاك افکندن شیر
انعفار خاك الوده شدن عفیر کوشت با فتاب خشك کرده و زنی که بهمسایه چیزی ندهد و پشت شورانیده بی شیر بیخ اعفر
رنك سرخ و سپید که بسرخی باز زند شاة عفراء کوسپند که برسپیدی بیشتر او سرخی غالب باشد و اهو بدین صفت عفر
ج عفراء ایضا شب سیزدهم از ماه معفورة زمینی که علفها و راخور اینده باشند یعفور آهو بره و کوزن بچه یعافیر ج تنکه
از آهو اسود بن یعفر بالضم نام شاعری اذا قلته بفتح الیا لم تصرفه لانه علی وزن الفعل و بالضم صرفته لانه قد زال عنه شبه الفعل
عفار بالفتح درختی که از وی آتش کیرند و فی المثل فی کل شجر نار و استمجد المرخ والعفار و کشت دادن و پیراستن جز با نان و نان
بی نان خورش مثل القفار عفر بالکسر خوك نر و مرد خبیث کر بزر عفره مونث عفریت دیو ستنبه و بغایت زحمت شده از هر چیز
یقال فلان عفریت نفریت اتباع و عفریة نفریة بفتح الیائین مخففتین ای مبالغ فی کل شئ و فی الحدیث ان الله تعالی یبغض العفریة
النفریة الذی لا یرزا فی اهل ولا مال و یقال عفاریة و احد مثل عفریت قال الخلیل شیطان عفریت و عفریة والشیاطین العفاریت
والعفاریة فاذا سکنت الیا صیرت الها تا و اذا حرکتها قلتها ها فی الوقف عفریة ایضا سختی و موی قفای شیر و خروس عفره بالضم
و عفراة بالکسر کذلك و یقال جاء فلان نافشا عفریته اذا جاء غضبانا معافر بالفتح حیی از همدان لا ینصرف معرفة و نکرة ثوب
معافری منسوب الیها معافر بضم المیم انکه با کار روایان رود و زیادت ماندهٔ ایشان خورد عفرنی شیر و هو فعلنی سمی
بذلك لشدته والنون والالف للالحاق و لبوة عفرنی ماده شیر استوار خلقت ناقة عفرناة ای قویة و یقال وقع القوم فی
عافور شر و عاثور شر یعنی در بلا افتادند عفرة الحر بضمتین لغة فی افرة الحر یعنی سختی کرما و یقال جاء فلان فی عفرة الحر ای فی اوله
عفرین بکسرتین بیشه شیر و شیر بیشه و یقال الکل ضابط قوی لیث عفرین و نام شهری عقر کوشك و بنای بلند و نام
جائی ببابل و بغداد و اصل هر چیز و منه عقر الدار بالضم و الفتح و خسته کردن عقیر بغث منه و قوم عقری مثل جرحی و جرحی و یقال
فی الدعاء علی الانسان عقرا له و عقرا حلقا و عقری و حلقی بلا تنوین ای عقره الله جسده و اصابه بوجع فی حلقه و منه کلب عقور ای
جراح و پشت ریش کردن ستور را و منه سرج عقر بالضم و فتح القاف و عقره ای معقر غیر واق ولا یقال عقور بالفتح الا فی ذی
الروح و پی زدن ستور را عقیر بغث منه و جمل عقری و سر درخت خرما بریدن و باز داشتن از رفتن ع ف آ ک م یقال عقرت

بی ای الملك حبسی كانت بعیر نما انّدم علی السّبر تعقیر بیك خسته كردن عقاقیر اصول داروها واحدها عقار بالفتح والتشدید مُعقر نام
شاعری نعامر پی كردن اشتر را بمبارزه معاقرة دشنام دادن وهجا كردن یكدیگر را وپیوسته بودن بشراب ودرهم چیزی وكاری ومنه
العقار وهی الخمر لانها عاقرت الدّنّ اعتقار انعقار ریش ریش شدن ستور عقرة بالضم وفتح ثم شب كردن زنان با خود دشمن تا آبستن
نشوند ومنه قولهم عقرة العلم النسیان عقار بالفتح آب وزمین ودرخت خرما ورخت واسباب خانه عقرا ممدودة موضعی عقار
بالضم نوعی از جامه سرخ رنكین عقیرة ساق پی زده وآواز بلند یقال دفع فلان عقیرته ای صوته كانه عقر احدی رجلیه فصرخ ویقال
ایضا ما رایت كالیوم عقیرة وسط قوم للرجل الشریف یقتل عقر بفتحتین لرزیدن پایها از دهشت عع ف آف ثم ومنه قول عمر نعقرت حتی
خررت الی الارض عاقر بالك توده بلند وزن نازاینده ومرد كه او را فرزند نشود عقر بالضم كابین كه بشبهه وطی واجب شود ونازا
شدن زن عع بضمتین بیضة العقر جای عروس واین لفظ را در هر چیز نادر بود وعطیه وتحفه كه یكبار اتفاق افتد از جائی كه امید
نباشد وماننداین استعمال كنند عقر النار وعقر الدار میانه ومعظم آن عقر الحوض وعقر جای آب خوردن ستور از حوض اعقار ج
اعقار با آب وزمین شدن كسی را وهشت دادن كسی را ناقه عقرة شتر كه از عقر آب خورد ویقال لقحت الناقة عن عقر یعنی پس از
نازاینده آبستن شد عنقر بضمتین اصل هر چیزی یقال عنقر النصب ای اصله وعنقر الرجل ای اصله واصله وعنصره عنقفیر بلا و تحتی
عقعقره هلاك كردن عكر میل دادن بجائی عع ف آك ثم وبازگشتن بحرب والعكرة الكرة وفی الحدیث قلنا یا رسول الله نحن
الفرارون فقال ثم انتم العكارون وانا فئة المسلمین وبازگردانیدن شتر خداوند را بسوی اهل در وطن خود اعتكار درآمیختن
تاریكی یقال اعتكر الظلام ای اختلط كانه كر بعضه علی بعض من بطوء انجلائه وبیشی باران ویقال تعاكر القوم ای اختلطوا
عكر بفتحتین دردی زیت وشراب وتیرگی آب كه در تكحوض مانده ودردی نال شده روغن وجز آن عع ك آن ثم شراب عكر
نعت منه ای كدره تعكیر درآمیختن دردی بشراب وروغن ومانند عكر بفتحتین شتر آرا از بنجاه تا صد وقال الاصمعی الخمسون
الی الستین والسبعین وبن زبان عكر ج اعكار دردی نال كردن وخداوند كله شتر شدن عِكر بالكسر اصل هر چیزی مثل عِتر یقال
رجع فلان الی عكره ای اصله وباع عكره ای اصل ارضه وفی الحدیث لما نزل قوله تع اقترب للناس حسابهم تناهی اهل الضلالة
قلیلا ثم عادوا الی عكرهم ای الی اصل مذهبهم الردی عَمر بالفتح والضم زندگانی وزیستن عع ك آف ثم وهما مصدران علی
غیر قیاس وقیاس مصدره التحریك ویستعمل فی القسم احدهما وهو المفتوح فاذا ادخلت علیه اللام رفعته بالابتداء فقلت لعمر الله
واللام لتوكید الابتداء والخبر محذوف والتقدیر لعمر الله قسمی ولعمر الله ما اقسم به فان لم تات باللام نصبته نصب المصادر وقلت
عمر الله ما فعلت كذا وعمرك الله ما فعلت ومعنی لعمر الله وعمر الله احلف ببقاء الله تع ودوامه واذا قلت عمرك الله فكانك قلت
بتعمیرك الله ای باقرارك له بالبقاء وربما جاء للدعاء كقولك عمرك الله ای سالت الله ان یطیل عمرك عمر ایضا گوشت میان دو
دندان عمور ج ونام مردی واو را با واو نویسند فرقا بین عمرو وعمر فی حالتی الرفع والجر وبغیر واو فی النصب لان الفارق ثابت
ثابت بینهما وهو عدم الالف فی عمر وثبوته فی عمرا عمرویه نام كسی سیبویه ونفطویه معرفة مركب مركب من كلمتین مبنی علی
الكسر لان آخره اعجمی مضارع للاصوات فشبه بغاق ویبنون فی النكرة یقال مررت بعمرویه وبعمرویه آخر وذكر المبرد فی تثنیته
وجمعه العمرویهان والعمرویهون وذكر غیره ان من قال هذا عمرویه ورایت عمرویه فاعربه وثناه وجمعه ولم یشترطه المبرد عمرة
بالضم یكی از اركان حج واصلها من الزیارة وزفاف زن هم در خانه زن واهل وی وعروس ابرا گویند كه زن را بخانه خویش آرد عُمر
نام مردی وهو معدول عن عامر ولا ینصرف فی المعرفة عمارة بالكسر آبادانی وآباد كردن عع ف آص ثم عامر آباد بمعنی معمور مثل
ما دافق بمعنی مدفوق عمارة ایضا قبیله عمیر جای معمور وجامه سخت عمر مرة یا انك وفریاد یقال تركت القوم فی عومرة ای فی
جلبة وصیاح اعمار بعمری دادن چیزی كسی را چون بسرای یا زمین وجز آن وآنچنان باشد كه گوید این سرای ترا باشد تا من
زنده ام یا تو زنده ومعمور یافتن ودر دعا گویند اعمر الله بك منزلك وعمر الله بك منزلك ایضا یعنی معمور دارد خدای تعالی جای ترا
بتو ونگویند اعمر الرجل منزله اعتمار زیارت كردن وعمره آوردن وعامر قبیلة عمارة بالفتح هر چه بر سر نهند چون دستار وكلاه
وتاج وجز آن عمار بالفتح ریحان یزین به مجلس الشراب عمارة بالضم نام مردی عمار البیت باشند كان خانه تعمیر زندگانی دراز
دادن وببقای دراز موصوف كردن كسی را وقوله تع واستعمركم فیها ای جعلكم عمارها معمر جای فراخ آب وعلف دی بعمر
بفتح المیم نام مردی عمران ابوبكر وعمر قال قتاده العمران عمر بن الخطاب وعمر بن عبد العزیز وزعم الاصمعی عن ابی هلال الراسبی
عن قتاده انه سئل عن عتق امهات الاولاد فقال اعتق العمران فما بینهما من الخلفاء امهات الاولاد ففی قول قتادة انه عمر بن الخطاب

عنقفر

عكر

عمر

و عمر بن عبد العزیز لانه لو یکن بین ابی بکر و عمر خلیفه و قال الفراء لقد قیل سیرة العمرین قبل عمر بن عبد العزیز لانهم قالوا لعثمان یوم الدار نسالک سیرة العمرین وهما ابو بکر و عمر عمران ابا دانی عمران عمرو بن خویة الفزاری و عمرو بن جابر بن هلال الفزاری بغا میر بن غالکا بعمود یکی عامر بن صعصعة و فیلهٔ انام عامر گفتند و عامران عامر بن مالک بن جعفر بن کلاب و عامر بن الطفیل بن مالک بن جعفر بن کلاب

عنبر م دبوی خوش و بید و قبیله از بنی تمیم بلعنبر فهو ندان او یعنی بنو العنبر بحذف النون چنانکه بلحارث عنبر جزیکی عنترة نام مردی

عور عورة اندام شرم مردم و هرچه از بودن و دیدن آن شرم آید عورات ج و حرکة الثانی من فعلة فی جمیع الاسماء اذا لم یکن یاء او واوا و قرء بعضهم علی عورات النساء بالتحریک و رخنه در صف لشکر و درحصار که از آن بیم باشد عورات الجبال شقوقها اعور زاغ و یکچشم و ناکس بمطلوب خود نرسد عوران بالضم ج و فی المثل یقال بدل اعور للمذموم یخلف بعد المحمود یعنی بدل البدل ورتما قالوا لو خلف اعور عور بفتحتین یکچشم شدن عورة یک چشم ع ک آف م یقال منه عار یعار بالاعلال و عورت عینه بالتصحیح و انما صحت الواو فیها لصحتها فی اصلها و هو اعورت لسکون ما قبلها ثم حذفت الزواید یعنی الالف واللام والتشدید فبقی عور و یدل علی ان ذلک اصله مجیئ اخواته علی هذا مثل اسود یسود واحمر یحمر وابیض یبیض ولا یقال فی الالوان غیره وکذلک قیاسه فی العیوب اعرج واعمی فی عرج وعمی وان لم یسمع ویقال منه عرت عینه وعاره مهوره ویعبر ای اخذه و ذهب به ویقال ما ادری ای الجراد عاره ای ای الناس ذهب به ویقال عنده من المال عایرة عین ای ما یحار فیه البصر من کثرته فلاة عوراء دشت بی آب عایر تیر ناشناخته که برسد و اندازه وی دانسته نشود و در چشم و خاشاک عوائر گروه ملخ از هرکونه عوراء سخن زشت و زن یک چشم عویر بالتصغیر نام جایی و خصلت نکوهیده عوار بالفتح والضم عیب عوار بالضم والتشدید فرستوک و خاشاک در چشم و بدل عوار ج عار نیز بالتشدید عارة عاریة کانها منسوبة الی العار لان طلبها عار و عیب عواری ج استعارة بعاریت خواستن و دست بدست کردانیدن اعوار باز پس شدن مکان معور جای باز پس افتاده و قطاع و یقال اعور لک الصید ای امکنک و اعور الفارس اذا بدا فیه موضع خلل للضرب و یکچشم کردن تعویر یکچشم کردن واز کسی دروغ گفتن و باز گشتن از آن و باز گردانیدن یقال عورة عن فلان کذبت عنه و عورته عن الامر صرفته و عورت عین الرکیة ای کبستها یعنی اکندم چشمهای او و اعاوره عیار پیدا کردن و سنجیدن بینهما معایرة مثله و هرچه دیگری کند با او همان کردن تعاور دست بدست کردانیدن چیزی با هم و تعور مثله

عهر عهر بالتحریک والاسکان زنا کردن ع بفتحتها عهر بالکسر زنا و فی الحدیث الولد للفراش وللعاهر الحجر امرأة عاهرة و معاهرة و عهرة بمعنای زانیه

عیر عیر کورخر و اهلی را نیز گویند عیرة مونث اعیار معیوراء بالمد عیورة ج و میخ و میخ و مهتر قوم و قولهم عیر بعیر و زیادة عشرة کان الخلیفة من بنی امیة اذا مات و قام آخر زاد لاولاتهم عشرة دراهم و نام کوهی بمدینه و فی الحدیث انه حرم ما بین عیر الی ثور و تندی میان پیکان و تیزی سر کتف و تندی پشت پای و تندی اندرون گوش مردم و خط سیید میان برگ و مرغی چون کبوتر وادو اعیر الشراة نیز گویند و رفتن و بیک گوشه بیرون شدن ناقه بطلب فحل و بهرسو رفتن اسب بیچرا کردن ع ف آک م فرس عیار بعنت منه و یقال للموضع الذی لا خیر فیه و هو کجوف عیر یعنی درکی هیچ چیزی نیست لانه لا شیء فی جوفه ینتفع به و عیر العین جفنها و منه قولهم فعلت ذاک قبل عیر ای قبل لحظ العین قال ابو عبیدة ولا یقال افعل ذاک و یقال فلان عییر وحده للمعجب والمتکبر الذی لا یری لاحد معه شیئا کسر به اولکه ولا یقال عویر بالواو واعاره بعلف داشتن اسب را فرس معار بعنت منه و یقال اسد عیار و رجل عیار لما کان کثیر التطواف والحرکة و یقال عار فی الارض یعیر ای ذهب و عار الرجل فی القوم یضربهم مثل غاث ومنه العیار بغا دیکر البناء نام کوهی تعییر سرزنش کردن عار در شنام دعیب معایر ای معایب معایرة راست کردن ترازو و پیمانه بغا بریکدیگر و اعیب کردن معیار بالکسر اندازه پیمانه و چاشنی کردن نقد و سیم بنات معبر بالکسر بیچینها عیر اند بالفتح اشتر نیز و کر بکورخر مانند در سرعة عیر بالکسر کاروان شتر که غله کشا نند عیرات ج

فصل الغین

غبر غبار بالضم غبرة بفتحتین گرد غبرة بالضم تیرگی اغبر تیره رنگ شدن غبراء زمین و نوعی از نبات و نام اسب قیس بن زهیر بنو غبراء درویشان و شاه غبراء و سود آبی مانند غبیراء بالمد آب از دن کرمست کند غبر بالضم باقی شیر در پستان اغبار ج غبر الحیض بقایاه و یقال غبر المرض وکل غبر اللیل غبور باقی ماندن و در گذشتن و هو من الاضداد ع ف آ ض م والغبر بالتحریک اند مال الجرح علی فساد ثم ینتقض بعد ذلک ومنه سمی العرق الغبر لانه لا یزال ینتقض واهتم الغبر بلای بزرگ اغبار گرد برانگیختن و جد کردن در طلب حاجت و سخت افتادن باران بر زمین یقال اغبرت السماء تغبیر گرد انگیختن تغبر گرفتن باقی مانده چیزی را غبر مثل عمر نام مردی

عثر عثرة بالضم تیرکی که بسبزی باز زند اغبر بعنت منه و چغر کلاده و فروغابر غبراء مونث منه غبر بالضم ج مثل احمر و حمراء و حمر غبیرة کلک و فی الحدیث دخل غبرة بفتحتین هکذا یروی و نری اصله عبرة حذفت

منه الباء وقولهم كانت بين القوم غيثرة شديدة قال ابن الاعرابي هو مدا ومن القوم بعضهم بعضا فى القتال مُغثور بالضم لغة فى مُغفور وهو

غدر

شیء یسیل من العرفط والرمث مثل الصمغ حلو كالعسل يؤكل وله ريح كريهة مغثر بالكسر لغة فيه مُغثم جامه درشت تباه بافته غدر بيوفا

كردن وقد غدر به فهو غادر وغدر بالضم ايضا واكثر ما يستعمل هذا في النداء فى الشتم يقال يا غدر وفى الحديث يا غدر ألست اسعى

فى غدرتك ويقال فى الجمع يا آل غدر غدر بفتحتين جاى درشت سنك ناك وسوراخهاى كنارد رو زمين وتاريك شدن شب يقال

من ثم اغدار مثله يقال غدرت الليلة فهى غدرة واغدرت فهى مغدرة وسپس ماندن شتران گله وگوسپند از رمه اغدار متعد منه ضد

شتر وگوسپند پس مانده وگیسوى بافته فدا زنج ورجل ثبت الغدر اى ثابت فى قتال او كلام يقال ما اثبت غدره اى ما اثبته فى الغدر

يقال ذلك للفرس والرجل اذا كان لسانه يثبت فى موضع الزلل والخصومة مغادرة ماندن وكذاشتن غدير باركين وهو فعيل بمعنى مفعول

غذمر

من غادره السيل او مفعول من اغدره ويقال هو بمعنى فاعل لانه يغدر باهله اى ينقطع عند شدة الحاجة اليه غدران غدر بضمتين

غُندر بضم الدال وفتحها نام مردى غذمره بالذال المعجمة خشم وبانك كردن وفرياد يقال سمعت لفلان غذمرة اى صخبا وصياحا مثل

زمجرة تغذمر كذلك ويقال فلان ذو غذامر والغذمرة ايضا مثل الغشمرة ومنه قيل للرئيس الذى يسوس عشيرته بما شاء من ظلم وعدل يُغذمر

غرر

غُذمرة وهى ايضا لغة فى الغذرمة وهو بيع الشیء جزافا والغذامر فى الغذارم وهو الكثير من الماء حكاها ابو عبيده غرّ شكوخها

وبورد پوست يقال طويت الثوب على غرّه اى على كسره الاول غرور بالضم ج واينه فريفتن ع ف آ م يقال ما غرك به اى كيف

اجترأت عليه وما غرك منه اى من او ما ك عشوة بيمر غرور بالفتح فريبنده ومنه قوله تعالى ولا يغرنكم بالله الغرور وانچه بدان غرغره كنند اذا غر

دجزان وهو مثل لعوق وسعوط غرّه بالضم سپيدى پيشانى اسب بزرك تر از درمى يقال فرس اغر ورجل اغر اى شريف والاغر الابيض ايضا

وقوم غران بالضم وغرّ اى بيض وهو غرة قومه اى سيدهم وهم غرر قومهم اى سادتهم غرة الشهر اول ماه غرر الشهر ثلث ليال من اوله

وغرة كل شیء اوله واكرمه والغرة ايضا العبد او الامة وفى الحديث قضى رسول الله صلى الله عليه وسلم فى الجنين بغرة فكانه عبر عن الجسم كله

بالغرة غرّ بالكسر كار نا ازموده رجل غرّ وغرير وجارية غرة وغريرة والجمع للغرّ اغرار وللغرير اغراء غرارة بالفتح مصدر منه ع ف آ ك م

غرة كار نا ازمودكى وغفلت يقال كان ذلك فى غرارتى وغرتى اى فى حداثتى اغترار بغفلت افتادن يقال اغتررت بالرجل وبر غفلت كسى

امدن يقال اغتره اى اتاه على غرة منه وفريفته شدن يقال اغتر به غرير خوى نيكو يقال للرجل اذا شاخ ادبر غريره واقبل هريره اى ساء

خلقه وقولهم انا غريرك من فلان اى انا بايك منه لئلا تغتر به غرر بفتحتين اى خطر ونهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن بيع الغرر وهو مثل

بيع السمك فى الماء والطير فى الهواء غرار بالكسر كمى در هر چيز يقال غرار اللبن وغرار النوم اى نقصانهما وقلتهما وفى الحديث لا غرار

فى صلوة وهو ان لا يتم ركوعها وسجودها وروش يقال رمت ثلثة اسهم على غرار واحد اى على مجرى واحد وبيلت تير يقال ضرب

نصاله على غرار واحد اى مثال وشتاب يقال اتاه على غرار اى على عجلة وتيزى شمشير وهر چيزى ومقدار يقال هذا اليوم غرار شهر

اى طول شهر وكم شدن شير عن الاصمعى وقال ابن السكيت غارت الناقة اى نقصت فرفعت الدرة وفى المثل سبق درته غراره يقال ناقة

مغار بالضم ونوق مغار بالفتح غير مصروف ابو زيد غارت السوق غرارا اى كسدت ودرت السوق درة اى نفقت وخورد دادن

مرغ جوزه را ع ف آ ص م يقال غر الطائر فرخه غرارا اى زقه غرارة بالكسر غراير ج واظنه معربا تغرير خود را در خطر افكندن يقال

غرر بنفسه تغريرا وتغرة كما يقال حلل تحليلا وتحلة وعلل تعليلا وتعلة وبرامدن دندان كودك يقال غررت ثنية الغلام اى طلعت

مغارة غرار كاسد شدن وكم شير شدن غرغرة امد وشد كردن اواز در كلو وجان در حلق ويقال الراعى يغرغر بصوته اى يردده

غرغر

فى حلقه ويتغرغر اى يتردد غرغر بالكسر مرغ دشتى غرغرة يكى غرغرة بالضم سپيدى پيشانى اسب ورجل غرغرة ابيض شريف

غشمر

غرغريات منسوب الى الفحل غرارة بسيارى وبسيار شدن ع ف بفتحتها اغزر مثال ضرب بسيار والجمع غزر بالضم مثال جون

غضر

وجون ويقال معروف غزير اى كثير وناقة غزيرة كثيرة اللبن ونوق غزار اغزار خداوند شتران بسيار شير شدن تغزير بهره دو

نوبت بكبار دو شيدن شير را غشمره بكزاف كار كردن وغشمر السيل اى اقبل وتغشمر اى اخذه قهرا ورايته متغشمرا اى غضبانا

غضنفر

غفر

غضرا كل خوشبوى برچسبان غضارة العيش خوشى زندكانى وبنو فلان مغضورون وهم فى غضارة وغضراء من العيش

اى فى خصب وخير ويقال اباد الله غضراءهم بمعنى اهلك الله طيب عيشهم غضراء كل سبز يقال انبط فلان بئره فى غضراء غضر بركشتن

از چيزى ع ف آ ت م وبازداشتن غاضر پوست نيكو پيراسته غاضرة قبيلة از بنى اسد وحيى از بنى صعصعه وبطنى از بنى ثقيف غضنفر

بتسكين الضاد نبات ونام ابى غضنفر بفتحات بينهما نون ساكنة شير ومرد درشت غفر پوشيدن وامرزيدن غفرا

بالضم مغفرة كذلك ويقال غفرت المتاع اى جعلته فى الوعاء وتازه شدن جراحت وباز كردان شدن بيمارى ع ف آ ك م غفر بفتحتين

لغة فيه عغ ک آف ۲ و یکی از منازل ماه و آن سه ستاره است در میزان و موی زرد ساق و پیشانی زن و بفتحتین مثله و ایضاً پرده بر آوردن
جامه یقال غفر ثوبك بالكسر واغفار ثوبك ويقال اصبغ ثوبك فانه اغفر للوسخ اى احمل له غفر بالضم بزغاله کوهی و امه مغفره والجمع
مغفرات غفر بالضم پوشش چیزی یقال اغفر واشدد الامر بغفرته ای اصلحوه بما یصلح غفار بالضم موی زرد ساق و پیشانی مغفر زره
خود ملبس تحت القلنسوة عن الاصمعی استغفار آمرزش خواستن یقال استغفر الله لذنبه ومن ذنبه فغفر له ذنبه واغتفر ذنبه
فهو غفور یعنی آمرزکار والجمع غفر بضمتین وقولهم جاؤا جما غفيرا والجماء الغفير ای جاؤا باجمعهم الشریف والوضیع وفیهم کثرة
والجماء الغفیر ینصب کانتصب المصادر التی فی معناه کقولهم جاؤنی جمیعا وقاطبة وادخلوا فیها الالف واللام کانه قولهم اوردها
العراك ای اوردها عراكا ویقال ما فيه غفيرة ای لا یغفرون ذنبا لاحد غفارة بالکسر سرا غوج که بر مقنعه فکنند بجهة وقايت مقنعه
از دهن و چربش و ابر پاره که کوئی بر باده دیگر نشسته است و ایضا رقعة تکون علی الحز الذی یجری علیه الوتر و بنو غفار من کنانة رهط
ابی ذر الغفاری مغفور بالضم مثل مغثور نوعی از صمغ و سلم و طلح و جزان مغفر بالکسر و مغفر کله عن الکسائی یقال قد اغفر الرمث
ویقال ما احسن مغافیر هذا الرمث یقال خرجنا نتمغفر مغفورا او نستغفر یعنی اذا خرجوا یجتنونه من شجره غمر آب بسیار و فرو
کو فتن چیزی به بسیاری وانبوهی چیزی را یقال غمره الماء یغمره ای علاه وغمر القوم اذا علوه شرفا و اسب بلند و دریای بسیار
آب یقال فرس غمر و بحر غمر بمعنی غمار بالکسر و غمور بالضم و رجل غمر الخلق مرد فراخ خوی جوانمرد و قوم غمار و غمور غمورة مصدر
هذه الاسماء یقال ما اشد غمورة هذا النهر وهذا رجل غمر بين الغمورة غمرة بمعنی غمر مثال غمر خ مثل نوبة و نوب و ایضا
قدح خرد و تغمر ای شرب دون الری و غمرات الموت بفتحات شدائد غمره ایضا انبوهی مردم و بسیاری آب غمار بالکسر ج و یقال
دخلت فی غمار الناس بالکسر والضم ای فی زحمتهم و کثرتهم غمر بضمتین و سکون الثانی کول مغمر مثله اغمار ج غمارة بالفتح مصدره
غم بضمتها غمره زن کول و نوعی از طلا که زنان بروی مالند یقال منه غمرت المراة وجهها و تغمرت ای طلت به لیصفو لونها مغامره بیکدیگر دد
او بحیثی بی باك دیم رجل مغامر ای مقتحم للمهالك غمر بالکسر تشنگی و کینه غمر بالتسکین والتحریك مصدر منه عغ ک آف ۲ یقال غمر صدره علی
غمر بضمتین ایضا بوی گوشت و چربش گرفتن دست عغ ک آف ۲ ومنه منديل الغمر یعنی دست مال و یقال غمرت یدی من اللحم فهی غمرة ای
زهمة غامر زمین که زیر آب مانده باشد وهو خلاف عامر وهو فاعل بمعنی مفعول کما غم ... تر کاتم وماء دافق ای مکتوم ومدفوق وانما
بنی علی فاعل لیقابل به العامر وما لا یبلغه الماء من الموات لا یقال له غامر غمیر گیاه سبز که در زیر گیاه خشك بر آمده باشد انغمار فرو شدن
باب غور زمین پست و زمین تهامه و نزدیکی بمن و آب فرو خورده یقال ماء غور ای غائر وصف بالمصدر کدرهم ضرب وماء سکب
وبلغ ومغ هر چیزی و فرو خوردن آب و فرو شدن چشم بمغاکی غور بالضم مثله و بغور شدن و فرو شدن آفتاب و کرم شدن روز و
منفعت رسانیدن یقال غاره یغوره و یغیره بخیر ای نفعه و یقال اللهم غرنا منك بغیث ای اغثنا به غار سمج مغار و مغارة بفتحهما
مثله و در تمام سموا مکانس الظباء مغارا و تصغیره غویر و فی المثل عسی الغویر ابؤسا قال الاصمعی اصله انه کان غار ... ناس فانهار
علیهم فصار مثلا لکل شئ یخاف ان یاتی منه شر و قال ابن الکلبی هو ماء لکلب و لشکر یقال التقی الغاران ای الجیشان و ... ان البطن والفرج
ایضا و نوعی از درخت ومنه دهن الغار و رشك غیرة مثله غیرة اسبان ذار کننده وهو الاسم من الاغارة ایضا بمعنی غارت و یقال فرس
شدید الغارة ای شدید الفتل اغارة مغار ما راج کردن یقال اغار علیه یغیر اغارة و مغارا اصفار رة عوار کثیر یقال غاورهم فهو مغاور
و مغاور ای مقاتل و یقال جیش مغیر و خیل مغیرة و رسن تافتن یقال اغرت الحبل فهو مغار و یقال اغار فلان اهله ای تزوج علیها
بر شك آوردن و سخت دویدن ومنه قولهم اغار اغارة الثعلب اذا اسرع ویقولون اشرق ثبیر کیما نغیر ای نسرع للنحر و بغور شدن
و ناس یقولون اغار وانجد فاذا افردوا قالوا بغیر الف کما قالوا هنانی الطعام و مرانی فاذا افردوا قالوا امرانی قال الاصمعی اغار ای
اسرع وانجد ای ارتفع ولم یرد ای الغور ولا نجدا ولیس عنده فی اتیان الغور الا غار بلا الف تغویر بغور شدن غورنا و غرنا بمعنی و
هم در نیمه روز خفتن یقال غوروا ای انزلوا للقائلة قال ابو عبیدة یقال للقائلة الغائرة استغاره سپیر کرفتن و فربه شدن و اطلس گرفتن
جراحت و ریش تغار دیکد یکر را غار دیدن غیرة بالکسر بمعنی میره یعنی بار رشکیدن غیار مصدر منه یقال غار اهله و یغیرهم ای یمیرهم و دو
ومنه یقال ما غیرنی الرجل یغیرنی و یغورنی ای ودانی بدینی من الدیه غیر بالکسر و فتح الیا ج و قیل انه واحد و جمعه اغیار غیر ایضا
اسم من غیرت الشئ فتغیر غیرة بالفتح رشك خوردن غیرة و غارکن یقال غار الرجل علی اهله یغار وهو غیور و غیران والجمع غیور
غیر بضمتین وجمع غیران غیاری بالفتح والضم رجل مغیار بالکسر و قوم مغاییر و امراة غیور و نسوة غیر بضمتین و امراة غیری و
نسوة غیاری بالفتح والضم رجل مغیار بالکسر و قوم مغاییر و امراة غیور و نسوة غیر بضمتین غیر ایضا منفعت رسانیدن و بار

غمر

غور

غیر

بن عمر ف اک م اص م یقال عادهم الله یمطر یغیرهم ویغورهم وغار الغیث الارض ای سقاها ویقال اللهم غرنا بخیر بالضم والکسر ارض مغیرة
ویهیزه بالفتح فیها ای مسقیة وغیر اینچ بمعنی سوی یعنی جز همی کلمه یوصف بها ویستثنی فان وصفت بها ابتعت اعراب ما قبلها وان استثنیت
بها اعربتها بالاعراب الذی یجب الاسم الواقع بعد الا وهو فی الاصل للصفة والاستثناء عارض قال الفراء بعض بنی الاسد وقضاعة ینصبونها
اذا کان فی معنی الا تم الکلام قبلها اولم یتم یقولون ما جائنی غیرک وما جائنی احد غیرک و بمعنی لا نیز اید کقوله تع فمن اضطر غیر باغ ولا عاد
ای جائعا لا باغیا ینصب علی الحال وکذلک قوله تع غیر ناظرین اناه وقوله تع غیر محلی الصید مغایره عیار بمعنی مبادلة وبدال یعنی معاوضه
کردن در بیع تغایر نا برابر شدن **فصل الفاء** **فاره** موش فارج رباذی که در بازوی ستور کرد اید وستور را لنگ کند ونافه
مشک وبوی خوش که از ستو آید چون گل خوشبوی خورده باشد یقال لها فارة الابل مکان فرجای موش ناک مفارة زمین موش ناک
فتور سستی آوردن عمر ف اص م فترة سستی وزمان میان دو انگشت سبابه وابهام ونام زنی یقال لقیت منه الفتکرین
بالفتح والکسر دیدم از وی سختیها ورنجها **فاثور** خوان از سنگ رخام ومانند آن یقال هم علی فاثور واحدة ای علی مائدة واحدة
ومنزلة واحدة ونام جائی **فجر** آب راندن یقال فجرت الماء فانفجر وفجرته للمبالغة فتفجر فجر ایضا سپیدی اخرشب فجرة بالضم
موضع آب رفتن مفاجر الوادی مرافضه منفجر الرمل طریق یکون فیه فجور بالضم میل کردن ودروغ گفتن وبی فرمانی نمودن
وتباهی کردن فجر بفتحتین جوانمردی وکرم فجار بالکسر روزی از روزها که میان قریش وقیس بن غیلان حرب افتاده بود فجار بالفتح
اسم للفجور مبنی علی الکسر مثل قطام یا فجار ای یا فاجرة **فخر** بالسکون والحرکة افتخار فخور نازیدن عمر ف اص م تفاخر درکردن
باهم نازیدن فخیر مثل خصیم آنکه با تو فخر کند تفخر بزرگی نمودن متفخر ای متکبر مفاخرة برابری کردن در فخر یقال فاخرته ففخرته فخا
تفخیر فزون داشتن یکی را بر دیگری در فخر یقال افخرته علیه ای فضلته علیه فی الفخر وفخرة کلک مفخر بفتح الوسط وضمه بزرگی نخلة
فخور بزرگ تنه الاصمعی ناقة فخور ناقة بزرگ پستان تنگ سوراخ فاخر کرانمایه وعوره خرمای بی دانه فاخور نوعی از گل فخور نازنده
فرس فخور ای عظیم الجردان فخار بالتشدید سفالینه فخیر مثال فسیق بسیار نازنده **فادر** وفدور بالفتح نخجیر پیر وبزرگ فدد بضمتین
والسکون ج مفدره موضعه فدور بالضم بازایستادن نخجیر گشن از گشنی فدر بالکسر کول فدیر فدیرة بالکسر فیهما سنگ بزرگ بیرون
جسته از سر کوه **فرار** بالکسر مفر گریختن عمر ف اک م افر او منعد منه ودندان شیر افکندن ستور فرور ذن گریزنده از مرد وپری فر
دندان ستور بنگریستن وباز کاویدن از کاری عمر ف اص م قال الحجاج فررت عن ذکاء وجمع فار مثل راکب ورکب وگریزنده یقال رجل
فر وکذلک الاثنان والجمع والمراة وفی الحدیث هذان فرقریش افلا ارد علی قریش فرها تفارر گریختن دو گروه از هم افترار لب شیرین کردن
بخنده فرة الحر بالضم اول گرما وسختی وی افرة بضمتین وقد یفتح الهمزة مثله فرس مفر بالکسر اسب روگرد مقر جای گریز فرار بالضم
کوساله دشتی قیل فرار جمع فریر قال ابو عبیدة لم یات علی فعال بالضم شی من الجمع الا احرف وهذا احدها وفی المثل ان الجواد عینه فرارة
بالفتح والضم ای یغنیک شخصه عن ان تفتر اسنانه فرفرة جنبانیدن وسبکی ونشاط فرفور بالضم مرغی **فرز** بالکسر رمه گوسپند
از ده تا چهل ولقب مردی که پدر قبیله بود از بنی تمیم فرز بوسیدن وکهنه شدن جامه وشکافتن تفزر پاره شدن جامه طریق فازر راه
فراخ فزر بالتحریک کوژ پشت شدن عمر ف آن م افزر مفزر وهو نعت منه فزاره بالفتح نام مردی که پدر حی بود از غطفان فزاری
منسوب بوی **فسر** بیان کردن معنی سخن عمر ف اک م تفسیر مثله وبدیل آب نگریستن طبیب تفسره کذلک استفسار باز خواستن
فطر بالضم سماروغ سپید بزرگ فطرة یکی فطور فطوری بالفتح روزه گشائی افطار روزه گشادن فطر اسم منه بالکسر ویقال رجل
فطر وقوم فطر ای مفطرون وهو مصدر فی الاصل ویقال رجل مفطر وقوم مفاطیر مثل موسر ومیاسیر تفطیر روزه گشایانیدن فطرة
بالکسر آفرینش فطر بالفتح آفریدن وآغاز کردن ومنه فاطر السموات والارض وشکافتن یقال فطرته فانفطر ای شققته فانشق وفطر
ناب البعیر طلع فهو بعیر فاطر وتفطر ای تشقق وسیف فطار بالضم ای فیه تشقق وشیر دوشیدن بانگشت سبابه وابهام وفطیر کردن
عجین را عمر ف اص م یقال عندی خبز خمیر وحیس فطیر ای طری فطیر ضد خمیر یعنی ناخواسته ویقال ایاک والرای الفطیر وکلشی اعجلته
عن ادراکه فهو فطیر **فغر** گشاده شدن دهان وگشادن لازم ومتعد یقال فغرفاه فتحه وفغرفوه انفتح فاغره یعنی نیلوفر انفغار شکفتن
غنچه مغفرة زمین فراخ **فقره** بالکسر استخوان پشت فقرات بالحرکة والسکون وفقرات بکسرتین وفقر بفتح الوسط ج فقارة بالفتح کذلک
وجمعه فقار وسه بیت از قصیده تشبیها بفقرة الظهر فاقرة سختی یقال فقرته الفاقرة ای کسرت فقار ظهره فقر بریدن بینی شتر تا رام
شود ومنه قولهم قد عمل به الفاقرة ودرویشی فقیر درویش که اندک چیزی دارد مسکین آنکه هیچ ندارد ویقال بجای فقرائهم وشکسته پشت
وآب راه کاریز وجوی کرد اگرد نهال الجز ما تفقیر جوی نهال کندن وسوراخ کردن مهره وجز آن مفقر شمشیر درشت افتقار پشت داشتن

فتر فثر فجر فخر فدر فرر فرز فزر فسر فطر فغر فقر

صید سوی انداز نده ومباح کردن پشت ستور بجهت برنشستن دیکری والفُقری بالضم اسم فیه ودرویش کردانیدن و نوطهم فلان ما اغناه وما افقره
وما اغناه شاذ لانه لا یقال فی فعلهما الا افتقر واستغنی فلا یصح التعجب منه وسد الله مفاقره ای سد وجوه فقره

فکر

فکر بالکسر اندیشه تفکر افکار وتفکیر اندیشه کردن یقال لیس لی فکر بالفتح والکسر فی هذا الامر والفتح افصح وهو المصدر ایضاً ای لا حاجة لی فیه فکیر بسیار

فور

اندیشه فوّاره مغاکچه سر بن فواره بالضم والتخفیف سر جوش دیک فور شوران جوشیدن دیک وچشمه وجز آن ع ف آص ۲ ک
منه ذهبت ورجعت علی الفور ومن فوری ای قبل ان اسکن فور بالضم اهو برکان لا واحد لها من لفظها فورة الحر بالفتح سختی کرما
وجوش ان فورة العشاء بعد از نماز خفتن فار فائرة لغة فی ثار ثائرة بجنبید بر جوشید خشم او فیاران دو شاخه زبانه ترازو

فهر

فهر بالکسر کف سنگ یذکر ویونث والجمع افهار وبه قبیلة از قریش عامر بن فهیره نام مردی فهیرة نوعی از طعام با ارد وشیر فهر بالضم
البحر بلا دیک
مدرسه جهودان واصلها بهر وهی عبرانیة فعربت فهر بالسکون والتحریک جماع کردن بی انزال وبا دیکری انزال کردن وفی الحدیث
انه نهی عن الفهر تفهیر مانده شدن یقال اول نقصان حضر الفرس التراد ثم الفتور ثم التفهیر والتفهر فی المال ای اتسع فیه **فصل**
القاف قبر کور ودر کور کردن ع ف آص ۳ وک ۲ مقبره بالفتح والضم کورستان وجاء فی الشعر مقبر بلا هاء مقابر ج مقبری بالفتح

قبر

والضم کور وبان اقبار بکور کردن فرمودن واذا هل قبر کردانیدن قوله تعالی ثم اماته فاقبره ای جعله ممن یقبر ولم یجعله مما یلقی للکلاب
ذکره فی قبد وهاهنا قبجر قبعثر
وکان القبر مما اکرم به بنو آدم قبرة بالضم وفتح ۳ مشدداً چکاوک قنبر بضمتین مثله تقوله العامة قنبراء لغة فیها قنابر ج قبری بفتح قبر
بالفتح نام مردی **قبطریه** بالضم نوعی از جامه **قبعثری** شتر بزرگ خلقت قال المبرد والالف فیه لیست للتانیث وانما زیدت لتلحق
بنات الخمسة ببنات الستة لانک تقول قبعثراة فلو کانت الالف للتانیث لما لحقته تانیث آخر فهذا وما اشبهه لا ینصرف فی المعرفة و
ینصرف فی النکرة والجمع قباعث لان ما زاد علی اربعة احرف لا یبنی منه الجمع ولا التصغیر حتی یرد الی الرباعی الا ان یکون الحرف الرابع

قتر

منه احد حروف المد واللین نحو اسطوانة وحانوت **قتره** بفتحتین کرد قتام قوله تعالی ترهقها قترة قتر بالضم کرانه لغة فی قطر
وکانه صیاد قتر بالکسر نوعی از پیکان تیر وهو سیر وة ابن قترة مار دریة مثل رجل قاتر ای جاق لا یعقر ظهر البعیر وجوب قاتر سپیر
نیکو اندازه تیر سرهای میخ زره وپیرش نقرا ماده شدن جنک را قتار بالضم بوی بریانی یقال قتر اللحم بالفتح والکسر ایضا
ای ارتفع قتاره وبوی عود قتر قتور ... بر عیال تنک کرفتن ع ع ف آص ۲ وک ۲ تقتیر اقتار کذلک وبوی بریان بر انکیختن وبخور

قثر

کردن زن ودرویش شدن مرد **قحر** پیر فرتوت واشتر کلان سال قحرة مونث عند بعضهم وعند الاکثر ناب وشارف **قدر**

قدر

الشیء اندازه چیزی قدر بالسکون والحرکة اندازه کرده خدای عزوجل بر بنده از حکم وقوله تعالی وما قدروا الله حق قدره ای ما عظموه
حق تعظیمه قدرة بالضم مقدرة ثلث لغات توانستن وتوانائی ع ع ف آک ۲ ومنه قولهم المقدرة تذهب الحفیظة وتادر شدن
بر چیزی قدران کذلک یقال قدرت علیه وقدرت بالفتح والکسر قدرة ومقدرة توانکر والمصدر بمعنی القضاء والقدر منه لیس
الا بفتح الدال قدر اندازه کردن وفی الحدیث اذا غم علیکم الهلال فاقدروا له ای اتموا ثلثین یوما وقدرت علیه الثوب فانقدر ای جاء
علی المقدار ویقال بین ارضک وارض فلان لیلة قادرة ای لینة السیر مثل قاصدة ورافهة ودر دیک پختن چیزی را ع ف آص ۲ ک ۲
قدر اللحم واقتدره ای طبخه فی القدر قدر بالکسر دیک وهی مونث وتصغیرها قدیر بغیر هاء علی خلاف قیاس قدیر توانا وپخته قوله تعالی
فقدرنا علیه در قه ای ضیق علیه استقدار تقدیر کردن خواستن یقال استقدر الله خیرا وتقدر له الشیء ای تهیا والاقتدار علی الشیء
القدرة علیه قدار بالضم شتر کش وخوان سالار ونام مردی که ناقه صالح را پی کرد اقدر مرد کوتاه بالا واسپی که در وقت رفتن پای های
اوازدست درکذرد **قذر** بالتحریک پلیدی وهو ضد نظافة قذر بکسر الوسط نعت منه قذر بالتحریک قذارة بالفتح کراهت داشتن

قذر

ع ع ک آف ۲ تقذر استقذار مثله یقال منه قذرت الشیء وتقذرته واستقذرته ای کرهته له قذور بالفتح زنی که از پلیدیها دور باشد و
ناقه که بکوشه خسپد جدا از شتران رجل قذورة مثال همزة مرد دور از ملامت رجل قاذورة وذو قاذورة مرد نا آمیزنده با مردم از بد خوئی
رجل مقذر بالفتح آنکه دور باشند از وی مردم **مقذحر** بالذال والدال آماده مردم شنام وبدی آنکه همیشه سینی پرباد وخشمکین باشد

قذحر

مقذعر مثله **قرار** آرام جای قراری در زی قرار قراره کوسپند خرد قرار زمین پست وهموار قرقور ج وجوزة واب سرد یخین

قرر

ومنه یقال قرت علی راسه من ما بارد وقر الحدیث فی اذنه یقره کانه صبه فیها یوم القر روز یازدهم ذی الحجه قرتان بامداد وشبانکاه
یوم قرو وقار لیلة قرة وقارة روز وشب سرد قر بالضم سرما یقال منه قر یومنا وارام جای قرارة بالضم آنکه در دیک ریزند بعد
از طعام تا دیک نسوزد ومنه قرورت القدر با فرقها ای صببت فیها القرارة لئلا یحترق قرورة بضمتین وبفتح ۲ ایخه در بن دیک رفته
جسپیده باشد از طعام ترقور کشته داد قرة بالکسر سرما یقال اشد العطش حرة علی قرة ویقال ایضا قرتهما ای الوقت الذی یا

فیه ارض والماء للعلة قرقرة بکسرتین مشددة حوصله و نام مردی قارورة شیشه وفواره بیج قرور بالفتح اب خنك قرقر زمین هموار و نام
قرقر نوعی از خنده و بانك کردن کبوتر و شتر و شکم و ریختن قراد دردها ولقب مردی بعیر قرقار الهدیر شتر روشن آواز قرقری علی
فعللی نام جائی قرقار مبنی علی الکسر معدول عن قرقر ای صوت ولا یجیء من الرباعی معدول لا غیر هذین اللفظین وهما قرقار وعرعار قرار
بالفتح قرور بالضم آرام گرفتن ع ق ن آ ر ۲ و بالعکس ایضا قرة بالضم قرور خنك شدن ع ک آ ف ۲ و بالعکس قریر العین نعت منه
و قد قرت عینه واقر الله عینه یعنی خنك کرد انا د چشم او را یعنی اشك او را و اشك خنك دلیل شادی است و اشك گرم دلیل غم و یقال
اعطاه حتی تقر فلا تطمح الی من هو فوقه مقاره آرام گرفتن باهم وقاره ای قر معه وسکن و فی الحدیث قاروا الصلوة و هو من القرار لا
من الوقار وقوله تعم وقرن فی بیوتکن بفتح القاف من القرار کانه یرید اقررن فحذف الراء الاولی للتخفیف و یلقی فتحها علی القاف فیستغنی
عن الالف لحرکة ما بعدها و بکسر القاف من الوقار من وقر یقر و یحتمل ان یکون بالکسر ایضا من القرار قر یقر اقررن علی تمام کما قریء فظلتم
تفکهون بالفتح والکسر و هو من شواذ التخفیف اقرار آرام دادن و بگفتن بر خود ثابت کردن چیزی را و خنك کردانیدن و یقال اقره الله
فهو مقر و بر علی غیر قیاس کانه بنی علی قر و بقرار آوردن کار را یقال اقررت هذا الامر بقراره و تقرره و اقررت الناقة ای ثبت حملها
عن ابن السکیت تقریر بقرار آوردن و بقرار باز بردن یقال قررت عنده الخبر حتی استقر و قرار دادن افترار آرام گرفتن یقال اقتر
ماء الفحل فی الرحم ای استقر و نان خورش کردن بقراره و گرفتن قراره از بن دیك و غسل آوردن باب خنك و فربه شدن ستور
و یقال فلان ما یتقار فی مکانه ای ما یستقر قسر بستم بر کاری داشتن و بطنی از قبیله انمار بستم بر کاری داشتن قسره علی الامر
و اقسره بمعنی قیاسر قیاسرة شتران بزرگ واحدها قیسری و هو ایضا الشیخ الکبیر و تیزی قنسری بالنون و الفتح قسوریا هی قسورة
قسورة شیر قنسرون بالکسر و بتشدید النون شهریست از شام قنسری بالنون و الفتح قسوریا هی قسورة و قسوری منسوب بوی
قنسرینی قشر بالکسر قشرة پوست درخت و جز آن قشر بالفتح پوست باز کردن از چوب درخت ع ف آ ض ۲ ک ۲ تقشیر مثله انقشار
لازم منه تقشر کذلک والقاشرة اول الشجاج لانها تقشر الجلدة و مطر قاشرة باران که سخت افتد و زمین را بتراشد و لباس الرجل قشره ثم
قشر بکسر الوسط بسیار پوست اقشر بین القشر انکه بوست وی رنگین و سرخ باشد قاشور بد فالی و شومی و اسب که در میدان از پس
همه اید سنة قاشورة سال قحط قشیر پدر قبیله از هوازن قاشر نام کشنی که او را بشومی مثل زدندی یقال اشأم من قاشر قشبار
عصای درشت اقشعرار بر خاستن موی تن مقشعر نعت منه قشاعر بحذف المیم ج لانها زائدة یقال اخذته قشعریرة فراهم گرفت او را
یعنی سرد گرفت و القشعر القثاء قصر کوتاه گشتن قصور ج و قصر الظلام آمیزش تاریکی و روشنائی شبانگاه و کذلک المقصرة و الجمع
المقاصیر قصور شبانگاه شدن ع ف آ ض ۲ و یقال اتیته قصرا ای عشیا و یقال قصرك ان تفعل کذا و قصاراك بالضم و قصارك
بالفتح یعنی غایت کار تو آنست که چنان کنی و یقال رضی فلان بمقصر مما کان یحاول بکسر الصاد ای بدون ما کان یطلب و یقال هو ابن
عم قصرة بالضم و مقصورة یعنی نزدیك قصری قصیری کوتاه ترین استخوان پهلو قصیری ایضا افعی قوصرة بتشدید الراء
و تخفیفها زنبیل خرما قصرة بفتحتین بن کردن قصر ج و به قریء ابن عباس انها ترمی بشرر کالقصر و قصرة قصر النخل یعنی الاعناق
و درد بن کردن ع ک آ ف ۲ قصارة بالضم و کذلک قصری بالکسر و هو منصوب دانه که در کفه ماند بعد از کوفتن قصر بالفتح باز
داشتن و منه مقصورة الجامع و شبانگاه کردن یقال قصرنا ای امسینا و پرده فرو هشتن و کوتاه کردن و قصر کردن نماز را و
باز ایستادن بر حالی که از وی در نگذرد و منه قوله تعم قاصرات الطرف یعنی زنان که نظر از شوهر خود در نگذرانند و قصرت
اللقحة علی فرسی اذا جعلت درها له و جامه را گازری کردن و منه القصار کازر ع ف آ ض ۲ و ماء قاصر ای بارد قصور فرو ماندن
بعجز از چیزی یقال قصرت عن الشیء و قصر السهم عن الهدف یقصر قصر بالکسر و فتح الوسط کوتاهی و کوتاه شدن ع بضمهما
قصیر کوتاه قصار بالکسر ج و الاقاصر جمع اقصر مثل اصغر و اصاغر قصیر نیز اسپی که پیش خود بسته دارند و بچرا نگذارند
از عزیزی امرأة قصیرة و قصورة زنی که وی را بخانه باز داشته باشند و نگذارند تا بیرون اید و فی المثل لا یطاع لقصیر امر فهو قصیر
بن سعد اللخمی صاحب جذیمة الابرش تقصیر الثوب کوتاه کردن جامه تقصیر من الصلوة و الشعر کوتاه کردن تقصیر فی الامر سستی کردن
در کار اقتصار بسنده کردن یقال اقتصر علیه اقصار باز داشتن و بیرون کشیدن از چیزی باختیار و آن عجزت عنه فلذ قصرت
بلا الف و در آمدن بشبانگاه و کوتاه کردن نماز و بچه کان کوتاه بالا زادن و فی الحدیث ان الطویلة قد تقصر و ان القصیرة
قد تطیل و سوده شدن دندان میش و ماده بز از کلان سالی استقصار مقصر شمردن و بکوتاهی نسبت کردن تقاصر تقاصر
بالکسر فیهما کردن تقاصیر ج قیصر ملك روم قطر باران جمعها قطار واحدها قطرة و چکیدن آب و جز آن ع ف آ ض ۲

قسر

قنسر

قشب

قشعر

قصر

و یقال القصیرة قد نقصر از قصر ان
و نصیب نفوله و جمعه از هم

قطر

وچکیدن

و چکانیدن، لازم و متعدی قَطَرَان الماء چکیدن آب قِطران بکسر طاء ع و منه قطرت البعیر طلیته بالقطران مقطور و مُقَطرَن بالنون
شتر قطران مالیده رده بالنون الی الاصل و هو القطران و اقطر الشیء ای حان ان یقطر قطور رفتن مانع و جز آن بعیر قاطر اشتر که بول او
چکان باشد قطر بالضم کرانه اقطار ج قطر بالسکون و الفتح چوبیکه از وی بخور سازند مقطرة بالکسر مجمرة و کنده که بر پای بندی هند قطر
بالکسر مس و نوعی از جامها کرانها قطریة گویند قطار بالکسر پیوند رشته شتر قُطُر قطرات ج قطار بالضم چکیده از خم و جز آن تقاطر القوم گروه
گروه آمدند تقطر آماده شدن کارزار را تقطیر انداختن بکوه یقال طعنه فقطره ای القاه علی احد قطریه فتقطر ای سقط و قطره
قطره چکانیدن و قطار کردن شتر را و فی المثل النفاض یقطر الجلب یعنی اذا انفض القوم ای فنی زادهم قطروا الابل فجلبوها للبیع
قطار انقطار اقطیرار آماده شدن گیاه خشک شدن را قطری بن فجاءة المازنی نام مردی زعم بعضهم ان اصل الاسم ماخوذ من قطری
النعال قنطرة پل بزرگ قنطر بالکسر سختی و بلا قنطار ریک پوست گاو پر زر و یروی عن معاذ بن جبل انه قال هو الف و مائتا اوقیة و یقال هو
مائة و عشرون رطلا و غیر ذلک و منه القناطیر المقنطرة قطمیر بالکسر پوست تنک دانه خرما یا نقطه سپید بر پشت دانه خرما که از وی
روید بوم **قمطر** بالضم و قمطریر روز سخت قمطار سخت ناخوش شدن و تافتن گردم دم را و گرد آوردن نفس خود را قمطرة
سر مشک بستن قمطر و قمطرة آنچه کتابها در وی نهند و خنور شکر و نبات قماطر ج **قعر** بالفتح تک و کاویدن از بیخ انقعار لازم
منه و بقعر چیزی رسیدن و اشامیدن آنچه در کاسه بود قدح قعران و مقعر قدح مغاک و کلک قصعة قعیرة اقعار تنک رستا
تقعیر بیخ فرو شدن و لب پیچیدن در سخن تقعر دور در شدن در کاری **قعسر** قعسری شکر و جمل قعسری ای ضخم اقعنصر الرجل
اذا تقاصر الی الارض تقفر درپی کسی رفتن ع م ف اص ۲ تقفر اقتفار مثله و بیابان بی آب و گیاه شدن ن ع ع ک آ ف ۲ یقال ارض
قفر و مفازة قفر و قفرة و مقفار و یقال نزلنا ببنی فلان فبتنا القفر ای لم یقرونا یعنی مهمان نداشتند ما را قفار بالفتح نان بی نان
خورش اقفار خالی شدن و بعجر اشدن و بی نان خورش شدن و فی الحدیث ما اقفر بیت فیه خل قفور بالتشدید مثال تنور
کیاهی و غلاف خرمای نو رسیده **قنا** خر قنا خری بزرگ اندام قنخر بالکسر مثله بنون زائدة **قنذر** بالفتح زشت دبار قمر
بالتحریک ماه و هو بعد ثلث لیال الی آخر الشهر و قبل الثلث هلال سمی قمرا لبیاضه و قمیر تصغیره و خیره شدن چشم از برق و بکرة
در سپیدی ع ع ک آ ف ۲ و قمرت القربة و هی شیء یصیبها من القمر کالاحتراق تقمر بماهتاب بیرون آمدن یقال تقمر الاسد ای طلب
الصید و غالب شدن بقمار قمار و مقامرة قمار بکرو چیزی باختن و نبرد کردن باهم بکرو و یقال قامره فقمره اقمره بالضم اذا قامره
فیر و غلبته قمر بسکون الوسط غالب شدن بقمار بر کسی ع ع ف ا ۲ عود قماری بالفتح منسوب بموضعی از هند قمری بالضم
م و هو منسوب الی طیر قمر و قمرا اما ان یکون جمع اقمر مثل احمر و حمر و اما ان یکون جمع قمری مثل رومی و روم قمریة مونث منه
و یقال للمذکر منه ساق حر و الجمع قماری غیر مصروف اقمر سپید یقال حمار اقمر و سحاب اقمر لیلة قمراء شب روشن اقمار روشن
شدن و بماهتاب شدن و سرما خوردن خرما پیش از رسیدگی یقال اقمر الثمر اذا ضربه البرد و فسدت حلاوته قبل ان ینضج
مقمر کذلک و هو معرب **تمور** بفتحتین و تشدید الواو بزرگ سر و سرکش و منه بعیر قنور تقویر اقتوار انتیار گرد بریدن
چیزی را و منه قوارة القمیص و البطیخ دار قوراء سرای فراخ یقال لقیت منه الاقورین و الاقوریات بلاها و سختیها اقورار برآگندن
اندام مقور اسب باریک میان قارة پشته قار قیران ج و حرس زاده و قبیله و هم رماة و فی المثل انصف القارة من راماها عبد القاری
منسوب الیها انقیار و یران شدن چاه قار زم و شتران یوم ذی قار روز ظفر یافتن بنی شیبان بر لشکر عجم **قهر** چیره شدن ع ع
بفتحهما اقهار ناکام یافتن کسی را و یقال اخذت فلانا قهرة بضم القاف ای اضطرارا قهقری نوعی از سپس بلی رفتن و هو اسم یقال
رجعت القهقری یعنی باز گشتم این نوع باز کشتنی قهقر سنگ سخت قهقار مثله قیر م تقییر قیر اندود کردن قیار بالتشدید
نام شتر **فصل الکاف** **کبر** بالکسر و فتح ۲ بزرگسال شدن ع ع ک آ ف ۲ کبرة بزرگسالی کبر بسکون الوسط کبر ای بزرگی
و بزرگ شدن ع ع بضمتها اکبر کبار بالضم بزرگ و بالتشدید بس بزرگ و فلان کبرة ولد ابویه کلانتر فرزندان است و واحد و جمع
و مونث برابر است و یقال هو کبر قومه بالضم ای هو اقعدهم فی النسب فی الحدیث الولاء الکبر یعنی الولاء للابن دون ابن الابن
و یقال هو اکبرة قومه بالکسر و تشدید الراء ای کبر قومه یستوی فیه الواحد و الجمع و المونث کبر بفتحتین م و هو معرب اکبر بزرگتر
کبری مونثه کبر جمع کبری اکابر جمع اکبر اکبرون کلک مکبوراء بالمد بزرگان و یقال توارثوا کابرا عن کابر ای کبیرا عن کبیر فی العز
و الشرف اکبار بزرگ داشتن و اکبر الصبی ای تغوط و هو کنایة التکبیر بزرگ شمردن و ببزرگی صفت کردن تکبر استکبار بزرگی نمودن
از خود و کردن کشی کردن کبریت بالکسر گوگرد و قولهم اعز من الکبریت کقولهم اعز من بیض الانوق ذهب کبریت زر خالص کثر

بالکسر

کثر بالکسر کوهان وبالفتح وبفتحتین کث وبتال هو بنا کالقبة شبه السنام به کثرة بسیاری وبسیار شدن ع ع بضمّها کثر
بالضم چیره شدن بر بسیاری مکاثره بهره کردن بر بسیاری یقال کاثرناهم فکثرناهم ای غلبناهم بالکثرة اکثار استکثار بسیار مال شدن
وبر کردن درخت خرما کثر بالضم ایضا بسیار یقال الحمد لله علی القلّ والکثر کلاهما بالضم والکسر ای علی القلیل والکثیر عده کاثر ای کثیر
تکثر بسیاری نمودن مکثور علیه انکه چیز بی نماند باشد وبروی حقوق بسیار باشد کوثر بسیار خیر وکرد بسیار وسر تکوثر الغبار
ای کثر وجوئی در بهشت کثار بالضم ای کثیر کثر بفتحتین بر درخت خرما کدر بفتحتین تیرگی وتیره شدن ع ع ک آف ۲ کدوره مثله
ع ع بضمها اکدر بکسر الوسط وسکون تیره مثل فخذ وفخذ تکدر تیره شدن تکدیر تیره کردن اکدر انکه تیرگی دارد کدری نوعی از
سنگخوار اکدر تیره مسئله ایست در فرایض که شوی ومادر وجد وخواهر مادر وپدری مانده باشد کدیرا بالمد والضم شیر وخرما
کند ریضمتین شیره درختی وکوتاه بالای درشت وکور خر درشت کنادر مثله کدر بضمتین وتشدید الراء جوان کرد اندام استوار
خلقت انکدار شتاب شدن وفرو ریختن وتکادرت العین فی الشیء اذا دامت النظر الیه کر رسن که بر درخت باد بر آیند ودر
بالا ان اکرارج قال الفراء الکر الاحساء واحدها کر ورسن با دبان کر درج کرة بیکبار کرات ج کرتان با مداد وشبانگاه کرة بالضم
بیلک کرتیها نه جوار بار اکرارج فرس مکر بالکسر اسب جنگ وحمله مکر بالفتح حربجای وکرار مثل قطام خرزه تؤخذ بها النساء الافزاع
نقول الساحرة یا کرار کرّیه کرکرة بکسرتین جمعی از مردم ونام مردی زالکرکرة ایضا رحی زور البعیر وهی احدی الثفنات الخمس یعنی
پنجم سپل شتر وان کردی سخت یان سینه اوست کر بالفتح باز کشتن وباز کردانیدن لازم متعدی کرور بهرا واز گلوی خبم کرده و آواز
کردن ان ع ع ف ا ک ۲ تکریر تکرار بار دیگر بر کردانیدن وتفعال بالکسر اسم وبالفتح مصدر عن ابی عمرو تکرکر ای تردد کرکرة بالفتح
خندیدن وکردانیدن با دابر داو بانک کردن مرغ راو در کردن یقال کرکرته عنی ای دفعته کزبرة بضمتین کشنیز وبفتح الباء
ایضا وهو معرب کسر شکستن وبر فراهم اوردن مرغ وقت فرود امدن انکسار تکسر شکسته شدن تکسیر بسیار شکستن کاسر
عقاب کسر بالکسر سقف فرود بن خیمه واستخوان که بر وی کوشتکی باشد کسور ج واستخوان باز واز جانب رنج واو را اکسر
نیز کویند والفتح فی هولاء الثلثة لغة بها کاسرة بالضم همسایه دامن بدامن خیمه پیوسته کسرة پاره از شکسته کسر ج مثل قطعة
وقطع عود صلب المکسر چوب سخت وفلان طیب المکسر ستوده بآزمودن ارض ذات کسور زمین با بلندی وپستی ورجل ذو کسرات
وهذرات اذا کان یغبن فی کل شیء کسار الحطب بالضم هیزم ریزه کسیر شکسته کسری بالفتح جمع کسیر مثل مریض ومرضی ولقب پادشاه
فرس وهو بالکسر ایضا وهو معرب خسرو کسروی بالفتح والکسر منسوب الیه وکسری بلا واو ایضا والاکاسرة الجمع بخلاف القیاس و
قیاسه کسرون مثل عیسون وموسون کشر دندان سپید کردن شتر وتبسم کردن مردم یقال کشر الرجل وانکل وافتر وتبسم
کله بمعنی ای بند ومنه الاسنان کظر بالضم چوبک کوشه کان وکوشه فرج ومیان چنبر کردن اکعار بزرک شدن کوهان
شتر کنعرة شتر بزرک کناعر ج کعبرة بالضم مع الباء کفه کندم وهو شیء یخرج من الطعام اذا نقی غلیظ الراس مجتمع ومنه سمی
روس العظام الکعابر کعبرة پاره کردن شمشیر کفر بالضم ناکرویدن وناسپاسی کردن ع ع ف آ ض ۲ کفور کفران بالضم مثله کفر
بالفتح پوشیدن ع ع ف ا ک ۲ ویقال کفر توثا وکفر تعقاب وهما قریتان منسوبتان الی رجلین وفی الحدیث یخرجکم الروم منها
کفرا کفرا ای قریة قریة من قری الشام وکور وتاریکی شب وبالکسر مثله کافر شب تاریک وکشاورز کفار مثله وجوی ودریا و
انکه جامه بالای زره پوشیده باشد وناکرونده وصوضد مومن وناسپاس کفار بالضم مشددا وکفرة بفتحتین وکفار بالکسرة
مثل جائع وجیاع کافرة مونث کوافر ج مکفور خاکستر زیر خاک پوشیده متکفر مرد سلاح پوشیده اکفار کافر خواندن کسی را
ودست بر سینه نهادن پیش کسی وکفاره سوکند وجزان دادن وناچیز کردن کناه را کفاره اسم فیه ومنسوب کردن بکفر
کافور وشکوفه درخت ویقال هو غلاف نمر ونام مردی کفری بالضم شکوفه ویا غلاف وی کفر بکسر الوسط کوه بزرک اکفهرار
روی ترش کردن وتیره رنگ شدن روی مکفهر ترش روی وابر سیاه تو بر تو کمرة بفتحتین سر بره کمر ج مکمور بریده سر بره کمری
بکسرتین بزرک سر بره کمر غلبه کردن بیزرکی بره یقال کامرته فکمرته ای غلبته بعظم الکمرة کمترة نوعی از رفتار قمطرة مثله
کمتر کاز مثل کندو کنادر مبدلات کمثری بالضم مشددة المیم امرود واحدها کمثراة کور کشتن وفزونی وبیح دستار پیچیدن
آن وشتافتن ع ع ف آ ض ۲ واشتر وکاو بسیار یقال لفلان کور من الابل والبقرة ویقال نعوذ بالله من الحور بعد الکور یعنی من
النقصان بعد الکمال ای من القلة بعد الکثرة کور بالضم پالان با ساختگی ان اکوار کیران ج وکورة آهنکری وخانه زنبور کوره شهرستان
وناحیه کور ج کوارة النحل انکبین با موم کاره پشتواره جامه تکویر کرد کردن ودر پیچیدن چیزی وانداختن یقال طعنه فکوره ای

الفاده وزیادت کردن ومنه قوله تعم یکور اللیل علی النهار ویقال تکویر اللیل علی النهار تغشیته ایاه وقوله تعالی اذا الشمس کورت قال ابن عباس
عورت وقال قتاده ای ذهب ضوءها وقال ابو عبیده کورت مثل تکویر العمامة تلف فتمحی ودستار پیچیدن وزنگ کردانیدن وپوشانیدن
تکور در پیچیده شدن وافتادن وچیکیدن اکثار ردم برداشتن اسب در دویدن رجل مکور بالفتح وتشدید الراء مفتوحة
مرد ناکس تکور مثله **کهر** برامدن روز یعنی بفتحها وبانگ بر زدن وقهر کردن کنهور بفتحتین ابر بزرگ **کیر** بالکسر وبالالف
دمه آهنگری ونام کوهی **فصل المیم** **مئر** بالکسر کینه ودشمنی میرج مآد ممارده دشمنی کردن مآرة مفاخرت کردن
امر مئر کار سخت **متر** کشیدن وجماع کردن وانداختن وبریدن **مجر** لشکر گران وخرد یقال ما به مجر ای عقل وبیع بچه ستور
در شکم مجر بفتحتین تشنگی وگران باری گوسپند از بچه در شکم امجار گران بار شدن ستور از بچه چنانکه نتواند خواست مجر ومجرة
نعت منه ومجر بالتحریک لغة فی بجر وهو العطش قال ابن السکیت العرب تبدل النون من المیم مثل مجمت الدلو ای مخبتها مخر
مخور شکافتن کشتی آب را وبانگ کردن آن یعنی بفتحها ومنه قوله تعم مواخر فیه ای جواری فیه وبر زمین آب رها کردن نبات مخار بهار
بهاری استمخار برابر باد ایستادن امتخار برگزیدن از هر چیزی نیکوی از مخره بالضم والکسر گزیده ما خور خرابات **مخور** مرد دراز
مدر بفتحتین کلوخ ودیه مدج ونام دهی یعنی اهل المدر والوبر اهل ده وصحرا ومنه فلان المدری مدرت نیز هاکه سنان
استخوان باشد ویقال مدرت الحوض امدره ای اصلحته بالمدر یا در نام مردی بخیل وفی المثل ابخل من مادر ممدره جای کلوخ
گرفتن امد ره جیکاه برامده وکفتار تیره رنگ **مذر** بفتحتین گنده شدن بیضه امذار متعد منه وتباه شدن معده امذر
بحاجت گاه بسیار شونده وخبیث نفس شدن یعنی آن تمذرکان ویقال الحرتت ابله شذر مذر اتباع ای تفرقت امذ قرار
بریده شدن شیر وفی حدیث ابن خباب حین قتله الخوارج علی شاطی نهر فسال دمه فی الماء فما امذ قر ای ما اختلط بالماء **مر** بالضم
تلخ ونیز قبیله از تمیم امرار چ مرارة تلخی وتلخ شدن یعنی آن امران در دوستی وپیری ما دورة مرا بالضم تلخه که در گندم باشد
مره نیز قبیله از قریش وهو مرة بن کعب ونیز قبیله از قیس غیلان وهو مرة بن عوف مری مشدد آبکامه وعند العامة مخفف
ابو مره کنیه ابلیس مراد بالضم درخت تلخ واحدها مرارة مر بالفتح رشن وکلند وگذشتن یقال مر به وعلیه ورفتن مر ومثله یعنی
آن مر بطن مر موضعی نزدیک مکه مرة یکبار مرار ومرات بارها مر مرخام وهو حجر مرمارة مر مورة زن نرم ونازک اندام
وجنبان از نشاط تمرمر جنبیدن از نشاط مرة بالکسر زهره وقوت وتیزی خرد مریر مرد توانا وباز هره ورسن دراز سخت تافته
مرائر چ مرورا نکه زردی بروی غالب باشد مریره عزیمت واهنگ امر تلخ تر وتلخ روده ویقال لقیت منه الامرین بنون الجمع
دیم ازوی سختیها وتلخیها امر نام مردی از طی که خط بنشتن او بیرون آورده است واین هشت کلمه کابجد هوز است نامهای
فرزندان اوست وایشان را آل مرام گویند استمرار استوار شدن لازم متعد وسخت تافتن رسن را وسخن تلخ گفتن یقال ما امر
فلان وما احلی ای ما قال مرا ولا حلوا تمریر تلخ کردن امرار مارة کاویدن ودر پیچیدن نکبی تا افکند او را ویقال فلان امر عقدا
منه یعنی محکم کار تر از اوست مران وهو قال وهو الرمح وسیذکر فی باب النون **مزر** سخت دل اما زدج مزاره سخت دل شدن
یعنی بضمها مزر بالکسر یکی زدن ومرد کول وذکر ابو عبیدان بن عمر قد فسر الابنذة فقال البتع نبیذ العسل والجعة نبیذ الشعیر
والمزر من الذرة والسکر من التمر والخمر من العنب والسکرکه بسکون الراء خمر الحبشة وهی من الذرة ایضا ویقال لها السقرقع ایضا
مزد بالفتح اشامیدن یجمه ما شئی تمزر اندک اشامیدن شراب **مشرة** الارض بسکون الشین وفتحها روی زمین ونبات آن امشار
روپانیدن زمین وبرگ وشاخ بیرون آوردن طاق تمشیر الفضاة کلک تمشیر جدا کردن اذن حشرة مشرة ای لطیفه وهی امارة النعمة
والثروة فی الانسان **مصر** بالکسر شهر یذکر ویونث وشهری تم وحد میان دو چیز امصار چ مصران کوفه وبصره ویقال اشتری
الدار بمصورها ای بحدودها مصیر روده مصران روده ها مثل رغیف ورغفان مصارین جمع الجمع وقال بعضهم مصیر علی مفعل
من صار الیه الطعام وانما قالوا مصران کما قالوا فی جمع المسیل مسلان شبهوا مفعلا بفعیل مصران الفارة خرمای تباه مصر بالفتح سر
انگشتان دوشیدن ودوشیدن ابخد دوشیدن ما شد از شیر تمصر باقی شیر را دوشیدن مصور ماده بزونافه که اندک شیر باشد
قال الاصمعی هو من المعز خاصة دون الضان قال ومثلها من الضان الجدود وجمعها مصائر مثل قلوص وقلائص وقال العدبس
جمعها امصار مثل قلاص تمصیر اندک شیر شدن ماده بز یقال بنعجة ماصر وجدود دغر وکلها بمعنی یعنی میش اندک شیر والماصر
الحاجز وتاوان مصر الامصار کما یقال مدن المدن **ماضر** شیر ترش زبان گز مضور زبان گز شدن شیر یعنی آن **مضر**
بفتح ثانی نام مردی وهو مضر بن نزار وانما قیل له مضر الحمراء ولاخیه ربیعة الفرس لانه اعطی فی المیراث الذهب ولحوه الخیل و

کهر
کیر
مئر
متر
مجر
مخر
مدر
مذر
مذقر
مر
مزر
مشر
مصر
مضر

في الحديث

وفی الحدیث مضر مضرها الله فی النار کان اصله من مضر اللبن وهو قرصه اللسان وحذیه له ویقال ذهب دمه خضرا مضرا بالکسر
ای هدرا اتباع ویقال خضر بخضر الاتباع بالتاء ایضا مضیرة طعام از شیر ترش مضر حزنیدن بمضر مانند تذکر دن **مطر**
بفتحتین باران امطار ج مطر بالسکون باریدن ع ع ف آ ض ۲ امطار کذلک و باراندن لازم و متعدی مطر مطورا ، درزمین شدن
و شتاب رفتن اسب یقال ذهب البعیر فما ادری من مطر به استمطار باران خواستن سمطر بالکسر باران **معر** بفتحتین افتادن
موی ع ع ک آ ف ۲ امعر مد کم موی جای کم نبات ومنه ارض معرة تمعر افتادن موی و برکشتن رنک ندی امغار در و بیش شدن
مغرة بالتحریک والتسکین کل سرخ وباران سود مند امغر مرد سرخ موی و اسب اشقر امغار بیرون امدن شیر با خون از پستان
کوسپند بعلتی ممغار میش که او را این علت باشد مغر بشتاب رفتن ع ع ف آ ض ۲ **مقر** بسکون ۲ وکسره چیزی الخ و صبر و کوفتن
یقال مقر عنقه مقرها عن ابن السکیت مقر بفتحتین تلخ شدن ع ع ک آ ف ۲ امقار کذلک و ترش شدن شیر سمک مقور ماهی شور **مکر**
حیله و بد سکالیدن و فریفتن والنعت ماکر و مکار و درخت والجمع مکور و فراخ المکر ثمره و بکل سرخ رنک کردن یقال مکره فامتکر ای
خضبه فاختضب ممکورة زن اکنده ساق کرد اندام **مور** راه و موج و جنبیدن و کشتن و نادیدن و موج زدن ع ع ف آ ض ۲
قوله تعالی یوم تمور السماء مورا قال الضحاک ای تموج موجا وقال ابو عبیدة تکفأ والاخفش مثله ویقال مار الدم علی وجه الارض وامار غیره
والمائرات الدماء تمور ناپدید شدن مور بالضم باد با کرد موارة پشم ریخته دراز کوش تمور امیا دیجیتن پشم قطاة مارة بالتشدید
مسکنخوار و پشم تابان سرچیر از نامهای عجم است و مار سرچیر بالیاء ایضا **مهر** کابین و کابین کردن ع ع بفتحها امهار کابین کردن
وفی المثل کالممهورة احدی خدمتیها **مهیرة** زن ازاد مهارة استادی کردن ع ع بفتحها مهرة بنی حیدان پدر قبیله
ابل مهریة منسوب بوی مهر بالضم عظم فی زور الفرس و اسب کره امهار مهار مهارة ج مهرة کره ماده مهر مهرات ج فرس مهر
اسب با کره **میر** بالکسر خوار بار میر امتیار خوار بار آوردن ع ع ف آ ک ۲ مائر خوار بار آرنده میارة ومیار ج مثال رجالة وکفار
فصل النون **نبر** برداشتن ومنه المنبر ع ع ف آ ک ۲ و همزه کردن حرف را نبرة همزه و آواز برداشتن سرود و کوی نبر بالکسر
کرمی که پوست شتر بر فتن وی و ورم کند نبار انبار ج و جای غله ریختن انبار ج مثل نقس و انقاس انبار ایضا نام شهری ویقال
انتبرت یده ای تنفطت **نتر** سرزده مالیدن بوقت بول و کشیدن آن بدرشتی وفی الحدیث فلینتر ذکره ثلث نترات یعنی بعد
البول طعن نتر نیزه ربوده زدن قوس نا تره کمان که زه را پاره کند از سختی نتر بالتحریک تباه شدن و ضایع شدن کار **نثر**
پراکنده و پراکندن و بینی افشاندن ع ع ف آ ض ۲ و انداختن زره از تن مرد نثار پراکندنی و در منثر للکثرة نثار بالضم آنچه
بریزد از هر چیزی انتثار استنثار بینی افشاندن وفی الحدیث اذا استنشقت فانثر نثرة عطسه ستور و سرفیدن و کشادگی میان
دو بروت مردم و شیر و نام دو ستاره نزدیک بیکدیگر از منازل ماه در برج اسد و زره فراخ نثلة مثله انثار خون آوردن بزدن
نیزه از کسی **نجر** چوب تراشیدن و کرم کردن آب بسنک تفسان و سخت راندن ع ع ف آ ض ۲ و اصل و حسب و کونه و زمین مکه و
مدینه منجرة بالکسر سنک تفسان که آب بدو کرم کنند نجیرة آب کرم کرده بسنک رجل منجر بالکسر مرد سخت راننده نجار بالکسر و
الضم اصل و حسب و لون وفی المثل کل نجار ابل نجارها ای فیه کل لون من الاخلاق و این در حق کسی متلون خوی که بر یکرای نباشد
استعمال کنند نجران نام شهری از یمن و چوبی که باشنه در بر وی کردد و مرد تشنه نجر بفتحتین تشنگی و تشنه شدن شتر از خوردن
حبوب ع ع ک آ ف ۲ ومنه شهر ناجر ماهی که در کرما اید بوقت تشنگی شتر **نحر** شتر کشتن و بریدن سینه و بر سینه زدن و در سینه
شدن نحر و منحر بالفتح پیش سینه منحر ایضا قربان جای نحر النهار اول روز منحار بسیار کشنده شتران ومن کلام العرب یقال المرء
یوصف بالجود انه لمنحار بوائکها یعنی بسیار کشنده شتران فربه ر نحیرة باز پسین روز از ماه و باز پسین شب از وی نحریر بالکسر
نیکو داننده ناحران دو رک سینه اسب انتحار خویشتن را کشتن و بر چیزی بخیلی کردن یقال انتحر الرجل ای نحر نفسه وفی المثل سرق
السارق فانتحر القوم علی الشیء ای تشاحوا علیه حرصا و تناحروا ای نحر بعضهم بعضا **نخر** پوسیده و ریزه ریزه شدن ع ع ک آ ف ۲
عظام نخرة بکسر الخاء استخوانهای پوسیده و کاواک که باد بروی بر سد آواز اید از وی نخرة الریح سختی وزیدن باد نخرة ایضا نخرة
مثال همزة پیش بینی اسب و خرد خوک منخر بکسرتین اتباعا للخاء و بفتح المیم ایضا سوراخ بینی و مثله منخر بکسرتین و همانا دران لان مفعل
لیس من الابنیه منخور کذلک نخور بالفتح ماده شتری که تا انکشت در بینی وی نکنند شیر ندهد نخوری فراخ سوراخ پستان نخیر بانک
کردن بینی ع ع ف آ ض آ ک ۲ ناخر استخوان کاواک که بوزیدن باد از وی آواز اید ویقال ما بها ناخر ای احد **ندر** افتادن ع ع
ف آ ض ۲ و تنها و غریب شدن اندار از شمار افکندن یقال اندر من الحساب کذا و بشمشیر افکندن یقال ضرب یده بالسیف فاندرها

مطر
مغر
معر
مغر
مقر
مکر
مور
مهر
میر
نبر
نتر
نثر
نجر
نحر
نخر
ندر

ولغیة فی الندرة بالسکون والحرکة احیانا ولقیته فی الندرة وفی الندرة وفی ندری بالالف واللام وبغیرهما مثلا اندر جزمن کاه
انادرج ونام دهی بشام الاندریون منسوبون الیها ویخفف فی الشعر لاجتماع ثلث یاآت فی الجر والنصب کقول عمرو بن کلثوم ع
ولا تبقی خمور الاندرینا **انذار** نذر بیم کردن نذر بفتحتین بیم ویقال انها جمع نذر کرهن ورهن ویقال جمع نذیر یعنی منذر ونذر

نذر

بیمان ومنه نذرت لله کذا انذر بالضم والکسر قال الاخفش قالوا انذر علی نفسه نذرا ونذرت مالی نذرا منذر ونذیر بیم رساننده
ابن مناذر شاعری فمن فتح المیم لم یصرفه ویقول انه جمع منذر ومن ضمها صرفه وهم المناذرة یرید ال المنذر او جماعة الحی مثل المهالبة
والمسامعة وتنذر القوم بالعدو بالکسر اذ علموا منذر نام مردی تناذر بکدیکر را بیم کردن **نزر** اندک وبی مزه نزاره اندک شدن

نزر

عج بضمهما عطاء نزیر ومنزور قلیل تنزیر الحاح کردن وخوار داشتن نزار بالکسر پدر قبیله وتنزر ای انتسب الیهم ودخل فیهم نزود
بالفتح زن کم فرزند **نسر** کرکس جمع القلة انسر والکثیر نسور ونام بت وغدده میان سم کوسفند نسور ج وبرکندن باز کوشت را
بمنقار عج ف آض ۲ منسر بالکسر منقار وپاره از لشکر که مقدمه لشکر بزرک باشد منسر مثال مجلس مثله ناسور بیماری وبالصاد

نسر

ایضا وهو معرب نسران دو ستاره نسر طائر ونسر واقع استنسار کرکسی کردن وفی المثل ان البغاث بارضنا یستنسر وابن بجانی
استعمال کند که ضعیف در وی قوی شود نسار بالکسر نام جوی بنی عامر **نشر** بوی خوش وکیاه خشک دیکر بار سبز شده
دیکر باره سبز شدن و بریدن چوب باره عج ف آض ۲ وکستردن وفاش کردن خبر نشاره نرم ریزهای چوب که باره بریده شود

نشر

منشار بالکسر اره نشر بفتحتین پراکنده وپراکندکان واحد وجمع یکسان وپراکنده شدن کوسپند شب بجهت چرا نشوار ما تبقیه الدابة
من العلف فارسی معرب ریح نشور باد هموار نشر بضمتین ج وقری قوله تعالی الله الذی یرسل الریاح نشرا بضمتین وباسکان الثانی
ایضا ناشرة رک باز و نواشر ج ونام مردی نشور زنده شدن یوم النشور روز رستخیز انشار زنده کردانیدن یقال انشرهم الله
ای احیاهم ومنه قرء ابن عباس کیف ننشرها وقرء الحسن ننشرها ذهب الی النشر والطی قال الفراء والوجه ان یقول انشرهم الله
فنشروا تنشیر فسون کردن وبنشتن وفی الحدیث فلعل طبا اصابه یعنی سحرا ثم نشره بقل اعوذ برب الناس ای رقاه نشرة بالضم تعویذ
انتشار پراکنده شدن ودرواز شدن زه ریاد کرفتن پی ستور از ماندکی **نصر** یاری دادن عج ف آض ۲ ویاری دهندکان

نصر

واحدها ناصر مثل صاحب وصحب ونام قبیله از بنی اسد وباریدن باران وعطادادن نصیر یاری کر انصار ج مثل شریف واشراف
استنصار یاری خواستن تناصر یکدیکر را یاری کردن انتصار داد ستدن نصران نام دهی بشام که نصاری منسوبند بوی یقال
رجل نصرانی وامراة نصرانیة ونصاری جمع نصران ونصرانة مثل ندامی من ندمان وندمانة تنصر ترسا شدن تنصیر ترسا کردانیدن
وفی الحدیث فابواه یهودانه وینصرانه **نضر** زد انضر ج ونام قبیله از قریش نضار بالضم زر وخالص از هر چیزی نضیر نرو ونام

نضر

قبیله از یهود خیبر وچیزی تازه قدح نضار قدحی از چوب کز نضرة تازه روئی وتازه وتاب شدن وکردن لازم متعد عج ف آض ۲ یقال
نضر وجهه ونضره الله وجهه نضارة تازه روی شدن عج بضمهما ود آف ۲ ایضا حکاه ابو عبیدة تنضیر ایضا تازه روی کردانیدن
وفی الحدیث نضر الله امرأ سمع مقالتی فوعاها ای نعمه الله وفی طم لخضر ناضر کقولهم اصفر فاقع وابیض ناصع واحمر قانی یعنی سبز

نطر

سیر ناطر ناطور باغبان نواطیر ج ناطرون نام موضعی **نظر** بفتحتین نظران نکریستن در چیزی بتامل یقال نظرت الی
الشیء ویقال حی حلال ونظر ای متجاورون یری بعضهم بعضا وچشم داشتن انتظار مثله نظرة چشم زخم وزیان داشت یقال نظر

نظر

الدهر الیهم فاهلکهم ناظرة چشم ناظران دو رک از دو جانب بینی که اسل چشم از وی کشاید ناظر السواد الاصغر الذی فیه انسان
العین ودیدبان ونکاهبان نظرة بکسر الوسط تاخیر کردن وزمان دادن قوله تعالی فنظرة الی میسرة انظار مثله استنظار مهلت خواستن
تنظر چشم داشتن نظار اسم لامر منه مثل نزال وتراک ای انظر مناظرة م منظر منظرة جای نکریستن ویقال منظره خیر من مخبره ورجل
منظرانی ومخبرانی وامراة حسنة المنظر والمنظرة ایضا نظارة جمع نکرندکان بنو النظاره قومی ابل نظاریة منسوبة الیهم نظیر مانند
نظر الشیء بالکسر مثله نخوند ید وند ویقال فلان نظیرة قومه ونظورة قومه ای منظورهم فی کلثنی نظائر ج منظور بن سیار نام مردی
نعرة آواز وآواز کردن عج ف آک ۲ نعیر مثله وفلان نعار فی الفتن ای ساع فیها نعرة ستاک همزه عود مکس نعر بفتحتین دو آمد

نعر

مکس بر بینی ستور عج ک آف ۲ حمار نعر واتان نعرة ونعر ایضا انکه مجای آرام نکیرد ویقال المراة ولکل انثی ما حملت نعرة قط ای
ما حملت ملقوحا وفی راسه نعرة ای کبر نعور بر جوشیدن خون عج بفتحها وک ۲ عرق نعار ای فوار نعور مثله ورفتن در شهرها
یقال نعر فلان فی البلاد ای ذهب فیها ناعوره کونه دولاب نواعیر ج وفلان نعیر الهمام ای بعید الفکر انعار پر کردن درخت اذا

نغر

نغر بر خشم شدن عج ک آف ۲ وبر جوشیدن دیک قال ابن السکیت فلان یتنغر علی فلان ای یتذمر علیه وانغرت الشاة لغة

فی امعزت

فامر ومثاه منصانك منفار بنفرة مثال شتره مردان بیرون مدن بنفران تج وفی الحدیث یا ابا عمیر ما فعل النغیر **نفر** الرجل ینفر
کروه مردم از سه تا ده وکذا النفر والنفرة بالسکون والنفیر اینهم دمرو بالسکون کروه کروه باز کشتن حاجیان از منی وغلبه کردن بر
اما سیدن یقال نفر جلده ای ورم وفی الحدیث تخلل رجل بالقصب فنفر فمه ای ورم وفی الحدیث تخللوا فانه مصحة نفار بالکسر نفور
غم وف اهن تر وکه وهم بکبار بیرون امدن بکاری نفیر نفرة قوم که بکاری بیش روند انفار ینفر استنفار بیاری خواستن استنفار
ایضا رمیدن قوله تعالی حمر مستنفرة ای نافرة مستنفره بفتح الفاء ترسیده یوم النفر روز باز کشتن حاجیان از منی وان روز دوم
ذی الحجه است یوم النفر بالتحریک ویوم النفور والنفیر مثله منافره داوری کردن در حسب ونسب یقال نافره فنفره ینفره بالضم
لانه ای غلبه ونفره علیه ای قضی بالغلبة له وکذلک انفره وقولهم نفر عنه ای لقبه لقبا کانه عندهم تنفیر للجن والعین عنه قال الاعرابی لما
ولدت قیل لابی نفر عنه فسمانی قنفذا وکنانی ابا العداء نافرة غالب منفور ای مغلوب ولقیته قبیل کل صیح ونفر وقد مر فی باب
الحاء یعنی عندی دیدم نفر بنفر اتباع لعفریت **نقر** دانه چیدن مرغ وکنده کاری کردن در چوب وصوت کردن دمیدن وعیب کردن
ومنه قالت امراة لزوجها مر بی علی بنی نظری ولا تمر بی علی بنات نقری ای تمر بی علی الرجال الذین ینظرون ولا تمر بی علی النساء اللواتی
یعبن دسر در انبون بیانک قال الشاعر انا ابن ماویة اذ جد النقر اراد النقر بالخیل فلما وقف نقل حرکة الراء الی القاف اذا کانت ساکنة
لیعلم انها حرکة الحرف فی الوصل کما تقول هذا بکر ومررت ببکر ولا یکون ذلک فی النصب ان شئت لم تنقل ووقفت علی السکون ان
ان کان ما قبله ساکنا وانکشاف دندان ویقال ما اصابت نقرة یعنی باداش نداد تراچیزی وابن راجز بنفی استعمال نکنند ناقور کرنا
نشان دسد ناقور صور قوله تعالی فاذا نقر فی الناقور ای فی الصور ودعوتهم النقری ای دعوتهم خاصة ویقال نقرت به ای دعوته
خاصة من بین الجماعة ونقر وانتقر یعنی نقرة بالضم سیم کداخته وچاهک درز میان نقرة القفا مغاکچه قفا نقیر چاه ساک دانه خرما
وناده واصل خشبة ینقر فینبذ فیه فیشتد نبیذه وهو الذی ورد النهی عنه حقیر بنقیر للاثبات وهو کما یقال النقیر ای کونهم الاصل
نقرة مثال الهمزة نوعی از بیماری کوسپند نقر بالتحریک مصدر منه عمر کان ۲ شاة نقرة نعت منه وختما نشدن تمع کاف ۲ نقر
نعت منه منقر بهمتین چاه سر تنک منا قیح منقر بالکسر منقرین وبه دقبیلة از تمیم منقار نوک مرغ واسکنه مناقیر جمع تنقیر باز کاوید
از چیزی وبانک کردن مرغ انقار باز ایستادن از چیزی انقر مثال افعله قلعه ایست دروم وایضا جمع نقیر مثل رغیف وارغفه
وهی حفرة فی الارض **نکرة** بکسر الوسط ناشناسائی ضد معرفت نکر بضمتین وسکون الوسط نکور ناشناختن انکار استنکار
کذلک تنکر دیکر کون کردن تنکر لازم منه منکر بفتح العین ناشناخته وکار زشت نکر بضمتین وسکون ثانی مثله وشکفت نکیر انکار تغییر
المنکر نکاره نکر زیرکی نکر بکسر ثانی ونصبه زیرکی یقال ما اشد نکره بالضم والفتح ونکر الامر بضم الثانی ای اشتد مناکره کارزار کردن
قال ابو سفیان ان محمدا لم یناکر احدا الا کانت معه الاهوال تناکر ناشناختن اوردن طریق منکور بالیاء الذی علی غیر قصد بعنی راه بیراه
منکر ونکیر دو فرشته بر سندة در کور **نمر** بکسر الوسط پلنک نمور جمع نمر بضمتین کف وهو شاذ ولعله مقصور منه نمرة
وبه قبیلة نمری بفتح ثانی منسوب بوی نمر بالکسر وسکون ۲ نام مردی نمیر بهم قبیلة از قیس نمر بفتحتین پلنک رنک شدن نعم
کم نعتاب انمر ابو بیسه وقولهم اربنیها نمرة اریکها مطرة قال الاخفش هذا کقولهم نعم فاخرجنا خضرا یرید الاخضر انمر ایضا
اسب چپار نعم انمر الذی فیها سواد وبیاض تنمر دکرکون شدن وبیم کردن وپلنکی نمودن نمرة ما صرصوره ونمریشا مشبها
فی حبوة اعرابی فی نمرة اسد فیامورة ما نمیراب ساده حسب نمیرای ناظم رخا الصرتهان بالضم
والهوان دمند وزنان دو وار حسب وهو علی فعل بفتحتین مثل نمذال ونذل الاتهم کرد علی الغیر والهاو فسکنت
نوار وهی المراة النافرة عن الرجل وعن الجن نور بالفتح نوار بالکسر ترسیدن وکریختن وکریزاییدن لازم منه نعم فاعن
انارة تنویر روشن کردن وروشن شدن لازم وشعدو کل کردن درخت تنور ایضا روشن شدن نعم دوست بوزن
ونیل ریختن بروی تا نشان ماند ستاره روشن شدن نار اتش ونشان ستوره مونثة وهی من الواو لان تصغیرها نویره نور
انورة نیران ج ویقال ما نار هذه الناقة ای سمتها وفی المثل نجارها نارها ای وسمها یکی منتب ایدن اتش یقال تنورت
النار ای تبصرتها واهلک ما لیدن در خود بوره بالضم اهلک نور بالفتح دودی که نجاربان سیاه کنند قلبت الواو المضمومة
همزة نور شکوفه انوار ج نواره بالضم مشدد امثله نوار ج منار بالفتح نشانها که در راه برپای کنند مناره نم وچراغ پایه
منا ورج بالواو فی الاصل وبالهمزایضا منائر مثل مصائب وهی ایضا فی الاصل مصاوب تیقال ستارة مفعلة من الاستنارة وهی
المیقدة وبالکسر الیلینه ذو المنار ملکی از ملوک یمن که وضع مناره او کرده است منود ونوبار نام ... از کوه است ... سلیم

نفر

نقر

نکر

نمر

نور

نهار

نهر · نهبر · نير · فصل الواو · وأر · وبر · وتر · وثر · وجر · وحر · وذر · وزر · وشر · وصر · وضر · وطر · وعر · وغر

نهار روز ضد لیل ولا یجمع کما یجمع العذاب والشراب فان جمعته علی القلة قلت انهر وعلی الکثرة نهر بضمتین وبچه حباری و آن
نوعی از مرغ است و نام شاعری وهو نهار بن توسعة الیشکری من تمیم رجل نهر بکسرتین بروز غارت کننده نهر بالحرکة والسکون
جوی انهار ج و قوله تع فی جنات ونهر ای انهار وقد یعبر بالواحد عن الجمع کما قال تع ویولون الدبر و یقال فی ضیاء وسعة
و رفتن آب در زمین استنهار مثله انهار آب راندن وخون وجز آن و زخم فراخ زدن بر نیزه استنهار فراخ شدن انهار روز کردن
نهر انتهار بانگ بر زدن قوله تع واما السائل فلا تنهر ای لا تزجر نهروان نام شهری نهبرة جای هلاکت و بر انداختن نهابر
مواضع هلاک و فی الحدیث من جمع مالا من نهاوش اذهبه الله فی نهابر ای کوههای از ریگ واحدها نهبرة بضمتین نیر
علم جامه و پود جامه و پوغ اماج و نام کوهی نیران انیار ج و یقال نرت الثوب انیره وکذا انرت الثوب وهذا مثل اراق وهراق
رجل ذو النیرین آنکه قوت او چند قوت یار او باشد نیر الطریق نشان راه نیار بالکسر نام مردی از قضاعة ۲ وار ترسانید
عم ف آ ۲ اسیار در پی دیگر رسیدن الاصمعی عن ابی عبیدة استوارت الابل ای تتابعت علی نفار قال ابو زید هذا اذا
نفرت فصعدت الجبل واذا کان نفارها فی السهل قیل استاورت قال هذا کلام بنی عقیل ارض وبرة زمین سخت خشک وهو مقلوب
من الاوار وبرة جانور پشت خرد تر از گربه کلاو ابا رسی و نلک گویند دبتر کی سعو و و بر و بار ج و نام مردی و روزی از ایام
عجوز و بار مثل قطام زمین عاد و بر بفتحتین پشم شتر و پشمناک شدن عم ک آ ن ۲ و بر بکسرتین نعت منه ایبار پشم ناک شدن و یقال
نابها وابرای احد بنات الاوبر سمارغ ریزه توبیر رفتن خرگوش در زمین درشت واقامت کردن بجائی وتر بالکسر تنها و طاق
وتر بالفتح کینه واین لغت اهل عالیه است وبالکسر لاهل الحجاز فی الثانی و بالفتح فی الاول ولبنی تمیم بالکسر فیهما وتر بفتحتین زه کمان
وتر بالسکون وتره کینه ناستدن و کم کردن از حق کسی عم ف آ ۲ یقال وتره حقه ای نقصه ومنه قوله تع ولن یترکم اعمالکم ای لم ینقصکم
موتور آنکه کینه کشته خویش در نیابد وتره و تیره را بوست زه و خرابه بینی و حلقه تیر اندازی و تیره روش و نهاد یقال ما زال علی وتیرة
واحدة ای طریقة وسستی در کار یقال لیس فی عمله و تیرة وتیرة ای فتور ابتار طاق کردن و زه کردن کمان توتیر مثله مواترة در پی افکندن
یکدیگر شدن کسسته و دو روز میان روزه داشتن ضد مدارکت و مواصلت و نامه در پی یکدیگر فرستادن یکان یکان ناقة مواترة آنکه
یکی زانو خواباند انگاه زانوی دیگر نهد و را بیکبار نهد تتری یک یک پس یکدیگر تنون ولا تنون وهو فی الاصل وتری ان کان الفها
للتانیث لا تنون وان کانت للالحاق تنون وثر بالکسر دثیر و ثار بالفتح والکسر بستر نرم امراة وثیرة پر گوشت وثاره بالفتح نرم و سپرده
شدن عم بضمتها قال ابو زید وثاره بسیار سیر شدن چنانکه و ثامه بسیار گوشت شدن وثر بالفتح آب کشن در رحم که ناقه از وی
آبستن نشود و بسیار کشی کردن عم ف آ ۲ استیثار بسیار خواستن چیزی را و بسیار آمدن میثره اسب نمد زین میاثر و مواثر
ج وجور بالفتح داروی دهان وجراثرد آرود در دهن ریختن ایجار ایضا یره در سینه زدن میجر کبجه که دارو بوی ریزند ایجار ار دکردن
به وجوز و هو افتعال منه وجر بفتحتین ترسیدن وجر وجرة نعت منه وجار بالفتح والکسر کلم کفتار وجره نام صحرائی میان مکه و بصره
وحر بفتحتین کرمکی سرخ بر زمین چسبیده وحرج و کینه داشتن عم ک آ ۲ وحر بالسکون کینه وهو اسم مثل وغر وذر پاره
گوشت و یقال فی الشتم یا بن شامة الوذرة وذرج مثل تمرة و تمر توذیر پاره پاره کردن گوشت و نیش فرو بردن بجراحت و یقال ذره
ای دعه والاصل وذر یذر مثل وسع یسع ولا یقال منه وذره ولا واذر و یقال ترکه وهو تارک وزر پناه و کوه وزر بالکسر و سکون
ثانی گرانی وبزه و پشتواره جامه و سلاح اوزار ج و برداشتن بر پشت قوله تع ولا تزر وازرة وزر اخری ای لا تحمل حاملة حمل اخری و
قال الاخفش ای لا تاثم آثمة باثم اخری و غلبه کردن عم ف آ ۲ و بالعکس ایضا وزیر موازرة هم پشت دوزیری کردن وزارة بالفتح
والکسر اسم فیه استیزار وزارت خواستن و وزارت کردن توزر وزیری نمودن اتزار گناه کردن و فی الحدیث مازورات لمکان ماجورات
ولواز دلقبیل مونورات ایزار در پناه آوردن و استوار کردن وشر روشن کردن و تنک کوفتن دندان و بریدن چوب باره و فی
الحدیث لعن الله الواشرة والمؤتشرة میشار اره وصر بالکسر عهد نچک و عهدنامه و فی الحدیث ان هذا اشتری منی وصرها
فلا هو یرد علی الوصر ولا یعطین الثمن وهو لغة فی اصر کقولک ارث وورث وضر بفتحتین ریم و چرک و بوی ناخوش و ریمناک شدن
عم ک آ ۲ وطر بفتحتین حاجت و لا یبنی منه فعل والجمع الاوطار وعر دشوار و عورة مصدر منه عم بضمتها توعر مهله تو عیر
منحته نه استیعار دشوار یافتن و یقال ذلان وعر المعروف ای قلیله ایعار کم کردن یقال قلیل وعر و وتح وغر وغرة سختی گرما و خشم
وکینه وغر بفتحتین پر شدن سینه از خشم و کینه عم ک آ ۲ ایغار گرم کردن از خشم کسی را و جوشانیدن آب و شیر و تمام رسید غایل
خراج زمین را و یقال الایغار ان یجعل الملک الارض للرجل من غیر خراج وقد یسمی ضمان الخراج ایغارا و فی لفظة مولدة وغیر و تغیره

شیر

شیر بسنگ نقشان نکرم کرده توغیر کرم کردن شیرواب وجزان وفر الجیش بانان لشکر وفر مال بسیار وبسیار وتمام کردن نور لازم
منه عم ف آک ۲ موفور تمام وفرة موی تا نرمه کوش انکاه جمانکاه ملته که بکتف فرو آید وفی المثل توفر ویحمد این مثل اینجا کویند که کسی
بخشیده را ماذمه هدیه انکان یژ یجتنم شود وفرآ زمین تمام نبات ویقال زیادة وفرا للئیم لوسنقص من ادیمها شیئا وسقاء وافر توفیر تمام
کردن حق کسی را یقال وفرعلیه حقه استیفا ر تمام شدن یقال استوفر بمعنی استوفا ء توفر حرمت نکاه داشتن وتوفر علیه ای دعی
حرمانه وهم متوافرون ای کثیر وقر کرانی کوش وکران شدن بمع ک آ ت ۲ وقیاس مشدده بالتحریک الا انه جاء بالتسکین یقال وقر
اذنه توقر وقرا وکران کردن کوش را یقال وقر الله اذنها ووقرت اذنه فهو موقور ویقال اللهم قرا ذنه وشکافتن استخوان وقر
بالکسر بار خر واشتر چنانکه وسق بار شتر ایضا وبار کردن وکران بار شدن امراة موقرة بفتح القاف ونخلة موقرة بالفتح والکسر و
موقر بالکسر کران بار وحکی بالفتح وهو علی غیر القیاس وقرة شکوخیدن یقال وقرت الدابة ایضا ومتعدی منه یقال اوقرها الله
وفی المثل کانت وقرة فی صخرة واین جائی استعمال کنند که کسی در مصیبت صبور باشد ودرو آن مصیبت اثر نکند وقار آهستکی
کردن اسم ومصدر عم بضمهما وف آک ۲ یقال وقر یوقر وقارا ووقر یقر قرة وقورا هسته قال الله تعالی وقرن فی بیوتکن بکسر
القاف من الوقار وقد مربیانه فی القرار توقیر بزرک داشتن وحلیم شمردن وآزمودن رجل موقر آزموده یتقور وقار بمعنی
وهو فی الاصل ویقور فابدلت الواو بالتاء کلمة وراث وتراث وقیر وقیرة مغاکی در کوه نقیر وقیر اتباع وقیر قرم رمه کوسپند
وکر خانه مرغ وکور او کاوجه وبخانه در آمدن وی عم ف آک ۲ ودویدن اشتر واسپ وپر کردن مشک وکری بوزن فعلی
نوعی از دویدن اسپ واشتر ناقة وکری ناقه کوتاه توکیر پر کردن مشک وشکم وجز آن ومهمانی بنای نو دادن وکیرة مهمانی بنای
نو ایکار پر کردن توکر پر شدن حجج مرغ **فصل الهاء** **هبر** بفتحتین کوشت کرفتن شتر عم ک آ ف ۲ هبر اهبر نعت منه
بعیر هبر وبر شتر پر کوشت پشم ناک هبر هبیر زمین هموار مبو دج وایضا سنکهای بزرک بر یشها هبره پاره کوشت وپاره کردن
عم ف آک ۲ هبرآء ناقه بسیار کوشت هوبر کبی بسیار موی هبار مثله وایضا نام مردی از قریش هبیرة بن سعد نام مردی که مفقود
شد وفی المثل لا آتیک هبیرة بن سعد یعنی هرکز نیایم هبرهبر سبوسه سر هنبر بکسر تین بچه کفتار وجز کرة ام الهنبر ماده خر **هتر**
بالکسر سخن بی فایده وشکفت وسختی هتر هاتر توکید است ویقال انه لهتر اهتار شکفت شکفتها واین مرد زیرک داهی را کویند اهتار
خرف شدن از پیری استهتار شیفته شدن بر شراب وجز آن تهاتر بر یکدیکر دعوی باطل کردن **هجر** نیم روز وجدائی وجدائی
کردن هجران کلک هجرة بالکسر اسم منه هجرتان هجرة الحبشة وهجرة المدینة هجر ایضا پریشان کفتن بسیار وتنک بر کشیدن بر شتر عم
ف آض ۲ مهجور سخن پریشان ومنه قوله تعالی ان قومی اتخذوا هذا القران مهجورا ای قالوا فیه غیر الحق وجدا مانده وکش شتر که کردن
او تا بر پای بسته باشند هاجر نعت از این مجموع مهاجرة بریدن از جائی بدوستی جائی مکر هاجر بریدن هجر بالضم سخن بیهوده
اهجار فحش وبیهوده کفتن یقال رماه بهاجرات ومهجرات ای بفضائح وفواحش ومکرمای نیم روز آمدن یقال اتینا مهجرین کما
یقال موصلین ای فی وقت الهاجرة والاصیل وفزون شدن شتر در پیه ودر رفتار هاجرة کرمای نیم روز تهجیر هجر رفتن در این
وقت ونهجر ایضا ای نشبه بالمهاجرین وفی الحدیث هاجروا ولا تهجروا قال الفراء ناقة مهجرة وبعیر مهجر شتری که بر رفتار وفربهی
فزون باشد ویقال هو الذی یثنا عته الناس وهجر وبنای ینعتو نه ویقال لهذا اهجر من هذا ای اکرم منه هجیر شور کیاه خشک
وشکسته وکرمای نیم روز وحوض فراخ هجر بالتحریک نام شهری که خرما بوی نسبت کنند مذکر مصروف وفی المثل کمبضع تمر الی هجر
والنسبة الیه هاجری علی غیر قیاس هاجری ایضا البناء هجیر هجیری بالکسر والتشدید فیهما خو وعادت اهجیری بالضم کذلک
هجار بالکسر رسن پالان شتر وزه کمان **هدر** بالسکون والحرکة باطل شدن حق وخون ومانند آن وجوشیدن شراب
هدار کلک عم ن آک ۲ اهدار مباح کردانیدن خون رجل مدرة مثال همزة مردی ساقط قوم هدرة بالتحریک ای ساقطون
ویقال ضربه فهدرت رانسه هدر هدر وآلای سقطت هدیر بانک وبانک کردن کبوتر وشتر ومنه ابل هوادر عم ن آک ۲
هدیر مثله وفی المثل فالمهدر فی العنة وان کشتی باشد که او وابسته باشد نا کشتی نکند واو فریاد میکند واین در حق کسی
کویند که فریاد میکند وبر کاری نباشد هادر شیری که بالای وی جغرات شده باشد وزیر وی زرد آب بود وجوف اهدر
شکم بر آمده ویقال هدر العرفج اذا عظم نباتها **هذر** بفتحتین بیهوده هذر بالسکون بیهوده کفتن عم ف آض ۲ ک ۲
هذر بکسر هذرة مثال همزة هذار مهذار بالکسر بیهوده کوی اهذار بسیار کفتن هذریان بالیاء وکسر الهاء والراء مردی
شتاب سخن وسبک خدمت **هر** بالکسر کربه هر بهج مثال قرد وقردة ونام زنی ومکروه هرة مؤنث هر بح مثل قربة قرب

وفر — وقر — وكر — هبر — هتر — هجر — هدر — هذر — هر

داسرهٔ نام موضعی هزکراهت داشتن ع ع ف آ ک ۲ فی المثل هو لا یعرف الهر من البر ای لا یعرف من یکرهه ممن یبره و یقال الهر دعاء الغنم
والبر زجره ای لا یعرف الدعاء من الزجر مراد بالغنم بیماری که بر پوست شتر وا بر نزاند و بیمار شده شتر یقال هرت الابل فهی
مهروره و ناقة مهرورة و بعیر مهرور و هریر بانگ سگ از سرما ع ع ف آ ک ۲ و ناپاستن کسی را از شراب و جنگ یقال هر فلان الکاس
والحرب ای کرههما و یقال هر الشبرق والبهمی اذا یبس و تشقش مهملة درویدن بانک کردن هر اران دو ستاره هرهره خواندن
گوسپند و هرهرت الشی لغة فی فرفرته ای حرکته هرهور آب بسیار که اندی بانک هر بر آید و هو حکایة جریه هزر بعصا
زدن و درخستن مهزر بالکسر نازنده در همه چیز و هزرات و ذو کرات کل هزبر مثال سبطر شیر رجل هزنبران و هزنبر
بالفتح فیهما مرد بدخو هیشر هیشور درختی و قیل نبات هصر شاخ درخت شکستن و هصرت الغصن و هصرت برای الملک
واسر اهتصار مثله هیصر هصور هصار هصر شیر درنده هقور بالفتح و تشدید الواو دراز هکر بفتحتین و بالکسر
وسکون ثانی بمعنی شگفت داشتن ع ع ک آ ف ۲ هکر نعت منه همر ریختن آب واشک ع ع ف آ من ۲ و دوشیدن همه شیر
و دادن چیزی بکسی همار مهمر مهمار بسیار گوی اهمار تیز رفتن اسب انهمار رفتن آب هور هور فرو دریدن و هدم کردن
هورة اسم منه ع ع ف آ من ۲ هار هارئ علی القلب نعت منه مثل شائک و شاکی السلاح تهور برافکندن دیوار و جز آن تهور فرو در
وافتادن در چیزی به بیباکی و گذشتن بیشتر شب و بیشتر زمستان و شکستن سرما اهتوار هلاک شدن تیهور ریگ توده بلند
تهییر تهیر مثل هوبر و هور هبر بالکسر والفتح مثال ابر لغتان فیهما بابدال الهمزة هیبر بتشدید الراء صمغ طلح هیبرة بالالف
مثله هیبر سنگ سخت و سراب و فی المثل اکذب من الیهیر ای من السراب **فصل الیاء یبرین** نام جائی در ریگ یرر بفتحتین
صلب شدن حجر ایر سنگ صلب فی حدیث لقمان انه لیبصر اثر الذر فی الحجر الایر و یقال حار یار و حران یران اتباع یسر بضمتین
وسکون ثانی اسانی نقیض عسر تیسیر آسانی کردن و توفیق دادن و بسیار شیر دار شدن گوسپند و منه قولهم رجل میسر
وهو خلاف المجنب یسر بالفتح فرد روبرتافتن و بخش بخش کردن شتر قمار ابجهة قسمت و سوی چپ آمدن و یقال تعد یسرة ای
شاته یسر اسیسار آماده شدن از کسی چپ یسره سوی چپ و توانگری و کذلک بضم السین و فراخی و قرء بعضهم فنظرة الی میسره
بالاضافة قال الاخفش و هو غیر جائز لانه لیس فی الکلام مفعل بغیر الهاء واما مکرم و معون فهما جمع مکرمة و معونة میسر بکسر السین
قمار کردن ع ع ف آ ک ۲ یسر ییسر بلا حذف یاء المضارع و کذلک یعر و ینع بخلاف یعد و یصل واخواته لتقوی احدی الیائین بالاخری
فلهذا قالوا فی لغة بنی اسد ییجل و هم لا یقولون یعلم لاستثقالهم الکسرة علی الیاء فان قال قائل کیف لم یحذفوها مع التاء والالف و
النون قلنا هذه الثلاثة مبدلة من الیاء و هی الاصل و الدلیل ان فعلت و افعل و فعلنا مبنیات علی یفعل یسره بفتحتین خطهای کف دست
از هم گشاده و داغ بر دو ران اسب ایسار رج یسرات دستها و پایهای سبک دابه حسن التیسور ستور نیکو بردارنده قوائم را و ستور
فرم یاسر یسر بالتحریک مقامر ایسار رج یاسر نقیض یامن یسر القوم الجزور ای اجتزروها واقتسموا اعضاءها یاسر شتر کشنده
که گوشت را بهره بهره کند و یقال یاسر باصحابک ای خذ بهم یسارا و کذلک تیاسر و بعضهم ینکره و یاسره ای ساهله رجل اعسر یسر
انکه بهر دو دست برابر عمل کند اتسار ائتسار بالهمز و بغیر الهمز بهره کردن گوشت جزور یسار بالفتح دست چپ و توانگری
و نام مردی یساره توانگری ایسار بی نیاز شدن و یقال انظرنی حتی ایسار مبنی علی الکسر لانه معدول عن میسرة یسری دست چپ
و بهشت یسیر اندک و آسان **یستعور** نام جائی و درختی علی فعللول یعر یعره بزغاله که ملواح شیر سازند ازو فی المثل
هو اذل من البعرة یعار بالضم بانگ کردن بز ماده ع ع ف آ ک ۲ یعور میش که وقت دوشیدن بول کند و یقال هو بالباء من البعر
والبول یعار کشتن دیگری را برماده عرض کردن تا اگر کشن را قبول کند بماند والا نه و ذلک لکرمها **باب الزاء**
فصل الالف ابوز برجستن آهو بره در دویدن اباز نعت منه ابوز بالفتح کذلک **ارز** بضمتین و فتح الاول و تشدید الآخر
ارز بضمتین و سکون الثانی رز بالضم بلا همز رنز بالنون الساکنة و هی ست لغات برنج ارزة بفتحات درخت ارزن ارزة بالتسکین
درخت صنوبر ارزج ارز وز اسوار شدن درخت و جز آن در زمین ع ع ف آ من ۲ و منه ناقة ارزة ای محکمة لیلة آرزة شب سرد و
یقال ان فلانا اذا سئل ارز ای تشنج و تقبض و اذا دعی اهتز یعنی الی الطعام اروز بالفتح ای منقبض من البخل و فی الحدیث ان الاسلام
لیارز الی المدینة کما تارز الحیة الی جحرها ای تنضم و تجتمع مارز پناه جای **ازیز** بانگ کردن رعد و آواز جوشش دیگ و جوشیدن
ع ع ف آ من ۲ و فی الحدیث انه کان یصلی و لجوفه ازیز کازیز المرجل من البکاء انتزاز بمعنی جوشیدن دیگ ازیز بر انگیختن و بر اغالیدن
و منه قوله تعالی تؤزهم ازا ای تغریهم علی المعاصی و دور امیختن یقال ازززت الشی اذا ضممت بعضه الی بعض ارزه اوز بالکسر و تشدید

الزاء بطاء ومرملية اوزيدج بالواو والنون كجمع العقلاء **فصل الباء بروز** بيرون امدن براز بيرون كردن براز مبارزه از
ميان صف بيرون شدن بجهت براز ايشه كناية عن ثقل الغذاء وهو الغائط مبرز حاجت جاى براز بالفتح كشادگى فراخ وجاى بى درخت
كشاده مبرز پيدا كشاده كردن وفزون شدن برافراز خود زجل برزمرد بارسا وزيرك وامراة برزة
وكتاب مبرز داى مستور وهو على غير قياس وانكره ابو حاتم وقال العلماء مبرز ولا وجه لانكاره لان الرواة كلهم على انه لغة **برغز**
كوزن بچه سرتيز سلاح ومتاع برازجامه ومتاع فروش وربودن عغ ف آض ۲ وفى المثل من عزبز اى من غلب اخذ السلب برزي
اسم منه ابتزاز كالجثة بالكسر هيئة وسلاح **بغز** نشاط وبازى كردن شتر با غريه نوعى از جامها **بلز** بكسرتين اى ضخم قال
ثعلب لم يات من الصفات على فعل الاحرفان امراة بلز اى ضخمة واتان ابد **بهز** راندن بدرشتى ونام مردى از آدم ابواز بيزان ع
بازى مثل قاضى مثله بزاة ج **فصل التاء تروز** سخت شدن كوشت ناتره هرچيه سخت وصلب باشد اتراز سخت كردن خمر را
وخشك كردن دو ندگى كوسفند اسب را **تياز** مرد كوتاه چفسيده كوشت تيز لرزيدن تير كه در نشانه زده باشند عغ ف آك ۲
فصل الجيم جباز بالتحريك اب بگلو خستن عغ ك آف ۲ يقال جبزت بالماء اى غصصت به جاز بالسكين اسم فيه **جبيز** بالكسر
بخيل جبيز نان خشك يقال اخرج خبزه جبيزا اى يابسا **جرز** بضمتين والسكون وبفتحتين والسكون اربع لغات زمين بى نبات
جمع الجرز جرزة مثل حجر وحجرة وجمع الجرز اجراز مثل سبب واسباب ارض مجروزه زمين كه علف او را خورانيده باشند جرز بفتحتين
تنكسال دو سطر جرز بالضم كرز معرب جرزه ج جرز بالفتح بريدن عغ ف آمن ۲ سيف جراز بالضم والتخفيف شمشير بران ناقه جراز بسيار
خوار رجل جروز وامراة جروز انكه تمام خوان را بخورد وهيچ نگذارد جرزه اسم للاستيصال جارز سرفه سخت وزن نازاينده جارزة
زمين خشك كه ريك فرو كرفته باشد جرز بالكسر پوستين زنانه **جربز** قربز بضمتين كربز وهما معربان **جرموز** بالضم حوضچه
جرامز ج وايضا اعضا يقال جمع جرامزه اذا تقبض ليثب ابن جرموز نام مردى كه كشنده زبير بود جرمزه اجرنمار كردامدن بجاى
تجرمز كذشتن شب جز فرو كردن پشم ودرو كردن كندم وخرما وجزان عغ ف آض ۲ مجز داس ودو كارد فرو زمن الجزاز بالفتح والكسر
وقت درود فرو اجزاز بدرود رسيدن كشت وخرما وجزان يقال اجز الزرع اى حان جزازه واجز الرجل اى صار ذا زرع وغنم مجزة
استجزاز بدرود رسيدن كشت يقال استجز البر اى استحصد اجتزاز احد ازبريدن يقال اجتززت الشيح واحد ذنه جز وز خشك
خرما عغ ف آك ۲ اجزاز مثله تر فيه جز وز اى ببين جزة بالكسر پشم يكساله جزوزه بالفتح كوسفند فرو كردنى مثل الحلوبة والركوبة
والعلوفة جزازه بالضم ريزهاى اديم وجم وجزان جزيزه پاره از پشم جزجزه بكسرتين كوى رنكين از پشم كه برهودج اويزند جلز
بالفتح من السنان اغلظه ومن السوط مقبضه وپى بر تير وتازيانه ودسته شمشير وجزان پيچيدن عغ ف آك ۲ تجليز كلت جلاز بالكسر
پى پيچيده جلواز پايكار ودامن بردار جلاوزه ج جلوز بالكسر وتشديد اللام جلغوزه **جلهوز** بالفتح كنده پير و ريز بجيده
كاركن والعجوز التى فيها بقية **جمز** نوعى از رفتار بشتاب عغ ف آك ۲ جماز جماز شتر تيز بسيار رو جمازى بفتحات خر
تيز رو جمازه بالضم والتشديد دراعه از صوف جمزه مخفف پاره از خرما جمز ج جمزان نوعى از خرما جميز بتشديد الميم ميوه چون انجير
جنازه تخت كه مرده را بروى بردارند وانچه مرده بروى نباشد نعش وسرير خوانند **جهاز** بالفتح والكسر رخت عروس
ومسافر ومرده اجهاز غنيمه را كشتن يقال اجهز عليه فرس جهيز اسب سخت دونده وفى المثل ضرب فى جهازه بالفتح يعنى رميده واصل
ان استورى كريخت كه بار او بشكم ايد وبرميد و روى صحرا كيرد جهاز بالفتح ج جهز تجهيز ساختن جهاز عروس ولشكر ومرده و
مسافر وروانيدن اسب بركسى يقال جهز عليه الفرس تجهز اماده شدن كارى را يقال تجهز للامر جهيزه نام زنى كول وفى المثل فلان
احمق من جهيزه وهى امراة وافعها تحبلت وتحرك الولد فى بطنها وقالت فى بطنى شئ **جواز** بالفتح روانى وروا شدن واب كه ستور
وكشت را دهند واب دادن وكذشتن از جاى ورواى عغ ف آض ۲ اجازه بريدن مسافت وپس نكندن جاى برفتن از وى و
كذرانيدن واجازت دادن برنام كسى وصله دادن ودستورى دادن ودر شعر مصراع ديكرى را تمام كردن ويكى روى را بديگر
طاء آوردن يقال استجزت فلانا فاجازنى اذا اسقاك ماء لارضك او ماشيتك مجاوزه دركذشتن از جاى بجاى تجاوز در كذشتن
ودر كذاشتن كناه ذو المجاز نام موضعى بمنى تجوز روا داشتن جوز بر در روا كردانيدن تجوز عفو كردن يقال اللهم تجوز عنى و
تجاوز عنى وسبك كذاردن نماز وسخن بمجاز كفتن مجاز راه كذر وكذاشتن ورفتن وضد حقيقت جوزه كوز جوز جوزات ج معرب
ويكبار اب دادن ستور را وكشت را مجازه كوزستان وجوز الشئ وسطه اجواز ج جوزاء كوسپند ميان سفيد ونام برج جائز
رواو روان وكذرنده وبالا را خوزه جوزان ج جيزه كرانه وادى جيز ج جائزه صله وعطا جوائز ج وشربه اب تجاويز نوعى از بردها

وجامها **فصل الحاء** حجز باز داشتن مع فاص ٢ وبستن دست وپای شتر با شعلین ازار برد رند بحجاز نازا بستادن
وبحجاز شدن محاجزه بکدیکر را منع کردن وفی المثل ان اردت المحاجزة فقبل المناجزة ويقال كانت بين القوم رمّيّا ثم صارت حجّيزى
ای ترامو اثم تحاجزوا وحجاز بلیه مثل حنانیك ای احجز بين القوم حجزه بفتحتين نار بكي حجاز بالكسر بلاد عرب لانها حجزت بين
نجد والغور و رسن که دست و پای شتر بدان بندند احتجاز ازار بر میان بستن وبحجاز آمدن محجوز شتر دست و پای
بسته حجزه بالضم بیفه ازار حرز بالکسر جای استوار و تعویذ حرز حریز جای سخت استوار احتراز تحرز پرهیز کردن و
خویشتن نگاه داشتن حرز بفتحتين کوزکه کودکان بوی بازی کنند وهو الجوز المحكوك يلعب به الصبيان ومن امثالهم فيمن
طمع في الربح حتى فاته راس المال قولهم واحرزا وابتغي النوافل بربد واحرزاه فحذفت الهاء حرماز بالكسر قبيلة از تميم حز
رخنه حزه یکی حز ایضاً وقت و هنکام و بریدن و رخنه در چوب افکندن احتزاز بریدن محزز بریده شدن تحزیز تیز کردن
و بر هم سودن دندانها و اندازه کردن والبعير الذي اصاب مرفقه طرف كركرته وادماه قيل له حاز فاما اذا لم يدمه فهو
الماسح حزه بالضم بیفه ازار و پاره گوشت که دراز بریده حزاز سبوسه سر حزازه سوزش دل از خشم وجزان وکذا حزاز بالفتح
والضم مشددا حزیز جای درشت حزان بالكسر احزه ج حفز سپوختن از پس پشت مع ف آک ٢ ويقال الليل يحفز النهار
ای یسوقه وحفزته بالرمح ای طعنته احتفاز بر سر پای نشستن وخویشتن درچیدن وفی الحديث عن علي صلوات الله عليه اذا
صلت المرأة فلتحتفز ای تتضام اذا جلست واذا سجدت ولا تخوى كما يخوي الرجل حوفزان لقب حارث بن شريك الشيباني
محلز دامن بر زدن بکاری تحلز کلّن حلزة بکسرتین مشددة اللام زن کوتاه وبخیل و نام مردی وکذا رجل حلز حمز زبان گز
شدن شراب و کیاه حمزه تره تیزی و نام عم رسول صلى الله عليه وآله وسلم ابو حمزه کنیه انس بن مالك رضي الله تعالى عنه سبب تره چیدن
رسول او را این کنیه فرمود حمازه بالفتح سختی و سخت شدن مع بضمها احمیز الفؤاد سخت دل حامز مثله و في حديث ابن عباس رضي
افضل الاعمال احمزها ای امتنها واقویها محموز البنان سخت سرهای انکشت حوز حیازه بالکسر کرد آوردن مع ف آض ٢
احتیاز کذلك حوز جنبانیدن نرم مع ف آض ٢ ك ٢ احوزی نرم سبك رانده احوذي بالذال كذلك تحوز پیزمی و سبکی راندن
ستور سوی آب محاوزه بهم در آمیختن تحوز تحیز در پیچیدن یقال مالك تتحوز تحوز الحية وتتحيز تحيزها و بکوشه رفتن
حیز کرانه هر چیز واصله من الواو وكذا حیز بالتخفیف مثل هین وهین احیاز کنارها حوزه ناحیه حوزه الملك بيضته انحياز
برکشتن از چیزی واز خانمان بجای دیکر رفتن تحاوز وکروه از هم یکرانه شدن **فصل الخاء** خبز بالضم نان وبالفتح
نان پختن و نان دادن مع ف آک ٢ خابز مرد با نان مثل لابن و نام خبز ایضاً راندن و دست بر زمین زدن شتر خبزه بالضم
کوماج خباز خبازی بالضم مشدّدة باب سنجاب و بالفتح نان پز خرز درز موزه دوختن مع ف آض ٢ ك ٢ خراز دوزنده
خُرزه بالضم درز موزه ومثله وجزان مخرز بالکسر درفش خرزه بفتحتين مهره خرزات الملك جواهر تاج خرز الظهر مهره
پشت خرز م وخمار بر سر دیوار نهادن و بنیزه و بیزه وختن مع ف آض ٢ اختزاز کذلك خزز بالضم خرکوش نر خزان ج
بالكسر ج مثل صرد وصردان خزاز خزازی بالفتح فيهما نام کوهی که بر سر او آتش افروختندی خزخز مثال هدهد توانا خنز
بالتحريك بوی کرفتن کوشت مع ك آف ٢ خنزوانه بفتحتين تکبر و بزرك منشي خاز باز مبني على الكسر مکس دیزه و بانك مکس
وکیاهی و کربه ودرد کلو خز باز بالکسر لغة فیه خوز بالضم طایفه مردم **فصل الدال** درز الثوب م وهو معرب بنات
الدرز شپش و بیضه او لاد درزه فرومایکان ومردم درزی درزی و دوزنده دلامز بالضم توانا و دوربین دلمز مقصور دلامز
بالفتح ج دهلیز بالکسر م دهالیز ج کنش ربز جفاز اکنده کوشت تربیز پر کردن مشك وجراب رجز بالكسر پلیدی
وعذاب و بت قوله تعالى والرجز فاهجر وقرئ بالضم ایضاً قال مجاهد هو الصنم واما قوله تعالى رجزا من السماء بالكسر فهو العذاب
رجز بفتحتين نوعي از بحور شعر و شعر و منه رجز الراجز وارتجز و یکی از بیماریهای شتر بعیر ارجز نعت منه وناقة رجزاء كذلك
مرتجز و نام یکی اسب رسول عليه السلم رجازه بالكسر مركب اصغر من الهودج وانچه بر یکطرف بار آویزند که سبك باشد
تا برابر شود رز در زمین جستن و استوار کردن چیزی و در زمین برد رنهادن و دم بزمین فرو بردن ملخ بجهة بیضه
نهادن مع ف اض ٢ ارزاز مثله ترزیز استان و بیراد کردن نکار را یقال رززت ذلك الامر لك ترزیز الملك وطانه ورزة
رزه ای طعنة وترزيز البياض صقله وهو بياض مرتز ای مصقول ارتزاز در نشستن تیر بنشانه و بخیلی کردن رزه
الباب زرفین در و رز بالضم برنج رز بالكسر درزی مثال خمصی و آواز پست آهسته رزیز کیاهی که بوی چیزی رنك
کند

حجز — حرز — حز — حفز — حلز — حمز — حوز — خبز — خرز — کیابت — خز — خنز — خوز — درز — دلمز — دهلیز — ربز — رجز — رز — فصل الراء

کنداد زبزلرزه دیخ دیزه مرعزی بکسر المیم والسین مقصورا مرعزا ممدود آمو هائی ریزه بن پشم از اشذ وث قصر شود از اختففت شدده
وان شئت فتحت المیم مرعز بحذف الالف کک **وکز** در زمین زدن نیزه عم ف آص ۲ و ک ۲ ار تکاز تکیه کردن بر کمان مر کز
میانه دایره وجای باش مرد رکز بالکسر آواز نرم رکاز مال پنهان کرده در زمین و فی الحدیث فی الرکاز الخمس ادکار مال
پنهانی در زمین **رمز** بلب و ابرو اشارت کردن عم ف آص ۲ و ک ۲ ارتماز اضطراب کردن ترمز شتر از مهر از جنبیدن لشکر
رمازه لشکر انبوه که کوئی الطراف ونواحی میجنبد مجر کتا یشان وسوراخ سقعد وزن بلایه کاز امونند ریا **رنز** بالضم لغة
فی الارز برنج **روز** آزمودن عم ف آص ۲ **رهز** جنبیدن بوقت مباضعت رهزان کک عم بفتحها **فصل الزاء**
زیزاء زمین درشت وکرانه بر مرغ زیزاء پشته زبازی بالفتح ج قد زواز بیه دیات بزدلک رجل زواز بیه کوتاه ضخم قوم
زواز به کک رجل زونزی بالفتح والنون وزونزی مرد بستم زیرک و بستم ظریف زوزاة حقیر داشتن وراندن زوزیته
ای استحقرته و طردته **فصل الشین** **شاز** درشت شدن جای و بی آرامی عم ک آف ۲ اشاز بی آرام کردابیدن
شخز بی آرام کردن **شرز** درشتی مشارزه منازعه کردن مشارز بدخو شرازه سخت خشک شدن شیء شزنعت ... شمز از
منقبض و کرفته شدن شماز نیزه کرفتکی تیر **شهرز** بالشین والسین وبالضم والکسر نوعی از خرما وان تمت صفت مثل
ثوب خز وثوب خز **شیز** شیزی چوب سیاه که از وی کاسها سازند **فصل الضاد** **ضرز** بکسرتین مثال فلز بخیل ...
زن پست بالا ناکس ناقه ضرز بکسرتین کم شیر قوی رجل اضز کام برهم چفسیده امراز خاییدن اسب لکام را تصمم سخن
ناکفتن و خواموش بودن عم ف آص ۲ و ک ۲ و بر چفسیدن بچیزی بعیر ضنا مز شتر که دبه از دهان بیرون نیارد ضموز ضامز
خواموش **ضوز** خاییدن خرما و جوز کردن درهم عم ف آص ۲ **ضیز** کم کردن حق کسی را عم ف آک ۲ ضاز باطهر کک عم
بفتحهما وقوله تعم قسمة ضیزی ای جائرة وهی فعلی مثل طوبی وحبلی وانما کسروا الضاد لیسلم فیه الیاء لانه لیس فی الکلام فعلی
بالکسر صفة وانما هو من بناء الاسماء کالشعری والدفلی **فصل الطاء** **طراز** بالکسر علم جامه تطریز علم کردن مطرز با علم
مطرز بکسر الراء علم کو طراز نورد و نهاد **طنز** فسوس کردن عم ف آص ۲ طناز بغت منه **فصل العین** **عجز** بالفتح و ضم ۲
سرین و بن هر چیزی یونث و یذکر و هو للرجل والمراة جمیعا اعجاز ج عجیزه سرین زن عجز ناتوانی عم ف آک ۲ معجز معجزه
بفتح الوسط و کسرها کک و فی الحدیث لا تلثوا بدار معجزة ای لا تقیموا ببلدة تعجزون فیها عن التعیش عجوز بالضم کنده
پیر شدن عم ف آص ۲ و بالفتح کنده پیر قال ابن السکیت العامة تقولها بالتاء یعنی العجوزة عجائز عجز ج و فی الحدیث ان الجنة
لا تدخلها العجز و ... نقده عجز بفتحتین عجز بالضم بزرک شدن سرین عم ک آف ۲ عجزاء زن بزرک سرین و عقاب کوتاه دم
و ریک توده بلند اعجاز ناتوان کردانیدن و عاجز یافتن کسی را و در کذشتن چیزی از کسی یقال اعجزه الشیء ای فاته اعجاز
بالشجر که زنان بر سرین بندند تا کلان نماید تعجیز کنده پیر شدن و بعجز نسبت کردن کسی را و آهسته و با درنک کردن معاجزه
رفتن کسی چنانکه نتوان بوی رسیدن قوله تعم والذین سعوا فی آیاتنا معاجزین و یقال انه لیعاجز الی ثقة اذا مال الیه معجزة
الانبیاء ۲ م معجزات ج ایام العجوز سرماهای پس از دم پیر و ان پنج روز است نزدیک عرب بعد شوصن و صنبر اختیهما
و بر و مطفی الجمر و مکفی الظعن و یقال هی سبعة صن و صنبر و وبر و آمر و موتمر و معلل و مطفی الجمر اعجاز النخل بیخهای خرما
تعجز و عجز سنور بر نشستن عجزه بالکسر آخرین فرزند یقال فلان عجزة ولد ابویه یستوی فیه المذکر والمونث والجمع عجیز
بالراء والزاء ایضا نامرد **عجلز** بفتحتین و کسرتین ای قوی شدیدة و ریک توده در بادیه معا روزه ستیهیدن با هم
و دور بودن **عرطز** دور شدن **عز** بالکسر ارجمندی خلاف ذل عزیز کم یاب و ارجمند عزاز ج قوم اعزة و اعزاء عز
عزة عزازة عزیز شدن و کرامی شدن یقال عز علیه فلان و کم یاب شدن و دشوار شدن یقال عز علی ان تفعل کذا ای
اشتد و درست شدن یقال عز علی ذلک ای حق و فی المثل اذا عز اخوک فهن و قوی کردن تعزیز کک و قوله تعم فعززنا
بثالث یخفف و یشدد ای قوینا و شددنا تعزز ایضا درهم نشاندن باران زمین را مطر عزاز باران سخت و ارض معزوزة
زمین سخت عزوز عزاز تنک پستان شدن ناقه عم ف آص ۲ عزوز بالفتح نعت منه اعزاز کرامی داشتن و بزرک امدن
غم بر کسی یقال اعززت بما اصبت به و اعززت بما اصابک ای عظم علی و تنک پستان شدن ناقه و دشوار برداشتن کار
باور او بزمین سخت رسیدن عز بالفتح غلبه کردن عم ف آص ۲ و فی المثل من عزبز و قوله تعم وعزنی فی الخطاب ای غلبنی
و غالبنی تعزز تنک پستان شدن ناقه و عزیز شدن اعتزاز عزیز شدن و یعدی بالباء عزه عزیزی و قوت و چیر کی

وکز ورمز ورنز وروز ورهز وزیزاء
شاز شخز شرز شهرز شیز ضرز ضمز ضوز ضیز
طراز طنز عجز
عجلز عرطز عز

عزة بالفتح نام زنی ام وا هو بره ماده عزاز زمین سخت عزآء سال سخت استعزا سخت شدن رنج و غلبه کردن بحق کسی یقال
استعز فلان بحقی ای غلبنی واستعز بفلان ای غلب فی کل شیئ واستعز بالعلیل ای اشتد مرضه وغلب علی عقله وفی الحدیث
اُستُعِز بکلثوم وفلان معزاز المرض ای شدیده عزیٰ بالضم نام بت ومؤنث اعز وقد یکون الاعز بمعنی العزیز والعزیٰ
بمعنی العزیزه عُزَیزی عُزَیزآء سرین اسپ بقصر و بمد تثنیة المقصور عُزَیزیان والممدود عُزَیزاوان عشزان بالتحریک
رفتار بریده پای عج ف آ ک ۲ عکازه بالضم مشدده عصا باسنان عکاکیز ج علز بی آرامی و سبکی و تفتکی کردن
مردم عج ک آ ف ۲ علز بکسر الوسط نعت منه یقال بات فلان علزا علوز درد شکم علهز بکسر تین نوعی از طعام عرب که
در تنگسال خورند لحم مُعَلهَز گوشت که بپختن نرم نشود عنز ماده بز و اهو ماده و جزان و نام اسبی و پشته و قبیله از هوازن
و نام زنی و ماده عقاب عنزه بالتحریک نوعی از سنان دو بیره چیی از بیعه عنز نام دختری اعناز دور شدن از جائی بجای عنقز
مرزنگوش معوز معوزه بالکسر جامه خلق معا وزج اعواز دشوار شدن کار و درویش شدن و حاجتمند گردانیدن معوز درویش
عوز بفتحتین درویش شدن و نایافت شدن عج ک آ ف ۲ فصل الغین غرز رکاب چرمین که بر پالان نهند یقال
غرزت رجلی فی الغرز وکم شدن شیر ناقه عج ف آ ض ۲ و پای در رکاب آوردن و بسوزن سوختن عج ف آ ک ۲ غارز شتر کم
شیر اغراز نزدیک آمدن سفر و رفتن غریزه سرشت تغریز دم فرو بردن ملخ در زمین تغاریز هی باحول من فسیل النخل وغیره
غزة بالفتح زمینی در حد و دشام و بها قبر هاشم جد النبی صلی الله علیه وسلم غز بالضم گروهی از ترکان غمز نشاندن
بزمین و دست نهادن بر دنبه و پهلوی گوسپند تا فربهی و لاغری معلوم شود و اشارت کردن بچشم تغامز کت ومنه قوله تعالی
واذا مروا بهم یتغامزون و غمازی کردن والمغامز المعائب یقال فعلت شیئا فاغتمزه فلان علی ای طعن و وجد مغمزا بذلک
والغمز فی الدابة ان تغمز من رجله غمز بفتحتین ستوران دلق لاغر رجل غمز مرد ضعیف غمیزه عیب مغموز متهم اغماز عیب کردن
یقال اغمز فیه و کم حرمت کردن و در شکستن کوهان ناقه غموز ناقه کر بر کوهان وی دست نهند که فربهست یا نی وهی مثل العروك
والشکوك فصل الفاء فلان متفخز ای متعظم متکبر فرز زمین هموار و جدا کردن چیزی از چیزی عج ف آ ک ۲
فرزه بالکسر پاره جدا کرده از چیزی افراز جدا کردن و دست دادن باختن مفارزه جدا شدن دو شریک از یکدیگر
افریز بالکسر در زد و زنده مفروز دوخته فریز برشدن و روان شدن جراحت عج ف آ ک ۲ استفزاز سبک گردانیدن
ترس کسی را قوله تعالی واستفزز من استطعت منهم بصوتك افزاز ترسانیدن و رمانیدن دل از کسی رجل فز مرد سبك و
کوسالہ فزازج فلز بکسرتین وتشدید الزاء هرچه گداز دهد از جواهر کانی فوز رستن و فیروزی یافتن بنیکی و هلاك
شدن عج ف آ ض ۲ تفویز کت و بیابان قطع کردن با شتر یقال فوز الرجل بابله اذا رکب بها المفازه افازه فیروزی کردن
یقال افازه الله بکذا و قوله تعالی فلا تحسبنهم بمفازة من العذاب ای بمنجاة منه مفازه جای رستن و هلاکی و بیابان مفاوزج
فازه سایبان فصل القاف قحز برجستن و بی آرامی قحاز بالضم بیماری گوسپند تقحیز برجهانیدن رجل قرز مرد کوز
معرب تقرز بنیك پاك بودن از الایش قز تلث لغات نعت منه قز ابیض جامه از ریسمان پیله معرب قازون قازونه قدح
فاقزه مثله یقال فلان جلس القعفزی خویشتن در چیده بنشست اقعنفاز مصدر منه قفز قفزان برجستن قفزی نوعی از
رفتار اسب و شتر یقال الخیل تعدو القفزی قفیز پیمانه اقفزه قفزان ج قفاز بالضم والتشدید نکاب جانور و غلاف
دست زنان قفازان مثنی منه تقفز مصدر منه وقفازه کردن در دست بحنا اقفز و مقفز اسب دستها سپید قمز بالتحریك
چیزی دلوکه هیچ قیمت نیارد قمزه بالضم پاره خرما بر هم چسبیده قوز ریك توده خرد اقواز قیزان ج قهز بالکسر جامها
از ریسمان و فزیه فصل الکاف کرز بالضم خرجینه کرزن نا الکسر ج کراز نا التشدید نخچار که خرجینه شبان بر دارد
کرز بالضم والتشدید ناکس و یقال الحاذق و باز که بیشتر باشند تا پرها بر بزاید و بازی که بسال دوم در آمده باشد کریز
پنیر مکارزه شتافتن بجائی و پنهان شدن در جای و گریختن از کسی کرازه تندیده شدن و خشك شدن رجل کز مرد تند
و قوم کز بالضم و رجل کز الیدین مرد بخیل مثل جعد الیدین بکرة کز دلو تنك او از نالنده قوس کز اذا کان فی عودها یبس عن
الانعطاف کز تنك کردن و ترنجیدن از سرما یقال کز الرجل فهو مکزوز یستعمل مجهولا کزاز بالضم ترنجیدگی اکلیزاز و ترنجیده
شدن لام زائده کنز گنج و گنج نهادن عج ف آ ک ۲ وفی الحدیث کل مال لا تؤدی زکوته فهو کنز اکتناز گرد آمدن مال
پرشدن کنز کناز بالکسر والفتح درودن خرما یقال هذا زمن الکناز ناقه کناز بالکسر آکنده گوشت کوز بالضم کوزه
کیزان

عشز
عکز
علز
علهز
عنز
عنقز
عوز
غرز
غزز
غمز
فخز
فرز
فز
فلز
فوز
قحز
قرز
قزز
قعفز
قفز
قمز
قوز
قهز
کرز
کز
کنز
کوز

کیزان اکواز کوزه‌ج اکتیاز آب کرفتن بکوزه کوزا بضم نام مردی **فصل اللام** **لبز** لکد زدن شتر **لجز** مقلوب لزج
یعنی لغزان **لحز** مرد بخیل تنک خو ملاحز تنکیها تلاحز دشواری کردن با یکدیکر در سخن **لز** لزاز سخت کردن بر چسبانیدن
عع ف آص ۲ کز لز اتباع سخت بخیل رجل ملز بالکسر سخت خصومت کر یقال فلان لزاز خصم یعنی سر پیش خصم است لزاز الباب
پشتیوان در لزائز استخوانهای سینه ملزز کردانیده اندام استوار خلقت تلزیز استوار کردن ملازه بر چسبیدن **الغاز** چیستان کفتن
لغز بالضم چیستان وسوراخ کلاکموش الغازج لغیزی مثل اللغز **لکز** لکد زدن بر سینه وفی المثل یحمل شن ویفتدی لکیز وهما ابنا
افصی بن عبد القیس **لمز** عیب کردن قوله تعالی ومنهم من یلمزک فی الصدقات بالضم والکسر ورجل لماز ولمزه ای عیاب واشارت کردن
بچشم عع ف آص ۲ کۂ ۲ وزدن وسپوختن عع ف آکۂ ۲ **لهز** در آمیختن ودرمیان قوم شدن وآمیختن سپیدی موی با سیاهی
یقال لهزه القتیر ای خالطه الشیب فهو ملهوز ثم هو اشمط ثم هو اشیب ومشت بر سینه زدن قال ابو زید هو بالجمع فی اللهازم و
الرقبه ملهز نعت منه وبیزه بر سینه زدن وبسر زدن شتر بچه وبره پستان مادر را بوقت مکیدن عع بفتحهما دایرة اللهزاز ملها
اسپان بربنا کوش وآن منحوس است **لوز** بادام لوزه یکی ملازه بادامستان **فصل المیم** **مرز** سکنجیدن با انکشتان وپاره
برکندن از خمیر عع ف آص ۲ امتراز بیخه زدن **مز** مکیدن عع ف آص ۲ مزه بیکبار وفی الحدیث لا تحرم المزه ولا المزتان یعنی فی الرضاع
تمزز مزمزان خوردن شراب را وشراب مز و رمان مز بالضم ترش شیرین مزه می ترش مزه بالفتح می خوش مزه مزاء نوعی از شرابها وهو
فعلاء بفتح العین فادغم لان فعلاء بالسکون لیس من ابنیتهم ویقال هو فعال من المهموز ولیس کذلک لان الاشتقاق لیس یدل علی الهمز
کما دلت القراء والسلاء مز بالکسر افزونی یقال له علیه مز ای فضل مزمزه جنبانیدن **معز** بز وهو اسم جنس معز معیز معزی
کذلک امعوز بالضم کله اهواز سیاه جهل وبزماعز واحد المعز مثل صاحب وصحب بز نر وپوست بز ماعزه مونث وهی عنز مواعز ج
قال سیبویه معزی بالکسر منون مصروف والالف للالحاق لا للتانیث لان الملحق یجری مجری ما هو من نفس الکلمة قال الفراء المعزی مونثه
وبعضهم ذکرها قال ابو عبید ان المعزی کلهم ینونونها فی النکرة معاز دارنده بز معز بفتحتین زمین درشت امعز مکان سخت سنک ناک
ارض معزاء مثله **انماز** رستن از کاری تملیز رهانیدن تملز رستن **موز** موی موزه یکی **میز** جدا کردن تمییز مثله امتیاز انمیاز تمیز
استماز جدا شدن قوله تعالی تکاد تمیز من الغیظ ای تتقطع **فصل النون** **نبز** بفتحتین بزنام یعنی لقب انباز ج نبز بالسکون لقب دادن
عع ف آکۂ ۲ تنبیز مثله للمبالغة ایضا تنابز یکدیکر والقب نهادن **نجز** بالتحریک سپری شدن عع کۂ آف ۲ وبالسکون روا کردن حاجت
عع ف آص ۲ انجاز کذلک وفی المثل انجز حر ما وعد مناجزه کشتن کردن وفی المثل المحاجزة قبل المناجزة وانت علی نجز من حاجتک بالضم والفتح
یعنی نزدیک بروائی حاجت خودی استنجاز تنجز روائی خواستن ناجز نقد وآماده یقال ناجزا بناجز کقولک یدا بید **نحز** سپوختن
ودرخستن بدست وپای وکوفتن در هاون ومشت بر سینه زدن منحاز بالکسر هاون نحاز بالضم سرفه شتر بعیر ناحز نعت منه انحزان
سرفه وریش که در شتر بدید آید انحاز خداوند شتران ناحز شدن نحیزه سرشت ونوار کرد اکرد خرکاه وراه باریک که از راهها برداشته
شود بصحرا وریک **نخز** زدن ودردناک ساختن بسخن **نز** بالفتح والکسر نهاب وبالفتح ایضا مرد تیز فهم زیرک وشترمرغ که بیکجا قرار
نکیرد انزاز نهاب ناک شدن زمین نزیز دویدن آهو وبانک کردن او عع ف آکۂ ۲ نافه نزه ای خفیفة **نشز** بفتحتین جای بلند انشاز
نشاز ج نشز بالسکون مثله وبلند نشستن عع ف آص ۲ کۂ ۲ قوله تعالی واذا قیل لهم انشزوا فانشزوا قری بالضم والکسر نشوز ج نشوز ونشاز
واری کردن زن با شوی ورندن شوی مر زن را عع ف آص ۲ کۂ ۲ قوله تعالی وان امراة خافت من بعلها نشوزا او اعراضا انشاز بر داشتن
استخوانها مرده را بسوی محلهای آنها وترکیب دادن بعضی از آن با بعضی **نفز** نفزان برجستن آهو وبزغاله عع ف آکۂ ۲ تنفیز
بر جهانیدن کودک را وبر کردانیدن تیر را انفاز کذلک یقال انفزت السهم ونفزته علی ظفری اذا ادرته **نقز** نقزان برجستن آهو در
دویدن عع ف آص ۲ تنقیز متعد منه نقاز بالضم بیماری کوسپند وبالتشدید کنجشک ریزه نقز بالتحریک ستوران ریزه لاغر نقز
بالکسر مثله نقز بالکسر والفتح آب صافی خوش **نکز** سپری شدن آب چاه عع ف آص ۲ وبالتحریک کذلک عع کۂ آف ۲ انکاز سپری کردن
آب را بیرون از چاه کم آب نکز در خستن بچیزی تیز وزدن وسپوختن وکزیدن مار به پیه وز نشط کزیدن او بدندان عع ف آص ۲ **نهز**
سپوختن وجنبانیدن سر وبرخواستن ستور برفتن وسر زدن کوساله وشتر بچه پستان مادر را ودلو در آب زدن تا پر شود عع بفتحهما
نهزه بالضم فرصت وغنیمت انتهاز فرصت یافتن وغنیمت شمردن مناهزه کذلک ونزدیک آوردن کودک بلوغ را تناهز شتافتن دو کس
با مبارزت بر یکدیکر **فصل الواو** **وجز** وجیز موجز موجز سخن کوتاه ایجاز کوتاه کردن سخن ابو وجزه نام مردی توجز روائی حاجت
خواستن **وخز** بنیزه خستن وآمیختن چیزی وچیزی اندک **وز** مرغ لغة فی الاوز وزواز مرد سبک **وشز** بفتحتین جای بلند

لبز لجز لحز لز الغاز لکز لمز لهز
لوز مرز مز معز
انماز موز میز
نبز نجز
نحز نخز نز نشز
نفز نقز نکز
نهز
وجز وخز وز وشز

يعني يقال اصابتهم اوشاز الامور اي شدائد ها **ايغاز** توعير بيش آمدن نكاري يقال اوعز الى الامر و عزكث **وقز** بالتحريك
السكون شتاب او تازج نحن على اوقاز اي على سفر استيفاز بر سر پاي و در رو انشستن **وكز** بمشت زدن و سپوختن و **هز** بهم دست
زدن يقال و هز به اذا ضربه بثقل يدك تو هز سپردن شتر كران بار **فصل الهاء** **هبرزي** بالكسر دست بند و هر چيزي خوب
و با ديدار را هبرزي كويند **هرزه** مردن **هز** جنبانيدن عع ف آص ٢ اهتزاز جنبيدن و در خشيدن ستاره بوقت فرو شدن
و جنبيدن مركب و شتر با واز حدا آ هزه بالكسر نشاط و شادماني وا واز جوشيدن ديگ هزيز الريح وزيدن باد و جنبانيدن
درخت را هز هزه جنبانيدن هزاهز فتنها سيف هزهاز جنبان و نهر هزهز بالضم ككث هزان بالكسر بد رقبيله **همز** بچشم اشارت
كردن و فشردن به پنجه و همزه آوردن در كلمه قيل لاعرابي اتهمز الفار فقال السنور يهمزها اي يضغطها و زدن و سپوختن و عيب كردن
رجل همزة و امراة همزة نعت منه يستوي المذكر والمونث هامز همازكث همزات الشياطين اي خطراتها التي يخطرها بقلب الانسان
قوس همزي بفتحتين كمان سخت انداز نده تير را مهمز بالكسر مهماز ميخ آهنين كه بر باشنه موزه رائض باشد كه برتحي كاه اسب توسن
ميزند **هنداز** بالكسر اندازه معرب يقال اعطاه بلا حساب ولا هنداز مهندز اندازه كيرنده در بنا و زمين فجعلوا الزاء سينا
لانه ما يجي في كلامهم بعد الدال زاء فصار مهندسا **باب السين فصل الالف ابس** جاي درشت و شكستن و خوار و حقير
كردن عع ف آ ك ٢ تابيس مثله تابس بكر كون شدن **اس** بالضم بنياد اساس بالكسر ج مثل عس و عساس اساس بالفتح مثله اسس ج
مثل قذال و قذل اسس بفتحتين مثله اساس بالفتح والمدج مثل سبب و اسباب تاسيس بنياد نهادن والفكه در قافيه ميان او و حرف
روي يك حرف باشد اس راندن كوسپند همين لفظ اس بالفتح والكسر و قولهم كان ذلك على اس الدهر ثلث لغات اي على قدم الدهر **الس**
خيانت كردن و شوريده شدن عقل عع ف آ ك ٢ مالوس ديوانه تالس دردمند شدن يقال ضربته فما تالس اي ما توجع و يقال ما ذقت الوسا
اي شيئا الياس بالكسر نام پيغمبري **اعجمي** **امس** دي و هو مبني على الكسر عند بعضهم و معرفة و معرب عند بعضهم و معرفة و اذا اضيف
او دخله الالف واللام او نكر صار معربا بالاتفاق يقال مضي امسنا و مضي الامس المبارك و كل غد صائر امسا ولا يصغر كما لا يصغر الغد
والبارحة و اين و متي واي و ما و عند و كيف و كما لا يصغر اسماء الشهور والاسبوع غير جمعه **انس** انسان بالكسر مردم انثه انسي بفتحتين
يكي اناسي ج قوله تع و اناسي كثيرا اناسيه كث مثل صيا قله انسان العين مردم چشم اناسي ج قيل اصله فعلان و زيد في ن. عير با كما زيد
في تصغير رجل فقيل رويجل و قال قوم اصله انسيان فحذفت الباء تخفيفا و لهذا رد و ها في التصغير فقالوا انيسيان انس بالضم
يرماني و ارام يافتن بچيزي عع ن آ ك ٢ قال ابن عباس انما سمي انسانا لانه عهد اليه فنسي والاناس لغة في الناس و هو الاصل و يقال كيف
ابن انسك و انسك يعني نفسه اي كيف ترى في مصاحبتي اياك و فلان ابن انس فلان اي صفيه و خاصته و هذا حدث زادي و خلصي و سي
كله بالكسر يعني هم سخن و مونس و كزيده و هم نشين من انس تانيس استيناس ارام يافتن بچيزي يقال استانست بكذا و حس يافتن و حشي از مردم تانس
ارام يافتن انيس مونس انس دهنده مونس مثله و روز پنجشنبه و ما بالدار انيس اي احد ايناس انس دادن و ديدن و دانستن يقال انست
منه رشدا اي علمته و شنيدن تانيس انس دادن يونس بفتح النون و كسرها و ضمها نام پيغامبري و يهر ايضا انسي ضد وحشي قال ابو زيد
الايسر من كل شي و قال الاصمعي هو الايمن و قال كل اثنين من الانسان كالساعدين والزندين والقدمين فما اقبل منهما على الانسان فهو
انسي و ما ادبر عنه فهو وحشي انس بفتحتين مردم و قبيلة كه بيكجاي مقيم باشند و نام خادم رسول صلى الله عليه و اله و بي برمان شدن عع
ك آ ف ٢ يقال انس به انسا و انسة **اوس** كرك و پدر قبيله از يمن و عطا دادن و عوض دادن از چيزي عع ف آ ص ٢ اويس تصغيره و
نام مردي استياسه عوض خواستن مستاس انكه از وي عطا خواهند اس درخت مورد و باقي خاكستر در اتش دان و نشانهاي سري **ياس**
نوميد شدن عع ك آ ف ٢ والفعل ايست منه آيس ياسا لغة في يئست اياس ياسا و مصدرها واحد و ايسني منه فلان مثل ايأسني تايس
نوميد كردن **فصل الباء** **باس** عذاب و سختي و سخت حرب شدن مرد عع بضمها بئيس على فعيل اي شجاع عذاب بئيس عذاب سخت
بوس بئيس سخت حاجتمند شدن عع ك آ ف ٢ بائس نعت منه بئس بالكسر بد و هي كلمة الذم خلاف نعم و هي كلمة المدح يقال بئس الرجل زيد
و بئس المراة هند و هما فعلان ماضيان لا يتصرفان لانهما ازيلا عن موضعيهما فنعم و بئس منقولان عن نعم و بئس اي اصاب نعمة و اصاب
بوسا فنقلا الي المدح والذم فشابها الحروف فلم يصرفا ابؤس جمع بؤس و سختي و في المثل عسي الغوير ابؤسا و يقال يوم بؤس و يوم
نعم بالاضافه روز سختي و راحت اباس سختي رسيدن ايتاس اندوهكين شدن و كراهت داشتن قوله تع ولا تبتئس بما كانوا يفعلون
اي لا تحزن و لا تشتك مبتئس اندوهكين باساء سختي بوسي خلاف نعمي **بجس** اب راندن و روان شدن اب متعد لازم عع ف آ ض ٢
انبجاس تبجس روان شدن سحاب بجس و بجس ابهاي ريزان **بخس** كم و اندك و زمين كه بي اب دادن برويانند قوله تع و شروه بثمن

وقز
وكز
وهز
هبرز
هرز
همز
هنداز
ابس
اس
الس
امس
انس
اوس
ايس
باس
بجس
بخس

بخس ای قلیل و کم کردن حق کسی ع ع بفتحهما و فی المثل تحسبها حمقاء وهی باخس هکذا جری المثل قال ثعلب وان شئت قلت باخسة و بخس
المخ تبخیساً ای نقص برس بالکسر پنبه برنس بالضم کلاه که در صدر اسلام می پوشیدند تبرنس پوشیدن آن کلاه برنساء و برناساء
و براساء غیر منصرف مردم یقال ما ادری ای برنساء هو وای البرنساء هو وای البرناساء هو وای الناس هو برجیس بالکسر ای غرید نام
کوکبی که او را مشتری نیز گویند یقال ناقة برجیس ای غزیرة برجاس بالضم نشانه که در هوا نهند ناقة برعس مثل برجیس برعس کمک بس
نرم راندن و پریشان رها کردن ستور را ع ع ف آ ض ۲ و بسیسه سلختن و آن نوعی از طعام عرب است و سخن چینی کردن یقال بس عقاربه
ای ارسل نمائمه و اذاه ابساس رها کردن ستور باب و بس بس گفتن مر ناقه را بوقت دوشیدن ناقة بسوس آنکه بی ابساس شیر ندهد و
فی الحدیث یخرج قوم من المدینة الی الشام یبسون والمدینة خیر لهم لو کانوا یعلمون ابساس پراکندن ستور بسوس نام زنی و فی المثل أشأم
من البسوس حرب البسوس منسوب بوی در سختی و شومی تبتبس بیابان نخلستان بسابس ج و ایضاً ترهات قال الکسائی یقال جئ به
من حسک و بسک ای جئ به علی کل حال او من حیث شئت و قال ابو عمرو جئ به من حسک و بسک تبسباس گیاهی ابلاس نومید شدن
از رحمت حق و منه سمی ابلیس و اندوهگین و شکسته گردیدن و علف ناخوردن ناقه از غایت اشتهای گشن بلس بالتحریک میوه مانند انجیر
بلاس گلیم وهو معرب و من دعائهم یقال ادخلک الله علی البلس بضمتین و آن غرارها باشد آگنده از کاه که کسی را که عقوبت کنند بروی اشتهار
کنند و ندا فرمایند بلعس ماده شتر ضخم سست گوشت تبلیس بسر ماندن از کسی و چیزی بوس بوسه دادن معرب ع ع ف آ
ض ۲ بهنسه تبهنس خرامیدن بیهس یکی از نامهای شیر بیهسیه گروهی از خوارج بیسان نام جوئی فصل التاء ترس
بالضم سپر ترسه تراس بالکسر فیهما تروس اتراس ج تارس مرد با سپر تراس مرد سپرساز تترس و تترس سپر بپیش
داشتن مترس بالکسر فانه در تعس هلاک شدن و بروی درافتادن وهو ضد الانتعاش ع ع بفتحهما اتعاس هلاک کردن تعساً
له هلاکی باد او را توس طبیعت و اصل یقال هو من توس صدق ای من اصل صدق تیس نکه تیوس اتیاس ج متیوساء بالمد
کلک تیاس نکه بان استتیاس نکه خواه شدن ماده بز و یقال فی فلان تتیس ای تکبر و تصدر فصل الجیم جبس بالکسر بد دل
و کول تجبس خرامیدن جحاس زحمت دادن خصم را در حرب و کوشش نمودن و بالشین کل جدیس قبیله عاد سه زمین بی عمارت
و زراعت مانده و فی الحدیث من کانت له ارض جادسة قد عرفت له فی الجاهلیة حتی اسلم فهی لربها جرس بالفتح خوردن زنبور
گل را و ترنم کردن و سخن گفتن ع ع ف آ ک ۲ تجرس مثله و آواز نرم و بالکسر کل یقال سمعت جرس الطیر ای صوت منقاره اجراس آواز
کردن مرغ بوقت تیز گذشتن وی و آواز آمدن از زیر ابیر و آواز کردن حادی در حدا و آواز پای کسی شنیدن تقول منه اجرس لی السبع
اذا سمع جرسک جوارس زنبوران و یقال مضی جرس من اللیل ای طائفة جرس بالتحریک م و فی الحدیث لا تصحب الملئکة رفقة فیها
کلب او جرس تجریس محکم رای کردن مجرس بفتح الراء مرد کار آزموده جرجیس بکسرتین پشه ریزه لغة فی قرقس جرجیس نام پیغمبری
جرفاس سطبر و درشت جس بسودن و بر رسیدن اجتساس بسودن مجسة جای انگشت نهادن طبیب از دست بیمار و فی المثل
افواهها مجاسها لان الابل اذا احسنت الاکل اکتفی الناظر بذلک فی معرفة سمنها تجسس خبر پرسیدن جاسوس م جساس نام مرد جعموس
بالسین والشین ایضاً مرد کوتاه زشت روی جعس بالفتح جعموس بالضم و زیادة المیم پلیدی مردم یقال ادمی جعامیس بطنه جعاسة ناکوار
وجفس بالتحریک ناگوار شدن ع ع ک آ ف ۲ جلوس نشستن و نشینندگان ع ع ف آ ک ۲ مجلس بکسر الوسط جای نشستن و بفتحها
مصدر و کذا الموضع بالکسر و الفتح جلسه مثال همزه بسیار نشیننده جلسه بالکسر نوعی از نشست مجالسة هم نشینی کردن یقال هو
جلیسی و جلسی هم نشین من است و مجالس القوم جلس بالسکون زمین درشت و کل جبل جلس و ناقة جلس ای ضخم محکم و تثنیه جلس
وشهد جلس ای تثنیة غلیظة امرأة جلس آنکه دائم بر در خانه نشیند جلس ایضاً زمین نجد و نجد شدن جلسان گلستان معرب ۵۵
جاموس گاومیش معرب جوامیس ج جموس فسردن روغن و پیه و آب ع آ جامس ای جامد جمسه بالضم غوره خرما نیم رس جنس بالکسر
یک گونه از هر چیزی که در وی گونها باشد از وی مجانسة هم جنسی کردن تجنیس جنس بجنس فراهم آوردن جوس در میان سرای
جای بگشتن و پرسیدن از ایجه درو ست ع ع ف آ ض ۲ قوله تعالی فجاسوا خلال الدیار ای تخللوها فطلبوا ما فیها اجتیاس مثله جوسان
بالتحریک گشتن در شب فصل الحاء حبس بازداشت کردن ضد تخلیه ع ع ف آ ک ۲ احتباس از ایستادن و باز داشتن لازم متعد
حبسه بالضم اسم منه و یقال الصمت حبسة تحبس خود را در بند داشتن احباس وقف کردن چیزی را محبس حبیس بیت منه حبس بالضم
ما وقف و بالکسر سنگ یا چوب که بر آب راه نهند بجهت گرد آمدن آب تا ستور خورد احباس ج و تسمی مصنعة الماء حبساً حابس نام مردی
بگمان سخن گفتن ع ع ف آ ک ۲ و دانستن و بی راهه براهی رفتن و کارد در سینه شتر زدن یقال حدست فی لبة البعیر ای وجاتها و حدس

بیهم ای ربیت بر محمد ستر بر جلی ای دلمند و محد سته ای حر هند رمحد سنا الاخبار و عن الاخبار ای استخبرت و تفحصت **حندس** بالکسر
شب تاریک **حندلس** شتر گران رفتار **حراسه** بالکسر نگاهبانی کردن عمع ف آض ۲ احتراس خود را پاس داشتن و فی المثل محترس
من مثله و هو حارس و گوسپند دزدیدن در شب حارس پاسبان حرس بفتحتین نگاهبانان درگاه سلطان حراس ج حرسی یکی از اینان
حریسه گوسپند نیمه دزدیده حراس ج ومه حریسة الجبل والحرس الدهر والاحرس الجمع قال امرؤ القیس شعر لمن طلل داثر آیه تقادم
فی سالف الاحرس و یقال عشنا بذلک حرسا ای دهرا احراس مقیم بودن بجائی یقال احرس فلان بالمکان اذا اقام به حرسا ای دهرا **حس**
حس آواز نرم قوله تعالی لا یسمعون حسیسها جراحت ایضا دردی که بعد از ولادت حادث شود زنان را و چیزی یقال الحق الحس بالبس ای
الشیء بالشیء معناه اذا جاءک الشیء من ناحیة فافعل مثله و دانستن و آگاه شدن و دریافتن و تنگدلی و رقت نمودن بر کسی و چیزی یقال حسست
له بفتح السین و کسرها ای رقت له و سرما که گیاه و نبات را بسوزاند حس بالفتح سوختن سرما نبات را عمع ف آض ۲ و گوشت بر آتش
انداختن تا بپزد یقال حسنا اللحم و حسحسته بمعنی و منه جراد محسوس و آتش بر بالای کوماج گستردن و از خانمان برکندن کسی را و ک
حسناهم ای استاصلناهم قال قوله تعالی اذ تحسونهم باذنه و کشتن سرما ملخ را حراک حسیس و ستور را خاریدن بشانه محسة بالکسر شانه
ستور خار و بالفتح در انسان و کذا بالتنین ایضا حواس خمس پنج حس سمع و بصر و شم و ذوق و لمس حاسه یکی از پنج و سرمای سوزنده
حواس الارض پنج آفت سرما و بچه و باد و ملخ و ستور چرنده و منه حسوس قحط سال بمعنی احساس یقین دانستن یقال احسست بالخبر
واحسیت بر ابدال الیاء و کذلک حسست بالخبر و حسیت بر ای یقنت بر و ربما حذفوا احد السینین استثقالا و هو من شواذ التخفیف
و قالوا اما احست منهم من احد ای هل وجدت واحست الشیء ای وجدت حسه قال الاخفش احست معناه ظننت و وجدت و منه قوله تعالی فلما
احس عیسی منهم الکفر انحساس برکنده شدن دندان و جز آن تحسس خبر پرسیدن تحساس جوانمرد بنو الحسحاس گروهی از عرب حساس الغنم
ما هی دیه و بد خوئی و یقال ضربه فما قال حس یا هذا یعنی بزدم و جنبش نکرد و یقال ایت به من حسک و بسک ای من حیث شئت و ما
فلان بحسه سوء ای بحال سوء حسان نام مادح رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم و وزن او فعلان باشد از حس یا فعال باشد از حسن
حیفس مثال هزبر کوتاه سطبر حفنساء بهمزه غیر ممدود دستنو زبر و بالثاء موضع السین **حلس** گلیم سطبر حلس بفتحتین مثله
احلاس ج ام حلس کنیه اتان احلاس البیت گلیمی که زیر فرشهای فاخره افکنند و فی الحدیث کن حلس بیتک ای لا تبرح و چاروم تیرقمار
احلاس گلیم بر شتر افکندن و یقال احلسته یمینا اذا امررتها علیه و احلست السماء ای مطرت مطرا رقیقا دائما احلاس پوشیدن
نبات زمین را حلس بکسر اللام مرد حریص دلیر حلاس تم بالکسر و فتح السین و زیادة المیم کذا **احلمس** سرخی که بسیاهی زند حلبس
دلیر و ملازم چیزی که از وی جدا نشود حلبس کذا والباء زائدة **احمس** جای سخت درشت و مرد درشت در دین و دلیر در حرب نیما
سمی قریش و کنانه حمسا لتشددهم فی دینهم حمس بالتحریک مصدر عمع ک آف ۲ حمس بکسر ثانی نعت منه حماسه دلیری عام احمس سال
سخت ارضون احامس زمینهای خشناک تحمس سخت شدن حماس بالکسر نام مردی **حمارس** بالضم سخت و شیر ام الحمارس نام دز
احوس آنکه از هیچکس نترسد حوس گردسرای گشتن بطلب چیزی شبه سوا خلال الدیار مثل جاسوا والخطوب الحوس هی الامور
التی تنزل بالقوم و تغشاهم و تخللهم بار هم تحوس دلیری نمودن و بودن بجائی بر عزیمت سفر **حیس** در آمیختن و طعامی از خرما
و روغن و ماست و ساختن آن طعام عمع ف آض ۲ حواسر بالضم مردم در آمیخته خواسات شتران گردآمده **تخبس** غنیمت یافتن
خباس غنیمت یابنده اختباس بغلبه گرفتن چیزی را و منه اسد خبوس خباسه بالضم آنچه یافته شود از غنیمت و جای غنیمت خنابس بالضم
زشت دیدار و منه اسد خنابس والانثی خنابسه و لیل خنابس سخت تاریک عز خنابس ای قدیم ثابت **خندریس** می کهنه و حنطة
خندریس گندم کهنه **خرس** بالفتح خم خراس خم گر خرس بالضم مهمانی ولادت و جمع اخرس صفة خرسه طعام زن زچه تخریس طعام دادن
او را یقال خرست علی المراة ای اطعمتها فی ولادتها و خرسه سالختن خرس بالتحریک گنگی و گنگ شدن عمع ک آف ۲ اخرس نعت منه اخراس
منعدمه کتیبة خرساء لشکر آرامیده لبن اخرس شیر خفته سحاب خرساء بلا رعد و برق جبل اخرس ای بلا صدی اخرماس خاموش بودن
خرسی و خراسی و خراسانی منسوب بخراسان و یقال هم خرسان کما یقال سودان و بیضان فی الجمع **خمیس** فرو مایه اخساس فرو
مایگی کردن و خسیس یافتن کسی را خسته خساسه خسیس شدن عمع ک آف ۲ خس بالفتح کم کردن عمع ف آض ۲ و تره که او را کولت
خوانند خس بالضم نام مردی استخساس خسیس شمردن و یقال رفعت من خسیسته بر داشتم او را از فرومایگی و خسیسة الناقه دندان
او یقال جاوزت الناقة خسیستها و ذلک فی السنة السادسة اذا القت ثنیتها و هی التی تجوز فی الضحایا والهدی **اخفاس** زشت
گفتن بی اندازه شراب مخفس زود مست کننده خفساء جانوریست گنده بوی و جبر دول خفساء ة مونث خنفس خنفسه لغتان فیهما کلاهما

بضم الخاء والفاء خلس اختلاس ربودن خلس کیاه وتخالس القوم خلسه اسم وی یقال الفرصة خلسه الاس هم ابیحتین کیاه خشک وتر
وموی سیاه وسپید خلیس کیاه خشک در زیر وموی سیاه وسفید اهم ابیحتین خلابس بضم الخاء وعن بی خلیسه البیرون از کی یقال
خلابیس قلبرای فتنه وزکب به کما یقال الخلیبه ولبس بیلان یکون مو الاصلی آن البعی من حروف او یلدان خلابس او کان خمس
پنج زن خمسه پنج مرد خامس پنجم یقال جاء فلان خامسا وخامسا بالیاء خمس بالکسر بهر پنج روز یکنوبت آب دادن شتر آن را خماس پنج شد
وخداوند شتر آن خمس شدن وحبل مخمس والابل خوامس جیس لشکر پنج ره کی مقدمه قلب میمنه میسره ساقه ته جا پنج کره مخموس مثله
وروز پنجشنبه اخمساء اخمسه ج حبل مخموس پنج تاه شی مخمس پنج گوشه خمس پنج یک تک المال خمس شدن عع ف آمه ۲ و پنجم قوم شدن عع ف آ
کرم یقال خمست القوم ای اخذت خمس اموالهم وخمستهم اذا کنت خامسهم او کملتهم بنفسک خمسه ویقال خمسة دراهم وعندی خمسة
الدراهم وتقول هذه الخمسة الدراهم بالنصب ان شئت رفعت وتجربها مجری النعت وکذلک الی العشرة وفی المونث تقول عندی خمس القدور
وقولهم فلان یضرب اخماسا لاسداس ای یسعی فی المکر والخدیعه واصله فی اظماء الابل ویقال غلام رباعی وخماسی ولا یقال سداسی و
سباعی لانه اذا بلغ ستة اشبار صار رجلا خنوس سپس ماندن وسپس چیزی پنهان شدن عع ف آ ض ۲ وکرم اخناس متعد فیه
سر بینی زفتگی اخنس خنساء نعت منه خنس الشم جمیعها والبقر کلها خنس خنساء نام زنی شاعر خناس دیو سر در کنده خنس ستارگان
ویا ستاره از آن وقال الفراء فی قوله تع فلا اقسم بالخنس انها النجوم الخمسة زحل والمشتری والمریخ والزهره وعطارد خیس بالکسر
درختان انبوه وبیشه شیر خیس بالفتح بوی گرفتن مردار عع ف آ ک ۲ و کاسد شدن چیزی وغدر کردن بکسی عع ف آ ض ۲ وکرم متعد
خاس بداء غدر ببه وخاس بالعهد ای نکث وخیسه ای ذلله ومنه المخیس زندان عراق ای هو موضع التذلل فصل الدال دبس بالکسر
دوشاب دبیاس سرخ سیاه رنگ شدن طیر ادبس وخز ادبس نعت منه دبسی بالضم مرغی دباسا بالفتح والمد ملخ ماده وادبست الارض
اذا ابدت خضرتها من النبت وهی ارض مدبسه دترس مشدد دام معرب دبا بیزج دحس بدی افکندن در میان قوم ودست نهادن
پوست گوسپند کردن بوقت سلخ دحاس کرمی که در زیر خاک در خاک مرم معنا که اساز دحاس ج داحس بیم وهو
لقیس بن زهیر العبسی ومنه حرب داحس وقعت الحرب لاجله بین عبس وذبیان اربعین سنة دحسمان دحسمان بفتحتین فربه گندم
گون فربه دهش بفتحتین اماس شدن سم ستور دخیس پیوند دست ویای ستور وگوشت فربه اکنده مور ملخ توده وعدد بسیار
از هر چیز یقال عدد دخاس بالکسر ونعم دخاس ای کثیر ودرع دخاس ای منفاربر الحلق دخس مثال عمرو جانور نیست دریائی دروس
ناپدید شدن نشان وناپدید کردن لازم متعد درس خانض شدن ابو ادراس کنیه فرج زن وکوشتر وراه پنهانی وکهنه شدن جامه
دراس کوفتن خرمن گندم دوس دواسه مدارسه تدارس تدریس ادراس سبق گفتن ودرس کتاب کردن مدرسه جای درس دریاب
سطبر کردن وبا شکوه از مردم وسلک وشتر درس بالکسر دریس جامه کهنه درمان ج ادریس نام پیغمبری دردبیس سختی وبلا و پیر
خرف وکنده پیر ومهره وتدابیس ای تقدم بعیر دوحی درص مثال هرهر بره نافذ نفه یرزن درواس مثله درداس بالضم مثال
تغلا لیل استخوان میان کلاه کردن دستی قطران مالیدن شتر را بعیر مدسوس نعت منه وفی المثل لیس الهناء بالدس وزیر خاک پنهان
کردن دسیس پوشیده داشتن مکر وحیله عع ف آ ض ۲ دستاسیار که در زیر خاک پنهان شود اندساس پنهان شدن در خاک دسه
بالضم بازیچه کودکان دعس نشان وینزه در زدن بجائی وقد یکنی به عن الجماع وپر کردن خنور دراطریق دعس راه بسیار نشان مدعاس
راه نرم سپرده مداعسه نیزه زدن باهم مدعس بالکسر نیزه مداعس نیزهای میانه دست مدعس جای کوتاه بختن در بادیه وتنور پربانی
دعکسه دست بند وهو اللعب للمجوس بالکسر زن کول دغناسه یا حمق دکاس بالفتح خواب که غلبه کند بر مردم داکس فالی کراز
عطسه جانور وماننده آن که برند وهی لغة فی کادس ودکس عدد بسیار ویکی از نامهای شیر تدلیس پنهان کردن عیب متاع بر خریدار
مدالسه فریفتن دلس بالتحریک تاریکی وروئیدگی که در آخر گرما بار آرد الاس ج تدلس در تاریکی فرو دامدن دلعس شتر ضخم دلهمس
بفتحتین شیر و دلیر شب رو دمس سخت تاریک شدن شب وپنهان کردن چیزی در خاک وپوشیده داشتن خبر و دمست علیه
الخبر ای کتمته البته عع ف آ ض ۲ وکرم لیل دامس داموس سخت تاریک امور دمس کارهای بزرگ کانه جمع دامس مثل بازل وبزل
تدمیس پنهان کردن در خاک دیماس بالکسر زندان حجاج بن یوسف وگلخن دمیج دماهیج مثل قیراط وقراریط وان فتحت الدال
جمعته دیامیس مثل شیطان وشیاطین دمقس مثال هزبر قز وابریشم دنقسه شاهی بکندن میان قوم بالسین والشین دنس
بالتحریک ریمناکی وریمناک شدن عع ک آ ف ۲ تدنس مثله تدنیس متعد منه دوس کوفتن بپای عع ن آ ض آ وبیل از زمین دروشن
کردن شمشیر ویا سره کوفتن خرمن مداسه خرمن جای مدوس چوب خرمن کوب ومصقله دهس دهاس بالفتح جای نرم که نه ریگ باشد

و دنخالة دغمه بالضم لون از مین ادهس نعت منه و قال دکس و عنز دهسا آموسرخ رنگ و دهاس سخیها **فصل الراء راس** سر و سرو سرودان یقال هو راسهم و هم راسهم و بوسر زدن ارؤس و رؤس جمع بیت راس نام دهی بشام و رباسه سرودی کردن عمع بفتحها و ربیس رئیس سهتر رئیس مهتر کردن کسی را بر قومی رآس سر فروش و عند العامة رواس بفتحة راساء مهین سپید سیاه سر از آهو بزرگ رواسی بالضم مثله شاة ارآس کلان رؤس شتر که جز در سر او قوت و چربش نمانده باشد مرائس کلان راس عین نام جائی و یقال هو راس الکذاب یعنی هو فی الکذاب بمنزلة الرئیس فی القوم و یقال رمی فلان منه فی الراس ای اعرض عنه و لم یرفع به راسا و کرهه و استثقله و یقال رمیت منك فی الراس ای اعرضت عنی و یقال اعتد کلامه من راس از سر کوی و انت علی راس امرك و راس امرك بسر کار خویشی و راس السیف دسته شمشیر **ربیس** دلیر و سختی دا هیة ربساء و امور ربس ای شدائد ارتباس کوشت آکنده شدن کبش ربیس بجفار آکنده کوشت ربیس در آکندن مثله و حر ان ربس بدست زدن ارباس ضعیف شدن کار **رجس** بالکسر پلیدی و عقوبة و خشم و قوله تعالی و یجعل الرجس علی الذین لا یعقلون قال الفراء انه العقاب و الغضب رجس بالفتح آواز بلند رعد و بانك شتر و بلند کردن آواز عمع فن آض ۲ رجاس مثله سحاب رجاس بعیر رجاس نعت منه و یقال هو فی مرجوسة من امره ای فی اختلاط مرجاس سنگی که بر سر نو بندند و در چاه را بدان بشورانند و آن آبها را بر کشند تا او بهادیا نظر یق برابد زجس بکسر الجیم نرکس معرب و النون زائدة لانه لیس فی الکلام نفعل و فی الکلام فعلل **ردس** سنك انداختن عمع ف آض ۲ مراد سر کلان ردیس مثال تیتق سنك انداز مرداس بالکسر سنگی که در چاه اندازند تا بدانند که آب هست در وی یا نه و نام مردی و یقال ما ادری ای ردس هو ای این ذهب **رسّ** الشیء دسیسها آزال و یقال رسّ من خبر ای شیئا منه رسّ ایضا چاه سنك برآورده و نام چاه بقیه ثمود و نام وادی و نام ابی و چاه کندن و دفن کرده کردن مرده را و اصلاح کردن میان قومی و افساد کردن و هو من الاضداد و دانستن چیزی و دیدن کسی را و یقال فلان یرسّ الحدیث فی نفسه ای یحدث به نفسه رسیس شیء ثابت رسّ رسه جنبیدن شتر تا برخیزد **رعس** لرزیدن و شتاندن و راه رفتن آهسته از ماندگی و ضعف عمع بفتحها ناقة رعوس آنکه سراو لرزد از پیری رعشا جنبانیدن سراز کبر ارتعاش لرزیدن و بالشین المعجمة کلان ارتعاس لرزانیدن و بالشین مثله **رغس** کوالیدن و نیکوئی و فی الحدیث ان رجلا رغسه الله تعالی ای اکثر له مالا و بارك له فیه و یقال المرتصاب رغس یعنی حسب انبوه و با برکت مرغوس ای مبارك و میمون یقال رایت وجهك المرغوس ای المبارك **رفس** بپای زدن عمع ف آك ۲ **رکس** بپایکی بر کردانیدن ارکاس کلان قوله تعالی و الله ارکسهم بما کسبوا ای ردهم الی کفرهم ارتکاس باز کشتن چیزی که از وی خلاص یافته باشد رکس بالکسر پلیدی و مردم بیاورد اکس کاوی که در مرکز خرمن بند بوقت کوفتن و نام وادی و الرکوسیة بین النصاری و الصابئین **رمس** خاك کور و پوشیده داشتن خبر و دفن کردن مرده ارماس کلان رمس ایضا هموار و ناپدید کردن پیشتر کور و سنك انداختن مرمس جای کور رو امس بادها که راه و پی را ناپدید کند **رهس** و کشتان خرامید **فصل السین سجس** بالتحریك آب رنك کردانیده و کردیدن رنك آب عمع ک آف ۲ و یقال لا اتیك سجیس عجیس و سجیس الاوجر و سجیس اللیالی یعنی ابدا هرگز **سدس** بالضم و بضمتین شش یك سدس بالکسر هر شش روز یکبار نوبت آب شتر اسداس صاحب شتران سدس شدن و دندان افکندن شتر هشت سالکی و شش تن شدن قوم سدیس شش یك لا اتیك سدیس عجیس هرگز شاة سدیس شش سالکی در آمده سدس بالتحریك دندان هشت سالکی شتر بستوی فیه المذکر و المؤنث لان الاسنان کلها بالهاء الا السدس و السدیس و البازل جمع سدیس سدس مثال رغیف و رغف و جمع سدس سدس مثل اسد و اسد ازاد سدیس سداسی شش بندی سداس شش یك مال شدن عمع ف آض ۲ و ششم قوم شدن عمع ف آک ۲ سدوس بالفتح پدر قبیلة سدوس بالضم طیلسان سبز و قال الاصمعی سدوس بالفتح الطیلسان و بالضم اسم رجل سندس دیبا **سرس** سرس نام مرد **سلس** نرم و آسان سلاسة مثله سلس البول و سلس القیاد سلس بالسکون رشته در کشیده سلاس بالضم بیهوشی مسلوس بی عقل سلسوس بفتح اللام نام شهری سنبس بالکسر پدر حیی از طی سیاسه بالکسر رعیت داری کردن عمع ف آض ۲ اساسه تسویس سیاست در کردن کسی افکندن سوس بالضم طبیعت و اصل و دو چیز و صنه سوس بالفتح در افتادن صنه در چیزی عمع ک آف ۲ اساسه تسویس کلان و بیاد کنشدن کوسپند اساس کلان سیسا بالکسر و المد کتف سنار اسب و مهره پشت خر میان هر دو **فصل الشین شأس** مکان شأس جای درشت و بالتحریك مصدره عمع ک آف ۲ امکنة شؤس مثل جون و جون شاس نام مردی **شخس** اضطراب و اختلاف کردن عمع بفتحها تشاخس اختلاف افتادن میان قوم و یقال تشاخست اسنانه اذا اختلفت و مال بعضها و سقط البعض من الهرم **شرس** شرس ابن اشترس بد خوشرس شراسة مصدره تشارس دشمنایکی کردن با هم مکان شرس بالسکون درشت شرس بالکسر شوره کز

ارض مشرسة نعت منه يقال بنو فلان مُشْرِس ای ترعی ابلهم الشرس رجل **شكس** بالسكون دشوارخو يقال هم شُكُس بالضم مثال رجل
صدق وقوم صدق شكاسه مصدر ع ع ك آف م شكس نعت منه علی القياس **شمس** افتاب وتجمع علی شموس كانهم جعلوا كل ناحية
منها شمسا كما قالوا للمفرق مفارق وتصغيرها شُمَيسه وجميل وافتاب انداشدن روز شماس كلمتان شمس ايضا د شمنی بديد كردن ع ع
ف آص م وك م شماس بالكسر مثله يقال شمس لی فلان ای ابدی لی عداوته فرس شموس توسن شموس شماس مصدر انه منه رجل شموس
بدخو تشمس بافتاب ايستادن تشميس بافتاب خشك كردن عبد شمس پدر قبيله عبشمی منسوب بروی ودر نسبت اسم مضاف سه وجه كنند
يا نسبت بمضاف كنند چون عبدی از عبد القيس و بمضاف اليه چون مطلبی از عبد المطلب ويا ببعضی از هر يك چون عبشمی از عبد شمس وعبدری
از عبد الدار وعبقسی از عبد القيس ويقال تعبشم فلان وتعبقس واما عبشمس بن زيد بن مناة بن تميم قال ابو عمرو اصله عب شمس ای حب شمس
وهو ضوءها والعين مبدلة من الحاء كما يقال عب قر وهو البرد وقال ابن الاعرابی اصله عبء شمس مهموزا بالكسر والفتح وهو العدل والنظير
شوس بالتحريك نكريستن بگوشه چشم از تكبر ع ع ك آف م اشوس نعت منه شوس ج تشاوس بگوشه چشم نكريستن ودرخشاو
كژكردن در آن حال **فصل الضاد** **ضبس** بالتحريك پليد ودشوارخوشدن ع ع ك آف م ضبس ضبيس نعت منه **ضرس** بالكسر
دندان وهو مذكر ما دام له هذا الاسم لان الاسنان كلها اناث الا الاضراس والانياب ضروس واضراس ج ضرس ايضا پشته درشت
وباران اندك ضروس ج ضرس بالفتح گزيدن سخت وبدندان آزمودن چوب را بنرمی وسختی وسخت شدن روزگار بر كسی ناقة ضروس
گزنده وآن ماده شتر كه در نوزادن بگزد ويقال هی بجن ضراسها ای بحدثان نتاجها ضروس بالضم سنگهای كرد اگر چه سر بر معبر قرسه
وضريس نعت منه اضراس تقسه كردن كسی را تضريس مجرب ومحكم كردانيدن حرب وسفر مرد را رجل مضرس نعت منه ای مهذب مجرب
ربيط مضرس چادر موش دندان حرة مضرسه ومضروسة آنكه در وی سنگريزها باشد تضارس ناهموار آمدن بنا رجل اخرس امرس اتباع
ضرس بالتحريك كندی وكند شدن دندان از ترشی ع ع ك آف م ضرس سرش دشوارخو **ضغبوس** بالضم خيار وبادرنگ ريزه و
مرد ضعيف ضغابيس ج وفی الحديث اهدی لرسول الله عم ضغابيس امرأة ضغبة ای مولعة بحب الضغابيس وقد مر فی باب الباء **فصل
الطاء** **طخس** بالكسر اصل وبيخ هر چيزی **طرس** كاغذ وصحيفه وكاغذی كه محو كرده باشند ازوی وبار نبشته طلس مثله اطراس طروس
ج طرسوس بالتحريك نام شهری ولا يخفف الا فی الشعر لان فعلولا ليس من ابنيتهم **طرشنا** پاره از ريك **طرمساء** ممدود تاريكی
طرمسة كرفته شدن وسپسا يكی رفتن طرموس بالضم كوماج **طس** طسة طست تشت طساس طسوس طسان ج **مطس** رونده در شيرها
طعس بالتحريك ريم وريمناك شدن طفاسة كلك ع ع ك آف م ثوب طفس نعت منه وطفس البرذون ای مات طفوس مصدر ع ع
ف آك م طنفسة بالفتح والكسر باريه كستردنی طنافس ج **طلس** پاك كردن نبشته ع ع ف آك م تطلس لازم منه طلس بالكسر كهنه
اطلاس ج اطلس كلك يقال رجل اطلس الثوب وذئب اطلس وهو الذی فی لونه غبرة الی السواد وكل ما كان علی لونه فهو اطلس طيلسان
م طيالسة ج والهاء فيها للعجمة لانه فارسی معرب والعامة تقول بكسر اللام فلو رخمت هذا فی النداء لم يجز لانه ليس فی كلامهم فيعل بكسر
العين الا معتلا نحو سيد وميت **طمرس** بالكسر طمروس بالضم دروغكوی **طموس** ناپديد شدن طمس متعد منه ع ع ف آص م ك م
انطماس تطمس پاك شدن ونا پديد گشتن خط وقوله تعالی ربنا اطمس علی اموالهم ای غيرها وقوله تعالی من قبل ان نطمس وجوها رهيف
طلس بتشديد اللام كرده خشك **طميس** آب در ريك بسيار وجزان طيسل مثله لام زائدة **طاس** م طاوس م ومردم خوب
بلغة شام تصغيره طويس وفی المثل اشأم من طويس وابن مخنثی بود در مدينه وكان اسمه طاوسا فلما تخنث جعلوه طويسا وكان
يقول يا اهل المدينة توقعوا خروج الدجال ما دمت بين ظهرانيكم فاذا مت فقد امنتم لانی ولدت فی الليلة التی مات فيها رسول الله عم
وفطمت فی اليوم الذی مات فيه ابو بكر وبلغت الحلم فی اليوم الذی قتل فيه عمر وتزوجت فی اليوم الذی قتل فيه عثمان وولد لی فی اليوم الذی
قتل فيه علی ويسمی بعبد النعيم وقال فی نفسه انی عبد النعيم انا طاوس الجحيم وانا اشأم من يمشی علی ظهر الحطيم طوس بالفتح ماه وخوب
روی شدن ع ع ف آص م **فصل العين** **عبوس** ترش روی كردن ع ع ف آك م تعبيس مبالغه فيه تعبس لازم منه عبس سركين
وپشك خشك شده بردم ستور وخشكنده بر دست واندام ع ع ك آف م اعباس عبس ناك شدن ستور يوم عبوس ای شديد
عبس بالسكون پدر قبيله از قيس عيلان عنبس شير عنابس اولاد امية بن عبد شمس وايشان شش تن بودند حرب وابو حرب وسفيان
وابو سفيان وعمرو وابو عمرو وجز اين شش را اعياص خوانند **عترس** سخت كرفتن عتريس بالكسر مرد خشمناك عنتريس ناقه صلب
نون زائدة **عجس** بثلث حركات قبضه كمان معجس مثال مجلس كلك عجس پاره از شب عجاسا كلمه بزرك از شتران وتاريكی عجاس شتر ضخم
عجانس ج عجس باز داشتن از حاجت وكرفتن بر بيخ چيزی را ع ع ف آك م تعجس در پی كاری شدن ودر پی يكديگر آمدن باران مطر

شمس شوس ضبس ضرس ضغبس طمس طرس طرمس طس طفس طلس طمرس طمس طلس طاس طوس عبس عبس عجس عجوس

عجوس باران پیاپی فحل عجیس مثل عجیز کشن که نتوان کشی کردن عجیسی عجیسآء مفصلی و ممدود نوعی از رفتار آهسته **عدس** رفتن
در زمین ولغة فی الحدس و سخت سپردن و جِمَآء فی وصف الضبع عدوس السُّری یعنی سخت رفتار عدس بالتحریک نرسك عدسه سرخکان
که بر اندام بر آید عدس بالوقف بانك راندن استر و ربما سموا البغل بها و عُدَس نام مردی **عَدَبَّس** بالفتح والتشدید نام مردی
و شتر محکم اندام عدابس ج **عروس** بالفتح زن و مرد نو خواسته یکدیگر را یقال رجل عروس فی رجال عُرُس وامرأة عروس فی نسآء عرائس
و فی المثل کاد العروس ان یکون امیرا عرس بالکسر زن با شوی و ماده شیر با نر اعراس ج و ربما سمی الذکر والانثی عرسین ابن عرس راسو
بنات عرس ج وحکی الاخفش بنو عرس عرس بالفتح دیواری که میان دو دیوار سرای خانه فی الهند و بنهایت نرسانند و سقف سازند تا
آن خانه گرم تر شود و آنرا بفارسی بیجه گویند بیت معرّس خانه با بیجه عرس بالضم مهمانی عروسی اعراس عرسات ج اعراس سور کردن
و جماع کردن عرس اَیضًا بستن کردن شتر بر بازو هکاری عع ف آص ۲ عراس بالکسر رسن که بندند بوی عرس بالتحریك دهشت داشتن
عع ک آف ۲ و ملازم چیزی بودن یقال بر عرس ای لازم عرس نعت منها تعریس در آخر شب فرود آمدن مسافران اعراس مثله معرَّس
و معرس منزل فرود آمدن عریس عریسه بالکسر بیشه اخوابگاه شیر ذات العرائس نام جائی **عرندس** شتر سخت با قوت ناقه عرندسه
توانا و دراز قامت **عرطسه** مثل عرطزه دور شدن و بیکسو رفتن از جنك و منازعه قوم **اعرنكاس** گرد آمدن و سیاه شدن
موی گرکسه کرد آوردن یکدیگر **عرمس** بالکسر سنك بزرك و ناقه استوار **عس** عسس شب گشتن بپاسبانی و در آمدن خبر تنها
چریدن ناقه و شیر نا دادن او بیش کسی عع ف آص ۲ عاس شب گرد نده گرد شهر عسس ج مثل خادم و خدم و فی المثل کلب عس خیر من
کلب ربض **عسعسه** شب گشتن و تاریکی در آوردن شب قوله تعم واللیل اذا عسعس عس بالضم قدح بزرك عساس بالکسر ج و یقال
جی من عسك و بسك ای من حیث شئت او من جهدك و جدك عسوس بالفتح ناقه که تنها چرا کند و ناقه که بیش مردم شیر ندهد و جوینده
صید و کشت کننده اعتساس بشب گشتن و ورزیدن و طلب کردن معس جای طلب و کشب عسعس عسعاس عساس گرگ اعساعس ج
و ایضا خارپشتگها تعسعس بوئیدن بوی صید جستن عسعس نام جائی در بادیه و نام مردی **عسطوس** درختی **عضرس** بجه
و فی المثل ابرد من عضرس و کل العضارس بالضم عضارس بالفتح ج مثل جوالق و جوالق و گیاهی **عطاس** بالضم عطسه دادن عع ف آ
ض ۲ و دمیدن صبح ظبی عاطس آهو که بیش آید معطس بکسر الطآء و فتحها بینی **عیطموس** زن تمام اندام و شتر قوی هیکل عطامیس ج
و قد جآء فی ضرورة الشعر عطامس **عفس** باز داشتن و راندن و زدن بپای بر سر بن کسی معفوس سر و بندی و مبتلی و مبتذل
اعتفاس کشتی گرفتن معافسه مروسیدن و فی الحدیث وعافسنا النسآء عفاس بالکسر و بروع نام دو شتر **اعفنقاس** دشوار خو
شدن خلق عفنقس دشوار **عکس** باشکونه کردن و مهار شتر بر دست او بستن و شیر ریختن بر خوردنی عع ف آ ک ۲ عکیس
شیر که بر خوردنی ریزند و نوعی از طعام که از شیر و آرد سازند والعکیس القضیب من الحبلة یعکس تحت الارض الی موضع آخر یعنی
شاخ رزکه او را بخوابانند تا ریشه عکاس بالکسر رسن که بر مهار شتر بندند و بوی دست او را بندند تا رام شود **عکمسه** تاریك
شدن شب لیل عکامس شب تاریك ابل عکامس شتران بسیار **علس** بالتحریك کنه بزرك و نام مردی و نوعی از گندم و دو گندم در یك
غلاف که از آن گندم مکه گویند جمل و رجل علس استوار خلقت و سخت علوس چیزی از طعام یقال ما ذقت علوسا ولا الوسا ای شیئا
و یقال ایضا ما علسنا عندهم علوسا علس اشامیدن عع ف آ ک ۲ تعلیس خورانیدن و سخت شدن بیماری معلس ای مجرب علیس
بریانی با پوست یخته **اعلنکاس** سخت سیاه شدن موی و متردد شدن کار شعر معلنکس و معلنکك موی انبوه ناقه **علطوس**
مثال فردوس اشتر گزیده مجلد **علطبیس** بالفتح روشن و لغزان **عماس** بالفتح حرب سخت و بلا لیل عماس شب تاریك یوم عماس ایضا
عماسه تاریك شدن عع بضمها امر عموس و عماس کاری بی سر و پا رجل عموس ای متعسف تعامس تغافل کردن یقال تعامس عنه و تاد آنسته
آوردن بر کسی یقال یقال تعامس علیه ای تعامی علیه و ترکه فی شبهة من امر عمس خویشتن را در کاری نادان ساختن و عمس الکتاب ای
درس و عفاه طاعون عمواس بالفتح والکسر اول طاعون که پیدا شد در اسلام بشام **عمرس** بالفتح والتشدید مردی قوی سخت عملس
مثله و توانا و سبك بر فتن عمروس بالضم بره عمارس ج و کودك سبك روح **عملس** ایضا مرد جلد و گرك و نام مردی که مادر وا بر پشت
بار کرده بحج بردوا از مثل شد یقال هذا ابر من العملس **عنس** ناقه سخت دم دراز عنوس و بر ماندن دختر در خانه بی شوی عناس
بالکسر مثله فهی عانس و یقال للرجل ایضا عانس قال ابو قیس بن رفاعة شعر منا الذی هو ان لم یزر شاربه والعانسون و
منا المرد والشیب و قال الکسائی العانس فوق المعصر عنس عنس ج مثل بازل و بزل و بزل و سعتر کردانیدن کلا دنا لی جهره مردم را
عع ف آص ۲ یقال فلان لم تعنس السن وجهه ای لم تغیره الی الکبر تعنیس در ماندن دختر در خانه بی شوی قال الاصمعی لا یقال

عدس
عدبس
عرس
عرندس
عرطس
عرنكس
عرمس
عس
عسعس
عسطوس
عضرس
عطس
عطمس
عفس
عفنقس
عكس
عكمس
علس
علكس
علطس
علطبس
عمس
عمرس
عملس
عنس

عنست ولکن عنست علی ما لم یسم فاعله وعنسها اهلها **عوس** شب برگشتن کرد چیزی وکشتن کرانه در پی خوردنی وتنکاهبانی مال کردن عیاسة کذلک یقال هو عائس مال عوس نوعی از گوسپند یقال کبش عوسی عواساء بالفتح ممدود اخبرم ولنه بابچه **عبس** اب کشن کشیدن کردن ص ع ف آ ک ۲ عیس بالکسر شتران سپید سرخ موی اعیس عیساء وَاحدها عیساء ایضا ملخ ماده عیسی نام پیغمبری عبرانی او سریانی والجمع عیسون وعیسین واجاز الکوفیون بضم السین قبل الواو وکسرها قبل الیاء مثل عیسُون وعیسِین ولم یجزه البصریون والکسائی بفتح ما قبل الواو فی الالف الاصلیة مثل مُعطون ویضم فی غیر الاصلیة مثل عیسون وکذلک القول فی موسی والنسبة الیهما عیسوی وموسوی قلبت الیاء واوا وان شئت حذفت الیاء فقلت عیسی وموسی بکسر السین **فصل الغین غبس** بفتحتین خاکستر گون شدن ذئب اغبس وورد اغبس اسب سمند ویقال لا ابیتک ما غبا غبیس هرگز وهمیشه وهذا الحرف من الزمان وقال بعضهم اصله الذئب وغبیس تصغیر اغبس مرخما وغبا اصله غبت فابدل من احدی البائین بالالف مثل تقضی من تقضض ومعناه لا ابیتک ما دام الذئب یاتی الغنم غبا **غرس** بالکسر اب که با بچه بیرون اید از رحم وپوست که بر روی جنین باشد غرس بالفتح نشاندن درخت ص ع ف آ ک ۲ غراس بالکسر نهال ووقت نهال نشاندن غریسة درختهای نو رسته **غس** بالضم مردنا کس ضعیف واحد وجمع یکسان وبالشین ایضا کذلک غس بالفتح عیب کردن غسغسة مبالغه کردن در راندن گوسپند واوراغس غس گفتن غسان قبیله از یمن ونام آبی ولا یدری افعلان هو ام فعال من الغس ام من الغسن **غطس** باب فرو بردن ص ع ف آ ک ۲ مغنطیس سنگ آهن ربای معرب **غطرس** ستمکار ومتکبر تغطرس تکبر کردن **غلس** بالتحریک تاریکی آخر شب تغلیس در تاریکی رفتن یقال غلسنا الماء ای وردناه بغلس وکذلک اذا فعلنا الصلوة بغلس ویقال وقع فلان فی وادی تُغُلِّس غیر مصروف بضمتین ای فی داهیة وباطل **غمس** باب فرو بردن انغماس اغتماس لازم منه مغامسة فرو بردن باب بکدیگر را ودر میان حرب افکندن خود را امر غموس کار سخت الیمین الغموس سوگند دروغ بگناه فرو برنده طعنة غموس زخم گذاره ناقة غموس آنکه حمل او پیدا نشود تا بوقت زادن **غیس** گیاه سبز که در زیر گیاه خشک بر آمده باشد واب داه خرما تره زار غیسان جوانی **فصل الفاء فاس** تبر فؤوس ج ورزدن بتبر فاس اللجام کام لگام فاس الراس تندی قفا **فحس** بزبان چیزی گرفتن ص ع ف آ ض ۲ **فدوکس** شیر مثل دوکس وگروهی **فرس** بالتحریک اسب نر وماده ولا یقال فرسة افراس ج وتصغیر الفرس فریس وان اردت الانثی خاصة لم تقل الا فریسة بالهاء فارس سوار فوارس ج وهو شاذ لان فواعل جمع فاعلة وجمع فاعل اذا کان صفة للمونث نحو حائض وحوائض او ما کان لغیر الآدمیین مثل جمل بازل وجمال بوازل وحائط وحوائط فاما مذکر ما یعقل فلم یجمع علیه الا فوارس ونواکس وهوالک قال ابن السکیت اذا کان الرجل علی ذی حافر برذونا کان او فرسا او بغلا او حمارا قلت مر بنا فارس علی بغل وفارس علی حمار فرسه با دکه در گردن نشیند فریس جنبر فریسة شکاری فرس افکندن شیر شکاری را ص ع ف آ ک ۲ وفرو کوفتن وشکستن استخوان گردن افتراس کذلک واصل الفرس هذا ثم کثر واستعمل حتی صیر کل قتل فرسا وقد نهی عن الفرس فی الذبح وهو کسر عظم الرقبة قبل ان یبرد افراس غفلت کردن راعی تا گرگ گوسپندی از رمه اش ببرد وافراس الرجل الاسد حماره اذا ترکه لیفترسه وینجو هو وقیل لا یقال الافراس الا فی الاسد ویقال اکل الذئب الشاة ابو فراس کنیه شیر فارس الفرس او بلادهم فارسی منسوب بوی فرسان بالضم جمع فارس فرسان بالفتح قبیله فراسة بالکسر دانائی بنشان ونظر تفرس دانستن بعلامت وفی الحدیث اتقوا فراسة المومن رجل فارس النظر نعت منه فراسة بالفتح سوار شدن وسواری کردن ودانستن ع بضمها فروسة بالضم فروسیة سواری واسب شناختن فرس بالکسر گیاهی فرسن بالکسر سپل شتر نون زائدة فرناس بالکسر شیر سطبر گردن فرانس بالضم مثله **فردوس** بستان وبهشت ونام روضه بیمامه فرادیس ج وموضعی بشام **فرطوسه** بالضم بینی خوک **فطس** بالتحریک پهن بینی شدن ص ع ک آ ف ۲ افطس نعت منه فطسه بینی بینی فطسه بالتسکین خرزة یوخذ بها یقلن اخذته بالفطسة بالثوباء فطوس بالضم مردن ص ع ف آ ک ۲ فطیس بالکسر مثال فسیق پتک فطیسة الخنزیر بینی خوک فنطیسه مثله **فقوس** بالضم مردن وبلغده کردن مرغ خایه را **فقعس** پدر قبیله از بنی اسد **فلحص** حریص وسگ ونام مردی وفیه المثل اسأل من فلحس یعنی ازاو خواهنده تر **فلس** پشیز افلس فلوس ج افلاس بی چیز شدن یا بجائی رسیدن که گویند فلسی ندارد کما یقال اقهر الرجل ای صار الی حال یقهر علیها واذل الرجل ای صار الی حال یذل فیها تفلیس با فلاس منسوب کردن وحکم کردن قاضی بر افلاس کسی **فلنقس** آنکه پدرش مولی و مادرش عربیه یا آنکه هر دو مولی بوده باشند هجین آنکه پدر آزاد و مادر مولاة بوده باشد مقرف آنکه پدر مولی و مادر حره بوده باشد **فصل القاف قبس** بالتحریک پاره آتش مقباس بالکسر کذلک قبس بالسکون آتش گرفتن ص ع ف آ ک ۲ وفائده گرفتن ودادن ومنه اقتباس العلم یقال قد اقتبس منه ادبا آتش وفائده دادن کسی را اقتباس آتش گرفتن ودانش وفائده گرفتن قبیس بالفتح سبک کشنده وفی المثل القوة صادفت قبیسها

عوس عبس عیس غبس غرس غس غطس غطرس غلس غمس غیس فاس فحس فدوکس فرس فردوس فرطس فطس فقس فقعس فلحص فلس فلنقس قبس

لقوه ناقه دزد وحمل کرید باشد وهی بالفتح والکسر قبس بالتحریک بیز کشتی شدن عم ف آک م قبر قبیس بالتصغیر نعت
ابو قبیس نام کوهی بمکه ابو قابوس کنیه نعمان بن المنذر بود وشعرا بو قبیس امده است قابوس نام مردی غیر منصرف قدس
بضمتین والسکون پاک وپاک شدن حظیرة القدس بهشت روح القدس نام جبرئیل علیه السلام قدس بالسکون بزرگی بزبین نجد تقدیس
پاکیزه کردن وبپاکی منسوب کردن تقدس پاک شدن الارض المقدسه زمین پاک شده بیت المقدس وبیت المقدس مثال المجلس
مشدد ومخفف نام مسجد شام مقدسی مقدسی منسوب بوی قادسیه موضعی ست بشام قدوس بالضم والتشدید نامی از نامهای
خدای عز وجل وهو فعول من القدس کسبوح من التسبیح وقد یفتحان ایض وما سواهما غیر هذا المثال من الاسماء فهو بالفتح مثل سفود
سمود وتنور واشباهها قدس بالتحریک سطل بلغه حجاز قداس بالضم نوزه نقره قدموس شجاع قدموس دیرینه قدامیس ج قرس
سرمای سخت وسخت شدن وی عم ف آک م وبالکسر فسردن اب قریس فارس فسرده اقراس تقریس خنک کردن وقراسیه قوی
بالضم شتر شکرف استوار بازائده کما فی رباعیه وثمانیه ال قراس کوههای سرد ماند وقراس نام دو کوه هست بیمن قربوس بتحریک
الرا کوهه زین قرطاس بالضم والکسر کاغذ قرطس مثله قرطاس بالکسر نشانه قرقوس بیابان فراخ قرقس بکسرتین پشه ریزه قرقسه سلک را
خواندن متعدی بالبا قرناس بالضم بینی کوه قس بالفتح جستن چیزی ودر پی ان شدن وسخن چینی کردن ع ف آ من م وتنها چرا کردن
شتر ونام شهری قس قسیس مهتر ترسایان قسی بالفتح نوعی از جامهای مصری قس نام حکیم عرب قسوس ناقه که تنها چرا کند قسناس بالضم کوهی
قساسی شمشیر منسوب بوی قسقاس رهبر ورهنما وسختی گرسنگی وسرما وتقسقست اصواتهم ای تتبعتها قسقسه همه شب رفتن وسگ را
خواندن سپر قسقیس بپیوسته رفتن قسطاس بالضم والکسر کابان وترازو قعس بالتحریک سینه بیرون امدن ودرامدن پشت ضد
حدب اقعس وقعس ومقاعس نعت ازوی فرس اقعس اسپی که سینه او بلندتر از پشت او باشد وجبل اقعس شتری که گردن وسر او سوی
پشت مایل باشد لیل اقعس شب [illegible] عزة قعساء پایدار رجل اقعس سرافراز اقعس کوهی اقعسان دو برادر اقعس وهبیره قعوس بالفتح پیر
کلان سال تقعوس کلان سال شدن وویران شدن خانه تقاعس از پس شدن وخویشتن کشیدن از کاری اقعنساس سپس پاکی بازن
گشتن اقعاس توانگر وبسیار چیز شدن قعس خالد بن بو مقعنس سخت تصغیر مقیعس وان شئت عوضت من النون قلت مقیعیس وکان
المبرد یختار فی التصغیر حذف المیم والسین الاخیره فیقول قعیس والاول قول سیبویه مقاعس بفتح المیم جمع المقعنس بعد حذف
الزیادات النون والسین الاخیره وانما لم تحذف المیم وان کانت زائده لانها دخلت بمعنی اسم الفاعل وانت فی التعویض بالخیار والتعویض
ان تدخل یا ساکنه بین الحرفین اللذین بعد الالف تقول فی مقاعس مقاعیس وانما یکون التعویض لازما اذا کانت الزیاده رابعة
نحو قنادیل وقنادیل مقاعس بالضم بدرجی قنعاس بالکسر شتر شکرف قناعس بالضم مرد شکرف قناعس بالفتح ج قلس رسن کشتی
وانچه از گلو برآید از طعام یک دفعه وهرچه زیاده بر آید از آن قلس گویند وبکرانه بیرون انداختن جوی ابرا وجام شراب را از پری عم ف آ ک م
قلنسوه قلنسیه کلاه النون والواو زائدتان فجمعها اما قلانس بحذف الواو واما قلاس بحذف النون والواو واما قلانیس وقلاسی بعوض
الیا فیهما او قلنس بحذف الهاء ورفض الواو واصله قلنسو فرفضت الواو لانه لیس فی الاسماء اسم اخره حرف عله وقبلها ضمه فاذا ادی الی
ذلک قیاس وجب ان یرفض ویبدل من الضمه کسره فیصیر اخر الاسم یاء مکسورا ما قبلها فیصار بمنزله قاض وغاز فی التنوین وکذلک القول
فی احق وادل جمع حقو ودلو واشباههما وتصغیر قلنسوه اما قلیسیه او قلینسه او تعوض فیهما وقلت قلیسیه او قلیسیه بتشدید الیاء
الاخیره ویقال تلسیته فتقلسی وتقلنس وتقلس ای البسته القلنسوه فلبسها تقلیس دف زدن واستقبال کردن ملوک وولات را
بیازی وطرب بوقت قدوم مقلس انکه وقت قدوم بجز قلس دستهای کفک انداز قلیس مثل فعیل بالتشدید کلیسا که ابرهه برآورده
بود بصنعا قمس غوطه خوردن در اب عم ف آ ض م ک م وغوطه دادن لازم متعدی واضطراب کردن بچه در شکم قماس غواص
انقماس غوطه دادن انقماس لازم منه وفرو رفتن تز امقامسه با کسی نبرد کردن بغواصی فلان یقامس حوتا کسی را گویند که با دانا از خود
مناظره کند قاموس البحر میانه دریا وفی حدیث المد والجزر قال ملک موکل بقاموس البحر کلما وضع رجله فیه فاض فاذا رفعها غاض بحر
قلمس بتشدید المیم دریای بزرگ ومهتر بزرگ قنس بالکسر اصل بزرگی قونس بالفتح وفتح النون آهن سر خود وتندی میان دو گوش اسب
قوس کمان یذکر ویونث فمن انث قال فی تصغیرها قویسه ومن ذکر قال قویس وفی المثل هو من خیر قویس سهما اقواس قیاس ج وقوس
ایض بلفظ ماننده خرما ونام برجی از بروج آسمان وکان اصل قسی قووس علی فعول فقدموا اللام وصیروه قسوو علی فلوع ثم قلبوا الواو یاء
وکسروا القاف کما کسروا عین عصی فصارت قسی علی فلیع کانت اجوفا فصارت ناقصا واذا نسبت الیها قلت قسوی لانها فلوع مغیر من
فعول فترد الی الاصل وربما سموا الذراع قوسا قوس قیاس اندازه کردن چیزی بچیزی مانند هم در حکم یقال قاس به وقاس علیه

قدس
دوازدهم قدس قرس
قربوس
قرطاس
قرقوس
قس
قسقاس
قسطاس
قعس
قعوس
قلس
قلنسوه
قمس
قنس
قوس

عع ف آ ص ح ک ح مقیاس اندازه مقایسه قیاس اندازه گرفتن میان دو چیز و برابر کردن با کسی و قیاس اقتباس گرفتن روشنی
رفتن که دیگری بران رفته باشد یقال هو یقتاس الشیء بغیره ای یقیسه به و یقتاس بابیه ای یسلک سبیله و یقتدی به قوس بالضم
صومعه ترسا قوسی نام موضعی تقویس کوژ شدن از پیری استقواس کذلک اقوس کوژ پشت تقوس با کمان بودن یقال هو متقوس
ای معه قوس مقوس بالکسر کمان دان و ایضا حبل تصف علیه الخیل عند السباق قهلبس سرنزه و فی المجمل المهبل قمس لقب پدر
قبیله از بنی مضر و نام او الناس بن مضر بالنون و او را قیس عیلان خوانند و برادر او را الیاس بن مضر بن نزار بالیاء القیس بالراء
واللام دو قیس یکی قیس بن عتاب بن ابی حارثه و یکی قیس بن هلال بن عتاب بن ابی حارثه عبد القیس پدر قبیله از بنی اسد منسوب
بوی تقیس یا عبقسی تعبقس فلان ای تقیس خویشتن را بعبد القیس منسوب کرد چنانکه گویی تعبشم و تعبد خویشتن را
بعبد الشمس و عبد الدار منسوب کرد و یقال قس النبی بالشیء ای قدره علی مثاله و بینهما قیس رمح و قاس رمح ای قدر رمح کما یقال
قید رمح و قاد رمح **فصل الکاف** کاس جام با شراب مونث قوله تعالی بکاس من معین بیضاء کئوس جمع کبس بخاک
انباشتن چاه و جوی عع ف آ ک ح واسم ذلک التراب کبس بالکسر کبس نیز سر بگریبان فرو کشیدن رجل اکبس مرد پیشانی فرو هشته
کباس بالضم بزرگ کباسه بالکسر خوشه خرما کبیس نوعی از خرما کبیسه کم آمد سال کابوس آنچه بسبب مردم خفته را فرو گیرد و آن مقدمه
صرع است کدس بشتاب رفتن گران بار تکدس رفتن اسب چنانکه گویی گران بار است کدس بالضم خرمن اکداس جمع کداس عطسه ستور
و عطسه دادن آن کادس فال که بعطسه دادن گیرند و آهو که از کوه فرود آید و آن را شوم دارند چنانکه شوم دارند بارح را کوادس جمع
کرس بالکسر خانهای مردم در پیوسته اکراس اکاریس جمع کرس ایضا سرگین بر هم نشسته و اصل هر چیز اکواس سرگین بر شدن خانه
انکراس بروی در افتادن و بروی در آمدن کرسی بالضم والکسر تخت کراسی جمع کرفس بتشدید [illegible] سر و نام مردی کراث بالضم
مشدد نام کراس کراریس جمع کرباس بالکسر فرناق بربام کرابیس جمع **کرباس** بالکسر فارسی معرب والکرباسه اخص منه کرابیس جمع کردوس
کله بزرگ از اسبان و استخوانهای مفاصل که دو کرانه باشد چون دو کتف و دو ورک و زانو و جز آن کرادیس جمع کردوس هم از اسبان گرده رفتار بند
و گروه گروه کردن کله و او بند کردن رجل مکردس مرد دستها و پایها با هم پیچیده تکردس فراهم آمدن اندامها الکردوسان بنو قیس
پسران مالک بن حنظله کرفس کرفس کرکس باز گرد اینده چیزی مکرکس بفتح الکاف آنکه مادر آن او مولاة بوده باشد کسیس
نبیذ خرما و گوشت که بر سنگ تفسان خشک کنند و بکوبند از جهت زاد سفر کسس کوتاهی دندان نعت ازوی اکس کلس بالکسر آهک
امیغان و از آن صاروج گویند ذئب اکلس گرگ سپید بسیه کناس بالکسر خوابجای آهو و پنهان او در آنجا عع ن آ ک ح مکنس مثله
کانس آهو به کناس در اینده کنس خانه رو فتن عع ف آ ص ح مکنسه جاروب کناسه بالضم خاک و بر دخانه روبه نام جائی بکوفه و کنیسه کلیسیا
ترسایان کنس کواکب یا سیاره از آن تکویس نگونسار کردن و فی الحدیث والله لو فعلت ذلک لکوسک الله تعالی فی النار کوس سر زیر
کردن عع ف آ ص ح دو بر سر پا رفتن ستور تکاوس بر یکدیگر نشستن علف عشب متکاوس گیاه بر هم نشسته کوس بالضم طبل معرب کوسه
اسب کوتاه دستها مکوس مثال مفعل نام خری کهمس کوتاه و پدر قبیله از عرب کیس زیرکی خلاف حمق و زیرک شدن کیاسه مثله
عع ف آ ک ح کیس نعت منه مکیس ظریف کیسی نعت المراة تانیث الاکیس کوسی مثله اکیاس پدر فرزندان زیرک شدن تکیس ظرافت نمودن
مکایسه بزرگی با هم نبرد کردن و مکاس کردن در بیع کیسان سکالش و حیله کیسانیه گروهی از روافض اصحاب مختار بن ابی عبید که لقب او کیسان
بود کیس بالکسر کیسه سیم اکیاس جمع **فصل اللام** لبس بالضم پوشیدن جامه عع ک آ ف ح لباس بالکسر جامه پوشش ملبس لبس
کذلک لبس الکعبه والهودج پوشش کعبه و هودج لباس الرجل امراته و لباس المراة زوجها قال الله تعالی هن لباس لکم و انتم لباس لهن لباس
التقوی شرم و جامه درشت و ستبر لبوس زره و پوشش قوله تعالی و علمناه صنعة لبوس لکم ای الدرع لبس پوشانیدن کار بر کسی متعدی بعلی
عع ف آ ک ح و آمیختن تاریکی بر روشنی قوله تعالی و للبسنا علیهم ما یلبسون و یقال فی الامر لبسه بالضم ای شبهه ملابسه در هم آمیختن کار و دوستی
اینجه در باطن کسی است التباس پوشیده کار بر کسی متعدی بعلی تلبیس در آمیختن و پنهان داشتن مکر و عیب از کسی رجل لباس بغت منه
و لا تقل ملتبس لحس لحسه لیسیدن بزبان عع ک آ ف ح و فی المثل اسرع من لحس الکلب انفه الحاس [illegible] زمین نبات را و یقال
ترکته بملاحس البقر ای بالمکان القفر بحیث لا یدری این هو و یقال بحیث یلحس بقر الوحش اولادها فیه لاحوس مشوم داشتن تلدیس
نعل بستن ستور را و پاره زدن موزه را خف ملدس موزه پاره زده ناقه لدیس ناقه اکنده گوشت ملدس سنگ کلوخ که بوی دانه خرما
کوبند و دانه زرد آلو و جز آن شکنند و گشن [illegible] وطی لسن خوردن برگ کنده ستور گیاه را بسر عع ف آ ص ح یقال لست الدابه الکلاء
اذا انتفته بجحفلتها السناس نورسته گیاه لساس بالضم علف نورسته ملطس ملطاس بالکسر سنگ که دانه خرما کوبند الطمس

کوفتن و سپریدن سخت **لعس** بالتحریک سرخی لب کرسیاهی زند عع ک آف ۲ یقال شفة لعساء و نسوة لعس بنات العس کیاه کرسیاه
زند از انبوهی و بسیاری **لغوس** بسکون الغین مرد سبک خوار و حریص و گرک **لقس** عیب کردن لاقس نعت از وی عع ف آخره و دیه ۲
لقس بکسر القاف مردم زلقب نمنده و فسوس کننده و بدی انداز نده میان مردم لقس بالتحریک شوریدن دل و تباه شدن نفس عع ک آخره ۲
لمس بسودن و جماع کردن عع فه آض ۲ و که ۲ ملامسة مجامعت کردن التماس جستن چیزی تلمس و بیف یکی بکر جستن متلمس نام شاعری
م لمیس نام دختری لماسر بالضم حاجت بیع الملامسة انکه گویند اگر دست بر مبیع نهادی بجید بن بها خریدی باشد و این منهی است **لوس**
چشیدن لوس نعت منه یقال ما لاس لواسا بالفتح ای ما ذاق ذواقا لواسر بالضم طعام کمتر لقه **لهس** لیسیدن مثل لحس و یقال ما لك
عندی لحسة بالضم ای شیئ **لیس** نیست و این فعل ماضی است بمعنی نفی و در اصل بکسر یا بوده است بجهة ثقل تسکین کردند و ابدال نکردند
بالف لانها لم تتصرف من جمیع وجوه الافعال الآ من الماضی و هی من عوامل الافعال نحو کان و اخواتها التی ترفع الاسم و تنصب الخبر الّا ان
الباء تدخل فی خبرها دون اخواتها تقول لیس زید بمنطلق و لا یجوز تقدیم خبرها علیها کما جاز فی اخواتها تقول محسنا کان زید و
و لا یجوز محسنا لیس زید و قد یستثنی بها تقول جائنی القوم لیس زیدا کما تقول الا زیدا تضمر اسمها فیها کانک قلت لیس الجائی زیدا
و تقول جائنی القوم لیسك الا ان المضمر المنفصل ههنا اجود کما قیل شع لیس اِیای و ایاك و لا نخشی رقیبا و لم یقل لیسنی و لیسك مع
انه جائز غیر ان المنفصل احسن و اجود رجل الیس مرد شجاع لیس جـ و اشتر که هر چند بار کنند بردارد **فصل المیم** **ماس** بدی افکندن
میان قوم عع بفتحها **مجوسی** مغ مجوس جـ مجوسیة مغی تمجس مجوسی شدن تمجیس متعد منه و فی الحدیث فابواه یمجسانه **مرس**
رسن مرس جـ جمع المرس امراس مرس ایضه رسن دراز و بجستن از بکره دلو و از مجری بیفتادن رسن بکره عع ک آ ف ۲ و تقول امرست الجبل اذا
اعدته الی مجراه و کذلك اذا انشبته بین البکره و القعو و هو ضد و یقال هم علی مرس واحد بکسر الراء بر یکروش و خوی مراس بالکسر
مرسیدن ممارسة کذلك رجل مرس بالفتح مرد سخت مرسنده مرس بر نهادن خرما در آب و جز آن و کذلك بالثاء و انگشت خویش بخائیدن
کودك و دست بمندیل پاك کردن تمرس امتراس سوده شدن متعد بالباء یقال تمرس و امترس به ای احتك امتراس ایضه در ماندن
زبان در سخن بوقت خصومت یقال امترست الالسن فی الخصومات ای لاجت مرمریس سختی و بلا علی فعفعیل بتکریر الفاء و العین مرمیس و مرمریس
چیزی لغزان و تابان مارستان بفتح الراء بیمارستان معرب **مس** سودن عع ک آ ف ۲ و ف آ ض ۲ و الاول افصح و کذلك مسیس و مسیسی
مثال خصیصی و ربما قالوا مست الشیئ یحذفون منه السین الاولی و یحولون کسرتها الی المیم و منهم من یترك المیم علی حالها مفتوحة و هو مثل
قوله تع فظلتم تفکهون بکسر الظاء و فتحها و اصله ظللتم و هو من شواذ التخفیف امساس بسا یانیدن ممسوس دیوانه مماسة تماس مجامعت
قوله تع من قبل ان یتماسا و قوله تع ان تقول لا مساس ای لا امس و لا امس و اما قول العرب لا مساس مبنی علی الکسر لانه معدول عن المس و
یقال بینهما قرابة ماسة ای قریبة و حاجة ماسة ای مهمة ممسوس آب نه خوش نه شور مسمسة شوریده شدن کار مسامس کار شوریده **معس**
مالیدن عع بفتحها و کنایه از جماع معاس پیش اینده در حرب **مغس** شوریدن دل عع ک آف ۲ **مکس** مکاس کردن در بیع یعنی نقص
کردن مماکسة کذلك و خراج گرفتن و فی الحدیث لا یدخل صاحب مکس فی الجنة ماکس ده یك گیرنده مکس ایضه خراج و عشر **ملاسة** تابانی و نرمی
ضد خشونت املس نعت منه املیساس نرم تابان شدن تملیس متعد منه تملس املاس مثل انفعال تابان و نرم شدن و باز گشتن از کاری
و فی المثل هان علی الاملس ما لاقی الدبر فالاملس الصحیح الظهر ههنا و الدبر الذی به دبر ظهره و یقال اتیته ملس الظلام ای حین اختلاط الظلام
املیسی بالکسر بیابان خشك ما لیس جـ رمان امليسی نار منسوب بوی ملیس بثلث فتحات شتر نیك تیز کذرد و چیزی بوی بجنبد از سرعت
وی و یقال فی البیع الملسی ای لا عهدة علی یعنی آزاد می فروشم ملس خایه بچهار کشیدن عع ف آض ۲ صبی مملوس و ایضه راندن سخت
ملاسر بالتشدید ماله که زمین هموار کنند بوی رجل ماس مرد سبك و سبك سر موسی نام پیغمبری معروف ۲ و هو فعلی عند الکسائی
و مفعل عند ابی عمرو **میس** خرامیدن عع ف آک ۲ میسان بالتحریك تمیس کذلك میاس نعت منه و درختی میسان بالسکون نام دهی در اف
فصل النون **نبس** سخن کفتن عع ف آک ۲ و در نفی استعمال کنند یقال ما نبس بکلمة ای ما تکلم و ما نبس بالتشدید کذلك نبراس بالکسر
چراغ **نجس** پلید شدن عع ک آف ۲ نجس بالفتح و الکسر نعت منه قوله تع انما المشرکون نجس انجاس تنجس متعد منه داء ناجس نجیس بیماری
که روی بهی ندارد تنجیس انچه بجهة دفع چشم زخم کنند از تعویذ و مهره و مانند آن **نحس** بد اختر و بد اختر شدن عع ک آف ۲ نحس بالکسر
نعت منه قوله تع فی ایام نحسات و قوله تع فی یوم نحس مستمر قری علی الصفة ایضه و الاضافة اکثر و اجود نحاس بالضم مس و دود نحاس
بالکسر سرشت و اصل یقال فلان کریم النحاس تنحس خبر پرسیدن یقال تنحس و تحسس عنه استنحاس مثله **نخس** در خستن بچوب
عع بفتحها و ضم ۲ نخاس م ناخس گوشتر منحوس شتر کژکین دائرة الناخس حلقه که زیر هر دو ران اسب باشد نخیس بکره چاه که سوراخ

لعس
لغس
لمس
لوس
لهس
لیس
ماس
مجس
مرس
مس
معس
مغس
مکس
ملس
موس
میس
نبس
نجس
نحس
نخس

فراخ

فراخ باشد نخاس بالکسر چوب که در سوراخ بکره کنند تا تنگ شود نخس نخاس در ناوردن چوب ببکره ع‌ع بفتحهما نخیسه شیر بز بلبن میش جمع

رجل **ندس** بسکون الدال وضمها مرد زیرک نادس بالتحریک مصدر منه ع‌ع ی آ ف ت ونیزه زدن منداس بالکسر زن سبک منادسه

نیزه زدن با هم ونیز نوادس نعت منه تندس پرسیدن خبر از جایی که ترا نداند صلبه بالبا وبعض لنس دانند نشر ع‌ع ف آ ض ت و

خشک شدن ع‌ع ف آ ض ت ی ت خبزه ناشتر نان خشک ناشتر یکی از نامهای مکه نسنسه شتاب بردن نمرغ نسناس دیو مردم منه نستا

عصا نسیس بقیه جان نسانس مخ جبینها نسناس بودن نفعال سخت رفتن **تنطس** مبنک پاکیزه شدن ونیکو دانستن ویاریک

رفتن در دانش نطس بفتحتین کلک ع‌ع ی آ ف ت نطس بضم الطا وکسرها نعت منه تنطس ایضا تجسس کردن از خبر نا طس نعت منه وهو

الجاسوس نطیس نطاسی بالکسر والفتح طبیب **نعاس** بالضم خواب وبخواب شدن ع‌ع ف آ ض ت وفی المثل مطل کنعاس الکلب ای

دائم ناعس نعت منه ناقه نعوس شیر ناک **نفس** جان یقال خرجت نفسه وخون وفی الحدیث ما لیس له نفس سائله و تن وچشم زخم یقال

اصابته نفس ای عین وعین هر چیزی یقال رایت فلانا نفسه ای عینه وانچه بوست را بدو پیرایند از بیخ درخت وبرای سلم وچاره یقال

هب لی نفسا من دباغ نا فس یه چشم وبیجم بیزار شدن نفس بالتحریک دم انفاس ج وجرعه یقال اکرع فی الاناء نفسا من دباغ نا فس یه چشم

وبیجم بیزار شدن نفس بالتحریک دم انفاس ج وجرعه یقال اکرع فی الاناء نفسا او نفسین ای جرعه او جرعتین انفاس ج مثل سبب اسباب

وفراخی یقال انت فی نفس من امرک ای فی سعة تنفس دم زدن ودمیدن صبح قوله تع والصبح اذا تنفس وشکافتن کان ودر آمدن روز وآب

دریا بموج نفیس گرانمایه انفس المال گرانمایه ترین مال انفاس ترعیب کردن در چیزی کسی را ویقال لفلان منفس ونفیس ای مال کثیر یقال

ما یسرنی بهذا الامر منفس ونفیس نفاسه گرانمایه شدن ع‌ع بضمهما وبخیلی کردن بچیزی از عزیزی ع‌ع ی آ ف ت یقال نفس به ای ضن به

ودریغ داشتن چیزی را وحسد بردن برکسی بسبب چیزی یقال نفست علیه الشی ای لم اره یستاهله ونفس علی بخیر قلیل ای حسد علیه

منافسه تنافس رغبت کردن در چیزی بطریق مباراه وهم نفسی کردن ویقال لک فی هذا الامر نفسه ای مهله تنفیس آسایش دادن و

رهایش دادن از غم نفاس بالکسر زچکی زن ودنان زچه وزچه شدن نفاس بالفتح کلک ع‌ع ی آ ف ت والنعت منه نفساء ونسوه نفاس

ولیس فی الکلام فعلاء یجمع علی فعال غیر نفساء وعشراء ویجمع ایضا علی نفساوات وامرآتان نفساوان منفوس بچه زاده وفی الحدیث

ما من نفس منفوسه الا وقد کتب مکانها من الجنه او النار **ناقوس** چوب ترسایان که بوقت نماز خوانی زنند نقس مصدر منه ع‌ع

ف آ ض ت وفی الحدیث کادوا ینقسون حتی رای عبد الله بن زید الاذان فی المنام وعیب وفسوس کردن نقس بالکسر سیاهی دوات

انقس انقاس ج تنقیس سیاهی در دوات کردن **نقرس** بالکسر درد پای ومردم حاذق طبیب نقریس ونقریس ای حاذق **نکس**

نگونسار کردن تنکیس مثله ع‌ع ف آ ض ت انتکاس نگونسار شدن ناکس سر فرو فکنده منکوس بچه سر نگون آمده ونام شکلی از اشکال

رمل منکس اسب سر فرو فکنده نکس بالضم باز گردان شدن بیماری ویقال تعسا ونکسا له وقد یفتح ههنا للازدواج نکس بالکسر تیر سوفار

شکسته که اسفل او را اعلی سازند ومرد ضعیف **ناموس** صاحب سر ونام جبرئیل علیه السلام وکازه صیاد ومکر وحیله نهانی **نمس**

پنهان داشتن راز ع‌ع ف آ ی ت وراز گفتن منامسه راز گفتن وبناموس در نشستن صیاد منامس بناموس در آینده انماس پوشیده

شدن نمس بالکسر جانوری که از دهار اکشد نمس بالتحریک سیاه شدن روغن ع‌ع ی آ ف ت **نوس** جنبیدن پیرایه وگیسو چنان

ع‌ع ف آ ض ت وراندن اناسه جنبانیدن ذو نواس بالضم نام یکی از ملوک یمن که اینان را اذواء یمن خوانند بسبب آنکه همه بلفظ ذو موصوفند

چون ذو یزن وذو جدن وذو نواس نواس بالفتح والتشدید انچه اضطراب کند وسست شود الناس مردمان از آدمی وپری اصله

اناس فخفف ولم یجعلوا الالف واللام فیه عوضا من الهمزه المحذوفه لانه لو کان کذلک لما اجتمع مع المعوض منه فی قول الشاعر شعر

ان المنایا یطلعن علی الاناس الآمنینا وایضا نام قیس عیلان وهو الناس بن مضر بن نزار واخوه الیاس بن مضر بالیاء **نهس** بدندان

پیش گزیدن ع‌ع بفتحهما انتهاس مثله وگزیدن مار وبالشین کلک منهوس مرد کم گوشت نهس بضم الفا وفتح العین نوعی از مرغان **فصل**

الواو وجس آواز نرم وترسیدن دل ایجاس در دل افکندن ترس را قوله تع فاوجس فی نفسه خیفه ای اضمر توجس پنهان داشتن

ترس وگوش داشتن با واز نرم اوجس روزگار یقال لا افعله سجیس الاوجس وبضم الجیم بمعنی هرگز وهمیشه ویقال ما ذقت عنده اوجس

ای شیئا **ودس** اول نبات که روید یقال ما احسن ودسها وپوشیده شدن برکسی وپوشانیدن یقال ودس علی ای خفی ویقال این

ودست به ای خباته وما ادری این ودس ای ذهب واودست الارض وتودست ای انبتت ما غطی وجهها **ورس** اسپرک ایراس اسپرک

نالی شدن جای وزرد شدن برک یقال اورث الرمث اذا اصفر ورقه وارس نعت منه ولا یقال مورس وهذا من النوادر توریس

رنگ کردن جامه بورس ثوب ورس جامه رنگین بورس **وسوس** وسواس بالکسر وسه دل افکندن قوله تع فوسوس لهما الشیطان

مکس و نام مردی ابو خراش بالکسر نام مردی ابو خراشه بالضم نام مردی خرشاء پوست مار و پوست بیضه که تهی باشد و هر چه تهی و مرده باشد و بلغم بقال القی خراشیّ صدره و بتر کی یقال طلعت الشمس فی خرشاء ای فی غبرة **خشاش** بالکسر چوب که در بینی شتر کنند و هر چه از مس باشد زابره کویند و انچه از موی از خزامه خوانند و حشرات زمین و بالفتح ایضا خشاشه یکی رجل خشاش بالفتح والضم مرد تیز خشّاء بالضم تندی پس کوش واصله خششاء فادغم وهما خشّاوان ومثله القوباء واصله بتحریك الواو فسكنت استثقالا للحرکة علی الواو ولان فعلاء بالتسکین ممدودة لیس من ابنیتهم خشاء بالفتح زمین کل و سنك ناك و خانه زنبور عسل خشخشه اواز سلاح و اواز کردن ان خش خشاس در بینی شتر کشیدن و در امدن در چیزی دشوار رجل مخش دلیر در شب خشخاش کو کنار و مردم با سلاح وزده **خفاش** بالضم شپره خفافیش ج خفش بالتحریك خردی چشم و ضعف بصر از روی خلقت و علتی که در تیر کی بهتر بیند که بروشنائی اخفش نعت منه و نام مردی از ائمه نحو و صرف **خموش** خراشیدن ع ف اض ۲ ک ۲ خماشه خراشیدگی که ارش واجب نیاید از ان خموش بالفتح پشه بلغت هذیل خماشات بقایای کینه **خنشوش** بقیه مال یقال بقی لهم خنشوش ای قطعة من الابل او الغنم **خوش** بغیکاه مردم و جز آن خوشان دو بغیکاه **خیش** کتان خشك **فصل الدال** ده. ارض مدبوشة زمینی که ملخ خورده باشد نبات اورا **دارش** پوست **دنفشه** چشمك زدن و فشه انکندن میان نوم و بالسین ایضا **دهش** بالتحریك متحیر شدن ع ک اف ۲ و یقال دُهِش فهو مدهوش اُدهاش بحیرت انکندن کسی را **دیش** نام مردی و بفتح الدال ایضا **فصل الراء رش** چکیدن اب و خون و اشك ترشش کك و اب زدن جای را و باران اندك رشاش ج و باریدن ان ع ف اض ۲ ارشاش باران ریزه باریدن رشاش بالفتح چکیدها اب و اشك و جز ان **رعش** بالتحریك لرزیدن ع ک اف ۲ ارتعاش کك ارعاش لرزانیدن رجل رعش مرد ترسنده ناقه رعوش بالشین والسین سر لرزان از کبر مرعش بالفتح نام شهری و نوعی از کبوتر رجل رعشن و جمل رعشن با هتزاز و نده نون زائده رعشاء شترمرغ شتاب رو **رقش** نقش کردن ترقیش سخن اراستن و سخن چینی کردن حیه رقشاء مار رقشاء دبه شتر که از کلو برارد مرقش بالتشدید نام شاعری و هما مرقشان الاکبر والاصغر رقاش نام زنی مبنیة علی الکسر و هم چنین هر فعال که معدول از فاعله باشد نزد اهل حجاز بدوی الف ولام در نیاید و جمع کرده نشود چون قطام و حذام و غلاب و اهل نجد از احکام لاینصرف دهند چون عمر و زفر و هو القیاس لانه اسم علم ولیس فیه الا العدل والتانیث غیر ان الاشعار جاءت علی لغة اهل الحجاز فاذا کانت فی اخره راء مثل جعار و حضار اسما ضبع و کوکب و سفار و وبار اسما بئر و ارض فهو افقون اهل الحجاز فی البناء **ارتهاش** سم بر یکدیگر زدن ستور و مجروح شدن ان در رفتن و یقال ارتهشت القوس فهی مرتهشة وهی التی اذا رمیت عنها اهتزت فضرب و ترها طائفها راهشان نام دو رك باز و رواهش رکهای درون بازو رهشوش ناقه شیر ناك رهیش ناقه که پشت او کم کوشت باشد و ضعیف و پیکان و شمشیر تنك و کمان سر ها باهم زاینده بکشیدن و سست **ریش** پر مرغ ریشه یکی ارباش ج و جامه ریاش کك مثل لبس و لباس و قال و معاش و فولهم اعطاه ماة بریشها قال ابو عبیده کانت الملوك اذا اجت حباء اجعلوا فی اسنمة الابل ریش النعام لیعرف انه حباء الملك وقال الاصمعی یعنی برحالها دکفوها ریش پر نهادن بر تیر یقال ریشت السهم فهو مریش و منه قولهم ماله اقذ ولا مریش ای شیء و نیکو کردن حال کسی را ارتیاش نیکو شدن حال الحارث الرائش یکی از ملوك یمن رمح راش و ناقه راشه سست و ضعیف **فصل الشین شیش** شیشاء لغة فی الشیص والشیصاء یعنی خرما دانه سخت ناکرده **تشویش** شوریده کردن کار تشوش لازم منه **فصل الطاء طرش** بالتحریك کری الطروش کرا طرغشاش نیکو شدن بیمار **طش طشیش** باران ریزه و باریدن ان ع ف اض ۲ اطشاش کك ارض مطشوشة زمین باران زده **طمش** کسی یقال ما ادری ای الطمش هو ای ای الناس هو **طیش** سبکی رجل طیاش نعت منه و خطا کردن تیر از نشانه از هدف بیکسو انداختن تیر را **فصل العین عرش** تخت و جاه یقال ثل عرشه ای وهی امره و ذهب عزه و سقف خانه عریش عریش هر پوشش که سایه افکند عرش القدم پشت پای عرش السماك چهار ستاره خرد و عرش البئر پوشیدن سر چاه از چوب بعد انکه بن او را از سنك پوشیده باشد و ذلك الخشب ایضا عرش عروش ج عریش وادی رزه و کرابه و کازه عرش ج و منه قیل لبیوت مکة العرش لانها عیدان تنصب ویظلل علیها وفی الحدیث تمتعنا مع رسول الله صلی الله علیه وآله و فلان کافر بالعرش و من قال عروش فواحدها عرش مثل فلس و فلوس و منه الحدیث ان ابن عمر کان یقطع التلبیة اذا نظر الی عروش مکة عرش ایضا بنا کردن از چوب و در رز او ابج بستن ع ف اض ۲ ک ۲ تعریش کك و یقال ایضا عرش الحمار بعانته اذا حمل علیها ودفع راسه و شحافاه عرش بالضم کوشت بکسوی کردن عرشان اند و سوی اعراش برعریش بر امدن تاك اعتراش بمنزل دهکان فرود امدن تا جای برایشان تنکشود و از انجا کوچ کنند عشه درخت کشاخ و بار بلند **عشش** مصدر منه ع ف اض ۲ تعشیش کك و رزن کم کوشت عش مذکر عشیش عشاشه عشوشه لاغر و بار بکندن و یقال عش الرجل معروفه

ای اقل خیر و یقال سقاه سملاً عشاً ای قلیلاً عُش بالضم خانهٔ مرغ که بر درخت باشد و گن و وکر خانهٔ مرغ که بر دیوار یا بر کوه باشد اُفحوص و
اُدحی خانهٔ مرغ که در زمین باشد عِشَشَة عِشاش اعشاش ج اعتشاش ایضاً نام جائی تعشیش ایضاً خانه ساختن مرغ و کره بستن نان خشک
شدن آن و یقال هذا مُعَشَّش الطیور خانه جای مرغان اعتشاش خوار باراندک آوردن عشعش بضمتین خانهٔ مرغ ز یکدیگر عطش
تشنگی و تشنه شدن ع ع ک آف ۲ یقال هو عطشان و هی عطشی و هم عَطشی و هم عطاشی و عطاش و هن عطاش اعطاش تشنه یافتن
مرد ستور را زامعاطش و تهای تشنگی عَطشان نَطشان اتباع و اصل عطشان عطشا و مثل صحراء والنون بدل من الف التانیث لانه
یجمع علی عطاشی مثل صحاری مکان عطش بضم الطاء و کذا جای کم آب عطاش بالضم علت تشنگی عکاش بالضم نام ابی عکاشه خانهٔ
عنکبوت و نام صحابی و هو عکاشة بن محصن الاسدی و قد یخفف و عکش الشعر تعکش ای التوی و تلبد عکو بکسر تین خر گوش
ماده عکراش نام مردی عمش ضعف بصر و دویدن آب از چشم همیشه بعلتی ع ع ک آف ۲ اعمش عمشاء نعتان منه والاول نام
مردی عنش بالفتح خم دادن چیزی را معانشه اعتناش کردن یکدیگر گرفتن در حرب عَنَش مرد را ز عیش زندگانی معاش معیشة
زندگانی ورزیستن ع ع ف آک ۲ اعاشه متعد منه عیشة راضیة زیستنی پسندیده معایش بلا همز جمع معیشة و تقدیرها مفعلة بالیاء
اصلیة متحرکة فلا تنقلب فی الجمع همزة و کذلک مکایل و مبایع و منهم من یجمعها علی الفرع و یهمزها و شبه مفعلة بفعیلة کما همزت مصائب لان
الیاء ساکنة و فی النحویین من یری الهمز خطاً تعیش بتکلف اسباب معیشة ساختن و عائشة مهموزة و بنو عائش قوم من العرب فصل
الغین غبش بالتحریک تاریکی آخر شب اغباش ج غش بالکسر خیانت کردن ع ع ف آمن ۲ مغشوش ناسره استغشاش خائن
شمردن کسی را و یقال لقیته غشاشاً بالکسر ای علی عجلة اغشاش تاریک کردن شب را و تاریک شدن متعد و لازم یقال اغطش الله اللیل
و اغطش اللیل غطش بالتحریک ضعیف بصر مثل عمش ع ع ک آف ۲ اغطش غطشاء نعتان منه تغاطش خود بین را کور ساز نده فلاة
غطشی بیابان بی ره و روی غطمش بتشدید المیم ضعیف بینائی فصل الفاء فتش کاویدن ع ع ف آک ۲ تفتیش مثله
فُحش بالضم از حد گذشتن بدی ع ع بضمتین تفاحش مثله یقال فحش الامر و تفاحش فحشاء فاحشة زنا فاحش بسیار بخیل و هر چیز
از بدی که از حد در گذرد افحاش فحش گفتن بر کسی متعد بعلی یقال افحش علیه فی المنطق ای قال الفحش فهو فحاش تفحش بیهوده گفتن
فراش بالکسر فکندنی فُرش ج و زن و فکندن ع ع ف آض ۲ و کار فراخ کردن کسی را یقال فرشه امره ای اوسعه ایاه و فلان کریم المفارش
اذا تزوج کرام النساء فرش بالفتح بساط افکنده و کشت برک گسترده و گشادگی فراخ و شتران خرد و منه قوله تعالی و من الانعام حمولة
و فرشا قال الفراء و لم اسمع له بجمع و یحتمل ان یکون مصدراً سمی به من قولهم فرشها فرشاً ای بثها بثاً و فراخ شدن سیل شتر با بانداده
و هموار ی قدم و پراکندن ع ع ف آض ۲ افتراش سپردن و گسترده شدن و دو باز و بر زمین گستردن و یقال افترش لسانه اذا تکلم کیف
شاء تفریش سنگ گستردن بصحن خانه و برای گسترانیدن گشت گسترده مفرشة شکستگی سر که استخوان گفته باشد و نکه
ریزه شود فراش ریزه قفل یقال اقفل فاً فرش و استخوان تنک پروانهٔ چراغ و فی المثل اطیش من فراشة فراش جمع ازوی و گل خشک شده
بر روی زمین و غوزهای شراب و نبیذ و قطرهای ع ع ق فرینش سنور شاخ گرفته فرانش ج افراش بازایستادن از چیزی تفرش بال
باز کردن مرغ و گستردن فش بیرون کردن باد از مشک و شتاب دوشیدن شیر و آروغ دادن و بار درخت بیبوت ناله فشوش
پراکنده پستان انفشاش بیرون آمدن باد از خیک و سست و کاهل شدن از کاری متعد بعن و فرو نشستن آماس خیتغ مفاخرت
کردن فیش بنشستن سرتیز و فخر کردن فصل القاف قرش کسب کردن و گرد آوردن ع ع ف آک ۲ قریش قبیله ایست و هر قبیله النضر بن کنانه بود
فمن اراد به القبیلة لم یصرفه و من اراد به الحی یصرفه قُرَیشی و قرشی بالیاء و بغیر الیاء منسوب و کل من کان من ولد النضر فهو قرشی
دون ولد کنانة و من فوقه قال ابن عباس رض انما سمیت قریش قریشاً لان فی البحر حوتاً یسمی القریش یاکل الحیتان و لا یؤکل و یعلوها و
لا یعلی علیه سمیت بذلک قریش قریشاً ثم استشهد بقول الشاعر و قریش هی التی تسکن البحر بها سمیت قریش قریشا سلطت بالعلو
فی لجة البحر علی ساکنی البحور جیوشا تاکل الغث و السمین و لا تترک فیها لذی الجناحین ریشا هکذا فی الکتاب حی قریش یاکلون
البلاد اکلاً کمیشا و لهم آخر الزمان نبی یکثر القتل فیهم و الخموشا یملأ الارض خیلة و رجالا یحشرون المطی حشراً کمیشا تقرش
و در زیدن و گرد آمدن تقریش بر اغالانیدن مقرشة سال قحط تقارش نیزهای هم در پیچیدن در حرب اقراش غیبت کردن یقال اقرش
به ای سعی به و وقع فیه قش بعد از لاغری فربه و نیکو شدن بسیار و خشک شدن کردن ریش قال ابن السکیت یقال للقرح
و الجدری اذا یبس و تقرف للجرب فی الابل اذا تقل قد توسف جلده و تقشر و تقشقش جلده مقشقشتان سورة الکافرون و سورة
الاخلاص اقتشاش دفتن و شانتن کرده نم مقتشون قشة بالکسر کپی و فی المثل اکیس من قشة و کودک ریزه اندام قفش بستم گرفتن

عطش
عکش
عکمش
عمش
عنش
عیش
غبش
غشش
غطش
فتش
فحش
فرش
فشش
فیش
قرش
قشش
قفش

و بیرون کشیدن **قمش** گرد کردن چیزی از هر جا تقمیش کذا قماش بالضم متاع از هر جنس و از هر جای و رخت خانه **قنفرش**
کند پیر کلان سال دجل **قوش** مرد خرد اندام معرب کوچك **فصل الکاف کبش** نخجار بناش اکبش ج و مهتر قوم **کدش**
خراشیدن و برنج کسب کردن بجهة عیال عم ف آ ک م یقال یکدش لعیاله ای یکدح وعطا یافتن از کسی اکتداش کذا و مغنت راند
کدش بضمتین عکه کنده **کرش** و کرش مثال کبد و کبد شکنبه ستور نشخوار زننده چون معده مردم را اسکرشت الا نفحة لان
الکرش تسمی انفحة ما لم یأکل الحبة فاذا اکل تسمی کرشا کرش فرزندان خرد و عیال مردم یقال هم کرش منثورة ای صبیان صغار و جماعت
مردم ومنه الحدیث الانصار کرشی وعیبتی الکرشان القبیلتان الازد و عبد القیس تکرش درهم شدن روی کرشاء زن بزرك شکم
و ماده خر بزرك سرین و پای گوشت ناك و خرد انکشت **کشمش** الافعی اواز پوست افعی کشکشة مثله و بانك کردن کاو و اواز جوشیدن
شراب و اواز جهانی وقت آتش بیرون جستن از وی عم ف آ ک م و بدل کرفتن شین را از کاف در خطاب مونث بلغت بنی اسد
چون علیکش و بکش در علیك و بك کشیش اول هدیر شتر بعیر مکتاش نعت منه عم ف آ ک م فاذا ارتفع صوته قلیلا قیل کت فاذا
افصح قیل هدر فاذا صفا صوته و رجع قیل قرقر **کمش** مرد سبك و کانی کماشة مصدر منه عم بضمها کمیش نعت منه تکمیش
شتابانیدن انکماش تکمش شتاب کردن کمشة ناقه خرد پستان و فرس کمش و کمیش صغیر الجردان یعنی خرد کیر اکماش هم پستان نادرا
بستن **فصل المیم محش** سوختن آتش پوست را و سوزش امحاش سوختن کرما و آتش چیزی را سنة محشة خشکسالی که
امتحاش سوخته شدن محاش بالضم سوخته و بریان محاش بالفتح متاع و رخت محاش بالکسر قومی که از هر قبیله کرد آیند و نزدیك
آتش با یکدیکر سوکند خورند و عهد کنند محش ایضا تراشیدن پوست را و مجروح کردن یقال محشه الشیء ای سحجه و العرب
تقول مررت بی غرارة فمحشتنی ای سحجتنی **مدش** بالتحریك سست شدن و کم کوشت شدن دست عم ك آ ف م امدش الید
و مدشاء الید نعتان منه **مرش** خراشیدن و زمین که روی او را خراشیده باشد مروش خراشید کها یقال انتهبله الا مرش
من الامراش امتراش کشیدن چیزی را از کسی مرد قوش مرزنکوش **مش** دست بچیزی در مالیدن تا پاك شود عم ف آ ض ع
و دوشیدن شیر از پستان نیم کاره مشوش دستار چه دست امتشاش بهره یافتن از چیزی یقال امتش فلان من مال فلان ای
اصیب منه مشاشه بالضم سر استخوان نرم که توان خایدن از امشاش ج و ایضا زمین نرم و یقال فلان طیب المشاش ای کریم النفس
تمشش استخوان خایدن مشمش بکسر تین و فتح اول زرد الو **مکش** امیختن بیم با موی و شیر بز با شیر کوسفند و پنهان داشتن
بعضی از خبر و پیدا کردن بعضی راه و بقیه شیر پستان و دوشیدن ناش م **فصل النون ناش** تاخیر کردن کار تع بفتحهما
تناوش سپس ماندن و دور شدن انتاش سپس ماندن و یقال لفعله نیشا ای اخیرا **نبش** کفن ابنجی کردن و زه بر کندن عم ف
آ ض م نباش کفن ابنجی انبوش بیخ تره بر کنده انابیش ج **نتش** بیرون آوردن چیزی چون خار و مانند آن که بجای در خسته باشد
منتاش بالکسر اهنی که موی بینی و غیر آن بر کند بوی و یقال ما نتش من فلان شیئا چیزی بر نکندم از وی **نجش** بر انکیختن صید
عم ف آ ض م ناجش انکه برماند صید را و چیزی را که بخری بر افزاید بی خواستن تا دیکری در افتد و فی الحدیث لا تناجشوا و کرد
آوردن ستور پریشان شده را و شتاب رفتن عم ف آ ض م نجاشی بالفتح نام ملك حبشه **نشیش** فرو خوردن لب در زمین عم
ف آ ك م و اواز جوشیدن آب و غیر آن نش نیم درم سنگ و آن نیم اوقیه باشد که چهل درم را اوقیه کویند و پنج درم را نواة
کویند نششه شتاب کردن در پوست باز کردن چیزی و یقال ما به نطیش ای حرکة نطشان اتباع عطشان و لا معنی له **نعش**
برداشتن عم بفتحهما و جنازه با مرده و بی مرده را سریر خوانند انتعاش در واشدن افتاده تنعیش دعا کردن کسی را بلفظ نعشك الله
میت منعوش بر نعش نهاده بنات نعش وهی الکبری و الصغری هفت ستارکان در شمال و جنوب چهار از وی را نعش و سه را
بنات نعش کویند و اتفق سیبویه و الفراء علی ترك صرف نعش للمعرفة و التانیث **نفش** پنبه و پشم زدن عم ف آ ض م تنفیش
مثله عهن منفوش پشم رنکین زده نفوش بشب چرا کردن شتر و کوسپند بی راعی عم ف آ ض م ك م ومنه قوله تعالی اذ نفشت فیه
غنم القوم انفاش شب بچرا ماندن ستور را ابل نفش و نفاش و نوافش و لا یکون النفش الا باللیل و الهمل یکون لیلا و نهارا
انتفاش تنفش موی بر افراشتن کربه **نقش** نکاشتن عم ف آ ض م تنقیش کذا و خار از پای بیرون کردن انتقاش کذا و بد
موی بمنقاش و آن آهنی است که موی بوی بر کنند چون منتاش و بخار زدن خوشه خرما تا زود رطب شود و یقال نقش العذق
اذا ظهر به نکت من الارطاب منقوش نکاشته منقوشه سر شکستکی که استخوانهای ریزه از وی بیرون کشند مناقشه باریکی
کردن در حساب و فی الحدیث من نوقش فی الحساب عذب انتقاش ایضا دست بر زمین زدن شتر که در پای او خار در آمده باشد **نکش**

بنغر

نمشو بفتح برساییدن چاه را عم ف آ ک ۲ یقال فلان نجر لا ینکش وسیری کردن چیزی را یقال اتوا علی عشب فنکشوها ای افنوه
نمش بفتحتین نقطهای سپید وسیاه ثور نمش بکسر المیم نعت منه **نوش** گرفتن کسی را و بنکوئی رسانیدن بکسے عم ف آ ض ۲
یقال ناشه اذا تناوله رجلا یا اخذ راسه ولحیته وناشه خیرا ای اناله ومنه المناوشة فی القتال اذا تدانی الفریقان نوش سخت گریزنده
تناوش انتیاش دست ناربدن وگرفتن چیزیرا قوله تعالی وانّی لهم التناوش من مکان بعید ای انّی لهم تناول الایمان فی الآخرة وقد کفروا
به فی الدنیا ولک ان تهمز الواو کما یقال اقّتت ووقّتت وقرئ بهما جمیعا **نهش** گزیدن مار وبدندان پیش گرفتن عم بفتحهما وجل
منهوش مرد رنج کشیده نهش الیدین ستور سبک **فصل الواو** اوباش مردم درآمیخته مثل الاوشاب ویقال هو جمع مقلوب
من البوش ومنه الحدیث قد وبّشت قریش اوباشا لها **وبش** اندکی از هر چیزی وانه لمن وبّشتهم ای من رذالهم **وحش** وحوش
جانور دشتی وحشی یکی ازان حمار وحش بالاضافة وحمار وحشی بالصفة ارض موحوشة ذات وحش وجانب راست را از هر چیزی
وحشی گویند هذا قول ابی زید وابی عمرو قال الراعی شعر فمالت علی شق وحشیها وقد ریع جانبها الایسر یقال لیس من
شیء یفزع الامال الی جانبه الایمن لان الدابة لاتؤتی من جانبها الایمن وانما تؤتی فی الاحتلاب والرکوب من جانبها الایسر فخوفه منه
والخائف انما یفر من موضع المخافة الی موضع الامن وعند الاصمعی الوحشی الجانب الایسر من کل شیء ووحشی القوس ظهرها وانسیها ما
اقبل علیک منها وکذلک وحشی الید والرجل وانسیهما وحشة ترسانی واندوه کردن استیحاش اندوهگین شدن از ارض وحشة وبلد وحش
بالتسکین خشک ویقال لقیته بوحش اصمت ای ببلد قفر توحش ترسان شدن وخشک شدن زمین وخالی شدن شکم از طعام ایحاش
ترسانیدن واندوهگین کردن وبی نبات ومردم یافتن زمین وشهر را گرسنه شدن یقال بات فلان وحشا ای جائعا وبتنا اوحاشا ای
جیاعا وقد اوحشنا مذ لیلتان ای نفد زادنا توحش سلاح وجامه از خود انداختن در گریختن وفی الحدیث فوحشوا برماحهم **وخش**
الناس رذالهم اوخاش الناس سفالهم وخوشه وخاشه تباه وژنده شدن وخش الشیء بالضم ای صار ردیا قال الراجز شعر جاریة
لیست من الوخش کان مجری دمعها المستن قطنة من اجود القطن اراد الوحش والقطن فزاد فیهما نونا ثقیلة ایخاش باز
گردانیدن سهام بر یابر وان پر از سهام قداح است چون کنانه **وروش** گرفتن طعام عم ف آ ک ۲ وارش ناخوانده بطعام کسی درآیند
توریش براغالانیدن ورشه ستور که بازنتوان داشت اورا از رفتن ورشات شتران سبک رو ورشان مرغی واوراساق حریر
گویند وفی المثل بعلة الورشان یاکل رطب المشان وراشین ورشانج وزش لقب مردی اندر واة قراء **وشواش** سبک وشوشة
سخن شوریده **توطیش** آماده کردن وجه پاسخ ورای وعمل یقال ضربوه فما وطش الیهم ای لم یمد بیده ولم یدفع عن نفسه وسئلوه
فما وطش الیهم بشیء ای لم یعطهم شیئا ویقال وطش لی شیئا حتی اذکره ای افتح **وقش** نام مردی وجنبیدن عم ف آ ض ۲ یقال سمعت
وقشا ای حرکة بنو اقیش قومی از عرب والالف فی الاصل واو مثل اقتت توقش جنبیدن **فصل الهاء** **هبش** کسب کردن وگرد
آوردن عم ف آ ک ۲ تهبش مثله یقال هو یتهبش لعیاله فهو هباش هباشة مثل هباشة بچه گرد آورده شود از مال ومردم هراش تهریش
براغالانیدن سگان بر یکدیگر هراش یکدیگر هریشه وادی است در راه مکه **همرش** مثل جحمرش کنده پیر کلان سال ونام شتر ماده و
نام ماده سگی **هش** برگ زدن از درخت عم ف آ ض ۲ قوله تعالی واهش بها علی غنمی هشاشة شادمانی وسبکی بودن عم ۶ آ ف ۲
یقال هششت برای حففت الیه وارتحت له رجل هش بش مرد شادمان وسبک روح یقال للرجل اذا امدح هو هش المکسر ای سهل الشان
فیما یطلب عنده من الحوائج شیء هش و هشیش ای رخو لین وهش الخبز یهش بالکسر ای صار هشا فرس هش وهو خلاف الصلود شاة هشوش
بسیار شیر **همشة** نیرو زبر شدن ملخ وپیش وپس رفتن مردم یقال لهم همشة اذا اقبلوا وادبروا واختلطوا اهتماش کن بزم رفتن سور
ویقال امرأة همشی الحدیث بفتحتین زن بسیار سخن وبسیار بانگ **هوشة** فتنه وبرانگیختن واضطراب وفی الحدیث ایاکم وهوشات
اللیل وهوشات الاسواق هوش درآمیخته شدن عم ف آ ض ۲ تهوش مثله ویقال هوشت بطونها بالکسر ای اضطربت من الهزال تهویش
درآمیختن مردم وسخن وجزان وفی الحدیث من اصاب مالا من مهاوش اذهبه الله فی نهابر والمهاوش کل مال اصیب من غیر حله کالغصب
والسرقة ونحو ذلک هوش عدد بسیار از هر چیز هواشات بالضم الجماعات من الناس والابل اذا جمعوها فاختلط بعضها ببعض **هیشة**
جماعتی از مردم وفتنه واضطراب هیش جنبیدن وبرانگیخته شدن عم ف آ ک ۲ **باب الصاد** **فصل الالف** اجاص
بالکسر الواحدة اجاصة یکی **امص** بالکسر اصل اصبص لوزه وخم وسبوی نیم شکسته که در دوی گل کارند وبیش آفتاب نهند ناقة اموص بالفتح
شدید آمص مصدر منه عم ف آ ض ۲ **فصل الباء** **بخص** گوشت بن انگشتان وگوشت به زیر پای نیل شتر وگوشت باز
که در چشم خاند وبد و رستن از عم ف آ ک ۲ یقال بخص الرجل اذا شاذ اللحم منه ابخص نعت منه بخص برکندن چشم عم بفتحهما

نمش نوش
نهش
وبش
وبش
وحش
وخش
ورش
وشوش
وطش
وقش
هبش
هرش
همرش
هش
همش
هوش
هیش
اجص
اصص
بخص

ببیسی ریبیس اندام شدن عم ک آف م ابرص نعت منه سام ابرص کرابشه وهما اسمان جعلا اسما واحدا ان شئت اعربت الاول واضفته
الی الثانی وان شئت بنیت الاول علی الفتح واعربت الثانی باعراب ما لا ینصرف واعلم ان کل اسمین جعلا اسما واحدا فهو علی ضربین احدهما
ان یبنیا جمیعا علی الفتح نحو خمسة عشر وهو جاری بیت بیت وهمزة بین بین ای بین الهمزة وحرف اللین وتفرق القوم اخول اخول
وشغر بغر وشذر مذر واشباههما والضرب الثانی انه یبنی اخر الاسم الاول علی الفتح ویعرب الثانی باعراب ما لا ینصرف نحو حضرموت
وبعلبك وسام ابرص وان شئت اضفت الاول الی الثانی فقلت هذا حضرموت اعربتهما جمیعا وتقول هذان ساما ابرص وهؤلاء
سوام ابرص وان شئت قلت هؤلاء السوام ولا تذکر ابرص او هؤلاء البرصة او الابارص ولا تذکر سام بصبص درخش و
درخشیدن عم ف آک م بصاصة مشددة چشم تبصیص چاپلوسی کردن وچشم باز کردن سگ بچه نوزاد بصبصة تبصبص دم
جنبانیدن وچاپلوسی کردن سگ وگربه وجز آن خمس بصباص ای لیس فیه فتور تبعصص اضطراب کردن وبخود در پیچیدن
مار زخم خورده بعصوصة نام جانوری بلص حص بالتحریك مرغی بلنصی ج علی غیر قیاس بنون زائدة بلاصة بچیدن بوص
پیشی گرفتن وتقدم نمودن چمن با نس شتران برا بخود شتابنده بوص بالضم گونه یقال حال بوصه ای تغیر لونه بوصی نوعی از زورق
بوصان بطنی از بنی اسد بوص بالفتح والضم سرین زن ویقال وقعوا فی حیص بیص ای فی اختلاط لا محیص لهم منه وکذا حیص بیص
بکسرتین ویقال جعلت الارض علیه حیص بیص ای ضیقت فصل التاء اتراص محکم کردن تربص کلك مترص ترص یعنی منها
مثل ماء مسخن وسخین میزان ترص برازوی راست ومحکم تراصة مصدر منه عم بعنیها فصل الجیم جص بالفتح والکسر گچ
جصاص گچ کر تجصیص خانه بگچ اندودن وچشم باز کردن سگ بچه نوزاده حرص بالکسر آز وآزمند شدن متعدی بعلی عم ف آ
ک م حریص نعت منه حرص بالفتح کفانیدن وپاره کردن گازر جامه را بکوفتن حارصة شجه که پوست سر را شکافد حرصة مثله حربصیصة
حارصة ابری که روی زمین را باران وی بخراشد ویقال ما علیها حربصیصة بالحاء والخاء ای شیء من الحلی حرقوص بالضم جانوری
چون کیك جهنده ودر اندام دختران گزد احص موی رفته از سر حصص مصدر منه یقال حصت البیضة راسه ویقال
سنة حصاء سال بی نفع وبی خیر حاصة علتی که موی سر بریزاند انحاص بجنن موی احصاص بنده وخر حصه بالکسر بهره تحصاص
بهره دادن محاصة تحاصص بهره بهره کردن با هم حص بالضم سپرك وزعفران حصحص بالکسر خاك وسنگ حصحصة پیدا شدن حق از باطل
قوله تعالی الآن حصحص الحق وجنبانیدن چیزی در چیزی تا استوار شود وجنبیدن شتر با بار گران وقت برخواستن وشتافتن در
رفتن الاصمعی قرب حصحاص ای سریع لیس فیه فتور ذو الحصحاص نام موضعی حصاص بالضم سختی دویدن و بتری ان حص بشتابه
سخت دویدن عم ف آض م وفی حدیث ابی هریرة ان الشیطان اذا سمع الاذان ولّی وله حصاص قال حماد بن سلمة قلت لعاصم بن ابی النجود
ما الحصاص قال اما رایت الحمار اذا صر باذنیه ومصع بذنبه وعدا فذلك حصاصه وقال ابو عبیدة هو الضراط حفص زنبیل از چرم
وبچه شیر وجمع کردن عم ف آک م ام حفصة ماکیان حمص فرونشستن اماس جراحت عم ف آض م انحماص کذلك ویقال حمصت
الارجوحة اذا سکنت فودها حمص بالکسر نام شهری حمص بفتح المیم مشددة نخود وهو اختیار ثعلب وقال المبرد هو الحمص بکسر المیم
ولم یات علی فِعِّل بکسرتین من الاسماء الا الجلز وهو القصیر وحلق وهو موضع بناحیة الشام حوص درزی کردن وفراهم
آوردن میان دو چیز وچشم بازدوختن عم ف آض م وفی المثل ان دون الطعن فی حوصهم ای لاخرقن ما خاطوا وافسدن ما اصلحوا حوص
بفتحتین تنگی دنباله چشم عم ک آف م احوص حوصاء نعت منه محاوصة بدنباله چشم نگریستن پنهانی والحائص الناقة التی لا یجوز
فیها قضیب الفحل وقال الفراء الحائص مثل الرتقاء فی النساء احوصان احوص بن جعفر وعمرو بن الاحوص حیص جوص محیص محا
حیصانا برگشتن وبیکسو شدن از راه عم ف آک م یقال ما عنه محیص جای گریز نیست از وی انحیاص کذلك یقال للاولیاء حاصوا
عن العدو وللاعداء انهزموا ویقال وقعوا فی حیص بیص ای فی اختلاط من امرهم مبنیان علی الفتح وقد مر ذکره ما حیص الرواغ و التخلف
والبوص السبق والفرار وابدلت الواو یاء لیزدوجا والمعنی وقعوا فی امر یتخلف عنه ویفر منه وحکی ابو عمرو وقع فلان فی حیص بیص
بالفتح والکسر مبنیین معا وحیص بیص علی الصرف فیهما قال الراجز شعرا صارت علیه الارض حیص بیص حتی یلف عیصه بعیصی
ویقال انك لتحسب علی الارض حیصا بیصا فصل الخاء خبیص ازو شه مخبصة کفچه از وی شه خرص حرز کردن میوه بر درخت
وکشت بر زمین ودروغ گفتن عم ف آض م خراص دروغ گوی تخرص دروغ گفتن قوله تعالی قتل الخراصون خرص بالکسر نصیب
از حرز یقال کم خرص ارضك خرص بالتحریك گرسنه شدن عم ک آف م خرص خربص نعت منه خرص مقرور گرسنه سرما خورده
ولا یقال للجوع بلا برد خرص ویقال للبرد بلا جوع خصر خرص بالضم والکسر حلقه از زر ونقره وتخل پیراسته خرصان ج خرص [illegible]

الثلث ستان وبنزه خرص بالضم چوب کرد در سر مشك بر نهند در خلند و بر بندند ویقال ما یملك فلان خرصا ای شیئا خریص سنان
ماء خریص آب سرد مثل ماء خصر مخارص سنا خص بالضم تواره وکازه خصوص خصوصیه بالفتح والضم والفتح افصح وخصیصی خاصه
کردن یقال خصه بکذا واختصه به خاصه خلاف عامه خصان الناس خواصهم خصاصه بالفتح درز تنگ وسوراخ و چشمهای پرده و فرجها
میان سر پا به خلوص ساده شدن خالص ساده و بی آمیغ و پیوستن بچیزی متعدی بالی مع ف أض ۲ خلاصه بالضم گزیده هر چیز
خلاص بالکسر مثله خلوص و قلاده و قشاده وکذاده انچه دنبلك ماند از ثفل اخلاص بی آمیغ کردن و بی ریا و سمعه آوردن طاعت مر خدای را
صلته باللام مخالصه دوستی کردن هذا خالصه لك ای خاصه و یقال فلان خلصی و خلصائی بالکسر والضم وهم خلصاء دوست و برگزیده
من واحد و جمع یکسان استخلاص خالص کردن و رهانیدن خلاص بالفتح رهائی و رستن تخلیص رهانیدن خلصاء زمینی در
بادیه خلصه بالتحریك نام بتی ذو الخلصه خانه آن بت خلبصه گریختن خموص فرو نشستن آماس جراحت مع ف أض ۲ اخمص
باریکی کف پای رجل خمصان بالضم نعت خمیص الحشی باریك شکم وهی خمیصه خمصانه و هی خماص وهن خمائص خمصه یقال البطن
للبطنه خیر من خمصه تتبعها مخمصه گرسنه شدن خمص بالفتح مخمصه ایضا باریك کردن گرسنگی کسی را مع ف أض ۲ خمیصه گلیم سیاه
چهار سو هر دو سر علم خنوص بالکسر والتشدید خوك بچه خنانیص ج خوص فرو رفتن چشم خانه بمغاک مع ک أف ۲ اخوص نعت
منه خوص برگ خرما و جز آن بافتن خوصه یکی خواص خوص فروش اخواص برگ بیرون آوردن نخل تخویص کرفتن چیزی بعد از چیزی
تخویص کك خبص اندك چیزی از عطا و اندك شدن یقال نلت منه خبیصا خابصا ای شیئا یسیرا فصل الدال دحص پای زدن
گوسپند مذبوح مع بفتحهما دخربص بالکسر تیریز جامه درص بالکسر بچه موش و گربه و جز آن و فی المثل ضل دریص نفقه ای جحره کنیه
گویند که نداند کار را اندرص ادراص ج ام ادراص کنیت کوش دعص بالکسر ریگ توده مد ور ادعاص دعصه ج ادعاس کشتن
گرما کسی را دعصاء زمین نرم تفسیده دعموص بالضم کفچلیز دعامص دعامیص ج دعیمیص الرمل نام مردی واهی یضرب به المثل
یقال هو دعیمیص هذا الامر ای عالم به دغص بالتحریك امتلاء آوردن شتر را چنانکه نشخوار نزند یکره داغصه ابنه زانو دلیص
دلاص تابان درع دلاص و ادرع دلاص واحد و جمع یکسان دلوص رخشان شدن زره و جز آن مع ف أض ۲ تدلیص متعدی منه دلامص
دلمص بالضم رخشان و کك دمالص و دملص علی القلب اندلاص از دست فرو لغزیدن چیزی و افتادن دلوص حرکت کننده دمص
بالکسر عرق یا چینه دیوار هر چه برتر از عرق بنیاد باشد و عرق بنیاد را رهص گویند ادمص باریك دنباله بر و دمص جوذا هنین
دیصا میل کردن از راه و بهر سو رفتن با عزه در زیر انگشت مع ف أک ۲ رجل دیاص مردی که بروی نتوان دست یافت دائص
دزد داصج مثل قائد و قاده انداص افتادن چیزی از دست و یقال اندص علینا فلان بشره وانه لمنداص بالشر فصل الراء
تربص چشم داشتن متربص نعت منه و بمعنی محتکر استعمال کنند ربصه بالضم اسم فی التربص رخص بالضم ارزانی و ارزان شدن
مع بضمهما رخیص نعت منه ارتخاص ارزان خریدن و ارزان شمردن چیزی را استرخاص کك رخصه آسانی و فراخی در کاری ترخیص
رخصت دادن ترخص آسانی گرفتن و یحکی یقال هو رخص نازك یقال هو رخص الجسد نازك اندام رخوص رخاصه مصدر آن منه مع
بضمهما رص استوار کردن و بر هم چسبانیدن دو چیز را مع ف أض ۲ بنیان مرصوص بنیاد استوار ترصیص استوار کردن و روی
بند نهادن زن و بقلعی و ارزیز در گرفتن چیزی را تراصص بر یکدیگر چسپیدن مردم در صف رصاص بالفتح ارزیز و العامه تقوله
بالکسر مرصص با ارزیز در گرفته ارتعاص اضطراب کردن و در پیچیدن مار زخم خورده رفص بالضم نوبت آب مقلوب
فرص ترافص نوبت کردن آب را باهم ارتفاص گران شدن نرخ رقص پای کوفتن مع ف أض ۲ رقاص نعت منه و درخشیدن سراب
و جوشیدن شراب ترقیص ارقاص رقصانیدن و بازی داشتن کودك را ارقاص ایضا بو بیرد و انیدن شتر را رقص بفتحتین بو بردوید
رمص درست کردن شکسته را مع ف أض ۲ و تسلیت دادن بمصیبت و نیکو کردن و صلح کردن میان قومی و سرگین انداختن
مرغ رمص بالتحریك خم چشم کرد کوشه چشم گرد آید و غمص گویند انچه که روان باشد از وی مع ک أف ۲ ارمص نعت منه رهص
بالکسر عرق بنیاد دیوار رواهص سنگهای بر هم نشسته استوار مرهص بالفتح پایگاه و مرتبه رهصه سودگی کف پای سنور از سنگ
و جز آن رهص مصدر منه مع ذ أف ۲ ارهاص متعدی منه رهص بالفتح سخت فشاردن و سخت گرفتن بتقاضا فصل الشین
ناقه شخص و شاة شخص یستوی فیه الواحد والجمع انکه از شیر باز ایستد و بالتحریك ایضا مثل نهر و نهر و قیل الشخص التی لم ینز
علیها قط و العائط التی انزی علیها فلم تحمل شخص کالبد مردم و جز آن شخوص اشخاص اشخص ج و تناور شدن مع بضمهما شخیص نعت
منه شخوص بلند بر آمدن و چشم باز ماندن و از شهری بشهری رفتن مع بفتحهما اشخاص بیرون و رسیدن وقت سفر و گذشتن تیر از

خمص
خلص
خلبص
خمص
خنص
خوص
خبص
دحص
دخربص
درص
دعص
دعمص
دغص
دلص
دمص
دیص
ربص
رخص
رصص
رعص
رفص
رقص
رمص
رهص
شخص
شخص

شخص — بالای پستانه سهم شاخص نعت منه و تثبیت کردن کسی را منعد بالبآء یقال اشخص به اعنابه و کلک اشخص به بالبین ایضا شَصّ بالفتح
شعص — والکسر دام ماهی و دزدی که هر چه ببیند بدزدد شُصُوص ج ایضا کم شیر شدن اشتر و گوسپند عع ف ا ک ٢ اشصاص کلک و دشوار
شدن معیشت شصوص بالفتح ناقه کم شیر شصائص ج وایضا سختیها و یقال شاة شصوص و شاء شصص یستوی فیه الواحد والجمع
گوسپندان شیرخشک شده و یقال هم فی شصاصآء ای فی شدة وهو علی شصاصآء ای علی عجلة شِقْص پارهٔ از زمین و از هر چیزی
شقص — شقیص شریک یقال هو شقیصی ای شریکی فی شقص من الارض ای قطعة منها مِشقص پیکان پهن دراز و پیکان دراز مِشْقَاص و شقاصی جمع
شوص — دراز شوص شستن و پاک کردن عع ف ا ض ٢ شوص پیکان و درد پهلو شوصه دردی که در پهلو نشیند مردم را و ورم پهلو اشوص چشم بیماری که بر هم زننده
شیص — شِیص شیصآء خرما که دانه وی سخت نشود **فصل الصاد** صَیص بالکسر خرمای بد ایضا صیصآء مثل شیصآء و دانه حنظل بی مغز
صیص — صیصه ... دانه یا فند صیاصی ج صیصة الدیک شاخ که بر پای خروس باشد صیاصی شاخهای گاو و حصارها قوله تعالی وانزل الذین
ظاهروهم من اهل الکتاب من صیاصیهم **فصل العین** عرصه گشادگی میان سرای عراص عرصات ج لحم مُعَرَّص گوشت که بر آفتاب
عرص — نهند بجهة خشک شدن بالضاد کلک عراص ابر با برق و رعد و نیزه لرزان و شمشیر عرص همراه با رعد و برق بودن هوا عع ف ا ک ٢ عَرَص
عرفص — بالتحریک شادمانی نمودن و بوی نم گرفتن جامه عع ف ا ک ٢ عِرْفاص تازیانه که بدان ادب کنند عصعص بضمتین استخوان
عصعص — دمغزه عفاص پوست پاره که سر خنور بدان بندند عفص مصدر منه عع ف ا ک ٢ وایضا الذی یتخذ منه الحبر مولد لیس من کلام اهل البادیة
عفص — عقیص بکسر الوسط شدن مزه عفوصه تندی مزه اعفاص سربند ساختن خنور را عنفص بکسرتین زن پلید زبان بیشرم عقص موی
عقص — بافتن و تاب دادن ان عقیصه عقصه بالکسر موی بافته و تاب داده عِقَص عقاص ج مثل رهمه و رهم و رهام و یقال العقاص هی التی
تتخذ المرأة من شعرها مثل الرمانة وکل خصلة منه عقیصة والجمع عقاص و عقائص تیس اعقص بز که شاخ او کج گوش در آمده باشد عقص
علص — بکسر الوسط دیک بسته و سخت و مرد بخیل بدخو عقص بدخو شدن عع ک ا ف ٢ معقص تیر کژ عِلَّوص بالکسر والتشدید درد شکم
عنص — مثل العلوز عناص بالفتح وحذف الیآء بجاه اندک جای جای بر آمده و موی پراکنده و مال اندک مانده یقال ما بقی من ماله الا عناص
الاعناص و بقیت فی راسه عناص عنصوة بالضم واحد العناصی وهی تعلوه بالضم و بعضهم یقول عُنْصُوة و تُنْدوة بالفتح وان کان الحرف
عوص — الثانی منهما نونا لانها تغرقوة و ترقوه و قرنوه اعتیاص دشوار شدن و در پیچان شدن کار بر کسی متعد بعلی و با دنا گرفتن میش
و ناقه و جزآن اعواص در پیچان کردن کار بر خصم متعد بالبآء عویص سخن و شعر دشوار معنی عوص بفتحتین دشوار شدن چیزی عع
ک ا ف ٢ کلمة عوصآء سخن غریب دشوار عوصآء سختی و سخت و دشوار یقال فلان یرکب العوصآء ای یرکب اصعب الامور عِیص
عیص — بالکسر درختان انبوه درهم و اصل اعیاص ج وایضا پسران امیة بن عبد شمس چهار تن العاص و ابو العاص و العیص و ابو العیص **فصل
الغین** غصّه بالضم اندوه کلو گیر غُصَص ج غصص بالتحریک بکلو در ماندن طعام و جز آن عع ک ا ف ٢ غاص غصّان نعت منه
غصص — اغصاص متعد منه منزل غاص انبوه مغافصة ناگاه گرفتن غمص حرد شمردن و بر هیچ نا داشتن چیزی را غماص کلک و شکر نا کردن
غمص — نعمت را و عیب کردن بر کسی سخن را صلته بعلی عع ف ا ک ٢ یقال غمصت علیه قولا قاله ای عبته علیه مغموص علیه کسی که مطعون باشد
غمص — درد بن غمص بالتحریک روان شدن خم چشم عع ک ا ف ٢ غمیصآء احدی الشعریین و یقال لها الغموص ایضا وهی التی فی الذراع تزعم العرب
انّ الشعریین اختا سهیل فالعبور تراه اذا طلع کانها تستعبر والغمیصآء لا تراه فقد بکت حتی غمصت غُمَیصآء ایضا نام جایی غوص
غوص — در آب فرو شدن و ناگاه بر چیزی فرود آمدن عع ف ا ض ٢ غائص نعت منه غواص بدریا فرو شونده بطلب مروارید غیاصه غواصی
کردن عع ف ا ض ٢ **فصل الفآء** فحص باز کاویدن از چیزی عع ک تعمها صلته بعن تفحص افتحاص کلک و مُا افحص القطا التراب ای نلبه
فحص — افحوص مفحص خانه سنگ خواره و فی الحدیث فحصوا عن رؤسهم کانهم حلقوا وسطها و ترکوها مثل افاحیص القطا فرصه بروای
فرص — کار یقال وجد فرصته ای نهزته و نوبت آب یقال جائت فرصتک من الورد و بالفتح علی انکو ... ارد و رپشت قفا در من نوبت داشتن
ابراد یقال انتهز الفرصة ای اغتنمها افراص دست دادن فرصت افتراص غنیمت شمردن فرص شریان آب فرص بریدن مفرص مقراض
کازه و شکافتن یقال فرصت النعل ای شقت اذنیها للشراک عع ف ا ک ٢ فرافصة الاسد و به سمی الرجل فرافصة فریصه بالکسر
پیم و پیشه پاره که حائض خود را بدان پاک کند فریصه گوشت شانه ستور و راه دو حج که بر گلو باشد فرایص ورافع ج تقول فرصته
ای اصبت فریصه یعنی او داجه و فی الحدیث ان النبی صلی الله علیه وآله وسلم قال انی لاکره ان ارمی الرجل تاره فریص رقبته قائما علی مریته
فصص — یعنی بها قال کانه اراد عصب الرقبة و عروقها لانها هی التی تثور فی الغضب فَصّ بالفتح نگینه و پیوند استخوان و پیوند کار و بالکسر
عند العامة فصوص ج فصفصه بکسرتین سپست ز فصافص ج فصیص روان شدن جراحت و جدا کردن چیزی از چیزی و بیرون

کشیدن قع ن آ ع م افتضاص مثله انقضاض جدا شدن استقصاص بیرون کردن چیزی را یقال افصصت الیه من حقه شیئا ای
اخرجت وما استقصص منه شیئا ای ما استخرج مفا وصه بیان کردن سخن افاصه سخن گفتن بزمی و رهانیدن سخن وجزان و با نفی
استعمال کنند بیشتر چون ما افاص بکلمه ای ما تکلم وما ابان ویقال قبضت علی ذنب الضب فافاص من یدی حتی خلص ذنبه **فیص**
رهانیدن سخن و دور شدن یقال ما فصت ای ما برحت ویقال ما عنه محیص ولا مفیص ای محید وما فصت وما فیص ای ما برحت وما حد
وقولهم فاص فی الارض ای فطر و ذهب **فصل القاف** **قبص** بسر انگشتان گرفتن قع ب آ ک م ومنه قرء الحسن فقبصت قبصه من اثر الرسول
قبص بالتحریک درد شکم و درد کرفتن از خوردن خرما و شادمانی نمودن قع ک آ ف م قبص بکسر الوسط نعت منه و بزرک و دراز شدن
نادر هامه قبصا ای ضخم مرتفعه قبص بالکسر عدد بسیار از مردم مقبص رسن که پیش اسبان رها کشیده دارند تا راست ایستند با ول
مساق قبیصه انچه بسر انگشتان گرفته شود و نام مردی **قرص** شکنجیدن بانگشتان وگزیدن کیك وزواله بر کندن ونان از خمیر قع ف آ
ض م قارصه سخن زبان کار وازارنده وفی الحدیث ان امراة سالته عن دم الحیض فقال اقرصیه بالماء ای اغسلیه باطراف اصابعك وبرکی
قرصیه بالتشدید ای قطعیه قرص وقرصه بالضم کلیچه قرصه واقراص وقرصه ج تقریص زواله بر کندن قرص الشمس عینها قارص شیر زبان کز
وفی المثل عند القارص تحزا ای جار والی ان حمض وابخا کویند که کار از حد ره کذرد قراص بابونه قراصیه کی قرفصه دست و پای کسی را
باهم بستن قرفصاء بالضم نوعی از نشستن ممدود و مقصور یقال قعد القرفصاء ای قعد قعودا مخصوصا علی هیئة معینة کما فسرها
قرمص خانه زمین کند قرامیص ج باز مقرمص باز در کن نشانده وقد تقرمص ای اتخذه للاصطیاد **قص** قصص پی
کسی رفتن ومنه قوله تعالی فارتدا علی آثارهما قصصا قال الله تعالی وقالت لاخته قصیه قص تقصص سر سینه کوسبند وجزان وخبر وکذاردن ان
قع ف آ ض م قصه بالکسر حال وخبر وکار و سخن قصص ج یقال قص علیه قال الله تعالی وقص علیه القصص و بردن رسانیدن کسی را و بریدن
و سبیدن و بریدن موی و پشم و بر لمانو مقصوص الجناح والمقص المراض وهما مقصان والقصص بمعنی القصة وضع موضع المصدر حتی
صار اغلب علیه و بکسر القاف جمع القصة التی تکتب وشکی اقتصاص روایت کردن سخن و در پی رفتن و در پی قصاص شدن تقصص در
پی رفتن قصاص کشنده را باز کشتن و جراحت کردن عوض جراحت را اقصاص قصاص کردن و بمردن نزدیك آوردن و بمردن نزدیك الله
یقال قصه من جنبه اقصه الموت قال الفراء قصه الموت واقصه بمعنی ای دنا منه وقصیصه رویانیدن زمین وانکیاهی که باسمار وغ روید
قصیص ج و پیدا شدن آبستنی کوسپند قصه بالفتح کچ وفی الحدیث لا تغتسلن حتی ترین القصة البیضاء ای حتی تخرج الخرقة التی تحتشی بها کانها
قصة لا یخالطها صفرة ولا تریة قصه بالضم موی پیشانی قصاص ثلث لغات مثله والضم اعلی قصیصه ناقه که بروی طعام و متاع خانه بار کنند
تقصیص کچ اندود کردن رجل قصقصه بالضم مرد پیتك درشت اندام جبل قصاقص شتر بزرك اسد قصقاص بالفتح شیر که دندان بر هم
زند چنانکه آواز آید از وی چیز قصقاص ادبناه اقعاص کسی را علی الفور کشتن برجای خود یقال ضربه فاقعصه ای قتله علی مکانه
تعص مردن برجای بی نقل و حرکت یقال مات قعصا اذا اصابته ضربة او رمیة فمات مکانه وفی الحدیث من قتل قعصا فقد استوجب المآب
قعاص القصم بیماری کوسپند که در حال کشد وفی الحدیث موتان یکون فی الناس کقعاص الغنم **قفص** م قفص مصدر منه یقال
قفص الطایر و دست و پای بستن آهو را **قلوص** بر آمدن سایه و بر جستن آب و جامه بعد از شستن و بر آمدن آب در چاه قع ف آ ک م
ماء قالص قلاص قلیص نعت منه قلصه بفتحتین آب در چاه کرد آمده قلصات ج تقلیص تقلص کرد آمدن باهم شفة قالصه بر هم جسته
ظل قالص کوشده اقلاص بر آمدن کوهان شتر بچه و فربه شدن ناقه بتابستان ناقه مقلاص نعت منه فرس مقلص اسب بلند دراز دست و
پای قلوص بالفتح شتر جوانه وهی اول ما یرکب من اناث الابل الی ان تثنی فاذا اثنت فهی ناقه والقعود اول ما یرکب من ذکورها الی ان یثنی
فاذا اثنی فهو جمل وربما سموا الناقة الطویلة القوائم قلوصا ویقال القلوص من النوق بمنزلة الجاریة من النساء قلص قلائص ج قلاص
جمع الجمع و شتر نجیب ماده **قمص** قماص بر جستن اسب وجزان قع ف آ ض م و ک م و در کشیده شدن بی اسب و بر جهانیدن دریا کشتی را
بموج متعد بالباء قماص بالکسر جهندگی وفی المثل ما بالعیر من قماص وهو الحمار یضرب لمن ذل بعد العز قمیص پیراهن قمصان بالضم اقمصه
ج پیراهن پوشانیدن تقمص پوشیدن **قنص** شکار کردن قع ف آ ک م اقتناص مثله قانص قناص قنیص صیاد قنیص ایضا شکار
قنص بالتحریك مثله بنو قنص کروهی از عرب تقنص صید جستن قانصه روده و ابدرون مرغ قوانص ج **قیص** افتادن دندان از بن
و بیخ و بالضاد ایضا انقیاص فرو دریدن چاه قال الاموی انقاصت البئر ای انهارت وقال الاصمعی المنقاص المنقعر من اصله بالصاد
غیر معجمه و بالضاد المعجمه المنشق طولا وقال ابو عمرو هما بمعنی واحد مقیص بن صبابه بکسر المیم رجل من قریش قتله النبی علیه السلام یوم الفتح
فصل الکاف **کریص** بنیر **کصیص** لرزه و پیچیدن بر خود کصیصه رسن دام آهو **فصل اللام** **لحاص** مضطر

وبیجان کردن کسی را بکاری صلته بالی ومنه یقال التحصه والتحجة الی ذلک الامر ای الجاه واضطره لحاص تلی فعال مبنی علی الکسر یحتمی ویحمی
واندرا و محتن مجیزی یقال التحصه ای نشب فیه وبسته شدن سوراخ یقال التحصت الابرة ای انسد سمها الحیص نلک لخص کوشت
کرفتن بام چشم عم ک آ ت الخص نعت منه ضرع لخص بکسر الخاء پستان بسیار کوشت که شیر از وی بدشواری بیرون اید لخیص پیدا کردن
لص بالفتح والضم دزد لصوص ج لصوصیه بالیاء وبدون یاد زدی تلصص دزد شدن ارض ملصه زمین دزد ناک الص مرد دندانها
وکتف سار بها بهم نزدیک ومقال فیه لصص تلصیص استوار کردن مثل الترصیص ملاوصه نکریستن در دزدی که چکونه بکند لوص
الاصر کردانیدن برچیزی که نی خواهد وفی الحدیث هی الکلمة التی الاص علیها النبی صلی الله علیه والہ وسلم عمه ابا طالب فصل المیم محص
دوبیدن اهو و پای زدن مذبوح و خالص کردن نهبک اندی بفتحهما تمحیص ازمودن محوص محیص شتر استوار خلقت مصص مکیدن
عم ک آ ف ت امتصاص کذلک تمصص یکبار مکیدن امصاص مکانیدن ویقال یا مصان ویا مصانه درد شنام وجل مصان انکه کوسپند
مکد از ناکسی مصمصه مثل المضمضه الا ان هذا بطرف اللسان وذاک بالفم کله وبینهما کما بین قبصه وقبضه تفاوت ومصمصة الاناء شستن
ماصه بیماری کودک مصوص بالفتح والضم طعام که با مرغ جوژه وکبوتر بچه سازند مصاص بالضم خالص هرچیزی وبنابی یقال فلان مصاص
قومه وهم مصاص الاقوام یستوی فیه الواحد والجمع فرس وردد مصاصی اذا کان خالص فی ذاک مصیصه شهری بشام معص بر
پی پا پی عم ف آ ک ت وفی الحدیث شکا عمرو بن معد یکرب الی عمر رضه المعص فقال کذب علیک العسل ای علیک بسرعة المشی وهو من عسلان
الذنب قال ابن درید ابل امعاص بالغین المعجمة اذا کانت خیار الاواحد لها من لفظها وقال ابن السکیت المغصه واحد المغص وهی خیار
الابل مغص بالتسکین کسستن رود ه ویالتحریک عند العامة یقال مغص الرجل مجهولا فهو ممغوص ملص بالتحریک لغزیدن چیزی
از دست عم ک آ ف ت وشاء ملص رسن دلو که لغزان باشد املاص ادغام النون فی المیم رستن املاص بچه انکندن زن تملص رستن
سبر املیص بالکسر یعنی بشتاب موص شستن مواصه بالضم ای غساله فصل النون نحوص ماده خر غیر ابستن نخص بالضم
کوه وفی الحدیث بالیتنی غودرت مع اصحاب نحص الجبل وهم قتلی احد نخوص لاغر شدن از پیری عم ف آ ض ت محجون ناخض نعت
منه انتخاص نا ماندن کوشت نشوص در واشدن چیزی از جائی و برکنده شدن از شهری و مسکن و ناسازواری کردن زن با
شوی نا شص یعنی ناشز عم ف آ ض ت ک ت انتشاص برکندن ازجای نشاص بالفتح ابر برامده نص بلند راندن ورفتن شتر و برداشتن
ومنه منصة العروس و بلند باریکی کردن در پرسیدن تا غایت از ابدائی و برداشتن حدیث و خبر بکسی صلته بالی یقال نصصت الحدیث
الی فلان ای رفعته الیه عم ف آ ض ت و نهایت هرچیزی و فی حدیث علی ع اذا بلغ النساء نص الحقاق یعنی منتهی بلوغ العقل نصنصه
زانو در زمین استوار کردن شتر تا برخیزد با بار کران و جنبانیدن چیزی و فی حدیث ابی بکر حین دخل علیه عمر وهو ینصنص لسانه
ویقول هذا اوردنی الموارد قال ابو عبید هو بالصاد لاغیر و بالضاد المعجمة کذلک ولکن لیست فی الحدیث ناعص بغیر المعجمه نام
مردی نغص بالتحریک مراد بتمام نارسیدن و سیراب ناشدن شتر عم ک آ ف ت تنغیص تیره کردانیدن عیش وانتغص لازم منه
انقاص دفعه دفعه انداختن کوسپند بول را بعلتی نقاص بالضم نام ان علت و بسیار خندیدن یقال انقص الضحاک ای اکثر منه نقصه
ملک لخت خون نقص کم کردن نقصان کمی وکم شدن عم ف آ ض ت انتقاص کذلک لازم متعد استنقاص کم خواستن مشتری در بها منقصه
کمی نقیصه عیب یقال فلان ینتقص فلانا ای یقع فیه و یثلبه نکوص سپس باز کشتن عم ف آ ض ت ک ت نمص موی برچیدن
نامصه زن موی فرق و پیشانی چیننده تنمص خود را بموی چیدن دادن تنمیص یعنی نمص فی المبالغه منه منماص الذی که موی بدان چینند
نمص بالکسر نوعی از نبات نمیص نباتی که بعد از خوردن باز روید نوص مناص باز پس شدن وگریختن جوشیدن از کشیدن نوله
ولات حین مناص ای لیس وقت تاخر وفرار مناص ایضا گریز جای نوص ایضا کور خر استناصه سپس ماندن ویقال ما به نوص ای قوة حرکت
فصل الواو وبیص درخشیدن ابیاص درخشیدن زمین و پیدا شدن نبات در درخشیدن اتش وبص چشم کشادن سک بچه
اندر لوابصه سمع یعنی وی استوار دارنده است هرچه را شنود وابصه نام مردی وحصه سرما بالحاء غیر المعجمه وصوص وصواص سوراخ
برده بمقدار چشم که بنکرد از وی وصواص روی بند زن وصاوص ج وسنکها در میان زمین توصیص روی بند بستن زن چنانکه جز
چشم وی نتوان دید وقص کردن شکستن عم ف آ ک ت موقوص نعت مفعول یقال وقصت به راحلته وهو کقولک هذا الخطام ذ
خذ بالخطام وتقص الفرس الاکام ای تدقها وقص بالتحریک کوتاهی کردن وکوتاه شدن عم ک آ ف ت اوقص نعت منه وجوب یزد کاه
شکسته وقال الزهری بر نصاب کمتر از آن که زکوة واجب شود اوقاص ج شنق بالنون مثله وبعضهم یستعمل الوقص فی البقر والشنق فی
الابل وهما جمیعا ما بین الفریضتین ایقاص کوتاه کردانیدن کردن را توقیص هیزم دیزه بر اتش انداختن توقص جهیدن رفتن اسب بقائمه

لخص
لحص
لوص
محص
مصص
معص
مغص
ملص
موص
نحص
نخص
نشص
نصص
نعص
نغص
نقص
نکص
نمص
نوص
وبص
وحص
وصص
وقص

تمت

مرتذلان بتوقص به فرسه اذا نزوا به فقارب الخطو وانقصه منزلی است در راه مکه **وهص** شکستن چیزی سست وبسخت سپردن رجل
موهوص الخلق کوتی استخوانها ش در یکدیکر آمده است موقص الخلق مثله وفی الحدیث ان آدم حین اهبط من الجنة وهصه الله
کانه رمی به وغمزه الی الارض **فصل الهاء** **هبص** شادمانی نمودن ع ٭ آ ف ۲ هبص بکسر الوسط نعت منه **هصص** درنشاندن
چیزی هصیص مصغرا بطنی از قریش **فصل الیاء** **یعص** الجرو ای فتح عینه چشم باز کرد سلف بچه وهی لغة فی جصص لان بعض العرب
یجعل الجیم یاء فیقول للشجرة شیرة وللجیجات جیات **باب الضاد** **فصل الالف** **ابض** بالضم روزکار ابابض ج ابض بالفتح
بستن سردست شتر برباز وع ف آ ک ۲ اباض بالکسر رسن که بدان سردست شتر بابازو بندند ماابض شکم وزانو مآبض ج تابض
بسته شدن وبستن شتر لازم متعد ودرکشیده شدن عرق النسا ابضیه که هی نخواج اباض بالضم نام جائی **ارض** زمین هی
اسم جنس مونث لا واحد لها وکان حق وحدان الارضات ارضه ولکنهم لم یقولوا والجمع ارضات لانهم یجمعون المونث التی لیست
فیها ها التانیث بالالف والتاء کقولهم عرسات ثم قالوا ارضون فجمعوا بالواو والنون والمونث لا یجمع کذلک الا ان یکون منقوصا
کثبه وظبه وجعلوا الواو والنون عوضا من حذفهم الالف والتاء وترکوا فتحة الراء علی حالها وربما سکنت وقد یجمع علی اروض فی
زعم ابو الخطاب انهم یقولون ارض واراض کما قالوا اهل واهال والاراضی ایضا علی غیر قیاس کانهم جمعوا ارآضا وکل ما سفل فهو ارض
والارض النفضه والرعدة قال ابن عباس ازلزلت الارض ام بی ارض ای رعدة وزکام وفرود قوائم ستور ویقال لا ارض لک
کما یقال لا ام لک ایراض بازکام کردانیدن ما روض مزکوم وایضا الذی به خبل من الجن واهل الارض وهو الذی یحرک راسه وجسده
علی غیر عمد ارض اریضه زمین پاکیزه وقد ارضت بالضم ای زکت فسیل مستارض وودیه مستارضه بکسر الراء نهال که دنبه بزمین زدها
کرده باشد وانچه از بیخ درخت روید از راکب کوینه اراض بالکسر بساط سطبر از پشم وصوف رجل اریض مرد متواضع باخیر شیء عریض
اریض اتباع وبعضهم یفرده ویقول جدی اریض ای سمین ارضه کرمک چوب خوار ارض ایضا در افتادن کرمک بچوب یقال ارضت
الخشبه مجهولا فهی خشبة ماروضة ارض بالتحریک تباه شدن وریم کرفتن جراحت یقال ارضت القرحة تارض ارضا مثل تعب یتعب تعبا
تارض بدو رسیدن بکاه وپیش آمدن کسی را وتکیه کردن بزمین **اضاض** بالکسر پناه اض مضطر کردن ع ف آ ض ۲ ک صلته
بالی ابتضاض مضطر شدن مؤتض مضطر **امیض** کوشت نیم پخته ومتغیر شدن آن ع ف آ ک ۲ ایتاض نیم جوش کردن کوشت
اناض بالکسر خرمای نیم رسیده اناضه رسیدن وپختن خرما **ایض** باز کشتن بوطن واهل خود ع ف آ ک ۲ وصلته بالی ایضا نیز
فصل الباء **برض** برض بالفتح براض بالضم اندک براض بالکسر وبروض وابراض ج برض کم بیرون آمدن آب از چشمه ع ف
آض ۲ برض ایضا اندک دادن ع ف آض ۲ ک ۲ بارض اول کیاه که روید از زمین ابراض رویانیدن زمین نبات بسیار ویکبار تبرض
رسیدن باندک معیشت واندک اندک کرفتن براض بتشدید نام مردی بازکانی **بضض** ابریشم رود جامه ساز کردن تا بنوازد ع ف
آ ک ۲ ومرد تنک پوست واکنده کوشت حفه مؤنث منه بضوض بضاضه مصدر منه ع ف آ ک ۲ وبالعکس واندک اندک رفتن آب
تبضض آب اندک وکذا بضوض چاه کم آب وفی المثل ما یبض حجره ای ما تندی صفاته یضرب للبخیل **بعض** جزوی تبعیض جزو جزو کردن
تبعض لازم فیه بعوضه پشه بعوض جنس وی **بغض** بالضم دشمنی مذحب بغاضه بالفتح دشمن روی شدن ع بغضهما ابغاض دشمن
داشتن تبغیض دشمن کردانیدن کسی را بکسی یقال بغضه الیه تبغضا بغضه بالکسر سخت دشمناکی ویقال ما ابغضه لی وهو شاذ لا یقاس
علیه تباغض ضد التحاب دشمنی کردن با یکدیکر بغیض ید رفیله از قیس **بیاض** سپیدی بیاضه نام تبییض سپید کردن ابیضاض ابیضاضا
سپید شدن ویقال باض الحر اشتد وباضت البهمی ای سقط نصالها وجمع الابیض بیض واصله بیض فابدلوا من الضمة کسرة لتسلم
الیاء ویقال هو اشد بیاضا من کذا ولا یقال ابیض منه واهل الکوفة یقولونه ویحتجون بقول الراجز شعر جاریة فی درعها الفضفاض
ابیض من اخت بنی اباض قال المبرد لیس البیت الشاذ بحجة علی الاصل المجمع علیه واما قول الآخر شعر اذا الرجال شتوا واشتد اکلهم
فانت ابیضهم سربال طباخ فیحتمل ان لا یکون بمعنی افعل الذی تصحبه من للمفاضلة وانما هو بمنزلة قولک هو احسنهم وجها واکرمهم ابا ترید
حسنهم وجها وکریمهم ابا وکانه قال فانت مبیضهم سربالا فلما اضافه انتصب ما بعده علی التمییز مبایضه بسپیدی بیرون کردن با هم یقال باینه
فباضه بیضه ای فاقه فی البیاض ولا تقل بیوضه ابیض مرد سپید وشمشیر بیض ج البیضان من الناس خلاف السودان ابیضان شیر وآب
واب دو دول پستان شتر بیضه خود وتخم مرغ بیض ج وایضا آماس دست اسب والما سپیدان وخایه نهادن مرغ دجاجة بائض نعت وسخت
شدن کرما ع ف آ ک ۲ ابتیاض خود پوشیدن بیضه ایضا خصیه ومیان سرای ومیانه جای قوم وشهر ومنه بیضة البلد هذا مدح اذا انفرد
فی الامور وذم اذا وصف بالذل وقلة الناصر وبیضة البلد ایضا تخم شترمرغ وفی المثل هو اذل من بیضة البلد ای بیضة النعام التی یترکها

وهص
هبص
هصص
ابض
ارض
اضض
امض
ایض
برض
بضض
بعض
بغض
بیض

دجاجه بیوض ماکیان بسیار خایه بیض بضمتین ج و بیض کلک بسکون الیاء ابن بیض نام مردی قال الاصمعی هو رجل کان فی الزمن الاول
عقر ناقته علی ثنیة فسد بها الطریق ومنع الناس من سلوکها مبیضه بکسر الیاء سپید جامکان وایشان اصحاب مقنع اند بیضه بکسر الیاء
نام شهری **فصل الجیم** **جرض** بالتحریک خدو ناشتا و فرو خوردن هر دو ع ف اک م یقال جرض بریقه وجرض بالکسر ایضاً
لغة فیه ومردن رسید نه جریض غصه وفی المثل حال الجریض دون القریض اجراض بگلو در جهانیدن خدو آب کسی را صله بالباء یقال
اجرضه بریقه جرناض جرواض بالکسر ضخم بزرگ شکم قال الاصمعی قلت لاعرابی ما الجرنباض قال الذی بطنه کالجباض جرنبض کلک
اجهاض بچه افکندن ناقه مجهض نعت منه مجهاض کلک بالمبالغة جهیض مجهض بچه افتاده جهض چیره شدن برکسی برای تحلیص بکری
ورهانیدن صید را از چنگال باز وصیاد ع بفتحتهما اجهاض رهانیدن وشتابانیدن جاهض تیز وسبک جهوضه جهاضه تیزی
جیض برگشتن از چیزی متعد بعن ع ف اک م جیض نوعی از رفتار مثال هجف **فصل الحاء** **حبض** بالتحریک جنبیدن و
آواز زه کمان وافتادن تیر پیش انداز نده وکم شدن آب چاه وباطل شدن حق کسی ویقال ما به حبض ولا نبض ای حراک احباض باطل
کردن حق کسی را وناپاک کاویدن چاه که در وی هیچ آب نماند وناکذرانیدن تیر از نشانه محبض بالکسر کمان نداف محابض ج وچوبها که عسل
بوی بیرون کنند **حرض** بیمار پای بدوان وبیماری قال ابو عبید آنکه از عشق واندوه گداخته باشد بمعنی محرض واحد وجمع سواء
ع ک آف تم احراض گدازانیدن عشق کسی را وبد فرزند ناخلف شدن یقال احرض الرجل اذا ولد ولد سوء تحریض برانگانیدن
ودلیر کردن کسی را برچیزی صله بعلی حرض بضمتین وبسکون الوسط اشنان محرضه بالکسر اشنان دان حراض اشنان سوزنده بجهة شخا
وگچ واهل بن حرضه آنکه در قمار داد وبهاید احراض حرضان ضعیفان که حرب نتوانند کرد احریض بالکسر گل عصفر **حضض** برانگیختن
برجنگ تحضیض برانگانیدن حضیضی اسم فیه تحاض برانگیخته شدن گروهی محاضه یکدیگر را برانگیختن برچیزی حضیض پستی زمین
در دامن کوه حضض بالضم سنگ که در دامن کوه افتاده باشد وهو منسوب کالذهبی والسهلی حضض بضمتین وفتح ثانی داروی تلخ که انرا
عوام مدل کویند **حفض** بالتحریک قماش خانه و شتری که قماش خانه بروی بار کنند احفاض ج حفض خم دادن چوب را وانداختن از
دست تحفیض برافکندن تخم را وانداختن از دست **حمض** ضد تنثی وترش مزه شدن ع بفتحتهما حمض کلک وفلان حامض الرئتین ای مر
النفس حمض گیاهی تلخ وشورمزه باشد از نبات خله بالخاء المعجمه ضده تقول العرب الخلة خبز الابل والحمض فاکهتها حموض ج ومنه قولهم
للرجل اذا جاء متهدداً انت مختل فتحمض ای تحول ما بدو امدن بچیزی وفی حدیث الزهری الاذن مجاجة وللنفس حمضة حموض شور گیاه
خوردن شتر ع ف اص م عند الاصمعی احماض حمض ناک شدن زمین وشور وترش شدن وخورانیدن ستور را ومزاح کردن تحمیض
اندک کردن چیزی ابل حامضه وحوامض شتران شور گیاه خورنده وابل حمضیه شتران باشنده محمض بالفتح موضعی که در وی
شور خورد ستور بنو حمضه بطنی از بنی کنانه حماض گیاهی است که گل سرخ دارد **حوض** م احواض حیاض ج وحوض ساختن ع ف اص م
استحواض گرد آمدن آب محوض بالتشدید مغاکی گرد اگرد درخت ومنه قولهم انا احوض حول ذلک الامر ای ادور حوله حوضی نام جایی
حیض محیض بی نمازی زن بی نمازی شدن ع ف اک م حائض نعت منه حائضه ایضاً حیض حوائض ج حیضه یکبار حیضه بالکسر اسم فیه
حیض ج حیضه ایضاً لثه حیض محیضه کلک محائض ج استحاضه خون که از ایام عادت فزون باکم آید وامدن آن یقال منه استحیضت المرأة
مجهولا فهی مستحاضه تحیض باز ماندن از نماز در ایام حیض وفی الحدیث تحیضی فی علم الله ستاً او سبعاً ویقال حاضت السمرة حیضاً وهی
شجرة تسیل منها شئ کالدم **فصل الخاء** **خضخضة** جنبانیدن آب تخضخض لازم منه خضاض اذنم منه خضاض بالفتح اندک بیرایه یقال
ما علیها خضاض ای شئ من الحلی رجل خضاض خضاضه مرد کول خضاض بالفتح والکسر مداد ونفس خضض مهره وشبه سپید مکان خضاخض
جای بسیار آب ودرخت خضخاض نوعی از قطران که به شتر دهند **خفض** تن آسانی عیش خافض نعت منه وهم فی خفض من العیش
ورفتن نرم ومنه یقال بینی وبینک لیلة خافضة ای هینة السیر وختنه کردن دختر اخفاض خویشتن را ختنه کردن زن خافضه ای ختانه
وفروداشتن آواز وآسان کردن کار صله بعلی وجر کردن اعراب را در کلمه ع ف اک م انخفاض انحطاط **خوض** باب رسیدن در آمدن
وبکاری در شدن وجنبانیدن شمشیر در جایکه زده باشد یقال خاضه بالسیف ای حرک سیفه فی المضروب وشراب آمیختن ع
ف اص م وخوض فی دمه شدد للمبالغة مخاضه جای در شدن وآب کرانه وی پیاده وسوار تواند گذشت مخاض مخاوض ج اخاضه باب
در آوردن ستور را مخوض کفچه چیزی که شراب بدان زنند تا آمیزد تخاوض سخن پیوستن گروهی باهم **فصل الدال** **دحض** بالتحریک
لغزیدن پای ودر گذشتن آفتاب یقال دحضت الشمس عن کبد السماء ع بفتحتهما دحوض باطل شدن حجت ادحاض متعد منه ولغزانیدن
مکان دحض بالتحریک وسکون الثانی جای لغزان **دحرض** بالضم نام جایی دحرضان ربیع ودحرض ووسیع ماءان ثنیا بلفظ احدهما

جرض
جهض
جیض
حبض
حرض
حضض
حفض
حمض
حوض
حیض
خضض
خفض
خوض
دحض
دحرض

ربض
کالقبۃ فصل الزاء رَبَض بالتحریک رسن پالان وروده ودیوار کرد شهر وخوابگاه گوسپند وربض الرجل امرأته وکل ما یأوی الیه
من بیت ونحوه وقوت که بسنده ورسنده باشد وفی المثل منک ربضک وان کان سمارا ای منک اهلک وخدمک ومن تأوی الیه وان
کانوا مقصّرین وهذا کقولهم انفک منک وان کان اجدع رُبض بالضم میانه چیزی رُبُض بفتحتین کرانهای چیزه رُبوض برزانو در آمدن
گوسپند وکاو واسپ وسک مثل بروک الابل وجثوم الطیر وبآن مانندن چهار از کشتی عع ف آع ۲ اربأض خوابانیدن ستور رب تربیض
شدن کرمای آفتاب مرابض الغنم کمعاطن الابل واحدها مربض مثال مجلس ربیض گوسپندان با اغل کرد آورده با شبانان ونحره
ربوض بالفتح درخت بزرگ درشت وسلسلة ربوض ای ضخمة ویقال فلان ما تقوم رابضته یعنی انداخته وی بالحشم کرده وی نخیزد
یعنی در حال بمیرد واین لفظ در چشم کرد کی بیشتر مستعمل است رُوَیبضه مرد زبون وحقیر والرابضة بقیة حملة الحجة لا تخلو منه الارض
رحض
رض
وهو فی الحدیث رخص شستن دست وجامه وجز آن عع بفتحها ثوب رحیض مرحوض نعت منه مرحاض بالکسر جامه کوب وجای دست
در وی شستن رحضاء بالضم والمد عرق که در تب آید مرحوض حوی کرده رضّ کوفتن وریزه کردن عع ف آض ۲ وحزاکه بکوبند
وتر نهند رضیض مرضوض حبوب کوفته رضراض سنکریزه که زیر پای کوفته شود وزمین کوفته شده بسنگها رضاض بالضم ریزهای
چیزی وکل شی کسرته فقد رضرضته والحجارة ترضرض علی وجه الارض ای تتکسر امرأة رضراضة زن بسیار کوشت رجل رضراض وبعیر
ارونة
رفض
رضراض کذلک ابل رضاض شتران بچرا کذاشته ارضاض بریده شدن شیر واهسته وکران شدن مرضة شیر بریده وزرد اب جدا شده
رفض بالتحریک والتسکین ماندن چیزی را وبچرا کذاشتن ستور عع ن آض ۲ ۲ رفیض مرفوض ای متروک روافض کروهی که
رهبر خود را ماندند وباز کشتند از وی وجماعتی از شیعیان قال الاصمعی سموا بذلک لترکهم زید بن علی بن الحسین رض رفوض بچرا
شدن ستور یا راعی ابل رافضه ورَفَض بالفتح والتحریک نعت منه ارفاض ج نعام رفض بالتحریک ای فرق ویقال فی القربة رفض من
ماء ای قلیل رفاض الحطب بالضم ریزه رفوض الناس فرقهم رفوض الارض ما ترک بعد ان کان حمی رفوض من کلاء ای متفرق بعید
بعضه من بعض رجل قبضة رفضة بالضم فیهما انکه چیزی را میکیرد وما می ند ویقال راع قبضة رفضة انکه کرد میآرد ستور را وباز
پریشان میکذارد ترفیض باقی کذاشتن آب در مشک ارفضاض پرشاشیده شدن سرشک وهر چه پاشیده وپریشان شود ارفضّ
ركض
کوینده مرافض الوادی جایهای پریشان شدن سیل در وی رفاض راههای پریشان رفاضه مشک نوی که رفوض زمین را میچراند رکض
پای جنبانیدن عع ف آض ۲ واسپ تاختن ومنه قوله تعالی ارکض برجلک وفی الحدیث هی رکضة من الشیطان ای دفعة منه ویقال
رکض الطائر اذا حرک جناحیه فی الطیران ورکضه البعیر اذا ضربه برجله ولا یقال رکضه ارکاض بزرک شدن بچه در شکم مادر ولکد زدن
ان ارتکاض کلک واضطراب کردن کسی در کاری مرکضه اسب دوانیدن با یکدیگر تراکض دوانیدن اسبان را بسوی چیزی صلته بالی
رمض
یقال تراکضوا الیه خیلهم مرکضتان فی القوس دو بازوی کمان قوس رکوض ای سریعة السهم مرتکض الماء مجمه رمض بالتحریک سخت
تافتن کرمای آفتاب بر ریک وجز آن وسوختن قدمها وبکرما چریدن کوسپند سوختن درون وعلت ناک شدن وی از ان عع کا
مع ۲ ارض رمضاء زمین تفسیده وفی الحدیث صلوة الاوابین اذا رمضت الفصال من الضحی ای اذا وجد الفصیل حر الشمس من الرمضاء
یعنی فصلوة الضحی تلک الساعة ارماض سوزانیدن ریک وزمین پای را رمض صید کردن وقت کرمکاه رمض بالتسکین با پوست
پختن کوسفند را شکم کفانیده در رمضای برسنکریزهای تفسیده وان نوعی از بریانی است عع ف آع ۲ مرمض جای ان مرموض کوشت بریان
شکل پخته شفرة رمیض ونصل رمیض تیز وهر چه تیز باشد انرا رمیض خوانند عن ابن السکیت یقال رمضته ارمضه بالضم والکسر اذا جعلته بین
حجرین املسین ثم دققته لیرق ارتماض اندوهکین شدن بچهت کسی متعد باللام یقال ارتمضت لزای حزنت له وتباه شدن جکر ودل تافته کردن
روض
کسی را رمضان م رمضانات ارمضاء ج یقال انهم لما نقلوا اسماء الشهور عن اللغة القدیمة سموها بالازمنة التی وقعت فیها فوافق هذا الشهر
ایام رمض السهر فسمی بذلک روضة مرغزار روض ریاض ج روض نیم مشک اب روضة انمقدار که تک حوض را فراز بکیرد ریاض ج ریاض
ریاضة رام کردن وریاضت دادن عع ف آض ۲ ناقة مروضة فرس مروض رام کرده ارتیاض رام شدن ترویض ریاضت دادن بمبالغه ومرغزار
تروض
کردن زمین را قوم رواض وراضة جمع رائض ناقة ریض بخت در ریاضت آمده ناقة عروض وعسیر وقضیب کلها بمعنی ویستوی فیه المذکر
والمؤنث وکذلک غلام ریض واصله ریوض فقلبت الواو یاء وادغمت اراضة مرغزار ناک شدن جای وسیراب شدن وادی وحوض استراضة
عرض
سیراب جای وفراخ شدن ان مراوضة نرمی کردن با یکدیگر در کاری ناوادر کار رکشد صلته بعلی یقال فلان یراوضه علیه فصل الشین
جمل شرواض بالکسر ای ضخم شرائض ج فصل العین عرض بهنا ومتاع درخت وهر چه جز زر وسیم باشد عروض ج وزوری کوه
ولشبه به للجیش العظیم ویقال ما هو الا عرض من الاعراض وابر کردا کرد افق وملخ بسیار وپیدا شدن صلته باللام وپیدا کردن صلته بعلی

و باللام ايضا يقال عرض له اى ظهر و عرض عليه الشئ و عرض له الشئ اى اظهره له و ابرزه اليه ومنه قوله تعالى وعرضنا جهنم يومئذ للكافرين عرضا
قال الفراء اى ابرزناها حتى نظر اليها الكفار و پيش آمدن يقال عرضت به القول و مرّ بي فلان فما عرضت له عَعَ فأكرا و بالعكس لغة
جيدتان و يقال ما يعرضك لفلان قال يعقوب ولا تقل ما يعرّضك لفلان بالتشديد و دو رعوين حق كسى چيزى دادن يقال عرضت له
ثوبا مكان حقه و رسيدن آفتى بستور يقال عرضت الناقة اى اصابها آفة و عرضه كردن چيزى را بر كسى بفروختن و يقال فى المثل عرض
سابرى وهو ثوب جيد يشترى بأدنى عرض ولا يبالغ فيه و پيش داشتن نامه و بنشته عرضه داشتن سخن وجز آن و عرض دادن لشكر را يقال
عرضت الجند عرض العين اذا امررتهم عليك ونظرت ما حالهم عارض الجند بلاشكر و پيش آمدن ناخوشى و تب يقال عرضه عارض من
الحمى و عرضهم على السيف قتلا و برپهنا نهادن يقال عرض العود على الاناء والسيف على فخذه يعرضه بالضم والكسر على اللغتين هذه
وحدها ابو زيد بمكه و مدينه رفتن يقال عرض الرجل اذا اتى العروض وهى مكة والمدينة وما حولهما قال الشاعر شعر فيا راكبا اما عرضت
فبلغن ندامائ من نجران ان لا تلاقيا قال ابو عبيدة اراد فيا راكباه للندبة فحذف الهاء كقوله تعالى يا اسفا على يوسف ولا يجوز يا راكبا
بالتنوين لانه قصد بالنداء راكبا بعينه وانما جاز ان تقول يا رجلا اذا لم تقصد رجلا بعينه واردت واحدا ممن له هذا الاسم فان ناديت
رجلا بعينه قلت يا رجل كما تقول يا زيد لانه يعرف بحرف النداء والقصد و ايضا نشان كردن بر سرين ستور و معرض بالكسر جامه كه بدو
زن و ختنى را بدان عرضه كنند معرض تيرى بى پر و از آكرخوانند عِرَض بالكسر و بفتح الراء عراضه بالفتح پهناور شدن عَعَ بضمها يقال عرض الشئ
يعرُض عرضا مثال صغر يصغر صغرا عريض عُراض بالضم نعت منه و فلان عريض البطان يعنى توانكر عريض ايضا بزغاله يكساله و بچه كشنى
در بانك و حركت آمده عرضان بالضم والكسر ج عَرَض بالتحريك بيمارى و كزند و هرچه قائم بچيزى ديكر باشد اعراض ج و مال دنيا يقال الدنيا
عَرَض حاضر يا كل منها البر والفاجر و لشكر يقال تدفق العرض و يقال اصابه سهم عرض على الاضافه و حجر عرض تيرى باسنك كه بديكرى انداخته
باشند و بروى آيد و يقال علقها عرضا يعنى بى قصد بهوا و عشق او در او بخته شدم اعراض روى كردانيدن از چيزى و پهناور دراز
رفتن و پهناور كردن و خصى كردن بزغاله را و بچه دراز و پهن زادن زن و پيدا شدن يقال عرضت الشئ فاعرض اى اظهرته فظهر كما
يقال كببته فاكب وهو من النوادر و دست دادن نيكوئى و راست ايستادن آهو و شكارى بتير انداختن طلمعرضا حيث شئت اى ضع
رحليك حيث شئت ولا تبال شيئا فقد امكن ذلك و ان فلان معرضا اى استدان ممن امكنه ولم يبال ما يكون من التبعة عراض
بر پهنا ايستادن چيزى و حائل شدن بپش چيزى و سركشى كردن اسب بوقت كشيدن و بر شتر توسن سوار شدن و پيش آمدن كسى را
بقصد وى يقال اعترض له بسهم اى اقبل به قبل فرماه و قتله و عرض دادن لشكريان خود را يقال العرض العارض الجند واعترضوهم و
اعترضت على الدابة اذا كنت وقت العرض راكبا و ازمايشهاى ماه آغاز كردن كارى را و غيبت و عيب كردن كتاب با كتاب ديكر انها د
نواحى شدن و بپنا پيش آمدن بكسى دو راه و پيش آوردن ناقه را بفحل از جهت كشنى يقال ضرب الفحل الناقة عراضا عراض بالكسر داغ
بر پهناى سرين ستور يقال بعير ذو عراض يعارض الشجر ذا الشوك بفيه و ناقه عرضنة بكسر العين وفتح الراء مع النون الزائدة بنشاط
راه رونده بيك رويه و يقال هو يمشى العرضنة ويمشى العرضنى اذا مشى مشية فى شق فيها بغى من نشاطه ونظرت اليه العرضنى نكوبيتم
بدنبال چشم و يقال فى تصغير العرضنى عُرَيضن بثبت النون لانها ملحقة وتحذف الياء لانها غير ملحقة عارض ابر پراكنده و دانق ومنه
قوله تعالى هذا عارض ممطرنا اى ممطر لنا لانه معرفة لا يجوز ان يكون صفة لعارض وهو نكرة والعرب انما تفعل مثل هذا فى اسماء المشتقة
من الافعال دون غيرها لا يجوز ان تقول هذا رجل غلامنا وقال اعرابى بعد الفطر رب صائمه لن يصومه وقائمه لن يقومه فجعله نعتا
للنكرة واضافه الى المعرفه و كرانه رخسار مردم يقال فلان خفيف العارضين سبك موى دو روى وامرأة نقية العارض اى نقية عرض الفم
وهى ما بعد الثنايا من الاسنان و كوه و ملخ بسيار دعطا عارضه اجت عوارض ج و بالاردينتى باران و رد و طبقه عوارض ج و ناقه
بيكار و الغنى رسيده باشد و سبب آن او را بكشند و يقولون بنو فلان لا ياكلون الا العوارض اى لا ينحرون الابل الا من داء يصيبها
يعيبونهم بذلك و يقال فى اللحم اعبيط هذا ام عارضه فالعبيط الذى ينحر من غير علة عوارض بالضم كوهى و ريكزار طى كه كور حاتم بر
انجا است تعريض خلاف تصريح يعنى بكنايه سخن كفتن متعد بالباء واللام يقال عرضت بفلان ولفلان اذا قلت قولا وانت تعنيه و
منه المعاريض فى الكلام وهى التورية بالشئ من الشئ وفى المثل ان فى المعاريض لمندوحة عن الكذب اى سعة و پيش آوردن كسى را بر
كارى يقال عرّض فلان فلانا لكذا فتعرض هو له وهو رجل عريض اى متعرض للناس بالشر و عرض الكاتب اذا كتب مثبجا لم يبين الحروف
معرض كوشت نيم جوش و بالصاد غير المعجمه كلك و پهناور كردن چيزى را عراضه بالضم راه آورد طعام و جز آن عراض پهناور كالكبار
للكبير و قوس عراضة اى عريضة معرض چهارپايان تعرض پيش آمدن كسى را و كج شدن و چپ و راست رفتن ستور بر كوه از دشوارى عقبه

نافذ گرد یافت یافته باشد وجزو آخر مصرع اول از شعر اعاریض ج وهو جمع علی غیر قیاس کانه جمع اعریض اعارض ثالث ومیزان شعر واو
مؤنثست وراه در کوه ونام مکه ومدینه ونواحی آن وشتر که خار خورد از بی علفی وبمعنی سخن یقال عرفت ذلک فی عرض کلامه ای فی فحواه و
معناه وکرانه چیزی وجانبی که پیش آید کسی را وحاجت عرض کرانه از هر سوی یقال نظر الیه بعرض وجهه ای بصفح وجهه فلان فی عرض الناس
ای فیما بینهم وهو من عرض الناس ای من العامة وفلانة عرضة للزوج وناقة عرضة للحجارة ای قویة علیها وفلان عرضة اسفار ای قوی علیه
وعرض هذا البعیر السفر والحجر ای همه وفلان عرضة ذلک وعرضة لذلک ای مقرن له وقوی علیه عرضة ایضا یقال عرضة لفلان وهو عرضة
للناس ای لا یزالون یقعون فیه وجعلته عرضة لکذا ای نصبته له وقوله تعالی ولا تجعلوا الله عرضة لایمانکم ای نصبا ویقال هو له
عرضة ای قرن له وله عرضة یصرع بها الناس ای حیلة فی المصارعة ویقال خرجوا یضربون عن عرض بفتح وبضمتین ای عن شق وناحیة
کیف ما اتفق ویقال اضرب به عرض الحائط یعنی بر پهنای دیوار بعیر عرضی وناقة عرضیة ای فیها صعوبة استعراض عرضه کردن خواستن
ویقال فلان یستعرض الناس ای یقتلهم واستعرضت اعطی من اقبل وادبر واستعرضنا العرب ای سل من شئت منهم عن کذا وکذا عرض بالکسر
بوی اندام خوش وناخوش یقال فلان طیب العرض ومنتن العرض واندام مردم وفی الحدیث فی صفة اهل الجنة انما هو عرق یسیل من اعراضهم
ای اجسادهم ونفس یقال فلان نقی العرض ای بری من ان یشتم او یعاب وحسب مردم ونام وادی بیمامه وهر وادی که در وی درخت باشد از آن

عريض
عرمض
عضض

عرض خوانند اعراض المدینة دههای میان حجاز ویمن ودرخت گز وارات عریاض شتر درشت عریض مثال هزبر کلک عرمض چغزلاوه
ویسمی ایضا ثور الماء وماء معرمض آب با چغزلاوه عض گزیدن ع ک آ ف م وبالعکس یقال عضه وعض به وعض علیه صلته بالهاء والباء
ویعلی وزیرک وداهی شدن معاضة عضاض تعاض نگد یکدیگر را گزیدن اعضاض گزانیدن وفی الحدیث فأعضوه بهن ابیه [illegible]
وخارناک شدن زمین خداوندان شتران خار شدن عضیض ملازم شدن کسی را ع ک آ ف م ویقال ما لنا فی هذا الامر معض ای مستمسک
وما عندنا عضوض وعضاض بالفتح چیزی که گزیده شود وخورده شود فرس عضوض گزنده عضاض بالکسر گزیدگی یقال برئت الیک من
العضاض والعضیض ویقال عاض القوم العیش منذ العام فاشتد عضاضهم ای عیشهم ویقال فلان عضاض عیش ای صبور علی الشدة
بئر عضوض بعیدة القعر ضیقة یقال ما کانت البئر عضوضا ولقد اعضت وما کانت جرورا ولقد اجرت یعنی چاه مغاک نبود وشد
زمن عضوض ای کلب تعضیض بسیار گزیدن لب از غضب تعضوض خرمای شیرین که بهجر منسوبست عض بالضم نوعی از علف ستور چون دانه
خرما کوفته وکنجاره وجز آن تقول منه اعض القوم اذا اکلت ابلهم العض بعیر عضاضی شتر علف خورده فربه عض بالکسر مرد رسا زیرک و

عوض

درخت خار اعضاض ج ویقال فلان عض مال وعض سفر یعنی سخت ورزنده وتوانا بر سفر غلق عض کلیدان که گشاده نشود بعیر عاض
شتر که خار خورد بنو فلان معضون خداوندان شتران عض خوارند **عوض** بالکسر وفتح ث م اعواض ج عوض مصدر منه متعد
لازم ع ف آ ض م اعاضه تعویض معاوضه عوض دادن معوضه چیزی عوضی اعتیاض تعوض عوض گرفتن استعاضه عوض جستن
عوض بضم الضاد ویفتح بلا تنوین هرگز وهو فی تاکید النفی للمستقبل من الزمان کما ان قط للماضی من الزمان یقال عوض لا افارقک هرگز

غرض

جدا نشوم از تو کما تقول قط ما فارقتک هرگز جدا نشدم وعوض در ماضی وقط در مستقبل استعمال نکنند ویقال لا آتیک عوض
العائضین مثل دهر الداهرین عوض ایضا نام بت **فصل الغین غرض** بالتحریک نشانه تیر وخواست وقصد یقال فهمت غرضک
ای ارادتک وقصدک وبستوه آمدن وتنگی کردن ع ک آ ف م صلته بالباء اغراض متعد منه وآرزومند شدن یقال غرضت الیه
ای اشتقت الیه غرض بالکسر وفتح الراء تازه شدن چیزی ع ع بضمتها غریض تازه یقال لحم غریض وماء غریض آب باران مغروض کلک
غریض اغریض نوباوه وشکوفه وهر چه سپید وتازه باشد ویقال وردت الماء غارضا ای مبکرا غرضه بالضم پیش بند شتر غرض بالضم
وبضمتین ج ویقال للغرضة ایضا غرض والجمع غروض واغراض غرض بفتح ع ف آ ض م وپر کردن آب جامه را از آب وپر ناکردن آن

غضض

وهو من الاضداد ع ک آ ف م وآب جامه کرد ودوغ چیزی نکرده باشند ودوغ زدن واز شیر باز کردن بزغاله را پیش از وقت مغرض
فرود سینه شتر تغریض بهم کردن حنوط یقال غرض فی سقائک ای لا تملأه وهو نحر لا یغرض ای لا ینزح **غض** چشم فرو خوابانیدن
وفرو داشتن آواز متعدی بمن ع ف آ ض م قوله تعالی واغضض من صوتک وجوانی وچیزی تازه انغضاض الطرف انغماضه وغض الطرف
احتمال المکروه غضاضة غضوضة تازگی وتازه شدن ع ک آ ف م وبفتحها غضیض تازه غضاضة نقصان شدن از قدر کسی صلته بمن

غمض

ع ف آ ض م یقال غض منه ای وضع ونقص من قدره ویقال لیس علیک فی هذا الامر غضاضة ای ذلة ومنقصة غضغضه کم کردن آب
تغضغض کم شدن غموض نیست ومغاک شدن جای غموضه غماضه کلک ع ف آ ض م وبضمتها مکان غامض بعنی منه غمض مثله
غموض ج مغمض سخت مغاک مغامض ج کلام غامض سخن پوشیده ودور حلاوه واضح غموضه مصدر منه ع ع بضمتها تغمیض دور

وبار یك معنی کردن سخن را وچشم فرو خوابانیدن واسان داشتن از کسی در بیع وشرا اصله بعن وچشم فرو خوابانیدن ستور نشنر وقت
حمله کردن بر کسی که او را از آنچه براند اغماض چشم فرو خوابانیدن ومحابا کردن در بیع وشرا قوله تعالی ولستم باخذیه الا ان تغمضوا فیه
انغماض فراز شدن چشم اغتماض غنودن یقال ما اغتمضت عینای ولا اکتحلت غماضا وغماضا وغمضا وتغمیضا وتغماضا ای ما نمت
غمیضه عیب وکم نامی وخواری **غیض** کم شدن آب بزمین فرو خوردن وفرو خورانیدن لازم متعدی ع ف آ ك ۲ قوله تعالی وغیض

غیض

الماء وکم بها شدن احزاب انغیاض کم شدن وفرو خوردن آب اغاضه کم کردن قوله تعالی وما تغیض الارحام ای ما تنقص ویقال غاض
الکرام وفاض اللئام ای هم قلوا وهولاء کثروا ویقال اعطی غیضا من فیض ای قلیلا من کثیر غیضه بالفتح بیشه وجنگل غیاض
اغیاض ج تغییض کم کردن وباز داشتن اشك ودر جنگل قرار گرفتن شیر **فصل الفاء فرض** فرموده خدای عز وجل ونوع

فرض

از حرها وسوفار کمان وجای زدن از آتش زنه وسپر وتیر قداح وعطای مرسوم یقال ما اصبت منه فرضا ولا قرضا ومرسوم کردن
وعطا دادن یقال فرضت له فی الدیوان وفریضه کردن ورخنه کردن وبریده کردن فروض پیر شدن گاو وجز ان ع ف آ ك ۲
فراضه کك ع بضمها ومنه قوله تعالی لا فارض ولا بکر فراض جمع فرض بمعنی سوفار کمان وآتش زنه ودهانه جوی ویقال ما علیه فراض
ای شئ من لباس مفروض فریضه کرده شده از هر چیزی وبریده کرده قوله تعالی لاتخذن من عبادك نصیبا مفروضا ای مقتطعا محدودا
مفرض بالکسر آهن که بوی رخنه کنند وبرند فریض تیر وکمان سوفار کرده فارض پیر وهر چه ضخم باشد یقال لحیة فارضة ای کثة غلیظة
فریضه فرموده خدا ایتم از نماز وروزه وزکوة مال وستور فرائض ج وایضا علم قسمت میراث وفی الحدیث افرضکم زید فارض وفرضی
عالم علم فرائض فرضه بالضم دهانه جوی وجای در آمدن بکشتی از لب دریا ودهان دوات وسوراخ پاشنه در افراض عطا دادن و
بحد فریضه یعنی زکوة رسیدن مواشی در عدد افتراض فریضه کردن فریضتان جذعه از گوسفند وحقه از شتر **فضض** شکستن

فضض

چیزی چنانکه از هم جدا شود وشکستن مهر نامه فی الحدیث لا یفضض الله فاك مفضه بالکسر کلوخ کوب فضاض بالضم فضض
بفتحتین شکسته وریزه وفی الحدیث انت فضض من لعنة الله یعنی ما انفض من نطفة الرجل وتردد فی صلبه انفضاض شکسته شدن
فاضه سختی فضیض آب خوش وروان افتضاض آب روان رسیدن تفضض پراکنده شدن فضه بالکسر سیم تفضیض سیم کوفت
سیم اندود کردن فضفضه فراخی جامه وزره وعیش یقال ثوب وعیش فضفاض ودرع فضفاضه **تفویض** باز گذاشتن

فوض

کاری بکسی ودر دادن بی دست پیان قوم فوضی برابر که در میان ایشان رئیس وبزرگ نباشد نعام فوضی وقوم فوضی ای مختلط
بعضهم ببعض ویقال اموالهم فوضی بینهم ای هم شرکاء فیها وکك فیضوضی بقصر ویمد تفاوض انباز کردن شرکه مفاوضه انباز
برابر وبرابری کردن در کار وسخن پیوسته باهم تفاوض القوم کك **فیض** رود نیل قال الاصمعی نهر البصره وفاش شدن خبر و

فیض

بسیار شدن ولبالب رفتن رود فیضوضه کك وروان شدن اشك واشکار کردن راز متعدی بالباء یقال فاض صدره بالسر
ای باح به وبسیار شدن مردم ناکس ومردن فیوض کك یقال فاض الرجل اذا مات وفاضت نفسه ای خرجت روحه عن ابی عبیدة
والفراء وابی زید قالوا هی لغة تمیم وانکره الاصمعی وارض ذات فیوض اذا کانت فیها میاه تفیض فاضه پر کردن خنور یقال افاض
اناءه ای ملاه حتی فاض وریختن اشك وآب بر خود ریختن یقال افاض الماء علی نفسه وبیکبار روان شدن مردم از عرفات بسوی منی
در حج ومنه قوله تعالی فاذا افضتم من عرفات وافاض الناس ای دفعوا وکل دفعة افاضه وافاضوا فی الحدیث ای اندفعوا فیه وافاض البعیر
ای دفع جرته من کرشه فاخرجها وافاض بالقداح ای ضرب بها ودرع مفاضه ای واسعة وامرأة مفاضه اذا کانت ضخمة البطن استفاضه
فاش شدن خبر وسخن وهو حدیث مستفیض ای منتشر ولا تقل مستفاض وقل مستفاض فیه وبعضهم یقول استفاضوه فهو مستفاض
واستفاض الوادی شجرا ای اتسع وکثر شجره مستفیض آب روان کردن خواهنده نهر فیاض جوی پر آب رجل فیاض جوانمرد وبسیار بخشنده
وفرس فیض اسب بسیار رو وقولهم اعطاه غیضا من فیض ای اعطاه قلیلا من کثیر **فصل القاف قبض** گرفتن به پنجه ع ف آ ك ۲

قبض

وگرفتگی خلاف البسط وبشتاب رفتن مرغ ومنه قوله تعالی اولم یروا الی الطیر فوقهم صافات ویقبضن وبشتاب راندن یقال هذا حاد
قابض وقباض وقباضه ای سریع السوق وفرس قبیض الشد ای سریع نقل القوائم ویقال صار الشئ فی قبضك وفی قبضتك ای فی ملکك
ودخل مال فلان فی القبض بالتحریك وهو ما قبض من اموال الناس وقبض فلان مجهولا ای مات فهو مقبوض قبضه بالضم یك مشت
از هر چیزی وتمام جاء بالفتح مقبض بالفتح وکسر الباء قبضه شمشیر وکمان وجز ان اقباض قبضه ساختن شمشیر وکارد را رجل قبضه رفضه
مثال همزه آنکه میگیرد ورها میکند راع قبضه ای منقبض لا یتفسح فی رعی غنمه انقباض گرفته شدن تقبض ودر هم کشیده شدن بوی
ودر کشیده شدن یقال تقبض عنه ای اشمأز تقبیض فراهم آوردن وگرد کردن وبصاحب قبض دادن مال را رجل قابض وقبیض ای

سریع بین القباض قبض بضمتین والنون زائدة زن کوتاه بالا رجل قبنض مثله قرض وام وهرچه پیش فرستاده اید از نیکی و بدی و مثلا
علی وجه التشبیه و پاداش دادن دوام دادن و بکسر القاف لغة فیه عن الکسائی و بریدن ومنه المقراض بکسر المیم یعنی کاز و کاردن شعر
گفتن ع ف آ ک ۲ قریض شعر یقال حال الجریض دون القریض و شخوار شتر که از گلو بر آرد مقروض مثله وقرض فلان ای مات وانقرض
القوم اذا درجوا و لم یبق منهم احد و قوله تعم واذا غربت تقرضهم ذات الشمال قال ابو عبیدة ای تخلفهم شمالا و تجاوزهم و تقطعهم و
تترکهم عن شمالها و یقول الرجل لصاحبه هل مررت بمکان کذا و کذا فیقول المسئول قرضته ذات الیمین لیلا ای جزته قراضة ریزهای زر
و سیم و جز آن اقراض وام دادن و پیش فرستادن نیکی و بدی ومنه قوله تعم واقرضوا الله قرضا تقریض شعر گفتن کسی را مدح یا ذم و بالطا
مثله تقارض یکدیگر را مدح و ذم گفتن بشعر و بیکدیگر نیکو بستن بد بنا الجسم مقارضه شرکت مضاربه کردن ابن مقرض بالکسر ... قض
افتادن دیوار و فرود آمدن مرغ از هوا و ستاره و لم یستعملوا انفعل منه الا مبدلا قالوا انقضی البازی فاستثقلوا ثلث ضادات فابدلوا
من احدیهن یاء کما قالوا تظنی من الظن مقض فرود آمدن اسب بر کسی صلته بعلی ع ف آ ض ۲ قضض سنگریزها خرد قض سنگریزه نا
شدن طعام و طعام قضض بکسر الضاد نعت منه و سنگریزه در کاواکی دندان ماندن ع ک آ ف ۲ و بکارت زائل کردن و سوراخ کردن
مروارید ع ف آ ض ۲ قضه بالکسر و شیرزکی و سنگریزها و زمین سنگریزه ناک اقضاض خالی الود و درشت شدن جای خواب
صلته بعلی یقال اقض علیه المضجع ای خشن و تترب و درشت کردن آن متعدی لازم و در پی طمع خسیس شدن استقضاض درشت
یافتن جای خواب را ذرء قضاء زره درشت و یقال جاؤا بقضیضهم ای باجمعهم اقتضاض بکارت زائل کردن قضقضه آواز شکستن
استخوان اسد قضقاض شیر شکننده صید را قضاقض مثله **قعض** خمانیدن چوب را و چوب خم داده وصف بالمصدر کقولک ماء
غور **تقویض** باز کردن بنا بی ویران کردن تقوض پراکندن حلقه و برشکستن هنگامه **انقیاض** کفتن چاه و دندان از درازا
عن الاصمعی و شکافتن دیوار بی افتادن تقیض بی شکافتن وافتادن دیوار و شکستن بیضه و مانند بد رشدن پیراقاضه شکافتن
چیزی را قیض پوست بیرون بیضه و القیض المثل والعوض وهما قیضان والقیض المبادله یقال قیضنی به وقایضنی مقایضه معاوضه کردن
متاع با یکدیگر تقییض نفد برکردن صلته باللام قوله تعم وقیضنا لهم قرناء ای قدرنا لهم **فصل الکاف کراض** آب فحل که ماده از رحم
بیرون اندازد و ... رحمها و نورو های رحم واحدها کرضه بالضم **فصل اللام** دلیل **لضلاض** رهبر زیرک لضلضه بیابان نگریستن
رهبر بجیب و راست **فصل المیم محض** شیر خالص بی آب و خورانیدن آن و خداوند شیر خالص شدن رجل ماحض ای ذو محض کامر
و لابن و درستی خالص کردن ع ع بفتحتها محوضه خالص نسب شدن ع ع بضمتها امحاض شیر خالص خورانیدن و خالص کردن دوستی را
امتحاض شیر خالص خوردن و فلان عربی محض ای خالص یستوی فیه الذکر والانثی والجمع وان شئت انثت و ثنیت و جمعت مثل قلب و بحت مخض
دوغ زدن و جنبانیدن دلو در چاه متعد بالباء ع ع بفتح الاول مع التثلث فی الثانی مخضه بالکسر شیر زنه مخیض دوغ برمشکه کرفته امخاض
مه وغ زدن رسیدن شیر مخض امتخاض جنبیدن شیر در مخضه و بچه در شکم مادر مخاض درد زه کرفتن ع ع ک آ ف ۲ حامل ماخض
درد زه کرفته مخض ج مخاض شتران آبستن لا واحد لها من لفظها و واحدها خلفة ابن مخاض شتر بچه بسال دوم در آمده و بنت مخاض و
ابنة مخاض مؤنث منه لانه فصل عن امه و لحقت امه بالمخاض سواء لقحت ام لم تلقح و لا یقال فی الجمع الا بنات مخاض و بنات لبون
مرض بالتحریک بیماری و بیمار شدن ع ک آ ف ۲ امراض بیمار کردن و خداوند مال آفت رسیده شدن یقال امرض الرجل و بصواب
نزدیک شدن در رای مراض بالکسر مرد بیمار ع ع تمریض بیمارداری کردن و قصر نمودن در کار تمارض بیمار نمودن خود را بی علت شمس مریضه
انکه ثبلی صلبة و کشاده نباشد عین مریضه چشم خمارناک **امضاض** سوزانیدن جراحت مض کلک و سوختن سرمه چشم را و یقال
کحله بملول مض ای حاره مضض سوختن از مصیبت مضیض مضاضه کلک ع ع ک آ ف ۲ مضمضه آب در دهان جنبانیدن و یقال ما
تمضمضت عینی بنوم ای ما نمت مضمض در آمدن آب در دهان بوقت وضو و خواب در چشم مض بکسر المیم والضاد کلمه تستعمل بمعنی لا
وهی مع ذلک مطمعة فی الاجابة قال الراجز شعر سألتها الوصل فقالت مض و یقال ان فی مض لمطمعا **معض** بالتسکین والتحریک
خشم ناک شدن و دشوار آمدن کاری بر کسی امعاض کلک **فصل النون نبض** جنبیدن رگ نبضان کلک ع ف آ ک ۲ و یقال
ما بحبض و لا نبض ای حرا کت انباض بیانک آوردن زه و کمان و فی المثل انباض بغیر توتیر منبض کمان نداف **نحض** نحضه گوشت
الکنده و گوشت آکنده شدن ع ع بضمتها نحیض نحیضه نعت منه و رندیدن گوشت از استخوان ع ع بفتحتها انتحاض مثله و نحض نعو
منحوض گوشت رفته و لا غرسنان نحیض تاریک **نضیض** اندک اندک رفتن آب ع ع ف آ ک ۲ و آب اندک نضاض ج نضاضه
باقی مانده آب و آخرین فرزند مرد یستوی فیه المذکر والمؤنث والتثنیة والجمع مثل العجزه والکبره نض ناض درم و دینار نقد شده

قرض
قضض
قعض
قوض
قیض
کرض
لضلض
محض
مخض
مرض
مضض
معض
نبض
نحض
نضیض

يقال خذ ما نضّ لك من دين بكير انچه نقد شده قال ابو عبيد انما يسمونه ناضًا اذا تحوّل عينا بعد ان كان متاعًا يقال ما نضّ بيدی منه شیء
استنضاض نقد کردن دین خواستن نضیضه باران اندك و آواز کوشت بوقت بریان کردن نضانض انضج ويقال ابل ذات نضيضة
وذات نضانض ای ذات عطش لم ترو انضاض اندك اندك شیر خورانیدن داعی بره و بزغاله را نضنضه زبان جنبانیدن مار نضناض
و نضناضه نعت منه **نعص** بالضم درخت مسواك در حجاز **نغض** نغوض سر جنبانیدن وجنبیدن لازم متعدی ازم وجنبیدن
پالاون شتر و دندان کودك که خواهد افتاد نغضان کك وحرکت ابر که برهم نشسته باشد عم ف آض ۲ ك ۲ انغاض سر جنبانیدن متعجب
ومنه قوله تعم فسينغضون اليك رؤسهم نغض شترمرغ محال نغض ج جنبای جاه کر بزرك باشد ناغض کرکرانك وهو الغرضوف
نفض فشاندن جامه و درخت تنفیض مبالغه فیه و بسیار بچه آوردن زن وناقه امراة نفوض نعت منه و فشاندن تب لرزه کسی را حمی نافض
نعت منه عم ف آض ۲ نفض بالتحريك برك وميوه از درخت افتاده نفاض نفاضه بالضم فيهما برك وميوه که بفشاندن افتد منفض با دبیزن
وهرچه بوی افشانده شود منفوض تب کرفته نفضه نفضاء لرزه تب و باران که بجائی رسد و بجائی نرسد انفاض نتاج دادن شتر و
باران زده شدن مردم و سپری شدن توشه نفاض بالضم بی توشکی و تنکدستی و فی المثل النفاض يقطر الجلب يعني اذا جاء الجدب جلبت
الابل قطارًا قطارًا للبيع نفاض بالكسر ازار کودکان يقال ما على الصبي نفاض نفضه بالتحريك جماعتی که بجهة تجسس دشمن وخوف فرستند
بهر جانبی نفیضه کك نفض استنفاض تنفض دیدن آنچه باشد در جائی يقال نفضت المكان واستنفضته وتنفضته ای نظرت جميع
ما فيه استنفاض ایضًا نفیضه فرستادن بجائی ويقال اذا تكلمت ليلا فاخفض واذا تكلمت نهارًا فانفض ای التفت مينا وشمالا **نقض**
باز کردن بنا و تاب رسن وشکستن عهد نقاضه آنچه تاب باز داده شود از رسن نقیضه باشکونه جواب کفتن شعر کسی را مناقضه سخن
برخلاف یکدیگر کفتن انتقاض تاب باز دادن نقض بالكسر شتر لاغر شده از بسیاری سفر انقاض ج و زمین که درو اشده باشد بوقت
بر آمدن سماروغ از وی تنقض شکافتن زمین از سماروغ انقاض بانك کردن عقاب ومرغ و آواز علت خائیدن وکران کردن بار پشت را
ومنه قوله تعم انقض ظهرك انقاض وكتيت آواز شتران خردسال قرقره ومد بر آواز شتران کلان سالم نقیض باشکونه چیزی و آواز محمل و
پالان **نهض** نهوض برخاستن انتهاض کك و راست و تمام شدن بالای کیاه و درو اشدن مرغ بوقت پریدن عم بفتحهما ناهض بچه مرغ
بال تمام راست کرده وکوشت بازوی اسب استنهاض برخواستن خاستن بکاری مناهضه مقاومت کردن باهم تناهض بسوی یکدیکر
در واشدن دو خصم در حرب نهض میان منکب وکتف شتر انهض ج مثل فلس وافلس ناهضة الرجل برادران پدری وکسانیکه بجهة وی
غضب کنند بر کسی و قیام نمایند در کارش **نوض** رفتن در شهرها و بر کندن شاخ و بیخ وجزان عم ف آض ۲ وپیوند میان سرین شتر
انواض ج انواض آنان و نیض جایهای بلند افراشته **فصل الواو** **وخض** خستن بنیزه وخیض خسته **وبض** ابراض بیکار افکندن
مردم غایط از خود و ماکیان بر خایه نشسته سرکین را **وفض** بشتاب و شتافتن يقال لقيته على اوفاض ای على عجلة ايفاض واستيفاض
شتافتن ومنه قوله تعم كانهم الى نصب يوفضون استيفاض راندن و شتابیدن ناقة ميفاض مسرعة وفضه تیردان چرمین وفاض ج اوفاض
کروه کروه مردم و در آمیخته از هر جای وفی الحديث انه امر بصدقة ان توضع في الاوفاض **ومض** وميض ومضان درخشیدن برق بی
انکه پراکنده شود در ابر عم ف آك ۲ ایماض کك و دزدیده نکریستن زن وآنچه از برق در نواحی ابر پراکنده شود و انرا خفو کویند
آنچه بدرازا درخشد و ابر اشکافد انرا عقیقه خوانند **فصل الهاء** **هضّ** کوفتن و شکستن انهضاض لازم منه اهتضاض متعد منه
هضیض مهضوض منهض شکسته وکوفته فحل هضاض کردن شکننده نحلان هضاء جماعة مردم **هيض** شکستن استخوان بعد از
درستکی مهیض مهاض منهاض نعت منه و باز کردن بیماری يقال هاضه الشيء اذا اردك في مرضك ويقال للكل وجع على وجع هيض هيضه
ناکوار افتادن طعام يقال به هيضة ای بر قیاء و قیام جميعًا **باب الطآء** **فصل الألف** **إبط** بکسرتین وسکون
ثانی بغل یذکر ویؤنث اباط ج ومنقطع توده ریك تابط در بغل کرفتن چیزی را و ردا از زیر بغل راست بر کتف چپ افکند اسيتباط
بر کندن چاه که سرا و تنك باشد و تنك او فراخ تابط شرًا نام ثابت بن جابر الفهمي يقول جائني تابط شرًا في الاحوال الثلث بلا تغيير على
لفظه وكك كل جملة يسمى بها مثل برق نحره و ذری حبا وان اردت ان تثنيا وتجمع قلت جائني ذوا تابط شرًا وذوو تابط شرًا او تقول
كلاهما وكلهم والنسبة اليه تابطي ينسب الى الصدر وهو لا يصغر ولا يرخم **ارطى** درخت ریك وهو فعلى والالف للالحاق لا للتانيث
واحدها ارطاة وفيه قول آخر انه افعل لانه يقال اديم مرطى وهذا يذكر في المعتل فان جعلت الالف اصليا نونته في المعرفة والنكرة جميعًا
وان جعلته للالحاق نونته في النكرة دون المعرفة اديم مأروط پوست که از بان درخت دباغت کرده باشند بعير مأروط وارطوی
شتر ارطی خورده اربط انکه او را فرزند نشود اطيط آواز پالان و زين و آواز شکم تهی و بانك کردن شتر از کرانی بار يقال لا آتيك

نعص نغض نفض نقض نهض نوض وخض وبض وفض ومض هضض هيض ابط ارط اربط

ما اقطت الابل و ناليد منه شتر كره **اقط** بكسر القاف و بالكسر و سكون القاف بنيرها ست اُقط ناست در طعام كردن عع ف آ م خلط
ما قوط نعت منه ايقاط ناست ساختن ما قط كار زار جاى **فصل البآء بن قطه** كام بز دباك زدن و سيس نكر بانن **بسط**
بالسين و بالصاد ايضا كستردن و عذر بزيرفتن عع ف آ ض م بسطه فراخى و دست رس انبساط كستردة شدن چيزى و كستاخى كردن تبسط
در طول و عرض شهرها رفتن بساط بالكسر كستردنى و بالفتح زمين فراخ مكان بساط بسيط جاى فراخ بسيط ايضا كسترده و نام بحريات
عروض و يقال فرس لى فراشا الا يبسطنى اى ضيق لا يسعنى و هذا فراش يبسطك اى واسع يسعك و فلان بسيط الجسم و الباع و يقال بسر ناعقبه
باسطه اى بعيده بساط بالكسر ناقه كه بچه او ابا او بگذارند و باز ندارند بساط بالضم ابساط مثل ظئر و ظؤار و اظآر ابساط با بچه كذا
شدن ناقه بد بسط بالكسر دست كشاده و فى قراءة عبد الله بل يداه بسطان **بط** م بطه بكى يستوى فيه المذكر و المؤنث كجام و دو جا
و لست الهآء للتانيث و انما هى لواحد من جنس و كفانيدن ريش عع ف آ ض م بطيط شكفت و دروغ **ابعاط** بجاوز در رفتن ستور
بعثط بعثوط بالضم ميانه وادى و يقال هو ابن بعثطها المعالم بالشئ كما يقال هو ابن بجدتها **مبالطه** بشمشير زدن يكد يكررا
تبالط با يكد يكر شمشير كشيدن ابلاط بيچيز و درويش شدن و كردن لازم متعد و النعت منها مبلط بكسر اللام و فتحها و الحاح كردن در
سؤال بر كسى تبليط مانده شدن در رفتن بلاط سنكها كه در صحن سراى كسترده باشند بلوط م بلطه بالضم و التخفيف ناكاه و نام نشته
بهطه بالفتح و تشديد الطآء بناب كه از كرنج و دوغ و نج سازند **فصل الثآء ثاطه** لاى ناطج و فى المثل ثاطه مدت بمآء يضرب
للرجل يشتد موقه و حمقه لان الثاطه اذا اصابها المآء ازدادت فسادا و رطوبه تثبيط مشغول كردن ابنا طه و وناشدن بيمارى **ثرط**
ريج زدن ثلط كلث لغة او لثغة ثرط ايضا سرلين ثرطه بكسرتين مرد احمق سست همزه زائدة ثرمطه بضمتين كل ترميم زائدة **ثطط** كوسه
شدن عع ف آ ض م ثط اثط نعت منه و قوم ثطاط و امراة ثطة الحاجبين زن كوتاه ابرو **ثغمه** بالتحريك بوى كرفتن اب و كوشاع
ك آ ف م **ثلط** مثل ثرط عع ف آ ك م و فى الحديث انهم كانوا يبعرون بعرا و انتم تثلطون ثلطا **فصل الجيم جلط** شمشير بركشيدن
از نيام جلمطه سر ستردن ميم زائدة **فصل الحاء حبط** حبوط باطل شدن ثواب و عمل عع ك آ ف م حبط بالتحريك تازه شدن
جراحت و شكم برامدن ستور را از خوردن ضد فوق عع ك آ ف م يقال حبطت الشاة و فى الحديث و ان مما ينبت الربيع ما يقتل حبطا
او يلم و نام حارث بن عمرو بيران او را حبطات خوانند و بنى تميم و النسبة اليهم حبطى حبنطا حبنطى مهموز و غير مهموز كوتاه بزرك شكم
الالف و النون للالحاق يقال رجل حبنطى بالتنوين و امراة حبنطاة احبنطاء بزرك شكم شدن فان صغرته فانت بالخيار ان شئت حذفت
النون و ابدلت من الالف يآء و قلت حبيط بكسر الطآء منونا لان الالف ليست للتانيث فتفتح ما قبلها كما تفتح فى تصغير حبلى و بشرى
و ان شئت بقيت النون و حذفت الالف فقلت حبينط و كذلك كل اسم فيه زيادتان للالحاق فاحذف ايتهما شئت و ان شئت ايضا عوضت
من المحذوف فى الموضعين و ان شئت لم تعوض فان عوضت فى الاول قلت حبيط بتشديد اليآء و الطآء مكسورة و قلت فى الثانى
حبينيط و كذلك القول فى عفرنى **حط** فرو كوفتن بار و زمين و زه بر كوفتن از كمان و فرود آمدن در منزل عع ف آ ض م و نشيب اوردن
حطاط بكشيدن مهارسوى نشيب رفتن حطوط بالفتح نشيب و شتر كزيده تيز رو و محط منزل انحطاط كم شدن جاو جزان و بشناب رفتن
شتر استحطاط از بها كم كردن خواستن حطيطه مقدار كم شده از بها و قوله تعالى و قولوا حطة اى حط عنا اوزارنا و هى كلمة امر بها بنو اسرائيل
لو قالوها لحطت اوزارهم رجل حطائط مرد ريزه و نام مردى حطاط بالفتح دمبد كيهاى سر ريزه در روى حطاطه يكى و كفلت شير محط آهن
چرم دوزى كه انوابك مال كوبند و بدان خط كشند و نقش كنند حطان بالكسر نام مردى حيقطان بضم القاف تذرو نر **احلواط**
خشم كرفتن و نافتكى كردن احلوط احتها دكردن در سوكند **حماط** كياهها خشك كه در وى مار باشد يقال شيطان حماط كما يقال ذئب
غضا و تيس حلب حماطه يكى و دانه دل يقال اصبت حماطة قلبه اى حبة قلبه و سويداء و دو رسته حلق **حنطه** كندم حنط بكسر الحآء و فتح النون
ج حناط كندم فروش و بوى فروش حنوط بر اكندن از بوى خوش تحنيط بر اكندن حنوط مرده را تحنط خوشبوى شدن بحنوط حناطه
كندم فروشى و حنوط فروشى كردن و حنط الاديم اى احمر حانط بوست رنكين و حنط الرمث اى ادرك و ابيض و رقه و احنط كذلك
حائط ديوار حيطان ج صارت الواو يآء لانكسار ما قبلها تحويط ديوار ساختن كرد اكرد رز فهو محوط و كرد اكرد چيزى بنا ميد حوطه
جو بر و انبار غله حيطه حياطه حوط نكاه داشتن و باس داشتن و كرد اوردن حرز هاى خود را عع ف آ ض م و يقال مع فلان حيطة لك
اى تحنن و تعطف احتياط بهوشكارى كردن يقال احتاط النفسه اى اخذ بالثقة و احتاطت به الخيل اى احدقت به احاطه فراز كرفتن
چيزى را و دانستن همه را متعدى بالبآء يقال احاط به علمه و احاط به علما و احاطت الخيل به **فصل الخآء خبط** دست و پاى زدن
ستور و منه يقال خبط عشواء و هى الناقة التى فى بصرها ضعف هر جا اندا خنتن خود را تا بخواب رود و بعصا برك درخت زدن و انعام

کردن برکسی بی شناختکی وداغ نهادن بر سر بن ستور ع ف آک ت مخبط برکران وبی راه رفتن وبدیوانکی داشتن دیو مردم را ومنه
قوله تعم الذی یتخبطه الشیطان من المس ای یفسده خباط بالضم علتی مانند دیوانکی خباط بالکسر داغ سر بن ستور وقولهم ما ادری
ای خابط لیل هو ای ای الناس هو خبطه بالکسر شیر اندک خبطة منه چون پاینه مثلث از آب ویقال فی القربة خبطة من ماء خبطة ایضا
پاره از شب وپاره از خانه وبعضی از مردم خبط بالکسر وفتح ثانی ج اختباط نعام جستن بی سابقه معرفتی از کسی خرط چوب تراشیدن
ع ف آ ض ت ک اخراط نعت منه ودست فرو مالیدن بر شاخ تا برکها وفرو ریزد ومنه فی المثل ودونه خرط القتاد وراندن داروی
مسهل شکم را ودراز کردن آهن را چون عمود مخروط الوجه واللحیة کشیده روی وریش تخریط راندن مسهل شکم را خرط بالتحریک علتی
که شیر از پستان بریده بیرون آید اخراط با این علت شدن ناقه مخرط نعت منه مخراط ناقه که عادت شیر او چنان بوده از علت ومار
که هر سال پوست افکند خراط سرکشی کردن اسب خروط نعت منه یقال فی البیع برئت الیک من الخراط ای الجماح انخراط سیه شدن
اسب در رفتن ودر آمدن برکسی بد او کو یا نه متعدی بعلی وباریک ولاغر شدن تن ودر کشیده شدن درد ورشته اخریط بالکسر
نوعی از شوره کیاه اخترط شمشیر بر کشیدن از نیام خریطه م خراط بالضم والتشدید کیاهی اخروّاط دراز کشیدن رفتار متعد بالباء
یقال اخروّط بهم السیر ای امتد اخراط کوشه دوختن بر خریطه خط م واحد الخطوط ونام موضعی بیمامه نیزه خطی منسوب بوی فی
خط کشیدن بر ریک از جهة فال وبنشستن وشکافتن کردن ع ف آ ض ت کسا مخطط کلیم با خطها خطوط بالفتح کاو وحشی خطه بالکسر
زمینی که بجهة بنا کردن او را خط کشیده باشند وحد پیدا کرده خطط ج ومنه خطط الکوفة والبصرة مخط چوب خط کش مخطاط تخته
که بروی خط کشند چیزی را اختطاط عذار بر آوردن کودک خطه بالضم کار وحال ویقال جاء وفی راسه خطة ای حاجة قد عزم علیها وتقول
العامة خطبه وفی حدیث قیله ایلام ابن هذه ان یفصل الخطة وینتصر من وراء الحجرة ای انه یفصل کل امر ملتبس ولا یعبا به وخطة نائیة ای
مقصد بعید ومخطه اسم من الخط کالنقطة من النقط ویقال خذ خطة الانتصاف ای انتصف خطیطه زمین خشک مانده میان دو پاره زمین
باران زده خطائط ج ومنه قول ابن عباس رضه حین سئل عن رجل جعل امر امراته بیدها فطلقت زوجها ثلثا خطا الله نوءها الا طلقت
نفسها ثلثا ویروی خط الله نوءها بالطهر ای اخطاها المطر خلط آمیختن چیزی را اختلاط آمیخته شدن وتباه شدن عقل مخالطه
آمیزش کردن باهم تخلیط فساد افکندن در کاری ویقال تخلط فی الحایط مثال تعتلی ای اختلط امرهم خلیط آمیزش کار وشریک وهو
المخالط کالندیم للمنادم والجلیس للمجالس وهو واحد وجمع خلطاء وخلط ایضا جمعه خلطه بالضم انباز خلطه بالکسر عشرت کردن خلط
یکی از اخلاط بویها ویتیر که چوب وی کژ بوده باشد واصل رجل مخلط هر کاری در آمیزنده ویقال فلان مخلط مزیل کما یقال هو راتق
فاتق استخلاط نشستن فحل بر پشت ناقه اخلاط قضیب فحل در فرج ناقه نهادن خلیط کاه وسپست بهم در آمیخته بجهة علف ونبیذ
از خرما وزبیب با انکور ورطب بهم آمیخته وقد نهی عنه خلاط شوریدن عقل وبستعمل مجهولا یقال خولط الرجل فی عقله واما الحدیث
لا خلاط ولا وراط فیقال هو کقوله لا یجمع بین متفرق ولا یفرق بین مجتمع خشیة الصدقة خمط نوعی از اراک که میوه دارد وفی
ذواتی اکل خمط بالاضافة وشیر ترش وبریان کردن کوسپند مسلوخ را ع ف آ ک ت خمیط بریان بی پوست سمیط بریان با پوست
وذکر ابو عبید ان اللبن اذا ذهب عنه حلاوة الحلب ولم یتغیر طعمه فهو سامط فان اخذ شیئا من الریح فهو خامط وخمیط فان اخذ شیئا
من طعم فهو ممحل فاذا کان فیه طعم الحلاوة فهو فوهة تخمط بانک کردن فحل وغضب وتکبر کردن کسی وموج زدن دریا خمطة شراب که
بوی رسیده کی آید از وی ورسیده باشد وشراب ترش خوط شاخ تازه خوطه یکی خیط در کشیدن ورشته خیوط خیوطه
ج مثل فحل وفحول وفحوله مخیط سوزن خیاط مثله ومنه قوله تعم فی سم الخیاط الخیط الابیض صبح صادق والخیط الاسود صبح کاذب
وتاریکی شب خیط الرقبه حرام مغز یقال جاحش فلان عن خیط رقبته ای دافع عن دمه خیط باطل سراب وکذا مخاط الشیطان وکان
مروان بن الحکم یلقب بذلک لانه کان طویلا مضطربا کالسراب وقال الشاعر فیه شعر لحی الله قوما ملکوا خیط باطل علی الناس یعطی من
یشاء ویمنع وهو لعاب الشمس ایضا خیط بالکسر کله شتر مرغ خیطی کذلک خیاطه درزی کری کردن ع ف آ ک ت مخیوط مخیط دوخته فمن
قال مخیوط اخرجه علی التمام ومن قال مخیط بناه علی النقص لنقصان الیاء فی خطت والیاء فی مخیط هی واو مفعول انقلبت یاء لسکونها
وانکسار ما قبلها وانما حرکت ما قبلها لسکونها وسکون الواو بعد سقوط الیاء وانما کسر لیعلم ان الساقطة یاء وهی اصلیة والواو مزیدة للبناء
فلا ینبغی ان یحذف والاصلی احق بالحذف لاجتماع الساکنین او لعلة توجب الحذف وکذا القول فی کل مفعول من المعتل العین اذا کان
من بنات الیاء فانه یجی بالنقصان والتمام واما من بنات الواو فلم یجی علی التمام الا حرفان مثل مدووف وثوب مصوون فان هذین
جاءا نادرین وفی النحویین من یقیس علی ذلک فیقول قول مقوول وفرس مقوود قیاسا مطردا خیطه مینخ وریسمان از پوست درخت

تحنيط امیختن سپیدی موی با سیاهی یقال خیط الشیب فی راسه مثل وخط **فصل الذال ذاط** خبه کردن کلو را چنانکه زبان بیرون
نتد و بالتاء کک یقال ذاطه و ذاته اذا خنقه اشد الخنق عع بفتحها **ذعط** سلت بریدن کلو عع بفتحهما ذعمطة بزیادة المیم کک **ذقط**
سفاد کردن مرغ ماده را عع ف آ ک ۲ **فصل الراء ربط** بربستن چیزی عع ف آ ض آ ک ۲ مربط بفتح الثانی وکسره جای بستن یقال
لیس له مربط عنز ارتباط بستن ربیط ستور که او را ببندند و لقب مردی و عون خرما نهاده در آب رباط بحبه بوی ببندند ستور را و
مثلث و جز آن را ربط بضمتین ج و یقال فلان و قد قرض رباطه اذا انصرف مجهودا رباط م رباطات ج و نکاه داشتن ثغر دشمن و
ملازمت آن بمعنی المرابطه رباط الخیل پنج عدد و زیادت از اسبان بسته و یقال لفلان رباط من الخیل کما تقول تلاد و هو اصل خیله و فلان
رابط الجاش مرد دلیر که نکریزد و لفلان بالثغر جیش رابطه مقام مرابط ابی که سیری نشود **رطیط** بانک و فریاد و احمق رطائط ج ۵
ارطاط فریاد کردن **رقطه** بالضم سیاهی سپیدی امیخته یقال دجاجه رقطاء والارقط من الغنم مثل الابغث یعنی قوز پیسه ارقطاط قوز
پیسه شدن کوسپند ارقیطاط برک ببرهنه اوردن شوره آطاف ارقط اریقط نام مردی **رهط** کروه کم از ده از مردان و قوم و قبیله مرد
هو جمع لیس له واحد من لفظه والجمع ارهط وارهات وارهاط کانه جمع ارهط واراهیط و پوست پاره چون میزر که زنان حائض بر میان
ببندند و پوست که از وی دوال کنند رهاط ارهاط ج راهطاء سوراخ کلاکموش دهطه کک مرج راهط موضعی بشام **ریطه** نام زنی
و چادر یک لخت که زنان بر سر افکنند ریط ریاط ج **فصل الزاء زخرط** بکسرتین اب بینی شتر و کوسپند **زط** کروهی از مردم زطی
یکی از ایشان **فصل السین سبط** بالتحریک فروهشته شدن موی عع ک آ ف ۲ سبط بالتسکین والکسر نعت منه و یقال
سبط الجسم اذا کان حسن القد والاستواء و کیاه سبطه یکی و آن کیاهی است که از بیخ وی عرواشه بافند کان ساق اسباط بدراز او
بهنا کوالبدن و فرو افکندن سر او سبطه نالیده شدن زمین تسبیط باطل کردن ناقه بچه خود را و بره افکندن پیش سبط بالکسر فرزند
فرزند اسباط ج و فرزندان یعقوب ع و اسباط از بنی اسرائیل چون قبایل از عرب و قوله تع و قطعناهم اثنتی عشرة اسباطا امما و انما انث
لانه اراد اثنتی عشرة فرقة ثم اخبر ان الفرق اسباط و لیس الاسباط بتفسیر و لکنه بدل من اثنتی عشرة لان التفسیر لا یکون الا واحدا منکورا
کقولک اثنی عشر درهما و لا یجوز دراهم ساباط پوشش رهکذر سوابیط ساباطات ج و فی المثل افرغ من حجام ساباط سباطه خاکروبه
سباط نام ماهی رومی **سبحلوث** بکسرتین جانی و نوعی از کلها **سحط** کلو بریدن عع بفتحهما **سخط** بالضم و بفتحتین خشم کرفتن
و هو خلاف الرضا عع ک آ ف ۲ اسخاط بخشم آوردن تسخط کم شمردن و بناجایکاه دادن **سرط** فرو خوردن لقمه و جز آن استراط
کک عع ک آ ف ۲ و فی المثل لا تکن حلوا فتسرط و لا مرا فتعفی من قولهم اعقیت الشیء اذا ازلته من فیک لمرارته کما یقال اشکیت الرجل اذا
ازلته عما یشکوه و قولهم الاخذ سریطی والقضاء ضریطی ای یسترط ما یاخذ من الدین فاذا تقاضاه صاحبه اضرط به و یقال سریط و ضریط
ایضا بلا الف سرطراط بکسرتین پالوده میف سراطی شمشیر ران سراط لغة فی صراط سرطان پنج پایک و نام برجی بر فلک و ریش بد
و علتی که بر پیوند سم ستور پیدا اید **سرومط** بفتحات مع سکون الواو شتر دراز هیکل و جز آن **سعوط** بالفتح داروی بر بینی
ریختنی اسعاط دارو ریختن در بینی و نیزه بر سینه زدن استعاط خود را خود ریختن دارو مسعط بضم المیم والعین دارودان انعیط
در روی جز **سفط** جامه دان اسفاط ج سفیط جوانمرد خوش نفس اسفنط بکسرتین نوعی از شراب **سقوط** افتادن چیزی و افتادن
بچه ناتمام از شکم و یقال سقط فی یده یعنی پشیمان شد یستعمل مجهولا و منه قوله تع و لما سقط فی ایدیهم ای ندموا قال الاخفش قرء
بعضهم سقط معلوما کانه اضمر الندم و جوز اسقط بالالف علی ما لم یسم فاعله و قال ابو عمرو لا یقال اسقط قال الخلیل سقط
الولد من بطن امه و لا یقال وقع اسقاط بچه افکندن زن و جز آن و غلط کردن در سخن یقال اسقط فی کلامه و تکلم فما سقط بحرف و سقط
بفتح القاف افتادن و هذا الفعل مسقطة للانسان من اعین الناس مسقط بالکسر موضع افتادن مسقط الراس جای زاد مساقطه
افکندن ساقط ساقطه ناکس سقطی سقاط ج تساقط خویشتن بر چیزی افکندن سقطه سقاط شکوخیدن و خطا کردن سقاط ۲ ۱
بوقت سخن کفتن یکی و یکی خاموش بودن و سست شدن اسب اند و یدن سقط الرمل بالثلث تمامی ریک توده سقط الولد
بچه ناتمام افتاده سقط الزند اتش که بر جهد از چقماق یذکر و یونث سقطان دو بال شتر مرغ سقط السحاب کوشه ابر که بر زمین
افتاده نماید سقط الخباء دامن خرکاه سقط بفتحتین متاع بنهره و سهو و غلط در نبشتن و حساب سقیط برف و یقال امراة سقیطة
ای دنیه تسقط خطا و زلل جستن بر کسی سقاط شمشیر کذاره برنده که پیش از مقطوع بر زمین افتد و سقط فروش و فی الحدیث کان
لا یمر بسقاط و لا صاحب بیعة الا سلم علیه والبیعة من البیع کالرکبة والجلسة من الرکوب والجلوس **سلاطه** دراندستی و دراز با
سلوطه کک و قهر تسلیط بر کاشتن تسلط بر کاشته شدن سلطه بالضم بر کاشتکی سلطان فهرمان یذکر و یونث سلاطین ج و حجت و لا

ذاط
ذعط
ذقط
ربط

رطیط
رقط
رهط

ریط
زخرط
زط
سبط

سبحلوط
سحط
سخط
سرط

سرومط
سعوط
سفط
سقط

سلط

الامحر

ولا یجمع لان مجراه مجری المصدر سلیطه زن دراز زبان سلیط مرد فصیح یقال هو اسلطهم لسانا ای افصحهم وروغن زیت وروغن کنجد ایضا سلطه بالکسر تیر دراز سلاطح سلاط دندان کلید سالبطح وسنان سلطات سمهای بز **سمط** رشته مروارید باشد وجزان ودوال فتراك سموط ج تسمیط بر فتراك بستن چیزی را مسمط نوعی از شعر یقال قصیدة مسمطة وسمطیة و فرستاده که باز نکردد و حکمی که رد نشود و یقال خذ حقك مسمطا ای مجوزا نافذا اسماط بالکسر رشته سماطان دو رسته اند درخت و مردم یقال یمشی بین السماطین سمط پاکیزه کردن موی بره و بزغاله از جهت بریان کردن ع م ف آض ۲ ک ۲ سمیط مسموط نعت سمیط نعل یك لخت وازار بی حشو اسماط ج سمط سمیط مرد بی حال و مرده خشت نپخته ساسط شیر که حلاوت آنگی از وی رفته باشد وهنوز مزه نکرداینده باشد عن الاصمعی سموط مصدر منه ع ف آ ض ۲ **سناط** سنوط سنوطی کوسه که هیچ ریش ندارد سوط تازیانه اسواط سیاط ج وزدن بتازیانه وامیختن چیزی بچیزی ع ف آ ض ۲ تسویط کذلك وقوله تع فصب علیهم ربك سوط عذاب ای شدته ویقال نصیبه ویقال اموالهم سویطة بینهم ای مختلطة

فصل الشین

شبوط بالفتح والتشدید نوعی از ماهی شباط نام ماهی است بزبان روم **شحط** شحوط دور شدن ع بفتحها آ شحط دور کردن تشحط طپیدن کشته در خون صلته بالباء یقال تشحط المقتول بدمه تشحیط طپانیدن در خون شوحط نوعی از درختان کوهی که از چوب وی کمان سازند شحوط شحوط بضمتین کالوها در از سیم زائدة شرط شریطه م وبیان شروط شرائط ج وتعلیق کردن چیزی بچیزی ع ف ض ۲ ک ۲ اشتراط مثله وبشتر زدن مشرط مشراط نشتر شرط بالتحریك نشان وستور وبزه وبلایه اشراط الساعة نشانهای قیامت اشراط المال اردالها واشراط القوم اشرافهم وهو من الاضداد اشراط نشان کردن شتر وگوسفند بجهة فروختن وآماده کردن خویش را بکاری یقال اشرط نفسه للهلکة ای جعلها علما للهلاك ومنه سمی الشرط لانهم جعلوا لانفسهم علامة یعرفون بها وقال الاصمعی واحد ثم شرطی وشرطی یعنی سرهنك شحنه شرط ج شریط رسن از پوست خرما تافته شرطان دو ستاره از برج حمل که کویند سه ستاره است واز اشراط نیز کویند رجل شرواط وجمل شرواط بالکسر دراز یستوی فیه المذکر والمؤنث **شط** کرانه رود وجوی وکرانه کوهان ودور شدن ع ف آض ۲ ک ۲ شطوط دور شدن وجمع شط شطوط بالفتح ناقة شکرف کوهان شطاط بالفتح والکسر دوری وواستی قامت یقال جاریة شاطة واست قامت شطط بالتحریك از اندازه کذشتن در هر چیزی وفی الحدیث لها مهر مثلها لا وکس ولا شطط ای لا نقصان ولا زیادة وجور کردن بر کسی متعدی بعلی ع ف آک ۲ وفی حدیث تمیم الداری انك لشاطی ای جائر علی فی الحکم اشطاط جور کردن در حکم ودور رفتن ستور بچرا اشتطاط مثله ومغ رفتن در طلب چیزی **شمط** سپیدی موی بسیاهی در آمیخته ع ک آف ۲ اشمط شمطا نعت منه شمط در آمیختن چیزی با چیزی ع ف آک ۲ شمیط آمیخته وصبح لاختلاط بیاضه بالظلمة وکیاه خشك وتر با هم آمیخته ویقال قد دنت شاة بشمطها بالحرکة والسکون ای بنوا بلها شماطیط رمهای متفرقه شمطیط بالکسر یکی ویقال ذهب القوم شماطیط ای متفرقة وصار الثوب شماطیط اذا تشقق شمطاط کفك جامه **شوط** تك شوط یك تك طاف بالبیت سبعة اشواط طوف کرد خانه را هفت کشت شوط براح شکال شوط باطل کرد آفتاب که از روزن نماید **شیط** هلاك کشتن ع ف آ ک ۲ وتمام قیمت کرده شدن شتر که بکشند در قمار ونصیبی نا ماندن از وی یقال شاطت الجزور ای تفققت وامیختن خون یقال شاط فلان الدماء ای خلطها کانه سفك دم القاتل علی دم المقتول وباطل شدن خون یقال شاط فلان ای ذهب دمه هدرا وشتافتن وسوختن روغن وزیت بجوشانیدن وسوختن دیك وچفسیدن انچه در دیك بود بیك اشاطه هلاك کردن وصاحب سهم بیمن شدن از جزور وبکشتن پیش آوردن کسی را یقال اشاطه واشاط بدمه واشاط دمه وسوزانیدن بن دیك را شیطاط بوی پشم وپینه سوخته تشییط سر وپاچه کوسپند سوختن و پاك کردن آن وکوشت بر آتش انداختن تا بسوزد وکند وبوی کند استشاطه برافروختن از خشم وفربه شدن ستور ناقة مشیاط بالکسر زود فربه شونده مشاییط ج

فصل الصاد

صراط سراط زراط راه

فصل الضاد

ضبط نگاه داشتن چیزی را بهوش ع ف آک ۲ ضابط هشیار اضبط آنکه هر دو دست عمل برابر کند ضبطاء مؤنث ع ک آف ۲ ضبنطی قوی الالف والنون زائدتان للالحاق **ضبغط** چیزی که کودکان را بدان ترسانند الالف للالحاق **ضرط** تیز ضرط بکسر الراء تیز دادن مثل حبق ع ف آک ۲ وفی المثل اودی العیر الا ضرطا ای لم یبق من جلده وقوته الا هذا اضراط تضریط متعد فیه وبدهان حکایت آن فعل کردن صلته بالباء ویقال الاکل سرطی والقضاء ضریطی وقد مر فی فصل السین **ضرغط** بالغین المعجمة برد میدن بر خود از خشم **ضغط** فشاردن بر دیوار وجز آن ع بفتحها ومنه ضغطة القبر ضغطه بالضم سختی وتنکی وفشارش یقال اخذت فلانا ضغطة اذا ضیقت علیه لتکرهه ضاغط نگاهبان ومشرف بر چیزی وکشادکی بغل شتر وبسیاری کوشت آن وسوسمار ضغیط چاه در کنار چاه در پهلوی چاه خوش که از آن بوی ناك کرداند **ضفاطه** سست رای وضعیف عقل شدن ع بضمها ضفیط نعت منه قال ابن عباس فی

سمط
سنط
سوط
شبط
شحط
شرط
شط
شمط
شوط
شیط
صرط
ضبط
ضبغط
ضرط
ضرغط
ضغط
ضفط

ضغطة

ضفطة وهذه احدى ضفطاتی وشهد ابن سیرین نکاحاً فقال فاین ضفاطتکن یعنی الدف قال ابو عبید وانما نراه سماه ضفاطة لهذا
المعنی ای انه لهو ولعب وهو راجع الی ضعف الرای والجهل ضفاطه بالتشدید کرده بزرك **ضویطة** خمیر است وکل ولای تنك حوض **ضیاط**
مرد درشت **فصل الطاء اطرطبی** ابرو و بالعناد المعجمة کلک **طیوط** بانك کردن شتر عم ف آ ک ۲ جمل طاط طائط نعت منه **طاط**
مرد سخت خصومت و دراز طوط مرد دراز وبینه **فصل العین عبط** دروغ کفتن بی سبب وبهانه وخون بیتن درحرب انداختن
بی سبب وشکافتن جامه عم ف آ ک ۲ معبوط عبیط نعت منه عُبُط ج ورسیدن سختی وبی علت کشتن شتر راعبیطه نعت عبیط کوشت
وی وخون تازه ویقال مات فلان عبطة ای صحیحاً شاباً اعتباط کشتن شتر راعبیطه نعت عبیط کوشت وی وخون تازه ویقال مات فلان
عبطة ای صحیحاً شاباً اعتباط کشتن شتر را بی علت لبن عثلط وعجلط وعکلط شیر سطبر خفته عثالط عجالط عکالط کلک **عذیط**
بوقت جماع حدث کردن عذیوط عذیوطه بالکسر وفتح الیاء نعتان **عرفط** بالضم نوعی از درخت طاح **عریقطة** عریقطان بالقاف
جنبنده **عضرط** عضروط بد بناك کسی دونده عضارط ج عضرط بفتحتین میان دوخصیه وفتحة فلان اهلب العضرط ای کثیر
الشعر بها **عضرفوط** کربنه نر عضارف عضیریف تصغیره **عط** بدراز اشکافتن جامه عم ف آ ک ۲ تعیط کلک انعطاط لازم منه عطعطه
آواز کردن وعیط عیط کفتن وان صوتی است که برنایان بوقت بازی باهم کنند معطوط ای مغلوب عطاط بالفتح شیر ومرد دلیر **عفط**
تیز دادن بز عم ف آ ک ۲ وبینی فشاندن او وراندن شبان کوسپند را چنان شکل که او عطسه دهد ویقال ماله عافطة ولا نافطة یعنی
بنت میش وماده بز وهذا کقولهم ماله ثاغیة ولا راغیة ای لا شاة تثغو ولا ناقة ترغو عافطة عفاطه کنیزك شبلی کننده **علط**
داغ کردن بر کردن شتر عم ف آ ض ۲ وبیدی یاد کردن کسی را وبه تیر زدن علاط بالکسر داغ بر پهنای کردن ورسن کردن شتر علاطان
دو کرانه کردن تعلیط کشادن علاط از کردن شتر ناقة علط بضمتین بی مهار وبی بند کردن عن الاصمعی اعلاط ج علطة بالضم کردن بند و حمل
اعلواط از کردن شتر بر نشستن بر پشت او وبرچسپیدن بر کسی تعلیط ایضا نیبا رداغ کردن شتر را علیط بالکسر برك مرخ وآن درختی است
که بما لیدن وزدن ازوی آتش کیرانند وفی المثل فی کل شجرة نار واستمجد المرخ والعفار ومرد ذکره علبط علابط بالضم سطبر علابط علابط
علبطه رمه کوسفند **عمروط** دزد عماریط عمارطه ج وبفتحتین وتشدید الراء سبك **عملط** بتشدید اللام سخت **عنشط**
بدخو ودراز عنشط کلک یقال رجل عنشط وجمل عنشط وعشنق کلك والجمع عشانطه وعشانقه **عنطط** دراز عنطیان بالکسر
والیاء اول جوانی **عوط** باردار کرفتن ناقه سال نخست عم ف آ ض ۲ عائط نعت منه عوط عیط عوطط ج عائط عیط وعوط وعوطط
آنکه آبستن هم بار نکیرد اعتیاط تعوط تعیط سال بار کرفتن ناقه وکوسفند اعتیاط دشوار آمدن کار وفی الحدیث انه بعث مصدقاً
فاتی بشاة شافع یعنی التی معها ولدها فلم یاخذها فقال ائتنی بمعتاط **عیط** بالتحریك درازی کردن اعیط نعت منه عیطاء کلک
وربما قالوا قارة عیطاء اذا استطالت فی السماء والقصر الاعیط المنیف **فصل الغین غبط** دست بردن وبیکاه کوسپند دیدن تا
که فربه است یا لاغر عم ف آ ک ۲ غبطه بالکسر نیکوئی احوال وآرزو بردن بحال کسی بی آنکه زوال آن خواهد از وی عم ف آ ک ۲ غبطه
بالفتح کلک ویقال فی الدعاء اللهم غبطا لا هبطا ای نسالك الغبطة ونعوذ بك من ان نهبط عن حالنا اغتباط بارزو آمدن یقال غبطته
فاغتبط کقولك منعته فامتنع وحبسته فاحتبس غبیط زمین هموار ونام وادی وپالان شتر که بروی هودج بندند غبط ج اغباط
همیشه داشتن پالان بر پشت شتر وهمیشه بودن تب وپیوسته باریدن باران **غط** غوطه دادن باب عم ف آ ض ۲ وغرانیدن
شتر عم ف آ ک ۲ غطیط کلک وخرخر کردن درخواب غطاط بالفتح نوعی از سنکخوار غطاطه یکی غطاط بالضم اول صبح غطغطه آواز
کردن دیك مغطغطه دیك جوشان تغطغط آواز باشد تاتی غطامط بالضم آواز جوش دیك ودریا بمیم زائده **غلط** غلط کردن در
سخن وغلت بالتاء در حساب عم ک آ ف ۲ یقال غلط فی امره وغلت فی الحساب وبعض العرب یجعلهما لغتین بمعنی اغلاط بغلط افکندن
کسی را مغالطه بکدیکر را غلط دادن تغلیط بغلط منسوب کردن اغلوطه بضمتین سخن که بدان کسی را بغلط اندازد ونهی رسول الله صلعم
عن الاغلوطات ویقال حدثته حدیثا لیس بالاغالیط **غمط** بالفتح خوار داشتن نعمت را عم ک آ ف ۲ وفیر بدین عم ف آ ک ۲ وفی
الحدیث انما ذلك من سفه الحق وغمط الناس یعنی ان یری الحق سفها وجهلا ویحتقر الناس اغماط دائم بودن تب مثل الاغباط **غوط** فرو
شدن در چیزی عم ف آ ض ۲ ک ۲ یقال انی فلان الغائط یعنی بزمین پست ومغاك ویکنی به عن العذرة لان الانسان عند قضاء
الحاجة الیه غوط اغواط غیطان ج تغوط غایط کردن غوطة دمشق م **فصل الفاء فرط** در کذشتن در کاری عم ف آ ض ۲
ک ۲ یقال انی فلان الفا ویقال اتاك والفرط ویقال لقیته فی الفرط بعد الفرط ای الحین بعد الحین واتیته فرط یوم او یومین قال
ابو عبیده لا یکون الفرط اکثر من خمس عشرة لیلة وتقصیر کردن در کاری وفوت کردن آن صلته فی وشتاب کردن صلته بعلی وسته

قوله تعم ان یفرط علینا و پیش دستی کردن در سخن یقال فرط الیه منه قول ای سبق و پیش دستی کردن باب امدن بر قومی عع ف آ ء ۲
فارط نعت منه فراطج فراط القطا پیش روندکان سنگخوار سوی وادی و آب افراط شتابانیدن و پیش فرستادن و پرکردن توشه
دان وحوض از آب غدیر مفرط بفتح الراء حوض پر و فراموش کذشته ومنه قوله تعم انهم مفرطون ای متروکون منسیون فی النار و از حد
در کذشتن در کاری فوطه بالضم اسم للخروج والتقدم فرطه بالفتح مرة منه مثل غرفه و غرفه و حسوة و حسوة منه قول ام سلمه لعائشه ان
رسول الله صلی الله علیه وسلم نهاک عن الفرصة فی البلاد فرط بالتحریک انکه پیش رود تا اسباب ابخور از دلو و رسن و پالنه کردن چاه د
حوض راست کند و هو نعل بمعنی فاعل مثل تبع بمعنی تابع یقال رجل فرط و قوم فرط ایضم یستوی فیه الواحد والجمع وفی الحدیث انا فرطکم
علی الحوض ومنه قیل للطفل المیت اللهم اجعل لنا فرطا ای اجرا یتقدمنا حتی نرد علیه فارطان دو ستاره مقابل فراط پیش دستی کردن
تفارط کلف وتکلم فلان فراطا ای سبقت منه کلمة ما فراط بالکسر ابی که هر که پیش اید او را بود از قبیله ام فرط بضمتین کاری که در وی از
حد کذرانیده باشند و کار کذاشته و مانده ومنه قوله تعم وکان امره فرطا و پشته و بلندی افراطج یقال البوم تنوح علی الافراط و اسب تیز
کذرنده از اسبان افراط الصبح اوائل تباشیر تفریط در کذشتن از کسی و کذاشتن و دور کردن نا بایست از کسی و قلما یستعمل الا فی الشر
و تقصیر کردن و ضائع کردن و فراموش کردن افتراط فوت شدن نیکی و فرط فرستادن یعنی فرزند نارسیده مردن کسی را **فرشطه** پای
از پای کشاده و دور نهادن وهو مثل الفرسحه **فسطاط** بالضم شهرستان مصر فسطاط فستاط فستات فسات بضم الفاء و کسرها خیمه
و خرکاه بزرک و جماعت انبوه فسیط دمچه خرما و چیده ناخن **فلط** بفتحتین فلاط بالکسر ناکاه یقال لقیته فلطا و فلاطا و تکلم فلان
فلاطا فاحسن اذا فاجا بالکلام الحسن افلاط رهانیدن یقال افلطنی الرجل مثل افلتنی **فصل القاف** **قبط** بالکسر اهل مصر و بنك
ان یعنی اصل ان قبطی منسوب قبطیه مؤنث و کتان باریک و سپید که از مصر خیزد و قد یضم لانهم یغیرون فی النسبة کما قالوا سهلی و
دهری قباطی بالفتح ج قباط بالضم والتشدید حلوا بسکر قبیط قبیطی مثله قبیطا ایضم اذا خففت مددت وان شددت قصرت قنبیط
کرم **قحط** خشکسال قحوط باز ایستادن باران و تری از مواضع بفتحهما و ک آ ف ۲ اقحاط بقحط رسیدن و قحطوا ایضم علی مالم یسم فاعله
قحطا قحطان نام ابو الیمن **قرط** بالضم کوشواره قرطه قراط بالکسر ج مثل رمح و رماح و نام مردی قراط ایضم شعله چراغ تقریط ۵
کوشواره نهادن بر کسی و لکام در سر اسب افکندن و بینی چراغ پاک کردن یعنی سوختکی پلیته را دور کردن تقرط با کوشواره شدن
قیراط نیم دانک واصله قراط بالتشدید لان جمعه قراریط فابدل من احد حرفی تضعیفه یاء کما دینار و دنانیر قرطیط داهیه و یقال
ما جاد فلان بقرطیطة ای بشیء یسیر قرطاط بالضم جل شتر که بالان برد برا و هند قرطان کلف قراطج **اقرنفاط** فراهم اوردن
ماده بر لبهای فرج را بوقت کشنی **قرمطه** تنک نشتن خط و نزدیک نهادن لکام اقرمطاط و در ترنجیدن پوست قرمطی واحد القرامطه
و هم رهط من الناس **قسوط** بیدادی عع ف آ ک ۲ و پیمانه که نیم صاع باشد و شش یک فرق و ان مثل قسط باشد و هره اقساطا
عدل و داد کردن قوله تعم ان الله یحب المقسطین تقسط بخش کرفتن قسط بالضم نام داروی قسط بالتحریک راستی استخوانهای ساق
ستور و ان عیب است و بران عیب شدن عع ک آ ف ۲ فرس اقسط نعت منه بعیر اقسط شتر که پی قوائم وی خشک باشد در خلقت و
ناقه قسطاء قاسط بد قبیله **قط** بریهنا بریدن عع ف آ ض ۲ ومنه قط القلم وفی الحدیث کان علیع اذا اعتلی قد و اذا اعترض
قط و کران شدن نرخ عع ف آ ک ۲ یقال ورد نا ارضا قاطا ای غالیا سعرها و هرکز یقال ما رایته قط ای ابدا هرکز و کانت اصله قطط
فلما سکن الحرف الاول للادغام جعل الاخر متحرکا الی اعرابه و قط بضمتین ایضم للمجاورة مثل مذ یا هذا و قط مخففة ایضم فی اللغتین کقولهم
لم اره مذ یومان وهی قلیلة وهذا اذا کانت بمعنی الدهر فاما اذا کانت بمعنی حسب فهی مفتوحة ساکنة الطاء تقول ما رایته الا مرة واحدة
فقط فاذا اضفت قلت قطک هذا الشیء ای حسبک و ربما دخلت النون لسلم السکون الذی بنی علیه الاسم و هذه النون تسمی النون العماد
التی تدخل فی الافعال دون الاسماء اذا دخلته یاء المتکلم کقولک ضربنی لو قایة الفعل من الجر و انما ادخلوها فی اسماء مخصوصة نحو قطنی
و قدنی ولدنی و مثل عنی و منی حرفین لا یقاس علیهما و یقال قطاط مثل قطام ای حسبی جعد قطط بفتحتین سخت مرغول وهو مصدر
منه ایضم عع ک آ ف ۲ یقال قطط شعره علی الاصل باظهار التضعیف و هو قط الشعر و قطط الشعر بمعنی قط بالکسر کربه نر قطاط ج و
نامه و برات صلته باللام ومنه قوله تعم عجل لنا قطنا قطه کربه ماده قطقط بکسرتین ریزه تر بن قطره باران رداذ بزرکتر از وی و باز
طش و باز بغش و باز غبیه و هم چنان حلبه و شهده و حفشه و حشکه قطقطانه بفتحتین نام جائی **قعط** سخت و تنک کردن بر عزیم
قطعه بیکبار عع بفتحهما اقتعاط عمامه بستن بر سر بی تلحی و ان زیر زنخ در آوردن بود وفی الحدیث انه ع نهی عن الاقتعاط و امر بالتلحی
مقعطه دستار بزرک **قفط** سفاد کردن مرغ ماده را عع ف آ ض ۲ و ک ۲ و یقال القفط لذوات الظلف **قمط** سفاد کرد

فرشط
فسطاط
فلط
قبط
قحط
قرط
قرطط
قرمط
قسط
قط
قعط
قفط
قمط

مرغ

مع مادہ راعع ف آ ی ۲ و ع ۲ ویقال القفط لذوات الظلف وپای گوسپند بستن بجهة کشتن و دست بند وپابند کودک بستن بگهواره
عع ف آ ض ۲ قماط رسن که بدان گوسپند بند ند بوی و دست بند وپابند کودک گهوارگی وقمط الاسیر اذا جمع بین یدیه ورجلیه
بحبل قمط بالکسر بند نی بواره وجزان ومرّ بنا حول قمیط ای تام **قنوط** نومید شدن عع ف آ ض ۲ ک ۲ قنط قناطة کان عع ک اذ ۲
قنط بالکسر نعت منه قنوط فلاتکن من القنطین واما فتح العین فیهما وکسر العین فیهما فانما هو علی الجمع بین اللغتین قاله الاخفش **قوط** رمه
گوسپند اقواط ج **فصل الکاف کشط** برهنه کردن وجل از پشت ستور برکردن قشط لغة فیه وقری واذا السماء قشطت وپوست
شتر باز کردن یقال کشطت البعیر مثل جلدته لا یقال سلخته انکشاط رفتن بیم وترس **فصل اللام لبط** بر زمین زدن ودست
پای بر زمین زدن شتر در دویدن عع ف آ ک ۲ التباط کلک لبطه بفتحتین اسم فیه ور رفتار بلنکی ونام مردی **لحط** المکان لحطا رش **لط** حمل
یقال رایت عنقها لطا حسنا وکرما وعقدا حسنا کلها بمعنی لطالج وچفسیدن بر چیزی ولازم بودن بکاری عع ف آ ک ۲ صلته بالباء
ومنکر شدن حق کسی را ورئبما قالوا تلططت حقه لانهم کرهوا اجتماع ثلث طاءات فابدلوا من الاخیرة یاء وپرده فروهشتن ودم بیان را
در آوردن شتر عع ف آ ض ۲ یاری دادن برانکار وبرانکار داشتن یقال ما لک تعینه علی لططه وسخت خصومت شدن لطط افتادن
دندان وحرده شدن آن وماندن بیخهای دندان الط نعت منه ومنکر شدن حق کسی را الطلط بکسرتین کند پیر بی دندان وناقه کلان
سال ملطاط بالکسر رسناس وکرانه وادی ودریا وقول ابن مسعود هذا الملطاط طریق بقیة المؤمنین هرابا من الدجال یعنی بر شاطی
الفرات وملطاط البعیر حرف فی وسط راسه **لعطا** گوسپند کردن سیاه لعطه بالضم سیاهی کردن وسیاهی روی چرغ **لغط** بفتحتین
بانگ وخروش عع بفتحهما لغط لغاط بالکسر الغاط کلک لغاط بالضم گوهی **لقط** از زمین بر گرفتن عع ف آ ض ۲ التقاط کلک ودا
چیدن وسخن چیدن ویقال لکل ساقطة لاقطة ای لکل ما ندر من الکلام من یسمعها ویذیعها الاقطة الحصی سنگدان مرغ لقیط بچه
افکنده وجزان که بر دارند ا ورابنوا اللقیطة قومی از عرب لقط بفتحتین انچه بر داشته وبرچیده شود لقط المعدن ریزهای زر که یافته
شود ولقط السنبل ولقاطه خوشه برچیده یقال لقطنا الیوم لقطا کثیرا بسیار خوشه چیدیم وفی هذا المکان لقط من المرتع ای شیء
منه قلیل القاط مردم اندک پراکنده تلقط انجا بجا گرفتن خرما وجزآن ووردت الشی التقاطا ای هجمت علیه بغتة **لوط** لیط پر چفسیدن
صلته بالباء عع ف آ ض ۲ ک ۲ یقال هو الوط بقلبی والیط چفسان تر است الیاط چفسیدن یقال هذا الامر لا یلتاط بصفری ای
لا یلصق بقلبی استلاط بر خود چفسانیدن وفی الحدیث استلطتم دم هذا الرجل ای استوجبتم لوط ردا یقال لبس لوطه ولوطیه ویجل
در گرفتن واندودن حوض را وعمل قوم لوط کردن لواطه کلک عع ف آ ض ۲ لوط نام پیغمبری ۲ **لهطت** المراة فرجها بالماء والهطته
ضربته ولهطت به الارض ضربتها بها **لیطه** پوست نی لیط ج وگونه چیزی وشیطان لیطان اتباع **فصل المیم محط** کشیدن کمان
وجزآن وبیرون گذشتن تیر وانداختن آب بینی امخاط کشیدن در کمان تیر را صلته بفی وبکند را نیدن تیر از انچه بر روی باید صلته بعن مخاط
بالضم آب بینی امتخاط بینی فشاندن وازدست بیرون کشیدن چیزی را وشمشیر برکشیدن تمخط بینی فشاندن **مرط** موی برکندن
عع ف آ ض ۲ مراطه موی افتاده امراط وقت برکندن شدن موی را مرط بالکسر گلیم از صوف وخز که بر میان بندند مروط ج تمرّط افتادن
موی امرط سبک ریش دزد وتیر پر افتاده سهم مرط بضمتین تیر بی پر سهام مراط ج مثل سلب وسلاب ومرط بالتسکین جمع امرط مرطی
بفتحتین نوعی از دویدن مریطا میان ناف وزهار ومنه قول عمر لرجل اذن ورفع صوته اما خشیت ان ینشق مریطاؤک **مسط** دست
در فرج ناقه کردن ودم او واز آب فحل انبیم پاک کردن ووروده شتر را از علت عع ف آ ض ۲ ماسط گیاه شور که شکم ستور براند وآب شور
وهرچه شور باشد وشکم راند مسیطه مسیط آب تیره بوی ناک که در تک حوض ماند وسیل اندک مسیطه اندک تر از آن **مشط** شانه
کردن لازم ومتعدی عع ف آ ض ۲ امتشاط کلک لمة مشیطة ای ممشوطة مشطه بالکسر نوعی از شانه کردن کالرکبة والجلسة مشاطه موی که
بشانه افتد مشط بالضم شانه امشاط ج وگیاه ریزه که از امشط الذئب خوانند واستخوانهای پشت پای وشانه کتف **مط** کشیدن
چون مد وبرکشیدن ابرو از تکبر وجزان عع ف آ ض ۲ تمطط لازم فیه مطیط آب ایستاده در تک حوض مطیطاء بالضم والمد
خرامیدن ودست انداز آن رفتن وفی الحدیث اذا مشت امتی المطیطاء وخدمتهم فارس والروم کان باسهم بینهم **معط** بی موی
شدن اندام امعط نعت منه امتعاط تمعط ریختن موی وجزان امعاط وهو انفعال منه ریختن موی پس وسوده شدن آن امعط
کرانه موی ریخته عع ک ۲ ف ا لص امعط لصوص معط **مغط** بالغین المعجمة کشیدن مثل المد وکشیدن کمان وجزان امغاط بلند
شدن روز رجل ممغط مردکشیده قامت تمغط یاز یدن اسب در دویدن **مقط** لاغر شدن شتر عع ف آ ض ۲ ماقط شتر نزار وفال
سنگ زننده ویقال فلان ساقط بن ماقط بن لاقط فالساقط عبد الماقط وهو عبد اللاقط وهو عبد معتق مقاط بند گهواره ومانند

ان مقلوب فالمامِلط سیلی ریش شدن عع ی آف ۲ ملط نعت منه مثل امرط املاط افکندن ناقه بچه را ملیط بچه انداخته مِلط
بالکسر آنکه نسبت وی معلوم نباشد غلام مِلط خِلط ای مختلط النسب ملاط گِل و کل دیوار ابنا ملاط دو بازوی شتر مَلَطی نوعی از
دویدن مثل المرطی ویقال امض فلان الی موضع کذا فیقال الجعل الله ملطی لاعهدة ای لارجعة مَلَطیه نام شهری **میط** جور کردن در حکم
ودور شدن ودور کردن لازم متعد ۲ **فصل النون نبوط** برامدن اب از زمین وچاه عع ف آض ۲ ک ۲ انباط باب رسیدن چاه
کن استنباط بیرون آوردن چیزی ونبطی شدن قوم یقال استنبط القوم نبط نبیط گروهی از مردم رجل نَبَطی نباطی نباط مثل یمنی یمانی
یمانٍ نباطی بالضم ایضاً نبط اب که از قعر چاه براید نُبطه سپیدی بغل وشکم اسب فرس انبط نعت منه وشاة نبطا سپید تهیگاه ۵
نحیط بانگ وزفیر عع ف آک ۲ **نحط** انتحاط تیمی افشاندن مثل نحط وامتخاط ویقال لاادری ای النحیط هو بالضم ای ای الناس
هو **نشاط** بالفتح شادمانی نمودن عع ک آف ۲ نشیط شادمان تنشط شادمانی نمودن وبنشاط رفتن ناقه انشاط خداوند
ستور بانشاط شدن وفربه کردن علف ستور را وگره کشادن نشیطه آنچه غزاة در راه یابند از غنیمت ناشط گاو دشتی وقوله تعالی
والناشطات نشطا یعنی النجوم تنشط من برج الی برج کالثور الناشط من بلد الی بلد نشط گزیدن مار عع ف آض ۲ ک ۲ و بردن اندوه
کسی را از جائی بجائی واب برکشیدن از چاه بی بکره وگره اسان بستن عع ف آک ۲ نشوطه بالضم گره اسان کشای چون گره ازار بند
ومانند آن یقال ما عقالک بانشوطه ای ما مودتک بواهیة انتشاط کشیدن گره تا کشاده شود مثل انشاط مثل ثوب اسمال واخلاق
آنکه بیک کشیدن دلو بر سر چاه آید از وی نشوط چاه که دلو از وی به بسیار کشیدن براید وایضاً نوعی از ماهی نشیط نام مردی وفی
المثل لاحتی یرجع نشیط من مرو **نطناط** دراز نطانطه ج نطنطه بد دراز کشیدن **ناعط** جبی از همدان ونام کوهی **نفط** بفتحتین
آبله کردن دست نفیط کذلک نفطه بالکسر آبله عع ی آف ۲ تنفط آبله کردن نفط بالفتح والکسر روغن والکسر افصح نفیط تیراک زدن دیگ
جوشان وازخشم جوشیدن وبینی فشاندن ماده بز عع ف آک ۲ ویقال ماله عافطة ولا نافطة ومر ذکره **نقطه** بالضم خجک سیاه
بر سپیدی یا عکس آن نُقَط نقاط ج نقط خجک زدن حروف را عع ف آض ۲ تنقیط کذلک نقاط نعت منه **نمط** بفتحتین نوعی از
آنکه دری انماط ج وایضاً گروه مردم که بر یک کار باشند وفی الحدیث خیر هذه الامة النمط الاوسط یلحق بهم التالی ویرجع الیهم الغالی
نوط میان پشت وسرین وهرچه از چیزی درآویخته شود درآویختن عع ف آض ۲ واماسیدن سینه شتر یستعمل مجهولا ونوط
دان که در روی حرما نهند واز شتر در آویزند نوطه اماس سینه شتر وکینه وفی المثل عاط بغیر انواط ای یتناول ولیس هناک شیء معلق
انواط معلاق ها ذات انواط نام درختی نواط اراش هودج که از وی در آویزند چون علاقها وجز آن ویقال نوطه من طلح یعنی
طلحستان وهم چنین عیص من سدر وایکة من اثل وفرش من عرفط ووهط من عشر وغال من سلم وسلیل من سمر وقصیمة من غضا
ومن سلم وحرجة من شجرة انتیاط دور شدن ویقال فلان منی مناط الثریا ای فی البعد نیاط بیابان کشنده نیط نیاط رگ دل ویقال
رماه الله بالنیط ای بالموت ویقال للاورب مقطعة النیاط کما قالوا مقطعة اسحار ونیاط القوس معلقها ناط رگ پشت تنوط
بالضم جانوری خرد برابر گنجشک که در جنگلها آشیانه او از شاخ باریک اویخته باشد بر بکار ضعیف تنوطه یکی از وی یقال اصنع
من تنوط **فصل الواو وبط** وبوط ضعیف رای شدن عع ف آک ۲ وبط بفتحتین کذلک عع ی آف ۲ وابط ضعیف
بد دل وباز داشتن از حاجت کسی را **وخط** در امیختن سپیدی موی وبنیزه گذاره زدن وبشتاب رفتن **ورطه** هلاکی وزمین
هموار بی راه ونشان ایراط توریط در هلاکت انداختن تورط لازم منه وراط بالکسر مکر وفریفتن وفی الحدیث لاخلاط ولاوراط
وسط سطه در میان شدن عع ف آک ۲ ویقال فلان وسیط فی قومه آنکه در نسب میانه ودر محل رفیع باشد الاصبع الوسطی
انگشت میانگی والصلوة الوسطی نماز میانگی توسیط در میان در آوردن چیزی وقری فوسطن به جمعا وبریدن چیزی بدونیم
توسط میانجی کردن وساطه میانجی وسط بفتحتین میانه وراست از هر چیز قوله تعالی جعلناکم امة وسطا ای عدلا شیء وسط چیزی میانه
میان نیک وبد وهو واسطة القلادة جوهر میانگی گزیده واسط نام شهری وهو مذکر مصروف لان اسماء البلدان الغالب علیها التانیث
وترک الصرف الا منی والشام والعراق وواسطا وفلجا وحجرا فانها تذکر وتصرف واسط الکور بیش پالان ویقال جلست وسط القوم
بالتسکین وجلست وسط الدار بالتحریک والصواب جلست فی وسط الدار لانه اذا کان متحرکا کان محدودا فلابد من فی وکل موضع
صلح فیه بین فهو وسط بالتسکین وان لم یصلح فیه بین فهو وسط بالتحریک **وطواط** خفاش وشب پره وطا وط ج ومرد ضعیف
بد دل ویقال هو ابصر فی اللیل من الوطواط یعنی الخفاش **وقط** وقیط مغاکی در زمین سخت یا کوه که در وی اب گرد اید وقاط ج
توقیط مغاک کردن باران زمین را واب که از بالا چکد موقوط انداخته وقط ایضاً افکندن وصلته بالتراب یوم الوقیط کان فی الاسلام بین

بنی تمیم وبکر بن وائل **وهط** شکستن عَع ف آک ۲ ونام مالی که عمرو بن العاص را بود وهَبطه زمین پست مغاک مثل وَهدة وَهط وهاط
ج ویقال وَقَط من عشر یعنی عشر سنان وان درختی است عرب را از نوع طاق کما یقال عَنیش من سدر وم قَبیل ایهاط انداختن چنانکه
برنخیزد **فصل الهاء هبوط** فرود آمدن یقال هبط هبوطا ای نزل وهَبَطه هبطا هبّطا ای انزله لازم متعد یقال اللهم غبطا لا هبطا
وقد مرّ فی فصل الغین اهباط متعد منه انهباط لازم منه هبوط ایض کم شدن بهای متاع وکم کردن آن ولاغر کردن بیاری مردم را عَع ف آ
ک ۲ هبوط بالفتح نشیب هبیط شتر لاغر **هرط** طعنه کردن ونقیصه گفتن عَع ف آک ۲ تهارط یکدیگر را دشنام دادن هرطه بالکسر
میش بزرك هرطاج **همط** ستم کردن وبی اندازه گرفتن عَع ف آک ۲ اهتماط دشنام ونقیصه گفتن کسی را **هیاط** مهایطه بانك وفریاد
کردن یقال وقع القوم فی هیاط ومیاط تهایط گرد آمدن واصلاح امور کردن قوم میان خود ها وهو خلاف التمایط **فصل الیاء یعاط**
مثال قطام زجر وبانك گرك راندن ایعاط بانك برزدن گرك را یقال ایعطت بالذئب ای قلت له یعاط **باب الظاء فصل الباء بهظ**
گران شدن وگران بار کردن کسی را عَع بفتحهما باهظ کار گران ودشوار بهوظ گران بار **فصل الجیم جحوظ** بیرون در شدن و
بزرك شدن چشم عَع بفتحهما جاحظ وجحظم نعتان منه میم زائدة جاحظ ایض نام مردی جاحظتان دو حدقه چشم **جحمظه** بند کردن
کسی را **جظ** مرد فربه وفی الحدیث اهل النار کل جظ مستکبر **جعظ** ای ضخم جنعاظ بالکسر جنعاظه بدخوی **اجفیظاظ** برآماسیدن
مردار یقال اجفاظت الجیفه وربما کانوا یحرکون الالف لاجتماع الساکنین وقالوا اجفأظت الجیفه **مجلنظی** ستان خفته وپاها
دراز کرده **جواظ** مرد ضخم خرامان رفتار جوظ جوزان خرامان رفتن وفی الحدیث اهل النار کل جعظری جواظ **فصل الحاء حظ**
بهره وبخت احظ حظوظ ج احاظ کلت وهو علی غیر قیاس کانه جمع احظ وبا بهره ودولتی شدن عَع ک آ ف ۲ هو حظ وحظیظ ومحظوظ
ای جدید ذو حظ من الرزق وانت احظ من فلان تو بهره مندی وبا روزی تری از فلانی حظظ بضمتین وفتح ۲ لغة فی الحضض وهو من الادویه
حضظ ایض جمع بین الضاد والظاء **حفظ** بالکسر نگاه داشتن ویاد گرفتن حفظه نگاهبانان ونویسنده اعمال محافظه
نگاهبانی کردن ویقال انه لذو حفاظ ومحافظة ای ذو عار وحمیة حفیظ نگاهبان ومنه قوله تع وما انا علیکم بحفیظ احتفاظ خویشتن
داری کردن متعد بالباء وبخشم شدن یقال احتفظ بنفسه واحفظته فاحتفظ تحفظ هشیار وبیدار بودن وبیکبك یاد گرفتن تحفیظ یاد
دادن کتاب وجز آن استحفاظ یاد داشت خواستن حفیظه حفظه غضب وحمیت ویقال ان الحفائظ تنفض الاحقاد ای اذا رایت حمیمك
یظلم حمیت له وان کان علیه فی قلبك حقد احفاظ بخشم آوردن **حنظی** برای ندد به یعنی شنوانید او را فحش والالف للالحاق وحنظی به
وعنظی به وغنظی به کل یقال ورجل حنظیان وخنظیان وخنذیان بالخاء المعجمه غنظیان بالمعجمتین والمهمله مع المعجمه ای فحاش **فصل**
الدال داظ خبه کردن گلو وپر کردن مشك عَع بفتحهما **دلظ** زدن وسپوختن عَع ف آ ض دلنظی صلب وسخت الالف للالحاق وناقه
دلنظاة **فصل الراء رعظ** بالضم جای در نشاندن پیکان در تیر ارعاظ ج رعظ بالتحریك شکستن سوراخ تیر که پیکان در وی کنند عَع ک آ
ف ۲ سهم رَعِظ نعت منه **فصل الشین شظاظ** بالکسر چوبك گوشه جوال ونام دزدی وفی المثل الص من شظاظ واسرق من الزبابه شظ
گوشه بستن جوال را اشظاظ چوب گوشه ساختن وبرپای خاستن شظشظه سستیج شدن ذکر کودك بوقت بول **شناظی** الجبل کرانهای
کوه شنظوظ بالضم علی فعلوة یکی شواظ بالضم والکسر زبانه آتش بی دود **فصل العین عظعظه** چادجا وان رفتن تیر وسپاه یکی
رفتن بد دل از صف معرکه وفی المثل لا تعظینی وتعظعظی ای لا توصینی واوصی نفسك قال الجوهری وهذا الحرف هکذا جاء عنهم فیما ذکره
ابو عبید وانا اظنه تعظعظی بضم التاء یعنی تا مردی بالاستقامت وانت تعوّجین **عکاظ** عکاظ بازار عرب در ناحیه مکه بوقت جاهلیت
سالی یکبار اینجا گرد آمدندی وخرید وفروخت کردندی وتفاخر وتناشد اشعار با هم نمودندی وبوقت اسلام آن بر افتاد ادیم عکاظی
منسوب بوی **عنظوان** بضمتین مرد فحاش ونوعی از گیاه که درد شکم آورد ستور را عنظوانه یکی ماده **فصل الغین غلظ** ستبر
وسطبر شدن عَع بضمتها غلیظ نعت منه استغلاظ غلیظ شدن غلیظ شمردن چیزی را ونا خریدن جامه بسبب درشتی یقال استغلظه
ای ترکت شراءه لغلظه غلظه غلظه ثلث لغات وغلاظه بالکسر ای فظاظه یعنی درشتی اغلاظ درشت گفتن وجامه درشت خریدن تغلیظ درشت
کردن بر کسی چیزی را ومنه الدیه المغلظه والیمین المغلظه **غنظ** اندوه سخت وسخت اندوهگین کردن عَع ف آک ۲ وکان ابو عبیدة
یقول هو ان یشرف الرجل علی الموت من الکرب ثم یفلت مغنوظ سخت اندوهگین وذکر عمر بن عبد العزیز الموت فقال غنظ لیس
کالغنظ وکظ لیس کالکظ غنظظه فحش شنوانیدن فعل از وی غنظی به بابدال احدی الظائین الفا کما مرّ فی فصل الحاء **غیظ** پنهان
از عجز وبخشم آوردن معیظ نعت منه ونام مردی وهو غیظ بن مرة بن عوف مغایظه بخشم آوردن اغیاظ تغیظ بخشم شدن **فصل**
الفاء فظ آب شکنبه ومرد درشتخو فظاظه درشتخو شدن عَع ک آ ف ۲ افتظاظ آب دادن شتر را ودهان او را بستن تا

وهط هبط هرط همط هیاط یعاط بهظ جحظ جحمظ جظ جعظ جفظ جلنظ جواظ حظ حفظ حنظ دأظ دلظ رعظ شظ شنظ عظعظ عکاظ عنظ غلظ غنظ غیظ فظ

تا فتحه ابن بند تا اگر خداوند شتر تشنه شود شکم او را بکافند و سرگین او را بفشارد و آن آب را بخورد **فيظ** فيوظ فيظان مردن ع ف
آ ك ت يقال فاظ اى مات وفاظت نفسه اى خرجت روحه عن ابى عبيدة والكسائى ولابى زيد قال الكسائى يقال فاظت نفسه وفاظ هو نفسه
اى قاءها لازم ومتعد وقال الاصمعى سمعت ابا عمرو بن العلاء يقول لا يقال فاظت نفسه ولكن يقال فاظ اذا مات ع ف آ ض ت ولا يقال
بالضاد بتة فوظ فواظ مصدر از منه تفيظ بفيحان دادن يقال تفيظوا انفسهم اى تقيؤها افاضه متعد فيه يقال افاظه الله وافاظ الله
نفسه **فصل القاف قرظ** بفتح الراء برگ سلم که بوی پوست بدان پیراید ادیم مقروظ نعت منه كبش قرظى بفتح القاف وضمه چهار مسوى
بهر که منبت قرظ است قارظ چیننده برگ سلم فى المثل لا آتيك او يؤوب القارظ العنزى هو من عنزة خرج فى طلب القرظ فلم يرجع وهما
قارظان ايضا من عنزة سعد القرظ موذن رسول صلى الله عليه كه در مسجد قبا بود و در عهد عمر بمدينه آمد و تا امروز موذن مسجد مدينه
از فرزندان او است قريظه و نضير دو قبيله از يهود خيبر تقريظ ستوده كسى را كه زنده باشد تابين ستودن مرده را وبالضاد ايضا
عن ابن زيد اذا مدحه بباطل او حق تقارظ مدح كفتن يكديكر را **قيظ** گرماى تابستان وسخت گرم شدن روز وبگرما مقيم بودن بجاى
ع ف آ ك ت تقيظ كذلك صلته بالباء يقال تقيظ بالمكان اذا اقام به فى الصيف مقيظ باشش بوقت گرما تقييظ بسر آمدن چيزى كسى را
بگرما **فصل الكاف كظ** بالكسر زحمت امتلاى طعام كظ زحمت دادن امتلا ع ف آ ض ت و رنجانيدن كارى كسى را واندوهگين
كردن مكاظه سخت مر رسيدن در حرب تكاظظ از حد گذرانيدن مردم دشمنى را با يكديگر يقال بينهم كظاظ اى عداوة اكتظاظ بر شدن
وادى از سيل رجل كظ لظ مرد سخت دشوار خو **كنظ** دشوار آمدن كار بر كسى ع ف آ ض ت ك ت **فصل اللام لحظ** نگريستن
بدنبال چشم صلته بالهاء وبالى ع بفتحها لحاظ بالفتح دنبال چشم لحاظ بالكسر نگاه داشتن بچشم چيزى را **الظاظ** لازم شدن
چيزى صلته بالباء ومداومت كردن بر چيزى ومقيم بودن بجائى و پيوسته نا رسيدن باران الحاح كردن رجل ملظ اى ملح وملظاظ اى
ملحاح قال ابن مسعود رضه الظوا فى الدعاء بياذا الجلال والاكرام اى الزموا ذلك رجل لظاء عسر **لعمظ** شره و آرزو وگوشت
بدندان از استخوان لعظه كك مقلوبه رجل لعمظ ولعموظ ولعموظه بالضم كلاهما وهو النهم الشره وقوم لعامظة ولعاميظ **لفظ** بيرون
افكندن از دهان ع ف آ ك ت لفاظه بالضم سخن از دهان بيرون افتاده يا خرزان لفظ سخن وسخن گفتن تلفظ كك لفظه يك سخن الفاظ
ج ويقال اسمح من لافظة وهى العنز لانها تشلى للحلب وهى تجتر فتلفظ بجرتها وتقبل فرحا منها بالحلب والحمامة التى ترق فرخها ويقال هى
الرحى ويقال هى الديك ويقال البحر لانه يلفظ بالجواهر والعنبر والماء فيه للمبالغة **لمظ** زبان گرد دهان بر آوردن بعد از طعام و لب
ليسيدن ع ف آ ض ت لماظه بالضم انچه ماند از طعام در زوايای دهان تلمظ كك وزبان بيرون آوردن مار ويقال ما ذقت لماظا بالفتح
اى شيئا وشرب الماء لماظا اذا ذاقه بطرف لسانه التماظ خوردن لمظه نكته از سپيد وفى الحديث الايمان يبدو لمظة فى القلب وسپيد
لب زيرين اسب فرس المظ نعت منه المظاظ سپيد شدن لب زيرين اسب **فصل الميم مشظ** بالتحريك خار وچوب در خستن در دست
ع ك آ ف ت مشظ نعت منه **مظ** انار دشتى وكوهى مظه نام مردى ماظه مظاظ بدى ومنازعت كردن با يكديگر مماظظ كك **فصل النون**
نعظ نعوظ برخواستن ذكر مرد ع بفتحها انعاظ خيزانيدن ذكر و باز و فراز كردن ناقه فرج را از غايت اشتهاى فحل **نكظ** بالتحريك
شتافتن ع ك آ ف ت انكاظ تنكيظ شتابانيدن **فصل الواو وشظ** استخوان شكستن ع ف آ ك ت وشاه وميخ در بن دسته تبر
وتيشه زدن تا استوار شود والوشيظ لفيف من الناس ليس اصلهم واحدا **وعظ** پند دادن ونصيحت كردن عظه كك ع ف آ ك ت
اتعاظ پند گرفتن يقال السعيد من وعظ بغيره والشقى من اتعظ به غيره **وكظ** دفع كردن واكظ دافع مواكظه مداومت كردن بر كارى
قوله تعالى الا ما دمت عليه قائما قال مجاهد مواكظا **فصل الياء** رجل **يقظ** بضم القاف وكسرها مرد بيدار وهشيار ايقاظ
بيدار كردن از خواب وگرد بر انگيختن تيقيظ كك تيقظ بيدار وهشيار بودن استيقاظ كك وبيدار شدن از خواب يقظان بيدار
يقظه بفتحتين بيدارى ونام مردى

بسم الله الرحمن الرحيم

باب العين فصل الالف امع امعه مرد هرجائى ومنه قول ابن مسعود لا يكونن احدكم امعة ولا يقال للنساء امعة وقد
حكى عن ابى عبيد **فصل الباء بتع** دراز كردن شدن اسب ع ك آ ف ت فرس بتع نعت منه بتعة مونث بتع بالكسر وبكسر
الاول وفتح الثانى مثال قمع وقمع نبيذ عسل ابتع كلمه تاكيد است يقول جاء لى اجمعون واكتعون وابتعون همه شفتر كانه باتعر لب سطبر
ربكين **بخع** كشتن خود را از خشم واندوه ومنه قوله تعالى فلعلك باخع نفسك بخوع اقرار كردن وگردن دادن بحق صلته بالباء
يقال بخع بالحق ع بفتحها بخاعه كك ع ك آ ف ت قال فى الايضاح شرح المقامات بخع الشاة اى بالغ فى ذبحها وقتره بان يقطع عظم
رقبتها ويبلغ بالذبح البخاع وهو العرق الذى فى الصلب والنخع بالنون دون ذلك وهو ان يبلغ بالذبح النخاع وهو الخيط الابيض الذى

فيظ
قرظ
قيظ
كظ
كنظ
لحظ
لعمظ
لفظ
لمظ
نعظ
نكظ
وشظ
وعظ
وكظ
امع
بتع
بخع

یجری فی الرقبة **ابداع** نو بیرون آوردن نه بر مثالی بدیع نعت منه ای مبدع وهو من صفات الله تعالی ابتداع مثله وطرز نو نهادن
شاعر در شعر وماندن شدن ستور بر نشست یقال ابدعت راحلته ای کلّت وأبدع بالرجل اذا کلّت راحلته یستعمل مجهولا بدیع بمعنی
مبتدع ابد وجنیك وفی الحدیث ان تهامة کبدیع العسل حلو اوّله حلو آخره شئ بدع بالکسر ای مبتدع ومنه قوله تعالی قل ما کنت بدعا
من الرسل ای بدیعا بدعه نو بیرون آوردن ورسمی در دین بعد از اکمال دین استبداع بدیع شمردن تبدیع ببدعت منسوب کردن
براعة تمام شدن در فضل وکذشتن از اصحاب در دانش ع بفتحهما وضمهما بارع نعت منه وفعلت کذا متبرعا ای متطوعا بروع
نام ناقه م ونام زنی واصحاب الحدیث یکسرون الباء والصواب الفتح لانه لیس فی کلام العرب فِعوَل الا خِروَع وعِتوَد اسم شجرة وواد
برذعة کلیم که زیر پالان بر پشت شتر نهند ابرنداع آمادکی کردن کاری را **برشاع** بالکسر مرد کول وفربه بد نمای **برقع**
بضم القاف وفتحها روی بند زنان عرب وستور برقوع کلك برقعه روی بند نهادن تبرقع پوشیدن مبرقعه کوسپند سفید سر
مبرقعه بکسر القاف سپید روی اسب که همه روی کرفته باشد یقال غرة مبرقعة برقع بکسرتین نام آسمان هفتم لاینصرف **برکعة**
بر چهار دست وپای ایستادن واندا ختن تبرکع بکون افتادن **بزیع** مرد ظریف بزاع بالضم مثله بزعه ظریف شدن ع بضمهما
تبزع ظریف خاستن کودك وبزرك شدن فتنه وبدی غلام بزیع ای متکلم لا یستحیی وامرأة بزیعة والبزاعة مما یحمد به الانسان بوزنع
نام ریك توده م ونام زنی بشیء **بشع** بد مزه حلق سوز بشاعه بی مزه شدن بشع ناخوش شدن مردم از بی مزکی طعام ع ک آن ۲
استبشاع بی مزه شمردن **بصع** جمع کردن ابصع کلمه تاکید است وقیل ایضا بالضاد المعجمة یقال اخذت حقی اجمع ابصع والانثی جمعاء
بصعاء وجاء القوم اجمعون ابصعون ورایت النسوة جمع بصع وهو توکید مرتب لا یقدم علی اجمع ویقال مضی بصع من اللیل بکسر با
ای صدر منه **بضاعة** بالکسر پاره مال که بدست کسی بتجارت فرستند ابضاع استبضاع بضاعت کردن مالی را وفی المثل کمستبضع
تمر الی هجر وهو معدن التمر باضعه شکستکی سر که پوست وکوشت کفته باشد وخون نزود از وی وا انگه خون روان باشد دامیه خوانند
ورمه بزرك از کوسپند سیف باضع شمشیر که بر هرچه بر آید پاره از وی برد بضع بالکسر پاره از عدد وبالفتح ایضا وهو ما بین الثلث الی التسع
تقول بضع سنین وبضعة عشر رجلا وبضع عشرة امرأة فاذا جاوزت العشرة ذهب البضع ولا تقول بضع وعشرون بضعه بالفتح پاره کوشت
واخواتها بالکسر مثل القطعة والفلذة والفدرة والکسفة واشباهها والجمع بضع مثل تمرة وتمر وبضع مثل بدرة وبدر بضع پاره کردن
کوشت وکفانیدن جراحت وسیراب شدن وفی المثل حتی متی تکرع ولا تبضع وبستوه آمدن از کسی ع بفتحهما مبضع نشتر ابضاع سیراب
کردن وجواب شافی دادن مسئله را ابضع بالضم نکاح یقال ملك فلان بضع فلانة مباضعه بضاع ای مجامعه وجماع وفی المثل کمعلمة
امها البضاع بضیع خوی روان شده از آدمی وستور وجزیره بحر وکوشت یقال دابة کثیر البضیع ورجل خاظی البضیع مرد آکنده کوشت
تبضع خوی روان کردن از پیشانی بضیع مصغرا نام جائی بئر بضاعة بالضم والکسر فی الحدیث **بعاع** بالفتح رخت وجهاز بعاع السحاب
کرانی ابر از باران **بقعة** بالضم جای بقاع ج باقعه سختی بقع سخت کفتن وبهتان نهادن کسی را یقال بقع الرجل اذا رمی بکلام قبیح
او ببهتان یستعمل مجهولا ویجائی رفتن یقال لا ادری این بقع ای این ذهب بقیع موضعی که در وی هر نوع درخت باشد بقیع الغرقد کورستان
مدینه بقع بفتحتین پیسکی در مرغ وسك بمنزلة بلق در ستور ع ک آن ۲ غراب ابقع زاغ پیسه بقعان الشام الذی فی الحدیث خدمهم
وعبیدهم لبیاضهم وسوادهم سنة بقعاء سال قحط ویقال فیها خصب وجدب بقعاء نام شهری **بکع** زدن سخت بهر جای از اندام
وبریدن وپیش آمدن کسی ببدی وناخوشی وتمیم یقول ما ادری این بکع بمعنی این ذهب **بلع** فرو خوردن ع ک آن ۲ ابتلاع کذلك
ابلاع فرو خورانیدن چیزی را بکسی سعد بلع بالضم منزلی از منازل قمر وایضا سوراخ بکره تبلیع بخت پیدا شدن سپیدی در سر با لو
الآش وجای دست ورکشتن بلوعة بالتشدید کذلك بلالیع ج بلعاء نام مردی **متبلتع** بلتعانی آنکه ظرافت ودیرکی نماید از خود
ابو بلتع کنیه مردی **بلقع** بلقعة زمین خشك یقال منزل بلقع ودار بلقع بلا هاء اذا کان نعتا فان کان اسما قلت بلقعة ویقال
الیمین الفاجرة تذر الدیار بلاقع **باع** قولاج وعبارت از بزرکی وکرم یقال فلان طویل الباع ای ذو بسطة وکرم بوع قولاج کردن
ع ف آن ۲ وکام فراخ نهادن ناقه واسپ در دویدن **بیع** خریدن وفروختن من الاضداد مبیع کذلك وقیاسه مباع وایضا فروخته
ومبیوع مبیع مثل مخیوط ومخیط علی التمام والنقص قال الخلیل الذی حذف من مبیع واو مفعول لانها زائدة وهی اولی بالحذف وقال
الاخفش المحذوف عین الفعل لانهم لما سکنوا الیاء القواحرکتها علی ما قبلها فانضم ثم ابدلوا من الضمة کسرة للیاء التی بعده ثم حذفت
الیاء لاجتماع الساکنین وهما الیاء وواو مفعول وانقلبت الواو یاء کما انقلبت واو میزان للکسرة قال المازنی کلا القولین حسن وقول
الاخفش اقیس بیاعة اخریان بیعان خرنده وفروشنده اباعه عرضه کردن بفروختن ابتیاع خریدن ویقال بیع الشیء مجهولا فان شئت

بدع برع برذع برشع برقع برکع بزع بشع بصع بضع
بعع بقع
بکع بلع بلتع بلقع بوع بیع

البآء وان شئت ضممتها ومنهم من يقلب الباء واوا فيقول بوع النبي وكلما القول في كيل وقيل واشباههما مبايعه با كسى بكر خريد و فروخت
كردن و بيعت كردن تبايع مثله استباعه فروختن خواستن چيزى را بجهة خود بيعه بالكسر كليسا ترسايان و خريد فروخت انحسن

البيعة **فصل التاء** **تبع** بفتحتين تباعه پس روى كردن تبع كآف م اتباع در پى رفتن و در پى فرستادن و رسيدن بكسى
و در سخن در لفظ پى يكديگر آوردن كه برابر روى باشد چون حسن بسن و قبيح شقيح اتباع در پى رفتن تبع بفتحتين پس رو و پيش رو
واحد و جمع يكسان قوله تعالى انا كنا لكم تبعا اتباع ج متابعه تباع پس روى عمل كسى كردن و در پى يكديگر رفتن در عمل تتبع طلب چيزى
رفتن در پى وى تتبيع نك تتابع پياپى شدن تباعه تبعه عاقبت بد تبيع انكه توا برى مال باشد و پس رو و منه قوله تعالى ثم لا تجدوا
لكم علينا به تبيعا اى ثائرا و طالبا و هو بمعنى تابع و كوساله تبيعه ماده تباع بالكسر تبايع ج تبابعه ملوك يمن تبع يكى از ايشان و سايه و نوعى

از مرغان **ترع** بفتحتين پر شدن خنور عم كآف م حوض ترع و كوز ترع اى ممتلى اتراع پر كردن تترع بدى شتافتن بكسى صلته
بالى يقال تترع اليه رجل ترع شتابنده ببدى و عصت سيل تراع مثله دا انكه وادى را پر كند تراع ايضا دربان ترعه بالضم در
في الحديث ان منبري هذا على ترعة من ترع الجنة و پايه نردبان و مرغزار و دهان جويها سير اترع رفتار سخت ترياع بالكسر موضع

تسع نه مرد تسع نه زدن و مدت تشنگى شتران تسع بالضم نه يك تسيع كذا تسع مثال صرد سه شب از ماه شب هفتم و هشتم و نهم
و هى بعد النفل تاسوعاء روز نهم محرم تسع بالفتح نه يك كرفتن و نهم شدن عم بفتحهما اتساع نه تن شدن قوم و خداوند شتران
نه روزه بكار نوبت آبشدن **تعتعه** درماندن در سخن و در شكوخيدن ستور و بى ارام و تقبه كردن كسى را و يقال وقع القوم
في تعاتع اى في اراجيف **تلع** درازى كردن اتلع نعت منه جيد تليع طويل تتلع كردن ستيخ كردن تا برخيزد و يقال قعد فما
يتتلع اى فما يرفع راسه للنهوض و لا يريد البراح رجل تلع بكسر اللام بسيار نكرنده چپ و راست اتاء تلع بفتحهما لغة في ترع او لغة
تلعه بالفتح پشته و نشيب و هو من الاضداد تلاع آب راهها از بالا سوى نشيب تلعه يكى تلوع بلند برامدن روز اتلاع كردن
برافراشتن اهو از جاى خود متالع بالضم كوهى **تقع** مسكه يا فلهبان پاره بر گرفتن عم ف آض ٢ **تيع** بيرون آمدن قى
و روان شدن مائع بر زمين عم ف آك ٢ اتاعه قى كردن متيع نعت منه متاع قى كرده تتايع ستهيدن و بروى در افتادن در
بدى و خويشتن را ست انداختن و ناد انيدن بادم كاه را و جنبانيدن شتر كتفهاى خود در راه در رفتن تيعه بالكسر چهل عدد
از گوسپند و فى الحديث فى التيعة شاة **فصل الثاء** ثطع الرجل مجهولا مزكوم شد **ثع** قى كردن عم ف آك ٢ ٥
انثعاع برامدن قى از گلو و خون از بينى و جراحت **ثلع** سر شكستن عم بفتحهما انثلع عوده جزها خسته و جزان **فصل الجيم**
جدع بينى بريدن و گوش و دست و لب بريدن اجدع جدعاء نعت منه جدعه باقى مانده بريدگى و بزندان كردن و حبس كردن
و بالذال ايضا المجادعة المخاصمة تجادع كلك يقال تركت البلاد تجادع افاعيها اى ياكل بعضها بعضا جدع بالتحريك بد خوار
شدن كودك عم كآف ٢ اجداع بد خوار كردن كودك را و باز داشت كردن جداع مثال قطام سال تنگى و سختى مجدع علف
كه سراسر او ستور خورده باشد كالاجداع بالضم علف پژمرده تجديع جدعا لك گفتن كسى را يعنى بريده باد بينى و گوش تو و
د و گوش خر بريدن جنادع حشرات زمين چون ملخ و مار و سوسمار و جزان و يقال رايت جنادع الشر اى اوائله جندعه بضمتين
يكى از هر جانورى كه از وى كزند و زحمت رسد ذات الجنادع سختى و بلا و فى المثل جاءت جنادعه عبد الله بن جدعان نام مردى
جذع بالتحريك ابجر پيش از ثنى باشد جذعان جذاع ج جذعه مونث جذعات ج و ابجر بسال دوم در آمده باشد از گوسپند و
بسال سيم از گاو و اسب و بسال پنجم از شتر اجذع كلك جذع سالى كه در وى ستور دندان شير بيفكند و بر نيارد و هنوز الازلم
الجذع روزگار و شير و يقال فلان فى هذا الامر جذع يعنى نو در امده جذع بالسكون ستور را بى علف باز داشتن عم بفتحهما
اجذاع بزندان كردن جذع بالكسر تنه درخت جذوع ج و نام مردى و فى المثل خذ من جذع ما اعطاك الجذعمه جزء و كودك و
فى الحديث اسلم ابو بكر و انا جذعمه ميم زائده **جرع** باشام خوردن آب عم بفتحهما و كآ جرعة بالتحريك ريگ هموار كه هيچ
نرويد بروى جرعاء كلك جرع ج و ايضا نافتر شدن بكاه از تاههاى رسن جرعه بالضم يك اشام از آب و شراب جرع آن و
فى المثل افلت فلان بجريعة الذقن اذا اشرف على التلف ثم نجا نوق مجاريع شتران اندك شير مجرع فرو خورانيدن خشم و جزان
تجرع جرعه جرعه خوردن آب و فرو خوردن خشم **جرشع** بضمتين شتر بزرگ و بزرگ سينه و پهلو برامده **جزع** بريدن بريان
وادى را عم بفتحهما و شبر بيمه هاى كه چشم را بسياهى و سپيدى بوى تشبيه كنند جزع بالكسر گشت و خم وادى جزع اندكى از ما
يقال جزع جزعة من المال اى قطع له قطعة منه و اندكى از آب و پاره از شب اجتزاع چوب از درخت بريدن و شكستن جزاع

بالتحريك ناشكيبائى كردن نقيض صبر ع ع ك آف ج اجزاع متعدٍّ منه جازع چوب وادي جزعه رمه گوسپند تجزيع نيم پخته شدن
ورسيده شدن غوره خرما **جشع** بالتحريك حرص چيره وسخت حريص شدن ع ع ك آف ج تجشع كذلك رجل جشع وقوم جشعون
نعت منه مجاشع نام مردى **جعجعة** آواز آسيا وفى المثل اسمع جعجعة ولا ارى طحنا وآواز شتران نر وحبس كردن وتنگ كردن
كار بر كسى وكتب عبيد الله بن زياد الى عمر بن سعد عليهما ما يستحقانه من اللعن والطعن أن جعجع بحسين يعنى احبس وضيق عليه
وتنگ گرفتن بر غريم بمطالبه وشتر را در جاى تنگ خوابانيدن يقال جعجع بهم اى اناخ بهم وجنبانيدن شتر را تا برخيزد يا بجنبد
ويقال جعجع القوم اى اناخوا جعجع جعجاع زمين درشت تنگ فحل جعجاع كشن سخت بانگ تجعجع خود را بر زمين زدن از دردى
كه رسيده باشد **جلع** بى شرم وفحاش شدن ع ع ك آف ج جلع جالع جلعة جالعة نعت منه ودندانهاى پيش كشاده بودن از
لب زيرين مجالعة القوم گفت وگوى كردن قوم باهم در شرب وقمار جلع جامه بيرون كردن بمعنى خلع جلوع روى كشاده بودن
زن بهر جاى ع ع بفتحهما جالع زن برهنه روى انجلاع انكشاف **جلنفعة** ناقه مسنّة او فراخ شكم اجلنفاع مصدر منه **جمع**
هم وگروه مردم جموع ج ونخل بسيار بار ومزدلفه وگرد آوردن واسم واحد را جمع كردن ع ع بفتحهما اجتماع گرد آمدن رجل مجتمع
مرد بكمال قوت رسيده ولا يقال ذلك للنساء ويقال للجارية اذا شبت قد جمعت الثياب اى لبست الدرع والخمار والملحفة
تجمع از هر جاى گرد آمدن جماع الناس مردم درآميخته از هر جايهاى مختلف مجمع بفتح الوسط وكسره جاى گرد آمدن جمع الكف
بالضم والتخفيف مشت فراهم آورده يقال ضربه بجمع كفه وجاء فلان بقبضة ملأ جمعه ويقال اخذت فلانا بجمع ثيابه وامر بنى فلان
بجمع اذا كان مكتوما لم يعلم به احد وفلانة من زوجها بجمع اى لم يقتضها وماتت فلانة بجمع اى ماتت وولدها فى بطنها وكلاهما
بضم الجيم وكسرها جمعة من تمر يكمشت از خرما يوم الجمعة بضم الميم وتسكينها روز آدينه ويجمع على جمعات وجمع المسجد الجامع
مزگت آدينه وان شئت قلت على الاضافة مسجد الجامع على تقدير مسجد اليوم الجامع كقولك الحق اليقين اى حق الشئ اليقين
لان اضافة الشئ الى نفسه لا يجوز الا على هذا التقدير وعند الفراء يضاف الى نفسه لاختلاف اللفظين وانشد قول الشاعر شعر
فقلت انجوا عنها نجا الجلد انه سيرضيكما منها سنام وغاربه فاضاف النجا وهو الجلد الى الجلد لما اختلف اللفظان اتان جامع
اذا حملت اول ما تحمل قدر جامعة اى عظيمة جامعة ايضا غل والجوامع الاغلال جمعاء ستور كه هيچ نقصانى در تن او نباشد اجماع گرد آوردن
وهم پستانهاى ناقه دوشيدن وعزم كردن بر كارى وفراهم آوردن كار را مجمع نعت منه وقوله تع فاجمعوا امركم وشركاءكم اى وادعوا
شركاءكم لانه لا يقال اجمعت شركائى ويقال جمعت قال الكسائى يقال اجمعت الامر وعلى الامر اذا عزمت عليه والامر مجمع ويقال ايضا اجمع
امرك ولا تدعه منتشرا وجمله كردن چيزى را مجموع گرد آورده از هر جائى فلاة مجمعة بيابان كه در وى گرد آيند قوم وپريشان نشوند
تا راه گم نكنند استجماع از هر جاى گرد آمدن سيل وگرد آوردن اسب خويشتن را در رفتن جمع هى جمع جمعة وجمعاء تقول رايت النسوة
جمع بلا تنوين والف ولام لانه توكيد للمعرفة وتقول اخذت حقى اجمع فى توكيد المذكر وهو توكيد محض وكذلك اجمعون وجمعاء
وجمع واكتعون وابتعون وابصعون لا يكون الا تأكيدا تابعا لما قبله لا يبتدء به ولا يخبر به ولا عنه ولا يكون فاعلا ولا مفعولا
كما يكون غيره من التواكيد اسما مرة وتوكيدا اخرى مثل نفسه وعينه وكله واجمعون جمع اجمع وهو واحد بمعنى جمع وليس له مفرد من لفظه
والمؤنث جمعاء ويقال جاء القوم باجمعهم بضم الميم وفتحها جميع ضد متفرق وقد يؤكد به ويقال جاؤا جميعا بمعنى همه وفراهم آمدن
ولشكر وقبيله گرد آمده جماع الشئ بالكسر جمع چيزى يقال فلان جماع فلان اى جمعه والجماع المجامعة ايضا وهى المباضعة ويقال الخمر
جماع الاثم وقدر جماع ديگ بزرگ تجميع بنماز جمعه حاضر شدن ومال گرد كردن مجمع لقب قصى بن كلاب لانه جمع قبائل قريش مجامعة
وبر كارى گرد آمدن باكسى صلته بعلى **جوع** بالضم نقيض شبع وبالفتح گرسنه شدن ع ع ف اض ج مجاعة كذلك جوعة يكى جائع نعت منه
جياع جوّع ج جوعان گرسنه جوعى مؤنث مثل سكران وسكرى وعطشان وعطشى عام مجاعة ومجوعة بتسكين الجيم سال قحط
اجاعة تجويع گرسنه داشتن وگرسنه كردن وفى المثل اجع كلبك يتبعك تجوّع گرسنه بودن وخود را گرسنه داشتن بقصد استجاعة
گرسنگى نمودن ربيعة الجوع پدر حيى از بنى تميم **فصل الخاء** **خبع** لغة فى خبء يعنى پنهان كردن امرأة خبعة قبعة زن پنهان
شونده خبعه نوعى از چادر زنان خبوع دم گرفتن بچه از گريستن **خثيعة** انگشتانه تيرانداز ويقال خثع الدليل بالقوم اى
سار بهم فى الظلمة دليل خثع مثال صرد رهبر استاد خوتع مثله وبچه خرگوش وقولهم اشأم من خوتعة وهو اسم رجل **خدع** بالفتح
والكسر فريفتن اختداع كذلك وبور لخ در شدن سوسمار وخشك شدن آب دهان وكاسد شدن بازار وباز ايستادن از عطا
يقال كان فلان يعطى ثم خدع اى امسك ع ع بفتحهما خديعة مكر وفريب تخادع مكر نمودن مخادعة فريفتن انخداع فريفته شدن

جشع
جعجع
جلع
جلنفع
جمع
جوع
خبع
خثع
خدع

وقوله تعالى يخادعون الله اى يخادعون اولياء الله ويقال خلق خادع اى متلون وسوق خادعة اى كاسدة ودينار خادع اى ناقص مخدع بالضم والكسر كنجينه ضب خدع اى مراوغ وفى المثل اخدع من ضب اخدع رك نيست وهما اخدعان يقال فلان شديد الاخدع اى شديد موضع الاخدع وكك شديد الابهر عن الاصمعى قال واما قولهم للفرس انه لشديد النسا فيراد بذلك نفس النسا لان النسا كان قصيرا كان اشد للرجل واذا كان طويلا استرخت الرجل مخدوع انكه اخدع او بريده باشد رجل مخدع مثل مجرب انكه بارها در حرب فريب خورده باشد ومجرب شده ويقال سنون خداعة اى قليل الزكاء والريع ويقال الحرب خدعة بالفتح والضم والفتح افصح وخدعة بالتحريك ايضا رجل خدعة مثال همزة انكه مردم را فريبد ورجل خدعة بالتسكين انكه مردم او را فريبد طريق خيدع اى مخالف للقصد لا يفطن له وغول خيدع فريبنده ويقال للسراب خيدع خذع بريدن وريزه كردن كوشت عع بفتحهما اخذعيه نوعى از طعام با كوشت ريزه مخذع پاره پاره كرده خزع بالتحريك بستى در چيزى وشكستن وجدا شدن شاخهاى خرما بن عع كذا ف م خزيع لنج شتر كه او لنكان باشد ويقال الخزيع الفاجرة وانكره الاصمعى وقال هى التى تتثنى من اللين خزع شكافتن عع بفتحهما انخزاع لازم منه اخزاع شكافتن ونو بيرون اوردن واز بريدن خزوع بالكسر پيد انجير وهرچه دونا شود از كياه سبب سستى ساق خزاع بالضم ديوانكى شتر نافه مخزوعة نعت منه انخزاع بيرون امدن كتف خزاعة لغتى فى الخلاعة عربى باكى ومهاد كستكى خزع بالفتح تخلف كردن از ياران عع بفتحهما صلته بعن تخزع مثله وايضا بخش بخش كردن چيزى را اختزاع بريدن ناز قوم انخزاع بريده شدن رسن از بنه ويقال خزعنى ظلع فى رجلى اى قطعنى عن المشى تخزيعا رجل خزعة مثال همزة مرد باز ايستاده از كار رها خزاعة حيى است از ازد خوذ ربيعة بوده جدا از معظم بوده خشوع فروتنى كردن عع بفتحهما وچشم فروخوابانيدن صلته بالباء اختشاع كك بلدة خاشعة ومكان خاشع دركونه شده ومنزلى نمانده درروى خشعة بشته هموار وفى الحديث كانت الارض خشعة على الماء ثم دحيت تخشع فروتنى نمودن خضوع فروتنى كردن وميل كردن ستاره بفرو شدن عع بفتحهما اختضاع كك اخضاع فروتن كردانيدن حاجت كسى را بكسى صلته بالى رجل خضعة مثال همزة انكه همه كس را فروتنى كند خضيعة اواز شكم ستور يقال سمعت للسياط خضعة وللسيوف بضعة فالخضعة صوت وقع السياط والبضع القطع خيضعة خود عن الفراء وحكى عنه ايضا انها الصوت فى الحرب اخضع پست كردن يقال فرس اخضع وظليم اخضع وهم خضع الرقاب جمع خضوع اى خاضع خفع سر بركشتن وافتادن از كرسنكى عع بفتحهما انخفاع سست وتنكدل شدن خلع بيرون كردن جامه وموزه ونعل وخلعت دادن صلته بعلى وزن رها كردن برطالى كه ستانده ومعزول كردن از عمل يستعمل مجهولا يقال خلع الوالى فهو مخلوع وكوشت كه از با توابل پزند ودر خنورى بفند تا بوقت حاجت خورند وشوخ برآوردن خوشه وبزرك شدن ذكر كودك از رسيدكى عع بفتحهما يقال الخلع الغلام اى كبر ذكره خلعة جامه وجز ان كه بپوشانند كسى را بزنك خلع بالضم فروختن زن بكابين وجز ان خلعة اسم منه وكذا المخالعة تخالع جدائى كردن زن وشوى از هم برطالى اختلاع سر خريدن زن تخالع سوكند شكستن قوم ميان يكديكر تخلع فراخ رفتن تخليع نوعى از تصرفات عروض است مخلع ان بيت كه دروى اين تصرف كرده باشند وايضا منقلت الاليتين خالع رطب نيك پخته وزن بيرون اينده از شوى بفند اكه دهد وشتر كه بر نتوان جستن وتوسنى كردن چون كسى بروى نشيند خليع صياد وقماركه دار او بنايد وغول وكرك ومردم پريشان روبى فرمان خلاعة ناسامانى واز فرمان مادر وپدر بيرون شدن فرزند ويقال به خولع وخيلع اى فزع يعترى فؤاده كانه مس خماع بالضم چنبدكى دررفتار خماعة كفتار جمع بالكسر كرك ودزد خنوع نرم كردنى وفروتنى اخناع متعدى منه خانع بدكمان ونيز بدكار خنعة بدكالى خنع خناعة بد دنبله خوع كوهى سپيد وكردش وادى تخوع كم شدن تخويع كم كردن يقال خوع منه اى نقص وجاء السيل فخوع الوادى اذا كثر جنبتيه

فصل الدال

درع بالكسر زره وهى مؤنثة اذرع ادراع دروع ج وتصغيرها دريع على غير قياس لان قياسه بالهاء وپيراهن زن وهو مذكر والجمع ادراع ادراع پيراهن پوشيدن زن وزره دراعت پوشيدن مرد تدريع منفعل منه تدرع لازم منه ويقال شمر ذيلا وادرع ليلا اى استعمل الحزم مدرع بالكسر مدرعة دراعة بالضم ادرع كوسبند سپيد وسياه سر درعاء مؤنث دارع زره دار درع شب شانزدهم وهفدهم وهژدهم كه اول شب سياه وباقى سپيد باشد اندراع پيش شدن دررفتن دزفعة بشتاب كريختن فهو مندفع ومندزفع دسع دسيعة دفع كردن عع بفتحهما وبر آوردن شتر نشخوار از شكم بدهان دسيعة عطيه يقال فلان ضخم الدسيعة بزرك عطيه وطبيعت وفى الحديث المراجعات تربع وتدسع اى تاخذ المرباع وتعطى الجزيل دسيع بن كردن دع سپوختن ودفع كردن قوله تعالى فذلك الذى يدع اليتيم دعدعة جنبانيدن پيمانه تا بيشتر پر شود پر كردن خنور وبرزا با نك كردن ودع دع كفتن كسى را كه افتاده باشد يعنى برخيز وبمان وباهستكى دويدن مردم دعداع مثله

خذع
خزع
خشع
خضع
خفع
خلع
خمع
خنع
خوع
درع
دزع
دسع
دعع

جفنة مُدَعثرة کاسه پر **دفع** بکسی چیزی دادن صلته بالی و دور کردن و سپوختن اندفاع دور شدن و بشتاب رفتن اسب و خوض کردن در سخن مدافعه دارا دار کردن حق کسی را و دور کردن از کسی صلته بعن دفاع کلک استدفاع دور کردن خواستن بدی را تدافع یکدیگر را دفع کردن دُفعه بالضم باران که بیکبار اید دَفعه بالفتح بیکبار یند تفع دو بیش و مردم را نیز دافع میش یا تا فنه که فله باز کرد در پستان پیش از زادن مدفع بالفتح بهای کردا مدن آب منافع ج مدنع بالکسر و توع دقاع بالضم و التشدید سیل بزرگ **دقعاء** خالة دقع بکسر العین والدال المثلهم زائدة دَقع بالتحریک برخاک چسبیدن از خواری و محنت درویشی عع کاف ۲ و فی الحدیث اذا جعتن دقعتن ای خضعتن ولزقتن بالتراب فقر مدقع بالکسر ای ملصق بالدقعاء مدقیع شترانی که علف را از روی خاک ببرند وقت خوردن داقع انکه مداق کسب جوید ویقال فی الدعاء رماه الله بالدوقعه وهی الفقر والذل جوع دیقوع گرسنگی سخت **دکاع** بالضم بیماری سینه اسب و شتر عع بفتحها **دلع** بیرون آمدن زبان و بیرون کردن لازم متعد اندلاع لازم منه و بیرون آمدن شکم اذلاع متعد منه **دمع** سرشک و سرشک باریدن چشم عع بفتحها دمع بالتحریک کلک عع کاف ۲ دمعه قطره سرشک امراة دمعة سریعة الدمعة دامعة شکستگی سر چنانکه از وی خون روان باشد مدامع کنجهای چشم دماع بالضم آب چشم که از علتی یا از پیری باشد و آب که از نال چکد بهاران دُمُع بضمتین نشان و اثر آب چشم بر رخسار **دنع** بالتحریک انچه طرح کند شتر کشتن از شتر و خوان رجل دَنِع بکسر ثانی ناکس بی خیر

فصل الذال ذراع بالکسر ارش دست و آرنج یذکر و یؤنث اذرع ج ذراع الاسد یکی از منازل قمر و داغ ارش شتر و صد نیزه و کز و یقال هو منی علی حبل الذراع ای معد حاضر ذراعان نام دو پشته ذراع بالفتح زن سبک ریس ذرع کز کردن جامه و غلبه کردن فی عع بفتحها و یقال انظرت فلانا ذرعا ای کلفته اکثر من طوقه و ضقت بالامر ذرعا اذا لم تطقه و اصل الذرع انما هو بسط الید فکانک ترید مددت یدی الیه فلم تنله و ربما قالوا ضقت به ذراعا و قولهم اقصد بذرعک ای اربع علی نفسک یعنی رفق کن با خود ذراع خیک خرد شراب ذوارع ج و کز کننده تذریع خبر کردن و دست انداز ان رفتن و بدست اشارت کردن مژده ور یقال قد ذرع البشیر بو قتی که بدست اشارت کند ثور مذرع کاو که بازو و رشهای او برخالهای سیاه باشد ذرع بالتحریک کوساله دشتی و طمع قال الشم وقد یقود الذرع الوحشیا اذراع کوساله زادن ماده کاو و پر کفتن سخن تذرع پر کفتن و اندازه کردن چیزی را بر ارش و ذرد ساختن مُذَرِّع بکسر الراء باران که باندازه ارش نم او بزمین رفته باشد و بفتح الراء منه انکه مادرش شریف تر از پدر باشد مَذَارع دهها کرد اکرد شهر که در وی کشت و باغ باشد و خرماستان نزدیک شهر و قوائم ستور ذراع یکی ذریعه انچه بوی بدیگری پیوندند و با برادی رسند و شتر یا اسب و جز ان که صیاد در پس ان نهان شود بجهت زدن صید را فرس ذریع فراخ کام قوائم ذریعات ای سریعات قتل ذریع ای سریع یقال قتلوهم اذرع قتل اذرعات نام موضعی بشام وهی معرفة منصرفة مثل عرفات و قال سیبویه من العرب من لا ینون اذرعات خمر اذرعیة منسوب بوی **ذعذعه** جدا کردن و پراکنده کردن و اشکارا کردن راز تذعذع لازم منه ذعاع کروها ذعاعة یکی و یقال ایضا تفرقوا ذعاذع **ذیع** ذیوع ذیعان پراکنده شدن خبر عع ف ا ک ۲ اذاعه فاش کردن خبر را ذهب آب حوض را خوردن مذیاع انکه راز نتواند نگاه داشت و فی الحدیث لیسوا بالمذاییع البذر

فصل الراء ربع سرای و محله یقال ما اوسع ربع بنی فلان ای محلتهم رباع ربوع ارباع اربع ج اربعة چهار مرد اربع چهار زن اربعون چهل ربع بالضم و بتحریک الباء و تسکینها چهار یک ربع چهار روزه تب آمدن وجز ان و بر بعه بار شتر نهادن و ان چوبیستکه بار را بروی اندازند و دو کس بر گیرند و بر پشت شتر نهند و باز ایستادن و خود را باز کشیدن از کاری و منه قولهم اربع علی نفسک و اربع علی ظلعک ای ارفق بنفسک و کف و چهارم قوم شدن و چهار یک غنیمت ستدن و فی الحدیث الم اجعلک ترتع ای تاخذ المرباع وهو الربع کالمعشار وهو العشر ولم یسمع فی غیرهما و سنگ برداشتن بجهة ازمایش قوت عع بفتحها ارتباع کلک و فی الحدیث مر بقوم یربعون حجرا و یرتبعون و ذلک الحجر یسمی ربیعه یعنی سنگ زور آزمای ربیعه ایضا خود آهنین ربیعة الفرس پدر قبیله و هو ربیعة بن نزار اخو مضر بن نزار ربعی بالتحریک منسوب الیه مرابعه دو کس دست یکدیگر کرفتن تا بار بر شتر نهادن چون مربعه نباشد یقال منه ربعت الحمل اذا ادخلت المربعة تحته و رفعته مع صاحبک و بهار منزد کردن کسی را مثل المشاهره و المصایفه یعنی تابستان مزد کردن مربع بالکسر نام مردی ربع ایضا بهر چهار روز یکبار نوبت آب یافتن شتر عع بفتحها فی الکل یقال جاءت الابل روابع ربع بالکسر اسم منه و ایضا تب که یک روز گیرد و دو روز گذارد و نام مردی از هذیل ربیع بهار و الربیع عند العرب ربیعان ربیع الشهور و هما شهران لا یقال فیهما الا شهر ربیع الاول و شهر ربیع الاخر و ربیع الازمنه فربیعان الربیع الاول و هو الفصل الذی تاتی فیه الکماة و النور و هو ربیع الکلاء و الربیع الثانی و هو الفصل الذی تدرک فیه الثمار و فی الناس من یسمیه الربیع الاول و یقال ایضا ان العرب تجعل السنة ستة ازمنه شهران منها الربیع الاول

دفع
دقع
دکع
دلع
دمع
دنع
ذرع
ذعذع
ذیع
ربع

الشهران

وشهران صیف وشهران قیظ وشهران الرّبیع الثّانی وشهران خریف وشهران شتاء وجمع الرّبیع اربعاء واربعة مثل نصیب وانصباء و
انصبة اوجمع ربیع الکلأ اربعة وربیع الجداول اربعاء ربیع ایضا باران بهاری ومنه ربعت الارض فهی مربوعة وجوی خرد مربع منزل
بهاری مرابع ج ربعی بالکسر منسوب الی الرّبیع یعنی بهاری ربعی بن حراش نام مردی ویقال ماله هبع ولا ربع ای لاله اخر نتاج ولا اوله
ربع اوّل نتاج بهاری رباع ارباع ج مثل رطب ورطاب وارطاب ربعة مؤنث ربعات ج هبع اخر نتاج هبعة مؤنث ویقال الناس
علی ربعاتهم بفتح البآء وقد تکسر ایضا ای علی استقامتهم وامرهم الاوّل ربعة بفتحتین سخت ترین دویدن شتر ونام حیی از بنی اسد ربعة
بالتسکین کود مرد وزن کرد یعنی میانه نه دراز ونه کوتاه وجمعها ربعات بالتحریك وهو شاذ وطبلة عطار ارتباع سخت دویدن شتر
یقال مرّ البعیر یرتبع اذا ضرب بقوائمه کلها وکرد اندام شدن وبهاریجائی مقیم بودن وارتبع البعیر ای علف بهاری چرید تربّع گرد
وکرد پای نشستن تربیع چهار سو کردن چیزی را واز چهار پهن خانه نظر کردن کواکب بیکدیگر رباع بالضم چهار کان وهو معدول من
اربعة اربعة ویقال مالی من یضبط رباعته بالکسر غیر فلان ای امری وشانی الذی انا علیه ایضا رباعه نحو من الحمالة رباعیة بالفتح مثل
الثمانیة چهار دندان که میان ثنایا وانیاب است رباعیات ج رباع مثل ثمان ایچه دندان رباعیه افکنده باشد یقال برذون رباع و
بالنّآء فی النصب ربع ربعان ج مثل قذال وقذل وغزال وغزلان ارباع بچهارم سال در آمدن کوسپند وپنجم کاو واسب وهفتم
شتر وهو فرس رباع وهی ناقة رباعیة وبعلف بهاری ها کردن ستور را وخدا وندان شتران ربع یعنی نوبت آب شدن ودر
پیری فرزند شدن کسی را وچهار عدد شدن قوم وبمقیم بودن بمنزل بهاری ویقال من الجمیع اربع الرجل ای وردت ابله ربعا
او ولد له فی الشیب ولد والولد ربعی بالکسر وربعیة القوم ایضا میرهم فی اول الشتاء واربع ابله بمکان کذا ای رعاها فی الربیع
واربع القوم ای دخلوا فی الربیع اوصاروا اربعة اوا اموا فی المربع عن الارتیاد والنجعة وتب ربع گرفتن کسی را اصلته یعلی یقال
اربعت علیه الحمی لغة فی ربعت وقد اربع نغة فی ربع فهو مربع ومنه فی الحدیث قوله علیه السّلام اغبوا فی عیادة المریض واربعوا الا ان
یکون مغلوبا ای دعوه یوما وائتوه یوما ودعوه یومین وائتوه الیوم الثالث وبهار در نتاج آمدن شتر مربع نعت منه فان کان ذلك
عادتها فهی مرباع قال الاصمعی المرباع من النوق التی تلد اول النتاج والولد ربع بالضم وفتح البآء وعیث مربع مرتع باران
بهاری علف رویاننده مرابیع ج اربعاء چهار شنبه اربعاوات ج یربوع کلاکوش البآء زائده یرابیع ج وارض مربعة ذات یرابیع المتن
موش گوشتها یربوع ایضا پدر حیی از تمیم وهو یربوع بن حنظلة وپدر بطنی از مرة وهو یربوع بن غیظ بن مرة ربیعة ایضا نام مردی
وفی عقیل ربیعتان ربیعة بن عقیل وهو ابو الخلفاء وربیعة بن عامر بن عقیل وفی تمیم ربیعتان الکبری وهو ربیعة بن مالك و
یلقب ربیعة الجوع وربیعة الوسطی وهو ربیعة بن حنظلة بن مالك وربیعة ابو حیّ من هوازن وهو ربیعة بن عامر بن صعصعة

رتع

رتوع چریدن ستور عع بفتحهما وقوله تعالی یرتع ویلعب ای ینعم ویلهو وابل رتاع جمع راتع مثال نائم ونیام وقوم راتعون
مرتع چراگاه ارتاع چرانیدن وروییدن باران علف چریدنی را **رثع** حرص وطمع سخت عع ک آف ۲ راثع حریص وطامع

رثع

رجع

رجوع بازگشتن وبازگردانیدن لازم متعدّ عع ف اک ۲ وقوله تعالی یرجع بعضهم الی بعض القول رجعی بضم الرجوع یقال
ارسلت الیك فما جاءنی رجعی رسالتی ای مرجوعها وکذلك المرجع ومنه قوله تعالی الی ربّکم مرجعکم ای رجوعکم وهو شاذ لان المصادر
من باب عع ف اک ۲ تکون بالفتح وفلان یؤمن بالرجعة ای بالرجوع الی الدنیا بعد الموت یقول هل جائك رجعة کتابك ای
جوابه وله علی امرأته رجعة بالفتح والکسر والفتح افصح ویقال ماکان من مرجوع فلان علیك ای من مردود وجوابه رجع ارتجاع نرخع
فروختن ناقه وبیهای آن دیگری خریدن مثل آن راجعة رجیعة ناقه دوم اثمان راجع وناقة راجع انکه دم بردارد وبولی چنان
اندازد که آبستن نماید وچنان نباشد رجاع بالکسر مصدر منه عع ف اک ۲ ونوق رواجع ایضا زنی که بعد از مرگ شوی با اهل
خویش باز کرده واما المطلقة فهی المردودة ومرغان که از کله خود باز کردند رجع باران ومنفعت قوله تعالی والسماء ذات الرجع
وحوض رجعان بالضم ج ورجعان الکتاب جوابه ورجع الدابة یدیها فی السیر خطوها رجع الواشمة خطها رجیع ستور که از
سفری باز کرده و بسفری وهو الکال رجیعة مؤنث رجائع ج وغایط وسرکین سك وحزان وهرچه بازگردانیده شود وتمنا
مموللمرة رجیعا ارجاع غائط کردن ودست سپاسی دراز کردن بگرفتن چیزی وخریده را باز گردانیدن وباز فربه شدن ستور
بعد از لاغری مراجعة باز گردانیدن سخن را وزن را بخانه تراجع باز گشتن سپاسی استرجاع داده را باز گرفتن ودر مصیبت
انا لله وانا الیه راجعون گفتن ترجیع مثله وبانك نماز را دوبار گفتن چنانکه مذهب شافعی است واواز گردانیدن در حلق
وباز گردانیدن ستور دستها را در رفتن ونگار را دوباره تازه کردن رجع الکتف ومرجعه زیر کتف **ردع** باز ایستانیدن

ردع

از چیزی ع بفتحتها یقال ردعته عن الشئ فارتدع ای کففته فکفت و چیزی در مالیدن بجائی صلته بالباء واثر کردن از زرد و بوی چیزی
یقال به ردع من زعفران او دم ای لطخ واثر و یقال للقتیل رکب ردعه اذا خر لوجهه علی دمه ارتداع باز ایستادن و آلوده شدن بچیزی
یقال ردعته بالشئ فارتدع ای لطخته فتلطخ رداع بالضم باز گردان کردن بیماری و درد و هفت اندام مردوع بیمار باز گردان شده رداع
بالکسر نام ابی مرتدع تیر که بر نشانه زند و بگذرد و بیع نیز پیکان افتاده **رسع** بالتحریک درد منگ نیام چشم ع کاف ۲ ارسع
نعت منه ترسیع کذا مرسع مرسعة نعت **رصع** بر چسبیدن ع کاف ۲ صلته بالباء ارصع رصعاء نعت و هما لغتان فی الا
والرسحاء ورتباسم وافراخ النخل رصعا الواحد رصعة بالتحریک ترصیع در نشاندن جواهر بچیزی و سخن را بخش بخش کردن هر کلمه
مقابل خود در روزن دروی یکسان ارصیع جوهری که او را نشانده باشند رصائع ج رصع ارصاع نیزه در نشاندن طعن ارسع
انکه مستان او فرو رود در مطعون ترصع نشاط و خوش دلی کردن **رضاع** شیر مکیدن بچه مادر را یقال رضع الصبی امه یرضعها
رضاعا مثل سمع یسمع سماعا و رضع بالتسکین مثله لغة اهل النجد یقولون رضع یرضع رضعا مثل ضرب یضرب ضربا ارضاع شیر دادن
مرضع زنی که بچه شیر خواره دارد فان وصفتها بالارضاع قلت مرضعه رضوع میش با شیر راضعتان دو دندان شیر کودک یقال سقطت
رواضعه لئیم راضع هو رجل کان یرضع ابله وغنمه ولا یحلبها لئلا یسمع صوت حلبه رضیع شیر خواره و همشیره یقال هذا رضیعی ای اخی
من الرضاعة بالفتح مراضعه بدایه دادن بچه را ارتضاع شیر خود را مکیدن ماده بز **رعرع** کوالیدن کودک رعرعه متعد منه شاب رعرع
ورعراع حسن الاعتدال رعارع ج رعاع مردم نو دیده ناکس **رفع** برداشتن و هو خلاف الوضع ع بفتحتها و برفع کردن کلمه را واو در اعراب
چون ضم است در بنا و قصه برداشتن بر والی صلته بعلی دفعه قصه که بر دارند و فی الحدیث کل رافعة رفعت علینا من البلاغ و برداشتن
غله درو ده و بخرمن گاه او بردن و هذه ایام رفاع بالفتح والکسر و مبالغه کردن ستور در رفتن و راندن لازم متعد صلته بفی و یقال دابة لیس
لها مرفوع وهو مصدر مثل المجلود والمعقول وهو عدو دون الحضر و نزدیک کردانیدن کسی را بکسی صلته بالی و من ذلک قولهم رفعته
الی السلطان و مصدره الرفعان بالضم و قوله تعالی و فرش مرفوعة ای مقربة لهم و یقال نساء مکرمات ناقه رافع انکه فله بر کشد در پستان
رفاعه بالضم بلغده که زنان بر سرین بندند تا کلان و فربه نماید و رشته که بندی پای زنجیر و قید خود را بسوی خود کشد و یقال فی
صوته رفاعة بالضم والفتح بلندی و بلند آواز شدن ع بضمتها رفیع ای شریف ارتفاع مرافعه پیش حاکم شدن با خصم رفاعه بالکسر
نام مردی **رقع** بالضم بشته موجود و در پی رقاع ج رقع هجا کردن کسی را یقال اری فیه مترقعا ای موضعا للشتم والهجاء و دربی نهادن
جامه راع بفتحتها ترقیع دربی بسیار کردن بر جامه استرقاع در پی خواه شدن جامه رقیع آسمان دنیا و دیگرها ایضا و فی الحدیث من
فوق سبعة ارقعة فجاء به علی لفظ التذکیر کانه ذهب به الی السقف و مرد احمق مرقعان مثله رقاعه مصدره ع بضمتها و یقال ارقع
ای جاء برقاعة و حمق مرقعة بیوسته خوردن خمر وهو قلب معاقره ارتقاع باک داشتن وهو الاکتراث والمبالات و یستعمل فی النفی
یقال ما ارتقعت له و به ای ما اکترثت له و ما بالیت به جوع یرقوع کرسنگی سخت **رکوع** پشت خم دادن یقال رکع الشیخ ای انحنی من الکبر
و منه رکوع الصلوة **رمعان** لرزیدن سر بینی از غضب ع بفتحتها ترمع جنبیدن رماعه آنجا که از سر کودک می جنبد و دبر
مردم یقال کذبت رماعتک اذا حمق یرمع سنگهای سپید تابان **روع** ترسیدن و ترسانیدن لازم متعد و بشگفت آوردن
اروع بشگفت آرنده کسی را از غایت حسن و کمال روعاء مونث منه و یقال افرخ روعه ای سکن فزعه و ذهب روع بالضم عقل و دل
یقال وقع ذلک فی روعی ای فی خلدی و بالی و فی الحدیث ان الروح الامین نفث فی روعی ارتیاع ترسیدن تروع مثله ترویع متعد
منه و قولهم لا ترع ای لا تخف و لا یلحقک خوف روعاء ناقه تیز هش و کذا الفرس و لا یوصف به الذکر **ریع** کوالیدن و فزون
شدن یقال راعت الحنطة ای زکت و ارض مریعه ای مخصبه و باز گشتن و فزونی استبین زره نیکو بر آمدن نان از تنور و طعام از
دیگ یقال راع الطعام و اراع اذا صارت له زیادة فی العجن والطبخ و یقال ناقه مسیاع مریاع تذهب فی المرعی و ترجع بنفسها و قولک
اذا حیص منه جانب راع جانب ای انخرق اراعه کوالیدن و بسیار بچه شدن شتر ریعان کل شئ اوله و منه ریعان الشباب و ریعان السراب
تریع نمودن و ناپدید شدن سراب و در خشیدن و جنبیدن روغن بر سر طعام و فرس رائع اسب نیک ریع بالکسر زمین بلند اریاع
ج و منه قوله تعالی اتبنون بکل ریع آیة و راه قال الشاعر ربع بلوح کانه سحل شبه الطریق بثوب ابیض **فصل الزاء زوبعة**
ریشی از بریان کوه باد تزبع بخشم شدن متزبع عربده کننده زبیاع بالکسر نام مردی زوبع مرد حقیر کوتاه **زرع** کشت زروع ج
و کاشتن و رویانیدن ع بفتحتها و منه قوله تعالی ءانتم تزرعونه ام نحن الزارعون مزرعه مزدرع کشت زار و تقول للصبی زرعه الله
ای جبره از دراع کشت کردن مزارعه با یکدیگر کشا و رزی کردن مزروعان لقب کعب بن سعد و مالک بن سعد از بنی تمیم **زعزعه** جنبانیدن

ردع
رسع
رصع
رضع
رعرع
رفع
رقع
رکع
رمع
روع
ریع
زبع
زرع
زعزع

ریح زعزعان وزعزع وزعزاج وزعازع التی تزعزع الاشیاء وسیر زعزع ای سریع **زلع** بالتحریک کفنکی پای وکفتن آن عع کآف ۲ وکلّ اذا کان فی ظاهر الکف فاما اذا کان فی باطنها فهو الکلع وتباه شدن جراحت تزلع کفتن دست مزّلع انکه بوست پای او در رفته باشد
زمع مردم فرومایه یقال هو من زمع الناس ای من مآخیرهم وشدی پس سم ستور زمعه یکی زماع ج مثل ثمره وثمار ودهشت خوردن وبیخود شدن عع کآف ۲ رجل زمع زموع شتاب زده زمعان اهسته رفتن عع بفتحهما زموع خرکوش زماع درستی عزم وشتاب ازماع دویدن خرکوش وجاجا برامدن نبات وثابت عزم بودن برکاری صلته بعلی وعزم کردن کاری بها قال الخلیل یقال ازمعت علی امر فانا مزمع علیه اذا ثبت علیه عزمه وقال الکسائی یقال ازمعت الامر ولا یقال ازمعت علیه وقال الفراء ازمعته وازمعت علیه بمعنی مثل اجمعته واجمعت علیه زمیع مرد مبادرنده لیرو نیکورای **زوع** مهار شتر جنبانیدن وعنان اسب تا تیز رود عع ف آض ۲ **زهنعه** ارایش کردن دختر را

فصل السین

سبع هفت وهفتم شدن وهفت یک ستدن ودشنام دادن ونقیصه کفتن وافکندن کرک کوسفند را عع بفتحهما ویقال فی العدد سبعة رجال وسبع نسوة هفت یک وبالکسر نوبت آب شتر هفت روز بچار سبع بضم الباء دد سباع ج سبعة ماده شیر وتوهم اخذه اخذ سبعة اصلها سبعة فخففت ونام مردی سبیع بالتصغیر نام مردی وارض مسبعة بالفتح ذات سباع اسباع صاحب دد سبع شدن وهفت عدد شدن قوم وصاحب دد کرکان درامده شدن وبکرک دادن کوسپند را وبدایه دادن بچه را وبیکار کذاشتن بنده را یقال اسبع عبده ای اهمله واسبع ولده ای دفعه الی الظؤرة مسبوع ماده کاو که کوساله او را دد خورده باشد سباعی البدن با هفت اندام درست سبیع هفت یک وبطنی از همدان اسبوع هفته اسابیع ج وطفت بالبیت اسبوعا ای سبع مرات وثلثة اسابیع سبعان بضم الباء موضع ولم یات علی فعلان بضم الباء غیره تسبیع هفت عدد کردن وقولهم وزن سبعة یعنون به سبعة مثاقیل **سجع** سخن با قافیه کفتن عع بفتحهما وسخن مقفا واسجوعة مثله والجمع اسجاع واساجیع وبانک کردن کبوتر ونالیدن ناقه ساجع راست رو تسجیع سخن با سجع کفتن کلام مسجع نعت منه **سرعة** شتاب نقیض بطوء سرع بکسر السین وفتح الراء شتافتن عع بضمتها یقال سرع سرعا مثال صغر صغرا سریع نعت منه ویقال عجبت من سرعة ذالک وسرع ذالک مثال صغر ذالک ویقال السرع الترع مثال الوحی الوحی اسراع شتافتن صلته بفی مسارعة وتسارع مثله صلته بالی تسرع کذلک وابو زید اسرع القوم اذا کانت دوابهم سراعا وسرعان ثلث لغات ذاخر وجا ای سرع ذاخر وجا نقلت فتحة العین الی النون لانه معدول من سرع فبنی علیها ولسرعان ما صنعت کذا ای ما اسرع وسرعان الناس بالتحریک اوائلهم وهو معرب سرع بالتسکین شاخ تر ربع سرعرع مثله وجوان نرم نازک اساریع شاخهای بریزه که از بن درخت انکور روید اسروع یسروع بالضم کرمک سرخ که در ریزه باشد در پوست وچون از پوست بیرون امد پروانه شود والاصل یسروع بالفتح لانه لیس فی الکلام یفعول قال سیبویه وانما ضموا اوله اتباعا لضمة الراء وقال القتانی الاسروع دود حمر الرؤس بیض الجسد تکون فی الرمل تشبه بها اصابع النساء وایضا اساریع القوس هی خطوط فیها وطرائق واحدها اسروع بالضم
سطع برامدن کرد وبوی وصبح عع بفتحهما سطیع صبح سطع بالتحریک درازی کردن نعامة سطعاء نعت منه سطاع داغ کردن ستور بدراز واستون خانه بعیر مسطع شتر با داغ **تسعسع** پیر وخرف شدن مرد وبیشتر از ماه کذشتن وفی حدیث عمر رضه انه سافر فی عقب رمضان وقال ان الشهر قد تسعسع فلو صمنا بقیته وفرو افتادن حال کسی سعسعه راندن بز بدین لفظ که سع سع **سفع** موی پیشانی کرفتن عع بفتحهما ومنه قوله تعالی لنسفعا بالناصیة یقال به سفعة من الشیطان ای مس وسوختن آتش وسموم روی را ورنک کردانیدن سوافع روسوختکیهای سفعه بالضم سیاهی که بسرخی زند اسفع نعت منه وسیاهی سرخ زن سفعاء کبوتر سبز کردن سفع ایضا بیان زدن کبوتر ومرغ یکدیکر را مسافعه کذلک **سقع** بالضم ناحیه وهی لغة فی صقع ویقال ما ادری این سقع ای ذهب سقع بالفتح رفتن وبانک کردن خروس عع بفتحهما وبالصاد کذلک خطیب مسقع ای بلیغ مثل مصقع سقاع بالکسر روی بند وخرقه که زیر معجر پوشند تا زینا نشود وچیزی که بینی ناقه را بدان استوار کنند وکذلک صقاع **سقرقع** تعریب سکرکه بضمتین وسکون الراء وفتح القاف وهی نبیذ الذرة یعنی بکنی اورزن وهی خمر الحبش **سکع** رفتن مثل سقع وما ادری این سقع وسکع بمعنی تسکع ای تسقع یعنی بکوشه رفتن وبینا بودن در کار باطل **سلعة** بالکسر اخریان وآژخ سلعة سرشکستکی سلع مصدر منه عع بفتحهما ونام کوهی بمدینه وکفنکی پای و سلوع ج سلع بالکسر شکاف کوه وبالفتح ایضا اسلاع ج سلع بالتحریک درخت تلخ مزه وکشیدن پای عع کآف ۲ انسلاع کذلک **سلفع** مرد دلیر وزن دراز زبان بی باک وناقه استوار ونام ماده سکی **سلقع** جای سخت واتباع بلقع یقال بلقع سلقع زمین خشک بی نبات وبلاقع سلاقع **سلنقع** درخش یقال للحصی اذا حمت علیه الشمس اسلنقع بالبریق **سمع** شنوائی یکون واحدا وجمعا کقوله تعالی ختم الله علی قلوبهم وعلی سمعهم وهو فی الاصل مصدر وقد یجمع علی اسماع وجمع الجمع اسامع وشنودن عع کآف ۲ سماع مثله

زلع زمع زوع زهنع سبع سجع سرع سطع سعسع سفع سقع سقرقع سکع سلع سلفع سلقع سلنقع سمع

صلته

صلته بالی واللام قوله تعالی لا یسمعون الی الملأ الاعلی وقوله تعالی لا تسمعوا لهذا القرآن ویقال سمعت الیه ای اسمع منه وسماع ای اسمع
مثل دراك ومناع بمعنی ادرك وامنع ویقال فعله ریاء او سمعة ای لیراه الناس ویسمعونه استماع گوش داشتن صلته باللام قوله تعالی
فاستمعوا له تسمع گوش نهادن سوی کسی صلته بالی فاذا ادغمت قلت اسّمّعت وقری قوله تعالی لا یسّمّعون الی الملأ بالادغام تسامع
از یکدیگر شنیدن اسماع شنوانیدن سخن ودشنام دادن وگوشه ساختن دلو را وسرود گفتن مسمعه زن سرودگوی وقوله
تعالی واسمع غیر مسمع ای لا سمعت وقوله تعالی ابصر به واسمع ای ما ابصره وما اسمعه علی التعجب سِمع بالکسر نام نیکو یقال ذهب سمعه
فی الناس صیت نام نیك او میان مردم وبچه گرگ از کفتار وفی المثل اسمع من سمع تسمیع تشهیر کردن وفی الحدیث من فعل کذا سمّع الله
به اسامع خلقه یوم القیمة وتشنیع کردن وبرداشتن کم نامی از کسی ومنتشر کردن ذکر وی متعدی بالبا، وشنوانیدن آواز کسی را
سامعه مسمع گوش مِسمَع ایضا گوشه دلو سمیع شنونده وشنواننده امرأة سُمْعُنّة نظرنّة بضم اولهما وثالثهما وبالکسر وفتح ثالثهما
ایضا وهی التی اذا تسمعت وتبصرت فلم تر شیئا تظنّنته تظنیا وکان الاحمر یکسر اولهما ویفتح ثالثهما وینشد ان لنا لکنّة معنّة مفنّة
سِمعنّة نِظرنّة کالریح حول القتر ان لا تره تظنّه الهاء فیهما للسکت وقد اجری الوقف مجری الوقف فی تره سمعمع خرد سر وهو فعلعل
سَمَیدع بفتح السین مهتر **سناعة** خوب شدن عم بضمهما رجل سنیع وامرأة سنیعة خوب ونیکو **الساعة** وقت کردن کی
باشد وقیامت ساع ساعات ج ساعة سوعاء زمان سخت مثل لیلة لیلاء مساوعة من الساعة کالمیاومة من الیوم ویقال جاءنا بعد
سوع من اللیل وبعد سُواع ای بعد هدأة منه یعنی بعد از آرام شب سواع ایضا نام بت قوم نوح ع ثم صار لهذیل اساعه مهمل کذا شتن
ستور را سوع بی کار ماندن ان عم فا ض ٢ ومنه ضائع سائع وناقة مِسیاع ورجل مضیاع مسیاع ای هو مضیع مسیع **سیع**
سیوع رفتن آب وشراب بهر روی انسیاع مثله سیاع کاه گل وبالکسر ایضا مِسیعه بالکسر انداوه **فصل الشین شبع**
بالکسر وفتح ثانی سیری از طعام وسیر شدن نقیض جوع شبعت الخبز واللحم ومن خبز ولحم عم ك آ ف ٢ شِبع بسکون ثانی مقدار سیری
از طعام شبعان وشبعی نعتان منه وامرأة شبعی الخلخال اذا امتلأته من سمنها وبستوه آمدن از چیزی یقال شبعت من هذا الامر و
رویت ای سئمته وکرهته اشباع سیر کردانیدن ورنگ سیر خورانیدن جامه را ثوب شبیع الغزل بسیار ریسمان متشبّع خود را آراسته
بزیادت از وسع خود وناز نده بدان وفی الحدیث المتشبع بما لا یملك کلابس ثوبی زور شُبعه بالضم مقدار سیری از طعام وقد شبعت
عنه اذا قاربت الشبع ولم تشبع **شبدع** بالکسر کژدم شبادع ج **شجاعة** بردلی ودلیری نمودن در مخاوف عم بضمهما شُجاع
بالضم نعت منه وبالکسر ایضا قوم شجعة بفتحتین وشِجعة بالفتح والکسر وشجعان مثل غلام وغلمة وغلمان ورجل شجیع وقوم شجعان
مثل جریب وجربان وشجعاء مثل فقیه وفقهاء وامرأة شجاعة شجع بالتحریك سبك برداشتن ستور دست وپای را در رفتن یقال
جمل شجع القوائم وناقة شجعة شجعاء اشجع مرد دلیر ونام قبیله ونوعی از مار شجاع مثله وپیوند بن انگشتان اشجع بالکسر کاصبع مثله
اشاجع ج ومرد سبك سر کول ونام شیر تشجیع دلیر کردن ودل دادن کسی را وبشجاعت صفت کردن تشجع دلیری نمودن بتکلف
شریعة جای باب درآمدن وراه روشن شرع باب درآمدن وراه پیدا کردن خدای تعالی بر بندگان دربندگی وراست شدن
نیزه سوی کسی وراست کردن متعدی لازم ودر خانه سوی راه گشاده شدن وکفانیدن پوست را وبکاری در شدن شروع مثله
عم بفتحهما شارع راه بزرگ وپیدا کننده آن اہل شروع شُرّع شرّان باب آینده تشریع باب آوردن وفی المثل اهون السقی التشریع
ویقال شرعك هذا بسنده است ترا این وفی المثل شرعك ابلغك المحل یضرب فی التبلیغ بالیسیر ومررت برجل شرعك من رجل ای
حسبك والمعنی انه من النحو الذی تشرع فیه وتطلبه یستوی فیه الواحد والتثنیة والجمع وقولهم الناس فی هذا الامر شرع سواء یحرك
ویسکن یستوی فیه الواحد والمؤنث والجمع شرعه بالکسر وشریعة بمعنی ومنه قوله تعالی لکل جعلنا منکم شرعة ومنهاجا ویقال هذا
شرع هذا وهذه شرعة هذه وهما شرعان ای مثلان شرعه ایضا زه کمان شرع شرع ج شراع جمع جمعه وایضا بادبان کشتی وربما
قالوا اذا رفع البعیر عنقه قد رفع شراعه رمح شراعی نیزه دراز اشراع در گشادن خانه را سوی راه ونیزه بر کسی راست کردن حیتان
شرّع ای شارعات من غمرة الماء الی الجد **شرجع** دراز وجنازه مِطرقة مُشرجعه خایسك دراز **شسع** بالکسر دوال نعل
شسوع ج شسع بند دوال کردن نعل را عم بفتحهما تشسیع اشساع کك شاسع شسوع مسافت دور وفلان شسع مال اذا کان
حسن القیام علیه **شعاع** روشنائی آفتاب شعاعة یکی شع پراکنده کردن شتر بول را عم ف آ ض ٢ اشعاع نور گسترانیدن
آفتاب وخوشه بیرون آوردن کشت وشوك بر آوردن خوشه پراکنده انداختن شتر بول را شعاع بالفتح پراکنده ورای پریشان
وهمت پراکنده نفس شعاع متفرقة الهمم شعاع السنبل شوکهای خوشه ظل شعشع سایه پراکنده شاخ متشعشع کك شعشعة بابه

سمیدع
سنع
سوع
سیع
شبع
شبدع
شجع
شرع
شرجع
شسع
شعع

آمیختن شراب را اشعشاع پریشان و پرده دراز نیکو خلقت شعشعان کلک و یقال ناقة شعشعانة شعلع دراز لام زائدة **شفع** جفت
خلاف وتر و جفت کردن و خواهش کردن و بچه شدن در شکم ناقة و میش بر بچه که دارد عع بفتحهما شفیع خواهش گر و صاحب شفعة
شفاعة خواهش کردن شفعة بالضم حق همسایگی خانه و زمین ناقة شافع ناقة با بچه که در شکم او بچه دیگر باشد وفی الحدیث انه
بعث مصدقا فاتاه بشاة شافع فلم یاخذها فقال ایتنی بمعتاط و ناقة شفوع وهی التی تجمع بین محلبین فی حلبة واحدة استشفاع
شفاعت کردن خواستن تشفیع شفاعت دادن کسی را و پذیرفتن شفاعت تشفع شفاعت کردن **شکاعی** گیاهی اندار و هاوآنرا
بار سنجاب وآفتاب پرست نیز گویند قال سیبویه هو واحد و جمع و قال غیره الواحدة منها شکاعاة شکع بالتحریک دردمند شدن و
بخشم شدن عع کآفته یقال بات شکعا ای وجعا لا ینام اشکاع بخشم آوردن و بستوه آوردن **شمع** م و موم شمع بالتحریک کلک
وهو ما یستصبح به شمعة یکی اشماع نور کسترانیدن چراغ مشمعة بازی و مزاح کردن شمع شموع کلک عع بفتحهما وفی الحدیث من
تتبع المشمعة اضاره الله الی حال یعبث به فیها ای من عبث بالناس شموع بالفتح زن بازی کر خنده ناک **شناعة** زشتی و زشت شدن
عع بضمهما شنع نعت اشنع مثله شنعة بالضم زشتی تشنیع زشت گفتن بر کسی صلته بعلی و خویشتن درچیدن و بستوه آمدن و زشت
شمردن چیزی را تشنع کوشیدن ستوه در رفتن غارت پراکنده کردن و بر اسب سوار شدن و سلاح در پوشیدن **شوع**
درخت بان شوعة یکی و یقال هذا شوع هذا بالفتح و شیع هذا بالیاء ایضا بچه دوم که در میان ایشان دیگری نزاده باشد **شیوع**
آشکارا شدن خبر عع ف آکه م و سهم مشاع شایع شاع بخش نا کرده اشاعة فاش کردن خبر را و انداختن پاره پاره بول را رجل مشاع
فاش کننده و یقال حیاکم الله واشاعکم السلام ای جعله صاحبا و تابعا لکم وشاعکم السلام کما تقول علیکم السلام ای صحبکم
السلامة وهذا انما یقوله الرجل حین یفارق اصحابه شیع بالفتح اندازه یقال اقام فلان شهرا ای شیعه وآتیک غدا او شیعه ای
بعده بمقدار و مدة و بچه شیر تشییع کسیل کردن و سوختن با تش صلته بالباء و فروزانیدن آتش را بهیزم یقال شیعته بالنار
ای احرقته وشیعت النار ای اذکیتها بالحطب مشیع مرد شجاع شیعة الرجل بالکسر اتباع و انصار مرد و هواداران اولاد فاطمه رضی الله
عنهم مشایعة در پی کسی رفتن و کسیل کردن و در پی رسیدن کسی را تشیع دعوی شیعت کردن و خود را شیعی نمودن تتابع کلک و
کل قوم یتبع بعضهم رای بعض فهم شیع و قوله تعالی کما فعل باشیاعهم من قبل ای بامثالهم من الشیع الماضیة شیاع بالکسر هیزم ریزه
آتش فروزینه و بانگ مزمار شبان و در پی رفتن و خواندن شبان رمه پس مانده را آواز کردن او مشایعة مثله **فصل الصاد**
اصبع بالکسر انگشت و بالضم کلک و بضمتین و کسرتین ایضا و بالفتح و کسر الباء ایضا و هو یذکر و یؤنث صبع اشارت کردن بانگشت
یقال صبعت بفلان وعلی فلان و دلالت کردن کسی را با انگشت سوی کسی و نا بزه ساختن انگشت را بر خنور بوقت ریختن آنچه در وی
باشد بخنور دیگر عع بفتحهما و یقال للراعی علی ماشیته اصبع ای اثر حسن **صتع** بفتحتین گردش و سختی ناسر شتر مرغ صنتع بالضم
شتر مرغ سخت سر **صدع** شکافتن چیزی را و بریدن بیابان و پیدا کردن و بیان کردن چیزی را و سخن حق گفتن آشکارا و قوله تعالی
فاصدع بما تؤمر ای فاصدع ثامرک واظهر دینک عع بفتحهما صدوع میل کردن سوی چیزی صلته بالی و برگردانیدن از چیزی صلته
بعن و دو گروه کردن گوسفند را اصدعة بالکسر صرمة من الابل و فرقة من الغنم رجل صدع بالتسکین و التحریک مرد سبک گوشت
انصداع شکافتن صدیع صبح و گله شتر و رمه گوسفند تصدیع جدا جدا کردن و درد سر رسانیدن صداع بالضم درد سر تصدع
پراکنده شدن **صرع** بیماری م و گونه از گونها و هو واحد الصروع ای الفنون والضروب و افکندن عع بفتحهما مصرع کلک و
جای فکندن مصارعة کشتی گرفتن یقال صارعته فصرعته اصرعه صرعا بالفتح لتمیم و بالکسر لقیس عن یعقوب صرعة بالکسر نوعی
فتادن و فی المثل سوء الاستمساک خیر من حسن الصرعة رجل صرعة مثال همزة بیلک انداز تصریع انکه هم اقران خود را انداز ذ
تصریع افکندن و قافیه آوردن در مصراع اول از بیت صرعان بامداد و شبانگاه و دو گله شتر که یکی از آن میاید و دیگر میرود صرعا
بالکسر دو حریف یقال هما صرعان و مثرعان و حتنان و قتلان کلها بمعنی و یقال طلب منه حاجة و ما ادری علی ای صرعی امره هو ای علی
الاعطاء او علی الرد صریع افکنده و افتاده و تازیانه و کمان ناتراشیده و چوب بر درخت خشکشده **صعصعة** صعصاع ة
جنبانیدن مثل ذعزعة و جدا کردن تصعصع لازم منهما و ذهبت الابل صعاصع ای متفرقة و صعصعة پدر قبیلة از هوازن **صفع**
سیلی زدن رجل صفعان سیلی زننده **صقع** بالضم کرانه و گوشه زمین یقال هو من هذا الصقع ای الناحیة و ما ادری این صقع
ای ذهب صقع بالتحریک فرود رفتن چاه و از راه میل کردن عع بفتحهما و اندوه که تا سر از صقعاء آفتاب قالت ابنة ابی الاسود
الدئلی یا ابت ما اشد الحر قال اذا کانت الصقعاء من فوقک والرمضاء من تحتک فقالت اردت الحر شدید قال فقولی اذا ما اشد

شفع
شکع
شمع
شنع
شوع
شیع
صبع
صتع
صدع
صرع
صعصع
صفع
صقع

المحو فتح وضع باب التعجب صقاع بالكسر خرقه که زیر معجر افکنند تا دیم نکیرد و روی بند و ابضه بینی ناقه را بدان بند ند و تقدم فی درج من باب الجیم اصقع مرغ واسب وجز آن که میان سر او سپید باشد عقاب صقعاء نعت منه صقعه بالضم سپیدی میان سر از جانور صوقعه جای سپیدی از سر صقع زدن بر صوقعه ع بفتحهما و بانک کردن خروس و بالسین ایضا و بشك افتادن بر زمین صقیع بشك که شبها بر ماه افتد بر زمین ارض مصقوعه زمین بشك زده خطیب مصقع بالکسر بلیغ فصیح وصقعته الصاقعه لغة فی صعقته الصاعقة

صلع بالتحریك موی رفتکی پیش سر رجل اصلع نعت منه ع ک آ ف م صلعه بالتحریك و بضم اول و سکون ثانی جای صلع از سر عرفطه صلعاء طاقی که سرهای شاخ وی بخته باشد صلعاء ایضا سخن و ریك بی درخت و علفا صلیع مار باریك کردن صلاع بالضم مشد دا صخرة پهن صلع سلاع ج صلع ایضا جائی که بروی نبات نروید **صلفعه** بالفاء والقاف ایضا نیست کردن و کردن زدن و مفلس شدن وکل بالسین والقاف **صلمعه** از بن برکندن و ستردن سر را و مفلس شدن **اصمع** خرد کوش صمعاء نعت منه و فی الحدیث عن ابن عباس کان لا یری باسا ان یضحی بالصمعاء یقال هو اصمع القلب هشیار دل تیز خاطر اصمعان خاطر تیز و رای برکار صمعاء ایضا کیاه کوالیده بیش از شکفتن غنچه او و یقال خرج النبت منصمعا تیری که خون الوده بر ها وی و برچفسیده بیرون ابدا زخسته کلاب صمع الکعوب ای صغار الکعوب اتانا بثریدة مصمعه اذا دققت وحدد راسها و صومعة النصاری م و هی فوعلة من هذا لانها دقیقة الراس صنع بالضم نیکوئی کردن بکسی صلته بالی و بك کردن صلته بالباء ع ع بفتحهما یقال صنع الیه معروفا وصنع به صنیعا قبیحا ای فعل صناعة بالکسر پیشه صنعة کار و پیشه کردن صنعة الفرس حسن القیام علیه فرس صنیع اسب نیکو یا فته سیف صنیع زدوده امراة صناع الیدین و نسوة صنع و رجل صنع الیدین وصنیع الیدین وصنع الیدین بالکسر چرب دست در پیشه خود صانع پیشه ور صناع ج صنیعه نیکوئی و هم اصطناع نیکوئی کردن صلته بعند و بنفسه یقال اصطنعت عند فلان صنیعه واصطنعت فلانا لنفسی و هو صنیعتی اذا اصطنعته و خرجته و قولهم ما صنعت وایاك تقدیره مع ابیك لان الواو بمعنی مع للاشتراك والمصاحبة فاقیمت مقامه وانما نصب لقبح العطف علی المضمر المرفوع من غیر توکید فان وکدته رفعت و قلت ما صنعت انت وابوك تصنع روش نیکو نهادن از خود و خویشتن را استن زن مصانعه رشوت دادن و فی المثل صانع بالمال لم یحتشم من طلب الحاجة مصنعه بضم النون و فتحها جای کرد امدن اب باران مصانع حصنهای استوار صنعاء قصبه یمن والنسبة الیها صنعانی بالنون علی غیر قیاس **صوع** پراکنده کردن ع ع ف آ ض م انصیاع لازم منه و سپاهی بر کشتن و بشتاب کذشتن یقال انصاع القوم سراعا ای مروا تصوع پراکنده شدن و خشك شدن کیاه تصیع مثله صاع زمین پست و پیمانه اصوع ج بالهمزه و بالواو ایضا صوع بالضم پیمانه و جامی بزرك که در وی شراب خورند

فصل الضاد

ضبع بازو اضباع ج و دست دراز کردن برای زدن و راه و قسم کردن کسی را و بازیدن ستور بازو و بار او در رفتن ع ع بفتحهما والناقة ضابع تضبیع مثله یقال کانی ضبع فلان بالضم ای فی کنفه و ناحیته ضبع بضم ثانی کفتار و سال قحط ضبعان بالکسر کفتار نر ضباعین ج مثل سرحان و سراحین ضبعانه ماده ضبعانات ج و ضباع ج للذکر والانثی اضطباع ردا از زیر بغل راست بر کتف چپ انداختن ضبع ضبعة بالتحریك سخت آرزومند شدن ناقه بفحل ع ع ک آ ف م اضباع کل ضبیعه پدر حیی از بکر بن وائل ضباعه نام زنی **ضجع** بر پهلو خفتن ضجوع کل ع ع بفتحهما اضطجاع مثله ضاجع نعت منه و فی افتعل منه لغتان قلبت التاء طاء کاضطجع والادغام کاضجع فیظهرون الاصلی و لا یقولون اطجع لانهم لا یدغمون الضاد فی الطاء وقال المازنی و بعضهم یکره الجمع بین حرفین مطبقین و یبدل مکان الضاد اقرب الحروف الیها و هی اللام فیقول الطجع اضجاع بر پهلو خوابانیدن و فتحه را سوی کسره میل دادن و فلان حسن الضجعة مثل الجلسة والرکبة ضجیع هم خوابه تضجیع تقصیر کردن در کار و نزدیك شدن افتاب بفرو شدن تضجع فرو ایستادن از کاری و مقیم بودن بر جائی رجل ضجعه مثال همزه مرد بسیار خسبنده قال الفراء اذا کثرت الغنم فهی الضاجعة والضجعاء ضجوع نام موضعی قال الاصمعی هو رحبة لبنی ابی بکر بن کلاب و بطنی از کلاب ضواجع بیشتها **ضرع** پستان شتر و کاو و کوسپند و مانند ان اضراع شیر فرود اوردن کوسپند پیش از نتاج و خار زار کردن و فی المثل اضرعتنی الحمی ضریع ضریعه بزرك پستان ضریع ایضا شبرق خشك و آن کیاهی است در عرب ضراعه بالفتح خواری و زاری ضرع بالتحریك سست الجسم نزار و ضعیف تضرع زاری کردن تضریع نزدیك شدن افتاب بغروب و رسیدن و بخش دیك مضارعه مانند شدن تفرع بالفتح و ضم الراء نام موضعی و تضارع بضم التاء والراء نام کوهی بنجد **ضعضعه** پست و خراب کردن تضعضع فرو نشستن بنا و افتادن و فروتنی کردن و فی الحدیث ما تضعضع امرؤ لاخر یرید به عرض الدنیا الا ذهب ثلثا دینه ضعضاع ضعضع مرد ضعیف رای سست در هر چیزی ضع ریاضت دادن شتر را قال ثعلب هو ان تقول لرضع لیتادب **ضفدع** بکسر الضاد والدال ج ضفادع

صلع
صلفع
صلمع
صمع
صنع
صوع
ضبع
ضجع
ضرع
ضعضع
ضفدع

ضكع

ضلع

ج ضفدعة مونث وبفتح الدال ایضاً قال الخلیل لیس في الکلام فعلل الا اربعة احرف درهم هجرع هبلع قلعم **ضوكعة** مرد بسیار کوشت کران سنک رکود **ضلع** بکسر الضاد وفتح اللام استخوان پهلو وقد یسکن لانه ضلوع اضلاع ج ضلع ایضاً کوهی خرد تنها کانه ضلع میل کردن وجور کردن ع بفتحهما ضالع ای مائل جائر ویقال ضلعت مع فلان ای ملت وهوائك معه وفی المثل لا تنقش الشوكة بالشوكة فان ضلعها معها ای میلها ضلع بالتحریك کژ شدن در خلقت ع ک آ ف ٢ وفی المثل لا تنقش الشوكة بالشوكة ضلیع نعت منه وتوانائی وبار کران برداشتن ضلاعة باز وروبحت اضلاع شدن ع بضمهما ضلیع نعت منه فرس ضلیع تمام خلقت سطبر بسیار عصب بزرك میان تضلع شکم پر وسیراب شدن اضلاع میان دادن وکران بار شدن حمل مضلع بار کران ویقال فلان مضطلع بهذا الامر ای قوی علیه ولا تقل مطلع بالادغام فانه من الاطلاع وقالوا ایضاً هو مضطلع بهذا الامر ومطلع له ای قوی به وما لك له وتضلیع الثوب جعل وشیه علی هیئة الاضلاع **ضوع** جنبانیدن ودمیدن بوی مشك وبی آرام کردن وترسانیدن ع ف آ ض ٢ انضیاع بانك وفریاد کردن جوزه مرغ ضوع بالضم وفتح الواو نوعی از جغد وازا چوکان خوانند که همه شب بانك کند اضواع ضیعان ج ضواع بالضم بانك چوکان تضوع تضیع جنبیدن نافه ودمیدن بوی آن ضیعه ضیاع بالفتح هلاك شدن ع ف آ ک ٢ ومنه قولهم فلان بدار مضیعة مثال معیشة ضیعة ایضاً آب وزمین ضیاع ضیع بالکسر ج ضییعة تصغیر ضیعة ولا تقل ضویعة تضییع اضاعة بی تیمار کذاشتن وفی المثل الصیف ضیعت اللبن یضرب فی امراة کانت تحت رجل موسر وکرهته لکبره فطلقها فتزوجها رجل مملق فبعثت الی زوجها الاول تستمیحه فقال لها الصیف ضیعت اللبن والصیف منصوب علی الظرف رجل مضیاع ای مضیع اضاعة بسیار ضعیف شدن مضیع نعت منه ویقال فلان یاکل فی معی ضائع ای جائع وقیل لابنة الخس ما احد شیء قالت ناب جائع یلقی فی معی ضائع تضیع المسك لغة فی تضوع

ضوع

فصل الطاء

طبع سرشت که مردم بران آفریده شده است وهو فی الاصل مصدر طبیعة طباع کك ومهر کردن سیم را ومهر نهادن بر نامه صلته بعلی وساختن شمشیر وسبو از کل ع بفتحهما یقال الطبعت من الطین جرة طابع بفتح الباء انکشترین و بکسر الباء لغة فیه طباع مهر زن وسازنده طبع بالکسر نام جوی طبع بالتحریك زنك وزنك کرفتن شمشیر وجز آن وریمناك شدن مرد وکاهل شدن ع ک آ ف ٢ تطبیع پر کردن مشك تطبع پر شدن نافه مطبعة کران بار **طلوع** بر آمدن آفتاب وجز آن ع ف آ ض ٢ مطلع بفتح اللام وکسرها جای بر آمدن وبر آمدن نیز طلع بالتحریك بر آمدن بر کوه ع ک آ ف ٢ اطلاع واقف شدن صلته بعلی ویقال اطلع علیهم ای جائهم وطلع عنه ای غاب وبر آمدن مطالع چیزی بکسی نوشتن تا واقف کردد ویقال طالعه بکتبه وطالعت الشیء ای اطلعت علیه تطلع پیوسته در چیزی نکریستن یقال تطلعت الی وروود کتابك ای انتظرت اطلاع وقوف دادن کسی را بر سر صلته بعلی وبر آوردن چیزی را وشکوفه بر آوردن درخت واز بالای نشانه کذرانیدن تیر را وقی کردن طلعاء ضا نه فی طلعة بسکون ثانی دیدار طلع شکوفه نخستین بر درخت خرما طلعة یکی نخلة مطلعة آنکه دراز تر وبلندتر باشد از دیکرها استطلاع بر رسیدن طلع بالکسر اسم فی الاصطلاح یقال اطلع طلع العدو ای سره ویقال کن بطلع الوادی بالفتح والکسر مطلع جای اطلاع یافتن بر چیزی وهو من اشراف الی انحدار فی الحدیث من هول المطلع شبه ما اشرف علیه من امر الآخرة بذلك طلیعة الجیش طلایه لشکر وهو من یبعث لیطلع طلع العدو طلاع الشیء بالکسر پری چیزی طلاع الارض ذهبا پری زمین از زر امراة طلعة خباة مثال همزة زن بسیار خویشتن نماینده وپنهان شونده طوبلع نام لبی در بنی تمیم

طبع

طلع

طمع طماعة طماعیة امید وامید داشتن ع ک آ ف ٢ طمع طامع نعت منه اطماع امید وار کردن یقال فی التعجب طمع الرجل فلان بضم المیم بسیار طمع شد وحرجت المراة فلانه بسیار بیرون آینده شد وقضو القاضی فلان وکذلك التعجب فی کل شیء الا ما قالوا فی نعم وبئس دوایة تروی عنهم غیر لازمة لقیاس التعجب لان صور التعجب ثلث یقال ما احسن زیدا واسمع به وکبرت کلمة وقد شذ عنها نعم وبئس طمع ایضاً رزق لشکر یقال امر لهم الامیر باطماعهم ای بارزاقهم وامراة مطماع زنی که بطمع اندازد مرد را و دست ندهد **طوع** طاعة فرمانبرداری کردن ع ف آ ض ٢ صلته باللام وفراخ علف شدن چراگاه وهو طوع یدیك ای منقاد لك فرس طوع العنان ای سلس استطاعة توانستن قوله تع فما اسطاعوا ان یظهروه بحذف التاء استثقالا لها مع الطاء یکرهون ادغام التاء فیها فیحرك السین وهی لا تحرك ابدا وقرء حمزة فما اسطاعوا بالادغام فجمع بین الساکنین وبعض العرب یحذف الطاء استثقالا فیقول استاع یستیع وبعض العرب یقول اسطاع یسطیع بقطع الالف وهو یرید ان یقول اطاع یطیع بجعل السین عوضا من ذهاب حرکة عین الفعل تطاوع نرم کردن نمودند تطوع نه انائی نمودن از خود وانچه فریضه باشد اوردن مطوعة آنها که بطوع جهاد کنند بی انکه بر ایشان واجب باشد ومنه قوله تع الذین یلمزون المطوعین واصله المتطوعین فادغم التاء فی الطاء تطویع آسان کردن کاری را بر کسی وتوانا کردن کسی را بر کاری وقوله تع فطوعت له نفسه قتل اخیه مثل طوقت له ای رخصت وسهلت مطاوعة

طمع

طوع

فرمانبرداری کردن وسازواری نمودن باکسی مطواع فرمانبردار و فلان حسن الطواعیة للنای حسن الطاعة وجآء فلان طائعاً غیر
مکره خواهان وهم طوع اطاعه فرمانبرداری کردن ومیوه رسانیدن درخت یقال قد اطاع النخل الشجر اذا ادرک ثمره وامکن ان یجتنی
وعلف نالت شدن چراگاه انطباع فرمانبردار شدن طیع طائع بمعنی طائع **فصل الظآء ظلع** خمیدن ستور وجز آن در رفتار عم
بفتحها ظالع نعت منه ونهمت زده ظلع بالتحریک مثل امدن جای و زمین ببسیاری مردم صلته بالبآء عم کآف ۲ ویقال ارق علی
ظلعك نرمی و رفق کن با تن خود وارکا علی ظالعك وقِ علی ظلعك من وفیت ای الزم واربع علیه کذا فی مجمل اللغة **فصل الفآء فجیعه**
مصیبت درد ناك فجائع ج فجع دردمند کردن ومصیبت زده کردن عم بفتحها تفجیع کك ویقال نزلت بفلان فاجعة تفجع دردمند
شدن صلته باللام **فدع** کژی پیوند دست وپای عم ف آک ۲ افدع کف دست وپای درون رویه رفته فدعا موضع کژی
از دست وپای **فرع** از هر چیزی بر سوی وی ومهتر قوم وسوی تمام وشاخ درخت وکمان که از شاخ درخت سازند یقال قوس
فرع اد شاخ ناکفانیده قوس فلق از شاخ کفانیده وبعصا بر سر زدن وبالقاف ایضا وبرتر شدن از قوم خود ببزرگی یا بجمال وبار
کام زدن اسب را تا باز ایستد وباز داشتن میان دو کس وبر کوه شدن عم بفتحها فرعه جای بلند فراع ج جبل فارع کوه بلند رفارع
ایضا نام حصنی فارعه زبر کوه ونام زنی ویقال انزل بفارعة الوادی واحذر اسفله افراع از بالای کوه فرود امدن یقال افرعت
فی الجبل انحدرت ولقیت فلاناً فارعاً مفرعاً ای احدنا مصعد والاخر منحدر وبکسی بجائی فرود امدن صلته بالبآء یقال افرعنا بفلان
ای نزلنا به ویقال بئسما افرعت به ای ابتدأت به وباب وعلف شتافتن پیش از قوم وجولان کردن بهر جای وخبرها داشتن فرع
کردن فرع تفریع فرود امدن از کوه وبر امدن بر کوه وهو من الاضداد یقال فرعت فی الجبل ای انحدرت وفرعت الجبل ای صعدت
فروع الجوزاء کرمای سخت ویقال للنجم الفروع رجل مفرع الکتف مرد پهن کتف تلاع فوارع پشتهای بلند اب راهها وی فرع
بالتحریک اول نتیجه ناقه ومال ومنفعت اماده ونام جائی وبا موی تمام شدن عم کآف ۲ افرع فرعآء نعتان منه فرعه بالتحریک و
السکون سپش فرع فرع ج فرنعه نام زنی تفرع بسیار شدن شاخهای درخت وسیدهٔ قبیله را خواستن افراع دختری ستدن
فراعه و کوئی که قلم در وی پاك کنند **فرقع** درهم خمانیدن انگشتان وبانك اوردن از وی تفرقع بانك امدن از انگشتان افرنقاع
پراکندن ودور شدن از کسی صلته بعن یقال افرنقعوا مشمعلین ای تفرقوا مسرعین **فزع** بالتحریک ترس افزاع ج وترسیدن
عم کآف ۲ وپناه جستن بکسی یقال فزع منه وفزع الیه وفریاد رسیدن قال رسول الله صلی الله علیه واله للانصار انکم تتکثرون
عند الفزع وتقلون عند الطمع مفزع پناه جا یقال فلان مفزع للناس وهما مفزع وهم مفزع وهن مفزع لهم سوآء فیه جمیعاً مفزعه
اینجا از وی ترسیده شود افزاع ترسانیدن وفریاد رسیدن تفزیع ترسانیدن وبی بیم کردانیدن وهو من الاضداد صلته بعن ومنه
قوله تعالی حتی اذا فزع عن قلوبهم ای کشف عنها الفزع **فصع** فشاردن رطب تا از پوست برون افتد وفی الحدیث نهی عن فصع الرطبة
وغلاف سر زه بر کردانیدن کودك **فظع** برسوائی انجامیدن کار عم بضمتها امر فظیع ای شدید شنیع جاوز المقدار انفظاع
کك امر مفظع ای فظیع وبزشتی رسانیدن ویستعمل مجهولا ایضا وفظیع یافتن کاری را استفظاع مثله **فقفع** راندن شبان
کوسپند را بر فع فع کفتن راع فقفاع فقفقی فقفعاً ای اذا کان حفیفاً فی ذلك **فقع** سخت زرد شدن عم بفتحها وص ۲
اصفر فاقع نعت منه وقوله تعالی صفرآء فاقع لونها علی التقدیم والتاخیر ای لونها فاقع فاقعه سختی فواقع ج فقاع م فقافیع غورها
شراب فقع تیز دادن ونوعی از سماروغ وبالکسر مثله فقعج تفقیع از انگشتان بانك بر اوردن بجنبانیدن **فلع** شکافتن چیزی را
فم بفتحها تفلیع کك انفلاع لازم منه تفلع ترقیدن پای فلع بالفتح والکسر کفنکی پای فلوع ج ویقال فی الفحش لعن الله فلعها **فنع**
بالتحریک فزون وبسیار شدن مال عم ک آف ۲ مسك ذو فنع خوشبوی تیز بوی **فوع** دمیدن بوی خوش وکذا بالغین **فصل
القاف قبع** سر در پوست کشیدن خارپشت وسر در کریبان کشیدن مردم عم بفتحها ودر زمین رفتن وتا سر برافتادن قابع
با تا سر و بینی فشاندن خوك قباع مثله یقال له قباع کقباع الخنزیر وامرأة قبعة طلعة ای تقبع مرة وتطلع اخری قبعه ایضا مرغکی کم
نزدیك سوراخهای موش باشد بپوستر چون از چیزی ترسد در وی دود قبیعه بند شمشیر وکارد وسوراخ بینی خوك قبیعة مثله
قنبعه غلاف شکوفه قنبعه در غلاف غنچه شدن شکوفه درخت قباع بالضم پیمانه بزرك ولقب مردی اقتباع از مشك اب خوردن
بدهان انقباع پنهان شدن **قدع** عنان زدن اسب را وباز داشتن کسی را از کسی دم بفتحها انقداع باز ایستادن فرس قدوع
اسب که حاجت اید درا بعنان زدن تا باز ایستد وفحل لا یقدع ای لا یضرب انفه وهو کریم قدع بالتحریک ضعیف شدن چشم قدعت
لی الخمسون ای دنت امراة قدعه وفرس قادع تقادع شتافتن در چیزی بر یکدیگر و پیش جستن وبنیزه زدن با یکدیگر وفی الحدیث

قذع
قرع

الناس على الصراط يوم القيمة فيتقادع بهم جنبتا الصراط تقادع الفراش في النار ومردن قومی درپی یکدیگر **قذع** فحش وپلید زبانی
وبفحش وبدی دشنام دادن ع بفتحهما اقذاع کذلک وفی الحدیث من قال فی الاسلام شعرا مقذعا فلسانه هدر قناذع سخنان زشت
قنذع دیوث وبی غیرت **قرع** کدو قرعه یکی وفال زدن بقرعه وددر کوفتن وبعصا برسر زدن وتمام خوردن انچه درکاسه بود
چنانچه لب کاسه پیدا نشود ع بفتحهما یقال قرع بالاناء جبهته وفی المثل ان العصا قرعت لذی الحلم ای ان الحلیم اذا نبه انتبه
واصله ان حکاما من حکام العرب عاش حتی اهتر فقال لابنته اذا انکرت من فهمی شیئا عند الحکم فاقرعی لی المجن بالعصا لارتدع قرع
قراع کشنی کردن فحل ع بفتحهما استقراع کشن بعاریت خواستن وکشن خواه شدن ماده کاو واقراع بکشنی دادن کشن را وبهترین
مال بکسی دادن قرعه بالضم کزین مال وانچه یقال زنند قرع بالتحریک ابلهای سفید که بر تن بچه شتر براید وبیموی شدن سر بعلتی ع کالف
ف م اقرع کل کر بعلتی شده باشد قرع بالضم قرعان ج وذلک الموضع من الراس القرعه بالتحریک وقبول کردن مشورت واو بازایستادن
از انچه فرا پند قرع نعت منه وخالی شدن درکاه از مردم وخدم ع کالف م یقال نعوذ بالله من قرع الفناء وصفر الاناء وفی الحدیث
عن عمر قرع حجکم ای خلت ایام الحج من الناس ومراح قرع اذا لم یکن فیه ابل وقال ثعلب نعوذ بالله من قرع الفناء بالتسکین علی غیر
قیاس اقرعان دو برادر اقرع بن حابس ومرثد بن حابس جیته اقرع نوعی از مار شجاع اقرع مثله ویقال سقت الیک الفا اقرع من
الخیل وغیرها ای الفا تاما وهو نعت لکل الف کما ان هنیدة اسم لکل مائة عقرعه کوسه مقراع میتین مقروع ستور کزیده بجهة کشنی را
ومهتر ولقب مردی قراع صلب سخت اقارع ج القارعة قیامت وسختی روزکار قوارع الدهر سختیهای روزکار ویقال قرعتهم قوارع الدهر
ای اصابتهم ونعوذ بالله من قوارع فلان ولواذعه وقوارص لسانه قارعة الدار ساحت سرای قارعة الطریق برسوی راه قوارع القرآن
ایتها که بوقت مهمات وبجهت حرز خوانده شود قریع شتر کوه ابله برامده قرعی ج مثل مریض ومرضی یقال استنت الفصال حتی القرعی
وکشن ومهتر یقال فلان قریع دهره وحریف یقال فلان قریعک ای مقارعک قریعة البیت بهترین جای درخانه وبهترین مال ناقه
قریعه انکه کشن بروی بسیار جهد وحمل کم کیرد اقراع براستی بازکشتن ونرم شدن یقال اقرع لی فلان ای ذل وقرعه انداختن میان قوم
یقال اقرعت بینهم وعنان زدن ستور را نا پسند یقال اقرعت الدابة بالجامها ای کبحتها به واقرعته ای کففته واقرعه ای اعطاه خیر
ماله وفلان لا یقرع ای لا یقبل المشورة والنصیحة تقریع علاج کردن شتر بچه قریع را ودرشتی کردن وسرزنش کردن مقارعه یکدیگر را
کوفتن دلیران وقرعه انداختن باهم یقال قارعته فقرعته اذا اصابتک القرعه دونه اقتراع کزیدن وقرعه زدن تقارع کذلک تقرع بر
کشتن از پهلو بپهلو یقال بت اتقرع ای انقلب قریع بالتصغیر پدید بطنی از تمیم **اقرنباع** درهم کشیدن از سرما **قرثع** زنی که رادا
وانکه پیراهن یا چادر باشکونه پوشد وفلان قرثعة مال بالکسر انکه مال نیکو نکاه دارد ودردست او نیکو شود **قرصعه** بدهم
شدن ونهفته شدن ومنه قد اقرنصع الرجل ومقرمط نبشتن کتاب را ورفتار بد رفتن زن درراه **قزوع** سبک شدن و
بشتاب رفتن اهو در کریختن ع بفتحهما ومنه قوطم قوزع الدیک اذا غلب فهرب قزع بالتحریک پارهای ابر تنک قزعه یکی و
شتران خرد وجای جای ستردن سرکودک وقد نهی عنه تقزیع ستردن سر وجای جای ناسترده ماندن وآماده کردن اسب را بدوانیدن
فرس مقزع نعت وتقزع الفرس ای تهیا للرکض مقزع مرد تنک موی وسبک رفتار ویقال ما علیه قزاع یعنی بروی لته پاره
قنزعه بالضم موی کرداکرد سر قنازع ج وفی الحدیث غطی عنا قنازعک یا ام ایمن **قشع** پوستهای خشک قشعه یکی علی غیر قیاس
لان قیاسه قشعه مثال بدره وبدر الا انه هکذا یقال وفی حدیث ابی هریره لو احدثکم بما اعلم لرمیتمونی بالقشع یعنی پوست خالی
الود زیند بر من قشع ایضا بیت من جلد فان کان من ادم فهو الطراف ودور کردن باد ابر را وپراکنده کردن ع بفتحهما انقشاع انقشا
تقشع کشاده شدن ابر از هوا ودل از غم وقشعت القوم فاقشعوا وتقشعوا ای فرقتهم فتفرقوا واقشعوا القوم عن الماء اقلعوا
قشعة بالکسر پاره ابر که بعد از کشادن ماند **قصع** کاسه بزرک قصع ج قصاع قصع فرو خوردن جرعها برام مردم ونشخوار را شتر
ونیکو ونرم خوابیدن شتر نشخوار را ع بفتحهما وفی الحدیث انه خطبهم علی راحلته وانها لتقصع بجرتها وبیان دوناخن شپش
کشتن وتشنکی نشاندن آب کسی را وحقیر وخوار داشتن کسی را وبر تارک سر زدن بکف دست ودیر وخرد ماندن کودک که
نکوالد ومنه یقال قصع الله شبابه فهو مقصوع لا یشب ولا یزداد قصاعه خرد وریزه برامدن کودک که کلان نشود ع بضمهما
قصیع نعت منه قاصعاء سوراخ کلاکوش والجمع قواصع شبهوا فاعلاء بفاعله وجعلوا الف التانیث بمنزلة الهاء قصعه مثال
همزه مثل القاصعاء **قضع** بدرجی از یمن وسکاوبی **قطع** بریدن ع بفتحهما قطوع کذشتن از جوی وبریده وسپری
شدن آب چاه ورفتن مرغان از سرد سیر بکرم سیر یا برعکس آن قطاع بالفتح کذلک طیور قواطع نعت منه قطیعه بریدن خویشی

قربع
قرثع
قرصع
قزع
قشع
قصع
قضع
قطع

فهو رجل قُطَع وقُطَعة مثال همزة اى قاطع الرحم ورَحِم قطعاء خويشى بريده وقوله تعم ثم ليقطع اى ليختنق لان المختنق يمد السبب الى
السقف ثم يقطع نفسه من الارض حتى يختنق انقطاع بريده شدن وفلان منقطع القرين فى سخاء او غيره وفرو ماندن در راه از قافله
يقال قُطِع بفلان فهو مقطوع به وانقطع به فهو منقطع به اذا عجز عن سفره من نفقة ذهبت او قامت عليه راحلته او اتاه امر لا يقدر
على ان يتحرك به وگسستن رسن ومنقطع الوادى والرمل والطريق منتهاها مقطع جاى برش و سيرى شدن هر چيز مقاطع ج اقطوعة
نشان بريده كى و هجران كه دو دوست بيكديگر فرستند لبن قاطع شير بريده و ترش اقطع مرد دست بريده قطعان بالضم ج مثل اسود
وسودان قَطَعة بالتحريك جاى برش از هر چيزى قطعة بالضم والسكون مثله وايضا پاره از زمين جدا كرده در بخش ويقال اصاب
الناس قُطَع وقُطعة اذا انقطع ماء بئرهم فى القيظ قُطع بالضم دمه وتاسراز فربهى و جزان قُطيعاء نوعى از خرما قِطع بالكسر تاريكى اخر شب
ومنه قوله تعالى فاسر باهلك بقطع من الليل وگليم خرد كه بر پشت شتر اندازند چون بر نشينند بروى و پيكان خرد و پهنا وكه در تير
اقطع اقطاع ج قطعة يكپاره از هر چيز قطيعة هجران ويقال الصوم مقطعة للنكاح مقطع بالكسر الة بريدن مُقطّعات بالتشديد
پارهاى جامه نيكو و پارهاى قصائد و شعر و جزان ويقال للارنب مقطعة الاسحار تقطيع پاره پاره كردن و دركذشتن اسب دونده
از اسبان ديگر ويقال جاءت الخيول مقطوطعات اى سراعا بعضها فى اثر بعض وتقطيع الشعر وزنه باجزاء العروض والتقطيع ايضا
مغص فى البطن عن ابى نصر قطاع بالفتح والكسر انگور دو جزما بريدن وجزان قطيع رمه گوسپند و پاره كاو اقاطيع ج على غير قياس اقطاع
وقُطعان ايضا مثل اشراف وجربان و ثار پانه فلان قطيع القيام انكه بر نتواند خواست از ضعف يا از فربهى قطاعه بالضم انجاز بريده
افتد تقطع پاره پاره وبخش بخش شدن قوله تعالى لقد تقطع بينكم فيمن قرء بالرفع و پاره پاره و بخش بخش كردن قوله تعم وتقطعوا
امرهم بينهم اى تقسموا لازم متعدا قطاع بر بريدن دادن شاخهاى درخت را يقال اقطعته قضبانا من الكرم اى اذنت له فى قطعها
ويقال هذا الثوب يقطعك قميصا و بريده كردن خراج زمين و بريده شدن حجت و جواب كسى و ساكت و ملزم شدن او وهو
رجل مقطع بالكسر نعت منه مقطع بالفتح كشتى باز مانده از كشتى و غريب از خانمان بريده شده و انكه ياران او را دهند و او رانى و
يقال اقطعت الشئ اذا انقطع عنك اقطع الغيث واقطعت الدجاجة اى اقفت يعنى از بيضه باز مانده مقاطعه بريده كردن بر چيزى
تقاطع بريدن دو گروه از هم اقتطاع پاره از چيزى جدا كردن واقتطع فلان طائفة من مال فلان اى انتهب **قعقعة** آواز سلاح

قعقع

ونحوان و رفتن در زمين و جنبانيدن وفى المثل ما يقعقع له بالشنان قعقاع بالكسر كلت قعقاع بالفتح الاسم وراه از يمامه بكوفه
وراه دشوار ومنه قيل قرب قعقاع لانهم يجدون فى السير و خرماى خشك و بتلرزه و قعقاع بن شور نام مردى معروف بفضل جما قعقعا
بالضم سخت آواز مقعقع انكه قداح را ميكرداند در بيسر قعاقع آواز رعد پياپى و مواضع از بلاد تميم تقعقع جنبيدن ويقال تقعقعت
عمدهم اى ارتحلوا وفى المثل من يجتمع يتقعقع عمده كما يقال اذا تم امر دنا نقصه قعيقعان نام كوهى بمكه و اهواز قعقع بالضم مرغى است
پيسه دراز منقار قعاع بالضم ماء غليظ مر اقعاع فرود آمدن قوم بدان آب **قفعة** زنبيل خردى كوشه قفعاء درختى قفع

قفع

دركشيده شدن دست و پاى و جزان ع ك آ ف تم اذن قفعاء كانها اصابتها نار فانزوت و رجل قفعاء پاى انگشتان بر گشته
رجل اقفع نعت منه وقوم قفع الاصابع ورجل مقفع اليدين تلفع بالكسر كل خشك شده بر زمين كه بطرقد و بركنده شود **قلع**

قلع

نو شدن شبان و بركندن ع بفتحها و نام معدنى كه از وى ارزيز خالص خيزد قلعى منسوب اليه وفى المثل شحمتى فى قلعى اى فى مزادى
اقتلاع بركندن انقلاع و تقلع لازم منه مقلوع اصبر معزول دائرة القالع دائرة تكون تحت اللبد ويكره اقلاع باز ايستادن قوله تعم
و يا سماء اقلعى و باز ايستادن تب ويقال تركت فلانا فى قلع بالسكون والحركة من حماه اى فى اقلاع منها و برادر از بنى نمير واسمهما
صلاة و شريح قلعة حصار مرج القلعة بالتحريك موضعى در باديه سيف قلعى منسوب اليه و پاره بزرگ از ابر قلع ج وايضا سست پاى
شدن در كشتى ع ك آ ف تم رجل قلع القدم نعت منه و هذا منزل قلعة بالضم اى ليس بمستوطن ومجلس قلعة اذا كان صاحبه يحتاج
الى ان يقوم مرة بعد مرة وهم على قلعة اى على رحلة وفلان قلعة انكه بر زمين نتواند بودن و در كشتى زود افتد قلعة ايضا مال عاريت
وفى الحديث بئس المال القلعة مقلاع فلاخن قلاع سرهنك وفى الحديث لا يدخل الجنة قلاع و نباش قلاع بالضم والتخفيف كل
تراشه و خاك در واشده كه از پر او سماروغ بر آمده باشد و نوعى از بيمارى ستور قلاعه پاره از وى و صخره بزرگ در صحرا افتاده و هم
كلوخ و سنگ كه از ابدست يا بفلاخن اندازند قِلع بالكسر بادبان قلاع ج سفن مقلعات كشتيهاى با بادبان **قمع** بعمود

قمع

زدن و قهر كردن و خوار كردانيدن اقماع مثله مقمعة بالكسر عمود آهنين مقامع ج انقماع خوار شدن قمعة بالتحريك نام مرغى
دسر كوهان شتر قمع ج ومكس ريزه كه بر ستور نشيند قمع بالتحريك ايضا كنى كه در بن مژه دمد و دميدن آن ع ك آ ف تم قمع

بالكسر مع سكون الثانى و حركته و بالفتح ايضا سرى خنورها سرتنك و غلاف خرما و باشكان و مانند آن قمع مصدر منه و
نعت الوطب اى وضعت فى راسه القمع اقتماع از سوراخ مشك آب خوردن مثل الاقتباع و يقال الحمار يتقمع اى يحرك راسه
قنوع بالضم خواستن و خوارمندى و نيازنمودن در سؤال ع ع بفتحهما قانع قنيع نعت منه و يقال قنوع پسند و رضا نمودن
و قانع بمعنى الراضى و هذا المعنى اشهر فيه و هو من الاضداد و فى المثل خير الغنى القنوع و شر الفقر الخضوع و ميل كردن ستور
سوى چراگاه ع ع ك آف م و سوى خوابگاه ع ع بفتحهما قناعة بالفتح خرسندى و پسنده كارى بدانچه قسمت باشد ع ع ك
آف م قنع قنوع نعت منه مقتنع مقنعه بالكسر سرافكند زنان قناع برده و پوشش كه بر بالاى مقنعه باشد و طبق
از برك خرما قنع بالكسر كذلك مقنع بالفتح گواه عدل يقال فلان شاهد مقنع و رجل قنعان و امراة قنعان بالضم يستوى فيه
المؤنث و المذكر و التثنية و الجمع اى مقنع رضى قنعان بالكسر هموارى ميان دو پشته م مقنع آنكه دندانهاش درون رويه
رسته باشد رجل مقنع خود بر سر نهاده تقنيع مقنعه بر فكندن زن اقناع لازم منه و نان بانان بر سر زدن و دو واكردن خروس
پرهاى گردن را بوقت فشاندن و جنك اقناع سر در واكردن و منه قوله تعالى مهطعين مقنعى رؤسهم و دست برداشتن در دعا
و گردن دراز كردن شتر بحوض تا آب خورد و كژ كردن آب جام را تا آبخور در لب بر بند و بسوى آب رو داشتن تا پرشود و هو
كردانيدن ستور را بسوى چراگاه و خوشنود كردانيدن **قوع** قباع برجستن گشن برماده ع ع ف آض م اقتياع انفحل اذا
قاع زمين هموار اقوع اقواع قيعان ج قيعة ايضا واحد مثل القاع و جمع عند البعض قاعة الدار ساحت سرا **فصل الكاف**
يقال ما بالدار **كتيع** اى احد كتع بالضم و فتح تانى بچه روباه و مرد لئيم كتعان بالكسر ج مثل صرد و صردان و كتع جمع كتعاء فى توكيد
التانيث يقال اشتريت هذه الدار جمعاء كتعاء و هذه للجمعاء كتعاء و رايت اخواتك جمع و كتع و رايتهم اجمعين اكتعين و لا يقدم
كتع على جمع و لا يفرد لانه اتباع لحول كتيع سال تمام و كتع اى هرب ع ع بفتحهما **كثوع** شكم روان شدن ستور را و سر گرفتن شير
و جغرات ع ع بفتحهما تكثيع كذلك و كفك لزسرانداختن ديك كثعه بالضم كفك ديك شفتره كاثعة تاغه سطبر **كرع** بالتحريك آب
باران ايستاده كروع بدهان آب برداشتن و خوردن ازجوى ع ع بفتحهما و كسر اول اكراع باب با ايستاده رسيدن قوم و آب دادن
ستور را كارغات مكرعات خرما ستان كه بر آب باشد اكرع باريك پيش ساق كرع بالتحريك اسم منه و كروع مصدر منه و بدهان
آب برداشتن ع ع ك آف م كراع بالضم پاچه گوسپند و گاو و خر آن رهو بمنزلة الوظيف فى الفرس و البعير و هو مستدق الساق
يذكر و يؤنث اكرع و اكارع ج و فى المثل اعطى العبد كراعا فطلب ذراعا لان الذراع فى اليد و هو افضل من الكراع فى الرجل و بعض
الكراع انف يتقدم من الحرة ممتد و قال الاصمعى و هو العنق من الحرة يمتد و الكراع ايضا اسم لجمع الخيل **كرسوع** استخوان
پيوند سر دست از سوى خنصر **كسع** سپيدى گرداگرد سم اسب و آن مويهاى او نكان بود كه بر پيوند سر دست و پاى
اسب و خر باشد بالاى سم و راندن مردم را و سپوختن در پس بدست يا بر پيش پاى و بآب سرد زدن پستان ناقه را تا شير باز
گرداند يقال كسعت الناقة بغبرها اى ضربت خلفها بالماء البارد ليتراد اللبن فى ظهرها و ذلك اذا خفت عليها الجدب و رجل
مكتسع اى عزب و هو من ذلك بقيته فى ظهره الاكتساع دم بميان پاى در آوردن سك كسعة بالضم خران كوه كسعوم خر بيم زائده
كسع بضم اول و فتح ثانى حيى از يمن و منه قولهم ندامة الكسعى و هو رجل رمى بنعة حتى اتخذ منها قوسا فرمى الوحش عنها ليلا فاصاب
و ظن انه اخطا فكسر القوس فلما اصبح راى ما اصمى من الصيد فندم **كشع** القوم عن القتيل تفرقوا **كعكعة** باز داشتن تكعكع
باز ايستادن و بددل شدن و اكعه الفرق اذا حبس عن وجهه رجل كعكع بضمتين جبان ضعيف كعوع مصدر منه ع ع ف آض م ك ع
و الكسر اجود فهو كع و كاع **كلع** كفتگيها در بمناكى پاى ع ع ك آف م اناء كلع و سقاء كلع خنور و مشك كلچ بسته كلعه رمه از گو سپند
ذو الكلاع نام يكى از ملوك يمن **كميع** هم خوابه كمع بالكسر كذلك مكامعه هم خوابكى كردن دو مرد با هم و هى التى نهى عنها **كنوع** فراهم
و منقبض شدن و نزديك آمدن كار و ميل غرب كردن ستاره و نرمى و فروتنى كردن ع ع بفتحهما اكناع مثله و ايضا بر فراهم آوردن
مرغ بوقت فرود آمدن از هوا كنع بالتحريك در كشيده شدن انگشتان ع ع ك آف م تكنيع بقبض آوردن كسى را تكنع لازم منه
اكتناع گرد آمدن قوم **كوع** كاع استخوان ساق دست از سوى انگشت ابهام و يقال احمق من الذى يمتخط بكوعه اكوع كژ ساق
كوعاء مؤنث منه كوع بر ساق دست رفتن سك در ريك از كژا ع ع ف آض م **كيع** ترسيدن از چيزى ع ع ف آ ك م **فصل**
اللام لذع سوختن آتش كسى را و سوزش دادن كسى را بزبان ع ع بفتحهما يقال نعوذ بالله من لواذع اللذاع سوختن
جراحت و ريش لوذعى مرد تيز خاطر و ظريف **لسع** گزيدن مار و كژدم ع ع بفتحهما **لطع** ليسيدن و به پيش پاى زدن در پس

قنع
قوع
كنع
كثع
كرع
كرسع
كسع
كتع
كعع
كلع
كمع
كنع
كوع
كيع
لذع
لطع

کسی عع کـ آف ۲ النطاع نام آب حوض و خنور را خوردن لَطَع بالتحریک سپیدی درون لبها وآن بیشتر در سیاهان از مردم بود

و ریختن دندان مردم چنانکه بیخها ماند رجل اَلْطَع وامرأة لطعاء نعت منه ولطعاء ایضا زنی که فرج او کم گوشت باشد **لعاع**

بالضم گیاهی نازک در اول رستن ومنه قیل الدنیا لعاعة العاع رو یانیدن زمین آن گیاه را تلعّی برچیدن لعاع واصلها تلعّع فکرهوا

ثلث عینات فابدلوا من الاخرة یاءً لعاعة علف سُبک لَعْلَع نام کوهی و سراب لَعْلَعة درخشیدن سراب و شکستن استخوان تَلَعْلُع

چشم سیاه شدن از گرسنگی و شکسته شدن استخوان لعبعة نان کا و ورس **تلفیع** سر پوشیدن صلته بالباء و باشکوفه گردن

توشه‌دان را تلفّع جامه در سر کشیدن زن و جامه در خود پیچیدن و برانه فره گرفتن درخت را و پیری فره گرفتن مرد را التفاع بالکسر

چادر التفاع چادر در خود پیچیدن و سبز شدن زمین به نبات **لقع** بچشم کردن کسی را عع بفتحهما و یقال القعة بعرة و

لقعه بعینه ای عانه قال ابو عبید و لم یسمع اللقع الا فی اصابة العین و فی البعرة لقّاعة بالضم والتشدید مرد حاضر جواب التقاع

برگشتن گونه روی و جز آن و یستعمل مجهولا **لکع** ریم برچسبیدن بر اندام عع کـ آف ۲ رجل الکع مرد لئیم و خوار بنده نفس و

امرأة لکاع مثل قطام تقول فی النداء یا لکع بالضم وللاثنین یا ذوی لکع لکاعة مصدر منه عع کـ آف ۲ الکع لکعاء نعت منه ولا یصرف

لُکَع فی المعرفة لانه معدول من الکع ویقال للعبد الذکر لکع وللانثی لکعة وهذا ینصرف فی المعرفة لانه لیس ذلک المعدول الذی

یقال للمؤنث منه لکاع وانما هی مثل صُرَد ونُغَر لکع ایضا کره وکودک خرد و فی حدیث ابی هریرة اثَمّ لکع یعنی الحسن او الحسین

لکیعة کنیزک فرومایه بنو اللکیعة گروهی اکع گزیدن مار و گژدم و بسر زدن بره پستان مادر را بوقت مکیدن عع بفتحهما **لمع** لمعان

روشن شدن و درخشیدن عع بفتحهما یقال لمع البرق اذا اضاء یقال للسراب یلمع و به شبه للرجل الکذاب التماع کذلک لماعة درشت

وعقاب لمعة پاره گیاه ترو پاره از عضو که خشک ماند در وضو یا غسل المعی مرد زیرک تیز خاطر یلمعی کذلک الماع لمعه بر آوردن زمین

و پستان کردن مادیان و ماده خر و ماده شیر و سرهای پستان سیاه شدن آبستن را و ربودن صلته بالباء التماع مثله یقال

المعت بالشیء والتمعته ای اختلسته و گونه برگشتن یستعمل مجهولا مُلمّع اسپ برش یعنی چپار و آن نقطها باشد مخالف رنگ او

لوذعة سوزش عشق عع ف آض ۲ التباع سوختن دل از عشق ویقال انا ان لاعة الفؤاد الی محبتها ای لاعة الفؤاد رجل هاع لاع

مرد بد دل ترسنده لیع مصدر منه عع ف آکـ ۲ طبیعة نام مردی **فصل المیم** **متع** بر آمدن روز و دراز شدن ماتع دراز

از هر چیزی و منفعت گرفتن بچیزی صلته بالباء و چربیدن بوزن عع بفتحهما میزان ماتع ای راجح وحبل ماتع ای جید الفتل و نبید

ماتع شدید الحمرة وکل جید فهو ماتع تمتیع دراز کردن و برخورداری دادن متاع اخرها و منفعت و منه قوله تعالی ابتغاء حلیة

او متاع تمتع برخورداری یافتن استمتاع کذلک متعة بالضم برخورداری و منه متعة النکاح و متعة الطلاق و متعة الحج لانه انتفاع

امتاع برخورداری دادن و یافتن صلته بالباء متعد ولازم و بی نیاز شدن از کسی صلته بعن **مجع** بالکسر احمق مجعة بالضم مُجَعة

مثال همزة کذلک مجاعة بی باکی کردن عع کـ آف ۲ وامرأة مجعة قلیلة الحیاء تماجع بی باکی کردن باهم مجیع نوعی از طعام که بشیر

و خرما سازند **مدع** گفتن بعضی خبر را و بعضی را نهان داشتن عع بفتحهما و بول انداختن مداع انکه سر نتواند نگاه داشت و

و در وغگوی **مریع** چراگاه فراخ آب و علف امرع امراع ج مراعة مصدر منه عع بضمتهما امراع علفناک شدن جای مُمرع نعت

منه و روغن بسیار بر سر کردن و یافتن آب و علف رسیدن و فی المثل امرعت فانزل یقال القوم ممرعون اذا کانت مواشیهم

فی خصب ارض مرعة ای خصبة مُرعة مثال همزة مرغی مانند تذرو **مزع** بشتاب رفتن آهو و اسب عع بفتحهما تمزیع جدا

کردن و پنبه غاز کردن تمزّع پاره پاره شدن از خشم و فی الحدیث انه غضب غضبا شدیدا حتی یخیل الی ان انفه یتمزع قال

ابو عبید لیس یتمزع بشیء ولکنه احسبه یترمع وهو ان تراه کانه یرعد من الغضب ولم ینکر ابو عبید ان یکون یتمزع بمعنی التقطع انما

استبعد المعنی مزعة بالضم پاره گوشت یقال ما علیه مزعة لحم وما فیه مزعة من الماء ای جرعة مزعة بالکسر پاره از پر و پنبه مثل المزقة

من الخرق **مسع** و نسع باد شمال **مشع** و رزیدن و گرد کردن و گوسپند دوشیدن امتشاع تمام شیر پستان را دوشیدن

ویقال امتشع من فلان ما مشع لك ای خذ منه ما وجدت و ربودن چیزی را ذنب مشوع گرگ ربانیده **مصع** جنبانیدن ستور

دم را و بشمشیر زدن و رجل مِصع ای ضارب بالسیف و باب سر دندن پستان ناقه را و بشتاب رفتن عع بفتحهما و انداختن مادر

بچه را و درخشیدن برق و جز آن شیء ماصع ای براق و باز گشتن شیر از پستان ناقه ماصعة نعت منه و کلتبی و آلی و ذهب

نقد مصّع و هو ماصع ای ذاهب و مصعت الابل اذا ذهبت البانها و مصع البرد ای ذهب و مصّع فی الارض وامتصع ای ذهب

مماصعة مقاتله کردن امصاع صاحب شتران شیر باز گشته شدن مُصَعة مثال همزة مرغی و میوه درخت عوسج مُصَع ج تمصیع درخت

لعع لفع لقع لکع لمع لیع متع مجع مدع مرع مزع مسع مشع مصع

مطع
معع
مقع
ملع
منع
ميع
نبع
نجع
نخع
نزع
نسع
نشع
نصع

وچوب بریده را ماندن با پوست تا اب وخشك شود تمطيع العود ماندن چوب تر با پوست تا خشك شود **معمعة**
آواز بیستان که بسوزد و آواز دلیران در معرکه معمعان سختی گرما یقال یوم معمعان ای شدید الحر معمع ابضم در کرما شدن معمع
زن ساخته بودن کار با مال معمعی مردم که هر که غالب باشد با او شود مع با وهی کلمة تدل علی المصاحبة وهو اسم لانه قد یسکن و
بنون تنون اجتا و امعا **مقع** دشنام دادن بفحش به تمل مجهولا یقال مقع فلان بسوءة ای رمی بها وسخت خوردن شراب آب را
استقاع کونه روی کشتن از ترس و اندوه یقال امتقع لونه مجهولا وکذا انتقع وابتقع بالنون والباء وبالمیم اجود **ملع** رفتار
تیز سبك عع بفتحهما املاع كك ملیع ملاع بیابان بی نبات ومن امثالهم قولهم اودت به عقاب ملاع ویقال ذلك فی الواحد
الجمع وهو شبیه بقولهم طارت به العنقاء وحلقت به عنقاء مغرب وكك المبلع وهو التیه مع ابضم **منع** بازداشتن وهو خلاف الاعطاء
عع بفتحهما مانع منوع مناع نعت منه وبازداشتن کسی را از کاری وچیزی امتناع باز ایستادن ممانعه بازداشتن از یکدیگر مناعة
عزیز شدن واستوار شدن جای عع بضمهما رجل منیع ومکان منیع دسته منیعة وهو فی عز منیع وفی عز ومنعه بالتحریك وهو
جمع مانع ایضم مثل کافر وکفرة ای هو فی عز ومن یمنعه من عشیرته وتمنع به تمنع ای تحصن **میع** روان وتنك شدن چیزی چون
روغن ومسکه وجزان وشادمانی واول رفتار اسب واول جوانی واول روز وصمغ وان شلم است از درختی در روم وا و سائله ویا سبه
باشد **فصل النون** **نبوع** بیرون آمدن آب از چشمه وجزان عع بفتحهما وض آکه ینبوع چشمه ومنه قوله تعالی حتی تفجر لنا من
الارض ینبوعا ینابیع ج نوابع البعیر المواضع التی یسیل منها عرقه نبع درختی است که از وی کمان سازند و از شاخهای وی تیر
سازند نبعه چوبی از وی نبایع موضعی ینبع شهری نباعة دبر یقال کذبت نباعتك اذا ردم ای ضرط وبالغین المعجمة ایضم **نجوع**
کوارید طعام عع بفتحهما وبطلب نیکوئی واب وعلف شدن ودر خوردن رنك واثر کردن سخن وپند ودارو وماء نجوع بالفتح
ای نمیر نجوع الصبی اللبن ونجوع الدابة المدید ومدید آرد جو باشد که از آب ویخ تنك کنند بمثال دوغ وستور را خورانند تا
فربه شود نجع مدید دادن ستور را نجعه بالضم آب وعلف نگاه کردن انتجاع بطلب آب وعلف منفعت ونیکوئی شدن منتجع
موضع جستن آب وهؤلاء قوم ناجعة ومنتجعون نجیع خون که بسیاهی زند قال الاصمعی هو دم الجوف خاصة **نخاعة** بالضم
آب بینی نخع آب بینی انداختن تنخع مثله وبنخاع رسانیدن کارد در ذبیحه یقال ذبحه فنخعه فهی دابة منخوعة وخالص کردن دوستی
ونصیحت را با کسی عع بفتحهما منخع وهو مفصل الفهقه بین العنق والراس من باطن نخاع بالضم والفتح مغز مهره پشت که از احرام مغز
گویند نخع قبیله از یمن انتخاع دور شدن از زمین خود **نزع** کشیدن چیزی از جای خود وبرکندن ومانند شدن بپدر یقال
نزع الی ابیه فی الشبه ای ذهب وفی المثل العرق نزاع وکشیدن کمان یقال نزع فی القوس ای مدها وفلان فی النزع ای فی قلع الحیوة
نزاع آرزومند شدن یقال نزع الی اهله وبعیر نازع وناقة نازع انکه آرزومند چراگاه وجای خود باشد وغنم نزع حرامی بطلب
الفحل نزیع غریب نزائع الخیل اسبان که از قومی دیگر کشیده باشد وکذا نزائع البعیر نزاع ایضم زنان که به بیگانگان داده باشد
نزوع برداختن از کاری عع ف آکه وفی المثل صار الامر الی النزعه اذا قام باصلاحه اهل الاناة وجمع نازع نزعه نزوع بالفتح ونزیع
چاه که قعر او نزدیك باشد نزع موی پیشانی هر دو جانب پیشانی انزع نعت منه زعراء نعت المؤنث منه ولا یقال نزعاء نزعتان گوی
پیشانی وانوا مجر به خوانند وهما نزعتان منازعه با هم کشتی کردن بخصومت وآرزومند شدن ویقال بینهم نزاعة بالفتح ای خصومة
فی حق تنازع خصومت کردن دو گروه با هم انزاع صاحب شتران نزائع شدن ورایته متنزعا الی کذا ای متسرعا الیه نازعا انتزاع بر
کندن وبرکنده شدن متعدی لازم یقال انتزعت الشیء فانتزع ای اقتلعته فاقتلع تمام منتزع بر برکنده شده للمبالغة منزع بکسر المیم
تیر منزعه بازگشت وپایان کار وتدبیر یقال المتعلمون ابنا اضعف منزعه وبکسر المیم ایضم وفلان قریب المنزعه ای قریب الهمة
ویقال لمن یسوء فی القوس منزع کار بنهایت رسید وشراب طیب المنزعه ای طیب مقطع الشرب **نسعه** بالکسر نوار وتنك
ستور ونسع بفتح ثانی وسکونه انساع ج نسوع گوشتهای بن دندان دو شدن عع بفتحهما انسع مسع باد شمال **نشوع** بالفتح
وبالغین المعجمة ایضم داروی در بینی ریختن ودر دهان افکندن وبالضم مصدر رفیر عع بفتحهما وسخن تلقین کردن انشاع دارو در
بینی چکانیدن انتشاع دارو به بینی خویش وا کردن خالص شدن رنك وسخت سپید شدن عع بفتحهما وپیدا وروشن شدن
کار ناصع ای خالص یقال ابیض ناصع واصفر ناصع قال الاصمعی کل ثوب خالص البیاض او الصفرة او الحمرة فهو ناصع نصع بالکسر
نوعی از جامهای سپید انصاع پیدا کردن آنچه در دل باشد وآهنك جنك کردن نطع بالفتح والکسر مع السکون والحرکة اربع لغات
گستردنی از ادیم نطوع انطاع ج نطع بالکسر مع السکون والحرکة کام وشکنهای کام نطوع ج تنطع دور شدن در سخن ودر کام گفتن

سخن را **نغنغ** نغناغ پودینه نغنغ بالضم دراز تنغنع دور شدن نغانغ بالضم مثل لغانغ وهی بقلة ناعمة **نفع** سود وسود کردن
ع بفتحهما وهو ضد الضر صلته باللام منفعة سود منه انتفاع سود یافتن **نقع** کرنقاع ج وتنک جای کو دآمدن آب وآنچه در جای
کرد آمده باشد از آب فی الحدیث انه نهی ان یمنع نقع البئر وزمین کرخاک خوش و پاک دارد و در وی آب ایستد نقاع انقع ج ونی
المثل انه لشراب بانقع ای انه معاود للامور یاتیها حتی یبلغ الی اقصی مراده انقوعة بالضم جا مهات ثرید نقوع بالفتح آنچه در آب تر نهند
چون مویز وجز آن منقع بالکسر خنور تر نهادنی منقعة مثله وهی ایض برمة صغیرة یطرح فیها اللبن ویطعم الصبی منقع بالفتح سوسنج
که در وی آب کرد آید منافع ج نقوع کرد آمدن آب در جائی وبلند شدن آواز و وزیدن یقال نقع الصوت واستنقع ای ارتفع ونیز مهمانی
از سفر رسیدن و کوسپند و شتر کشتن بجهة آن مهمان یقال نقعت النقیعة وانقعت وانتقعت ای نحرت وکل جزور جزرتها
للضیافة فهی نقیعة وفی کلامهم اذا لقی الرجل منهم قوما یقول مهلوا ینقع لکم ای یجزر لکم کانه یدعوهم الی دعوته وسیراب شدن
انتقاع کذلک یقال نقعت الماء ای رویت وباز داشتن خبر را یقال ما نقعت بخبر فلان ای نقوعا ای ما عجبت بکلامه ولم اصدقه
قال الاصمعی نقعت بالخبر والشراب اذا اشتفیت منه نقع تشنکی نشانیدن وفی المثل الرشف انقع للعطش وانقع ویقال سم ناقع ای
بالغ وسم منقع ای مربی ودم ناقع ای طری نقیع چاه بسیار آب وهو مذکر والجمع انقعة وآب میوها که تر نهاده باشد وآب ایستاده
وبانک وزیادة وشیر خالص سرد کنند وبخورند وهو المنقع ایض نقیعة مهمانی مسافر وستور بجهة آن کشند ویقال الناس نقائع
الموت ای یجزرهم کما یجزر الجزار النقیعة انقاع سیراب کردانیدن وتر نهادن میوه ودارو وجز آن یقال دواء منقع قال ابو عبید
نقعت له شرا وهو استعارة وایستادن آب بجائی استنقاع مثله ودر بی او رفتن انتقاع کشتن شتر و کوسپند غنیمت پیش
از قسمت و کشتن کونه روی وهو لغة فی استفقاع استنقاع بغد بر فرود آمدن واغتسال کردن کانک ثبت فیه لتتبرد والموضع
مستنقع وتر نهادن یستعمل مجهولا یقال استنقع التبنی فی الماء وکرد آمدن آب وایستادن آن بجائی **نکع** شتابانیدن از کار بجع
ع بفتحهما اصلنة یعن هکعة نکعة مرد احمق نکعة الطرثوث سر او نکع بالتحریک پوست رفتکی بینی انکع نعت منه **نوع** کونه وهو
اخص من الجنس تنوع کونا کون شدن نوع بالضم تشنکی نائع تشنه یقال الجائع نائع وهم جیاع نیاع ویقال رماه الله بالجوع والنوع
استناعه پیش شدن در رفتن **هنوع** بستم فی کردن ع بفتحهما بمعنی الهنوع **فصل الواو** **وتاعة** بالتشدید کون یقال
کذبت وتاعنات ونتاعنک بالنون ایض وبالغین المعجمة ایض ای رذم وضرط **وجع** رنجوریه درد مند اوجاع وجاع ج رنجور و
درد مند شدن ع کاف ع وجع یوجع وییجع وباجع ایض بالیاء والهمز فهو وجع وهم وجعون ووجعی ووجاعی ونسوة وجاعی ایض
ووجعات وبنو اسد یقولون ییجع بکسر الیاء ولا یقولون یعلم استثقالا للکسرة علی الیاء فلما اجتمعت الیاءان قویتا واحتملتا
ما لم تحتمله المفردة وفلان یوجع راسه بنصب السین ویوجعه راسه برفعها وانا ایجع راسی ویوجعنی راسی ایجاع درد مند کردن ضرب وجیع
ای موجع مثل الیم بمعنی مولم توجع درد مندی نمودن ومرثیه کفتن مرده را وجعاء کون نجعم بالکسر نیز جو **تودیع** بدرود کردن
ع بفتحهما وداع بالفتح بدرود تودیع الفحل ذخیره داشتن کشن از جهة کشنی وقوله تعالی ما ودعک ربک وما قلی ای ما ترکک تودیع الثوب
در جامه دان نهادن جامه را ودعه بالتحریک وبالسکون شبه سپید که از دریا بیرون آورند وخوانند ودعات ج ودعة نام اسماء والهاء عوض من الواو
فیه ع بضمتهما ودیع وادع نعت منه یقال نال فلان المکارم وادعا من غیر کلفة رجل متدع ای صاحب دعة وراحة موادعة مصالحه کردن
توادع تصالح ویقال علیک بالمودوع ای السکینة والوقار ولا یقال منه ودعه کما لا یقال من المعسور والمیسور عسره ویسره دع بمان
وهو امر بمعنی الترک یقال ذا ودعه یقال ذره وذرهم قال المولف سمعت عمن له نصاب تام ونصیب عام من العربیة ان کلمتی دع وذر
امران فی معنی الترک الا ان دع للمخاطب بترک الشیء قبل العلم به وذر امر بترکه بعد ما علمه وروی ان بعض الائمة سال الامام فخر الدین الرازی
عن قول الله تعالی اتدعون بعلا وتذرون احسن الخالقین لم لم یقل وتدعون احسن الخالقین وهذا اقرب الی الفصاحة للمجانسة بینهما
فقال لانهم اتخذوا الاصنام الهة وترکوا الله بعد ما علموا ان الله ربهم ورب آبائهم الاولین استکبارا واستنکارا فلذلک قیل لهم
وتذرون ولم یقل وتدعون والله اعلم وقال الجوهری ولا یقال ودعه ولا امروادع وانما یقال ترکه وهو تارک وربما جاء فی ضرورة
الشعر ودعه فهو مودوع علی اصله ودیعه نهاد وودائع ج ایداع ودیعت نهادن بکسی وپذیرفتن از کسی ودیعت را وهو من الاضداد
استیداع نکاه داشتن خواستن ودیعت را میدع مبدعة جامه کهنه مواودع ج اودع امی از نامهای کلاکوش وودعان نام جائی
ورع بالتحریک ترسنده قال ابن السکیت واصحابنا یذهبون بالورع الی الجبان ولیس کذلک انما الورع الصغیر الضعیف الذی لا غناء
عنده یقال انما مال فلان اوراع ای صغار ورع بالضم ووروع وراعة ضعیف و بی ننامه شدن ع بضمتهما ورع رعة بکسر الراء پرهیزکاری

ورع وزع وسع وشع وصع وضع وعوع وفع وقع

عمع بکسرهما ورع نعت منه وفلان سیئ الرعة ای قلیل الورع تورّع پرهیز نمودن تودیع بازداشتن وفی حدیث عمر ورّع اللص ولا
تراعه ای اذا رایته فی منزلك فادفعه واکففه ولا تنظر ما یکون منه وبازگردانیدن شتر را از آب موادعه با هم سخن گفتن وربعه نام
اسپی وزع بازداشتن عمع بفتحهما واول ولحز لشکر را فراهم آوردن اتزاع بازایستادن ایزاع برآغالانیدن بچیزی یقال هو موزع
برای مغری به وزوع بالفتح اسم ومصدر فیه والهام دادن قوله تعم اوزعنی ان اشکر وپاره پاره بول انداختن ناقه استیزاع الهام
خواستن شکر نعمت را از خدا تعالی وازع سرهنگ وسالار لشکر وبازدارنده وسلطان ووزعه بالتحریك ج قوله تعم فهم یوزعون
والکلب ایضا یسمی وازعا لانه یکف الذئب عن الغنم توزیع قسمت را ستزع سخت اندام اوزاع من الناس جماعات وبطن من همدان و
منهم الاوزاعی سعة فراخی وفراخی کردن وگنجیدن عمع ك آف ۲ وتوانگری وسع بالضم کلن ودست رس وطاقت قوله تعم لینفق
ذو سعة من سعته ای علی قدر سعته والهاء فیه عوض من الواو ایساع بادست رس وتوانگری شدن قوله تعم وانا الموسعون ای
اغنیاء قادرون وفراخ گردانیدن نعمت برکسی صلته بعلی توسیع فراخ کردن خلاف التضییق اتساع فراخ شدن استیساع کلن
توسع فراخی وفراخ نشستن در مجلس فرس وساع بالفتح اسب فراخ گام وساعة مصدر منه عمع بضمهما وسیع ودعرض نام دواب یسع
نام پیغامبری وقد ادخل علیه الالف واللام وهما لا ندخلان علی نظائره نحو یعمر ویزید ویشکر الا فی ضرورة الشعر وقرئ واللیسع بلامین
ایضا وشیعه زغوته ریسمان وما کوی یا فنده ونواله باعنده وخطهای برو وبرآمدن سپیك موی بر سر وبر کوه شدن عع
بفتحهما توشیع پیچیدن باعنده توشع برآمدن گوسپند بر کوه بچرا ایشاع شکوفه بیرون آوردن درخت وشوع بالفتح داروی
رهبان مثل النشوع وشیع شاخ ریزها وفدره که بر سقف اندازند وصع مرغکی خردتر از گنجشك وفی الحدیث ان اسرافیل لیتوا ضع
الله تعالی حتی یصیر کانه الوصع موضع جای نهادن برجای عمع بفتحهما وکلن وضع وموضوع مصدران فیه وهو مثل المعقول و
موضع بفتح الضاد لغة فی موضع ویقال ضعه غیر هذا الوضع بالفتح والکسر والضعة یعنی جز این نها ضعه ایضا گیاه شور وضیعه
اتفال درخت ویقال ابن خلفوا وضائعهم وشورگیاه والوضیعه ایضا نحو وضائع کسری کان ینقل قوما من ارض فیسکنهم ارضا اخری
وهم الشحن المسالح وگیاه شور خوردن شتر وخورانیدن لازم متعد عمع بفتحهما ناقه واضعه وموضوعه ایضا نعت منه وهؤلاء
اصحاب الوضیعه ای اصحاب حمض مقیمین فیه وضیع خرمای ترکه در خنورها نهند خشك ناشده وامانت ومردم فرومایه و
یقال فی حسبه ضعة فرومایگی است در بها روی مواضعه گروی بستن با هم وماندن خرید وفروخت با هم وبرچیزی موافقت
کردن وقرار دادن وضع نهادن زن معجر را از سر امراة واضع لا خمار علیها وبچه آوردن وفرود افکندن از درجه صلته بمن عمع
بفتحهما وضع بالضم در آخر طهر حمل گرفتن زن تضع بالتاء کلن بسکون الضاد وضمها یقال ما حملته امه وضعا وتضعا امراة
واضع نعت منه موضوع تیز رفتن شتر بعیر حسن الموضوع شتر نیکوی تیز رفتار ایضاع تیز راندن وزیان زیاده شدن مردم
در تجارت یقال وضع فلان فی تجارته واوضع یستعمل مجهولا ای خسر فهو موضوع فیها ضعه بالفتح والکسر فرومایه شدن عمع بضمهما
وضیع نعت تواضع فروتنی ونرم کردنی نمودن اتضاع پست کردن سر شتر را تا پای بر گردن وی نهند وبر نشینند توضیع بردوختن
جبه بعد از پخته نهادن رجل موضع ای مطرح لیس بمستحکم الخلق خطیب وعوع وهو نعت حسن وعوعه آواز کرگ ومنه
وعواع وهو نعت قبیح وعواع ایضا خروش وجماعه مردم وفیعه بالفاء سله جامه وخرما وقع بالتسکین جای بلند و
بجنگ در انداختن کسی را صلته بالباء یقال وقعت بالقوم فی القتال وسخن در انداختن از هر جنس صلته بعن ومن یقال وقعت
من کذا وعن کذا وتیز کردن مردم را بسخن وکارد وشمشیر را بفسان ووقوع افتادن عمع بفتحهما ویقال وقع ربیع بالارض و
لا یقال سقط وفرود آمدن مرغ از هوا وهذا احسن الوقعه بالکسر وقعه بالفتح اسب کارزار وواقعه مثله والواقعه القیمه موقع جای
افتادن یقال وقع الشئ موقعه موقعة الطائر بفتح القاف جای فرود آمدن مرغ میقعة البازی کرسی باز وچوب کازر که جامه بروی
کوبد وفسان دراز وسوهان وخایسك وقع بالتحریك سنگها وقعه یکی وسوده شدن پای از سنگها واز زمین درشت وتنگ
شدن سم ستور عمع ك آف ۲ وقع نعت منه وابر تنك وقیع سم تنك شده از سنگ حافر موقوع مثله وکارد وشمشیر تیز کرده بسنگ
وسوهان وقیعه مغاکچه بر سنگ که در وی آب ایستد وکشش وفتنه وقائع ج وغیبت کردن یقال له وقع فیه رجل وقاع وقاعه نعت
منه وقاع کفطام داغ کرد که بر دو کرانه ران ستور باشد واقع کوفیان فعل متعدی را گویند نسر واقع ستاره ایقاع بجنگ در انداختن
کسی را وانداختن کسی در انچه او را بد آید یقال اوقعه بالشر واقعه وقاع کنایه عن الجماع وبا یکدیگر بجنگ در افتادن توقع استبقاع
چشم داشتن بوقوع چیزی توقیع نشان ونشان کردن بر مکتوب ودرد آوردن صیقل بر تیز کردن شمشیر بمیقعه وپشت ریش کردن

ستور را وکان بردن چیزی را بیکبار یقال وقع الی الوثنلک علی شیٔ طریق موقع راه کوفته وزم رجل موقع وبعیر موقع مرد وشتر
سختی کشیده وسفرها دیده سکین موقع کارد تیز کرده وبعیر موقع وحمار موقع ایهم پشت ریش شده مرماة موقعة ای محددة یعنی پیکان
تیز کرده وکاعة صلب وسخت شدن مثلث وجزان عم بضمهما ابکاع متعد منه وکیع صلب استوار سقاء وکیع مثلث که از وی آب
نرهد ونام مردی فرس وکیع اسب که خوی نکند واستوار وکع بفتحتین انگشت بهام پای بر سیابه نشستن مرد را اوکع رکعاء نعتان منه
ومردوزن فرومایه وکول والبکعة سکة الحراسة والجمع میکع وهو بالفارسیة بَنّ استیکام سخت شدن طبیعت وکع گزیدن
مار وکژدم وبدست زدن پستان را بوقت دوشیدن وسرزدن بره وکوساله پستان را بوقت مکیدن عم بفتحهما ومن کلام العرب
قالت العنز احلب ودع فان لک ماندع وقال النعجة احلب وکع فلیس لک ماندع ای انهز الضرع واحلب ما فیه ولوع ولع حریص شدن
بچیزی صلته بالباء عم کآف م ولوع بالفتح حریص النعت والمصدر کلاهما بالفتح ایلاع حریص کردانیدن یقال مولع به بفتح اللام ای
حریص ومغری به ولع بالفتح دروغ یقال ولع والع کما یقال تعجب عاجب ودروغ گفتن ولعان کلاهما عم بفتحهما والع دروغگوی ولعة
ج ویقال ما ادری ما ولعه ای ما حبسه وما والعته بمعناه مولّع بیسه بزدون مولّع ای ملوّن تولیع هر رنگی در آمیختن در ستور ولیع غنچه شکوفه
ناشکفته ولیعه چیزی از کنده فصل الهاء هبع بالضم وفتح ثانی شتر بچه که در آخر نتاج زاید یقال ماله هبع ولا ربع وقدم هبعة
ماده هبعات ج هبعان کردن دراز کردن شتر بچه در رفتار عم بفتحهما هبلع بالکسر بسیار خوار هبنقعه بر پاشنه پای نشستن
هبنقع ای منکر احمق واهبنقع الرجل اذا اجلس الهبنقعة هجوع بخواب رفتن بشب وشکستن گرسنگی نه ناحد سیری عم بفتحهما
تهجاع خواب سبک هجیع من اللیل پاره از شب تهجیع خواب کردن ویقال اتیت بعد هجعة ای بعد نومة خفیفة من اول اللیل هجعة بالکسر
کالجلسة من الجلوس رجل هجعة مثال همزة وهجع ومهجع مرد غافل وکول اهجاع تسکین دادن گرسنگی را هجنع دراز وفراخ هجرع
بالکسر دراز هدع بالکسر وسکون العین کلمة یسکن بها صغار الابل اذا نفرت هودع شترمرغ هرع بالتحریک روان شدن خون
عم کآف م دم هرع خون روان رجل هرع سریع البکاء هرعه زن که بوقت ملاعبت انزال ابدش مهروع ای مصروع اهراع شتافتن
قوله تعم وجاء قومه یهرعون الیه ای یستحثون الیه ولرزیدن از خشم وترس وتب یستعمل مجهولا هبرع مرد ضعیف بدل ریح هبرع
سریعة الهبوب هیرعة نای شبان اهرماع بالکسر سبک رفتن وسبک فرود ویدن آب چشم درکریه میم زائدة هزیع پاره از شب تهزیع
شکستن انهزاع شکسته وکوفته شدن مهزع بالکسر گوبراهتزاع جنبیدن نیزه وشمشیر اهزع آخرین تیر که در کیش ماند یقال ما فی کنانته
اهزع وما فی الدار اهزع ای احد تهزیع شتافتن عم بفتحهما اهتزاع تهزع کلک هطوع چشم برنا کرفتن از چیزی عم بفتحهما اهطاع
گردن راست دراز کردن وتیز دویدن بعیر مهطع راست کردن هطلع مرد دراز تن او درهعه قی کردن عم بفتحهما هقعه دائره بیش
سینه اسب ویکره ذلک یقال ان المهقوع لایسبق ابدا ویکی از منازل قمر وآن سه ستاره است در جوزا نزدیک یکدیگر هقعه مثال
همزه مرد بسیار تکیه کننده وبر پهلو چسبنده در میان قوم هیقعه آواز رسیدن شمشیر بر جانی همقع بتشدید المیم وکسر القاف بری
درخت تنضب هکوع آرامیدن عم بفتحهما هکعة احمق هلع حزوشیدن عم کآف م هلع هلوع نعت منه وفی
الحدیث من شر ما اوتی العبد شح هالع وجبن خالع ای یجزع فیه العبد ویحزن کما یقال یوم عاصف ولیل نائم وقوله تعم ان الانسان
خلق هلوعا رجل هلعة مثال همزة اذا کان یهلع ویجزع ویستجیع سریعا ویقال ماله هلع ولا هلع بالکسر وتشدید اللام ای مالہ جدی
ولا عناق نافة هلواع وهلواعة ای سریعة حدیدة مذعان هلوعه شتافتن ذئب هلع بلع گرگ حریص فرو خورنده الاول من الحرص
والثانی من الابتلاع هالع شترمرغ تیز کذرنده نعامة هالعة هموع روان شدن اشک وسرشک هو اکر بر درخت افتاده
باشد همع همعان کلک همع بفتحهما وضم م هموع بالفتح نعت سحاب همع ابر بارنده تهمع گریستن بدروغ همّلع بتشدید اللام
شتر تیزرو وکرک لام زائدة همیسع بالفتح مرد توانا ونام مردی هنعة نشان بر کردن شتر بعیر مهنوع نعت منه ویکی از منازل
ماه وآن پنج ستاره است بر منکب جوزا از سوی چپ هنع بفتحتین پست کردن وپست کردن شدن عم کآف م ظلیم اهنع ونعامة
هنعاء اکمة هنعاء پشته پست وهو ضد سطعاء هواع بالضم هیعوعه قی کردن عم ف آض م تهویع قی آوردن تهوع
بسم قی کردن هیوع هیع هیعان بد دل کردن وترسیدن عم ف آک م وکآف م هیعه رفتن آبچه بریزند بر زمین از آب وجز
آن مثل المیعة عم ف آک م وآنچه ترساند کسی را از آواز وخروش وفاحشه ومانند آن رصاص هائع ارزیز گداخته روان انهیاع
درخشیدن سراب رجل هاع لاع وهائع لائع ای جبان جزوع وامرأة هاعة لاعة ما نعة آواز سخت مهیعه نام جحفه که میقات
اهل شام است درج فصل الیاء ایدع وعفران تیدیع بزعفران رنگ کردن ایداع واجب کردن حج را بر خود بتطییب زعفران

وکع
ولع
مبع
مبلع
مبنقع
مجع
مدع
مرع
مزع
مطع
مقع
مکع
ملع
ہمع
ہمیسع
ہنع
ہوع
ہیع
یدع

بجهة احرام يقال ابدع الحج على نفسه اى اوجب مبدوع نام اسپی براع غوکه از وی نی وقلم سازند وبکسر پشه که شبانگاه پر
وار کیجه نیز خوانند براعه یکی از انها ومرد بد دل يفاع زمين بلند ايفاع کو البدن کودک بانع نعت منه ولا يقال موفع
ويقال غلام يفع ويفعه وغلمان ايفاع ويفعه ايضا ينع بالفتح والضم وينوع رسيدن ميوه ع بفتحهما وک ٢ اينع مثله
ولم تسقط الياء فی المستقبل منه لتقويها باختها وقرئ وينعه بالفتح والضم ينيع يانع ميوه رسيده ينع ج كصاحب وصحب باب
الغين فصل الالف عين اباغ بالضم مع الاضافه موضع بين الكوفه والرقه ومنه يوم عين اباغ يوم قتل فيه المنذر بن
ماء السماء فصل الباء بدغ بالتحريك الوده شدن بنجاست وبکی ع ک آف ٢ بدغ نعت منه شاب برزغ برزوغ
بالضم برزاغ بالكسر اى ممتلى تام بزوغ برامدن افتاب ودندان شتر ونشتر زدن حجام وبيطار مبزغ بالكسر نشتر انبزاغ
رسيدن نوبهار بطغ لغة فی بدغ وماليدن برزمين چيزها را وپای برزمين کشان رفتن ع ک آف ٢ تبغيغه نوعی از
هد بر شتر تبغبغ چاه که اب او نزدیک باشد مبغبغ شتاب زده سبك بلوغ رسيدگی ورسيدن بجائی ونزديك شدن
برسيد کی ومنه قوله تعالى فاذا بلغن اجلهن اى قاربنه ابلاغ تبليغ رسانيدن والاسم البلاغ بالفتح وهو ايضا الكفايه تبليغ
ايضا دست بعنان دراز کردن مبلغ حد رسيدن بالغ نيكو رسيده ويقال امر الله بلغ بالفتح والسكون اى بالغ من قوله تعالى
ان الله بالغ امره ويقال اللهم سمع لا بلغ بالفتح والكسر فيهما وسمعا لا بلغا معناه يسمع به ولا يتم ويقال احمق بلغ بالكسر
اى هو مع حماقته يبلغ ما يريده ويقال بلغ ملغ اتباع بلاغه چيره زبانی ع بضمهما بليغ اى فصيح بلاغات كالوشايات يعنی النمايم
بلغين بالضم والكسر سخنی وفی الحديث ان عايشه قالت لعلی حين احدث بلغت منا البلغين مبالغه بتمامی رسيدن در كار
بلغه انچه بسنده باشد تبلغ بسنده كردن وسخت شدن بيماری وعلت بالغاء بالمد پايها وهی الاكارع بوغاء خاك سست
تبوغ غلبه كردن خون تبيغ كذلك وفی الحديث عليكم بالحجامة لا يتبيغ الدم باحدكم فيقتله اى لا يتهيج ويقال اصله من البغی
فقلب مثل جذب وجبذ فصل التاء تغتغه اواز بيرايه فصل الثاء ثغثغ انكه سخن از ميان دندانها گويد
ثلغ سر شكستن ع بفتحهما مثلغ رطب كه از نخل بيفتد وبكفد ثمغ سر شكستن ع بفتحهما قال فی المغرب ثمغ هی ارض
لعمر ويقال مال له ويقال موضع بخيبر ثمغة الجبل بالای كوه ويقال هو بالنون لا بالثاء ابو عمرو ثمغت الثوب صبغته صبغا
مشبعا فصل الدال دبغ دباغ دباغه پيراستن پوست ورنك سبز دادن جامه را ع بفتحهما وض ٢ وفی الحديث دباغها
طهورها دباغ ايضا انچه بوی پيرايند دبغ دبغه كذلك دبغه بالفتح يكبار اندباغ پيراسته شدن دغدغه خارش درون كلو
وذكر بوقت انزال دماغ مغز سر ادمغه ج دمغ سر شكستن چنانكه بدماغ رسد ع بفتحهما وض ٢ دامغه نام ان شكستگی
وشجاج كه احكام شرعی بوی متعلق است ده نوع است قاشره وازاحا رصه نيز كويند انگاه باضعه پس دامية پس متلاحمه پس
سمحاق پس موضحه پس هاشمه پس منقله پس آمه پس دامغه وبا عين معجمه نيز كويند بعد از دامية دامغا ايضا چيزی است چون شكوفه
سخت كه از ميان درخت خرما بيرون ايد كه انرا اگر بگذارند نخل را خشك گرداند فصل الراء ارباغ گذشتن شتر را تا
بوقت ربی ومتاب ميخورد يقال تركت ابلهم هملا مربغا ردغه بالتسكين والحركة گل زار سخت ردغ رداغ ج ردغ احمق
مرادع ميان كردن وشوره وی مرد غه يكی ردغه گل زار ارزاغ گل ناك كردن باران زمين را وضعيف شمردن وعيب كردن كسی را
وكندن زمين چندانكه بگل رسد رزغ مرد بگل فرو شده ودرد شواری افتاده رسغ بضمتين وسكون ثانی حرده كاه دست
وپای وان باريكی پيوند سر دست بود رساغ بالكسر رسن كه بر رسغ شتر بندند رسغ بفتحتين سستی دست وپای شتر ترسيغ
بر رسغ رسيدن اب باران رغرغه فراخی عيش وهمه وقت اب يافتن شتر رغيغه طعامی كه بجهة زن زچه سازند
رفغ فراخی عيش وارزانی رفاغه فراخ عيش شدن ع بضمهما رافغ رفيغ عيش فراخ وخوش ترفغ فراخی نمودن در عيش
ويقال هو فی رفاغية من العيش اى رفاهيه ارفاغ بغلهای ران ودست رفغ بالضم والفتح يكی روغ روغان پوبه رفتن
روباه وميان كردن بدل قوله تعالى فراغ الى اهله وروی اوردن بر كسی بهانه قوله تعالى فراغ عليهم ضربا باليمين اى اقبل ع ف ا
ض ٢ وفی المثل روغی جعار وانظری این المفر رواغ بوبه اراغه ارتياغ جستن صيد وخواستن يقال ما ذا تريغون اى تريدون وتطلبون
طلبتكم مراوغه حب دادن در كار روكشتی گرفتن رياغه كشتيگاه واصله رواغه صارت الواو منه ياء لكسرة ما قبلها زاوغ بايكديگر
دستان اوردن فصل الزاء يقال كلمته بالزغ عيه وهی لغة لبعض العجم زيغ ميل كردن وكند شدن بينائی وميل كردن
افتاب بر پستی ازاغه كرانيدن ... تزايغ ... ترتيغ خود را اراستن زن فصل

بزع
بقع
بنع

ابغ
بدغ برزغ
بزوغ
بطغ تبغيغ
بلغ

بوغ
تغتغ
ثغثغ
ثلغ ثمغ
دبغ
دغدغ
دمغ

ربغ
ردغ
رزغ
رسغ
رغرغ
رغغ
رفغ
روغ

السبوغ تمام و فراخ شدن نعمت عع ف آض ۲ اسباغ تمام کردانیدن نعمت را بر کسی و تمام آوردن وضو تسبیغ بجه افکندن شتر که
بزادن نزدیک آمده باشد و نوعی از تصرفات عروض سابغه زره فراخ ذنب سابغ ای وافر مسبغ آنکه بر روی زره فراخ باشد تسبغة
البیضه دامن خود که بر زره نشیند و یقال بیضة لها سابغ فحل سابغ درازقضیب و ضده الکمش **سغسغة** در خاک پنهان
کردن و روغن بر روی طعام کردن و بر سر مالیدن تا فرو خورد تسغسغ در خاک آمدن و سل سغسغ سغغ بثلاث غینات فابدلوا
من الوسطی سینا فرقا بین فعلل و فعّل و انما زادوا السین دون سایر الحروف لان فیه سینا و کذا القول فی جمیع ما اشبهه من المضاعف
مثل القلق و عثعث **سلوغ** دندان شش سالگی افکندن گاو و گوسپند عع بفتحهما فهو سالغ و صالغ بالصاد ایضا و کذا الانثی
بغیر الهاء و هو فی ذوات الاظلاف کالبزول فی ذوات الاخفاف و هو اقصی الاسنان منهما لان ولد البقرة اول سنة عجل ثم تبیع
ثم جذع ثم ثنی ثم رباع ثم سدیس ثم سالغ سنة و سنتین الی ما زاد و ولد الشاة اول سنة حمل و جدی ثم جذع ثم ثنی ثم رباع ثم سدیس
ثم سالغ لحم اسلغ گوشت که زود نپزد سلغ لغة فی ثلغ **سوغ** آسان بگلو فرو شدن شراب و فرو بردن لازم و متعدی و روا شدن
چیزی مر کسی را عع ف آض ۲ ک ۲ یقال ساغ له ای جاز له تسویغ روا داشتن و روا کردن عطا را اساغه گوارانیدن شراب را یقال
اسغ لی غصتی ای امهلنی و لا تعجلنی قوله تع یتجرعه و لا یکاد یسیغه سواغ بالکسر آنچه فرو برد چیزی در گلو مانده را یقال الماء سواغ
الغصص و یقال هذا سوغ هذا و سیغ هذا این لفظ در دو بچه گویند که میان هر دو بکری نزاده باشد یقال اخته سوغه و سوغته
فصل الشین **شغشغة** جنبانیدن نیزه در مطعون و نوعی از هدیر شتر **فصل الصاد** **صبغ** بالکسر صبغه رنگ اصباغ ج
و نان خورش و منه قوله تع و صبغ للآکلین صباغ ج صبغ رنگ کردن جامه عع بفتحهما و ض ۲ ک ۲ تصبیغ مبالغه فیه و آذ دنباله رنگ
در آوردن رطب ثیاب مصبغة رنگین صبیغ نام مردی صبغة الله دین خدای تع اصبغ اسب سپید فش یا دم و مرغ سپید دم شاة صبغا
سپید دنبه **صدغ** میان چشم و گوش از مردم و موی بچه صدغ معقرب پیچیده با فته و بالسین ایضا یقال ان قوما من بنی تمیم یقال
لهم بلعنبر یقلبون السین صادا عند اربعة احرف الطاء و القاف و الغین و الخاء اذا کن بعد السین و لا یبالی اثانیة کن ام ثالثة ام
رابعة بعد ان یکن بعدها یقولون سراط و صراط و سیقل و صیقل و سرقت و صرقت و مسغبة و مصغبة و سخر لکم و صخر لکم مصدغة
ناز بالش صدغ دوش باد و ش برابر رفتن با کسی عع بفتحهما صداغ بالکسر نشانی بر صدغ و یقال فلان ما یصدغ نملة من ضعفه
ای ما یقتل صداغ ضعیف شدن عع بضمهما صدیغ ضعیف و بچه هفت روزه و یقال ما صدغك عن هذا الامر ای ما صرفك و
اتبع فلان بعیره فما صدغه ای ما ثناه و ذلك اذا اتبعه **صلوغ** فی ذوات الاظلاف مثل السلوغ یعنی دندان شش سالگی افکندن
گاو و گوسفند **صمغ** شلم درخت صموغ ج و انواعه کثیرة و اما الذی یقال له الصمغ العربی فصمغ الطلح صمغة پاره از وی
و فی المثل ترکته علی مثل مقرف الصمغ و ذلك اذا لم تترك له شیئا حبر مصمغ سیاهی با صمغ صامغان دو کرانه دهان استصماغ در خشتن
درخت صلب را تا از وی شیره تلخ بیرون آید چون صبر **صوغ** در کالبد ریختن چیزی که داخته را عع ف آض ۲ صائغ صواغ
صیاغ نعت منه و آفریدن یقال صاغه الله صیغة حسنة ای خلقه صیاغة زرگری کردن صائغ زرگر سهام صیغة ای من عمل رجل واحد
و هذا صوغ هذا برابر او و هما صوغان و یقال فلان یصوغ الکذب و هو استعارة و فی الحدیث کذبة کذبها الصواغون **فصل
الضاد** **ضغیغة** گیاه و تره سبز و تازه و خمیر تنک و اقمنا عند فلان فی ضغیغ ای خصب ضغضغة خایدن مردم بی دندان
چیزی را **فصل الفاء** **فدغ** کفانیدن چیزی کاوالنه را عع بفتحهما **فروغ** فراغ بپرداختن از کاری عع ف آض ۲ تفرغ فراغت
کردن خود را بجهت کاری استفراغ توانائی خود را بذل کردن در کاری و تهی کردن معده را از فضول ها فراغ ریخته شدن آب عع
ک آف ۲ افراغ ریختن حلقة مفرغة ای مصمتة الجوانب یعنی ریخته که پیوند وی پیدا نباشد و ریختن خون تفریغ ریختن آب و
جز آن و خالی کردن خنور را از آنچه در وی باشد انفراغ آب ریختن بر خود یزید بن مفرغ نام مردی شاعر فرغ مخرج آب از دلو
فرغان فرغ الدلو المقدم و فرغ الدلو المؤخر و هما من منازل القمر و کل واحد منهما کوکبان نیران بین کل کوکبین قدر خمس اذرع
فی رای العین فراغة بالضم آب پشت مرد فرس فریغ اسب فراخ گام ضربة فریغة و طعنة فرغاء فراخ و یقال ذهب دمه فرغا بالفتح
والکسر ای هدرا لم یطلب به **فشغ** از زبر چیزی فرو گرفتن عع بفتحهما ناصیة فشغاء موی پیشانی فرو گرفته ابرو را و بزیر تازیانه
آوردن کسی را افشاغ کلی تفشغ پراکنده شدن سپیدی موی در سر صلعه یعنی و غلبه کردن خون و رفتن آن در بن و در میان
خانه در آمدن و بمیان پای دختر در آمدن و بکارت زائل کردن فشاغ بالضم مخففا و مشددا گیاهی است که بر درخت بپیچد **فصل
اللام** **لثغة** بالضم شکستگی زبان یعنی حرف را را لام یا غین و سین را ثا گفتن لثغ مصدر منه عع ک آف ۲ نعت الثغ لثغاء

سبغ
سغسغ
سلغ
سوغ
شغشغ
صبغ
صدغ
[illegible]
صلغ
صمغ
صوغ
ضغضغ
فدغ
فرغ
فشغ
لثغ

لدغ تلداغ گزیدن مار و کژدم ع بفتحهما ملدوغ لدیغ مار گزیده و یقال لدغه بکلمة یعنی طعنه زد اورا **فصل المیم** **مرغ**
غلطیدن ستور در علف ع بفتحهما مریغ در حالت غلطانیدن تمرغ لازم منه مراغ مراغه متمرغ جای غلطیدن مراغه لقب مادهٔ
جریر و نام موضعی مرغه روده که اورا اعور خوانند مرغ بالتحریک اب دهان امراغ روان شدن لعاب و ناصواب بسیار گفتن
و سست کردن خمیر را و تنک کردن از بسیاری اب تمرغ انداختن لعاب از دهان **مشغ** نوعی از خوردن چیزی چون خیار و
مانند ان ع بفتحهما وص ۲ مضاغ بالفتح انچه خایند از چون علک و مانند ان و خاییدن یقال هذه کسرة لینة المضاغ زم بجاییدن
مضاغه بالضم خاییده مضغه بالضم گوشت پاره یقال قلب الانسان مضغة من جسده ماضغان بن هر دو زنخ **معمغه** امیر شدن
کردن **ملغ** بالکسر احمق فحش گوینده یقال بلغ ملغ بالازدواج وقد یفرد **فصل النون** **نبغ** نبوغ ظاهر شدن و بی انکه
در اصل شاعر بوده باشد شعر گفتن و نیکو گفتن ع بفتحهما وص ۲ نوابغ از شعرا چون نابغه جعدی و نابغه ذبیانی و غیر
ایشان والهاء فیه للمبالغة **ندغ** درخستن بانگشت و نیزه زدن و خستن بسخن ع بفتحهما مندغ بالکسر انکه اورا درخستن
عادت باشد منادغه عشق بازی کردن باهم ندغ بالفتح والکسر سعتر دشتی **نزغ** بتباهی افکندن و برانگیزانیدن میان مردم
ع بفتحهما قوله تع من بعد ان نزغ الشیطان بینی و بین اخوتی و طعن کردن بزبان **نسغ** درخستن بتازیانه ع بفتحهما
و طعنه کردن و سوزن زدن بر دست بجهت نشان و نقش را انساغ تازیانه درخستن و باز بر زدن درخت از بن بعد از بریدن
منسغه بالکسر کلیچه و نان که از پرهای مرغ و اهن باشد **نشغ** نعره زدن چنانکه بیهوش خواهد که شود و تلقین کردن
سخن اموزانیدن و موعظه التشبیه ع بفتحهما نشوغ بالفتح داروی دهان و بینی بالعین والغین جمیعا و بالضم مصدر منشغه
دارو دان **نغنغ** بالضم گوشت بن کام نغانغ ج نغنغة الراس و نغنغة الجبل ذروته و نغنغة الناس خیارهم **فصل الواو** **وباغة**
بالفتح والتشدید و بالغین والعین جمیعا گون یقال کذبت و باغتك ای ضرط **وتغ** بالتحریک هلاک شدن و بزه مند شدن
ع ک اف ۲ ایتاغ هلاک کردن و بزیان اوردن دین خود را از بزه و گناه **وشیغه** رکوبی که در فرج ناقه کنند وقتی که خواهند
تا بر بچه دیگری مهر ارد و از بچه خود بندارد و قدم فی درجه من باب الجیم وتغ وشیغه ساختن ناقه را ع ف ا ک ۲ **وزغه** جانوری
چون گربشه وزغ اوزاغ و وزغان بالکسر ج توزیغ صورت کردن کودک را در شکم یستعمل مجهولا یقال وزغ الجنین ایزاغ دفعه
دفعه انداختن ناقه بول را وان بوقت ابستن باشد و یقال الحوامل توزغ بالبول والطعنة توزغ بالدم شیئ **وشغ** بالتسکین
چیزی اندک ایشاغ کم کردن عطا را **ولوغ** اب خوردن سگ از ظرف یقال ولغ الکلب بشرابنا و فی شرابنا و من شرابنا ع بفتحهما
ایلاغ خورانیدن سگ را یقال اولغ الکلب میلغ ظرفی که در وی خورد و یقال لیس شیئ من الطیور یلغ غیر الذباب استیلاغ باک ناداشتن
مردم از ننگ و عار ولعه بالسکون ولوج زد **فصل الهاء** **هبوغ** بخواب شدن ع بفتحهما **همیغ** موت سبک و شتابی ع
بالعین لکن عند الخلیل و یقال انهم لفی الاهیغین ای فی الخصب و حسن الحال عام اهیغ سال فراخی نعلو فه و علف تهییغ روغن
بسیار کردن بر ثرید **باب الفاء** **فصل الالف** **تاثیف** بر سر پایه نهادن دیک را و هو لغة فی التثفیة تاثف بر جا
بودن و نهانخانه ساختن جای را انف بس دوی کردن انف بالمد نعت منه ع ف ا ک ۲ **ارفه** حد چیزی ارف ج مثل غرفه و
غرف و فی الحدیث الارف تقطع کل شفعة و یقال ای ما ل اقتسم وارف علیه فلا شفعة فیه **ازف** بالتحریک نزدیک امدن کوچ و
شتافتن ع ک اف ۲ و منه قوله تع ازفت الازفة یعنی دنت القیمة ازف نعت منه متازف کوتاه و هو المتدانی قال ابو زید قلت
لاعرابی ما المحبنطی قال المتکاکی قلت ما المتکاکی قال المتازف قلت ما المتازف قال انت احمق و ترکنی و مر **اسف** بالتحریک اندوه
سخت و اندوهگین شدن ع ک اف ۲ و خشمناک شدن صلته بعلی تاسف دریغ و درد خوردن ایساف بخشم اوردن اسیف اسوف
مرد زود اندوهگین شونده و تنک دل اسیف ایضا خشمناک و اندوهگین و بنده اسفاء ج اسیفه زمین تنک که چیزی نروید یوسف
ثلث لغات نام پیغمبر علیه السلام و بالهمز ایضا اساف و نائله نام دو بت **اشفی** بالکسر درفش اشافی ج **اصف** کبر اصف خیا کبر
افا لرو افقة له بالضم ای قذر اله والتنوین للتنکیر و تقه کث تا بیف اف گفتن و قوله تع ولا تقل لهما اف ثلث بلا تنوین و ثلث
بالتنوین ست لغات افا و تفا اتباع و یقال ذلک علی افه و افانه بالکسر ای حینه و اوانه و جاء علی تئفه ذاك مثال تعقه ذاك وهی
تفعلة منه **اکاف** الحمار و کافه بالکسر پالان نهادن یقال اکفت الحمار و اوکفته ای شددت علیه الاکاف **الف** هزار و هزار
دادن ع ف ا ک ۲ و هو مذکر یقال هذا الف واحد ولا یقال واحدة و هذا الف اقرع هزار تمام کردن و شدن و خو گرفتن بجای
و با کسی و چیزی و الف دادن و قوله تع لایلاف قریش ایلافهم رحلة الشتاء والصیف یقول اهلکت اصحاب الفیل لتولف قریشا

مکة

مكة ولتؤلف قريش رحلة الشتآء والصيف اى تجمع بينهما اذا فرغوا من ذه اخذوا فى ذه كما تقول ضربته لكذا لكذا بحذف الواو الف
خوكرفتن ودوستى كرفتن بكسى وبجائى عع ك آف ٢ إلف بالكسر دوستى ويار ودوست اليف مثله وهم خوو الاف جمع اليف مثال تبيع
وتبايع ألف خوكرنده وهزار دهنده آلاف ج مثل كافر وكفار موالفة الاف الف دادن كسى را بكسى يا بجائى يقال الفته اولفه
ايلافا والفته الموضع اوالفه موالفة صار صورة انعل وفاعل واحدا فيه الفه بالضم خوكرفتكى تاليف ساز دارى دادن دو چيز را
باهم ومنه المؤلفة قلوبهم وهزار تمام كردن يقال الف مؤلفة اى مكملة تالف ايتلاف ساز دار آمدن باهم تالف ايضا ساز دار يافتن
كسى را بر چيزى صلته بعلى **انف** بينى واول هر چيزى وبيرون آمدكى كوه آنف انوف آناف ج انف البرد سختى سرما انف الناب طرفه
حين يطلع ويقال فلان يعدو انف الشد اى اشد العدو وانا فى كلان بيني انوف ننخوش نفس از بينى انف بر بينى زدن وتا بينى
رسيدن آب در حوض وجوى ومرغزار تا خورانيده را سپردن ستور روضة انف مرغزار ستور نارسيده كاس انف جام ناخورده
ويقال آتيك من ذى انف اى من ذى قبل اى فيما يستقبل ايناف بمرغزار ستور نارسيده رسانيدن ستور را ودردمند كردن
بينى ستور را ارض انيفة النبت زمين زود رويانده ويقال تلك ارض انف بلاد الله انف بالتحريك انفه ننك داشتن عع ك
آف ٢ يقال ما رايت احمى انفا ولا آنف من فلان يعنى با ننك تر ازوى ودردمند شدن بينى شتر از چوب مهار انف نعت منه
وهو شاذ والقياس ما نوف كالمصدور للذى يشتكى صدره والمبطون للذى يشتكى بطنه وجميع ما فى الجسد على هذا وفى الحديث
المؤمن كالجمل الانف ان قيد انقاد وان انيخ على صخرة استناخ استيناف از سر كرفتن كار وآغاز كردن ايتناف كذلك آنفا اكنون
يقال كذا آنفا وسالفا چنين بود اكنون وپيشين تانيف تيز كردن كرانه چيزى **افه** الكف ويقال ايف الزرع مجهولا اذا رسيده
شد كشت زرع مؤوف نعت منه **فصل التآء تحفه** بالضم وتسكين الحاء وتحريكها تحف ج اتحاف تحفه دادن **ترفه**
بالضم تندى ميانه لب برين وتازكى از نعمت واسايش اتراف بنعمت پروردن وبى راه كردانيدن نعمت كسى را **تلف** بفتحتين هلاك
شدن عع ك اف ٢ اتلاف هلاك كردانيدن متلف بيابان ويقال ذهبت نفس فلان تلفا وظلفا اى هدرا متلاف بسيار تلف
كننده **تنوفه** بيابان تنوف تنوفية كذلك مثال دوودويه وبرو وبريه **فصل الثآء ثقافه** زيرك شدن وسبك شدن
عع بضمها يقال ثقف فهو ثقف مثال ضخم فهو ضخم ثقاف بالكسر انچه نيزه را بوى راست كنند تثقيف راست كردن نيزه ثقف
يافتن عع ك آف ٢ يقال ثقفته ثقفا بالسكون مثال بلعته بلعا اى صادفته فهو ثقف بضم القاف وكسرها مثال حذر وثقف
ثقفا بالتحريك مثال تعب تعبا لغة فى ثقف اى صار حاذقا فطنا ثقيف پدر قبيلة از هوازن ثقفى منسوب بوى خل ثقيف سركه
بيك تيز **فصل الجيم جاف** افكندن وترسانيدن عع بفتحها جاف لغة فى جعف اى صرعه مجوف ترسنده وكوسنه وتد حنف
يستعمل مجهولا **اجاف** بردن يقال اجحف به اى ذهب به واجحف به اى قاربه ودنا منه صلته بالباء مجاحفه انبوهى كردن ونزديك
شدن يقال جاحفه اى زاحمه ويقال مر الشئ مضرا ومجحفا اى مقاربا سيل جحاف بالضم سيل كه زمين را بكاود وببرد هر چه هست
جحافا ايضا روان شدن شكم از هيضه رجل مجحوف نعت منه ويقال موت جحاف اى يذهب بكل شئ جحاف بالكسر ريختن آب دلو
كه بسر چاه رسيده باشد ودر ديدن دلو جحوف بالفتح دلو با آب جحفه جائى ميان مكه ومدينه كه ميقات اهل شام است ونام آن جاى
مهيعه بوده است فاجحف السيل باهلها فسميت جحفه **جخف** تكبر كردن عع ف آ ك ٢ جخاف مثل جقاخ نعت منه جخيف فخر
كردن بزيادت از حد خويش وفى الحديث عن ابن عمر انه نام وهو جالس حتى سمع جخيفه اى غطيطه **جدف** پريدن مرغ بال بريده
عع ف آ ك ٢ مجذاف بالكسر بيل كشتى وبال مرغ وهو بالدال والذال معا جدف بالتحريك كور وهو ابدال الجدث وشراب كه سر كشاده
باشد خنوروى وبنا تى كه در يمن باشد كه خوردن آن تشنكى شكند تجديف ناسپاسى كردن نعمت را وكم شمردن آن لجداف كلك وفى
فى الحديث لا تجدفوا بنعمة الله جنادف بالضم كوتاه سطبر جنادفه مؤنث **جذف** بريدن عع ف آ ك ٢ مجذاف مثل مجداف دشتابان
در رفتن وبريدن مرغ بال بريده **جرف** كاويدن زمين را وبرسيل خاك وكل بركندن از زمين عع بفتحهما وقد جرفت الشئ اى ذهبت
بركله مجرفه بيل جرف بضمتين وسكون ثانى آب كنده ومنه قوله تعالى على شفا جرف هار جرفه ج تجريف كاويدن سيل زمين را تجرف كذلك
جارف مركا مركى ستور كه آنرا بوت خوانند تركان وطاعون جرف بالفتح داغ سرين شتر سيل جراف بالضم سيل كه همه چيز را ببرد رجل جراف
مردى كه همه طعام را خورد جراف بالضم والكسر پيمانه **جزف** آسان كرفتن كار را جزاف كزاف وهو معرب **جعف** افكندن وبر زمين
زدن كسى را وبر كندن انجعاف لازم منه جعيف بالضم پدر قبيلة از يمن **جفنه** بالفتح جماعة از مردم يقال دعيت فى جفنة الناس وجفلة
القوم جفنة واحدة قال ابن عباس لا نفل فى بينهم حتى تقسم جفته اى كلها جف بالضم كلك وغلاف شكوفه ومثل كما نه كه پاره از

وی ببرند و دلو سازند جفان دو قبیله بکر و تمیم جفافه بالضم ریزهای سبست جفاف الطیر نام جائی جعیف علف خشک
یقال الابل فیما شاءت من جفیف و قفیف یعنی نیم خشک و تمام خشک از علف جفجف زمین بلند نرم جفاف جفوف خشک شدن
عم ف آک م تجفیف خشک شدن جامه که هنوز نمناک باشد یقال جف الثوب و هرچه نیکو خشک شود گویند قف الثوب و
اصلها تجفف فابدلوا من الفاء الوسطی حیا کما قالوا تبشبش من تبشش تجفیف خشک کردن و بر پشت اسب انداختن تجفاف
یعنی اسب نمد و آنچه جوی اسب را بوی خشک کنند تا زائدة جلف دندیدن کل و جزآن و بریدن و برکندن عم ف آص م جالفه
سرشکستگی که پوست و گوشت سر رفته باشد طعنه جالفة انکه باندرون نگذرد و هو خلاف الجائفه و سال تنگی و قحط و بوت
ستور یقال اصابتهم جلیفة عظیمة ای اصابهم موتان و هم مجتلفون بموت رسید کان اجتلاف از بن برکندن تجلیف هلاک کردن
مال کسی مجلف انکه از کنارهای وی رفته باشد و انکه چیزی از وی مانده و انکه تنکسال بروی گذشته باشد و ما لها تلف شده
جلف بالکسر خم تهی و مسلوخ شکم کفانیده و تهی کرده و هرچه میانه تهی باشد از خنور و یقال اعرابی جلف ای جاف و اصله
من اجلاف الشاة و هی المسلوخة بلا راس و لا قوائم و لا بطن جنف بالتحریک میل کردن عم ک آف م قوله تعم نمن خاف من
موص جنفا اجناف میل آوردن بچیزی و یقال اجنف ای جاء بالجنف کما یقال الام ای اتی بما یلام علیه و اخس ای اتی بالخسیس
و یقال تجانف فلان لاثم ای مال قوله تعم غیر متجانف لاثم اجنف کوز پشت جنفی بالضم و فتح ثانی نام جائی جوف زمین پست
و شکم و درون هرچیزی و درگذرانیدن طعنه باندرون صلند بالباء اجافه کک و در پیش کردن یقال اجفت الباب و اجفته
الطعنة و جفته بها عن الکسائی اجوفان شکم و فرج جائفه طعنه که باندرون گذرد مجوف بار کبر شکم کلان اسجانه استجواف
فراخ شدن جواف بالضم نوعی از ماهی جوفی مثله جوف بالتحریک فراخ و درون کاواک شدن شئی اجوف چیزی کاواک دلاء جوف
ای واسعة شجرة جوفاء کاواک تجویف میان و تهی کاواک کردن مجوف ستور که سپیدی بر شکم دارد اجتیاف مجوف باندرون
چیزی شدن شئی جوفی فراخ اندرون و قولهم اخلی من جوف حمار هو اسم واد فی ارض عاد فیه ماء و شجرة حماها رجل یقال له حمار
مات بنوه فکفر کفرا عظیما و قتل کل من مر به من المسلمین فاقبلت نار من اسفل الجوف فاحرقته و من فیه و غاض ماؤه فضربت العرب
به المثل فقالوا الکفر من حمار و واد کجوف الحمار و کجوف العیر و اخرب من جوف حمار جیفه بالکسر مردار بوی کرفته جیف اجیاف
ج تجییف بوی کرفتن مردار و مردار شدن فصل الحاء حتف مرگ حتوف ج یقال مات فلان حتف انفه اذا مات
من غیر قتل و لا ضرب و لا یبنی منه فعل حتفان دو برادر حنتف بن اوس و سیف بن اوس حجفه بالتحریک سپر که در وی
چوب و پی نباشد و از پوست و چرم بود حجف ج محاجف مبارز صاحب سپر محاجفه معارضه و مدافعه کردن احتجاف خود را
باز داشتن از کاری حذف انداختن چیزی و از موی و دم ستور کرفتن و بعصا انداختن چیزی را و پاره از سر بیرون انداختن
بزخم شمشیر و انداختن حرفی از کلمه عم ف آک م حذافه بالضم چیزی که از پوست و جزآن انداخته شود و یقال ما فی رحله حذافة
ای شیئ من الطعام و اکل الطعام فما ترک منه حذافة حذف نام اسپی تحذیف آماده کردن و نیکو کردن حذف بالتحریک گوسپندان
سیاه ریزه از گوسپندان حجاز حذفة یکی و فی الحدیث کانها بنات حذف حرف کرانه و تیزی هر چیزی و یکی از حروف هجا و ناقه
باریک میان استوار و ناقه لاغر قوله تعم و من الناس من یعبد الله علی حرف ای علی وجه واحد ای فی السراء دون الضراء احراف
لاغر کردن ستور را و نیکو و زیاده شدن مال کسی فلان محرف نعت منه و یقال جاء فلان بالحلق و الاحراف اذا جاء بالمال الکثیر
رجل محارف بفتح الراء مرد بی بخت و محروم و هو خلاف مبارک و یقال حورف کسب فلان اذا شدد فی معاشه کانه میل برزقه
عنه و فی الحدیث عن ابن مسعود موت المؤمن من عرق الجبین یبقی علیه البقیة من الذنوب فیحارف بها عند الموت ای یشدد
علیه لیمحص عنه ذنوبه حرف بالضم تخم سپیدان و منه شیئ حریف بالکسر و التشدید چیزی تند زبان گز یقال بصل حریف و بی نخج
حرفه بالکسر مثله و ایضا پیشه و ورو فلان حریفی هم کار من و یار من حرفت بالفتح ایضا کسب کردن و خراشیدن عم
ف آک م مثل القرف محراف بالکسر میل که بجراحت فرو برند تا غور آن معلوم شود تحریف کردانیدن سخن از موضع خود و بریدن
قلم را محرف تحرف انحراف احریراف میل کردن و برگشتن و یقال ما لی عن هذا الامر محرف و ما لی عنه مصرف بمعنی واحد ای متنحی
حرجف باد سرد حرشف پشیز ماهی پشیز کارد و شمشیر و گیاهی که آنرا کنگر خوانند بعضی ازز بانها حرشفه زمین درشت
حرقفه استخوان سر سرین یقال المریض اذا طالت ضجعته دبرت حراقفه حرقوف بالضم ستور لاغر حسافه بالضم آنچه فرو
ریزد از خرمای تباه شده از درخت حسف پاکیزه کردن خرما از آن خرماهای تباه عم ف آک م انحساف ریزه ریزه شدن

جلف | جنف | جوف | جیف | حتف | حجف | حذف | حرف | حرجف | حرشف | حرقف | حسف

حشف بفتحتین چیزی که بدست پاک کنی ازآن و فو لطم فی صدره علی حسیفه وحسائفه ای غیظ وعداوت **حشف** بالتحریک بدترین خرما وفی المثل احشفا وسوء کیلة وایضا الضرع البالی احشاف حشف بار آوردن نخله حشفه بالتحریک سربزه تاختن جای حشیف جامه کهنه متحشف سر وکسر جامه **حصف** بالتحریک گرخشک وبا گرخشک شدن پوست فعل آن حصیف درست خرد و استوار حصافه مصدر منه فعل بضمها احصاف استوار کردن کار را واستوار تافتن رسن را وبشتاب گذشتن فرس محصف وناقة محصاف نعت منه استحصاف استوار شدن وسخت شدن روزگار برکسی صلته بعلی وتنگ شدن فرج یقال فرج مستحصف **حفف** نوردن با نکار حف شانه وتیغ مجرهای حقانه چوده شترمرغ حفان ج یستوی فیه المذکر والمؤنث وحفه متکار احفان ایضا بیانه نالبهاپرشده حف حفاف برهنه وساده کردن زن روی را ازموی فعل ف آن یقال منه حفت المراة وجهها واحتفت ایضا وگرد اگرد آمدن چیزی را قوله تعالی وتری الملائکة حافین من حول العرش وخدمت کردن فعل ف آن یقال من حفنا او رقنا فلیقتصد ای من خدمنا او یعطف علینا وحاطنا وقیل هذا حدیث یقال ما لفلان حاف ولا واف وبنیک ساده کردن لب ازموی وبرهنه وبیموی کردن سر را فعل ف آن حفف بالتحریک بدی عیش وکمی مال ویقال حفتهم الحاجة تحفهم وهم قوم محفوفون اذا کانوا محاویج حفوف بی روغن ماندن سر فعل ف آن احفاف بی روغن گذاشتن سر را مدتی وآواز آوردن از اسپ بدواندن حفیف آواز آمدن از روی دررویدن وآواز کردن بال مرغ در پریدن حفاف بالکسر موی گرداگرد سر احفه ج حفافان دو کرانه هر چیزی تحفیف گرد چیزی درآوردن احتفاف خوردن آنچه در دیگ باشد از طعام اشتفاف خوردن آنچه در جام باشد از شراب محفه بارکیری به هودج بارکیرها **حقف** بالکسر ریگ توده کژ حفاف احقاف ج احقیقاق خم گرفتن ریگ توده وماه نو یقال احقوقف الهلال ای اعوج فی الحدیث انه مر بظبی حاقف فی ظل شجرة ای منحن وهو الذی انحنی وتثنی فی نومه احقاف دیار عاد قوله تعالی واذکر اخا عاد اذ انذر قومه بالاحقاف **حلف** بسکون اللام وکسرها سوگند خوردن فعل ف آن محلوف کذلک وهو احد ما جاء من المصادر علی مفعول مثل المجلود والمعقول والمعسور احلاف سوگند دادن تحلیف استحلاف کذلک حلف بالسکون سوگند وعهد محالفه عهد کردن باهم تحالف ای تعاهد وفی الحدیث انه حالف بین قریش والانصار یعنی آخی بینهم لانه لا حلف فی الاسلام الاحلاف هم قوم من ثقیف ویقال هم اسد وغطفان لانهم تحالفوا علی الناس حلیف هم سوگند وهم عهد حلیفان بنو اسد وطی وایضا فزاره واسد حلیف اللسان تیز زبان وفصیح حلفاء بالفتح والمد عیشه حلفه بفتح اللام یک بن از وی قال ابو زید مثل طرفاء وطرفه وقصباء وقصبه وقال الاصمعی حلفه بکسر اللام ذو الحلیفه میقات اهل مدینه **حنف** بالتحریک کژی پای چنانکه سرهای پای سوی یکدیگر سپرد احنف نعت منه ونام مردی که او را ضحر میخوانند ویقال ضربت فلانا علی رجله فحنفتها حنیف مسلمان وراست دین تحنف مسلمانی کردن یقال تحنف الرجل اذا عمل عمل الحنفیة ویقال اختتن ویقال اعتزل الاصنام وتعبد حنفاء نام اسپی ونام ابی حنیفه پدر حیی از عرب ابو حنیفه کنیه نعمان بن ثابت الکوفی وهو الامام الاعظم **حوف** ازار از پوست که زنان حائض وکودکان پوشند حافه کرانه حافتا الوادی دو کرانه وادی تحوف از کرانه چیزی کم کردن **حیف** جور وستم کردن فعل ف آن صلته بعلی تحیف مثل تحوف **فصل الخاء** **خدفه** نوعی از رفتار خندف بکسرتین قبیله **خذف** سنگریزه انداختن بانگشتان فعل ف آن مخذفه فلاخن خذوف ماده خر تیزرو **خذروف** بالضم بازیچه کودکان که چرم پاره گرد را به ریسمان در میکشند وآواز میکردانند وآواز وی آواز میاید خذاریف ج ویقال ترکت السیوف راسه خذاریف ای قطعا خذراف بالکسر نوعی از شورها خذرافه یکی **خرف** میوه چیدن فعل ف آن یقال خرفت الثمار واخترفتها ای اجتنیتها خرفه بالضم آنچه چیده شود از میوه ویقال التمر خرفة الصائم مخرفه بستان ورواه مخرف مثله وفی حدیث عمر ترکتکم علی مخرفة النعم مخرف بالکسر میوه دان خروف بالفتح بره واسب کره شتر ماهه خرائف نخلها که خرما از وی باز کرده باشند خریف تیرماه خرفی بسکون ثانی وحرکته تیرماهی خریف ایضا باران تیرماه یقال قد خرفنا وخرفت الارض فهی مخروفه باران تیرماه رسیده مخارفه معامله تیرماه کالمشاهره من الشهر اخراف بره تیرماهی زادن گوسپند یقال منه شاة مخرف وتیرماه درآمدن قوم خرافه بالضم نام مردی پری زده که هر چیزی که میگفت از پریان اسرا بدروغ میداشتند وهر سخن که از آن باور نداشتندی گفتندی هذا حدیث خرافه وفی الحدیث عن النبی صلی الله علیه وسلم قال وخرافه حق ولا ندخله الالف واللام لانه معرفة الا ان ترید به الخرافات الموضوعة من حدیث اللیل الخرافات حکایتهای شب خرف بالتحریک باز گشتن عقل از کلانسالی فعل ف آن خرف بالکسر نعت منه خارف ونام دو قبیله از یمن خرف دست انداز

حشف
حصف
حفف
حقف
حلف
حنف
حوف
حیف
خدفه
خذف
خذروف
خرف
خرف

اربی

خسف رفتن ع ع ف آ ک ۲ خرف بالتحریک سفال **خسوف** بزمین فرو شدن متعدی بالباء ع ع ف آ ک ۲ قوله تعم فخسفنا به وبداره
الارض ویستعمل مجهولا ایضا قوله تعم لخسف بنا وفی حرف عبد الله لانخسف بنا کما یقال انطلق بنا وبچشم خانه فرو شدن دیده وخسوف
القمر کسوفه قال ثعلب کسفت الشمس وخسف القمر هذا اجود الکلام خسف کمی یقال فلان رضی بالخسف ای بالنقیصه وبات فلان
الخسف ای جائعا وسامه الخسف وسامه خسفا بالضم والفتح ای کلفه وایاه الذل والمشقه خسف الرکیه جای اب بر امدن از چاه
خاسف لاغر خسیف چاه کہ اب وی منقطع نشود خسف بضمتین ج یقال ان العباس بن عبد المطلب سئل عمر عن الشعراء فقال
امرؤ القیس سابقهم خسف لهم عین الشعر فافتقر عن معان عور اصح بصر یقال خسف لهم من الخسیف وهی البئر الغزیرة الماء ومنه
قول الحجاج للذی امره ان یحفر له بئرا فقعل اخسفت ام اوشلت یرید انبطت ماء غزیرا ام قلیلا وشلا قوله افتقر ای فتح وهو
من الفقیر وهو فم القناة یعنی دهانه کاریز وقوله عن معان عور یرید ان امرء القیس من الیمن وان الیمن لیست لهم فصاحة فجعلهم
معانی عورا فتفوق فتح امرء القیس من معان عور صح بصرا خاسیف الارض نرمهای زمین **خشف** جنبیدن ودرنافتن وآواز
امدن از برف کہ بروی روند وبسنک کوفتن ع ع ف آ ک ۲ خشیف برف خشوف مرد شنابنده وشتر شب رو خاشف خاشفه
کان مخشف انکه بشب روی دلیر باشد خشاف بالضم والتشدید شب پره وهو الخفاش ویقال الخطاف خشاف بالفتح نام مرکبی
خشوف رفتن در زمین ع ع ف آ ض نه **خصف** نعل پاره زده ونعل دوختن ع ع ف آ ک ۲ نعل خصیف نعت منه وقوله تعالی
وطفقا یخصفان علیهما من ورق الجنة ای یلزقان بعضه ببعض لیستر ابه عورتهما خصفه لخت نعل اخصاف نعل دوتاه دوختن ومنه
قرء الحسن قوله تعم یخصفان علیهما من ورق الجنة الا انه ادغم التاء فی الصاد وحرک الخاء بالکسر لاجتماع الساکنین وبعضهم حول
علیها حرکة التاء ففتحها مخصف بالکسر درفش نعل دوزی خصفه بالتحریک زنبیل خرما خصف خصاف ج وبدیهی ان عرب الخصف
اسب وگوسفند کہ تهیگاه سفید دارد ولون کلون الرماد فیه سواد وبیاض جبل اخصف وظلیم اخصف فیه سواد وبیاض کتیبه
خصیفه لشکر اهن رنک ویقال خصفت من ورائها الخیل ای اردفت فلهذا لم تدخلها الهاء لانها بمعنی مفعوله ولو کانت کلون
الحدید لقالوا خصیفه لانها بمعنی فاعله وکل لونین اجتمعا فهو خصیف والخصیف ایضا شیر باماست امیخته خصاف بالکسر بچه زاینده
افکندن شتر ع ع ف آ ک ۲ خصوف بالفتح نعت منه وایضا ناقه کہ بعد از مدت حمل بیکماه زاید یعنی بیزده ماه خصاف مثل قطام
نام اسپی وفی المثل هو اجرء من خاصی خصاف وذلک ان بعض الملوک طلبه من صاحبه لیستفحله فمنعه اباه وخصاه **خضف**
تیز دادن ع ع ف آ ک ۲ ومنه قیل للامة یا خضاف **خطف** ربودن ع ع ک آ ف ۲ وبالعکس والاولی لغة جیدة فصیحه
قوله تعم یخطف ابصارهم وقرئ بالکسر ایضا اختطاف تخطف ربودن وقرء الحسن الا من خطف الخطفه بالتشدید یرید اختطف
فادغم علی ما نفسره فی باب اللام فی قتل ان شاء الله تعم وخطاف بالضم والتشدید فراشوک واهن کژ کہ محور بکره چاه بروی گردد
هر چه کژ وسر تیز باشد خطاطیف ج ومخالب السباع خطاطیفها خطاف بالفتح دیو خاطف ظلمه عینشکه او را واوف خوانند
خاطف کراز بروخاطف درخش کہ چشم را خیره کند اخطاف خطا کردن تیر نشانه را اخطاف الحشی انطواوه خطیفه طعام از آرد وشیر
کہ عرب را باشد جمل خیطف شتر شتاب رو خطفات بفتحات ان نوع از رفتار شتر ولقب مردی **خظف** فنه بالظاء المعجمه
بشتاب رفتن شتر وکام فراخ نهادن وهی لغة فی خذرفه **خف** بالضم موزه خفاف ج وسپل شتر اخفاف ج خف بالکسر خفیف
سبک ویقال خرج فلان فی خف من اصحابه ای فی جماعة قلیلة خفه بالکسر سبکی ع ع ف آ ک ۲ خفوف اندک شدن وبزودی رفتن
تخفیف سبک کردن استخفاف سبک شمردن وخوار داشتن خفاف بالضم سبک ونام مردی اخفاف سبک حال شدن مرد و
فی الحدیث ان بین ایدینا عقبة کؤدا لا یجوزها الا المخف وباستوران سبکرو شدن خفان جائیست کہ در وی شیر بسیار باشد
خلف سپس وقرنی بعد از قرنی یقال هؤلاء خلف سوء بالاضافه وسخن تباه وخطا یقال سکت الفا ونطق خلفا ای سکت
عن الف کلمة ثم تکلم بالخطاء قیل کان اعرابی مع قوم فحبق حبقة فتشور فاشار بخواسته وقال انها خلف نطقت خلفا واب بر
کشیدن کو تاه ترین استخوانهای پهلو والجمع خلوف وجای ستور بستن وفرزند وهو بالتحریک حسن وبالسکون سیئ یقال
هو خلف سوء من ابیه بالتسکین وخلف صدق من ابیه بالتحریک وانکه سپس کسی اید وکل ما استخلفته من شیء بعیر اخلف شتر
مکر انه سبل کشنده فاس ذات خلفین تبر دوسر خلفت بالضم دروغ ودروغ کردن وعده را یعنی خلاف کردن آن وهی فی المستقبل کالکذب
فی الماضی خلف بالکسر پستان ستور ومردم ویقال بمشین خلفه ای تذهب هذه وتجی هذه خلفه ایضا امد وشد روز وشب
ومنه قوله تعم وهو الذی جعل اللیل والنهار خلفة ویقال ایضا القوم خلفه ای مختلفون ویقال بنو فلان خلفه ای شطره نصف

ذکور ونصف اناث ویقال اخذته خلفه کاهی که بحاجتگاه رود ویقال من این خلفتکم ای من این تستقون خلفه تلفه که بعد از علف
خورده شده روید وعلفه که بتابستان روید خلفة الشجر میوهٔ دوبر خلف بکسر اللام شتران آبستن خلف یکی مخلف شتر که از نه سال
درگذشته باشد یستوی فیه الذکر والانثی یقال مخلف عام ومخلف عامین مخلفة ناقه که آبستن نماید ونباشد رجل مخلاف مرد
بسیار خلاف کننده وعده را ومخلاف ایضاً یکی از مخالیف یمن یعنی دهها وقصبه ها رجل خالفه مرد بسیار خلاف ویقال لا ادری
ای خالفة هو ای ای الناس هو غیر مصروف للتانیث والتعریف وفلان خالفة اهل بیته وخالف اهل بیته اذا کان لاخیر فیه خالفة
ایضاً ستون خیمه وخرگاه خوالف ج وقوله تعالی رضوا بان یکونوا مع الخوالف ای مع النساء الخالف آب برکشنده خلیفی بالکسر
وتشدید اللام خلافت قال عمر لو اطقت الاذان مع الخلیفی لاذنت خلیف راه میان دو کوه خلیفان دو بغل ناقه خلیفه معروف
وقد یونث خلائف خلفاء ج جمعوه علی اسقاط الهاء فصار مثل ظریف وظرفاء لان فعیلة بالهاء لا تجمع علی فعلاء سوی انهم
جمعوه من اجل انه لا یقع الا علی مذکر خلافه بالکسر بجای کسی بودن در کاری وبجای کسی خلیفه کردن کسی را ومنه قوله تعالی هرون اخلفنی
فی قومی متعد لازم وسپس کسی آمدن ع ف آ ض ۲ خلوف بوی گرفتن دهان مزه وبوی گردانیدن شیر وطعام وتباه شدن کسی
وکهنگی جامه بیرون کردن ونو آوردن بجای آن ویقال الحی خلوف ای غیب وقبیله که از ایشان هیچ کس نمانده باشد خلوف ایضاً
سپس مانده کان حاضر وهو من الاضداد اخلاف متغیر شدن بوی دهان ونیکو کردن جامه کهنه را واخلف الله علیک گفتن کسی را
که مالی از وی رفته باشد ای رد علیک مثل ما ذهب منک فان هلک له والد او اخ او غیرهما قلت خلف الله علیک بغیر الف ای
کان الله خلیفة من فقدته علیک ووعده را خلاف کردن وخلاف یافتن وعده را ودست بشمشیر بردن تا برکشد وبرآوردن خلفه
واخلفت البعیر ای حولت حقبه عن ثیله مما یلی الخصیه کیلا یحتبس بوله وآب برکشیدن ویقال اخلفت النجوم اذا محلت ولم یکن فیها
مطر واخلف فلان لنفسه اذا کان قد ذهب منه شیء فجعل مکانه آخر استخلاف آب برکشیدن وخلیفه کردن کسی را بجای خود ویقال
جلست خلفه ای بعده خلاف مخالفه خلاف کردن خلاف بالکسر درخت بید مخلفه بید ستان اختلاف آمد وشد داشتن ویقال هو
یخالف الی امراة فلان ای یاتیها اذا غاب عنها زوجها تخلیف یکی پستان ناقه را تمام دوشیدن صلته بالباء یقال خلف بناقته وسپس
ماندن کسی را تخلف سپس ماندن از کسی یقال خلفته ورای فتخلف عنی ای تاخر ویقال فی خلق فلان خلفة بکسر الخاء وسکون الفاء
مع نون زائده ای الخلاف **خناف** بالکسر سستی رسغ شتر ع ف آ ک ۲ ناقة خنوف نعت منه وسر پیچیدن شتر از مهار خانف بینی
برکشنده از تکبر یقال رایته خانفا عنی بانفه خنیف کتان سطبر سپید وفی الحدیث تخرقت عنا الخنف ابو مخنف کنیه مردی **خوف**
خیفه مخافه ترسیدن ع ع ک آ ف ۲ فهو خائف وقوم خوف علی الاصل وخیف علی اللفظ والامر منه خف ورجل خاف ای شدید الخوف
کما یقال رجل صات ای شدید الصوت علی فعل فانقلبت الواو الفا لفتحة ما قبلها مخاوفه ترسانیدن یقال خاوفه فخافه ای غلبه بالخوف
ای کان اشد خوفا منه اخافه تخویف ترسانیدن یقال وجع مخیف وطریق مخوف تخوف ترسیدن وکم کردن خافه خریطه از ادیم که در
وی عسل چینند **خیف** جای بلندتر از آب راه وفروتر از کوه وپوست پستان ونام جائی بمکه مسجد الخیف در منی اخافه مسجد خیف
شدن ناقه خیفاء ناقه که پوست پستان او فراخ باشد بعیر اخیف انکه غلاف قضیب او فراخ باشد خیف بالتحریک یک چشم سپید و
دیگری سیاه شدن اسب فرس اخیف ویقال الناس اخیاف ای مختلفون اخوة اخیاف برادران مادری وبنو الاخیاف مادریان
خیفان ملخ رنگ برنگ خیفانه یکی **فصل الدال دف** پهلو دفا البعیر دو پهلوی شتر دف بالضم انچه در سور بها زنند
وبالفتح ایضاً سنام مدقف کوهان فرود افتاده بر پهلوی شتر دفیف نرم رفتن ع ف آ ک ۲ دافه لشکر ودفیف الطائر مره فوق
الارض یقال عقاب دفوف للذی یدنو من الارض فی طیرانه اذا انقض ودافقت الرجل مدافه ودفافا اجهزت علیه تداف بر یکدیگر
نشستن ویقال خذ ما استدف لک ای ما امکن وتسهل واستدف فتام همهم ای استتب واستقام **دلیف** آهسته رفتن ودفا
نیز ع ف آ ک ۲ وپیش آمدن لشکر در حرب دالف پیر که نزدیک نشانه افتد واز جائی که افتاده باشد دور شود وکام نزدیک
نهنده بسبب بار گران که برداشته باشد دلف ج مثل راکع ورکع تدلف رفتن ونزدیک شدن صلته بالی ابو دلف بضم الدال و
فتح اللام ودلفین جانوری است دریائی که غریق را نجات دهد در دریا از غرق **دنف** بالتحریک بیماری ملازم ع ع ک آ ف ۲
وبیمار یستوی فیه الذکر والانثی والتثنیة والجمع یقال رجل دنف وامراة دنف وهما وهم وهن دنف فان قلت رجل دنف بالکسر
قلت امراة دنفة انثت وثنیت وجمعت ونزدیک شدن آفتاب بفرو شدن ادناف مثله وبیمار کردن لازم متعد فهو مدنف بالفتح
والکسر **دوف** ترکردن دارو را بآب وسودن وترکردن مثلث ما ع ت آ ض ۲ فهو مدوف ومدووف ناقصا وتاما وکک

خنف
خوف
خیف
دفف
دلف
دنف
دوف

مسك مذروف ای مبلول ومسحوق ولم یأت مفعول من المعتل العین من بنات الواو بالتمام الآحرفان مسك مدووف ای مسحوق او مبلول وثوب مصوون وهذان نادران وقد حذفت احدی الواوین لثقل الضم علی الواو والیاء اقوی علی احتمالها منها فلهذا جاء ما کان من بنات الیاء بالتمام والنقصان نحو ثوب مخیط ومخیوط وبان جانی بجزیر بجمل دبانی تخوب البنه وهو الضخم الجلیل **فصل الذال ذرف** ذرفان رفتن اشك از چشم ع ف آ ک ۲ مذارف مجاری الدمع ذرفان ایضا رفتار سست تذریف فزون آمدن بر صد یقال ذرف علی الماة ای زاده **اذرعفت** الابل بالدال والذال جمیعا ای مضت علی وجوهها واذرعف الرجل فی القتال اذا استل من الصف تقدم **ذعاف** بالضم زهر یقال ذعفت الرجل فهو مذعوف ومذوف ایضا ای سقیته السم موت ذعاف وذؤاف ای سریع **ذفیف** سبك وسبك شدن ع ف آ ک ۲ خفیف ذفیف سبك و زود ذف تذفیف خسته را کشتن ذفاف بالکسر کك وایضا آب اندك دفافه بالضم نام مردی **ذلف** بفتحتین خردی و راستی بینی ع ک آ ن ۲ اذلف ذلفاء نعت از وی ذیفان زهر کشنده **فصل الراء راف** رافت سخت بخشودن و مهربان شدن ع بضمتها وبفتحها از افکل ع ک آ ف ۲ فهو رؤف ورؤوف تاما وناقصا **رجف** لرزه رجف جنبیدن زمین ع ف آ ض ۲ رجفان سخت جنبیدن رجاف دریا ارجاف در شدن بکاری ارجاف بالفتح واحد اراجیف الاخبار رجفت رخف مسکه تنك ویقال صار الماء رخفا ای طینا رقیقا وقد یحرك لاجل حرف الحلق رخف خمیر تنك وسست رخف بالتحریك مصدر منه ع ک ۲ ارخاف متعد منه رخف ایضا نوعی اندنك **ردف** بالکسر پس سوار نشینده وهرچه در پس چیزی ملازم باشد ویکی از حروف علت که پیش از حرف روی آرند در شعر ارداف بر نشاندن در پس ردفان روز وشب رادفه بالکسر ردف بودن ملك را ودر جاهلیت چنان بودی که یکی را ردف خویش کردندی ملوك در کل مصالح تا اذ نشست خاست وخوردن وآشامیدن وهم اینه دوم ملك در هر کاری آن ردف بودی وچون ملك بجنك رفتی تا بازگشت بجای وی نشستی واز غنیمت چهار یك نصیب او بودی رداف بالکسر جای نشستن ردف از ستور ردف ایضا مر پی ارتداف پس سوار بر نشستن مرندف نعت منه ردیف مثله ردافج وایضا ستاره نزدیك نسر واقع وایضا النجم الذی ینوء من المشرق اذا غاب رقیبه فی المغرب یقال ردفه امر وارندفه ای تبعه واتبعه ویقال کان نزل بهم امر فردف لهم اعظم منه ومنه قوله تعم تتبعها الرادفه رواوف شاخهای فروتنی که از تنه نخل برآمده باشد ردافی بالضم علی فعالی حداکنندگان وباران ارداف در پی یکدیگر برآمدن ستاره مراد فة الجراد نشستن نر بر ماده وسبوی برهم ویقال هذه دابة لاترادف ای لاتحمل ردیفا استرداف درخواستن ردیف کنند ترادف پیاپی شدن **رسفا** رسفان رفتار بابند بر پای ع ف آ ض ۲ ک ۲ رسف کك ارساف راندن باقید ستور را رشف مکیدن ارتشاف کك ع ف آ ض ۲ ک ۲ وفی المثل الرشف انقع ای اسکن للعطش رشوف زن خوش مزه دهن **رصفه** بالتحریك سنك بر سنك برهم نهاده رصفج یقال مزج هذا الشراب من ماء رصف تازع رصفا احرلانه اصفی له وارق ای مسایه من رصف الیه رصفه مثل زعم منه اباه رصاف بالکسر پیها که بر تیر وکمان پیچد رصفه یکی رصفج سنك برهم نهادن در بنا وپی بر تیر زدن ع ف آ ض ۲ وپای بر پای پیچیدن ویقال هذا امر لا یرصف بك ای لا یلیق ترا صف با یکدیگر تر دیك ایستادن قوم در صف رصوف زن تنك فرج عمل رصیف وجواب رصیف ای محکم رصین رصافه بالضم موضعی **رضف** سنکهای تفسیده که شیر را بوی در جوش آرند رضفه یکی وفی المثل خذ من الرضفه ما علیها وداغ کردن بسنك تفسان ع ف آ ک ۲ رضیف شیر سنك تاب کرده شواء مرضوف بر سنك بریان کردن فیدم مرضوف دبك بسنکریزهای تفسان پخته **رعاف** بالضم خون بینی ورفتن آن ع بفتحها وض ۲ رعف بالضم لغة فیه ضعیفه رماح رواعف نیزهای خونچکان رعف در گذشتن وپیش شدن آ ع بفتحها وض ۲ راعف نعت منه وتیزی بینی وبینی کوه استرعاف کك وایضا خون آلود کردن سنکریزه سم ستور را ویقال رعلت علی الرغم من راعفه مثل راغمه ارعاف شتابانیدن وپر کردن مشك را راعوفة البئر صخره که در تك چاه اندازند با بر سر چاه نهند که مستقی بروی باشد وفی الحدیث انه ع حین سحر جعل سحره فی جف طلعة ودفن تحت راعوفة البئر ارعوفه مثال اعجوبة لغة فیه **رغیف** نان کرده از عفه رغف رغفان ج **رف** بروار خانه ذنوفج ورها از میش ومکیدن ع ف ا ض ۲ وکود دراز کردن وفی المثل من حفنا او رفنا فلیقتصد وماله حاف ولا راف وقد ترفت رفیف درخشیدن ع ف آ ک ۲ ثوب وفیف جامه تنك وشجر رفیف درخت ترجنبان رفرف جامهای سبز ودامنهای خرکاه وکرانه های زره که آونگان باشد رفرفه یکی وایضا بال جنبانیدن مرغ بو فیکه خواهد تا فرو داید ورفات مرغ که از خاطف ظله بر نکوشید وشیر مرغ سر

ذرف
ذعف
ذعف
ذفف
ذلف
راف
رجف
رخف
ردف
رسف
رشف
رصف
رضف
رعف
رغف
رفف

الریف بهرا ج البرا نفه فره وکفل مردم وفربه دنبه ارتاف سست کردن ستور کوش را از ماندکی وفی الحدیث کان اذا
نزل علیه الوحی وهو علی القصواء تذرف عیناها وترتف باذنیها من ثقل الوحی **ارهاف** تنک کردن شمشیر را سیف مرهف
نعت منه **ریف** بالکسر زمین با کشت وعلفزار یاف ج ریعبجبه بدن ستوردنا بزمین اریاف بزمین علفناک وفراخی رسیدن
وعلفناک شدن زمین وهی ریفه **فصل الزاء زحف** لشکر رونده سوی دشمن ورفتن و سر بدن کودک وتیر که نزد
نشانه افتاده باشد تا نشانه وسیل کشان رفتن شتر مانده شده عَ ع بفتحتها اسم زاحف وابل زاحفه وزواحف ازحاف سیل
کشان رفتن شتران ماندکی وحداوند چنان شتران شدن زحف شتر مانده شده مزحاف بالکسر شتری که رفتار او چنان باشد
مزاحفة الحیات جایهای غیژیدن ماران تزحف بتکلف رفتن صلته بالی زحوف بالفتح ناقه سیل کشان نار الزحفتین اتش که
از شیح والاء افروزند که بدین دو چیز زود در کیرد وقیل لامراة من العرب ما لنا نراک رسحاء قالت ارسحتنا نار الزحفتین **زحلوقه**
بالضم جای لغزان از بالا بنشیب که کودکان بروی بلغزند وهی لغة اهل العالیه وتمیم یقولونه بالقاف زحالیف ج
زحلفه سپوختن وغلطیدن تزحلف لازم منه **زخرف** بالضم زر وهر چه اراسته وابدار باشد مزخرف اراسته زخارف
الدنیا ارایشهای وی زخارف الماء راه روهای اب **زرف** شتاب رفتن ازراف کلک نا قه زروف مزراف ای سریعه ویقال
زرفت الناقة وازدفتها انا لک حثثتها زرف بالتحریک تازه شدن جراحت عَ ع کا ف ۲ زرافه بالفتح جماعت مردم ویشدد فانه
زرافات ای جماعات زرافه بالفتح والضم جانوری است که از اشتر کاو پلنک خوانند **زعف** برجای کشتن عَ ع بفتحتهما
ازعاف کذلک سم زعاف وموت زعاف وزؤاف بالطهر ایضا زعنفه بکسرتین کوتاه دست وپاتها **زعنفه** بیکن ویحرک زده فراخ
زعنف زعنف ج ویقال زعنف فی حدیثه اذا زاد مزعف مرد بازعبت وتهمت **زف** بالکسر پرهای ریزه مرغ وشتر مرغ یقال
هیق ازف ای بین الزفف یعنی شتر مرغ پرزبیار زف زفاف عروس بخانه شوی فرستادن عَ ع ف آص ۲ ازفاف ازدفاف کلک
مزفه محفه که عروس را در وی برند زفیف شتاب وبشتاب رفتن عَ ع ف آک ۲ قوله تعم فاقبلوا الیه یزفون ازفاف بشتاب باندن
ویقال للطائش الحلم قد زف رائه والریح تزف وهو هبوب لیس بالشدید ولکنه فی ذلک ماض زفزفه اواز باد از درخت و بج
زفزافه نفرف **زلفه** بالتحریک حوض پراب زلف ج مزالفه دهای نزدیک بشهر مزلفه یکی ازلاف نزدیک کردانیدن زلفه
زلفی نزدیکی ومنزلت ومنه قوله تعم بالتی تقربکم عندنا زلفی وهی اسم المصدر ایضا ای تقربکم عندنا ازدلافا وپاره از اول شب
زلف زلفات ج قوله تعم وزلفا من اللیل زلف پیش شدن تزلف ازدلاف تقدم کردن مزدلفه نام جائی بمکه **زهف** سبکی وجستن
ازدهاف شتافتن وشتابانیدن وبعنف در شدن ازدهاف سخن دروغ آوردن یقال ازدهفت له حدیثا ای اتیته بالکذب وافکندن
ستور کسی را وازهف الشیء ای ذهب به فهو مزهف وازدهفه فلان وازدهفه ای ذهب به واهلکه **زیف** خرامیدن شتر و
رفتن عَ ع ف آک ۲ و دم در زمین کشیدن کبوتر نزدیک ماده بوقت بانک کردن وناروا شدن درم صلته بعلی یقال زافت علیه
الدراهم تزییف متعدی منه **فصل السین ساف** برقیدن دست وریش شدن بنهای ناخن عَ ع کا ف ۲ **سجف** بالفتح
والکسر پرده اسجاف پرده فروهشتن وتاریک شدن شب **سحف** فربهی پشت مازه برداشتن از پشت وسرستردن عَ ع بفتحتها
سحفه فربهی پشت مازه که بر پشت باشد سحیفه فربهی پشت مازه که برداشته باشند وباران درشت که زمین را برند دشاه سحوف
وناقه سحوف انکه پشت مازه فربه دارد ویقال سمعت حفیف الرحی وسحیفها ای صوتها سحاف بیماری سل مسحوف مسلول ه
سخفه تنکی ولاغری از کرسنکی یقال به سخفة من جوع سخف بالضم سبکی عقل سخافه مصدر منه عَ ع بضمتهما فهو سخیف کم عقل
مساخفه مجامعه **سدفه** بالفتح والضم بلغت نجد تاریکی وبلغة غیرهم روشنائی وهو من الاضداد سدف بالتحریک کلک وایضا
شب وایضا صبح وبرآمدن وی باللغتین وایضا سدفه روشنائی با تاریکی درآمیخته چنانکه میان صبح واسفار باشد اسداف تاریک
شدن شب ومقنعه فروهشتن زن وروشن شدن صبح ویقال اسدف الباب ای فتحه حتی یضیئ البیت ویقال اسدف ای اسرج
من السراج سدیف کوهان **سرف** بالتحریک ضد القصد یعنی فزونی کردن در خرج مال وجاه وخیرکی عقل وباندن چیزی
بغفلت وخطا کردن عَ ع کا ف ۲ وخوکردکی وحریصی سرف بکسر ثانی نام جائی ویقال رجل سرف الفؤاد ای مخطی الفؤاد و
غافله وفی الحدیث ان للحم سرفا کسرف الخمر ای ضراوة ویقال هو من الاسراف اسراف بی اندازه وبرکزاف خرج کردن مسرف نعت منه
ونام مردی سرفه بالضم سپید موری که اندرونهای چوب خانه سازد چون زنبور وفی المثل هو اصنع من سرفة سرف بالفتح برک
درخت خوردن سرفه عَ ع ف آمن ۲ ارض سرفه زمین بسیار سرفه اسرافیل معروف وهو اسم اعجمی وفی لغة اسرافین کما قالوا

ریف
رهف
ریف
زحف
زحلوقه
زحلف
زخرف
زرف
زعف
زعنف
زفف
زلف
زهف
زیف
ساف
سجف
سحف
سخف
سدف
سرف

سرعف

جبرین واسماعین واسرائین سرعوف بالضم نازك وسبك کوشت سرعوفه مونث وزن دراز بالا رطب سرعفه سرهفه
بالعین والهاء پرورش دادن نیکو دادن کودك را اسعفه شکوفه سر کودك که از شیر نیکو کویند سعف بالتحریك شاخ نخل

سعف

سعفة ج وایضا ریش شدن بن ناخن دست عَع کاف ۲ وشیر نیکه بر بیفوز شتن وسر وروی وی بیرون اید وموی مژه او را
بریزاند چنانکه عزب درکوسفند اسعف سعفاء نعت منه اسعفا ایضا اسب موی پیشانی سپید فاذا ابیضت کلها فهو الاصبغ
اسعاف حاجت رواکردن صلته بالباء یقال اسعفته بحاجته مساعفه دست دادن وسازداری کردن سعفیف تنك با لان
شتر سعیفه بوریای از برك خرما بافته سف مصدر منه عَع ف آض ۲ اسفاف کلك سفوف بالفتح داروی کوفته بیخته معجون

سفف

ناکرده سف مصدر منه عَع کاف ۲ استفاف کلك سفة من السویق بالضم ای حبة منه وقبضة یقال اسف وجهه النور ای ذر
علیه وفی الحدیث کانما اسف وجهه ای تغیر وکانه ذر علیه شیء غیره اسفاف تیز نکریستن وفی الحدیث ان الشعبی کره ان یسف الرجل
النظر الی امه وابنته واخته ونزد یکشدن ابر از زمین وپست پریدن مرغ وبادبك کرفتن کار اسفاف بالفتح کار حقیر وبلا ویراز
هر چیز وفی الحدیث ان الله تعالی یحب معالی الامور ویبغض سفسافها وخاك نرم تنك مسفسف مرد کم عطا ولیم مسفسفه بادی که
خاك نرم را برانکیزد وبفتح سین ثانی کرد ارد بیخته وجزان والسفسفه انتخال الدقیق ونحوه سقف آسمان خانه واسمان سقوف

سقف

وسقف ج مثال رهن ورهن وقری سقفا من فضة بضمتین وخانه پوشیدن عَع ف آض ۲ ویقال الحی سقفا ای طویل مسترخ
سقائف تختهای کشتی سقیفه یکی تخته وصفه پوشیده ومنها سقیفه بنی ساعدة سقف بالتحریك دراز وکوز شدن عَع کاف ۲

سکف

اسقف نعت منه اسقف بالضم وتشدید الفاء پیشوای ترسایان اسکاف بکسر الهمزه کفشکر اساکفة ج اسکوف بالضم لغة

سلف

فیه اسکفة الباب استانه در سلف هموار کردن زمین را بماله عَع ف آض ۲ مسلفه بالکسر آله وفی حدیث عبید بن عمیر ارض الجنة
مسلوفة ای مستویة او مسواة سلف بالتحریك درکذشتن وبدران درکذشته عَع ف آض ۲ اسلاف سلاف ج ونوعی از بیع که بها
پیشی دهند چون سلم اسلاف بیع سلف کردن استسلاف بها پیشی کرفتن تسلف کلك سلف بالتسکین انبان وقرنه سلفه بالضم ناشتا
شکن تسلیف ناشتاشکن دادن وپیش فرستادن سلف بکسر اللام سلف بالکسر وسکون الثانی شویان دوخواهر باهم مسلف زن
چهل وپنج ساله وهو وصف خص به الاناث سالفه کرانه کردن سالف سلیف پیش رفتن سلوف ستور پیش باب رونده سلاف بالضم
انچه چکد از انکور پیش از فشاردن وخمر وشراب وسلافه هرچه فشارده شود سلفان بالکسر کلك بچکان سلف بالضم یکی مثال صرد

سلحف

وصردان سلفه مونث سلحفاة بالضم باخر بعینه کشف سلاحف ج سنف بالکسر برك مرخ وان درخت آتش زنه است سناف

سنف

بالکسر پیش سینه شتر ودسن که بر سینه شتر بندند سنف سناف بستن بر شتر عَع ف آض ۲ وک ۲ مسناف شتر که رحل پیش
اندازد ویروی سناف بندند یعنی پیش بند اسناف پیش شدن اسب از اسبان ومحکم کردن کار وفی المثل لمن تحیر فی امره یقال عی بالاسناف
واسنف الفرس ای تقدم الخیل فاذا اسمعت فی الشعر مسنفه بکسر النون فهی من هذا وهی الفرس تتقدم الخیل فی سیرها واذا اسمعت
مسنفه بفتح النون فهی الناقة التی شد علیها السناف سوف بوی کردن چیزی را وهلاك شدن عَع ف آض ۲ اسیاف بوی

سوف

مسافه دوری واصلها من الشم وکان الدلیل فی فلاة لخذ التراب فشمه لیعلم اعلی قصد هو ام علی جور ثم کثر استعمالهم لهذه الکلمة حتی
سموا البعد مسافه ساف هر عرقی از دیوار ساف زمین میان ریك ودرشتی ساف ریك تنك اسواف جایست بمدینه سواف بالفتح
هلاك شدن وبیماری ستور یقال وقع فی ماله سواف ای موتان ویقال بالضم ایضا کما یقال الادواء کلها بالضم مثل النحاز والدکاع والقلاب
سوف سرانجام وزود باشد واین کلمه ایست که بر فعل مستقبل در آید تسویف در تاخیر افکندن ویقال فلان یقتات السوف ای یعیش
بالامانی تسوف دار دار کردن اسافه هلاك کردن مال یقال اساف الرجل اذا هلك ماله ویقال اساف حتی ما یشتکی السواف هذا اذا
تعود الحوادث ویقال سوفت الرجل امری اذا ملکته امره وحکمته فیه یصنع ما یشاء سیف شمشیر اسیاف سیوف ج رجل سیفان

سیف

ای طویل ممشوق ضامر البطن وامراة سیفانة سیف ایضا زدن بشمشیر عَع ف آک ۲ سائف مرد با شمشیر وزننده بشمشیر سیاف شمشیر کر
سیافه ج مسیف مرد با شمشیر مسایفه با هم شمشیر زدن وتسایفوا ای تضاربوا بالسیف واسیفت الخرز ای خرزته سیف بالکسر
ساحل البحر اسیاف ج وانچه در بن شاخهای درخت چسبیده باشد وهو کاللیف ولیس به **فصل الشین** شافه ریش

شاف
شدف
شرف

سوختنی که زیر قدم بر اید وبخشم آوردن ویقال استاصل الله شافته ای اذهبه الله کما اذهب تلك القرحة بالکی شاف بالتحریك
سوختنی بر امدن بر اندام عَع کاف ۲ شدف بالتحریك تشخص شدفه ج شرف بالتحریك بلندی وجای بلند وبزرکی
وبزرك وبلند قدر شدن عَع بضمتها جبل مشرف کوه بلند رجل شریف مرد بزرك قدر شرفاء اشراف ج تشریف بزرك داشتن کسی را

و بزرگ کردانیدن شرف بالتسکین چیره شدن ببزرگی ع ف آ ض ۲ مشروف مغلوب بر اشرف بلندتر و بلند یقال منکب اشرف ای عال و اذن شرفآء ای طویلة شرفه بالضم کنگره شرف ج مثل بازل و بزل سهم شارف تیر کهنه و دیرینه و تشرّف بکذا ای عدّه شرفا و تشرّفت المربا و اشرفته ای علوته اشراف اطلاع یافتن بر چیزی و از بالا بر نگریستن مشرف منظر بر بلندی مشارف الارض بلندیهای زمین مشرفیة شمشیرهای منسوب بمشارف و آن دهها است از دیار عرب یقال سیف مشرفی و لا یقال مشارفی لان الجمع لا ینسب الیه اذا کان علی هذا الوزن و یقال مهالبی و لا جعافری و لا عباقری مشارفة مفاخرت کردن با یکدیگر بشرف و بر آمدن و مطلع شدن بر چیزی استشراف بر پای خواستن فرس مشرف ای مشرف الخلق استشراف چشم برداشتن تا در چیزی نگرد و دست بر بالای چشم داشتن چنانکه عادت نگریستن است از دور و بپیش چشم کردن ستور و نال کشی را شرایف برگ کشت که دراز و انبوه شود چنانکه برند از وی یقال شرّفت الزرع اذا قطعت شرایفه شریف ابی در بنی نمیر شاهوف نام کوهی و معرب جامه و **شرسف** سرهای استخوانهای پهلو که سوی شکم باشد شرسوف کرکرانک **شاسف** خشک از لاغری شسوف مصدر منه ع بضمتهما لحم شسیف گوشت نزدیک بخشک شدن **شظف** بفتحتین تنگی و سختی شظاف بالفتح کلک شظیف درخت خشک از بی آبی یقال شُظُف بالضم بعیر شظف الخلاط ای یخلط الابل مخالطة شدیدة و شظف السهم بالکسر اذا دخل بین الجلد و اللحم **شعفة** بالتحریک سر کوه شعف شعوف شعاف شعفات ج و یقال اصهب الشعاف یراد به شعر راسه و ما علی راسه الا شعیفات ای شعیرات من الذوا شعفة گیسوی غلام شنغاف بالکسر سر کوه و مرد بلند نون زائدة و کلک شنعوف شعف بیار و شیفته کردانیدن دوستی دل را ع بفتحهما و یقال شعف فلان بکذا فهو مشعوف به و قرء الحسن قد شعفها حبا بالعین المهملة ای بطنها حبا و مشغول کردن ستور را بقطران ع بفتحهما شعفین جائی و فی المثل لکن بشعفین جدود قیل فی امرء تقول لاترابها و هی تمشی علی اربع احلبونی فانی خلفه **شغاف** بالفتح بیماری زیر شکاه از جانب راست و هو غلاف القلب ایضا یقال شغفه الحب ای بلغ شغافه و قرء ابن عباس قد شغفها حبا ای دخل حبه تحت الشغاف **شف** بالفتح پرده تنک و نزار کردن غم تن را ع ف آ ض ۲ شفشفة الهم کلک شف بالکسر فزونی و سود کردن ع ف آ ک ۲ و کم شدن و هو من الاضداد شفوف شفیف تنک شدن جامه ثوب شف و شف ای رقیق شفوف لاغر شدن تن اشفاف بعضی را بر بعضی گزیدن شفیف گزیدن سرما یقال فلان یجد فی اسنانه شفیفا ای بردا اشفان سرد باد که با نم باشد و هذه غداة ذات شفان شفشاف باد خنک شفافه باقی آب در جنور تشافف خوردن باقی آب بتمام که بس خورده نماند و فی المثل الری عن التشاف و استقصا کردن در کارها اشتفاف مثله **شنف** گوشوار برین شنوف ج تشنیف گوشوار نهادن زنرا تشنف لازم منه شنف بالتحریک دشمنی و ناپسند داشتن ع ک آ ف ۲ شنف بالکسر دشمن دار و شنفت الی الشیء بالفتح مثل شفنت و هو نظر من اعتراض شنخف مثل جرد حل دراز و فی الحدیث انک من قوم شنخفین **شوف** زدودن دینار مشوف ای مجلو تشوف خود را آراستن دختر و بر آمدن بر چیزی تا بنگرد النساء یتشوفن من السطوح ای ینظرن و شیفت الجاریة تشا شوفا ای زینت اشتیاف کردن دراز کردن و نگریستن در چیزی شیفة القوم دیدبان قوم اشافة اطلاع یافتن بر چیزی

فصل الصاد

صحفة کاسه بزرگ صحاف ج قال الکسائی اعظم القصاع الجفنة ثم القصعة تلیها تشبع العشرة ثم الصحفة تشبع الخمسة ثم المیکلة تشبع الرجلین و الثلثة ثم الصحیفة تشبع الرجل صحیفة نامه صحف صحائف ج مصحف بالکسر و الضم کواسه قال الفراء و قد استثقلت العرب الضمة فی حروف فکسروا میمها و اصلها الضم من ذلک مصحف و مخدع و مطرف و مغزل و مجسد لانها فی المعنی ماخوذة من اصحف ای جمعت فیه الصحف و اجسد ای الصق بالجسد و اطرف ای جعل فی طرفیه علمان و کلک مغزل انما هو من ادیر و فتل تصحیف خطا و نبشته **صدف** روی گردانیدن ع ف آ ک ۲ امراة صدوف زنی که روی آرد و باز گردانیدن اصداف میل دادن کسی را بجانب صدف بالتحریک غلاف مروارید صدفة یکی و دانما نزدیک و سمها و بر نهادن اسب و بیرون رو یه میل کردن سم ستور فرس اصدف نعت منه و بر یکی کوه صدف بضمتین کلک و قوله تع حتی اذا ساوی بین الصدفین بضمتین و فتحتین صدف ایضا هر چیزی که بلند نهاده باشد مصادفة یافتن صوادف شتران که بادان خود را در آب خور یابند و منتظر باشند در بین ایشان نوبت آبرا واحدها صادفة **صرف** توبه و منه قوله تع لا یقبل منه صرف و لا عدل و حیله و منه قولهم انه لیتصرف فی الامور و قوله تع فما یستطیعون صرفا و لا نصرا و صرف الدهر حدثانه صرفان روز و شب صرفة یکی از منازل قمر و شبه صرف بالکسر سرخی که شراک نعل را بدان رنگ کنند و خالص هر چیزی صریف البکرة آواز چرخ دلو ع ف آ ک ۲ و بانگ در و بانگ دندان شتر ناقة صروف ای بینة الصریف صریف ایضا سیم یقال ما انتم ذهبا و لا صریفا و لکن انتم

شرسف
شطف
شعف
شغف
شفف
شنف
شوف
صحف
صدف
صرف

شرف الکرة ... شارف ناقه که او سال ... و فی المثل حتی من شارف لانها اشد حنینا علی ولدها ... ۱۲

الخزف وشهر كرم دو شيره صريفون نام جائى بعراق خمر صريفية منسوب بوى صرفان انه بزو جنسى از خرما صيرف مرد محتال تصرف كننده در كارها صيرفى مثله وصراف يعنى سيم سره كننده وقوم صيارفة والهاء للنسبة صياريف كلك يقال صرفت الدراهم بالدنانير وبين الدرهمين صرف اى فضل وفى الحديث من طلب صرف الحديث وهو تزيينه بالزيادة فيه صرفا ايضًا كردانيدن عمع ف آكة ٢ وباشكونه كردن انصراف بركشتن منصرف كلك وايضًا جاى بركشتن صروف كردشهاى روزكار وخوسر شدن ماده سك صراف بالكسر كلك عمع ف آكة ٢ تصريف كردانيدن چيزى وشراب ساده خوردن وتصرف دادن كسى را تصرف دست دركارى كردن اصطراف بركشتن در كسب چيزى استصراف بركردانيدن خواستن يقال استصرفت الله المكاره **صعف** نوعى از شراب اهل يمن **صف** رسته وبصف ايستادن وصففت القوم فاصطفوا اذا اقمتهم صفا وصافوهم فى القتال والمصف الموقف فى الحرب والجمع المصاف وكوشت در سيخ كشيدن وبصف كشيدن شتران پاها را يقال صفت الابل قوائمها فهى صافة وصواف وصفة ساختن زين را وورد وحلبه يا بيشتر دو پى بكديكر دوشيدن ناقه را عمع ف اض ٢ صفة معروف وزين كوهه را ناقة صفوف ناقه كه چند قدح شير دهد بيك دوشيدن صفيف كوشت بسيخ در كشيده بجهت بريان صفصف زمين هموار صفصاف درخت بيد **صلفاء** زمين سخت صليف يك كرانه كردن صليفان دو كرانه ودو چوب كه بر دو جانب پالان باشد كه محمل را بروى نهند صلف بالتحريك لاف زدن وبى بهره شدن زن از شوى عمع ك آف ٢ يقال امراة صلفة وهن صلائف ويقال للمراة اصلفها الله رفغك اى بغضك الى زوجك ومن امثالهم فى التمسك بالدين من يبغ فى الدين يصلف اى لا يحظ عند الناس ولا يرزق منهم المحبة صلف بالكسر طعام بى مزه وخنور كه آب كم برد وسحاب صلف ابر بسيار رعد كم باران وفى المثل رب صلف تحت الراعدة يضرب للرجل يتوعد ثم لا يقوم به تصلف لاف زدن رجل صلف متصلف مرد لافى **صنف** بالكسر كونه وبالفتح لغة فيه وموضعى عود صنفى منسوب بوى صنفة الازار بالكسر الثانى طرة ميزر تصنيف كونه كونه كردن چيزى را وجدا كردن بعضى از بعضى **صوف** پشم كوسفند صوفة اخص منه ويد رجى از معنز ويقال اخذت بصوف رقبته وبطوف رقبته وبصاف رقبته وبطاف رقبته وبقوف رقبته وبقاف رقبته كلها بمعنى اى بجلد رقبته وقيل بشعره المتدلى فى نقرة القفا كبش صاف بسيار پشم صوف صوف بسيار پشم شدن عمع ف اض ٢ يقال صاف الكبش بعد ما زمر فهو صاف اصوف صائف نعت منه وكلك صوف الكبش بالكسر كبش اصوف بين الصوف وبكسو رفتن تير از نشانه عمع ف اض ٢ وك ٢ وبكسو شدن بدى از كسى اصافة بكسو كردن **صيف** تابستان وكرما وباران تابستانى وتابستان بجائى اقامت كردن اصطياف كلك مصيف مصطاف موضع تابستانى صيف صائف تابستان كرم مصيف اب راهه كز يوم صائف وليلة صائفة اى حارة و يوم صاف مثله مصايفة معامله تابستانى مثل المشاهرة والمياومة والمعاومة صائفة خوار بار تابستانى وغزوهٔ روم زان بتابستان بودى هميشه ويقال صفنا اى اصابنا مطر الصيف وصيفت الارض فهى مصيفة ومصيوفة اذا اصابها مطر الصيف صيف وصيفوفة بكسو افتادن تير از هدف عمع ف آك ٢ اصافة بكلان سالى بچه شدن مرد را صيفى بچه كه در پيرى شده باشد ونام مردى وبتابستان در آمدن ودور كردن بدى از كسى يقال اصاف الله عنى شر فلان اى صرفه وعدل به ويقال صيفنى هذا الشيء اى كفانى لصيفى ويقال هذا مقيظى ومصيفى ومشتى اى ما يكفينى فى القيظ والصيف والشتاء صيفة باران تابستان يقال اصابتنا صيفة غزيرة تصيف تابستان كردن **فصل الضاد** **ضعف** بالفتح والضم سستى وناتوانى خلاف القوة يقال ضعف فهو ضعيف عمع بضمها اضعاف ضعيف كردانيدن ودو چند كردن چيزى را اضعفت الشيء فهو مضعوف على غير القياس وخداوند ستوران ضعيف شدن قوم ضعاف وضعفاء وضعفة استضعاف ضعيف يافتن تضعيف يك چيز را دو چندان كردن بازيادت مضاعفة تضاعف كلك ضعف الشيء بالكسر مثل چيزى ضعفاه مثناه اضعافه جمعه وقوله تعالى اذا لاذقناك ضعف الحيوة وضعف الممات اى ضعف العذاب حيا وميتا ويقال وقع فى اضعاف الكتاب توقيع نهاد بميان خطها ويقال هو ضعيف مضعف الاول فى بدنه والثانى فى دابته كما يقال قوى مقو تضعيف ايضًا ناتوان كردانيدن وبناتوانى منسوب كردن مضاعفة زره ودو كان حلقه بافته **ضفف** بفتحتين بسيارى عيال يقال الاضفف يشغله ولا ثقل اى لا يشغله من نسكه وحجه عيال ولا متاع وفى الحديث ما شبع رسول الله صلى الله عليه واله من خبز ولحم الا على ضفف اى كثرة الايدى على الطعام وتنكى وسختى حال ودحاجت ومشتاب يقال لقيته على ضفف اى عجلة وانبوهى كردن مردم بر آب رجل ضف الحال وهو ان يكون المال له قليلا ومن ياكله كثيرا وتضافوا على الماء اذا كثروا عليه ماء مضفوف اذا كثر عليه الناس مثل مشفوه ويقال فلان مضفوف مثل مثمود اذا انفد ما عنده ضف الناقة دوشيدن ناقه بهمه كف دست ضفة بالكسر كرانه جوى ضفتاه جانباه **ضيف** مهمان يكون واحدا وجمعا وقد يجمع على اضياف وضيوف وضيفان وامرأة ضيفة وضيف

لها نزدیک شدن آفتاب بفرو شدن و بیکسو رفتن تیر از نشانه و فرود آمدن غم بر کسی ضیافت مهمان شدن نزدیک کسی ع
ف آک ۲ تضیف کلّ و ایضاً بفرو شدن نزدیک شدن آفتاب تضییف کلّ اضافه مهمان داشتن کسی را تضییف کلّ وسیل دادن
چیزی را بچیزی و ترسیدن و حذر کردن از کاری و ملجا کردن کسی را بکاری صلته بالی ومنه المضاف فی الحرب وهو الذی احیط
واضافه کردن اسمی را باسمی کقولك غلام زید فالغلام مضاف و زید مضاف الیه والغرض بالاضافة التخصیص والتعریف ولهذا
لا یجوز اضافة الشیء الی نفسه لانه لا یعرف بنفسه مضوفه کاری که از وی ترسید مشود مضاف باز خوانده بدیگری تضایف الوادی
ای تضایق ضیفن بالکسر هو ضیف طفیلی نون زائدة وهو فعلن ولیس بفیعل **فصل الطاء** **طحاف** بالفتح ابر تنك طحف ع
که دل را فرو گیرد طحفه بالکسر نام جائی ضرب طلحف مثال هزبر بزیادة اللام زدن سخت **طرف** چشم یکون واحداً وجمعاً لانه مصدر
قوله تعم لا یرتد الیهم طرفهم و نگریستن و دو ستاره که از امین الاسد خوانند از منازل قمر و باز گردانیدن صلته بعن و چشم بر هم زدن
طرفه یکبار یقال اسرع من طرفة عین و چیزی بر چشم زدن که آب روان شود از چشم مطروفه چشم آب روان از زخم رسیدگی طرفه
ایضاً نقطه سرخی که در چشم حادث شود از زخم و قولهم لا تراه الطوارف ای العیون طرف بالکسر اسب گرامی یقال فرس طرف طروف
ج وهو نعت الذکور خاصة و جوانمرد و کریم طرف بالتحریك کرانه و گروهی از چیزی و بر کرانه جا کردن ستور ع ك آف ۲ ناقه طرفه
التی لا تثبت علی مرعی واحد و رجل طرف الذی لا یثبت علی امرأة واحدة ولا صاحب واحد طرف ایضاً نقیض القعدد کریم الطرفین ای
من جهتی ابویه اطراف الرجل ابواه واخوته واعمامه وکل قریب له محرم و یقال لا یدری ای طرفیه اطول ای ذکره ام لسانه و یقال لا
یملك طرفیه ای فمه واسته ناقه مطراف بالکسر ناقه که جا بجا چرا کند طرفا، که طرفه یکی و نام مردی و یقال الطرفاء واحد و جمع مطروفه زنی
که در مردان منگرد و در شوی خود نی یقال امرأة مطروفة بالرجال وهی التی طمحت عینها الیهم و صرفت بصرها عن بعلها الی سواه و
یقال مطروف العین انکه چشم بر یك کس ندارد مطرف بالضم والکسر ردای خز با علم واصله الضم اطراف نو خریدن وهو افتعال منه
استطراف نو شمردن چیزی را یقال فعلت ذالك فی مستطرف الایام و مطرف الایام ای مستأنف الایام طارف طریف مال نو خلاف
تالد و تلید طرفه بالضم نو و شگفت طرافه مصدر منه ع بضمهما اطراف نو آوردن و اطلاع یافتن بر چیزی طریف در نسب انرا گویند که
پدران بسیار کشته باشند میان او و جد بزرك او ع بضمهما وهو خلاف قعدد وقد یمدح به طریفه گیاهی که از نصی خوانند چون
رسیده و سپید شود یقال اطرف البلد ای کثرت طریفته وارض مطروفه زمین طریفه ناك طراف بالکسر خیمه از ادیم و یقال عیناء فلان
مطارفه عین ای بمال کثیر طوارف خرگاه و خیمه را مهفا در واکرده تطریف بر کرانه لشکر زدن و باز گردانیدن خصم را در حرب مطرف
نعت منه مطرف بالفتح اسب سپید سر و دم و هر اسب که سر و دم او بیکرنگ باشد بر خلاف سایر اعضای او **مطرهف** مثال مطمئن
تمام خلقت نیکو اندام **طفیف** اندك طفاف المکوك بالفتح والکسر پری پیمانه وکل طفه و طففه وفی الحدیث کلکم بنو آدم
طف الصاع لم تملئوه وهو ان یقرب ان یملی فلا یفعل طفاف طفافه بالضم ایخر زیادت ابدار پیمانه وهو ما دون المکیال اطفاف
با طفافه پر کردن پیمانه را تطفیف کم پیمودن وهو ان تملأه الی اصبارة ای جوانبه وفی الحدیث طففت بی الفرس مسجد بنی زریق
حتی کاد یساوی المسجد یعنی وثب بی وقیل قارب ولم یبلغ هناك اناء طفان خنور که بر تر از لبها پر شده طفطفه هیکاه طفاطف
کرانهای درخت و یقال خذ ما طف لك و اطف واستطف ای خذ ما ارتفع لك وامکن **طلف** ای هدر و باطل یقال ذهب دمه
طلفا ای هدراً و دهش و بخشش یقال اطلفنی واسلفنی والسلف ما یقتضی اطلاف بمعنی اتلاف و هدر کردن **طنف** بالتحریك
و بالفتح والضم کرانهای دیوار که بخشت و فر و گرفته باشند و پوشش در سرای وهو السیور ایضاً و سر کوه مطنف بر آینده سر کوه
طوف طواف طوفان گرد چیزی گشتن ع ف آض ۲ تطواف استطافه کلّ رجل طائف مرد بسیار طواف طوف ایضاً شناح وان
جیلك باشد که بوی از آب گذرند و غائط و غائط کردن اطیاف بحاجتگاه شدن طائف عسس و نام شهری و خانه کمان طائفه
گروهی از هر چیز قوله تعم ولیشهد عذابهما طائفة من المؤمنین قال ابن عباس رضی الواحد فما فوقه طوفان بالضم باران و آب که از زمین
بر آید و هر چیز را غرق کند قوله تعم فاخذهم الطوفان و یقال اخذه بطوف رقبته و بطاف رقبته وقد مر فی فصل الصاد تطوف طوا
کردن تطویف منه المبالغة فیه اطافه فرود آمدن بچیزی و نزدیك شدن **طهف** ثان زغاره طهفه صلبان بلند و آن گیاهیست که
آنرا بفارسی زبوده گویند طهافه بالضم سر شیر طهاف بالفتح ابر بر آمده **طیف** خیال و آمدن خیال در خواب ع ف آك ۲
مطاف کلّ و وسوسه و قریء قوله تعم اذا مسهم طیف من الشیطان وطائف من الشیطان وهما بمعنی **فصل الظاء** **ظرف**
خنور و منه ظروف المکان والزمان و زیرکی ظریف زیرك ظرفاء ظراف ظروف ج ظرافه زیرك شدن ع بضمهما اظراف بدپسر ۱۰

طخف
طرف
طرهف
طفف
طلف
طنف
طوف
طهف
طیف
ظرف

ظلف

ظریف شدن تظرف بتکلف ظرافت نمودن **ظلف** بالکسر سم شکافته چون سم گاو و گوسپند و امثال آن ظلوف ظلف ای شداد
وهو توکید لها ظلف بالفتح برسم زدن ع ف آ ک ۲ ظبی مظلوف نعت منه رجل ظلیف سیئ الحال مکان ظلیف ای خشن شر ظلیف
ای شدید اظلوفة مثال عجوبه زمین که در وی سنگهای درشت باشد ظالیف ج ویقال ذهب فلان بغلامی ظلیفا ای بغیر ثمن
ویقال اخذ الشیٔ بظلفه وظلیفته ای کله وذهب دمه ظلفا بالسکون والتحریک ای هدرا وبالطاء وبالظاء کلک ایضا ویقال ذهب
به ظلیفا ای مجانا اخذه بغیر ثمن ویقال ظلف نفسه عن الشیٔ ای منعها من ان تفعله او تأتیه ویقال ظلفت اثری واظلفته ای نا
پدید کردم یعنی بر زمین درشت رفتم که اثر نکند ظلف نفسه عن الشیٔ ای منعها من ان تفعله او تأتیه ویقال ظلفت اثری و اظلفته
بی ناپدید بالتحریک باز ایستادن ع ک آ ف ۲ وسختی معیشت امرأة ظلیفة النفس ای عزیزة عند نفسها ارض ظلفه زمین سخت

ظوف

کاثر نکرد ظلیفه ایضا یکی از چهار چوب که بر پالان شتر بندند ظلفات الرحل ج یقال اخذه بظوف رقبته وبظاف رقبته
لغة فی صوف رقبته وقدام **فصل العین** رجل **عتریف** بالکسر وعتروف بالضم مرد دلیر بدکار دکار کذا و عترفان بضمتین

عترف
عجف

خروس **عجف** بالتحریک لاغری ع ع ک آ ف ۲ انجف عجفاء نعت منه عجاف ج علی غیر قیاس لان افعل وفعلاء لم یجمع علی فعال
ولکنهم بنوه علی سمان والعرب قد تبنی الشیٔ علی ضده کما قالوا عدوة بناء علی صدیقه وفعول اذا کان بمعنی فاعل لا یدخلها الهاء
اعجاف لاغر کردن ویقال عجف المال بالضم والکسر ونصل اعجف ای رقیق وعجف نفسه بالفتح علی فلان اذا آثره بالطعام علی نفسه

عجرف

تعجیف کمتر از سیری خوردن **عجرفه** عجرفیه تعجرف شتاب زدگی و بی باکی یقال جمل فیه عجرفه وعجرفیه وتعجرف ای لا مبالاة
فیه و فلان یتعجرف علی فلان اذا کان یرکبه بما یکره ولا یهاب شیئا عجروف مور چه دراز پای تیز رو و عجارف الدهر و عجاریفه ای

عدف

حوادثه **عدف** خوردن چیزی ع ع ف آ ک ۲ ویقال ما ذقت عذفا و عذوفا ولا عدوفه ولا عدافا ای شیئا و باتت الدابة علی
غیر عذوف ای علی غیر علف وهذه لغة مضر عدف بالتحریک خاشاک عدفه بالکسر از ده تا پنجاه ویقال اعطاه عدفه من المال ومر

عذف

عدف من اللیل ای قطع عدفه ایضا طرة جامه یعنی مانند کرباس وجز آن کالصنفة **عذف** خوردن ع ع ف آ ک ۲ وهذه لغة ربیعة
یقال ما ذقت عذفا ولا عذوفا ولا عذافا ای شیئا و باتت الدابة علی غیر عذوف ای بلا علف **معرفة** عرفان شناختن ع ع آ ف

عرف

آ ک ۲ ویقال ما اعرف لاحد یضرعنی ای ما اعترف عرف بالفتح فش اسب بریدن وایضا بوی خوش و ناخوش یقال ما اطیب عرفه
وفی المثل لا یعجز مسک السوء عن عرف السوء عرفه ریش کفه دست یقال عرف الرجل اذا خرج به تلک القرحه فهو معروف ای ذو قرحة
معروف مرد شناخته و نیکوئی عارفه مثله عرف بالضم شناختگی وهو ضد النکر و نیکوئی یقال اولاه عرفا و مر اهدت بقال له
علی الف عرفا ای اعترافا وهو توکید وفش اسب قوله تعالی والمرسلات عرفا و تاج خروس و ریگ توده و بضم الراء و کذا عرفه مثله
عرف اعراف ج معرفه جای فش و تاج خروس ویقال الاعراف الذی فی القرآن سور بین الجنة والنار سینی عرف با فش اعرف دراز شدن
فش اعراف با فش شدن اسب و آماده شدن مرد بدیرا و موج برآوردن دریا عرفا کفتار عرف بالکسر من قولهم ما عرف عرفی
الا باخره ای ما عرفنی الا اخیرا عرفه روز نهم از ذی الحجه یقال هذا یوم عرفه غیر منون ولا تدخله الالف واللام عرفات جای وقوف
آوردن بمنی وهو اسم فی لفظ الجمع فلا یجمع قال الفراء ولا واحد له بصحة وهی معرفه وان کان جمعا لان الاماکن لا تزول فصار
کالشیٔ الواحد وخالف الزیدین بقول هؤلاء عرفات حسنة بنصب النعت لانه نکرة وهی مصروفة وقوله تعالی فاذا افضتم من عرفات
قال الاخفش انما صرفت لان التاء صارت بمنزلة الیاء والواو فی مسلمین و مسلمون لانه تذکیره وصار التنوین بمنزلة النون فلما
سمی به ترک علی حاله کما یترک مسلمون اذا سمی به علی حاله وکذلک فی اذرعات وعریتنات عارف مرد شکیبا یقال اصیب فلان فوجد
عارفا ای صبورا عروف مثله رجل عروفه مرد نیک کار شناس والهاء للمبالغة عریف عارف بمعنی علیم و عالم عریف شناسنده
وکار کذار قوم عالم عرفاء ج عرافه مصدر منه یعنی عریف شدن ع ع بضمها عرافه بالکسر عریفی کردن
یقال عرف فلان علینا سنین یعرف بالضم عرافه تعریف شناسا کردن و آگاهانیدن و کم شده جستن و خوشبوی کردانیدن
ومنه قوله تعالی عرفها لهم ای طیبها و اسم نکره را معرفه کردن و وقوف آوردن بعرفات عراف فالگوی و طبیب معرف موقف
در عرفات اعتراف اقرار کردن و پرسیدن خبر و شناختن تعرف معرفت جستن ویقال ائت فلانا فاستعرف الیه حتی یعرفک

عرصف

تعارف یکدیگر شناختن قوم معارف مردمان شناخته امرأة حسنة المعارف ای الوجه وما یظهر منها واحدها معرف بفتح الراء

عزف

عرصاف بالکسر منج رحل شتر عراصیف ج عرصاف الاکاف وعرصوفه وعصفوره کذلک **عزوف** روی برتافتن از چیزی
صلته بعن ع ع ف آ ک وض ۲ عزیف آواز پری و بانگ کردن آن ع ف آ ک ۲ یقال عزفت الجن سحاب عزاف ابرکه آواز آید از

وی عزاف

وى عزاف ايضا نام ريكى نزد بنى اسد معازف الملاهى لهو وجمع معزف يعنى چنانه عازف چنانه زننده وان نوعى از رود جامها آ
وسرود كوى عزف الرياح اصواتها **عسف** بى راه رفتن عسف آ ک ۲ وقدح بزرك تعسفا عتساف بى راه رفتن
عسوف بى راه وستمكار ناقه عاسف نزديك آمده باشد بمردن ودم سخت مى زند عساف بالضم لرزيدن كلو از تنفس بشتا
وقت مردن عسيفه مزدور عسفاء ج عسفان بالضم جائى **عسقفه** سخت شدن چشم بوقت كريه وبى آب شدن آن
عصف برك كشت قوله تعالى كعصف ماكول اى كزرع قد اكل حبه وبقى تبنه وبار سيده درودن كشت وسخت وزيدن باد عج
ف آ ک ۲ ريح عاصف وعصوف ويوم عاصف اى تعصف فيه الريح وهو فاعل بمعنى مفعول فيه مثل قولهم ليل نائم وهم ناصب كسب
اعصاف كذلك وبشتاب رفتن متعد بالباء نعامه عصوف وناقه عصوف اى سريعه ويقال الحرب تعصف بالقوم اى تذهب بهم
وتهلكهم اعصاف سخت وزيدن باد ريح معصف معصفه وبا برك شدن كشت ومكان معصفه اى كثير الزرع وبشتاب رفتن
اسب ويقال اعصف الرجل اى هلك عصيفه برك كشت كه درميان او خوشه باشد عصافه بالضم انچه از خوشه بريزد از برك
كاه **عطف** ميل كردن وخم دادن چوب را ودوتاه كردن بالش را وسخن را بسخن باز كردانيدن الاول معطوف عليه والثانى
معطوف ومهربانى كردن بصلت بعلى وباز كشتن برچيزى وحمله كردن صلته بعلى عع ف آ ک ۲ ظبيه عاطفه اى تعطف جيدها اذا
ربضت عاطفه ايضا اسب شتم رهان عاطفه مهر خويشى وتعاطفوا اى عطف بعضهم على بعض والناقه العطوف التى تعطف
على البو فترامه واستعطف عليه فعطف عطفه فسون يا مهره كه زنان فسون كنند بدان مهر مردان را معطف بكسر الميم ردا عطاف
كذلك تعطف ردا بر افكندن برخود ومهربانى كردن بصلته وقد تعطفت بالعطاف اى ارتديت بالرداء ومنه سمى السيف عطافا
وقيتى معطفه ولقاح معطفه وتعاطفوا عده ذود على فصيل واحد فاحتلبوا البانهن على ذلك ليدررن وقوس معطوفه
عطفت العيدان شدد للكثره عطفا الرجل جانباه وكذا عطفا كل شىء ويقال ثنى فلان عنى عطفه اذا اعرض عنك منعطف الوادى
بفتح الطاء خم وادى انعطاف خم كرفتن **عفت** عفه عفاف عفافه پارسائى وباز ايستادن از حرام عع ف آ ک ۲ عف عفيف ماكر
عفه بالفتح عفيفه نعت منه للمونث اعفاف متعد منه استعفاف باز ايستادن وباز ايستادن خواستن تعفف پارسائى نمودن
بتكلف وباقى شير كه در پستان مانده باشد ودوشيدن وخوردن ويقال تعافت بها هذا الناقه اى احلبها بعد الحلبه الاولى عفه
عفافه بالضم باقى شير در پستان ويقال الحاء فلان على عفان ذلك بالكسر مثل افان ذلك اى على حينه واوانه **عقف** خم دادن
چيزى را عع ف آ ک ۲ انعقاف خم كرفتن عقاف بالضم بيمارى كه قوائم ستور را كژ كند تعقيف كژ كردن چيزى را ويقال اعرابى عقف
اى جاف **عكف** باز داشتن عع ف آ ض ۲ ک ۲ قوله تعالى والهدى معكوفا ويقال ما عكفك عن هذا اى ما منعك الاعتكاف فى
المسجد باز داشتن خود را در مسجد عكوف برچيزى مقيم بودن وروى آوردن صلته بعلى قوله تعالى يعكفون على اصنام لهم ويقال فلان
عكف على فرج حرام وكرد چيزى بركشتن ويقال عكف الجوهر فى النظم **علف** بفتحتين خورش ستور وجز آن علاف ج علف خورش
دادن عع ف آ ک ۲ معلف جاى علف علف بالضم والتشديد ميوه درخت طلح كه اشتر خورد علفه يكى علاف علفه برا ورد ن
طلح عليفه علوفه شتر طلح خوار علافيات بالكسر رحلهاى منسوب بكسى كه نام او علاف بوده است از قضاعه علفوف بالضم مرد جا
كلان سال **عنف** بالضم درشتى ضد الرفق ودرشتى نمودن عع بضمتها صلته بعلى وبالباء عنيف نعت منه عنف ج اعتناف در
كرفتن كار وكراهت داشتن چيزى را وابل معتنفه اذا كانت فى بلد لا يوافقها تعنيف سرزنش كردن وملامت كردن عنفوان الشباب
والامر اول آن وكذلك عنفوان كل شىء **عوف** حال يقال نعم عوفك اى نعم بالك وشانك قال ابو عبيده كان بعض الناس يتاول
العوف الفرج فذكرته لابى عمرو فانكره عوفان نام دو مرد از بنى سعد ام عوف ملخ عوافه بالضم نام مردى **عيافه** بالكسر
داشتن وكراهت داشتن طعام ومنه عاف يعاف عائف نعت منه وفال كرفتن بمرغ عائفه اى متكهن يعنى فال كوى وكرداب
مردار بركشتن مرغ ودرفرود آمدن خواستن بران طير عائف نعت عيفه اسم فيه عيوف بالفتح ستور تشنه كه آب رابوى كند ونخورد

فصل الغين **غداف** بالضم زاغ سياه وكركس بسيار غدفان ج وبال وموى سياه دراز اغداف فرو هشتن كردن زن پرده را
بر روى خويش وفرو هشتن شب تاريكى را وصياد دام را بر صيد وفى الحديث ان قلب المومن اشد ارتكاضا من الذنب من العصفور حين يغدف به **غرف** بالفتح وقد يحرك درختى كه پوست را بوى پيرايند سقاء غرفى اى مدبوغ بغرف وبالتحريك
رنجور شدن شتر از خوردن غرف عع ک آ ف ۲ غريف انبوه درهم از هر جنسى كه باشد غريفه دوال پاره كه از قبضه شمشير
آويزان باشد ونعل غريف بالكسر نوعى از درخت غرف بريدن انغراف لازم منه وپوست پيراستن بغرف وبمشت آب بر كرفتن

عسف · عسقف · عصف · عطف · عفف · عقف · عكف · علف · عنف · عوف · عيافه · غدف · غرف

اغراف كلك غرفه بيكبار آب برداشتن بدست غرفه بالضم يكمشت آب غراف ج وبرواره عرفات تلث بالضم وسكون الثانى وفتحها
وبفتحتين ج غرف كلك غراف ايضا پيمانه بزرگ مثل الجراف معرفه كفليز **غرضوف** بالضم كركرانك مثل غضروف **غضف**
شكستن چوب وكوش سست انداختن سگ عن ف آك ۲ غضف بالتحريك كلك وتاريك شدن شب عن ك آف ۲ كلب اغضف
وليل اغضف نعت منه عيش اغضف اى ناعم سهم اغضف غليظ الريش وهو خلاف الاصمع اغضاف تاريك شدن شب غاضف منكو
حال غضف بالضم سنكخوار سياه تغضف ميل كردن صلته بعلى وكر شدن وشكستن وفرو دريدن چاه انغضاف دركردشدن
مردم **غطف** بفتحتين فراخى عيش يقال عيش اغطف مثل اغضف غطفان پدر قبيله **غطريف** بالكسر مهتر وبچه باز
غطرفه تغطرف تغترف بالتاء ايضا تكبر كردن **غفه** بالضم نقدر كه بوى معيشت توان كرد علوفه وجز ان اغتفاف خوردن ستور
علف روز كذار بيهاران واندك فربه شدن ستور **غلاف** پوشش شيشه وشمشير وجز ان يقال غلفت القارورة اغلفها
غلاف ساختن ودر غلاف كردن چيزى را غلف بالفتح غاليه كردن موى وريش را تغلف كلك غلفاء لقب مردى قلب اغلف
الذى لا يعى شيئا كانه اغشى غلافا قوله تعـ وقالوا قلوبنا غلف رجل اغلفاى اقلف بى ختنه سيف اغلف وقوس غلفاء وكذلك
كلشى فى غلاف عيش اغلف فراخ سنة غلفاء سال فراخ غلفا ايضا درختى مثل غرف **غيفان** ناديدن درخت ازجنبه ورا
تغيف كلك وميل كردن اسب بجانب دردويدن ويقال حمل فلان فى الحرب فغيف اى كذب وجبن غاف نوعى از درخت **فصل**
الفاء فوف بالضم سپيدى كه بر ناخن پيدا آيد وسپيكى مغز دانه خرما برد مفوف برد تنك وباخطها ويقال ما اغنى عنه
فلان فوفا اى شيئا فوفه يكى وپوست سرخ دانه خرما برد افواف بالاضافة وهى جمع فوف **فيف** بالفتح جاى هموار افياف
وفيوف ج فيفاء صحراى كشاده فيافى ج وفيفا الريح يوم من ايام العرب **فصل القاف قحف** بالكسر كاسه سر وقدح
چوبين اقحاف وقحوف ج وفى المثل رماه باقحاف راسه اذا استقبله بداهية اوردها عليه ويقال ماله قد ولا قحف اى ماله قدح من
جلد ولا خشب قحف بالفتح بر كاسه سر زدن وخوردن انچه در قحف باشد عن بفتحهما ويقال شربت بالقحف ومنه قولهم اليوم
قحاف وغدا نقاف يعنى اليوم خمر وغدا امر سيل قحاف بالضم وقعاف سيل كه همه را برد مثال جحاف اقتحاف بر خوردن از قحف
قاحف باران سخت بند **قذف** وقذاة قذف بفتحتين وضمتين دور ودراز ونده مردم را قذفه بالضم كنكره وسر كوه قذاف قذف
قذفات ج رجل مقذف مرد بسيار كوشت قذف بالفتح سنك انداختن صلته بالباء عن ف آك ۲ يقال هم بين حاذف وقاذف الحاذف
بالعصا والقاذف بالحجارة ونفى كردن ودشنام دادن وبفاحشه نسبت كردن كسى را تقاذف يكديكر را انداختن ودشنام دادن فرس
متقاذف اسب شتاب رو قذاف بالكسر تيزى رفتار بلدة قذوف اى طروح لبعدها منزل قذيف وقذف اى بعيد قذيفه انداخته
قرف بالكسر پوست هر چيزى ومنه قرف الرمانة قرف الخبز نان سوخته بر تنور مانده قرفه يكى ونوعى از داروها ويقال فلان
قرفتى اى هو الذى اتهمه وبنو فلان قرفتى اى الذين عندهم اظن طلبتى ويقال سل بنى فلان عن ناقتك فانهم قرفه اى تجد خبرها
عندهم وفى المثل امنع من ام قرفه وهى اسم امراة قرف بالفتح خنور از پوست شتر وكاو كه از ان پير ابند ودر روى قليه بتوابل بجنه بخنى
بنهند ويقال ما ابصرت عينى ولا اقرفت يدى اى ما دنت منه اقرف لذاى دانا مقرف بد نژاد وانكه پدرش اصيل نباشد وهمچنين
انكه مادرش اصيل نباشد قرف ايضا سر ريش تازه كردن تقرف لازم منه وكسب كردن وعيب كردن عن ف آك ۲ يقال هو يقرف
بكذا اى يرمى به ويتهم فهو مقروف يقال تركته على مثل مقرف الصمغة وهو موضع القرف اى القشر وهو شبيه بقولهم تركته على مثل
ليلة الصدر اقتراف ورزيدن ومتهم شدن بعير مقترف شتر نوخريده قرف بالتحريك نزديك امدن بيمارى عن ك آف ۲ وفى الحديث
ان قوما شكوا اليه عليه السلام وباء ارضهم فقال تحولوا فان من القرف التلف ويقال هو قرف من ثوبى للذى تتهمه مقارفه نزديك
كردن بكناه ومجامعت كردن قارف امرأته اى جامعها ومنه حديث عائشة ان النبى صلى الله عليه وآله وسلم كان يصبح جنبا من قراف لمحى
غير احتلام ثم يصوم **قرطف** بالفتح جيزى درپيچيده وهى قطيفه **قرقف** مى **قشف** بفتحتين سوختن روى از افتاب
ومتغير شدن چهره اندرويش عن ك آف ۲ رجل قشف بالكسر نعت منه يقال اصابهم من العيش قشف اى ضيق متقشف مرد
تنك عيش قانع ونكذار وخرقه قشيف مثله **قصف** شكستن با دكشتى را عن ف آك ۲ يقال ريح قاصف وبازى كردن وسخت
غريدن رعد قصيف كلك وايضا انچه بريزد از درخت قصف بالتحريك پوسيده وزود شكن شدن درخت وهد پرشتن عن
ك آف ۲ رجل قصف مرد زود شكن تقصف شكسته شدن قصفه بالتحريك هد پرشتن اقصف دندان پيش بنيه شكسته قصفه
بسكون ثانى ريك توده فرو دريده قصف قصفان بالضم ج وپايه نردبان قصفه القوم ايضا انبوهى ويكديكر را سپوختن

غرضف غضف غطف غطرف غفف علف غيف فوف فيف قحف قذف قرف قرطف قرقف قشف قصف

قوم وفی الحدیث انا والنبیون فراط القاصفین وذلک علی باب الجنة انقصاد منقطع شدن یقال انقصفوا عنه ای تفرقوا وکوه
ومرد **قضف** بفتحتین تنکی وباریکی قضافة مصدر منه ع بضمها قضیف نحیف قضافنج **قطف** بریدن خوشه انکور
ومانند آن وکام تنگ زدن ستور قطاف بالکسر کام تنگ قِطف بالکسر خوشه انکور قطوفنج قوله تعم قطوفها دانیة
قِطاف بالکسر والفتح ایضم وقت درودن انکور قطافه بالضم غژم افتاده از خوشه مثل جرامة التمر اقطاف بوقت درود رسیدن
انکور یقال اقطف الکرم واقطف القوم ای حان وقت قطاف کرومهم وایضم اذا کانت دوابهم قطفا وقطوف ستور تنگ کام
وآهسته رو وقطیفه چادر رود ریخته قطائف نطفنج مثل صحیفة وصحائف وصحف کانه جمع قطیفة وجمعین قطائف ایضم
نان کوزینه ولوزینه قطوف خراشیدن کیها قطف خراشیدن ع ف آک م وکیاه طین بیکمای ... قطفه یکی
قطیف نام جائی **قعاف** بالضم سیل درشت مثل جحاف قاعف باران درشت مثل جاحف قعف از بن برکندن ... بجنسع
بفتحهما وخوردن آنچه در قحف باشد مثل قحف تقعاف از بیخ در افتادن دیوار **قفف** تره وسبزی خشک شدن خشک
شدن جامه شسته وسلف ودرواشدن موبهای اندام از ترس وجز آن ع ف آک م وسیم دزدی کردن میان انگشتان و آ
قفاف سیم دزد قفیف کیاه خشک یقال الابل فیها شانت من قفیف وجفیف قف بالضم وقفه زمین بلند قفاف بالکسر ج قفه
درخت خشک پوسیده وکدوی خشک میان تهی کرده که دروی زنان پنبه نهند یقال کبر حتی صار کانه قفة اقفاف باز ایستادن
ماکیان از بیضه استقفاف وروترنجیدن وخشک شدن از پیری تقفقفه لرزیدن از سرما **قلف** بالتحریک بی ختنه ماندن ع
ک آف م اقلف بی ختنه قلفه بالضم وبحرک غلاف سر نره قلف بالتسکین بریدن قلفه وخشودن درخت وگل سرخم برداشتن ودوختن
تختهای کشتی برهم ودرقیر کرفتن درزهای وی ع ع ف آک م قلیف غلاف خرما **قنف** اسپ سپید کردن ومردم خرد کوش قنفاء مؤنث
منه قنیف کروه مردم وابر بسیار باران وپاره از شب قنف بالتحریک خردی کوش ودرشتی آن قناف بالضم کلان بینی **قوف** الاذن بالا
کوش ویقال اخذه بقوف رقبته وبقاف رقبته وقدمر فی فصل الضاد قاف یکی از حروف معجم وکوه کرد اکرد زمین قائف پی شناس قافه
ج یقال قفت اثره ای اتبعته مثل قفوت اثره قوف مصدر منه اقتیاف کذا ویقال هو اقوف الناس **فصل الکاف** **کتف** بالکسر
کتف بالفتح وکسر تانی شانه کاه مثل کذب وکذب وکبد وکبد اکتاف ج اکتف فراخ کتف والفرس الذی بین اعالی غراضیف کتفیه انفراج
کتیفه کینه وبند در کتفان بالضم ملخ که در پریدن آمده باشد کتفانه یکی ویقال هی الجراد بعد الغوغاء واولها السرو ثم الدبا ثم
الغوغاء ثم الکتفان کتف بالسکون آهسته رفتن ودو کرانه رحل را بریکدیکر بستن ودو دست راسپا یکی بستن وکتف جهجهان
رفتن ع ف آک م وقد کتفت الخیل وکتفت اذا ارتفعت فروع اکتافها فی المشی کتاف رسن که دست راسپا یکی بوی بند تکتف
بالتحریک لنکی ستور از کتف جمل اکتف ناقة کتفاء نعتان منه **کثافة** سطبری ع بضمها کثیف سطبر تکاثف سطبر شدن **کرف**
بوئیدن خر کمیز ماده را وسر درواکردن ولبها برکردانیدن وی ودر المخال ع ع ف آک م وض م کرناف کرنافه بالکسر بیخ درخت بریده
کرانیف ج **کرسف** بالضم پنبه ولیقه دوات **کسفة** پاره از هر چیز کسف کسف بالسکون والحرکه ج ویقال کسف ... کسفه
واحد قال الاخفش من قره کسفا من السماء جعله واحدا ومن قراه کسفا بالتحریک جعله جمعا کسف بالفتح بریدن عرقوب شتر
وپاره کردن جامه ع ف آک م تکسف پاره پاره کزن کسوف کرفتن آفتاب کسف متعد منه یقال کسفت الشمس تکسف کسوفا
وکسفها الله کسفا وکرفتن ماه ایضم وبدحال شدن وترش روی شدن یقال رجل کاسف البال ای سیئ الحال وکاسف الوجه ای
عابس وفی المثل اکسفا وامساکا ای اعبوسا مع بخل **کشف** کشاده وبرهنه کردن ع ف آک م انکشاف تکشف لازم منه تکشف
البرق ای ملأ السماء مکاشفه پیدا کردن دشمنی کشوف بالفتح ناقه آبستن در هر سال کشاف بالکسر مصدر منه اکشاف صاحب شتر آبستن
آبستن شدن کشف بالتحریک موبهای پیشانی بالا رسته وپیچیدکی ومغزه اسب اکشف نعت وذلک الموضع کشفه ومرد بی سپر
در حرب **کفف** بحبه اکف ج وباز ایستادن وباز ایستانیدن لازم متعد منه ع ف آض م ودو پاره درخت جامه را بریکدیکر و
عیبة مکفوفة ای مشرجة مشدودة کفوف تمام سوده وکوتاه شدن دندان شتر از پیری یقال بعیر کاف وناقة کاف ایضا ویقال
لقیته کفة کفة بفتح الکاف ای کفاحا وذلک اذا استقبلته مواجهة وهما اسمان جعلا اسما واحدا وبنیا علی الفتح مثل خمسة عشر
کفة القمیص بالضم نوره دامن وقیل کل ما استطال فهو کفة بالضم نحو کفة الثوب وکفة الرمل وجمعه کفاف وکل ما استدار
فهو کفة بالکسر نحو کفة المیزان وکفة الصائد وهی حبالة وکفة اللثة وهی ما انحدر منها کفة المیزان بالفتح والکسر پله ترازو
کفف ج وایضم دایرهای نکار که بر دست عروس هند کفاف الشیء فراز کرفتن هر چیزی کافه همه مکفوف نابینا مکافیف ج یقال

وکفت بصره ایضاً کفاف بالفتح اندازه وماننده وروزکذار وفی الحدیث اللهم ارزق آل محمد کفافا استکفاف دست پیش
چشم داشتن بوقت نکریستن از دور ودست پیش کسی داشتن بخواهش قال الفراء استکف القوم حول الشیٔ اذا اطافوا به ینظرون
الیه تکفف مثله یقال فلان یتکفف الناس ای یسئلهم شیئا کفکفت الرجل ای کففته **کلف** بالتحریک کنجده بدی ورنگ

کلف

روی میان سرخی وسیاهی یقال منه رجل اکلف وکمیت اکلف وبعیر اکلف وناقة کلفاء کلفة بالضم اسم فیه ورنج وسختی ویقال
کلفت هذا الامر اولعت به تکلیف زیاده از اندازه طاقت کار فرمودن کسی را تکلف بخود کرفتن کاری رابی فرمودن کسی
ورنج برخود نهادن متکلف پیش آینده بکاری که فزونی باشد از حاجت ویقال حملت الشیٔ تکلفة اذا لم تطقه الا تکلفا
وهی تفعلة **کنف** فراز کرفتن چیزی را ونکاه داشتن ع ف آ ض م اکناف یاری دادن مکانفه یکدیکر را یارمندی کردن

کنف

کنف بالتحریک کرانه کنفا الطایر جناحاه وکنفة الابل ناحیتها وناقة کنوف التی تبرک فی کنفة الابل شاة کنفاء ای حدباء و
تکنفوه واکتنفوه ای احاطوا به تکنیف مثله کنف بالکسر وعاء یکون فیه اداة الراعی وبتصغیره جاء الحدیث کنیف ملئ علما
کنیف نهان خانه وپوشنده وسپر وخلا جای وحظیره شتر که از درخت وشاخ سازند ویقال کنفت الابل کنیفا الکنف بضم
العین وکسرها الکناف کنیف ساختن وکنفت عن الشیٔ ای عدلت عنه **کوف** ریک توده سرخ ونام شهری کوفان مثله

کوف

تکویف بکوفه رفتن ویقال انه لفی کوفان ای فی عز ومنعة وترکتهم فی کوفان ای فی امر مستدیر ویقال فی عناء ومشقة ودوران
تکوف کرد کشتن وبکوفیان مانند کردن خود را ونسبت کردن باشیان کاف یکی از حروف معجمه مذکر وتونث وکک سایر
حروف الهجاء وهی حرف تشبیه وقد تقع موقع اسم فتدخل علیها حروف الجر کما یقال فی وصف فرس ع وردحنا یکابن الماء یجنب
وسطنا وقد تکون ضمیر المخاطب المجرور والمنصوب کقولک غلامک وضربک تفتح للمذکر وتکسر للمؤنث فرقا بینهما وتکون حرف

کهف
کیف

الخطاب ولا موضع لها من الاعراب کقولک ذاک وتلک واولئک ورویدک وهی للخطاب ههنا فقط ولیست باسم **کهف** غار
وپناه کهوف ج **کیف** چکونه وهو اسم مبهم غیر متمکن مبنی علی الفتحة وانما حرک اخره لالتقاء الساکنین وهو للاستفهام
عن الاحوال وقد یقع بمعنی التعجب کقوله تعالی کیف تکفرون بالله واذا ضممت الیه ما صح ان یجازی به کقولک کیفما تفعل افعل

لجف

فصل اللام

لجف بالتحریک میانه وادی ومغاکی بر کرانه چاه تلجیف مغاکی کردن کرد اکرد چاه تلجفت البئر اذا انخسفت

لحف

التحاف جامه در خود پیچیدن لحاف بالکسر فراکند لحفة فراکند بوشیدم ایضا ع بفتحهما ملاحفه یاری کردن باکسی مثل
مکانفه الحاف ستهیدن قوله تعالی لا یسئلون الناس الحافا ویقال لیس للملحف مثل الرد ملحفة بالکسر چادر ملاحف ج **لخاف**

لخف
لصف
لطف

سنکهای سپید تنک لخفة یکی لخف مسکر تنک وزدن سخت ع ع بفتحهما **لصف** خیار کبر ونوعی از خرما الصاف مثل قطام موضعی
از بنی تمیم **لطافة** ریزه وخرد شدن چیزی ع ع بضمتهما لطف بالضم نرمی در کار وکردار واللطف من الله تعالی التوفیق والعصمة
ویقال لطفه بکذا ای بره به والاسم اللطف بالتحریک ویقال جاءتنا لطفة من فلان ای هدیة ملاطفه نیکوئی نمودن تلطف نرمی

لفف

کردن الطاف قضیب فحل را در فرج ناقه کردن چون فحل نتواند استطلاف ادخال فحل قضیب خود را **لف** در پیچیدن
ع ف آ ض م تلفیف مبالغه فیه لفه حقه ای منعه تلفف التفاف جامه در خود پیچیدن یقال تلفف والتف فی ثوبه بمعنی
والتف به ایضا التفاف النبت کثرته لفافه جامه بیرونی که بربالا ومرده وجز آن پیچند لفائف ج ویقال جاؤا ومن لف لفهم ای
ومن عد فیهم لفیف کروه مردم پراکنده از هر جای قوله تعالی وجئنا بکم لفیفا ای مجتمعین مختلطین طعام لفیف اذا کان مخلوطا
من جنسین فصاعدا وفلان لفیف فلان ای صدیقه ولفیف ایضا کلمه را کویند که از سه حرف اصلی وی دو حرف علة باشد
الفاف درختان بهم در پیچیده قوله تعالی وجنات الفافا واحدها لف بالکسر ویقال لکنا الفا ای مجتمعین فی موضع رجل الف بین
اللفف ای عی بطیٔ الکلام ومرد کران سنک آهسته وجای انبوه بنیاد مردم امراة لفاء زن کلان سرین آکنده کوشت ومنه فخذا

لقف

لفاوان الفاف سر در بال کشیدن مرغ تلاهیف من عشب ای نبات ملتف **لقف** سبک کرفتن چیزی را ع ک آ ف م لقف
بالتحریک افتادن دیوار وفرو دریدن حوض وفراخ شدن کرانهای وی حوض لقف ولقیف نعت منه ویقال رجل ثقف

لهف

لقف بالسکون ای خفیف حاذق الفاف کرانهای حوض وچاه مثل الجاف لقف لجف یکی **لهف** بالتحریک دریغ خوردن
واندوهکین شدن ع ع ک آ ف م تلهف کک صلته بعلی ویقال یا لهف فلان ای دریغ فلان ولهفی علیه دریغ بر وی ملهوف

لیف
نأف
نتف

مظلوم فریاد خواه لهیف بیچاره لهفان دریغ خورنده **لیف** بالکسر پوست درخت خرما لیفه یکی

فصل النون

نأف
خوردن طعام ع ک آ ف م وایضا سیراب شدن **نتف** برکندن موی ع ف آ ک م تنتیف مبالغة فیه انتتاف تناتف

برکندن

برکنده شدن منتاف آلت برکندن نتافه موی برکنده وافتاده نتفه بالضم کیاه برچیده مینست وجز آن نتفج ویقال رجل نتفة
مثل همزة للذی ینتف من العلم شیئا ولا یستقصیه **نجف** نجفه بالتحریک جای بلند که آب بدانجا نرسد و ایضا یاشنه در نجفة الکثیب
بغل ریک توده نجیف تیرپهن پیکان نجفج غار منجوف ای موسّع نجاف التیس سبتن قضیب نکر را تا کشنی نکند عغ ف آکج ۲ نجر
منجوف نعت منه انجاف بیرون آوردن چیزی را ویقال انتجفت ای استخرجت اقصی ما فی الضرع من اللبن وانتجفت الریح السحاب
ای استفرغته **نخافه** لاغری و نزاری عغ بعضهما نخیف نعت منه انخاف نزار کردن **ندف** پنبه زدن عغ ف آکج ۲ نداف نعت
منه مندف کمان وی ویقال ندفت السماء بالثلج ای رمت به والدابة تندف فی سیرها ندفا وهو سرعة رجع یدیها ندیف پنبه
پنبه زده **نزف** همه آب چاه را برکشیدن وهمه آب چاه خشک شدن عغ ف آکج ۲ لازم ومتعد یقال نزفت ماء البئر کله و
نزفت البئر ونزف البئر یستعمل مجهولا ایضا وایستادن اشک عغ کآف ۲ وانزفت البئر ای ذهب ماؤها وانزف العبرة صاحبها
منعها ایضا وقوله تعالی لا یصدعون عنها ولا ینزفون بالکسر ای لا یسکرون عغ کآف ۲ وبالفتح ایضا منزف بالفتح والکسر مثل
منزوف ونزیف یعنی مست و بیهوش شده نزفه بالضم آب وشراب اندک نزفج نزفة الدم اذا خرج منه الدم الکثیر حتی یضعف
فهو نزیف ومنزوف وفی المثل اجبن من المنزوف ضرطا ویقال نزف الرجل فی الخصومة اذا انقطعت حجته وانزف القوم اذا
انقطع شرابهم او ماء بئرهم وقری قوله تعالی لا ینزفون بالکسر لهذا المعنی **نسف** برکندن بنا و علف عغ ف آکج ۲ انتساف برکندن
وتمام ناکردن سخن را و آهسته گفتن از خوف ویقال انتسف لونه للمفعول ای انتقع ویقال هما یتناسفان یتساران نسیف نشان
خرکزیدگی ولکد بر اندام ستور نسفة ایضا باد بردادن خرمن وجز آن منسف سکو نسافه بالضم آنچه امتداز باد بردادن کندم
یقال اعزل النسافة وکل الخالص منسفه آلت برکندن بنا بعیر نسوف ابل مناسیف شتران که علف را از بیخ برکنند ویقال للفرس
انه لنسوف السنبک اذا ادناه من الارض فی عدوه **نشف** بخود کشیدن جامه خوی را وکاغذ سیاهی را و حوض آب را عغ کآف ۲
نشف کل ارض نشفه نعت منه نشف بالتحریک اسم فیه وسنگهای سیاه سوخته نشفه بالتسکین سنگ پای خار نشفج
نشافه بالضم سر شیر و تنه دوشیدن انتشاف سر شیر خوردن انشاف سر شیر خورانیدن ویقال امست ابلکم تنشف و
ترغی ای لها نشافه ورغوة من التنشیف والترغیه **نصف** بالکسر نیمه و داد و هو من الانصاف وبضم النون لغة فیه وقرء
زید بن ثابت فلها النصف بالضم انا نصفان بالفتح خنود نیمه پر نصف بالتحریک زن میانه سال وجمع ناصف وهو الخادم نصیف
نصفیة بلا هاء لانها صفة یقال امرأة نصف ورجل نصف ونساء انصاف وقوم انصاف ونصفون ایضا ناصفات و نواصف
ج نصیف معجر و نیمه چیزی و پیمانه و فی الحدیث ما بلغتم مد احدهم ولا نصیفه نصف به نیمه رسیدن هر چیزی را عغ ف آکج ۲ یقال
نصف القرآن ونصف عمره ونصف الشیب راسه ونصف الازار ساقه ونصف النهار وانتصف بمعنی ونصفهم نصافا ونصافة ای
خدمهم منصف بالفتح نیمه راه منصف چاکر مناصف ج نصفه بالتحریک داد انصاف داد دادن وراست کردن و به نیمه رسیدن
انتصاف داد ستدن و به نیمه رسیدن و معجر افکندن زن تنصف خدمت کردن و معجر پوشیدن تناصف یکدیگر را انصاف
دادن تنصیف دو نیم کردن و معجر بر سر کسی افکندن مناصفه و بخش کردن مال را **نضف** همه پستان را مکیدن شتر بچه
عغ کآف ۲ انتضاف مثله **نطف** بالضم آب صافی نطاف ج و آب مرد نطفج ناطف شکر پنیر ناطفی فروشنده آن نطفان
رفتن آب عغ ف آض ۲ وک ۲ نطوف شبی که تا بامداد وی باران بارد نطفه بالتحریک گوشوار نطفج تنطف گوشوار در گوش
نهادن و آلوده شدن بعیب تنطیف گوشوار کردن دیگری را ومنه وصیفة منطفة ای مقرطة نطف بالتحریک آلودگی بعیب
یقال هم اهل الریب والنطف نطف الرجل بالکسر ای اتهم بریبة ونطف الشیء ای فسد ویقال النطف اشراف الشجة علی الدماغ والدبر
علی الجوف وقد نطف البعیر انطاف متهم کردن کسی را نطف بکسر الطاء نام مردی **نظافه** بالفتح پاکیزگی عغ بضمها نظیف نعت
منه تنظیف پاک کردن تنظف پاکی نمودن و پاکی جستن استنظاف تمام گرفتن چیزی را یقال استنظف الخراج ای اخذه تماما **نعف**
جای بلند و هموار که فرود از کوه باشد سرو و حنیف کلاهما بمعناه ایضا نعاف ج انعاف ماندن چیزی بدیگری ناعفت الطریق
ای عارضته **نغفه** بالتحریک پوستی که سپس رحل او بزند **نغف** بالتحریک کرم که در بینی شتر و گوسپند باشد نغفة یکی و کرم
دانه خرما و فی الحدیث ان یاجوج وماجوج یسلط علیهم النغف فیاخذ فی رقابهم **نفنف** هوای میان دو کوه **نقف**
شکستن تارسر و کفانیدن حنظل را و نزدیک دماغ رسیدن شکستگی و باندرون رسیدن جراحت و ریش ستور عغ ف آض ۲
مناقفه نقاف یکدیگر را سر شکستن یقال الیوم قحاف وغدا نقاف ای الیوم خمر وغدا امر وانتقفت المخ ای اعطیتک العظم

نجف
نخف
ندف
نزف
نسف
نشف
نصف
نضف
نطف
نظف
نعف
نغف
نفنف
نقف

لتستخرج محه وقولهم لاتکونوا کالجراد رعی وادیا وانقف وادیا ای اکثر بعضه فیه انتقاف بیرون آوردن چیزی منقاف منقار
طائر و شبه سپید که از امور چه خوانند منقوف مرد سبک کم گوشت **نکف** بالتحریک غدود ها که در بن گوش باشد نکفه یکی
و ننگ داشتن از کاری ع ع ف آ ف ت استنکاف مثله ویقال نکفت الابل فهی منکفة اذا ظهرت نکفاتها نکاف بالضم آماس بنا گوش
نکفتان و واصل استخوان زنخ ذات نکیف نام موضعی یوم نکیف روز وقعه میان قریش و کنانه ونکفت الغیث وانتکفته ای اقطعته
و ذلک اذا انقطع عنک وهذا غیث لا ینکف وفلان بحر لا ینکف ای لا یقطع ولا ینزح نکف آب چشم پاک کردن از روی بانگشت
و پی کم کردن ع ع ف آ ض ت انتکاف کلک ومیل کردن و عدول نمودن از چیزی یقال نکفت عنه ای عدلت عنه مثل کنفت ویقال
ضرب هذا فانتکف ففجر هذا والانتکاف ایضا لغة فی الانتکاث **نوف** کوهان انوا فتح و فرج زن و بلند و دراز شدن ع ع ف آ
ض ت بنوف نام بشته عبد مناف هو ابو هاشم و عبد الشمس والنسبة الیه منافی وکان القیاس عبدی الا انهم عدلوا عن القیاس لازالة
اللبس **منیف** افزونی بخفف وبشدد واصله من الواو یقال عشرة ونیف وکل ما زاد علی العقد فهو نیف حتی یبلغ العقد الثانی
ونیف علی السبعین ای زاد قصر منیف وجبل منیف وناقة منیاف ای طویل ع ارتفاع اناف علی الشیء ای اشرف وانافت الدراهم علی
المائة ای زادت **فصل الواو وجف** وجیف طپیدن و نوعی از رفتار شتر ع ع ف نا آ ک ت ایجاف راندن شتر بران رفتار
یقال اوجف فاعجف وقوله تع فما اوجفتم علیه من خیل ولا رکاب ای ما اعملتم **وحف** گیاه انبوه و بال بسیار پر و موی نیکو یقال
شعر وحف بالسکون والحرکة وعشب وحف و وحف وحوفة وحافة مصدر منه ع ع بضمهما وحفاء زمین که در روی سنگهای سیاه
باشد وحفه صخره سیاه وحاف ج وحاف القهر بالکسر موضعی وحف الرجل اذا ضرب بنفسه الارض وکلک البعیر ع ع ف آ ک ت دوحف
مثله مواحف الابل خوابگاه شتر موحف شتر نزار توحیف بعصا زدن واحف نام موضعی **وخف** زدن خطمی چندانکه لعاب
بیرون دهد ع ع ف آ ک ت ایخاف مثله وخیفه لعاب آن موخف احمق **ودف** الاقامای قطر ع ع ف آ ک ت استیداف قطره قطره
چکانیدن نبیه را وذفه و ذیفه مرغزار سبز علف ناک **توذف** نزدیک نهادن کام و خرامان رفتن و شتافتن یقال مر فلان
بتوذف **ورف** وریف فراخ افتادن سایه و کوالید ذ بنات ع ع ف آ ک ت ظل وارف و بنت وارف ناضر شدید الخضرة **وزف**
ای اسرع و فری قوله تع فاقبلوا الیه یزفون بالتخفیف و زیف شتافتن در رفتن مثل الزفیف **توسف** توسف پوست از سر
ریش باز شدن توسف جلده و تقشر و تقشف بمعنی **وصف** صفه صفت کردن تواصف با هم صفت کردن اتصاف صفت کوش
بیع المواصفة ان تبیع الشیء بصفة من غیر رؤیة وصیف خدمتکار غلام یا کنیزک وصفاء ج وصائف خدمتکاری ع ع بضمهما وربما
قالوا للجاریة وصیفة والجمع وصائف استیصاف علاج پرسیدن از طبیب والصفة کالعلم والسواد وعند النحویین النعت وهو
اسم الفاعل والمفعول نحو ضارب ومضروب او ما یرجع الیهما من طریق المعنی نحو مثل وشبه وما یجری مجری ذلک یقولون رایت
اخاک الظریف فالاخ الموصوف والظریف صفة له ولا یجوز ان یضاف الشیء الی صفته کما لا یجوز ان یضاف الی نفسه لان الصفة
هو الموصوف عندهم **وطف** بالتحریک بسیار مژه و ابرو شدن اوطف نعت منه سحابة وطفاء ابر دامن فرو هشته و باران نا ک
عیش اوطف عیش نرم و خوش **وظیف** باریکی ساق و ذراع از ستور او ظفة ج ویقال وظفت البعیر اذا قصرت قیده ویقال مر
یظفهم ای یتبعهم وظیفه روزینه از طعام و خدمتکار و ذکر و مانند آن توظیف وظیفه کردن **وعف** ضعف بینائی و چیزی
که بر شکم یحفار بند تا کشی نتواند کرد ایعاف بشتاب دویدن **وقف** دستیانه از عاج و ایستادن وقوف کلک ایستانیدن
لازم و متعدی ع ع ف آ ک ت و مطلع کردن بر چیزی و وقف کردن بر مساکین چیزی را ایقاف کلک ولکنها لغة ردیة ولیس فی الکلام
اوقف الا حرف واحد اوقفت عن الامر الذی کنت فیه ای اقلعت وذکر الاصمعی والیزیدی عن ابی عمرو العلاء انه قال لو مررت برجل
واقف فقلت له ما اوقفک ههنا لرأیته حسنا موقف جای ایستادن موقفا الفرس شکنهای دو هیکاه اسپ موقفا المرأة الوجه
والقدم ویقال عین المرأة و یدها وما لا بد من اظهاره لها موقفها توقیف وقوف آوردن درج و واقف کردانیدن کسی را بر چیزی
ویقال وقفت المرأة ای جعلت فی یدیها الوقف یعنی القلب و فرس موقف اذا کان فی ارطفة البیاض کالوقف تواقف و کروه با هم
بجنگ ایستادن توقف درنگ کردن و چشم داشتن مواقفه و وقاف با کسی در کاری فرو ایستادن استیقاف ایستادن خواستن
وقیقه بز کوهی که در پناه صخره ایستاده باشد از بیم سگ واقف بطی از انصار **وکف** وکیف توکاف چکیدن سقف خانه از
باران یعنی درده کردن ع ع ف آ ک ت بکاف لغة فیه ناظر و کوف شیر ناک وکف ایضا نطع توکف توقع یقال ما زلت اتوکفه حتی
لقیته وکف بالتحریک بزه و بن مند شدن ع ع ف آ ف ت وعیب یقال لیس علیک فی هذا وکف ای عیب وکرانه کوه وکاف اکاف

نکف نوف وجف وحف وخف ودف وذف ورف وزف وسف وصف وطف وظف وعف وقف وکف

بشاکند یقال الکفت البغل واوکفته ولاف باکسی الف کرفتن مثل الاف وهو المؤالفة ونوعی از دویدن ولیف مثله وباهم آمدن
قوم برابر برق وایفای مثابع وهف وهیف برک بردن آوردن نبات وکوالیدن ع ف ا ک ۲ ویقال ما بوهف له شیء
الا اخذه ای ما یرتفع فصل الهاء هتف آواز دادن وآواز کردن ع ف ا ک ۲ یقال هتف الطائر ویهتف هتفا وهتف به هتافا
ای صاح به وقوس هتافة وهتفی هجف مثال هزبر مردم وشترمرغ جافی کران سنک هدف بالتحریک چیزی بلند وبر
افراشته از بنا وریک توده وپشته ومانند آن ونشانه تیر ومرد بزرک واهدف على التل ای اشرف وامرأة مهدفة ای لحیمة واهدف
الیه ای لجأ واهدف لك الشیء واستهدف ای انتصب ورکن مستهدف ای عریض هدفة بالکسر کروهی از مردم وخانهاء مثل خطه
هرف اطناب کردن در مدح وثنا ع ف ا ک ۲ یقال لا تهرف بما لا تعرف وزود رسانیدن نخل برخود را واهرف الرجل مثل
احرف ای نما ماله هرشفة بالکسر وتشدید الفاء خرقه که آب باران بوی بردارند از زمین وبدلو فشارند وخشک سال یقال
شعر طوبى لمن کانت له هرشفة ونشفة یملأ منها الکفة وکنده پیر کلان سال هزف مثال هجف شترمرغ کران سنک هفف
بالکسر ابر تنک بی آب وکشتزار وقت درود درکذشته کردانها از وی ریخته باشد ونوعی از ماهی ریزه وشهدة هف لانه بی عسل
والهفاف البراق والخفیف ایضا وقد هف هفیفا ظل هفاف وریح هفافة سایه تنک وباد ارمیده وخوش قمیص هفاف وهفهاف
ای رقیق شفاف وریش هفهاف هفیف بشتاب رفتن ع ف ا ک ۲ امرأة مهفهفة ومهفهفة باریک میان سبکروح هفوف
بددل وتیز خاطر هلوف مثال عذیوط کران جان نجانی کلان ریش اهناف بفسوس خندیدن مهانفة تهانف کذلك
هوف بالضم باد کرم هیف کلک وآن بادی باشد که از جانب یمن وزد ویقال ذهبت هیف لادیانها ای لغایاتها وتهیف
الرجل من الهیف یعنی بسموم زده شد کما یقال تشتی من الشتاء هافة نافه تشنه شوند مهیاف کلک واهتاف ای عطش رجل
هیفان ای عطشان واهاف القوم ای صاروا ذوا ابل عطاش هیف بالتحریک باریکی میان رجل اهیف وامرأة هیفاء وفرس هیفاء
ایضا باب القاف فصل الالف اباق کریختن بنده ع ف ا ض ۲ و ک ۲ و ک ا ف ۲ تابق پنهان شدن
ابق بالتحریک کعب ارق بیداری ع ک ا ف ۲ ارق نعت منه ایراق کلک تاریق بیدار کردن ارقان لغة فی یرقان وآن بیماری
زرده است که در مردم ودر کشت زار افتد یقال زرع ماروق ومیروق یقال جاء نا بام الربیق علی اریق یعنی به الداهیة اراق
بالضم نام موضعی ازق تنکی مأزق تنکی جای وحربگاه ومأزق صدره ای ضاق افق بفتحتین وسکون ثانی کرانه آفاق ج
رجل افقی وافقی آفاقی یعنی وبعضهم یقول افقی بضمتین فرس افق اسب نیک وکذا الانثى منه افق آنکه در غایت کرمی باشد افق مصدر
منه ع ک ا ف ۲ فرس افق فعول من افق وافقه اذا کان کریم الطرفین افیق پوست نیم پیراسته افق ج مثل ادیم وادم افق بسکون ثانی
پیراستن پوست ع ف ا ک ۲ افیق پیراسته افقة ج مثل ادیم وادمه ورغیف وارغفه ویقال افق فلان اذا ذهب فی الارض وافق
فی العطاء ای فضل واعطى بعضا اکثر من بعض تالق درخشیدن ایتلاق کذلك الق بالکسر کرک ماده ومنه وجمعها الوق و
ربما قالوا للقرده القه ولا یقال للذکر الق ولکن قرد ورتاج اولق مثال فوعل دیوانکی مألوق مجنون وان شئت جعلت اولق على
مثال افعل لانه یقال الق الرجل فهو مألوق وامرأة القی بالتحریک زن سبک خیز الوق ای مثال الوق وهو علی وزن امع الوقة طعام از
مسکه انق شادی وشادمانه شدن ع ک ا ف ۲ شیء انیق ای حسن معجب اینقنی الشیء ای اعجبنی وتانق فی الامر اذا عمله بنیقة
ای تنوق فی الامر یعنی ریزکاری نمود از خود یقال له نافة وانافة بالکسر والفتح ریزه کاریست ورا وتانق فلان فی الروضة اذا وقع
فیها معجبا بها انوق علی فعول مردار خوار وفی المثل اعز من بیض الانوق لانها تحرزه واوکارها فی رؤوس الجبال والاماکن الصعبة
وهی تحمق مع ذلك اوق کرانی یقال القی علیه اوقه واوقته تاویقا ای حملته المشقة والمکروه ایهقان جرجیر دشتی واو را
انداد کویند بپارسی فصل الباء بثق بالفتح والکسر درانیدن سیل جوی را وجای را ع ف ا ض ۲ انبثاق دریدن
بند آب بخق بلک چشم کوردن ع بفتحها بخق بالتحریک ای عور بخق بضمتین خرقه که زیر معجر افکنند تا معجر چرب نشود
بروق درخشیدن برق ع ف ا ض ۲ برق بریق درخش بروق ج یقال برق خلب بالاضافة وبرق خلب بالصفة وهو الذی
لیس فیه مطر ویقال رعدت السماء وبرقت برقا ای لمعت ورعد الرجل وبرق ای تهدد ورعدت المرأة وبرقت ای تزینت
وهذه فی باب الدال فی ارعد ابرق القوم ای اصابهم البرق وابرق الرجل اذا لمع بسیفه وابرقت الناقة وبرقت اذا شالت بذنبها
وتلقحت ولیست بلاقح فهی مبرق ومبرقة ونوق مباریق بریقة اللبن یصب علیها الزیت وسمن قلیل برانوج ویقال ابرقوا الماء بزیت
ای صبوا علیه زیتا قلیلا وبرق لنا فلان طعامه بزیت او سمن برقا براق بالضم نام ستورکه رسول ص در شب معراج بر وی نشست

ولف
وهف
هتف
هجف
هدف
هرف
هرشف
هزف
هفف
هلف
هنف
هوف
هیف
ابق
ارق
ازق
افق
الق
انق
اوق
ایهق
بثق
بخق
برق

برق بالتحریك خیره شدن چشم ع ع آف ۲ ومنه قولهم فاذا برق البصر ای تحیر فلم یطرف و درد کردن شکم کوسبند از خوردن بروقه وان گیاهیست وفی المثل اشکر من بروقه لانه تخضر اذا رأت السحاب تبریق چشم نیکو کشادن و بتر نکر بستن ابریق بالکسر معرف ابار یق ج وهو معرب وشمشیر بیلنید درخشنده ابرق خاك باسنك وریك وكل درآمیخته وگل برقه بالضم وبرقاء وسن که در زلك دارد وكل شئ اجتمع فیه سواد وبیاض فهو ابرق حتی انهم یسمون العین برقاء بارق ابر با درخش ونام قبیله از یمن وجائی نزدیك کوفه بارقه شمشیر برق بالتحریك معرب بره بریقان بالکسر والضم ج استبرق دیبا سطبر وهو معرب وتصغیره ابیرق براذیق رابع حروفه بالزاء المعجمة جماعت مردم واسب مبرنشق شادمان وابرنشق الشجر ای ازهر بزاق بالضم وبصاق خدو بزق مصدر ع ع ف آض ۲ بساق کلّ بسق مصدره بسوق بالیدن درخت ومنه قوله تع والنخل باسقات وز بردست شدن کسی برا قران خود ع ع ف آض ۲ ابساق شیر در آمدن در پستان پیش از نتاج ناقه مبسق نعت منه وبوق مباسق بصاق بزاق وابیض نوعی از درخت خرما بصق خدو انداختن ع ع ف آض ۲ بصاقة القمر سنك سفید درخشان بطاقة بالکسر رقیعة توضع فی الثوب فیها رقم الثمن بلغة اهل مصر بطریق بالکسر سرهنك ومرد مبارز معرب بطارقة ج بعاق بالضم ابر فرو ریزنده بعق ابعاق بتعق سخت فرو ریختن ابر باران را وناکاه فرود آمدن چیزی بر کسی وفی الحدیث ان الله تع یکره الانبعاق فی الکلام ورحم الله عبدا اوجز فی کلامه تبعق شکافتن جنك وفی الحدیث یبعقون لقاحنا ای ینحرون ابلنا ویسیلون دماءها ویقال عقاب بعنقاة مثل عنقاة بقه پشه بق ج ونام جائی رجل بقاق وبقاقة مرد بسیار کوی والهاء للمبالغة بقباق مثله وبق الرجل ای کثر کلامه بقبقه بانك کوزه ومنه بقبق الکوز وبقت المرأة وابقت ای کثر ولدها وبقت السماء ای جاءت بمطر شدید بلق بالتحریك سیاهی وسپیدی بلقة بالضم یکی سنتوا ابلق بلقاء نعتان منه ابلقاق ابلك شدن اسب وفی المثل یجری بلیق ویذم و هو اسم فرس کان یسبق الخیل ومع ذلك یعاب ابلق نام حصاری وفی المثل تمرد مارد وعز الابلق وهما حصنان قصدتهما زباء ملکة الجزیرة فلما لم تقدر علیهما قالت ذلك بلق نام شهر مصر وخانه از پشم وموی وجماعت انبوه بلقاء شهری بشام بلق تمام کشادن در را ع ع ف آض ۲ ابلاق کلمة ابلاق کشاده شدن بلوقه بالفتح والتشدید بیابان بلالیق ج بلاثق ابهای کردامده در جا بلعق نوعی از خرما بنقه خشتك پیراهن بنیقات ودوازه سینه اسب بندق بضمتین کوی گلین که اندازند بندقه یکی بنادق ج و فی المثل جذا حذا وانك بندق بندقه ایضا پدر قبیله از یمن بوق بالضم معروف یعنی نای بزرك وچیزی باطل یقال اصابتهم بوقة منکرة وهی دفعة من المطر انبعجت ضربة بائقة سختی یقال بائقتهم البائقة بوائق ج وفی الحدیث لا یدخل الجنة من لا یامن جاره بوائقه ای ظلمه وغشمه وغوائله وشره بوق مصدر منه ع ع ف آض ۲ بوق سختی ابتاق علیهم بائقة شر مثل ابناجت ای انفتقت وانباق علیهم الدهر ای هجم علیهم بالداهیة کما یخرج الصوت من البوق بابه منه بهق بالتحریك بیسی ولیس من البرص فصل التاء تاق پرشدن مثك از آب ع ع ف آض ۲ اتاق آن متعد منه وپر خشم شدن وفی المثل انت تئق وانا مئق فکیف نتفق تئق شتابنده ببدی تاقه بالتحریك سخن غضب شتافتن ببدی یقال به تاقة تریاق بکسر التاء تریاك یعنی پادزهر وتسمی الخمر تریاقا ترقوه بالفتح چنبر کردن یقال ترقیت الرجل ترقاة ای اصبت ترقوته توق توقان آرزومند شدن ع ع ف آض ۲ یقال المرأة تواق الی مالم ینل فصل الثاء ثدق المطر ای حد سحاب ثادق ووادٍ ثادق ای سائل وثادق ایضا اسم فرس ثفروق بالضم قمع خرما ثفاریق ج وهی اقماع البسر وغیره فصـل الجیم الجیم والقاف لا یجتمعان فی کلمة واحدة من کلام العرب الا ان تکون معربا او حکایة صوت نحو الجردقة معرب کرده جرموق بالضم سرموزه جرامقة کروهی از عجم که بموصل ساکن بوده جوسق کوشك جلق بکسرتین دمشق بتشدید اللام موضعی بشام جوالق جوالق بالفتح وجوالیق ج جلاهق کمان کروهه وجولاه یعنی بافنده وبك دولاب ریسمان وپارسی ناز اکله کوبند جلنبق بانك در که باز وفراز شود منجنیق معروف وهو معرب من چه منك یعنی فلاخن بزرك وهی مونثة ووزنه منفعلیل من قولهم کنا نجنق مرة وربشق اخری والجمع منجنیقات وقیل هی فنعلیل المیم من نفس الکلمة لان جمعها مجانیق وتصغیرها مجینیق ولانها لو کانت زائدة والنون زائدة لاجتمعت زائدتان فی اول الاسم وهذا لا یکون فی الاسماء ولا فی الصفات التی لیست علی الافعال المزیدة ولو جعلت النون من نفس الحرف صار الاسم رباعیا والزیادات لا تلحق بنات الاربعة اولا الا الاسماء الجاریة علی افعالها نحو مدحرج جوقه کروه مردم فصل الحاء حبق بالتحریك پودینه حبق بکسر تائی بتیز دادن ع ع ف آك ۲ یقال حبق حبقا عذق الحبیق نوعی از خرمای بناه وفی الحدیث انه نهی عن لونین من التمر الجعرور ولون الحبیق یعنی فی الصدقة حبلق بتشدید اللام کوسبند ریزه حدق سیاهی چشم حدق

برنق برسق برق بسق بصق بطق بطرق بعق بقق بلق بلثق بلعق بنق بندق بوق بهق تاق ترق توق ثدق ثفروق جرموق جوسق جلق جلهق جلبق جنق حوق حبق حدق

حداق ج تحدیق تیز نگریستن حدیقه مرغزار با درخت قوله تعالی وحدائق غلبا وبوستان با دیوار وحدقوا بالرجل واحدقوا به ای
احاطوا به حند فوق سپست دشتی حدلقه بزیادة اللام مثل التحدیق حدلقه مثال هذه حدقه بزرك وچشم خانه یقال اکل الذئب
من الشاة الحدلقة لـ ابو عبیده وشئ من جسدها وما ادری ما هو وقال ابو الحسن اللحیانی هو العین **حذق** بالکسر حذاقه بالفتح
زیرکی حذق حذاق زیرك شدن وبنیکو دریافتن کودك عع ف آ ک ۲ وحذق بالکسر لغة فیه یقال الحذق الصبی القرآن ای مهر فیه ویقال
للیوم الذی یختم فیه القرآن هذا یوم حذاقه وفلان فی صنعته حاذق باذق اتباع حذق بریدن وکزیدن بیزی وترشی زبان را حذق
ترش شدن عع ف آ ک ۲ حذیق مقطوع حذاقی بالضم مرد تیز زبان کشاده کلام حذلقه تحذلق دعوی زیرکی کردن **حرق** بالتحریك
آتش یقال فی حرق الله ای فی نار الله وسوختگی جامه از کوفتن کاذر حرق سوختن عع ف آ ک ۲ وبسا ئیدن دندان از خشم بر هم عع ف آ ض ۲
وک ۲ یقال یحرق نابه ای یحکه حتی یسمع له صوت ویحرق علیك الارم غیظا احراق تحریق بیك سوزانیدن محرق لقب مردی وهو ملك
من العرب یقال له عمرو بن هند فسموه لتحریقه ماة نفر من بنی تمیم کانوا اعادیه محرق احتراق سوخته شدن حرقه بالضم سوزش حریق سوخته
وسوزش وحرق شعره بالکسر ای تقطع ونسل فهو حرق الشعر والجناح وسحاب حرق ای شدید البرق وماء حراق بالضم اب سخت شور
وفرس حراق العدو ایضا اذا کان یحترق فی عدوه حراق حراقه بالضم سوخته چقماق والعامة تقول بالتشدید حروقا لغة فیه حراقه
بالفتح والتشدید نوعی از کشتیها که نفط انداز آلت نفط اندازی بدو دریا رندحا رقان دو سر سرین محروق سر سرین کسته
حرقان نام دو معروف تیم بن قیس وسعد بن قیس حریقه اشام کرم یقال وجدت بنی فلان ما لهم عیش الا الحرابق حارقه من النساء
الضیقة الفرج وفی حدیث علی ع خیر النساء الحارقة حرقان بالضم بر بکد بکر سودن ران محارقه مجامعت **حزق** حزقه بالکسر گروه مردم
ومرغان وزنبور وجزان وفی الحدیث کانهما حزقان من طیر صواف حزق ج مثل فرقه وفرق حازقه حزیق حزیقه کلك حزق بضمتین
وتشدید القاف انکه کام تنك بهند در رفتن وفی کلامهم حزقة حزقة ترق عین بقه ترق امر من الترقی حزق بر بستن بستن عع ف آ ک ۲
متحزق مرد سخت بخیل حازق انکه موزه بروی تنك امده باشد یقال لا رای لحاقن ولا لحازق حازوق نام مردی از خوارج حزاق
بالکسر مثله **حزرقه** تنگی وتنك کردن بند بر کسی محزرق در تنك وبند مانده یقال بتقدیم الراء علی الزاء ایضا **حق** خلاف باطل
وسزاوار و درست وراست و واجب حقوق ج حقه اخص منه یقال هذه حقتی ای حقی وحقیقت چیزی یقال الماعرف الحقه منی هرب
وقولهم لحق لا آتیك هو یمین للعرب یرفعونها بغیر تنوین اذا جاءت بعد اللام ولذا ازالوا عنه اللام قالوا حقا لا آتیك ویقال کان ذلك
عند حق لقاحها بالکسر ایضا ای حین ثبت ذلك فیها حقه بالضم معروف حق حقوق حقاق ج حق بالکسر شتر بسال چهارم درامده حقه
وحق ایضا مونث وی والجمع حقاق وحقق وجمع الحقاق حقق مثل کتاب وکتب وحقائق جمع الجمع ایضا وقیل جازت الناقة الحق اذا
جازت السنه ولم تلد وانت الناقة علی حقها ای الوقت الذی ضربت فیه عام اول ویقال سقط فلان علی حاق راسه ای وسط راسه وجئته
فی حاق الشتاء ای وسطه الحاقه قیامت وحاقه لمخاصمه وادعی کل واحد منهما الحق فاذا غلبه قیل حقه ویقال ما له فیه حق ولا حقاق
بالکسر ای خصومه تحاق خصومت کردن احتقاق خصومت کردن دو کس باهم یقال احتق فلان وفلان ولا یقال للواحد کما لا یقال
اختصم للواحد واحتق الفرس ای ضمر وطعنه محتقه ای لا زیغ فیها وقد نفذت ویقال رمی فلان الصید فاحتق بعضا وشرم بعضا
ای قتل بعضا وافلت بعض حق بجا حق راست کردن سخن ووعده ودرست کردن حق بر کسی عع ف آ ض ۲ یقال حققت حذره واحققته
اذا فعلت ما کان یحذره وحققت الرجل واحققته اذا اتیته وحققت الامر واحققته اذا احققته ای صرت منه علی یقین ویقال حق له
ان یفعل کذا وحقیق ان یفعل کذا وحق لك وحقفت ان تفعل هذا ای انت حقیق به ومحقوق برای خلیق له توسزاواری بدان والجمع
احقاء ومحقوقون حق ایضا واجب شدن عع ف آ ک ۲ احقاق متعد فیه استحقاق استیجاب وتحقق عنده ای صح تحقیق درست
وراست کردن کلام محقق ای رصین وثوب محقق ای محکم النسج حقیقة الشئ خلاف مجازه وانچه واجب شود بر کسی حمایت آن یقال
منه فلان حامی الحقیقه وعلم احق اسبی که خوی نکند واسبی که سمهای پای بر جای سمهای دست نهد در دفتن حقوق مصدر منه
حقحقه بلند بر داشتن اسب دست وپای را وجنبانیدن رفتن وی ویقال اشر السیر الحقحقة ویقال هو السیر فی اول اللیل نهی عن ذلك
حلقه بالفتح معروف ومنه حلقة الباب وحلقة القوم وجمعه حلق بفتحتین علی غیر قیاس ویقال حلق مثل بدره وبدر ویقال
الواحد حلقه بالتحریك والجمع حلق وحلقات وجمع حالق حلقه یقال قوم حلقه للذین یحلقون الشعر حلق بسکون الثانی خشکا
کلو حلقوم کلك حلوق جمع وموی ستردن وبر حلق زدن عع ف آ ک ۲ حلق بالکسر خاتم ملك ومال بسیار تحلیق مبالغة فی الحلق
بلند بر رفتن مرغ در هوا وبشکل حلقه داغ کردن ستور را محلق نام مردی محلق بکسر المیم کلیم درشت حالق پستان پر شیر حلق

حوالوج وبال برو رفتہ بر درخت وکوہ بلند یقال جاء من حالق ای من مکان مشرف وقولهم لا تفعل ذالک امّک حالق ای اثکلها الله
حتی تحلق شعرها ویقال عند الامر یعجب منہ حمشی عقری حلقی کانہ من الحلق والعقر والحمش وهو الخدش وفی الحدیث انہ صلی الله علیہ
حین قیل لہ ان صفیہ بنت حیی حائض فقال عقری حلقی ما اراها الا حابستنا قال ابو عبید هو عقرا حلقا بالتنوین ای اصابها
بالعقر ووجع فی حلقها احلاق موی ستردن ویقال حلق معزہ ولا یقال جزہ الا فی الضان شعر حلیق ولحیہ حلیق ولا یقال حلیقہ
حلاق مرۃ مثل قطام بنیت علی الکسر لانہ حصل فیها العدل والتانیث والصفۃ الغالبۃ وهی معدولۃ من حالقہ حلاقۃ المعزی
بالضم ما حلق من شعرہ عنز محلوقہ حلاق درد حلوق حلاق بالکسر اسم فی حلق یقال ان راسہ لجید الحلاق تحلق حلقہ نشستن مردم
حلق بالتحریک پوست رفتن وسرخ شدن قضیب اسب وخراز کشتہ کردن عع ک آف ۲ یوم تحلاق اللمم یوم لتغلب علی بکر بن
ابنی وائل حلقان بالضم خرمای نیم رسیده محلقن کان حلقانہ محلقنہ بکی حوقلہ لا حول ولا قوۃ الا بالله کفتن حمق بالضم
وبضمتین بی عقلی وکولی عع ک آف ۲ حمق نعت منہ حماقۃ ایضا مصدر منہ عع بضمها احموق نعت منہ وکاسد شدن بازار
عمر بن الحمق نام مردی وامراۃ حمقاء وقوم حمق وحمقی وحماقی ونسوۃ کذلک البقلۃ الحمقاء درخت خرفہ وهی الرجلۃ احماق
احمق یافتن کسی را وبچکان احمق زادن یقال احمقت المراۃ فهی محمق ومحمقہ محماق بالکسر زن بسیار احمق زاینده تحمیق بحماقت
نسبت کردن محامقہ بکولی بازی دادن استحماق احمق شمردن تحامق خویشتن را کول ساختن انحماق کاسد شدن بازار
انحمق الثوب اخلق حماق بالضم ابلہ کہ بر اندام بر آید محموق ابلہ زده حملوق العین بالکسر باطن اجفانها الذی یسوده الکحل
او ما غطتہ الاجفان من بیاض المقلہ حملق الرجل ای فتح عینیہ ونظر نظرا شدیدا حنق بالتحریک خشم حناق جمع وخشم
گرفتن عع ک آف ۲ حنق نعت منہ احناق بخشم آوردن وباریک شدن کوهان شتر حمار محنق خر باریک ولاغر شده از بسیار
کشتی محانیق شتران لاغر حوق روفتن خانہ عع ف آض ۲ حواقہ بالضم خاکروبہ محوقہ جاروب حوق بالضم کرد اکرد سر نره
حیق فرا گرفتن صلہ بالباء عع ف آک ۲ قولہ تعالی ولا یحیق المکر السیئ الا باهلہ وقولہ تعالی وحاق بهم العذاب ای احاط بهم ونزل
فصل الخاء رجل خبق مثل هجف دراز وان شئت کسرت الباء اتباعا للخاء فهو اشق خبق ای طویل سریع خبقی نوعی
از دویدن خدرنق عنکبوت والجمع خدارق بحذف القاف خذق سرکین وسرکین افکندن مرغ عع ف آض ۲ وک ۲
مخذقہ کون مرغ خرق درانیدن تخریق کذلک انخراق تخرق اخریراق دریدن ویقال فی ثوبہ خرق وهو فی الاصل مصدر خرق
ایضا زمین فراخ خروق ج وبریدن مسافہ خریق زمین بی علف بات خروق ج وباد سرد سخت وزنده وقیاسہ خریقہ بالتاء
اختراق الریح گذشتن باد مخترق باد گذر منخرق کذلک خرق بالکسر جوانمرد تخرق فراخ دستی کردن در کرم ودروغ گفتن از خود
خریق مثال فسیق بنک کریم خرقہ پاره وجامہ پاره زده ذو الخرق نام مردی شاعر مخراق بالکسر ثوب یلف لیضرب بہ ودیده
وفی الحدیث البرق مخاریق الملئکۃ وفلان مخراق حرب ای صاحب حروب یخف فیها مخرقہ دروغ گفتن خرق بالتحریک سرگشتہ
شدن از بیم یا از حیا عع ک آف ۲ خرق نعت منہ واخرقتہ ای دهشتہ خرق ایضا کول شدن خرق بالضم کولی اخرق خرقاء نعتان
منہ وفی المثل لا تعدم الخرقاء علۃ ومعناه ان العلل کثیرۃ موجودۃ تحسنها الخرقاء فضلا عن الکیس خرقاء ایضا نام زنی معروف
ومیش کہ در گوش او شکاف کرده باشد ریح خرقاء باد سخت خربقت الثوب وخبرقتہ ای شققتہ وقطعتہ ویقال جلد
فلان فی خرباقۃ ای فی ضرطہ خرباق بالکسر ایضا نام مردی از صحابہ وخربق عملہ ای افسده خربق نوعی از دوبہ مخربنق فرو سر افکنده
وخاموش وفی المثل مخرنبق لینباع ای لینثب اذا اصاب فرصۃ فمعناه انہ سکت لداهیۃ یریدها خرنق بکسر تین بچہ خرگوش و
نام زنی شاعره ارض مخرنقہ زمین خرگوش بچہ ناک خورنق نام کوشکی بعراق کہ از نعمان الاکبر نهاده بود خزق بنیزه زدن
وهدف رسیدن تیر عع ف آک ۲ خازق سنان یقال هو امضی من خازق وتیر هدف رسیده وخزقتهم بالنبل ای اصبتهم بها
خاسق لغۃ فی خازق خفق خفقان جنبیدن علم عع ف آک ۲ ض ۲ والجنبیدن دل وسراب وبرق وباد خفیق الریح دویدن
واما قول رؤبۃ لماع الخفق فانما حرکہ للضرورۃ خفق سر جنبانیدن از خواب وغنودن عع ف آک ۲ وفی الحدیث کانت رؤسهم
تخفق خفقۃ وبنعل زدن زمین را وبدره زدن کسی را مخفقہ دره وبر هنا شمشیر زدن مخفق شمشیر پهن وهر چیزی کہ پهن
باشد زدن وپریدن مرغ اخفاق روی آوردن ستاره بفرو شدن وبی غنیمت وصید باز گشتن غازی وصیاد وبی مراد باز گشتن
جوینده وبال زدن مرغ در پریدن واخفق الرجل بثوبہ لمع بہ خفوق فرو شدن ستاره یقال وردت خفوق النجم ای وقت
غیبوبۃ الثریا خافقان مشرق ومغرب خفاق پهن پیش قدم پای امراۃ خفقاء الحشی ای خمیصۃ فلان خیفق ای واسع فرس خیفق

حمق
حملق
حنق
حوق
حیق
خبق
خدرنق
خذق
خرق
خربق
خرنق
خزق
خسق
خفق

سر بهر جدا ظليم خيفق كك خنفيق سخت ووزن دلهر سنك نون زائدة يقال داهية خنفقيق **خفوق** ماده حركه از فرج او
اوان آيد انلاعزي خفيق آواز كردن فرج وعلاف قضيب اسب عع ف آ ك ۲ خفقة آواز فرج وقضيب اسب واخفقت البكرة
اذا اتسع حرفها احفوق وخفوق بالضم كفتكي زمين وفي الحديث فوقصت به ناقته في اخافيق جرذان وهي شقوق في الارض
خق بالضم حوض خشك **خلق** اندازه كردن پيش از بريدن قال الحجاج ماخلقت الا فريت وما وعدت الا وفيت والا فريه
وا فريه وا فريد كان ودروغ برافتن عع ف آ ض ۲ ومنه قوله تعم وتخلقون افكا ويقال هذه قصيدة مخلوقة اى منحولة خليقة خو
وا فريد كان خلا يوج يقال هم خليقة الله وخلق الله ايضا وهو في الاصل مصدر خلقه بالكسر افرينش خليق تمام خلقت وسزاوار
وخو كبر جلاله سزاوار امدن وقد خلق لذلك بالضم مخلقة لذلك اى مجدرة له مختلق تمام خلقت سحابة خلقة خليقة اى فيها اثر
المطر مضغة مخلقة اى تامة الخلق والمخلق القدح اذا لين اختلاق دروغ بر بافتن قوله تعم ان هذا الا اختلاق تخلق كك وايضا
خوى كرفتن وخوشبوى شدن خلق بالضم وبضمتين خوى يقال خالص المومن وخالق الفاجر مخالقة خوى نيكو ورزيدن خلاق
بالفتح بهره يقال لا خلاق له في الاخرة اخلق اى املس مصمت صخرة خلقاء اى ليس فيها وصم ولا كسر وخلقاء ايضا زن بسته فرج اى رتقاء
خلق بالتحريك كهنه ثوب خلق وملحفة خلق يستوى فيه المذكر والمونث لانه في الاصل مصدر خلقان بالضم ج ملحفة خليق تصغيرها
بلا هاء لانه صفة والهاء لا تلحق تصغير الصفات كما تقول نصيف في تصغير امراة نصف خلوقة كهنه شدن عع بضمتها اخلاق كهنه
شدن وكردن لازم متعد وكهنه پوشانيدن يقال اخلقته ثوبا اى كسوته ثوبا خلقا ثوب اخلاق بالفتح اذا كانت الخلوقة فيه
كله كما يقال برمة اعشار وارض سباسب خلوق بالفتح بوى خوش تخليق طلا كردن ببوى خوش وزعفران وتمام خلق كردانيد خلقاء
من الفرس كالعرنين من الانسان واخلولق السحاب اى استوى ويقال صار خليقا للمطر واخلولق الرسم اى استوى بالارض **خنق**
بكسر النون خبه كردن عع ف آ ض ۲ تخنيق كك اختناق انخناق خبه شدن مخنق بالتشديد بجنه مرده وجاى خبه كردن از كلو خناق
بالضم مثله وبيمارى خبه خناق بالكسر رسن كه بدان خبه كنند مخنقة كردن بند جميل خانق كوچه باريك مختنق تنكى جاى **خوق**
حلقه **خوق** بالتحريك كرو فراخ شدن مفازة خوقاء وبئر خوقاء اى واسعة بعير اخوق وناقة خوقاء اى جرباء خاق باق اسم
الفرج لسعتها وهو مبنى على الكسر مثل خازباز **فصل الدال** **دبق** بالكسر سريشم كه بدان كنجشك وما نند آن كيرند دبوقاء عذره
دابق نام شهرى والاغلب عليه التذكير والصرف **دحيق** دور وقد دحقه الناس اى لا يبالى به عع بفتحها ويقال ايضا ادحقه
واسحقه دحقت الرحم اى رمت بالماء فلم تقبله ويقال قبح الله اما دحقت به اى ولدته دحوق ناقه كه رحم وى بيرون آمده باشد بعد از
ولادت اندحاق بيرون افتادن رحم **درقة** بفتحتين سپر درق ج درياق لغة في ترياق دردق كودكان يقال ولدان دردق و
درادق ويقال للصغار الابل ايضا دردق وهو الصغار ايضا من كل شي **دورق** پيمانه شراب وهو معرب من الفارسى **مذرنفق**
المسرع في السير ويقال ادرنفق مرمعلا اى امض راشدا **دسق** سپيك سراب وحوض پر آب يقال ملات الحوض حتى دسق اى
ساح ماؤه دسق ايضا طشت خوان وهو معرب ناقة دمشق اى سريعة جدا وكك ناقة دمشق مثال جعفر وهو ايضا اسم بلدة الشام
دعق سپردن وكوفته كردن راه وبرانكيختن ورمانيدن عع بفتحها يقال دعق الطريق فهو مدعوق ويقال دعقت الابل
الحوض اى ثلمته من جوانبه دعقة جماعة من الابل خيل مداعيق اسبان كه مردم را فروكوبند در جنك **دعشوقة** جانورى عيش
دعفق بالفتح اى واسع وعام دعفق مخصب **دفق** ريختن آب عع ف آ ض ۲ وك ۲ ماء دافق اى مدفوق آب جهيده كقولهم
سر كاتم اى مكتوم وهو من قولك دفق الماء مجهولا ويقال دفق الله روحه اذا دعى عليه بالموت ودفقت كفاه الندى اى صبتاه
شدة للكثرة اندفاق ريخته شدن مدفق كك سيل دفاق بالضم سيل كه بر كند رود را ناقة دفاق بالكسر جهجهان رفتار دفق
مثال هجف شتر تيز رو يقال مشى فلان الدفقى اذا اسرع سير ادفق رفتن بشتاب دفق بالتحريك بيرون آمدكى دندان شتر بعير
ادفق نعت منه ويقال جاء القوم دفقة واحدة بالضم اى بمرة واحدة **دقيق** باريك وهو خلاف الغليظ دقاق بالضم كك
دق بالكسر مثله ومنه حمى الدق اخذت دقه وجله اى قليله وكثيره دقة باريكى وباريك شدن عع ف آ ك ۲ استدقاق كك ادقاق
تدقيق باريك كردن ونيكو كرفتن وآرد نرم كردن دقيق ايضا آرد دقة بالضم خاك نرم كه باد در رفته شود از زمين دقوق ج ويقال
اتيته فما ادقنى ولا اجلنى اى ما اعطانى دقيقا ولا جليلا مداقة با هم باريكى كردن دق كوفتن وارد كردن مدق ومدقة كوبه مدق
بضمتين كك مداق بالفتح ج دقدقة آواز سم اسب **اندلاق** پيش شدن واندلق السيف اى خرج من غير سل وكل ما ندر خارجا
فقد اندلق دلق لغزانيدن يقال دلقت السيف من غمده اى ازلقته سيف دالق دلوق سلس الخروج من غمده دالق نام مردى

ویقال طعنه فاندلقت اقتاب بطنه ای خرجت امعاوه واندلق السیل والغارة هے القوم ای هجمهم غارة دلوق ونیل دلوق بهمتین
ای مندلق شدیدة الدفع دلوق ناقه دندان شکسته از پیری دلقاء کلک دلقم بالکسر مثله میم زائدة ویقال الناقة هبد البزول
شارف ثم عوزم ثم لطلط ثم جحمرش ثم جعماء ثم دلقم اذا اسقطت اضراسها عرها دلق بالتحریک دلره وهی معرب دموق دراآمدن
برکسے بناکاه بی دستوری عم ف آص ۲ و درآمدن صیاد در کازه و دمقت فاه ای کسرت اسنانه واندمق علیهم بغتة اذا
دخل بغیر اذن واندمن الصائد فی قترته ایضا دمق بالتحریک دمه معرب ملمعلق بفتح اللام سنگ تابان وسم لغزان کرد دانق
بفتح النون وکسرها دانکی دستور لاغر افتاده وربما قالوا الداناق دانانق ودانق دهم دزهام تدنیق بیک نکر بستن در کاری
واسقصا کردن یقال لا تدنقوا فیدنق علیکم و نزدیک شدن افتاب بغروب شدن بمعنای فرو شدن چشم و بسته نکریستن
دوق بالضم کولی یقال احمق مائق دائق وقد داق یدوق دوقا ودوقا ودوقا و دوقا وانه دهق بالتحریک شکنجه کردن و شکستن
و بریدن عم بفتحهما کاس دهاق بالکسر جام پر ادهاق پر کردن جام را و ریختن آب را دهدقه شکستن و بریدن دهمقه
مثله وایضا تنکی و نرمی طعام و هر چیز نرم باشد ومنه حدیث عمر لو شئت ان یدهمق لی لفعلت ولکن الله عاب قوما فقال
اذهبتم طیباتکم فی حیوتکم الدنیا **فصل الذال** ذرق بضم اول وفتح ثانی سپست دشتی ذرق بالفتح سرکین مرغ و
سرکین افکندن ان عم ف آص ۲ و ک ۲ یقال ذرق الطائر و زرق بمعنی اذراق رویانیدن زمین سپست واللبن مذرق
ای مذیق ذعلوق بالضم کیاهی ذلق بالتحریک بی آرامی و بی آرام شدن و تیز زبان شدن عم ک آف ۲ اذلاق بی آرام
کردن و آب ریختن در سوراخ سوسمار تا بیرون آید تذلیق تیز کردن طرف هر چیزی ذلق مجرای محور در بکره و تیزی زبان و
تیزی سنان و تیزی هر چیز و تیز شدن زبان عم بضمها لسان ذلیق و ذلق و اذلق نعت منه ویقال ایضا لسان ذلق طلق
ذلیق طلیق ذلق طلق بضمتین ذلق طلق بالضم وفتح اللام فیها اربع لغات وکذلک ذولق اللسان والسنان ای طرفهما حروف
ذلق حروفها بیکه از کرانهای زبان ولب بیرون آید وهی ستة ثلثة منها ذولقیة وهی الراء واللام والنون وثلثة منها شفویة
وهی الفاء والباء والمیم خطیب ذلیق وذلق بکسر اللام فصیح زبان ذلقه ذلیقه مونث ذلاقه تیز زبانی و فصاحت ذوق
ذواق مذاق مذاقه چشیدن عم ف آص ۲ ویقال ما ذقت ذواقا ای شیئا وذقت ما عند فلان ای خبرته وذقت القوس ای
جذبت وترها وعلمت ما شدتها اذاقه چشانیدن اذاقه الله وبال امره تذوق پاره پاره چشیدن امر مذاق ای مجرب معلوم
ذواق مرد ملول **فصل الراء** ربق بالکسر رسن با کوشها که بره و بزغاله بندند ربقه یکی کوشه از آن وفی الحدیث
خلع ربقة الاسلام من عنقه والجمع ربق وارباق ورباق وفی الحدیث لکم العهد ما لم تاکلوا الرباق ربق بالفتح در ربقه کشیدن عم ف آ
ص ۲ ک ۲ ارتباق در ربقه درآمدن و در دام بسته شدن کردن آهو ربیقه صید بدام افتاده و بره و بزغاله کردن بسته وقولهم رمدت
الضان فربق ربق ای هیی الارباق فانها تلد عن قریب لانها تضرع علی راس الولد ولیس کذلک المعزی فلذلک قالوا فیها رنق رنق بالنون
ام الربیق الداهیة رتق بستن وهو ضد الفتق و بستن عم ف آص ۲ ومنه قوله تع کانتا رتقا ففتقناهما ارتتاق بسته شدن رتق
بالتحریک بسته شدن بکارت زن امراة رتقاء التی لا یستطاع جماعها لارتتاق ذلک الموضع منها رتاق بالکسر دو جامه کو آنرا
بهم بسته رحیق شراب خالص رزق بالکسر روزی و روزی دادن و مرسوم عم ف آص ۲ و باران ومنه قوله تعالی وما انزل الله
من السماء من رزق رزقه بکار دادن رزقات الجند دادن ارزقتهم ای اطعامهم ارتزاق مرسوم کرفتن لشکر و روزی یافتن وقوله تعالی
وتجعلون رزقکم انکم تکذبون ای شکر رزقکم وقال الله تعالی وفی السماء رزقکم وهو اتساع کما یقال التمر فی قعر القلیب یعنی به سقی النخل
رجل مرزوق ای مجدود یعنی با بخت رازقیة جامهای کتان سپید رزداق بالضم روستا وهو معرب رزدق رسته از هر چیز و هو
معرب رستا و رسداق روستا والجمع رساتیق وهی السواد رشق تیر انداختن عم ف آص ۲ رشق بالکسر هو الوجه من
الرمی فاذا رمی القوم باجمعهم فی جهة واحدة قالوا رمینا رشقا ارشاق تیز نکریستن و کردن دراز کردن آهو رشاقة باریک و
نیکو قد شدن عم بضمها و رجل رشیق ای حسن القد لطیفه رشاییق بطنی از قبایل سپاهان رفق نرمی و نرمی کردن ضد
العنف عم ف آص ۲ صلته بالباء سود و نفع ارفاق نرمی کردن و سود داشتن کسی را ترفق نرمی کردن صلته بالباء رفقة بالضم
والکسر کروه هم سفر رفاق ج یقال رافقته و ترافقنا فی السفر رفیق مرافق بمعنی رفقاء ج فاذا تفرقوا ذهب اسم الرفقة ولا یذهب
اسم الرفیق وهو واحد وجمع مثل الصدیق قوله تعالی وحسن اولئک رفیقا وهو ایضا ضد الاخرق یعنی کول درشت رفق بستن بارکی
شتر تا آهسته رود عم ف آص ۲ رفاق رسن که ریسمان بند نند مرفق مرفق بکسر المیم وفتح الفاء وبالعکس آرنج و آبخوری نفع یابند از کار

دمق
دملق
دنق
دوق
دهق
ذرق
ذعلوق
ذلق
ذوق
ربق
رتق
رحق
رزق
رزدق
رستق
رشق
رفق

ومنه قرئ قوله تعالى ويهيئ لكم من امركم مرفقا ومرفقا جعله مثل مقطع ومن قرء مرفقا جعله اسما مثل مسجد ويجوز مرفقا بفتح الفاء اى رفقا
مثل مطلع ولم يقرء به ومرافق الدار جاى آب وبرف انداختن ومانند آن مرفقه بكسر الميم بالش ترفق اى اخذ مرفقه وبات
فلان مرتفقا اى متكئا على مرفق يده رفق بالتحريك برنافتكى ارنج جمل ارفق وناقة رفقاء نعت منهما رفق ومرفق رفق اى كان
المطلب رافقه نام شهرى

رق

رق بالكسر بندكى وچيزى تنك وزمين نرم رقيق بنده وتنك ونرم واحد وجمع رق بالفتح پوست
آهو كه بروى نويسند قوله تعالى فى رق منشور وسنك پشت يعنى كشف بزرك رقوق ج رقه نام شهرى وهر زمين كه پر آب شود باشد
كه آب بر آيد از وى بوقت مد رقاق بالفتح زمين هموار كه روى او نرم باشد وبروى سخت رقق كك وايضا سستى وكمى يقال فى
عظمه رقق اى ضعف وفى ماله رقق اى قلة رقاق بالضم نان تنك يقال عندى عشرة ارغفة الجردق والرقاق يعنى كرده ونان تنك
رقه بالكسر تنكى ع ف آ ك ارقاق تنك كردن وبنده كردن ترقيق ايضا تنك كردن ونيكو كردن سخن را ترقق تنك شدن دل شدن
استرقاق تنك شدن وبنده كردن مراق البطن تنك جايهاى شكم ولا واحد له ترقرق درخشيدن وبهر سو رفتن آب چشم رقراق

رمق

السراب درخش سراب وهر چيزى رقرقه جنبانيدن كوزه آب وبركشتن آب در چشم **رمق** نكريستن ع ف آ ض ترميق
پيوسته نكريستن رمق بالتحريك باقى جان ودمر وهذا معرب ويقال هذه النخلة ترامق بعرق ولا تحيى ولا تموت مرامق اندكى
اندك اندك دوستى تو در دل او مانده باشد وما فى عيشه الا رمقه ورماق اى بلغه حبل ارماق اى ضعيف كما يقال ثوب اخلاق
واسمال ارمقاق ارميقاق سست شدن كار ويقال ارمق الحبل ارمقاقا وارماق ارميقاقا اى ضعف وعيش مرمق اى دون وعيش

رنق

رمق الذى يمسك الرمق ترمق اشاميدن مراهقه محكم كردن كار **رنق** بالتحريك تيره شدن آب وجز آن ع ح ك آ ف ماء رنق بالتحريك ليس بالكسر
وعيش رنق بكسر الثانى ارناق تيره كردن ترنيق مثله وايضا در آميختن خواب با چشم وسست شدن در كار وسستى نور بينايى ونيز
نكريستن در چيزى وانتظار مثل ترميق وتدنيق يقال رنقت المعزى ترنيقا وترنقت اى انتظر الولادة لانها ترى ولا تضع الا بعد مدة
ورنقوا اى الوا بالميم وبالدال ايضا اى رمق ودنق ومقيم بودن قوم بر جايى واحتباس كردن ويقال رنق الطائر اذا خفق بجناحيه

روق

فى الهواء وثبت ولم يطر ولقيت فلانا مرنقة عيناه اى منكسر الطرف من جوع وغيره رونق آب كار ورونق السيف آب تيغ رونق الا
ورونق الضحى منها بعه وترنوق بضمتين الطين الذى فى الانهار والمسيل **روق** شاخ ارواق ج وپاره از شب واول هر چيزى و
كاشانه رواق بالكسر مثله وايضا پرده كه در كشيده باشند از سقف يقال بيت مروق ويقال ثلثة اروقه والكثير روق بالضم و
روق الشباب وريقه وريقه بالتشديد اى اوله وريق كل شىء افضله ويقال اكل فلان روقه اذا طال عمره حتى تتحات اسنانه اوراق
جسمها يقال ضرب فلان روقه بموضع كذا اى فسطاطه وفى الحديث حين ضرب الشيطان روقه ومد اطنابه يقال القى فلان عليك
ارواقه وشراشره وهو ان تحبه حبا شديدا وايضا القى ارواقه اذا عدا واشتد عدوه والقى ارواقه اذا اقام بالمكان واطمان به
والقت السحابة ارواقها اى مطرها ووبلها ترويق فرو هشتن شب تاريكى را وپالودن شراب را روق ايضا خوش آمدن
وبشكفت آوردن كسى را ع ف آ ض وصافى شدن شراب راوق پالونه شراب غلمان روقه بالضم وجوار روقه اى حسان

رهق

وهو جمع رائق مثل فاره وفرهه وصاحب وصحبه وغلمان روق ايضا مثل بازل وبزل روق بالتحريك دندان پيش ترين دراز شدن
از فرودين اروق نعت منه اراقه ريختن آب وخون ومانند آن **رهق** بالتحريك برنشستن كودبر چيزى وفرو پوشيدن ع ح
ك آ ف قوله تعالى ولا يرهق وجوههم قتر ولا ذلة وفى الحديث اذا صلى احدكم الى الشىء فليرهقه اى فليدنه ولا يبعد منه و
خود را بر حرام وبناهى داشتن يقال فيه رهق اى غشيان للمحارم من شرب الخمر ونحوه وستم كردن قوله تعالى فلا يخاف بخسا
ولا رهقا اى ظلما وسفاهت وطغيان قوله تعالى فزادوهم رهقا اى سفها وطغيانا ونزديك آمدن ودر يافتن چيزى را يقال
طلبته حتى رهقته اى دنوت منه وادركته ارهاق تكليف كردن وتاخير كردن نماز را تا بوقت نماز ديكر ودشوار كردن يقال
لا ترهقنى لا ارهقك الله اى لا تعسرنى لا اعسرك الله وقوله تعالى لا ترهقنى من امرى عسرا اى لا تكلفنى ويقال ارهقه طغيانا
اى اغشاه اياه وارهقنى اثما فرهقته اى حملنى فحملته مرهق انكه بكشتن رسيده باشد مراهقه نزديك رسيدن كودك ببلوغ
ترهيق متهم داشتن كسى را وفى الحديث انه صلى على امرأة ترهق اى تتهم وتؤبن بشر ورجل مرهق اى يغشى الناس والضيفان

ريق

وقيل شعر خير الرجال المرهقون كما خير تلاع البلاد اكلؤها ويقال القوم رهاق مائة بالضم والكسر بالاضافة اى زهاء مائة
يعنى نزديك صد ريهقان زعفران **ريق** بالكسر آب دهان ريقه اخص منه ارياق ج ريق كل شىء افضله واوله وقد يخفف منه و
ريق الشباب والمطر ماء رائق آب ناشتا خورده ريوق جان دادن يقال هو يريق بنفسه اى يجود بها عند الموت ريق بالفتح تندى

سراب تزبق مثله **فصل الزاء زبق** بركندن موى عع ف آض ٢ ازبق اى دخل وهو مقلوب ازبت زنبق روغن ياسمين
زيبق بالكسر سيماب وهو معرب وقد اعرب بالهمز وبكسر الباء مثل زبر و درهم مزابق درم سيماب اندوده والعامة تقول مزبق
زبرقان بكسرتين ماه ونام مردى وزبرقت الثوب اى صفرته **زحلوقه** مثل زملوقه جاى لغزيدن كودكان نحاليق ج
زحلقه اى دحرجه وقد تزحلق اى تدحرج زنديق بالكسر يكى از بد مذهبان وهو معرب زنا، قرج والهاء عوض من الياء المحذوفة
واصله الزناديق وقد تزندق والاسم زندقة عرب من الزند وهو كتاب لهم **زرق** بالتحريك كربه چشم شدن عع ك آف ٢ زرقه
كربه چشمى ازرق زرقاء نعتان منه يقال نصل ازرق وماء ازرق ازرقاق ازريقاق كلك زرق بالضم سخت كبود چشم وللمونث كلك
زرق جمع ازرق وزرقاء ايضا سنانهاى نيزه وربك توده ها زرق الطاير يزرق اى ذرق وزرقت عينه نحوى اذا انقلبت و
ظهر بياضها زرق بالسكون زدن بمزراق وهو رمح قصير ودحل سپس افكندن شتر زرنوقان دو دو بول چه دو طرف چاه كه
نعامه را بروى نهند وان چوبى باشد كه بكره را از وى مراو بزند فان كانتا من خشب فهما دعامتان وقيل نعامتان والمعترضة
عليهما هى العجلة والغرب معلق بالعجلة زورق كشتى خرد زرق بالضم والتشديد باز جره معرب وان باز سپيد باشد زرارق
ج زرمانقه جبه صوف وفى الحديث ان موسى ع اتى فرعون وعليه زرمانقه **زعق** فرياد وبانك كردن عع بفتحهما زعق بالتحريك
ترسيدن در حالت نشاط عع ك آف ٢ زعق نعت منه ويقال ازعقه الخوف حتى زعق وانزعق ويقال ازعقته فهو مزعوق و
يقال زعقته فهو مزعوق ماء زعاق بالضم آب شور طعام مزعوق طعام شور **زعفوق** بالضم بدخوى **زق** بالكسر مشك
ازقاق ج وزقاق وزقان ايضا مثل ذئاب وذؤبان تزقيق الجلد سلخه من قبل راسه زقاق بالضم كوچه يذكر ويونث قال الاخفش اهل
الحجاز يونثون الطريق والصراط والسبيل والسوق والزقاق وبنو تميم يذكرون هذا كله زقان ازقة ج مثل حوار وحوران والخوره زق
خورش دادن مرغ چوزه را ابدها ن زقزقه ترقيص كردن كودك **زلق** بالتحريك جاى لغزان ولغزيدن عع ك آف ٢ ازلاق متعديه
وبچه افكندن ناقه وموى ستردن مزلق مزلقه جاى لغزان وكذلك الزلاقه وقوله تع فتصبح صعيدا زلقا اى ارضا ملسا ليس بها شى مزلاق
اى مزلاج وهو الذى يغلق به الباب ويفتح بلا مفتاح وفرس مزلاق كثيرة الازلاق زليق بچه افكنده زلق سر ستردن عع ف آ ك ٢
تزليق كذلك رجل زلق وزملق مثال هدبد وزمالق وزملق بتشديد الميم انكه بيش از مجامعت انزال افتدش زلق بالضم والتشديد
شفترنك وان نوعى از شفتالو است بى پشم **زناق** حلقه يوضع تحت حنك الدابه ثم يجعل فيها خيط يشد براسه يمنع جامه وكلو
بند زنان از زبور يقال زنقت الفرس زنق بالتحريك جاى دنان واظنه معربا من زنخ زنقه كوچه باريك تنك مزنوق نام اسپى
زاوق سيماب فى لغة اهل المدينه وقيل لكل منقش مزوق وان لم يكن فيه زيبق تزويق اراستن ودرست كردن كتاب وسخن را
زيق القميص بالكسر زه پيراهن زيق نام مردى تزيق سرمه كردن واراستن زن خود را **زهق** مغز اكنده شدن استخوان وپر
شدن مغز وبر آمدن جان قوله تع وتزهق انفسهم وهم كافرون وحكى بعضهم زهقت نفسه بالكسر تزهق زهوقا لغة فى زهقت
وپيش شدن اسب از اسبان ديكر ونيست شدن قوله تع وزهق الباطل زهوق بالفتح نعت منه وايضا بئر بعيدة القعر وفج الجبل المشرف
واز نشانه دركذشتن تير عع بفتحهما زاهق مغز اكنده وستور فربه پر مغز ومرد هزيمت شده جمعه زهق زهق بالتحريك زمين پست
زهق اى نزق انهاق كشتن ونيست كردانيدن ودركذرانيدن تير از نشانه وپر كردن خنور را وبر كردن او ردن ستور زين را
ورحل را ويقال ورايت فلانا مزهقا اى مغذا فى سيره وفرس ذات ازاهيق اى ذات جرى سريع انزهاق برجستن ودميدن
ستور بزدن زهلوق بالضم فهو لام زائدة يقال حمر زهالق **زهزقه** سخت خنديدن **فصل السين سبق** دركذشتن
عع ف آض ٢ ك ٢ يقال سابقته فسبقته واستبقنا فى العدو اى تسابقنا وقيل فى قوله تع ذهبنا نستبق اى ننتضل ويقال
له سابقة فى هذا الامر اذا سبق الناس اليه سبق بالتحريك انچه كرو بندند بدان در اسب دوانيدن وتير انداختن ومانند آن اسباق
البا نى فيداه من سبوح وقدوس وذروح وسوق فانها تضم وتفتح مستقه بوستين دراز استين مساتق ج **سحق** سودن
وجامه كهنه وبوسيدن عع بفتحهما انسحاق سوده شدن سحق بالضم وبضمتين دورى عع بضمهما يقال سحقا له سحيق دور اسحاق
دور كردانيدن وكهنه شدن جامه وسوده شدن سپل شتر وخشك شدن پستان از شير وبر سينه وشكم چفسيدن آن سحوق
بالفتح نخل دراز سحق ج اتان سحوق وحمار سحوق ايضا اى طويل سوحق دراز اسحاق نام پيغامبرى معروف فان اردت به الاعجمى
لم تصرفه وان اردت به المصدر صرفته مسحوق بالضم نخل دراز ميم زائدة سحاق بالكسر پوست تنك مغز وشكنكى كه بدان پوست

زبق
زرق
زحلق
زرق
زعق
زعفق
زقق
زلق
زنق
زوق
زهق
زهزق
سبق
ستق
سحق

بلغ
مد

رسد سماحیق السماء پارهای ابر و پارهای پیه بر روده **سوذق** بالفتح و ذال المعجمة دستبانه و چرغ سوذنیق مثله نون ٥
سوذانیق کک معرب سدق شب اتش افروختن مغان معرب سده **سرق** بالتحریک شقهای حریر سپید سرقه یکی وهو معرب
سره مثل برق معرب بره و دزدی کردن ع ف و اک ۲ سرقه بکسر الراء دزدی یقال سرق مالا منه و رتما قالوا استرقه مالا و فی المثل
سرق السارق فانتحر تسریق بدزدی نسبت کردن و قری قوله تعالی ان ابنک سرق استراق گوش داشتن بنهانی سخن کسی را و یقال
یسارق النظر الیه سرق و سرقان دو موضع سراقة بن جعشم بالضم نام مردی از صحابه استبرق دیبای کنده **سرادق** سراپرده سرادق
ج و یقال بیت مسردق خانه با سراپرده **سرمق** شورگیاه **سفق** در باز کردن انسفاق لازم منه ثوب سفیق ای صفیق جامه
سخت بافته سفاقه شوخ دیدگی و قد سفق بالضم و هو سفیق الوجه ای وقح سفاسق السیف برنک شمشیر معرب **سلق** بالتحریک
دشت هموار سلقان بالضم ج مثل خلق و خلقان سملق بزیادة المیم کک سما الفتح سلق بالسکون ستان انکندن و تبانا قالوا سلقیة
سلقاء یزیدون فیه الیاء کما قالوا جعبیة ای صرعته و یقال سلقها و سلقاها اذا بسطها ثم جامعها و استلقی اذا نام علی ظهره و هو انفعل
و یقال اسلنقی و هو افعنلی و سلق لغة فی صلق ای صاح سلق ایضا سخن سخت کفتن و آزردن بزبان قوله تعالی سلقوکم بالسنة حداد
مسلاق بالکسر خطیب بلندآواز سلاق کک و یقال الخطیب مسقع مسلق مصقع و روغن دادن مشک و مزاده و نیم پخته
کردن سبزی و بیضه را در دیگ و گوشه جوال درهم افکندن و نشان ریش پشت ستور که نیکو شده باشد و جای آن سپید ماند
سلق بالکسر گرگ و چکنده سلقه ماده گرگ و زن دراز زبان سلیقه نشان نوار و تنگ بر پهلوی ستور و سرشت یقال فلان یتکلم
بالسلیقة ای بطبعه لا عن تعلم سلاق بالضم دمید کی دهان و بنهای دندان و دمیدکی بر اندام تسلق بدیوار برشدن سلیق انجه از
درخت فرو ریزد سلوق بالفتح نام دهی بیمن درع سلوقیة کلاب سلوقیة منسوب بوی **سموق** بلند شدن و دراز شدن
ع ف ا ص ۲ سماق بالضم والتشدید تمر و آن نوعی از بر درخت ترش کذب سماق بالتخفیف دروغ ساده سمیقان دو چوب که
کردن کاو نهند **سنق** بالتحریک ناکوار شدن ع ک آ ف ۲ **ساق** معروف سوق بالضم ج مثل اسد و اسد سیقان اسوق
کک سوق بالتحریک خوب ساق شدن اسوق سوقاء نعتان منه اسوق ایضا دراز ساق و یقال ولدت ثلثة بنین علی ساق واحد ای
بعضهم علی اثر بعض لیست بینهم جاریة ساق الشجر تنه درخت ساق حر قمری نر و قوله تعالی یوم یکشف عن ساق ای عن شدة ما و قد
مفاخرت کردن ساقة الجیش مؤخره سوق بالضم بازار یذکر و یونث سوق الحرب حومة القتال سوق بالفتح راندن و دست پیمان
راندن آن ستور و جزان بعروس و بر ساق زدن ع ف ا ص ۲ تسوق خود را بازاری کردن بخرید و فروخت سوقة بالضم مردم فرومایه
سوق بتحریک الواو ج اسیاق راندن انسیاق لازم منه سیقه بالفتح والتشدید ستور بغارت رانده مثل وسیقه سیق ابری باران
که باد او را میراند و یقال اسقتک ابلا ای اعطیتک تسوقها سیاق جان کندن یقال رایت فلانا یسوق ای ینزع عند الموت سیاق
بر بکروش راندن سوی بیت **سهوق** مرد دراز و باد سخت **فصل الشین شبق** بالتحریک آرزومند شدن بجماع ع ک آ
ف ۲ **شبرقه** جامه پاره کردن شبراق کک و گوشت پاره کردن شبرقة کک شبرق بکسرتین گیاهی شبارق پارهای جامه شبارق
شلوار و هو معرب **شدق** بالکسر کنج دهن اشداق ج شدق بالتحریک فراخی شدق خطیب اشدق کام کشاده متشدق فصاحت
نماینده **شرق** آفتاب یقال طلع الشرق شارق مثله و جای برآمدن آفتاب و برآمدن شروق مثله و شکافتن گوش گوسپند و
جز آن ع ف ا ص ۲ مشرقان یعنی مشرق تابستان و زمستان مشرقه بفتح الراء و ضمها و شرقه و مشراق آفتابگاه تشرق بآفتابگاه
نشستن اشراق روشن و تابان شدن شرق بالتحریک گوش شکافته شدن ستور ع ک آ ف ۲ شرقاء نعت منه و اندوه و غصه ناک
شدن و یقال شرق بریقه و بالماء ای غص یعنی آب و خون بگلوش ماند و فی الحدیث یؤخرون الصلوة الی شرق الموتی ای الی ان یبقی
من الشمس مقدار ما یبقی من حیوة من شرق بریقه عند الموت لحم شرق بفتح اول و کسر ثانی ای لا دسم علیه تشریق رفتن سوی مشرق
و یقال شتان ما بین مشرق و مغرب و قدید کردن گوشت ایام التشریق سه روز بعد از نحر مشرق بفتح الراء نمازگاه و مسجد خیف
شریق نام مردی **شفق** بفتحتین سرخی افق بعد از غروب تا نماز خفتن و بناه از هر چیزی شفقة مهربانی شفوق کک اشفاق
ترسیدن بر کسی یا چیزی از مهربانی بروی صلته بعلی یقال اشفق علیه فهو مشفق و شفیق علیه و عطاء مشفق ای مقلل و ترسیدن
از کسی یقال اشفق منه ای خاف قال ابن درید شفقت و اشفقت بمعنی و انکره اهل اللغة **شق** کفتکی شقوق ج و یقال بید
فلان و برجله شقوق و صبح و کفانیدن و برآمدن دندان و دشوار آمدن کار بر کسی صلته بعلی و چشم باز ماندن مرده یقال شق علیه
الامر و شق بصر المیت اذا نظر الی شیء لا یرتد الیه طرفه و هو الذی حضره الموت ع ف ا ص ۲ و یقال شق فلان العصا ای فارق الجماعة

سذق سرق سرمق سفق سلق

سمق سنق سوق

سهوق شبق شبرق شدق شرق

شفق

شفق

والشقّت العصا ای تفرّق الامر شقاق بالضم کفتکی دمغ ستور شِق بالکسر نیمهٔ چیزی وکرانهٔ کوه و برادر و دوست یقال هو اخی
وشق نفسی ونام کاهنی معروف وسختی ومنه قوله تعم لم تکونوا بالغیه الا بشق الانفس وهذا قد یفتح شَقه بالکسر پارهٔ از چوب
تخته ونیمهٔ چیز شُقه بالضم جامه پیش شکافته خلاف جبه وسفر دور وقوله تعم ولکن بعدت علیهم الشقة ویقال شقة شاقة وربما
قالوا بالکسر وهذا شقیق هذا اذا انشق الشی بنصفین وکل واحد منهما شقیق الاخر شقیق ایضم برادر شقیقه درد نیم سر نام
جدهٔ نعمان بن المنذر وکشادکی میان دو کوه از ریک که در وی علف باشد شقایق ج شقایق النعمان لاله واحده وجمعه سواء
فرس اشق ای طویل والانثی شقاء مشاقه شقاق خلاف ودشمنایی کردن اشتقاق کرفتن نیمهٔ چیزی وکرفتن حرفی از حرفی
وسخن را در بجیب و راست بردن بی قصد و بجیب و راست رفتن در ان حال تشقیق سخن را نیکو بیرون آوردن وهیزم وجز آن
کفانیدن تشقق شکافته شدن انشقاق کافته شدن شقشقه بانک کردن شتر فحل و کبجشک شِقشقه بالکسر ریهٔ شتر که بوقت بانک مست
از دهان بیرون آرد ویقال للخطیب ذو شقشقة تشبیهًا بالفحل **شِقِرّاق** بکسرتین و بالفتح مشدد الراء مرغی که آن را بفال بد
دارند شرقراق کذلک **شمقمق** دراز ونام مردی **شَنَق** بالتحریک میان دو نصاب از زکوة و فی الحدیث لا شناق ای لا یؤخذ
من الشنق حتی یتم وکم از ده ودرازی سر شناق بالفتح دراز و بالکسر بند سر مشک شنیق بیر خوانده اشناق سر مشک بستن و سر
واکردن شتر وایستادن وایستانیدن شتر لازم ومتعد شنق بالسکون باز ایستانیدن شتر را بکشیدن مهار بوقتیکه بروی نشسته
باشد عم ف آض م و ک م لحم مشنق ای مقطع وهو ماخوذ من اشناق الدیة وذلک ان یسوق ذو الحمالة الدیة کاملة فاذا کانت
معها دیات جراحات فتلک هی الاشناق کانها متعلقة بالدیة العظمی ویقال ایضا للعجین الذی یقطع ویعمل بالزیت مشنق **شَوق**
آرزومند کردانیدن عم ف آض م شائق هو المعشوق ومشوق هو العاشق اشتیاق آرزومند چیزی شدن تشوق آرزومند
نمودن تشویق بآرزو آوردن **شِیق** بالکسر نام کوهی شیاق بستن طناب عم ف آ ک م **شهیق** الحمار آخر صوته نهاق ومثله
وزفیره اوله ویقال الشهیق رد النفس والزفیر اخراجه عم بفتحهما و ک م شهوق بلند شدن شاهق کوه بلند وفلان ذو شاهق اذا
کان یشتد غضبه شهقه نعره زدن یقال شهق فلان شهقة فمات ویقال ضحک تهاق

فصل الصاد

صدق راستی
خلاف الکذب وراست کفتن وراست کردن وثنا ونام نیکو ومنه قوله تعم واجعل لی لسان صدق فی الاخرین یعنی زبان ثناکوی کردان
از پس من در پسین آینده کان ویقال صدق فی الحدیث وصدقه الحدیث وفی المثل صدقنی سن بکره وذلک انه لما نفر قال له هدع وهی
کلمة تسکن بها صغار الابل اذا نفرت وصدقوهم القتال تصادق با یکدیکر راست شدن در دوستی وسخن تصدیق راستکوی داشتن
وصدقات کرفتن مصدق نعت منه تصدق صدقه کردن ومنه قوله تعم ان المصدقین والمصدقات بتشدید الصاد اصله المتصدقین
فقلبت التاء صادًا وادغمت فی مثلها اصدقه بالفتح دوستی مصادقه صداق باهم دوستی کردن صدیق دوست صدیقه مونث
اصدقاء ج وقد یقال للواحد والجمع والمونث صدیق ویقال فلان صدیقی ای اخص اصدقائی وانما یصغر علی جهة المدح صدّیق
بالکسر والتشدید الذی هو دائم الصدق ویکون الذی یصدق قوله بالعمل صدق بالفتح نیزه راست ودرست رجل صدق
اللقاء وصدق النظر وقوم صُدق بالضم ویقال هذا مصداق هذا ای ما یصدقه ویقال للشجاع والفرس الجواد انه لذو مصدق ای
صادق الحملة والجری کانه ذو صدق فیما یعده من ذلک صدقه بالتحریک آنچه بدرویش داده شود صداق بالفتح والکسر کابین
پیمان وکابین زن صدقه بضم الدال کذلک ومنه قوله تعم وآتوا النساء صدقاتهن نحلة صدقه بالضم وسکون الدال کذلک اصداق
دست پیمان نامیدن صندوق بالضم معروف صنادیق ج **صاعقه** آتشی که از آسمان افتد ورعد شدید یقال صعقتهم
الصاعقة وصعقتهم السماء ای القت علیهم الصاعقة عم بفتحهما و بانک عذاب صعقه تصعاق بیهوش شدن عم ک آ ف م اصعاق
متعد فیه وقوله تعم فصعق من فی السموات ومن فی الارض ای مات حمار صعق الصوت سخت آواز الصعق نام مردی بالالف واللام
لا از ستان له کالنجم للثریا بنو **صعفوق** بالفتح خول بالیمامه وهو غیر منصرف للعجمة والتعریف ولم یجی علی فعلول شی غیره و
اما الخرنوب فان الفصحاء یضمونه او یشددونه مع حذف النون والعامة یفتحونها ویقال الصعافقة قوم یحضرون السوق
للتجارة ولا نقد معهم ولیست لهم رؤس اموال فاذا اشتری التجار شیئا دخلوا معهم فیه قال الاصمعی الواحد منهم صعفقی و
قال غیره صعفوق وجمعه صعافقه وصعافیق **صفق** دست برهم زدن که آواز آید عم ف آ ک م ودست بر دست یکدیکر
زدن در بیع وبیعت وباز کردانیدن یقال صفقته فانصفق ودر فراز کردن صفقت الباب ای رددته وصفق عینه ای
ردها وابریشم رباب را جنبانیدن تصفیق دست برهم زدن وجنبانیدن باد درخت را وشراب از خنور بخنور دیکر کردانیدن

وستور را از چراگاه گردانیدن صفقه بکبار ریستن دیدیم یقال ریحت صفقنك وصفقة رابحة وخاسرة توصف بهما وتصافقوا عند البیعة انصفاق باز کشتن اصفاق در فراز کردن وگرد آمدن مردم بر کاری یقال اصفق علیه ودر خوردن دست بکاری وکوسفند را روزی یکبار دوشیدن اصطفاق جنبیدن درخت از باد وابریشم از زخمه صفاقه بالفتح شوخ روی وتنکی جامه ثوب صفیق وجه صفیق بین الصفاقة صفاق بالکسر پوست تنك از زیر پوست که بروی موی روید صفق بالفتح والضم کرانه وصفق الجبل صفحه صفق بالتحریك آب که در مشك نو بوی گرفته وزرد شده باشد یقال ورد ناماء کانه صفق **صلق** آواز سخت وفی الحدیث لیس منا من صلق او حلق وبعصا زدن مع ف آض ۲ واصلق لغة فی صلق ویقال الفحل یصطلق بنابه وذلك صریفه وصلقات الابل انیابها التی تصلق تصلق بانك وفریاد کردن زن بوقت وضع قال الفراء سلقوکم بالسنة حداد وصلقوکم لغتان صلق بالتحریك مثل سلق وهو القاع الصفصف صلاثق نانهای تنك بنو المصطلق حیی از خزاعه صهصلق کننده پیر باز باد وبانك سخت صهصلیق مثله **صیق** صیقه بالکسر کرد صیق ج مثل جیفه وجیف **فصل الضاد ضیق** تنك وتنکی وتنك شدن مع ف آك ۲ ضیق بالکسر تنکی ضیقه تنکدستی ودرویشی ضیوق ج ضیق تنك وضاق عنه الشیء ای لا یسعه وضاق الرجل ای بخل واضاق ای ذهب ماله تضییق تنك کردن وتنك گرفتن برکسی وقولهم ضقت به ذرعا ای ضاق ذرعی به تضایق القوم اذا لم یتسعوا فی خلق او مکان ضوقی وضیقی تانیث اضیق صارت الیاء واوا لسکونها وضمة ما قبلها **فصل الطاء طبق** بالتحریك تاه چیزی اطباق ج وقولهم وافق شن طبقه وهما قبیلتان نقابلا فنسا وبا فقیل فیه وافق شن طبقه وافقه فاعتنقه وپاره از شب وروز یقال مضی طبق من اللیل وطبق من النهار ای معظم منهما واستخوان تنك که میان دو پیوند استخوان پشت باشد وگروه مردم وملخ یقال اتانا طبق من الناس وطبق من الجراد ای جماعة وپس یکدیکر زاده از بره وبچه یقال ولدتها طبقا وطبقه وباران عام یقال مطر طبق وحال مردم ومنه قوله تعالی لترکبن طبقا عن طبق ای حالا عن حال یوم القیمة بنت طبق سنك پشت ویقال للداهیة احدی بنات طبق وطبقات الناس فی مراتبهم والسموات طباق ای بعضها فوق بعض وطباق الارض ما علاها اطباق ددجتی ویقال الجمل طباقا للذی لا یضرب ومن الرجال العی ناتوان وطبقت یده بالکسر طبقا اذا کانت لا تنبسط ید طبقه نعت منه تطبیق دست میان دو ران نهادن در رکوع وبرپیوند رسیدن شمشیر بوقت زدن وجدا شدن آن ویقال انه یطبق المفصل للرجل اذا اصاب الحجة وسم برسم نهادن اسب در رفتن ودویدن وهمه زمین فرو گرفتن آب باران سحابة مطبقه نعت منه مطابقه موافقت وبرابر کردن وجفسانیدن ورفتن باسد برپای وسرپای برجای سم دست نهادن اسب در رفتن ودویدن وطابق فلان ای مرن علی العمل تطابق اتفاق کردن اطباق فراز آمدن برکاری صلته بعلی وبرهم نهادن چیزی وپوشیدن تو برتو تطبق تو برتو پوشیدن والحمی الطبقة بالکسر تب که شب وروز خنك نشود الحروف المطبقة بفتح الباء چهار حرف صاد ضاد طا ظا طابق معرب تابه **طریق** راه یذکر ویونث الطرقة طرق ج طریقه نخل نیك بلند طریق ج وهذا لبن ده راز که از پشم وجزان بافته باشد وگزیدگان قوم یقال هذا رجل طریقه قومهم وطرائق قومهم ایضا للاشراف ومنه قوله تعالی کنا طرائق قددا ای کنا فرقا مختلفة اهواءنا دروش ومذهب یقال ما زال فلان علی طریقة واحدة ای حالة واحدة طرق مطروق آب باران که دروی ستور بول انداخته باشد ومنه قول واحد الوضوء بالطرق احب الی من التیمم وآب کشن وفال سنکك زدن طراق ای متکهنون طوارق متکهنات وپشم زدن مطرقه چوب که بدان پشم زنند وایض خایسك آهنکران ویقال اختضبت المراة یوما طرقة او طرقتین ای مرة او مرتین طرقه بالضم خط که بر کمان باشد طرق ج وعادت وخو یقال ما زال ذلك طرقتك ای دابك وهذه طرقة رجل واحد ای صنعة رجل طرق بالکسر پیه وقوت واصله الشحم طرقه بالتحریك رسته ودام صیاد وپی شتران یقال جاءت الابل علی طرقة واحدة وعلی خف واحد ای علی اثر واحد وجمعها طرق طرق ایض ثنی القربه یعنی نورد مشك ومناقع المیاه وسستی زانوی شتر مع ك آف ۲ یقال بعیر اطرق وناقة طرقاء وپر بر هم نشسته ویقال منه الطرق جناح الطائر ای التف ورجل مطروق ای فیه رخوة وضعف والمصدر منه طریقه بالکسر والتشدید یقال ان تحت طریقته لعندأوة ای فی لینه وانقیاده بعض العسر ویقال هذا مطراق هذا ای تلوه ونظیره مطاریق ج ویقال جاءت الابل مطاریق در پی یکدیکر طرق ایض بول انداختن ستور در آب ایستاده طروق بشب آمدن مع ف آض ۲ طرقه مثال همزه مبالغة فیه طارق بشب آینده وستاره روز طارقه الرجل فخذه وعشیرته وکشنی کردن نحل مع ف آض ۲ طروقة الفحل اماه التی بلغت ان یضربها الفحل اطراق سرفرو افکندن وخاموش بودن وفی المثل اطرق کرا ان النعام فی القری یضرب للمعجب بنفسه ونحل بعاریت دادن بجهة کشنی را ورفتن شتران بر پی یکدیکر واطرقا علی لفظ امر الاثنین اسم بلد مطرق آنکه سست چشم باشد

درخلقت استطراق بعاریت خواستن نعل یقال اطرقت بالجلد والعصب ای البست وترس مطرق ومجان مطرقة التی یطرق بعضها
فوق بعض کالنعل المخصوفة طرق النعل ای نعلی که بر سر زده زنند وپیش طراق پر بر هم نشسته مطارقة نعل بر یکدیگر زدن بر موزه یقال
طارق الرجل بین نعلین وبین ثوبین نعل مطارقة ای مخصوفة وکل خصفة منه طراق تطریق وقت کفابیدن شدن سنگخوار بیضه را
ولا یقال ذلک فی غیر القطاة ویقال طرقت القطاة وطرقت الناقة بولدها وکذلک المراة اذا لم یسهل خروج الولد عنها وطرق فلان
بحقی اذا جحده ثم اقر به بعد ذلک وطرقت الابل اذا حبستها عن کلاء وغیره وطرقت له من الطریق **طسق** خراج زمین کتب عمر الی عامله
له فی رجلین اسلما ارفع الجزیة من روسهما وخذ الطسق من ارضیهما ویقال طفق یفعل کذا طفقا ای جعل یفعل عمَ ک آف ۲ ومنه
قوله تعـ وطفقا یخصفان علیهما من ورق الجنة برد وختن کرفتد از برک ویقال طفق یطفق طفوقا من باب نصر ف آک ۲ **طقطقة**
آواز سم اسب مثل دقدقة **طلاقة** کشاده روئی عَ بضمتین رجل طلق الوجه وطلیق الوجه وطلق الیدین ای سمح وطلق اللسان وطلیق
اللسان ولسان طلق ذلق اربع لغات فیه وقدمر فی فصل الذال یوم طلق ولیلة طلق ایضا اذا لم یکن فیهما قر ولا شیء یوذی طلق م
ودرد زه وقد طلقت المراة تطلق طلقا یستعمل مجهولا ودست کشادن به نیکی عَ ف آض ۲ طلق بالتحریک تک اسب یقال عدا
الفرس طلقا او طلقین ودیدیک تک یا دو تک وبند از پوست خام وسیر الابل الی ورد الغب وهو ان یکون بین الابل وبین الماء
لیلتان فاللیلة الاولی الطلق والابل بعد التجویز طوالق وفی اللیلة الثانیة قوارب طلق طلوق مصدر منه عَ ف آض ۲ یقال اطلقت
الابل واطلقتها واطلق القوم اذا اطلقت ابلهم اطلاق رها کردن بندی ودست کشادن به نیکی طلیق ان بند رسته ورها کرده یقال
منه بعیر طلق وناقة طلق بضم الطاء واللام اطلاق ج ویقال حبس فلان فی السجن طلقا ای بغیر قید ویقال ایضا فرس طلق احد القوائم
اذا کانت احدی قوائمها لا تحجیل فیها طلق بالکسر حلال یقال هو لک طلقا وانت طلق من هذا الامر ای خارج منه انطلاق رفتن و
تصغیره نطیلیق وتصغیر منطلق مطیلیق ومطیلق استطلاق رفتن شکم تصغیره تطیلیق تطلیق سلامت یافتن سلیم یعنی مار
گزیده وارهیدن درد ان یستعمل مجهولا یقال طلق السلیم فهو مطلق وطلاق دادن زن را طلاق رها شدن از قید نکاح عَ ف آ
ض ۲ فهی طالق وطالقة ایضا رجل مطلاق کثیر الطلاق للنساء طلقة مثال همزة مثله ناقة طالق ونعجة طالق ای مرسلة ترعی حیث شاءت
والطالق من الابل التی یترکها الراعی لنفسه ویقال استطلق الراعی ناقة لنفسه اذا اخذها لنفسه تطلق دفتن اهوکرو روی نکرد انده
ویقال ما تطلق نفسه لهذا الامر ای لا تنشرح وهو تفعل وتصغیر الاطلاق طتیلیق بقلب الطاء تاء لتحرک الطاء الاولی کما فی تصغیر
الاضطراب ضتیریب بقلب الطاء تاء لتحرک الضاد **طوق** گردن بند اطواق ج وتوانائی طاقة مثله یقال هو فی طوقی ای وسعی
تطویق طوق بستن بر کسی تطوق لازم منه مطوقة کبوتر که در گردن او طوق باشد اطاقة توانستن وطوقتک الشیء ای کلفتکه
وطوقنی الله اداء حقک ای قوانی وطوعت له نفسه لغة فی طوعت ای رخصت وسهلت طاق معروف طاقات طیقان ج وهو
معرب تاک ونوعی از جامها ویقال طاق نعل وطاقة ریحان طاق بیرون آمدگی کوه وچاه ومیان هر دو چوبی از کشتی **فصل العین**
عبق بالتحریک خوشبوی شدن عَ ک آف ۲ صلته بالباء عباقیة بالتخفیف کاف وایضا بمعنی اعبنقی الرجل ای صار داهیة
عقاب عبنقاة وعقنباة ای ذات مخالب حداد بتقدیم القاف وتاخیره مثل جذب وجبذ ویقال ایضا بر شین عباقیة وهو اثر
جراحة یبقی فی حر وجهه عبقه جربش مشکه درمشک یقال ما فی النحی عبقة ای شیء من سمن **عتیق** بالکسر آزادی وآزاد مردی
وجمال ونیکو شدن مال ودرکذشتن اسب از دیگران وآزاد شدن عتاق عتاقة کذا عَ ف آک ۲ عتیق عاتق نعت منه و یقال
فلان مولی العتاقة ومولی عتیق ومولاة عتیقة وموالی عتقاء ونساء عواتق وذلک اذا اعتقن وعتق فلان بعد استعلاج
یعتق عتقا وعتقا ای رقت بشرته بعد الجفاء والغلظ عتاقة دیرینه شدن عَ بضمتین عتیق نعت منه وعَ ف آض ۲ عاتق نعت
منه ودانه عتق وعاتق ایضا خمر کهنه ولیخه مهر او شکسته باشد از خم وزن جوان یقال جاریة عاتق ای شابة اول ما ادرکت
ولم تبن الی زوج وکمان کهنه سرخ رنگ وجوزه مرغ که بپریدن نزدیک باشد وکتف مرد ویقال عتقت علیه یمین تعتق وعتقت
ایضا بالضم ای قدمت علیه یمین ووجبت کانه حفظها فلم یحنث اعتاق آزاد کردن ونیکو کردن مال را ودر کذرانیدن اسب را
بدوانیدن ویقال فلان معتاق الوسیقة ای اذا طرد طریدة انجاها وسبق بها معتق آزاد کرده عتیق مثله ودیرینه از هر چیز وکرامی
وآزاده وکزیده یقال رجل عتیق وماء وتمر وباز وشحم کل واحد منها عتیق وکذلک فرس عتیق ای رائع والجمع عتاق وعتاق الطیر
الجوارح منها ولا رجیات العتاق النجائب منها والبیت العتیق الکعبة ویقال لابی بکر الصدیق عتیق لجماله ولقول النبی علیه السلام
انت عتیق من النار وقیل قنطرة عتیقة بالتاء وقنطرة حدید بلا تاء لان العتیقة بمعنی الفاعلة والحدید بمعنی المفعول لیفرق

طسق
طقطق
طلق

طوق

عبق

عتق

بين ماله الفعل وبين ما الفعل واضع مليه بعتيق كهنه ودبر بنه كردن معتقه شراب كهنه **عذق** بالفتح درخت خرما با بر ومنه قول الحبا
بن المنذر انا عذيقها المرجب وبر بيدن شاخهاى خرما ع ع ف آ ك ٢ تعذيق كلك وبخلاف رنك كوسبند پشمى بهوى بس بجهه عذاب
ع ع ف آ من ٢ اعذاق مثله عذقران پشم نشان عذق بالكسر خوشه خرما وعذق الاذخر واعذق اذا ظهرت ثمرته وعذقتا الرجل اذا رميته
بالقبيح ووسمته به **عرق** بالتحريك خوى ودستره بناو صف اسبان ومرغان وهرچه صف زده باشد وزنبيل از برك خرما بافته
وتك اسب يقال جرى الفرس عرقا او عرقين اى طلقا او طلقين عرق الخلال ما يرشح لك الرجل به اى يعطيك للمودة وخوى كردن ع ع
ك آ ف ٢ يقال تجشمت لك عرق القربة اذا حمل رجل كريم قربة بنفسه ويقال لقيت من فلان عرق القربة اى الشدة والجهالة واصله ان
القرب انما يحملها الاماء الزوافر ومن لا معين له وربما افتقر الرجل الكريم واحتاج الى حملها بنفسه فيعرق لما يلحقه من المشقة والحياء من
الناس ورجل عرقه مثال همزه اذا كان كثير العرق وتوطم ما اكثر عرق ابله اى نتاجها لبن عرق بكسر ثانى شير مزه كرديده وهو الذى
يجعل فى سقاء ويشد على البعير ليس بينه وبين جنب البعير وقاية فاذا اصابه عرق البعير افسد طعمه وتغيرت رائحته عرقه نوار كرد اكرد
خيمه وچوب ميان ديوار نهاده وبكر ستر از مرغ واسب ومانندآن عروق بضمتين كياهى است زرد كه بوى رنك كنند عرق بالكسر
بيخ عروق ج وفى الحديث لعرق ظالم حق والعرق الظالم ان يغرس الرجل فى ارض غيره او يزرع فيها ليستوجب به الارض ورك يقال
فى الشراب عرق من الماء يعنى رك دار است ذات عرق جاى احرام اهل عراق درجه عرق بالفتح كوشت از استخوان باز كردن وبخوردن
ع ع ف آ ض ٢ معرق تعرق كلك واستخوان كوشت ازوى رنديده عراق بالضم ج قال ابن السكيت لم يجئ شئ من الجميع على فعال
بضم الفاء الا احرف منها توام جمع توأم وشاة ربى وغنم رباب وظئر وظؤار وعرق وعراق ورخل ورخال وفرير وفرار قال ولا نظير
لها معروف ومعرق مردكم كوشت عراق بالكسر شهرهاى معروف تذكر وتؤنث ودوالى كه بدان دروزهاى مشك راز وكيرندو
دوزند عرق بضمتين ج عراقين كوفه وبصره اعراق بعراق رفتن وبيخ رها كردن درخت ورك دار شدن شراب عروق رفتن بد
زمين ع ع ف آ ك ٢ ويقال اعرق الرجل اى صار عريقا وهو الذى له عرق فى الكرم وكك الفرس فهو معرق فى الكرم واللؤم جميعا واعرق
فيه اعمامه واخوالة العارق نام شاعرى تعريق ممزوج كردن شراب ومنه طلاء معرق ويقال ايضا رجل معرق الخدين اذا كان قليل لحم الخد
وبرنا كردن دلو ومشك را از آب عرقوة بفتح العين وضم القاف چوب چيز دلو ولا تقل بضم العين وانما يضم فعلوة اذا كان ثانيه نون
مثل عنصوة والجمع العراقى او عرق بحذف التاء والواو وهو جمع عرقوة وعرقيت الدلو عرقاة اذا شددتها عليها ذات العراقى سختى
عرقوتان الخشبتان اللتان تعرضان على الدلو كالصليب والخشبتان اللتان تضمان ما بين واسط الرحل والموخرة **عزق** زمين
شكافتن ع ع ف آ ك ٢ ارض معزوقة نعت منه ولا يقال لغير الارض معزقة معزق آلت زمين كاويدن چون تيشه وجزآن **عسق**
بالتحريك حريص شدن وبرچسبيدن صلته بالباء ع ع ك آ ف ٢ تعسق كلك **عشق** بالكسر از حد دركذشتن دوستى ع ع ك آ ف ٢
عشق بالتحريك مثله عشيق مثال فسيق بسيار عشق ارنده تعشق عاشقى نمودن عاشق نعت منه سواء المذكر والمؤنث فيه
عشنق دراز سبلت عشنقه مؤنث عشانق ج **عشرق** بكسرتين كياهى **عفق** بسيار كشتى كردن خر وغائب شدن ع ع ف
آ ك ٢ يقال منه لا يزال فلان يعفق العفقة اى يغيب الغيبة وانه ليعفق الغنم بعضها على بعض يعفقها اى يردها عن وجهها منعفق
اى منعطف وقال المنصرف عن الماء عفق بها اى حبق عفاقة دبر والعفق سرعة الايراد وكثرته عفق رجوع كردن شتران هر روز
بسوى آب ع ع ف آ ك ٢ وكل راجع مختلف عافق يقال انك لتعفق اى تكثر الرجوع وانعفق القوم فى حاجتهم اى مضوا فيها و
اسرعوا عنفقه خفة الشئ ومنه العنفقة لشعيرات بين الشفة السفلى والذقن رجل معفاق الزيادة اى لا يزال يجئ ويذهب زانوا
عفاق بالكسر نام مردى كه او را در قحط خوردند عفلق چيزى سست وپر كوشت وفرج فراخ ووزن كول بدسخن لام زائدة **عقيقه**
پشم شتر بچه وموى همزاد سر كودك وموى شكمى هرچه از ستور بچكان باشد عقيق عقه بالكسر كلك ويقال العقة فى الناس والحمر
ولم يسمع فى غيرهما عقيقه ايضا برق كه درميان ابر درخشد وتير كه سوى آسمان برتاب كنند والعرب يفعلونه فى الجاهلية فان رجع
السهم ملطخا بالدم لم يرضوا الا بالقود وان رجع نقيا مسحوا لحاهم وصالحوا على الدية وكان مسح اللحى علامة للصلح قال ابن الاعرابى
لم يرجع ذلك السهم الا نقيا وكوسپند وجزآن كه در هفته بخست مولود قربان كرده نذى بجهت آن مولود انعقاق شكافتن عق
هو الشق عقيق ايضا نكينى سرخ ونام وادى نزديك مدينه وهرچه ميل بشكافد از زمين اعقه ج عق ايضا قربان كردن روز هفته
بخست مولود وصلته بعن وموى بخستين بچه ستردن وتير سوى آسمان انداختن ع ع ف آ ض ٢ عقوق معه بفتحتين بدى ومادر
آزردن فهو عاق وعقق مثال عامر وعمر عققه ج مثال كفره وفى الحديث ذق عقق اى جزاء فعلك يا عاق ويقال اعق فلان

اذا جاء بالعقوق واعقت الابل اذا حملت فهی عقوق والجمع عُقق وقولهم طلب الابلق العقوق مثل لما لا یکون وذلک ان الابلق ذکر
ولا یکون الذکر حاملا ونوی العقوق نوی رخو تعلفه الابل العقق وربما سموا ذلک النواة عقیقة والعِقاق بالکسر الحوامل من کل
حافر وهو جمع عقوق مثل قلص وقلاص عقاق بالفتح بار شکم یقال اظهرت الاتان عقاقا وکلک عقّقا عقعق عکه عقعقة بانک
وی عقه بطنی از عرب ماء عق مثل قع واعقه الله ای امره الله مثل امقره عقان النخیل بالکسر ابخیراز بن حزما ودرخت برزند یقال
اعقت النخلة والکرمة

علق

علق بالتحریک خون بسته علقة پاره ازوی وکرمک سیاه آبی که او را از لوک خوانند علق ج وعلق
القربة لغة فی عرق القربة یقال جشمت الیک علق القربة وقدم ذو علق نام کوهی وعلق ایضا کوشه کر بکره چاه را بوی درآویزند از
قامت یقال اعرنی علقک ای اداة بکرتک وعشق یقال علقها بالکسر وعلق بها علوقا وعلوقا حبها بقلبه ای هویها ویقال علق
یفعل کذا ای طفق وفی المثل علقت معالقها وصر الجندب ای جاء الحر ولا یمکننی الرحیل وبار کرفتن زن وورد او بچنین اهو وردام
وخوردن شتر سرهای عضا را ودر دهان چسبیدن زلوک ستور را بوقت آب خوردن یقال علقت الدابة ای علقت بها العلقة
فی شرب الماء واو برش وانقدر از علف که روزکذارد باشد ستور را علقة بالضم ویرش وقوت روزکذار ویقال لم یذق لی
علقة عنده ای شیئا واصاب ثوبی علق بالفتح وهو ما علقه فجذبه علق بالکسر کرانمایه از هر چیز ویقال هذا علق مضنة ای ما یضن به
اعلاق ج علقة بالکسر جامه طفل نوزاده علوق بالفتح مرا علاقة بالفتح مثله وانچه درآویزد بمردم وناقه که بچه دیکر را بوی کند وشیر
ندهد ویقال ما بالناقة علوق ای شیء من اللبن وانچه از اجراکند شتر چون علف وچنان علق خوردن شتر سرهای عضاة را علق
ف اض ۲ عالق نعت منه عوالق ج وفی الحدیث ارواح الشهداء فی حواصل طیر خضر تعلق من ورق الجنة علیق ست علیقة متور
که جهت مهر همراه سیاره فرستند یقال علقت مع فلان علیقة وارسلت معه علیقة معلاق معلوق هر چه از وی چیزی درآویزند
معالق سوسماران خورد معلوق یکی علاقة بالکسر علاقة کمان ونازیانه ومثل آن علاقة بالفتح او برش خصومت ودوستی وانچه
بدان روزکذرانند از قوت ومنه قولهم ما بها من علاق ای شیء من مرتع رجل علاقیة مثل ثمانیة انکه چنک درزند بهر چیزی که از وی
دست باز ندارد ذو معلاق سخن خصومت علیق مثال قبیط کیاهی که درآویزد بدرخت علیقی مثله عولق غول ومادة سلک حریص
وهذا الکلام طویل العولق ای طویل الذنب اعلاق زلوک افکندن براندام تا بمکد وچنکال در زدن بچیزی وفی الحدیث اللّد ود
احب الی من الاعلاق وبرداشتن زن بچه از حاجتگاه واعلقت القوس ای جعلت لها علاقة ویقال اعلقت واقلقت ای جئت
بعلق فلق وهی الداهیة لا یصرف مثل عمر ویقال العلق الجمع الکثیر ویقال للصائد اعلقت فادرک ای علق الصید بحبالتک
تعلیق درآویختن ونوعی از خط معلقة زن شوی کم شده قوله تعالی فتذروها کالمعلقة وتعلقه وتعلق به بمعنی وتعلقته
بمعنی علقته وقولهم لیس المتعلق کالمتانق ای لیس من یتبلغ بالشیء الیسیر کمن یتانق یاکل ما یشاء واعتلقه ای احبه علق کاهی
ویکون واحدة وجمعا والفه للتانیث فلا ینون بعیر عالق الذی یرعی العلقی

عمق

عمق بالفتح والضم ژرفی چاه ووادی وکوه و
کرانه دور واز دید ارا عماق ج عماقة بالفتح ژرف شدن عمق بضمها تعمیق مغاک کردن اعماق مثله ودور اندیشیدن در کار تعمق فی
کلامه ای تنطع یعنی بمنع سخن رسید عمق ض اف ۲ منزلی در راه مکه والعامة تقول عمق بعکسه عمقی بکسر العین نوعی از درخت

عالق

عنق

در زمین حجاز وتهامه بعیر عامق شتر که آن درخت را خورد اعامق بالضم موضعی **عمالیق** وعمالقة کروهی از مردم **عنق**
بسکون الثانی وضمه کردن اعناق ج اعنق دراز کردن عنقاء مؤنث منه ولقب مردی وسختی یقال حلقت به عنقاء مغرب و
طارت به العنقاء وهو طائر معروف الاسم مجهول الجسم ویقال هم عنق الیک ای مائلون الیک معنقة بالکسر کردن بند اعناق
کردن بند ساختن عناق معانقه دست در کردن یکدیکر افکندن تعانق واعتناق کلک عنیق نعت منه بالتحریک نوعی از رفتار
ستور ومنه اعنق الفرس وفرس معناق ای جید العنق عناق بالفتح بزغاله ماده والجمع اعنق وعنوق وسختی وجانوری است از
دواب وما امسک

عوق

عوق باز داشتن عوق ف اض ۲ اعتیاق کلک عوائق الدهر موانعه تعوق مشغول شدن تعویق متعد
فیه والمعوق المثبط رجل عوق عوقة مثال همزة ای ذو تعویق وتربث لاصحابه لان الامور تحبسه عن حاجته ویقال ما عاقت
المراة عند زوجها ولا لاقت ای لم تلصق بقلبه عیوق ستاره واصله فیعول فلما التقی الیاء الساکنة والواو صارتا یاء مشددة

عهق

یعوق نام بت قوم نوح پیغمبر علیه السلام **عوهق** دراز ونام شتر که بوی نسبت کنند شتران نیکو را وفراشتوک کوهی وزاغ
سیاه وکاو سیاه وکبود رنک وشتر سیاه شکرف قال صاحب الصحاح قلت لاعرابی من بنی سلیم ما العوهق فقال الطویل من الرئد

عیق

یعنی النعائم الربد وانشد شعر کانها حین نمت هقلا عوهقا اقتاد رحلی اوکدرا محنقا **عیقة** بالفتح والکسر کرانه دریا

فصل الغين **غبوق** بالفتح شراب شبانگاهی خوردن وخورانیدن ان عَع ف آض ۲ اغتباق لازم منه **غدق** بفتحتین
اب بسیار وقد غدقت عین الماء بالکسر ای غزرت شاب غیدق غیداق ای ناعم غیداق ایضم مرد کریم وبچه سوسمار وقد غدقت
عین الماء بالکسر قال ابو زید اوله حِسل ثم غیداق ثم مطبخ ثم یکون ضبا مدرکا غیادیق ماران **غرق** اب از سر گذشتن عَع
آف ۲ یقال غرق فی الماء فهو غارق وغَرِق اغراق غرقه کردن وسخت کشیدن کمان را ومبالغه کردن در مدح وذم ویران تغریق ایضا
غرقه کردن فهو مُغرَق وغریق لجام مغرَّق بالفضة ای محلّی بها وکشتی استغراق فراگرفتن همه را اغراق در اسپختن اسب با اسپان
دیگر ودر گذشتن از ایشان اغریراق چشم پر اب شدن غرقه بالضم مثل الشربة من اللّبن وغیره والجمع غُرق غرنیق بالضم وفتح النون
مرغی از مرغان ابی دراز گردن واذا وصف بها الرجال فواحدهم غرنیق وغِرنَوق بکسر الغین وفتح النون فیهما وغُرنوق بالضم وغرانیق
جوان نازک اندام ونام بت غرانق بالفتح وغرانیق وغرانقة ج **غسق** بالتحریک تاریکی اول شب غاسق تاریکی بعد از غروب
شفق قوله تع ومن شر غاسق اذا وقب قال الحسن اللیل اذا دخل ویقال انه القمر وغسق اللیل یغسِق عَع ف آک ۲ ای اظلم غسوق بسکون
الثانی تاریک شدن چشم عَع ف آک ۲ غَسَقان زرداب رفتن از جراحت عَع ف آک ۲ اغسق المؤذن ای اخر المغرب الی غسق اللیل
غساق بشدّه وبخفف سرد گنده وقوله تع الا حمیما وغساقا قری بقرائتین جمیعا **تغفق** همه روز شراب خوردن غفقه هر
ساعت باب امدن شتر عَع ف آک ۲ مِغفق بکسر الفاء جای باز گشتن مُغفَّق مثله **غلق** در بستن وهی لغة ردیة متروکة اغلاق
کک وغلّقت الابواب شدّد للکثرة وربما قالوا اغلقت الابواب وباب غُلُق بضمتین ای مغلق وهو فُعُل بمعنی مفعول مثل فُرُوط
فُتُح وجذع فقل غَلَق بالتحریک کلید مغلاق بالکسر مغلوق بالضم مُغالق تیرهای قمار مغلق بالکسر یکی وغَلِق الرهن غلقا ای
استحقه المرتهن وذلک اذا لم یفتکّ فی الوقت المشروط وفی الحدیث لا یغلق الرهن عَع ک آف ۲ ویقال احتد فلان فنشب فی حدة
وغلق وغلق ظهر البعیر لکثرة الدبر غلقا الایبرأ استغلاق بسته شدن سخن کلام غلق سخن مشکل غلاق نام مردی از بنی تمیم اهاب مغلوق
پوست غلقه داده وان درختی است که اهل طائف ادیم بوی پیرایند **غلفق** چغرلاده وسبزی که بر سر اب باشد وگیاهی که بر گناه
وی بر روی اب گسترده شود عیش غلفق ای رخی قوس غلفق ای رخوة یقال واللام فی هذه الحروف زائدة **غمق** بالتحریک نم بر
امدن از زمین عَع ک آف ۲ ارض عَمِقة ای ذات ندی وثقل ولیلة غمقة ای لثقة ونبات غمق اذا وجدت له ریحه خَمَّة وفسادا من
کثرة الانداء علیه **غاق** حکایة صوت الغراب فان نکرته نوّنت تغییق مختلط رای شدن **فصل الفاء** **فتق** شکافتن کشادن
نافه مشک را وحرب افتادن میان مردم وفتح وورم کردن خصیه پیدا اید عَع ف آض ۲ فتق بالتحریک کشاده فرج شدن زن فتقاء
نعت منه خلاف رتقاء وصبح وفراخی سال وقد فتق العام بالکسر ویقال افتق القوم اذا انفتق عنهم الغیم وافتق قرن الشمس اذا
اصاب فتقا فی السحاب فبدا منه وقد افتقنا ای صادفنا فتقا وهو الموضع الذی لم یمطر وقد مطر ما حوله وعام ذو فتوق ای قلیل المطر
وامراة فتق بضمتین ای متفتقة بالکلام ورجل فتیق اللسان ای حدید اللسان جمل فتیق ای تفتّق سمنا صبح فتیق ای مشرق فتیق
در دو دکر وهو فعیل منه تفتیق کشادن وشکافتن انفتاق تفتق کشاده وشکافته شدن **فرق** فرقان جدا کردن عَع ف آض
وفرقت الشیء تفریقا وتفرقة فانفرق وافترق وتفرّق بمعنی ویقال اخذت حقی منه بالتفاریق وفی المثل اجد من تفاریق العصا
قال ابن الاعرابی العصا تکسر فیتخذ منها ساجور فاذا کسر الساجور اتخذت منه الاوتاد واذا کسر الوتد اتخذ منه عران البخاتی فاذا
فرض راسه اتخذت منه التوادی تصر بها الاخلاف وقوله تع وقرانا فرقناه فمن قرء محففا قال بیناه ومن فرّق یفرق ومن شدّده قال
انزلناه مفرقا فی ایام فرق بسکون الراء وتحریکه پیمانه اهل مدینه وان شانزده رطل است جمعهما فرقان مثل بطن وبطنان وحمل
وحملان فرقان ایضم قران وانچه فرق کنند بوی در میان حق وباطل والفرق بالضم کک مثل خسر وخسران ومنه قوله تع ولقد اتینا
موسی وهرون الفرقان وقال الراجز شع ومشرکی کافر بالفرق مفارقة فراق از هم جدا شدن فرقه بالضم جدا ای اسم منه فاروق لقب
ولقبی است که عمر بن الخطاب را بان ملقب میکردند فرق ومفرق بفتح الراء وکسرها تارک سر وکک مفرق الطریق سر دوراه ویقال
للمفرق مفارق کانهم جعلوا کل موضع منه مفرقا فجمعوه علی ذلک وفرق له الطریق ای اتجه له طریقان فروق بالضم رمیدن وبرجستن
ناقه وماده خر از درد زه عَع ف آض ۲ اتان فارق وامراة فارق وایضم والجمع فوارق وفرّق وابر جدا شده از ابر ها فرق بالتحریک
ترسیدن عَع ک آف ۲ یقال فرقت منک ولا تفرقنی امراة فروقة بالفتح ورجل فروقة ایضم ولا جمع له وفی المثل رب عجلة تهب ریثا
ورب فروقة یدعی لیثا ودوری میان دو پشته ومیان دو سبل شتر وبر امدگی یکی ران اسب فرون تر از دیگری فرس افرق نعت
منه وشاخ شاخ جدا شدن تاج خروس وبلا افرق نعت منه ورجل افرق الذی ناصیته کانها مفروقة ولحیته ایضم وجمع الفرق افراق

والفَرَق ایضًا من قولهم هذه ارض فرقة وفی نبتها فرق اذا کان متفرقا ولم یکن متصلا ویقال هو ابین من فرق الصبح لغة فی فلق الصبح
فِلق بالکسر رمه از گوسپند و پاره از چیزی ومنه قوله تعم فکان کل فرق کالطود العظیم ذات فرقین پشته میان بصره وکوفه فِرقة
بالکسر گروه مردم فریق گروه بیشتر از وی وفی الحدیث افاریق العرب وهو جمع افراق وهو جمع فرقة افراق از بیماری به شدن قیل الاعرابی
ما امارة افراق المورود فقال الرحضا یقول ما علامة برء المحموم فقال العرق ناقة مفرق ای فارقها ولدها بموت فریقة خرما که
بحلیه برند بجهة زنان زچ وچند گوسپند جدا شده از گوسپندان دیگر بیت مفرق النعم جانوریست کنده که او را خنفساء گویند
فرانق بالضم برید وهو الذی ینذر قدام الاسد وهو معرب پروانک وربما سموا دلیل الجیش فرانقا افریقیة بالکسر نام شهرها

فرزدق

فرزدق نوالفرزدق جماعة وهو معرب اصله بالفارسیة پرازده وایضا لقب شاعری که او را همام گویند فاذا جمعت قلت
فرازق لان الاسم اذا کان علی خمسة احرف اصلیة حذفت آخر حرف منه فی الجمع والتصغیر وانما حذفت الدال من هذا الاسم لانها
من مخرج التاء وهی من حروف الزیادات وکانت بالحذف اولی کقولک فی تصغیر مدحرج وجحنفل دحیرج وجحیفل والجمع دحارج

فسق

وجحافل والا فالقیاس فرازد وکذا التصغیر فریزق وفریزد فسق فسوق بیرون آمدن رطب از پوست وبنده از فرمان ع ع
ف آض ٢ قوله تعم ففسق عن امر ربه ای خرج فسیق دائم الفسق فویسقة موش وتقول فی النداء یا فسق ویا خبث ترید یا ایها
الفاسق ویا ایها الخبیث وهو معرفة یدل علی ذلک انهم یقولون یا فسق الخبیث فینعتونه بالالف واللام وتقول للمراة یا فساق

فتق
فقفق
فلق

مثل یا قطام فتق بالتحریک نشاط وحرص وخوشدلی وقد فتق بالکسر وفاشقة ای باغتة فقفقة بانگ کردن سگ با
ترس رجل فقاقة ای احمق هذرة وکذا فقفاقة وفقفاق انفقاق گشاده شدن چیزی فلق شکافتن ع ع ف آک ٢ تفلیق مثله فلقته فانفلق
وتفلق وفی رجله فلوق ای شقوق ویقال کلمنی من فلق فیه از شکاف دهان ع ع ض آک ٢ تفلیق مثله فلقته فانفلق
وتفلق وفی رجله فلوق ای شقوق ویقال کلمة فلق بالتحریک سپیده دم واما قوله تعم قل اعوذ برب الفلق یقال هو الصبح و
یقال الخلق کله وزمین پست میان دو پشته وجمعه فلقان مثال خلق وخلقان وربما قالوا لو کان ذلک بفالق کذا ای بفلق کذا و
کنده زندان که بر پای زندانی نهند وشکافه هر چیزی یقال مررت بحرة فیها فلوق ای شقوق وصار البیض فلوقا بالضم والکسر
ای صار افلاقا فلق بالکسر سختی وکار شگفت یقال افلق الرجل وافتلق وهو شاعر مفلق اذا جاء بالفلق ای بالعجب وچوب که
او را کفانند بجهة کان کل واحد منهما فلق فلقة پاره چیزی یقال اعطنی فلقة الجفنة وهی نصفها وقولهم جاء بعلق فلق وهی الداهیة
ویقال اعلقنا افلقنا ای جئت بعلق فلق ویقال مر یفتلق فی عدوه ای یاتی بالعجب من شدته فلیقة سختی والعرب یقولون یا للفلیقة

تفنق
فهق

فلیق مغاکی بین حلقوم شتر فلیق بالضم والتشدید شفتالو دانه کفیده مفلق کشته دانه بیرون کرده فیلق لشکر فنق الوج تفنق
الرجل ای تنعم وفنقه غیره وفانقه ایضا ای نعمه یقال عیش مفانق ویقال امله فانق ای ناعم ناقة فنق بضمتین جوانه فربه وامراة
فنق منعمة فنیق نخل نیکو فنق افناق ج ویقال هو اسم من اسماء الفحول یقال فلان یتفیهق فی کلامه ای یتوسع فیه ویتنطع
واصله فهق وهو الامتلاء کانه ملأ به فمه منفهق فراخ فهق بالسکون والحرکة پر شدن خنور چنانکه از سر بیرون شود ع ع ک آفا
افهاق پر کردن فاهقة جراحت که خون از وی روان باشد فهقة استخوان گردن وهو اول الفقار فهقت الرجل ای اصبت فهقته

فوق

فوق زبر وهو نقیض تحت وبرتر از باران شدن در مرتبه ع ع ف آض ٢ وقوله تعم ان الله لا یستحیی ان یضرب مثلا ما بعوضة
فما فوقها قال ابو عبیدة فما دونها وقال الفراء اعظم منها یعنی الذباب والعنکبوت فواق بالضم هکه وهکه شدن مردم راع ع
ف آض ٢ ویقال فلان یفوق بنفسه فوقا اذا کانت نفسه علی الخروج فوق بالضم سوفار تیر افواق فوق ج یقال فقت السهم ٥
فانفاق ای کسرت فوقه فانکسر وفوقته ای جعلت له فوقا افوق تیر شکسته سوفار یقال رجع فلان بافوق ناصل ای بسهم منکسر
لا نصل فیه ای رجع بحظ لیس بتام وافقت السهم ای وضعت فوقه علی الوتر لارمی به واوفقته ایضا ولا یقال افوقته وهی من
النوادر فواق بالفتح والضم میان دو دوشیدن شیر که ساعتی مکا نند بچه را تا شیر فرود آورد باز بدوشند یقال ما اقام عنده
الا فواقا وفی الحدیث العیادة قدر فواق ناقة وقوله تعم ما لها من فواق قری بالفتح والضم ای ما لها من نظرة ولا راحة وافاقة
فیقة بالکسر آن شیر که میان دو دوشیدن جمع شود در پستان صارت الواو یاء لکسرة ما قبلها والجمع فیق ثم افواق مثل شبر واشبار
ثم افاویق وهی ایضا ما اجتمع فی السحاب من ماء فهو یمطر ساعة بعد ساعة افاقة کردن اوردن ناقه شیر را در پستان میان دو دوشیدن
ناقة معیقة ومفیق والجمع مفاویق فوقت الفصیل ای سقیته فواقا فواقا وتفوق الفصیل اذا شرب اللبن کذلک ومنه حدیث ابی
موسی انه تذاکر هو ومعاذ قراءة القرآن قال ابو موسی اما انا فاتفوقه تفوق اللقوح ای لا یقرء جزءه بمرة ولکن یقرء منه شیئا

نعد بشی فی آناء اللیل والنهار فافه درویشی وحاجت افتیاق حاجتمند شدن یقال افتاق الرجل ولا یقال فاق فانوق پیوند سر
باکردن واستفاق من مرضه ومن سکره وافاق بمعنی **فصل القاف قرق** بکسر الراء جای هموار ومنه قاع قرق **قربق** بالضم
وفتح الباء نام جائی کربق کلک قال ابو عبیده هو البصرة وقال النضر بن شمیل هو الحانوت معرب کلبه **قلق** بالتحریک بی آرامی یقال
بات فلان قلقا اقلاق متعد منه **قوق** قاق مرد نیک دراز **قیقاءة** زمین درشت والهمزة مبدلة من الیاء الثانیة والیاء الاولی
مبدلة من الواو لان جمعها قواقی و هو فعلاء ملحق بسرداح وقد یجمع ایضا علی اللفظ فیقال قیاقی وقیل جمعها قیق یرید به جمع قیقاء
کانه اخرجه علی جمع بیقه **فصل اللام لبق** لبق مرد زیرک هوشیار حجب سخن لباقة مصدر منه وقد لبق بالکسر ولبق به
الثوب ای لاق به والثرید الملبق الملین بالدسم یقال ثریدة ملبقة **لثق** بالتحریک تری و ترشدن عع ک آف م الثاو کلک
الثاق ترکردن طایر لثق ای مبتل **لحاق** بالفتح در رسیدن صلته بالباء و بنفسه عع ک آف م یقال لحقه ولحق به الحاق متعد منه
ولازم وفی الدعاء ان عذابک بالکفار ملحق بکسر الحاء وبفتح الحاء صواب لحوق باریک میان شدن ملحق خوانده بر چسپانیده
استلحاق خواندن تا بهم شوند وتلاحقت المطایا ای لحق بعضها بعضا لحق بالتحریک اینچه باول خود ملحق شود وانچه وجز آنکه بعد از
اول در رسد لاحق نام اسپ معاویة بن ابی سفیان **لحقوق** بالضم شکافی در زمین مثل سوراخ کاوکنوش و جزان وفی الحدیث
ان رجلا کان واقفا مع النبیؐ فوقصت به ناقته فی اخافیق جرذان قال الاصمعی انما هی لخاقیق واحدها لخقوق وهی شقوق فی الارض
لزوق بر چسپیدن لسوق ولصوق کلک عع ک آف م صلته بالباء کلک التزاق والتساق والتصاق الزاق متعد منه وکلک
بالسین والصاد ویقال فلان لزقی بالکسر وبلزقی ولزیقی وبالسین والصاد فی جمیعها ای بجنبنی لازوق مرهمی که تا به شدن جراحت
چسپان مانند ملزق چیزی نا استوار **لسق** بالتحریک **لصق** کلک بر چسپیدن شش بر پهلوگاه وپهلو از تشنگی عع ک آف م
ملصق بالضم بسر خوانده **لعق** لیسیدن عع ک آف م ولعق فلان اصبعه ای مات وهو کنایة ملعقة کفچه وانچه بوی لیسند ملاعق
ج لعقة بالضم لیسیدنی لعقة بالفتح یکبار لیسیدن لعوق بالفتح داروی لیسیدنی رجل وعق لعق ای حریص **لفق** درهم آوردن
درز جامه بدوختن عع ف آ ک م لفق بالکسر یک کرانه درز تلفیق دو درز وپاره سخن را بهم آوردن تلافق القوم ای تلاءمت امورهم
احادیث ملفقة ای اکاذیب مزخرفة **لق** بر چشم زدن لقلق زبان وفی الحدیث من وقی شر لقلقه ولکلک لقالق ج لقلق مثله
وآواز لقلقة بانگ لکلک و هر بانگی که با اضطراب و حرکت باشد و سختی آواز تلقلق مثل تقلقل مقلوب منه وکلک لقلقت الشیء اذا
تلقلته طرف ملقلق چشم تیز سبک حرکت **لمق** پاک کردن یقال لمقه بعد ما محقه و چشم مالیدن و لمقته ببصری مثل رمقته وما
ذقت لماقا ای شیئا منه ایصلح فی الاکل والشرب وما تلمق بشیء ای ما تلمج **لوقة** بالضم مسکه یقال لوق طعامه ای اصلحه بالزبد ویقال
لا آکل الا ما لوق لی ای لین لی حتی یصیر کالزبد فی لینه ویقال هی طعام بالزبد والرطب الوقة مثله ویقال ما ذقت لواقا ای شیئا **لهق**
بالتحریک سپید وسپید شدن عع ک آف م لهق بفتح ثانی وکسره نعت منه لهاق مثله وایضا گاو سپید لهق بالسکون سپید شدن
عع بفتحهما لهوقة انچه در وی مبالغه نکرده شود از سخن و کار و نیکو نمودن خود را مثل ان یظهر الرجل من السخاء ما لیس علیه سجیته و
قد لهوقه وتلهوق فیه **لیق** بر چسپیدن سیاهی بر دوات و بر چسپانیدن و نیکو کردن لازم متعد یقال لاقت الدواة ای
لصقت ولقتها انا ای اصلحت مدادها لاق لیقة لیقة انچه در دوات نهند چون لاس وموی وجز ان والقتها الاق ای جعلت فیها
لیقة ویقال ما عاقت المراة عند زوجها ولا لاقت ای ما لصقت بقلبه ولاق به فلان اذ الاذ به ولاق به الثوب ای لبق به وهذا الامر
لا یلیق بک ای لا یعلق بک یعنی در نمیخورد بتو لا یق بک ای موافق وفلان ما یلیق درهما من جوده ای ما یمسکه ولا یلصق به وما بالارض
لیاق بالفتح ای مرتع الافوه بانفسهم ای الافوه واستلاطوه **فصل المیم ماقة** بالتحریک هکه بر افتادن از گریستن عع ک آ
ف م میق الصبی وامتاق بمعنی وفی المثل انت تئق وانا مئق فکیف نتفق وامأق الرجل اذا دخل فی الماقة وفی الحدیث ما لم تضمروا
الاماق یعنی الغیظ والبکاء بما یلزمکم من الصدقة ویقال اراد به الغدر والنکث موق بالضم کنج چشم اماق امآق ج ما فی العین لغة
فی موق العین فهو فعلی والیاء فی آخره للالحاق وفعلی بکسر اللام نادر لا اخت لها فالحق بمفعل قال ابن السکیت لیس فی المعتل اللام
مفعل بکسر العین الا حرفان ماقی العین وماوی الابل قال الفراء سمعتهما بالکسر والکلام کله مفعل بالفتح نحو رمیته مرمی ودعوته
مدعی وغزوته مغزی وظاهر هذا القول ان لم یتاول علی ما ذکرناه غلط **محق** باطل کردن وپاک کردن وکاهانیدن وسوختن
گرما چیزی را عع بفتحهما محق امتحاق لازم منه محاق بالضم سه شب آخر ماه نصل محیق ای مرقق محدد یوم ماحق شدید الحر
جاء فی ماحق الصیف ای فی شدة حره ومحقه الله ای ذهب ببرکته وامحقه لغة فیه ردیة وقوله تعم یمحق الله الربوا ویربی الصدقات

مذق / مرق

امحاق کاهیدن مذق امیختن شیر باب عع ف آص ۲ ممذوق مذیق نعت منه وامیختن دوستی با طمع یقال فلان مذاق وممازق ای غیر مخلص فی الوداد مرقه شوربا مرق ج وایضا شیرینه کردر کشت ومالبزا فند مرق شوربا کردن درد پالت ویوست بوی کرفته وسر و کنیزکان ومزدمانیکان وموی از پوست باز کردن عع ف آص ۲ مراقه بالضم موی و پشم از پوست برکنده و علف برکنده بجهة ستور امراق بسیار کردن شوربا مروق بیرون کذشتن تیر از نشانه عع ف آص ۲ مارقه کروه خوارج سموا بذلک لقوله علیه السلم یمرقون من الدین کما یمرق السهم من الرمیة وفی المثل رویدا الغزو یمرق ای امهل الغزو حتی یخرج الولد واصله قول امراة کانت تغزو فحبلت فذکر لها الغزو فقالت کلمت بمرق

مزق

فسرودکوی وقد مرق تمریقا امرق الجلد ای حان له ان ینتف شعره وصوفه مزق جامه پاره کردن عع ف آک ۲ تمزیق مبالغة فیه تمزق لازم فیه ممزق لقب مردی شاعر ویقال بفتح الزاء ومفتوح الزاء ایضا مصدر بمعنه کالتمزیق ومنه قوله تع ومزقناهم کل ممزق مزق ک آف ۲ پارهای جامه دریده مزقه یکی پاره مزق الطایر بمزق بضم الزاء وکسرها ای رمی بذرقه ناقة مزاق بالکسر و نزاق ایضا بالنون تیزرو مزیقیاء نام ملکی از ملوک یمن

مشق

مشق بشتاب زدن وخستن و بشتاب خوردن و نوشتن وموی را شانه کردن وکشیدن دوال تا بیازد و جذب هرچیز برای درازی و طول و پاره کردن جامه عع ف آص ۲ مشاقه بالضم انچه از موی وکتان و مثل آن بشانه افتد امتشاق ربودن و بریدن مشق بالتحریک رسیدن ران بران دیگر عع ک آف ۲ مشق الرجل فهو امشق والمراة مشقاء مشق بالکسر کل سرخ ثوب ممشق جامه رنگ داده بدان کل والمشیق من الثیاب اللبیس و فرس مشیق و ممشوق اسب باریک میان جاریة ممشوقة حسینة کشیده بالا

مطق / معق / مغق

تمطق چشیدن درکام و زبان آواز برآوردن معق قلب العمق یقال من بعد معق معقا ای من بعد بعد بعدا وقد یحرک مثل نهر و نهر و یقال نهر معیق ای عمیق والامعاق مثل الاعماق وهو ما بعد من اطراف المفاوز اماعیق اماعق جمع الجمع مغق کفانیدن شکوفه در خت خرما تا کشن دهند انزاع ف آص ۲ امتفاق همیشه شیر پستان مادر را مکیدن کره بمقیق اندک اندک خوردن شراب ویقال اصابه جرح فما تمققه ای لم یضره ولم یبال به و فرس اسوق ای طویل مقامق انکه سخن را از اقصی حلق کوید و تقدیره تفاعل بتکریر الفاء ولا یقال مفانق و یقال فیه مقمقة ولقامات

ملق

ملق محو کردن و شستن جامه و مکیدن شیر و زدن بعصا و بشتاب رفتن و بسیار سیر بودن عع ف آص ۲ میلق شتاب زده تملق چاپلوسی کردن تملاق بکسرتین والتشدید کذلک یقال تملقه و تملق له ای تودد الیه وتلطف له ملق بالتحریک دوستی و نرمی بسیار کردن واصله التلیین عع ک آف ۲ رجل ملق الذی یعطی بلسانه ما لیس فی قلبه و ملق ایضا زمین هموار ملقه یکی واملق الشیء واملق بالادغام ای سار املس واملق منه ای افلت ملقه بفتحتین سنگی خشان املاق درویش شدن و درویشی قوله تع ولا تقتلوا اولادکم خشیة املاق

موق

موق بالضم کولی و بیهوشی یقال احمق مائق والجمع موقی مثل حمقی و نوکی مواق موق موق مصادر فیه عع ف آص ۲ موق ایضا سرموزه معرب موق بالفتح ارزان امدن بیع

مهق

امهق سخت سپید که هیچ رنگی امیزش ندارد و براق نباشد مهق بالتحریک سبزی آب یقال منه عین مهقاء و تمهقت الشراب اذا شربته ساعة بعد ساعة ومنه قولهم ضل بتمهق شکوبه

نبق

فصل النون نبق نوشتن مثل النمق و بر درخت سدره نبق ف آک ۲ مثله نبقه یکی بنقات ج مثل کلم و کلمه و کلمات نخلة منبق ای مصطفق علی سطر واحد و کل کالشیء مستو مهذب بنق ای کتب و نبق بها ای حبق حبقا غیر شدید وکذا انبق الرجل و یقال انباق علینا بالکلام ای ابعث مثل ابناع

نتق

نتق فشاندن و جنبانیدن عع ف آص ۲ قوله تع واذ نتقنا الجبل ای زعزعناه و ده کشیدن دلو از چاه و پوست باز کردن و بسیار بچه شدن زن نهی ناتق و مناق ناقة ناتق ای اسرعت الحمل و زند ناتق ای وار و فرس ناتق سخت فشاننده برفتار

نزق / نسق / نشق

نزق بالتحریک سبکی عع ک آف ۲ نزاق بالکسر مثل عزاق نزق بالفتح نزوق بالضم برسکیزانیدن اسب عع ف آص ۲ انزاق و تنزیق متعد فیه ثغر نسق بالتحریک رسته دندان راست و حرز نسق شبه در رشته کشیده انتوا ایضا سخن ترتیب داده و بالسکون سخن را بر یک سیاق آوردن عع ف آص ۲ تنسیق نظم و ترتیب دادن نشوق بالفتح داروی بینی انشاق دارو کردن در بینی استنشاق آب و جز آن در بینی کردن و بوی کردن چیزی را و نشقت منه ریحا طیبة ای شممت وهذه ریح مکروهة النشق ای الشم نشقه بالضم حلقه رسن که در کردن بهائم افکنند در کردن بند ستور و نشق الظبی فی الحبالة ای علق فیها رجل نشق الذی یدخل فی امور لا یکاد یتخلص منها

نطق

منطق سخن نطق بالضم سخن کفتن عع ف آک ۲ انطاق بسخن درآوردن مناطقه استنطاق باهم سخن کردن منطیق نیک کوی و بلیغ و یقال ما له ناطق ولا صامت ای حیوان و ما سواه نطاق بالکسر میان بند مردان و ایضا پارچه کزنان آنرا پوشند و در میانش بسته جانب بالا را بر جانب زیرینش فرو هشته تا بزانو میکذارند و جانب زیرینش تا بزمین میرسد ولیس لها حجزة ولا نیفق ولا ساقان والجمع نطق انتطاق نطاق پوشیدن زن و میان بستن مرد

بمنطقه

بمنطقه وانجه بان ميان رابندند وفي المثل من يطل هن ابيه ينتطق به اى من كثر بنو ابيه يتقوى بهم منطقه بالكسر كمربند تنطيق بستن منطقه بركسى تنطق لازم منه ويقال جبل اشم منطوق اى لا يبلغ السحاب اعلاه وجاء فلان منتطقا فرسه اذا جنبه ولم يركبه ناطقه مثلث سخن كوى

نغق
نغيق
نغوق

نغيق بانك كردن شبان كوسپندان خود را نغقان بالتحريك نغاق بالضم كلك عم ف أ ك ٢ ناعقان دو ستاره اند جوزا نغيق بالمعجمه والمهمله ايضا بانك كردن زاغ وناقه نغيق التى تنغم بعيدات بين اى مرة بعد اخرى نفوق مردن ستور عم ف أ ض ٢ نفاق بالفتح رايج ورواشدن بيع يقال نفق البيع نفاقا اى راج نفاق بالكسر فعل منافق يعنى دو روئى كردن منافق منه نفقه هزينه نفاق بالكسر ج يقال نفقت بالكسر نفاق القوم اى فنيت نفقاتهم نفق بالتحريك سپرى شدن هزينه عم ف أ يقال نفق الزاد ينفق نفقا اى نفد وفنى وراه باريك وفي المثل ضل دريص نفقه اى جحره وفرس نفق الجرى اذا كان سريع انقطاع الجرى انفاق هزينه كردن وبرواج بازار رسيدن مردم ودرويش شدن وسپرى شدن مال ومنه قوله تعـ اذا لامسكتم خشية الانفاق منفاق مرد بسيار نفقه نفقه نافقاء يكى از سوراخهاى نهانى كلاكموش يقال فيه اذا اتى من قبل القاصعاء ضرب النافقاء براسه فانتفق اى خرج نوافق ج ويقال نفق اليربوع ونافق اى اخذ فى نافقائه ومنه اشتقاق المنافق فى الدين ينفق بفم اذار وبكسر النون عند العامة منفق نام مردى

نقق

نقيق بانك كردن چغز وكژدم وماكيان وجز آن عم ف أ ك ٢ نقاقه چغز وفي المثل ادوى من النقاقه نقنقه بانك چغز ومرغ يقال تنقنق الدجاجه للبيض وكذلك النعامة نقنق بكسرتين شترمرغ نر نقانق ج

نمق
نمرق
نوق

نمق بنشتن عم ف أ ض ٢ تنميق آراستن بكتابت نمرق نمرقه بكسرتين وضمتين بالش خرد ونهالين زين ناقه ماده شتر وزنه فعله بتحريك العين واصله نوقة بالواو فاعلت وجمعها نوق مثل بدنه وبدن وفعله بالتسكين لا يجمع على ذلك وجمع القلة منه على انوق فاستثقلوا الضم على الواو فقدموها فقالوا اونق ثم عوضوا من الواو ياء فقالوا اينق ثم جمعوا على ايانق ويجمع ناقه على نياق مثال ثمره وثمار الا ان الواو صارت ياء الكسرة ما قبلها بعير منوق وناقه منوقه اى مذلل مروضه نواق رايض شتر وفي المثل استنوق الجمل اى صار ناقه يضرب لمن يخلط حديثه بحديث آخر نيق بلند ترجائى در كوه نياق ج تنوق آراستگى نمودن در كار والاسم منه نيقه وفي المثل خرقاء ذات نيقه يضرب للجاهل بالامر وهو مع جهله يدعى المعرفه ونيانق فى الارادة اينيانا مثل الانتفاء

نهق
وبق

نهيق نهاق بالضم بانك خر عم بفتحها وك ٢ ناهقان دو استخوان اند در رخسار اسب وخر ويقال لهما النواهق ايضا ونواهق الحمار مخارج نهاقه

فصل الواو

وبق وبوق هلاك شدن عم ف أ ك ٢ موبق جاى هلاكى قوله تعـ وجعلنا بينهم موبقا وبق بالتحريك هلاك شدن عم بكسرها وف ٢ يقال وبق يوبق ووبق يبق ايباق هلاك كردن

وثق

ثقه اعتماد كردن واستوار داشتن عم بكسرها ميثاق عهد واستوارى موثق مثله مواثيق مواثق ج على الاصل ومياثيق ومياثق ايضا مواثقه عهد كردن باهم ومنه قوله تعـ وميثاقه الذى واثقكم به ايثاق بند كردن وثاق بالكسر والفتح بند ومنه قوله تعـ فشدوا الوثاق وثيق استوار وثاق ج وثاقه استوار شدن عم بضمها ويقال اخذه بالوثيقه اى بما يوثق به توثيق استوار كردن ومعتمد داشتن توثق استوارى كارى استيثاق وثيقه كرفتن از كسى

ودق

ودق باران وباريدن عم ف أ ك ٢ ونزديك شدن متعدى بالى وفي المثل ودق العير الى الماء اى دنا منه يضرب لمن خشع للشئ لحرصه عليه مودق جاى وآرام يافتن بجيزى صلته بالباء وكشن خواه شدن ماديان وماده خر ايداق استيداق مثله فرس وادق وودوق وودیق بمعنى منها والاسم وداق بالكسر يقال للاتان بها وداق ذات ودقين الداهيه اى ذات وجهين كانها جاءت من وجهين وديقه سختى كرما وادق تيز

ورق

ورق سيم مضروب ورق بسكون الوسط مثله ثلث لغات مثل كبد وكبد وكبد وكلمة وكلمه وكلمه ينقل كسرة الراء الى الواو ويترك على حالها ايضا رقه كذلك والهاء عوض عن الواو وفي الحديث فى الرقه ربع العشر ويجمع على رقين مثل اره وارين ومنه قولهم ان الرقين تغطى افن الافين ويقال فى الرفع هذه الرقون وراق كاغذ برنده ونويسنده ومرد بسيار سيم ورق بفتحتين برك وكاغذ برينده ورقه يكى شجره ورقه وويقه بسيار برك وراق بالفتح كياه وسبزى زمين ورق بالسكون برك كرفتن از درخت وبرك بيرون آوردن درخت ايراق برك بيرون آوردن درخت توريق مثله وارقه درخت سبز ويقال اورق الرجل اى كثر ماله واورق الصائد اذا لم يصد واورق الغازى اذا لم يغنم واورق الطالب اذا لم ينل ورق بالتحريك ايضا ما استدار من الدم على الارض قال ابو عبيده اوله ورق وهو مثل الرش والبصيرة مثل فرسن البعير والجدبه اعظم من ذلك والاسباءة فى طول الرمح والجمع الاسابى وورق القوم احداثهم وايضا الحى المال من دراهم وابل وغير ذلك ويقال فى القوس ورقه اى عيب اورق شتر خاكستر كون وخاكستر ورقاء كرك وكبوتر وفاخته وقولهم جاء نابام الربيق على اريق كانه اراد وريقا تصغير اورق فقلب الواو الفاعلم اورق اى لا مطر فيه ورق ج ورقاء ايضا نام مردى

والجمع دَرانِی بفتح القاف وکسرها مثل صحاری والنسبة الیه ورَنّاوی ابدلوا من همزة التانیث واوا وفلان ابن مَوْرَق بالفتح وهو شاذ
مثل مَوْحد وسق کرد کردن وبار کردن قوله تعم واللیل وما وسق اذا حلّل اللیل الجبال والاشجار والبحار والارض فاجتمعت له
نعتد وسقها وراندن ومنه سمیت الوسیقه وهی من الابل کالرفقة من الناس وبار شتر وشصت صاع وبر داشتن یقال لا افعله
ما وسقت عینی الماء وبار گرفتن ناقه وجز آن عع ف آک ٢ فهی ناقة واسق ونوق وساق مثل نائم ونیام ومواسق ومواسیق و
هو جمع علی غیر قیاس اتساق ترتیب دادن توسیق تنگ تنگ کردن بار را استیساق گرد آمدن شتر ایساق بار کردن شتر را
وبسیار بار آوردن درخت میساق مرغی که بال برهم زند در پریدن میاسیق ج وشیق وشیقه گوشت یکجوش قدید کرده
یجهة توشه وفی الحدیث انه اتی بوشیقة یابسة من لحم صید فقال انی حرام ای محرم یقال وشقت اللحم واتشقت بمعنی واشق
نام سگی ونام مردی وعاق آواز که از شکم ستور آید وقت رفتار وعیق کلف عع ف آک ٢ رجل وعق بکسر العین اذا عسر وبه
وعقة بالفتح وهی الشراسة وشدة الخلق توعیق ببدخوئی ودشواری نسبت کردن کسی را وفاق موافقت وسازواری
کردن توافق اتفاق باهم یکی شدن وهم پشتی کردن وواهقه ای صادفه توفیق دست دادن کسی را بکاری استیفاق توفیق
جستن ویقال وفقت امرك تفق بالکسر فیهما ای صادفته موافقا وهو من التوفیق وفق ساز وار وپسنده یقال حلوبته وفق
عیاله ای لها لبن قدر کفایتهم لا فضل فیه ویقال ایتك لوفق الامر وتوفاق الامر وتیفاقه ویقال کان ذلك لمیفاق الهلال
ومیفاقه وتوفاقه ای حین اهل الهلال ایفاق سوفار تیر بر زه کمان نهادن یقال اوفقت السهم واوفقت به ولا یقال انوقت
وقوقة بانك سگ نزدیك خوف وقواق مثل وکواك وهو الجبان ونام درختی وبلاد الوقواق فوق بلاد الصین ولق
شتافتن عع ف آک ٢ وهمیشه رفتن ودروغ گفتن ومنه قراءة عائشة قوله تعم اذ تلقونه بالسنتکم وزدن یقال ولق بالسیف
ولقات ای ضربات ولیقه طعامی از مسکه وآرد ولقی نوعی از رفتار ناقه ولقی ایضا ای سریعه اولق نوعی از دیوانگی وهو
افعل لانهم قالوا الق الرجل ومالوق علی مفعول ویقال ایضا ماولق علی مفعولق فان جعلته من هذا فهو نوعل مقه دوست
داشتن والهاء عوض من الواو عع بکسرها وامق نعت منه ونام معروفی وهق بالتحریك والتسکین کمند مواهقه مثل
مواعدة ومواضحه وکردن دراز کردن شتر در رفتن ویقال تواهقت الرکاب ای تسایرت فصل الهاء هبنیق بالکسر
چاکر وخادم هبنقه لقب مردی ویضرب به المثل فی الحمق هبرق بالکسر آهنگر وزرگر مهرق مهره وروی کاغذ فارسی
معرب مهارق ج هراقه بالکسر ریختن آب وخون وجز آن ومضرهراق الماء یهریقه بفتح الهاء واصله اراق یریق وهی فی الاصل
ایضا اریق یریق واصل مضارعه یاریق فابدلوا الحرکة والسکون بین الراء والیاء فصار یاریق واستثقلوا الهمزتین الخ
فی قولهم انا اریقه فقالوا اهریقه مبدلة بالهاء وفیه لغة اخری یقال اهرق الماء یهرق اهراقا قال سیبویه ابدلوا من الهمزة الهاء
ثم الزمت فصارت کانها من نفس الکلمة ثم ادخلت الالف بعد علی الهاء وترکت الهاء عوضا من حذفهم العین لان اصل اهرق
اریق وفیه لغة ثالثة اهراق یهریق اهراقا فهو مهریق وذاك مهراق بالتسکین والتحریك وهذا شاذ ونظیره اسطاع یسطیع
اسطیاعا بفتح الالف فی الماضی وضمة الیاء فی المستقبل لغة فی اطاع یطیع فجعلوا السین عوضا من ذهاب حرکة عین الفعل فکذلك
حکم الهاء فی یهریق ومثال یهریق یهفعیل ومهراق مهفعل واما مثال یهریق بالتسکین لا یمکن ان ینطق به لان الهاء والفاء
جمیعا ساکنان وکلك مهراق ویقال مطر مهرورق ایضا من باب افعیعال هرق ف آک ٢ رعد سخت آوا زاهراق بسیار خندیدن
مهراق زن بسیار خنده هقهقه مثل حقحقه رفتار سخت وسیر شدید همق ف آک ٢ گیاه تازه ومشی الهمقی اذا مشی علی
جانب مرة وعلی جانب مرة هیق شترمرغ نر هیقم کلف والمیم زائدة فصل الیاء یرقان زردی که در کشت افتد وبیماری
زرده یقال زرع ماروق ومیروق ومرق بالهمزه یارق معرب یاره یعنی دستیانه ابیض یقق بفتح قاف اول وکسر آن سخت
سپید یلق بالتحریك سپید از هر چیز یلقه ماده بز سپید یلمق قبا معرب یلمه یلامق ج باب الکاف فصل الالف
اراك بالفتح درخت شور اراکه یکی ارك همیشه در اراك نشستن بودن شتر وبجائی مقیم بودن عع ف آض ٢ وک آ یقال ارکت
الابل ای رعت الاراك وقیل اذا اقامت فی الاراك فهی ارکة والجمع اوارك وقیل ارکت الابل بمکان کذا اذا لزمته فلم تبرح و
ارك الرجل بالمکان ای اقام به ارك ایضا فرو نشستن اماس جراحت ویقال ظهرت اریکة الجرح اذا ذهبت غثیثته وظهر لحمه صحیحا
احمر ولم یعله الجلد ارك بالتحریك بیماری شتر از خوردن اراك عع ك آف ٢ ارکه اراکی نعت منه مثل طلحة وطلاحی اریکه تخت
آراسته ارائك ج اریك نام یکوادی ارك بضمتین موضعی اسکان دو کرانه فرج الماسوکة التی اخطات خافضتها ای خاتنتها

وسق
وشق
وعق
وفق
وقوق
ولق
ومق
وهق
هبنق
هبرق
هرق
هرق
هقهق
همق
هیق
یرق یقق
یلق
یلمق اراك
اسك

فاصابت غير موضع الخفض **افك** بالكسر دروغ ابكه كلّ افاك ج افاك دروغكوى افك بالفتح مصدر بمعنى وبازگردانيدن از
چيزى وبرگردانيدن چيزى عع ف آح ۲ قوله تع اجئتنا لتافكنا عن الهتنا اى لتصرفنا وائتفكت البلدة باهلها اى انقلبت
موتفكات شهرهاى قوم لوط كه برگردانيده شده انت وبادهائى كه مختلف وزند از هر جهتى مأفوك ضعيف عقل نيز اى مثل
مأفون قوله تع يؤفك عنه من افك قال مجاهد اى يوفن عنه من افن ارض مأفوكة التى لم يصبها مطر وليس بها نبات ورجل
مأفوك اى لا يصيب خيرا **اكة** سختى گرما مثل الاجة الا ان الاكة الحر المحتدم الذى لا ريح فيه والاجة التوهج وائتك يوشا
من افتعل وهو يوم اكة واكيك وسختى روزگار **الوك** پيغام مالك مالكه بضم اللام فيهما كلّ **انك** بضم النون سرب در فى
الحديث من استمع الى قينة صب فى اذنيه الانك ولم يجئ على افعل واحد الا انك واشد لانه من ابنية الجمع **ايكة** درختان
ايك ج ومن قرء اصحاب الايكة فهى الغيضة ومن قرء ليكة فهى اسم القرية ويقال هما مثل بكة ومكة **فصل الباء** **بتك** بريدن
عع ف آح ۲ وک ۲ سيف باتك اى صارم وگرفتن چيزى را وكشيدن آن بتكة بالكسر آنچه بركشيده شود چون موى و پر مرغ و پشم
ومانند آن بتك ج بتكة ايضا جمة من الليل تاريكى شب وبتك اذان الانعام اى قطعها شدد للكثرة قوله تع فليبتكن اذان
الانعام **برك** خفتن شتر عع ف آح ۲ ابراك فرو خوابانيدن وهو قليل والاكثر الاناخة قال انخته فاستناخ ويقال ما له
مبرك جمل وكل شئ ثبت واقام فقد برك برك شتر بسيار بروك ج وسينه شتر بركة بالكسر كلّ وحوض بِرَك ج ويقال ما احسن
بركة هذه الناقة وهو اسم للبروك كالركبة والجلسة ابتراك سينه بر زمين نهادن وبشتاب دويدن وبر سينه گرفتن كسى را ابراك
بالفتح پاى داشتن وثبات ورزيدن در كارزار وكوشش نمودن ويقال فى الحرب براك براك اى ابركوا بركة بفتحات كواليدن
وافزون شدن تبريك دعا كردن كسى را ببركت وطعام بريك كانه مبارك ويقال بارك الله فيك ولك وعليك وباركك
قوله تع ان بورك من فى النار ومن حولها وتبارك الله اى بارك مثل قاتل وتقاتل الا ان فاعل يتعدى وتفاعل لا يتعدى و
تبرك ببراى تيمن بركة بالضم مرغيست سپيد از مرغان آبى برك ج براكة نوعى از كشتيها بركان مثل زعفران نوعى از جامها
بروك بالفتح زنى كه شوى خواهد واورا پسرى رسيده جوان بوده باشد برك بالكسر نام موضعى از نواحى يمن برك بكسر
تا نام موضعى **بسك** شتافتن ودوختن جامه دوراددور دروغ گفتن عع ف آح ۲ وک ۲ ويقال هو بسك الكذب اى
بخلقه بساك بسيار دروغگوى ناقه بسكى سبك رفتار وسبك روح **بكك** بار داشتن وزحام شدن عع ف آح ۲ ويقال
تباك القوم اى ازدحموا وبك عنقه اى دقها بكة ايضا نام بطن مكة ابك نام موضعى بعلبك نام شهرى وهما كلمتان جعلتا
واحدة فبعل اسم صنم وبك اسم رجل اخترع بناء تلك البلدة وسماها باسمه واسم صنم فان شئت بنيت الاسم الاول على الفتح
واعربت الثانى باعراب ما لا ينصرف وان شئت اضفت الاول الى الثانى واعربت الاول وخفضت الثانى والنسبة اليه بعلى
وان شئت بكى على ما ذكرناه فى عبد شمس **بعكوكة** الناس مجتمعهم **بلعك** شتر دبيار كلان سال ونوعى از خرما وهى
لغة فى بلعق **بنك** بن هر چيزى معرب ويقال هؤلاء من بنك الارض اى من اصلها بتنك مقيم شدن بجائى ويقال تبنكوا
فيه اى اقاموا به وكالنشاءة وهى اسم من نشا بالبلد اى اقام بها قال ابن دريد البنك من هذا الطيب عربى بنادك مثل بنادق
بوك برجستن حز بر ماده عع ف آح ۲ تبوك وهى تفعل من البوك وهو موضع ورائى النبى صلعم قوما من اصحابه يبوكون
حسى تبوك اى يدخلون فيها القدح ويحركونه ليخرج الماء فقال ما زلتم تبوكونها فسميت تلك الغزوة غزوة تبوك قال ابو زيد
لقيته اول بوك اى اول شئ ويقال باكت الناقة تبوك بوكا اى سمنت وحكى ابن السكيت ناقة بائك اى فتية حسنة بوائك ج **فصل
التاء** **ترك** گذاشتن عع ف آح ۲ وتاركت البيع متاركة وتراك بمعنى اترك وهو اسم لفعل الامر ويقال ما اترك شيئا
وهو افتعل تركة الميت بكسر الوسط تراث بمعنى ما ليكه از مرده مانده باشد تريكة زنى كه مانده باشد واورا كسى نخواهد وبيضة
شتر مرغ كه گذاشته باشد ومرغزار يكه ناچريده مانده باشد ترگه خود آهنين ترك ج ترك بالضم نام نفرى مردم از اولاد يافث
بن نوح ع اتراك ج **تكك** بالكسر ازاربند تكك ج ويقال احمق تاك تاك اتباع له وقد يفرد ايضا ويقال احمق تاك وتككت بالفتح
تكوكا ويقال ابنيت الا ان يحمق وتك وتكة النبيذ اى هكه وهر چيز اذا بلغ منه وتكتكت الشئ اى وطئته حتى شدخته **تمك**
دراز شدن كوهان شتر عع ف آح ۲ سنام تامك نعت منه **فصل الحاء** **حباك** بالكسر چينگه راه در ريك بوده وشكن
اب ودرزه موى وجمع الحبال حبك وجمع الحبيكة حبائك وفى حديث الدجال ان شعره حبك حبك نيكو بافتن جامه را عع ف آح ۲
احتباك استوار ونيكو كردن هر چيزى وفى الحديث ان عايشة كانت تحتبك تحت الدرع فى الصلوة اى تشد الازار وتحكمه وكردبا

افك
اكة
الك
انك
ايك
بتك
برك
بسك
بكك
بعلبك
بلعك
بنك
بوك
ترك
تكك
تمك
حبك

لشئ

لتستحق مثل الاحبال محبواء ستودا سنهار اندام حبنکه بالتحریك مثل صبکه پوست کوله کرده حبنکی کنه حبرکاة للتانیث ودتا مثبه الرجل الغلیظ الطویل القهیر القصیر رجلین فیقال حبرکی وتصغیره حبیرك لان الالف المقصورة تحذف فی التصغیر اذا کان خماسیا سواء کانت للتانیث اولا تقول فی قرقری قریقر وفی حججبی حجیجب وفی حولا یا حویلی وتثبت الالف فیه اذا کانت ممدودة حتك حتکان بشتاب رفتن وکام خرد نهادن ویقال لا ادری علی ای وجه حتکوا ودتما قالوا عتکوا حوتك حوتکی کوتاه لاغر حوائك شترمرغ بچکان حرکه بفتحتین جنبش وهو ضد السکون تحرك جنبانیدن تحرك جنبیدن یقال ما احسن به حراك بالفتح ای حرکة محراك انتزتا وغلام حرك خفیف ذکی حارك سرکتف اسب حرك حارك زدن اسب را عع ف آض ٢ حرکه سرسرین مثل حرقفه حراکلنج حرائیك کذ احتزاك بالزاء المعجمه جامه بخود درکشیدن عع ف آك ٢ ویقال حزکته اخزکه بالحبل بالکسر لغة فی حزقته ای شدد ته حسك بالتحریك خار معیلان حسکه یکی وابچه از آهن سازند چون خار معیلان وبر راه لشکر خصم اندازند وکینه ور شدن عع ک آف ٢ یقال فی صدره علی حسکة وحسائکة ای عداوة وضغن حسیکه ایض خار پشت حشك پر شدن پستان حشوك کذ عع ف آ ک ٢ ناقة حشوك وحشود التی یجتمع اللبن فی ضرعها سریعا وحشکت النخلة ای کثر حملها ونخلة حاشك و حشکت انثاقة ای ترکتها ولم احلبها حتی یجتمع لبنها احشاك بالکسر چوب دهان بند کوساله وحشك القوم احتشدوا واجتمعوا وحشك الریح ای ضعفت واختلفت مهابها ورباح حواشك مختلفات المهاب حشکه باران ریزه وحشکت السماء حشکا حتاك نام جولی حلك دبودن عع ف آض ٢ یقال ما حلك فی صدره ای ما تخالج ویقال ما حلك فی صدری کذا اذا لم ینشرح له صدره احتکاك خویشتن را بچیزی در مالیدن صلته بالباء تحکك مرسیدن صلته بالباء وکاویدن باکسی محاکه برابری کردن وباهم پهلو سودن حکه بالکسر خارش دکو ویقال ما بقیت فی فیه حاکة ای سن حکك بالتحریك سنکهای سپید نرم وانما ظهر فیه التضعیف للفرق بین فعل وفعل حکیك سم سوده حکاکه بالضم سونش هر چیزی جذل المحکك چوب که در عطن نهاده باشند تا شتر کربکین خود را بوی در مالد یقال انا جذیلها المحکك وعذیقها المرجب اراد انه یستشفی برایه وتدبیره حلوك که احلیلاك سخت سیاه شدن عع ف آض ٢ احلنکاك باربك وسیاه شدن حلك سیاهی اسود حالك وحانك ایض واسود مثل حلك الغراب وحنك الغراب وهو سواده ومنقاره حلکوك بالتحریك سخت سیاه حلکه مثال همزة نوعی از پوشش وکرمکی که در ریك باشد حلکاء مثال العنقاء کذ حمکه شپش حمك تج ومورچه وهر چیزی خرد باشد از هر جنس حنك لبیشه کردن ستور را عع ف آض ٢ وک ٢ احتناك کذ وایض خوردن ملخ کیاه زمین را وقوله تع لاحتنکن ذریته قال الفراء یرید لاستولین علیهم واستوار شدن وازموده شدن حنکه بالضم ازمایش وتجربه ودوال که میخهای پالان بوی استوار کنند حناك تج مثل برمه وبرام وحنکت النبی ای فهمته واحکمته حنك بالتحریك زیر زنخ وبیغوز از مردم وجز آن حنکت الصبی و حنکته اذا مضغت تمرا وغیره ثم دلکته بحنکه والصبی محنوك ومحنك ویقال حنکته السن واحنکته ای احکمته التجارب والامور فهو محتنك ومحنك وهذا البعیر احنك الابل ای اشد مها اکلا وهما لان الخلقة لا یقال فیهما ما افعله تحنك عمامه از زیر زنخ برآوردن حوك جامه بافتن فهو حائك وهم حاکة وحوکه ومن حوائك محاکه جای بافندگی حوك ایض باذروج حیکان خیکان رفتن کوتاه بالاعع ف آك ٢ وقد حاك بحیك حیکانا اذا حرك منکبیه وفحج بین رجلیه فی المشی وضبة حیکانة ای ضخمة تحیك اذا سعت ویقال حاك فیه السیف واحاك بمعنی ای اثر وعمل حیك کار کردن سخن در دل وشمشیر به زخمکاه فصل الدال درك تك دوزخ والنار درکات ای منازل والجنة درجات درك بالتحریك رسن پاره که در کوشه دلو بندند وانچه در پی بدید اید از عوارض یقال علیه ضمان الدرك وتیکن ایض ادراك دررسیدن یقال ادرکته وادرکت زمانه وادرکته ببصری ای رایته وادرك الغلام وادرك التمر ای بلغ وینع وادرك الدقیق ای فنی واستدرکت وتدارکت ما فات وتدارك القوم ای تلاحقوا ومنه قوله تع حتی اذا ادارکوا فیها جمیعا واصله تدارکوا فادغمت التاء فی الدال واجتلبت الالف لیسلم السکون وتدارك الثریان ای ادرك ثری المطر ثری الارض وقولهم دراك ای ادرك ... اسم لفعل الامر وکسرت الکاف لاجتماع الساکنین دریکه راند ای طریده دراکه مدارکه بیاپی شدن ودر پی او از رفتن ونام ... کلمة یعنی مدبر که لقب مردی درك بیك در یابنده درملك اردسپید شسته درنوك بالضم نوعی از فکندنی دعك مالیدن ورم کردن عع بفتحها یقال دعکت الادیم والخصم وتداعك الرجلان فی الحرب ای تمرسا ورجل دعك ای مجلت

دَكّة لغة فی دعقة وهی جماعة من الابل **دكّ** کوفتن وریزه کردن وهموار کردن عع ف آص ۲ قوله تعم فدکّتا دکّة واحدة
ارض دكّ زمین کوفته وهموار کرده دکوك ج وقوله تعم جعله دکّا یحتمل ان یکون مصدرا ای دکّة او اراد جعله ذا دكّ و
قد قرئ بالمد ای جعله دکّاء فحذف لانّ الجبل مذکر رجل مدکوك ای دکته الحمّی ودککت الرکیّ ای دفنته بالتراب و تدکّکت
الجبال ای صارت دکاوات وهی روابی من طین واحدتها دکّاء ناقة دکّاء لا سنام لها والجمع دكّ بالضم ودکّاوات مثل حمر و
حمراوات دكّ بالضم کوه نرم دِکَکة ج مثل جحر وجحرة فرس اَدكّ اذا کان متداني عريض الظهر ونخيل دُكّ رجل مِدَكّ بالكسر ای قوی
الوطأ للارض وامة مدکّة قویة علی العمل وکذلك دبك برزمین حیبنده وفی الحديث انه صلی الله علیه وآله وسلم ارسل جرير بن عبد الله
عن منزله فقال سهل ودکداك وسلم واراك دکادك دکادیك ج حول دکیك ای تام دکر بالفتح دکّان بالضم دکانچه که برو نشینند
دلك مالیدن بدست عع ف آص ۲ دُلوك برگشتن آفتاب عع ف آص ۲ قوله تعم اقم الصلوة لدلوك الشمس ویقال
دلوکها غروبها مدالکة مماطله دَلوك بالفتح بوی خوش که بجود در مالند دلیك خالکر با وبیخته باشد وطعام از خرما و
مسکه تدلك خویشتن مالیدن بوقت شستن اندام وفرس مدلوك الحجبة اذا لم یکن لحجبته اشراف **دلعك** مثال لعسرع
هی الناقة الضخمة مع استرخاء فیها **دوك** بالفتح چرخ دلوسبك که وهرچه تیز رو باشد **دمك** بشتاب دویدن خرگوش
عع ف آص ۲ رحیً دموك آسیای زود امر کننده دموك ایضاً اسپی دُموك بالضم تابان شدن عع ف آص ۲ ویقال اصابتهم
دامکة من دوامك الدهر ای داهیة من دواهیه مِدمك بالکسر چوب نان بازکن یعنی نغروج وهی المطملة ایضاً مِدماك مو
الساف من البناء دَمَکمك سخت رحیً دمکمك ای شدید الطحن نصل مدمّلك ای املس مدور یقول منه دملکت الشیء
فتدملك وحافر مدملك مثل مدملق ومدملج دملوك بالضم الحجر المدور **دوك** مداك مالیدن وسائیدن دارو وبوی
خوش عع ف آص ۲ مداك ایضاً سنك صلایه مِدوك بالکسر سنك بوی سای وبات القوم بدوکون دوکا ای باتوا فی اختلاط
ودوران ووقعوا فی دوکة بالفتح ودوکة بالضم ای خصومة وشر عع ف آص ۲ وتداوك القوم ای تضایقوا فی حرب وشر
دهك دست اس کردن وشکستن عع بفتحتما دهك بضمتین ج دهوك بالفتح **دیك** بالکسر خروس دیکة دیوك ج **فصل
الراء** **ربك** درآمیختن چیزی را عع ف آص ۲ یقال ربکت الشیء اربکه ای خلطته فاختلط وارتبك الرجل فی الامر ای
نشب فیه ولم یکد یتخلص منه ربك ایضاً اصلاح الثرید ربیکة طعامیکه از خرما ومسکه وماست سازند وفی المثل عرثان فاربکوا
له **رتك** رتکان بالتحریك بویه دویدن شتر ولا یقال هذا الا للبعیر خاصة عع ف آص ۲ ارتاك متعدیه **ردك** دست را
باکردن بهم غل کردن وگناه را بر کردن کسی لازم کردن وخرزوی برخروی از چیزی افکندن عع ف آص ۲ یقال رککت الشیء
بعضه علی بعض ای طرحته رِكّ بالکسر باران نرم ریزه رکاك ج یقال ارکت السماء ای جاءت بالرك وارکت الارض مجهولاً ورك
الشیء ای رق وضعف رکیك ای ضعیف واسترکه ای استضعفه وفی الحديث انه لعن الرکاکة وهو الذی لا یغار علی اهله رکك
بالتحریك نام ابی رك ایضاً مثله وسکران مرتك اذا لم یبین کلامه رکراکة زن کلان سرین وراءنها وفی المثل سمّحة الرکی علی نغل
هو الذی یذوب سریعاً یضرب لمن لا یغنیك فی الحاجات وسقاء مرکوك تدعولج واصلح **رموك** اقامت کردن بجای عع ف آ
ص ۲ ارمّاك مقیم کردن وبکوی دار مکه بالتحریك ماده بان بردون رماك ج رمکات ارماك کلك رامك بفتح المیم وکسرها شیء اسود
یخلط بالمسك رمکة بالضم نوعی از رنکهای شتر جمل ارمك وناقة رمکاء ارمکاك بدان رنك شدن شتر یرموك بالیاء موضع
ومنه یوم الیرموك یقال مر فلان یترهوك کان یموج فی مشیته **فصل الزاء** **زحك** بعیره ماند شد شتر او عع بفتحتما
وازحلت الرجل اذا اعیت دابته **ازعکی** کوتاه بالای ناکس زعکوك بالضم کلك وایضاً شترفربه زعاکك زعاکیك ج مشی زکیك
ای مقرمط رفتار تنکانك یقال زکت الدراجة کما یقال زافت الحمامة والزك المهزول رجل زکاز لمرد زشت روی خوار زمکیك
دمغزة حا نور پرنده **زونك** بفتحتین مشدد کوتاه بالای زشت روی زونزك کلك **فصل السین** **سبك** گداختن زر
ونقره عع ف آك ۲ سبیکة پاره نقره گداخته سبائك ج سبنك پیش سم ستور سنابك ج وفی الحديث تخرجکم الروم منها کفراً کفراً
الی سنبك من الارض قشبه الارض التی یخرجون الیها بالسنبك فی غلظته وقلة خیره **اسحنکاك** تاریك وسیاه شدن شب
شده وموی شعر مسحنکك شدید السواد **سدك** بر بالکسر ای لزمه **سفك** ریختن خون عع ف آك ۲ سفاك بسیار
خونریز والسفاح ای القادر علی الکلام **سك** بند آهن ومسمار سکی مثله سکاك ج وزره تنك حلقه ومیخ دوز کردن در
با آهن وازبن برکندن کوش ودفتن شکم عع ف آص ۲ سکك بفتحتین خردی کوش اذن سکاء نعت منه یقال کل سکاء تبیض

دلك
دلك
دلعك
دمك
دملك
دوك
دهك
ديك
ربك
رتك
ردك
رمك
زحك
زعك
زكك
زمك
زونك
سبك
سحك
سدك
سفك
سكك

وكل شرقآء تلد يعني السكاء الستي لا اذن لها والشرقآء التي لها اذن مشقوقة استكاك كر شدن وتنك شدن سوراخ كوش وانبوه شدن كياه سِكة بالكسر آهن آماج ورسته خرما بنان نشانده ومنه قولهم خير المال مهرة مامورة او سكة مابورة قال ومعنى هذا الكلام خير المال نتاج او زرع وكوچه خرد ومهرهٔ درم ودينار سُك بالضم چاه تنك وسوراخ كژدم ونوعي از بوي خوش سكاك وسكاكه هواي ميان زمين و آسمان يقال والله لاجلسنه ولو نزوت في السكاك اي فيما بين السمآء والارض سكاسك پدر قبيله از يمن سكسكي منسوب اليه سِلك بالكسر رشته وبالفتح دركشيدن چيزي در چيزي ع ف آ ض ٢ انسلاك لازم فيه اسلاك دركشيدن سلك بالضم وفتح ثاني بچه كبك بچه سلكه مونثه سلكان ج مثل صُرد وصردان سُليك نام مردي وطعنة سلكي اي مستقيمة تلقاء وجهه وفي المثل سُلكى وليست بمخلوجة اي مستقيمة لا معوجة سمك برداشتن وسقف خانه ع ف آ ض ٢ يقال سمك الله السما سموك بلند شدن يقال سنام سامك اي عال مرتفع مسموكات آسمانها ويقال اسمك في الديم اي اصعد في الدرجة سماك چوب دوشاخه كه خرگاه را بوي در روا كنند سماكان دو ستاره سماك اعزل وسماك رامح سمك بالتحريك ماهي سمكة يكي سماك سموك ج سمكآء ماهي ديزه كه خشك كنند آن را سيهك سهوك باد سخت مثل سيهج وسيهوج يقال سهكت الريح الارض اذا اطارت ترابها وذلك التراب سهك مسهك ممر الريح سهوك سبك رفتن ستور ع ف آ ض ٢ فرس مِسهك بالكسر سريع الجري وسهك ع ع بفتحتين سهك بالتحريك بوي ماهي وزنك آهن يقال يدي من السمك ومن صدء الحديد سهكة كما يقال يدي من اللبن وضرة ومن اللحم غمره ويقال بعينه ساهك اي رمد وحكة وسهوكة فتسهوك اي ادبر وهلك سواك چوب دندان مال مسواك مثله سُوك جمع سواك مثل كتب وكتاب ويقال سوك فاه واستاك وتسوك ولم يذكر الفم فيهما وجاءت الابل تساوك اي تمايل من الضعف في مشيها فصل الشين شبك در اميختن وبيكديگر در آوردن چيزي ومنه تشبيك الاصابع شباك واحدة الشبابيك وهي المشبكة من الحديد درهم مشبكة وبينهما شبكة نسب اي قرابة شبكة بالتحريك دام شباك ج وربما سموا الابار شباكا اذا كثرت في الارض وتقاربت واشتبك الظلام اي اختلط شريك انباز شركآء ج اشراك مثل شريف وشرفاء واشراف شريكة مونث شرائك ج مشاركة انبازي كردن اشتراك تشارك كذلك ويقال رايت فلانا مشتركا اذا كان يحدث بنفسه كالمهموم ويقال شركته بالكسر في البيع والميراث شركة بالفتح شركة والاسم الشرك وهو الكفر ايضا اشراك ج يقال اشرك بالله فهو مشرك ومشركي وقوله تع واشركه في امري اي اجعله شريكي فيه شراك بالكسر بند نعل ازدوال شُرك اشرك ج واشركت نعلي اي جعلت لها شراكا وشركتها كذلك شرك بالتحريك دام شركة وايضا شاه راه وميانه راه وقولهم الكلاء في بني فلان شرك بضمتين اي طرائق عن ابي نصر الواحد شراك ويقال لطمه لطما شركيا ض آ ف ٢ اي سريعا متتابعا شك كمان وخلاف اليقين يقال شككت في كذا وتشككت فيه وشككني فيه فلان ولنكيدن ستور وبر چسبيدن شك براي لزق ع ع ف آ ض ٢ شكوك بالفتح ناقه بسيار موي كه لاغري وفربهي وي پيدا نباشد شكة بالكسر سلاح وچوب كه دسته تير را بوي تانه كنند ويقال رجل شاك السلاح وشاك في السلاح والشاك السلاح مرد با سلاح تمام وقوم شكاك في الحديد ويقال شككته بالرمح اي خرقته وانتظمته شكيكه گروهي از مردم شكائك ج شوكة خار وتيزي وقوت شوك ج وايضا قوت وتيزي نمودن يقال شاك الرجل يشاك شوكا مثل خاف يخاف فهو شائك السلاح وشاكي السلاح ايضا مقلوب منه وپيدا آمدن پستان دختر يقال شاك ثدي الجارية ودندان شتر بر آمدن شترا يقال شاك لحيا البعير اي طلعت انيابه شجر شائك درخت خرما نالك شجرة شاكه بسيار خار وشوك بخار در رخستن وخار در آمدن متعدي لازم ع ع ف آ ض ٢ شاكه بخارستان در افتادن كسي ع ع ك آ ف ٢ يقال شكت الرجل اي دخلت في جسده شوكة وشاكتني الشوكة اي دخلت في جسدي وقد شك شاكة وشيكة اي وقعت فيها تشويك پستان دختر بر آمدن ودندان شتر وموي بر آمدن بعد از ستردن وسبز بر شدن چوزه وماستان وخار بر سر ديوار نهادن بردة شوكاء برد درشت بافته اشواك بسيار خار شدن درخت ارض مشوكة شجرة مشوكة نعت منه شوكة العقرب نيش كژدم شوكة الحائك كربنه بافنده كه روي جامه بوي هموار كنند وهي الصيصة ايضا فصل الصاد صالك بالتحريك بوي خوي بدن از مردم ع ع ك آ ف ٢ صعلوك بالضم درويش صعاليك العرب دزدانها تصعلك درويشي وتصعلكت الابل اي طرحت اوبارها اصك كوفتن وزدن ومنه قوله تع فصكت وجهها ودر فراز كردن ع ع ف آ ض ٢ رجل اصك صكاك صكوك ج رجل اصك وظليم اصك آنكه زانوي بر هم زند جمل مصك وحمار مصك اي قوي شديد مصكة مونث منه صكة سختي گرما ميان روز يقال لقيته صكة عمي وهو اسم رجل ويقال التصغير اعمي مرخما صمكوك صمكيك مرد درشت خوي جاني اير صمكوك

سلك

سمك

سهك

شبك

شرك

شك

شوك

صاك

صعلك

صك

صمك

صمیکت ای لزج صمکمک نوی واصماک اللبن بالهمزای خثرجدا حتی یصیر کالجبن واصماک الرجل ای غضب لغیة اول صوک
صوک وبوک ای اول شیء بوی خوش کرفتن جامه واندام وجزان عع ف آص ۲ صلته بالبآ صیک کلک عع ن آک ۲ یقال صاک
الطیب بجلده **فصل الضاد** ضبرک بالکسر ضبارک بالضم مرد درشت ضخم ضبارک بالفتح ج ضحک بکسرتین وسکون ثانی ضحک
ف آک ۲ وسکونه اربع لغات خندیدن عع ک آف ۲ ضحکه بکار خنده متعد بالباء ومن تضاحک استضحاک بمعنی اضحاک ۲
خندانیدن رجل ضحکه مثال همزه بسیار خندنده وضحکه بالسکون انکه بروی خندند اضحوکه انچه ازوی خندند ابدا امراة مضحاک ۲
بالکسر زن بسیار خنده ضاحک ابر برق ضاحکه دندان که درخنده پیدا شود ضحوک بالفتح راه فراخ ضحاک بالسکون شکوفه وضحک
القرد ای صوت ضریک نابینا ودرویش ضرائک مثل ضرکاء ج ضکضک نوعی از رفتار که از سکسک کویند رجل ضکضاکه ای
قصیر وامراة ضکضاکه ای مکتنزة اللحم ضمکاک سبز شدن زمین به نبات ضنک تنک ضناک بالفتح زن اکنده کوشت ضنا
بالضم زکام ضنوک مزکوم **فصل العین** یقال ما ذقت عبکه ولا لبکه فالعبکه مثل الحبکه وهی الحبة من السویق واللبکه
قطعة ثرید وما فی النحی عبکه ای شیء من السمن یقال عبقه ومنه قولهم ما ابالیه عبکه عتک به الطیب ای لزق به وعتک البول علی
فخذ الناقه ای یبس عع ف آک ۲ عاتکه کان دیرینه سرخ ونام زنی قال النبی ع انا ابن العواتک من سلیم یعنی جداته وهن تسع عواتک
عاتکه بنت هلال ام جد هاشم وعاتکه بنت مرة بن هلال ام هاشم وعاتکه بنت الاوقص بن مرة بن هلال ام وهب بن عبد مناف
بن زهرة جدة رسول الله صلعم من قبل امه امنه بنت وهب وسایر العواتک امهات النبی من غیر بنی سلیم عتیک قبیله از عرب عتکی
منسوب الیها عرک مالیدن عع ف آص ۲ وکوشمالی دادن ویقال عرکت السنام اذا لمسته تنظر ابه طرق ام لا معارکه کارزار
کردن معترک معرکه معرک حرب جای معرکه بضم الرآ کلنا عراک ابنوهی معرکه یقال اوردا بله العراک اذا اوردها جمیعا الماء ونصب
المصادر ای اوردها عراکا ثم ادخل علیه الالف واللام کما قالوا مررت بهم الجماء الغفیر والحمد لله فیمن نصب ولم یغیر الالف واللام المصدر
عن حاله عریکه طبیعت فلان لین العریکه ای سلس ولانت عریکته ای انکسرت نخوته عروک بالفتح من النوق مثل الشکوک ماء معروک
وارض معروکه ای مزدحم علیه والتی عرکتها الماشیه حتی اجدبت عروک بالضم حایض شدن عرک بالتحریک ماهی کیران بانان واواز ویکسر
الرآ مثله عرکی یکی مثل عرب وعربی رجل عرک ای صریع وقوم عرکون ای اشداء صراع ویقال لقیته عرکه بالسکون ای مرة وعرکات مرات
عرکرکه زن با کوشت عرکرک شتر قوی درشت عسک چسبیدن ولازم شدن عع ک آف ۲ عفک عفک کول عفلک باز ماندن
از حاجت ومماطلت کردن حق کسی را ابل معکوکه ای محبوسة علکت الحدیث دوباره کفتن حق اسم من را علکه بالضم خنور مسکه
عکک عکاک ج ودبک توده کرم وعکة العشار لون یعلو النوق عند لقاحها واعکت الناقه اذا ابدلت لونا غیر لونها عکه عکیک
عکیک عکاک تیزی کرما یوم عک عکیک شدید الحر وعک یومنا یعک ای حمی ورجل علکت ای صلب شدید وعکه بالسوط ای
ضربه فرس معلک اسب نازپاینر خوار علک بالفتح دایم شدن وکرم شدن تب رعک بن عدنان نام مردی ویقال انتزر فلان ازرة عک
ولک وازرة عکی وهوان یسبل طرفی ازاره ویضم سایره عکه نام شهری ویقال هذا ارض عکه وارض عکه تصاف ولا تصاف ای
حارة عکوک فربه کوتاه درشت وهو نعلع بنکر بالعین ولیس من المضاعف وجای درشت سخت علک بالکسر معروف وبالفتح
خاییدن علک را واسب لکام را عع ف آص ۲ شیء علک ای لزج عولک زلک رحم عوالک ج ورک پنهان درکوشت فرج اسب
وحزو کوسپند اعلنکک الشعر ای احلنکک واجتمع عنک خفتن شیر وسطبر شدن وی عع ف آص ۲ عاتک ریک توده بسته
سخت شده وسرخ دم عاتک خون سرخ اعتاک غنیدن شتر برریک فسرده عنک بالکسر سر بابک احرشب ودرمعتک کلیدان
فصل الفاء فتک ثلث لغات ناکاه کرفتن وناکاه کشتن عع ف آص ۲ وک ۲ فاتک دلیر فتاک ج وفی الحدیث قید الایمان
الفتک لا یفتک مؤمن فدک بفتحتین نام دهی از خیبر ابو فدیک نام مردی فرک مالیدن جامه وخوشه وشپش عع ف آص ۲
افراک وقت مالیدن شدن خوشه را ویقال للنبت اول ما یطلع نجم ثم فرخ وقضب ثم اعصف ثم سنبل ثم احب والب ثم اسفی
ثم افرک ثم احصد فرک بالکسر دشمن داشتن زن شوی را عع ک آف ۲ مراة فروک وفارک نعت منه وفرکها زوجها ایضا ولم یسمع
هذا الحرف غیر الزوجین رجل مفرک مردی که زنان او را دشمن دارند انفراک سست شدن منکب فرک بالتحریک سستی بن کوش
عع ک آف ۲ یقال اذن فرکا وفرکه فرسک بکسرتین نوعی از شفتالو فک جدا کردن دو چیز بهم در شده از یکدیگر وخلاص
کردن وکک السفینک ودارو درد هان کردن کودک را واز کرو بیرون اوردن کرو ها واازاد کردن بنده را مع ف آص ۲ ویکی از
دو زنخ یقال مقتل الرجل بین فکیه شیخ فاک پیر فرتود فکاک الرهن بالفتح والکسر انچه کرو را بوی بیرون ارند افکاک کرو را

صمک
صوک
ضبرک ضحک
ضرک
ضکضک
ضمک ضنک
عبک عتک
عرک
عسک
عفک
عکک
علک
عنک
فتک
فدک
فرک
فسک
فکک

ازکر و بیرون آوردن انفکاک از هم جدا شدن و آزاد شدن یقال انفکت رقبة فلان من الرق وما انفک فلان قائما ای ما زال و
انفکت قدمه او اصبعه ای انفرجت و زالت فکه کولی و سستی و کول شدن ع ک آف ۲ و ستارکان کرد آمده سپس سماک رامح وقال
الاصمعی یسمیها الصبیان قصعة المساکین و هو فاک ثالث ای احمق و فلان یتفکک اذا لم یکن به تماسک من حمق افک کشاده پیوند
کتف از ضعف و سستی فکک مصدر منه وایضا انفساخ القدم و قال الاصمعی انما هو الفک من قولک فککته فکا فاظهر التضعیف
ضرورة فلکه چرخه ریسمان و پاره زمین کرد و ریگ توده کرد فلک ج تفلیك کرد شدن پستان دختر یقال کذلک و دهان
بند ساختن از موی و پشم شتر بچه را تا شیر نخورد فلک کشتی واحد و جمع و مونث و مذکر یکسان قوله تعالی فی الفلک المشحون
جاء به مذکرا و واحدا و قوله تعالی و الفلک تجری فی البحر مونثا و قوله تعالی حتی اذا کنتم فی الفلک و جرین بهم جمعا فکانه یذهب بها
اذا کانت واحدة الی المرکب فیذکر و الی السفینة فیونث و عند سیبویه فلک جمع تکسیر لفلک الذی هو واحد و لیس مثل الجنب
الذی هو واحد و جمع لان فعلا و فعلا یشترکان فی الشیء مثل العرب و العرب و العجم و العجم و جاز ان یجمع فعل علی فعل مثل اسد
و اسد فلم یمنع ان یجمع فعل بالضم و التسکین ایضا علی فعل فلک بالتحریک چرخ و گردون و سپهر افلاک ج و یجوز ان یجمع علی فلک
مثل اسد و اسد و خشب و خشب تیلکون بردی **فنوك** ستیهیدن صلته یعنی ع ف آص ۲ و مقیم بودن و پیوسته
خوردن طعام و فنک فی الطعام بالکسر فهو کالغة فیه فنک بفتحتین دله فنیک کرانه زنخ امنیک مثله و فی الحدیث اذا توضات فلا تنس
الفنیکین یعنی جانبی العنفقة من عن یمین و شمال و هما المغفلة **فصل الکاف** کرکی بالضم کلنک کراکی ج **کعک** کاک
فصل اللام لبک امیختن کار ع ف آص ۲ امر لبک ای مختلط و امیختن بیت با انگبین و جز آن البالة درامیخته شدن کار
لبیکة من غنم و هو مثل البکیکة لبکه بالتحریک پاره از ثرید یقال ما ذقت عنده عبکة و لا لبکة **لحک** درآوردن چیزی در چیزی
و چسپیدن بهم ع بفتحها یقال لوحک فقار ظهره ای دخل بعضها فی بعض و شیء متلاحک ای متداخل متلاحکة ناقة استوار خلق
لحکة مثال همزة کرمکی کبود دم دراز مانند کربشه **لک** زدن ع ف آص ۲ مثل صک و چیزی که بوی رنگ سرخ کنند لک
بالضم دردان التکاک انبوهی کردن لکیک پرکوشت لکالک ج جمل لکالک ای ضخم ما ذقت لماکا ای شیئا کما یقال ما ذقت لماجا
و تلمک عندنا بلماک ای تلبج بلماج تلمک ای تلمظ و تلمک البعیر اذا لوی لحییه **لوک** خائیدن ع ف آص ۲ و فلان یلوک اعراض
الناس ای یقع فیهم یقال الکنی الی فلان ای کن رسولی الیه و تحمل رسالتی و اکثروا من هذا اللفظ فی اشعارهم و قیاسه ان یقال الاکه
یلیکه الاکة و هذا و ان کان من الالوک فی المعنی و هو الرسالة فلیس منه فی اللفظ **فصل المیم متک** باقی مانده ختنه زن
و زما ورد و ترنج متکاء زن ختنه نا کرده **محک** ستیهیدن ع بفتحها رجل محک و ماحک بمعنی ماحکة ای ملاجة تماحک کلنا **مسک**
چنگ در زدن تمسک استمساک امتساک مثله صلته بالباء تمسیک کک و قری فلا تمسکوا بعصم الکوافر و امسکت عن الکلام سکت
تماسک خویشتن داشتن مسیک مرد بخیل مسک بضمتین کک و یقال فیه امساک و مساک و مساکة ای بخل مساک ایضا جای که آب
ایستد و روی مسکه بالضم بقیه از هر چیز و من الابار الصلبة التی لا تحتاج الی طی مسک بالکسر مشک و هو فارسی معرب و کانت العرب
تسمیه المشموم و ثوب ممسک مصبوغ به مسک بالفتح پوست مسک بالتحریک دستبانه از عاج مسکة بفتحتین یکی رجل مسکة
مثال همزة بخیل و یقال هو الذی لا یعلق بشیء فیتخلص منه و الجمع مسک **معک** ای مطل رجل معک ای مطول و تماعک مماطل
و مالیدن ع بفتحها معکت الادیم ای دلکته و تمعکت الدابة تمرغت و معکتها انا تمعیکا و یقال وقع فی معکوکاء ای فی شر **مک**
مکیدن رجل مکان ای مصان و ملجان و هو الذی یرضع الغنم من لومه و لا یحلب تمکک مغز استخوان بیرون آوردن مکاکة بالضم
مغز استخوان و فی الحدیث لا تمککوا علی غرمائکم ای لا تستقصوا امتکاک همه تمام شیر پستان را مکیدن کره مکه معروف مکوک
پیمانه و هو ثلث کیلجات و کیلجه منا و سبعة اثمان منا و المنا رطلان و الرطل اثنا عشر اوقیه و الاوقیه استار و ثلث استار و الاستار
اربعة مثاقیل و نصف و المثقال درهم و ثلثه اسباع درهم و الدرهم ستة دوانیق و الدانق قیراطان و القیراط طسوجان و الطسوج
حبتان و الحبة سدس ثمن درهم و هو جزء من ثمانیه و اربعین جزء من درهم مکاکیک ج **ملک** بالکسر معروف و ملک کردن ع ف
آک ۲ و میانه راه ملک بالفتح خمیر کردن سخت و هذا الشیء ملک یمینی و ملک یمینی و الفتح افصح و ملکت المراة تزوجتها مملوک بنده
تملیک ملک کردانیدن چیزی کسی را فهو مملک و مال مملک و خشک کردانیدن و سخت کردن چوب را با آفتاب یقال منه ملکنا النبعة
املاک خمیر سخت کردن و زن دادن یقال جئنا من املاک فلان و لا یقال من ملاک فلان ملکوت من الملک کالرهبوت من الرهبة
یقال له ملکوت العراق و ملکوة العراق ایضا مثل الترقوة ملک بالضم و التخفیف پادشاهی فهو ملک و ملک و ملیک کان الملک

فلك
فنك
كعك
لبك
لحك
لك
لمك
لوك
متك محك
مسك
معك
مكك
ملك

مخفف من مَلِك والملك مقصور من مالك اوملیک ملوک املاک ج مملكة مواضع كه در ملک ايد تملكه اى ملكه قهرا ملیک النحل
شاه زنبوران ويقال كنا عبيد مملكة ولم نكن عبيد قن قال الكسائى القن ان يكون ملک هو وابواه والمملكة بفتح اللام وضمها
ان يغلب عليهم فيستعبدهم وهم فى الاصل احرار والقن هو المشترى ويقال ما فى ملكه شئ بالفتح والكسر وما فى ملكته بفتحتين اى منع
اى لا يملك شيئا ويقال فلان حسن الملكة اذا كان حسن الصنع الى مماليكه وفى الحديث لا يدخل الجنة سيئ الملكة اذا كان سيئ الصنع
ويقال لا اذهبن فاما ملك وانما ملك بضمها وبفتحها ايضا ملاك الامر بالفتح والكسر ما يقوم به ويقال القلب ملاک الجسد ولا ملاك
مولی ملاكه دون الله اى لم يملكه الا الله تع وماله ملاك بالفتح اى تماسك وما تماسك الناى ما تماسك ملكة الدابة بضمتين قوائمها
وهاديها ملك بفتحتين فرشته واحد وجمع قال الكسائى اصله مألك بتقديم الهمزة من الالوك وهى الرسالة ثم قلبت وقدمت اللام
فقيل ملأك ثم تركت همزته لكثرة الاستعمال فلما جمعوها ردوها اليه فقالوا ملائكة وملائك ويقال ايش الملأ ملاك امرای يقوم به
الامر مالك الحزين نام مرغى از مرغان ابى مالكان دو مالك مالك بن زيد ومالك بن حنظلة **فصل النون** **نبكة** بستنك
نبك بالتحريك ج نباك تلهاى خرد مكان نابک مرتفع نوابك ج **نزك** بالكسر نرة سوسمار ينزك نيزه كوتاه نيازك ج نزكه اى طعنه
وكذا اذا نزعه وطعن فيه بالقول ع ف آ ك ٢ رجل نزاك اى عياب **نسكت** الشئ غسلته بالماء وطهرته فهو منسوك نسك بالضم
عبادت كردن ع ف آ ض ٢ ناسك اى عابد نسك ونسك اى تعبد نساك پارسا شدن ع بضمها نسيكه قربانى نسك بضمتين
ونسائك ج منسك بالفتح والكسر قربانجاى **نوك** بالضم كولى نواكة اى حماقة ع ك آ ف ٢ انوك نعت منه مستوك مثله وقوم
نوكى ونوك وانوكته اى وجدته انوك وقالوا ما انوكه ولم يقولوا انوك به **نهكت** جامه پوسيدن تا كهنه شود ع بفتحها يقال نهكت
الثوب اى لبسته حتى خلق ومبالغه كردن در خوردن طعام يقال انهك من هذا الطعام وانهك عرضه اى بالغ فى شتمه ونهكته الحمى
اى جهدته واضنته ونهكته الحمى بالكسر تنهكه نهكا ونهكة لغة فيه وقد نهك اى دنف وضنى فهو منهوك يقال بانت عليه نهكة المرض
ونهكه السلطان عقوبة ينهكه نهكا ونهكة اى بالغ فى عقوبته وفى الحديث انهكوا الاعقاب ولتنهكنها النار اى بالغوا فى غسلها
وتنظيفها فى الوضوء وكذلك يقال فى الحث على القتال انهكوا وجوه القوم يعنى اجهدوهم اى ابلغوا جهدهم ورجل نهيك اى شجاع
وسيف نهيك اى قاطع والنهيك الاسد نهاكة بالفتح دلير شدن ع بضمها انتهاك الحرمة تناولها بما لا يحل **نيك** جماع كردن رجل
نائك نعت منه ونياك للمبالغة وفى المثل من ينك العير ينك نياكا **فصل الواو** **ودك** بالتحريك چربش گوشت دجاجة وديكة
اى سمينة ويقال ما ادرى اى اودك هو اى الناس هو ودكاء ديك توده يا جانى **ورك** برسوى ران وهى مؤنثة وقد يخفف
مثل فخذ وفخذ وورك برپهلو خفتن ع ف آ ك ٢ تورك على اليمنى اى وضع الورك فى الصلوة على الرجل اليمنى ومنه الحديث انه
نهى ان يسجد الرجل متوركا وتورك على الدابة اى ثنى رجله ووضع احدى وركيه فى السرج وكذلك التوريك وتوركت المرأة الصبى اذا
حملته على وركها ووركت الجبل اى جاوزته ووركته وركا اى جعلته حيال وركى ويقال وركن اى عدلن وورك فلان ذنبه على غيره
اى قرفه به وانه لمورك فى هذا الامر ليس له ذنب فيه ويقال نعل مورك وموركة نعل بيرون يعنى نعل موزه قال ابو عبيد
المورك والموركة الموضع الذى يثنى الراكب رجله عليه قدام واسطة الرحل اذا مل من الركوب وراك بالكسر التيجر يلبس رحل **وشك**
شتافتن ع بضمها يقال وشك ذا خروجا بالضم يوشك اى سرع وعجبت من وشك ذلك الامر ووشكان ذلك الامر ويضم فيهما
اى من سرعته ووشكان ذا خروجا اى عجلان وشك البين سرعة الفراق خرج وشيكا وامرأة وشيك اى سريع ايشاك شتافتن ومنه
قولهم يوشك ان يكون كذا والعامة تقول يوشك ان يكون بالفتح وهو لغة رديئة مواشك مستعجل اى مسارع هذا يقال بهذا اللفظ
ولا يقال منه واشك **الوعك** تب زرد وقد وعكته الحمى فهو موعوك ايعاك غلطانيدن ملخ صيد را در خاک واسوهى كردن اسپ
باب خوردن وعكة اسم منه وسخت افتادن درد وبدن ورفتن وكاروزاردليران چنانكه درهم اويزند **وكوك** بد دل وترسنده
فصل الهاء **هتك** پرده دريدن ع ف آ ك ٢ انهتاك لازم منه وهتك الاستار شدد للمبالغة هتكه بالضم پرده دريده كى
تهتك رسوا شدن **هناكه** هندوان انهكاك كشاده شدن پيوندهاى تن وقت ولادت ويقال هك فلان النبيذ اى بلغ
منه يعنى دريافت اورا فاهتك اى سكر هك فرو دريدن چاه وزدن بشمشير ع ف آ ض ٢ **هلاك** هلوك مهلكة ثلث لغات فيه
نيست شدن قوله تع ولا تلقوا بايديكم الى التهلكة هلك بالضم نيستى اهلاك استهلاك هلاك كردن مهلكة بكسر اللام وفتحها ايا
هلك متعد منه مثل اهلك هالك نعت منه متعد ولازم هلكى هلاك ج وفى المثل فلان هالك فى الهوالك شاذ كما ذكر فى
الفوارس وقولهم افعل كذا اما هلكت هلك بالضم الهاء واللام غير مصروف اى على كل حال كما يقال افعل هذا ولو خربت الدنيا

نبك
نزك
نسك

نوك
نهك

نيك
ودك
ورك

وشك

وعك
وكك
هتك
هنك
هكك
هلك

تهالك على الفراش اى سقط واهلكت القطاة خوف البازى اى رمت بنفسها فى المهالك هلوك زن بروى در افتنده بر مرد وبلاه كاره ولا يقال رجل هلوك هلك بالتحريك هر چه فرود افتد هلكه بنيتين يقال هى الهلكة الهلكاء توكيد لها هالكى اهنكر ينسب الى الهالك بن عمرو قال الكسائى يقال وقع فى وادى تهلك بضم التاء والهاء وكسر اللام مشددة وهو غير مصروف مثل تخيب معناه الباطل انهماك جد كردن وستيهيدن تهمان كك تهوك متحير شدن وفى الحديث امتهوكون انتم كما تهوكت اليهود والنصارى اى متحيرون انتم وهوايضا مثل التهور وهو الوقوع فى الشى بقلة مبالاة

باب اللام فصل الالف

ابل بكسرتين وسكون ثانى شتر لا واحد لها من لفظها وهى مؤنثة لان اسماء الجموع التى لا واحد لها من لفظها اذا كانت لغير الادميين فالتانيث لها لازم واذا صغرتها ادخلتها الهاء فقلت أبيلة وغنيمة ابال ج ابلان وغنمان اى قطيعان منها مابلة زمين شترناك والنسبة اليها ابلى بفتح الباء استيحاشا لتوالى الحركات ابل اثل مثال قبر اى مهملة فان كانت للقنية فهى ابل مؤبلة وان كانت كثيرة فهى ابل اوابل ويقال جاءت ابلك ابابيل اى فرقا وكذا طير ابابيل قال وهكذا يجى فى معنى التكثير وهو من الجمع الذى لا واحد له وقال بعضهم واحده ابول مثل عجول وقال بعضهم ابيل قال ولم اجد العرب تعرف له واحدا ابول بسبزه وعلف بسنده كردن شتر از اب عع ف آ ض ۲ وک ۲ ابل بغت منه اثال ج مثل كافر وكفار ابل بالفتح باز بودن از مجامعت عع ف آ ک ۲ تابل كك وفى الحديث لقد تابل ادم ع على ابنه المقتول كذا وكذا عاما لا يصيب حواء اباله بالفتح دانا شدن بكار شتر عع ک آ ف ۲ فهو ابل وابل بالمد والقصر اى حاذق بمصلحة الابل وابل مثل افعل للتفضيل يقال فلان من ابل الناس اى اشدهم تانقا فى رعية الابل واعلمهم بها رجل ابلى بفتح الباء اى صاحب الابل تابيل شتر كرد اوردن بجهت شير وبچه وابلت الابل اى اقتنيت فهى ما بولة وفلان لا ياتبل اى لا يثبت على الابل اذا ركبها وكك اذا لم يقم عليها فيما يصلحها عن ابى عبيدة ابلة بالتحريك ناگوارد وگرانى از طعام وفى الحديث كل مال اديت زكوته فقد ذهبت ابلته واصله وبلة عن الوبال فابدل الواو بالالف لقولهم احد واصله وحد اباله بالكسر بند هيزم وفى المثل ضغث على ابالة اى بلية على اخرى كانت قبلها ولا يقال ابالة لان الاسم اذا كانت على فعالة بالهاء لا يبدل من احد حرفى تضعيفه ياء مثل صنارة ودنامة وانما يبدل اذا كان بلا هاء مثل دينار وقيراط وبعضهم يقول ابالة مخففا ابيلة وبيلة ايضا مثله أبلة بضمتين پاره خرما ونام شهرى ابيل زاهد ترسايان وكان يسمى عيسى ع ابيل الابيلين أثلان كام نزديك نهادن چنانكه رفتار خشمگين باشد عع ف آ ک ۲ اثل شوركز اثلة يكى اثلاث بالتحريك ج وقيل للاصل اثلة يقال فلان ينحت اثلتنا اذا قال فى حسبه قبيحا تاثيل با اصل واستوار كردن يقال مجد مؤثل واثيل تاثل كرفتن اصل مال وفى الحديث فى الوصى لليتيم انه كان ياكل من ماله غير متاثل مالا وجاه كندن اثال بالفتح بزرگى اثال بالضم اسم جبل ونام مردى اجل بفتحتين مهلت وبكون اللام ارى مثل نعم قال الاخفش اجل احسن من نعم فى التصديق ونعم احسن منه فى الاستفهام فاذا قال سوف تذهب قلت اجل وهو احسن من نعم واذا قال اتذهب قلت نعم وهو احسن منه اجل بسكون ثانى از بهر من اجلك از بهر تو بفتح الهمزة وكسرها اجل ايضا بالكسر ماده گاو وحشى اجال ج وتاجلت البهائم اى صارت اجالا اجل ايضا درد كردن ودرد گرفتن كردن از ناهموارى بالين عع ک آ ف ۲ يقال اجل الرجل اذا نام على عنقه فاشتكاها تاجيل مهلت دادن وعلاج كردن درد گردن يقال بى اجل فاجلونى اى داوونى اجل بالكسر مشدد الجيم فتحا لغة فى ابل وهو الذكر من الاوعال ويقال هو الذى يسمى بالفارسية گوزن قال ابو عمرو وبعض العرب يجعل الياء المشددة جيما وان كانت غير طرف اجل اجلة ان جهان وهر چه با مهلت باشد ضد عاجل وعاجلة اجل شورانگيختن عع ف آ ض ۲ وک ۲ اجل عليهم شرا اى جناه وهيجه عليهم ماجل كول اب ماجل ج وقد تاجل الماء وماء متاجل واجيل اى مجتمع اجلى على فعلى موضعى ادل بالكسر درد كردن وشير خفته وترش شده يقال لجاننا بادلة ما نطاق حمضا اى من حموضتها ازل تنگى وازل الرجل يازل اى صار فى ضيق وجدب ازل بالكسر دروغ يقال لما فى جى ازل وكذب ازل بالفتح باز داشتن عع ف آ ک ۲ يقال ازلوا مالهم اذا حبسوه عن المرعى من خوف مازل مضيق مثل مازق وتازل صدرى وتازق اى ضاق ازل بفتحتين ديرينگى وهميشگى يقال هو ازلى ذكر بعض اهل العلم ان اصل هذه الكلمة قولهم للقديم لم يزل ثم نسب الى هذا فلم يستقم الا باختصار فقالوا يزلى ثم ابدلت الياء الفا لانها اخف فقالوا ازلى كما يقال فى الرمح المنسوب الى ذى يزن ازنى ونصل اثربى منسوب الى يثرب اسل بفتحتين درخت بلند باخار ونيزه وكل شوك طويل اسلة اللسان باريكى وتيزى زبان ورش اسيل كشيده يقال هو اسيل الخد اسالة مصدر منه عع بضمتها ويقال هو على اسال المدمن اسيه مثل اسان اى على شبه من ابيه وعلامات واخلاق ماسل نام ريكى اصل بيخ وبن وتراد اصول ج اصل مؤصل استيصال از بيخ بركندن ويقال لجاؤا

باصيلته

باصیلتهم ای باجمعهم واخذت الشیء باصیلته ای کله باصله ویقال لیس لهم اصل ولا فصل الاصل الحسب والفصل اللسان اصیل
شبانگاه ویقال قد اصلنا ونحن موصلون ای داخلون فی الاصیل وجمعه اصل واصال واصائل ویجمع علی اصلان مثل بعیر
وبعران ثم صغروا الجمع فقالوا اصیلان ثم ابدلوا من النون لاما فقالوا اصیلال ویقال لقیته اصیلالا لا بالتشدید ایضا اصالة
محکم وبا اصل شدن عم بضمهما محمد اصیل ای محکم وبا اصل اصلة بفتحتین نوعی از مار وفی الحدیث فی ذکر الدجال کان راسه
اصلة والجمع اصل **اصطبل** بالکسر آخر جای ستور والف اصلیة لان الزیادة لا تلحق الرباعیات من اوائلها الا الاسماء الجاریة علی
افعالها وهی من الخماسیات بعد وقال ابو عمرو بیحث وانه لیس من کلام العرب **ابطل** تهیگاه وکذلک الاطل بالسکون والحرکة اال
ج واباطل جمع ابطل **افول** نا پدید شدن عم ف آض ۲ وک ۲ افال افائل شتران خرد افیل یکی افیلة مونث مانو لا بدال المافون
وهو الناقص العقل **اکل** خوردن ماکل کلک عم ف آض ۲ اکلة یکبار خوردن تا سیری اکلة بالضم لقمه وکرده یقال اکلت اکلة
واحدة ای لقمة او قرصة وهذا الشیء اکلة لک ای طعمة لک وفلان ذو اکل ای ذو حظ من الدنیا ورزق واکل بالضم والسکون میوه نخل
وهر چیز از خورند ومنه قوله تع اکلها دائم وانقطع اکله ای مات ورجل ذو اکل ای ذو عقل ومال ورای وثوب ذو اکل اذا کان
کثیر الغزل صفیقا وقرطاس ذو اکل اکلة بالضم والکسر غیبت یقال انه لذو اکلة اذا کان یغتاب الناس کانه من قوله تع ایحب احدکم
ان یاکل لحم اخیه میتا اکلة بالکسر خارش اکال ج یقال انی لاجد فی جسدی اکلة من الاکال ای حکة ونوعی از خوردن مثل الجلسة
والرکبة یقال انه لحسن الاکلة وهؤلاء هم اکلة راس ای قلیل یشبعهم راس واحد ومجمع اکل ویقال اکلتنی واکلتنی مالم اکل ای رمیته
علی وماکلت فلانا اذا امکنته منه ایکال خوراندن ویقال اکلت النار الحطب واکلت النخل الزرع وسخن چینی کردن میان مردم مواکلة
باهم خوردن یقال اکلته ای اطعمته واکلته معه فصار افعلت وفاعلت علی صورة واحدة ولا یقال واکلته بالواو اکال مهتران قبیلة
ماکل ورزیدن ماکلة بالفتح والضم موضعی که از وی خورده شود یقال اتخذت فلانا ماکلة ماکلة بالکسر تابه وجز آن که در وی گوشت
بزند ویقال ما ذقت اکالا بالفتح ای طعاما اکولة گوسپند که بجهت خوردن فربه کنند اکیلة خوردنی وخورده شده یقال هی اکیلة السبع
وانما دخلته الهاء وان کان بمعنی مفعولة لغلبة الاسم علیه اکیل هم کاسه وخورنده اکال موی برآوردن شتر بچه در شکم وزحمت دادن
آن رحم مادر را بخارش عم کا آف ۲ نهی ناقة اکلة اکال بالضم اسم منه وخارش وخورده شدن دندان اکل بالتحریک اسم منه استکال
تاکل کلک وفلان یاتکل من الغضب ای یحترق ویتوهج وفلان یستاکل الضعفاء ای یاخذ اموالهم ویقال الظل تا لی یوکل ویشرب ای
یرعی کیف یشاء واکل ماله وشربه ای اطعمه الناس وتاکل السیف ای توهج من الحدة اکل خورنده وسلطان اکلة خوره ماکول
خورده شده ورعیت **ال** نالیدن عم ف آک ۲ ال الیل مثله ودرخشیدن حربه عم ف آض ۲ ال ایضا جمع الة وهی الحربة الال
ایضا ج وروشن وتابان شدن وشتافتن فرس مئل ای سریع الیل ناله الیل الماء صوته ال السقاء بالکسر تغیر ریحه الالت اسنانه
ای فسدت ال بالکسر هو الله تع وایضا عهد وخویشی الال بالفتح نام کوهی در عرفات تالیل تیز کردن وستیخ کردن گوش **امل**
بالتحریک امید وبالفتح امید داشتن عم ف آض ۲ تامیل کلک مومل اسپ هشتم رهان ویقال ما اطول املته بالکسر ای امله وهو
کالجلسة والرکبة تامل اندیشه ونظر کردن در چیزی امیل ریگ پشته دراز که بکمیل عرض او باشد وموضعی تا **ویل** تاول بیان کردن
انچه سخن بوی باز گردد ال بالمد اهل وعیال وبیرون ومنابس سراب النی دست افزار آلات ج وجوب جنه ال الات ج وجنازه
وحالت یقال هو بالة سوء ایالت سیاست راندن عم ف آض ۲ یقال ال الامیر رعیته وال فلان ماله ای ساسه واصلحه وتدالنا
وایل علینا وباز گشتن یقال طبخت الشراب فال الی قدر کذا وکذا ای رجع وسطبر شدن عسل وقطران ال بغت منه ایل بالضم
ج وایضا الذکور من الاوعال ویقال هو الذی یسمی بالفارسیة گوزن ایل بالکسر کلک اشیال نیکو کردن وسیاست راندن اول
سیذکره فی فصل وال **اهل** کسان وکسان سرای وجای اهله کلک اهلات اهالی ج وقد جاء فی الشعر اهال مثل فرخ وافراخ
منزل اهل جای با کسان اهالی حربش ستاهل انکه حریش خرد وخورد وفلان اهل لکذا ولا تقل مستاهل والعامة تقوله اهول زن
خواستن وبا اهل شدن عم ف آض وک ۲ تاهل کلک قال الکسائی اهلت بالرجل اذا انست به وقولهم مرحبا واهلا ای اتیت سعة و
اصبت اهلا فاستانس ولا تستوحش قال ابو زید اهلک الله فی الجنة ای ادخلکها وزوجک فیها واهلک الله للخیر ای جعلک اهلا له ایل
نام جای ایل نام خدای تع بعبرانی یا سریانی وقولهم جبرئیل ومیکائیل انما هو کقولهم عبد الله وتیم الله **فصل الباء** **بادل**
گوشت میان بغل وبن پستان ناد لج بابل نام جایی که سحر وشراب را بوی نسبت کنند **بتل** بریدن وجدا کردن عم ف آک ۲
یقال طلقها بتة بتلة بتول هی العذراء المنقطعة عن الازواج ویقال هی المنقطعة الی الله تع عن الدنیا وهی نعت فاطمة بنت النبی ص

بجل
بجال
بخطل بخل
بدل
بذل
برائل
برطل
برغل
بزل
بسل
بصل
بطل
بعل
بغل
بقل
بكل
بلبل

بتول ایضا نهالی که از بن درخت بر آمده باشد و از آن درخت مستغنی شده بتیلة کذلک و ایضا هر پاره از اعضا با گوشت وی بتائل ج متبل ان درخت اصل یستوی فیه الواحد والجمع امراة مبتلة بتشدید التاء فتحا تمام خلقت لم یرکب لحمها بعضه بعضا ولا یوصف به الرجل نبتل از دنیا بریدن بجهت خدای تعالی بتبیل کذلک قوله تعالی وتبتل الیه تبتیلا ای انبتال الانقطاع بجیلة قبیلة از یمن بجلی بالتحریک منسوب الیه بجلة بطنی از قبیلة بنی سلیم بجلی بالسکون منسوب الیه البجل رگ دست ستور چون اکحل از مردم با جل مرد و شتر بسیار سیر شیخ بجال و بجیل ای جسیم بجال ایضا مرد بزرگ مهتر اجله الشیء ای کفاه تبجیل تعظیم کردن بجل بالسکون بس و بسنده قال الاخفش هی ساکنة اللام ابدا یقولون بجلک کما یقولون قطک ولا یقولون بجلنی کما یقولون قطنی و یقال البجلی بسکون الجیم وحرکتها ای حسبی بجدل نام مردی بسکون اللام بخطله برجستن بالظاء المعجمة بخل بالضم وبالفتح وبالتحریک ثلث لغات زفتی کردن ع ع ک اف ٢ وبضمتهما ٢ باخل بخیل نعت منه ابخال بخیل یافتن بخل نسبت کردن به بخل و یقال الولد مبخلة مجبنة بخال سخت بخیل بدیل بدل بدل هر چه بجای دیگری بود مثل شبه وشبه ومثل ومثل ومثل ونکل ونکل قال ابو عبید لم یسمع فی فعل وفعل غیر هذه الاربعة الاحرف بدل بالتحریک درد دستها و پایها ع ک اف ٢ ابدال بدل کردن تبدیل مثله و دیگرگون کردن یقال بدله الله من الخوف امنا استبدال تبدل عوض کردن این بان قوله تعالی ومن یتبدل الکفر بالایمان مبادله تبادل با هم معاوضه کردن ابدال قوم من الصالحین لا یخلوا الدنیا منهم اذا مات واحد بدل الله تعالی مکانه باخر واحده بدیل بذل دادن ع ف ا من ٢ و در باختن مبذلة بذلة بالکسر فیهما جامه ژنده یقال جاءنا فلان فی مباذله ای فی ثیاب بذلته ابتذال تبذل در باختن ونگاه داشتن چیزی را برائل بالضم موهای گردن خروس برائله موهای گردن در وا کردن وی بوقت جنگ برطیل بالکسر سنگ دراز براطیل ج برطل بالضم کلاه وقد یشدد اللام برغیل واحد البراغیل وهی البلاد التی بین الریف والبر مثل الانبار والقادسیة بزول دندان شتر بر آوردن شتر ع ف ا من ٢ فهو بازل ذکرا کان او انثی وذلک فی السنة التاسعة والثامنة ایضا بزل بزل بوازل ج بازل ایضا دندان بزول که بر آید وبزلت الشراب ثقبت اناه واستخرجته شجة بازلة شکستگی که خون از وی روان باشد تبزل ای تشقق انبزال شکفتن غنچه وقولهم ما بقیت لهم بازلة کما یقال ما بقیت لهم ثاغیة ولا راغیة ای واحدة ویقال ما عنده بازلة ای لیس عنده شیء من مال ولا ترک الله عنده بازلة ولم یعطهم بازلة ای شیئا امر ذو بزل ای دو شده مبزل بالکسر انچه شراب را بوی پالایند بزلت الشراب ای صفیته بزلاء رای نیکو و فلان نهاض ببزلاء ای قوام بالامور العظام بسل حرام ابسال حرام کردن بسله با تم مرد منکر بسالة دلیری نمودن ع ع بضمتهما فهو باسل بسلاء ج مثل بازل و بزل مباسلة حمله کردن در حرب بسیل زشت روی و باقی مانده شراب ابسال هلاک سپردن کسی را ومنه قوله تعالی ان تبسل نفس بما کسبت قال ابو عبیده ای ان تسلم استبسال خویشتن را در حرب افکندن و دل نهادن بر انکه کشته شود یا بکشد بسمله بسم الله گفتن بصل بفتحتین پیاز بصله وفی المثل هو اکسی من بصل ماطل ناچیز شدن خون ا ا لمبلاج کانهم جمعوا ابطیلا بطل بطول بطلان بضم اوائلهن مصدر منه ع ع ف ا من ٢ ابطال المعتد فیه و یقال ذهب دمه بطلا هدرا ابطل بالتحریک دلیر بطلة مونث بطولة بطالة مصدر منه لازم ع ع بضمتهما بطالة ایضا بالفتح معطل و بی کار شدن بطال نعت منه بعل جفت و شوهر بعول ج و یقال للمراة بعل و بعلة ایضا و نام بت قوم الیاس ٤ و درختی که از بیخ آب خورد بی انکه او را آب دهند بالمشد و فی الحدیث ما شرب بعلا ففیه العشر و بعل الرجل ای صار بعلا ع ع بفتحهما و یقال من بعل هذه الناقة ای صاحبها بعلبک نام شهری بعال مباعلة زناشوئی کردن و فی الحدیث ایام اکل و شرب و بعال و المراة تباعل زوجها ای تلاعبه و بعل الرجل بالکسر ای دهش و امراة بعلة بغل استر بغلة مونث بغال ج مبغولاء جمع الجمع بغال استربان تبغیل نوعی از رفتار بقل تره و سبزی بقلة یکی و حزمه مبقلة تره زار و بقال کل نبات اخضرت له الارض فهو بقل بقول جمع بقل و دمیدن موی روی کودک و دندان شتر بر آمدن ستور را ابقال سبزه شدن شورگیاه یقال ابقل الرمث فهو باقل ولم یقولوا مبقل کما قالوا اورس فهو وارس ولم یقولوا مورس وهو من النوادر و سبز شدن زمین بگیاه ابتقال چریدن ستور سبزه را ابتقل کذلک با قلا یشدد بها اللام فتحا و باقلاء بالمد والقصر و للذ معروف اذا شددت اللام قصرت وان خففت مددت باقلاة یکی و فی المثل و فی المثل اعیا من باقل وهو اسم رجل من العرب اشتری ظبیا باحد عشر درهما فقیل له بکم اشتریته ففتح کفیه وفرق اصابعه واخرج لسانه یشیر بذلک الی احد عشر فانفلت الظبی فضرب به المثل من العی بکیله بکالة ارد و پیت با روغن سرشته بکل مصدر منه ع ف ا من ٢ و امیختن ارد و پیت و امیختن سخن تبکل سخن در هم امیختن و بر دن و دشنام فرو گرفتن کسی را و غنیمت کرفتن و یقال ظلت العنم بکیلة واحدة و عبیثة واحدة اذا اختلط بعضها ببعض بکیل چیزی از همدان بلة تری بلل ج و یقال ما اتانا فلان ولم یاتنا بهلة ولا بلة قال ابن السکیت

الملة من الفرح والبلة من البلل والخير وما اصاب ملوقه بلالة اى شيئا بلة بالضم ترى رطب بلة بالكسر ترى وهم بل مباح ويقال هو لك حل وبل
قال الاصمعي كنت ارى ان بلا اتباع حتى زعم المعتمر بن سليمان ان بلا في لغة حمير مباح وقال ابو عبيدة شفاء من قولهم بل الرجل من مرضه
وابل اذا برء ويقال هو بذى بلى اى بعد ولا يعرف مرضه ويستعمل هذا في كل من بعد ولا يعرف اين هو ويقال بذى بليان بكسرتين
بلال بن حمامة مؤذن رسول الله عليه الصلوة والسلام من الحبشة ويقال ما في سقائك بلال اى ماء وكل ما يبل به الحلق من الماء واللبن
ومنه قولهم انضحوا الرحم ببلالها اى صلوها بصلتها وندوها ويقال لا تبلك عندى بالة اى لا يصيبك عندى ندى ولا خير ويقال
ايضا لا تبلك عندى بلال مثل قطام ويقال طويت فلانا على بلته بالضم وبلالته وبلولته وبللته وبلولته كك وبللته اذا احتملته على ما فيه
من الاساءة والعيب وداريته وفيه بقية من الود وجمع البلة بلال وطويت السقاء على بللته اذا طويته وهو ندى بليل طليلة بالمثناة بلبالة
بلبال اندوه بلبل بضمتين هزار دستان ومرد سبك تبليل در او يختن زبان وپاكيزه جهيدن مستور علف را بلة شدن از بيارى عع
ف آ ك ٢ ابلال استبلال كك در تر كردن وبلة شدة للمبالغة فابتل ورحم بپيوستن عع ف آ ص ٢ وفي الحديث بلوا ارحامكم ولو بالسلام
اى ندوها بالصلة ويقال في الدعاء بلك الله با بن ماى در ذكر الله وبللت به اى ظفرت به ويقال لئن بلت بك لا تفارقنى او تودى
حقى رجل ابل مرد ستمكار سوكند خوار ابلال چيره شدن مرد وقال الكسائى رجل بل وامراة بلاء وهو الذى لا يدرك ما عنده من اللؤم
وصفاة بلاء اى ملساء بل مخفف بسكون اللام يكى از حروف عطف بمعنى مرجانست وبجاى رب نيز آمده است در شعر كقول الشاعر
بل مهمة قطعت بعد مهمة اى رب مهمة وقوله تعالى ص والقران ذى الذكر بل الذين كفروا قال الاخفش عن بعضهم ان بل ههنا بمعنى
ان فلذلك صارت القسم عليها قال وربما استعملت العرب بل في قطع كلام واستيناف اخر فينشد شعر ع بل ما هاج احزانا وشجوا
قد شجا قوله بل ليست من البيت ولا تعد في وزنه ولكن جعلت علامة لانقطاع ما قبله ومثل هذا يسمى خزما بالزاء المعجمة في الزيادة وخرما
بغير المعجمة في النقصان قال وبل حرف ناقص ونقصانها مجهول وكك وقد وان شئت جعلت نقصانها واوا قلت بلو وهلو وقدو وان
شئت جعلته ياء ومنهم من يجعل نقصانها مثل اخرها فيدغم فيقول بل وهل وقد بالتشديد **بول** كميز انداختن وكميز عع ف
ص ٢ ابوال ج والاسم البيلة كالجلسة ويقال اخذه البوال بالضم اى يعتريه البول كثيرا ويقال كثرة الشراب مبولة بالفتح مبولة بالكسر
كميزدان ويقال في التهديد لتبلين الخيل في عرصاتكم استبال ه بول خواستن بولان حيى از طى بال دل وتن آسانى وحال وماهو بيرنك تن
خطر ببالى اى بقلبى وفلان رخى البال اى في سعة من العيش وما بال الناس اى ما حالك وقولهم ليس هذا من بالى اى مما ابالية بالة بوى دان
واصله بالفارسية بيله **بهل** اندك واسان وبفرين وكذاشتن بر اه عع بفتحها يقال عليه بهلة الله بالفتح والضم اى لعنة الله باهلة
قبيلة از قيس عيلان باهل الناقة لا صرار عليها او لا عران ولا صرار ترعى حيث تشاء بهل ج ابهال مصدر منه ناقة باهلة وباهل جمعها
مباهله بكديكر را لعنت كردن ابتهال زارى كردن قوله تعالى ثم نبتهل اى نخلص في الدعاء بهلول مرد خندان ندى ونام معروف ابهل تخم سرو
ويقال هو الضلال بن بهلل غير مصروف معناه باطل بهدلة نام مردى از تميم عاصم بن بهدلة سيد قراء الكوفة وهو ابن ابى النجود
بهدلة اسم امه **بهصل** بالضم تن او بهصلة زن كوتاه بالا **فصل التاء** **بتل** كسستن يقال اصبت بتلها بتولج وتبلة الدهر
واتبله اى افناه وتبله الحب واتبله افسده واسقمه تابل بفتح الباء وكسرها حوائج ابزار توابل ج يقال منه توبلت القدر تبالة شهرى
بيمن وفي المثل اهون من تبالة على الحجاج وكان عبد الملك ولاه اياها فلما اتاها استحقرها فلم يدخلها **تفل** ازدهان افكندن چيزى
مثل البزاق واوله البزق ثم التفل اقل منه ثم النفث ثم النفخ عع ف آ ض ٢ وك ٢ ومنه تفل الراقى ورجل تفل اى غير متطيب النفس بين
التفل والمراة متفال اتفال بوى ناك كردن تفل بضم التاء وفتحها بچه روباه بزيادة التاء **تل** توده تلال ج رجل ضال تال وجاء تال
بالضلالة والتلالة وهو الضلال بن التلال كل ذلك اتباع متل ك آ ف ٢ سخت يقال دح متل بهتل به اى يصرع به ويقال ذهب يتال اى
يطلب لفرسه فحلا وهو يفاعل تليل كردن تلتلة كوزه وجنبانيدن آن تلاتل اى زلازل وسختيها وتله للجبين اى صرعه كما يقال كبته
على وجهه ويقال هو بتلة سوء اى بحالة سوء **اتمهلال** دراز شدن وراست شدن وكك اتمال واتمأل اى طال واشتد **تولة**
ودولة مثل الهمزة سحر يقال جاء بتولاته ودولاته وهى الدواهى تولة بالضم والكسر نوعى از جادوئى وتعويذ وفسون دوستى
فصل الثاء **ثؤلول** بالضم آزخ ثآليل ج **ثيتل** دمك كلاو سال خورده نام كوهى **ثجله** بالضم كلانى وفراخى شكم عع ك آ
ف ٢ اثجل نعت منه ثجلاء مونثه مزادة ثجلاء اى واسعة وشئ متجل اى ضخم وقولهم لطعن فلان فلانا الاثجلين اى رماه بداهية من
الكلام **ثرملة** بناه خوردن چنانكه سر ريش بيالايد ثرملة بالضم روباه ماده ونام مردى **ثعل** بالضم پستان افزونى شير
بزو كوسفند ثعول ج ثعل بفتحتين دندان زياده وكژ وراست بر آمدن آن عع ك آ ف ٢ رجل اثعل وامراة ثعلاء اثعال مخالفت

بول
بهل
بهلل
بهصل
تبل
تفل
تلل
تمهل
تول
ثال
ثيتل
ثجل
ثرمل
ثعل

كردن

کردن ثعاله نام روباه وهی معرفة ارض مثعلة بالفتح ای کثیرالثعالب کما قالوا معقرة للارض الکثیرة العقارب ثعل ض آ ف ٢ بد رجیی از طی

ثغل **ثقل**

ثقل بالضم بچه بنك نبیند از هر چیزی ویقال ترکت بنی فلان متناقلین ای یاکلون الثفل ای الحب وذلك اذا اشتد حال البدوی اذا
لم یکن لهم لبن ویتعیشون بالحب حمل ثقال بالفتح شتر گران رو وثقال بالکسر سفرة از دو سنك زبرین دستاس ثقل بالکسر گرانی ج
بار اثقال ج مثل حمل واحمال قوله تعالی واخرجت الارض اثقالها ای اجساد بنی آدم ثقلة گرانی یقال وجدت ثقلة فی جسدی ای فتورًا
وثقلا ویقال احتملوا بثقلتهم بکسر القاف ای بامتعتهم کلها ثقل ک آ ف ٢ گرانی وگران شدن ع بضمها امثال صغر ثقیل نعت منه ثقل
بفتحتین رخت مسافر وحشم وی ثقلان آدمیان وپریان ثقل بسکون جر سیدن چیزی بچیزی در وزن وبدروا کردن گوسفند را
بچهٔ بر سنجیدن گوشت وی ع ف آ ض ٢ امرأة ثقال بالفتح ای زن گران یعنی زن گران سرین تثقیل گران سنك کردانیدن اثقال
گران بار کردن وشدن لازم متعد یقال اثقله الحمل واثقلت المرأة فهی مثقل ای ثقل حملها فی بطنها وقیل ای صارت ذات ثقل کما یقال
امرت ای صارت ذات ثمر مثقال بالکسر سنك زر دینار ثاقل اذا کان لا ینقص ودنانیر ثواقل مثقال الشیء هم سنك چیزی ویقال القی
علیه مثاقیله ای مؤنته ثکل بالضم بی فرزند شدن زن ثکل بفتحتین ک ع ک آ ف ٢ امرأة ثاکل وثکلی نعت منه یقال ثکلته امه کما

ثکل

او را مادر وی وانکله الله امه ثکول بالفتح زن فرزند گم کرده ویقال الحرب للوالدات مثکلة کما یقال الولد مبخلة مجبنة اثکال اثکول
لغة فی عثکال وعثکول یعنی خوشه خرما ثلة رمه بسیار از گوسفند و بز و رامیخته ویقال هی للضأن خاصة وللمعزی یقال حبلة

ثلل

خاصة ثلل بالکسر ج مثال بدرة وبدر و پشم کسا جید الثلة ای الصوف حبل ثلة رسن از پشم ولا یقال للشعر ولا للوبر ثلة فاذا اجتمع
الصوف والشعر والوبر قیل عند فلان ثلة کثیرة واثل الرجل فهو مثل ای کثیر الثلة وثلة البئر ما اخرج من ترابها ثلة بالضم گروه ثل
سرگین انداختن ستور وخاك در انباشتن بچاه و ویران کردن خانه وهوان یحفر اصل الحائط ثم تدفع فینقاض وفرو ریختن سیم ع
ن آ ض ٢ ویقال ثل الله عرشهم ای هدم ملکهم وثل عرشهم ای ذهب عزهم اثلال رخنه بر آوردن ثلة ایضا رخنه ثلل بفتحتین هلاك
شدن وهلاك کردن لازم متعد ثمیلة باقی مانده آب در مغاکی ثمیل ج وباقی مانده آب وعلف در شکم ستور وباقی مانده هر چیزی

ثمل

ویقال ما ثملت شرابی بثیء من طعام ومعناه ما اکلت قبل ان اشرب طعاما وذلك یسمی الثمیلة ثملة بفتحتین باقی آب در تك خنور
ثملة ک ك وپشم پاره که با وی قطران وروغن در شتر مالند ثملة بالکسر ک ك ثمال بالضم زهر کشنده ثمل بالتشدید مثله وجمع ثمالة
بالضم بمعنی باقی آب در تك حوض وخنور وسر شیر اثمال بسیار سر شیر بستن یقال اثمل اللبن اذا کثرت ثمالته وباقی گذاشتن
چیزی را تثمیل کك ثمالة چیزی از عرب ثمال بالکسر پناه یقال فلان ثمال قومه ای غیاث وعماد لهم مثمل پناه جای ثمل بفتحتین شراب
دریافتن کسی را ع ك آ ف ٢ ثمل بکسر ٢ نعت منه ثول گروه زنبور ولا واحد له من لفظه ثویلة من الناس جماعة منهم جاءت من بیوت

ثول

متفرقة ثوال بد شتام وزدن فرو گرفتن کسی را سلته یعنی ثول بالتحریك دیوانگی گوسپند ع ک آ ف ٢ شاة ثولاء وتیس اثول
نعت منه انثیال فرو ریخته شدن خاك وفرو گرفتن مردم از هر جانب ثهلان کوهی ویقال هو الضلال بن ثهلل مثل هلل غیر مصروف

ثهل

قال ابو عبیدة هو من اسماء الباطل ثیل بالکسر غلاف قضیب شتر وگاو هی بعیر اثیل شتر بزرگ قضیب **فصل الجیم** جیئل

ثیل

علی فیعل اسم علم کفتار وهی معرفة بلا الف ولام جیأله مؤنث وربما قالوا جیل بحذف الهمزة للتخفیف ویترکون الیاء مصححة لان الهمزة

جأل

وان کانت ملقاة فی اللفظ فهی مبقاة فی النیة جبل بفتحتین کوه جبال ج جبلان دو کوه طی وان اجا وسلمی امت جبله الله ای خلقه

جبل

اجبال بکوه شدن مردم ورسیدن زمین رسیدن چاه جبلة بن ایهم آخر ملوك غسان جبلة بالکسر خلقت یعنی آفرینش یقال انه لذو
جبلة ای عظیم الخلقة مال جبل مال بسیار حی جبیل ایضا امرأة مجبال عظیمة الخلق شیء جبل بکسر تا ی غلیظ جاف جبلة بالضم کوهان
جبل بضمتین جمع مردم ودر لغات قریء بها قوله تعالی ولقد اضل منکم جبلا کثیرا بالضم وجبلا بضمتین وجبلا بالفتح وجبلا بکسرتین
مشدد او جبلا بضمتین مشدد اجبلة بالتشدید ای بزیدی وابن کان قوله تعالی والجبلة الاولین قریء بها الحسن بالضم جیلات ج جیل
بضمتین قدح چوبین جثل موی انبوه یقال یسحب فی نواصی الخیل الجثلة وهی المعتدلة فی الکثرة والطول جثولة جثالة مصدر منه

جثل

ع ع بضمها اجثله مور چه سیاه شجرة جثلة درخت بسیار برك ودفرك ویقال اجثال الطیر اذا انتفش ریشه واجثال الرجل اذا غضب و
تهیا للقتال واجثال النبات اذا اهتز وامکن لان یقبض علیه مجثئل مثال مضمحل بر پای ایستاده جحال بالضم زهر جحل زنبور وملخ

جحل

بزرك جحل ایضا مثك بزرك وافتاب پرست که از آحرباء نیز گویند وجحل یعنی کوه غلطان وافکندن تجحیل مبالغة فیه یقال جحله ای صرعه
وجحله بزیادة المیم کك جحدل فربه وگرد اندام جحدله ای صرعه جحفل لشکر ورجل جحفل ای عظیم القدر جحفلة بیفوز اسب

جحدل **جحفل**

جحفله وجحفلة ای رماه وصرعه وتجحفل القوم اجتمعوا جحنفل کلان لب والنون زائدة جدل اندام جدول بضمتین ج اجدل

جدل

جرغ مجدل بالكسر كوشك جدالة بالفتح غوره خرما سفال سخت ناكوده جدالج و زمين يقال تركه بالجدالة وطعنه فجدله اى رماه بالارض
فانجدل اى سقط مجادله جدال بالكسر خصومت كردن جدل اسم فيه جدل بسكون دوم محكم تافتن رسن را عم ف آ ص ٢ و ك ٣ جارية مجدولة
الخلق اى حسنة الجدل مجدول بر پيچان نيز الاغر غلام جادل اى مشتد والجادل من ولد الناقة فوق الراشح وهو الذى قوى ومشى مع امه
وجدل الحب فى سنبله اى قوى جديل مهار ناقه از پوست وحبل جديل و شد تم فلان من الابل كانا للنعمان بن المنذر جديلة حو و قبيله
وكرانه و نام زنى كه ام قبيله است جدلى مثال ثقفى منسوب اليه جدلاء زره تافته مجدوله كلث جندل سنك و نام مردى جندل بفتحتين
وكسر الدال نام جاى سنكناك جندل جو بچه جذل بالكسر بيخ وتنه درخت ومنه قول الحباب بن المنذر انا جذيلها المحكك ويقال
فلان جذل مال اذا كان رفيقا بسياسته جاذل برجاى ايستاده چون ستون جذل بالتحريك شادى و شادمانى كردن عم ك آ ف ز ٢
جذلان نعت منه اجذال التعدية منه اجتذال الازم منه جرل بفتحتين سنك جرول كلان و نام درنده ولقب مردى ارض جرلة ومكان
جرل سنكناك اجرال ج وايضا جمع جرل مثل جبل واجبال جريال بالكسر رنك سرخ وحمرة الذهب كونه زر جريال الخمر كونه شراب
جردحل شتر سطبر **جزل** هيزم سطبر و خشك جزيل بزرك و بسيار عطا جزل وجزيل اى كثير جزال ج اجزال بسيار دادن
يقال اجزلت له من العطاء اى اكثرت له وفلان جزل الرأى اى صلب مستقيم وامراة جزلة بينة الجزالة اذا كانت ذات راى ولفظ جزل
اى صلب صحيح وهو خلاف ركيك جزل ايضا بريدن عم ف آ ك ٢ يقال جزلت الشئ جزلتين اى قطعته قطعتين جزلة بالكسر اى قطعة
عظيمة من التمر وهذا زمن الجزال اى زمن صرام النخل جزل بفتحتين ريش كوهان عم ك آ ف ٢ بعير اجزل نعت منه جوزل كبوتر بچه وجوازل
وزهر **جعل** خرما بان كوتاه جعلة نيكى وكردن مجعل كلث عم ف ٣ فيهما وقوله تعالى وجعلنى نبيا اى صيرنى وجعلوا الملائكة الذين هم عباد
الرحمن اناثا اى سموهم جعل بالضم مزد جعالة بالكسر كلث جعيلة مثله جعل ص ا ف ٢ كوه غلطان و نوعى از جانوران ابى سياه جعلان ج
وجعل الماء جعلا بالكسر جعلا اذا كثر فيه الجعلان جعال بالكسر دست ماله ديك وخنور جعل بضمتين ج مثال كتاب وكتب واجعلت
القدر اى انزلتها بالجعال وياى مزد دادن و بكتى آمدن ماده سيك اجتعال كردن **جفل** ابر بى آب جفال بالضم صوف بسيار آب
آورده و سر جوش ديك و هر چه به بسيارى وصف كنند از جفلة من صوف اى جزة منه وهو اسم مفعول مثل قوله تعالى الا من اغترف
غرفة ويقال دعوتهم الجفلى والاجفلى وهو ان تدعو الناس الى طعامك عامة ويقال دعى فلان فى النقرى لا فى الجفلى والاجفلى اى
دعى فى الخاصة لا فى العامة وجاء القوم اجفلة وازفلة وجاؤا باجفلتهم وازفلتهم اى جماعتهم وقال بعضهم الاجفلى والازفلى الجماعة
من كل شئ جفل اى اسرع جافل اى منزعج اجفيل ترسنده وبد دل اجفال كريختن بشتاب وشتافتن جفاله كروه مردم كريزان ريح مجفل
وجافلة اى مسرع واجفلت الريح اذهبته وطيرته انجفال بركنده شدن **جلل** بالفتح بادبان جلول ج جل بالضم پوشش ستور اجلال
ج اجلة جمع الجمع وايضا جل همه ومعرب كل وجل الشئ معظمه جلى كار بزرك جلل ج جلة بالضم خنور خرما جل بالكسر ناى كشت دروده
ويقال ماله دق ولا جل اى دقيق وجليل جلة شتران كلان سال وهى جمع جليل مثل صبى وصبية ومشيخة جلة اى مسان مجلة بالفتح
كتاب حكمت وادب وهر چه باشد از كتاب بزرك وجلال الله اى عظمة الله ويقال فعلته من جلالك اى من اجلك جلالة بزركى و بزرك
شدن ومسن شدن عم ف آ ك ٢ وجلت الهاجن عن الولد اى صغرت جلاله بالتشديد ماده كاو پليد خوار وفى الحديث نهى عن لبن
الجلالة جلال بالضم بزرك جلالة ناقة بزرك جلل بفتحتين كار بزرك وكار آسان وهو من الاضداد وفعلت ذلك من جللك اى من اجلك
جليل بزرك ومسن وبزركوار زوى از ار خركاه سازند جليلة زن جلائل ج جلجل واحد جلاجل وهو معروف وهو اسم موضع ايضا
جلجلة بانك جلجل و بانك رعد و جنبانيدن چيزى بدست مجلجل ابر با رعد وتجلجل فى الارض اى ساخ فيها ودخل وتجلجلت
قواعد البيت اى تضعضعت وفى الحديث ان قارون خرج على قومه يتبختر فى حلة له فامر الله الارض فاخذته فهو يتجلجل فيها الى يوم القيمة
حمار جلاجل بالضم خروشناك آواز جلجلان كشنيز ويقال هو السمسم فى قشره قبل ان يحصد وهو ايضا حبة القلب يقال اصبت جلجلان
قلبه جلول بيرون شدن از شهرى بشهرى ديكر عم ف آ ك ٢ وهم قوم جالة جل بالفتح پشك ستور برچيدن عم ف آ ص ٢ ومنه
سميت الدابة التى تاكل العذرة جلالة اجتلال كث جلة پشك كوسفند وشتر يقال ان بنى فلان وقودهم الجلة والوالة وهم يجلون
الجلة اى يلتقطون البعرة اجلال بزرك قدر كردانيدن وفلان ما اجلنى ولا احشانى اى ما اعطانى جليلة ولا حاشية فالجليلة التى
نتجت بطنا واحدا والحاشية صغار الابل ويقال ما اجلنى ولا ادقنى اى ما اعطانى كثيرا ولا قليلا ويقال ما له جليلة ولا دقيقة اى
ما له ناقة ولا شاة تجليل فراز كرفتن وجل بر اسب افكندن مجلل ابر فراز كيرنده همه زمين را بباران تجلل زبر چيزى شدن تجلله
اى اخذ جلاله تجال بزركى نمودن فلان يتجال عن ذلك اى يترفع عنه جلولاء بالمد نام دهى بفارس جلولى منسوب بوى **جمل**

جدل
جرل
جردحل
جزل
جعل
جفل
جلل
جمل

بفتحتين شتر نر جمال واجمال وجمالات وجمائل ج و پدر حی از مذحج جامل شتر گله با شتربان واسباب آن قال ابن السکیت یقال للابل
اذا کانت ذکورة ولم تکن فیها انثی هذه جمالة بنی فلان وقری کانه جمالة صفر واستجمل البعیر ای صار جملا اذا اربع جمالة شتربان مثل
الحبالة والحمارة جمال خوبی وخوب شدن قع بضمها اجمیل نعت منه وایضا پیه گداخته جمیلة جملاء نعت منه مونثه جمال بالضم
والتشدید اجمل من الجمیل جمیل بالتصغیر مرغی جملان بالکسر ج مثال الکعیت وکعتان جمل بالضم وسکون م نام زنی جمله همه جمل
ج اجمال جمله کردن حساب ونیکوئی کردن کسی را ونیکو کردن کار وپیه گداختن وبسیار شدن شتر جمل بالفتح پیه گداختن مع
ف آض ۲ اجتمال کذلک مجامله نیکوئی وخوبی کردن با کسی رجل جمالی بالضم مشدد الیاء عظیم الخلق ناقة جمالیة تشبه بالفحل من
الابل فی عظم الخلق حساب الجمل بالضم والتشدید نوعی از حساب جمل ایضا رسن کشتی که از آنها سین نیز خوانند وقرء ابن العباس حتی
یلج الجمل بالضم والتشدید تجمیل آراستن تجمل خوبی نمودن وپیه گداخته خوردن ومنه قیل للمراة تجملی وتعففی ای کلی الشحم و
اشربی العفافة وهی ما یبقی فی الضرع من اللبن **جول** جولان گرد بر آمدن قع ف آض ۲ اجیال بجیال کذلک جولان المال ستوران
خرد جولان بالتسکین کوهی بشام اجاله بر گردانیدن یقال فی المیسر اجل السهام بخوال بر گشتن تجویل مثله جلت هذا من هذا
ای اخترته منه واجلت منه کذلک وتجاولوا فی الحرب ای جال بعضهم علی بعض وکانت بینهم مجاولات مجول بالکسر شاماکچه وسپر
جول بالضم دیوار سر چاه جال مثله اجوال ج یقال ما له جول ای عقل وعزیمة تمنعه مثل جول البئر **جهل** نادانی خلاف العلم
ونادانستن جهالة کذلک قع ک آف ۲ تجاهل نادانسته آوردن استجهال نادان شمردن وسبک داشتن تجهیل بنادانی منسوب کردن
مجهلة کاری که بر جهل دارد کسی را المجهل بالفتح بیابان بی کوه ونشان ویقال کان ذلک فی الجاهلیة الجهلاء تاکید الاول یشتق له
من اسمه ما یوکد به کما یقال وتد واتد ولیلة لیلاء ویوم ایوم **جیل** ترک وروم وجیل من الناس ای صنف جیلان بالکسر قومی اند
در بحرین ترتیب داده کسری جیلان بالفتح حیی از عبد القیس جیلان الحصی ما اجالته الریح منه **فصل الحاء** و **حبل** رسن
حبال احبل ج وعهد وامان وپیوستگی ورگ تودهٔ دراز کشیده وپی ورگ کردن ورگ بازو وفی المثل هو علی حبل ذراعک ای فی
القرب منک حبلة بالضم میوه درخت بلند خاردار وفی الحدیث لقد رایتنا مع رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم وما لنا طعام الا
الحبلة وورق السمر ونوعی از پیرایه که در جمیل باشد ضب حابل سوسمار حبله خوار حبل بالکسر سختی حبول ج ویقال للواقف کانه کان
لا یبرح جبیل براح حبل بفتحتین بار شکم وحبلت المراة وهی حبلی ونسوة حبالی وحبالیات لانه لیس لها افعل فعالی جمع الصغری والا
حبالی بکسر اللام لان کل جمع ثالثه الف انکسر الحرف الذی بعدها کمساجد وجعافر ثم ابدلوا من الیاء المنقلبة من الف التانیث الفا
فقالوا حبالی بفتح اللام للفرق بین الالفین کما قلناه فی صحاری ولیکون حبالی کحبلی فی ترک صرفها لانهم لو لم یبدلوا لسقطت الیاء
لدخول التنوین کما تسقط فی جوار حبلی حبلوی حبلاوی منسوب الیه ... قال ابو زید یقال حبلی فی کل ذات ظفر ویقال کان
فی محبل فلان ای وقت حبل امه به وحبل الحبلة نتاج النتاج وولد الجنین وفی الحدیث نهی عن بیع حبل الحبلة حبله بسکون الثانی وحرکته
شاخ رز حباله بالکسر دام حابل گسترنده دام وفی المثل اختلط الحابل بالنابل یعنی آمیخته شد وپود احبال ابستن کردن محبول صید
در دام پیچیده بدام حابول رسنی که بوی بر درخت خرما بالا روند احتبال الصید کردن بدام محتبل الفرس پیوند سم اسپ حبال بالکسر نام
مردی حنبل نام مردی ومرد کوتاه بالا وپوستین یقال ما لی عنه حنبال **حنبال** بالضم ملین ومهموزای بد **حثیل** نوعی از درخت
کوه ومرد کوتاه حثالة بالضم پوست جو وبرنج وخرمای کوفته وکنجاره احثال سبوس آبه دادن کودک را **حجل** بالفتح والکسر
بند وپای بر بخن تحجیل سپیدی دست وپای ستور فرس محجل اسپی که چهار دست وپای او سفید باشد محجل الرجلین مطلق الیدین
ان کم پایها سفید باشد ولا یکون التحجیل واقعا بید او یدین ما لم یکن معها او معهما رجل او رجلان فانکان محجل ید ورجل من شق فهو
ممسک الایامن مطلق الایاسر او علی العکس وان کان من خلاف قل او کثر فهو مشکول حجلان رفتار بندی ومرغ وجهجهان دویدن قع
ف آض ۲ وک ۲ حاجلات الابل الصغار التی ضربت سوقها فمشت علی بعض قوائمها واحجلت البعیر اذا اطلقت قیده من یده الیسری
وشددته فی الیمنی حجله بالتحریک خانه عروس حجال ج وکبک حجل بفتحتین حجال ج حجلی بالکسر جمع حجل ولم یجی الجمع علی فعلی بالکسر
الا حرفان ظربی جمع ظربان وحجلی جمع حجل یعنی کبک وشترکره ریزه حجلة بکی حجلاء گوسپند سپید پستانها حوجله شیشه سر فراخ وحجلت
عینه ای غارت تحجل نام اسپی **حدل** میل کردن بستم قع ف آک ۲ صلته بعلی یقال رجل حدل ای غیر عدل اخدل المرء گرفتن وکتف وگردن
بسوی سینه بیرون آمده قوس حدلاء کمان سینه بیرون آمده **حذل** بالضم گرانه پیراهن وازار حذل بالتحریک افتادن مژه قع ک آ
ف ۲ یقال حذلت عینه اذا سقطت هدبها ونوعی از چوب که نان سازند حذال بالفتح شلم که از بن درخت بیرون آید **حرجل**

جول
جهل
جیل
حبل
حنبل
حثل
حجل
حدل
حذل
حرجل

بفتحتین دراز **حرمل** سپند **احزال** ای ارتفع **حزنبل** کوتاه استوار خلقت **حِسل** بالکسر بچه سوسمار که از بیضه بیرون
آمده باشد حسول ج ابو الحسل سوسمار و فی المثل لا آتیک سن الحسل ای ابدا لان سنها لا تسقط ابدا حتی تموت حسیل کوساله حسیله
مونثه حسالة بالفتم مثل حثالة سبوس محول بالحاء والثاء بکار ناآمدنی از هر چیز حسله ای رذاله وحسل به ای اخس حظه نادان
ای یقصر و یرکب بها الدناءة حسیل خرمای خشک تباه که شیرین نشود **حسکل** بکسرتین بچه سوسمار و از هر چیز خوری حساکل ج **تحصیل**
آماده کردن حاصل الشیء ومحصول ای بقیته و نقده حصائل بقایا حصیلة یکی محصلة زنی که خاک معدن کود آرد تحصیل الکلام رده الی
حصل کما هی حصل الفرس اذا اشتکی بطنه من اکل التراب الذی علی النبت حصل بالتحریک غوره خرما سخت ناشده حصلة یکی احصل النخل
غوره کرد حصالة بالضم ایچه مانده باشد در خرمن از حبوب حوصلة سنکدان مرغ حواصل ج وحوصل الطیر ای ملأ حوصلته یقال
منه تحوصلی وطیری **حظل** بازداشتن از تصرف و حرکت ع ح ف آ ض ۲ حظلته یعنی رجل حظل و حظال مرد سخت تنگ گیرنده
در خانه حظلان بکسر الحاء اسم فیه حظلان بفتحتین رفتا و خشمگین حنظل درخت تلخ حنظلة یکی و حظل البعیر بالکسر اذا اکثر من اکل الحنظلة
فهو حظل و ابل حظالی حنظلة ایضا قبیله بزرگ از بنی تمیم و یقال لهم حنظلة الاکرمون **حفل** باک داشتن وگرد آمدن ع ح ف آ ک ۲
احتفال کذلک وعنده حفل من الناس ای جمع محفل محتفل جای گرد آمدن ضرع حافل پستان پر شیر وشعبة حافلة وواد حافل ای کثیر السیل
وحفلت السماء حفلا ای جدّ وقعها وحفلته ای جلوته فتحفل واحتفل لا تحفل به باک مدار بوی وحفلت به ای بالیت به حفالة
بالضم سبوس هر چیز یقال هو من حفالتهم وحثالتهم ای ممن لا خیر فیهم رجل ذو حفلة مبالغه کننده در هر چیزی واخذ للامر حفلته
اذا جدّ فیه احتفل الوادی بالسیل ای امتلأ به تحفیل چند گاه نادوشیدن ناقه را بجهت فروختن تا بزرگ پستان و پر شیر نماید
شاة محفلة مصراة کذلک ونهی رسول الله صلی الله علیه وآله عن التصریة والتحفیل **حقل** کشت برک بیرون آورده هنوز پایه
سطبر ناشده و زمین خوش پاکیزه حقلة یکی و فی المثل لا تنبت البقلة الا الحقلة حقلة ایضا درد شکم از تره خاک آلوده خوردن
وقد حقلت الابل حقلا احقال ج حقیلة آب تره در شکم حقیل نام موضعی محاقلة فروختن کشت سبز نا کشته نا درووده بگندم
وقد نهی عنه حیقال باز ماندن از جماع بسبب سستی نره حوقل الشیخ باز ماند پیر از جماع حوقلة نره سست بی کار **حُکل** بالضم
آنچه پیدا نشود صوت و معنی آواز سخن و یقال فی لسانه حکلة ای عجمة لا یبین الکلام واحکل علی الخبر ای اشکل واحتکل اشتکل
حنکل کوتاه ناکس **حل** کشادن گره ع ح ف آ ض ۲ انحلال لازم منه و روغن کنجد و فرود آمدن حلول محل کذلک محل ایضا جای فرود
آمدن ویقال حللت بالقوم وحللت القوم بمعنی حلال بالفتح حلال شدن حل بالکسر کذلک ع ح ف آ ک ۲ و واجب شدن یقال حل
العذاب علیهم یحل بالکسر ای وجب ویحل علیهم بالضم ای نزل وقرئ بهما قوله تعالی فیحل علیکم غضبی و بیرون آمدن زن از عده یقال
حلت المراة ای خرجت من عدتها وحل الدین یحل بالکسر ای انقضی اجله حلولا و بیرون آمدن حاجی از احرام احلال کذلک حل بالکسر
حلال ضد حرام ولقب مردی رجل حل وحلال از احرام بیرون آمده یقال انت حل وانت حرم بالضم والکسر والحل ایضا ما جاوز الحرم
ویقال یا حال الف اذکر حلا ای استثن وقوم حلة ای نزول وفیهم کثرة وحی حلال بالکسر حلة حلة ایضا وحلول بمحله رسیدن قربانی
وهی موضع النحر وقوله تعالی حتی یبلغ الهدی محله ویقال هو فی حلة صدق ای بمحلة صدق محلة بفتحتین جای باش وجای فرود
آمدن مکان محلال جائی که دوری بسیار فرود آیند محل الدین مهلت وام حلل ض آ ف ۲ بردهای یمانی حلة یکی وایضا
ازار و ردا و لا یسمی حلة حتی یصیر ثوبین حلیل شوی حلیلة زن ومرد و زن فرود آینده بجائی احلیل بکسرتین سوراخ نره
و سوراخ پستان و یجمع علی احالیل و منه انها لا تستوب الا حالیل احلال فرود آوردن و حلال کردن زن را و بماههای حلال
درآمدن و بجای حلال یعنی غیر محرم محلتان بالضم دیگ و دستاس محلات دیگ و دستاس و دلو و کارد و تبر ای من کانت عنده
هذه الالات حل حیث شاء ویقال احلت الشاة ای نزل اللبن فی ضرعها بلا نتاج محلل فی النکاح حلال کننده سه طلاقه را
محلل فی السبق در آینده در رهان بشرط آنکه اگر سبق یابد بگیرد و اگر مسبوق شود ندهد واحل بنفسه ای استحق العقوبة
مکان محلل اذا اکثر الناس به الحلول احتلال فرود آمدن تحلل استثنا کردن در سوگند استحلال حلال شمردن حلحلة از جای
جنبانیدن کسی را و راندن شتر را یقال حلحلت بالناقة اذا قلت لها حل بالتسکین و هو زجر للناقة وحوب زجر البعیر و حل
ایضا بالتنوین فی الوصل تحلحل دور شدن از جائی تحلیل حلال گردانیدن و هو ضد التحریم یقال حللته تحلیلا و تحلة و یقال
فعلته تحلة القسم ای فعلت ما حللت به یمینی ولم ابالغ ومنه قوله تعالی قد فرض الله لکم تحلة ایمانکم وفی الحدیث لا یموت
لمومن ثلثة اولاد فتمسه النار الا تحلة القسم ای قدر ما یبر الله تعالی قسمه فیه لقوله تعالی وان منکم الا واردها کان علی ربک

حمل

حول

حتما مقضیا ثم قیل لکل شیء لم یبالغ فیه تحلیل یقال ضربته تحلیلا احلل بفتحتین سستی پی ستور فهو احل بین الحلل حلا حل بالضم مهتر
بزرگ حلا حل بالفتح ج حمل بالکسر بار پشت و سر بر داشتن ثم ف آک ۲ ومنه قوله تعم وساء لهم یوم القیمة حملا ای وزرا احمال
بالفتح بار شکم و بار درخت و بار کردن قالا بود دید فی حمل الشجر لغتان الفتح والکسر و یقال حملت المراة الشجرة حملا ومنه قوله تعم
حملت حملا خفیفا و یقال المراة حاملة و حامل اذا کانت حبلی فمن قال الحامل قال هذا نعت لا یکون الا للاناث ومن قال حاملة بناه
علی حملت فهی حاملة و هذا اذا حملت علی ظهرها و علی راسها شیئا فهی حاملة لا غیر لان الهاء انما تلحق للفرق فاما ما لا یکون للذکور
فقد استغنی فیه عن علامة التانیث فان اتی بها فهو علی الاصل هذا قول الکوفیین و اما قول البصریین فانهم یقولون هذا غیر
مستمر لان العرب تقول رجل ایم و امراة ایم و رجل عانس و امراة عانس مع الاشتراک و قالوا امراة مصبیه و کلبة مجربة مع غیر الاشتراک
فالصواب ان یقال قولهم حامل و طالق و حائض و اشباه ذلک من الصفات التی لا علامة فیها للتانیث فهی اوصاف مذکرة وصف
بها الاناث کما ان الراویة و الربعة و النجاة اوصاف مؤنثة وصف بها الذکران حملة بفتحات جمع حامل یقال هم حملة العرش و حملة
القران حملة بکون التاء اهسک کردن یحمل متعد بعلی و حرب بر انگیختن قومی و حمل علی نفسه ای جهدها فی السیر و حملت
به حمالة ای کفلت و حملتنا دلالة و احتملت بمعنی قال الشاعر اذ لت فلم احمل و قالت فلم اجب لعمر ابیها انتی لظلوم حمل بفتحتین
بره حملان بالضم ج و اول برج احمال یاری دادن بر بر داشتن و احملت الناقة فهی محمل اذا نزل لبنها من غیر حبل و کلف المراة لو استحملته
ای سئلته ان یحملنی و حملته الرسالة ای کفلته حملها و تحمل الحمالة ای حملها و تحملوا و احتملوا بمعنی ارتحلوا و تحامل علیه ای مال تحاملت
علی نفسی ای تکلفت الشیء علی مشقة متحامل بفتح المیم قد یکون موضعا و مصدرا تقول فی المکان هذا متحاملنا و فی المصدر ما فی
فلان متحامل ای تحامل و ما علی فلان محمل مثال مجلس ای معتمد محمل بار کبر محامل ج محمل ک آف ۲ دوال شمشیر حمالة بالفتح بچه بر
شود از دیر و تاوان و جزان حمالة بالکسر نام اسپی و دوال شمشیر حمائل ج قیل حمائل السیف لا واحد لها من لفظها و واحدها محمل ک
آف ۲ حمولة بالفتح بارکی و فعول تدخله الهاء اذا کان بمعنی مفعول بها حمولة بالضم بارها حمول بلا هاء الابل التی علیها الهودج
کانت فیها نساء او لم تکن حمیل الذی یحمل من بلدة صغیرا و لم یولد فی الاسلام و آب آورد و بدر فتاده و بیره جواند حومل موضع حول
توانائی و حیلت و سال و گذشتن صلته بعلی و یکسال شدن کودک و سرای یقال حالت الدار و حال الغلام فهو حولی و برگشتن کما
از حالی اول دگر شدن وی عم ف آض ۲ و کل ذی حافر اول سنة حولی و الانثی حولیة و الجمع حولیات حول بر جستن بر اسپ و بر نشستن
و از عهد برگشتن و برگشتن کونه روی و مانع شدن میان دو چیز و بجای دیگر گشتن و جنبیدن حیال بالکسر ابستن نا شدن
ناقه و نخل بعد از گشن دادن و هی ابل حیال و یقال قعد حوله و حواله و حوالیه و حولیه و لا تقل حوالیه بالکسر و قعد حیاله و بحیاله
ای بازائه و اصله الواو و الحول بالضم الحیال و ایضا جمع حائل من النوق و یقال حائل حول و حولل قال الکسائی اذا لم تحمل الناقة اول
یحمل علیها فهی حائل و حائل و جمعهما حیط و عوط و عوطط و حول و حولل فاذا لم تحمل السنة المقبلة ایضا فهی عائط عیط و عائط
عوط و عوطط و حائل حول و حولل و بعضهم یجعل عوطط مصدرا و لا یجعله جمعا و کل حوال و یقال هو حولة من الحول ای داهیة
من الدواهی حولاء بالضم و الکسر پوست که با بچه بیرون آید از شکم و آب که بر سر کودک بیرون آید بوقت زادن و قال الخلیل
لیس فی الکلام فعلاء ک آف ۲ مع المد الا حولاء و عنباء و سیراء حالة گشت هر چیزی حالات و احوال ج حال ایضا گل سیاه
و فی الحدیث ان جبرئیل قال اخذت من حال البحر فحشوت فمه یعنی فم فرعون حین غرق و گردون بچه کودک و پشتواره و حال متن
الفرس وسط ظهره موضع اللبد حائل شتر نا زاینده و شتر بچه ماده لانه اذا نتج و قع علیه اسم تذکیر و تانیث فان الذکر سقب
و الانثی حائل یقال نتجت الناقة حائلا حسنة و لا افعل ذلک ما ارزمت ام حائل تحول برگشتن از جائی بجائی و الاسم الحول و منه
قوله تعم لا یبغون عنها حولا و پشتواره بر داشتن و حیلت کردن احالة محال گفتن و بر جستن بر پشت اسپ و احال الرجل اذا حالت
ابله فلم تحمل و روی آوردن بر کاری یقال احال علیه بالسوط یضربه ای اقبل و فی المثل تجنب روضة و احال یعدو و برگشتن سال و
سال گشت شدن سرای و طعام و جزان فهو محیل و محول و حوالت کردن وام یقال احال علیه بدینه و الاسم الحوالة و یکسال بجای
بودن یقال احال الرجل بالمکان و احول و بحیثیت اب از دلو و نکونسار کردن دلو را محاولة خواستن چیزی و کاری و الاسم الحویل
تحویل برگشتن و برگردانیدن لازم متعد محالة بالفتح چاره یقال المرء یعجز لا المحالة و یقال الموت آت لا محالة یعنی ناچار رجل
حولة مثال همزة محتال یعنی حیله گر و یقال هو احول منک ای اکثر حیلة منک و ما احوله فی التعجب و رجل حول بالضم و التشدید
ای بصیر بتحویل الامور و هو حول قلب و احتال من الحیلة و احتال علیه بالدین من الحوالة احول کا تحول بفتحتین مصدر منه ع

ک آف ت بقال الحولت عنه فهو احول واحولّت بتشدید اللام کلث واحولّها استحاله محال شمردن وشدن ویقال استحلت الشیٔ
ای نظرت هل یتحرک او هو مستحیله ای لیست بمستویه لانها استحالت عن الاستوآء الی العوج وکلث قوس مستحیلة حیلة بالفتح بزان
بسیار حیله بالکسر دستان وچاره وهو من الواو ویقال لا حیل ولا قوة لغة فی لاحول ولا قوة وهو احیل منک ای احول منک اذا
کان اکثر حیلة وما احیله لغة فی ما احوله ویقال ماله حیلة ولا محالة ولا احتیال ولا محال بمعنی واحد **فصل الخآء خبل** بالسکون
تباهی خبولج وایضا قطع الایدی والارجل خبل بفتحتین دیوانکی یقال به خبل ای بهٔ شیٔ من اهل الارض وقد خبل وخبّله واختبله
اذا افسد عقله او عضوه ورجل مخبّل کانه قطعت اطرافه ومخبّل ایضا نام شاعری معروف دهر خبل ای ملتو علی اهله مخبل بکسر البآء
روزکار ویقال فلان خبال علی اهله ای عنآء خبال ایضا تباهی ومنه قوله تعالی لو خرجوا فیکم ما زادوکم الا خبالا ونام اسپی واما الذی
فی الحدیث من قفا مؤمنا بما لیس فیه وقفه الله فی ردغة الخبال حتی یجیٔ بالمخرج منه فیقال هو صدید اهل النار وقوله قفا ای قذف
والردغة الطینه اخبال ستور بعاریت دادن تا شیر او انجور دیا بر نشیند **ختل** فریفتن عع ف آض ت وک ت مخاتله کلث تخاتل
فریفته شدن **ختلة** بالسکون والحرکة فرود ناف تا زهار **خجل** بفتحتین سرکشتکی وبیخودی از شرم عع ک آف ت وفریدن
از نعمت وفی الحدیث انکن اذا شبعتن خجلتن ای اشرتن وبطرتن اخجال متعد منه خجل مرد شرمکین وبه خجله بالفتح ای حیاء خجل
بکسر ت جای بسیار آب وعلف وفی حدیث ابی هریرة ان رجلا ضلت له نیق فاتی علی واد خجل مغن معشب فوجدا نیقه فیه **خدل**
خدله تری وآکنده کی ساق وبازو وامراة خدلآء نعت منه خدلم بکسرتین کلث والمیم زائدة ویقال مخلخلها خدل ای ضخم **خذلان**
بالکسر فرو کذاشتن وباز ماندن آهو از رمه خود عع ف آض ت ویقال خذلت الوحشیه اذا اقامت علی ولدها ویقال هو مقلوب
لانها هی المتروکة وتخاذلت مثله وتخاذلت رجلاه ای ضعفتاه خذّل عنه اصحابه ای حملهم علی خذله لانه تخاذل یکدیکر را فروکذاشتن
رجل خذله مثال همزه ای خاذل لا یزال یخذل **خذعل** بکسرتین زن کول **خردل** سپندان خردله یکی از وی وبریدن کوشت
وبالذال المعجمة ایضا **خرمل** بکسرتین زن کول **اخزال** بریده شدن اختزال بریدن یقال اختزله عن القوم مثل اخترعه خوزلی
وخیزلی نوعی از رفتار وخزعل فی مشیته ای عرج ناقة بها خزعال ای ظلع قال الفرآء لیس فی الکلام فعلال مفتوح الفآء من غیر ذوات
التضعیف الا حرف واحد وهی خزعال وزاد ثعلب فیها قهقار وقیل هو قهقر وزاد ابو مالک قسطال وهو الغبار واما فی المضاعف
ففعلال فیها کثیر نحو زلزال وقلقال **خزعبیل** ض آف ت چیزهای باطل خزعبیله سخنهای خنداننده یقال هات بعض خزعبلاتک
مخسول بالحآء والخآء چیزی بکار نا آینده رجل مخسل ورجال خسّل وخسال ای ضعفاء **خشل** بحرکة ثانی وسکونه مُقل
خشک ودانه مقل خشله یکی وسرهاء دست برنجن وخلخال خشل بلا به از هر چیز وقد تخشل ای ذل **خنشلیل** روان **خصل** انچه بوی
پیمان بندند در نضال وجز آن وتخاصل القوم ای تراهنوا فی الرمی یقال احرز فلان خصله واصاب خصله اذا غلب وخصلت القوم
خصلا ای نضلتهم عع ف آض ت خصله خو خصله بالضم یکدسته موی وپشم وجز آن خصل ض آف ت کرانهای درخت سرفرود آنکنده
خصیله کوشت ران وبازو ومخصل بالکسر شمشیر بران لغة فی مفصل **اخضال** تر کردن خضل تر وبنات تازه خضله مرغزار سبز
اخضلال اخضیضال تر شدن اخضیلال بسیار شاخ وبرک شدن درخت خضّله بضمتین مشدد اللام الخصب ونضارة العیش
خطل بفتحتین سستی وسخن سست وبیاوه کفتن عع ک آف ت اذن خطلآء کوش سست تله خُطّله بالضم رمه کوسپندان کوشها
سست افتاده از کرما وکلث الکلاب اخطل نام مردی ونعت ریح خطل ای مضطرب رجل جواد خطل ای سریع الاعطاء واخطل
فی کلامه ای افحش خیطل کربه خنطول بالضم مع النون بزه وشاخ دراز خناطیل کله های کاو وشتر خنطوله بالضم یکی **خیعل**
پیراهن بی آستین خیعله پوشانیدن آن تخیعل پوشیدن آن **خل** سرکه ومرد ضعیف باخلل ووا ه در ریك یقال جبة خل کما
یقال انعی ضربه وجامه کهنه ویقال ما هو بخل ولا خمر ای خیر فیه ولا شر وشکافتن زبان شتر بچه را تا شیر نمکد عع ف آض ت ریح
در کلیم خستن ودر ویش شدن خله بالفتح خو وحاجت ودرویشی وشتر بچه ودختر وی بوش خله بالضم علف شیرین یقال الخلة
خبز الابل والحمض فاکهتها واذا نسبت الیها قلت بعیر خلی وابل خلیه وارض مخله کثیرة الخله لیس بها حمض ود دوست ودوستی یستوی فیه
المذکر والمؤنث لانه مصدر وقد جمع علی خلال خله بالکسر پوشش نیام شمشیر و بوشش کمان وانچه در میان دندان ماند خل دوست
خلل بفتحتین کشادکی ورخنه خلال ج وقری بها قوله تعالی فتری الودق یخرج من خلاله ومن خلله وهی فرج فی السحاب یخرج منها
المطر وتباهی کار خلال بالکسر دندان کاو اخلّه ج ودوستی کردن با هم خلال بالفتح غوره خرما خلیل دوست ودو وپرید حال خلیله
مؤنث خلالة بالضم انچه از دندان کاوی افتد واز میان انکشتان بیرون آید یقال فلان یا کل خلالته ای ما یخرج من بین اسنانه

حیل
خبل
ختل
ختل
خجل
خدل
خذل
خذعل
خردل
خرمل
خزل
خزعل
خزعبل
خسل
خشل
خصل
خضل
خطل
خیعل
خلل

اذا تخلل وهو مثل خلاله ثلث لغات دوستی خل خلول لاغر وکم کوشت شدن عم ف آمن ۲ یقال الحل لحمه ویقال الفصیل مخلول ای مهزول
وفی الحدیث ان مصدقا اتاه بفصیل مخلول ویقال عم فی ذ عائد وخل وخلل ای خص اخلال درویش کردن یقال اخل به ای افتقر وجا جیمند
شتر د علی کردانیدن یقال ما اخلک الی هذا ای ما احوجک وچرانیدن شتر بن وبناه بارا آوردن نخل وماندن مردم جای خود را یقال اخل
فلان بمرکزه ای ترکه اختلال حاجتمند شدن صلته بالی ومنه قول ابن مسعود علیکم بالعلم فان احدکم لا یدری متی یختل الیه ای مجی
یحتاج الناس الی ما عنده ولاغر شدن وبه تیر دو ختن تخلل خلال کردن دندان وسیری شدن چیزی وباران بیکجای مخصوص باریدن
ودرمیان قوم شدن خلخال بالفتح پای برنجن خلاخیل ج خلخل لغة فیه او مقصور منه تخلیل سر که کردن وانکشتان درمیان یکدیگر
آوردن ودر محاسن بوقت وضو تخلل چنان کردن در وضو ونیز آلین کرد خمیله درخت انبوه وزمین توده باد رختان خمال بالضم
لنکی ستور خامل کم نام وبی قدر خمول مصدر منه عم ف آمن ۲ اخمال المتعدمنه خائل نکاه دارنده چیزی را یقال فلان یخول
علی اهله ای یرعی علیهم تخویل دادن وملک کردانیدن چیزی را بکسی یقال خوله الله الشیئ ای ملکه ایاه وقد خلت المال اخوله
ای احسنت القیام علیه یقال هو خال مال وخائل مال وخولی مال ای حسن القیام علیه تخول تیمار داشتن وفی الحدیث کان النبی
یتخولنا بالموعظة مخافة السامة والاصمعی یقول یتخوننا بالنون ای یتعهدنا وتخولت فی فلان خالا من الخیر ای لحظت وتوسمت
خول الرجل حشمه خائل واحده وهو اسم یقع علی العبد والامة خال برادر مادر اخوال ج وعلم لشکر ونوعی از جامها خاله خواهر مادر خال
ایضا جیدکی ستور دررفتار وکاهی خوله خویش از جهت مادر یقال بیننا خولة استخال الاستخوال بخال کرفتن کسی را وخال خوانده
وبمادربت خواستن ستور را از وی استقاع کرده خوله نام زنی خولان قبیله از یمن ویقال تطایر الشر اخول اخول ای متفرقا وهو
الشر الذی یتطایر من الحدید الحار اذا ضرب وذهب القوم اخول اخول اذا تفرقوا شتی وهما اسمان جعلا اسما واحدا وبنیا علی الفتح
بمعنی تفرقوا شتی خیال بالفتح خیاله شخص وانچه دیده شود بخواب از صور وجز آن خیال علمی که بجهة رمانیدن مرغان برپای
کنند وزمینی مر بنی تغلب را خیل اسبان وسواران ومنه قوله تعالی والخیل والبغال وقوله تعالی واستفزز من استطعت منهم بصوتک
واجلب علیهم بخیلک ورجلک خیالة کلبا نان خال ایضا نقطه سیاه که براندام باشد ونشان خیلان ج رجل اخیل مرد خال ناک
وکذلک مخیل ومخیول مثل مکیل ومکیول ویقال مخول مثل مقول وتصغیره خییل بمن قال بالیاء وخویل بالواو وکرو بزرگ منشی
خیلاء ضم اف ۲ ممدوده وبالکسر مثله ایضا یقال هو ذو خال وخیلاء وذو مخیلة ای ذو کبر ونام کوهی را بر یقال ما احسن خالها
ومخیلتها ای خلاقتها للمطر واخالت السحاب واخیلت وخایلت ای رجت المطر وتخیلت السماء ای تغیمت ویقال اخلت فیه خالا من
الخیر ای توسمت ورایت فیه مخیله وتخولت فیه خالا ایضا والخال ایضا ثوب من ثیاب الجهال قد خال الرجل فهو خائل ای مختی
خال الزح مثل بائع وباعة وکذلک رجل الخائل بالضم ای مختال مثل قولک رجل اباتر وادابر ای قاطع الرحم ویقال فلان مخیل للخیل ای خلیق له
او من متخیله ومخایله التی بلغ بنیها المدی وخرج زهر ما خیل خیل خیلوله مخیله کان بردن عم ک اف ۲ وفی المثل من یسمع یخل وهو
من باب ظننت واخواتها التی تدخل المبتدا والخبر فان ابتدات بها اعملت وان وسطتها او اخرت فانت بالخیار بین الاعمال والالغا
وتقول فی مستقبلها ایخال بکسر الهمزة وهو الافصح وبنو اسد یفتحونها علی القیاس اخاله مشتبه شدن یقال هذا
امر لا یخیل ای لا یشتبه وخیلت الناقة واخیلتها اذا وضعت قرب ولدها خیالا لایقربها الذئب وخیل البر یستعمل مجهولا ای شبه
وخیلت علیه ای وجهت التهمة الیه وخیلت علینا السماء اذا رعدت وبرقت وتهیات للمطر تخیلت علیه ای اخترته وتفرست فیه الخیر
وتخیل له انه کذا ای تشبه وتخایل مثله ویقال ایضا تخیلته فتخیل کما یقال تصورته فتصور لازم ومتعد تخایله برابری کردن اخیل نام
مرغی که از ان فال بد دارند ونام مردی وهو منصرف فی النکرة وبعضهم لا یصرفه فی المعرفة ولا فی النکرة ویجعله فی الاصل صفة بنو
الاخیل حیی از بنی عقیل وهو لیلی الاخیلیة فصل الدال دال دالان بفتحتین نوعی از رفتار عم بفتحها دؤلول بالضم
سختی وآلیل ج یقال وقع القوم فی دؤلول ای فی اختلاط من امرهم دئل ضم اک ۲ جانوری چون راسو وحیی از کنانه قال احمد بن
یحیی لا نعلم اسما جاء علی فعل غیر هذا قال الاخفش والی المسمی به نسب ابو الاسود الدئلی الا انهم فتحوا الهمزة علی مذهبهم فی
النسبة استثقالا لتوالی الکسرتین مع یاء النسبة کما ینسب الی نمر نمری وربما قلبوا الهمزة واوا وقالوا دولی لان الهمزة اذا انفتحت
وقبلها ضمة فتخفیفها ان تقلبها واوا محضة کما قالوا فی جؤن جون وفی مؤن مون قال ابن الکلبی وهو ابو الاسود الدیلی
فقلبت الهمزة یاء حین انکسرت وکسرت الدال لمجاورة لتسلم الیاء کما فی قیل وبیع دبل کرد آوردن وبیچیدن لقمه عم ف امن ۲
وکثرة دبله بالضم یکدسته از هر چیز وبول مبرو دادن زمین را بسرکین وجز آن وبیراستن هر چیزی وکلشیئ اصلحته فقد دبلته

خمل

دبنیه وپروزه جامه

خول

خیل

دال

دبل

ودملة دبول ایضاً حوضهای خرد ودبل بالکسر سختی یقال دبلا دبیلا کما یقال ثکلا ثاکلا دبیلة بالتصغیر ریش عظیم بلندی نوعی از بیماری وسختی یقال دبلتة الدبیلة ای اصابته الداهیة دوبل خرخطائی خرد اندام ولقب مردی **دجال** نام مسیح کذاب دکروه بزرگ دجالة مثله دجله بالکسر جوی بغداد بغیر الف ولام بعیر مدجل قطران مالیده تدجیل همه اندام شتر بقطران اندودن واذا جعلته علی المساعر فذلك الدس **دحل** مغاکی در زمین ووادی دحول ودحال وادحال وادحلان ج ومرد شرمسار جنیث ودحلت فیه ای دخلت فی الدحل مع بفتحتها دحول چاه فراخ اطراف ودحلت البئر ای حفرت فی جوانبها داحول پای دام صیاد رجل دحل بکسر ثانی مرد فربه کوتاه **دخول** درآمدن مع ف آض ٢ ادخال بالتشدید کلن ادخال بالتخفیف درآوردن مدخل کل وایضاً درآورده قوله تعم رب ادخلنی مدخل صدق وتدخل الشیء ای دخل قلیلا قلیلا وتداخلنی منه شیء دخل بالسکون درآمد چیزی وهو خلاف الخرج وعیب وتهمت یقال تری الفتیان کالنخل وما یدریك ما الدخل وکل دخل بالتحریك یقال هذا الامر فیه دخل ودغل وقوله تعم ولا تتخذوا ایمانکم دخلا بینکم ای مکرا وخدیعة وهم دخل فی بنی آدم اذا انتسبوا معهم ولیسوا منهم مدخل درآمدن وجای درآمدن یقال دخلت مدخل صدق ... مدخلا حسنا وقری قوله تعم رب ادخلنی مدخل صدق بالفتح ایضاً داخلة الازار طرفی که بتن رسد وداخلة الرجل نهانی مرد دخلة بالضم کلن یقال هو عالم بدخلته دخیل دخلل آنکه در کار کسی مداخله کند دخلل مرغیست خرد دخاخیل ج وعلف که از بیخ درخت رسته باشد دخال شتر آب خورده را میان دو شتر تشنه در آوردن در آب خوردن دخل فلان فهو مدخول ای فی عقله دخل بالتحریك دوخلة مشددة ومخففة زنبیل خرما ونخلة مدخولة ای عفنة الجوف یعنی میان پوسیده وزن شوی دیده مدخول لاغر دحول بالفتح موضعی **دربله** نوعی از دف دربل مثال سجل نوعی از جامه **درکله** بکسرتین نوعی از لعبت وبازیچه **دعبل** بکسرتین شتر بلند ونام شاعری **دغل** بفتحتین تباهی ودرخت انبوه ادغال فساد وتباهی درآوردن درکاری ودرخت ناك شدن زمین دغاول سختیها وبلاها **دعفل** بفتحتین بچه پیل ونام مردی عیش دعفل فراخ عام دعفل سال فراخی **دفلی** بالکسر گیاهیست تلخ واحد وجمع بنون ولا بمن جعل الفه للالحاق نونه فی النکرة ومن جعلها للتانیث لا ینونه **دقل** بفتحتین نخله بربار وبی خصاب جمع خصبه دقله یکی وتیر کشتی وخرمای بلا یقال ادقل النخل دوقل فلان اذا اختص بشیء من ماکول دکله بفتحتین کلتنك وگروهی که بسلطان کردن ننهند تدکل خود را برداشتن وبزرگ کردن یقال هم یتدکلون علی ای یتدللون **دلیل** راه وراهنمای دلالة بالفتح والکسر دلولة رهنمونی کردن وبالفتح اعلی مع ف آض ٢ دلیلی بالکسر وبتشدید اللام راه بردن ناز کردن مع ف آ ك ٢ یقال دلت المراة دلال بالفتح اسم منه یعنی ناز تدلل ناز کردن ویقال ادل فامل والاسم الدالة وفلان یدل علی اقرانه کالبازی یدل علی صیده وهو یدل به ای یثق به قال ابو عبیدة الدل قریب المعنی من الهدی وهما من السکینة والوقار فی الهیئة والمنظر والشمائل وغیر ذلك وفی الحدیث کان اصحاب عبد الله یرحلون الی عمر فینظرون الی سمته وهدیه ودله فیتشبهون به وتدلدل الشیء ای تحرك متدلیا دلدال اضطراب کردن دلدل بضمتین خار پشت بزرگ ونوعی از جانوران ونام استر امیر المومنین علی بن ابی طالب علیه السلم **دمال** بالفتح سرکین وخرمای بو گرفته دمل نیرو دادن زمین را واصلاح کردن چیزی دماله مداراکردن باکسی اندمال نیکو شدن ریش وجراحت دمل بالضم وتشدید المیم فتحا نوعی از ریشهاده املج **دوله** بالفتح گردش نیکی وظفر بسوی کسی یقال لنا علیه الدولة دول دولات ج دولة بالضم نوبت غنیمت یقال صار الفیء دولة بینهم تکون مرة لهذا ومرة لذاك دولات دول ج دولة ایضاً اسم الشیء الذی یتداول به بعینه وبالفتح الفعل وقیل هما لغتان بمعنی وقال محمد بن سلام سالت یونس عن قول الله عز وجل کیلا یکون دولة بین الاغنیاء منکم فقال قال ابو عمرو بن العلاء الدولة بالضم فی المال وبالفتح فی الحرب وقال عیسی بن عمر کلتاهما تکون فی المال سواء ادالة چیره گردانیدن صلة بعلی ودولت وغنیمت دادن صلة بمن یقال ادلنی علیه ای انصرنی علیه وادلنی منه ودالت الایام ای دارت والله یداولها کما قال الله تعم وتلك الایام نداولها بین الناس وتداولته الایدی ای اخذته هذه مرة وهذه مرة وقولهم دوالیك ای تداولا بعد تداول ودال الثوب ای بلی واندال البطن ای استرخی واندال القوم تحولوا من مکان الی مکان قال ابن السکیت الدول فی بنی حنیفة ینسب الیه دولی والدیل فی عبد القیس ینسب الیه دیلی وهما دیلان احدهما دیل بن شن والاخر دیل بن عمرو واما دئل بهمزة مکسورة فهو حی من کنانة ومر ذکره دویل گیاه سال خورده وهو فعیل دولة لغة فی تولة یقال جاء بدولة ای بداهیة

فصل الذال

ذالولن نرم رفتن مع بفتحتها ذواله بالضم گرگ وهی معرفة غیر منصرف یقال ختل ذوالة بالحبالة ذالان الذئب بو بیه گرگ وهو یجمع ذآلیل ذبل کوشت ماهی ذباله بالضم پلیته ذبال ج ذبل ایضاً ذبول پژمردن مع ف آض ٢ وبضمتها وباریك شدن اسب از بالا

ذحل
ذل

بزمرانیدن بذبل نام کوهی **ذحل** کینه و دشمنانگی ذحول ج یقال طلب بذحله کین خواست ازوی **ذل** بالضم خواری ضد عز ذله
کک ذلة مذلة خوار شدن ذلیل نعت منه ع ف آ ک ۲ قوم اذلاء واذلة ذل بالکسر ایضا نرمی و رام شدن و هو ضد الصعوبة دابة
ذلول ستور رام شده ذلل ج و قولهم بعض الذل ابقی للاهل والمال غیر المذلة صحیح ذلاذل القمیص عطف دامن ذلذل بضمتین ج
ذلاذل القمیص کک هو مقصور ذلاذل اذلال تذلیل استذلال نرم کرد انیدن و قوله تعالی وذللت قطوفها تذلیلا ای سویت
عناقیدها و ذلیت تذلل فروتنی و زاری نمودن واذل الرجل ای صار اصحابه اذلاء و یقال جاء علی اذلاله ای علی وجهه و یقال

ذهل
ذهل
ذیل

دعه علی اذلاله ای علی حاله **ذمل** نوعی از رفتار شتر ع ف آ ض ۲ و ک ۲ **ذهل** فراموش کردن ع بفتحهما اذهال غافل
کردانیدن ذهول غافل شدن و فراموش کردن ع ک آ ف ۲ ذهل بالضم حی از بنی بکر و هما ذهلان ذهل بن شیبان و ذهل
بن ثعلبة و کلاهما من ربیعة و یقال جاء فلان بعد ذهل من اللیل بالضم والفتح ای بعد هدء **ذیل** دامن ذیول اذیال ج ذیل
الریح انچه زمین را روبد و بازنابد و دامن کشیدن ع ف آ ک ۲ ملاءة مذیلة چادر دراز دامن اذاله فروهشتن دامن و ریشه و جران
و خوار و رام کردن و فی الحدیث نهی عن اذالة الخیل و هو امتهانها بالعمل والحمل علیها و فی المثل اخیل من مذالة و هی الامة لانها
تهان و هی تبختر فرس ذائل اسب دم دراز ذیال کک ذائلة مونث منه و زره دامن دراز و یقال ذیل ذائل و هو الهوان والخزی
وجاء اذیال من الناس ای اواخر منهم **فصل الراء** **رال** بچه شتر مرغ رالة مونث رئال رئلان بالکسر ج ذات الرئال مرغزار

رال
ربل

معروف رئال ستاره کان استرأل بزرگ شدن شتر مرغ بچه و دراز کوالیدن نبات و مر فلان مرائلا ای مسرعا **ربل** نوعی از درخت
که بعد از کذشتن تابستان برک و بار بیرون آرد ربول ج ربله درون ران بسکون و بحرک ربلات ج رئبال بالکسر شیر و هو مهموز
رآبیل ج ذئب رئبال و لص رئبال ای خبیث و فلان یترابل شیر می نماید و یجوز فیه ترک الهمزة و یقال ربل القوم یربلون ای نموا و کثروا
و تربلت الارض اذا اخضرت بعد الیبس عند اقبال الخریف و تربلت المراة کثر لحمها رجل ربل بالکسر کثیر اللحم ربالة بالفتح اسم فیه ربیلة فرهج

ربجله
رتل
رجل

ربجله دختران شکوفه اندام مثل سجلة **رتل** هموار خواندن واز ستد و سپید خواندن قوله تعالی ورتل القرآن ترتیلا کلام
رتل بفتحتین سخن هموار ثغر رتل دستهٔ دندان هموار رجل رتل بکسر ثانی کشاده میانهای دندان **رجل** بالکسر پای ارجل ج و عهد
زمان یقال کان فی رجل فلان ای فی عهده و زمانه و کروه ملخ انبوه و هو جمع علی غیر لفظ الواحد و مثله کثیر فی کلامهم کصوار لجماعة
البقور و خیط لجماعة النعام و عانة لجماعة الحمیر رجل القوس کوشه زیرین کمان رجل الطائر اهن داغ رجل الغراب نوعی از بند پستان
ناقه رجلة خرفه و هی البقلة الحمقاء و فی المثل هو احمق من رجلة لانها لا تنبت الا فی مسیل واب راه رجل ک آ ف ۲ ج رجل بفتحتین پیاده
شدن ع ک آ ف ۲ و کذاشتن ستور را با بچه بچرا کاه یقال بهیمة رجل و بهم ارجال ارجال پیاده کردن و فرو کذاشتن رجل
بالفتح برادر خود پستان مکیدن شتر بچه ع ف آ ض ۲ و رجلت الشاة عقلتها برجلها ارجل مرد کلان پای و اسب یکپای سپید
شاة رجلاء کک مرجل بالکسر دلی مسین راجل پیاده خلاف فارس رجل ج رجالة رجال بالضم کک رجلان مثال عطشان
ایضا پیاده رجلی و رجالی ج کعجلان و عجلی و عجالی وایضا رجل و رجالی مثل عجل و عجالی وامراة رجلی و نسوة رجال و رجالی رجل
ف آ ض ۲ مرد خلاف المراة رجال رجالات اراجل ج و یقال للمراة رجلة کما یقال للرجل مرء وامراة و یقال کانت عائشة رجلة الرای تصغیره
رجیل و رویجل ایضا علی غیر قیاس کانه تصغیر راجل رجلة رجولیة بالضم جمیعا مردی و قوت در رفتار و سپیک یکپای اسب رجیل اسبی
که سوده نشود پای او رجل رجیل ای قوی علی المشی حرة رجلاء سنگستان هموار سنگناک شعر رجل بفتح الجیم و کسرها موی
فروهشته و یقال رجل شعره ترجیلا ارتجال پای کرفتن و بی بهیه شعر و خطبه کفتن و کاه رهوار و کاه کام رفتن اسب ترجل کردن

رحل

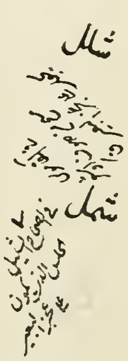
ملخ بجهت بریان کردن ترجل پیاده رفتن و بچاشت فرو شدن و بر امدن روز **رحل** رخت و جای باش مرد و پالان شتر رحال ارحل
ج و یقال فی القذف یا ابن ملقی الرحال و ملقی ارحل الرکبان والرحال ایضا الطنافس الحیریة و پالان بر نهادن ع بفتحهما و کوچ
کردن رحیل کوچ ارتحال ترحل کک و یقال رحلت له نفسی ای صبرت علی اذاه استرحال کوچ کردن خواستن و مرتحل اذا رحل
فیه علم رحلة بالضم مقصد و یقال انتم رحلتی ای الذین ارتحل الیهم رحلة بالکسر کوچ کردن یقال دنت رحلتنا ارحال فربه شدن
ستور پس از لاغری و راحله دادن کسی را راحله ستور بارکش رحول بالفتح کک و قیل مرکب من الابل ذکرا کان او انثی مراحلة
یاری کردن بکوچ ترحیل کوچ فرمودن مرحل مرد بسیار راحله جمل رحیل و ناقة رحیلة ای قویة علی السیر ارحل اسب پشت سپید
و کوسپند پشت سیاه شاة رحلاء کوسپند که پشت او سپید باشد و دیگرها سیاه و علی العکس ایضا رحالة بالکسر زین چرمین که
بجهت تاختن از انهند و در وی چوب نباشد رحائل ج واذا عجل الرجل الی صاحبه بالشر قیل استقدمت رحالتک مرحل فرود

امدن جای مراحل ج رخل ف آ ک ۲ برهٔ ماده رخال بالضم والکسر ج رذل ناکس و فرومایه رذالهٔ مصدر منه رذول کعم
عم بضمتها رذال بالضم فرومایه و بلاید هر چیز قوم رذول و ارذال رذلاء ارذلهٔ و رذله غیره فهو مرذول شعر رسل موی فرو
هشته بعیر رسل و ناقهٔ رسلهٔ نرم رو رسل بفتحتین پارهٔ از شتر و گوسپند ارسال ج یقال جاءت الخیل ارسالا ای قطیعا قطیعا
رسل بالکسر روش نرم و شیر ارسل القوم باشیر شدند ویقال افعل کذا و کذا علی رسلک ای اتئد فیه کما یقال علی هینتک و منه الحدیث
فی الصدقة الا من اعطی فی نجدتها و رسلها یرید الشدة والرخاء مراسلهٔ نامه و پیغام کردن باهم فهو مراسل و رسیل و امراءة مراسل
وهی التی یموت زوجها او احست انه یطلقها فهی تزین لآخر و تراسله ارسال فرستادن به پیغام رسالهٔ پیغام مرسل رسول فرستاده
و پیغامبر رسل بضمتین و سکون دوم ج مرسلات بادها و فرشتگان رسول ایض پیغامبر و قوله تع انا رسول رب العالمین و لم یقل
رسل رب العالمین لان فعولا و فعیلا یستوی فیهما المذکر والمؤنث والواحد والجمع مثل عدو و صدیق مرسال بالکسر تیر کوتاه
و شتر نرم مراسیل ج رسیل الرجل الذی یراسلک فی نضال و غیره رسال بالکسر قوائم ستور استرسال فروهشته شدن موی و کستاخی
کردن و موانست جستن صلته بالی ترسل آهستگی کردن و نامه و رساله ساختن از خود رطل نیم من و مرد سست رطل بالکسر
ایضا نیم من ترطیل موی چرب کردن رعل گله از اسب رعیل کاک و نخل بلند رعال ج اسرعال در پی یکدیگر رفتن گوسپند و پیش رو
گله شدن اراعیل الریاح اوائلها رعل رعل برید کی گوش گوسپند که اونکان باشد شاة رعلاء و ناقهٔ رعلاء کک رعل ج رعال ایض گوسپند
گوش دراز ارعال سبک و سخت زدن نیزه وارعلت العوسج خرجت رعلها و یقال مر فلان یجر رعلا ای ثیابه و ترکت عیالا ارعلة
ای کثیرا و یقال لما یهدل من النبات ارعل والراعل فحال الدقل مرعل کزین مال رعلول بالفتح والضم تره و قیل هو الطرخون رعل
و ذکوان دو قبیله رعبله پاره پاره کردن مرعبل پاره پاره و جاء فلان فی رعابیل ای فی اطمار و اخلاق رعبل نام مردی رغل
بالضم نوعی از علف و ترشی و قیل هو السرمق ارغال ج ارغال رو پالیدن رغل و شیر دادن زن بچه را و بالزاء المعجمه کلک و کم شدن
شیر از چراگاه عیش ارغل و اغزل ای واسع غلام ارغل ختنه ناکرده ابو رغال بالکسر نام مردی رغله خوردن بزغاله شیر مادر را
بی انکه رها کرده باشند عع بفتحها ادم رغول الذی یاغتنم کل شیء و اکله رفل خرامیدن و دامن کشان رفتن عع ف آ ص ۲ فهو رفل
وهی رفلة بکسر ثانی و هی ترفل فی مشیها و ان لم یحسن المشی فی ثیابها قیل رفلاء وارفل فی ثیابه کک رفل ایض کول معیشة رفلة ای واسعة
ثوب رفل مثال هجف و فرس رفل طویل الذیل والذنب و کک البعیر ترفیل بزرگ داشتن و پر کردن چاه و اذاب رقله نخله بلند
رقال ج مثل دعله و رعال ارقال پو بیه رفتن ناقهٔ مرقل و مرقال کثیرة الارقال مرقال ایض لقب مردی را قول دس کر بر درخت بوی ترا
رکل بیکپای لگد زدن عع ف آ ص ۲ تراکل القوم جنگ لگد کردند بایکدیگر مرکل بالفتح راه مراکل الدابة دو پهلوی ستور که
بروی لگد رسد در واندن و تاختن مرکله زمین کوفته بسمهای اسپان و ترکل الرجل بمسحاته اذا ضربها برجله لتدخل فی الارض
رمل ریگ رمال ج رملهٔ اخص منه و شهری بشام ام رمال کفتار رمل بفتحتین پویه دویدن رملان کک عع ف آ ص ۲ و نام بحری
از عروض و باران اندک ارمال ج و خطهای پای کاو دشتی مخالف رنگ او ارمل گوسپند قوائم سیاه و مرد بی زن ارمله زن بی شوی
رملاء مثل قوائم سیاه ارامل بیوکان و درویشان ارملت المراة ای مات عنها زوجها ارمله بفتح المیم درویشان و محتاجان از مرد و
زن رملت الحصیر وارملته ای سفقته ارمال بی زاد شدن قوم و یقال قد رمل سریره وارمله اذا رمل شریطا او غیره فجعله ظهرا
له و عام ارمل و سنه رملاء سال بی باران ترمیل آلوده بخون ترمل ارتمال لازم منه رمعلول بالعین والغین پیاپی افتادن
قطرهای اشک از چشم و بالعین فقط آب رفتن از دهان کودک و پیاپی افتادن قطرهای اشک از چشم و چکیدن روغن از بریان
کرم و فریاد و نعره زدن و قولهم اذ رنفق مرمعلا ای امض راشدا ترویل سخت مالیدن مسکه در نان و پای بر دهان اسب تا بمیرد
روال بالفتح آب دهان راوول کک و فلان یسیل رواله ای لعابه ترویل ایض فر و کذا اشتن اسب آب دهن در توبره یقال الفرس یروّل
فی مخلاته قال ابن السکیت روال دم و لعاب و بصاق کله بمعنی راوول ایض سن زائد فی الانسان والفرس والاصمعی انکره رهل
سست و جنبان شدن گوشت اندام اسب عع ک آ ف ۲ فرس رهل الصدر بکسر ثانی و رهل اللحم ترهیلا رهبله نوعی از رفتار
یقال جاء یترهبل فصل الزاء زبل بالکسر سرگین مزبله بضم الباء و فتحها جای سرگین زبلت الارض نهر و دادم زمین را عع
ف آ ک ۲ زابل بفتح الباء و کسرها کوتاه زبیل زنبیل فاذا کسرت الزاء شددتها قلت زبیل او زنبیل بالنون لانه لیس فی کلامهم
فعلیل بالفتح زباله بالضم موضعی و ما فی الاناء زباله ایض شیئی زبال بالکسر ما تحمله النمله بفیها زجله بالضم گروهی از مردم زجل
ج زجل انداختن یقال لعن الله اما زجلت به و فرستادن کبوتر نامه و رعع ف آ ض ۲ مزجل بالکسر نیزه کوتاه ناجل چوب سر بند

الافعال ... ع السماعی ... القرنی ... الحمی ... فی المصباح

رخل رذل رسل
رطل
رعل
رعبل رعل
رغل
رفل
رقل
رکل
رمل
رمعل
روال
رهل
رهبل
زبل
زجل

سهل — اسمئلالا بالهمزه ای ضمر سموال بن عادیا بفتحتین مع فتح الهمزه نام مردی **سهل** زمین نرم نقیض الجبل وارض سهلة سهلی بالضم
منسوب علی غیر قیاس اسهال بزمین نرم رسیدن وشکم راندن دارو ورجل سهل الخلق نرم خو سهله بالکسر ریگ نهر سهل جوی ریگ
سول — ناک سهوله نرمی عع بضمها تسهیل آسان کردن تساهل مسامحه کردن استسهال سهل داشتن سهیل ستاره **سول** بفتحتین سستی
زیر ناف عع ک آف ۲ اسول سولاء نعت منه وهم وهن سول تسویل آراستن کاری قوله تعالی سولت له نفسه ای زینت له سحاب اسول
ای مسترخ بین السول سبل بوجیه سهول ج وریختن آب وخون وجزان سیلان کلک عع ف آ ک ۲ سال راندن آب تسییل کک
مسیل آبرو مسل بفتحتین مثله مسائل ج مسل بالضم امسله مسلان جمع علی غیر قیاس سائله سپیدی پیشانی و قصبه بینی وسالت
الغره ای استطالت وعرضت فان دقت فهی الشمراخ تسایل روان شدن لشکر از هر جهت سیلان بالکسر دنباله شمشیر وکارد
شبل — مسال الرجل دو کرانه ریش مرد مسال یکی ومسالاه ایضا عطفاه سیال بفتحتین نوعی اند درخت باخار **فصل الشین** **شبل**
بالکسر شیر بچه اشبل واشبال ج لبوة مشبل ماده شیر با بچگان اشبال مهربانی کردن صلته بعلی و بچگان پروردن زن بیوه
شتل — شبول کوالیدن کودک عع ف آض ۲ **شتل** الاصابع درشت انگشتان عع ف آ ک ۲ وبضمها و بوابدال من شثن **شراحیل**
شراحیل، شعل — نام مردی لا ینصرف نکره ومعرفه لانه علی زنة جمع الجمع **شعله** بالضم زبانه و درخشش آتش شعل ص آف ۲ ج شعیله پلیته سوزا
شعل بضمتین ج مشعله م مشاعل ج مشعل بالکسر خنور از چرم که در وی نبیذ کنند شاعل ای ذو اشعال اشعال براکنده شدن
غارت وجزان یقال اشعلت الغارة وکتیبه مشعله وجراد مشعل براکنده بهر جهتی و بقطران در گرفتن شتر را یقال اشعل ابله بالقطران
و آب چکیدن از مشک از هر جای واشعلت الطعنه ای خرج منه الدم متفرقا اشتعال در افروختن آتش و سر موی سپید شعل
بفتحتین سپیدی در دم اسب وجزان پیدا شدن شعله بالضم اسم فیه فرس اشعل بغلة شعلاء وقد اشعل اشعلالا اذا ابیض
شغل — بعض الذنب فان ابیض کله فهو اصبغ شعل نام مردی و ذهب القوم شعالیل ای متفرقین **شغل** شغل کلاهما بالسکون
والحرکة کار و نا پروای اشغال ج یقال شغلت فلانا فانا شاغل وهو مشغول ولا یقال اشغلته شغل شاغل توکید له مثل لیل
شکل — لائل ویقال شغلت عنک بکذا واشتغلت وقد قالوا اشغل لانه لا یتعجب مما لم یسم فاعله **شکل** مانند اشکال شکول ج
یقال هذا اشکل بکذا ای اشبه شکل بالکسر ناز امراة ذات شکل عع ک آف ۲ اشکل شکلاء کو سپید هیکاه سپید شکل بالتحریک
مصدر شکلاء ایضا حاجت اشکله مثله یقال لنا قبلک اشکله ای حاجة شکله بالضم سرخی سپیدی چشم کالشهله فی سوادها اشکل
بالتحریک مصدره عین شکلاء ودم اشکل ورجل اشکل اذا کان فیه بیاض وحمرة اشکل ایضا سدر کوهی شاکله هیکاه وروش
وسوی وحرف قوله تعالی قل کل یعمل علی شاکلته ای علی حد بلیته وطریقته وجهته شاکل سپیدی بناگوش شکال بالکسر پای بند
شکل بضمتین ج ورسن پالان شتر که بند ند تا پالان سپس نرود وشکال اسب واسبی که سه قوائم سپید بود دست ویکی لون دیگر
یا عکس آن اشکال پوشیده شدن کار یقال اشکل الامر اشتبه اشتکال مثله واشکل النخل ای طاب رطبه وادرک وتشکل العنب
ای ادرک بعضه وینع وشکلت الفرس بالشکال وشکلت عن البعیر شدقت شکاله بین التصدیر والحقب وشکلت الکتاب ای
قیدته بالاعراب عع ف آض ۲ واشکلت الکتاب ای ازلت عنه الاشکال مشاکله موافقت تشاکل مثله شکل بفتحتین بطنی از عرب
شلل — **شل** راندن عع ف آض ۲ الاسم الشلل ودوختن جامه شلال بالکسر پراکندگان یقال جاؤا اشلالا ای اذا جاؤا یطردون الابل
بفتحتین ایضا داغ جامه که بشستن نرود وتباه شدن دست عع ک آف ۲ واشلها الله دعاء علیه ویقال لا تشلل ولا تکلل
اشل شلاء نعت منه ویقال لمن اجاد الرمی او الطعن لا تشلل ولا عمی ولا شل عشرک ای اصابعک شلشله چکانیدن آب وماء
ذو شلشل وهو شلشال ای ذو قطران متشلشل لاغر گوشت رجل شلشل بضمتین سبک گوشت شلیل پیرهنی که در زیر زره پوشند
شمل — و زره کوتاه اشله ج وپلاس که بر کیمخت شتر پوشنده ومیان وادی شله بالضم نیت وکار ودر **شمول** فراز گرفتن چیزی را و
بهم رسیدن وسوی دست چپ برگشتن باد و وزیدن او بوکسی عع ف اض ۲ امر شامل نعت منه ویقال جمع الله شمله ای ما تشتت
من امره وفرق الله شمله ای ما اجتمع من امره کانه من الاضداد شمل بفتحتین فراز گرفتن عع ک آف ۲ وابستن شدن ناقه از کشش
دیگری یقال شملت ناقتنا لقاحا من فحل فلان شمله گلیم خرد که بخود درکشند ویقال اصابنا شمل من مطر واحطانا صوبه
ووابله ای اصابنا منه شیء قلیل ورایت شملا من الناس والابل ای قلیلا وما علی النخلة الا شمل وشملة وشمالیل ای شیء قلیل
من حملها شمالیل ایضا شاخهای پراکنده در نوک وذهبوا شمالیل ای متفرقین ثوب شمالیل مثل شماطیط شمله شمشیر
کوتاه وگلیم خرد مشمله کلک شمال بالفتح باد یکه از طرف قطب شمالی وزد وفیها خمس لغات شمل بفتحتین وسکون ثانی شمال

وشمأل بالهمز وشأمل بالقلب وشمّال بتشديد اللام ايضاً شمالات ج وشمائل ايضاً على غير قياس مشمول آب وشراب شمال وزيده
ومنه خمر مشمولة ونار مشمولة شمول بالفتح خمر شِمال بالكسر دست چپ اشمل ج وشمائل ايضاً على غير قياس وقوله تم عن اليمين والشمائل
شِملال بالكسر مثله وخو وعادت شمائل ج وغلاف پستان گوسپند وغلاف خلة نورس شمل در غلاف گرفتن عع ف آض ٢ نافه شِمِلّة
بكسرتين والتشديد اي خفيفة شملال شمليل مثله وشملل اي اسرع اشمال سوي باد شمال شدن ريك بينه يا بيشتر از ما دكان آن ابن
كردن كش ميوه وخرما باز كردن از درخت نخل اشتمال جامه در خود پيچيدن و فراز گرفتن شمردل شتر سبكرو شمردلة ناقة
نيكوي خوب صورت اشمعلال شتاب كردن و پراكنده شدن مشمعل تيز رو شمعلة اليهود قرائتهم شول برداشتن
سبوي داو شتر دنبال را اصلته بالباء اشتيال اشالة كلّ ودو واشدن دم شتر لازم متعدّ عع ف آض ٢ و برآمدن پله ترازو
وماده شتران كه شير كم كرده باشند و هشت ماه از نتاج ايشان گذشته باشد واحدها شائلة ويقال شولت الابل اي صارت
شائلة وآب باقي مانده در بن مشك والجمع اشوال تشاول نيزه بسوي يكديگر حمله كردن در حرب مشاوله مثله شائل ماده شتر
دم برداشته بچه زاييده شُوّل ج شولة دم كژدم كه در وا باشد ومنه تسمّى العقرب شوّالة و دو ستاره كه از منازل قراءت يقال
لهما حمة العقرب ونام زني كول وفيها المثل للانسان حين ينصح انسانا انت شولة الناصحة قال ابن السكيت هي امة لعدوان و
كانت تنصح لمواليها فتعود نصحتها وبالا عليهم لحمقها شوّال نام ماهي معروف شوّالات شواول ج رجل شَوّل مرد سبك خدمت
سبك كار مشول بالكسر داس خرد شهلة بالضم ميش چشمي شَهَل بفتحتين مصدر عع ك آف ٢ اشهل شهلاء نعتان منه
شهلاء ايضاً حاجت امرأة شهلة زن ميانه نام عقل وهو اسم لها خاصة لا يوصف بها الرجال شَهْل نام مردي مشاهله شركفتن
با هم وسخن كرد ايند ن فصل الصاد صَحَل بفتحتين كلو گرفتگي عع ك آف ٢ يقال هو صحل الصوت واصحل نعت منه صندل
شتر بزرگ سر وچوب خوشبو معرّب چندن صيدلاني بالنون والياء پيلوروبي لغة في صيدناني صعل مردم
وشترمرغ خرد سر وخرتيتها ريخته صعلاء مونث صعلة مثله وايضاً نخلة كژ بي برك صَعَل بفتحتين باريكي صفصل بكسرتين كياهي
صقل بالضم هيكاه صقلة مثله فرس صقل اسب دراز هيكاه وميان صقل صقال بالكسر زدودن شمشير وآينه وجز آن وباس
كلن عع ف آض ٢ صاقل نعت منه صَقَلة ج صيقل زداينده صياقلة ج صقيل زدوده وشمشير مِصْقلة بالكسر آلت زدودن وبالفتح
نام مردي ويقال الفرس في صقالة اي في صوانه وصنعته صقعل مثال سجل خرماي خشك صلة زمين خشك وپوست يقال
خف جيد الصلة وباران كه بيكيك افتد صلال ج وايضاً علف صل بالكسر مار خرد كه فسون نپذيرد يقال انها صل صفا اذا كانت
منكرة مثل الافعي ويقال للرجل اذا كان داهيا منكرا انه لصل اصلال اي حية من الحيات وكياهي صليان تره وهو فعليان صليانا
بكي ويقال للرجل اذا اسرع في الحلف ولم يتتعتع جذها جذ العير الصليانة وذلك ان العير يقتلعها من اصلها اذا ارتعاها صلصل
بضمتين فاخته وموي پيشاني اسب صلصلة باقي مانده آب در تك حوض صلصال بالفتح كل با ريك آميخته يعني غرزن فاذا
طبخ بالنار يقال الفخار صلصلة اللجام صوته وتصلصل الحلى اذا صوت صلول كنده و بدبوي شدن گوشت پخته باشد يا خام
عع ف آك ٢ واصل مثله وصللت اللجام ايضاً شدد للكثرة وصل المسمار وغيره يصل صليلا اي صوت وطين صلصال صلال
ومصلال اي مصوت كما يصوت الخزف الجديد ويقال جاءت الخيل تصل عطشا اي في جوفها صليل وصوت ويقال اصلتهم
الصالة اي اصابتهم الداهية صمول سخت و زشت شدن عع ف آض ٢ رجل صُمُلّ بضمتين مشدد اللام شديد الخلق وصمل
الشجر يبسها وخشونتها صامل خشك اصمئلال بالهمز سخت شدن وانبوه شدن نبات مصمئلة اي داهية صول زيادتي
كردن و برجستن و حمله كردن صلته بعلي ويقال ذئب قول اشد من صول مصا وله صيال بيكديگر حمله آوردن والتحاون
يتصاولان اي يتواثبان صالة بتحريك الهمز حمله كننده شدن شتر عع بضمتها جمل صئول ويقال الصيل لهم كذا اي ابنح لهم
يعني نقدير كرده شده مصول خنوركه در وي حنظل بر هند تا تلخي از وي رود صيلة گره جابق تازيانه صول بالضم نام
موضعي صهيل صهال بانك اسب بانك كردن ان عع بفتحتها وك ٢ مثل هنيق ونهاق الحمار فرس صهال نعت منه
فصل الضاد ضئيل نزار ضال المضد منه عع بضمتها وضعيف شدن راي متضائل باريك ضؤلة مثال الهمزه
نيك نزار الجثة ضئيلة اي دقيقه ضئبل بكسرتين والهمز مثال زئبر سختي وربما جاء بضم الباء فيهما وهو من النوادر ضحل
آب اندك ويقال اتان الضحل لانه لا تعرها القلة اضمحلال نيست شدن ورفتن وبتقديم الميم كلت عن ابي زيد و كساده
شدن ابر ضيكل برهنه از فقر ضياكل ج ضلال بالفتح ضائع شدن وكم شدن و مغلوب شدن يقال ضل الماء في اللبن

شمردل
شمعل
شمل
شهل
صحل
صدل
صعل
صفصل
صقل
صقعل
صلل
صمل
صعل
صهل
ضال
ضئبل
ضحل
ضمحل
ضكل

عقد العنبر من

ای غلب بحیث لا یظهر اثره فی الابن ومنه قوله تعم حکایة عن اخوة یوسف ان ابانا لفی ضلال مبین ای هو مغلوب فی محبتهما یعنی فی
محبة یوسف واخیه وقوله تعم حکایة عن موسی علیه السلام قال فعلتها اذا وانا من الضالین ای من المغلوبین فی عصبیة الدین وهلاک
شدن الاسم هو الضل بالضم ویقال هو الضل بن ضل اذا کان لا یعرف ولا یعرف ابوه وهو الضلال بن التلال ایضا ضالهٔ کم شده
یستوی فیه الذکر والانثی ارض مضلة بفتح ٢ وکسره زمین که دروی راه کم شود تضلیل ومضلل بسیار در پی ضلالت روند
وکان یقال لامری القیس الملک الضلیل ضلضل ضلضلة بفتحتین وکسر ٣ زمین درشت ضلضلة ضم اف ٢ سنگ بزرگ چنانکه
او را توان بر گرفت ضلال بالفتح ضلالة کراهی ضد الرشاد عع ف ای ٢ قوله تعم قال ان ضللت فانما اضل علی نفسی فهذه لغة
نجد وهی الفصیحة واهل العالیة یقولون ضللت اضل ک اف ٢ وهو ضال تال وهی الضلالة والتلالة اضلال ضائع کردانیدن
وهلاک کردن ویقال اضل المیت ای دفن وضللت المسجد بفتح اللام وکسرها اذا لم تعرف موضعه وکذا کل شیء مقیم لا یهتدی
له وفی الحدیث عن الرجل قال لعلی اضل الله ای اضل عنه یرید اخفی علیه واغیب عنه من قوله تعم ائذا ضللنا فی الارض ای خفینا
تقول انک لا تهدی الضال ولا تهدی المتضال تضلیل منسوب کردن بضلالت وقوله تعم ان المجرمین فی ضلال وسعر
ای فی هلاک ویقال وقع فی وادی تضلل بضمتین وکسر اللام معناه الباطل تخیب وهلک کله لا ینصرف ویقال للباطل ضل
بتضلل المضلل نام مردی استضلال طلب ضلالت کردن ضهل اب اندک وباز کشتن بسوی کسی بوجه مقابله ومغالبه
صلته بالی واندک اندک دادن واندک وتنک شدن شراب ویقال هل ضهل الیکم خبر ای دفع وعطیة ضهلة ای نزرة قلیلة
بئر ضهول وشاة ضهول کم اب وکم شیر عع بفتحهما وجمة ضاهلة قلیلة الماء اضهلت النخلة ای ارطبت واضهل البسر اذا بدا
فیه الارطاب ضال سدر دشتی ضالة یکی اضیلت الارض واضالت ضال ناک شد فصل الطاء طبل بالفتح دهل
وعود سیم ویقال ما ادری ای الطبل هو ای ای الانسان هو طوبالة میش طوبالات ج ویقال للکبش طوبال طحلة بالضم
سیر زونکی رماد اطحل وشراب اطحل نه تیره ونه روشن فرس اطحل الذی یعلو خضرته قلیل صفرة الطحل ایضا نام کوهی بمکة یضاف
الیه ثور بن عبد مناة ویقال ثور اطحل طحال بالکسر سپرز ویقال ان الفرس لا طحال له وهو مثل لسرعته وجریه کما یقال البعیر لا مرارة
له ای لا جسارة له طحل بالفتح بر سپرز زدن عع بفتحهما یقال طحلته ای اصبت طحاله فهو مطحول طحل بالتحریک دردمند شدن از
سپرز وتباه شدن وبوی کرفتن اب عع ک اف ٢ طحل با لهاء مثله طرابال بالکسر باخسه بر بن دیوار وصخرهٔ بلند بزرگ
درکوه طرابیل الشام صومعهای شام ویقال طربل بوله بالا انداخت کمیز را طرجهالة بکسر کاسه معرب طرجهارة کلک طیسل
بسیار وکرد ویقال ماء طیسل ونعم طیسل ای کثیر طیسل درخشیدن سراب درصحرا طفل بالکسر نوزاده مردم وجانوران وحشی
هو واحد وجمع مثل الجنب قال الله تعم او الطفل الذین لم یظهروا اطفال ج ویقال اطفلت المرأة مطفل اهوی با بچه وناقه با کره نو
زاده مطافل مطافیل ج طفل بالفتح نازک جاریة طفلة وبنان طفل وانما جاز ان یوصف البنان وهو جمع بالطفل وهو واحد لان
کل جمع لیس بینه وبین واحده الا الهاء فانه یوحد ویذکر وتطفیل الشمس میلها الی الغروب یقال طفلت الشمس الی الغروب وطفل
اللیل اذا اقبل ظلامه طفل بفتحتین بعدان نماز دیگر یقال اتیته طفلا آمدم شبانگاه وباران یقال لزهر جاده طفل الثریا تطفیل
اشتر را با بچکان نرم راندن تا از ما درجدا نشوند طفیل بالفتح نام کوهی طفیلی بالضم ناخوانده بمهمان اینده تطفل مصدر فیه
طل باران ریزه طلال ج یقال طلت الارض وطلها الندی فهی مطلولة وطلة الرجل امراته وخمر طلة ای لذیذة طلل بفتحتین
اثر سرای وجای خراب شده اطلال طلول ج ویقال حیا الله طللک وطلالک ای شخصک ویقال ما بالناقة طل بالضم ای لبن
ویقال رماه الله بالطلاطلة وهو الداء العضال والداهیة وطل دمه فهو مطلول وطله الله واطله الله ای اهدره قال ابو عبیدة فیه
ثلث لغات طل دمه بالفتح وطل واطل بالضم واطل علیه ای اشرف وهذا امر مطل ای لیس بمستقر وتطال ای اشرأب یعنی کردن
دراز کرد تا در نکرد طملة بفتحتین والسکون لای تک حوض ویقال صار الماء طملة کما یقال دکلة ویقال الطمل ما فی الحوض وهو
امفل طمل بالکسر دزد مطملة بالکسر تغرچ نان باز کن طمل نان باز کردن وراندن دوروستور را عع ف اض ٢ طول بالضم
درازی خلاف العرض ودراز شدن عع بضمتهما یقال طال الشیء وطلت انا واصله من طولت بضم الواو لان نعته طویل فنقلت
الضمة الی الطاء وسقطت الواو لاجتماع الساکنین ولا یجوز ان تقول منه طلته لان فعلت لا یتعدی فان اردت تعدیته قلت طولته
واطلته واما قولک طاولنی فلان فطلته فانما یعنی بذلک کنت اطول منه من الطول والطول جمیعا طول بالفتح منت نهادن
وفزونی کردن برکسی وغالب امدن در فضل ومنت عع ف اض ٢ صلته بعلی ویقال طال طولک بالکسر والضم وطیلک ای عمرک

ضهل

ضال

طبل

طحل

طربل

طرجهل

طسل

طفل

طلل

طمل

طول

وعنبتك ايضم ويقال طال طولك وطيلك وطيلاتك بالسكون فيهما وطوالك بالفتح في هذا المعنى طول كآية رسن دراز كه ستور را
بعلف بند ند يقال ارخ الفرس من طوله طويلة كلك ومنه طويلة الذات اى يمطه ميتال ايضم طوَل فرسلنا اى ارخ طويلة في المرعى طويل
طوال بالضم دراز طوال طيال بالكسر ج طوّال بالضم والتشديد بيسيار دراز ويقال لا اتيك طوال الدهر بالفتح وطول الدهر بالضم
ويقال طالما انتظرتك ديراست كه چشم مى دارم ترا ادخلوا عليها ما لصحيح تركيب الفعلين بلا واسطة والاصلاح ان يقال طال انتظرتك
فلما دخلت ما صبرت السيغل مصدر دالى طال انتظارى بك اطول دراز تر وهى طولى وهم اطاول وهن طول طويل نام بحرى از عرض
جمل اطول انيخ لفح برين ادراز بود مطاوله بيرم كردن بدرازى وطاوله بمعنى ما طلة ايضم طائل فائدة ولا يستعمل الا في النفي يقال
لا طائل فيه اذا لم يكن فيه غنى و مزية ويقال بينهم طائلة اى عداوة تطول منت نهادن و وفضل كردن بركسى الحالة الطوال دراز كردن
ويحكان دراز بالا دادن زن وفي الحديث ان العنبرة قد تطيل تطاول مهلت دادن صلة باللام استطاله تكبر كردن و دراز شدن
يقال استطالوا عليهم اى قتلوا منهم اكثر مما كانوا قتلوا منهم اوا كردن كشى و تكبر كردن وكردن دراز كردن بوقت نكريستن طوّل
بالضم والتشديد بمرغ طيلة الريح اى مقابلتها في الهبوب طولا طلمله بكسرتين وفتح الهمزه ابرو تيرگى يقال ما على السماء
طلملة اى شيء من غيم وهمزته زائدة طهمل بالفتح زشت خلقت طهملة مونث طهامل ج فصل الظاء ظل بالكسر
سايه و پناه ظلال ج ظل الليل تاريكى شب ظلال سايبان وفي المثل ترك الظبي ظله يضرب في النفور عن الشي ظل ظليل سايه دايم
ومكان ظليل هميشه با سايه وفلان يعيش في ظل فلان اى في كنفه ظلة بالضم سايه پوش وقرى قوله تعالى في ظلل على الارائك متكون
واول ابر كه سايه افكند وقوله تعالى عذاب يوم الظلة قالوا غيم تحته سموم مظلة بالكسر سايه بان اظل دروز سيل شد اظلال سايه
شدن روز يقال اظل يومنا اذا كان ذا ظل وسايه افكندن درخت وجز آن ونزديك آمدن كسى يعنى سايه افكندن يقال اظلك
شهر كذا اى دنا منك استظلال بناه جستن بسايه صلة بالباء ويقال ظللت عمل كذا ظلولا اذا عملته بالنهار دون الليل ومنه
قوله تعالى فظلتم تفكهون وهو من شواذ التخفيف وقد فسرناه في ظلل فصل العين عبل الذراعين سطبر بازو وامرأة عبلة
اى تامة الخلق عبلات عبال ج فرس عبل الشوى اى غليظ القوائم عباله بالفتح مصدر سترع بضمتها عبلة ايضم اسم جارية واسيه
الصغرى وهم حى من قريش يقال لهم العبلات والنسبة اليهم عبلى ترد الى الواحد اى الى اسم امهم وهى عبلة عبل نا فتن رسن ع ف آ
ض م وبرك درخت فرو تراشيدن وبيكان درسترگردن ع ف آ ك م عبل بفتحتين ريشه تا فته وكل ورق مفتول مثل ورق الاثل و
الارطى والطرفاء ويقال اعبل الارطى اذا غلظ هدبه واحمر وصلح ان يدبغ به الاصمعى اعبلت الشجرة سقط ورقها وفي الحديث في شجرة
سر تحتها سبعون نبيا فهى لا تسرف ولا تعبل ولا تجرد اى لا تقع فيها سرفة ولا تسقط ورقها ولا ياكلها الجراد اعبل سنك سپيد و
صخرة عبلاء نعت عبال بالكسر ج مثل بطحاء وبطاح معبله بالكسر بيكان پهن دراز عبال بالفتح نوعى از كلنهاى كوهى ويقال القى عليه
عبالته اى ثقله بتشديد اللام عبل عبله بالضم كند وفي الشامى عبل وعبله الجمه بكذا ردختنه ناكرده از زن عنابل سطبر عبهلة
بيكار كذاشتن ستور را والعين مبدلة من الهمزة يقال عبهل الابل وابهلها اى اهملها وابل معبهلة لا راعى لها عباهلة ملوك يمن
عتلة بفتحات بيرم النجار والمجنات يعنى سوراخ كن وچوب كاو وكمان فارسى وچوب دسته درشت وناقه كه هركز ابستن نشود عتيل
مزدور وعتلاء ج عتل سخت كشيدن چيزى را ع ف آ ض م ك م رجل معتل بالكسر نعت ويقال عتله وعتنه باللام والنون جميعا
عتل بضمتين والتشديد مرد درشت از اردهنده وسخت كوى قوله تعالى عتل بعد ذلك زنيم وبيز سطبر رجل عثل ف آ ك م
سبدى شتابنده ع ك آ ف م يقال لا انعتل معك اى لا ابرح مكانى رجل عثول عثولة ك آ ف م مشدد اللام مردى سست
فرومايه مثل الفتول عثوثل مثله ام عثيل كفتار عثجل بفتحتين بزرك شكم مثل انجل عثكول بالضم عثكال بالكسر خوشه
خرما وتعثكل العذق اى كثرت شمار يخه اى عثاكله عثكل الهودج اى زينت باعثال العثاكل عجل بالكسر كوساله عجوله ك آ ف م
مشدد دامثله عجاجيل ج عجلة مونث ومثلث عجلة ج مثل قربه وقرب وعجال كلك مثال رهمه ورهام عجلة ايضم نوعى از دياه وبقرة
معجل ماده كاو با كوساله عجل ايضم وبيك عجلة بفتحتين كردون عجل انجال ج و دولاب عجال ج وچوب برهيناى سرچاه وشتافتن
عجل بفتحتين كلك ع ك آ ف م عجل بضم م وكسره عجلان تعتان منه وامرأة عجلى مثل رعلى و نسوة عجالى مثل رحالى وعجال كما يقال
رحال عاجل عاجلة اين جهان وبى مهلت نقيض آجل وآجلة ويقال العاجلة بديهه و اعجله اى اخذه ولم يمهله وقوله تعالى اعجلتم امر
ربكم اى اسبقتم عجول نيك شتابنده وناقه بچه كم كرده عجاله بالضم هرچه بشتاب حاضر آورده شود يقال التمر عجالة الراكب
يعنى ما حضر ويقال عجلتم كما يقال لهتم وفي المثل ايضم الثيب عجالة الراكب عجلان ايضم نام مردى ام عجلان مرغى اعجال تعجيل

طهمل
طهمل
ظلل
عبل
عبهل
عتل
عثل
عثجل
عثكل
عجل

برانکیختن و یقال تعجلت له من الکراء کذا وعجلت له من الثمن یعنی کرا و بها داد م وعجلت اللحم ای طبخته علی عجلة اعجالة ما تعجله الراعی
من اللبن الی اهله قبل الحلب یعنی ناشتا شکن معجّل متعجل اعجالة ارنده استعجال شتابانیدن و پیش شدن عدل داد و داد دهنده

عدل

و شایسته کواهی و داد دادن معدلة بکسر الدال و فتحه مثله و هو خلاف الجور عع ف آ ک ۲ و برابر کردن چیزی را بچیزی نه از جنس وی
یقال عدلت فلانًا بفلان ای سویت بینهما و رجل عَدل و قوم عَدل و عدول ایضًا عدالة پسند کواهی شدن عع بضمها عِدل
بالکسر مانند و بنکاره اعدال ج قال الفراء عَدل بالفتح ما عادل الشیٔ من غیر جنسه و بالکسر من جنسه و مثله و یقال عندی
عِدل غلامک اذا کان غلامًا یعدل غلامًا فاذا اردت قیمته من غیر جنسه فتحت العین و ربما کسرها بعضهم و کانه منهم غلط
عدیل هم تنک و هم سنک معادلة اندازه کردن میان دو چیز و توقف کردن تعدیل راست کردن و شایسته کواهی کردانیدن
عدول برکشتن از راه عع ف آ ک ۲ سلته یعنی انعدال کمک و از کشتی باز ماندن فحل و قوله فی الحدیث لا یقبل منه صرف و لا عدل
فالصرف التوبة و العدل الفدیة و منه قوله تعم و ان تعدل کل عدل ای تفد کل فدآء و قوله تعم و عدل ذلک صیامًا ای فداء ذلک
عادل داد دهنده و مشرک و هو الذی یعدل بربه غیره ای یشرک به و فی المثل وضع فلان علی یدی عدل و هو اسم رجل قال یعنی
یاس منه عَذَلیة بفتحتین و سکون ثانی منسوب بعذولی و هی قریة بالبحرین عذولی کشتیبان عدمول عدمل بالضم فیهما

عدمل

دیرینه عندل بفتحتین شتر ضخم الراس یستوی فیه المذکر و المؤنث و دراز عندلة مؤنث منه و یقال البلبل یعندل ای یصوت
عندلیب هزار دستان عنادل ج عذل نکوهیدن عع ف آ ض ۲ عَذَل بفتحتین نکوهش یقال تعذلنا فلانا فاعتذل

عذل

ای لام نفسه و اعتب عذلة مثال همزة بسیار ملامت کننده عاذل رک خون استحاضه و سئل ابن عباس رضی الله عنهما عن دم
الاستحاضه فقال ذلک العاذل یغذو و لتستثفر و لتصل قوله یغذو ای یسیل ایام معتذلات روزهای سخت کرم رجل
مُعتذل الذی یعتذل لافراطه فی الجود عرجلة جماعت پیاده روان و کروهی اسبان حرجلة بالحآء مثله بلغة تمیم عرزال

عرجل

بالکسر جای خفتن پالیزبان در پالیز بر سر درخت و جزان از خوف سباع و کرد آورده صیاد در کازه از صید قدید و جز آن
عرطل بالفتح دوزخ عراقیل عراقیب سختیها و دشوارها اعتزال تعزّل بیکسو شدن و اعتزله و تعزله بمعنی و الاسم العزلة

عرزل

بالضم اعزل بی سلاح و یکی از دو سیاله و اسب کژدم و ابر بی باران و قوم عزل عزلان عزل ج اعزل نام موضعی عزلاء دهان زیرین

عرطل عرقل

توشه دان عزالی بکسر اللام ج و بالفتح ایضًا مثل صحاری عزل بی کار کردن و جدا کردن و دور شدن از کنیزک و زن عع ف آ
ک ۲ یقال عزلها و انا بمعزل عن هذا معزال انکه ستوران بکوشه برد بچرا و مرد سست و کول و انکه از اهل قار دور باشد

عزل

از خساست و ایضًا قومی بی نیزه معازیل ج عزهول بالضم شتر بچرا کذاشته عزاهیل ج عزهل کبوتر نر عسل بفتحتین انکبین

عزهل

بذکر و یونث عَسَل طعام ساختن بانکبین عع ف آ ض ۲ و ک ۲ زنجبیل معسل معجون معسل بانکبین سرشته عاسل انکبین

عسل

کیرنده عسالة کبت انکبین یعنی زنبور عسل و جای شهد و یقال ما لفلان مضرب عسلة یعنی من النسب و ما اعرف له مضرب
عسلة یعنی اعراقه عسیلی علامت جهودان و العُسیلة فی الجماع شبهت تلک اللذة بالعسل و صغرت بالهآء لان الغالب علی العسل
التانیث و یقال اربد به العسلة و هی القطعة منه کما قیل للقطعة من الذهب ذهبة عسیل جاروب عطار و نه قیل استعال
عسل جستن تعسیل عسل توشه دادن کسی را عسل عسلان بویید و بیدن کرک و مردم و جنبیدن نیزه عع ف آ ک ۲ یقال ذئب

عسقل

عاسل و الجمع عُسَّل و عواسل و رمح عسال عسل ک ۲ سخت زننده و سبک دست عنسل بالنون ناقه شتاب رو عسقلة
درخشیدن سراب عساقیل سراب و نوعی از سماروغ سپید کلان و یقال لها شحمة الارض ایضًا عسقول بالضم یکی عسقلان

عصل

شهری و هی عروس الشام عصل بفتحتین روده اعصال ج و کژی بن دم و درختی که بخوردن ان شتر را شکم روان شود و
کژی دندان و ساق اعصل نعت منه شجرة عصلة درخت کژ و سهام عُصل معوجة ناب اعصل دندان کژ معصل تیر که پیچ پیچان
رود در هوا عنصل بضمتین پیاز کوهی عنصلآء مثله عناصل ج و موضعی و یقال للذی ضل اخذ فی طریق العنصلین و طریق
العنصل طریق من البصرة الی الیمامة عضله بالضم سختی یقال انه لضلة من العضل ای داهیة من الدواهی عضل ص آ ف ۲ کلا کوشت

عضل

عضلان بالکسر ج عضل بفتحتین قبیله و هو عضل بن الهون اخو الدیش و هما القارة و کوشتهای ساق و کل لحمة مجتمعة مکتنزة
فی عصبة فهی عضلة و عضلة ناک شدن عع ک آ ف ۲ عضل ک ۲ نعت منه و آء عضال و امر عضال بالضم بیماری و کار سخت
اعضال سخت شدن و درمانده کردن امر معضل کار بی بیرون شو معضلات سختیها عضل بسکون ۲ باز داشتن بیوه را از شوی
کردن عع ف آ ض ۲ و ک ۲ تعضیل کار بر کسی تنک کرفتن صلته بعلی و دشوار بیرون امدن کودک و بره از رحم شاة معضلة و

ومعضل بلاهاء دشوار زاینده وغنم معاضیل وانبوه شدن وتنگ آمدن زمین بمردم اعضال بسیار شاخ وبرگ شدن درخت ومنه غصون معضئلة عطل بفتحتین شخص یقال ما احسن عطله ای شطاطه وقامته وتمامه وخوشه خرما وبی پیرایه ماندن زن عع ک آف ۲ تعطل کذلک فهی عطل بضمتین وبسکون ثانی ایضا وعاطل ومعطال کذلک و قد یستعمل العطل فی الخلو من الشیء وان کان اصله فی الحلی ویقال عطل من المال والادب فهو عطل بضمتین وبسکون ۲ وقوس عطل لا وتر علیها اعطال شتران بی رسن ومردان بی سلاح ناقة عطلة ونوق عطلات ای حسان وتعطل الرجل ای بقی بلا عمل له والاسم العطلة یعنی بیکاری تعطیل خالی کذاشتن بئر معطلة ای خالیة عن اهلها وفی الحدیث عن عایشة فی امراة توفیت فقالت عطلوها ای انزعوا حلیها معطل زمین موات ابل معطلة لا راعی لها عطالة بالفتح کوهی در بنی تمیم عیطل زن واسب وشتر دراز کردن عطبول بالضم زن تمام خلقت نیکو اندام عطابل عطابیل ج عظال معاظلة تعاظل در پی ماده سات برزبر یکدیگر رفتن سکان نر بکشنی وملخ جراد عاظل وعظلی ملخ دو سه بر هم نشسته عع ف آص ۲ وک آف ۲ یوم العظالی بالضم یوم للعرب رکب فیه بعضهم بعضا ویقال رکب الاثنان والثلاثة الدابة الواحدة تعظل کرد آمدن قوم برچیزی عظال نوعی از تصرف در قوافی شعر عفل جای دست زدن بمیان پای کوسبند بجهة دانستن کرانی وسبکی وی عفل عفله بالتحریک فنج ماده ناقة عفلاء نعت منه عفشلیل مرد کران جان وزن سست کوشت کنده پیر والعفشلیل ایضا الکساء الجافی عقل جامه سرخ وخرد ودانش ودریافتن عع ف آک ۲ یقال عقل یعقل عقلا ومعقولا ایضا وهو مصدر وقال سیبویه هو صفة لان المصدر لا یاتی علی مفعول البتة ویتاول المعقول فیقول کانه عقل له شیء ای حبس وایدو شدد وقال ویستغنی بهذا عن المفعول الذی یکون مصدرا عاقل عقول نعت ودیه ودیه دادن کشته را یقال عقلت القتیل ای اعطیت دیته قال الاصمعی سمیت الدیه بذلک لان الابل کانت تعقل بفناء ولی المقتول ثم کثر استعمالهم بقولهم عقلت المقتول حتی سمیت الدیه بذلک وان کانت تلک دراهم ودنانیر وماندن قصاص را بدیه یقال عقلت له دم فلان ای ترکت قصاصا للدیة واز جهت کسی دیه وتاوان بذیرفتن یقال عقلت عنه ای غرمت عنه جنایته فادیتها عنه فهذا هو الفرق بین عقلته وعقلت عنه وعقلت له وفی الحدیث لا تعقل العاقلة عمدا ولا عبدا قال ابو حنیفة هو ان یجنی العبد علی حر وقال ابن ابی لیلی هو ان یجنی الحر علی عبد قال الاصمعی کلمت ابا یوسف القاضی فی ذلک بحضرة الرشید فلم یفرق بین عقلته وعقلت عنه حتی فهمته وبناه عقول ج وایضا بکوه بلند بناه جستن یقال عقل الوعل عقولا ای امتنع فی الجبل العالی عاقل نعت منه ونام کوهی وعقل الظل ای قام قائم الظهیرة وبستن وظیف وساق شتر بهم وذلک الحبل عقال بالکسر وجمعه عقل بضمتین وبستن دارو شکم را عقول بالفتح داروی قابض وعاقلته فعقلته اعقله بالضم ای غلبته بالعقل عقله بالضم بند وشکلی از اشکال رمل ویقال لفلان عقلة یعتقل بها الناس اذا صارع یعنی بند کشتی وبه عقلة من السحر معقل بکسر القاف بناه جای ونام مردی وجائی معقلة بضم القاف موضعی ودیه یقال لنا عند فلان ضمد من معقلة ای بقیة من دیة کانت علیه وتاوان یقال صار دم فلان معقلة علی قومه ای غرما علیهم ومنه قیل القوم علی معاقلهم الاولی ای علی ما کانوا یتعاقلون فی الجاهلیة فکذا فی الاسلام عاقلة الرجل خویشان کشنده که دیه برایشان قسمت کنند عقال بالضم والتشدید لنگی ستور وعقال نام اسبی عاقول جوی وریگ توده ووادی کژ عواقیل الامور کارهای پوشیده ودرهم عقیل بالتصغیر قبیله عقیل بالفتح نام مردی عقیله زن کرامی قبیله وشتر کرامی وکرامی از هر چیزی ویقال الدرة عقیلة البحر عقال بالکسر صدقه یکساله یقال علی بنی فلان عقالان ای صدقة سنتین عقل بفتحتین تا فتنگی پای شتر اعقال بسایه شدن مردم در نیم روز تعقیل بستن زانوی شتر شدد للکثرة اعتقال پای کوسبند درمیان پای کرفتن بوقت دوشیدن ونیزه درمیان پای ورکاب کرفتن وبند کردن اعتقل الرجل ای حبس واعتقل لسانه ای لم یقدر علی الکلام ویقال صارعه فاعتقله الشغربیة وهو ان یلوی رجله علی رجله تعقل هش بخود آوردن تعاقل عاقلی نمودن که نباشد وعقلت المراة شعرها مشطته عاقلة ماشطة وقولهم ما اعقله عنک شیئا ای دع عنک الشک عقنقل ریگ توده برهم نشسته ورود دسوسار عقاقل ج عقبوله بالضم بثخاله عقابیل ج عکل رخت برهم نهادن عع ف آص ۲ وباز داشتن وبر زمین زدن وکوشش کردن ومردن و راندن وبستن زانوی شتر یقال عکلت البعیر اعکله عکالا بالکسر مثل عقال واعکل علی الخبر واعتکل ای اشکل واعتکل الثوران تناطحا یعنی سر رون زدند باهم وعکل برایه ای حدس به یعنی دریافت ومکلت المسرجه ای اجتمع فیها الدردی عکل بالضم قبیله ونام شهری عوکل زن کول وریگ توده بزرگ کم از عقنقل عوکله مثله عل کنه لاغر ومرد پیر ردیه اندام بنو العلات هم اولاد الرجل من نسوة شتی سمیت بذلک لان الذی تزوجها علی اولی قد کان قبلها ناهل ثم عل من هذه علل بفتحتین دوباره خوردن آب یقال

عطل
عطبل
عظل
عفل
عفشل
عقل
عقبل
عکل
عل

عَلَل بعد نهل غع ف أض ٢ ك ٢ دوباره خورانیدن لازم ستعل لعلال خداوند شتران دوباره خورده شدن وباز کرد انیدن
شتر را سیراب ناشده ویقال انه بالغین المعجمة کانه من العطش والاول هو المسموع وعلّ الضارب المضروب اذا تابع علیه الضرب
وفی المثل عرض علیٰ سوم عالة ای لم یبالغ لان العالة لا یعرض علیها الشرب عرضا یبالغ فیه کالعرض علی الناهلة علة بالکسر
بیماری علیل نعت منه اعتلال بیمار شدن وبهانه جستن برکسی وباز داشتن کسی را از کاری ویقال اعتلّه ای تجنّی علیه وقولهم
علیٰ علاته ای علی کل حال تعلیل سیراب کردن بعد سیرابی ومیوه چیدن مرة بعد اخری ومشغول کردن کسی را بچیزی یقال
فلان یعلّل نفسه بتعلة وتعلّل به ای تلهّی به وتجزأ وعلّ الشیء فهو علول معلل بکسر الثالث یوم من ایام العجوز علالة بالضم
انچه بوی بهانه کنند وبقیه شیر وباقی هر چیزی ویقال بقالة الناقة ناغایت رفتار او واندم علیه بالکسر پرواره علاّولی
ج علل ولعل مکر یقال علّک تفعل وعلّی افعل ولعلّی افعل وربما قالوا علّنی ولعلّنی واصله بغیر اللام الاولی وانما زیدت
توکیدا ومعناه التوقع لمرجوّ او مخوف وفیه طمع واشفاق وهو حرف مثل انّ وانّ وکانّ ولکنّ ولیت الا انها تعمل عمل الفعل
لشبهها به فتنصب الاسم وترفع الخبر وبعضهم یخفض ما بعدها یقول لعلّ زیدٍ قائم وعلّ زید قائم علعل بضمتین استخوانی
که بر اید بر شکم مثل زبان وجکاولتر وعلعل بفتحتین اندام مرد یعالیل ابرهای بر هم نشسته یعلول بالضم یکی دعوزهای
اب **عمل** بفتحتین نام مردی وکار کردن غع ک آف ٢ اعمال کار فرمودن ودر کار آوردن استعمال بکار داشتن وکار کرو جستن
اعتمال اضطراب کردن در عمل عَمِلٌ ک ٢ مرد کارکن عمول بالفتح مثله یعمله ناقه استوار طریق معمل بفتح ٣ راه رفته وسلولة عامل
الرمح نزدیک سنان عامله قبیله از یمن وتعمّل فلان لکذا کاری کرفت از خود تعمیل عمل دادن عمالة بالضم مزد کار کن **عمیثل**
بفتحتین دم کشان ودامن فرو انداز نده وشیر عمیثله نافه شکوف **عَوْل** عولة آواز برداشتن درکریه عویل کذ ویقال اعول
فی البکاء وفی الحدیث المعول علیه یعذب واعولت القوس ای صوتت تعویل ناز کردن برکسی وبار برکسی نهادن ویاری
خواستن ویقال عوّلت بفلان وعلیه اذا استعنت به عوّل علیّ بما شئت ای استعن بی کانه یقول احمل علیّ ما شئت ویقال
ماله معول ای مستعان والاسم عول بکسر اول وفتح ثانی عاله بار دان کردن عوّلت عالة ای بینهما عول عیاله عیال داری کردن
ونفقه وقوت دادن غع ف أض ٢ عال الرجل عیاله ای قاتهم وعال المیزان فهو عائل ای مائل ومنه قوله تعالی ذلک ادنیٰ ان
لا تعولوا قال مجاهد ان لا تمیلوا ولا تجوروا وعال فی الحکم ای جار ومال وعالنی الشیء ای غلبنی وعال الامر ای اشتد وتفاقم
وعیل صبری ای غلب وقولهم عیل ما هو عائله یضرب للرجل الذی یعجب من کلامه او غیر ذلک وهو علی مذهب الدعاء وما قیل
فی الشعر عالت البئموا بمعنی ان السنة الجدبة اثقلت البقر بما حملت علیه من السلع والعشر عول ایضا زیادت کردن وبر اوردن
سهام فرائض وقد عالت ای ارتفعت عوال بالضم حیی از عرب معول ک آف ٢ میتین معاول ج وایضا حیی از بنی اسد وهما
حیان هذا دو معاول عول ایضا کلمه مثل ویب یقال عولک وعول زید وعول لزید وقد ذکر فی ویب **عیهل** بالفتح ناقه
تیزرو ولا یقال جمل عیهل عیهلة کذ وربما قالوا عیهلّ بتشدید اللام للضرورة فی الشعر وامراة عیهل وعیهلة ایضا التی لا
تستقر نزقا وریح عیهل شدیدة عاهل پادشاه بزرگ وزنی که شوی ندارد **عیل** خرامان رفتن اسب غع ف آک ٢ فرس عیال
نعت منه رجل عیال متبختر یتعیل بد خواری وکذاشتن اسب در بیابان قیس بن عیلان نام مردی عیلان کفتار نر عیلة عالة
درویشی عیول کذ غع ف آک ٢ قوله تعالی وان خفتم عیلة یقال هو عائل وهم عیلة وترک اولاده یتامی وعیلی ای فقراء عیال الرجل
زن وفرزند وهر که در نفقه ومونه او باشد عیّل واحد العیال عیائل ج مثل جید وجیائد وجیاد اعالة بسیار عیال شدن
معیال مرد بسیار عیال معیلة مونث ویقال علت الضالة عیلا وعیلانا فانا عائل اذا لم تدر ای وجهة تبتغیها وعالنی الشیء ای اعجزنی
ومنه قد عیل صبری اعوال حریص شدن اعال واعول ای حرص **فصل الغین غزلة** بالضم غلاف سرنیزه غلام اعزل بی ختنه
عیش اعزل فراخ رجل عزل ای مسترخ عزبل عزین بالکسر مع اللام والنون اب که در تک حوض وخنور مانده باشد ولای میل آورد
که بر روی زمین ومغاکها مانده باشد وخشک شده **عزبال** عزبیل عزبلة مصدر منه وبریدن مغربل کشته برآماسیده عزقلت
البیضه بلغده شد عزضول بالضم نره **غزال** بالفتح آهو بره که در حرکت ورفتار آمده باشد غزلة غزلان بالکسر فیهاج وغزلت
الظبیة ای صارت ذات غزال مغازلة سخن کفتن با زنان وستقبازی کردن الاسم الغزل بفتحتین وهو مصدر ایضا غع ک آف ٢ غزل
ک ٢ نعت منه ویقال فی المثل هو اغزل من امری القیس وتغزل ای تکلف الغزل وتغازلوا ای تحادثوا بالغزل غزالة آفتاب واهوی
ماده غزالة الضحی اول چاشت غزل رشتن اعتزال کنار غع ف آک ٢ ورشته بمعنی المغزول ایضا مغزل ص آ و ک آف ٢ دوک

علّ

عمل

عمثل

عول

عیهل

عیل

غزل

غربل

غزل

غرنیق

معرّب دونیز

وفی المثل هو اعری من المغزل قال الفراء واصله الضم وانما هو من اُغزل ای فُتِل وادیر واَغزلت المراة اذا ادارت المغزل غزل الکلب ٢
ای فرّ و هو ان یطلب الغزال حتی اذا ادرکه وتخامن فرقه انصرف عنه ولهی عنه غسل شستن ع ع ف آ ک ٢ غُسُل بضمتین وسکون ٢ اسم فیه
غِسل بالکسر سر شستنی چون خطمی وگل وما نند آن ومنه غسلین وهو ما انغسل من لحوم اهل النار ودمائهم اغتسال غسل اوردن
غسول آب غسل مغتسل کک وجای غسل قوله تعم مغتسل بارد وشراب مغسل بکسر السین وفتحها جای مرده شستن مغاسل ج
غسالة بالضم آب دست وروی شستن یعنی مستعمل غسیل مغسول شسته فحل غسلة مثال همزة الذی یکثر الضراب ولا یلقح ویقع
لحنظلة بن الراهب غسیل الملئکة لانه استشهد یوم احد فغسلته الملئکة اغضالّت الشجر لغة فی احضالّت عیطل درخت
انبوه غیاطل ج وانبوه نهاده کاو وبانشیر غیاطل ج وانبوهی و براهدکی تاریکی شب غفلة غفول بیخبری ع ع ف آ ض ٢ اغفال
متعد فیه وبیاد داشت ماندن چیزیرا وبی داغ کردن ستور را تغافل تغفل بقصد غافل شدن از چیزی ارض غفل بالضم
زمین مانده که دروی اثر عمارت نباشد اغفال ای موات دابة غفل بی داغ رجل غفل بی تجربه والمغفلة التی فی الحدیث جا ء بنا
العنفقة غلة تم یعنی درآمد هر چیزی از حبوب ونقود وجز آن غلات ج غَلَل آب درمیان درختان اغلال ج وآب که
بروی ریگ گاه پیدا وگاه ناپید اشود یا لونه وتشنگی یقال غُلَّ الرجل مجهولا یُغَلّ غَلّاً فهو مغلول ای عطشان غلیل سوزش
تشنگی وکینه ودانه خرما با سپست کوفته بجهة ستور غلغلة شتاب رفتن مُغلغلة پیغام که از شهر بشهر برند غال زمین پست
درخت نالی ومنبت سلم وطلح وگیاهی غلّان بالضم ج بعیر غلّان بالفتح سخت تشنه مُغتل کک ویقال نعم غلول الشیخ هذا ای
الطعام الذی یدخل جوفه غِلالة بالکسر شعار که در زیر جامه وزره پوشند غِل بالکسر کینه وکینه داشتن ع ع ف آ ک ٢ یقال
غلّ صدره اذا کان ذا غش وحقد غُل بالضم کردن بند اغلال ج وقیل للمراة السیئة الخلق غُل قَمِل مغلول غل نهاده ویقال
ماله اُل وغُل ای شیء من الیل وقیده غلة غل ایضا سوزش تشنگی غَلّ بالفتح در آوردن ودر آمدن یقال غله فانغل متعد لازم
یقال غل الکبش قضیبه من غیر ان یرفع الالیة ویقال غل فلان المفاوز غلول بالضم خیانت کردن در غنیمت ع ع ف آ ض ٢ قوله
وما کان لنبی ان یَغُل ویُغَل ایضا قری معلوما ومجهولا فالاول ان یخون والثانی یحتمل ان یکون بمعنی یخان ای یوخذ من غنیمة
وبمعنی ان یخون ای ینسب الی الغلول قال ابو عبیدة الغلول من المغنم خاصة یقال غل من المغنم ای خان واغل مثله ورفتن آب
میان درختان تغلغل کک وغل البعیر اذا لم یرو وفی الحدیث لا اغلال ولا اسلال ای لاخیانة ولا سرقة واغلت الضیاع غلة کرد آ
وزمین اغلال ایضا تشنه داشتن وغله قوم فرا رسیدن وخوار بار کشانیدن ودوانیدن زمین گیاهی را که غال خوانند ویتیز
نگریستن یقال اغل بصره ای شدد النظر استغلال غله گرفتن وغله را ووعده خواستن وبرکشانیدن غله داشتن غمل
موضعی و پوست خورش داده پیچیده بجائی نهادن تا نرم شود غمیل نعت منه غمین بالنون مثله وخرما ومیوه نیم رس را خوابا
تا تمام رسد مغمول انکه بروی چیزی در پوشند تا خوی کند ونبات که برهم نشسته باشد ویکدیگر را پوشیده باشد غملول
بالضم وادی با درخت وعلف وکک کل ما اجتمع من شجر او غمام او ظلمة حتی تسمی الراویة غملولا غول بناگاه گرفتن وهلاک
کردن وخاک وموضعی ودوری بیابان وکشیدگی قوله تعم لافیها غول ای لیس فیها غائلة الصداع وربودن بناگاه
غول بالضم معروف وهرچه بناگاه فرو گیرد وهلاک کند اغوال غیلان بالکسر ج ویقال غالته غول ای وقع فی مهلکة والغضب
غول الحلم لانه یغتاله ویذهب به وارض تغتال المشی ای لا یستبین المشی فیها من بعدها وسعتها تغوّل گونا گون شدن وتغولت
المراة ای تلونت مغاولة شافتن اغتیال بناگاه کشتن غیلة بالکسر اسم منه والاصل الواو مغول بالکسر سیخ کارد که در میان
عصا وتازیانه دارند ونام مردی غولان بالفتح گیاهی از شورها غیل بالکسر بیشه شیر لا یدخلها الطاء غیول ج وجنگل
ومنه یغتیل الشجر غیلة زن فربه واغتال الغلام ای غلظ وسمن غیلة بالکسر الجماع مع الرضاع وفی الحدیث لقد هممت ان انهی
عن الغیلة ویقال اضرت الغیلة بولد فلان اذا اُتیت امه وهی ترضعه غیل بالفتح اسم ذلک اللبن واغالت المراة ولدها واغیلت
اذا اسقته الغیل فهی مغیل واغال فلان ولده ای غشی امه وهی ترضعه غیل ایضا آب روان که در کشتها رود وفی الحدیث ما
سقی بالغیل ففیه العشر وما سقی بالدلو ففیه نصف العشر وبازوی سطبر پر گوشت غائلة بدی مغالة بالفتح کک غوائل بلاها
وسختیها ام غیلان میوه درخت سمر غیلان نام مردی بود والرمة بن عقبة الشاعر فصل الفاء فال تم یعنی شگون
افوال ج تفؤل فال گرفتن وفی الحدیث انه کان یحب الفال ویکره الطیرة افتئال کک فئال نوعی از بازی کودکان مفائلة مصدر
منه فتیلة پلیته فتیل رشته دانه خرما ورشته میان انگشتان فتل تافتن وسپسایکی برگردانیدن ویقال ما زال فلان یفتل من

فلان يفتل من فلان فى الذروة والغارب اى يدور من وراء خديعته فتل بفتحتين دورى ميان ارنج وپهلوى شتر مرفق افتل

وقوم فتل الايدى اى بين الفتل **فجل** بالضم ترب فجله يكى فجله دفتار ببران **فحل** كشن و ستارهٔ سهيل و نام مردى و

حصير و فى الحديث انه ع دخل على رجل من الانصار و فى ناحية البيت فحل من تلك الفحول فامر بناحية منه فرش ثم صلى عليه

فحول بالضم فحالة بالكسر ج فحله بالكسر مصدر منه افحال فحل بعاريت دادن و فحلت ابلى ارسلت فيها فحلا و فحيل كشن با

اصل نيكو از شتر يقال فحل فحيل فحال النخل بالضم والتشديد خرما بنان نر يعنى بى بر فحاحيل ج وقد يقال فيها فحل فحول ولا يقال

فحال الا فى النخل استفحال بزرگ شدن كار تفحل به فحلها نشتن امراة فحلة بالفتح اى سليطه **فزعل** بضمتين بچه كفتار و فى المثل

اغزل من فزعل و هو من الغزل والمعاشقه **فسل** مرد ناكس مفسول مثله فسلاء افسال فسال فسول ج فساله بالفتح مصدر

منه فسولة بالضم كلّ ع بضمها افسالة الحديد بالضم سونش آهن مفتله زنى كه بوقت نشاط مرد كردن كشى و بهانه كند فسيل

فسيله نهال خرما فسلان ج **فسكل** بكسرتين اسب كه در ميدان سپس همه آيد رجل فسكل مرد كاهل ناكس والعامه تقول ل

فسكل بالضم قال ابو الغوث خيل الرهان عشرة اولها المجلى و هو السابق ثم المصلى ثم المسلى ثم التالى ثم العاطف ثم المرتاح ثم المؤمل

ثم الحظى ثم اللطيم ثم السكيت و هو الفسكل والقاشور ايضا **فشل** بالفتح چيزى از ساختكى هودج و مرد ترسندهٔ بد دل

افشال ج فشل بفتحتين مصدر منه ع ك آف ٢ تفشل روان شدن آب فيشله سر نره **فصل** بك بخش از چهار بخش سال و از

سخن و جز آن فصول ج و جدا كردن و جدا شدن متعدى لازم صلته بن انفصال جدا شدن فصال از شير باز كردن كودك را افصال

كلّ مفاصله جدائى كردن دو شريك مفصل بكسر ٣ پيوند اندام و منفصل الجبل من الرملة يكون بينهما رضراض و حصا صغار يصفو

ماءه مفصل ك آف ٢ زبان فاصله تمامى آيه قرآن و يكى از ادوات عروض و آن دو فاصله است صغرى و كبرى و فى الحديث ان من

انفق نفقة فاصلة فله من الاجر كذا تفسيره هى التى فصلت بين ايمانه و كفره فصيل ديوار درون حصار و شتر بچه از مادر جدا شده

فصلان فصال ج فصيلة الرجل گروه نزديكان مرد يقال جاؤا بفصيلتهم اى باجمعهم عقد مفصل رشته مرواريد كه ميان هر دو لولوى

شبه در كشيده باشند تفصيل پيدا كردن و جدا جدا كردن و فصل فصل ساختن كتاب و سخن را و اندام اندام كردن قصاب گوسپند را

فيصل حاكم و حكم كه ميان حق و باطل جدا كند **فضل** فضيلة فزونى خلاف نقص و نقيصه افضال نيكوئى كردن صلته بعلى و رجل مفضال

و امراة مفضالة على قومها اذا كانت ذا فضل سمحة متفضل نيكوئى كننده و فزونى جوينده بر اقران خود و منه قوله تعالى يريد ان يتفضل

عليكم و افزون آوردن از چيزى صلته بمن استفضال مثله و نيكوئى جستن تفضيل بر گزيدن كسى را بر كسى و حكم كردن بر فضل كسى

مفاضله نبرد كردن بفضل يقال فاضلته ففضلته اى غلبته بالفضل فضل فضالة زياده مانده و فضل منه شيئ ف ٢ و فضل يفضل

ك آف ٢ لغة فيه و اخرى ايضا مركبة من بابين و هو فضل يفضل ك آمن ٢ و هو شاذ لا نظير له قال سيبويه هذا عند اصحابنا انما يجئ

على اللغتين قال و كذلك نعم ينعم و مت و تموت و كدت تكود و يقال تفضلت المراة فى بيتها اذا لبست المفضل و ذلك ثوب واحد

لا كمى له كالخيعل و نحوه والمراة فضل بضمتين مثال جنب و كذلك الرجل و انما سقطت النون من كمى له للاضافة لان اللام كالمقحمة لا

يعتد بها فى مثل هذا الموضع كقولك لا اباك و الاصل انه لا اباك و لا عبدى لك و هو بمنزلة لا عبديك و لا يحذف النون فى مثل

هذا الا عند اللام دون سائر حروف الخفض و يقال انه لحسن الفضلة مثل الركبة والجلسة **فطحل** مثال هزبر من زمن الازمان

لم يخلق فيه الناس فطحل بالفتح نام مردى **فعل** كردن فعل ع بفتحهما و قرئ قوله تعالى و اوحينا اليهم فعل الخيرات بالفتح فعل بالكسر

كردار اسم فيه فعال ج مثال قدح و قداح فعال بالفتح كرم و نيكوئى و مصدر ايضا مثل ذهاب و يقال كانت منه فعلة حسنة او قبيحة

افتعال بهتان و دروغ بافتن بر كسى صلته بعلى انفعال شدن كار يقال فعلته فانفعل كقولك كسرته فانكسر **افكل** لرزه و لا

يبنى منه فعل يقال اخذه افكل اذا ارتعد من برد او خوف **فل** رخنه روى كارد و تيغ فلول ج سيف افل نعت منه و هزيمت

كردن لشكر را ع ف آمن ٢ و شكستن فلل مصدر منه ايضا يقال فله فانفل اى كسره فانكسر تفلل رخنه شدن و خفتن روى تيغ

و نصل مفلل اذا اصاب الحجارة فكسرته و يقال جاء فل القوم اى منهزموهم يستوى فيه الواحد والجمع يقال رجل فل و قوم فل و فلول

و فلال بالكسر ايضا و يقال من فل ذل و من امر فل فل بالكسر زمين خشك بى نبات و تبى افلال بجيا ن زمين رسيدن و بى منور

و مال ماندن فليل فليلة موى انبوه و دندان نشتر شتر كه رخنه شده باشد فلفل بالضم پلپل شراب مفلفل شراب زبان گزو

تفلفل قادمتا الضرع اذا اسودت حلمتاه يا فل بالتخفيف هو نداء محذوف من يا فلان لا على سبيل الترخيم و لو كان ترخيما

لقالوا يا فلا و ربما قيل ذلك فى غير النداء للضرورة **فهلل** اسم من اسماء الباطل يقال هو الضلال بن فهلل غير مصروف **فول**

بالقلی و نحو ایضا قبیل بیل اقبال قبول قیلہ ک آف ۲ ج قبال بیلیان رجل قبیل الرای بالکسر ای ضعیف الرای قال الرای کذلک
قبلوله سست رای شدن ع ف آ ک ۲ تقبیل ضعیف رای کردن و بضعف رای نسبت کردن قبیل ف آ ک ۲ مشدد ضعیف رای
قابل رک ران و کوشت سندی ورک فصل القاف قبل پیش و هو نقیض بعد قبل بضمتین و سکون ۲ اندام پیش نقیض دبر

قبل

و وقع السهم بقبل الهدف و بدبره ای من مقدمه و مؤخره و یقال انزل فی قبل الجبل ای بسفحه و ذلک فی قبل الشتاء و الصیف ای
فی اوله و یقال اقبل قبلک ای توجه بحوک قبله بالضم بوسه و بالکسر جهتی که روی بوی آرند در نماز و یقال ما له قبلة و لا دبرة
ای لا جهة لامره و من این قبلتک ای جهتک و جلست قبالته بالضم ای تجاهه یعنی رویاروی او و قبال النعل بالکسر دوال پیش
نعل که میان انگشتان باشد و قابلت النعل و اقبلتها ای جعلت لها قبالین و اخذت الامر بقوابله ای باوائله قباله بالکسر نام نانی
ع ک آف ۲ قابله شناینده و نام ناف قبیل قبول مثله قبول بالضم پیش آمدن و وزیدن باد صبا ع ف آص ۲ و دلو را از ساقی
گرفتن ع ک آف ۲ عام قابل مقبل سال آینده و یقال قبح الله ما قبل و ما دبر و بعضهم لا یقول فیه فعل قبول بالفتح پذیرفتن و هو
مصدر شاذ تقبل کذلک ع ک آف ۲ و باد پیش ضد دبور قبل بفتحتین بلندی زمین که پیش آید یقال رایت بذلک القبل شخصا
و در آمدگی پیش هر دو پای و بیرون آمدگی پاشنه و یقال رأینا الهلال قبلا اذا لم یکن رئی قبل ذلک و القبل ایضا اقبال السواد
فی العین علی الانف یقال قبلت عینه و اقبلتها انا و رجل اقبل نعت منه شاة قبلاء التی اقبل قرناها علی وجهها و بی اندیشه و
استحضار سخن گفتن یقال تکلم فلان قبلا فاجاد و رجزته قبلا اذا انشدته رجز المرتجل اغددته و مهره که بر کردن اسب بند ندبجهة
چشم زخم و بجهة افسون و القبل ایضا ان تشرب الابل الماء و هو یصب علی رؤسها و جمع قبلة و هی الفلکة و یقال رایته قبلا ای مقابلة
و عیانا و قبلا بضمتین قبلا ک آف ۲ قوله تع او یاتیهم العذاب قبلا قری علی القرائتین ای عیانا قبل ایضا ک آف ۲ نزد و طاقت یقال
لی قبل فلان حق ای عنده و ما لی به قبل ای طاقة و لا اکلمک الی عشر من ذی قبل کجبل و عنب ای فیما استانف قبیل بدرفتار و جماعت
مردم زیاده از سه گروه چون روم و زنج و عرب قبل بضمتین ج قوله تع و حشرنا علیهم کل شیء قبلا ای قبیلا قبیلا و قیل عیانا قبیل
آنچه پیش رو بهم فرود آرد در ریسمان تاریسنده و دبیر آنچه سپس روبه بر آرد بوقت رشتن و باکار و عریف قوم قباله بالفتح پذیرفتاری
کردن ع ف آص ۲ ک ۲ صلته بالباء و نحن فی قبالته ای فی عرافته و بکسر القاف ایضا قبیله م قبائل ج و پارهای کاسه سر ایضا اقبال
پیش آمدن و روی آوردن بر چیزی نقیض ادبار یقال اقبل مقبلا بفتح الباء مثال ادخلنی مدخل صدق و چیزی پیش کسی داشتن
یقال اقبلنا الرماح نحو القوم و اقبلته الشیء ای جعلته یلی قبالته مقابله دو کتاب را باهم راست کردن و رویاروی شدن تقابل
مثله رجل مقابل بفتح الباء ای کریم النسب من قبل ابویه اقتبال برگرفتن کار را اقتبل امره ای استانفه مقتبل الشباب جوان تر و
اقتبل الخطبة ای ارتجلها استقبال پیش آمدن ضد استدبار شاة مقابلة گوسپند پاره گوش بریده از پیش او نگان شده مدابره
پس او نگان گذاشته قتل کشتن تقتال قتله کلة ع ف آص ۲ مقاتل الانسان جاهها که بزدن بر آنجا مردم کشته شود یقال مقتل الرجل

قتل

بین فکیه و بنکو دانستن چیزیرا قوله تع و ما قتلوه یقینا ای لم یحیطوا به علما و یقال قتله خبرا و آمیختن شراب با آب قتال بالکسر
کشش کردن قتال بالتاء کلن مقاتله بکسر التاء کشش کنند کان قتل بالکسر دشمن اقتال ج و یقال هما قتلان ای مثلان اقتال بکشتن
دادن تقتیل بسیار کشتن قوله تع و قتلوا تقتیلا شدد للکثرة رجل مقتل مجرب قلب مقتل مذلل قتله العشق استقتال کشتن خواستن
رجل قتیل و امراة قتیل کشته رجال و نسوة قتلی فان لم تذکر المراة قلت هذه قتیلة فلان و مررت بقتیلة لانک تسلک به طریقة
الاسم امراة قتول ای قاتلة قتال بالفتح نفس و تن ناقة ذات قتال استوار تن او و یقال قتله یعنی بر تن زد او را کما یقال صدره
و راسه و فاده و یقال قتل الرجل فهو مقتول فان کان قتله العشق او الجن قیل اقتتل و لا یقال فی هذین الا کذا تقتل بحاجت آمدن
و برگشتن و در پیچیدن در رفتار یقال فیه تقتل الرجل لحاجته ای تاتی لها و تقتلت المراة فی مشیها اذا انقلبت و تثنت و تکسرت
تقاتل اقتتال کشش کردن یقال تقاتلوا و اقتتلوا و له یدغم لان التاء غیر لازمة و منهم من یدغم و یقول قتلوا یقتلون بحذف
الالف من اقتتلوا و نقل حرکة التاء الی القاف و تصدیق ذلک قراءة الحسن الا من خطف الخطفة و منهم من یکسر القاف فیهما
لالتقاء الساکنین فالفاعل من الاول مقتل بفتح القاف و من الثانی مقتل بکسرها و اهل مکة یقولون مقتل یتبعون الضمة الضمة

قتل

قتول بالکسر و تشدید اللام مرد فرومانده سست مثل عتول قحول بالضم خشک شدن ع متقحل مرد خشک اندام

قحل

مبتهال قحل بفتحتین ایضا مصدر منه ع ک آف ۲ شیخ قحل بالکسر و السکون پیر پوست بر استخوان خشک شده انقحل بکسر الهمزة

قذل

پیر سال خورده اقحال خشک کردن قحال بالضم بیماری گوسپند قذل بالفتح پس سر و هما قذالان اقذله ج قذل بضمتین

كذلك قذل جوركردن وودر پس سر زدن عع ف آص ۲ **قذعل** مثال سجل مرد خوار بی قدر اقذعلال دشوار شدن يقال ما عنده قذعملة ای شیء قذعملة اینم زن بیت خسیس بصغیرها قذیعم وشتر شکرف اندام قذعمل کلک **قنذ فیل** ستور وشکرف سطبر وظن انه معرب **قرزل** بالضم نام اسپی وقر ومایه **قرطالم** تنک بار خر قرطالج **قرعبلانه** بفتحتین جانوری **قرافل** بیراهن زنان قرقل بفتحتین یکی وتسمیه العامة قرقر **قرمل** بالفتح درخت بی خار وفی المثل ذلیل عاذ بقرملة قرمل بکسرتین شتر کره بختی قرامل شتران در کوهانه وموی بند زنان **قرل** بفتحتین لنکی زشت عع ک آف ۲ اقزل نعت منه قزلان لنکان رفتن **قسطل** قصطل کرد قسطال لغة فيه كانه ممدود منه مع علة فعلال فی غیر المضاعف قسطلانیه قوس قزح وسرخ شفق **قصل** بریدن سیف مقصل بالکسر وقصال ای قطاع قصیل ما قطع من الزرع وبیور طب قصلت الدابة علفتها القصیل قصل بالکسر ضعیف وفرومایه وقصاله بالضم کفه کندم قصل فی الطعام مثل الزوان قصلة بالکسر یکی کلة شتر **قصمله** ای قطعه مقصمل شبان سخت عصا **قصعل** بضمتین ناکس مثل قرزل **قطل** بریدن عع ف آ ک ۲ مقطول قطیل نعت منه نخلة قطیل اذا قطعت من اصلها فسقطت ونام مردی جذع قطل بضمتین ای مقطوع مقطلة بالکسر آنچه بوی برند مقاطل ج قطیلة پارة از کلیم وجامه که خود را بوی خشك کنند فاطول موضعی **قطربل** بضمتین وتشدید الباء موضعی بعراق **قعال** بالضم کل انکور یقال انعل الکرم کل کرد وز قاعله کوه بلند قواعل ج قعوله نوعی از رفتار **قثعله** مثله مقعثل بتری که بنکو نتراشیده باشند **قفل** بالضم ج قفل بالفتح آنچه خشك شود اندرخت قفیل مثله وکیاهی وتازیانه درهم قفلة درم باسنك قفول از سفر باز کشتن عع ف آص ۲ قافلة کروه از سفر باز کردیده قفول ایض خشك شدن عع ف آ ک ۲ خیل قوافل اسبان باریك شده اقفال خشك کردن و باز داشتن لشکر را از رفتن وقفل کردن در را تقفیل مثله مقفل الیدین بخیل قیفال بالکسر رك سر روی معرب **اقفعلال** براکرفتن دست **قفشلیل** کفلیز معرب **قواقل** بالفتح قومی از خزرج **قلیل** اند قلل ج مثال سریر وسرر وقوم قلیلون وقلیل ایض قوله تم واذکروا اذ انتم قلیل قلة کمی وکم شدن عع ف آ ک ۲ اقلال کم کردن وبی چیز ودرویش شدن وبرداشتن تقلیل کم کردن وکم نمودن قل بالضم کمی یقال الحمد لله علی القل والکثر بالضم والکسر جمیعا ویقال ماله قل ولا کثر نیست او را کم وبیش وفی الحدیث الربوا وان کثر فهو الی قل ویقال المخمول مو قل بن قل وقولهم لم یترك قلیلا ولا کثیرا قال ابو عبیدة فانهم یبدؤن بالادون کقولهم القمران والعمران قلة بالضم سر کوه وبالای هر چیزی وتار سر مردم قلل بفتح اللام ج وخنور بزرك قل بالکسر لرزه یقال اخذه قل ای رعدة استقلال کم شمردن وبلند برآمدن وکوچ کردن ودرخت برکوفتن قلال بالضم اندك رجل قلقل وفرس قلقل بضمتین سبك قلقلانی مرغی چون فاخته قلقلانی کیاهی قلقل بکسرتین کیاهی که تخم سیاه دارد قلقلة بانك کردن وجنبانیدن قلقال بالکسر مصدر وبالفتح اسم یعنی جنبش مثال زلزال وزلزال تقلقل اضطراب کردن **قمل** شپش قملة یکی قمل بفتحتین باشپش شدن وشکم کلان شدن عع ک آف ۲ قملی مرد حقیر قمل بالضم والتشدید کنه واما قملة الزرع فدویبة اخری تطیر کالجراد ویقال اقمل العرفج والرمث اذا بدا ورقه صغارا اولا ما یتفطر **قمثل** زشت رفتار **قنبله** کلة اسب از سی تا چهل وکروه مردم قنابل ج **قندل** کلان سر قال ابو عمرو هو قندل وعندل کلان سر وپد راز سر قندیل بالکسر ج **قنفل** پیمانه بزرك ونام تاج کسری **قول** قوله مقال مقالة کفتن عع ف آص ۲ ویقال کثر القیل والقال وهما اسمان فیهما وقرئ قوله تعالی ذلك عیسی بن مریم قال الحق الذی فیه یمترون وکذلك قالة یقال الکثرت قالة الناس رجل قول وقوم قول بالضم وتسکینه مثال صبور وصبر رجل مقول ومقوال بالکسر فیهما وقولة وقوال وتقوالة مرد زبان آور وبسیار سخن مقول کاف ۲ ایضا زبان ومهتر بلغت اهل یمن مقاول ج قیل بالفتح ملك حمیر قبله ملکه واصله قیل بالتشدید کانه الذی له قول نافذ والجمع اقیال واقوال وقول بالضم جمع قائل مثال راکع ورکع قال جوب که بر قلبه زنند اقوال تقویل برکسی سخن دعوی کردن یقال قولتنی ما لم اقل واقولتنی ای ادعیته علی وتقول علیه ای کذب علیه واقتال علیه ای تحکم مقاولة تقاول باکسی قول کردن وکفت وشنید کردن والعرب تجری تقول وحدها فی الاستفهام مجری تظن فی العمل کقولهم متی تقول الدار تجمعنا وعلام تقول الرمح یثقل ساعدی ای متی تظن وعلام تظن فنصب الدار والرمح کما ینصب بالظن وبنو سلیم یجرون متصرف ذلك فی غیر الاستفهام ایض مجری الظن فیعدونه الی مفعولین فعلی مذهبهم یجوز فتح ان بعد القول **تقهل** ژنده هیات شدن وکله کردن حاجت رجل متقهل مرد پوست بر استخوان خشك شده وبدحال مثل متقحل قهل ناسپاسی نعمت وبیکونی عع بفتحهما اقهال بنا باهت مشغول شدن وبنفس خود را آلودن انقهال ضعیف شدن وافتادن **قائله** میان روز

بتلوله

قیلوله نیم روز ان خفتن قیل مقیل کلث و بوشاذ عع ف آ ک ۲ فهو قائل و قوم قیل مثل صاحب و صحب و قیل بالضم والتشدید ایضاً
قیل ایضاً نام مردی و مهتر بلغت یمن و اقیال الیمن ملوکها و نیم روز شراب خوردن تقیل و ثله تقییل متعد منه یقال قیله فتقیل
ای سقاه نصف النهار فشرب قیله مادر اوس و خزرج اقاله برانداختن بیع یقال اقلته البیع و قلته وهی لغة قلیلة و درگذاشتن گناه
ولم یات هذا المعنی فی الصحاح والمجمل والدیوان و ذکره الزوزنی فی المصادر استقاله اقاله خواستن یقال استقلته البیع فاقالنی ایاه
و تقیل فلان اباه ای اشبهه قیال بالکسر نام کوهی بلند در بادیه فصل الکاف کوألل بوزن فعلل کوتاه اکوئلال مصدر منه
مکوئل نعت منه کبل بند سطبر کبلت الاسیر و کبلته ای قیدته فهو مکبول و مکبل عع ف آ ک ۲ و در نوشتگی لب دلو فرو کبل
بفتحتین پوستین کوتاه مکابلة باز داشتن و تاخیر کردن در خریدن خانه همسایه تا چون دیگر خواهد بخرد او شفعه طلب کند
و قد کره ذلک و یقال کبلتک دینک ای اخرته کتلة بالضم یک لخت از صمغ و جز آن مکتل بالکسر زنبیل پانزده صاع مکتل
کوتاه کتیله نخله که دست بوی نرسد تکتل نوعی از رفتار کنتال کوتاه بزیادة النون کوثل بن کشتی و بتشدید اللام ایضاً
۲ کحل سال قحط وهی معرفة لا یدخلها الالف و اللام ینصرف و لا یقال کحلة السنون ای اصابتهم عع بفتحتها و اسمان و یقال صرحت
کحل اذا لم یکن فی السماء غیم و فی المثل باءت عرار بکحل کحل بالضم سرمه و مال نیبا را کحل رانیمانکی دست که از وی هفت اندام
گویند و لا یقال عرق الاکحل و مرد سرمه گون چشم کحل بفتحتین مصدر منه عع ک آ ف ۲ و یقال ع لبس التکحل فی العینین کالکحل
عین کحیل و امراة کحلاء مکحل مکحال بالکسر فیها سرمه کش مکحول نام مردی مکحله بضمتین سرمه دان مکحلان دو استخوان بازوی
اسب و تمکحل الرجل ای اخذ مکحلة کحل ایضاً سرمه در کشیدن عع بفتحها تکحل اکتحال کل کحیل مصغر انقط که در شتر مالند کربله
سستی پای یقال و یمشی مکربلا کانه یمشی فی الطین و پاک کردن گندم کربال بالکسر مندف که بدان پنبه و پشم زنند کربلا مقتل حسین
بن علی علیه السلام کسل بفتحتین کاهلی عع ک آ ف ۲ کسلان نعت منه کسالی بالضم والفتح ج و ان شئت کسرت اللام مثل
صحاری یا امراة مکسال بالکسر لا تکاد تبرح مجلسها و هو مدح لها مثل نوم الضحی اکسل الرجل فی الجماع اذا خالطا اهله و لم ینزل و
اکسل الفحل ایضاً کفل بالکسر بهره و هم چند چیزی قوله تعم یؤتکم کفلین من رحمته و انکه بر ستور نتواند قرار گرفتن اکفال ج
و گلیم که کوهان شتر در پیچند تا بر نشینند ذو الکفل نام پیغمبری ع کفیل پذیرفتار کفالة پذیرفتاری عع ف آ ص ۲ یقال کفلت
عنه بالمال لغریمه و کفلت بنفسه کفل پیوسته روزه داشتن تکفیل پذیرفتاری دادن یقال کفلته المال و اکفلته ایضاً ای ضمنته ایاه
تکفل بوبه کفالة و کفولا و تکفل قوله تعم فقال اکفلنیها و عزنی فی الخطاب پس گفت بهره من کن آنرا و غلبه کرد مرا بسخن روایت
کافل پذیرنده تعهد کسی و قریء قوله تعم و کفلها زکریا بکسر الفاء مخففا ایضاً کفل بفتحتین سرین و یقال اکتفلت بکذا اذا ولیته
کتفلک کنفلیل ریش بزرک کل بالفتح عیال مرد و گرانی قوله تعم و هو کل علی مولیه کلول ج و یتیم و انکه او را نه پدر باشد و نه فرزند
کلالة مصدر منه و پسران عم دور تر و العرب تقول هو ابن عمی کلالة و ابن عم الکلالة اذا لم یکن لحا و کان رجلا من العشیرة کلول
کلالة مانده شدن کل ایضاً کلة بالکسر کلالة کلول کند شدن شمشیر و زبان و چشم عع ف آ ک ۲ کلیل نعت منه کلة بالکسر ایضاً
پرده تنک و پشه خانه کل بالضم همه لفظه واحد و معناه جمع یقال کل حضر و حضروا علی اللفظ و المعنی و کل و بعض معرفتان
بلا الف و لام و فیهما معنی الاضافة اضفت او لم تضف اکلیل بکسرتین تاج مرصع و یکی از منازل قمر و ابر اکلیل الملک یا هی
ازدار و هاکلکل بفتحتین کلکال سینه رجل کلکل و کلاکل مرد کوتاه درشت سخت گوشت اکلال مانده کردن و خداوند
شتران مانده شدن و صاحب عیال و خویشان محتاج شدن سحاب مکلل ای ملمع بالبرق و اکتل الغمام بالبرق ای لمع تکلیل
تاج پوشانیدن روضة مکللة مرغزار با گلهای شکفته رجل مکلل مرد کوشا و جد کننده در کار و یقال حمل فکلل ای مضی قدما
لم یحجم و قد یکون کلل ایضاً بمعنی جبن یقال حمل فما کلل ای ما جبن کانه من الاضداد انکلال تبسم کردن یقال کشر وافتر وانکل بمعنی
ای تبسم و منه الاسنان و بروشنائی برق نمودن تا و یکی ابر کمال بالفتح تمام و تمام شدن کمل بالفتح والضم والکسر و یکسر
اردوها تکامل ای تم اکمال تکمیل تمام گردانیدن کامل تمام و نام اسبی و هم کمله و یقال اعطه هذا المال کملا ای کلا استکمال
تمام کردن خواستن کملول بالضم بیابان و گیاهی که آنرا برغست خوانند کهل مرد میانه سال کهلة مونث و فی الحدیث
هل فی اهلک من کاهل قال ابو عبیدة من کاهل ای من اسن و صار کهلا کاهل میان دو کتف ستور و فی الحدیث تمیم کاهل و مضر
و علیها المحمل و پدر قبیله از اسد اکتهال دو موی شدن و تمام رسیدن نبات یقال اکتهل النبات ای تم طوله و ظهر نوره کنهل
بکسرتین نام جائی یا آبی کنهبل بفتحات و بضم باء ایضاً نوعی از درخت نون زائدة کولان بالفتح بردی و علف

نکول کرد امدن کیل پیمانہ و پیمودن ع ف آ د ۲ مکال مکیل بالفتح کلٰ وہو شاذ لان المصدر من ھذا الباب مفعل بفتح
العین مِکیال بالکسر پیمانہ والاسم کیلۃ ویقال انہ لحسن الکیلۃ مثل الجلسہ والرکبہ و فی المثل احشفًا وسوء کیلۃ ای اتجمع ان تعطینی
حشفا وان تسیٔ لی الکیل و کِلتہ بمعنی کلت لہ منہ قولہ تم واذا کالوہم او وزنوہم واکلت علیہ ای اخذت منہ یقال کال المعطی واکتال
الاخذ مکیل مکیول مثل مخیط و مخیوط بالنقص والتمام بیمودہ و یقال کیل الطعام وکیل الطعام ویقال کول ایض و بوع و صیود و مطود
الصید و اسوق مالہ بقلب الیاء واوا حین ضم ما قبلہا لان الیاء الساکنۃ لا تکون بعد ضموم مکایلۃ تکایل بیکدیکر بیمودن
فہو مکایل و مکایل بلا ہمز کال الزند ای لم یخرج نارا کیول بالفتح والتشدید آخر صف فی الحرب و فی الحدیث ان رجلا اتی
رسول اللہ صلی اللہ علیہ والہ وہو یقاتل احد فسالہ سیفا یقاتل بہ فقال لہ فعلک ان اعطیتک تقوم فی الکیول فقال لا فاعطاہ
سیفا و یقال تکلی الرجل ای قام فی الکیول والاصل تکیل وہو مقلوب فصل اللام لعل مکر وہی کلمۃ شک واصلہا عل
واللام زائدۃ لعلی افعل ولعلنی افعل لیل شب وہو واحد بمعنی جمع واحدہا لیلۃ مثل تمرۃ و تمر وقد جمع علی لیال
فزادوا فیہا الیاء علی غیر قیاس کاہل واہال ویقال کان فی الاصل لیلاۃ فحذفت لان تصغیرہا لییلیہ لیل الیل ولیلۃ لیلاء
ولیل لائل شب تاریک مادہ لہ شب مزد کردن مثل میا ومہ من الیوم لیلی نام زنی لیالی ج لیل ایض ولد الکروان والنہار ولد
الحباری وہما طائران فصل المیم مثل بالکسر مانند یقال ہذا مثلہ ومثلہ بفتحتین والعرب تقول ہو مثیل ہذا بالتصغیر
وہم امثالہم یریدون ان المشبہ بہ حقیر کما ان ہذا حقیر مثل بفتحتین داستان امثال ج وصفت مثال بالکسر مانند و کالبد و
بمعنی مثل بضمتین وسکون ثانی ج مثال ایض فرمان امثلہ مثل ج تمثیل نکاشتن پیکر نکاشتہ مانند پیکری تمثال بالکسر پیکر
نکاشتہ تماثیل ج مثول بالضم بخدمت پیش ایستادن و بر زمین چسبیدن وہو من الاضداد ماثلہ چراغ پایہ ماثل رسوم مثل کوش
و بینی بریدن ع ف آ ض ۲ والاسم المثلہ بالضم ومانند شدن بچیزی صلتہ بالباء مثلہ ص ۲ عقوبت مثلات ج امثال مثلہ کردن
کشتہ را و قصاص کردن ویقال للحاکم امثلنی واقصنی واقدنی وفلان امثل القوم ای ادناہم الی الخیر وہم اماثل القوم ای خیارہم
مثلی تا بینث الامثل مثالہ بالفتح کرامی وافزون شدن ع بضمہما تماثل از بیماری بہ شدن وہو الیوم امثل نعت منہ تمثل ہذا البیت
وبمثل ہذا البیت بمعنی امتثال فرمانبرداری نمودن مجل آبلہ افتادن و شوخ بستن دست از کار ع ف آ ض ۲ ویقال ایضا
مجلت یدہ بالکسر مجلا امجال متعد منہ وجاءت الابل کانہا المجل ای ممتلئۃ کامتلاء المجل محل خشکسال و تنکی یقال بلد ماحل و
زمان ماحل و ارض محل و ارض محول کما قالوا بلد سبسب و سباسب یریدون بالواحد الجمع امحال خشکشدن شہر فہو ماحل
ولا یقال محل و ربما جاء فی الشعر و بقحط رسیدن مردم محل ایض مکر و بدی یقال محل بہ الی السلطان ای سعی بہ فہو ماحل و محول
و فی الدعاء ولا تجعلہ ماحلا مصدقا ماحلہ ماکرہ تمحل مکر نمودن متماحل دراز سبب متماحل بیابان دراز بی پایان و فی الحدیث
امور متماحلۃ ای فتن یطول امرہا محال محالۃ چرخ دلو بزرک محالۃ ایض فقارہ صحل شیرمزہ کرد ایند مدل بالکسر مرد خرد
اندام کم کوشت و بالذال المعجمۃ کلٰ تمدل دستار برسر و مندیل برتن در پیچیدن لغۃ فی تندل مذل بکسر ثانی دہندہ و نکہ
خود را باز نتواند داشت مذل بفتحتین بستوہ امدن از نکاہ داشت سر کسی و خواب شدن پای ع ع ک آ ف ۲ و یقال ایضا
مذلت بسر ی امذل بالضم مذلا ای قلقت و ضجرت حتی افشیتہ والامذلال الاسترخاء والفتور والمذل مثلہ مذیل بیماری کہ
ارام نیابد و ضعیف مرجل بالضم نوعی از جامہای منقش قال سیبویہ مراجل میمہا من نفس الکلمۃ وہی ثیاب الوشی و یقال
مرطلۃ بالطین ای لطخہ مسل بفتحتین آب راہ ای مسیل مصل ترف مصالہ آب کہ از ماست بعنی سو زنہ بیرون تراید
وانچہ از زخم و جراحت بر ھد یقال مصل الجرح ای سال منہ شیٔ یسیر و مصلت استہ اذا قطرت قلیلا عطاء ماصل ای قلیل
امصال تباہ کردن و بنا بایست خرج کردن مال را و بچہ افکندن زن کہ ھنوز مضغہ باشد و دوشیدن شبان کوسفند را اشاۃ
ممصل و ممصال وہی التی یصیر لبنہا متزایلا فی العلبۃ قبل ان یحقن مطل دراز کشیدن آہن را ع ف آ ض ۲ ممطول ای ممدود
و در برداشتن وام را یقال مطلہ و ماطلہ بحقہ معل ربودن و بشتاب رفتن و معلنی عن حاجتی و امعلنی ای اعجلنی و خصی کردن
خر و اختہ ممعول و شتاب کردن در کار و بریدن و تباہ کردن یقال لا تمعلوا ارکا بکم ای لا تقطعوا بعضہا من بعض مغل بفتحتین
درد شکم ستور از علف با خاک خوردن ع ع ک آ ف ۲ یقال بہ مغلۃ شدیدۃ امغال لخداوند ستور با درد شکم شدن و غمازی
کردن یقال امغل بہ مغلۃ ہیش و بزک سالی دو بار نتاج دھد امغلت غنم فلان وہی غنم مغال بالکسر مغل زنی کہ بچہ از شیر باز نکرد
یکری بابستن شود و ہر سال بزاید مغل بد کفتن کسی را پیش کسی ع ع بفتحہا یقال انہ لصاحب مغالۃ بالفتح مقل بالضم نوعی

از دار و ا

ازدار و ها معقل بسیر در رون چشم مقل بالفتح نکریستن ع ف آض ۲ یقال مقلته ای نظرت الیه بمقلتی و فرو بردن باب و حز آن و
فی الحدیث اذا وقع الذباب فی طعام احدکم فامقلوه ثم انقلوه فان فی احد جناحیه سما و فی الاخر شفاء وانه یقدم السم و یؤخر الشفاء

مکل

مقل سخی کر بدان اب بحث کنند تماقل یکدیکر را باب فرو بردن **مکلة** بالفتح والضم اب که در تک چاه از رات اندک کرد آید مکلت
البئر ای قل ماؤها و اجتمع فی وسطها و یقال اعطنی مکلة رکیتک ای جمة رکیتک والبئر مکول والجمع مکل **ملة** ملا له تلل بستوه

ملل

امدن ع ع آف ۲ نیز ال مللته و مللت منه استماتة لکن یقال رجل مال و مل ملول و ملولة و ذو ملة و امراة ملولة کلها نعت منه
املال به .... اوردن یقال امله و امل علیه ای اسأمه و یقال ادل فامل و امل علیه بمعنی املی علیه ایضا یقال امللت علیه الکتاب
واسلیته بمعنی و مللت الثوب بالفتح اذا خطته الخیاطة الاولی قیل الکف ملة خاکستر و ریک کرم مللت الخبزة ملا کوماج کردم
استلال کرد مليل مملول کوماج یقال اطعمنا خبز ملة و خبزا مليلا و لا تقل اطعمنا ملة قال ابو عبیدة الملة الحفرة نفسها
مليلة حرارة یجدها الرجل و هی حمی فی العظم یقال به مليلة و ملال بالضم و هو یتململ علی فراشه و یتملل اذا لم یستقر من الوجع
کانه علی ملة ملل بفتحتین نام جائی طریق ممل کشاده و مسلوک و مل فلان یمل اذا مر مرا سریعا امتلال کلمة ملة بالکسر کیش و شریعت
مول بضمتین میل سر مهره الخاستر اموال ج مویل تصغیره والعامة تقول مویل بالتشدید رجل مال ای کثیر المال مول مؤل
بالضم با مال شدن مول مثله ع ع ف آض ۲ وع ع کآف ۲ مثل خاف یخاف مویل مال دار کردانیدن مول بالضم عنکبوت

مهل

مول یکی **مهل** بفتحتین آهستکی و زمان امهال تمهیل زمان دادن مهلة بالضم اسم فیه اسم یقال مهلت خواستن تمهل درنک
کردن انتهال مهلا منه ل و راست ایستادن وارامیدن و سستی و تو ظم مهلا یا رجل و یا رجلان و یا رجال و یا امراة سواء ای امهل فاذا
قیل لک مهلا قلت لا مهل والله و لا تقل لا مهلا والله و تقول ما مهل والله بمغنیة عنک شیئا مهل بالضم مس کداخته قوله تعالی

ميل

بماء کالمهل و درد روغن و ریم و زرداب و فی حدیث ابی بکر ادفنونی فی ثوبی هذین فانهما للمهل والتراب **میل** میلان
ممیل ممال مثل معیب معاب فی الاسم و المصدر خمیدن وا زراه خمیدن صلتر بعن وجور کردن صلتر بعلی اما لرخم دادن میل
بفتحتین کژی و خم در خلقت یقال رجل امیل العاتق و فی عنقه میل امیل ایضا انکه شمشیر نباشد باوی وانکه بر زین راست نتوا
نشست میلاء ریک توده و فرق .... ذات بسیار شاخ متمایل پیچ پیچان رفتن استماله سوی خود جنبانیدن کسی را سخن خوش
و نیکوئی تمیل متردد بودن میان دو چیز میل بالکسر منتهای درازی بصر از زمین و چوب سر به کش و آهن جراح و کحال

نأل

و سرب فرسنک و قلم تمتخال میل لنون نألان نوعی از رفتار که کوئی بر پشت بار دارد رجل نؤول وضع نؤل

نبل

نعت منه **نبل** تیر و هی مؤنثة و لا واحد لها من لفظها و قیل هو واحد و جمعها نبال و انبال نبال تیر دار و با خفتان نابل
مثل لابن و تامر نابل ایض تیر کر و کان حقه ان یکون بالتشدید مثل جعاب و قواس نبالة مصدر و ایض زیرکی در کار و
انبل القوم اعلمهم بالنبل و یقال ما انتبل نبله الا بآخرة ای ما انتبه له و ما بالی به و فیها اربع لغات یقال ما انتبل نبله و نباله
و نبالته و نباله نبلة بالضم عطیة نبل ج نبل آکاهی و فضل نبالة مصدر منه ع ع بضمهما نبیل نعت منه نبل بفتحتین ج مثل
کریم و کرم و ایض کبار القوم و صغارهم و هو من الاضداد نبیلة شکروث و مردار نبل ض آت ۲ سنک استنجا و فی الحدیث اتقوا
الملاعن و عدوا النبل و المحدثون یقولون بالتحریک مناتبلة تیر دکردن به تیر انداختن یقال نابلته فنبلته ای کنت اجود منه
نبلا و یکون ذلک فی النبل ایض نبل بالفتح تیر انداختن و غالب آمدن بتیر انداختن و فضل و مصلحت تنها قیام نمودن و درا ندن
سخت ستودا ع ع ف ض ۲ استنبال تیر خواستن ابنال تیر دادن تنبیل دادن یقال نبلنی حجارة الاستنجاء ای اعطنی
و تنبلت فلانا بطعام ای ناولته شیئا بعد شیء تنبل تیر دست نمودن و تیر با خود داشتن و فضل نمودن از خود و مردن شتر

نتل

و مرهم و حزان نتبال بالکسر کوتاه **نتل** کشیدن به پیش یکی و بیضه شترمرغ که در وی آب پر کنند و در بیابان دفن
کنند نتل بالتحریک مثله استنتال پیش از صف شدن یقال استنتل من الصف ای تقدم اصحابه و اماد کی کردن کار را صلة
باللام تنتل انبوه شدن علف ناتل بفتح التاء نام مردی از عرب **نثلة** زره فراخ مثل نثرة یقال نثل درعه ای القاها عنه و

نثل

لا یقال نثرها نثیلة خاک چاه نثل خاک از چاه بیرون آوردن ع ع ف آض ۲ امتثال کذلک و یقال حفر نثل بفتحتین ای محفورة
نثیل سرکین یقال للکلب ما فر نثل و نثل اذا راث و نثلت کنانتی اذا استخرجت ما فیها من النبل و کذا اذا انفضت ما فی الجراب

نجل

الزاد و تناثل الناس الیه ای انصبوا **نجل** نسل و فرزند و زه و یقال نجله ابوه ای ولده نعم النجل ای کریم النجل و انداختن چیزی را
ع ع ف آض ۲ یقال تنجل الناقة الحصی بمناسمها و به نیزه زخم فراخ زدن یقال نجله ای طعنه و اوسع شقه و شکافتن پوست داو

و باز کردن اهاب منحول و نحات الارض احضرت ای انثرّت یعنی زهاب نالنده شد زمین و پیش پای زدن کسی را چنانکه در فلطد
و یقال من نحل الناس نحلوه ای من شاء زهم شار وه و بیرون آوردن استنحال بسیار رزه شدن زمین نحیل شکستهای برلن
هرم و آن نوعی از درختان شور است نواحل شتران که آن برلن را بخورند منحل بالکسر داس نحل بفتحتین فراخ چشم شدن
عع ک آف ۲ رجل انجل و عین نجلاء نعت منه نجلج و سنان منجل ای واسعة الطعنة انجیل بالکسر کتاب عیسی علیه السلم یذکر
و یونث فمن انث اراد الصحیفه و من ذکر اراد الکتاب **نحل** زنبور نحلة یکی یقع علی الذکر و الانثی حتی تقول یعسوب و موذکر
منه و لاغر و سخن بستن برکسی که او نکفته باشد منحول شعر و سخن بربسته برخود که دیکری کفته باشد نُحل بالضم عطیه دادن
عع بفتحها نحلی علی فعلی بالضم عطیه نِحله بالکسر کابین زن دادن بی عوضی و بی طلبی و پیدا کردن و نامیدن کابین را و دعوی
کردن نحول لاغری و لاغر شدن عع بفتحهما انحال متعدّ منه و نِحل جمع بالکسر ایضا و بالفتح افصح جمل ناحل ای مهزول سیوف
نواحل شمشیرها را باریک و تنک شده انتحال شعر دیکر را برخود بستن تنحل مثله و ایضا خود را بمذهبی بستن **نخل** نخیل
درخت خرما نخلة یکی نخل ایضا نوعی از زهور و بیختن نخاله بالضم سبوس منخل بضمتین پرویزن و مواحد ما جاء من الادوات
علی مفعل بضمتین و بفتح الخاء ایضا لغة انتخال استقصا کردن و بهتر را کزیدن تنخل کزیدن ناخل الصدر ای ناصح بطن نخله نام
موضعی میان مکه و طائف منخل بفتح الخاء مشددا نام شاعری منتخل بکسر الخاء نام شاعری از هذیل **ندل** از جائی بجائی بردن
و ربودن و ندلت الدلو اخرجتها من البئر رجل مندل ک آف ۲ نعت منه مندیل بکسرتین دستار خوان و دستار که برمیان بندند
یقال تندلت بالمندیل و تمندلت ایضا مندلی بوی خوش مندل شهری از هند که آن عطر بوی منسوبست بندلان بضم الدال و
فتحها ندر نجلت یعنی انکه بشبهها چنان نماید که مردم را فرو میکیرد و هو مقدمة الضرع نودلان دو پستان منودل بکسر الدال پیر جنبان
از غایت پیری و یقال نودلت خصیاه ای استرختا و مشی الرجل منودلا ای مشی مسترخیا انذوال روان شدن شکم **ندا** له فرو ما
شدن عع بضمهما فهو نذل و نذیل نعت منه **نزل** انچه پیش مهمان فرود آینده نهند از طعام و جز آن انزال ج و فزونی و برکت
نزل بفتحتین مثله یقال طعام کثیر النزل و النزل نزاله الصلب و صاف شدن زمین چنانکه باندک باران سیل از وی روان شود عع ک آ
ف ۲ ارض نزلة ک ۲ و مکان نزل نعت منه خط نزل ای مجتمع و یقال وجدت القوم علی نزلاتهم ای منازلهم و علی استقاماتهم نزول
فرود آمدن منزل بفتحتین کلن عع ف آ ک ۲ منزل ف آ ک ۲ جای فرود آمدن و سرای و انچه و منزله مثله و ایضا مرتبه و حرمت و نحی
لا یجمع نزول ایضا فرود آمدن بمعنی استنزال از مرتبه فرود افتادن و فرو فرستادن منزل بفتح الزاء کلن و فرو فرستاده قوله تعالی انزلنی
منزلا مبارکا تنزیل فرو فرستادن و ترتیب دادن تنزل بدرنک فرود آمدن انزال فرود آوردن نُزاله بالضم آب مرد نزال مثل قطام
بمعنی انزل و هو معدول عن النازلة نزال بالکسر فرود آمدن دو کروه باهم در حرب نازله سختی نزلة زکام یقال به نزلة و قد نزل بفعل
مجهولا و یکبار فرود آمدن و منه قوله تعالی و لقد راه نزلة اخری ای مرة تزیل مهمان فرود آینده و قوله تعالی جنات الفردوس نزلا قال
الاخفش هو نزول الناس بعضهم علی بعض **نسل** فرزند و زه و زادن عع ف آ ض ۲ و پر انداختن مرغ و افتادن آن و ریختن پشم منفعل
لازم انسال کلن و وقت پشم ریختن شدن ستور را و پیشی کردن بر قوم یقال انسلت القوم ای تقدمتهم تناسل از یکدیکر زادن
نسولة بالفتح ناقه که بجهت زه نکاه دارند نسل بفتحتین شیر که از پستان بی دوشیدن بیرون آید نسیل عسل کداخته و از موم جدا
شده و انچه افتد از پر و پشم و جز آن نسال بالضم کلن نسل نسلان جامه از کتف افتادن و بشتاب دویدن عع ف آ ک ۲ ض ۲ و منه قوله
الی ربهم ینسلون **نشل** کوشت برکشیدن از دیک عع ف آ ض ۲ انتشال کلن منشل منشال بالکسر آله کوشت برکشیدن از دیک
فخذ ناشلة ران کم کوشت نشیل کوشت بی توابل بخته منشله بفتحتین جای خاتم از خنصر **نصل** پیکان و تیر و کارد و نیزه نصول
نصال ج منصل بضمتین و ضم آف ۲ تیغ نصول زائل شدن رنک از حنا از دست و بیرون افتادن پیکان از تیر و سم از ستور و موی
از خضاب یقال لحیته ناصل بلا هاء و عع ف آ ض ۲ و در ماندن پیکان در جائی و هو من الاضداد تنصیل پیکان از تیر بیرون کشیدن
یقال نصلت السهم و هو کقولهم قردت البعیر و قذیت العین اذا نزعت منه القراد و القذی و پیکان در نشاندن در تیر و هو
من الاضداد انصال سنان از نیزه بیرون کردن و کان یقال لرجب فی الجاهلیة منصل الاسنة و منصل الال لانهم کانوا ینزعونها
فیه و لا یغزون نصیل پیوند میان کردن و سر من تحت اللحیین تنصل بیزار شدن از کناه و بیرون کشیدن خود را استنصال
بیرون کشیدن یقال استنصل الحیف السفا یعنی افکند باد کرم غانه را **مناضله** نضال تیر اندازی باهم کردن یقال ناضلته
نضلته ای غلبته فی النضال انتضال تناضل کلن و بسخن و شعر نبرد کردن یقال انتضلوا بالکلام و الاشعار و فلان یناضل عن فلان

اذا تكلم عنه بعد ود مع استفال ايضا دست انداختن شتر در رفتن و بر كريدن نغله نام مردى ابو نغله كنيه هاشم بن عبد مناف
ناطل كوزه كه شراب بدان پيمايند بوى نياطل ج سيطل دلو و سخنى نطول بالضم اب جوشانيده بدارو ها كه جائى بدين عضو آن زنند
نطول بالفتح ان اب نغل م وهى مؤنثه نعيله تصغيرها و زمين درشت كه سنكريزها ازوى درخشد و پى كه بر كوشه كمان زنند
يقال نعلت وانعلت نعل پوشيد اعم بفتحهما ناعل با نغل ويقال الحمار الوحش ناعل لصلابة حافره انعال نعل بستن يقال انعلت
خفى ودابتى ولا يقال نعلت نعل السيف آهن وغيره بن نيام شمشير فرس منعل بد او رجل اسب كه ميان سم و رسغ وى سپيد باشد
وازان برمو نكذرد وچون از رسغ بركذرد انرا محذم كويند ودبه منعل نهال از بيخ بركنده نغثل كفتار نر و نام مردى دراز ريش
نغثال يغنال پيران سست نغل بفتحتين تباه شدن پوست وفلان نغل اى فاسد النسب والعامة تقول نغل بالسكون وكينه ور شدن
عم كا أمن م يقال نغل قلبه على و سخن چينى و تباهى كردن ميان مردم نفل نافله عطيه و عبادتى كه واجب نبود ومنه نافلة الصلوة
وبنيره انتقال و دو شدن وبيزار شدن از چيزى نفل بفتحتين غنيمة انفال ج تنفيل غنيمت دادن تنفل تطوع كذا اودن نفل ايضا كالمج
نفل من اف م بعد از حزه ماه سر شب ديكر در نفل دريا و مرد بسيار عطا و نام معروفى نوفله نكدان نقل از جائى بجائى بردن
عم و آمن ٢ وموزه ونعل كهنه و درپى كوه و درپى كردن نقل بالكسر مثله يقال الحبا في نقلين له يقال ج منقل بفتحتين كذلك
وفى حديث ابن مسعود ما من مصلى لامرأة افضل من اشد مكان فى بيتها ظلمة الا امرأة قد يئست من البعولة فهى فى منقليها قال
ابو عبيد لولا ان الرواية اتفقت فى الحديث والشعر ما كان وجه الكلام عندى الا بكسر ها منقل ايضا راه و ركوه منقله مرحله نقل بالضم
وهو ما يتنقل به على الشراب ونقل ... من الانتقال من موضع الى موضع نقل بفتحتين بركه از بيرى بر بيرى ديكر نهند و سنكستان
با درخت يقال مكان نقل بالكسر و سنك و بيمارى شتر در سپل وى و حاضر جوابى در سخن رجل نقل كم تعت منه مناقله بايكديكر
سخن كفتن نقيل راه و نوعى از رفتار نقيله رن عربيه و پاره كه بر نعل وخف شتر زنند نقائل ج انقال نيكو كردن موزه تنقيل كذلك
وايضا بسيار نقل و حركت كردن منقله بكسر القاف سر شكستكى كه استخوان از وى شكسته باشد تنقل بركشتن و چيزى را نقل كردن
مناقله الفرس ان يضع يده و رجله على غير حجر لحسن نقله فى الحجارة نقال بالكسر يكبار دو دوباره اب و علف خوردن شتر بى چرانيدن
كسى يقال منه فرس منقل ناقله مردم از جائى بجائى رونده خلاف قطان انقلاب و نوعى از حرم ابشام نقشله رفتار پير كودن انكيزان
نكل بالكسر بند و اهن لكام و لكام مرد راهبر و رجل نكل و نكل بالكسر و بفتحتين مثل شبه و شبه مردى كه از وى در بند شوند
دشمنان وى و يقال رماه الله بنكلة اى بما ينكله تنكيل عقوبت كردن و عبرت ديكران كردانيدن نكال بالفتح عقوبة منكل بالفتح
الذى ينكل به الانسان نكول باز ايستادن از دشمن و از سوكند عم ف أمن ٢ ناكل ترسنده ضعيف دلعم كا أف ٢ لغة فيه نكل
بفتحتين مرد دلير و اسب قوى و فى الحديث ان الله يحب النكل على النكل اى الرجل القوى المجرب على الفرس القوى المجرب نمل
مورچه نملة يكى ارض نملة و أمن ك ٢ ذات نمل طعام منمول اصابه النمل و دميدكى اندام كه ازان اطبا دباب خوانند نملة ايضا نمنكى
سم اسب و هو عيب و فرس نمل القوائم اذا كان لا يستقر و فلان ذو نملة بالضم اى كثير الحركة نملة ايضا سخن چينى نمل كم ٢ تمام انامل كف
انملة بضم الميم سرانكشت انامل ج منوال نورد بافنده نولك انوال ج نول ايضا نورد بيدن عم ف آمن ٢ و عطا دادن يقال
نلت له بالعطية ونلته العطية ايضا و يقال هم على منوال واحد اى على طينة واحدة بر يك نورد ند و قولهم نولك ان تفعل كذا اى حقك
و ينبغى لك واصله من التناول نوال بالفتح عطا نائل مثله نوال ايضا ثواب تنويل دادن رجل نال بسيار عطا و هما نالان وهم انوال
وناولته الشئ فتناوله اى اعطيته فاخذه منهل اب خور و منزل ناهله اينده و رونده ناهل تشنه و سيراب و هو من الاضداد نهل
بفتحتين ج مثل طالب و طلب و جمع نهل نهال مثل جبل و جبال النهل بالسكون والحركة نخست خوردن و تشنه و سيراب شدن عم ك ٢ ف
انهال منعت منه منهال نام مردى هنشل كرك و جرع و نام مردى ابو هنشل كنيه مردى هيل يافتن عم كا أف ٢ مثل خاف يخاف
امال داد و جبل بالكسر رود مصر نائله نام زنى و بت فصل الواو وأل و ئل پناه كرفتن عم ف أك م مونل پناه مؤئله كذلك مثل
مهلكه سوائله روباه بن جشن وأل مثل و عله سركين و مزبله يقال ان و قودهم الوألة اوالت الماشية فى المكان اى ارثت فيه بابوالها
وابعارها استوال كرد امدن شتران اول نخست نقيض اخر واصله اوأل على افعل مهموز الاوسط فقلبت الهمزة واوا و ادغمت يدل
على ذلك قولهم هذا اول منك والجمع الاوائل والاوالى ايضا على القلب والاولون ايضا وقيل اصله وول على فوعل قلبت الواو الاولى
همزة ولم يجمع على اواول لاستثقالهم اجتماع الواوين بينهما الف الجمع وهو اذا جعلته صفة لم تصرفه تقول لقيته عاما اول واذا لم تقول
عام الاول وتقول ما رايته مذ عام اول بالرفع للصفة كانك قلت ولم ... عاما وبالنصب للظرف كانك قلت مذ عام قبل عامنا

وضمته على الغاية فى قولك ابدء بهذا اوّل اى قبل وان اظهرت المحذوف نصبت كما تقول اوّل فعلك وان لم تر شيئا يوما قبل
امس قلت ما رايته مذ اوّل من امس فان لم تره مذ يومين قبل امس قلت ما رايته مذ اول من اوّل من امس و لم تجاوز ذلك
وبل
ويقال هذا اوّل بيّن الاوّلية اولى مونث اوّل ج مثل اخرى واُخَر واُوَل بعد قبله وَبَلَه بفتحتين كرانى وناكواربدكى وَبَل
وبال كران وناكوار شدن ع بضمهما وبيل نعت منه وايضاً عصا سطبر موبل مثله وايضاً بند هيزم وبيل مثله ويقال بالشاة
وبلة اى شهوة بالفحل وقد استوبلت الغنم واستوبلت البلد اى استوخمته وذلك اذا لم يوافقك فى بدنك وان كنت تحبه
وابل باران بزرك قطره وُبل بضم د منه ع ف آ ك ٢ ومنه ارض موبوله وقوله تعم واخذناهم اخذاً وبيلا اى شديدا ضرب
وثل
وبيل وعذاب وبيل شديد وابله كرانه كتف از سر بازو وبال بالفتح نام ابى وَثَل بفتحتين رسن از ليف وثيل ليف ونام مردى
وجل
واثلة نام مردى وجل بفتحتين ترسيدن ع ك آ ف ٢ موجل كاف وبكسر الجيم جاى ترس و فى المضارع اربع لغات يوجل
وياجل وييجل وبيجل وكلّ فيما اشبهه من باب المثال اذا كان لازما فمن قال ياجل جعل الواو الفا لفتحة ما قبلها ومن قال بيجل
بكسر الباء فهى لغة بنى اسد فانهم يكسرون ياء المستقبل اذا كان بعدها ياء اخرى لتقوّى احدى اليائين لاخرى ويقولون
انا ايجل ونحن نيجل وانت تيجل ولا يكسرون الياء فى يعلم والامر منه ايجل صارت الواو ياء لكسرة ما قبلها وتقول انى منه لاوجل
ولا يقال فى المونث وجلاء ولكن يقال وجلة ورجل وجل وحل بفتحتين كل تنك موحل بالفتح مصدر منه وبالكسر المكان والاسم
وحل
وحل بسكون ثانى لغة رديّة فيه واستوحل المكان وحل الرجل بالكسر اى وقع فى الوحل واوحله غيره وواحله فوحله اى غلبه فيه
وذل
و ذيله اينه و پاره نقره و ذائل ج وذاله بالكسر اى وقع فى الوحل واوحله غيره وواحله فوحله اى غلبه فيه پاره كوشت يقال تذ
ورل
توذلوا منه اذا انقطعوا بغير قسم ورل بفتحتين جانورى چون سوسمار وورلان بالكسر اوراال ارؤال ج وسيله سبب و
وسل
دست آويز وسيل وسائل ج توسيل توسّل نزديكى جستن بچيزى يقال وسل الى الله تع وسيلة وتوسّل اليه بوسيلة اذا تقرب اليه
بعمل توسّل ايضاً دزدى يقال اخذ فلان ابلى توسّلا اى سرقة الواسل الراغب الى الله تع موبيل نام ابى وَشَل بفتحتين آب
وشل
اندك وفى المثل وهل بالوشل اوشال ونام كوهى بتهامه وشلان چكيدن آب ع ف آ ك ٢ جبل واشل يقطر منه الماء وجاء القوم
وصل
اوشالا اى يتبع بعضهم بعضا وشول بالضم كمى بهره وسبى يقال فلان واشل الحظ اى ناقصه ناقة وشول بالفتح بسيار شير وَصل
پيوند اوصال ج وضد الهجر و پيوند كردن نجامه ويقال هذا اوصل هذا اى مثله وصول رسيدن ع ف آ ك ٢ يقال وصله ووصل
اليه وُصله بالضم پيوستكى وبينهما وصلة اى اتصال وُصَل ج وَصّل صله پيوستن و پيوسته شدن وعطا دادن اوصال مفاصل
والوصيلة الشاة التى تلد سبعة ابطن عناقين عناقين فان ولدت فى الثامنة جديا ذبحوها لالهتهم وان ولدت جديا وعناقا
قالوا وصلت اخاها فلا يذبحون اخاها من اجلها ولا تشرب لبنها النساء اتصال رسيدن و پيوستن وصيلة ايضاً عمارت وفراخى
وزمين فراخ وصائل جامهاى مخطط يمانى واصله موى پيوند كننده مستوصلة آن زن كه برموى او پيوند كنند وفى الحديث لعن الله
الواصلة والمستوصلة توصل پيوستكى جستن بلطف تواصل پيوستكى كردن ايصال رسانيدن و پيوند انيدن توصيل مبالغة
فى الوصل مواصله وصال پيوسته داشتن ومنه المواصلة فى الصوم موصِل بكسر ثانى نام شهرى و پيوند دمن وميان ران وسرين
وعل
شتر واصل نام مردى اواصل ج وَعل ك ٢ بز كوهى وعول اوعال ج وفى الحديث يظهر التحوت على الوعول اى يغلب الضعفاء
وغل
الاقوياء وعل بسكون ٢ پناه وجاره يقال مالى عن ذلك وعل ووعى اى مالى منه بد توعّل برامدن بر كوهى وجران بركوه وعله
نام شاعرى وعول در درخت رفتن وهان شدن وغل بسكون ٢ بر مجلس شراب كسى ناخوانده درامدن واغل نعت منه
ع ف آ ك ٢ وشرابى كه واغل خود ومرد فرومايه وچاره يقال مالى عن هذا الامر وعل اى بد وغِل ك ٢ بدخوار ايغال ابتر رفتن
وغل
توغل دور و دور شدن ورفتن وقل درخت مقل و برامدن بر كوه ع ف آ ك ٢ توقل بكوه برامدن يقال منه وعل وقل بضم القاف
وكل
وكسرها مثل ندس وفى المثل اوغل من غفر وهو ولد الاروية اى الوعل وفرس وقل اذا احسن الدخول بين الجبال رجل وكل
بفتحتين ووكله مثال همزه ومتّكله اى عاجز يكل امره الى غيره ويتكل عليه موكل بفتحتين نام جائى وواكلت الدابة اى اساءت
السير فرس واكل يتكل على صاحبه فى العدو ويحتاج الى الضرب ويقال دابة بينها الوكال بالفتح والكسر اى كسل وكيل توكيل
وكيل كردانيدن وكذاشتن كار وابكسى وكالة بالفتح والكسر اسم فيه توكل اعتراف بعجز واعتماد بر غير خود كردن تكلان بالضم اسم
فيه واتكلت على فلان فى امرى اى اعتمدته واصله اوتكلت قلبت الواو ياء لانكسار ما قبلها وابدلت منها التاء فادغمت فى تاء
الافتعال ثم بنيت على هذا الادغام اسماء من المثال وان لم تكن فيها تلك العلة توهما ان التاء اصلية لان هذا الادغام لا يجوز

اظهاره فيقال من ثلاث الاسماء تكله تكلان تخمة تهمة بمعناه تراث تقوى فاذا صغرت قلت تكيلة وتخيمة لا تعيد الواو لان هذه حروف الزمت
البدل فثبت فى التصغير والجمع وكل وكول كار بر كسى كذاشتن عم ف آ ك ٢ يقال وكله الى نفسه وامر موكول الى رايك مواكله بر يكديكر
اعتماد كردن **ولولة** واىله ولوال بانك وفرياد كردن زن **وهل** ترس وهلته اولة وهلا اى ولاشى وهل بفتحتين ترسيدن عم
ك آ ف ٢ وهل نعت منه مستوهل مثله وهل ايضا غلط وسهو كردن در چيزى يقال وهل فيه وعنه وهل بالسكون دل بجاى رفتن كه
مراد ان نباشد عم ف آ ك ٢ **ويل** واى وسختى ونام وادى در جهنم يقال ويله وويل له وفى الندبة وبلاه وتدخل عليها الهاء فتقول
ويلة ويقال ويل له وويلا له الرفع على الابتداء والنصب على اضمار فعل فاذا اضفته لم يكن الا النصب **فصل الهاء هبل**
بفتحتين بى فرزند شدن يقال هبلته امه اى ثكلته اهبال اى اثكال مهبول بالفتح ثكول مهبل بالفتح راه رحم هبالة نام شترى ام هبل
مثال هبيخ مردم وشتران كران سنك سال خورده تهبيل اهبال ايضا كران كردن كوشت كسى را رجل مهبل نعت منه اهتبال
غنيمت شمردن وحيلت كردن يقال اهتبلت غفلته اى اغتنمت مهتبل كذاب هبال صياد فريبنده وذئب هبل اى محتال
هبل ض آ ف ٢ نام بتى كه در كعبه بود هنبل رفتار كفتار لنك نون زائدة **هتال** مثل هتان سيك باريدن ابر عم ف آ ك ٢
هتل هتلان كلك سحاب هتل ف آ ك ٢ نعت منه **هتملة** سخن پوشيده كفتن **هجل** زمين پست ميان كوه تهجيل سخن
شنوانيدن ودشنام دادن وعيوب وتازيانه انداختن هوجل شترى تيز رو ومرد احمق ودشت بى نشان وزمين ناهموار **هدل**
كبوتر نر وبانك كردن وى عم ف آ ك ٢ يقال الهديل فرخ كان على عهد نوح النبى عليه السلام فمات جارح من جوارح الطير
قالوا فليس من حمامة الا وهى تبكى عليه هدل فرو هشتن چيزى را عم ف آ ك ٢ ولبخ او نكان كردن شتر فصيل دل دراز
لبخ وذلك مما يمدح به هدل بفتحتين مصدر منه عم ك آ ف ا اهدل هدل نعتان منه هدل سست شدن لبها وفرو افتادن
شاخهاى درخت هدال بالفتح شاخ سرفرو آورده **هدمل** بكسرتين جامه كهنه هدملة مثال سبحلة ريك بسيار درخت ١
هذلول بالضم مرد سبك وتير سبك وتل خرد ج هذاليل هوذلة جنبانيدن بيرون آمدن بول شتر واضطراب كردن ده
در دويدن وجنبيدن دلو وهوذل السقاء اذا مخض هذيل مصغرا حى از مضر ونام مردى هذلى منسوب **هذملة** نوعى
از رفتار **هرجلة** رفتار شوريده هرجل شتر تيز رو ميم زائدة هرجلة تا ذاكر ديد بنكو **هرطال** بالكسر دراز **هرقل**
بكسرتين على وزن خندف ملك روم ويقال هرقل بوزن دمشق **هركولة** على وزن برذونة دختر شكرف اندام لرزان
سرين هراكلة جاى موج دريا **هرملة** بركندن موى شتر هرامل موبهاى افتاده **هرولة** نوعى از رفتار ودويدن
هزل بيهوده ضد جد عم ف آ ك ٢ هزال بالضم لاغرى يقال هزلت الدابة هزالا استعمل مجهولا وهزلته هزلا نحو هزول
وابل مهازيل وانهزل القوم اذا اصابت مواشيهم سنة اى قحط فيزلت ويقال ما فيه هزبليلة اى نبى **هشيلة** الاعشى
كه بى دستورى خصم برند وباز كردانند **هيطل** زن ضخم ميانه سال وناقة بسيار شير واوانهاى مردم **هيصل** لشكر بسيار
هطل پياپى شدن باران واشك ورفتن ان عم ف آ ك ٢ هطلان تهطال كلك سحاب هطل ومطر هطل نعت عنه
هطل جمع هاطل ديمة هطلاء ولا يقال سحاب اهطل كقولهم امرأة حسناء ولا يقال رجل اهطل هيطل بالكسر شتر ماندة كند
ناقة هطلى آهسته رو وكاهل هطال نام كوهى وابر نيك بارنده هياطلة كروه از مردم ترك وخلج واهل طخرستان هيطل دوبا
وكروهى اندك از مردم **هقل** بالكسر شتر مرغ جوان **هيكل** شكوه وكالبد وپيكر واسب دراز ضخم وبناى بلند وخانه
ترسايان **هلال** بالكسر ماه نو تا سه شب ثم هو قمر وچنبر اهليج ونام قبيلة از هوازن وآب اندك در تك چاه وسنان
دوشاخ وكوشه سنك آسيا كه شكسته بود تهلل درخشيدن برق درروى از شادى يقال تهلل وجهه واستهل ايضا و
روان شدن اشك انهلال ريخته شدن باران وابر تهليل لا اله الا الله كفتن يقال قد اكثرت من الهيللة من قول لا اله
الا الله وباز پس كشتن يقال حمل فما هلل اى فما جبن هلل بفتحتين ترس يقال اهلل فلان هللا اى رجع فرقا واول باران
استهلت السماء وذلك فى اول مطرها يقال هو صوت وقعه واستهل الصبى اى صاح عند الولادة واهل المعتمر اذا
رفع صوته فى التلبية واهل بالتسمية على الذبيحة قوله تعالى وما اهل لغير الله به اى نودى عليه بغير اسم الله واصله رفع الصوت
واهل الهلال واستهل مجهولا واستهل معلوما اى تفرد ولا يقال اهل ويقال اهللنا عن ليلة كذا ماه نو ديدم ولا يقال اهللناه
فهل كما يقال ادخلناه فدخل وهو قياسه **هلهل** بفتحتين نوهر وهو معرب ثوب هلهل جامه تنك بافته هلهلة تنك بافتن
جامه وشعر هلهل اى رقيق مهلهل اسم امرئ القيس بن ربيعة لانه اول من ارق الشعر ويقال هلهلت ادركه اى كدت

ويل
وهل
ويل
هبل
فى الصحاح هو قبيلة الى الآن ارازل ... (marginal note, partly illegible)
هتل
هتمل
هجل
هدل
هدمل
هذلول
هذمل
هرجل
هرطل
هرقل
هركل
هرمل
هرول
هزل
هزبل هشل
هيصل
هطل
هقل
هكل
هلل

هلا وهلا اب ببار وضاً ويقال ذهب بذي هِلّيان بكسرتين وتشديد اللام اذا ذهب بحيث لا يدري هلّوا اندناسب يقال مثله
اي اقرب هَل مخففا هو حرف استفهام فاذا جعلته اسما شددته قال الخليل قلت لابي الدقيش هل لك في ثريدة كان ودكها عيون
الضياون فقال اشد الهل قال ابن السكيت اذا قيل لك هل لك في كذا اي هل لك فيه حاجة قل اي فيه او مالي فيه او ان لي فيه ولا تقل
ان لي فيه هلا ويقال ما اصاب عنده هلا ولا بلا اي شيئا وقد ذكر في بلا وهل ايض بمعنى قد قوله تعالى هل اتى على الانسان
اي قد اتى وبمعنى ما يقال هل هي الا كذا او كذا اي ما هي قوله تعالى هل من اله غير الله ويقال هلا قلت چرا نگفتي وهلا استعجال
وحث يقال حي هلا الثريد ومعناه هلم الى الثريد بمعنى بشتابيد وبشتاب يستوي فيه الجمع والواحد والمونث فتحت ياء حي
لالتقاء الساكنين وبنيته مع هل على الفتح وجعلتهما اسما واحدا مثل خمسة عشر واذا وقفت عليه قلت حي هلا والالف لبيان الحركة
كالهاء في كتابيه وحسابيه لان الالف من مخرج الهاء وفي الحديث اذا ذكر الصالحون فحي هل بعمر معناه عليك بعمر اي انه من اهل هذه
الصفة ويجوز التنوين في حي هلا يجعل نكرة وبلا تنوين في الوقف وقد يقولون حي من غير هل كقولهم في الاذان حي على الصلوة
وانما هو دعاء الى الصلوة والفلاح وحكي ان بعض العرب يقول حي هل الصلوة يصل بهل كما يصل بعلى ومعناه ائتوا الصلوة
واقربوا منها وهلموا اليها وقد جعل المؤذن كما يقال حولق وتعبشم مركبا من كلمتين وربما الحقوا بها الكاف فقالوا حي هلك
كما يقال رويدك والكاف للخطاب فقط ولا موضع لها من الاعراب **همل** روان شدن اشك عع ف اض ٢ هملانا كذا يقال
هملت عينه اي فاضت وانهملت مثله همل بفتحتين شتران بچرا گذاشته بي شتربان مثل نفش الا ان النفش لا يكون الا ليلا و
الهمل يكون ليلا ونهارا يقال ابل همل وهامله وهمال وهوامل كلها نعت وتركتها هملا اي سدى بلا راع وفي المثل اختلط المرعى
بالهمل وهمل ايض اب كه او را باز دارنده نباشد اهمال فرو گذاشتن چيزي را بخود مهمل سخن كه او را استعمال نكنند **هول**
ترسانيدن عع ف اض ٢ مكان مهيل اي مخوف مهال بالفتح كذا اهيال ترسيدن هويل ترسانيدن تهاويل كارهاي ترساننده
ورنگهاي گوناگون مهول سوگند باتش خورنده هولة اتش كه بوي سوگند خورند وان در جاهليت بوده است هويل
ايض خود را به پيرايه و لباس اراستن تهول ترسانيدن شدن بدانچه خود را در صورت كراهت نمايي بوي هاله بالتخفيف حرمن
ماه هولول على فعلول مرد سبك **هيل** فرو ريختن ارد در انبان وريگ دخاله وجز ان عع ف اك ٢ انهال ريخته شد
وفي المثل محسنة فهيلي يضرب لمن عمل وهو فيه مصيب تهيل روان شدن اهاله ريختن فهو مهال ومهيل ويقال جاء بالهيل
والهيلمان اي بالمال الكثير وقيل بالرمل والريح هيلان نام قبيله ونام جاي **فصل الياء** **يلل** بفتحتين كوتاهي دندان
بالا و كژي ان رجل ايل بتشديد اللام وامرأة يلاء نعتان يليل نام موضعي **باب الميم فصل الالف** **اتوم**
بالفتح زني كه هر دو فرج وي يكي شده واصله في السقا سفتق خوزنان فتصير ان واحدة ماتم شيون و زنان گرد امده بجاي
بغم يا بشادي ويقال شققت جيوب وخدود بايدي ماتم اي نساء وعند العامة المصيبة يقولون كنا في ماتم فلان والصواب
ان يقال في مناحة فلان ماتم ج اتم نام وادي اثم بالكسر بزه وخمر ماثم بزه كار شدن عع ك اف ٢ اثم اثيم اثوم نعت منه
واثمه الله باثمه عع ف اك ٢ ض ٢ اي عده عليه اثما فهو ماثوم ايثام در بزه افگندن تاثيم بزه نسبت كردن تاثم خود را بزه
كار ديدن و باز ايستادن از بزه اثام باداش بزه قوله تعالى يلق اثاما ناقة اثمة نوق اثمات اهسته رو **اجمة** غيشه اجمات اجم
اجام اجم اجام ج كما قلنا في ثمرة اجم بفتحتين ايض بستوه امدن از يكنوع طعام عع ك اف ٢ اجم نعت منه على فاعل ونام
موضعي بشام اجم بضمتين ايض نام حصني از سنگ در مدينه و هر خانه كه چهار سوي مسطح باشد قال الاصمعي هو مخفف
ويثقل اجام ج تاجم النار اي اشتد حره وتاجحت النار مثل تاجحت وان لها لاجيجا واجيجا وفلان يتاجم على فلان اي اشتد
غضبه عليه وتلهب **اديم** روي پوست ادم ادمة ج مثل رغيف وارغفة وروي زمين ادمه درون پوست از جانب گوشت
بشره بيرون پوست ادمه ايض گزيده قوم يقال جعلت فلانا ادمة اهلي اي اسوتهم يعني روگاه اهل خود و فلان مؤدم مبشر
اي جمع لين الادمة وخشونة البشرة ادمة بالضم گندم گوني و وسيلت بچيزي و سخت سپيد شتر يقال بعير ادم وناقة ادماء
والجمع ادم ويقال هو الابيض الاسود المقلتين من الابل ادم مرد گندم گون ادمان بالضم ج و پدر ادميان وهو ابو البشر
عليه الصلوة والسلم واصله بهمزتين لانه افعل الا انهم لينوا الثانية فاذا حركتها جعلتها واوا وقلت اوادم في الجمع لان الغالب
عليها الواو وليس لها اصل في الياء معروف عن الاخفش ادم بالضم اهو ان سپيد با خط ها يقال ظبية ادماء وجاء في الشعر
ادمانة ايضا ادم بالضم ادام بالكسر نان خورش ادم بالفتح نان خورش كردن وسازواري كردن عع ف اك ٢ يقال ادم الخبز

باللحم وادم الله بينهما وكلت آدم الله وفي الحديث لو نظرت اليها فانه احرى ان يودم بينكما يعني ان يكون بينكما الوفاق والمحبة ادمى ج ادم آن ع
موضعي اباديم متون الارض لا واحد لها **ارم** نشان و علم كه در بيابانها بجهة راه بر پای كنند ارام اروم ج و قوله تعم ارم ذات العماد
فمن لم يضف جعل ارم اسمه ولم يصرفه لانه جعل عادا اسم ابيهم وارم اسم القبيلة وجعله بدلا منه ومن قرء بالاضافة ولم يصرفه جعله اسم امّهم
واسم بلدة اروم بالفتح بيخ درخت و بيخ سرون ويقال ما بالدار ارم واريم اي احد وارم على الشيء يارم بالكسر اي عض عليه وارمه بالفتح
اي اكله قع ف آ ك ع و يقال ارمت السنة باموالنا اي اكلت كلتيّ ومنه سنة ارمة اي مستاصلة ارم سخت فتن رسن ا ع ف آ ك ع و
بالزاء المعجمة ايضا ارّم بالضم والتشديد دندانها يقال فلان يحرق عليه الارّم دندان ميخايد بروی و سنك و جاريه مارومة اذا كانت
مجدولة الخلق **ازم** سختی و قحط ازم سخت شدن سال قع ف آ ك ع يقال ازم علينا الدهر و يقال اصابتهم سنة ازمتهم ازما اي استاصلتهم
و ملازمت كردن يقال ازم لصاحبه اي لزمه و كزيدن و باز ايستادن از چيزی و پرهيز كردن و في الحديث ان عمر سئل الحرث بن كلدة ما
الدواء فقال الازم يعني الحمية وكان طبيب العرب و رشته سخت تافتن و بغير المعجمة ايضا و مرّ ذكره و نوعی از كيسوی تافته انهم ك ع انكه
لبها فراهم دارد تا ازم بسيار مقيم بودن بجائی مازم تنگی جای و راه تنك و حرب جای مازمين جای ميان مشعر و ميان عرفه **اسم**
بالضم اسم علم شير يقال هذا اسامة غاديا ء و نام مردی **اضم** بفتحتين خشم اضمات ج و خشم كرفتن ع ك آ ف ع اضم نام كوهی
اطم مثل اجم حصن لاهل مدينة والجمع اطام والواحد اطمة مثل اكمة اطم الاضبط بالضم و بضمتين نام حصنی در يمن اطام بالضم
قبض شكم يقال اوتطم على الرجل و بعير ماطوم واطم البعير اذا لم يبل من داء الطيمة جای آتش افروختن اطوم بالفتح سنك پشت و تاد
يتاطم عليه اي يتاجم اي شد غضبه عليه و تاطم السيل بغوشش ذكره بعني موج **اكم** بفتحات پشته والجمع اكمات واكم بفتحتين و جمع
اكم اكام بالكسر مثل جبل و جبال و جمع اكام اكم بضمتين مثل كتاب و كتب و جمع اكم اكام مثل عنق و اعناق ماكم ماكمة سرين ماآكم ج **الم**
درد و درد كردن ع ك آ ف ع و قولهم الم بطنك درد شكم شد كقولهم رشدت امرك اي الم بطنك و رشد امرك تا لم درد يافتن ايلام
درد رسانيدن اليم دردمكين **ام** بالضم اصل هر چيزی و مادر امات ج و اصل الام امهة و يجمع على امهات و يقال الامهات للناس والامات
للبهائم و تصغيرها اميمة وهي ايضا اسم امراة و يقال يا امت لا تفعلي و يا ابت افعل يجعلون التاء من ياء الاضافة و يوقف عليها بالهاء
ام الحبيش علم لشكر ام التنائف بيابان دور دست ام المثوى زن ام القرى مكة ام البيض شتر مرغ ام القوم رئيسهم ام النجوم المجرة
ام الطريق راه بزرك و يقال هو الضبع ام الدماغ پوست مغز سر ام الراس ايضا ام الخبائث خمر ام الكتاب لوح محفوظ و سوره فاتحه
قوله تعم هن ام الكتاب ولم يقل امهات لانه على الحكاية و هو كما يقول الرجل ليس لي معين فتقول نحن معينك فتحكيه و كذلك قوله تعم
واجعلنا للمتقين اماما امة كروه از هر جنس حيوان امم ج و في الحديث لولا ان الكلاب امة من الامم لامرت بقتلها و هو في اللفظ
واحد و في المعنى جمع كالقوم و بالای مردم يقال هو حسان الوجوه طوال الامم و راه دين و شريعت يقال فلان لا امة له اي لا دين له و لا
نحلة قوله تعم كنتم خير امة اي خير اهل دين و هنكام قوله تعم و اذكر بعد امة و قوله تعم و لئن اخرنا عنهم العذاب الى امة معدودة امة بالكسر نعمت
نعمت و طريقت و دين و هنكام قوله تعم و اذكر بعد امة و قوله تعم و لئن اخرنا عنهم العذاب الى امة معدودة امة بالكسر نعمت و حر
و دين و هي لغة في امة و قوله و بلة اي و يل لامه فحذف لكثرته في الكلام و يقال في الشعر عندم زيد تريد عندي ام زيد فلما حذفت
الالف سقطت الياء من عندي و يقال لا ام لك و هو ذم و دعاء عليه و ربما وضع موضع المدح ام بالفتح آهنك كردن يقال امه
و امه و تامه بمعنى اي قصده و سر شكستن امه بالمد شكستگی سر كه بپوست دماغ رسيده باشد اميم مرد دماغ تباه شده ماموم مثله
اميم ايضا حجر يشدخ به الراس اما ئم ج و يقال للبعير العمد المتاكل السنام ماموم امامة بالكسر پيشنمازی كردن ع ف آ ض ع يقال ام القوم
في الصلوة ايتمام اقتدا كردن و امت المراة اي صارت اما امام بالكسر پيشرو ائمة ج و الاصل اءممة على افعلة مثل اناء و آنية فادغمت
الميم و نقل حركتها الى ما قبلها فلما حركوها جعلوها ياء استثقالا للهمزتين و منهم من جمع بين همزتين و تصغيرها اويمة فقلبت واو الضمة
ما قبلها و قيل ايتمه بالياء بلا قلبه و كتاب قوله تعم و كل شيء احصيناه في امام مبين اي في كتاب عن الحسن و مسطر چوب و رشته دراز و
كرانه زمين و كرانه راه قوله تعم و انهما لبامام مبين اي طريق امام بالفتح پيش نكت اما مه اي قدامه امامة بالضم نام زنی امم بفتحتين نزد و
نه نزديك و چيزی اندك يقال اخذته من امم اي من قرب و ما سالته الا امما اي يسيرا و داری امم دار ه اي مقابلتها موام بالتشديد المد
مقارب تامم ماده خواندن ام بالتخفيف معناها بانه حرف عطف في الاستفهام و لها موضعان احدهما ان يقع معادلة لالف الاستفهام
بمعنى اي تقول ازيد عندك ام عمرو و المعنى ايهما عندك و الثاني ان تكون منقطعة عما قبلها خبرا كان او استفهاما تقول في الخبر انها الابل
ام شاء يا فتى و ذلك اذا نظرت الى الابل ثم ادركك الظن انها شاء فانصرفت عن الاول فقلت ام شاء بمعنى بل لان ما يقع بعد بل يقين

ارم
ازم
اسم
اضم
اطم
اكم
الم
امم

وبعد ام مظنون وتقول فی الاستفهام هل زید منطلق ام عمرو فاضربت عن سوالک عن انطلاق زید وجعلته عن عمرو فام معها
ظن واستفهام واضراب وقال الله تعالی لاریب فیه من رب العالمین ام یقولون افتریه وهذا لم یکن اصله استفهاما ولیس قوله ام
یقولون افتریه شکا ولکنه قال هذا للتقبیح صنیعهم ثم قال بل هو الحق من ربک کانه اراد ان ینبه علی ما قالوا نحو قولک للرجل الخیر
احب الیک ام الشر وانت تعلم انه یقول الخیر ولکن اردت ان تقبح عنده ما صنع وتدخل ام علی هل وهل علی ام کقولک ام هل
عندک عمرو وهل تاتینی ام عمرو ولا یدخل ام علی الالف لان الاصل ما وضع للاستفهام حرفان احدهما الالف فلا تقع الا اول الکلام
والثانی ام فلا تقع الا فی وسط الکلام وهل انما اقیم مقام الالف فی الاستفهام فقط فلذلک لم تقع فی کل مواقع الاصل وام قد تقع
زائدة فی الشعر کانه قول ع یا هند ام ما کان مشیی رقصا یعنی ما کان تاویم فربه وکلان خلقت کردایند ن علف ستوررا
ماوم بزرک خلقت وبزرک سر اوام بالضم حرارت تشنکی ایم بیوه رجل ایم سواء کان تزوج من قبل ولم یتزوج وامراة ایم ایضا
بکرا کانت او ثیبا ایامی ج واصلها ایایم فقلبت ایم ایه ابوم بیوه شدن ع ف ا ک ۲ یقال امت المراة من زوجها وفی الحدیث
انه کان یتعوذ من الایمة تایم بیوه کردن یقال ایمه الله تایما وتایمت المراة وتایم الرجل زمانا اذا مکث لا یتزوج ویقال کل امری
ستئیم منها العرس او منها یئیم قال الشاعر تجوعت بقوت نفسک غیر انی اخال بان سیبیتم او تئیم ای سییتم ابنک وتئیم امراتک
وقولهم ماله آم وعام ای هلکت امراته وماشیته حتی یئیم ویعیم فعیمان الی اللبن وایمان الی النساء ویقال الحرب مایمة ای یقتل الرجال
فتدع النساء ایامی ویقال ما اشها وایمها مثل اعمها وایمها الایم مخففا مار قال ابن السکیت اصله ایم بالتشدید فخفف
مثل لین ولین وهین وهین ابوم ج ایام دود ایم ج ودود کردن زنبور خانه یقال منه ام الرجل ای دخن علی النحل فصل الباء
بجارم بالفتح سخنها توب ذو بذم بسیار ریمان رجل ذو بذم بسیار کوشت وقیل صاحب رای وحزم وقیل متحمل عاقل
وقت الغضب برم بفتحتین ستوه وبستوه امدن ع ک ا ف ۲ یقال برم به ای سئمه وتبرم مثله والبرم الذی لا یدخل مع
القوم فی المیسر لبخله والجمع ابرام وفی المثل ابرما قرونا ومیوه عضاه واحدها برمة ابرام بستوه اوردن واستوار کردن وجامه را
ریسمان دوتاه تافتن مبرم ریسمان دوتاه برهم تافته وجامه تار وپود برهم بتافته برمایضا رسن هیمه ولشکو برمة دیک برام ج
برام بالضم کنه برم سوراخ کن وانواع از تیشه هاست معروف برجم بضمتین پیوند انکشت براجم ج وایضا قومی از بنی تمیم
وفی المثل ان الشقی وافد البراجم برسام بالکسر بیماری معروف وقد برسم الرجل فهو مبرسم ابریسم بالفتح والکسر مع فتح السین
ابریسم بالکسرات ایضا ثلث لغات ابریشم معرب قال ابن الاعرابی لیس فی الکلام افعیلل بتوالی الکسرات ولکن افعیلل بفتح اللام مثل
اهلیلج وهو ینصرف فی المعرفة والنکرة وان سمیت به برشم سخت اندوهکین شدن وپیوسته نکریستن بجیزی برشام
بالکسر تیزتر نظر برطام بالکسر مرد سطبرلب برطمه بر اماسیدن از خشم تبرطم الرجل ای تغضب برعوم بالضم غنچه ناشکفته
وبرعمت الشجر اذا خرجت براعیمها برهم پیوسته نکریستن ومژه برهم نازدن ابرهیم خلیل الله علیه السلم وهو اسم اعجمی وفیه
ثلث لغات ابراهام ابراهم بفتح الهاء وکسرها مع حذف الیاء وتصغیره ابیره لان الالف من الاصل لان بعدها اربعة احرف
اصول والهمزة لا تلحق بنات الاربعة زائدة فی اولها وذلک یوجب حذف اخره کما فی سفرجل فیقال سفیرج وکذا القول فی اسمعیل
واسرافیل وهذا قول المبرد وبعضهم یتوهم ان الهمزة زائدة اذا کان الاسم اعجمیا فلا یعلم اشتقاقه فیصغر علی بریهیم وسمیعیل
وسریفیل وهذا قول سیبویه وهو حسن والاول قیاس ومنهم من یقول بریه بطرح الهمزة والمیم براهمة کروهی از حکما وهم الذین
لا یجوزون علی الله تعالی بعثة الرسل برزم بدندان پیش کزیدن ع ف ا ک ۲ ض ۲ یقال برزم علیها ای عض و بانکشت سبابه وابهام
دوشیدن شیر را یقال برزمت الناقة برزمة بکبار خوردن وکلک وزمه ابزیم بکسرتین کوسا را بازیم ج برزیم رشته جمیل لبسم لب بسترین
کردن ع ف ا ک ۲ باسم نعت منه ابتسام تبسم کک مبسم بکسر السین دندان مبسام بتام مرد بسیار تبسم بسطام بالکسر نام مردی
وبالفتح نام شهر ابو یزید بسطامی بشم بفتحتین ناکوار شدن ع ک ا ف ۲ وبستوه امدن یقال بشم منه ابشام متعد منه بشام
درخت خوشبوی که از وی مسواک سازند بصم بالضم میان انکشت خنصر وبنصر یعنی چاپک ودوم عتب بفتحتین میان بنصر
ووسطی وریتب میان وسطی وسبابه وفتر بالکسر میان سبابه وابهام وشبر میان ابهام وخنصر وفوت بدراز امیان هر انکشتی
بطم بالضم درختی بغام بالضم بانک اهو وشتر ع ف ا ک ۲ ظبیة بغوم نعت منه وکشاده ناکفتن سخن مباغمه سخن نرم کفتن
بقم چوب بقم معرب ولیس فی کلامهم اسم علی فعل بتکریر العین الا خمسة خضم نام مردی و بقم وشلم موضعی بشام وبذر نام ابی
ذرعرب وعثر موضعی بکم بفتحتین کنکی ع ک ا ف ۲ ابکم بکیم کک ابلام اماسیدن فرج ناقه واماسیدن لب یقال بها بلمة

ام
ایم
بجارم
بذم
برم
برجم
برسم
برشم
برطم
برعم
برهم
برزم
بسم
بسطم
بشم
بصم
بطم
بغم
بقم
بکم
بلم

شدید و روایت شغبته مبلمتین مبلام بالکسر ناقه که بانات کند از غایت آرزو یی کشتن تبلیم زشت نمودن کار را بر کسی یقال لا تُبلّم
علیه امره ای لا تقبح الم بکسرتین و ضمتین و فتحتین پوست مقل بلمه یکی و یقال المال بینی و بینک شق الابلمة ای نصفان بیلم الفس سوراخ
کا و مثل ببیم بلدم الرجل اذا فرق فسکت بدال غیر معجمه بلذم بالمعجمه والمهملة آنکه جنبان باشد از حلقوم و سینه اسب بلندم مرکد
کران سنک مضطرب بلعم بلعوم بالضم بهما مجری الطعام فی الحلق یعنی راه کذر طعام در حلق و آن کلاوی سرخ است بلعم فرو بردن
لقمه بلعم مرد بسیار خوار سخت فرو برنده میم زائدة بلغم یکی از چهار خلط بم ابریشم سطبر رود جامه بوم بومة جغد یقع علی الذکر
والانثی حتی تقول صدی او فیاد فتختص بالذکر بهمه ستور دیزه چون بره و بزغاله نر و ماده بهم بالسکون والحرکة ج مثل تمرة
و تمر و شعرة و شعر و جمع بهم بهام ابهام بوشیده کفتن تبهیم جدا کردن بره از مادرش بجرا بهمه بالضم سوار دلیر بهم ض اف ۲ ج
ولشکر یقال فلان فارس بهمة و لیث غابة ابهام انکشت نر اباهیم ج و فرو بستن در و کار امر مبهم کار در فرو بسته الاسماء المبهمة هی
اسماء الاشارة نحو هذا و ذاک و هولاء و اولئک و استبهم علیه الکلام ای استغلق و تبهم ایض اذا ارتج و فی الحدیث یحشر الناس
عراة حفاة بهما ای لیس معهم شیء و یقال اصحا بهیمه ستور بهائم ج فرس بهیم یکرنک بهم ج بهمی بالضم کیاهی قال سیبویه تکون
واحدة و جمعا و الفها للتانیث فلا تنون و قیل الفها للالحاق والواحدة بهماة قال المبرد لا یکون الف فعلی بالضم لغیر التانیث و یقال
ابهمت الارض کثر بهماها **فصل التاء** اتامت المراة دو کانه زاد وهی متئام متآم دو کانه زاینده توامان دو همزاد یقال هذا
توام هذا علی فوعل و هذه توامة هذه توائم ج و تؤام بالضم علی فعال ایض و لا یمتنع ان یجمع هذا بالواو والنون فی الادمیین کما
ان مونثه یجمع بالتاء توام ایض دو م بتر قمار و یقال اصله وُوام فابدلت التاء من احدی الواوین و توام شهری بر لب عمان فرس متئام
اسب که روشنی بعد از روشنی آرد متامة دو کانه نا دبود بافتن جامه را و ثوب متآم و اتامها ای افضاها اتحمی نوعی از بردها
تخم هابت هر زمینی و شهری یقال فلان علی تخم من الارض تخوم ج و قیل تخوم الارض بالفتح والجمع تخم بضمتین مثل صبور و صبر
تخمه واوی فنذکره فی موضعها ح یم بالکسر نام جای تلام تلامی ای تلامیذ اسقطت الذال تمام تمامی و تمام شدن عع ف آ
ک ۲ یقال تم الشیء تتمیم اتمام استتمام تمام کردن متم تمام شاعری و یقال اتمت الحبلی فهی متم اذا تمت ایام حملها و یقال ولدت لتمام
بالفتح والکسر و ولد المولود لتمام و قمر تمام ماه شب چهاردهم لیل التمام بالکسر لاغیر درازترین شبها در سال و یقال ابی قائلها الا تما
ثلث لغات ای تماما والکسر افصح تمیمه سخت و قبیله تمیمه طومار و تعویذ و فی الحدیث من علق تمیمة فلا اتم الله له و یقال هی خرزة
و اما المعاذات اذا کتب فیها القرآن و اسماء الله تعالی فلا باس بها تمتام سخن نا تمام کوینده و یقال تتاموا ای جاءوا کلهم و تموا ایضا
مستتم ایض الذی یطلب الصوف والوبر و الموهوب تمة تنوم بتشدید النون درخت بادیه تنومه یکی توم بالضم
غوزه نقره توم ج تهامه بالکسر شهری والنسبة الیها تهامی و تهام اذا فتحت التاء لم تشدد نحو یمان و شام الا ان الالف فی تهام
من لفظها و فیهما عوض من یاء النسبة و قولهم تهامون بالفتح کانهم قالوا ایما نون و یقولون تهامی و یمانی و شامی بالفتح مع التشدید
تهم بالفتح یستعمل فی موضع تهامه کانها المرة فی قیاس قول الاصمعی والتهم بالتحریک مصدر من تهامه اتهام بتهامه شدن متهام
بالکسر بسیار بتهامه شونده التهمه واوی فنذکر هناک تیم الله قبیله معناه عبد الله و اصله من قولهم تیمه الحب ای عبده و ذلله
فهو متیم ای مذلل و یقال تامته فلانه ای عبدته تیم قریش قبیله کروه ابوبکر الصدیق تیمه بالکسر کوسفند باشیر که در خانه دارند
او او فی الحدیث التیمة لاهلها تتییم بعید و تذلیل اتیام دیج کردن تیمه تیماء دشت و موضعی **فصل الثاء** ثمت
خرزها افسدها عع ف آ ص ۲ انجم المطر ای کثر و دام و یقال انجمت السماء ایاما ثم انجمت ثرم بفتحتین افتادن دندان
پیش عع ک اف ۲ اثرم نعت منه ثرم شکستن دندان پیش بر زدن عع ف آ ک ۲ یقال ثرمت ثنیته فانثرمت اثرام کلک ثرثم
بضمتین زیادت مانده طعام در خنور ثعمت الشیء نزعته عع بفتحتها و ثعمتنی ارض فلان ای اعجبتنی ثغام بالفتح کیاهی که
از ادرمنه سپید کویند ثغامه یکی و فی المجمل الثغامة بالضم شجرة بیضاء الثمر والزهر یشبه به الشیب ثغم ک ۲ سلک کزنده ثکم الطریق
میانه راه و ثکمت الطریق ای لزمه ثلمه بالضم رخنه ثلم بالفتح رخنه کردن عع ف آ ک ۲ یقال ثلم السیف و ثلم الاناء و ثلم الوادی
بالتحریک هو انثلام جرفه و رخنه شدن عع ک اف ۲ اثلم نعت منه تثلیم متعد منه للمبالغة انثلام تثلم لازم منه مثلم نام جای ثمام
بالضم بز ثمامه یکی بزبن و نام جای و مردی ثم نیکو کردن چیزی را و مرمت کردن بر ثمام و منه قولهم کنا اهل ثمه و رمه و یقال جمع
الدهر فی ثمه و رمه ای عن قلیله و کثیره و بر کندن کوسفند علف را از بن شاة ثموم نعت منه و کرد کردن چیزی را عع ف آ
ص ۲ یقال هو یثمه و یقمه ای یکنسه و یجمع الردی والجید رجل مثم مقم بالکسر نعت منه مثمة مقمة بالهاء ایض للمبالغة و ثمت

بعلف برما ليدن ثمت بدای مسحت بدلك الحشيش انثمام ريخته شدن وكذا عنق تو ثمه بكشت كياه ويقال ما الهم ثم ولا رم
فالثم فماش ابذتهم والرم مرمة البيت ثم با ز وهو حرف عطف يدل على الترتيب والتراخي وربما ادخلوا عليها الهاء ثمه بالفتح
اينجا وهو للتبعيد بمنزلة هنا للتقريب وكان ثمة ثمثم الفرس جاى بريد كى ناف اسب ثمثمة مثله تمثام انكه هرچيزرا كير د بشكند ثمثيم
العظم ابانته ثوم بالضم سير ثومة بند تيغ فصل الجيم جثوم سينه برزمين نهادن مرغ ومردم ويعبر عن الهلاك
قال الله تع واخذتهم الرجفة فاصبحوا في ديارهم جاثمين عع ف اض ٢ ك ٢ جثم مثال الهمزه جثام خوابناك مجثمة بتشديد
الثاء اى مصبورة الا انها في الطير خاصة والارانب واشباه ذلك بجثم ثم ترمى حتى تقتل وقد نهى عن ذلك جثمان بالضم تن
مثل جسمان يقال ما احسن جثمانه وجسمانه اى جسده قال الاصمعي الجثمان الشخص والجسمان الجسم يقال سنام كجثمان البنيان اى الكعبة
وهو شخص لبنى بجيد جحيم يكى از نامهاى دوزخ وانش وهر اتش بزرك كه در مغاكى افروخته باشد من قوله تع قالوا ابنوا له
بنيانا فالقوه في الجحيم جاحم جاى سخت كرم وقال الاعشى الموت جاحم جحمة جشم بلغت حمير جحم الرجل اى فتح عينيه كالشاخص
عع بفتحهما وعين جاحمة تحجيم تيز نكريستن اجحم مرد سرخ چشم وفراخ چشم جحماء مونث جحام بالضم بيمارى كه چشم را اماساند
اجحام باز ايستادن از چيزى مثل احجام جحرمة تنكخوئى جحرم نعت منه جحشم سترهيكاه برامده جحظم بزرك چشم
جحمله اى صرعة جدمه بالتحريك مرد كوتاه جدم ج وكوسبند بلايه جذم بالكسر اصل وبن هرچيزى وقد يفتح
جذمه بالكسر پاره از رسن ونان پاره جذم ج جذم بالفتح بريدن عع ف اض ٢ وك ٢ جذيم نعت منه وجذم الرجل بالكسر اى
صار اجذم وهو المقطوع اليد وفي الحديث من تعلم القران ثم نسيه لقى الله تع وهو اجذم جذمى جمع ابذم مثل حمقى ونوكى
الجذام بريده شدن جذام بالضم بيمارى م وقد جذم الرجل فهو مجذوم ولا يقال هو اجذم و قبيله ازيمن وجذامة ما بقى بعد
الحصد جذيمه قبيله جذمى بالفتح وقد يضم منسوب بوى رجل مجذامة بالكسر دوستى زود برنده اجذام تيز رفتن شتر وبركندن
از چيزى جذيمة الابرش ملك حيره صاحب زباء جرم بالضم كناه جريمه مثله جرم واجرام واجرم بمعنى جرم بالسكون معرب
كرم وهو الحار والجروم من البلاد خلاف الصرود وو بطن است درعرب وبريدن جرم النخل واجترمه اى صرمه جارم نعت منه
وقوم جرم بالضم مشددا جرام مثله وبنو جارم قوم من العرب وهذا من الجرام بالفتح والكسر وفريز كردن پشم كوسبند وكسب
كردن چيزى عع ف اك ٢ يقال فلان جريمة اهله اى كاسبهم وقد جرمت منه اى اخذت وقوله تع ولا يجرمنكم شنآن قوم
اى لا يحملنكم ولا يكسبنكم جرم بالكسر تن وكونه واواز قال ابو حاتم قد اولعت العامة بقولهم فلان صافى الجرم بالكسر اى الصوت
او الحلق وهو خطاء جرمه بالكسر خرما وانكور درونكان جرامة بالضم انچه ريخته شود از انكور و خرما در بريدن جريم بريده از
بن د وميوه جريم جرام ايضا دانه خرما جرام بالكسر جمع جريم ويقال جلة بالكسر جريم متى ان كان سال بزيدان حول مجرم و
سنة مجرمة تمام تجرم كذشتن وسپرى شدن ودعوى كناه كردن بركسى كه نكرده باشد يقال تجرم علىه لا جرم قال الفراء هى كلمة
في الاصل بمعنى لابد ولا محالة فجرت على ذلك وكثرت حتى تحولت الى معنى القسم وصارت بمنزلة حقا ولذلك يجاب عنها باللام
يقولون لا جرم لاتينك ولا جرم لا فعلن كذا اى حقا جرثومه بالضم اصل وخانه مورچه وتجرثم الشئ واجرنثم اذا اجتمع
جراجمه كروهى از عجم باشند كان جزيره وشام وتجرجم الوحشى في وجاره تقبض وسكن جرد م في الطعام مثل جرده بر بسيار
كفتن جرسام علت برسام جرشم وجرشب اى اندمل بعد المرض والهزال وجرشم مثل برشم اى احد النظر وابيه كره وجه
جرضم بفتحتين وجراضم بسيار خوار جرهم حيى از يمن ويقال جمل جراهم ونائذ جراهمة اى ضخمة جزم بريدن و
جزم الحرف وهو في الاعراب كالسكون في البناء يقال جزمت الحرف فانجزم وجزمت القربة ملأتها جزيم مثله جزمت النخل وجزمت
بالراء والزاء اى خرصته وجزدته جزمه بيكبار خوردن وجزم القوم اى عجز وافام جزم راست بريد جزم اى شئى يدخل في حياء
الناقة ليحبسه ولدها فترامه كالدرعة جزمه بالكسر بلك كلهاى از شتر وبلك رمه از كوسبند جسم بكبر تن جسمان بالضم كذلك
جثمان مثله وذكر جسام بالفتح تن اور شدن عع بضمتهما وهو جسيم وجسام بالضم وبالكسر جمع جسيم تجسم زكو يدن كسى ازميان قومى
يقال تجسمته من بين القوم اى اخترته كانك قصدت جسمه وتجسمت الارض اى اخذت نحوها اربد سا و جزمه ودشدن وبر كارى
بزرك شدن وبر بلندى رباط كوه بر شدن اجسم تن اور جاسم نام دهى بشام جشم بتكلف كارى كردن عع ك اب ٢
تجشم كلت تجشيم تكليف كردن بركسى اجشام كلت ويقال القى على فلان جشمه بالتحريك وض اث ٢ ثقله جشم البعير جو اف ٢
سينه شتر جشم ايضا حيى از انصار وثقيف وتغلب وهوازن جعم بفتحتين طمع داشتن وسخت ارزومند كوشت كرديدن مردم

ثوم
جثم
جحيم
جحرم
جحشم
جحظم
جحمله
جدمه جذم
جرم
جرثم
جرجم جرد م
جرسم
جرشم
جرضم
جرهم جزم
جسم
جشم
جعم

وشتر بشور کیاه عع ک آ ف ۲ وبی اشتها شدن بطعام جعماء ناقه کلان سال ولا یقال اجعم للذکر جعشم بضمتین وف ۲
مرد کوتاه وسطبر وفتح الجیم والشین افصح جلم بریدن عع ف آ ک ۲ ویقال الجلمت الجزور ای اخذت ما علی عظامها من اللحم ویق
اخذت الشیء بجلمته ای باجمعه وهذه جلمة الجزور بالتحریک ای لحمها اجمع جلمة الشاة مسلوخ گوسپند بلا حشو وقوائم جلم کارد
قریز وهما جلمان جلام بالکسر الجداء اجلخمام گرد آمدن قوم وسرکشی کردن جلهمه بضمتین نام مردی وقولهم فی حدیث
ابی سفیان جلهمتین قال ابو عبید اراد جانبی الوادی والمعروف جلهمتان جم بسیار قوله تع ویحبون المال حبا جما واب
گرد آمده درچاه ونام پادشاهی جموم بالضم بسیار شدن آب درچاه عع ف آ ض ۲ وک ۲ ونزدیک آمدن وقت کار یقال اجم
قدوم فلان ای دنا وحان جموم بالفتح چاه بسیار آب واسب که هر زمان رفتار دیگر آرد جمة موضع جمع شدن آب جمام بالکسر
ج وجماعة انبوه یقال لحباء ذی جمة عظیمة بالضم والفتح جمة بالضم تمامی موی سر وانبوهی آن جمای بالتشدید نعت منه جمام المکوک
علی ثلث حرکات وجممته ما علی راسه بعد الامتلاء وجممت المکیال واجممته فهو جمان اذا بلغ جامه قال الفراء جمام القدح ماء بالکسر
ملوه وجمام المکوک دقیقا بالضم وجمام الفرس بالفتح لا غیر یعنی آسودگی اسب بعد از ماندگی یقال جم الفرس جما وجماما اذا ذهب
اعیاوه وجم الفحل اذا ترک الضراب اجمام آسایش دادن ستور را بجهة برنشست یقال اجم الفرس وجم ایضا مجهولا واجم نفسک
یوما او یومین ونزدیک شدن کار ویقال لا اجم العراق اذا حان بنیان اجم بی کنگره رجل اجم مردی بی نیزه درحرب شاة جماء المرافق
والجماء الغفیر جماعة الناس جم بالتحریک مصدر منه استجمام ماندگی افکندن وپرآب شدن چاه ویقال انی لاستجم قلبی بشیء من
اللهو لاقوی به علی الحق جیجم مجیجم سخن را ناپید اگفتن جیجمه بضمتین کله سر وقدح چوبین وچاه درشورستان دیر الجماجم موضع
جماجم العرب قبائلهم جیم کاشی نیم رسیده جهامة جهومة بالفتح والضم ترش روی شدن عع بضمهما وموجهم الوجه جهم روی
ترش کردن بروی کسی عع ک آ ف ۲ وبفتحهما جهمه وتجهمه بمعنی رجل جهوم بالفتح ای عاجز جهمه بالفتح والضم اول ما آخر اللیل
جهام بالفتح ابر بی آب جیهم موضعی جهضم مرد شکرف بزرگ سر گرد روی وشیر جهضم بزرگی نمودن جهنم دوزخ رکیة
جهنام بکسر الجیم والهاء والتشدید مغاک ولقب مردی

فصل الحاء

حتم استوار کردن کار وحکم کردن وواجب
کردن کار بر کسی عع ف آ ک ۲ حتم ایضا قضا حتوم ج حاتم قاضی وزاغ سیاه حاتم الطائی مردی که مثل است بجوانمردی حتامة
بالضم باقی مانده طعام برخوان تحتم خوردن نان ریزه وجز آن از خوان ویقال موذ و تحتم ای هشاش حثم دادن ونرم ورام
کردن عع ف آ ک ۲ یقال حثمته ای دلکنه حثمه پشته از خاک سرخ ونام زنی حثرمه تندی لب زبرین مردم حجم بیرون
آمدن هر چیز وحجامت کردن عع ف آ ض ۲ یقال حجمه فهو محجوم والاسم الحجامة بالکسر محجم محجمه بالکسر شیشه حجامت حجام نعت منه
احتجام حجامت کردن حجم ایضا مکیدن یقال ما حجم الصبی ثدی امه ای ما مص وباز داشتن از چیزی یقال حجمته عن الشیء فاحجم ای کففته
فکفت وهو من الشواذ حجام بالکسر چیزی است که بر دهان شتر بندند وبستن آن تا نگزد عع ف آ ض ۲ وفی الحدیث کالجمل المحجوم
وقولهم افرغ من حجام ساباط وانه کان یمر به الجیوش فیحجمهم من الکساد حتی یرجعوا فضرب به المثل حوجمه گل سرخ حوجم ج احتدام
افروخته شدن آتش وروی از غضب وسخت سرخ شدن خون یوم محتدم روز سخت گرم حدمه بفتحتین آواز آتش افروخته قد حد
مثال الهمزه دبلت زود جوش آینده حذم بریدن عع ف آ ک ۲ سیف حذیم نعت منه وسبک رفتن وسبک خواندن یقال
اذا اذنت فترسل واذا اقمت فاحذم حذمه ض آ ف ۲ زن پست بالاحذیمه نام مردی حذام مثل قطام نام زنی حذلم نام
مردی حذلمه مثل هذلمه شتافتن یقال مر یحذلم کانه یتدحرج حرم بالضم احرام گرفتن قالت عایشه کنت اطیبه لحله وحرمه
ای عند احرامه وحرام شدن عع بضمها حرم بالضم کاف وابخه شکستن او روا نباشد محرمه بفتح الراء وضمها کاف حرمه ایضا
ناشایستگی وحرمة الرجل حرمه واهله رجل حرام بالفتح ای محرم حرم بفتحتین ج مثل قذال وقذل ومن الشهور اربعة حرم ذو القعدة
وذو الحجة والمحرم ورجب ثلثه سرد وواحد فرد حرام ایضا ناپایست ضد حلال حرم بالکسر کاف وقرئ وحرم علی قریة اهلکناها
قال الکسائی معناه واجب حرمه بالکسر غلبه شهوت وفی الحدیث الذین تدرکهم الساعة تبعث علیهم الحرمة ویسلبون الحیاء و
نومیدی حرم بفتحتین گرداگرد کعبه یقال لمکة حرم الله تعالی حرمان مکه ومدینه والحرم الحرام ایضا مثال زمن وزمان حرمی بالکسر
منسوب الی الحرم حرمیه مونث وایضا سهام تنسب الی الحرم احرام الحج م وحرام کردن وبماههای حرام درآمدن وحرمت شدن
محرم نعت منه تحریم حرام کردن تحرم حرمت جستن بصحبت کسی حریم البیت والبئر گرداگرد وی حریم ایضا جامه محرم ونام مردی
محرم بالفتح ناشایست ذو محرم آنکه با وی نکاح روا نباشد محارم اللیل مخاوفه محرم اول دوازده ماه عرب وسر سال الجلد محرم پوست کد

جعشم
جلم
جلخم
جلهم
جم
جهم
جهضم
جهنم
حتم
حثم
حثرم
حجم
حدم
حذم
حذلم
حرم

نام پیراسته نشده باشد ناقة محرمة التی لم ترکب ولم تذلل صعبة بعد سوط محرم لم یلین بعد حرمة بفتحتین کشن خواه شدن میش ثم ع ک آ
ف ع و هی کالضبعة فی النوق والحناء فی النعاج شاة حرمی شیاه حرام وحرامی واستحرمت الشاة وکل انثی من ذوات الظلف و
الذئبة والکلبة ایضا اذا ارادت الفحل وقولهم حرام الله لا افعل کقولهم یمین الله لا افعل حرمه بالکسر حرمیة حرمان حرم نومید
کردن کسی را از چیزی احرام کلک ع ف آ ک ۲ وحرم الرجل بالکسر اذا قمر واحرمته ای قمرته یعنی بردم وچیره شدم بقمار بر وی و
حرمت الصلوة لغة فی حرمت وقوله تعالی للسائل والمحروم قال ابن عباس هو المحارف حبرمة ماده کاو حیرمیج احرنجام انبوهی
کردن و بر یکدیگر افتادن شتر در بازگشتن محرنجم عدد بسیار حرجمه بر یکدیگر انداختن بازگردانیدن شتر یقال حرجمت الابل
فاحرنجمت حزم استواری واستوار کردن تنگ بر ستور ع ف آ ک ۲ وزمین درشت وهشیاری واگاهی در کار و فراهم آوردن
کار خویشتن ع بضمتین احزام مثله حازم نعت منه احتزام تحزم میان در بستن حزمه بالضم بند هیزم وکاغذ وعلف و جز آن
ونام اسبی ابن حزام نام مردی حزام بالکسر تنگ ستور ودست بند گهواره وفی المثل جاوز الحزام الطبیین یضرب فیما جاوز
حده حزم بفتحتین کالغصص فی الصدر ع ک ا ف ۲ وهیکاه در آمدگی اسب یقال منه فرس احزم وهو خلاف الاهضم حزیم
میانه سینه که موضع تنگ بستن بود حیزوم مثله ونام اسبی حسم بریدن یقال حسمته فانحسم وباز ایستادن ع ف ا ک ۲
وفی الحدیث انه اتی بسارق فقال اقطعوه ثم احسموه ای اکووه بالنار لینقطع الدم وفی حدیث اخر علیکم بالصوم فانه
محسمة للعرق ومذهبة للاشر محسوم بچه بد غذا وقوله تعالی سبع لیال وثمانیة ایام حسوما ای متتابعة والحسوم الشؤم ایضا
یقال اللیالی الحسوم لانها تحسم الخیر عن اهلها حسام بالضم شمشیر بران وتیزی شمشیر حسم بضمتین موضعی حسمی بالکسر نام
زمینی در بادیه حشم بحشم او ردن کسی را ع ف آ ک ۲ والاسم الحشمة وهو الاستحیاء والغضب ایضا قال الاصمعی انما
هو بمعنی الغضب لا بمعنی الاستحیاء ویقال ذاک مما یحشم فلانا ای یغضبه احتشام حشمت داشتن یعنی شرم داشتن وبحشم
آوردن یقال احتشمته واحتشمت منه بمعنی ورجل محتشم وحشیم بمعنی حشم الرجل جاکران مرد وکسانی که بجهت وی غضب
کنند بر دیگران ویقال حشمت الدواب ای صلحت حصم بهانی حبق ع ف آ ک ۲ والحصم العود انکسر حصرم بکسرتین
غوره انگور ومرد ترش تنگ خوی بخیل محصرم کلک حضرم فو بعد زه بر کمان استوار کرد حضرم الرجل حضرمة اذا لحن
وخالف الاعراب فی کلامه حطم شکستن ع ف آ ک ۲ یقال حطمه فانحطم وتحطم تحطیم مبالغة فی الحطم حطمه تحطیما سال
یقال اصابتهم حطمة ای سنة وجدب وحطمة السیل دفعته حطم اسب شکسته حال از پیری حطم بالفتح کلان سال شدن ستور
ع ک آ ف ۲ حطمته السن شکست داد او را سال حطمة مثال همزه دوزخ رجل حطمة بسیار خوار وانکه بر ستور رحم نکند حطم مثله
وفی المثل شر الرعاء الحطمة ویقال للعکرة من الابل الحطمة یعنی شتر گلّه لانها تحطم کل شیء حطیم دیوار بیرون کعبه از سوی مغرب
حطام بالضم شکسته وریزه هر چیزی واندک مال دنیاوی حقتم نوعی از مرغان وکبوتر حکم بالضم فرمودن یقال
حکم علیه وحکم کردن میان کسی وقوله تعالی یحکم بینهم یوم القیمة ع ف آ ض ۲ ودانش وحکمت حکمة بالکسر دانش حقیقت هر چیز
حکیم دانا وراست کار واستوار کار وخدا وند حکمت ویقال حکم فلان بالضم صار حکیما احکام استوار کردن کار را استحکام
لازم منه وباز داشتن سفیه را از سفاهت یقال احکمت السفیه وحکمته ایضا حکم بفتحتین وحاکم بمعنی حکم ایضا بدو جی از بن
حکمة بفتحتین زنخ گوسپند وکام لگام حکم مصدر منه ومنع کردن از بدی کسی را یقال حکمت الدابة واحکمتها تحکیم باز داشتن
ستور را از انچه خواهد وحاکم کردانیدن کسی را در مال خویش احتکام محکم کردن صلته بعلی وبنزدیک حاکم شدن صلته بالی تحاکم
کلک محاکمة با خصم بنزدیک حاکم شدن محکم نام مردی محکّمة قوم خوارج محکم بالفتح پیر کار آزموده با حکمت واما الذی فی الحدیث ان
الجنة للمحکمین فهم قوم من اصحاب الاخدود حلم بالضم خواب کردیده شود وخواب دیدن ع ف آ ض ۲ احتلام کلک یقال
حلمت بکذا وحلمته واحتلمت به حلم بالکسر آهستگی و بردباری ع بضمتها تحلم بردباری کردن بتکلف وفربه شدن سوسمار و
جز آن بعیر حلیم ای سمین تحالم حلم نمودن از خود که نباشد حلم بالتحریک تباه شدن پوست وکرم در افتادن در وی ع ف آ ک ۲
حلمه سر پستان وهما حلمتان ونوعی از نبات وکنه بزرگ وکرم حلم ج حلیمات نام موضعی محلّم نام جوی ونام مردی تحلیم بردبار
کردانیدن ونجلم منسوب کردن کسی بحلم حلام بالضم والتشدید بزغاله که از شکم مادرش بیرون آرند وگوسپندان ریزه حلاون
بالنون کلک حالوم شیر سطبر شده حلقوم بالضم خشک نای گلو یقال حلقمه ای قطع حلقومه حمم دبنه کذا خ ر ج جده
ان حمه بکی وایضا چشمه گرم ویقال حممت الابل ای ادبتها وحممت حملک ای قصدت قصدک وجممت ارتحال البعیر ای عجلته و حممت

حرجم
حزم
حسم
حشم
حصم
حصرم
حضرم
حطم
حقتم
حکم
حلم
حلقم
حمم

الماء ای سخنته ع ع ف ا ص ۲ وحم الماء ای صار حارا وحممت الجمرة تحم ای صارت حممة ع ع ک ا ف ۲ وحم الشیء واحم ای قدر فهو محموم
وحم الرجل من الحمی ایضا وهی الحرارة العارضة فی البدن محم بالکسر ظرفی که در ان اب کرم کنند احمام نزدیک امدن کار و مهم شدن
کار یقال احم الامر واجم بالجیم ایضا اذا حان وقته وتب دادن یقال احمه الله فهو محموم وهو من الشواذ وتب زده و بیمار فتیح شدن
مردم وجای ومنه احم الرجل واحمت الارض ای صارت ذات حمی وآب را کرم کردن و باب کرم شستن و سیاه کردانیدن حمیم آب کرم
و باران کرد کرما بارد وخوی وخویشاوند و کرمابه حمیمه آب کرم و مال وستور کزیده استحمام باب کرم غسل اوردن و بکرمابه شدن
وخوی کردن تحمیم متعه دادن زن مطلقه را و بر اوردن جوزه و بر امدن موی سترده و روی را بانکشت سیاه کردن یقال
حمم امراته ای متعها بعد الطلاق وحمم الفرخ ای طلع ریشه وحمم راسه ای اسود بعد الحلق وحممته ای سخمت وجهه بالفحم حمم
بکسرتین سخت سیاه احم سیاه کهستا احم بین الحمة قال الاصمعی فی الکمتة لونان یکون الفرس کمیتا مدمی وکمیتا احم واشد الخیل جلودا
وحوافر الکمیت الحم حمم ضم ف ۲ خاکستر وانکشت وهرچه سوخته باشد حممة یکی حممة تحمحم بانک کردن اسب بحمحمة علف حمحوم نام
اسبی و دود حماء علی فعلاء بن مردم حمم ج والحممة واحد الحمائم وهی کرائم المال یقال اخذ المصدق حمائم الابل ای کرائمها ویقال ما له
سم ولا حم غیرک ای هم وقد یضمان ایضا ویقال مالی منه حم بالفتح والضم ای بد احتمام مثل اهتمام حامته ای طالبه حمام بالکسر تقدیر
مرک حمه بالضم سبا هی حمة الحر معظمه حمة الفراق ما قدر وقضی واما حمة العقرب فبالتخفیف والهاء فیه عوض وقد نذکر فی المعتل الاوم
حمام بالفتح کبوتر وهی عند العرب ذوات الاطواق من نحو الفواخت والقماری وساق حر والقطا والوراشین واشباه ذلک یقع علی
الذکر والانثی والهاء فیه علی انه واحد من جنس لا للتانیث وعند العامة انها الدواجن فقط الواحدة حمامة وجمعها حمام وحمامات وحمائم
وربما قالوا احمام للواحد حمام بالتشدید کرمابه حمامات ج واما الیمام فهو الحمام الوحشی وعند الکسائی الحمام البری منه والیمام الذی
یالف البیوت حمام بالضم تب شتر وستر تب کرفته وفی الحدیث یرقون کما یرقا الحمام البره ای الجمل المحمی ارض محمة ذات حمی والحامة
الخاصة یقال کیف الحامة والعامة وهولاء حامة الرجل ای اقرباؤه ابل حامة شتران کزیده والحم سورهای هفتکانه از قران
قال الفراء انما هو کقولک آل فلان کانه نسب السور کلها الی حم واما حوامیم لیس من کلام العرب فهو قول العامة حمان بالفتح نام
مردی حنتم بالنون والتاء کوزه سبز حناتم ج وایضا ابرهای سیاه حنذمان بکسرتین کروه مردم حوم حومان کرد چیزی
برکشتن مرغ وجز ان ع ع ف ا ص ۲ حوم کله انبوه از شتر حومة القتال معظمه وکل من الماء والرمل وغیره حومان بالسکون موضعی
حام یکی از پسران نوح بنیه ع و هو ابو السودان یقال غلام حامی و عبد حامی حتم مهر کردن ع ع ف ا ک ۲ یقال ختمت الشیء فهو
مختوم ومختم شدد للمبالغة و تمام کردانیدن یقال ختم الله له بالخیر و تمام خواندن قران اختتام بپایان بردن نقیض الافتتاح وخاتم
بفتح التاء وکسرها خیتام بالیاء خاتام بالالف انکشتری خواتیم ج تختم انکشتری در انکشت کردن خاتمة الشیء اخره ومحمد خاتم الانبیاء
بالفتح صلوات الله علیه وعلیهم اجمعین ختام کل و موم که بروی مهر کنند و قوله ختامه مسک ای اخره لان اخر ما یجدونه رائحة المسک
ویقال علیها ختم بالتحریک ای طینة مختومة مثل نفض و قبض بمعنی منفوض ومقبوض خثم بالتحریک پهنای بینی یقال ثور اخثم نعت منه
ختم المنقول رخنه شد روی کلند نعل مخثمة پهنا و خیثمة نام مردی خثارم مردی فال کیرنده و نام مردی خثعم پدر قبیله از یمن خدمه
بالکسر چاکری کردن ع ع ف ا ص ۲ و ک ۲ خادم چاکر خدام ج خدم بفتحتین چاکران غلام کان او جاریة اخدام خادم دادن کسی را خدمه
کسی را خدمة بالتحریک دوال که بر دست و پای شتر بندند و پای برنجن خدام بالکسر ج وحلقه قومی و فی الحدیث الحمد لله الذی فض
خدمتکم ای فرق جمعکم مخدم مخدمة جای خلخال از ساق تخدیم سپیدی زبر حرده کاه پای اسب فرس مخدم واخدم ایضا نعت منه
قوم مخدمون یراد به کثرة الخدم والحشم رجل مخدوم انکه او را خادم بود باشد خذماء کوسپند سمهای سپید خذم بریدن ع ع
ف ا ک ۲ تخذیم پاره پاره کردن مخذم بالکسر تیغ بران فرس خذم که اسب تیز رو رجل خذم جوانمرد خذماء ماده بز کوش از پهنا
کفانیده خذم بالتحریک رفتار تیز ظلم خذوم نعت منه ابن خذام بالکسر مردی از شعرا خرم بینی سار کوه و درز باز کردن موزه را
وکم کردن و بریدن و برکشتن ع ع ف ا ک ۲ احزم بینی بریده و کوش سوراخ و قد انخرم ثقبه ای انشق فاذا لم ینشق فهو اخرم و قد
الموضع منه الخرمة واخرم الکتف طرف عیره مخرم بکسر الراء بریدکی بینی سار کوه مخارم ج بعضی دهانهای راه کوه عین ذات مخارم
ای ذات مخارج مخرمه بالفتح نام مردی اخترام تخرم بریدن و از بن برکندن یقال اخترمهم الدهر وتخرمهم ای اقتطعهم واستاصلهم
وتخرم زبد فلان ای سکن غضبه وتخرم ای دان بدین الخرمیة وهم اصحاب التناسخ والاباحة خرمان بالضم دروغ یقال جاء فلان
بالخرمان خورم صخرة بادرزها خورة کرانه بینی مردم مخرنشم بالضم وکسر الشین برزک منش و کونه کشته لاغر خرطوم بالغم

حنتم
حنذم
حوم
فصل الخاء
ختم
خثم
خثارم
خثعم
خدم
خذم
خرم
مخرنشم
خرطعم

ببینی خراطیم القوم مهتران قوم مخزنظم مرد متکبر خشمناک سر در واکرده و یقال الخشم بن الخزرج و عوف بن الخزرج خرطومان خزم
بالتحریک درخت که از پوست وی رسن سازند خزمه یکی سوق الخزامین بازاری در مدینه اخزم مار نر و نام مردی خزام بالکسر
حلقه موئین که در بینی شتر کشند و مهار بروی بندند یقال خزمت البعیر بالخزامة ع ف آک ۲ و یقال لکل مثقوب مخزوم و الطیر
کلها مخزومة لان وترات انوفها مثقوبة و خزمت الجراد فی العود بیخ در کشیدم ملخ را مخازمه در کسر ازدو راه مخالف رفتن تا بیکجا
بیش آیند خزومه ماده کاو و بلغت هذیل خزامی خیری دشتی مخزوم پدر حیی از قریش بشر بن ابی خازم شاعری از بنی اسد خیشوم
بن بینی یقال خشمه خشما ای کسرت خیشومه ع ف آک ۲ خیاشیم الجبال انوفها رجل خشام بالضم سطبر بینی و کذا الجبل رجل اخشم
با علت بینی خشم بالتحریک مصدر منه ع ک اف ۲ مخشم مست بیخبر خشم اللحم بالکسر ای تغیر خشرم جماعت زنبور انگبین لا واحد
له من لفظه و خانه زنبور ایضا و سنگ کج و نام مردی خشارم بالضم او ازها خصم یستوی فیه الجمع و المونث لانه فی الاصل مصدر
و من العرب من یثنیه و یجمعه فیقول خصمان و خصوم خصیم مثله خصما آج مخاصم خصام پیکار کردن باهم و الاسم الخصومة یقال
خاصمت فلانا فخصمته اخصمه بالکسر و لا یقال بالضم و هو شاذ و منه قراءة حمزة تاخذهم و هم یخصمون لان ما کان من قولک
فاعلته ففعلته فان یفعل منه یرد الی الضم اذا لم یکن عینه حرفا من حروف الحلق من ای باب کان من الصحیح تقول عالمته فعلمته
اعلمه بالضم و فاخرته ففخرته افخره بالفتح لاجل حرف الحلق و اما ما کان من المعتل مثل وجدت و بعت و رمیت و خشیت و سعیت فان
جمیع ذلک یرد الی الکسر الا ذوات الواو فانها ترد الی الضم تقول راضیته فرضوته ارضوه و خاوفنی فخفته اخوفه و لیس فی کل شیء
یکون هذا الا یقال نازعته فنزعته لانهم استغنوا عنه بغلبته فاما من قرء و هم یخصمون یرید یختصمون فیقلب التاء صادا فیدغم
و ینقل حرکته الی الخاء و منهم من لا ینقل و یکسر الخاء لاجتماع الساکنین خصم ک ۲ سخت خصومة خصم بالضم گوشه جوال و جامه دان
و جز آن یقال وقع المتاع فی خصم الوعاء ای فی زاویة الوعاء و خصم کل شیء ناحیته و جانبه اخصام العین ما ضمت علیه الاشفار اختصام
تخاصم بمعنی و السیف یختصم جفنه اذا اکله من حدته خضم همه و هان خوردن ع ک آف ۲ خضمه بفتحتین و التشدید سطبر
بازو و معظم هر چیزی خضم مثال هجف مرد بسیار عطا و جماعت کثیر و سنگ فسان خضیمه کشکینه خضم بالفتح و التشدید نام
مردی و نام ابی لحم مخضرم بفتح الراء لا یدری امن ذکر هو ام من انثی مخضرم ایضا شاعری که جاهلیت و اسلام را دریافته باشد
چون لبید و بدران و هو مخضرم النسب ای دعی ناقة مخضرمة گوش از که بن بریده امراة مخضرمة ختنه کرده خضرم بکسرتین بسیار
عطا بحر خضرم بسیار آب و هر چیز فراخ و بسیار باشد خضارم آج خضارمة قومی بشام و ذلک ان قوما من العجم خرجوا فی اول الاسلام
فتفرقوا فی بلاد العرب فمن اقام منهم بالبصرة فهم الاساورة و من اقام منهم بالکوفة فهم الاحامرة و من اقام منهم بالشام فهم الخضارمة
و الجراجمة و کذلک من اقام منهم بالجزیرة فهم الجراجمة و الخضارمة و من اقام منهم بالیمن فهم الابناء و من اقام منهم بالموصل فهم
الجرامقة خضرم مثال هدبد بچه سوسمار و اول حسل ثم مطبخ ثم خضرم ثم ضب خطم بیفوز و هو من کل طائر منقاره و من کل
دابة مقدم انفه و فمه و المخاطم الانوف مخطم بکسر الطاء و احدها اخطم دراز بینی خطام بالکسر مهار خطم ایضا مهار کردن شتر را
ع ف آک ۲ ناقة مخطومة و نوق مخطمة شدد للمبالغة مخطم عوره خطمها کربروی خطمهای سپید بید آید خطیم نام مردی خطمه نام حی
از انصار خطم بالضم بلندی کوه خطمی بالکسر خیرو خلم بالکسر دوست و خانه آهو مخالمه دوستی کردن اخلام یاران و دوستان
خلجم دراز لحم خام و خم گوشت کنده خم گنده شدن گوشت پخته یا خام ع ف آک ۲ اخنام مثله و فی المثل هو التمن لا یخم یضرب
للرجل اذا ذکر بخیر و اثنی علیه و روفتن رباک کردن چاه و خانه ع ف آض ۲ اختمام مثله قلب مخموم نقی من الغل و الحسد خمام بالضم
خاکروبه و خانه چاه و یقال هو من خمان الناس بالضم و بالفتح ای من رذالهم خمان ایضا نیزه سست خمخمه مثل خنخنه و هو ان یتکلم
الرجل کانه مخنون او نوع من الاکل قبیح خمخم بکسرتین گیاهی که دانه او را علف شتر سازند و بالحاء ایضا غدیر خم جائی میان مکه و
مدینه بجحفه خمخام بالفتح نام مردی خامه گیاهی تازه و تر و فی الحدیث مثل المومن مثل الخامة من الزرع یمیلها الریح مرة هکذا و
مرة هکذا خیمه آج خیم مثله خیام بالکسر و عند العرب هو بیت من عیدان الشجر خیمات خیم آج تخییم خیمه ساختن و بجائی مقیم
بودن و تخیم بمکان ضرب خیمته به خیم بالکسر خو و طبیعت لا واحد له من لفظه خیم ک آف ۲ نام کوهی خیموة ترسیدن و بزدلی
کردن ع ف آک ۲ خیم پای بر داشتن فصل الدال تدام الماء الشیء بوزن تفعل اثر غمره و تدام النحل الناقة ای تجللها
و تداءمه الامواج تراکم علیه و تزاحم ایضا دامات تلی فعلاء دریا داءت الحائط ای دفعته دحم سخت سپوختن دحمان دحیم
اسم دحسمان بفتحتین فلب حمسان یعنی مرد کندم کون فربه دخشم بالفتح نام مردی درم درمان فندیلک نهادن

خرم خشم خشرم خصم خضم خضرم خطم خلم خم خوم خیم دام دحم دحسم دخشم درم

حرکوش کام را و نرم رفتن ستور عع ف آ ک ٢ دارم بن مالک نام مردی درم بفتحتین پوشیده شدن گوشت استخوان پای و اعع ک آ ف ٢ کعب ادرم و امراة درماء نعت منه درمج و سوده شدن دندان رجل ادرم و درع درمة ای لینة متسعة و الادرم من العراقیب التی عظمت ابرته بنو الادرم قبیلة درماء کیاهی از شورها و حرکوش و ادرمت الابل للاجناء اذا ذهبت رواضعها و طلع غیرها درم ناقة مسنة دنامة بالفتح زن کوتاه بالا درم ک ٢ نام مردی درخمین مثال شرحبیل سختی درهم بالکسر درهام درم و هو فارسی معرب و بکسر الهاء لغة فیه و جمعها دراهم و دراهیم ادرهام افتادن از پیری بر جا شیخ مدرهم پیر بر جای مانده دسم بفتحتین چربش و چرب شدن عع ک آ ف ٢ تدسیم روغن کردن و دسمها المطر ای بلها دسمه بالضم رد فرو ماندن شباب رمناک دسام بالکسر آنچه گوش و ابدان استوار کنند و جراحت را و سرپوش شیشه و مانند آن مصدر ده دسم عع ف آ ص ٢ دنبسم بچه حرکوش و کیاهی دسیمة مورچه دسم الاثر ای طمس و طسم ایضا دعم بالفتح ستون فرا نهادن عع بفتحها دعامة بالکسر ستون خانه و مهتر قوم که تکیه بر وی کنند درکارها ادعام تکیه کردن بر چیزی دعاستان دو چوب بکره و یقال لا دعم بفلان اذا لم یکن له قوة و لا سمن دعمی بالضم قبیله دغم بالفتح فرو کوفتن عع بفتحها و ک ٢ ادغام کلک یقال دغمهم الحر وادغمهم ای غشیهم ادغم اسب دیزه دغماء مونث شاة دغماء و فی المثل الذئب ادغم دغمان بالضم مرد سیاه چرده ادغام لکام در دهن اسب کردن و حرفی را بحرفی در آوردن ادغام کذلک و هو افتعال منه دغم شکستن بینی دقم دندان شکستن بشت عع ف آ ک ٢ و ض ٢ یقال دقم فاه مثل دمغه و هو علی القلب ادکم مرد سیاه و حر سیاه دلم بفتحتین مصدر منه عع ک اف ٢ ادلیمام کذ دیلم گروهی و داهیه و سختی و دشمنان و جماعت و مورچه و کنه و دراج نر دلقم بکسر تین ناقه دندان شکسته از پیری میم زائدة و قدمر فی القاف ادلهمام تاریک شدن لیلة مدلهمة شب تاریک دلهم بالفتح نام مردی دماعی بالکسر دارو که بر چشم خانه و بپیشانی کودک مالند و جراحت دم طلا کردن عع ف آ ض ٢ مدموم سفر زیک و بیمار اکنده از ستور و جز آن و قد دم بالشحم ای او قر قدر مدمومة و دمیم دیک سبز و جز آن طلا کرده بروی دمامة زشت روی عع بفتحها و ف آ ک ٢ دمیم نعت منه دمة بالضم بازیچه و روش دم بالکسر دیک دائها مثال را هطاء یکی از سوراخهای کلاکوش دوام بحلی فواعل و کذلک دمة و دمة و دمة الیربوع جحرة ای کبسه دمادم پشتهای نرم خاکین دمدمة بر زمین چسبانیدن چیزی را و اندر هلاک کردن یقال دمدم الله علیهم ای اهلکهم دمومه دشت بی آب و المدمم المطوی من الکراد دنامه و دنمة بالکسر والتشدید فیهما کوتاه مثل دنابه و دنبه دوم دوام دیمومة همیشگی عع ف آ ض ٢ و ک آ ف ٢ دوم ایضا درخت مقل و مقیم بودن و فی الحدیث نهی علیه السلام ان یبال فی الماء الدائم ای الساکن و یقال ظل دائم و دوم بمعنی ادامه همیشه داشتن و جوش دیک فرو نشاندن تدوم همیشه بودن بر جای یقال دومت الشمس فی کبد السماء کانها لا تمضی و مست کردن خمر و سر برگشتن از مستی دوام بالضم گردش سر یقال اخذه دوام ای دوار تدویم ایضا جوش دیک فرو نشاندن و تر کردن چیزی و سودن زعفران و زبان کردن دهن در آوردن و بنیک برآمدن کبوتر و جز آن در هوا و کرد برگشتن و یقال دوم فی الارض و فی الهواء ایضا و انکره الاصمعی بقول دوی فی الارض و دوم فی السماء و منه اشتقت الدوامة و هی فلکة یرمیها الصبی علی الارض فتدوم ای تدور و تصوت و یقال هی مشتقة من دومت القدر ای سکنتها من غلیانها و دوم الکلب ای بعد و بعید ادومة الجندل بالضم نام حصنی و اهل الحدیث یفتحون دالها مدام مدامة خمر مدیم انکار بینی وی خون ابدا استدامه بدرنگ انداختن کار را و دوام خواستن مداومه پیوسته بر کاری بودن تداوم گرد بر گشتن دو دم مثال هدهد آب سرخ که اندر درخت سمر بیرون آید یقال حاضت السمرة اذا خرج منها ذلک دهم عدد بسیار از هر چیز دهوم ج و فرو گرفتن با بنوهی عع ک آف ٢ یقال دهمهم الامر و دهمتهم الخیل دهمه سواد فرس ادهم بعیر ادهم ناقة دهماء لیل ادهم ادهام ادهم شدن ادهیمام سیاه شدن قوله تعالی مدهامتان ای سوداوان من شدة الخضرة و الری و العرب تقول لکل اخضر اسود و منه سواد القری لکثرة خضرتها دهماء دیک و طاة دهماء دوینه و طاة حمراء نو دهماء ایضا هیئت مرد شاة دهماء سرخ خالص دهماء الناس جماعت مردم دهیماء تصغیر دهماء و هی الداهیة ادهم ایضا بند قال الشاعر و عد لی بالسجن و الاداهم دهیم و ام الدهیم سختی و داهیه و نام ناقه عمرو بن الزبان الذهلی که او را و برادران او را کشتند و سرهای شان را بر دهیم بار کردند و مثل شده است کذا نقل من حمل الدهیم و اشأم من الدهیم و ارض دهشم بالفتح زمین نرم رجل دهشم مرد نرم خوی تدهکم با خواست در آمدن بر چیزی دهکم بالفتح پیر سالخورده دیمه بالکسر باران پیوسته بی برق و رعد دیم ج و فی الحدیث کان عمله دیمة تدیم پیوسته باریدن یقال دیمت السماء مفازة دیموته ای دائمة البعد دیامیم ج ارض مدیمة زمین باران زده

فصل الذال

ذام بالفتح عیب کردن عع بفتحها بهمز و لا یقال ذأمه و ذامه فهو مذؤوم و یقال اذأمته علی کذا ای اکرهته علیه ذم نکوهیدن عع ف آ ض ٢ ذمیم

نکوهیده قال ابن السکیت یقال افعل کذا وکذا وخلاک ذمّ یعنی خلا منک ذم ای لا تذمّ بئر ذمّة ای قلیلة الماء ذمام بالکسر ج ماء ذمیم
ای مکروه واب بینی وبول ذمیم ایضا چیزی چون بیضه مور که از مسام بینی بیرون اید ذمام بالکسر ج ت اهل الذمة جهود و
ترسا ذمة بالکسر ایضا امان وعهد وزینهار دادن ونکوهیده یافتن یقال اتیته فاذممته ای وجدته مذموما وسزاوار نکوهش
شدن وخوار مندی نمودن صلته بالباء وسپس ماندن مرکب سوار را از کاهلی وماندکی یقال اذمّ به بعیره واذمّت رکاب
القوم ای اعیت وتاخرت عن جماعة الابل ولم تلحق بها ویقال اخذتنی منه مذمة بفتح الذال وکسرها ای رقة وعار من ترک
الحرمة یقال اذهب مذمتهم بشیء ای اعطهم شیئا فان لهم ذماما وفی الحدیث ما یذهب عنی مذمة الرضاع فقال غرة عبد او امة
یعنی بمذمة الرضاع ذمام المرضعة وقیل فی تفسیره کانوا یستحبون عند فصال الصبیان یامروا للظئر بشیء سوی الاجر کانه
سأله ای شیء یسقط عنی حق التی ارضعتنی حتی اکون قد اذیته کاملا مذمة بالفتح لاغیر وهی البخل خلاف المحمدة استذم الرجل الی الناس
ای اتی بما یذم علیه وتذمم ای استنکف یقال لو لم اترک الکذب تاثما لترکته تذمما رجل مذمم ای مذموم جدا ورجل مذمّ الذی
لا حراک به وشیء مذم ای معیب **ذیم** ذام عیب وفی المثل لا تعدم الحسناء ذاما یقال ذمته اذیمه وذأمته وذممته کانه بمعنی عن
الاخفش وهو مذیم ومذیوم ومذؤم ومذموم **فصل الراء** **رام** بچه شتر وپوست شتر بچه اکنده که از بوی کو بنید
رئمان بالکسر مهر اوردن ناقه بر بچه وبران پوست اکنده ع ک آف ۲ ناقة روم رائمة نعت منه وبیکو شدن وفراهم امدن سر جراحت
روم کوسبند که جامه وهر چیزی را لیسد ومهربانی نماید قال الشیبانی رائمت شعب القدح اذا اصلحته رام کفشیر کردن وپیوستم
استوار کردن ع ع بفتحهما ارآم اهوان سپید خالص الواحد رئم دومة بالضم سریشم ارآم مهربان کردانیدن ناقه را بر بو وداروی
کردن جراحت را تا سر فراهم ارد **رتیمه** رشته که بر انکشت بند ند بجهة یاد کردن چیزی که کفته باشند رتمة کلمة رتمة بفتحتین
نوعی از درخت رتم ج ارتام رتیمة بفتن رتم شکستن ع ع ف آ ک ۲ یقال رتم انفه بالتاء والثاء رتم ایضا بمعنی مرتوم ویقال ما رتم
فلان بکلمة ای ما تکلم بها **رثم** شکستن بینی بر سنگ الود کردن ع ع ف آ ک ۲ وطلا کردن بوی خوش بر بینی والودن ع ع
ف آ ض ۲ رثم بالتحریک سپیدی لب برین اسب ارثام مصدر بعنه ارثم نعت منه رثمة بالضم سپیدی حفتم برثوم مثل ملثوم سبیل شتر که
بر سنک اید وخون الود شود **رجم** سنکسار کردن ع ع ف آ ض ۲ فهو رجیم ومرجوم ای مقتول رجمة واحدة الرجم والرجام
وان سنکهای کلان باشد که بر کور نهند تا حربشته شود وقیل فی وصیة لا ترجموا قبری ای لا تجعلوا علیه الرجم اراد ان یسنم قبره
والمحدثون یقولون لا ترجموا قبری والصحیح انه مشدد رجم ایضا بکمان سخن کفتن قوله تع رجما بالغیب یقال صار رجما لا
یوقف علی حقیقة امره رجم بفتحتین کور رجام ایضا مرجاس رجل مرجم بالکسر ای شدید کانه یرجم به معادیه وفرس مرجم یرجم
الارض حوافره وتراجموا بالحجارة ای تراموا بها وراجم فلان عن قومه اذا ناضل عنهم رجام بالکسر ایضا موضعی رجامان خشبتان
تنصبان علی راس البئر علیهما القعو رجمة بالضم وجار الضبع یعنی خانه کفتار ویقال ترجم کلامه ای فسره بلسان اخر ترجمان بفتحتین
یلماچی تراجم ج مثل زعفران وزعافر ویقال ترجمان بضم الجیم وترجمان بضمتین لاتباع الجیم مثل یسروع ویسروع **رحمة**
بخشودن ومهربانی کردن مرحمة کلک رحم بالضم کلک قوله تع واقرب رحما وقد یحرک الحاء بالضم ایضا سمع ک آف ۲ ترحم کلک
یقال رحمته وترحمت علیه وتراحم القوم ای رحم بعضهم بعضا رحموت من الرحمة یقال رهبوت خیر من رحموت ای لان ترهب
خیر من ان ترحم رجل مرحوم ومرحم شدد للمبالغة رحمن رحیم بخشاینده وهما اسمان مشتقان من الرحمة ونظیرهما ندمان ونديم
وهما بمعنی ویجوز تکریر الاسمین اذا اختلف اشتقاقهما علی طریق التوکید کما یقال فلان جاد مجد الا ان الرحمن مختص بالله تع لا یجوز
ان یسمی به غیره الا تری انه تع قال قل ادعوا الله او ادعوا الرحمن فعادل به الاسم الذی لا یشرکه فیه غیره ویقال لمسیلمة الکذاب رحمان
الیمامة ورحیم ایضا بمعنی مرحوم ام رحم بالضم نام مکه رحم ک ۲ زهدان وهی مؤنثة وخویشی رحم بالکسر مثله رحوم بالفتح ناقة رحم
درد مند بعد از نتاج رحام مصدر فیه ع ع بضمها رحم بفتحتین کلک ع ع ک آف ۲ **رخمة** بفتحتین مرغ مردار خوار والرخمة ایضا ضرب
من الرحمة یقال وقعت علیه رخمته ای محبته ولینه ویقال رخمة رخمة ورحمة رحمة وهما سواء شاة رخماء سپید سر مخمره کلک رلا
یقال مرخمة وفرس ارخم وکلام رخیم ای رقیق رخامة نرمی اواز ع ع بضمهما ترخیم نرم کردانیدن وانداختن حرف از اخر کلمه در ندا
ارخام بیضه زیر بال کرفتن ما کان فی مرخمة ومرخم ایضا ویقال اطعمه بحای ترخیم موای الناس هو بفتح الخاء وضمها مثل جندب
وطلب ترخم ایضا چیزی از جمیع رخام بالضم سنک سپید نام موضعی رخامی درختی است **ردم** رخنه بر آوردن ودیبی کردن
جامه ع ع ف آ ک ۲ وسد برآورده ردام بالضم تیز دادن ع ع ف آ ض ۲ ردیم جامه کهنه ثوب مردم مثله وتردم الثوب ای اخلق واسترقع

ذمیم
رام
رتم
رثم
رجم
رحم
رخم
ردم

فهو متردم بالكسر وبالفتح موضع در پی کردن ترتم در پی کردن جامه را و هو منفعل لازم ارادام ساکن بودن برجائی و برقرار بودن
نت وصنه وزد مردم وسحاب مردم مردم از سر بیرون شدن اب از خنور عع ف أص ۲ جفنه ردوم وجفان ردم و ردم ویقال
اردم على الخمسين اى زاد رازم شتر برزمین مانده از لاغری رزوم رزام بالضم فیهما مصدرها ان منه عع ف أص ۲ وکه ۲ نفی رازم
ویقال للثابت النائم على الارض رزم ضر أف ۲ مرازمه اقامت دراز کردن بر جائی و پی یکدیگر خوردن دو چیز را و جمع کردن میان دو چیز
بخوردن چون نان وانگور ومانندان یقال رازمت الابل اذا خلطت بين مرعيين وفى الحديث اذا اكلتم فرازموا يريد موالاة الحمد
ویقال رزم الرجل مجهولا اذا اضربه المرض رزمه بفتحتین آواز ناقه پیش بچه کرده ان باز نکند برمثال الرغو هو اخفى من الحنين وفى
المثل رزمة ولا درة يضرب لمن يعد ولا يفي ويقال ارزمت الناقة اذا انت عند ولدها وارزم الرعد ايضا ورزمة السباع اصواتها
رزیم بامثل شیر بمعنی زئیر مرزمان بالکسر دو ستاره ام مرزم باد شمال رزم بالفتح کرد کردن عع ف أص ۲ وکه ۲ رزمة بالفتح والکسر
پشتواره جامه وجزان ترزیم پشتوارها بستن ارزیمام بخشم شدن رزام بالکسر بدرچی از نیم رسم نشان و ائین رسم کلک
وایضا بمعنی مهرکه برچوب کنده باشند بجهت انبار وجزان وموایضا بالشین المعجمة وشئ تخلى به الدنانير وبشنن يقال رسم علي
كذا وكذا اى كتب و کار فرمودن رواسیم کلها ای وقت جاهلیت رسم الدار نشان سرای با زمین هموار شده ترسم نشان سرای جستن
راسم اب روان ناقه رسوم انکه اثر سیل وی بر زمین ماند از سختی رسیم مصدر منه عع ف أص ۲ ونوعی از رفتار شتر عع ف آکه ۲
والرسوم الذى يبقى على السير يوما وليلة ارتسام فرمان بردن و تکبیر آوردن و دعا کردن بر چیزی وثوب مرسم مخطط رشم مهر کردن
انبار را عع ف أص ۲ روشم مهر چوبین رشم بالتحریک علفکه نخستین براید وبوی بردن طعام و حریص شدن بران عع که ۲ او
ارشم نعت منه وهرچه بروی خطها ونگار باشد وچیزی اندک نکوهیده غیث ارشم ای قلیل مذموم وارشم البرق ای لمع مثل اوشم رضم
رضام سنگهای بزرگ که در عمارت برهم نهند رضمة یکی یقال رضم عليه الصخر يرضم بالكسر رضما ورضم فلان بيته بالحجارة والرضيم
البناء بالصخر ورضمت الارض اثرثها للزرع ورضم به الارض اى جلد به الارض ورضم البعير بنفسه اذا رمى بها الارض برذون مرضوم
العصب كانه قد تشنج عصبه رطم در گل افکندن عع ف أص ۲ ارتطام در گل افتادن و در کاری که نتوان از وی بیرون شدن
يقال ارتطم عليه امر رطوم بالفتح مرد احمق وزن فراخ ورطم الرجل يرطم بالضم اى نكح والراطم اللازم للشئ رعام بالضم اب که از
بینی گوسپند دود بعلتی عع بفتحتها رعمت الشاة وارعمت بمعنی شاة رعوم نعت منه رعامى مثل غرابى فزونی جگر وبالغين المعجمة كلت
ورعمت الشمس اى رنبت غيبوبتها رغام بالفتح خاك ويقال ارغم الله انفه اى الصقه بالرغام ومنه حديث عايشة فى الخضاب
اسلتيه وارغميه رغامى ذكوته العين وهى ايضا قصبة الريه مراغمه خشم کردن باهم ترغم غضب نمودن رغم ثلث لغات خاک آلود شدن
عع بفتحتهما مرغمة مثله قال النبی ع بعثت مرغمة ويقال فعلت ذلك على الرغم من انفه ويقال رغم فلان بالفتح اذا لم يقدر على الانتصاف
ويقال رغم انفى لله رغما بالفتح والضم مراغم بالضم وفتح الغين گریزجای و دفن جای قوله تع يجد فى الارض مراغما كثيرا وسعة رقم
نبشتن ومهر کردن عع ف أص ۲ قوله تع كتاب مرقوم ونوعی از بردها و کتابه و کتابت کردن ترقیم کلک رقمه کرانه وی ومرغزار مرقومه
زمین کم نبات رقتان دو تندی و بازوی ستور رقمتات بیرهای منسوب بموضعی در مدینه یوم الرقم روزی از روزهای
عرب رقم کسر ثانی سختی بنت الرقم الداهية ويقال وقع فى الرقم والرقماء اذا وقع فيما لا يقوم به ارقم مار بیسه ارقم ج وایضا حی از
تغلب رقیم نبشته ولوح که نامهای قصه اصحاب الکهف برانجا نبشته است رکم برهم نشاندن عع ف أص ۲ ارتکام تراکم لازم فیه
وکود امدن رکمه بالضم کل کرد امده رکام ریگ توده وابر برهم نشسته مرتکم الطریق جاده راه رم مرمه نیکو کردن چیزی با خلل را
عع ف أص ۲ وکه ۲ رکام ریگ توده وابر برهم نشسته مرتکم الطریق و خوردن وفى الحديث البقر ترم من كل شجر ويقال كنا اهل ثمه
ورمه ثلث لغات فالثم من الاصلاح والرم من الاكل واسترم الحائط مرمت خواه شد مرمه بالکسر لب گاو و هرچه بامهم باشد بالفتح
لغة فيه ارمام خوردن ومالى منه حم ولا رم اى بد بالفتح والضم فيهما ويقال ماله حم ولا رم اى شئ رمه بالضم رسن پاره پوسیده
رمم رماح وبها سمى ذو الرمة ويقال دفع الى برمته اى بجملته رمه بالکسر استخوان پوسیده رمم رمام ج وپوسیده شدن عع ف آ
که ۲ رمیم نعت منه قوله تع قال من يحيى العظام وهى رميم رمه بالکسر خاك نمناك ومغز استخوان يقال ارم العظم وناقة مرم
ويقال الجاءه بالطم والرم بكسرهما اى بالمال الكثير ونعجة رماء اى بيضاء ويقال للشاة اذا كانت مهزولة ما يرم منها مضرب
اى كسر من عظامها الرهضب فيمخ وارم القوم اى سكتوا ترمرم جنبانیدن لبها بجهت سخن رمرام بالفتح نوعی از درختان وگیاه ارمام
بالفتح موضعی یرمرم کوهی وربما قالوا يلملم باللام رنم بفتحتین آواز وسرائیدن عع که أف ۲ ترنم آواز کردانیدن ترنیم مثله

ردم
رزم
رسم
رشم
رضم
رطم رعم
رغم
رقم
رکم
رمم
رنم

يقال ترنم الطائر وترنّم القوس ترنموت ترنم كردن زاد وافيه الواو والتاء كما في ملكوت **روم** جستن ع ف اص ۲ ورَوم الحركة الذى ذكره سيبويه هى حركة مختلسة مختفاة لضرب من التخفيف وهى اكثر من الاشمام لانها تسمع وهى بزنة الحركة وان كانت مختلسة مثل همزة بين بين وقول الشاعر ءان زُم اجمال وفارق جيرة قوله ءان زُم تقطيعه فعولن ولا يجوز تسكين العين وقوله تعم شهر رمَضان فيمن اخفى انما هو بحركة مختلسة ولا يجوز ان تكون الراء الاولى ساكنة لان الهاء قبلها ساكن وكذا قوله تعم انا نحن نزلنا الذكر وامن لا يهدى ويخصمون واشباه ذلك ولا يعتبر بقول القراء ان هذا ونحوه مدغم لانهم لا يحصلون هذا الباب ومن جمع بين الساكنين فى موضع لا يصح فيه اختلاس الحركة فهو مخطى كقراءة حمزة فى قوله تع فما اسطاعوا لان سين الاستفعال لا يجوز تحريكها بوجه من الوجوه ويقال رومت فلانا ورومت بفلان اذا جعلته يطلب الشئ مرام موضع جستن رامة موضعى در بادية يقال فى المثل تسئلنى برامتين سلجما والنسبة اليه رامى على غير قياس وكذلك النسبة الى رام هرمز وهو بلد وان شئت هرمزى رام نوعى از درخت رومان بالضم نام مردى روم هم من ولد روم بن عيصو ويقال رومى وروم مثل زنجى وزنج فليس بين الواحد والجمع الا الياء المشددة كما بين تمرة وتمر لم تكن الا الهاء **رهم** بالكسر باران نرم دائم رِهَم رهام ج روضة مرهومة نفعته وارهمت السحابة اى اتت برهام ويقال كانى ارهم جانبى فلان اى فى خصبهما رُهم بالضم نام زنى مرهم اينجه بر جراحت نهند معرب **ريم** دور شدن ع ف اك ۲ يقال لا ترمه اى لا تبرحه ويقال رِمت فلانا ورمت من عند فلان بمعنى واستخوان كه بعد از قسمت جزور ماند وكور وپايه بر نردبان وفزونى وفضل يقال لهذا على ذاك ريم ويكساعت دراز يقال قد بقى ريم من النهار قال فى الجمهرة ابن دريد عن الاصمعى قال قال ابو عمرو بن العلاء كنت باليمن فاتيت دار رجل اسال عنه فقال رجل من الدار اسمك فى الريم اى اصعد الدرجة قال فى الجمهرة وفى الشامى ريم بالكسر آهوى سپيد يهمز ولا والجمع آرآم و يقال ريم بالرجل وبالناقى اذا قطع به ترييم مقيم بودن بجائى ويتره بودن ومقيم بردن ابرى با باران ريم بالكسر وفتح الياء موضعى ومرتيم مفعل من رام يريم **فصل الزاء** **زأم** آواز سخت وسخت خوردن چيزى را يقال زئم به بالكسر اى صاح به وزئم مجهولا اذا ذعر ذأم لى فلان بالفتح زأمة اذا طرح كلمة لا يدرى أحق هى ام باطل وزأم اى مات حوت زؤام بالضم كريه واذا امته على الامر اى اكرهته عليه مثل اذأمته **زجمة** وهى بمنزلة نبأة يقال ما تكلم بزجمة اى بنبسة وسكت فما زجم بحرف اى ما نبس ويقال ما يعصيه زجمة اى شيئا زجوم كمان سست آواز **زحمه** انبوهى يقال زحمته وزاحمته وازدحم القوم على كذا وتزاحموا عليه **زرم** البول ك ۲ اذا انقطع وكذلك كل شئ ولى واذ رمه غيره قال النبى صلى الله عليه وآله لا تزرموا ابنى يعنى الحسن بن على ع اى لا تقطعوا عليه بوله وزرم الكلب اذا يبس جعره فى جاعرته اى فى استه زرم ك ۲ مرد تنكخوى وبخيل تزريم تنك كردن وبخيل كردن ويقال ازرمت بر امته اذا ولدته مزنم مرد كرفته ازديام مصدر منه **ازدرام** فرو خوردن **زردم** موضع الازدرام وفشردن كلو **زعم** ثلث لغات كفتن ع ف اص ۲ قال فى المجمل الزعم القول من غير صحة ولا اعتماد وقوله تع زعم الذين كفروا ان لن يبعثوا زعم بالفتح زعامة بدر رفتارى نعيم بدرفتار وفى الحديث الزعيم غارم زعامة ايضا مهترى زعيم القوم رئيسهم زعامة ايضا سلاح زعَم بفتحتين طمع داشتن ع ك اف ۲ ازعام متعدى فيه مزعم كارى كه بر ان اعتماد نباشد ويقال فى قول فلان مزاعم تزعم دروغ بر بافتن ناقة زعوم وشاة زعوم اذا كان يشك فيها ابها طرق ام لا مغيط بالايدى **زغموم** فرو ماندكى در سخن تزغم بالمعجمة خشمكين شدن در سخن كفتن وتزغم الفصيل اى حن حنينا خفيفا **زقوم** بالفتح والتشديد طعام كه در روى حرام ومسكه باشد زقم خوردن ان ع ف اص ۲ قال ابن عباس لما نزل قوله تع ان شجرة الزقوم طعام الاثيم قال ابو جهل التمر بالزبد نتزقمه فانزل الله تع انها شجرة تخرج فى اصل الجحيم طلعها كانه رؤس الشياطين ازقام فرو خورد ايدن ازدقام فرو خوردن تزقم لقمه كردن وافراط كردن در لقمه خوردن قال ابن دريد الزلقوم بالضم واللام الحلقوم **زكام** بالضم بيمارى سر ودماغ زكم الرجل يستعمل مجهولا وازكمه الله فهو مزكوم ويقال فلان زكمة ابويه اذا كان اخر ولدهما **زلم** بالتحريك وض اف ۲ تير قمار ازلام ج وهو ايضا الذى يكون خلف الظلف زلم ايضا واحد الوبار والجمع الازلام والازلم الجذع روزكار ويقال الحوض ملأته ع ف اص ۲ ويقال هو العبد زلمة بالضم والفتح مع سكون الثانى وحركته وزلما بالفتح اى حقا وقدا وحذوا وكذلك هى فى الامة ويقال امرأة مزلمة زنى كه دراز نباشد رجل مزلم اى مخفف الهيئة وقدح مزلم وزليم الذى اجيد قده وصنعه وكذا عصا مزلمة وما احسن ما زلم سهمه مزلم ايضا بدغذا زلمه بالتحريك نشان ودردش بز كه در كلو باشد ونشان كه بر كوش باشد انرا زنمه كويند بالنون ازلم ازنم نعتان منهما زلما زنما مونث زلمت عطاءه اى قللته ازليمام زود بر كشتن وكوچ كردن وبر پاى شدن چيزى وبلند بر آمدن چاشت يقال ازلام النهار اى ارتفع ضحاه **زمام** بالكسر مهار وو شتر كه در چوب بينى شتر بندند وبرنجى مهار بندند زمام النعل اينجه دوال بروى بندند يقال زممت النعل والبعير ع ف اض ۲ زمّ پيش شدن در رفتن وزم بانفه اى تكبر

روم
رهم
ريم
زأم
زجم
زحم
زرم
زردم
زعم
زغم
زقم (الزقوم)
زكم
زلم

فى الصحاح الزلم بضم ... الزنمة ... فى حلقها معلقة ... زنمة ... قال ... الاذن

فهو زام قوم زمّ ای شُمّخ بانوفهم من الکبر وزمّ الجمال شدّد للکثرة ویقال اخذ الذئب سخلة فذهب بها زاما راسه ای رافعا وزمّها الذئب
از دمها بمعنی زمزمه بفتحتین آواز رعد وکلام المجوس عند الکلام زمزم بفتحتین چاهی بمکه وزمزم وزیمط اسمان للناقة زمزم بکسرتین جماعة
از مردم زمزم الجلة من الابل زمزیم کلک ویقال داری من داره زمم بفتحتین ای قریب ویقال لا والذی وجهی زمم بیته ما کان کذا او ما
کذا ای تجاهه وتلقاءه وامر بنی فلان زمم ای قصد مثل امم زم بالضم موضعی ویقال هو العبد زنمة بالفتح والضم مع سکون الوسط
وحرکته ای قدّه قدّ العبید قال الکسائی ای حقا کان مرة زلمه وزنمه گوش بز بقطع فی الاذن فیترک معلقا ویفعل ذلک بالکرام من الابل
وغیرها یقال بعیر زنم وازنم ومزنم وناقة زنمة وزنماء ومزنمة واما الذی فی الحدیث الضائنة الزنمة یعنی الکریمة لان الضان لا زنمة
لها وانما یکون ذلک فی المعز زنیم ومزنم مردی که بقومی ملحق شده باشد که نه از ایشان بود ومنه قوله تعالی عتلّ بعد ذلک زنیم ویقال هو اللئیم
الذی یعرف بلومه کما تعرف الشاة بزنمتها من تمیم ایضا شتران ریزه ونام نخلی از تمر بطنی از یربوع زهم بالضم پیه زهمان نام سگی
زهمه بادکنده زهومه بوی پیه وچربش زهم بالتحریک چرب شدن دست وپیه گرفتن عمع کاف ۲ زهم ک ۲ نعت منه وهو بر من الهمزة
نزدیکی یقال زاهم الخمسین ای دانا ها زهدم نام اسپی ونام مردی وچرغ وبچه باز زهدمان دو برادر از بنی عبس لحم زیم کاف ۲
گوشت متفرق بهر موضع زیم ایضا نام اسپی وموضعی فصل السين سام سامة سام سامة بستوه آمدن عمع کاف ۲ رجل
سؤم نعت منه سئیم کلک ستهم بضمتین کلان سرین میم زائدة سجوم سجام روان شدن اشک عمع ف اض ۲ انسجام کلک سجم
متعدّ منه عمع ف اض ۲ وک ۲ عین سجوم نعت منه ارض مسجومة ای ممطورة واسجمت السماء مثل انجمت اسجم وهو الجمل الذی لا یرغو
سحم بالضم سیاهی اسحم نعت منه وعبارت از کیسو وابر وشب سحام بالضم نام سگی سحم بفتحتین درختی سحما آمثله اسحمان بکسرتین
کوهی سخم سیاهی اسخم نعت منه سخام سیاهی دیگ تسخیم سیاه کردانیدن ثوب سخام المس بالضم جامه نرمینه چون خز وقز وما نند
آن ودبش سخام لین المس لا من السواد سخام سخامیة خمیر نرم خوار سخیمه کینه سدم بفتحتین پشیمانی واندوه عمع ک اف ۲ نادم سادم
ندمان سدمان نعت ویقال هو اتباع ویقال ما له همّ ولا سدم الا ذاک رکیة سدم بضمتین وسکون ۲ از آن دفنت یعنی آکنده شد
سدم ک ۲ فحل غالب شهوت ودجل سدم خشمگین فیتو مسدّم فحل دهن بسته سدوم بالفتح شهر قوم لوط سرم بالضم دها ان
روده که مخرج ثفل است سرجم دراز مثل سلجم ساسم درختی است سیاه سرطم دراز یقال فلان فی اسطمة قومه ای فی وسطهم
واشرفهم وبالصاد کلک اطسمة مثله علی القلب ساطم ج ومع التاء ایضا بمعنی اسانم بلغة تمیم اسطم بضمتین میانه دریا سطام بالکسر تیزی تیغ
وفی الحدیث العرب سطام الناس ای حدهم سعم بفتحتین نوعی از رفتار شتر عمع بفتحها ناقة سعوم بالفتح نعت سقام بالفتح بیماری
سقم بالضم سقم بفتحتین کلک مثل حزن وحزن عمع ک اف ۲ فهو سقیم واسقمه الله مسقام بیمار رنج سقام نام وادی سلم دلو که یک
گوشه دارد ونام مردی سلمی نام زنی ویکی از دو کوه طی وحی از دارم سلمة بفتحتین نام مردی از بنی قشیر وهما سلمتان سلمة الشر وسلمة
الخیر سلمة بکسر اللام ایضا نام مردی وسنگ سلام ج سلیم بالتصغیر قبیله ونام مردی ابو سلمی نام مردی سلمان نام کوهی ونام مردی
سلم بفتحتین پیش دادن بها ومنه بیع السلم وکردن نهادن استسلام مثله ودرخت عضاه سلمة یکی سلم بالضم والتشدید نردبان
سلالیم ج وربما سمی الغرز بذلک سلام سلامة بالتشدید فیهما نام مردان سلم بالکسر آشتی وصلح ومو مفتح ویکسر ودین کرویدن
وسلام کردن واسلام ومنه قرء ابو عمرو وادخلوا فی السلم کافة یذهب بمعناها الی الاسلام وصلح کننده یقال انا سلم لمن سالمنی
سلام بالفتح تحیت وبی کزندی وکردن نهادن ونامی از نامهای خدای تعالی ودرختی وهو بالکسر ایضا سلامة یکی وپاکی از عیبها
سلامان درخت سلامیات بالضم وفتح المیم استخوانهای انگشتان سلامی علی فعالی استخوان که در سبل شتر باشد سالم پوست
میان بینی وچشم ونام مردی سلیم مار گزیده کانهم تفالوا له بالسلامة ودرست ونام مردی قلب سلیم ای سالم قال ابن السکیت تقول
لا بذی تسلم ما کان کذا وکذا ولا بذی تسلمان ولا بذی تسلمون ولا بذی تسلمین ولا بذی تسلمن قال معناه لا والله الذی
یسلمک ما کان کذا وکذا ویقال لا وسلامتک ما کان کذا ویقال اذهب بذی تسلم یا فتی ویثنی ویجمع ایضا ای اذهب بسلامتک قال
الاخفش قوله ذی مضاف الی تسلم وهو نادر لانه لیس شیء من الاسماء یضاف الی الفعل غیر اسماء الزمان کقوله تعالی هذا یوم ینفع
الصادقین صدقهم ومثله قول الشاعر بآیة یقدمون الخیل زورا کان علی سنابکها مداما اضاف آیة الی یقدمون سلام
بی گزند وبی عیب شدن ورهایی یافتن عمع ک اف ۲ یقال سلم فلان من الآفات سلامة تسلیم رهانیدن یقال سلمه الله منها
وبی گزند داشتن یقال سلمه الله وسپردن یقال سلم الیه الشیء فتسلمه ای اخذه وگردن دادن بحکم وقضا وسلام کردن یقال سلم
علیه اسلام بیع سلم کردن وکار بکسی سپردن یقال اسلم امره الی الله ومن یسلم وجهه لله وبصلح درآمدن واسلام آوردن وفرو گذا شتن

زهم
زهدم
سام
ستهم
سجم
سحم
سخم
سدم
سرم
سرجم
ساسم
سرطم
سطم
سعم
سقم
سلم

تسالم تصالح مسالمة مصالحة استلام بسودن سنگ را ملب یا بدست استسلام گردن دادن ویقال سلمت الجلد اسلمه بالکسر اذا دبغته
بالسلم اسلیم عرق بین الخنصر والبنصر سلام بالکسر نام ابی سلمة بکسرتین والتاء عزول وسختی وتحط سال **سلجم** بالفتح دراز
سلاجم تیرهای دراز پیکان ویقال جمل سلجم وسلاجم بالضم دراز والجمع فیهما سلاجم بالفتح **سلهم** بالکسر نام مردی سلهم بالفتح
نام قبیله از مذحج مسلهم گونه کشته سلهام گونه برگشتن **سم** بالفتح سوراخ و زهر وهما بالضم ایضا سموم سمام ج وزهر دادن
وزهر در طعام کردن وقصد کردن یقال سممت سمك ای قصدت قصدك وصلح کردن درمیان دو کس و سر قاروره را استوار
کردن عم ف اض ۲ سم الخیاط سوفار سوزن سموم الانسان وسمام سوراخهای گوش و بینی و دهان مردم سم یکی بالفتح والضم
مسام الجسد سوراخهای بن هر موی والسم ایضا بالفتح کل شیء یخرج من البحر کالودعة ویقال ماله سم ولا حم غیرك ویقیمان سمان
دو رك بینی اسب وسمت النعم ای خصت سامة خاصة یقال الکیف الساءة والعامة دجا نور زهر دار سام ابرص کرسه اهل المسمة
خاصة و خویشان اهل المنجاة انها که خویش نباشند فلان یسم ذلك الامر بالضم ای یسبره وینظر ما غوره سموم بالفتح باد گرم
و تؤنث یقال منه سم یومنا بالضم فهو یوم مسموم سمائم ج قال ابو عبیدة السموم بالنهار وقد تکون باللیل والحرور باللیل
وقد تکون بالنهار سمامة بالفتح نوعی از مرغان سمام ج وایضا ناقة سریعة سمسم بالفتح روباه و نام موضعی رجل سمسام ای خفیف سریع
سمسمانی بالضم ایضا سمسم بکسرتین کنجد سمسمة بکسرتین مورچه سرخ سماسم ج **سنام** بالفتح کوهان اسنمة ج سنام الارض نحرها
و وسطها اسنمه بالفتح وضم النون پشته معروف بنت سنم بکسرتین گیاه بلند بعیر سنم بزرگ کوهان ویقال ماء سنم علی وجه الارض اسنم
الدخان ای ارتفع تسنم برآمدن بر چیزی تسنیم آبی در بهشت وتسنیم القبر خلاف تسطیحه یعنی خرپشته کردن گوررا **سومه** بالضم نشان
گوسپند ونشان مرد حرب تسوم نشان بستن بر خود وفی الحدیث تسوموا فان الملئکة قد تسومت تسویم گذاشتن حکم برکسی در مال
تا هر چه باید کند و رها کردن ستور را بچرا والخیل المسومة المرعیة والمسومة ایضا المعلمة قوله تعم من الملئکة مسومین قال الاخفش
معلمین ویکون مرسلین خیلهم من قولهم سومت الخیل ای ارسلتها ومنه السائمة وانما جاء بالیاء والنون لان الخیل سومت وعلیها
رکبانها و غارت کردن یقال سومت علیهم ای اغرت علیهم وعثت فیهم قوله تعم حجارة من طین مسومة ای علیها امثال الخواتیم سام
رگهای زر در کان ونام مردی و مرگ ومنه قولهم علیك السام ونام پسر نوح وهو ابو العرب سوام سائم جرنده سوم چریدن عم
ف اض ۲ سائم سائمة نعت سوائم ج اسامة بعلف بردن آوردن ستور را قوله تعم فیه تسیمون والسوم فی المبایعة المکاس یقال سا و منه
سواما ای ماکسه مکاسا واستام علی تکاس کرد وتسا ومنا کلك وسمنك بعیرك سیمة حسنة وانه لغالی السیمة وسمته خسفا ای اولیته
ایاه یعنی خواری و مذلت دادم او را وسامه ای کلفه وسام ای مر ومنه سامت الریح سیما مقصور علامت و نشان در روی قوله تعم
سیماهم فی وجوههم وقد یجی سیماء وسیمیاء ممدودین **سهم** تیر سهام ج و بهره سهمان بالضم ج سهم البیت گرداگرد خانه مسهم برد
مخطط سهمه بالضم خویشی و نصیب سهام بالفتح گرمی سموم یقال سهم الرجل مجهولا اذا اصابه حر السموم سهام بالضم باریکی وتغیر روی
یقال منه سهم وجهه بفتح الهاء وضمها یسهم بالضم والفتح سهوما وبیماری شتر بعیر مسهوم نعت منه و به سهام وابل مسهمة ساهمة
ناقه بار ملبا بل سواهم التی غیرها السفر مساهمة تیر قرعه زدن با هم یقال ساهمته فسهمته واسهم بینهم ای اقرع استهام اقتراع تساهم
تقارع سهم قبیله در قریش و باهله **فصل الشین** **شام** شهرهای شام یذکر ویؤنث رجل شامی وشآم علی فعال وشآمی ایضا
منسوب ولا یقال شام وما جاء فی الشعر ضرورة فمحمول علی اقتصار النسبة علی ذکر البلد وامراة شامیة وشآمیة بالتخفیف فیهما
مشامة سوی دست چپ وکف شامة یقال تعد فلان شامة ویقال یا فلان شائم باصحابك ای خذ بهم شامة ویقال نظرت یمنة
وشامة شؤم بالضم بد فال نقیض یمن رجل مشؤم ومشوم اشائم نقیض ایامن ویقال شام فلان علی قومه یشامهم فهو شائم اذا
جر علیهم الشؤم وشئم علیهم فهو مشؤم قوم مشائیم والعامة تقول هو میشوم وتشاءم بر فال بد زد بوی تشؤم خویشتن را بشام
نسبت دادن اشآم بشام رفتن **شبم** بفتحتین سرما و سرد شدن عم ك اف ۲ یقال غداة شبمة ك ۲ وماء شبم شبام بالکسر
چوب بیفوز میند بر غاله وجی از عرب شباما ان دو رشته بند برقع **شبرم** بالضم دانه مانند نخود و مرد کوتاه و بخیل ونام
مردی شبرمان نام جائی **شتم** دشنام دادن عم ف اض ۲ و ك ۲ شتیمة دشنام تشاتم تساب مشاتمة مسابة شتیم مرد ناخوش
روی شتامه مصدر منه عم بضمها وشیر **شحم** پیه شحمة اخص منه شحمة الارض سما روغ سپید شحمة الاذن نرمه گوش شحم پیه بسیار
خورنده و دارنده شحیم فربه شحامه مصدر منه عم بضمها و یقال شحم فلان اصحابه ای اطعمهم الشحم عم بفتحها فهو شاحم شحام
پیه فروش شحم ك ۲ پیه خوار شحم بفتحتین مصدر منه عم ك اف ۲ **اشحام** بوی کردانیدن شیر ویقال شحم الطعام وشحم ای فسد

سلتم سلجم سلهم سم
سنم
سوم
سهم
شام
شبم شبرم شتم
شحم شخم

بالفتح والکسر وشحمه غیره شدقم نام فحل نعمان بن المنذر شذقمیات شتران منسوب بدان فحل وایضا فراخ کوشه دهان مهم
زائدة شیدهان بفتح الذال کرک شذرم شرهم زن مفضاة یعنی هر دو فرجش یکی شده شرذم ساختن پاره پاره وشکافتن وانداختن
مال دادن عع ف آک ۲ صلته باللام غشب شترم کیاه بلند که سرهای وی خورده شود شارم بیرکه کوشه نشانه را بشکافد شرذم خسته
باز کشتن صید وشکافتن وفی حدیث ابن عمر انه اشتری ناقة فرای بها تشریم الظفار فردها وتشرم ای تمزق وتشقق شرمه بالفتح
نام کوهی شرم کفته بینی شدن عع ک آف ۲ اشرم نعت منه شرذمه بکسرتین کروهی از مردم وپاره از هر چیز ثوب شراذم ای قطع
یعنی پاره پاره شیظم سخت دراز شیظمه مونث شیظمی جوان تن آور واسب خوش اینده رجل شغموم وجمل شغموم بالضم
دراز شغامیم درازان نیکو صورت شکم بالضم پاداش شکم پاداش دادن عع ف آض ۲ اشکام کذ فاذا کان العطاء ابتداء
فهو شکد بالدال یقال منه شکمته ای جزیته وفی الحدیث انه صلی الله علیه وسلم احتجم فقال اشکموه ای اعطوه اجره شکیم دهانه
لکام شکیمه کذ وکوشه دهان شکائم ج وفلان شدید الشکیمة اذا کان انفا ابیا وفی المثل ذو شکیمة لا ینقاد وشکمت الوالی
ای رشوته شکم شکیم ایضا کزیدن مشکم بالکسر نام مردی شلم بالفتح والتشدید نام موضعی بشام ویقال هو اسم مدینة
بیت المقدس بالعبرانیة وهو لا ینصرف للعجمة ووزن الفعل شلجم شلغم شم بوئیدن شمیم کذ عع ک آف ۲ قال
ابوعبیدة عع ف آض ۲ لغة وقولهم یا ابن شامة الوذرة کلمة معناها القذف اشمام بو یابیدن اشمام تشمم بوئیدن مشامة
مفاعلة منه وایضا الدنو من العدو حتی یتراأی الفریقان ویقال شام فلانا ای انظر ما عنده وشاممت الرجل ای قاربته ودنوت
منه تشام تقارب شمام بالفتح نام کوهی و بکسر المیم ایضا وله راسان یسمیان ابنی شمام شمم بفتحتین بلندی بینی اشم نعت منه جبل
اشم وهو الاشم وهی الشماء اشمام ایضا سر استیخ رفتن وبجهت چپ وراست برکشتن قال الخلیل یقال للوالی اشممنی یدک ولو حسن
من نا ولنی یدک ویقال عرضت علیه کذا فاذا هو مشم ای لا یرید اشمام الحرف هو ان تشمه الضمة او الکسرة وهو اقل من روم الحرکة لانه
لا یسمع وانما یتبین بحرکة الشفة ولا یعتد بها حرکة لضعفها والحرف الذی فیه الاشمام ساکن او کالساکن مثل قول الشاعر متی انام لا
یؤرقنی الکری قال سیبویه العرب یشم القاف شیئا من الضمة والبیت من الرجز فلو اعتددت القاف بحرکة الاشمام لانکسر البیت
ولصار من الکامل لان تقطیع رقنی الکری متفاعلن وذلک من ارکان الکامل قتب شمیم ای مرتفع مشموم مشک یقال شهمه
ای فزعه مشهوم مذعور شهامة تیزخاطر وچالاک شدن عع بضمها فهو شهم نعت منه ای جلد ذکی الفؤاد شیهم خار پشتک
نر شهام غول شامه خال شام ج شیم مشیوم اشیم با خال شیم ج وهی ایضا ضرب من السمک وما له شامة ولا زهراء ای ناقة
سوداء ولا بیضاء شوم بالضم سیاهان یقال بنات المخاض شومها وحضارها ای سودها وبیضها ورواه ابوعمرو شیمها شیمه
پوستی که بچه در وی باشد در رحم مشایم ج شیم در نیام کردن و برکشیدن شمشیر وهو من الاضداد وسرد روانکرستن با مید
باران در برق وجز آن عع ف آک ۲ وتشیمه الضرام ای دخله وانشیام الشیء ای صار منظورا الیه انشیام در آمدن در چیزی شیمه بالکسر
خوی وخالی برکنده از زمین شیم ج اشیمان نام دو موضع اشیم نام مردی **فصل الصاد** صتم درشت عبد صتم جمل صتم رجل
صتم بسکون التاء وتحریکها والجمع صتم ناقة صتمه ویقال الف صتم بالتسکین ای تام ومال صتم واموال صتم بالضم ای تام والحروف
الصتم ما عدا الذولق تصتیم تمام کردانیدن یقال الف مصتم ای مکمل وشیء مصتم ای محکم اصحم سیاه که بزردی زند اصحمه نام
مردی صحماء تره از تره ها بلدة صحماء کردناک اصحیمام زرد رنگ شدن وزرد شدن تره یقال اصطخمت فانا مصطخم ای قائم
منتصب صدم کوفتن عع ف آک ۲ مصادمة تصادم اصطدام با هم کوفتن و برهم زدن صدمتان بکسر الدال دو کرانه پیشانی
وفی الحدیث الصبر عند الصدمة الاولی یعنی الصبر محمد عند الرزیه صدام بالکسر بیماری که در سر ستور باشد والعامة یضمه
وهو القیاس صرم جرم معرب و بریدن عع ف آک ۲ وسخن را قطع کردن یقال صرمت کلامه ای قطعته والاسم الصرم
بالضم و بریدن درخت خرما از بن اصرام وقت بریدن درخت شدن ودرویش شدن یقال اصرم الرجل اذا افتقر صرام
بریدن انصرام تصرم بریده شدن وتصرم ای تجلد تصادم ای تقاطع تصریم پاره پاره کردن کوه را و بریدن درخت
ناقة مصرمة شتر پستان بریده بی شیر صرم بالکسر جانهای مردم جمع بیکجا اصرام اصادم ج صرمه بالکسر پلک شتر مقدار
سی عدد ویک پاره ابو صرمه ک آف ۲ ج اصرمان کرک وزاغ صرماء دشت بی آب صرام بالفتح والکسر ریزهای درخت بریده
صرام بالضم باقی مانده شیر که بار دیگر دوشیده شود ونامی از نامهای حرب سته وسختی مصرم بالکسر داس خشاده صارم
تیغ بران رجل صارم مرد بر جلد صرامه مصدر منه عع بضمها صریم شب تاریک وصبح وهو من الاضداد و بریده قوله تعالی

فاصبحت

فاصبحت کالصریم ای احترقت فاسودت صریمة عزیمت برکاری ولاده ریک توده جدا یقال افعی صریمة وپاره از خاستان وسنا وزمین بدرود کشته صیرم در بنا روزی بچار خوردن یقال فلان یاکل الصیرم **صکمته** او ضربته ودفعته صکم کوفتن سخت یقال صکمته صواکم الدهر ویقال الفرس یصکم اذا عض علی لجامه ومد راسه **صلم** کوش از بن برکندن عم ف آک ۲ رجل اصلم نعت منه مصلم کوش از بن بریده ویقال للظلیم مصلم الاذنین وانه کان خلقة صلامة بالکسر کروهی از مردم صلامات ج صلیم داهیه وشمشیر اصطلام از بن برکندن **اصلخمام** بر پای ایستادن **صلخدم** شتر استوار میم زائدة فرس **صلدم** بکسرتین اسب استوار صلدمة مونث راس صلادم بالضم سر سخت صلادم بالفتح ج **صلقمه** برهم زدن دندانها ویقال فیه میم زائدة **صمام** بالکسر سر بند قاروره تقول صممت القارورة ای سددتها عم ف آص ۲ واصممت القارورة ای جعلت لها صماما صمم بفتحتین کری عم کاف ۲ اصم نعت منه صم ج حجر اصم ای صلب صممت صم ناشنودن اصمام کر کردن وکر شدن وکر یافتن کسی را تصام خویشتن را کر ساختن یقال اصمه الله فصم واصم ایض بمعنی ویقال صمت حصاة بدم ای الدماء کثرت حتی لو القیت حصاة لم یسمع لها وقع لانها لاتقع علی الارض ویقال صمام صمام ای تصاموا فی السکوت صمه فتنه وداهیة ویقال للداهیة صمی صمام مثل قطام ای زیدی وقول امرء القیس صمی ابنة الجبل لهذا المعنی شهر الله الاصم ماه رجب قال الخلیل انما سمی بذلک لانه لایسمع فیه صوت مستغیث ولاحرکة قتال ولاقعقعة سلاح لانه من الاشهر الحرم ویقال صممه بالعصا ای ضربه بها وصمم صداه ای هلک عم ف آص ۲ وقولهم اشتمل الصماء ای اشتمل الشملة التی تعرف بهذا الاسم لان الصماء ضرب من الاشتمال وهو ان یرد الکساء من عن یمینه علی یده الیسری وعاتقه الایسر ثم یرده ثانیة من خلفه علی یده الیمنی وعاتقه الایمن فیغطیهما جمیعا وعند الفقهاء هو ان یشتمل بثوب ثم یرفعه من احد جانبیه فیضعه علی منکبیه فیبدو منه فرجه صم بالکسر نام شیر وداهیه صمه مرد دلیر ومار زه صمم ج دریدبن الصمة نام مردی صمیم الشیء خالصه ولبه یقال هو فی صمیم قومه وصمیم الحر والبرد اشدهما صمان بالفتح زمین درشت ونام جائی صمصام صمصامه تیغ بران که بازنگردد ونام شمشیری م تصمیم گذشتن در کار ودر عزیمت وگذشتن شمشیر از بجه بر روی ایدازا استخوان واهن وجز آن فاما اذا اصاب السیف المفصل یقال طبق ولایقال صمم دکن بیب ودندان فرو بردن رجل صمصم مرد درشت کذا ع ا پیروزن شوخ **صنم** ا بفتحتین بت اصنام ج ویقال انه معرب شمن صهمیم خالص هر چیزی از نیکی وبدی ویقال الهاء فیه زائدة صهمیم ایض شتر بدخوی والذی لاینثنی عن مراده **صوم** روزه ودرخت بلغة هذیل واحدها صومة وکلیسیا ترسایان وسرکین شتر مرغ و روزه داشتن صیام مثله وایستادن بی کار یقال صام الفرس ای قام بلااعتلاف ومیان روز راست ایستادن یقال صام النهار وایستادن باد وخاموش بودن ومنه قوله تعم ونذرت للرحمن صوما قال ابن عباس رضه ای صمتا قال ابو عبیدة کل ممسک عن طعام او کلام او سیر فهو صائم وقوم صوم وصیم ا بالتشدید رجل صومان ایض وخیل صائمة وصیام ایض ومصام الفرس ومصامته موقفه **فصل الضاد ضبارم** شیر سخت خلقت **ضیثم** شیر مثل ضیغم ابدلت عینه ثاء ومنهم من یقول ضبثم بالباء من الضبث وهو القبض والمیم زائدة **ضجم** بفتحتین کژی عم کاف ۲ وان یمیل الانف الی احد جانبی الوجه واعوجاج احد المنکبین تضاجم الامر بینهم ای اختلف اضجم کژ بینی وکژ کتف متضاجم کژدهان وضبیعة اضجم قومی از عرب **ضخم** سطبر از هر چیزی ضخمة مونث ضخمات بالتسکین ج لانه صفة وانما یحرک اذا کان اسما مثل جفنات وتمرات ضخامة ضخم کاف ۲ مصدر ان منه عم بضمهما فهو ضخم وضخام بالضم وهم ضخام بالکسر وهذا اضخم منه وقد شددوا اخره فی الشعر کقول رؤبة شعر ثمة جئت حیة اصما ضخما یحب الخلق الاضخما لانهم اذا وقفوا علی اسم شددوا اخره اذا کان ماقبله متحرکا یقولون هذا محمد وعامر وجعفر اضخومة عظامة المرأة یعنی بالشجه سرین کر زنان بندند تا کلان نماید **ضرام** بالکسر فروغ آتش وهیزم ریزه ضرم بفتحتین نیم سوخته یقال مابها نافخ ضرمة ای احد ضرم ج ضریم سوخته ویقال ضرم الشیء ای اشتد حره وضرم الرجل اشتد جوعه وضرمت النار واضطرمت وتضرمت ای التهبت اضرام تضریم فروزانیدن وتضرم علیه بخشم شد بروی فرس ضرم کثیر شدید العدو ضرم ایض کرسنه وچوزه عقاب **ضرزم** سخت کزیدن ودندان فرو بردن افعی ضرزم بکسرتین نعت منه ناقة ضرزم اندک شیر کلان سال **ضرغام** شیر ضرغامة کلک وضراغم الابطال شیری نمودن دلیران **ضغم** کزیدن عم بفتحهما ضغام بالضم کزیدن واندختن ضیغم کزنده وشیر **ضمم** فراهم آوردن چیزی را بچیزی انضمام فراهم شدن یقال ضم الیه فانضم ضامة وتضام القوم واضطمت علیه الضلوع ای اشتملت اضامة من الکتب الاضبارة یعنی بشتواره یقال جاء فلان باضامة من کتب والاضامة الجماعة ویقال للفرس سباق الاضامیم ای الجماعات ضمام بالکسر التام فراهم

[illegible]

اوردن اسد ضماضم بالضم ای بغشم کل شیٔ ضمضم مثله وایضا غضبان ونام مردی ضیم ستم کردن عع ف آک ۲ نهو مضیم وضیمنا ای مظلوم وقد ضمت ای ظلمت مجهولا وفیه ثلث لغات ضیم ضیم ضوم کما بیل فی بیع ضیم بالکسر کرانه کوه **فصل الطآء** طخمة السیل معظمه طخمة اللیل کذلک ویقال اتانا طخمة من الناس ای جماعة طخماء نوعی از کیاه ورجل طخمة مثال همزة شدید العراک طخرمت السمآء وطخمرتها ای ملاءته وکذلک القوس اذا وترتها **طخمه** بالضم سیاهی نوک بینی کبش اطخم وفرس اطخم لغة فی ادغم طرم بالکسر مسکه وعسل طریم بفتح الطآء ابر سطبر طراسه بالضم کبودی دندان یقال طرمت اسنانه واطرمت ایضا طارمه خانه از چوب معرب طارم **اطرخم** ای شمخ بانفه وتعظم وشاب مطرخم ای حسن تام **طرسم** سرفرو برد وطلسم شد **اطرهام** باعدا کوالیدن شاب مطرهم نعت منه **طسم** قبیله از عاد ونا پدید شدن راه عع ف آک ۲ طواسیم طواسین بعضی از سورتهای قران جمعت علی غیر قیاس والصواب ان یجمع بذوات فیقال ذوات طسم وذوات حم **طعام** بالفتح خوردنی وکندم طعم بالضم خوردنی وفی الحدیث کنا نخرج صدقة الفطر علی عهد رسول الله صلی الله علیه واله صاعا من طعام او صاعا من شعیر طعم بالفتح مزه واشتهای طعام یقال لیس له طعم وما هو بذی طعم وخوردن طعم بالضم چشیدن عع کاف ۲ طاعم نعت من المعنیین قوله تعالی فاذا طعمتم ای اکلتم وقوله تعالی ومن لم یطعمه ای لم یذقه ویقال قل طعمه ای اکله طعمه بالضم خورش یقال جعلت ضیعتی طعمة له و وجه کسب یقال فلان عفیف الطعمة وخبیث الطعمة ای الکسب و یقال فلان حسن الطعمة بالکسر والتربه ایضا استطعام طعام خواستن وتلقین خواستن امام در قرائت وفی الحدیث ان استطعمکم الامام فاطعموه ای اذا استفتح فافتحوا علیه اطعام خورانیدن ورسانیدن درخت میوه را یقال اطعمت النخلة اذا ادرک ثمرها اطعام وسواطعام مزه کرفتن غوره یقال اطعمت البسرة مستطعم الفرس بفتح العین جحافله ورجل مطعم بکسر المیم شدید الاکل وبالضم مرزوق مطعمه بفتح العین وکسرها کمان قال اللیث وفی النمال من النسر بان مطعمة کبدا ای فی مجسها عطف وتقویم مطعام بالکسر بسیار طعام دهنده قال الفرآء یقال جزور طعوم وطعیم اذا کانت بین الغثة والسمینه وقولهم تطعم تطعم ای ذق حتی تشتهی و تاکل مطعمه ان دو انکشت پیش هر مرغی **طغام** بالفتح فرومایه واحده وجمعه سوآء وفرومایه مرغان طغامه واحد للمذکر والمؤنث سوآء مثل نخامه ولا یعرف له اشتقاق **طلمة** بالضم کوماج وفی الحدیث انه علیه السلام مر برجل یعالج طلمة لاصحابه فی سفر قد عرق فقال لا یصیبه حر جهنم ابدا **اطلخم** ای شمخ بانفه مثل اطرخم واطلخم اللیل ای استحکمت طلخام بالکسر موضعی و بالحآء ایضا وماده فیل طلخوم بالضم آب بی مزه **طم** دوا باشتن عع ف اص ۲ یقال فوق کل ذی طامة طامة و بریدن موی طموم کوه زدن موی را الطامة روز قیامت اطمام وقت بریدن موی و بسیار شدن استطمام کلک تطمیم بر شاخ درخت فرو دآمدن مرغ طمیم بوم بوم رفتن ودویدن عع ف آک ۲ رجل طمطم بکسرتین ککلاچ طمطمانی بالضم مثله طم بالکسر دریا یقال جاء فلان بالطم والرم ای بالمال الکثیر فرس مطهم ورجل مطهم تمام الخلق وهو التام من کل شیٔ وجه مطهم ای مدور تام ومنه الحدیث فی وصف النبی صلی الله علیه واله لم یکن بالمطهم ولا بالمکلثم ای لم یکن بالمدور الوجه ولا بالموجن ولکنه مسنون الوجه ویقال تطهمت الطعام اذا کرهته وما ادری ای الطهم هو ای الناس طهمان بالفتح نام مردی **طامه** الله علی الخیر یطیمه ای جبله مثل طانه **فصل الظآء** **ظام** مثل ظاب وهو الکلام والجلبه **ظلم** مظلمة ستم کردن عع ف آک ۲ واصله وضع الشیٔ فی غیر موضعه وقوله تعالی ولم تظلم منه شیئا ای ولم تنقص ویقال من اشبه اباه فما ظلم وفی المثل من استرعی الذئب فقد ظلم ظلامه ظلیمه مظلمه بکسر اللام داد خواهی تظلمنی فلان ای ظلمنی مالی وتظلم منه ای فریاد کرده شد از وی وتظالم القوم تظلیم بظلم نسبت کردن انظلام اظلام ستم کشیدن واحتمال کردن وفی الافتعال منه ثلث لغات منهم من یقلب التآء طآء فیظهر الظآء والطآء جمیعا فیقول اظطلم ومنهم من یدغم الظآء فی الطآء فیقول اطلم وهو اکثر اللغات ومنهم من یکره ادغام الاصلی فی الزائد فیقول اظلم ظلیم مثال فسیق بسیار ستم ظلمه بالضم تاریکی خلاف النور وبضم اللام لغة فیه ظلم ظلمات ج ظلمات بفتح اللام وسکونها کذلک اظلام تاریک شدن قالوا ما اظلمه وما اضوءه وهو شاذ واظلم وظلم بالکسر بمعنی ودر تاریکی شدن قوله تعالی فاذا هم مظلمون ظلام بالفتح تاریکی اول شب ظلماء شب تاریک وتاریکی یقال لقیته ادنی ظلم بالتحریک ای اول کل شیٔ او اقرب وقیل اول ذی ظلمه بضمتین ای اول شیٔ یسد بصرک فی الرویه وقیل لثلث من لیالی الشهر اللاتی تلین الدرع ظلم لاظلام ها علی غیر قیاس لان قیاسه ظلم بالسکون لان واحدتها ظلماء مظلوم شیر که پیش از جغرات شدن خورده شود ظلیم ظلیمه کذلک یقال منه ظلم وطبه ظلما اذا سقی منه قبل ان یروب ویخرج زبده وظلمت البعیر ای نحرته من غیر داء وظلم الوادی اذا جاوز الماء حده وارض مظلومه ای لم تحفر قط ثم حفرت وذلک التراب ظلیم وهو ایضا شتر مرغ نر ظلمان بالکسر والضم ج ظلم بالفتح ابداری دندان ودرخشندکی آن ظلوم بالضم ج اظلام جایکاهی **فصل العین** **عیام** در مانده **عتمه** وتماز

خفتن وبعد از غیبت شفق از ثلث اول شب او با نیشبی که بعد از دو شبانه فرو آرد دستور به پستان بقال حلبنا عتمة عتوم هی ناقة
لا تدر الا عتمة ویقال عتم اللیل یعتم وعتمة ظلامه عتم درنك وتاخیر کردن ع ع ف ا ک ۲ یقال جاء ناضیف عاتم وقری عاتم ای ممن بطئ
وعتم قراه واعتم وعتم ای ابطا وعتم عن الامر ای کف وما عتم ان فعل کذا ای ما لبث وضربه وحمل علیه فما عتم ای فما احتبس فی ضربه
والعامة تقول فما عتب ویقال عتمنا من العتمة کما یقال اصبحنا من الصبح تعتیم بوقت عتمه رفتن عتم بالضم وبضمتین درختی
عتم کز بسته شدن استخوان شکسته ع ع ف ا ک ۲ وکژ بستن لازم متعد وست دوختن نو شده ای اعتام کلف عثمثمة ناقة
استوار عثمثم مذکر وشتر وفی المثل الا اکن صنعا فانی اعتثم ای ان لم اکن حاذقا فانی اعمل علی قدر معرفتی ویقال اخذ هذا فاعتثم
به ای استعن به جمل عبثوم شتر بزرگ وپیل ماده وکفتار عیثام درختی عثمان نام مردی وبچه شوات عجم بن دمعز
مثل عجب وهو العصعص وشتران حزدسال عجو مع ج و دندان فرو بردن بر چوب و جز آن بجهت دانستن سختی وسستی آن ع ع
ف ا ص ۲ ویقال عجمت عوده ای بلوت امره عواجم دندانها ویقال هو المعجم اذا کان عزیز النفس والثور یعجم قرنه اذا ضرب به
الشجرة یبلوه وجنبانیدن شمشیر بجهت تجربه ونقطه نهادن بر حرف ویقال اعجمت الحرف وعجمته ولا یقال عجمت الحرف ومنه
حروف المعجم ومعناه حروف الخط المعجم کما تقول مسجد الجامع وصلوة الاولی ای مسجد الیوم الجامع وصلوة الساعة الاولی والمعجم
ایضا بمعنی الاعجام مثل المخرج والمدخل ویقال اعجمت الکلام ای صیرته عجمیا خلاف اعربته عجم بفتحتین دانه خرما وتکسك انکور
وماننده ان عجمة یکی وغیر عرب از مردم عجمی یکی عجم بالضم خلاف عرب ویقال فی لسانه عجمة بالضم یعنی عجمیست عجمة ایضا اخر ریک
عجمة بالتحریك ایضا درخت خرما که از تخم رسته باشد عجمات ج وصخرهای سخت ابل عجم بضمتین والتشدید شتران که بخوردن
خار از شوره خرسند شوند عجما آ چهارپایی وفی الحدیث جرح العجما جبار وسمیت بذلك لانها لا تتکلم فکل من لا یقدر علی الکلام
اصلا فهو عجم ومستعجم اعجم ایضا سخن بیدا و فصیح نتواند کفتن واگر چه از عرب باشد عجما مؤنث منه اعجمان مثنی اعجمون اعاجم ج
وقوله تعالی ولو جعلناه قرانا اعجمیا ای ینسبوا الیهم بلسانهم وقوله تعالی ولو نزلناه علی بعض الاعجمین ویقال لسان اعجمی وکتاب اعجمی
ولا یقال رجل اعجمی فتنسبه الی نفسه الا ان یکون اعجم واعجمی بمعنی واحد مثل جمل قعسر وقعسری هذا اذا ورد ورودا لا یمکن
رده اعجم ایضا موجی که آواز او شنیده نشود ومنه یقال صلوة النهار عجما لانه لا یجهر فیها القراءة وناقة معجمة ای سمینة وقویة علی
السیر وما عجمتك عینی منذ کذا ای ما اخذتك ویقال رایته فجعلت عینی تعجمه کانها تعرفه وباب معجم ای مقفل واستعجم علیه الکلام ای
استبهم عجنجمة ناقة استوار عجرم بالکسر کوتاه سخت اندام عجارم بالضم مرد سخت استوار وربما کنی عن الذکر بذلك عجرمة
درختی عجرمه شتافتن عدم بفتحتین نیستی وکم کردن ع ع ک ا ف ۲ ودرویشی عدم بالضم مثله اذا ضممت اوله خففت واذا
فتحت ثقلت وکذلك الجحد والجحد والصلب والصلب والرشد والرشد والحزن والحزن اعدام بنیست کردانیدن ودرویش
شدن فهو معدم وعدیم ویقال ما یعدمنی هذا الامر ای ما یعدوه عدانم بالفتح نوعی از رطب که در مدینه باشد عدام نام ابی
عندم چوب بقم ویقال دم الاخوین وان نوعیست از رنکها وداروها عذم گزیدن وخوردن بسختی ع ع ف ا ک ۲ زین عذم
کم نعت وملامت کردن والاسم العذیمة عذائم ج ودفع کردن از خود یقال عذمه عن نفسه ای دفعه عرم ف ا ک ۲ بندها
ابلا واحد له من لفظه وقیل واحده عرمة عرم کوشت از استخوان باز کردن ودرخشیدن ستور ع ع ف ا ض ۲ ک ۲ عرم ک ۲ مثله
تعرم ای تعرق یعنی کوشت از استخوان باز کرد اعرم انکه در وی سیاهی وسپیدی باشد عرم بالضم ج وبیضهای سنکخوار چه عرما
مار سیاه سپید قطیع اعرم رمه که در وی بز و کوسفند آمیخته باشد عرمة بالضم سپیدی لب کوسفند عرمة بفتحتین ریك توده و
خرمن کوفته کرد کرده عریمة مصغر او ریك توده ام عرموم لشکر بسیار عرام الجیش بالضم بسیاری لشکر عرمة تولد بینی یقال
کان ذلك علی رغم عرمته وعرتبته بالباء وعرنمته بالنون ایضا ای علی رغم انفه عرزام بالکسر شاخی که بروی خوشها باشد
عرزم بفتحتین چیزی کرد سخت اعرنزام کرد آمدن جمل عراهم مثل جراهم وناقة عراهمة ای ضخمة عزم بالفتح والضم عزیمت و
آهنك کردن ع ع ف ا ک ۲ ودل نهادن بر چیزی قوله تعالی ولم نجد له عزما ای صریمة امره اعتزام قصد کردن اعتزمت علی کذا و
عزمت بمعنی وبر جاده راه رفتن وعزمت علیك بمعنی اقسمت علیك وعزائم افسونها عوزم ناقة کلان سال وکنده پیر عسم
بفتحتین خشك شدن کف وقدم وکژ شدن آن ع ع ک ا ف ۲ اعسم عسما نعت منه عسم بالسکون طمع داشتن ع ع ف ا ک ۲ یقال
هذا الامر لا یعسم فیه ای لا یطمع ومالی فیه معسم ای مطمع ودر آمدن در میان جنك وصف حرب بی باك وکسب کردن یقال فلان
یعسم ای یجتهد ویعمل بنفسه فیه اعتام وآن انجه مطموع باشد والاعتسام ان تضع لشاء ویاتی الراعی فیلقی الی کل واحدة ولدها

عتم

عجم

عجرم

عدم

عذم

عرم

عرتم

عرزم

عرهم

عزم

عسم

عثم
عصم

عاسم نام موضعی عثم بفتحتین مثل عشبه پیری وخرفی یقال شیخ عثمه وعجوز عثمه ای هرم وهمة عثم بفتحتین نان خشک عثمه
پاره نان خشک عاشم دیاث توده عیشوم شوکیاه خشکشده عیشومه یکی عصیم باقی مانده از حنا وقطران ومانند آن بر
دست عصم بالضم مثله عصم بالکسر باز داشتن یقال عصمه الطعام ای منعه من الجوع ونگاه داشتن از گناه وحوف کسی را یوق
عصمه فانعصم عصم ورزیدن ع ع ف آ ک ۲ اعتصام چنگ در زدن قوله تعالی واعتصموا بحبل الله جمیعا ای تمسکوا وقوله تعالی
لا عاصم الیوم من امر الله یجوز ان یراد لا معصوم ای لا ذا عصمه ابو عاصم کنیه سویق عیصوم بسیار خوار وبالضاد المعجمه ایضا
عصمه بالضم جبیل وسپیدی بازوی آهو وماننده آن اعصام ج معصم بالکسر جای دست برنجن غراب اعصم زاغ که نوک بال او سپید
باشد اعصم ایضا آهو درنگ که بازوها سپید دارد عصا موّنث عصام بالکسر بند مشک ودوال که بوی بردارند مشک را
ونام حاجب نعمان بن المنذر وفی المثل کن عصامیا ولا تکن عظامیا اعصام بند ساختن مشک را وبر رحل بار زبن چیزی ساختن
که راکب دست در وی زند تا نیفتد ودست در آن چنین زدن از خوف افتادن اعتصام استعصام کمک وملازم یار ورفیق خود

عضم
عظم

بودن عواصم دهها انطاکیه عضم سرآماج وبیل کندم پاک کن وقبضه کمان ودمغه شتر اعظم ج عظم استخوان
عظام ج وچوب رحل عظامه بزرکشدن عظم ک آ ف ۲ مثله ع ع بضمها فهو عظیم وعظام بالضم وعظم الشیء بالضم بزرکی وبیشتر
چیزی ویقال فی التعجب عظم البطن بطنک بمعنی عظم انما هو مخفف منقول وانما یکون ذلک فیما کان مدحا او ذما وکل ما حسن ان
یکون علی نعم وبئس صح تخفیفه ونقل حرکه اوسطه الی اوله وما لا یحسن لم ینقل وان جاز تخفیفه تقول حسن الوجه وجهلت وحسن الوجه
وجهلت بلا نقل وحسن الوجه وجهلت ولا یجوز ان تقول قد حسن وجهلت کما تقول نعم الوجه لانه لا یصلح فیه نعم ویجوز ان تخففه فتقول
قد حسن وجهلت نفسی علیه اعظام تعظیم بزرک کردن وبزرک داشتن تعظم بزرکی نمودن استعظام بزرک شمردن وبزرکی نمودن
ویقال تعاظمه امر کذا واصابنا مطر لا یتعاظمه شیء ای لا یعظم عنده شیء عظیمه معظمه نازله شدیده اعظامه عظامه بالتحریک برسرین

عظلم
عقم

بند ندزنان تا کلان نماید عظم بالضم عظام بالتشدید کلان عظم بفتحتین بزرکی قد عظمه الذراع سطبری بازو عظلم
بکسرتین نیل ووسمه وشب تاریک عقم عقمه بالفتح والکسر نوعی رنک ونگار عقام بالفتح نازاینده وحرب سخت وبدخو وبیماری دشوار
وقیاسه بالمعنی الاخیر الضم الا ان المسموع هو الفتح معاقم پیوندها معقم یکی وکره کاه عقم بالضم والفتح نازاینده کی ع ع ف آ ک ۲ ک آ
ف ۲ کلام عقمی بالفتح والضم غامض مجمل وامراة عقیم ونسوه عقم بالضم وبضمتین وریح عقیم لا تلقح شجرا ولا سحابا وقیل الملک
عقیم لان الرجل یقتل ابنه واخاه مخافه الملک ویوم القیمه عقیم لانه لا یوم بعده والجمع عقم بضمتین والسکون وعقمت مفاصله
ای یبست وفی الحدیث تعقم اصلاب المشرکین واعقم الله رحمها فعقمت مجهولا اذا لم تقبل الولد رحم معقومه ای مسدوده لا
تلد اعتقام هو ان یحفر البئر فاذا قربت من الماء احتفرت بئرا صغیره بقدر ما یجد طعم الماء فان کان عذبا حفرت بقیتها وعاقمت فلانا

علم
عکرم
علم

اذا خاصمته عکم بالکسر تنک بار عکمان دو تنک وجامه دان وعکمت المتاع شدته عکام بالکسر بار بند عکم تنک بار برستور
بستن وبرای کسی تنک بار بستن وانتظار کردن ع ع ف آ ک ۲ اعکام باری دادن در بار کردن ویقال عکم فلان عنا مجهولا اذا انصرف
عن زیارتک تعکیم فربه شدن شتر رجل معکم بالکسر مرد اکنده کوشت عکرمه بکسرتین کبوتر ماده ونام مردی وپدر قبیله
علم بالکسر دانستن ع ع ک آ ف ۲ ویقال عالمت الرجل فعلمته اعلمه بالضم ای غلبته بالعلم علم بالفتح کفانیدن لب ع ع ف آ ک ۲
علم بفتحتین نشان ودرفش وکوه وروکاه جامه ونامی که مرد بوی معروف باشد وعلم الرجل یعلم علما اذا صار اعلم وهو مشقوق
الشفه العلیا والمراة علماء علامه بالتشدید بسیار دانا استعلام پرسیدن از چیزی اعلام آگاه کردانیدن ونشان کردن کازر
جامه را ونشان لشکریان برخود بستن یقال منه اعلم الفارس تعلیم آموزانیدن تعلم آموختن ویقال تعلّم بمعنی اعلم واذا قیل لک

علجم علقم
علکم
عم

اعلم ان زیدا خارج قل علمت واذا قیل تعلم لا تقل تعلمت ویقال الجمیع ای علموه ایام معلومات دهه ذی الحجه وقولهم علماء بنو فلان
یریدون علی الماء تخفیفا معلم بالفتح نشان که بر راه نهند علامه کلک علام بالتشدید حنا علیم چاه بسیار آب وفربه نازک اندام
علام کفتار نر عالم بالفتح یک کونه خلق عالمون عوالم ج علجوم بالضم چغزنر وآب بسیار وتاریکی شب وشتر استوار علاجم
ج علقم درخت تلخ مزه وهر چه تلخ باشد علقمه نام مردی علکوم بالضم شتر سخت استوار یستوی فیه المذکر والمونث والعلاکم
العظام من الابل عم برادر پدر اعمام عمومه ج والنسبه الی العم عمّوی وکروهی از مردم عمومه مثل ابوه وخوله یقال عممت عموّه
بینی وبینه عمومه ویقال یا ابن عمی ویا ابن عم بلا یا ویا ابن عمّ ویا ابن عمّاه بالهاء للندبه ویحذف الهاء ایضا ویقال یا ابن عمّا کقوله
یا ابن عما لا تلومی واهجعی عمه خواهر پدر وقوله تعالی عم یتساءلون اصله عن ما بادغام النون وحذف الالف هو للاستفهام عم مخول

بالفتح والكسر مرد بسيار عم وخال ويقال هما ابنا عم ولا يقال هما ابنا خال ويقال هما ابنا خالة ولا يقال هما ابنا عمة استعمام بعمی كرفتن تعمم
عم خواندن وعمامه برسر بستن عمامه بالكسر دستار سر عمائم ج تعميم عامه بوشانيدن كسی را وروغن برسر اوردن شير ويقال
عمم الرجل اى سود يعنی مهتر كرده شد لان العمائم تيجان العرب كما قيل توج فی العجم اعتمام عمامه بستن وفلان حسن العمة اى حسن
الاعتمام وبتمام رسيدن نبات وبالا كشيدن كودك رسيده عميم تمام عمم بضمتين ج مثل سرير وسرر وعلف خشك شده ويقال هو
من عميمهم اى من صميمهم وجسم عمم اى تام معتم نام مردی ويقال استوی علی عممه بضمتين ببريدن به تمام جسمه وشبابه وطالة
يقال نخلة عميمة وامراة عميمة اى طويلة ونخيل عم اى طوال عامة خلاف خاصة عموم فراز كرفتن همه را عم ف اض ٢ عمية بالضم
والتشديد بزرك منشی مثل عبية عمائم جمع برا كنده معم اسب كه كوش وموی پيشانی وكرد اكرد ان سپيد شده باشد وكذا شاة معممة عنم
بفتحتين درختی وكياهی بنان معنم انكشت رنك كرده عوم شناه كردن بر آب عم ف اض ٢ وسير الابل والسفينة عوم ايضا عومة كرمكی
سياه كه بر روی آب شنا كند عوم بجزيك الوسط ج عام سال ويقال سنون عوم بالضم والتشديد وهو توكيد للاول كما يقال شغل شاغل
بنت عامی كياه خشك يكساله عائم بن معاوية سال بر شدن درخت وساليانه كردن عوام بالتشديد نام مردی واسب هموار رونده وتوهم لعينه ن ٢
العويم اذ القيته بين الاعوام عامه يك بند كندم يا علف درو ده وپيچ دستار وشاخ كه بر شكم بند ند واز آب كذرند تعويم دسته دسته نهادن
كشت درو ده عيهم ناقه تيزرو واستوار هر چيزی ونام موضعی عيهان مردی كه شب راه نزود ودر خواب شود عيمه از رزوی شير
امدن كسی را يقال منه عام يعيم ويعام عيمة فهو عيمان وامراة عيمی ويقال اعامه الله اى تركه بلا لبن عيمه بالكسر كزيدها از مال اعتيام عيمه
كرفتن از مال ويقال رجل عيمان ايمان للذی ذهبت ابله وماتت امراته فصل الغين غتم كرمای دم كير سخت غتمه بالضم يعنی عجمی
اغتم انكه سخن بيدا نتواند كفت غتم ج اغثم مويی كه بر سياهی او سپيدی غالب باشد غثمه بالضم شبيهة بالورقة غثم ميكبار مال بكسی
دادن كسی را عم ف اك ٢ غثيمة طعامی كه در وی ملخ اندازند عرب غذم مثل غثم عم ف اك ٢ يقال غذمت له من المال وخوردن بد شواری
وسخت عم ك اف ٢ تغذم بسيار خوردن اغتذام همه شير پستان را خوردن غذام بالضم چيزی از شير غذم بفتحتين كياهی غذيمة زمين
دو يا منده ان كياه غذرمه وغذمرة بكزاف فروختن چيزی را كيل غذارم اى جزاف غذادم ايضا اب بسيار مثل غذام عرام بالفتح بدی
پيوسته وعذاب قوله تعالی ان عذابها كان غراما اى هلاكا ولزاما غرم مغرم بالحب وبالدين بفتح الراء اى معذب ملزم وبالغرم ايضا غرام ايضا
شيفتكی يقال اغرم بالشیء اى اولع به غريم هو الذی له الدين والذی عليه الدين ايضا وفی المثل خذ من غريم السوء ما سنح اغرام تغريم
تاوان زده ووام دار كردن غرامه مغرم غرم بالضم تاوان وقد غرم الرجل يغرم الدية عم ك اف ٢ غسم بفتحتين تاريكی شب يقال
منه غسم الليل غشم ستم يقال الحرب غشوم مغشم بالكسر غشمشم بفتحتين خود رای ودلير غطم ك اف ٢ مثله الميم دريای بزرك
بسيار آب ومرد فراخ خو غلام بالضم كودك تصغير غليم غلمة غلمان بالكسر اغلمة ج غلومة غلومية بالضم كودكی غلامة مونث غلمة تيزی
شهوت جماع عم ك اف ٢ يقال غلم البعير غلمة واغتلم بمعنی غلم بفتحتين دختر بشهوت رسيده وسنك پشت نر وموضعی غليم مثال
فبيق غالب شهوت غلصمه سر حلقوم وتندی آن وغلصمه اى قطعه غم اندوه غموم ج واندوهكين كردن وبغو خررا
بغمامه بستن وفرو پوشيدن وابرناك شدن مواعم ف اض ٢ اغتمام اندوهكين شدن غمه بالضم اندوه وامر غمة كار پوشيده قوله تعالی
ثم لا يكن امركم عليكم غمة وتلك دريا بوم غم بالفتح روز تيره ودم كير او كرما وغم يومنا بالفتح واغم اذا كان يأخذ بالنفس من شدة الحر وليلة
غم ايضا اى غامة كما تقول ماء غور ووصف بالمصدر وليلة غمی وغمه كلك غمامه بالكسر بيقوز بند غمائم ج وغم عليه الخبر مجهولا اى استعجم مثل
اغمی وغم الهلال اذا استتر بغيم فلم ير ويقال صمنا للغمی بالفتح والضم وللغماء بالفتح ممدوده غمام بالفتح ابر غمامه يكی غمام ابرناك شدن
غمم بفتحتين فرو كرفتن موی پيشانی وقفا را عم ك اف ٢ رجل اغم وجبهة غماء نعت منه غميم علف تر زير خشك مانده وشير كرم مسطبر شده
كراع الغميم موضعی تغميم پوشانيدن انغمام پوشيده شدن غمغمه بانك كاوان وبانك دليران در كارزار تغمغم سخن ناپيدا كفتن غنم
بفتحتين كوسپند وهو مونث موضوع للجنس يقع على الذكور والاناث وعليهما جميعا يقال خمس من الغنم ذكور فتؤنث العدد اذا قلت من
الغنم وان عنيت الكباش والابل كالغنم فی جميع ما ذكرنا فاذا صغرتها ادخلتها الهاء وقلت غنيمة غنيمة بالفتح مالی كه از حرب كفار حاصل شود
مغنم كذلك غنم بالضم غنيمت كرفتن عم ك اف ٢ ويقال غنا مالك ان تفعل كذا اى غايتك تغنيم غنيمت دادن اغتنام تغنم غنيمت شمردن
غنام نام شتری غنم بالسكون پدر حيی از تغلب غيم ابر غامت السماء واغامت واغيمت وتغيمت وغيمت كله بمعنی اغيم القوم اصابهم
غيم وتشنكی وكرمی درون عم ف اك ٢ غيمان غيمی نعتان منه فصل الفاء افام تفئيم فراخ تر كردن رحل وپالان از انچه بوده
باشد رحل مفأم ومفام وبعير كلك بيراكنده وفأم البعير اى ملأ فاه من العشب عم بفتحتين فئام كروه مردم لا واحد له من لفظه والعامة تقول

عنم
عوم
عهم
عيم
غتم
غثم
غذم
غذوم
غرم
غسم
غشم
غطم
غلم
غلصم
غمم
غنم
غيم
فام

بیام بلاهمزه وکلام نیز هودج درکشند فوم ج **فحم** انگشت فحمه یکی و ندبحرک فحیم مثله فحمة العشآء ظلمته یقال افحموا من اللیل ای لاتسیروا
فی اول فحمته و عتمواکلک تفحیم ایض سیاه کردن شعر فاحم ای اسود فحوم وتخام بضمها اگریستن کودک چندانکه اوازش سپری شود فحوم ایض
سیاه شدن عع بفتحهما ویقال ثغا الکبش حتی فحم ای صار بغصوته بحوحة افحام خاموش گردانیدن بحجت در خصومت و مفحم یافتن کسی را
بمعنی فرو ماندهٔ از سخن و حجة **فخامه** بالفتح سطبری و بزرگ شدن عع بضمها رجل فخم ای عظیم القدر تفخیم بزرگ داشتن و حروف را
اماله ناخواندن مطلق فخم ای جزل **فدام** بالکسر سرپوش ابریق فدام بالفتح والتشدید مثله و بالضم دهان بند مجوس اندام جامه را رنگ
سرخ سیر کردن ثوب مفدم و صبغ مفدم ای خاثر مشبع مفدمات خنورهای سرپوشیده تفدیم سرپوش ساختن خنور را فدم دهان
بند نهادن عع ف آک ۲ رجل فدم گنگ ج فدامة مصدر منه **فدغم** مرد نیکو صورت بزرگ هیئت **فرم** فرما آنچه زنان فرج را بدان
تنگ کنند استفرام تنگ کردن فرج را کتب عبد الملک الی الحجاج یا ابن المستفرمة بعجم الزبیب افرام پر کردن خنور بلغت هذیل فرما بالتحریک
موضعی قال ثعلب لیس فی الکلام فعلاء بالتحریک الا ثأداء و فرماء و ذکر الفراء سحناء ایض قال ابن کیسان اما ثأداء و سحناء فانما حرکتا لمکان
حروف الحلق کما یسوغ التحریک فی مثل نهر و شعر و فرماء لیست فیه هذه العلة واحسبها مقصورة مدها الشاعر ضرورة و نظیرها الجمزی
فی باب القصر **فرزوم** بضمتین کندهٔ موزه دوز فرطوم بالضم بینی موزه خفاف مفرطمة **فسحم** بالضم فراخ سینه میم زائدة
فصم شکستن بی جدائی عع ف آک ۲ یقال فصمته فانفصم و تفصم قوله تع لا انفصام لها افصم المطر ای اقلع یعنی ایستاد و افصمت
الحمی کک **فطام** بالکسر از شیر باز کردن کودک عع ف آک ۲ فطیم کودک از شیر باز شده فطم بضمتین ج و باز ایستانیدن از عادت یق
فطمت الرجل عن عادته ناقة فاطم ناقه که سر یکسال بچه را از وی باز کنند فاطمة مؤنث منه و نعت بتول بنت رسول الله صلی الله علیه وآله
فطم بریدن رسن را **فعم** آکنده یقال ساعد فعم و فعام و فعوم مصدر منه عع بضمها افعام پر کردن خنور را افعم العود والمسک البیت
بریحه وافعمت الرجل ملائته غضبا یقال وجدت **فعمة** الطیب ای بریحه و فعمنی الطیب اذا سد خیاشیمک عع بفتحهما و فغم الورد و تفغم
ای تفتح و فغمه ای قبله و فاغمه کک فغم بالتحریک الحرص یقال فغم بکذا ای اولع به و حرص علیه کلب فغم ای حریص **فقم** بالضم زنخ و فی الحدیث
من حفظ ما بین فقمیه ای ما بین لحییه فقم بالتحریک دندانهای پیش زیرین بیرون آمدن عع کآن ۲ افقم نعت منه فقما مؤنث افقم ایض کار کژ
تفاقم کلان شدن کار مفاقمة مجامعت کردن فقیم بالتصغیر حیی از بنی کنانه والنسبة الیهم فقمی کهذلی **فیلم** بزرگ سر فیلم ای واسع فیلم
ایض شانه **فلقم** فراخ **فلهم** اندام پیش زن و ما کوی باشد کان **فم** دهان و اصله فوه نقصت منه الهاء و لم یحتمل الواو الاعراب لسکونها
وعوض منها المیم فاذا صغرته او جمعته رددته الی الاصل و قلت فویه و افواه فهی فموی منسوب الیه و فی التثنیه فموان و هذا فم محتففا
ورایت فما و مررت بفم و منهم من یضم الفاء علی کل حال و منهم من یکسرها و منهم من یعربها علی و فق اخرها فتقول هذا فم و رایت فما و مررت بفم
وقد تشدد المیم فی الشعر **فوم** بالضم سیر مثل ثوم و نخود و گندم فومة خوشه فامی سیر فروش فوم ایض نان یقال فوموا لنا ای اختبزوا
فیوم بالفتح والتشدید زمینی از مصر **فهم** فبلد و دانستن نهامیه کک عع کآف ۲ فلان فهم نعت منه و استفهمنی الشیء فافهمته
و فهمته تفهیما تفهم اندک اندک دریافتن **فصل القاف** **قتام** بالفتح گرد قتمة بالضم نوعی از رنگها اقتم چیزی بدان رنگ شده
و باز اقتم الریش و اسود قاتم و قاتن ایض باللون و قاتم الاعماق ای مغبر النواحی **قثم** له من المال ای اعطاه دفعة من المال جیدة عع ف آک ۲
مثل قذم و غذم و غثم قثم ص آف ۲ نام مردی معدول عن قاثم و هو المعطی ایض و یکی از نامهای کفتار قثام مثل قطام مؤنث منه و یقال
للامة قثام کما یقال دفار مائخ قثم بسیار عطا و بسیار خیر قثوم مثله و یقال ایض فی الشر قثم و اقتثم شیخ **قحم** پیر فرتوت مثل قحل قحوم
خویشتن در کاری افکندن بی اندیشه عع ف آص ۲ قحمه بالضم هلاکت جای و تنکسال سخت قحم الطریق ص آف ۲ دشوارهای راه و
اقحم اهل البادیة ای اجدبوا فدخلوا بلاد الریف اقحام در افکندن بسختی یقال اقحم فرسه النهر فانقحم و اقتحم النهر ایض دخله قوله تعالی
فلا اقتحم العقبة و المقحم بفتح الحاء البعیر الذی یربع و یثنی فی سنة واحدة فیقحم سنا علی سن تقحیم در آوردن چیزی در چیزی بی اندیشه و
انداختن اسب سوار را و اقتحمته عینی ای ازدرته مقحام نخل که بسوی ماده دود بی آنکه رها کنند او را **قدوم** مقدم از سفر آمدن عع
کآف ۲ و یقال وردت مقدم الحاج یجعله ظرفا و هو مصدر ای وقت مقدم الحاج قدم بالضم پیش شدن عع ف آص ۲ قوله تع یقدم قومه
یوم القیمة قدم کآف ۲ دیرینه شدن عع بضمها قدیم نعت منه تقادم مثله و یقال قدما کان کذا بالسکون و هو اسم من القدم جعل
اسما من اسماء الزمان و مضی قدما بضمتین ای تقدم و لم ینثن اقدام پیش در آمدن و شجاعت نمودن و یقال اقدم و هو زجر للفرس و اقدمه
و قدمه پیش فرستاد او را و قدم بین یدیه ای تقدم یعنی پیش در آمد قوله تع لا تقدموا بین یدی الله و رسوله قدم بفتحتین پیش پای اقدام
ج و پی و اثر یقال لفلان قدم صدق ای اثرة حسنة و کذا القدمة بالضم و یقال مشی القدمیة ای تقدم رجل قدم ف آک ۲ ای متقدم

مقدام مقدامة بالكسر بنك مبارز ويقال ضرب فركب مقاديمه اي وقع على وجهه واستقدم وتقدم بمعنى ويقال هو جرى المقدم بالضم اي
جري عند الاقدام مقدم العين بكسر الدال ما يلي الانف يعني كنج چشم كه نزديك بيني است ومؤخرها ما يلي الصدغ يعني دنباله چشم ويقال مشطتها المقدمة وهي
مشطة قوادم الطير مقاديم زيشه يعني پرهاي دراز بال مرغ وهي عشرة في كل جناح الواحدة قادمة وهي القدامى ايضا قادم الانسان راسه
قيدوم الجبل انفه ومن كل شئ صدره ووجهه مقدمة نقيض مؤخرة مقدمة الجيش بكسر الدال بوزن لشكر تقدمية بضم التاء والدال مشددة
الياء اسم في التقدمة پيش شدن يقال مضى القوم التقدمة بقدم بالياء، نام مردي قدام بالضم والتشديد پيش قديديمه وقديديمه
مصغرة وهما شاذان وبا زابند كان از سفر قادمان قادمتان دو پستان پيش قادمة الرحل وفيه ست لغات مقدم ومقدمه بكسر الدال
مخففة ومقدم مقدمه بفتح الدال مشددة وقادم وقادمة كل هذه اللغات كلها في آخرة الرحل مقدوم بالفتح بيشه قدم بضمتين ج
جمع القدم قدائم ونام جائي قذم مثال محف بخت ونيز رو انقدم اي اسرع قذمت له من المال مثل قثمت ورجل قذم مثل قثم و
رجل فقم مثال حطم اذا كان سيدا يعطي الكثير من المال ويأخذ الكثير مقرم بفتح الراء اشتر گرامي كه بروي بار نكنند وبجهت كشني بدارند
ووا با بجهت آنكه فربه شود وبكشند او را يقال اقرمته فهو مقرم قرم مثله ومنه قيل لسيد القوم قرم مقرم تشبيها بذلك قرمة قرامة بالضم
پاره چرم بريده كه از بيني شتر آويخته باشند بجهت نشان يقال قرمت البعير وهو مقروم قرم قروم بخت بخوردن آمدن كودك وبچه ستور
ع ف اض ٢ تقرم مثله قرامة بالضم نان سوخته بر تنور مانده وعيب قرم بالتحريك آرزوي گوشت آمدن مردم را ع ك آف ٢ صلته بالي
قرام بالكسر پرده با نقش مقرم مقرمة مثله ويقال استقرم بكر فلان قبل اناه اي صار قرما قردماني بضمتين داروي قردماني قباي آزده بجه
آكنده بجهت حرب ويقال ذهبوا شعاليل بقردحمة بكسر القاف وسكون الحاء اي تفرقوا قرزوم بضمتين تخته كفشگر ودزان
قرشوم بالضم كنه بزرگ قرطم تخم عصفر قرطم مثله مقرثم بفتح القاف كودك شيرزده قزم بالتحريك فرومايگي وفرومايگان
يستوي فيه الواحد والجمع والذكر والانثى لانه في الاصل مصدر والقزم اردأ المال وشاة قزمة قزام بالكسر فرومايگان قسم بخش كردن
ع ف آك ٢ مقسم موضع آن يقال قسمت الشئ فانقسم واندازه كردن ونوبت ميان زنان نكاه داشتن مقسم بالكسر نام مردي قسم بالكسر
بهره قسم بفتحتين سوگند مقسم بالضم مثله وايضا موضع القسم اقسمت اي حلفت يقال اصله من القسامة وهي الايمان تقسم على الاولياء في الدم
قسمة بفتحتين وكسرة روي قسام بالفتح خوبي ع بضمهما يقال هو قسيم الوجه ومقسم الوجه بالتشديد قسام ايضا شدت گرما ووشي مقسم اي
محسن ويقال قاسمه اي حلف له قوله تعالى وقاسمهما اني لكما لمن الناصحين وقاسمه المال وتقاسما واقتسما بخش كردند والاسم القسمة وتقسمهم الدهر
اي فرقهم فتقسموا اي تفرقوا متعدي لازم والتقسيم التفريق واستقسم اي طلب القسم بالازلام قوله تعالى وان تستقسموا بالازلام قسامي بالفتح
آنكه جامه را در نوردد قشم خوردن وكفانيدن بي بجهت با فتن ع ف آك ٢ وقشمت الطعام اذا نقيت منه الردي وما اصاب الابل
عنه مقشما بالفتح اي لم تصب ما ترعاه قشم بالكسر تن وگوشت يقال دابة قد ذهب قشمها اي ناحلة قشم بفتحتين غوره د اوجيد وجزآن كه بدان
مزه كبرند ويقال اصاب النخل القشام بالضم اذا انتقض ما عليه من البسر اقشام قشامة ما في مائده خوان قشام ايضا نام مردي قشعم بالفتح
كركس پير ومرد پير ام قشعم مرگ وبلا قشعمان بضمتين كركس نر وه بزرگ قصم شكستن بجدائي ع ف آك ٢ انقصام لازم منه تقصم كذلك
اقصم ثنيه دندان شكسته قصماء بز شاخ شكسته قصم بالكسر پاره شكسته وجدا شده قصمة بالفتح پايه نردبان رجل قصم ك ٢ سريع الانكسار
قصم ص ا ف ٢ مثال قثم آنكه هرچه بيند پاره پاره كند قصيمة ريك توده يا درخت قصيم ج قيصوم گياهي قضم خوردن ستور علف
وخاييدن وخوردن چيزي خشك وبزه كه بكرانهاي دندان كفانيده شود ع ك آف ٢ ويقال ما ذقت قضاما بالفتح اي شيئا قال اعرابي
ان هذه بلاد مقضم وليست بلاد مخضم والخضم اكل بجميع الفم والقضم دون ذلك وقولهم يبلغ الخضم بالقضم اي الغاية البعيدة تدرك
بالرفق قضم بفتحتين جمع قضيم وهو الجلد الابيض الذي يكتب فيه قضيم ايضا علف ستور وجو اقضمت الدابة اي علفتها القضيم قضم ك ٢
تيغ كه روز كار بر آمده باشد ورويها فرو ريخته وفي مضاربه قضم بالتحريك اي تكسر قطم گزيدن وچشيدن ع ف آك ٢ قطم بالتحريك
تيزي شهوة وآرزوي گوشت رجل قطم ك ٢ اي شهوان اللحم والجماع ويقال قطم الفحل الى الضراب وقطم الصقر الى اللحم قطامي بالضم لقب
شاعري وچرغ وبالفتح ايضا كذلك مقطم بفتح الطاء كوهي بمصر قطام نام زني ... الحجاز يبنونه على الكسر في كل حال واهل نجد يجرونه مجرى
ما لا ينصرف وقد ذكرناه في رقاش في باب الشين اقعنسم الجنباء اي لذعته ... قم الرجل اي اصيب بداء يقال قعم بفتحتين كژي بيني قلم
ناخن چيدن ع ف آك ٢ تقليم كذلك للمبالغة قلامة بالضم چيدگي ناخن ... م الظفر ضعيف كليل الظفر مثله قلم بالتحريك خامه تراشيده
ونيز قمار وكارد وبز كوسفند وجز آن اقلم بالكسر اقاليم ج قلام بال ... التشديد نوعي از شوره گياه مقلم بالكسر غلاف قضيب شتر مقلمة
قلمدان مقاليم الرمح كعبهاي نيزه بو قلمون بفتحتين نوعي از جامها كه در روم خيزد ويلون الوانا للعيون قلحم بالكسر كلان سال وبير زنده

قذم
قسام
قردحم
قرشوم
قسام
قشعم قشم
قسم
قشم
قشعم
قصم
قضم
(در حاشیه:) ... الجلد الابيض الذي يكتب فيه ...
قطم
قعم
قلم
قلحم

وذکر فی باب الهآء قلیذم بفتحات چاه بسیار آب قلهذم دریای بزرگ وایضا سیل قمه بالکسر بالای مرد یقال فلان حسن القمة والقامة والقومیة بمعنی وگروهی از مردم قامه کلک وتار سر وبالای هر چیز مقمه لبهای گاو وگوسفند ومانند آن وبالفتح لغة وجاروب تمت البنّاء کنسته عغ ف آص تم قماه بالضم خاکروبه قمام ج قمیم ریزه خشک وقمت الشاة من الارض واقتمتها ای اکلت من المقمة ثم یستعار فیقال اقتم الرجل ما علی الخوان وقمّه ای اکله کله فهو رجل مقم واقم الفحل الابل ضربها کلها حتی قمت ویقال شد الفرس علی الحجر فقمها یعنی سخت کرد برما دیان وبرآمد وتقمم ای تتبع القمامات وقمقم الله عصبه ای جمعه وقبضه قمقمه بضمتین کاسه وفی المثل علی هذا دار القمقم ای الی هذا صار معنی الخبر یضرب للرجل اذا کان خبیرا بالامر وکل قولهم علی یدی دار الحدیث والجمع قماقم ویقال سید قماقم بالضم مهتر با خیر قمقام دریا ومهتر وکار بزرگ وعدد بسیار قمقمان بالضم مثله وکنه ریزه ونوعی از شپش قمقام یکی قنمه بفتحتین بوی روغن وچربش وزیت یقال هو بذی قنمه ویذی من الزبیب قنم وقنم السقاء ای نمه بوی کرفت عغ ک آف تم وقنم الجوز تباه شد فهو قانم ای فاسد والاقانیم الاصول واحدها اقنوم قوم گروه از مردان نه زنان قوله تعم لا یسخر قوم من قوم وقوله تعم ولا نساء من نساء وربما دخلت النساء فیه للتبعیة اقوام ج اقاوم جمع الجمع وهو یذکر ویونث لان اسماء الجموع التی لا واحد لها من لفظها اذا کانت للآدمیین یذکر ویونث مثل رهط ونفر وقوم قوله تعم وکذب به قومک وقال تعم کذبت قبلهم قوم نوح ذکر وانث ولم یدخل الهآء فی تصغیر یقال قویم ورهیط ونفیر ویدخل الهآء فیما یکون لغیر الآدمیین مثل الابل والغنم لان التانیث لازم له وقدم الکلام فی غنم قیام بالکسر برخاستن عغ ف آص تم قومه یکبار خواستن ودر واشدن میان رکوع وسجود وقام بامر کذا وقام الماء ای جمد وقامت الدابة ای وقفت من الکلال وقامت السوق ای کسدت وقال الفرآء قامت السوق نفقت وقاومه فی المصارعة وغیرها برابری کرد با او ونقاوموا فی الحرب ای قام بعضهم لبعض اقامه آرام کردن بجائی والهآء عوض من عین الفعل لان اصله اقوام وبرخیزانیدن وپیوسته برپای داشتن قوله تعالی یقیمون الصلوة ای یواظبون علیها مقامه بالضم مثله وبالفتح مجلس وگروهی از مردم مقام بالفتح والضم قد یکون کل واحد منهما بمعنی الاقامة وبمعنی موضع القیام لانک اذا جعلته من قام یقوم فمفتوح وان جعلته من اقام یقیم فمضموم لان الفعل اذا جاوز الثلثة فالموضع مضموم المیم لانه مشبه ببنات الاربع نحو دحرج یقال هذا مدحرجنا وقوله تعم لا مقام لکم بالضم ای لا اقامة لکم وبالفتح ای لا موضع لکم وقوله تعم حسنت مستقرا ومقاما ای موضعا قیمة بالکسر ارز هر چیز قیم ک آف تم ج واصله الواو لانه یقوم مقام الشیء قومت السلعة واستقمتها قیمت کردم رخت را استقامه راست ایستادن قوله تعم فاستقیموا الیه ای فی التوجه الی الله تعم دون الآلهة وقومت الشیء فهو قویم ای مستقیم وما اقومه شاذ وقوله تعم فاستقیموا الیه ای فی التوجه الی الله تعم دون الآلهة وقومت الشیء فهو قویم ای مستقیم وما اقومه شاذ وقوله تعم وذلک الدین القیمة انما انثه لانه اراد به الملة الحنیفیة قوام بالفتح راستی قوله تعم وکان بین ذلک قواما وبالای قومیه مثله قوام الامر بالکسر نظام وعماده یقال فلان قوام اهله وقیامهم وهو الذی یقیم شانهم ومنه قوله تعم ولا تؤتوا السفهاء اموالکم التی جعل الله لکم قیاما وقوام الامر بالکسر ایضا ملاکه الذی یقوم به وبفتح ایضا قامه بکره دلو با تمام ساخت وی قیم ک آف تم ج مثل تارة وتیر قامة الانسان بالای مردم ویجمع علی قامات وقیم مثل تارات وتیر قائم السیف وقائمته قبضه تیغ قائمة ایضا یکی از چهار دست وپای ستور قوائم جمع مقوم بالکسر چوبی که آن را اکیر بند در سر اماج قوام بالضم بیماری در قوائم ستور قیوم نامی از نامهای عز وجل وقرء عمر الحی القیام وهو لغة فیه یوم القیمة روز رستخیز اقهام ناپاستن از طعام واز کسی واقهمت السماء اذا انقشع الغیم

فصل الکاف

کتم کتمان پنهان داشتن عغ ف آص تم اکتتام کذلک تکتیم مبالغة فیه استکتام پنهان داشتن خواستن مکاتمه سر خود را پنهان داشتن از کسی یقال کاتمنی سره ای ستره سر کاتم ای مکتوم وسحاب مکتتم بالکسر ای لا رعد فیه رجل کتمة مثال همزة سپک نگاهدارنده ویقال للفرس اذا ضاق منخره عن نفسه قد کتم الربو ویقال منخره واسع لا یکتم الربو کتوم بالفتح کمان سوفار ناکرده ناقه کتوم انکه وقت برنشستن بانگ نکند خرز کتیم وسقاء کتیم در درمشک که آب از وی بیرون میاید کتم بفتحتین گیاهی کتمان بالضم نام کوهی کتام قبیله کثم پر کردن مثله اکثم فراخ شکم وسیر شکم کثم باز داشتن از کاری عغ ف آص تم اکثم ایضا نام مردی کدم گزیدن عغ ف آص تم وک تم ودرخشتن با مکدم گزیده کدامة باقی هر چیز که خورده باشند ویقال ما للبعیر کدمة اذا لم یکن به اثرة ولا وسم کرم بالتحریک جوانمردی ومردمی وعزیزی نقیض لوم عغ بضمتها فهو کریم وهم کرام وکرماء وهن کرائم ویقال رجل کرم وهم وهی وهن کرم ایضا علی المصدر وکرام بالضم مثل کریم فاذا افرط فی الکرم یقال کرّام بالتشدید کرامون ج والکریم الصفوح وکرم السحاب اذا جاء بالغیث ویقال فی التعجب ما اکرمه وهو شاذ ویا مکرمان بفتح الرآء نقیض ملامان کارمته فکرمته اکرمها ای فاخرته فی الکرم فغلبته فیه وقری قوله تعم ومن یهن الله فما له من مکرم بفتح الرآء ای اکرام وهو مصدر مثل مخرج ومدخل کرم زرد وجمیل یقال رایت فی عنقها کرما حسنا من لولو کرمه تندی سر سرین

قلیذم
قمم
قلهذم
قمقم
قنم
قوم
کتم
کثم
کدم
کرم

مکرمة بضم الراء بزرگی مکارم ج ارض مکرمة زمین صالح مر نبات را مکرم کلث قال الکسائی لم یجی مفعل للمذکر الا حرفان نادران لا یقاس
علیهما مکرم ومعون وقال الفراء هو جمع مکرمة ومعونة اکرومة من کرم کاعجوبة من عجب تکرم کرم نمودن بتکلف اکرام کرامی کردن تکریم
مثله وفرزندان کریم آوردن والاسم الکرامة وهی ایضا سرپوش خم استکرام بزرگواری بدست آوردن وچیزی نفیس کرامی بیدا کردن وفی
المثل استکرمت فاربط کردم کوتاه سطبر کردمة دویدن کوتاه وو ویدن حز کودحة مثله کرزم کرزن تبر کوزیم کرزین بکسرتین
مثله کرکم بالضم زعفران کرکمة قطعة منه کزم بدندان پیش شکستن ع ف آک ۲ کزم بفتحتین کوتاهی وسطبری لب وکوتاهی
بینی وانگشتان یقال فرس اکزم وانف اکزم وید کزما کزوم بالفتح ناقه که هیچ دندانش نماند از پیری کسم بدست مالیدن ویا لـ
کردن چیزی خشك را ع ف آک ۲ کیسوم علف خشك بسیار خیل اکاسم تکاد یرکب بعضها بعضا من الکثرة ابو یکسوم الحبشی صاحب الفیل
کشم بفتحتین نقصان در خلقت وحسب رجل اکشم نعت منه یقال احد جانبیه وافر واحزهما اکشم اذا کان ابوه حرا وامه امة کشم از
بن بینی بریدن ع ف آک ۲ کظم خشم فرو خوردن رجل کظیم فرو خورنده غیظ مکظوم فرو خورده کظیم ایضا کلیدان کظوم بالضم
خاموش بودن ع ف آک ۲ واز نشخوار باز ایستادن شتر یقال اری الابل کظوما لا تجتر وقوم کظم ای ساکتون ویقال اخذت بکظمه ای
بمخرج نفسه کظام ج کاظمة موضعی کظامة بالکسر چاهی پهلوی چاهی که آبراه هر دو یکی باشد وحلقه سر عمود ترازو که رشته بروی بند
وپی که بر سرهای تیر زنند ودوال که بر کمان بندند کعام بالکسر پفوز بند شتر یقال کعمت البعیر فهو مکعوم وکعمت الوعاء اذا
شددت راسه وکعمه الخوف فلا یرجع مکاعمة بوسه دادن یقال کاعمها اذا التقم فاها فی التقبیل کلام سخن بافائده یقع علی
القلیل والکثیر وقیل فی حد الکلام انه صفة یتمکن بها الحی من الاعلام فی نفسه تارة بواسطة الاصوات المقطعة وتارة بواسطة الکتابة وتارة
بواسطة الاشارة کلمة ف آک ۲ یك سخن کلم کلمات ج کلمة بالفتح والکسر وسکون ۲ کلث ثلث لغات مثال کبد وکبد کبد ویك قصیده
تمام کلیم هم سخن تکلیم کلام بالکسر والتشدید سخن گفتن مثال کذبته تکذیبا وکذابا ویقال تکلمت کلمة وبکلمة وکالمته ای جاوبته ویقال
کانا متصارمین فاصبحا یتکالمان ولا تقل یتکلمان وما اجد متکلما بفتح اللام ای موضع کلام کلمانی بالفتح والکسر سخن گوی وفصیح کلم
بالفتح خستگی وخسته کردن کلوم کلام خستگیها یقال کلمته کلما وقری قوله تعالی اخرجنا لهم دابة من الارض تکلمهم ای تجرحهم تکلیم ایضا
جراحت کردن کلمة الله نام عیسی کلثوم بالضم پر گوشت روی ورخسار کلثمة گوشت گرد آوردن روی امراة مکلثمة نعت منه ام کلثوم نام
زنی کم بالضم آستین اکمام کمم ج کمة بالضم کلاه گرد کمم کمامة بالکسر غلاف شکوفه کمام اکمة اکمام ج اکامیم جمع الجمع کمت النخلة فهی
مکمومة وکم الفسیل اذا استر بشیئ فهو مکموم ویقال اکمت النخلة وکممت ای اخرجت کمامها کمام کمامة وبکسرهما ایضا مایکم به فم البعیر لئلا یعض
کممت الحب پوشیدم سر خم را واکممت القمیص جعلت له کما کمکام بالفتح گرد اندام کم چند وهو اسم ناقص مبنی علی السکون وله موضعان
الاستفهام والخبر تقول فی الاستفهام کم رجلا عندك نصبت ما بعده علی التمیز وفی الخبر کم درهم انفقت تزید التکثیر خفضت ما بعده
کما تخفض برب لانه للتقلیل وهذا للتکثیر وان شئت نصبته بعده وان جعلته اسما تاما شددت آخره وصرفته فقلت اکثرت من الکم
وهو الکمیة کوم کومة بر جستن اسب وماندان بر ماده پان ع ف آص ۲ کومة بالضم من تراب مثل صبرة من طعام یقال کومت کومة
اذا جمعت قطعة من تراب ورفعت راسها کوماء ناقه بزرگ کوهان کوم بالضم کلان شتر کیمیاء بالکسر اصل زر وسیم سیف کهام
بالفتح کند لسان کهام کلث فرس کهام کاهل رجل کهام وکهیم مرد کلان سال خوم کهام ایضا الکهم بصره ای کل ورق فصل اللام لئیم
ناکس وبخیل لوم بالضم مصدر منه ع بضمهما ملامة ولامة علی مفعلة وفعالة کلث ویقال للرجل یا ملامان خلاف یا مکرمان ملائم ملایم ۲
بالقصر والمد آنکه عذر ناکسان خواهد الام کاری کردن که بان ناکس خوانند لومة بالضم ساختگی اماج وانچه از متاع خانه بعاریت دهند
از نغزی ان لامة زره لام ج وبلیتن ایضا لؤم کلث استلام پوشیدن زره ملام بالتشدید زره دار ای مدرع لام نام مردی لوام بالضم
پرهای راست کرده تیر ومنه لامت السهم الام وسهم لام ای علیه ریش ویقال لامت الجرح والصدع استوار کردم جراحت را وکفتگی
کردم کفتگی را التام کفتگی گرفتن وسر استوار کردن جراحت ملتئم نعت منه ملائمة سازواری وصلح کردن میان قوم والتام الشیئان
ای اتفقا طعام ملائم سازوار وفی الحدیث لیتزوج الرجل لمته بالضم والتخفیف ای مثله وشکله والهاء عوض عن الهمزة لئم بالکسر صلح
واتفاق میان دو کس وبالتلیین ایضا لثم زدن بر سوراخ بینی ع ف آص ۲ وک ۲ لثم بوسه دادن ع ک آف ۲ وبالعکس
ایضا قال لثمت فاها ای قبلتها ودهان بند نهادن ع ف آک ۲ یقال لثمت المراة تلثم لثما والتثمت وتلثمت اذا شدت اللثام وهی
حسنة اللثمة وکوفتن شتر سنگ را بپای وخف ملثم الذی یصك الحجارة وشکستن وخون آلود کردن سنگ سپل شتر را ملثوم نعت منه
لثم بالضم جمع لاثم لثام بالکسر دهان بند لجام بالکسر لگام فارسی معرب وانچه بوقت حیض بندند زنان وفی الحدیث تلجمی ای شدی

کردم کرزم
کرکم
کسم
کشم
کظم
کعم
کلم
کلثم
کم
کوم
کهم
لؤم
لثم لثم
لجم

لجاما ويقال لجأ فلان وقد لفظ لجامه اذا انصرف من حاجته مجهودا من الاعياء والعطش ملجم نام مردی **لحم** کوشت لحم اخص
لحام لحوم لحمان بالضم جمع لحمة بالضم خویشی وپود کرپاس وموی بضم ویفتح وکوشت صید باز که او را خوراند ملحمة فتنه وحرب بزرك واستلحم
الرجل اذا احتوشه العدو فی القتال ملحم بالضم نوعی از جامها مثلا لحمة سنجر یعنی شکسته که بکوشت رسیده باشد رجل ملحم ای مرزوق من الصيد
ملاحمة برچسبانیدن دو چیز را جل ملاحم مشدود القتل ملحم بالقوم ای ملصق لحيم کشته وقد لحم ای قتل وکوشت نالنده ومنه لحم الرجل
بالضم فهو لحيم ولحم بالكسر ای اشتهی اللحم فهو لحم ولحمت القوم الحمهم ای اطعمتهم اللحم لحام کلا لاحم نعت منه وايضا ذو لحم مثل تامر ولا
لحام کوشت فروش ولحمت العظم الحمه بالضم اذا عرقته الحام ساکن شدن ستور وکسی را بعوض کسی دشنام دادن وپود کردن جامه را
وفی المثل الحم ما اسديت ای تمم ما ابتدأته وباکوشت بسیار شدن مردم ودانه اکنده شدن خوشه وکشش کردن بحرب يقال الحمت
الحرب فالتحمت وسر استوار کردن جراحت **لخم** حيى از يمن لخم بالضم نوعی از ماهی يقال له الكوسج **لدم** او از سنك وجز ان که بزمین
افتد ودرپی کردن جامه را تلديم مثله ثوب ملدم ولديم ای مرقع وزدن عم ف آك ٢ وفی الحديث والله لا اكون مثل الضبع تسمع اللدم
حتى تخرج فتصاد فهو لادم وقوم لدم نعت منه مثال خادم وخدم ودیکی برزدن وکوماج را بکف زدن تا پهن شود التدام اضطراب کردن
وبرسینه زدن زنان در نوحه لدام بالكسر پارهای درپی کردن جامه وموزه تلدم کهنه شدن جامه وموزه ودرپی کردن برجامه وپاره زدن
برموزه لازم متعدّ الدمت عليه الحمى ای دامت ام ملدم بالكسر کنیت تب ملدم ایضا مرد احمق کران استخوان وسنك که دانه خرما بوی کوبند
بجهت علف ستور ملدام مثله لدم بالتحريك حرمتهای خویشان وتقول العرب اللدم اللدم اذا ارادوا توکید المخالفة ای حرمتنا
حرمتكم وبيتنا بيتكم لا فرق بيننا **لذم** لازم بودن بجائی عم ك آف ٢ وشکفت نمودن چیزی کسی را يقال لذمه الشیء ای اعجبه الذام
ترغيب كردن کسی را يقال الذم به ای اولع به فهو ملذم به ولازم کردانیدن **لزوم** بالضم لازم بودن چیزی را عم ك آف ٢ يقال لزمت
الشیء ولزمت به ولازمته لزاما وملازمة لزام ایضا ملازم ويقال صار كذا وكذا ضربة لازم لغة فی ضربة لازب الزام دوذ کردن کسی کردن
کاری را التزام دست بکردن زدن ويقال الزمه الشیء فالتزمه ويقال سبّبته سبة تكون لزام مثل قطام ملزم بالكسر نوعی از دست افزار ستور رنکو
وصيقلی **لطم** طپانچه زدن عم ف آك ٢ وفی المثل لو ذات سوار لطمتنی قالته امرأة لطمها من ليست لها بكفو لطيم اسب سپيد روی
وايضا يکروی سپید ومنه يقال الطم الفرس مجهولا فهو لطيم وخد ملطم شدد للكثرة انکریده وما دراو مرده باشد وشتر بچه سهیل بده
يقال انه فصيل اذا طلع سهيل اخذه الراعی وقال له اترى سهيلا والله لا تذوق عندی قطرة ثم لطمه ونحاه وهم اسبان رهان لطيمه ستور که
بار درخت وبزازی برداشته باشد وبازار عطاران لطيمة المسك طبلة مسك ويقال بالة لطيمة ولاطمة فتلاطما التطام برهم زدن
موج **تلغثم** الرجل فی الامر اذا تمكث وتأنی وقال الخليل نكل عنه وتبصره **لغام** بالضم كف دهان شتر ملاغم كرداكرد دهن
دهان وتلغمت بالطيب اذا جعلته فی الملاغم ويقال فی جواب قولك متى المسير تلغموا يوم السبت يعنی ذکروه واشتقاقه من انهم حركوا
ملاغمهم به قال الكسائی لغمت الغم اذا اخبرت صاحبك بشیء لا تستيقنه لغم مصدر منه عم بفتحهما **لفام** بالكسر روی بند يقال
لغمت المرأة وجهها بلفامها ای نقبته ولفمت وتلفمت وهو التقمت ای شددت اللفام قال الاصمعی اذا كان النقاب علی الفم فهو اللفام و
اللثام وقال ابو زيد تلفمت تلفما اذا اخذت عمامة علی فيك شبه النقاب ولم تبلغ بها ارنبة الانف ولا مارنه قال وبنو تميم تقول فی هذا
المعنی تلثمت تلثما فاذا انتهی الی الانف وغشيه فهو النقاب **لقم** بفتحتين ميانه راه لقم بالتسكين دهانه راه بستن عم ف آص ٢
التقام فرو خوردن لقمه ولقمتها بالكسر لقما وتلقمتها اذا ابتلعتها فی مهلة ولقمت غيری تلقيما والقمته ورجل تلقامة كثير اللقم لقمان
نام حکیمی **لكم** مشت زدن عم ف آص ٢ ملكمة كليچه بدست باز برده لكام بالضم والتشديد کوهی ملكوم نام ابی نمكه لمّ ن
جمع آوردن ونیکو کردن يقال لم الله شعثه ای اصلح وجمع ما تفرق من اموره ومنه قولهم ان دارکم لمومة ای تلم الناس وترمهم وخورد
بجشر خود وياران خود ومنه قوله تعم وتاكلون التراث اكلا لما ای نصيبكم ونصيب صاحبكم قال ابو عبيده يقال لممته اجمع حتی اتيت
علی آخره المام فرود آمدن يقال الم به ای نزل به غلام ملم نزديك ببلوغ وفی الحديث وان مما ينبت الربيع ما يقتل حبطا او يلم ای
يقرب من ذلك وكنايه صغيره كردن ومنه قول من قال شعر ان تغفر اللهم فاغفر جما وای عبد لك لا الما لمم بفتحتين نلث
ونزديكی بكناه وقوله تعم الذين يجتنبون كبائر الاثم والفواحش الا اللمم ونوعی از جنون ورجل ملموم ای به لمم ای جنون لمة ايضا
الجنون يقال اصابته من الجن لمة وهو المس وچيزی اندك ويقال اعيذه من حادثات اللمة فيقال هی الدهر والشدة وانشد الفراء
شعر علی صروف الدهر او دولاتها يدللنا اللمة من لماتها ملمة واقعه ونازله كلها بمعنی ملمات ج عين لامة چشم زخم يقال اعيذه
من كل هامة ولامة لمه بالكسر موی بپچه لمم ج لمام كك ويقال وزدته لماما بعنی كاه كاه ململمة الفيل خرطومه وكتيبة ململمة مطوية

لحم
لخم
لدم
لذم
لزم
لطم
لغثم
لغم
لثم
لقم
لكم

مجتمعة مضموم بعضها الى بعض صخرة ململمة وململمة مستديرة صلبة يلملم والملم ميقات اهل يمن درج لم نه وهي حرف نفي لما مضى وهي جازمة
تقول لم يفعل ذلك تريد انه لم يكن ذلك الفعل منه فيما مضى من الزمان وكل لا ولن حرفان للنفي الا ان لم نفي لقولك فعل ولا نفي لقولك
يفعل ولم يقع الفعل منه وما نفي لقولك هو يفعل اذا كان في حال الفعل ولن نفي لقولك سيفعل ولما ايضا حرف الجزم والم والما
كلن ولما اصله لم ما وهي نفي لقولك قد فعل تقول للرجل قد مات فلان فيقول لما يمت وهو يقع موقع لم يقال اتيتك ولما اصل
اليك اي لم اصل اليك وقد يتغير معناه عن معنى لم فيكون جوابا وسببا لما وقع ولما لم يقع تقول ضربته لما ذهب ولما لم يذهب وقد
يختزل الفعل بعده تقول قاربت المكان ولما تريد ولما ادخل ولا يجوز ان يختزل الفعل بعد لم واما قوله تعالى وان كلا لما ليوفينهم
بالتشديد قال الفراء اصله لمن ما فلما كثرت فيه الميمات حذفت منها واحدة وقرء الزهري لما بالتنوين اي جميعا ويحتمل ان يكون اصله
لمن من فحذفت منها احدى الميمات وقول من قال لما بمعنى الا فليس يعرف في اللغة لم چرا وهو حرف يستفهم به تقول لم ذهبت والاصل
لما فحذفت الالف قوله تعالى عفا الله عنك لم اذنت لهم وتدخل الهاء عليه في الوقف فتقول لمه **لوم** نكوهيدن تعوف آمن م لومة
كلن ملامة نكوهش ملاوم ج يقال لائمه ولومه ايضا للمبالغة فهو ملوم وذلك لائم لوم ج لائمة لوم نكوهش لائمه كارى ملامت بالنك
وزره الائمه سزاوار ملامت شدن وملامت كردن وفي المثل رب لائم مليم ويقال استلام الرجل الى الناس اي استذم ملاومة يكديكررا
نكوهيدن تلاوم كلن تلوم انتظار رود رنك رجل لومة بالضم اي ملوم ولومة مثال همزه نكوهنده مثل هزاة وهزاة الاول مفعول والثاني
فاعل لام آدم الانسان شخصه واللام حرف من حروف الزيادة وهي على ضربين متحركة وساكنة فاللامات المتحركة ثلث لام الامر للغائب كقولهم
ليقم زيد بالكسر وربما امروا بها المخاطب وقرى فبذلك فلتفرحوا بالتاء خطابا وقد يجوز حذف لام الامر في الشعر كقوله ع الك
الويل حر الوجه او يبك من بكى اراد ليبك وكل لام امر المواجهة كقوله ع قلت لبواب لديه دارها تاذن فاني حموها وجارها اراد
لتاذن فحذف اللام وكسر التاء على لغة من يقول انت تعلم ولام التوكيد فهو على خمسة اضرب منها لام الابتداء كقولك لزيد افضل
من عمرو ومنها التي تدخل في خبر ان المشددة والمخففة كقوله تعالى ان ربك لبالمرصاد وان كانت لكبيرة ومنها التي تكون جوابا للو ولولا
كقوله تعالى لو تزيلوا لعذبنا الذين كفروا ولولا انتم لكنا مؤمنين ومنها التي تكون في الفعل المستقبل المؤكد بالنون كقوله تعالى ليسجنن
وليكونن من الصاغرين ومنها لام جواب القسم وجميع لامات التوكيد تصلح ان تكون جوابا للقسم كقوله تعالى وان منكم لمن ليبطئن
فاللام الاولى للتوكيد والثانية جواب لان المقسم جملة توصل باخرى وهي المقسم عليه لتوكيد الثانية بالاولى ويربطون بين الجملتين
بحرف ان المكسورة المشددة واللام المعترض وهما بمعنى واحد كقولك والله ان زيدا خير منك و والله لزيد خير منك وقولك والله
ليقومن زيد اذا ادخلوا لام القسم على فعل مستقبل ادخلوا في آخره النون شديدة او خفيفة لتاكيد الاستقبال واخراجه عن الحال
لابد من ذلك وبحرف ان الخفيفة المكسورة وما وهما بمعنى كقولك والله ان فعلت و والله ما فعلت وبحرف لا كقولك والله لا نفعل
ولا يتصل الحلف بالمحلوف الا باحد هذه الحروف الخمسة وقد تحذف وهي مرادة والثالث لام الاضافة وهي على ثمانية اضرب منها
ما الملك كقولك المال لزيد ومنها لام الاختصاص كقولك اخ لزيد ومنها لام الاستغاثة كقول الشاعر يا للرجال ليوم الاربعاء
اما ينفك يحدث لي بعد النهى طربا واللامان جميعا للجر لكنهم فتحوا الاولى وكسروا الثانية للفرق بين المستغاث به والمستغاث له وقد
يحذفون المستغاث به يقولون يا للماء بالكسر اي يا قوم للماء ادعوكم فان عطفت على المستغاث به بلام اخرى كسرتها لانك قد امنت اللبس
بالعطف كقول الشاعر يا للكهول وللشبان للعجب وكقول الآخر يا لبكر انشروا لي كليبا وقال بعضهم اصله يا آل بكر فخفف بحذف الهمزة
ومنها لام التعجب مفتوحة كقولهم يا للعجب اي يا عجب احضر فهذا اوانك ومنها لام العلة بمعنى كي كقوله تعالى لتكونوا شهداء على الناس
اي لكي تكونوا وضربته ليتادب اي لكي يتادب ومنها لام العاقبة كقول الشاعر ع فللموت تغذو الوالدات سخالها اي عاقبته ذلك ومنها
لام الجحد ولا تصحب الا النفي كقوله تعالى وما كان الله ليعذبهم اي لان يعذبهم ومنها لام التاريخ كقولك كتبت لثلث خلون اي بعد
ثلث من الشهر واما اللامات الساكنة فعلى ضربين احدهما لام التعريف ولسكونها ادخلت عليها الف الوصل ليصح الابتداء بها واو تسقط
الا بل بالوصل كقولك هو الرجل والثاني لام الامر اذا ابتدات بها كانت مكسورة وان ادخلت عليها حرفا من حروف العطف جاز
فيه الكسر والتسكين كقوله تعالى وليحكم اهل الانجيل **لهم** فرو خوردن ع گاف م لهوم بالفتح ناقة سبرنات ومرد سخي واسب نيكو
لهام لشكر بسيار لهيم سخي ام اللهيم فرس لهم عنال خضم اسب كزنده از اسبان وشكرف ومرد بسيار عطا و قول الشاعر ع لاهم لا
ادري وانت الداري يريد اللهم اي يا خدا والميم المشددة فيه عوض من ياء النداء لان معناه يا الله ملهم بالفتح موضع الهام در
دل افكندن و اچيزي در دل افكندن يقال الهمه الله واستلهمته الله الهام هم شير بستان خوردن بچه طلب **لهجم** بالفتح راه

لوم

لهم

لهجم

فراخ کونه و مدح بزرک ناسهم سفود در کردن بجیزی **لهذم** بریدن لهذم سنان برنده روان لهاذم ج **لهزمه** در امیختن بسیدی ٥
باسیاهی موی یقال لهزم الشیب خدیه ای خالطهما لهزمتان بکسرتین دو تندی زیر بن کوش لهزمة یکی لهازم ج **فصل المیم موم**
بالضم شمع و روغن عسل و برسام یقال مِیم الرجل فهو مموم ای مُبَرسم مامة نام مردی مهم یکی از حروف هجا **مهیم** بسکون الاخر کلمة
استفهام یعنی حال تو و کار تو **فصل النون نامّة** آواز یقال اسکت الله نأمته و نامّته بالتشدید ایضا ای نغمته و صوته
نئیم نالیدن نئم ع ف آ ک ۲ و آواز دادن کمان و شیر **نجوم** ستارکان و برآمدن نبات و ستاره و دندان و شاخ ع ف آ ض ۲ و پیدا
شدن بد مذهب و خارجی و یقال نجمت ناجمة بموضع کذا ای نبعت و فلان منجم الباطل و الضلالة بفتح المیم و الجیم ای معدنه منجم
بالکسر آهنی که در وی زبانه ترازو باشد نجم ستاره و نبات بی ساق قوله تع و النجم و الشجر یسجدان و اسم علم پروین و در وی الف و لام
لازم باشد قوله تع و بالنجم هم یهتدون و یقال طلع النجم و اصل یقال لیس لهذا الحدیث نجم ای اصل و وقت معین و منه سمی المنجم
یعنی وقت شناس و ستاره شناس ایضا انجام و اشدن آسمان از ابر یقال انجمت السماء ای اقلعت انجمت و رفتن سرما و باران تنجیم
وقت و ستاره شناسی کردن و پاره پاره گذاردن وام را نجم نوعی از گیاه **نخیم** رخیدن و تنخنخ کردن ع ف آ ک ۲ فهو نخام
نعت منه و ایضا مرغابی سرخ و نام اسپی **نخامة** بالضم آب بینی و دماغ و تنخم ای تنخع **ندم** ندامة بالتحریک پشیمانی ع ک آ ف ۲
تندم مثله و فی الحدیث الندم توبة اندام پشیمانی دادن ندمان بالفتح پشیمان نادم کل ندیم حریف شراب و همنشین بزرگان ندمان
مثله و جمع الندیم ندام و جمع الندام ندامی و المرأة ندمانة منادمة مصدر منه و هو مقلوب مدامنة کالقسی من القوس و جذب و جبذ
و ما اطیبه و ایطبه و واحد و حادی و ما اشبههما کثیر من کلامهم **نسیم** باد نرم ع ف آ ک ۲ یقال نسمت الریح نسیما و نسمانا نسم اول باد
که وزیدن گیرد و فی الحدیث بعثت فی نسم الساعة ای حین ابتدأت و اقبلت و اوائلها نسمة بفتحتین دم و تاسه نسم ج و فی الحدیث تنکبوا الغبار
فمنه تکون النسمة و مردم تنسم نفس زدن و دم بجود کشیدن و فی الحدیث لما تنسموا روح الحیوة ای وجدوا نسیمها و ناسم ای شامه منسم
بکسر السین سپل شتر و سپل شتر مرغ و یقال من این منسمك ای وجهتك **تنشیم** کونه کردانیدن و بوی کرفتن کوشت و یقال بدی ینشمه
ک ۲ بوی ناکشت از جرب و جراب و در کار بد شدن مردم و منه قولهم نشم الناس فی عثمان نشم بفتحتین درختی که از وی کمان سازند و حال
شدن پوست کاو و جراب ع ک آ ف ۲ قلب بشش ثور نشم ک ۲ ای فیه نقط بیض و سود منشم نام زنی عطاره و فی المثل اشأم من عطر
منشم و دانه بلسان **نظم** شعر و رشته مروارید و کروه جبیا از ملخ و ستاره سرکانه از جوزا و در کشیدن جواهر بر رشته و سخن در وزن
و ترتیب دادن ع ض آ ک ۲ تنظیم مثله نظام بالکسر رشته جواهر انتظام در کشیده و راست شدن و یقال طعنه فانتظمه ای اختله و
انتظمت الدجاجة اذا صار فی بطنها بیض **نعمة** بالکسر دست و دست دس و نیکی و ناز و مال و منت و انچه کرده شود از نیکوئی در
حق کسی نعمی بالضم و القصر کذلك و ان فتحت مددت فقلت نعماء نعیم کذلك و یقال ان فعلت ذلك فبها و نعمت ای نعمت الخصلة نعم و بئس
یعنی نیکست و بد است و هما فعلان ماضیان لا یتصرفان تصرف سائر الافعال لانهما استعملا للحال بمعنی الماضی و فی نعم اربع لغات نَعم
بالفتح و الکسر مع سکون الثانی نِعِم بکسرتین و فتح الاولی تقول نعم الرجل زید و نعمت المرأة هند و نعم المرأة هند فالرجل فاعل نعم و زید
مرفوع اما بان یکون مبتدأ قدم علیه خبره او بان یکون خبر مبتدأ محذوف کانك قلت نعم الرجل قیل لك من هو فقلت هو زید و اذا
قلت نعم رجلا کانك قلت نعم الرجل رجلا لان فاعل نعم و بئس لا یکون الا معرفة بالالف و اللام او ما یضاف الی ما فیه الالف و اللام و یدخل
ما علیه فیجمع بین الساکنین کقوله تع فنعما هی و ان شئت حرکت العین بالکسر و ان شئت فتحت النون مع کسر العین تقول غسلته غسلا
نعما یکتفی بما مع نعم عن صلته ای نعم ما غسلته نعم بالضم نام زنی و نازکی و نرمی و نیکوئی خلاف بؤس یقال یوم نُعم و یوم بؤس و الجمع
انعم و ابؤس نعومة نرم و نازک شدن ع ک بضمهما و ع ک آ ف ۲ و ع ک آ ض ۲ مرکبة من بابین مثال فضل یفضل و ع بکسرهما
و هو شاذ نعمة بالفتح ای تنعم و یقال نعمه و ناعمه فتنعم رجل منعام بالکسر ای مفضال و یقال ابتت ارض فلان فتنعمتنی اذا وافقته
و یقال انعم الله علیك من النعمة و انعم الله صباحك من النعومة و انعم له ای قال له نعم و انعم ای زاد و انعم الله بك بالا ای اقر الله عینك و کذلك
نعم الله بك عینا نعمة بالضم مثل غلم غلمة و نزه نزهة و نعمت عینا نعمان ایضا نام مردی و هو نعمان بن المنذر ملك العرب و نسب الیه
شقائق النعمان لانه حماه نعم بالتحریک چارپا و واحد الانعام و هی المال الراعیة و اکثر ما یقع هذا الاسم علی الابل قال الفراء هو ذکر
لا یؤنث یقولون هذا نعم وارد و یجمع علی نعمان مثل حمل و حملان و الانعام تذکر و تؤنث قال الله تع فی موضع مما فی بطونه و فی
موضع مما فی بطونها و جمع الجمع اناعیم و یراد به التکثیر فقط لان جمع الجمع انما ان یراد به التکثیر او الضروب نعم بفتحتین و سکون
الاخر ای موعدة و تصدیق و جواب الاستفهام و ربما ناقض بلی اذا قال الیس لی عندك ودیعة فتقول نعم تصدیق لما قبله

وبلی نمکدن بپ وبکسر العین لغة فیه نغام بالفتح شتر مرغ وهو اسم جنس مثل حمام نغامة یکی وهو یذکر و یؤنث وایض چوب بر نهنا سر چاه ویقال شالت نغامتهم وذیر قدم ونشان که در راهها نصب کنند نغام کلک وایض موضعی نغامة منزلی ان نمنازل قمر نعامة نام مردی واسب ابو نغامة کنیه مردی نعمة العین قرینا ویقال نغمة عین ونعم عین بالضم فیهما ونعام عین ونعامة عین بالفتح فیهما ونعمی عین کلتهما بمعنی ای افعل ذلک کرامة لک وانعاما لعینک نعامی بالضم باد دست راست ویقال نعاماک بمعنی قصاراک نعمان الاراک نام وادی ویقال عم صباحا کلمة تحیة کانه من نعم ینعم بکسر العین فیهما تنعیم درختی تنعیم موضعی بمکه انعم بالضم موضعی

نغم نغم بالفتح سخن آهسته ع بفتحهما و آء ۲ یقال سکت فما نغم بحرف وما تنغم نغمة آواز

نقم نقم عتاب کردن بر کسی ع ف آء ۲ ویقال ما نقمت منه الا الاحسان ونقمت بالکسر لغة فیه وناپسند داشتن کار انتقام کینه کشیدن نقمه ک ۲ اسم فیه نقمات نقم ج مثال کلمات وکلم ونقمه بالکسر مثال کلمة کلک والجمع نقم ک آف ۲ مثال نعمة ونعم ویقال فلان میمون النقیمة وهو ابدال النقیبة ناقم نام مردی

نمم نامیه زنی نمم سخن چینی کردن ع ف آض ۲ وک ۲ والاسم النمیمة وایضا نفس وحرکت یقال اسکت الله نامته ای ما ینم علیه من حرکته ونفسه وقد یهمز فیجعل من النسیم نم نمام نعت منه نمام ایض گیاهی خوشبو نمنمه نقش کردن وآراستن جامه ثوب منمنم منمنم بکسر تین سپیدی که بر ناخن افتد نمی پشیز والدرهم الذی فیه رصاص ونحاس ویقال بها نمی ای احد

نوم نوم خواب وخواب شدن ع ک آف ۲ علی الاصل وبعضهم یقول نام ینام فهو نائم والجمع نیام وجمع نائم نوم علی الاصل ونیم علی اللفظ ویقال نمت واصله نومت بکسر الواو فلما سقطت لاستثقال الحرکة علیها نقلت حرکتها الی ما قبلها وکان حق النون ان تضم لتدل علی الواو الساقطة کما ضمت القاف فی قلت الا انهم کسروها فرقا بین الساقط المضموم والمکسور والمفتوح واما کلت فکسروها لتدل علی الیاء الساقطة وعلی مذهب الکسائی القیاس مستمر لانه یقول اصل قال قول بضم الواو واصل کال کیل بکسر الیاء والامر منه نم مثل خاف یخاف خف ویقال یا نومان لکثیر النوم ولا تقل رجل نومان لانه یختص بالنداء انامه تنویم بخواب کردن وخوابانیدن ویقال اخذه نوام بالضم خواب گرفتن تناوم خویشتن خوابیده نمودن ویقال ناومه فنمته ای غلبته ونامت السوق ای کسدت ونام الثوب ای اخلق واستنام الیه ای سکن واطمأن الیه رجل نومه بالضم مرد بی اعتبار مغفل ورجل نومه مثال همزه بسیار خواب منام جای خواب وجامه خواب ونیز دکان وفلان حسن النیمة مثل الجلسة لیل نائم شب آرمیده ره وفاعل بمعنی مفعول فیه کیوم عاصف

نهم نهم رسیدن همت در چیزی وحرص نمودن یقال نهم بکذا بمجهولا نهو منهوم ای مولع به وفی الحدیث منهومان لا یشبعان منهوم بالمال ومنهوم بالعلم نهم ینهم ف آک ۲ لغة فی نهم ینهم ای زجر نهم بفتحتین نیک اشتها آمدن بطعام ع ک آف ۲ نهم نهیم راندن وزجر نمودن در راه ستور وراندن ع بفتحهما وف آک ۲ منهام ستور که براندن نجلد دود والنهم ایض الحذف بالحصا ونحوه نهیم ایض مثل نحیم ونئیم وهو صوت الاسد والفیل ع بفتحهما یقال نهم الفیل ینهم نهما ونهیما نهامی بالفتح آهنگر نهام بالضم نوعی از مرغان

نیم نیم بالکسر نورد هائی ریگ که از وزیدن باد شود وپوستین کهنه ودرختی

وأم وصل الواو وواءمة ای موافقت ومباهات وفی المثل لولا الوئام لهلک الانام

وثم وجم وثم کوفتن وشکستن ودویدن ع ف آک ۲ خف میثم شدید الوطء کانه یثم الارض ای یدقها ویثمه علفه وطعام کرد کرده وسلک یقال ثم لها ای اجمع وثامة بالفتح گوشت آگنده شده ع بضمهما ویثم نعت منه وجوم خاموش شدن از اندوه وخشم ع ف آک ۲ یقال ما لی اراک واجما ویقال لم اجم عنه فزعا ای لم اسکت عنه یوم وجیم ای شدید الحر وبالحاء ایض وجمة بالتحریک عار وبالتسکین بروی در افتادن در خوردن

وحم وجم بالتحریک نشان در راهها صحرا اوجام ج وحام بالکسر من الدواب ان یستصعب عند الحمل وقد وحمت بالکسر وکرانی شدن زن آبستن وحام بالفتح کلک وحم بفتحتین مصدر ع ک آف ۲ وهی امراة وحماء ونسوة وحامی وفی المثل وحمی ولا حبل ویقال وحمت وحمه ای قصدت قصده توحیم آرزوانه زن آبستن دادن از طعام وذبح کردن

وخم وخم بالتسکین وک ۲ وخیم ای ثقیل وخام بالکسر او خام ج وخا وخومه گران سنگ وناگوار شدن ع بضمهما یقال واخمنی توخمة مثل وخیم ای وبی وبلده وخمه ووخیمه اذا لم توافق ساکنها استیخام گران ونا گوار شدن طعام وجز آن توخم کلک تخمه ض آف ۲ علی ما ذکر فی وکله ناگواردن تخم تخامات ج وخم الرجل واتخم من الطعام واصله اوخم علی افتعل وطعام متخمة بالفتح واصله موخمه وتقول العامة تخمه بالسکون ایض

وذم وذم دوالهای گوشه دلو وذمه یکی وذمت الدلو ای انقطع وذمها ع ک آف ۲ وگوشتها وآماسهای رحم شتر که از ولادت باز دارد توذیم علاج کردن آن وگرد بند ساختن سلک را و افزون شدن یقال وذمت علی الخمسین ای زدت علیها وذام بالکسر شکنبه وروده وذمه یکی مثل ثمرة وثمار وفی حدیث علی لئن ولیت بنی امیه لانفضنهم نفض القصاب الوذام الترب ایذام واجب کردن حج بر خویشتن وذیمه هدیه بیت الحرام کعبه وذائم هدایا

ورم ورم بفتحتین آماس ع بکسرها وهو شاذ تورم مثله اورام ج تورم متعد فیه وبینی بر باد کردن از تکبر وورم انفه ای غضب واورمت الناقة ای ورم ضرعها

وزم وزم بروی در افتادن در خوردن وذیم وزیمه گوشت خشک سوسمار وملخ وجز آن وزیم ایض تری وسبزی که گرد کرده رجل ... وزنم

مرد بسیار گوشت رجل متوزم ای شدید الوطء **وسم** سمه نشان کردن و داغ کردن ع ف آ ک ۲ والهاء عوض عن الواو وسمة ک ۲ وسکونه یعنی
دنك ابروی وموی واذا آمرت به قلت توسّم وسّمی باران نخستین بهار ارض موسومة زمین وسمی باریده توسّم علف وسمی جستن موسم بکسر
السین جای گرد آمدن هنگام حج وغیر حج توسیم بموسم حاضر شدن یقال وسّموا وعرّفوا کما یقال عیّدوا ای العید میسم بالکسر آهن داغ وجما
و زیبائی یقال المرأة ذات میسم میاسم ج علی اللفظ ومواسم علی الاصل وفلان وسیم ای حسن الوجه والسیما وقوم وِسام وامرأة وسیمة ونسوة
وِسام وَسام وسامة بالفتح فیهما مصدر ان منه ع ف بضمهما و واسمت فلانا فوسمته ای غلبته بالحسن اتّسام خود را به نشانی مخصوص کردن و نلاون
موسوم بالخیر وقد توسّمت فیه الخیر ای تفرّست **وشم** نقش و نگار وشام بالکسر ج ونام شهری یقال له وشم الیمامة وشمتها ابوزن ازنه
ونقش کردن ع ف آ ک ۲ واستوشمه ای سالة ان یشمه وفی الحدیث لعن الله الواشمة والمستوشمة ویقال ما عصیته وشمة ای کلمة وما اصابتنا
العام وَشمة ای قطرة وبینهما وشیمة ای عداوة واوشم البرق لمع واوشمت الارض ظهر نباتها واوشمت فیه ای نظرت فیه **وصم** شکاف
وشکاف چوب بی جدائی یقال بهذه القناة وصم ویقال وصمت الشیء اذا شددته بسرعة وعار وعیب یقال ما فیه وصمة توصیم شکستن
اندامها و کوانی و کاهلی ویقال وصمة الحمی **وضم** بالتحریك تخته که بروی گوشت نهند یا بوریا و مانند آن وضم مصدر منه ع ف آ
ک ۲ یقال وضمت اللحم اضمه ای وضعته علی الوضم واوضمته ای جعلت له وضما واوضمته ای وضمته ویقال للحی وضمة واحد ولنا جماعة متفرقة ربه
وضم وضیمة یك گروه مردم اند و بیست تا سه عدد و گروهی اند که بر گروهی نزول کنند یقال وضم بنو فلان علی بنی فلان اذا حلّوا علیهم وضیمة
من الطعام مثل وثیمة من الکلاء وطعام مأتم واستوضمت الرجل ای ظلمته وتوضّم الرجل المرأة اذا وقع علیها **وغم** کینه اوغام ج وخبر
غیر یقین دادن کسی را ع ف آ ک ۲ وغم علیه بالکسر ای حقد وتوغّم ای اغتاظ **وقم** کشیدن عنان و باز داشتن کسی را از حاجت و
باز گردانیدن ع ف آ ک ۲ وقمه ای ردّه وقهره وشکستن وخوار کردن یقال وقم الله العدو ای اذله موقوم نیك اندوهگین شکسته حال
وقمت الارض ای وطئت واکل نباتها فهی موقومة وربما قالوا وکمت بالکاف و کلّ الموکوم وتوقّمت الصید [illegible] ونلاون یتوقّم کلامی ای یتحفظه و
یعیه واُم حصین درهدبته **موکوم** مثل موقوم ووکمه الامر ای حزنه وکمت الارض مثل وقمت ای وطئت **ولیم** طعام عروسی و تداولت وفی
الحدیث اَولِم ولو بشاة **ونیم** الذباب گوه مگس وریدن وی ع ف ا ک ۲ **وهم** بالتحریك غلط کردن در حساب ع ک اف ۲ وهم بالتسکین
رفتن دل بسوی چیزی بی قصد آن ع ف ا ک ۲ توهّم گمان بردن ایهام توهیم بگمان افکندن ویقال اوهم من الحساب مائة ای اسقط واوهم من صلوته
رکعة ای ترك واوهمت الشیء اذا ترکته کله اتهام تهمت نهادن کسی را اهتض ا ف ۲ اهم فیه واصل التاء فیه واو علی ما ذکرنی وکل ویقال اتهمت
اتهاما مثل اذوأت ادواء اتهام مثله یقال فداتهم الرجل اذا صار به الریبة وهم ایضا شتر ضخم بزرم وهمه مونث وراه فراخ ویقال لا وهم من کذا ای
لا بد منه **فصل الهاء** **هتم** بالفتح شکستن دندان از بن ع ف آ ک ۲ یقال ضربه فهتم فاه هتم لازم منه هتم بالتحریك شکسته شدن
دندان پیشین ع ک اف ۲ اهتم نعت منه ونام مردی هتامة بالضم شکسته وافتاده هر چیز **هتم** له من ماله کما یقال قثم ع ف آ ک ۲ هیثم چوزه
عقاب و ریك توده سرخ و نام مردی **هجوم** در آمدن بر کسی یا چیزی بنا گاه ع ف آ ض ۲ ویقال هجم الصباح وهجم الشتاء وهجمت عینه
ای غارت هجم قدح بزرگ وهمه شیر بستان دوشیدن و ویران کردن خانه را ریح هجوم باد که خانها را ویران کند واهجمت عینه ای دمعت هجمة
گله شتر از چهل تا بیشتر وهنیده صد شتر هجمة الشتاء والصیف سختی سرما وگرما هجیمة شیر که در مشك نو ریزند ثم تضربه ولا تمخضه وقیل
ما لم یرب هیجمانة بالیاء وضم الجیم مروارید بزرك ونام زنی **هدم** ویران کردن ع ف آ ک ۲ هدّم مبالغة فیه انهدام تهدم ویران
شدن و تهدم علیه من الغضب ای اشتد غضبه هِدم بالکسر جامه خلق اهدام ج مهدوم شیر حفته وسطبر شده هدم بالتحریك آنچه از
کرانه چاه فرود ریخته باشد ویقال دمائهم بینهم هدم ای هدر وهدْم بالسکون ایضا هدمه یك دفعه باران ناقه هدمه کسر آنی سخت کشش
خواه وقد هدمت الناقة بالکسر مهندم با ندام و اندازه وهو معرب **هذم** بریدن و بشتاب خوردن ع ف آ ک ۲ سیفه هذم
بالکسر تیغ بران هُذام کلك هیذام بالیاء دلیر **هذرمه** بشتاب خواندن یقال الهذرم وزده وکل هذیم فی الکلام **هرم** بالتسکین
گیاهی از شورها هرمه یکی بعیر هارم شتری که آن گیاه خورد وابل هوارم ابن هرمه شاعری هرم بالتحریك کلان سالی ع ک اف ۲ اهرام متعد
منه فهو هرم وقوم هرمی هِرم ایضا نام مردی و یقال لم یولع هرمات ای نفسك وعقلك هرمان بالضم هوش وعقل یقال ماله هرمان وفلان
بیهادم خود را خرف و پیر مینماید هرمان بفتحتین بنائی در مصر یقال بنی الهرمان والنسر فی السرطان وترك العشاء مهرمة **هرثم** شیر و نام
مردی هرمّثم بالکسر مشدد المیم سنك نرم وکوه نرم هرثمة گوسپند شیر ناك **هزهر** مغا کچه سینه و سبب هزم الضریع ما تکسر منه
یعنی ریزهای شبرق و آن گیاهی است تهزم شکسته شدن یقال تهزم السقاء اذا یبس فتکسر هزم هزیمه شکستن لشکر را ع ف آ ک ۲
انهزام لازم منه هزمه چاه اهتزام آواز رفتار اسب وکاو بریدن گوسپند هزیم الرعد آواز رعد ومنه تهزم الرعد غیث هزم ک ۲

وسم
وشم
وصم
وضم
وغم
وقم
وکم
ولم
ونم وهم
هتم هثم
هجم
هدم
هذم
هذرم
هرم
هرثم
هزم

باران کہ نہ ایستد ہہزام نوعی از لعب **هشم** شکستن نان خشک عع ف آک ۲ یقال هشم الثريد ومنه سمی هاشم بن عبد مناف
واسمه عمرو وقال فيه الشاعر عمرو العلا هشم الثريد لقومه ورجال مكة مسنتون عجاف هشيم گیاه خشک ودرخت پوسیده رجل هشيم
ای ضعيف البدن وتهشم عليه ای تعطف اهتشام همچنین پستان دوشیدن هاشمة الشجة التی تهشم العظم **هصم** شکستن عع ف آک ۲
هيصم شیر ومرد دلیر قوی ونوعی از سنگ اماس **هضم** شکستن طعام در معده وچیزی از حق کسی باز شکستن اهتضام مثله ومانند
تعجنی از حق بر کسی هضم ستم کردن ومنقاد شدن وکم آمدن از خصم هضيم مهتضم ای مظلوم هضيمة ستم هضام دندان شیر افکندن ودیگر
بر آوردن شتر کره وگوسپند یقال اهضمت الابل للاجذاع والاسد اس جميعا اذا ذهبت رواضعها هاضوم گوارش طعام سریع الانهضام
زود گوار وکذا ابطی الانهضام هضيم ایضا غنچه ناشکفته وزن نازک تهیگاه وکشیح مهتضم هضم بالکسر زمین پست اهضام هضوم ج
یقال فی التحذیر الليل واهضام الوادی ای احذرها هضم بالتحریک پهلوها بهم در آمدن عع ک آف ۲ اهضم اسب تهیگاه بر آمده والانثی هضماء
ورجل اهضم بين الهضم ويقال لم يبق فی الحلبة اهضم فط هضم بالتحریک نوعی از طیب اهضام ج **هقم** کہ مرد سخت گرسنه هقم بفتحتين
مصدر منه عع ک آف ۲ هقم مثال هجف مرد بسیار خوار ودریا هيقم شتر مرغ دراز والميم زائدة وآواز موج دریا و آواز لقمه بکلو بردن وفلان
يتهقم الطعام اذا ابتلعه لقما عظاما تهكمت البير ای تهدمت وتهكم عليه ای اشتد غضبه وتهكم به ای تهزأ به متهكم ای متكبر وتهكمت
تغنمت وترنمت هتكيم متعد منه **هلم** بیا قوله تعالى هلم الينا قال الخليل اصله لم من قولهم لم الله شعثه ای جمعه اراد لم نفسك الينا
ای اقرب وها للتنبيه وحذفت الفها وجعلا اسما واحدا يستوی فيه الواحد والجمع والتانيث فی لغة اهل الحجاز واهل نجد يصرفونها فيقولون
للاثنين هلما وللجمع هلموا وللمراة هلمی وللنساء هلممن والاول افصح وقد يوصل باللام فيقال هلم لك وهلم لكما الى كذا كما قالوا هيت لك
وهلمن يا رجل وهلمن بكسر الميم يا امراة وهلمان للاثنين وهلمن للجمع وهلممنان بالنسوة اذا ادخلت عليه النون الثقيلة واذا قيل لك هلم
الى كذا قلت الام اهلم مفتوحة الالف والهاء كانك قلت الى ما الم ولا اهلمه ای لا اعطيكه ويقال جاء بالهيل والهيلمان بضم اللام وفتحها
ای بالمال الكثير **هلقام** بالكسر سطبر دراز وشیر ونام مردی **همّ** اندوه هموم ج وكذا خفتن بیماری تن را يقال همنی المرض وقصد
عع ف آض ۲ يقال هممت بالشيء وقوله تعالى ولقد همت به وهم بها ويقال لا مهمة لی بالفتح ولا همام ای لا اهم بذلك ولا افعله وهو مبنی
على الكسر مثل قطام اهمام بی آرام کردن کار کسی را واندوهگین کردن يقال همك يقال همك ما اهمك مهم کار سخت اهتمام غمخوارگی کردن
يقال اهتم له بامره انهمام گداخته شدن قال الشاعر يضحكن عن كالبرد المنهم هاموم شتر گداخته کوهان همّ بالكسر قصد دل يقال فلان بعيد
الهمة بالكسر والفتح همم ج هميم نرم رفتن عع ف آک ۲ هم بالکسر پیر فانی همر گند پیر همام بالضم مرد بزرگ همت هموم بالفتح چاه بسیار آب اذا
قيل لنا ابقی عندك شيء تقول همهام ای لم يبق شيء هامة خزنده وگزنده ويقال للدابة ايضا نعم الهامة هذه اهيمة باران نرم همهمة گردانیدن
آواز در سینه چار هماهيم بکسر تین همهم فی صوته وهمت المراة فی راس الصبی در خواب کرد کودک را با آواز ويقال ذهبت اتهممه اطلبه هينمه
آواز نرم همة مثال هلعة شبه از شبه ها زنان که بجهه فسون دارند **يهوم** سر فرود افکندن از خواب هامة سر هام ج وجعد وهامة
القوم رئيسهم هيم هيمان سر گشتگی از عشق عع ف آک ۲ هائم مستهام سرگشته هيام بالضم تشنگی سخت ونوعی از جنون وعشق ونوعی از
بیماری ستور مهيوم شتر بیمار ناقة هيماء مونث هيماء ايضا دشت بی آب هيام بالفتح ریگ روان هيم بضمتين ج هيام بالكسر شتران تشنه
هيمان نعت مذكر هيمی مونث وقوم هيم وابل هيم قوله تعالى فشاربون شرب الهيم وهی الابل العطاش هيتم رفتار نیکو هيماء آمید وبقصر قومی
فصل الياء **يتيم** مرد بی پدر وستور بی مادر وجوهر بی نظیر ايتام يتامی ج يتم بالضم وبفتح مصدر عع ک آف ۲ ايتمت المراة
نی موتم يتيم دار شد زن يتيم يتيم گردانیدن ويقال فی سيره يتم بالتحريك ای ابطأ ياسمين گلی است وهو معرب وبعضهم يجريه
مجری الجمع تقول شممت الياسمين وهذا ياسمون وقد جاء فی الشعر ياسم **يلملم** ميقات اهل اليمن لغة فی الملم **يممته** ای قصدته تيمم
قصد کردن وپاک دست وروی بالدن به نیت عبادت قوله تعالى فتيمموا صعيدا طيبا ای اقصدوا صعيدا ويممته بالرمح ای توجهته
وقصدته دون من سواه تيميم تيمم دادن نماز وعبادت امام کبوتر وحشی يمامة یکی ونام کنیزک کبود چشم که از سر روزه راه سوار را می دید
يقال ابصر من زرقاء اليمامة ويقال اليمامة بلاد كان اسمها الجو فسميت باسم هذه المراة لكثرة ما اضيف اليها وقيل جو اليمامة والنسبة الى
اليمامة يامی **يم** دریا وقد يم الرجل فهو مبوم اذا طرح فی البحر **يمن** بالتحريك نوعی از نبات **يوم** یکی **يوم** روز ايام ج واصله ايوام
فادغم قال الله عز وجل فی قوله تعالى اسس على التقوى من اول يوم الايام كما تقول لقيت كل رجل ای كل الرجال مياومة روز مزد کردن و
يقال يوم ايوم كما يقال ليل اليل وليلة ليلاء اذا عبروا عن الشدة يام قبيلة از يمن ونام پسر نوح ع قال ابن السكيت ايهمان سيل وشوخنين
ويقال السيل والجمل الصول الهائج يتعوذ منهما يهماء دشت بی پایان ايهم مثله وايضا مرد کرو دلیر وکوه بلند ونام مردی يعنی جبلة

هشم
هصم
هيصم
هضم
هقم
هلم
هلقم
همّ
هوم
هيم
يتيم
يتم
يلملم
يم
يمن
يوم
يهم

بن الايهم

بن الايهم اخر ملوك غسان **باب النون فصل الألف** ابنة بالضم كره چوب ابن ج ويقال ليس فيهم ابنة اى عداوة ويقال
آبنه يابنه عع ف آض ٢ وك ٢ اى اتهمه وفلان يوبن بكذا اى يذكر بقبيح وفى ذكر مجلس رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم لا تؤبن فيه الحرم اى لا
تذكر تابين در پى چيزى شدن وچشم داشتن وبر مرده گريستن ومرثيه گفتن ابان بالكسر والتشديد وقت وهنگام ابانان دو كوه **اتان**
ماده خر وثلث اتن مثل اعنق واتن ج بالحركة والسكون ماتون ماتونا مثله واستاتن الرجل اى اشترى اتانا وفى المثل كان حمارا فاستاتن اى صار اتانا والاتان
الجور سر چاه وصخرة بزرك اتن اتون بجائى مقيم بودن اتنان كام نزديك نهادن عع ف آك ٢ اتون بالتشديد اتش دان اهين والعامة تخففه
اتاتين ج ويقال هو مولد **اجن** اب مزه بركشته اجن اجون مصدر ان عع ف آض ٢ ك ٢ اجن بالتحريك كلك عع ك آف ٢ اجن نعت منه اجانة
بالكسر والتشديد پنكان اجاجين ج اجنة بالضم رخسا لغة فى وجنة واجن القصار الثوب اى دقه **احنة** بالكسر كينه احن ك آف ٢ ج و
قد احنت عليه بالكسر مواحنة دشمنى كردن باهم **اذن** بالكسر دستورى عع ك آف ٢ يقال اذن له ويقال ائذن لى على الامير وقول الشاعر
قلت لبوابه لديه دارها تاذن فانى حموها وجارها اى لتاذن بحذف اللام وكسر التاء على لغة من يقول تعلم بالكسر واذن به منه
قوله تع فاذنوا بحرب من الله ورسوله واذن له اذنا اى استمع اذان اكاهى دادن اذان الصلوة بانك نماز اذين مثله وقد اذنت اذانا ميذنه بانك
جاى اذان اذين پلند فتار وجائى كه از هر جهتى بانك نماز در وى شنود اذن بالضم وبضمتين كوش وهى مونثة اذان ج ويقال اذنته اى ضربت
اذنه ورجل اذن بضمتين مرد سخن شنو يستوى فيه الواحد والجمع اذانى بالضم كلان كوش نعجة اذناء وكبش آذن نعت منه تاذين كوشه ساختن
نعل را وكوش ماليدن كودك را ودستورى دادن كسى را بر كارى اذن حاجب ايذان تاذن اكاهانيدن يقال تاذن الامير فى الناس اذا نادى فيهم
ويكون ذلك فى التهدد وقوله تع واذ تاذن ربك اى اعلم اذن بالكسر انكاه وهى حرف مكافاة وجواب ان قدمتها على الفعل المستقبل نصبت
بها لا غير اذا قيل لك ازورك اليوم قلت اذن اكرمك وان اخرتها الغيت وقلت اكرمك اذن وان وسطتها وجعلت الفعل بعدها معتمدا على
ما قبلها الغيت ايضا كقولك انا اذن اكرمك وان ادخلت عليها حرف عطف كالواو والفاء فانت بالخيار ان شئت الغيت وان شئت اعملت
وان وقفت على اذن قلت اذا **ارن** بالتحريك شادمانى ونشاط نمودن عع ك آف ٢ يقال ارن البعير فهو ارن اران بالكسر تابوت مرده
وخانه وحش ارن ج ميران مثله مارن ج ارنة الحرباء بالضم جاى كرپشه از چوب كه در انجا باند **اربون** اربان بالضم فيها لغة فى عربون و
عربان وموان يساوم الرجل فى السلعة ثم يدفع الى صاحبها دينارا او درهما عربونا على انه ان اشترى السلعة كان الدينار او الدرهم من الثمن وان
لم يشترها كان لصاحب السلعة يعنى بيعانه وموضعى عنه فى البيع والعامة تقول ربون **اسون** مزه وبوى كردانيدن اب عع ف آض ٢ ك ٢
اسن نعت منه مثل اجن اسن كلك عع ك آف ٢ اسن الماء فهو اسن واسن الرجل ايضا يعنى بوى بد چاه كرفت مرد تاسن كلك ودر مكث كردن وبهانه
جستن بركسى يقال منه تاسن على وخوى ودوش پدر كرفتن پسر يقال تاسن اباه وهو على اسان من ابيه اى على شمائل واخلاق منه واحدها آسن
بضمتين مثل خلق واخلاق اسن ايضا تاه رسن اسان ج وباقى پيه در ستور يقال سمنت ناقة على اسن قديم اى عن شحم رأى **افن** بالتحريك ضعف
عع ك آف ٢ افن الرجل وافن فهو مافون وافين وفى المثل ان الرقين تغطى افن الافين وافنه الله فهو مافون عع ف آك ٢ جون مافون تباه شده افن
بالفتح كمى متانت متنقص وهمه شير پستان را خوردن ودوشيدن وبيوقت وباوقت دوشيدن ستور را عع ف آك ٢ وكم شدن شير ستور عع ك
آف ٢ يقال افنت الناقة اى قل لبنها فهى افنة ويقال جاء على افان ذلك بالكسر اى على ابان ذلك **افنه** بالضم خانه از سنك برآورده افن ج
امان امانة زينهارى وبى بيمى يقال امنت فانا امن ايمان كرويدن وبى بيم كردانيدن مومن يكى از نامهاى خداى عز وجل وامن كننده وكرونده
بخداى تع واصل آمن اامن بهمزتين لينت الثانية ومنه المهيمن واصله مأامن لينت الثانية وقلبت ياء وقلبت الاولى هاء امن امنة ضد خوف
وبى بيم شدن ومنه قوله تع امنة نعاسا وقوله تع اذ يغشيكم النعاس امنة منه امنة بفتحتين وبالضم ايضا مثال همزة انكه بر هر كس اعتماد كند
وامنته على كذا اعتماد كردم او را براين وائتمنته كلك وقرى قوله تع ما لك لا تامنا بين الادغام والاظهار قال الاخفش الادغام احسن ويقال
اوتمن فلان مجهولا ويقال استامن اليه اى دخل فى امانه وهذا البلد الامين قال الاخفش يريد الامن وهو من الامن امين امانت دار واعتماد
كرده بمعنى مامون امان بالضم والتشديد كلك امون بالفتح شتر استوار امين فى الدعاء اجابت كن وچنين باد يمد ويقصر مبنيا على الفتح
تامين امين كفتن **امين** ناله وتاليدن عع ف آك ٢ انان بالضم كلك تانان بالتاء كلك ويقال ما له انة ولا حانة اى ناقة وشاة ويقال لا افعله
ما ان فى السماء نجما اى ما كان لغة فى عن وما ان فى الفرات قطرة اى ما كانت ولا افعله ما ان السماء سماء اى ما كان ان وان بالكسر والفتح
مشددتين معناهما بدرستى وراستى وهما حرفان تنصبان الاسم وترفعان الخبر والمكسورة منهما يوكد بها الخبر ولها صدر الكلام وتجى بعد القسم
والقول والمفتوحة وما بعدها فى تاويل المصدر وقد تجى بمعنى لعل كقوله تع وما يشعركم انها اذا جاءت لمن قراها مفتوحة اى لعلها وفى قراءة ابى
لعلها اذا جاءت وتزاد على المكسورة منهما هاء ساكنة وتسمى هاء السكوت كما فى قول قيس الرقيات شعر بكرت على عواذلى يلحيننى والومهنه

مربن
رتن
رجن
مرجن
رذن
رزن
رربن
رسن
رفن
مرفن
رمن
رنن

ويقلن شيب قد علاك وقد كبرت فقلت انه اى انه قد كان كما يقلن قال ابو عبيد وهذا اختصار كلام العرب يكتفى منه بالضمير لانه قد علم
معناه وقال الاخفش انه هيهنا بمعنى نعم يريد تاويله لا وضعه فى اللغة لذلك والهاء للسكوت منه كعنه فشانى وهى مفعلة من ان للمكسورة
المشددة كما يقال المحلقة ومجراة قال ابن مسعود رض ان طول الصلوة وقصر الخطبة مئنة من فقه الرجل معناه ان الذى يقصر الخطبة ويطيل الصلوة
فقيه اى يقال فيه انه فقيه ومن انه بهاء السكت اى نعم او انه فقيه على التحقيق والهاء للضمير اختصار الجواب كما قال ابو عبيد وتزاد على
المفتوحة كاف التشبيه تقول كانه شمس وقد تخفف مع الكاف فلا تعمل شيئا كقوله كأن ثدياه حقان ويروى ثدييه على الاعمال والرفع اجود
وقد تخففان كلتاهما واذا خففتا فان شئت اعملت وان شئت لم تعمل اما المكسورة المخففة معناها اكر وهى حرف الجزاء يوقع الثانى لاجل
وقوع الاول كقولك ان تاتنى آتك وان جئتنى اكرمتك وتكون بمعنى ما فى النفى مع الا بعدها كقوله تع ان الكافرون الا فى غرور وقد تكون
فى جواب القسم تقول والله ان فعلت اى ما فعلت وربما جمع بينهما للتاكيد قال الشاعر ما ان رأينا ملكا اغارا اكثر منه قرة وقارا وقد تكون
زائدة مع ما كقولك ما ان يقوم زيد اى ما يقوم وقد تكون مخففة من المشددة فهذه لابد من ان تدخل اللام فى خبرها عوضا مما حذف
من التشديد كقوله تع ان كل نفس لما عليها حافظ وان زيد لاخوك لئلا يلتبس بان التى بمعنى ما للنفى واما المفتوحة المخففة معناها كه وقد
تكون مع الفعل الماضى والمستقبل فى معنى مصدر فتنصب المستقبل تقول اعجبنى ان قمت اى قيامك الذى مضى واريد ان تقوم اى قيامك و
تكون مخففة عن المشددة فلا تعمل تقول بلغنى ان زيد خارج وقوله تع ونودوا ان تلكم الجنة وتكون بمعنى اى كقوله تع وانطلق الملأ منهم ان
امشوا وتكون صلة لما كقوله تع ولما ان جاء البشير وتكون زائدة كقوله تع وما لهم ان لا يعذبهم الله اى لا يعذبهم وقد تزاد على المكسورة المشددة
ما فتفيد للتعيين كقوله تع انما الصدقات للفقراء وتوجب اثبات الحكم للمذكور ونفيه عما عداه وتزاد عليها ياء المتكلم الواحد كقولك انى واننى
بالكسر والفتح فيهما ونون الجمع كقولك انا واننا بالكسر والفتح فيهما فحذفت احدى النونين تخفيفا لكثرة استعمالهم وكذلك كانى وكاننى بالفتح ولكنى
ولكننى وكذلك لعلى ولعلنى لان اللام قريبة من النون انا مفتوحة مخففة معناها من وهو اسم مكنى وهو للمتكلم الواحد وانما بنى على الفتح فرقا بينه وبين
ان التى هى ناصبة للمستقبل والالف الاخيرة انما هى لبيان الحركة فى الوقف فان توسطت سقطت كقول على عليه السلم انا الذى سمتنى امى حيدرة
الا فى لغة ردية كقول الشاعر انا سيف العشيرة فاعرفونى وقد يوصل بها تاء الخطاب فيصيران كالشىء الواحد من غير ان تكون مضافة اليه تقول انت
بفتح التاء للمذكر ومعناها تو وبكسرها للمؤنث وانتما للتثنية منهما وانتم للرجال وانتن للنساء وتدخل عليه كاف التشبيه تقول انت كانا و
انا كانت وقيل لا يتصل الكاف الا بالمظهر تقول انت كزيد ولا تقول انت كى الا ان الضمير المنفصل عندهم كان بمنزلة المظهر فلذلك حسن
وفارق المتصل اون تن آسانى وآرام عم ف آض ؟ رجال آون اى رافه وادع ورفتار آهسته ويقال اون على نفسك اى ارفق فى السير و
يك كوشه خرجينه يقال الخرج ذو اونين وهما كالعدلين ويقال بيننا وبين مكه ثلث ليال اوون اى روافه وعشر ليال ائنات اى وادعات
ثاو بن علف وآب خوردن وشكم در آكند خر اوان هنكام اونه مثل زمان وازمنه ويقال فلان يفعل ذلك اوانا ويتركه اذا كان يصنع ذلك
مرارا ويدعه مرارا ايوان ايوان بالكسر فيهما صفه بزرك ومنه ايوان كسرى اون بالضم ج اوان مثل خوان وخون وايوانات جمع ايوان
اواوين كذلك مثل ديوان ودواوين واصله اوّان فابدل من احدى الواوين ياء اهان تنه درخت بريده شاخها وبالاهان وى اين
ما لا يكى لا يبنى منه فعل وما رويقال آن اينك وآن آنك اى حان حينك عم ف آك ؟ وآن لك ان تفعل كذا اى حان حينك عم ف آك ؟
وآن لك ان تفعل كذا اى حان لك مثل انى لك وهو مقلوب منه اين كجا وهو سؤال عن مكان مبنى على الفتح اذا قلت اين زيد فانما تسال عن
مكانه ايان كى وهو سؤال عن زمان مثل متى ومعناه اى حين قوله تع ايان مرسيها وبكسر الهمزة لغة سليم وبه قرء السلمى قوله تع ايان يبعثون الآن
اكنون وهو اسم للوقت الذى انت فيه وهو معرفة ولم تدخل عليه الالف واللام للتعريف لانه ليس له ما يشركه وربما فتحوا اللام وحذفوا الهمزتين

فصل الباء

بثنة بالفتح زمين نرم بثينة تصغيرها وسميت بها بثينة كندم منسوب بموضعى در شام وهر كندمى كه در زمين نرم
رويد خلاف الجبلية بجنة بالفتح نام زنى بجونة مثال قسورة مثل فراخ واو زائدة بجون كلان شكم بدن بالتحريك تن قوله تعالى
فاليوم ننجيك ببدنك قالوا بجسدك لا روح فيه وقال الاخفش قول من قال بدرعك ليس بشىء رجل بدن اى مسن ووعل بدن مثله
ودرع كوتاه بدنة شتر وكاو وقربانى كه بمكه قربان كنند بدن بالضم ج ايضا فربهى وكوشت آكندكى مثل عسر وعسر عم ف آض ؟ بدن
كذلك عم بضمهما بادن نعت منه وامراة بادن وبدين ايضا وبدن ايضا اسن وفى الحديث انى قد بدنت فلا تبادرونى بالركوع والسجود بادنه
نام زنى برنى نوعى از خرما برنية خنور سفالين بربن موضعى در ريك براثن يا الوچنكال دد ومرغان شكارى برثن بضمتين
يكى وايضا حيى از بنى اسد برذون بالكسر وفتح الذال ستور ونوعى از اسبان برذونة مؤنث منه برزين كوزه از پوست طلع برهان
بالضم حجت وبرهن عليه اى اقام الحجة بربون بالضم دبا حسن بن ابى ؟ ببسان موضعى در نواحى شام بطن شكم خلاف ظهر

اون
اهن
اين
بثن
بجن بدن
برن برثن
برذن برزن
برهن بزن
بطن

وگروه کمتر از قبیله و زمین مغاک و جانب درازی پر بطنان بالضم ج و بطنان الجنة وسطها و بر شکم زدن ع ع ف اض بطنه و بطن له
و درون وادی در آمدن و از درون کار شناختن یقال الامر ای عرفت باطنه و درونی و خاصه کسی شدن یقال بطنت به ای
صرت من خواصه الباطن نامی از نامهای خدای عز و جل و نهان و یقال بطن الرجل مجهولا فهو مبطون شکم درد مند بطن بفتحتین کلان شکم
شدن ع ع ح آف ۲ بطان بالکسر تنگ ستور و فی المثل التقت حلقتا البطنان یقال اذا اشتد الامر و ضاق ابطان تنگ بر کشیدن ستور را
و درونی و خاصه کردن کسی را و شمشیر بر کشیدن کرفتن و جامه را استر کردن تبطین مثله بطانه استر هر چیز خلاف ظهاره و دوست
درونی و خاصه ابطن رک باز وی اسب بطنه بالکسر سیری و پر شکم از طعام یقال لیس للبطنة خیر من خمصة تتبعها بطن ک ع ح ۳ شکم پرست
مبطان بسیار خوار و کلان شکم مبطن باریک شکم بطین بزرگ شکم و دور و یقال شاو بطین ای بعید بطین مصغر ایکی از منازل قمر و هو
بطن الحمل استبطان در نهان داشتن تبطن کسی را در زیر خود کرفتن و تبطنت الکلام جولت فیه و ابطنت الناقة عشرة ابطن ای نتجتها
عشر مرات ملبس بضمتین جمع اشد عدس یقال هو فی بلهنية من العیش ای سعة و رفاهیة بنه بوی خوش و الخوش منانج و ابن و
بنن بالمکان ای اقام به و لحبس فیه بنانه سر انگشت بنان ج یقال بنان مخضب بلا هاء لان کل جمع لیس بینه و بین واحده الا الهاء فانه یوحد
و یذکر بنانه بالضم نام کی ثابت البنانی منسوب الیها بون ا بالضم نام کی جا بوان بحذف الهاء مثله شعب بوان بالفتح و التشدید موضعی در
فارس بوان بالکسر ستون خیمه بون ج بان نوعی از درخت بانه یکی بهنانه زن خوش بوی خوش نفس بهان نام زنی مثل قطام بهکن
تازه و تر و ربما قالوا الهکل و امراة بهکنة ای غضة بین جدائی و پیوستن و هو من الاضداد ع ف ا ح ۲ پیوند کل و قری قوله تعالی
لقد تقطع بینکم بالرفع و النصب فالرفع علی الفعل ای تقطع وصلکم و النصب علی الحذف ای ما بینکم بون فضل و فزونی یقال بلنه بینه
دیبونه بینهما بین بعید و بون بعید و الواو افصح فاما فی البعد فیقال ان بینهما لبینا لا غیر بیان سخن پیدا و کشاده کفتن و فصاحت و فی
الحدیث ان من البیان لسحرا و یقال فلان ابین من فلان ای افصح منه و اوضح کلاما ابین ایضا نام مردی که عدن منسوب باوست یقال عدن
ابین و یقال بان الشیء بیانا ای اتضح فهو بین پیدا ابنیاء ج مثل هین و اهیناء و کذلک ابان الشیء فهو مبین بانه پیدا و کشاده کردن و شدن
متعد لازم و جدا کردن یقال ضربه فابان راسه من جسده ای فصله فهو مبین و ذا الاصبان مبین ایضا نام ابی و استبان الشیء
ای ظهر و تبین مثله و استبنته انا عرفته و تبینته انا کذلک و بینته ای اظهرته و هو ایضا لازم متعد تبیین پیدا شدن و کردن و فی
المثل قد بین الصبح لذی عینین ای تبین تبیانا بالکسر مصدر فیه و هو شاذ لان المصادر انما یجیء علی تفعال بفتح التاء مثل تذکار
و تکرار و توکاف و لم یجیء بالکسر الا حرفان و هما تبیان و تلقاء مباینه جدا شدن از هم تباین بریدن از یکدیگر بائن انکه از چپ دراید
بد و شیدن شتر مصلی انکه از راست دراید و تطلیقه بائنه و هی فاعلة بمعنی مفعولة بائنة ایضا کمانی که دیر باز بی زه بوده باشد بائن کلان و
چاه مع فراخ بیون بالفتح کذلک غراب البین زاغ پیسه بین میان یقال جلست بین القوم کما یقال وسط القوم هو ظرف و تقول بعیدا بین اذا لقیته
بعد حین ثم امسکت عنه ثم اتیته و هذا بین بین ای بین الجید و الردی و هما اسمان جعلا اسما واحدا و بنیا علی الفتح و الهمزة المخففة
تسمی همزة بین بین و بینا فعلی من البین اشبعت الفتحة فصارت الفا یقال بینا نحن نرقبه اتانا ای بین اوقات رقبتنا ایاه و الجمل
مما یضاف الیها اسماء الزمان کقولک اتیتک زمن الحجاج امیر ثم حذف المضاف الیه هو اوقات و ولی ظرف الذی هو بین الجملة التی اقیمت
مقام المضاف الیها کقوله تعالی و اسئل القریة و کان الاصمعی یخفض ما بعد بینا اذا صلح فی موضعه بین و ینشد قول ابی ذویب
بینا تعنقه الکماة و روغه یوما اتیح له جری سلفع غیره یرفع ما بعد بینا و بینما علی الابتداء و الخبر و قد زیدت علیه ما یقال
بینما نحن فیه و معناهما واحد بین بالکسر پاره از زمین مقدار مد بصر بیون ج و کرانه **فصل التاء** تبن بالکسر کاه تبنة
یکی برگ کاه تبن ایضا قدح بزرگ اندازه بیست کس انکاه صحن نزدیک بوی انکاه عس اندازه سه یا چهار تن انکاه قدح اندازه دو
تن انکاه قعب یکرده انکاه غمر فی و ترازان تبن بالفتح کاه دادن ستور را ع ع ف ا ح ۲ تبانه زیرکی ع ع ف ۲ فهو تبن نعت منه ای فطن دقیق
النظر فی الامور تتبین ریزه کاری و باریک بینی کردن و فی حدیث سالم بن عبد الله کنا نقول فی الحامل المتوفی عنها زوجها انه ینفق
علیها من جمیع المال حتی تبنتم ما تبنتم ای دققتم النظر فقلتم غیر ذلک تبان کاه فروش تبان بالضم عورت پوش کشتی بانان اتقان استوار
کردن کار را رجل تقن بالکسر ای حاذق ابن تقن نام مردی تیر انداز یقال هو ارمی من ابن تقن تقن ایضا طبع و اصل یقال الفصاحة من تقنه و سوسه
تلنة بضمتین و بفتح الاول حاجت و درنگ یقال لی قبلک تلنة ای حاجة و فیهم تلنة ای لبث و تلان بمعنی الان تن بالکسر همسر
یقال فلان تن فلان و هما تنان ای حتنان و حریفان و اتن المرض الصبی ای تصعره یعنی کلان نشو نمی تنین بکسرتین اژدها
وجائی در اسمان تین انجیر تینه یکی قوله تعالی و التین و الزیتون قال ابن عباس هو تینکم و زیتونکم هذا و یقال هما جبلان بالشام

بطنت · بطن · بطن · بنن · بون · بهن · بهکن · بین · لقبنه · تبن · تقن · تلن · تنن · تین

ثبن — ثتن — ثخن ثدن — ثغن — ثكن — ثمن — ثنن — جبن — جحن — جدن — جرن — جشن — جفن — جفنة — جمن — جنن

فصل الثاء ثبن ثبان در نوشتن عطف جامه و در دامن عع ف اکم ثبان بالکسر آن نعطف ذیل قمیصک فتجعل فیه شیئا تحمله منه ثبنت الشیء اذا جعلته فیه وحملته بین یدیک تثبن ابضم دامن بر چیزی در پیچیدن ثتن بفتحتین کنده شدن کوشت وبنهای دندان وبوی کرفتن آن عع کاف ثتنا فهو سطر شدن عع بضمها ثخن نعت منه رجل ثخین مرد باسلام اثخان سست کردن جراحت کسی را وبسیار کشتن قوله تع حتی یثخن فی الارض ثدن اللحم تغیرت رائحته ثدن مشدن مرد بسیار کوشت ثفنه ف اکم انچه بر زمین رسد از شتر چون بخسبد چون زانوها وسینه وجز آن ثفنات ج ذو الثفنات نام رئیس خوارج مثافنه هم زانو نشستن و یاری کردن ثفن المزاده کرد اکرد سعره و توشه دان ثفن زدن شتر کسی را بثفنات عع ف اکم ثفن با لتحریك شوخ بسمن دستها عع کاف اثفان متعدّ منه ثکنه بالضم کروهی از کبوتران ثکن ج ثکن بفتحتین کوهی ثمانیه رجال هشت مرد ثمانی نسوة هشت زن وثمانی ماة کما تقول قاضی عبد الله وتسقط الیاء مع التنوین عند الرفع والجر وتثبت عند النصب لانه لیس بجمع فیجری مجری جوار فی ترك الصرف وما جاء فی الشعر غیر مصروف فهو علی التوهم انه جمع ثمنیه تصغیر ثامنیة بحذف الالف وان شئت حذفت الیاء فقلت ثمینه قلبت الالف یاء وادغمت فیها یاء التصغیر والاول احسن ثمن بالضم هشت یك ثمین بالکسر تشنکی هشت روز شتر ثمن بالفتح هشت یك کرفتن عع فا ضب یقال ثمنت القوم اخذت ثمن اموالهم وهشتم قوم شدن عع ف اکم اثمان هشت عدد شدن وخداوندشتران ثمن شده یعنی انکه در هشت روز یکبار نوبت اب یابند و اکردن متاع را یقال اثمنت الرجل متاعه واثمنت له ثمن بفتحتین بها ثمن هشت سو ثمانون ثامنین هشتاد و فی المثل هو احمق من صاحب ضأن ثمانین وذلك ان اعرابیا بشر کسری ببشری سر بها فقال سلنی ما شئت فقال اسئلك ضأنا ثمانین ثمین هشت یك وکران بهینه نام جائی مثمنه بالکسر توبره ثنن بالضم مو بهای دراز کرد بر تندی پاشنه اسب باشد ثنن ج و مو بهای ناف وزهار ثن بالکسر علف خشك فصل الجیم جبن بالضم پنیر جبنه اخص منه وبضمتین بتشدید النون وضم الباء ایضا بد دلی وترسند کی جبان بالفتح بد دل وقد جبن الرجل فهو جبان عع ف آخر وجبن بالضم ایضا فهو جبین وامراة جبان ایضا کما قالوا حصان و رزان واجبنته ای وجدته جبانا وجبنته ای نسبته الی الجبن وفی الحدیث الولد مجبنة مبخلة جبان جبانه بالتشدید فیهما صحرا و بجبن ای غلظ جبین بخر پیه و هما جبینان عن یمین الجبهة وشمالها جحن بفتحتین ناکوارده شدن کودك صبی جحن نعت منه عع کاف اجحان متعدّ منه جحن ایضا بطئ الشباب مجحر کیاه کوتاه بی آب جیجون رود میان ما وراء النهر وخراسان جیحان نام جوی بشام ذو جدن بفتحتین مهتری از مهتران حمیر جرون بالضم نرم شدن وعادت کردن ستور برکاری عع ف اخر وسوده ونرم شدن جامه وزره جا بچه مار ووام ابید اشده جرن زمین درشت جرن ج جرین جای جز خشك کردن جران البعیر بالکسر پیش کردن شتر از مذبح تا منحر جرن بضمتین ج جران العود لقب شاعری جریان لغتی الجربال یعنی جبر جیرون بالفتح دروازه از دمشق جوشن بالفتح سینه و زره ونام مردی ومیانه شب واول شب یقال جوشن من اللیل ای صدره جحش بکسرتین بیخ صلیان ونام خواهر فرزدق جفن پلك چشم ونیام تیغ ونام جائی وزغالهای ناك انکور جفنه یکی از وی وایضا کاسه بزرك جفان بالکسر جفنات بفتحات ج وایضا قبیله از یمن و یقال عند جفینة الخبر الیقین بالفاء قال ابن السکیت هو اسم خمار ولا تقل جهینة بالهاء قال ابو عبیدة فی کتاب الامثال هذا قول الاصمعی واما قول هشام بن الکلبی انه جهینة بالهاء وکان من حدیثه ان حصین بن عمرو بن معاویة بن عمرو بن کلاب خرج ومعه رجل من جهینة یقال له الاخنس فنزلا منزلا فقام الجهنی الی الکلابی فقتله واخذ ماله وکانت صخرة بنت معاویة تبکیه فی المواسم وتسائله فقال الاخنس شعر تسائل عن حصین کل رکب وعند جهینة الخبر الیقین قال وکان ابن الکلبی بهذا النوع من العلم اکبر من الاصمعی جمانه غوزه نقره جمان ج جنون پوشیدن عع ف اخر یقال جن علیه اللیل واجنه وجنه بمعنی جن بالکسر پری وهو خلاف الانس الواحد منه جنی بکسرتین وجن الرجل جنونا دیوانه شد واجنه الله فهو مجنون ولا تقل مجن وما اجنه فی المجنون شاذ لا یقاس علیه لانه لا یقال فی المضروب ما اضربه نخلة مجنونة ای طویلة وجن النبت جنونا ای طال والتف وخرج زهره وجن الذباب ای کثر صوته یستعمل کلها مجهولا ویقال کان ذلك فی جن شبابه ای فی اول شبابه ویقال افعل الامر بجنته ای بحدثانه اجنان دفن کردن مرده را یقال اجننت المیت ای واریته وجننته کذا و پنهان داشتن چیزی را در دل وکودك افکندن زن جنین بالفتح کودك در شکم ومرده در کور اجنة ج جنن بفتحتین کور وجنن بضمتین مقصود جنون جنة بالضم سپر وپرده جنن ضاف ج یقال استجن بجنة ای استتر بسترة مجن بالکسر سپر مجان بالفتح ج جنة بالفتح بهشت و بستان جنان بالکسر جنات ج وجنان الناس بالفتح دهماؤهم یعنی جماعة مردم وجنات عدن ای اقامة جنان بالفتح دل ویقال ما علی جنان ای ثوب یواریه وجنان اللیل تاریکشدن شب جنة بالکسر پریان قوله تع من الجنة والناس و دیوانکی قوله تع ام به جنة فالاسم والمصدر علی صورة واحدة جان پدر پریان جنان بالکسر ج ومار سپید تجنن علیه وتجانن ای اری من نفسه انه مجنون مجنة بالفتح جای پریان

و دیوانگی و نام جائی نزدیک مکه وجای نهان شدن اجتنان پوشیده شدن استجنان استطراب و قولهم اجتنان کذا ای من اجل انک فحذفوا
اللام والالف اختصارا و نقلوا کسرة اللام الی الجیم جناجن استخوانهای سینه واحدها جنجن و جنجنة بکسرتین فیهما و قد یفتح جنجون بالفتح دولاب
منجنین کلک جون سپید و نام اسپی و سیاه و هو من الاضداد جون بالضم جمع مثل رجل صنم بالفتح و قوم صنم بالضم جون ایضا نعت سپاس
از شتر و اسپ جونة بالضم مشدد منه مثال عنبة و وردة جونة العطار طبلة عطار جون بحر یلب الوادیج و ربما همز و قولا افعله حتی تبیض
جونة القار ای سواده جونی نوعی از سنگخوار جونة بالفتح چشمه آفتاب و خم قار اندوده جهینة قبیلة فصل الحاء حبن
بفتحتین مرض تشنگی ع ع ک ا ف ۲ احبن حبنا ء نعت منه بعضی استسقا گرفته و به حبن ای استسقا حبن حبنه بالکسر دمل ام حبین جانوری
و یقال لها ایضا حبینة و هی معرفة مثل ابن عرس و اسامة الا انه تعریف جنس و ربما ادخل علیه الالف و اللام ثم لا یکون بحذف الالف و اللام نکرة
و هو شاذ حتن بالفتح والکسر قرین و حریف و یقال هما حتنان ای سیان اذا استوا و یا فی الرمی و غیر ذلک و تحاتنوا ای تساووا و کل اثنین
لا یتخالفان فهما حتنان و نعت النبل حتنی ای متساویة و حتن الخراء اشتة یوم حاتن ای مستو اوله و آخره فی الحر و المحتن المستوی الذی
لا یخالف بعضه بعضا و حوتنان بلد حجن بفتحتین کژی یقال صقر احجن المخالب ای معوجها محجن بالکسر چوگان و مانند آن و الکژی تو
حجنت الشئ احجنه و احتجنته ای جذبته بالمحجن حجنة المغزل بالضم کژی سر دوک یتم و احجن الثمام اذا خرجت حجنة و هی خوصه حجون بالفتح
کوهی بمکة و هی مقبرة دو در حدثنذ بضمتین و تشدید النون کوش و هما حدنتان حرون بالفتح ترسن و نام اسپی و لقب مردی و
بالضم توسنی کردن ع ع ف احن ۲ حران بالکسر توسنی و توسن شدن ع ع بضمتها محارین زنبور که بر انگبین چسبیده باشد و یقال حرن فی البیع
اذا لم یزد و لم ینقص حران بالفتح و التشدید نام شهری و النسبة الیه حرنانی علی غیر قیاس حرذون مثال برذون سوسمار حزن بالضم
حزن بفتحتین اندوه خلاف السرور ع ع ک ا ف ۲ حزن حزین نعتان منه حزنه و احزنه اندوهگین کرد فهو محزون حزن زمین درشت و شهری
عرب و جبی از غنما احزن و تحزن بمعنی حزونة بالضم درشتی بعیر حزنی یرعی فی الحزن من الارض حزنة بالضم کوه درشت حزن جمع حزون
بالفتح کوسپند بد خو حزانة بالضم عیال مرد بکر بجهة ایشان اندوه خورد و یقال فلان یقرء بالتحزین اذا ارق صوته حسن بالضم
خوبی و نیکوئی نقیض قبح مح ا سن جمع علی غیر قیاس و قد حسن الشئ و ان شئت خففت الضمة فقلت حسن الشئ و لا یجوز ان ینقل الضمة الی الحاء
لانه خبر و انما یجوز النقل اذا کان بمعنی المدح او الذم و رجل حسن بسن اتباع و امرأة حسنة و حسناء و لا یقال رجل احسن لانه اسم انث من غیر
تذکیر کما یقال غلام امرد و لا یقال جاریة مرداء فهو تذکیر من غیر تانیث حاسن ماه تحسین آراستن و نیکو کردن و بنیکوئی نسبت کردن احسان
نیکوئی کردن یقال احسن الیه قوله تعم و احسن کما احسن الله الیک و احسن به کقوله تعم و قد احسن بی و هو یحسن الشئ ای یعلمه استحسان نیکو
شمردن و نیکو داشتن حسنه نیکی خلاف سیئه محاسن خلاف المساوی حسنی خلاف سوئی حسان بالضم و التشدید احسن من الحسن جمع
مونث و یقال انی احاسن بک الناس و هذا طعام محسنة للجسم بالفتح حسان بالفتح نام مادح رسول الله صلی الله علیه و الرفان جعلته
فعلا لا من الحسن ابن سنه و ان جعلته فعلان من الحس لم تجره و تصغیر فعال منه حسیسن و فعلان منه حسیسان حسن حسین پسران فاطمه
زهرا علیهم السلام و نام دو و بت توده و قال المبرد هما جبلان و ذکر الکلبی انهما فی طی بطنین حشنه بالکسر کینه و حشن السقاء ای انتن
حصن بالکسر باره حصون جمع یقال حصن حصین حصانة استواری و استوار شدن ع ع بضمتها تحصین کرد اکو دشهر را برابر و در تحصن
در حصن شدن احصان زن خواستن مرد فهو محصن بفتح الصاد و هو احد ما جاء علی افعل فهو مفعل بالفتح و احصنت المرأة ای عفت و
احصنها زوجها محصنة بالفتح و الکسر فکل متزوجة محصنة بالفتح لا غیر و قری قوله تعم فاذا احصن بجهو لا ای تزوجن حصن بالضم پارسائی
زن ع ع بضمتها فهی حاصن و حصان بالفتح و حصناء ایضا بینة الحصانة و فرس حصان بالکسر بینة التحصین و التحصن حصان شهری حصنی
منسوب الیه و ینسب البحرانی الی البحرین قال الیزیدی سالنی و الکسائی المهدی عن النسبة الی البحرین و الی حصنین لم قالوا حصنی و بحرانی
فقال الکسائی کرهوا اجتماع النونین فی حصنانی و قلت انا کرهوا ان یشتبه النسبة الی البحر و لم یقولوا بحری ابو الحصین کنیه روباه
حصنین نام مردی حضن بالکسر کنار محتضن کلک حضنا الشئ دو کرانه چیزی احضان کرانها و حضن الضبع و جاره حضن حضانة
بالکسر در کنار گرفتن مادر بچه را و زیر بال گرفتن ماکیان خوزه را و بیضه را ع ع ف احن ۲ حاضنه دایه و آنکه بجای او باشد در تعهد
بچه و یقال حضننا الرجل عن کذا اذا نحیته عنه و استبددت به دونه و حضنته عن حاجته احضنه بالضم ای حبسته عنها و احتضنت
عن کذا مثله و احتضنت الشئ جعلته فی حضنی حضون بالفتح گوسپند که یکی از دو سر پستان وی دراز تر از دیگر باشد جمع بضمهما
حضن بفتحتین کوهی در نجد یقال انجد من رای حضنا ای من راه لا یحتاج الی ان یسأل عن نجد مثل بلغ الغرام لاوعاج و یقال احتضنت
بالرجل ای ازو بیش به حفنة دو مشت از طعام و جز آن و منه یقال نحن حفنة من حفنات الله تعم ای یسیر بالاضافة الی رحمته

جون
جهن
حبن
حتن
حجن
حدن
حرن
حرون
حزن
حسن
حشن
حصن
حضن
حفن

حقن — حلن — حلزن — حمن — حنن — حين — خبن — خبعثن — ختن — خلن — خزن — خشن — خضن — خمن — خنن — خون

وملكه حفن بر دو دست رندينك چيزی را واندك چيزی دادن ع ف اض ٢ احتفان كرفتن و بركندن درخت از بيخ حفنه بالضم
سوراخ وكندكی حفص ضراق ٢ ج حفان وهو فعلان من باب الفاء بچكان شتر مرغ و شتران رينه حفانه يكی للذكر والانثی جميعا
حقن ريختن شير در مشك و ريختن شير دوشيده بر شير خفته ع ف ا ك ٢ وض ٢ حقين نام چنين شير محقن بالكسر نام مشك ان وفی
المثل ابی الحقين العذرة ای العذر و باز داشتن خون از ريختن ونكاه داشتن بول وماندن حاقن انكه او را كميز بشتاب كرفته باشد
يقال لا رای لحاقن حاقنه مغاكی ميان چنبر كردن وكتف وهما حاقنتان وفی المثل لا لحقن حواقنك بذواقنك ذاقنه طرف الحلقوم
ومنه قول العائشة رضی الله تعالی عنها توفی رسول الله صلعم بين سحری ونحری وبين حاقنتی وذاقنتی ديروی بشجری وهو ما بين
اللحيين ويقال الحاقنة هی ما سفل من البطن حقنه بالضم دارو ی ريختنی احتقان مصدر منه محقان بالكسر كبر نكاه دارنده و
بسيار صبر نده حلان حلام بره از شكم مادر كرفته وهما جميعا صغار الغنم ايضا و سوسمار حلزون بفتحتين كرم كه در رمث
او فتد حلشه نيم رس شدن غوره خرما بسر محلقن نعت منه حمث بالفتح نام زنی حمنانه كند قال الاصمعی اوله قمقامة صغير حلانة حمنانة
ثم قراد ثم حلمة ثم علام ثم طلح حومانه جای درست كوفته حوامين جمع حنين آرزومندی ع ف ا ك ٢ فهو حان و ناله ناقه كه از بچه جدا شود
حنه كلك حانه ناقه مسحن مثله حنان بالفتح بخشودن ع ف آك ٢ ومنه قوله تع حنانا من لدنا حنان بالتشديد بخشاينده طريق
حنان راه پيدا ابو الحنان نام موضعی قوس حنانه كمان بانك ارنده تحنن مهربانی نمودن ويقال حنانيك يا رب وحنانك يا رب
بمعنی ای رحمتك حنانه نام شبانی حنه الرجل زن وی ويقال حن عنی ويحن بالضم ای صد وما تحننی شيئا من شرك ای ما تصرفه
عنی حنون بالفتح بادی كه آواز حنين شبه او بود ی حنين علی التصغير موضع يذكر اذا اردت به الموضع والبلد ويصرف قال الله
تعالی يوم حنين و يؤنث اذا اريد به البلدة والبقعة ولا يصرف و نام مردی وفی المثل رجع بخفی حنين يقال كان حنين اسم اسكاف
من اهل الحيرة ساومه اعرابی بخفين فلم يشتره فغاظه ذلك وعلق احد الخفين فی طريقه وتقدم فطرح الاخر وكمن فجاء الاعرابی
فرای احد الخفين فقال ما اشبه هذا بخف حنين لو كان معه اخر لاخذته فتقدم فرای الخف الثانی مطروحا فی الطريق فنزل وعقل بعيره ورجع الی الاول فذهب
الاسكاف براحلته فجاء الی الحی بخفی حنين حن بالكسر قبيله از پريان رجل محنون ای مجنون وحنه بالكسر ای جنة ويقال الحن خلق بين الجن والانس
حن بالضم نام مردی حين بالكسر هنكام ومنه حينئذ انكاه وربما ادخلوا التاء عليه كقول الشاعر العاطفون تحين ما من عاطف والمد
وزمان ومنه قوله تع هل اتی علی الانسان حين من الدهر وهنكام امدن ع ف ا ك ٢ يقال حان حينه ای قرب وقته واحينت بالمكان
اذا اقمت به حينا وحينت الناقة اذا جعلت لها فی كل يوم وقتا تحلبها فيه وفلان يا كل الحينة والحينة بالفتح والكسر ای المرة الواحدة
فی اليوم والليلة ويفعله احيانا وفی الاحايين وتحين الوارش اذا انتظر وقت الاكل حين بالفتح هلاكی وحان ای هلك واحانه الله حانه
بالتشديد خمر منسوبة الی الحانة وهی حانوت الخمار وحانات كانها خمر فروشی يعنی خرابات خانه يكی حانوت ايض دكان واصله حانوة مثل
ترقوة فلما سكنت الواو نقلت الهاء فاء حوانيت ج فصل الخاء خبن خبان در نوشتن جامه و جزان ودوختن تا كوتاه شود
و پنهان كردن ونهادن طعام روز سختی را ع ف ا ك ٢ خبن ايض نوعی از تصرفات عروض خبنه بالضم انچه زير كش كرفته شود وفی الحديث
ولا يتخذ خبنة وانه لذو خبنات وخبنات وهو الذی يصلح مرة ويفسد اخری خبعثنة بالضم وكسر التاء شكرف سخت ختن بفتحتين
داماد وعند العرب كل من كان من قبل المراة مثل الاب والاخ فهم الاختان واما عند العامة فختن الرجل زوج ابنته ختن ختنه كردن
ع ف ا ك ٢ تختان ختانه بالكسر فيهما الاسم منه وجای ختنه از نر ومنه اذا التقی الختانان خلن خدين دوست ومعشوق ومنه قوله
تع ولا متخذات اخدان اتخاذ شدن دوستی كردن خلنه مثال همزة بسيار دست كيرنده خزن بكنجينه نهادن مال را ع ف ا ض ٢ اخزان كالخزن
مثله وخزنت السر واختزنته ای كتمته مخزن خزانه بالكسر كنجينه خزائن ج وخزن اللحم بالكسر ای انتن وهو مقلوب خنز خشونه
خشنه بالضم نهاد درشتی وهو ضد لين ع ف بضمها فهو خشن نعت منه اخشن مثله خشن ج اخشيشان نيك درشت شدن جامه
وعادت كردن بدرشت پوشيدن وفی الحديث اخشيشنوا فی ذات الله تعالی كتيبة خشناء لشكر بسيار سلاح ومعشر خشن و
بجوز بتحريكه وخاشنه خلاف لاينه وخشنت صدره ا وغرته مخاضنه عشق بازی كردن تخمين وقياس سخن
كفتن خمان ضعيف يقال رمح خمان وقناة خمانة وخمان الناس خشارتهم ورذالتهم خنة بالضم منكيدن كالغنة اخن اغن نعت
منه خن ج مخنة بالفتح بينی وفلان مخنة لفلان ای ما كلة له مخنة القوم حريمهم خنين خنديدن وكريستن در بينی ع ف ا ك ٢ و
خنن الحلة اذا استخرجت منها شئ بعد شئ خنخنه در بينی سخن كفتن خنان بالضم بيماری بينی و بيماری مرغ در كلو خون
خيانت خانه نار است ع ف اض ٢ خائن اخانه بمعنی قوله تع تختانون انفسكم ای بعضكم بعضا رجل خائن وخائنه ايض والتاء للمبالغة مثل علامة

توم خُوَنه كما قالوا خوكر بخون بجنانست منسوب كردن خوان شبر بخون بيمار داشتن وكم كردن حق كسى خوان بالكسر مخففا هر چه بروى
طعام نهند معرب خوان أخونة خون ج خان تيم **فصل الدال** د ثينه بالفتح موضعى نزديك **دجن** فرو پوشيدن ابر آسمان را
عج ف أص ؟ ويقال دجن يومنا دُجنا ودجونا دجنة ابر برهم نشسته وابر تاريك بى باران يقال يوم دجن بالاضافة ويوم دَجِن بالصفة
ويوم دُجُنة بضمتين ويوم دجنة وكذلك الليلة على الوجهين بالوصف والاضافة داجنة ابر بارنده برهم نشسته دجن ايضا باران بسيار
داجنة ومدجنة لى دائمة المطر وادجنت السماء دام مطرها دجنة بالضم تاريكى دُجَن دُجنات ج ورنك تيره وهى فى الابل اقبح
السواد بعير ادجن ناقة دجناء دجون مقيم بودن بجائى عج ف أص ؟ ادجان كذ شاة داجن وراجن بالراء ايضا اذا الفت واستانست
بمكان وكذلك غير الشاة وبالهاء ايضا مداجنة مداهنة ابو دجانة كنية مردى از صحابه **دحن** مرد خاموش بد اندرون دحن ك ؟ فربه
پست كلان شكم دحونة بالكسر وتشديد النون مثله دخن بفتحتين مصدره منه عج ك اف ؟ **دخن** بفتحتين دخان بالضم دود دواخن
ج على غير قياس وابناء دخان غنى وباهلة وهذه على دخن محركة اى سكون لعلة لا لصلح دُخن دود برآمدن عج بفتحهما وض ؟ ادخان مثله
ودخنت النار بالكسر اذا القيت عليها وافسدتها حتى يهيج لذلك دخان ودخن الطبيخ اذا تدخنت القدر رجل دخن الخلق مرد تلخ خو دخن
بالضم ارزن دُخنة بالضم چيزى خوشبو كه خانه ها را بدان دود كنند وتيركى عج ك اف ؟ دخن بالتحريك مثله كبش ادخن وشاة دخناء و
ليلة دخنانة **درن** بفتحتين بانى دران مرد بيفائده وشمشير كند ولم يوجد الفاء والعين فى كلمة من جنس واحد بلا فاصلة بينهما
وهما متحركان الا فى هاتين الكلمتين دَدَن بفتحتين ددان بالفتح خو وعادت ديدبون بانى **درن** بفتحتين ريم ودرن الثوب
بالكسر فهو درن وادرنة صاحبه دارين نام جائى منسوب اليه العطر والمسك يقال مسك دارين والنسبة اليها دارى درين علف خشك
ديره ام درين زمين تنگى وقحط نالة دُرنىّ بالضم موضعى دُرنىّ درنية منسوب اليه درامينه دربانان فارسى معرب **دُرَخمين** بالضم
وفتح ؟ سختى **دفن** درخاك پنهان كردن عج ف اك ؟ دفين مدفون بمعنى وادّفن الشئ على افتعل واندفن بمعنى دآء دفين بيمارى كه
معلوم نباشد دكينة دفين ودفان بالكسر چاه كه بعضى از وى انباشته باشد وركايا دُفن وادّفان كريختن بنده عبد دفون وناقة دفون
اذا كان من عادتها ان تكون فى وسط الابل تداخن پنهان شدن يقال لو تكاشفتم لما تدافنتم اى لو تكشف عيب بعضكم لبعض بقرة
دافنة الجذم دندان سوده از پيرى مدفان بالكسر مثله كهنه دفنى بفتحتين مشددا الياء نوعى از جامها مخطط **دُكنة** بالضم رنك
كه بسياهى زند وقد دكن الثوب بالكسر يدكن دكان وشئ ادكن دكان فارسى معرب وهو فعلان لا فعال بدليل قولهم الدكة فى معناه
دكاكين ج **دمن** بالكسر سركين دمنة سواد مردم وآثار باشش مردم وكينه وقد دمنت قلوبهم بالكسر دمن ك اف ؟ ج ويقال
دمّن القوم الدار ودمّن الشاء الماء هذا امر البعر وماء مدمّن آب سركين ناك ويقال دمنت على فلان اى ضغنت ودمنت الارض
مثل دملتها عج ف اك ؟ ادمان پيوسته شراب خوردن وپيوسته كارى كردن دمان بالفتح عفونتى كه بخرما رسد موضعى مشددا
موضعى فرس **ادنّ** كوتاه دستها دنن بفتحتين مصدره منه ودنوّ الصدر من الارض وهو من اسوء العيوب رجل ادن كوژ پشت
وبيت ادن پست دنّ خم دنان بالكسر ج دندنة باوازى سخن گفتن كه فهم نشود وفى الحديث حولها ندندن دندن علف سياه
خشك شده **دون** فرو وجز ونقيض فوق ومعناه تقصير عن الغاية ويكون ظرفا وحقيرا واندا ولا يشتق منه فعل وبعضهم يقول
منه دان يدون دونا وادان ادانة ويقال هذا دون ذلك اى اقرب منه ويقال فى الاغراء بالشئ دونكه بمعنى بگير او ديوان ؟
اصله دوّان فعوض من احدى الواوين ياء لانه يجمع على دواوين ولو كانت الياء اصلية لقالوا دياوين ويقال دوّنت الدواوين
دهن بالضم روغن وباران ضعيف دهان ج وجمع الجمع ادهان دهان بالكسر ايضا اديم سرخ ومنه قوله تعالى فكانت وردة كالدهان
ادهان تدهن چرب شدن وطلى كردن بروغن بر خود دهن چرب كردن بروغن عج ف أص ؟ يقال دهنته بالدهان ادهنه ودهن
يقال دهنته بالعصا اى ضربته بها وتركردن باران زمين را اندكى نى مدهونة قوم مدهنون عليهم آثار النعم مدهن بضمتين شيشه
روغن ومغاكى در كوه كه آب در وى كرد آيد وهو احد ما جاء على مفعل ما يستعمل من الادوات وتمدهن الرجل اخذ مدهنا مداهن
ج مداهنة چرب زبانى ومصانعت كردن ادهان صنعت نمودن قوله تعالى ودّوا لو تدهن فيدهنون وقال قوم داهنت بمعنى واريت
وادهنت بمعنى غششت ناقة دهين قليلة اللبن دهانة مصدره منه عج بضمهما دهنا موضعى در تميم بمد وبقصر ونام زنى ه
دهقان بالكسر وبالضم كشاورز معرب يقال تدهقن الرجل وله دهقنة بموضع كذا **دهدن** بضمتين وتشديد النون
باطل وربما قالوا دهدر بالراء وفى المثل دهدرّين سعد القين يضرب للكذاب **دين** وام دبون ج ووام دادن عج ف اك ؟ فهو
مدين ومديون وام دار ووام خواستن نمودائن مديون ايضا مرد بسيار وام مديان بالكسر كسيكه عادت بدين گرفتن دارد دائن

دثن · دجن · دحن · دخن · درن · درخمين · دفن · دكن · دمن · دنن · دون · دهن · دهقن · دهدن · دين

بمهلت چیزی خریدن و بهار اوام دار شدن یقال منه ادّان فی عشرة دراهم وادّان ای استقرض وهو افتعل وفی الحدیث ادّان معرضا
وهو الذی یعترض الناس فیستدین ممن امکنه تداین بر نسیه و وام خرید و فروخت کردن استدانه وام خواستن مداینه معامله بنسیه
کردن و وام دادن دین بالکسر کیش و عادت و کار و بزم شدن و کردن دادن و بزم کردن و رام کردانیدن و لازم و متعد یقال دان له
ای انقاد له واطاع و دانه ای اذله واستعبده و یقال دنته فدان وفی الحدیث الکیس من دان نفسه و عمل لما بعد الموت و پاداش دادن
یقال دانه ای جازاه و یقال کما تدین تدان ای کما تجازی تجازی بفعلک و قوله تعالی انا لمدینون ای لمجزیون محاسبون و منه الدیان
فی صفة الله تعالی و قوم دین ای دائنون مدین بالفتح بنده مدینه کنیزک و شهر شنان و شهر هجرت رسول علیه وآله السلام قال الفراء دنته
ای ملکته دیانة بالکسر راستی و دین داری و تدین به فهو متدین تدیین کسی را بر دین خود خواندن **فصل الذال ذون** ذنوب بفتحتین
والهمزة کیامی یقال خرج الناس یتذاءنون ای یاخذون الذاءنین **اذعان** کردن دادن **ذقن** زنخ وفی المثل مثقل استعان
بذقنه یضرب لرجل ذلیل یستعین باخر مثله ذقن بر زنخ زدن ع ن آض ۲ ذاقنة تندی حلقوم ذواقن فرود آمدها کلو و شکم
ناقه ذقون سست ذقن کلوز فون و تذقنت بالکسر اذا خوزها فجاءت شفتها مائله **ذنین** آب بینی روان ذنان بالضم
مثله ذن یذن ذنینا اذا سال ذنن بفتحتین بدان صفت شدن ع ک آف ۲ اذن نعت منه ذناء مونث وایضا زنی که حیض او
نایستد ذنانه بالضم باقی مانده چیزی هلاک شده و باقی مانده وام و وعده و یقال ان فلانا لیذن اذا کان ضعیفا هالکا هرما او مریضا
وفلان یذان فلانا علی حاجة ای یطلبها منه و یطلبه ایاها اذناه اذن القمیص مثل ذلاله ذنذن بضمتین و کسرتین یکی **ذان** عیب ذهن
تیزی خاطر و یاد داشتن و قوة ذهن بفتحتین مثله اذهان ج **فصل الراء رثن** آمیختن مرتنه نان روغنی رثان
باران پیاپی ارض مرثنه **ارثعنان** سستی مرثعن بر فروافکنده دامنها **رجون** اقامت کردن بجائی ع ق آض ۲ راجن
خو کرده و الفت گرفته بجائی یقال رجنت الابل و رجنت ایضا بالکسر و ارجنها ای حبسها المعلف رجن باز داشتن ستور را از چرا و با
علف دادن و باز ایستادن ستور از چرا متعد لازم ارتجان شوریده و آمیخته شدن کار بر کسی و صافی ناشدن و تباه شدن مسکه جوشانیدن
ارجحنان گرائیدن و میل کردن و جنبیدن و بیکار افتادن و جیش مرجحن و رحی مرجحنة ای ثقیله **ردن** بالضم تریز و بن
استین اردان ج تردین اردان بیراهن را ردن ساختن وارونت الحمی مثل اردمت ای دامت مردن بکسر الدال تاریک ردن بفتحتین پیرا
کرفتن و در کشیده شدن پوست بر اندام ع ک آف ۲ وخز و ریسمان مردن بالکسر دوك ردن ایضا آب تنك که از رحم با بچه
بیرون آید ردن بر هم تافتن و درهم نشاندن ع ن آض ۲ یقال ردنت المتاع ردنا ای نضدته و آواز کرفتن سلاح بریکدیکر اردن
بضمتین و تشدید النون خواب و نام جوئی و شهری بشام اردن خز سرخ و قناة ردینیة و رمح ردینی منسوب ردینه نام زنی و یقال
حطیة ردن و رماح لدن رادن زعفران و یقال بعیر رادنی و ناقة رادنیة اذا خالطت صفرته حمرة کالورس **رزن** جای بلند
و هموار که آب ایستد بروی رزون بالضم رزان بالکسر ج قال ابو عبیدة الرزان منافع الماء واحدتها رزنة بالکسر رزانة بالفتح
ع بضمتین انمور زین ای وقور و امراة رزان بالفتح اذا کانت رزینة فی مجلسها ارزن بدست کرفتن چیزی تا کرانی وسبکی وی معلوم
شود ع ک آض ۲ شیء رزین کرانمایه و با سنك ارزن درختی سخت چوب که ازوی عصا سازند روزنه بالفتح روزن خانه و هی
معربة **رسن** بفتحتین م ارسان ارسن ج و رسنت الفرس ارسنه فهو مرسون و ارسنته شد دته بالرسن مرسن جای رسن بستن
از بینی ستور ثم کثر استعماله حتی قیل مرسن الانسان یقال فعلت ذلک علی رغم مرسنه ای انفه **راشن** ناخوانده مهمان آینده و هو
الطفیلی واما الذی یتحین وقت الطعام فیدخل علی القوم وهم یاکلون فهو الوارش یقال رشن فلان اذا تطفل و دخل بغیر اذن و
رشن الکلب فی الاناء یرشن رشنا و رشونا اذا ادخل راسه فیه روشن روزن **رصن** تمام کردن و دشنام دادن یقال رصنته
بلسانی و غالب امدن بشناخت چیزی ع ن آض ۲ ارصان استوار کردن رصین استوار رصانة مصدر منه ع بضمهما والرصینان
فی رکبة الفرس الطرفان القصب المرکب فی الرضفة و فلان رصین بحاجتک ای حفی بها و هو رصین الجوف ای موجع الجوف **رطانة** سخن
جز بزبان عرب کفتن ع ن آض ۲ یقال رطنت له وراطنته و تراطن القوم قال الفراء بل اذا کانت رطانا معها اهلها فهی الرطانة والرطون بفتحهما
رعن بفتحتین سستی رعونه کولی و سستی ع بضمهما ارعن رعناء نعت منه وما ارعنه و رعنته الشمس مرعون ای مسترخ ذو رعین
بالتصغیر نام یکی از ملوك حمیر رعین نام حصنی رعن بینی سپاره کوه رعون بالضم رعان بالکسر ج و شبه به الجیش فقال جیش ارعن و یقال
الجیش الارعن هو المضطرب لکثرته و سمیت البصرة برعناء **رغن** کوش داشتن و قبول کردن سخن ارغان مثله و لا ترغنن له فی ذلک
ای لا تطعمه و رغن الی الصلح رکن الیه فرس **رفن** ک آف ۲ مشدد النون اسب دم دراز رفن کلك و هذا هو الاصل ارفینان سیدن

ذان ذعن ذقن ذنن ذون ذهن رثن رتن رثعن رجن رجحن ردن رزن رسن رشن رصن رطانة رعن رغن رفن

وبازارامیدن **رفهنیة** ض أت م فراخی وتن آسانی **رقون** بالفتح رقان بالکسر حناء یقال رقنت المرأة اذا اختضبت بالحناء و
ارقن الجنة ورقن ای اختضب رقون مرقوم ترقین ۲ کتاب الحساب تسوید الموضع لئلا یتوهم انه ابیض کیلا یقع فیه حساب **رکون**
میل کردن بچیزی یقال رکن الیه وساکن شدن عع ک أت م دف أض ۲ قوله تعم ولا ترکنوا الی الذین ظلموا ورکن یرکن بفتحهما ایضا علی جمع
بین اللغتین رکن الشیء بالضم کرانه قوی ترچیزی قوله تعم او آوی الی رکن شدید وجبل رکین ای له ارکان عالیة مرکن بستان بزرلی ونانه
مرکنة الضروع مرکن بالکسر لکن وتغارکه درو ی جامه شویند ورکین مرد آهسته آرمیده رکانة بالفتح مصدر عع بضمتها رکانة بالضم نام مردی
رمان بالضم والتشدید انار رمانه یکی رمان بالفتح کوهی در طی ارمینیة بالکسر شهری از روم ارمنی بفتح المیم منسوب بوی **رنة**
آواز وآواز کردن عع ف آک ۲ ارنان فریاد کردن وآواز کردن قوس ورننتها انا ترنینا ویقال شجراؤه مغنة واطیاره مرنة مرنة ایضا کان مرنان
بالکسر مثله رنن بفتحتین جانوری که نا بستان بانگ کند در آب **اَرُونان** بفتح الهمزة والواو آوازیوم ارونان ولیلة ارونانة ای صعبة
شدیدة **رهن** گروی و گرو دادن عع بفتحهما ارهان بالکسر ج رهن بضمتین جمع الجمع یقال رهنت الشیء عنده ورهنته الشیء وارهنته بمعنی
ولم یجز الاصمعی ارهنته ورهن ایضا دائم وثبت راهن ای ثابت ومهزول من الابل والناس وقال ابو زید ارهنت فی السلعة ای غالیت بها وهو من
الغلاء خاصة وقال ابن السکیت ارهنت فیها بمعنی اسلفت مرتهن گرو گیرنده مرهون رهین رهینه گروی مراهنه رهان گرو بستن باختن یقال
راهنت فلانا علی کذا وارهنت به وکذا وارهنت لهم الشراب والطعام ای ادمته لهم وهو طعام واهن ای دائم **مرهان** بالفتح طیریکه امثال
العصافیر رهدن یکی الرهدن والرهدنة طایریشبه الحمر الا انه ادبس وهو اکبر من الحمر **رین** ریم وزنگ گرفتن ومنه قوله تعم کلا بل ران علی
قلوبهم ای غلب وقیل هو الذنب علی الذنب حتی یسود القلب بیون کلت عع ف آک ۲ وقیل کل ما غلبک فقد ران بک وران علیک و ران
رین به اذا وقع فیما لا یستطیع الخروج منه ورین به ای انقطع به وران النعاس وران الخمر ای غلبته وران نفسه ای خبثت واران القوم ای هلکت
ماشیتهم وهم مرینون **فصل الزاء** کلب ز بِنیّ باظهر من القصیر ولا نقل صنی زبّون الذی یخالط البحر **زبن** ... عع
ف آک ۲ و بزانو زدن شتر کسی را زبنت الناقة اذا ضربت بثفنات رجلها عند الحلب والزبن بالثفنات والرکض بالرجل والخبط بالید ومنه
ناقة زبون وحرب زبون تزبن الناس ای تدفعهم وتصدمهم زبانیة عند العرب الشرط یعنی چاوش ودوزخ بانان الواحد زبان وزانی
وزبنیه بالکسر ورجل فیه زبونة بالفتح وتشدید الباء ای کبر ورجل ذو زبونة ای مانع جانبه زبانیا العقرب بالضم قرناها زبانی ... د
ستاره دربرج عقرب از منازل قمر زبان نام مردی مزابنه بیع رطب بر درخت خرما وهی بمعنی ذلک زبون بالفتح کول ونادان **زحن** درنگ
کردن عع بفتحهما تزحن مثله وتزحن علی الشیء اذا فعله مع کراهیته له **زرجون** بفتحتین خمر ورز وقیل هو معرب زرکون ویقال صبغ احمر زرنیخ
فارسی معرب یعنی زرنیخ در وقد زرقن صدغه ای جعد **زفن** پای کوفتن عع ف آک ۲ زیفن مثال هزبر سخت **زقنت** الحمل ازقنه اذا
حملته وازقنت فلانا ای اعنته علی الحمل **زکن** بفتحتین دانستن عع ک أت م وگمان بردن یقال زکنته منا لکا ای ظننته وتفرسته وازکنته
شیئا بمعنی اعلمته ایاه وافهمته حتی زکنه تزکین تشبیه کردن یقال زکن علیهم وزکم ای شبه علیهم ولبس **زمان** زمن روزگار وهو اسم لقلیل
الوقت وکثیره ازمان ازمنة ازمن ج ولقیته ذات الزمین یرید بذلک تراخی الوقت کما یقال لقیته ذات العویم یعنی نمانکی وسالکی ای
بین الازمان وبین الاعوام ومعاملته مزامنة کما یقال مشاهرة زمانه بالفتح برجای ماندگی عع ک أت ۲ رجل زمن نعت منه وافته درختو ما
زمان بالکسر وتشدید المیم بدرجی ازبکو ویقال **أَزْمَنتہ** بہ ای اتهمته به وهو یزن بکذا ابو زنه کپی یعنی حمدونه **زون** بالضم
بت زون مثال هجف کوتاه بالاز ونة مونث زونزی بفتحتین کوتاه نوان بالضم والکسر دانه تلخ که با گندم آمیزد وهو ایضا وقد مر زینه
بالکسر آرایش یوم الزینة روز عید زین آراستن نقیض الشین زانه وزینه بمعنی مزین ف ۲ مقدم الشعر وبالکسر آینه دار وازدان و
تزین بمعنی والاول افتعل من الزینة الا ان التاء لم توافق الزاء لشدتها ابدلوا منها دالا فهو مزدان وان ادغمت قلت مزان وتصغیر مزدان
مزین مثل مخیر تصغیر مختار ومزیین مشبعا اذا عوضت کما تقول فی الجمع مزاین ومزایین ویقال ازینت الارض بعشبها وازینت مثله واصله
تزینت فسکنت التاء وادغمت فی الزاء واجتلبت الالف لیصح الابتداء بها **فصل السین** استن بالفتح بیخ درخت پوسیده استن کی
سجن بالکسر زندان وبازداشت بالفتح مصدر عع ف أض ۲ ضرب سجین ای شدید وسجین موضعی که در وی نامهای فجار وکفار بود
قوله تعم کلا ان کتاب الفجار لفی سجین **سحنه** ف آو سکون ۲ هیئت ونهاد روی مردم ویقال هولاء قوم حسن سحنتهم سحناء کالتین و هو
حسن السحناء بالسکون والحرکة وانما حرک لمکان حرف الحلق مساحنه نیکوئی معاشرت فرس مسحنه حسن المنظر وسحنت الحجر کسرته مسحنة بالکسر
تیشه سنگ شکن **سخن** بالضم گرم سخونه مصدر منه عع بضمتها وفتح الاول اسخان تسخین گرم کردن ماء مسخن وسخین ای گرم وماء
سخاخین بالضم کلک علی فعاعیل ولیس فی الکلام غیره مسخنه بالکسر دیگ آب گرم کن یوم سخن بالضم وساخن وسخنان روز گرم ولیلة سخنة و

وساخنه وسخانه وانی لاجد فی نفسے سخنة بفتحتین وہی فضل حرارة وسخنة العین نقیض قرتها ویقال سخنت عینه بحسبه فهو سخین العین واسخن الله عینه ای ابکاه سخون بالفتح شوربای گرم کرده سخینه ارده ها لبیه اونانج سخین ای مسحاة یعنی بیل بر کشته لب شاجنین ونحو ذما لا واحد لها من لفظها وفی الحدیث انه امرهم ان یمسحوا علی المشاوذ والتساخین مثل التساخین

سدن

سادن خادم کعبه وبتخانه سدنه ج سدانه بالفتح مصدر منه ع ف آص ۲ وکانت السدانة واللواء لبنی عبد الدار فی الجاهلیة فاقرها النبی ص لهم فی الاسلام اسدان لغة فی الاسدال وهو سدول الهوادج یعنی پردهای بارگیر وسدن الرجل ثوبه وسدن الستر اذا ارسله

سرجن

سرجین بالکسر سرگین لانه لیس فی الکلام فعلیل بالفتح ویقال سرقین ایضا

سطن

اسطوانه بالضم ستون والنون اصلیة وهو افعوالة مثل اقحوانة لانه یقال اساطین مسطنة وقیل هو فعلوانة وقیل افعلاونة وجمل اسطوان ای مرتفع

سعن

سعن بالضم جنبك ومشك وهی التی تقطع من نصفها وینبذ فیها ورقما استقی بها کالدلو وجعلت المراة فیها غزلها وقطنها سعن ج ویقال ماله سعنة ولا معنة بالفتح فیهما ای شیئ

سغن

سغن بفتحتین تیشه چوب تراشی مسغن بالکسر مثله وپوست درشت مثل پوست هنك که بر قبضه شمشیر بندند سغن پوست باز کردن از درخت وجز آن ع ف آ ک ۲ وخاك در رفتن باد از زمین ع ف آص ۲ سوافن بادها خاك روبنده احدها سافنه سفینه کشتی سفین ج سفن سفان کلك سفان خداوند کشتی سفانه نام دختر حاتم طائی

سکن

سکون بالضم آرمیدن ع ف آص ۲ تسکین آرام دادن سکینة آرمش وآهستگی سکنت الدار واسکنتها غیری مسکن بالضم باشش وهو اسم من الاسکان سکان بالضم والتشدید باشندکان وهم کشتی مسکن بکسر الکاف موضع از کوفه وایضا جای باشش وخانه وبالفتح عند اهل الحجاز سکن بسکون کاف باشندکان خانه وفی الحدیث حتی ان الانه لتنتبح السکن سکن بفتحتین آتش وهر چه بوی آرام کرد مر چون زن وفرزند وجز آن ونام مردی سکین مصغرا چپه انعرب سکین بالکسر پیویش ومنجیق وبیچاره ذی بوع سکن الرجل وتمسکن کما قالوا تمدرع وتمندل من المدرعة والمندیل وفی الحدیث لیس المسکین الذی ترده اللقمة واللقمتان وانما المسکین الذی لا یسأل ولا یفطن له فیعطی مسکینه مسکین ایضا ومفعال ومفعیل یستوی فیهما المذکر والمونث ویقال امسکنه تشبیها بالفقیرة والفقیرة مساکین مسکینون ج ومسکینات للاناث سکنه وناک ۲ جای قرار گرفتن وفی الحدیث استقروا علی سکناتکم فقد انقطع الهجرة ای علی مواضعکم ومساکنکم ویقال الناس علی سکناتهم ای علی استقامتهم سکین مثال فعیل کارد یذکر ویونث والغالب علیه التذکیر سکون بالفتح حیی از یمن سکینه دختر حسین بن علی ع طرة سکینیة منسوبة الیها

سمن

سمن روغن ومسکه سمن ج وروغن کردن بر طعام ع ف آص ۲ وسمنت لهم الطعام سمان روغن فروش تسمین روغن توشه دادن وفربه کردن وفی المثل سمن کلبك یاکلك وخنك کردن بلغة اهل الطایف والیمن وحکی انه اتی الحجاج بسمکة فقال للطباخ سمنها ای بردها سمین فربه سمن کاف ۲ مصدر منه ع ک آف ۲ تسمن مثله سمنة بالضم داروی فربهی زنان اسمان خداوند ستور فربه شدن یقال اسمن الرجل ملك شیئا سمینا واعطاه غیره استسمان فربه شمردن وروغن خواستن بستن را سمانی بالضم مرغی سمانات یکی سمانات ج سمنیه وهم فرقة من عبدة الاصنام واهل التناسخ

سنن

سنن بفتحتین روش یقال امض علی سننك وبالضم ایضا ای علی وجهك واستقام علی سنن واحد ویقال تنح عن سنن الطریق بالفتح والضم وبضمتین ایضا وجاءت الریح سنائن اذا جاءت علی طریقة واحدة لا تختلف سنة بالضم روش ونوعی از خرمای مدینه ویقال سن الرجل ابله اذا احسن رعیها والقیام علیها وسنوا المال ای ارسلوه فی المرعی حما مسنون گل بوی ناك وسنة الوجه صورت روی مسنون صورت کرده وروشن وتابان کرده سن مصدر منه ع ف آص ۲ وقد سننته اسنه سنا اذا صورته ورجل مسنون الوجه ایضا اذا کان فی وجهه وانفه طول وتیز کردن کارد بافسان مسن بالکسر فسان سنان مثله وایضا سر نیزه وعصا وتیزی هر چیزی اسنه ج سنین بالفتح سوهش منك واهن وجز آن سنون بالفتح داروی که بر دندان مالند استنان جنبیدن وبوسی کردن ستور وسواك کردن دندانرا وفی المثل استنت الفصال حتی القرعی مانه سنان دادن وخوابانیدن فحل ناقه را بجهة کشیدن سن بالکسر دندان اسنان ج ویجمع الاسنان علی اسنه مثل قن واقنان واقنه وفی الحدیث اذا سافرتم فی الخصب فاعطوا الرکب اسنتها ای امکنوها من المرعی وتصغیر سن سنینه وسال وعمر وقولهم لا آتیك سن الحسل ای لا آتیك ابدا لان الحسل لا تسقط له سن ویقال کم سنك یعنی سال تو سن القلم زبان قلم وهو موضع البری منه یقال اطل سن قلمك وسمنها وحرف قطتك وایمنها سنة مهره دم ویکدانه سیر یقال اعطنی سنة من ثوملت ویقال اسن الرجل ای کبر واسن سدیس الناقة ای نبت وذلك فی السنة الثامنة واسنها الله ای انبتها سناسن سرهای چرخ دلو وتیزیها مهره پشت سنسن بکسرتین یکی سنینه ریگ توده بلند سنائن ج سن ایضا ریختن خاك بر زمین وبلند کردن ع ف آص ۲ واب بر روی ریختن یقال سننت الماء علی وجهی اذا ارسلتها ارسالا من غیر تفریق فاذا فرقتها فی الصب قلت بالشین المعجمه وسخت راندن ستور را مسان بالفتح شتران کلان سال

سین

سین حرفی از حروف هجا وهی من حروف الزیادات وقد تخلص الفعل للاستقبال تقول سیفعل قال ابو زید من العرب من یجعل السین تاء فی بعض الشعر ومن العرب من یجعلها کافا وقولهم فلان لا یبین سینة ای شعبة من شعبه الثلث وسین کقوله تعم آلم وحم فی

اوائل السور ومعناه قال عكرمة يا انسان لانه قال انك لمن المرسلين طور سيناء بالفتح والكسر كوهی بنام طور سينين كك والفتح اجود فی الاولی
لانه بنی على فعلاء ودر ختی وكك سينين واحدتها سينيه وليس فی الكلام فعلاء بالكسر والمد وكان ابو عمرو بن العلاء يختار الكسر فيهما
ويعبر بطور سينين وهو اكثر فی القراءة والكسائی يختار الفتح وهو اصح فی النحو **فصل الشين** **شان** كار وحال ودرز واب راهه
سر شون ج ويقال لا شانن اى لا فسدن امرهم شانان دو رك كه از سر با فرود آيد و شانت شانه اى قصدت قصده وما
شانت شانه اى لم اكترث له **شثن** بفتحتين درشت شدن وشوخ بستن دست عم ك آ ف ٢ رجل شثن الاصابع بالسكون وكل العضو
وشثنت مشافر الابل . . الشوك **شجن** بفتحتين حاجت شجون ج واندوه اشجان ج واندوهكين شدن عم ك آ ف ٢ شاجن نعت
منه اشجان اندوهكين كردن شجن باز داشتن حاجت كسی را از كار وانده هكين كردن عم ف آ ض ٢ وراه وادی شجون ج يقال الحديث ذو
شجون اى يدخل بعضه فی بعض شاجنه وادی بسيار درخت شجنه بالكسر نام مردی ودر كهار بيخهای درخت درهم شده وبضم الشين كك ويقال
بينی وبينه شجنة رحم اى قرابة مشتبكة وفی الحديث الرحم شجنة من الله اى الرحم مشتقة من الرحمن والمعنى انها قرابة من الله مشتبكة كاشتباك العروق
شحن پر كردن عم بفتحها قوله تعالى فی الفلك المشحون وشحنت البلد بالخيل اى ملأته وبا البلد شحنة بالكسر من الخيل اى رابطة وراندن يقال
مر يشحنهم شحنا اى يطردهم شحنا ، دشمنی شحنه بالكسر كك ومنه عدو مشاحن واشحن الصبی اذا تهيأ للبكاء **شدون** توة كرفتن وشاخ
برآوردن آهو بره عم ف آ ض ٢ شادن آهو بره وشدن المهر اى قوی واشدنت الظبية فهی مشدن اذا شدن ولدها مشادن مشادين
ج شدنيات شزران منسوب بموضعی از يمن **شزن** بفتحتين درشتی زمين وماندة شدن دشنا لنك كه بوی پا نمی كنند شزن بضمتين
كرانه **شطن** بفتحتين رسن دراز اشطان ج ووصف اعرابی فرسا فقال كانه شيطان فی اشطان شطن برسن بستن ومخالفت كردن
از قصد عم ف آ ض ٢ شطون دور شدن اشطان متعد منه بئر شطون ونوی شطون دور ونك وبی پايان شيطان ديو وكل عات متمرد
من الجن والانس والدواب فهو شيطان ومارد وقوله تعالى طلعها كانه رؤس الشياطين قال الفراء يشبه طلعها برؤس الشياطين فی القبح لانها
موصوفة به او برؤس الحيات وهی ايضا موصوفة بها وبنبت قبيح يسمی برؤس الشياطين ونونه اصلية اذا كان بمعنى الامن قولهم تشيطن الرجل
منصرفا وزائدة اذا كان فعلان من شاط وشيط غير منصرف **اشعينان** ژوليده موی شدن **شغن** زيرك ودانا شغون بكنج چشم نكريستن
عم ف آ ك ٢ فهو شافن وشفون بالفتح ويقال شفنت اليه وشفنت بمعنی وهو نظر فی اعتراض قال ابو عبيده هو ان يرفع الانسان طرفه ناظرا
الی الشیء كالمتعجب منه او كالكاره له يقال قليل **شقن** اتباع له مثل ونح ودعر شقونه كمی يقال شقنت عطيته اى قلت اشقان كم كردن
وكم دادن يقال شقنتها ، لقشنتها عم ف آ ض ٢ **شن** شاشيدن آب وپراكنده كردن عم ف آ ض ٢ ومنه قيل شن عليهم الغارة واشن
اذا فرقها عليهم من كل . مشك كهنه ودبه شنه مثله شنان بالكسر ج وحيی از عبد القيس ومنه المثل وافق شن طبقة شنين چكيدن
آب واشك ماء شنان متفرق شنانه بالضم آب كه از مشك واز درخت چكد شنان بالفتح بلا همز لغة فی شنآن تشن لطنه شدن مشك
وپراكرفتن وخشك اندامها بر استخوان از پيری وتشانت القربة اى اخلقت وتشان الجلد اى يبس شنون بالفتح شتر ميانه كوشت
كرسنه شن تشنه خو وطبيعت واستشن الرجل اى هزل **شين** عيب ونشتی وهو خلاف الزين عم ف آ ك ٢ مشائن معائب ومشاين
حرفی از حروف معجمه هجا **فصل الصاد** **صبن** باز داشتن بيكی وهديه از كسی عم ف آ ك ٢ واذا اسوی المقامر الكعبتين فی الكف ثم
يضرب بها قيل صبن ويقال له اجل ولا تصبن صابون نام **صحن** نيكو كردن وصلح كردن ميان دو قوم وزدن ونافة صحون نام لكد
زننده وطبق بزرك ودادن چيزی در طبق عم بفتحها وسبح وهما صحنان يضرب احدهما على الاخر صحنا بالكسر نان خورش بهمد ويقصر
صحناة ماهيانه **صيدنی** كا بيلو وجانوری كه در زمين خانه سازد وا نرا نا پديد كند صيدن مثله وپادشاه **صعون** بالكسر وتشديد النون
شترمرغ نو **صفن** بفتحتين پوست خايه مردم صفنان بالضم ج صفن بالضم سفره وخنور از چرم واديم كه در وی آب كنند وتوبره شبان
وشتربان كه زاد واسباب خود در وی نهند تصافن بخش بخش كردن آب صافن اسب برسه پای ايستاده وسر سم چهارم بر زمين نهاده وايضا
القائم الذی يصف قدميه صفون بالضم مصدر منه عم ف آ ك ٢ ومنه قوله تعالى والصافنات الجياد وفی الحديث كنا اذا صلينا خلفه فرفع راسه
من الركوع قمنا صفونا فاذا سجد تبعناه اى قمنا صافنين اقدامنا صافن ايضا رك ساق صفين بالكسر موضعی **صن** بالكسر كميز دبر
مو منتن جدا وروزی از ايام عجوز وسله سر پوشيده كه در وی نان نهند صنان بالضم كند بغل وقد اصن الرجل اى صار له صنان واصن
اذا شمخ بانفه تكبرا واصنت الناقة اذا حملت فاستكبرت على الفحل وفلان مصن غضبا اى ممتلی **صون** صيانه نكاه داشتن وهو مصون
ومصوون بالنقص والتمام وقد فسر فی دوف صوان بالضم والكسر صيان بالكسر جامه دان وتخت جامه وصان الفرس اذا قام على طرف
حافره من وجی او حفا صوان بالفتح والتشديد نوعی از سنكها صوانة يكی **صين** بالكسر چين وهی بلاد الترك صوانی چينيها وهی الاوانی المنسوبة

شان شتن شجن شحن شدن شزن شطن شعن شغن شفن شنن شين صبن صحن صيدن صعن صفن صنن صون صين

ایضا **فصل الضاد** ضان میش بز خلاف ماعز والجمع ضأن خلاف معز مثل راکب ورکب وضأن بالتحریك ایضا مثل حارس وحرس وقد یجمع علی ضئین وهو فعیل مثل غاز وغزی ضائنة مؤنث ضوائن ج واضأن الرجل ای کثر ضأنه **ضبن** بالکسر کش وهو ما بین الکشح و الابط واول الجیب الابط ثم الضبن ثم الحضن واضبنت الشیء واضطبنته زیر کش کرفتم ضبنة الرجل بالکسر وضبنته بفتح الضاد وکسر الباء عیال مرد مکان ضبن ای ضیق والمضبون الزمن **ضجن** بفتحتین کوهی قرضجنان بالسکون کوهی در ناحیه مکه **ضیزن** دشمن زحمت دهنده وانکه با زن پدر یکی باشد وانکه بر سر چاه زحمت دهد وانبوهی کند ونام بت **ضغن** بالکسر کینه ضغینه مثله ضغن بفتحتین بصدر منه عم کاف ۲ ومیل کردن وارامیدن یقال ضغن فلان الی الدنیا ای رکن الیها وتضاغنوا واضطغنوا ای انطووا علی الاحقاد واضطغن الشیء ای اخذه تحت حضنه یقال کانه مضطغن صبیا ای حامله فی حجره فرس ضاغن اسبی که تاز نیکو نرود قناة ضغنة ای عوجاء وضغن الی فلان ای میل الیه **ضفن** دست انداختن شتر وغائط افکندن عم ف اک ۲ وبار کردن بر شتر یقال ضفن البعیر برجله وضفن بغائطه ای رمی به وضفن علی ناقته ای حمل علیها وضفنتا الیهم ای اتیتهم وضفنته ای ضربته برجلی تلی عجزه واضطفن هو اذا ضرب بقدمه مؤخر نفسه وضفنت بالانثان الارض ای ضربتها به ضفن مثال هجف کول درشت خلقت ضیفن طفیلی وذکر مع الضیف **ضمان** بالفتح بپذرفتن عم کاف ۲ وانا ضامن وضمین تضمین بپذیرانیدن ودر پناه وجای اوردن ودر اوردن بیتی معروف دیکران در شعر خویش مضمن شعر با تضمین وبیتی که موقوف بیت دوم باشد در معنی تضمن بپذرفتن وفراهم کرفتن مکتوب ولفظ معنی را ضمن الکتاب بالکسر طیه کان فی ضمنه ضمنه برجای ماندکی بمرض یقال به ضمنة ای زمانة ضمانة مثله وهو ضمن ای زمن والاسم الضمن ضمن بفتحتین ایضا مصدر منه عم کاف ۲ وفی الحدیث من اکتتب ضمنا بعثه الله ضمنا ای من کتب نفسه فی دیوان الضمنی والزمنی ضامنه خرما بن که در شهر باشد وفی الحدیث انه صلی الله علیه واله کتب ان لنا الضاحیة من البعل ولکم الضامنة من النخل والضاحیة هی الظاهرة التی فی البر من النخل والبعل الذی یشرب بعروقه من غیر سقی والضامنة ما تضمنها امصارهم وقراهم من النخیل مضامین ما فی اصلاب الفحول ونهی عن بیع المضامین والملاقیح **ضن** بالکسر ضنانة بالفتح بخیلی کردن عم کاف ۲ وهو ضنین دعم ف اک ۲ لغة فیه وفلان ضنی ای خاصتی وفی الحدیث ان لله تعالی ضنائن من خلقه یحییهم فی عافیته ویمیتهم فی عافیته وهذا علق مضنة بکسر الضاد وفتحها ای نفیس مما یضن به ضنة بالکسر قبیله مضنون غالیه کربوی خوش دارد مانند **ضیون** بالفتح کربه نر ضیاون ج **فصل الطاء** طبن بفتحتین زیرکی عم کاف ۲ طبانة طبانیة طبونة بالفتح فیهن کلها عم ف اک ۲ فهو طابن وطبن ای حاذق واتش خوابانیدن عم ف اک ۲ طابون جای اتش خوابانیدن ویقال طابن هذه الحفیرة طامنها وطالها مطبئن مثال مطمئن واطبان مثال اطمأن وبمعناه وما ادری ای الطبن هو ای الناس هو طبنة بالضم بازیچه طبن ج **طیجن** طاجن بفتح الجیم تابه معرب لان الطاء والجیم لا یجتمعان فی اصل کلام العرب **طحن** ارد کردن عم بفتحتین طحنت الرحی وطحنت البر طحن بالکسر ارد طحنت الافعی ترحت واستدارت وهی مطحان بالکسر طاحونة اسیا طواحن دندانهای بزرك طحانة طحون بالفتح اشتران بسیار طحین ایضا لشکر طحون ضر اف ۲ جاورسی طحان اسیابان **طعن** زدن نیزه عم ف اص ۲ وبفتحتیهما وطعن کرد در کسی طعنان مثله ودر بیابان رفتن وکام زدن اسب چون عنان ابکشی وبیك رفتن یقال یطعن الفرس فی العنان مطعان بالکسر بسیار نیزه زننده وطعن کننده مطاعین ج وتطاعنوا واطعنوا وفی الحدیث لا یکون المؤمن طعانا یعنی فی اعراض الناس طاعون مرك وبا طواعین ج **اطمینان** طمانینه بالضم ارامیدن وهو مطمئن وتصغیر مطمئن طمیئن بحذف المیم من اوله واحدی النونین من اخره وتصغیر طمانینة بحذف احدی النونین لانها زائدة واطمان ظهره وطامن بمعنی علی القلب وطامنت منه سکنت **طنین** بالفتح اواز مکس وبانك طشت وبنکان وبط ومانند ان ومردن یقال طن فلان ای مات اطنان بانك اوردن طشت وجز ان طن بالضم بندنی طنه یکی و یقال ضربه فاطن ساقه ای قطعها **طین** بالکسر کل طینه اخص منه وسرشت وخونطبین اندودن وبعضهم لا یشدد ویقول طنت السطح فهو مطین وطان فلان کتابه ختمه بالطین ویقال طانه الله علی الخیر وطامه ای جبله علیه یوم طان ومکان طان وارض طانة کل ذلك فلسطین کاف ۲ شهری **فصل الظاء** ظعن بالسکون والحرکة رفتن وکوچ کردن عم بفتحتیهما اظعان بردن وراندن ظعینه هودج وزن که در هودج باشد ظعن بضمتین وسکون الثانی ظعائن اظعان ج قال ابو زید ولا یقال حمول ولا ظعن الا للابل التی علیها الهوادج و هذا بعیر تظعنه المراة ای ترکبه من الافتعال ظعون بالفتح شتر هودج کش ظعان بالکسر رسن که بار بوی بندند **ظن** کمان وکمان بردن ودانستن تقول ظننتك زیدا وظننت زیدا ایاك وقوله تعالی وظن داود ای علم وایقن داود ظنین مرد تهمت کرده شده ظنة بالکسر تهمت ظنن کاف ۲ ج اظنه واظنه بالظاء والطاء ای اتهمه علی افتعله وفی حدیث ابن سیرین لم یکن علی یظن فی قتل عثمان وهو یفتعل من الظن فادغم قال الشاعر ولا کل من یظننی انا معتب ولا کل ما یروی علی اقول تظنی کمان بردن واصله تظنن فابدل من احدی النونات یاء

ضان
ضبن
ضجن
ضزن
ضغن
ضفن
ضمن
ضنن
ضون
طبن
طجن
طحن
طعن
طمان
طنن
طین
ظعن
ظنن

الضفن الزنبیل ... قاله ... والضفن ...

خس ... زینه ...

مظنة

مظنة الشیٔ بکسر ۲ موضعه وما لفه الذی یظن کونه فیه مظان ج ظنون بالفتح مرد بدکمان وجایکه در وی آب هست یا نه معلوم نباشد و
کم آب و وام کزارده شده یا نه معلوم نباشد **فصل العین** نسر عبن مشدد النون کوکس ضخم وکذلک الجمل وعبنی مثله ملحق
بفعلی بیاء اذا وصلته بنون عبناة مونث عبنیات ج عثان بالضم دود وکرد عثن کذلک عواثن ج یقال عثنت النار عثنا
بالضم اذا دخنت تعثن بوی دود دادن جامه را عثون بالضم مویهای دراز زیر زنخ شتر و اول باد و باران عثانین ج عجین
بالفتح خمیر عجن خمیر کردن و سرشتن هر چیزی و دست زدن شتر بر زمین در رفتن و بر زمین تکیه کردن بوقت برخاستن از ضعف
و پیری عع ف اک ۲ اعتجان خمیر کرفتن عجن بفتحتین فربه شدن عع ک اف ۲ بعیر عجن ناقه عجناء وعجینه نعت منه و اماس میان
فرج و دبر ناقه یقال ناقه عجناء عجان بالکسر میان خصیه و دبر عجان بالتشدید کول علجن زن کول لام زائده عجاهن بالضم
خادم و خوانسالار عجاهنه بالفتح ج و بالضم نعت مونث منه وقد تعجهن عدن اقامه کردن و بر جائی همیشه بودن عع ف اک ۲
وض ۲ و منه جنات عدن ای جنات اقامه معدن جای باشش تابستان و زمستان و مرکز هر چیزی عادن ناقه بریکجای باشنده از
علف عدن بفتحتین شهری عدان البحر کرانه دریا عیدان نخلهابان دراز وقد مر فی الدال عدنان نام مردی عدنیه پاره بن دلو
عداین ج یقال غرب معدن اذا قطع اسفله ثم خرز بقطعه عدانات کروهها مردم عرین بالکسر اول هر چیزی و مهتر قوم نیز
هم عراین القوم و بن بینی نزدیک ابرو عرانین بالضم بیخه موج از تلاب برارد عران بالکسر چوب بینی شتر عرن مصدر بینه عع فا
ض ۲ عران البکره چوب بکره رمح معرن نیزه سنان میخ دوز کرده بر عران وی یعنی چوب بی عران ایضا دوری یقال ان داره عارنه ای بعیده
عرن بفتحتین کفتکی پای ستور عع ک اف ۲ و درپیش کردن ستور عرینه بالضم قبیله و کروهی که ارتداد آوردند در عهد رسول ۲ وهم العرنیون
عرین عرینه جای شیر یعنی بیشه و درختستان یقال لیث عرینه و لیث غابه عرین ایضا کوشت و بطنی از تمیم عرینه مصغره قبیله از بجیله
عرنه بالکسر افتاد از بیطاقی و بیخ درختکه بوی خوش دهد پوست را عرنان بالکسر کوهی سقاء معرون مشک پیراسته از عرنه عربون
عربان بالضم فیهما عربون بفتحتین زبون وکولی یقول منه عربنته اذا اعطیته ذلک عرتن کیاهی که بوی دباغت کنند و اصله عرنتن مثل
قرنفل حذفت منه النون وترکت علی حاله ادیم معرتن ای مدبوغ بالعرتن عرتنات موضعی عرجون بالضم درخت کرنشده و شاخهای
بریده از وی و منه قوله تعالی حتی عاد کالعرجون القدیم و عرجنه ای ضربه بالعرجون عراهن بالضم شکرف عسن بفتحتین
کوار بدن آب و در خوردن آن در ستور عع ک اف ۲ عسنت الابل ای یجمع فیها الکلاء وسمنت دابه عسن ای شکور عسن بضمتین
پیرو فرهی دریینه اعسان الشیٔ آثاره ومکانه وتعسن فلان اباه ای نزع الیه فی الشبه وتعسنت الشیٔ طلبت اثره ومکانه عشن
واعتشن ای قال برایه یعنی بخواست خود کفت عشانه بالضم تنه درخت ابو عشانه کنیه مردی عشوزن مرد درشت سخت عشوزنه
مونث عطن پوست را در شوره نهادن بجهت دباغت تا موی از وی بریزد عع ف اض ۲ وک ۲ معطون نعت منه عطن بفتحتین
کنده شدن پوست در پیراستن و معطون شدن وی عع ک اف ۲ انعطان کذلک و خوابگاه شتر و آغل کوسپند نزدیک آب معطن
بکسر الطاء کذلک اعطان معاطن ج عطون بالضم سیراب شدن و فرو خفتن عع ف اض ۲ وک ۲ ابل عاطنه عطون و عواطن ج اعطان خوابانیدن
شتر را و خداوند شتران عاطنه شدن و اعطن الرجل بعیره اذا لم یشرب فرده الی العطن ینتظر به و فلان واسع العطن و البلد اذا کان رحب
الذراع عفونه دلکیری هوا و پوسیدکی عفن بفتحتین مصدر منه عع ک اف ۲ عفن نعت منه و عفن الحبل ای بلی عکنه بالضم نورد
شکم از فربهی عکن اعکان ج وتعکن البطن صار ذا عکن نعم عکنان کثیره بالتحریک والتسکین علانیه آشکارکی خلاف سر علون بالضم مصدر
منه عع ف اض ۲ علن بفتحتین کذلک عع ک اف ۲ اعلان متعد منه علان بالکسر آشکارا کردن با هم و پیدا کردن علنه مثال همزه راز نهان
نادارنده علوان الکتاب عنوانه و علونته و عنونته بمعنی علجن ناقه آکنده کوشت و یقال هو بنون زائده والعلجن المرأة الماجنه عمن
بالمکان یعمن ای اقام به عمان بالضم مخففا شهری بیمن و اما الذی بالشام فهو عمان بالفتح والتشدید واعمن الرجل اذا صار الی عمان
عنن بفتحتین پیش آمدن چیزی و پیش کرفتن کسی را عع ف اض ۲ وک ۲ رجال معن ک اف ۲ ای عریض وایضا خطیب وامراة معنه
عنین بکسرتین نامرد عنینه زنی که او را از مرد نباید و هو فعیل بمعنی مفعول و عنن الرجل عن امراته اذا حکم القاضی علیه بذلک او منع
عنها بالسحر وغیره والاسم العنه بالضم وهی ایضا حظیره الابل عنان بالکسر اعنه ج و معارضه کردن عنان المتن دو رک پشت و یقال
انه طرق العنان که یعنی سبک شرکه العنان و هو ان یشترکا فی شیٔ خاص دون سایر اموالهما کانه عن لهما شیٔ فاشتریاه مشترکین فیه
وعنانک بالضم ان تفعل کذا ای جهدک وغایتک کانه من المعانه ای المعارضه من عن یعن ای اعترض وعننت الفرس حبسته بعنانه
واعننت اللجام ای جعلت له عنانا تعنین مثله عننت الکتاب و اعننته لکذا ای عرضته له وصرفته الیه عنوان الکتاب بالضم وهی

عبن عجن عجاهن عدن عرن عرین عران عرجن عراهن عسن عشن عشزن عطن عفن عکن علن علجن عمن عنن

اللغة الفصيحة وقد يكسر ويقال عنيان بالضم والكسر وعنونت الكتاب وعننته وعنيته بمعنى عنان بيش كرفتن وهو الاعتراض
عنون بالفتح ستور پيش رونده ويقال اعطيته عين عنة اى خاصة من بين اصحابه ورايته عين عنة اى الساعة من غير ان طلبته واعننت
عنة لا ادرى ما هى اى تعرضت لشئ لا اعرفه ولقيته عين عنة اذا رايته عيانا ولم يرك عنان بالفتح ابر عنانة واحدها عانة مثله واعنان
السماء صفائحها وما اعترض من اقطارها كانه جمع عنن والعامة تقول عنان السماء بالكسر عنعنة همزه را عين كردانيدن در لفظ
چنانكه لغة تميم است تقول عن فى موضع ان عن مخففة اذ وهى كلمة البعد والمجاوزة تقول رميت عن القوس لانها تقذف

عنن

سهمه عنها وعداها واطعمته عن جوع جعل الجوع منصرفا به تاركا له وقد جاوزه وقد يقع من موقعها الا ان عن قد يكون اسما يدخله
حرف جر لانك تقول جئت من عن يمينه اى من ناحية يمينه وقد يوضع عن موضع بعد كما يقال الحجت عن حيال اى بعد حيال وقد يقع
عن موضع على يقال لا افضلك فى حسب عنه اى على عوان بالفتح ميانه سال از هر چيز عون بالضم و فى المثل لا تعلم العوان الخمرة

عون

تعوين عون ميانه سال شدن يقال عونت المراة وعانت ايضا حرب عوان وهى التى قوتل فيها مرة كانهم جعلوا الاولى بكرا بقرة عوان
لا فارض ولا بكر كقوله نعم انها بقرة لا فارض ولا بكر عوان عون يارى كر اعوان ج معونة اعانة يارى دادن يقال رب اعنى ولا تعن
على ويقال ما عندك معونة ولا معانة ولا عون رجل معوان بالكسر كثير المعونة للناس استعانة يارى خواستن وموى تهار ستردن
معاونة يارى كردن تعاون يكديكر را يارى كردن اعتوان مثله والمتعاونة من النساء التى طعنت فى السن ولا تكون الا مع كثرة اللحم عانة
كله جز كره عون ج وموى زهار ونام دهى بر لب فرات ينسب اليها الخمر فيقال عانية وربما قالوا عانات وهى من اسمائها عاهن شاخ

عهن

درخت خرما كه نزديك تنه باشد عواهن ج وايضا اعضا جوارح مردم وركهاى رحم ناقه ويقال اعهنت عواهن النخل تعهن بالضم
اى يبست ورمى فلان بالكلام على هواعنه اذا لم يبال اصاب ام اخطا عهن بالكسر پشم عهنة پاره از وى عهون ج وفلان عهن مال
اذا كان حسن القيام عليه ويقال اعطاه فلان من عاهن ماله اى من تلاده عاهن حاضر ومقيم ثابت وعهن بالمكان يعهن اى اقام
بر عين چشم مونث اعين عيون اعيان ج عيينة تصغيرها ومنه قيل ذو العيينتين للجاسوس واسم رجل وچشمه وچشم زانو وچشمه اب
وزر درست ومال پيدا و ديدبان وجاسوس وكزيده هر چيزى وشخص ونفس هر چيز يقال هو هو عينا وهو هو بعينه وقول الحجاج لعينك
اكبر من امدك يعنى منظرك اكبر من سنك ومردم يقال بلد قليل العين اى قليل الناس وچشمه ترازو ويقال فى الميزان عين اذا لم يكن مستويا
وباران چند روزه كه نايستد وحرفى حلقية از حروف هجا ويقال فعلته عمد عين اذ تعمدته بجد ويقين وكذا عمدا على عين ويقال لقيته
اول عين واول عائنة وادنى عائنة اى قبل كل شئ وفى المثل الجواد عينه فراره ويقال لا اطلب اثرا بعد عين اى بعد معاينة وعاينة بنى فلان
اموالهم ودعيانهم وما بها عائن وكذا ما بها عين اى احد اسود العين كوهى واس عين شهرى عيون البقر نوعى از انكور اعيان القوم
اشرافهم اعيان برادران مادرى بكى معاينة برادر مادرى بكى بودن ويقال هو عبد عين اى هو كالعبد لك ما دمت تراه واذا عينت فلانا
يقال انت على عينى فى الاكرام والحفظ جميعا قال الله تعالى ولتصنع على عينى ويقال بالجلد عين وهى دواير رقيقة وذلك وذلك عيب فيه تقول
منه تعين الجلد وسقاء عين ومتعين وتعين الرجل المال بچشم كرد وتعين الشئ لازم شد بروى بعينه وحفرت حتى عنت اى بلغت العيون
واعينت الماء مثله ماء معين معون على النقص والتمام اب روان روشن عينان بالتحريك روان شدن اب واشك يقال شرب من عاين
اى من ماء سائل وعنت الرجل بالكسر چشم كردم فانا عائن وهو معين ومعيون تعيين مخصوص كردن چيزى از جمله واب در مشك نور تعيين
تا چشمهاى بكيرد ومروارېد سوراخ كردن ودرروى كسى بديهاى وىرا كفتن معين بالفتح محل كا وو باالزكيه بوقا معاينة عيان ديدن تحشم
ابنا عيان دو خط كه بجهة فال قمار بر زمين كشند عيان بالكسر ايضا اهن املج عين ج عين بالتحريك اهل سراى وجماعت يقال جاء
فلان فى عين اى فى جماعة اعين فراخ چشم عيناء مونثه عين جمعها واصله فعل بالضم ومنه قيل لبقر الوحش عين والثور اعين والبقرة
عيناء عينه بالكسر بيشى يقال عنان الرجل اذا اشترى الشئ ويقال هذا عينة المال اى خياره مثل عيمه وثوب عينة اذا كانت حسنا فى مراة
العين اعتيان بر نسيه خريدن چيزى وكزيده كرفتن وديدبان شدن يقال اعتان لنا فلان اى صار اعينا ويقال ايضا عان علينا فلان يعين
عيانة اى صار لنا عينا ويقال اذهب فاعتن لنا منزلا اى ارتده **فصل الغين** **غبن** نقصان اوردن در بيع عوف

غبن

ج يقال غبنه فى البيع اى خدعه وغبن فهو مغبون غبن بالتحريك نقصان در راى عع ج اف ج وغبن رايه اذا نقصه فهو غبين اى ضعيف
الراى وفيه غبانة والغبنة من الغبن كالشتيمة من الشتم تغابن يكديكر را در زيان افكندن يوم التغابن روز قيامت مغابن بنهاى ران

غدن

غبنت الثوب والطعام مثل خبنت وقد ذكر **اغدان** تمام رسيدن ودراز شدن موى وكياه والشباب الغدانى الغض غدن

غرن غسن

بفتحتين سستى غدانة بالضم حيى از بنى يربوع **غرين** مثال درهم لاى سيل وورد رطبا كان او يابسا غرين كالك **غسن** ضراف

دستهای موی پیشانی و فتر اسب و گیسو و مانند آن غسنة بالضم غسناة یکی غیسان بالفتح تیزی جوانی و هو فیعال منه غسان نام آبی و قبیله
غصن بالضم شاخ درخت اغصان غصون ج غصنة بالکسر کلک مثل قرط و قرطة و غصنة اغصنة ابو الغصن کنیة جحی غصن باز داشتن
عَع ف اکح ٢ و ص ٢ یقال ما غصنک عنا ای ما عاقک عنا اغصاد اثم بار بیدن تغضین اژنک روی گردانیدن تغضن لازم منه غضن بفتحتین
والسکون اژنک پوست و شکن زره و غضن العین جلدتها الظاهرة مغاضنة شکنهای چشم نمودن و یقال للمجدور اذا البس الجدری جلده
اصبح جلده غضنة واحدة و یقال بالنبآء ایضاً غمن پوست تر را در زیر چیزی نهادن تا پشمهای وی بریزد عَع ف آض ٢ فهو غمین
کغمیل و خوابانیدن میوه و خرمای نارسیده تا رسد غنة بالضم آواز در بینی اغن از بینی سخن گوینده یقال طیر اغن و واد اغن
بسیار علف که در وی مگس و آواز وی بسیار باشد قریة غناء دیه بسیار مردم و اغن السقاء ای امتلأ و اغن الوادی فهو مغن غین
تشنگی یقال منه غنت اعین و غانت الابل مثل غامت و ابر و تیرگی و یقال غین علی کذا ای غطی و منه الحدیث و انه لیغان علی قلبی و اغان
الغین السماء ای البسها و حرفی حلقیة از حروف معجمة غینة بالکسر آنچه از مردار با لاید چون ریم و خون و جز آن و غانت نفسه تغیر ای غثت
اغین سبز شجرة غیناء کثیرة الورق غینة بالفتح درختستانی بی آب و غیضه و درختستان **فصل الفاء** **فتنه** بالکسر آزمایش
فتنت الذهب ادخلته النار و دینار مفتون بآتش در آورده فتان زرگر و دیو فتن سوختن عَع ف آض ٢ قوله تع یوم هم علی النار یفتنون
و رق فتین ای فضة محرقة فتین ایضاً زمین سنگلاخ افتتان در فتنه افتادن و مال و عقل رفتن یقال افتتن الرجل و فتن فهو مفتون و بفتنه افکند
کسی را فتون از سودن و بفتنه افکندن متعد لازم قلب فاتن ای مفتتن فتنته المرأة و افتنته ای دلهته فاتنها فاتن گمراه کننده قال الفراء
اهل الحجاز یقولون ما انتم علیه بفاتنین و اهل نجد یقولون بمفتنین و قوله تع بایکم المفتون الباء زائدة کالباء فی و کفی بالله و المفتون الفتنة
و هو مصدر کالمعقود و المجلود و بایکم الابتداء و المفتون خبره و قیل المفتون رفع بالابتداء و ما قبله خبره کقولک بمن مرورک و علی ایهم نزولک
لان الاول فی معنی الظرف فیتقدم تفتین در فتنه افکندن مفتن ای مفتون جدا فتان بالکسر غلاف از پوست که در پای کشند فیجن بالفتح
سداب فدن بفتحتین کوشک فدان بالتشدید ساخت اماج کشاورز و گاو و قلبه ران و هو فعال فداد بن مخففاج قرن بالضم قرنی
که بروی زنان برآید قرنی بالضم زنان قرنی بحث قرنی مقصور نام زنی و کوشکی و کنیزکی فرجون مثال فرعون بشت خار ستور و منه
فرجنت الدابة فرسن بکسرتین سپل شتر و سم گوسپند و النون زائدة و قد ذکر فرعون لقب کافری و اسمه ولید بن مصعب و ستمکار
فراعنة ستمکاران و قد تفرعن و هو ذو فرعنة ای دهاء و نکر فطنة بالکسر زیرکی و تیزی خاطر و دانستن عَع ف آض ٢ فطن ک ٢ و ص ٢
نعت منه فطنة ایضاً فطانة فطانیة بالفتح فیهما دانا و زیرک شدن عَع ک آف ٢ و بعضهم مفاطنة باهم زیرکی نمودن تفکن پشیمانی بر گذشته و
و قری قوله تع فظلتم تفکنون بالنون فن گونه فنون ج افانین روشهای سخن و راههای وی رجل مفنن ذو فنون و افتن ای جاء
بالافانین فن ایضاً راندن عَع ف آض ٢ فنن بفتحتین شاخ افنان افانین ج شجرة فناء ذات افنان و فنواء کلها علی غیر قیاس تفنین در آمیختن
و ثوب فیه تفنین اذا کان فیه طرائق رجل مفن ک آف ٢ الذی یاتی بالعجائب و امرأة مفنة فنان الحمار الوحشی الذی یاتی بفنون من العدو فلان
بالضم کنایة از کسی که سخن وی گفته شود یقال فی النداء یا فل بحذف الالف و النون بغیر ترخیم و لو کان ترخیما لقالوا یا فلا و ربما جاء ذلک
فی غیر النداء فیلکون بردی و هی فیعلول فینات ساعتها یقال لقیته الفینة بعد الفینة ای الحین بعد الحین و لقیته فینة بلا الف و لام
کما قال لقیته الندری و فی الندری و رجل فینان حسن الشعر طویله و هو فیعلان **فصل القاف** قبون رفتن در زمین عَع ف اک ٢ حمار قبان
و هو فعال و الوجه ان یکون فعلان و هو دویبة و قد ذکر فی الباء قبان کپان معرب و قد یخفف ایضاً و فلان قبان علی فلان ای امین علیه و اقبأن ای
تقبض قتانة کم خوار و اندک طعام شدن عَع بعضهما رجل و امرأة قتین سواء قتین ایضاً کنه قحزنة بالفتح چوب دستی و افکندن بزدن یقال
ضربه فقحزنه ای صرعه و ضربه حتی تقحزن ای سقط و وقع قرن شاخ و گیسو و له قرنان ای ضفیرتان و گوسی خرد تنها ویلت تک اسب یقال
حلبنا الفرس قرنا او قرنین و هشتاد سال و قیل سی سال و هم سال مرد یقال هم علی قرن ای علی سن و اهل یک روزگار از مردم یقال مضی قرن
بعد قرن و فتح ذن و آن چیزی باشد که از فرج بیرون آید چون غده و آن عیبی بزرگ است قیل اختصم الی شریح فی جاریة بها قرن قال اقعدوها
فان اصاب الارض فهو عیب و ان لم یصب فلیس بعیب و بکسوی هودج و بکسوی سر و منه سمی ذو القرنین لانه دعاهم الی الله تع فضرب علی قرنه
و هو لقب اسکندر الرومی و ایضاً اسم رجل من عرب و له قرنان ای ضفیرتان و قرنان ایضاً منارتان علی راس البئر یوضع فوقهما خشب تعلق البکرة
منه قرن الشمس آنچه نخست پیدا شود از آفتاب قرن بفتحتین کیش از چرم و شمشیر و تیر با پیکان و رجل قارن معه سیف و نبل و رسن که دو شتر
بهم بندند و شتر بر بسته با دیگری و موضعی که میقات اهل نجد است بجهة احرام حج و منه اویس القرنی و پیوسته ابرو شدن عَع ک آف ٢ اقرن
نعت منه قرن بالکسر حریف و هم دست در شجاعت و کشتی قرنة بالضم یکسوی برون آمده از هر چیزی یقال قرنة الجبل و قرنة النصل و قرنة

الرّحم وهي احدٰ شعبيه قران بالكسر بهم اوردن جح وعمره وبهم امدن دو ستاره در برجي ودو حرمارا بهم موردن وبك جفت نيزه را برور ها كه تراشيده يك كسي باشد ودومينه كه دو ستور بوي بسته باشند باهم قرن بالفتح ايضًا بستن دو ستور را باهم عع ن أص ٢ وسم پاي آب برجاي دست افتادن در رفتن وپيوستن چيزي بچيزي وقرنت الاسارى في الحبال شدد للكثرة قال الله تعالى مقرنين في الاصفاد اقران يار شدن بديكري مقارنه يار كردن دو چيزي را باهم اقران برداشتن نيزه ونزديك امدن انكه دنبل سر كند وبسيار شدن خون درو ك يقال اقرن الدم في العرق واستقرن اي كثر وتوانائي وقوت دادن قوله تعالى وما كنا له مقرنين اي مطيقين مقرن بكسر الراء انكه اورا ياري كو نباشد دو ستور را ندن وكشاورزي قرين يار قرينان ابو بكر وطلحة لان عثمان بن عبد الله اخا طلحة اخذهما فقرنهما في حبل فلذلك سميا القرينين قرينة الرجل امراته يقال لا دلجاذبنه قرينة بهرها اي اذا قرنت به الشديدة اطاقها وغلبها ودو قرائن اذا كان يستقبل بعضها بعضا ويقال اسمحت قرونته وقرينته بالفتح وقرونه وقرينة اي ذلت نفسه وتابعته على الامر قرون بالفتح نانه كه شتر كود ارد در پستان مياندو ودو شيدن وستوري كه دو سم پاي بر جاي دست نهنده در رفتن وشتر كه زانوهاي بهم هندن بخسبد وناقه دو پستان پيش ودو پسين را بهم نزديك ارنده ودو خرما بهم خورنده ويقال لها ابرما قرونا قارون انكه بن مين فرو شده در عهد حضرت موسى ع ومثل شده بتوانكري غير منصرف وقرن بسفا آ قرنوة مقرني مشك كه بقرنوه دباغت كنندش وان كياهي است كه در ريك برايد ولم يجي على هذا المثال الا ترقوه وعرقوة وعنصوة وشذوه اقسئنان كلان سال ودو تاه شدن قساينه مثال طمأنينة خشك وسخت شدن چوب وسخت تاريك شدن شب قطون اقامت كردن بجائي عع ف أص ٢ فهو قاطن قطان قاطنح قطين كك ه قطين ايضًا چاكران قطينه باشند كان خانه يقال جاوا بقطينهم قطان بالكسر چوب فدرنك وشكنبه موج قطن بفتحتين ميان دو ران ودو معزه مرغ وكوهي قطن ف آ ك ٢ هر از خانه شكنبه وتقولها العامة دمانه قطنه بالكسر والسكون كك والاول اصح قطنه بالضم لقب مردي وهو ثابت قطنة العتكي والاسماء المعارف يضاف الى القابها وتكون الالقاب معارف ومتعرف بها الاسماء كما قيل قيس قفة وزيد بطه وسعيد كرز قطن بضمتين وسكون ٢ پنبه قطنه اخص منه مقطنه پنبه زار قطنيه بكسرتين يكي از حبوب مانند عدس يقطين كياه بي ساق چون درخت كدو ومانند ان يقطينه كدو ٢ بنطون كنجينه بلغة اهل مصر ويقال للكرم اذا بدت نعمانه قد قطن نقطينا قعين ص آ ف ٢ بطني از بني اسد قيعون بالفتح كياهي قفينه كوسيند از قفا ذبح كرده قفن مصدر منه عع ف آ ك ٢ وهو منهى عنه قفن بفتحتين وتشديد النون موضع قفا قفا فيه بون مشدده وقول عمر اني استعمل الرجل الفاجر لاستعين بقوته ثم اكون على قفانه يعني على قفاه والنون زائدة وقال ابو عبيده هو معرب قبان الذي يوزن به يعني كپان يقال انت قمن ان تفعل كذا اي خليق وجدير لا يثنى ولا يجمع ولا يؤنث فان كسرت الميم او قلت قمين ثنيت وجمعت وهذا امر مقمنة للنماء مخلفة لك مجدرة تقمن موافقت جستن قن بالكسر بنده كه از پدر ومادر بنده زاده باشد يستوي فيه التثنيه والجمع والمؤنث وربما قالوا عبيد اقنان ثم يجمع على اقنة قن القميص وقنانه استين قنان ايضًا بوي بغل قنه بالكسر تاه رسن قنزح ونوعي از دارو ها يقال له بيرزد بالفارسية قنه بالضم بالاي كوه مثل قله قنون قنانح قنن قنان كك اقتنان بر قنه بر شدن بر كوهي قنان بالفتح كوهي در بني اسد قنقن بكسرتين نوعي از موش دشتي وراهنماي واب شناس در صحراها قنان وقن بالضم كك وبالفتح قنبنه بالكسر شبنه قنك ٢ ج قانون اصل هر چيزي قوانين ج وليس هو بعربي قين اهنكر قيون اقيان ج د اهنكري ونيكو كردن چيزي وفراهم اوردن شكا فتكي جنور عع ف أ ك ٢ يقال منه قنت الشيء اي لممته واصلحته وقد اناك هذا عند القين وفي المثل اذا سمعت بسرى القين فاعلم انه مصبح وهو سعد القين صار مثلا في الكذب والباطل يقال له ذو دوين وسعد القين بنات قين نام جائي ويقال لبني القين من بني اسد بلقين كما قالوا بلحارث وهو من شواذ التخفيف واذا نسبت اليه قلت قيني ولا تقل بلقيني والقينان موضع القيد من وظيفي يد البعير اقتيان نيكو شدن نبات وبغايت سبزي رسيده مرغزار مقينه مشاطه عروس تقيين اراستن تقين اراسته شدن قينه كنيزك سرود كوي قيان بالكسر ج قال ابو عمرو كل عبد عند العرب قين والامة قينه فصل الكاف كبن در نوشتن لبه دلو ودر نوشتن عع ف ك ٢ وباز كشتن از چيزي وناپيدا كردن چيزي را وكبن فلان اي سمن كبنه بضمتين والتشديد مرد كرفته بخيل واكبان اي انقبض ورجل مكبون الاصابع وهو مثل الشنن ويقال كبن الظبي اذا الطى بالارض كان بالضم بياري شتر وبعير مكبون كتان بالفتح والتشديد كتن بفتحتين ريم ودود كرفتكي خانه عع ك آ ف ٢ وكتنت جحافل البعير من اكل العشب اذا لزق بها اثر خضرته سفا كتن رمينا ك كدن بالكسر نهالين كه در هودج زير خود نهند دن وهاون جر مين كدون ج كدنه بالكسر سيرد كوشت يقال للرجل انه لحسن الكدنه بعير ذو كدنة ورجل كدن وامراة كدنة اي ذات لحم وشحم كودن بالفتح ستور بالانه ومرد كاهل كول يقال ما ابين الكدانه فيه اي الهجنه كديون مثال الفرجون دقاق التراب عليه دردي الزيت تجلى به الدروع كران بالكسر رباب وقيل

قسن
قطن
قعن
قفن
قمن
قنن
قين
كبن
كتن
كدن
كرن

کرزن کفن
کمون
کن
کون
کهن
کین
لبن
لجن
لحن

چنگ کوبنده مطربی **کرزن** کرزین و آکه نیز تبر **کفن** صوف رشتن قع ف آ ک ۲ کفنه بالضم بدخنی کفن بفتحتین جامه مرده تکفین کفن
ساختن مرده را **کمون** پنهان شدن عع ف آص ۲ ومنه الکمین فی الحرب ناقه کمون ای الابستی حوه پنهان دارد حزن مکتمن اندوه پنهان
کمون بالفتح والتشدید زیره **کن** بالکسر پوشش اکنان ج قوله تعم وجعل لکم من الجبال اکنانا اکنه پردها قوله تعم وجعلنا علی قلوبهم اکنه
واحدها کنان بالکسر یقال کننت الشیء سترته وصنته من الشمس واکننته فی نفسی اسررته وهما ایضا بمعنی فی الکن وفی النفس جمیعا وکننت
العلم واکننته فهو مکنون ومکن وکننت الجاریة واکننتها فهی مکنونة ومکنة کنه بالضم پوشش زیر در خانه بمعنی بیمه کنات ج بنوکنه قومی از عرب
کنه بالفتح زن پسر ویجمع علی کنائن کانه جمع کنینه قال الزبرقان ابغض کنائنی الی الطلعة القبعة کنانه بالکسر تیرهدان وقبیله از مضر بنو کنانه
قبیله از تغلب واکتن واستکن ای استتر مستکن کینه کانون کانونه انشدان ومردگران منک کانون الاول کانون الاخر نام دو ماه از ماههای
رومی **کون** کینونه بودن وهست شدن عع ف آص ۲ شبهوه بالحیدودة والطیرودة من ذوات الیاء ولم یجیء من الواو علی هذا الا احرف
کینونه وهیعوعه ودیموته وقیدوده والاصل کینونه بتشدید الیاء فحذفوا کما حذفوا من هین ومیت ولولا ذلک لقالوا کونونه وانما
الحیدودة فاصله فعلوله بفتح العین فسکنت للتخفیف لانه لیس فی الکلام فعلول وکان اذا جعلته عبارة عما مضی من الزمان احتاج الی خبر
لانه دل علی الزمان فقط تقول کان زید عالما واذا جعلته عبارة عن حدوث الشیء ووقوعه استغنی عن الخبر لانه دل علی معنی وزمان تقول
کان الامر وانا اعرفه مذ کان ای مخلوق وقد تقع زائدة للتوکید کقوله تعم وکان الله غفورا رحیما وکان زید منطلقا ای الله غفور رحیم
وزید منطلق وقولهم لم یک اصله یکون فلما دخلت علیها الجزم سکنها وحذفت الواو لالتقاء الساکنین فبقی لم یکن فحذفوا النون ایضا لکثرة استعمالها
واذا تحرکت اثبتوها وقالوا لم یکن الرجل واجاز یونس حذفها مع الحرکة وقال الشعر اذا لم تک الحاجات من همم الفتی فلیس بمغن عنک عقد الرتائم
وتقول جاؤنی لا یکون زیدا تعنی به الاستثناء کانک قلت لا یکون الاتی زیدا تکوین هست کردن تکون شدن وبودن کیانه بالکسر پذیرفتاری
یقال کنت علی فلان اکون کونا وکیانا ای تکفلت به واکتنت به اکتیانا مثله ویقال کنتک وکنت ایاک کما تقول ظننتک زیدا وظننت زیدا ایاک
کون واحد الاکوان سمع الکیان نام کتابی مر عجم را استکانه فروتنی کردن مکانه پایگاه ومنزلت وفلان مکین عند فلان بین المکانة مکان
مکانه جایگاه قوله تعم ولو نشاء لمسخناهم علی مکانتهم ولما کثر لزوم المیم توهمت اصلیة فقیل تمکن کما قالوا تمسکن من المسکین ویقال للرجل اذا
شاخ هو کنتی کانه نسب الی قوله کنت فی شبابی کذا وکذا **کاهن** فالکوی کهان بالضم والتشدید کهنه بفتحات ج کهانه بالکسر فال گوی
کردن عع ف آص ۲ کهانه بالفتح کاهن شدن عع بضمها کاهنان دو قبیله **کین** لحمه داخل الفرج للمراة والجمع کیون وهو کالغدد و
بات فلان بکینة سوء بالکسر ای بحالة سوء کاین کاین مثال کاعن وکعین بسکون النون چند وهما بمعنی کم فی الخبر والاستفهام یقال
کاین تعدای کم تعد فی الاستفهام وتقول کاین من رجل لقیته ترید بها التکثیر فتخفض النکرة بعدها بمن وادخال من بعدها اکثر
من النصب بها واجوده **فصل اللام لبن** بفتحتین شیر وهو اسم جنس البان ج ووجود کردن از بالش عع کا ف ۲ و
شیر ناک شدن میش یقال لبنت الشاة بالکسر وناقة لبنة ای غزیرة لبون بالفتح شیر دار لبن بالضم والکسر ج یقال کم لبن غنمک و
لبن غنمک ای ذوات الدر منها وقال الکسائی کم لبن غنمک ای رسل غنمک ابن اللبون بچه دو ساله بیتم در آمده بنت لبون مونث ابن
شیر خورانیدن عع ف آص ۲ وک ۲ فانا لابن وزدن بعصا عع ف آک ۲ رجل لابن ای ذولبن کتامر ولابن با شیر شدن مردم وشیر
فرود آمدن بر پستان ناقه فهی ملبن وفرس ملبون لبین پرورده شده از شیر مثل علیف من العلف ویقال قوم ملبونون اذا ظهر منهم سفه
یصیبهم من الالبان الابل ما یصیب اصحاب النبیذ ویقال هذا عشب ملبنة بالفتح علف شیر ناک کننده ستور را استلبان شیر جستن لبنه
ک ۲ خشت لبن ج مثل کلمة وکلم لبنه ولبن بالکسر فیهما کلت تلبین خشت زدن ملبن بالکسر کالبد خشت وشیر ونشد لبنة القمیص خشتک
پیراهن تلبین درنک کردن ملبن بالتشدید فلانه لبان بالفتح سینه لبان بالکسر شیر دادن یقال هو اخوه بلبان امه ولا یقال بلبن امه وانما
اللبن الذی یشرب لبان بالضم کندر لبانه حاجت لبنان کوهی ۲ لبنی درختی با شیر چون عسل نام زنی لبینی مثله یلبن موضعی **تلجن**
بر چسبیدن و بالنا ناشدن بیم از سر بشستن و برگ را با نواة خرما کوفتن بجهة علف ستور تلجین زدن خطمی و گل تا سطبر شود لجین برگ
افتاده ناقه لجون گران رفتار لجون بالضم مصدر منه عع ف آص ۲ لجین بالضم نقره **لحن** خطا کردن در اعراب عع بفتحهما یقال فلان
لحان ولحانه ای یخطی تلحین بخطا نسبت کردن لحن ایضا آواز الحان لحون ج وآواز کردانیدن وفی الحدیث اقروا القران بلحون العرب ولحن
فی قراءته اذا طرب بها وغرده وهو الحن الناس ای احسنهم قراءة وغناء ولحن الیه ای مال ولحن فی کلامه ای اخطا لحن با نحرایک زیرکی عع ک آ
ف ۲ وفی الحدیث ولعل احدکم الحن بحجته ای افطن لها ولحنت له بالفتح لحنا اذا قلت له قولا یفهمه عنک ویخفی علی غیره عع بفتحهما ولحنه عنی
بالکسر یلحنه لحنا ای فهمه والحنته انا ایاه افهمته ولاحنتهم ای فاطنتهم ویقال خیر الحدیث ما کان لحنا ای ما یتکلم بشیء ویراد غیره وقوله تعم

وَلَتَعرِفَنّهم فی لحن القول ای فی لحن القول ای فی فحواه ومعناه وکان اللحن فی العربیة العدول عما یتکلم معنی وعن الصواب ایضا لحن بفتحتین کنده
شدن شکوه شدن دشت عع کافه ومنه امة لحنا وقیل هی التی لم تختن ورجل الحن نعت منه دح لدن ای لین ورماح لدن بالضم لدن
درنک کردن یقال تلدن علیه اذا تلکا علیه لدن تردد هو ظرف غیر متمکن بمنزلة عند ودخل علیهما من وحدها قوله تعالی من لدنا وجاءت مضافة
تخفض ما بعدها وفیه ثلث لغات لدن ولدی ولد وقال الراجز من لد لحییه الی منخوره وقال ذو الرمة لدن غدوة فنصب غدوة لانه توهم
ان هذه النون زائدة تقوم مقام التنوین فنصب کما تقول ضارب زیدا ولم یعملوا لدن الا فی غدوة خاصة لزن سختی عیش وتنکی و بالتحریک
گرد آمدن قوم برجایی وانبوهی کردن در هر کاری عع کافه لسان بالکسر زبان ویکنی بها ایضا عن الکلمة فتؤنث حینئذ ذکره و
فی الجمع ثلثة السنة مثل حمار واحمرة ومن انثه قال ثلث السن مثل ذراع واذرع لان ذلک قیاس ما جاء علی فعال من المذکر والمؤنث وزبانه ترازو
ولسن بفتحتین زبان آوری وفصاحت عع کافه ونه ولسن والسن وقوم لسن بالضم وفلان لسان القوم یعنی بیلماجی وسخن گذار لسن
بزبان گرفتن عع ف آص ۲ یقال لسنته اذا اخذته بلسانک ملسون دروغ گوی لسن بالکسر لغة یقال لکل قوم لسن یتکلمون بها ملسّن
بالضم والتشدید نعل باریک ولطیف وکذا امرأة ملسّنة القدمین لعن راندن ودور کردن از نیکی وندمت عع بفتحها العنه اسم
فیه لعان بالکسر لعنات ج لعین لعنت کرده شده ورانده از رحمت بمعنی طعون یستوی فیه الذکر والانثی ومسخ کرده رجل لعین وخوست
یعنی صورتی که در پالیزها بر پای کنند بجهة گریختن سباع ووحش وازا متر س نیز گویند ملاعنه لعان بر یکدیگر لعنت خواندن ملعنه راه
کوفته ومنزل مردم وفی الحدیث اتقوا الملاعن یعنی عند الحدث رجل لعنة مثال همزه بسیار لعنت کننده بر مردم لعنة بالسکون بسیار
لعنت کرده شده بروی لعنون بضمتین لغة فی لغد و یعنی گوشت کرانه گردن لغانین ج وبعض بنی تمیم یقول لغنّك بمعنی لعلّك
لقنت الکلام بالکسر ای فهمته وتلقنته ای اخذته لقانیة تلقین تفهیم کردن غلام لقن کح ۲ سریع الفهم لقانة اسم فیه لکن بالتحریک
لکنة بالضم درماندگی سخن عع کافه ۲ رجل الکن نعت منه وقد تلاکن الرجل اذا اری من نفسه اللکنة لیضحک الناس لکن بسکون النون
جز انکه وهی خفیفة وثقیلة حرف عطف للاستدراک والتحقیق یوجب بها بعد نفی والثقیلة منهما تعمل عمل ان فی النصب والرفع یستدرک
بها بعد النفی والایجاب تقول ما جاءنی زید لکن عمرا قد جاء والخفیفة لا تعمل لانها تقع علی الاسماء والافعال وتقع ایضا بعد النفی اذا ابتدات بما
بعدها تقول جاءنی القوم لکن عمرو لم یجیء فترفع وما جاءنی القوم لکن زید جاء ولا یجوز ان تقول لکن عمرو وتسکت حتی تاتی بجملة تامة
فاما ان کانت عاطفة اسما مفردا علی اسم لم یجز ان تقع الا بعد نفی وتلزم الثانی مثل اعراب الاول تقول ما رایت زیدا لکن عمرا وما جاءنی
القوم لکن زید جاء ولا یجوز ان تقول لکن عمرو وتسکت حتی تاتی بجملة تامة فاما ان کانت عاطفة اسما مفردا علی اسم لم یجز ان تقع الا بعد
نفی وتلزم الثانی مثل اعراب الاول تقول ما رایت زیدا لکن عمرا وما جاءنی زید لکن عمرو وقد یحذف نونه للضرورة وهو قبیح وبعض النحویین
یقول اصله ان والکاف واللام زائدة وقوله تعالی لکنا هو الله ربی یقال اصله لکن انا فحذفت الالف فالتقت النونان فجاء التشدید لذلک
لن حرف نفی الاستقبال ومعناه هرگز نه وهی تنصب الفعل المستقبل تقول لن یقوم لون گونه چون زردی وسرخی ومانند آن
ونوع از خرما واحدتها لینة انقلبت الواو یاء لکسرة ما قبلها ومنه قوله تعالی ما قطعتم من لینة وتمرها یسمی العجوة والجمع لین وجمع اللین لیان
تلوین گونا گون کردن تلون لازم منه ویقال فلان متلون اگر بر یکخو نباشد ولون البسر تلوینا اذا بدا فیه اثر النضج لهنه بالضم
ناشتا شکن تلهین ناشتا شکستن کسی را تلهن لازم منه یقال لهنته فتلهن ای سلفته لهان هدیه دادن از سفر آینده را وقولهم لهنّك
فی آص ۲ کلمة التوکید مبدلة من لانک کما ابدلت الهمزة هاء فی ایاک هیاک لین بالکسر نرمی ضد خشونت لینه مصدر منه عع فاکره
لین ولین بالتخفیف والتشدید نعت منه الینا ء لینون ج ویقال هو فی لیان من العیش بالفتح ای فی نعیم وخفض تلیین الانه متعدی آن
منه لینه والنه والینه علی التمام ایضا لیان بالکسر نرمی کردن باهم ویقال فلان ذو ملینة ای لین الجانب استلانه نرم شمردن وتلین له ای
تملق له فصل المیم مؤنه بار وگرانی یهمز ولا یهمز وهی فعولة قال الفراء وهی مفعلة من الاین وهو التعب والشدة ویقال هی من
الاون وهو الخرج والعدل لانه ثقل علی الانسان ومأنت القوم امأنهم مأنا ای احتملت مؤنتهم ومن ترک الهمزة قال منتهم امونهم وما مأنت مأن
فلان ای اکترثت له ویقال ما تهیات له ویقال ای ما علمت بذلک وهو یمانه ای یعلمه ومانت فلانا تمئنة ای اعلمته اعلاما مئنة نشانی
وقال الجوهری حقه عندی ان یقال مئینة مثال معینة علی فعیلة لان المیم اصلیة الا ان یکون اصل هذا الحرف من غیر هذا الباب فیکون مئنة
علی مفعلة من ان المکسورة المشددة ومر ذکره فی بابه وکان ابو زید یقول مئنة بالتاء ای مخلقة ومجدرة وهی مفعلة من انه یونه انا
اذا غلبه بالحجة ما نه بانده تیمار داری کردن ویقال امان ماتک واشان شانک ای اعمل ما تحسنه مانه تهیگاه ماتات ج مؤن کتک
وبر تهیگاه زدن وجوب ویاه هن کم زمین شیار کنند تو متن زمین سخت وبلند متان بالکسر ج متانه مصدر منه عع بعنهما

لحن لدن لدن لزن لسن لعن لغن لقن لکن لن لون لهن لین مأن متن

متین نعت منه متنا الظهر دو تندی راه پشتازد و جانب بذکر و بونث دبر پشت زدن و همه روز بردن کسی را عَع ف آض ۲ و کفانیدن
خایه بچفار و بیرون آوردن خصیه ج و متن السهم مزود پر از بیتها در میان ورجل متن ای صلب و متن به متناسا ر به بو ملجمع ماتنه مبالغه
متن
فی الغایه سار سیرا مماتنا ای شدیدا و ما متنه ای ماطله بمتین استوار کردن کمان به پی و اصلاح السقاء بالرب متانه ابدان متن بر
ابدان زدن عَع ف آض ۲ نهو ممتون متن بالتحریک چکیره شدن عَع ف آک ۲ امتن نعت منه متناء مونث و یقال رجل متن و ممتون للذی
مجن
یشتکی مثانته مجون بی باکی عَع ف آض ۲ مجانه کک فهو ماجن وهم مجان بالضم والتشدید مجان بالفتح رایکان ماجن ناقه که کشن
مجن
بسیار جهد بروی و بار نگیرد و طریق ممجن ای ممدود منجنون دولاب مناجین ج و بروی منجنین محن کل و خاک چاه برون آوردن
محن
و بالیدن کردن عَع بفتحهما محنه بالکسر آزمایش و بلا محن ج یقال المحنة والمحنة ای اختبرته و محنه عشرین سوطا ای ضربه وما محنی شیئا
مدن
ای ما محنی علی القلب ای ما اعطانی محن مرد دراز بالا و کرییتن و کشیدن از چاه عَع ف آض ۲ مدون همیشه بودن بر جائی
مدینه شهر و شهر رسول ۲ مدائن بالهمزه و مدن بضمتین والسکون ج و هی فعیله و قیل انه مفعله من دنت ای ملکت و فلان مدن المدائن
مدن
کما یقال مصر الامصار و قیل مدائن هی مهموزة اذا کانت فعیلة من مدن بالمکان ای اقام و غیر مهموزة اذا کانت مفعلة من قولک دین ای ملک
کالابهر معایش اذا نسبت الی مدینة الرسول قلت مدنی و الی مدینة المنصور مدینی و الی مدائن کسری قلت مدائنی مدین بالفتح قریه
شعیب النبی ۲ مرون نرم شدن و عادت کردن بر چیزی عَع ف آض ۲ یقال مرن علیه مرانه مثله و یقال مرنت یده علی العمل ای صلبت و مرن
وجهه علی هذا الامر و انه لممرن الوجه ای صلب الوجه مرن ف آک ۲ حال و حزمرن بکون ۲ پوستین و جرب کردن پای ستور بسبب سودگی
عَع ف آض ۲ امران الذراع پی بازو و دوش مرانه نرمی و موضعی و نام ناقه تمرین نرم کردن مارن نرمه بینی و نیزه نرم مارن مثل مارجن
مرن
مارنه بکشن رسید ناقه و آبستن ناشدن وی مران بالضم والتشدید نیزهها مرانه یکی مران بالفتح موضعی مزن بالضم باران و ابر
سپید مزن ج حب المزن بچه ابر مزنه ماه نو مازن بیضه مور و پدر قبیله از تمیم مزون نام عمان مزینه مصغر اقبیله از مضر مزنی منسوب
مشن
بوی مشن نوعی از نار یا نیزه زدن عَع ف آض ۲ امتشان بریدن و ربودن و شمشیر بر کشیدن مشنه پوست باز رفتگی از اندام بزدن
یقال مشنه بالسیف اذا ضربه فقشر الجلد بمشین بکراهت شیر دادن ناقه مشان بالضم نوعی از خرما و فی المثل بعلة الورشان یاکل رطب
معن
المشان بالاضافة و یقال امتشن منه ما امتشن لک ای خذ ما وجدت معن چیزی اندک و آسان و رجل معن فی حاجته و نام جوانمردی
معروف عرب و قال الش فان هلاک مالک غیر معن ای لیس بهین و قولهم حدث عن معن و لا حرج و یقال ماله سعنة و لا معنة ای شیئ
ماعون قماش خانه و آب و طاعت فرمانبرداری قوله تع و یمنعون الماعون قال ابو عبیده الماعون فی الجاهلیة کل منفعة و عطیة و فی الاسلام
مکن
الطاعة والزکوة و یقال اصل الماعون معونة والالف عوض عن الهاء و امعان دور در شدن اسب در دویدن و حق کسی را بردن و سیراب شدن
زمین ماء معین آب روان و یقال هو مفعول من عنت الماء ای استنبطته کلاء ممعون جری فیه الماء معنان بالضم روشنهای آب در وادی
معان بالفتح منزل و جای باش و موضعی بشام مکن بیضه سوسمار تمکین پای بر جای کردن یقال مکنه الله من الشیئ و امکنه منه بمعنی و استمکن
من الشیئ و تمکن منه بمعنی امکان دست دادن و زیر بال گرفتن سوسمار بیضه را یقال امکنت الضبة و الجرادة ایض فهی ممکن و قال الکسائی فهی
مکون و قولهم ما امکنه عند الامیر شاذ مکنه ک ۲ واحدة المکن و المکنات یعنی خانهای مرغ و فی الحدیث اقروا الطیر علی مکناتها بضم الکاف
و کسرها و قیل و کنات بضمتین للطیر و مکنات للضب قال ابو عبیده یجوز فی الکلام ان المکن و ان کان للضباب ان یجعل للطیر تشبیها بذلک
کقولهم مشافر الحبشی و انما هی للابل و یقال الناس علی مکناتهم ای علی استقامتهم مکان بالفتح کنایی ممکن جای گیر و اسمی که در اخر وی اعراب
بیدا آید فاذا انصرف مع ذلک فهو المتمکن الامکن و غیر المتمکن هو المبنی و معنی قولهم فی الظرف انه متمکن انه یستعمل مرة ظرفا و مرة اسما
منن
فینصب و یرفع و غیر المتمکن هو الذی لا یستعمل فی موضع الا ظرفا فینصب و لا یجوز الرفع هذا اذا کان معرفة و اما اذا کان نکرة او دخلت
علیها الالف و اللام تکلمت رفعا و نصبا و جرا منه بالضم قوت یقال هو ضعیف المنة و منة السیر اضعفه و اخبله و منت الناقة حسرتها
یعنی مانده کردم منین ای ضعیف و قوی ضد و رسن سست و گو دست من بریدن و کم کردن قوله تع لهم اجر غیر ممنون و نعمت دادن و منت
نهادن عَع ف آض ۲ صلتهما بعلی منان اسمی است از اسماء الهی بمعنی بسیار نعمت دهنده منینی تخصیص بالقصر بمعنی المنة یقال المنة تهدم
الصنیعة و ترانکبین من و منا دو رطل امنان امنا ج منه بالکسر نعمت دادن امتنان مثله و بیان کردن نیکی خویش بر کسی منون بالفتح بسیار
منت دهنده و روزگار و مرگ و هی مونثه و یکون واحده و جمعا من مخففه معنا کسی و هو اسم لمن یصلح ان یخاطب مبهم غیر متمکن و هو فی اللفظ
واحد و یکون فی معنی الجماعة کقوله تع و من الشیاطین من یغوصون له و کیست و هذا للاستفهام نحو من عندک و انکه و هو للخبر نحو رایت من
عندک و هر که و هو للشرط و الجزاء نحو من یکرمنی اکرمه و یکون نکرة نحو مررت بمن محسن ای بانسان محسن و یحکی بها الاعلام و الکنی و النکرات

اذا قال رايت زيدا قلت منا وفى النكرة اذا قال رايت رجلا قلت منا وفى جائنى رجل قلت منو وفى مررت برجل قلت منى وفى جائنى رجلان
قلت منان وفى رجلين قلت منين بتسكين النونات فى الجميع وكذا قلت منون منين فى الجميع وتقول فى المراة منة منتان منات وان رجلت
قلت منه يا هذا بالتنوين ومنات وان قال رايت رجلا وحمارا قلت من وايا وفى مررت بحمار ورجل قلت اى ومنى فقس عليه وهكذا كله
لغة اهل الحجاز وغير اهل الحجاز لايرون الحكاية فى شىء منه ويرفعون المعرفة بعد من اسما كان او كنية او غير ذلك واذا جعلت من اسما
متمكنا شددته من بالكسر مخففا معناه از وهو حرف خافض وهو لابتداء الغاية كقولك خرجت من بغداد الى الكوفة وللتبعيض كقولك
هذا الدرهم من الدراهم وللبيان والتفسير كقولك لله درك من رجل وفى قوله تع وينزل من السماء من جبال فيها من برد فالاولى لابتداء
الغاية والثانية للتبعيض والثالثة للتفسير والبيان وجاء للتوكيد ايضا لغوا كقولك ما جائنى من احد اى احد وويحه من رجل اكدتهما
بمن وكقوله تع فاجتنبوا الرجس من الاوثان اى الرجس الذى هو الاوثان وقوله تع ما جعل الله لرجل من قلبين فى جوفه ويقال ايضا ما رايته
من سنة اى منذ سنة قال الله تع اسس على التقوى من اول يوم وجاء بمعنى على كقوله تع ونصرناه من القوم الذين كذبوا باياتنا اى على
القوم وقولهم فى القسم من ربى ما فعلت وضعت موضع البا ههنا لان حروف الجر ينوب بعضها عن بعض اذا لم يلتبس المعنى وقد يحذف
نونه عند الالف واللام ويقال ملكذب **مون** مونه برداشتن عع ف آص ٢ فهو رجل ممون **مهنه** بالفتح والكسر خدمت كردن
عع ف آص ٢ ماهن خادم ودوشيدن شتر بوقت باز كشتن امتهان بذل كردن چيزى وخوار وضعيف داشتن مهانه بالفتح سستى و
خوارى عع بضمتهما مهين نعت منه **مين** دروغ ميون ج يقال اكثر الظنون ميون ودروغ كفتن عع ف آك ٢ مائن ميون بالفتح
نعت منه وهو متماين ورده مغشوشه **فصل النون نتن** بوى ناخوش عع ف آك ٢ وبضمها نتن وانتن بمعنى فهو منتن و
منتن بكسر الميم اتباعا ونتنه غيره وقوم مناتين ويقال ما انتنه فى التعجب **نحن** ما وهو جمع انا لامن لفظها وحركت اخره بالضم لالتقاء
الساكنين لان الضمة من جنس الواو التى هى علامة الجمع **نون** ماهى ابوان نينان ج وتيزى تيغ ونام شمشيرى ودوات در بعضى از تفاسير
ن والقلم اورده اند وحرفى از حروف معجمه وهو من حروف الزيادات وذو النون لقب يونس ع وتكون للتاكيد مشددة ومخففة فى الفعل
المستقبل بعد لام القسم كقولك فى المشددة والله لاضربن زيدا وتلحق الامر والنهى تقول اضربن ولا تضربن وتلحق فى الاستفهام تقول
هل تضربن وبعد الشرط اذا زدت على ان ما كقولك اما تضربن زيدا اضربه قال الله تع فاما تثقفنهم فى الحرب فشرد بهم وفى التثنية اضربان
وفى الجمع اضربن بضم البا وللمونث بكسرها والجمعها اضربنان اصله اضربنن بثلاث نونات فتفصل بينهن بالف وتكسر نونها واما المخففة
اذا استقبلها ساكن سقطت واذا وقفت عليها وقبلها فتحة ابدلتها الفا كقول الاعشى ع ولا تعبد الشيطان والله فاعبدا وربما
حذفت فى الوصل كقول الشاعر اضرب عنك الهموم طارقها ضربك بالسوط قونس الفرس تقديره اضربن عنك والمخففة تصلح مكان
المشددة الا فى موضعين فى فعل الاثنين كقولك اضربان وفى جماعة المونث اضربنان فلا تصلح فيهما الا المشددة لئلا تلتبس بدون النون التثنيه
ويقال نونت الاسم تنوينا والتنوين لا يكون الا فى الاسماء **فصل الواو وتين** رك دل وقد وتنه اتنه اى اصبت وتينه و
شىء واتن اى ثابت ووتون وشنه دائم بودن عع ف آك ٢ واتن اب روان دائم مواتنه ملازمت كردن **وثن** بفتحتين بت وثن اوثان ج
واستوثن من المال اى استكثر منه واستوثن بالتا ايضا واثن واتن بمعنى **وجين** زمين درشت همواره وبلند ناقه وجنا سخت واستوار وقيل
هى العظيمة الوجنتين وكرانه وادى وجنة تثلث حركات رخسار اجنة بالهمزة مضموما كلها فيها اربع لغات رجل موجن عظيم الوجنات
ويقال ما ادرى اى من وجن الجلد هو اى اى الناس هو وجن كوفتن كازر جامه را عع ف آك ٢ ميجنه كوبتك كازر مواجن بالفتح **ودن**
بالفتح ودان بالكسر تر نهادن چيزى را عع ف آك ٢ مودون ودين تر نهاده ودر كار عروس اهتمام وايستادكى كردن وفرزند لاغر زادن
عع ك آف ٢ ابدان مثله ولد مودون ومودن بمعنى واتدن الشىء اى ابتل واتدنه ايضا لازم متعد مودون ايضا نام اسپى وجاز ان يكون
ميدان بالكسر مشتقا من هذا المعنى كالمضمار لما فيه من معنى التضمير والاعجاف للفرس فى الرهان **ميزان** بالكسر ترازو واصله موزان
انقلبت الواو يا لكسرة ما قبلها قام ميزان النهار اى انتصف ووزن دينه سنجيدن عع ف آك ٢ يقال وزنت فلانا ولفلان بمعنى قوله تعالى
واذا كالوهم او وزنوهم درهم وازن باسنك موازنه برابر كردن ميان دو چيز ويقال وزن المعطى واتزن الاخذ كما يقال نقد المعطى
وانتقد الاخذ وزين حنظل آس كرده وفلان وزين الراى اى رزين الراى وقولهم هو وزن الجبل بالنصب على الظرف اى ناحية منه وهو
زنة الجبل اى حذاءه وزن وحضار دو ستاره كه نزديك سهيل برايند موزون بفتحتين موضعى د هو شاذ مثل موحد وموهب **وسن**
بفتحتين خواب سنه مثله عع ك آف ٢ وسن وسنان نعت منه ووسن واستوسن بمعنى ووسن الرجل ايضا اى غشى عليه من نتن البير
مثل اسن واوسنه البير وهى ركية موسنة توسن الفحل اى اتاها وهى نائمة وامراة ميسان بالكسر كان بها سنة من رزانتها ميسان

مون
مهن
مين
نتن
نحن
نون
وتن
وثن
وجن
ودن
وسن

بالفتح

بالفتح موضعی **وضین** نوار هودج وهو بمنزلة البطان للقتب والتصدیر للرحل والحزام للسرج وضن بضمتین ج وضن نوار بافتن ع ع
ف آک ۲ موضونة زره در بافته وجامه وتخت مرصعه قوله تعم علی سرر موضونة **وطن** بفتحتین جای باش مردم وقد یخفف واوطان
ج واوطان الغنم مرابضها توطین جای باش ساختن امیطان اتخاذ کک توطین النفس علی الشیء دل نهادن بر چیزی ویقال من این
میطانک ای غایتک میطان اول غایت جلد رهان که اسپ از انجا دوانند میناء میدآء آخر غایت ان موطن بکسر الطاء جنگ جای قال اللّٰه تعالی
ولقد نصرکم اللّٰه فی مواطن کثیرة **وعنه** زمین درشت سخت توعنت الناقة ای سمنت غایة السمن **وکن** خانه مرغ موکن مثله ج ببعیر
در زیر گرفتن مرغ ع ع ف آک ۲ وتوکن ای تمکن واکن نشسته قال الاصمعی الوکن ما وی الطایر فی غیر عش والوکر بالراء ما کان فی عش قال ابو عمرو والوکن
والاکنة بالضم فیهما مواقع الطیر حیثما وقعت وکنات بضمتین وسکون ۲ وفتحه وکن ج **وهن** سستی وسست شدن وکردن ع ع ف آک ۲ ن
ذهن وهنه لازم متعد وشتر انبوه ونزدیک نیم شب موهن بکسر الهاء مثله وهن بفتحتین سستی ع ع ک آف ۲ واوهنه ووهنه انا واوهنا
ای صرنا فی تلک الساعة واهنة استخوان کوتاه پهلو وامراة وهنانة فیها فتور وأناة **فصل الهاء هتان** باران یکساعت وباریدن
وچکیدن هتن هتون کلت ع ع ف آک ۲ سحاب هتون وهاتن نعت منه هتن هتن ج **هجان** بالکسر شتران سپید موی یستوی فیه
المذکر والمؤنث والجمع یقال ناقة هجان وابل هجان وهجائن ایضا وارض هجان طیبة التراب مرتب وامراة هجان ای کریمه وقول علی ع هذا جناء
وهجانه فیه وکل جان یده الی فیه یعنی خیار هجانه کو انما یکی ونیکوی هجنة بالضم ناکسی وفرومایکی وبد زاد ومادر بنده بودن ع ع بعضهما
هجین نعت منه هاجن دختر نارسیده که او را شوهر دهند وکذلک الصغیرة من البهایم وفی المثل جلت الهاجن علی الولد وجلت الهاجن
عن الرفد وهو القدح الضخم وقال ابن الاعرابی جلت العلبة عن الهاجن ای کبرت قال هی بنت لبون یحمل علیها فتلقح ثم تنتج وهی حقة فهجین
ساختن وزشت وباعیب کردن اهتجان نارسیده را وطی کردن ممجنه بالکسر مخلة کدا اول بار اردو نوباوه نماید **هدون** آرامیدن و
آرام دادن لازم ومتعد ع ع ف آک ۲ مهادنة مصالحه هدنة بالضم اشتی وصلح یقال هدنة علی دخن ای سکون علی غل و هما دنة الامور
ای استقامت هدان بالکسر کول گران سنگ هدن بضمتین ج تهدین آرام دادن زن کودک را بسخن واهستگی **هوازن** قبیله از
قیس **هلیون** مثل برذون گیاهی **مهیمن** گواه وانکه ایمن کند دیگری را از خوف واصله مامن وقد ذکر فی فصل الالف من هذا الباب وهو
من صفات اللّٰه تع **هنین** ناله بدن ع ع ف آک ۲ وگریستن ویقال ما بالبعیر هنانة بالضم ای ما به طرق واهنه اللّٰه فهو مهنون هنته
ک آف ۲ نوعی از خار پشت **هون** آرام وآهستگی کردن ع ع ف آض ۲ ومنه قوله تع یمشون علی الارض هونا وسبک شدن یقال هان
علیه ای خف هوین آسان وسبک کردن بر کسی شی هین ای سهل وهین بالتخفیف اهونا ج قوم هینون لینون هون بالضم خواری وآرام
مردی اهانة سبک داشتن هوان مهانة بالفتح خواری وسبک داشت رجل فیه مهانة ای ذل وضعف واستهانة بر وتهاون به استحقره وقوله
لا تهین الفقیر علک ان ترکع یوما والدهر قد رفعه اراد لا تهین بنون التاکید المخففة فحذفت عند الوصل ویقال امش علی هینتک ای علی
رسلک اهون روز دوشنبه هاون م معرب وکان اصله هاوون لان جمعه هواوین مثال قانون وقوانین فحذفوا منه الواو الثانیة استثقالا
وفتحوا الاولی لانه لیس فی کلامهم فاعل بالضم **فصل الباء بتن** تخت پایها بیرون آمدن کودک از رحم یقال ایتنت المراة والناقة
برون ف آض ۲ آب کش وسوسم **ذو یزن** بفتحتین نام ملکی از ملوک حمیر رفاح بر نیزه منسوب لیس رمح یزنی وازنی ویزانی وازانی
یقن بفتحتین بیرون بود **یقین** بی گمانی یقن مصدره منه ع ع ک آف ۲ ویقنت وایقنت واستیقنت وتیقنت کله بمعنی وانا علی یقن منه
وربما عبروا عن الظن بالیقین وبالظن عن الیقین **یمن** بفتحتین بعضی از شهرها یمنی ویمان بتخفیف الیاء منسوب بوی والالف عوض من
یاء النسبة فلا یجتمعان وقیل مشدده قوم یمانیة ویمانون مثل ثمانیة وثمانون وامراة یمانیة ایضا وایمن الرجل ویمن ویامن اذا اتی الیمن وکذلک
اذا سار یمینا ویقال یامن باصحابک ای خذ بهم یمنة ولا تقل تیامن بهم والعامة تقول تیمن خویشتن را بیمن منسوب کردن وتبرک کردن
تیمنی کرانه یمن یمن بالضم برکت یقال یمن علی قومه مجهولا ویمنهم معلوما ای صار مبارکا علیهم فهو میمون ویامن بیمین خلاف یسار ایامن خلاف
اشائم یمنه سوی راست خلاف یسره یقال قعد فلان یمنة ابن میمنة خلاف ایسر ومیسرة یمین قوت ویقال فلان عندنا بالیمین ای بمنزلة
حسنة وقدم فلان علی ایمن الیمین ای علی الیمن وسوگند ایمن ایمان ج ویقال سمی بذلک لانهم اذا تحالفوا ضرب کل امری منهم یمینه علی یمین
صاحبه وسوی دست راست ولا یجمع لانه ظرف والظروف لا تکاد تجمع لانها جهات واقطار مختلفة الالفاظ ودست راست وتصغیره یمین
بالتشدید بلا هاء واما الذی فی حدیث عمر ودتنا ببمینتها من الهبید فانها تصغیر یمنی فابدل من الیاء الاولی تاء اذا کانت للتانیث یمنه بالضم
نوعی از برد های یمنی ام ایمن نام دایه فرزندان رسول ع ایمن اللّٰه اسم وضع للقسم هکذا بضم المیم والنون والفه الف وصل ولم یجیء فی الاسماء
الف الوصل مفتوحة غیرها وقد تدخل علیها لام الابتداء للتاکید یقال لیمن اللّٰه فتذهب الالف فی الوصل وهو مرفوع بالابتداء وخبره

وضن
وکن
وعن
وکن
وهن
هتن
هجن
هدن
هلن
همن
هنن
هون
بتن
برن
یقن
یمن

محذوف والتقدیر لیمین الله قسمی ولیمین الله ما اقسم به وتدخل فیها کاف الخطاب کما فی حدیث عروة وبالزبیر لیمنک لئن کنت بلیت لقد عافیت
وربما حذفوا منه النون فقالوا ایم الله بالفتح والکسر وربما حذفوا منه الیاء وقالوا ام الله وربما ابقوا المیم وحدها مضمومة وقالوا م الله
ثم یکسرونها لانها صارت حرفا واحدا فیشبهونها بالباء فیقولون م الله وربما قالوا من الله بضم المیم والنون ومن الله بفتحهما ومن الله
بکسرهما قال ابو عبیدة کانوا یحلفون بالیمین ایضا ویقولون یمین الله لا افعل کذا ثم یجمع الیمین علی ایمن وحلفوا به فقالوا ایمن الله
لا افعلن کذا قال فهذا هو الاصل فی ایمن الله وقیل الفه الف قطع وهو جمع یمین وانما خففت همزتها وطرحت فی الوصل لکثرة استعمالهم لها

باب الهاء فصل الالف

ابه فراموش کردن ویاد آوردن کاری ویقال ما ابهت للامر ابها وما ابهت له
بالکسر مثل بهت ابه ابها ابهة بالضم والتشدید بزرگی وبزرگواری وتابه الرجل ای تکبر **فأتة** مبدل من بغتة **اقه** فرمانبرداری و
طاعت کانه مقلوب قاه **اله** بالکسر علی فعال پرستیده شده بمعنی مفعول مثل امام بمعنی ماموم ومؤتم به ومنه الله واصله الاله لانه مالوه
ای معبود فادخلت علیه الالف واللام وحذفت الهمزة تخفیفا لکثرته فی الکلام ولو کانتا عوضا منها لما اجتمعتا مع المعوض منه فی قولنا الاله
وقطعت الهمزة فی النداء للزومها تفخیما لهذا الاسم وقیل الالف واللام عوض منها ویدل علی ذلک استجازتهم بقطع الهمزة الموصولة الداخلة
علی لام التعریف فی القسم والنداء کقولهم افالله لافعلن ویا الله اغفر لی الا تری انها لو کانت غیر عوض لم تثبت کما لم تثبت فی غیر هذا الاسم
والالهة ای عبد عبادة وقری قوله تعالی ویذرک والهتک ای وعبادتک والالهة ایضا نام موضعی بجزیره ونام آفتاب غیر مصروف بلا الف و
لام وربما صرفوه وادخلوا علیه الالف واللام الهة بتان تأله پرستش نمودن تاله ای تعبد وتنسک اله بفتحتین سرگشته شدن ع ک ان ۲
واصله وله یوله ویقال الهت علی فلان ای اشتد جزعی علیه **امه** بفتحتین فراموشی وفراموش کردن ع ک ان ۲ وقری وادکر بعد امه
امیهة انکر وگوسپند برآبله کالحصبة والجدری یقال امهت الغنم تؤمه امها فهی ماموهة ویقال فی الدعاء علی الانسان آهة وامیهة امهة
بالضم مادر امهات ج **انه** انیها انوها رحیدن از گرانی بار ع ف اک ۲ قوم انه مثل اتح وقولهم عند الشکایة **اوه** من کذا ساکنة
الواو انما هو توجع وربما قلبوا الواو الفا وقالوا آه من کذا واوه من کذا بالتشدید ویحذف الهاء ایضا اوّ من کذا ویقال آوه بالمد و
التشدید وفتح الواو ویقال اوّتاه ایضا بادخال التاء یمد ولا یمد وقد اوه تاوه آه کفتن والاسم آهة ویروی اهة مشددة من آه اذا توجع
ویقال فی الدعاء علیه آهة لک واوة لک بحذف الهاء مشددة الواو **ایه** بالکسر اسم للامر بمعنی دیگر گوی وایه حدیثا بالتنوین اذا
وصلت قیل اذا قلت ایه بلا تنوین فانما تامره بان یزیدک من الحدیث المعهود بینکما کانک قلت هات الحدیث وان نونتها کانک قلت
هات حدیثا ما لان التنوین تنکیر فاذا اسکته وکففته قلت ایها عنا واذا اردت التبعید قلت ایها بفتح الهمزة بمعنی هیهات وایهات بمعنی
هیهات وایهان بالنون مکسورة کالتثنیة کلمة تاسف خواندن شتر ویقال ایهت الجمل اذا صحت به

فصل الباء

بداهة بالضم
اول وفتار اسب بدیه ناگاه وناانديشيده آمدن ع ف بفتحهما وبدهه بامر اذا استقبله وباده فاجاه والاسم البداهة والبدیهة بالفتح
فیهما وهما یتبادهان بالشعر وجل مبده بالکسر **برهة** بالفتح والضم مدتی دراز از روزگار ابرهة یکی از ملوک یمن وهم ثلثة ابرهة
بن الحارث ویقال له ذو المنار وابرهة بن الصباح ایضا من الیمن وکان جوادا عالما وابرهة الاشرم الحبشی ایضا من ملوک الیمن وهو
ابو یکسوم صاحب الفیل برهرهة زن با گوشت لرزان اندام برهوت بفتحتین جاهی بحضرموت وفی الحدیث خیر بئر فی الارض زمزم
وشر بئر فی الارض برهوت یقال فیه ارواح الکفار ویقال برهوت بالضم والتخفیف مثل سبروت **بله** بلاهة بالتحریک نادان وسلیم دل
شدن ع ک اف ۲ تبله مثله ابله بلهاء نعتان منه بله بالضم ج وفی الحدیث اکثر اهل الجنة البله یعنی البله فی امر الدنیا لقلة اهتمامهم
بها وهم اکیاس فی امر الآخرة شباب ابله وعیش ابله لسلوه وقلة غمومه تباله ابلهی نمودن کم بنا شد وهو فی بلهنیة من العیش ای فی سعة بله
کلمة مبنیة علی الفتح معناها دع یعنی بان وفی الحدیث اعددت لعبادی الصالحین ما لا عین رأت ولا اذن سمعت ولا خطر علی قلب بشر
بله ما اطلعتم علیه **بوه** بالضم مرغی مانند بوم بوهة مؤنث ویشبه به الرجل الاحمق وقولهم صوفة فی بوهة یراد بها الهباء المنثور الذی
یری فی الکوة ویقال ما بهت له بالضم والکسر ای ما فطنت له باه لغة فی الباءة وهو الجماع **الابه** الابح یعنی کلو کرفته بهبهی تناور بهباه
فی الهدیر مثل بخباخ

فصل التاء

ترهات بالضم والتشدید راههای که از راه بزرگ بیرون رود ترّهة یکی فارسی معرب ثم استعیر
فی الباطل وناس یقولون ترّه ای باطل والجمع ترّادیه **تافه** چیز حقیر اندک ع ک اف ۲ یقال قد تفه وفی الحدیث فی ذکر القرآن لا یتفه ولا
یتشان تفه بکسرتا بی مزه **تمه** بفتحتین تباه شدن طعام وگوشت تماهة کذلک ع ک اف ۲ وتباه شدن شیر وبوی کردن
شاة متماه بالکسر التی یتمه لبنها اذا حلب **تهتهه** درماندگی زبان بسخن مثل مکنت تهاتة ترهات واباطیل **تیه** بالکسر وبفتح تکبر کردن
ورفتن بهر جای سرگردان تیهان مثله ع ف اک ۲ وهو اتیه الناس ویقال تیه نفسه وتوّه ای حیرها وطوّحها وما اتیهه وما اتوهه بمعنی

بتیه بالکسر ایضاً بیابان بی‌آب و گیاه و اتاوه ج و فلاة تیهاء وارض متیهة واصله مفعلة **فصل الجیم جبهة** پیشانی و در حال اهمه بزرگ پیشانی ج جبهات مونث و بتصغیره سمّی جبیهاء الاشجعی جبهة الاسد یکی از منازل قمر و اسب و فی الحدیث لیس فی الجبهة صدقة ای الخیل و جماعت مردم جبهه بر پیشانی زدن و بمکروه پیش آمدن و ناباییست بروی کسی آوردن و بی دلو و خوردن باب آمدن ع بفتحهما یقال جبهنا الماء اذا وردناه ولیست علیه اداة الاستقاء یقال سمعت **جراهیة** القوم بالفتح والتخفیف ای جلبتهم و کلامهم علانیة **جلهه** کراء وادی جلاه بالکسر ج و جلهت الحصی عن المکان ای نحیته عنه و ذلک الموضع جلهه ع بفتحهما اجله بفتحتین برهنه شدن پیش سر از موی ع ف اکره وقد جله فهو اجله ثور اجله بی شاخ مثل اجلح **جهجی** بتشدید الیاء شاخ باریک درخت جاه بزرگی و منزلت و قدر ذو جاه و جاه زجر للبعیر دون الناقة و هو مبنی علی الکسر و بالتنوین ایضاً جوه بنا خوشی بروی کسی آمدن یقال جاهه بالمکروه جوهاً ای جبهه **جهجهه** دده راندن بریدن یقال جهجهت بالسبع اذا صحت به لیکف و یقال تجهجه عنی ای انته **فصل الدال** دبر عن القوم ع بفتحهما ای دفعت عنهم مثل دراث و هو مبدل منه نحو هراق الماء و اراق **دده** بالکسر بعیس و بازیکار و قوم مدادیه ج یقال ددن **دله** بالتسکین ای هدر و اتدلیه بیخودی و رفتن عقل از عشق یقال دلهه الحب ای حیره و ادهشه فدله و تدله دلوه بالفتح ما ان و دلهت بالکسر عن الفها و والدها تدله دلوها **دهدهه** غلطانیدن سنگ تدهده لازم منه قد تبدل الیاء من الهاء فیقال تدهدی الحجر و غیره تدهدیا و دهدیته دهداتا و دهداء دهدهان بضمتین دهدهان بفتحتین شتران بسیار دهداه شتر ان ریزه و یقال ما ادری ای الدهداء هو ای ای الناس هو و قولهم الاده فلاده معناه ان لم یکن هذا الامر الان فلا یکون بعد الان **فصل الراء** **رده** مغاکی در سنگ که آب در وی گرد آید دده ج رداه بالکسر کذا قال الخلیل دده شبه اکمة کثیرة الحجارة و فی الحدیث انه ذکر ذکر المقتول بنهروان فقال شیطان الرده **رفه** رفوه سیر علف و آب شدن شتر و تناسلی ع بفتحهما و الاسم رفه و رفه بالکسر و السکون ارفاه تن آسانی و سیر آمدن شتر باب و علف و بر سر و عن کردن و موی شاندن هر روز و قد نهی عنه و حل راه ای وادع و هو فی رفاهة من العیش و رفاهیة و رفهنیة بالضم و النون الزائدة و یقال بینی و بینک لیلة رافهة و ثلث لیال رواقه اذا کان یسار فیهن سیر البنا و رفه عن غریمک ای نفس عنه و فی المثل اغنی من التفه عن الرفة التفة السبع والرفة التبن **ترتیه** الشراب ای تزیغ سراب و جز تیراوی تبع یعنی درخشنده ناپدید شونده **فصل السین** **سبه** بفتحتین رفتن عقل از پیری مسبوه پیر خرف مسبه کک اسم حلقة الدبر سته بفتحتین اصل فی الاست استاه ج بحذف التاء فلت سه و فی الحدیث العین وکاء السه و یروی وکاء الست بحذف لام الفعل استه کلا سرین سنهم بضمتین ستاهی کک و امرأة ستهاء و ستهم سته از پس کسی رفتن و زدن بر کون ع بفتحهما و اذا نسبت الیها قلت ستهی و ان شئت قلت استی ترکته علی حاله و سته ایضاً بکسر التاء حما ماوا حرج و قولهم باست فلان شتم العرب و ما زال فلان علی است الدهر مجنوناً ای لم یزل یعرف بالجنون **سفه** بفتحتین بیخردی و سبکی و هو ضد الحلم و یقال تسفهت الریح الشجر ای مالت به و تسفهته عن ماله ای خدعته عنه و تسفهت علیه و الیه اذا اسمعته و سفهته ای نسبته الی السفه و سافهته مسافهة یقال سفیه لم یجد مسافها و یقال سفه نفسه و غبن رایه و بطر عیشه و الم بطنه و رفق امره و رشد امره کان الاصل سفهت نفس زید و رشد امره فلما حول الفعل الی الرجل انتصب ما بعده بوقوع الفعل علیه لانه صار فی معنی سفه نفسه بالتشدید هذا قول البصریین و الکسائی و یجوز عندهم تقدیم هذا المنصوب کما یجوز غلامه ضرب زید و قال الفراء لما حول الفعل من النفس الی صاحبها خرج ما بعده مفسراً لیدل علی ان السفه فیه و کان حکمه ان یکون سفه زید نفساً لان المفسر لا یکون الا نکرة و لکنه ترک علی اضافته و نصب کنصب النکرة تشبیهاً بها و لا یجوز عنده تقدیمه و مثله قولهم ضقت به ذرعاً و طبت به نفساً و المعنی ضاق ذرعی به و طابت به نفسی سفاة سفاهة بالفتح فیهما بیخرد و سبک شدن ع بضمهما سفه بفتحتین کک ع ک اف م سفیه نعت منه و سیر ناشدن از آب به بسیاری خوردن یقال سفهت الشراب بالکسر اذا اکثرت منه فلم ترو و اسفهک الله الشراب و سافهت الدن او الوطب اذا قاعدته فشربت منه ساعة بعد ساعة **سموه** رفتن اسب چنانکه ماند نشود ع بفتحهما فهو سامه سمه ج و سمه فهو سامر ای دهش و جری فلان السمهی اذا جری الی غیر امر یعرفه سمهی سمیهی بالضم و التشدید دروغ و باطل و ذهبت ابله السمهی ای ذهبت متفرقة و سمهی هوا بین السماء و الارض **سنه** بفتحتین واحد السنین سال و قحط و اصلها سنوة و جمعها سنوات و سنهة من سنهت النخلة و تسنهت اذا اتت علیها السنون و نخلة سنهاء سال بر ای تحمل سنة و لا تحمل اخری و یقال ارض بنی فلان سنة اذا کانت مجدبة یعنی قحط ناک و یقال تسنیت عنده و تسنهت عنده سال کردم یا متکسالی که تیبدم و استاجرته مساناة و مسانهة فاذا جمعت بالواو و النون قلت سنون بالکسر و الضم و سنین بکسرتین و اما من قال سنین و منین برفع النون ففیه قولان احدهما انه فعلین مثل غسلین محذوف و هو جمع شاذ و الثانی انه فعیل و کسرت فاؤه لکسرة ما بعده و قد جاء علی فعیل جمع نحو

كليب في عبد الآن صاحب هذا القول يجعل النون في آخره بدلا من الواو وفي الماة بدلا من الياء وقوله تعم لم يتسنه اى لم يتغيره السنون والتسنه الكرج الذي يقع على الخبز والشراب وغيرها يعنى كره بستن شراب ونان وجزان **فصل الشين** **شبه** بكسر الاول وسكون الثاني وفتحه ايضا مانند شبه مثله بينهما شبه بفتحتين مشابه مشابيه ج مشبهات كارهائى مانند ومشكل متشابهات مثله تشبيه مانند كردن تشبه مانستن اشتباه مشابهه تشابه مانند شدن شبه بفتحتين برنج كوز شبه بفتحتين وشبه بالكسر كوزة برنجين شبهان بفتحتين نوعى از طاق وشوكيا هما **شده** بيخودى ودهشت والاسم الشدة بالضم وشدة بفتحتين مثل بخل وبخل يقال شده الرجل اى دهش وشغل فهو مشدوه **شره** آزناك وحريص شدن عع كاف م شره آزمند **شفه** بفتحتين لب واصلها شفهة لان تصغيرها شفيهه شفاه ج شفهى منسوب بوى رجل شفاهى بالضم ليجور يعنى سطبر لب أشفى انكه لبها بش فراهم نيايد وزعم قوم ان الناقص من الشفة واو لانه يقال في الجمع شفوات ولا دليل على صحته ويقال فلان خفيف الشفة اى قليل السؤال للناس ويقال له في الناس شفة اى ثنا حسن بنت الشفة يعنى شفه مشغول كردن والحاح كردن در سؤال عع بفتحها يقال شفهنى عن كذا اى شغلنى وقولهم نحن نشفه عليك المرتع اى نشغله عنك اى هو قدر ما لا فضل فيه رجل مشفوه اذا اكثر سؤال الناس اياه مال مشفوه هو الذي كثر عليه الناس مشافهه رو با روى سخن كفتن والحروف الشفهية الباء والفاء والميم ولا تقل شفوية يقال **شاكه** مشاكهة وشكاها اى شابهه وقاربه واشكه الامر اى اشكل **شوه** وشوهة زشت شدن روى عع ف آ ض م تشويه متعدنه فرس شوهاء صفة محمودة فيها ويقال يراد بها سعة اشداقها ولا يقال للمذكر اشوه شوهاء ايضا قبيحه وبنك ضد رجل اشوه اى سريع الاصابة بالعين يعنى چشم رساننده ويقال لا تشوه اى لا تقل ما احسنه فتصيبنى بعين وتشوه له اى تنكر له ويقول ورجل شائه البصر اى حديد البصر شاة كوسفند وكاو وحشى يذكر ويؤنث وهو في معنى الجمع واصل الشاة شاهة لان تصغيرها شويهة والجمع شياه بالهاء في العدد تقول ثلث شياه الى العشر فاذا جاوزت فبالتاء تقول احد عشرة شاة واذا كثرت قيل هذه شاء كثيرة وجمع الشاء شوى وتشوهت شاة اى اصطدته ارض مشاهة بفتح اى ذات شاء شاوى منسوب الى الشاء ونسبة الشاه شاهى **فصل الصاد** **صه** خاموش باش وهو اسم فعل بنى على السكون فان وصلت نونته وقلت صه صه فان قلت صه يا رجل فانما تريد الفرق بين التعريف والتنكير لان التنوين تنكير **فصل العين** **عته** معتوه دلشده وبى عقل وهو من عته مجهولا وبه عته بالفتح والضم تعته دل شدكى وبى عقلى رجل عتاهية اى احمق ابو العتاهية كنية مردى **عنجهى** بالضم مرد كول كالبوه ونادان ومتكبر وفيه عنجهية وعنجهانية ويخفف وهى الكبر والعظمة والجهل **عيده** بدخوار شتر وجزآن وفيه عيدة وعيد هية اى سوء خلق وكبر فهو عيد وعيداء **عزهاة** بالكسر والقصر عزهاء بالكسر والمد وعزهى هو الذي لا يطرب للهو ويبعد عنه يعنى انكه طرب وجماع دوست ندارد والجمع عزاء وعزهون وفيه عنهوة بالنون اى كبر **عضاه** درختان بلند با خار عضاهة وعضهة وعضة بالكسر فيهن ويحذف الهاء الاصلية ايضا كما تحذف من الشفة يكى بعير عضهى الذي يرعى العضة وعضاهى وابل عضاهية ونعضهم يقول نقصانها الواو لانها تجمع على عضوات بعير عضوى وابل عضوية بفتح العين على غير قياس وعضهت الابل تعضه عضها اى رعت العضاه فهو بعير عاضه وعضه وجمال عواضه وناقة عاضه ايضا واعضه القوم اى رعت ابلهم العضاه ارض معضهة بكسر الضاد كثيرة العضاه عضيهة دروغ وبهتان يقال يا للعضيهة بكسر اللام وهى استغاثة تعضيه بريدن عضاه عضه بالفتح بهتان نهادن بركسى عع بفتحها اعضاه بهتان آوردن عضة دروغ وبهتان عضون ج قوله تع جعلوا القرآن عضين يقال نقصانه الواو وهو من عضوته اى فرقته لان المشركين فرقوا اقاويلهم فيه فجعلوه كذبا وسحرا وكهانة وشعرا ويقال نقصانه الهاء واصله عضهة و يقولون للساحر عاضه حية عاضه وعاضهة التى تقتل من ساعتها اذا نهشت **عله** بفتحتين سركشتكى ودهشت عع ك اف م وتيزى وحد وحرص وبليدى نفس وزخمت حمار ورجل علهان وامرأة علهى مثل غرثان وغرثى اى شديد الجوع فرس علهى نشيطة في اللجام علهان شتر مرغ نر عالة شتر مرغ علهاء نوبان يندف بهما وبر الابل يلبسا تحت الدرع **عمه** بفتحتين سركشتكى وبد دله بودن عع ك اف نهو عمه وعامه عمه بالضم ج قوله تع في طغيانهم يعمهون ارض عمهاء زمين كه در روى نشان وكوه نباشد وذهبت ابله العمهى بالضم و التشديد والعمهى بالباء اذا لم يدر اين ذهبت **عاهه** آفت عيه الزرع وايف مجهولا آفت رسيد ارض معيوهة واعاه القوم اى اصابت ماشيتهم العاهة واعوه مثله تعويه با خرشب فرود آمدن وكل من احتبس في مكان تعوه **فصل الفاء** **فاره** مردزيرك فراهة مصدر منه عع نعتها ما فهو فاره وهو نادر وقياسه فريه ويقال للبرذون والبغل والحمار فاره بين الفروهة والفراهة والفراهية وبراذين فره مثل صاحب وصحبة وفره ولا يقال للفرس فاره لكن رائع وجواد وافرهت الناقة فهى مفره ومفرهة اذا كانت تنتج الفره ومفرهة ايضا ويقال فره بكسر الثاني اى اشر وبطر ومنه فرهين قوله تع وتنحتون من الجبال بيوتا فرهين ومن قرء فارهين فهو من فره بالضم **فقه** بالكسر

دانستن ع ع ک آ ف ٢ فقیه بعنی منه یقال فلان لا یفقه ولا ینقه وافقهه ای اعلمه ثم خص به علم الشریعة والعالم به فقیه فقاهه فقیه شدن
ع ع بضمتهما و فقهه الله و تفقه هو بنفسه مفاقهه مباحثه فی الفقه **فاکهة** میوه فواکه اجناس میوها فاکهانی میوه فروش فکاهة بالضم
خوش منشی و بالفتح مصدر ع ع ک آ ف ٢ رجل فکه ای طیب النفس مزاح وایضا الاشر البطر و قری فی قوله تعالی ونعمة کانوا فیها فکهین ای اشرین و
فاکهین ای ناعمین مفاکهة ممازحه یقال لا تفاکهن امة ولا تبل علی اکمة و تفکه ای تعجب و تندم ایضا قوله تعالی فظلتم تفکهون ای تندمون
و تفکهت به ای تمتعت به افکهت الناقة اذا احدث فی لبنها خثورة عند اکل الربیع قبل ان تضع بنی مفکه فاکه بن المغیرة نام مردی **فوه**
بالفتح اصل للفم لان الجمع افواه فاستثقلوا اجتماع الهائین فی قولک هذا فوهه فحذفوا الهاء فقالوا فوه و فو زید و فا زید و فی زید
الاعراب الثلثة و هکذا فی الاضافة الی نفسک هذا فی و یستوی فیه الاعراب الثلثة فاذا افرد لم یحتمل الواو والتنوین فحذفوها وابدلوا المیم من الهاء
و قالوا هذا فم و فمان و فموان و قیل لو کان المیم عوضا من الواو لما اجتمعتا و یقال کلمته فاه الی فی ای مشافهة و نصب فوه علی الحال و یقال فاها
لفیک ای الخیبة لک ای جعل الله لفیک الارض و التراب کما یقال بفیک الحجر و بفیک الاثلب فوه بالتحریک فراخ دهن شدن ع ع ک آ ف ٢ افوه
فوهاء نعتان منه و بر آمدن ثنیه علیا و دراز شدن آن مخالة فوهاء التی کانت اسنانها التی تجری الرشاء بینها طوالا فوهة بالضم والتشدید
دهانه کوی و دهانه جوی افواه ج وایضا بوی افزار و هو ما یعالج به الطیب کما ان التوابل ما یعالج به الاطعمة یقال فوه وافواه و افاویه افوه
نام شاعری و یقال ان رد الفوهة لشدید ای القالة و هو من فهت بالکلام و بتخفیف الواو ایضا ینقل هذا المثل ان رد الفوهة و یقال
فوهه الله ای جعله افوه و فاه بالکلام یفوه ای لفظ به و یقال ما فهت بکلمة و ما تفوهت بمعنی ای ما فتحت فی بها مفوه مرد سخن گوی و استفاه
الرجل فهو مستفیه اذا اشتد اکله بعد قلة **فیه** بسیار خوار و اصله فیوه و هو المنطیق ایضا فیهة مؤنث **فهه** فهاهة درماندگی بسخن
ع ع ک آ ف ٢ رجل فه و امراة فهة نعتان منه و یقال فههت فههاً اذا اعییت و یقال سفیه فهیه و افهه الله و فههه و یقال خرجت لحاجة فافهنی
عنها فلان حتی فههت ای انسانیها حتی نسیت و فی الحدیث ما سمعت منک فهة فی الاسلام قبلها بمعنی السقطة و الجهلة و نحوها **فصل القاف**
قاه فامح ای شتر سر در هوا دارنده قمه بالضم ج **قوهة** بالضم شیر مزه کردانیده قوهی نوعی از بارچهای سپید **قهقهه** خنده
سخت با آواز یقال قه و قهقه بمعنی و نوعی از رفتار و هو مقلوب هقهقة **قاه** فرمانبرداری و طاعت فقال ما لک علی قاه ای سلطان و
ایقه الرجل و استیقه ای اطاع و ایقه ای فهم یقال ایقه لهذا الامر ای افهم **فصل الکاف** **کده** کدوه خراشیدن روی ع ع بفتحهما
یقال به کده و کدوه و کده الحجر اذا صکه و اثر فیه اثرا شدیدا **کره** کراهیة ناپسند داشتن ع ع ک آ ف ٢ فهو کریه و مکروه کریهة
سختی حرب ذو الکریهة شمشیر بران کره بالضم سختی یقال قمت علی کره ای مشقة کره بالفتح ناخواست و یقال هما بمعنی اکراه بناخواست و
ستم بر کاری داشتن تکریه ناخواست و ناپسند نمودن کاری بکسی صلته بالی استکراه ناخوش شمردن کره ایضا شتر سخت سر **کمه**
بفتحتین نابینائی مادرزادی ع ع ک آ ف ٢ اکمه نعت منه کامه سرگشته یقال خرج یتکمه فی الارض ای لا یدری این یتوجه **کنه** الشیء بالضم
نهایته و قدره ولا یشتق منه فعل ولا یکتنهه الوصف ای لا یبلغ کنهه کلام مولد **کهکهة** الاسد فی زئیره کانه حکایة صوته کهکاهة سندره
وکثر السکران بکة اذا استنکهته فنکه فی وجهک **فصل اللام** **لهله** بضمتین زمین فراخ که در وی سراب بسیار باشد لهالیه ج لهلهة
بفتحتین جامه سست بافته و سخن و شعر رکیک و بلا به یقال لهلهه و هلهل النساج الثوب بمعنی لیه پوشیده شدن ع ع ف آ ک ٢ و جوز سیبویه
ان یکون لاه اصل اسم الله تعالی ادخلت علیه الالف و اللام فجری مجری الاسم العلم کالعباس و الحسن الا انه یخالف الاعلام من حیث کان صفة و
قولهم یا الله بقطع الهمزة انما جاز لانه ینوی به الوقف علی حرف النداء تفخیما للاسم و قولهم لاهم و اللهم فالمیم بدل من حرف النداء و ربما جمع بین
البدل والمبدل منه فی ضرورة الشعر کقول الراجز عفرت او عذبت یا اللهما لان للشاعر ان یرد الشیء الی اصله و قول الشاعر لاه ابن عمک
لا افضلت فی حسب ارادالله ابن عمک فحذف لام الجر و اللام التی بعدها و اما الالف فهی منقلبة عن الیاء بدلالة قولهم لهی ابوک الا تری کیف
ظهرت الیاء لما قلبت الی موضع اللام و اما لاهوت فان صح انه من کلام العرب فاشتقاقه من لاه و وزنه فعلوت مثل رغبوت و رحموت لات
نام بت فبعضهم یقف علیها بالتاء و بعضهم بالهاء قال الاخفش سمعنا من العرب من یقول افرایتم اللات والعزی و یقول و هی اللات فی السکوت
و هی اللات فاعلم انه جر فی موضع الرفع فهذا مثل امس مکسور علی کل حال و هو اجود منه لان الالف و اللام التی فی اللات لا تسقطان و ان کانتا
زائدتین **فصل المیم** **ممدهة** ای ممدحة مده مثل مدح جمع ماده **مره** بفتحتین تباه شدن چشم از بی سرمگی ع ع ک آ ف ٢ عین
مرهاء و امراة مرهاء و رجل امره مره بالضم سپیدی خالص **مقه** بفتحتین کبودی چشم و حمران امراة مقهاء و سراب امقه و هو ایضا مثل
المره مهاه طراوت و خوبی و هذه الهاء لم تصر تاء اذا اتصلت بالکلام و انما تصیر تاء اذا ارادوا بالمهاة البقر الوحشیة و فی المثل کل شیء مهه
و مهاه ما خلا النساء و ذکرهن و یقال کل شیء مهه و مهاه ای یسیر حسن مهمه بیابان دور دست مهامه ج مرمارایت و هو اسم یفعل

فاکه
فوه
فیه
فهه
فقه
قاه
قهقه
کده
کره
کمه
کنه
کهکه
لهله
مده
مره
مهه

موہ

کان وصلت نونت وقلت مہٍ مہٍ ویقال مہمہت براے زجرکنند ماہ آب ماذی منسوب بوی ماوی کک والهمزة فیه مبدلة من الهاء واصله موہ بالتحریک ویجمع علی امواہ فی القلة ومیاہ فی الکثرة وتصغیرہ مویہ وتانیثہ ماءة مثل ماعة موہ مووہ آب بر آمدن از چاہ و بسیار شدن آن عع ف اض ۲ وف آ ک ۲ وک آ ف ۲ ماهت الرکیة تموہ وتمیہ وتماہ وماهت السفینة اذا دخل فیها الماء ومهت الرجل ومهته بالکسر والضم اذا سقیته الماء ورجل ماہ ای کثیر ماء القلب وبئر ماهة ومیهة ای کثیرة الماء واماہ الحافر ای انبط الماء یعنی چاہ کن بآب رسیدہ واماهت الارض ای ظهر فیها النز یعنی نم زہید زمین وامهت الرجل والسکین ای سقیتهما وامهت الدواة صببت فیها الماء واماہ الفحل اذا القی ماءہ فی رحم الانثی تمویه سیم وزراندود کردن چیزی را و باب نمودن چیزی را و تلبیس کردن ماویة آینه ونام زنی ماہ موضعی بذکر و یونث ماء السماء لقب مردی وزنی

نبہ

فصل النون

نبہ بالتحریک وک ۲ ای مشهور وکم شدہ بی طلب یافته یقال وجدت الضالة نبهًا ای وجدتها الا عن طلب نباهة نام آور و بزرگ شدن عع بضمتها فهو نبیه ونابہ و هو خلاف خامل ونبهة ای رفعة من الخمول یقال اشبعوا بالکنی فانها منبهة انتباہ بیدار شدن انباہ بیدار کردن و فراموش کردن حاجت کسی را منی مُنَبَّهٌ بفتح الباء تنبیہ بیدار کردن و واقف گردانیدن بر چیزی تنبیہ بیدار و هوشیار شدن ونبهت للامر بالکسر انبه نبهًا یاد آوردم کاری را که فراموش بود نبهان بدرجی از طی

نجہ

نجہ راندن وباز داشتن عع بفتحتها یقال ما نجهت الرجل وما تنجهته ناجہ انکہ بشہری درآید وناخوش آید

ندہ

ندہ راندن شتر را یقال ندهت البعیر اذا زجرته عن الحوض وغیرہ وندهت الابل ای سقتها مجتمعة عع ف اض ۲ وبفتحهما ویقال کان طلاق الجاهلیة قولهم اذهبی فلا انده سربک ای لا اَرُدُّ ابلک لتذهب حیث شاءت ندهة بالفتح والضم بسیاری مال از صامت و ناطق

نزہ

نزہة بالضم دوری از ناخوشی و بیرمانی عع ک آ ف ۲ یقال نزهت الارض ومکان نزہ واصله من البعد قال ابن السکیت ومما یضعه الناس فی غیر موضعه قولهم خرجنا نتنزہ فی الریاض اذا خرجوا الی البساتین وانما التنزہ التباعد من المیاہ والاریاف ویقال منه فلان یتنزہ عن الاقذار وینزہ نفسه عنها ای یباعدها عنها والنزاهة البعد من السوء ونزہ الفلاة ما تباعد منها عن المیاہ ویقال سقت ابلی ثم نزهتها نزهًا ای باعدتها عن الماء عع بفتحتها وفلان کریم نزیہ ای بعید عن اللوم وهو نزیہ الخلق ومکان نزیہ ای خلاء بعید من الناس

نفہ

یقال نفهت نفسه ای اعیت وکلّت عع ک آ ف ۲ ناقہ ماندہ شدہ نفوح انفاہ تنفیه ستعدیان فیه وجمل منفه وناقة منفهة منفوہ مرد ضعیف دل ترسندہ عع بفتحتهما

نقہ

نقہ بفتحتین برخاستن از بیماری عع ک آ ف ۲ نقوہ بالضم کک عع بفتحتهما ناقہ نعت منه نفوح انقاہ متعد منه ونقه الکلام ونقهه نقهًا ای فهمه وفلان لا یفقه ولا ینقه استنقاہ پرسیدن انقہ لی سمعک ای ارعنیه یعنی گوش بمن دار

نکہ

نکہة بوی دهان نکہ بالفتح شمیدن بوی دهان یقال نکهته ای تشممت ریحه وهم کردن تابوی دهان او معلوم کند استنکاہ فرمودن تا دهن کند یقال استنکهت الرجل فنکه فی وجهی ینکه نکها عع ف آ ک ۲ وبفتحتهما نکہ بالضم والتشدید شتران او از فروتنه از ضعیفی وهی لغة تمیم فی النقه ونکه الرجل مجهولا ای تغیرت نکهته من التخمه ویقال منه فی الدعاء للانسان هنئت ولا تنکه ای اصبت خیرا ولا اصابک الضر

نہنہ

نہنہة باز داشتن از چیزی نهنهته عنه فتنهنه ونهنهت السبع اذا صحت به لتکفه نهنه جامه تنک بافته مثل اللهلة والهلهل والاصل فی نهنه نهة بثلاث هاءات فابدلوا الوسطی نونا للفرق بین فعلل وفعل وزادوا النون لان فی الکلمة نونا ناہ الشیء ینوہ ای ارتفع فهو نائه ونوهته تنویها اذا رفعته ونوهت باسمه اذا رفعت ذکرہ بلند نام کردن و ناهت نفسه ای قویت و ناہ النبات ای ارتفع فهو نائه

وبہ

فصل الواو

وبہ یقال فلان لا یوبه به ولا یبالی به یعنی باک نیست بوی ای لا یبالی به وما وبهت له وما وبهت له ای ما فطنت له نشانستم او را عع ک آ ف ۲ وبفتحتهما وانت نبیه بالکسر مثل نبجل ای تبالی

وجہ

وجہ روی وجوہ ج ویقلب الواو همزة فیقال اجوہ وسوی جهة مثله والهاء عوض من الواو وهذا وجه الرای ای هو الرای نفسه والاسم الوجه بالضم والکسر مواجهه روبا روی کردن و تعدیت وجاملت بالکسر والضم ای بتاللت واتجه له رای ای سنح له یعنی روی داد اوراو هو افتعل صارت الواو یاء لکسرة ما قبلها والبدلت تاء وادغمت ثم بنی علیه قولک تعدیت بجاملت بالضم والکسر ووجهت الیک انجه ای توجهت الیک ووجهته فی حاجة ووجهت وجهی لله وتوجهت نحوک والیک وتوجه الشیخ اذا ولی وکبر وفی المثل احمق ما یتوجه ای لا یحسن ان یاتی الغائط شیء موجه ای علی جهة لا یختلف وجاهة روشناختہ و بانہ شدن عع بضمتها وجیہ بانہ دو جاہ وبچہ کہ بخست دستہا پس بیرون آید از شکم مادر بوقت زادن ونام اسپی واوجهه الله ای صیرہ وجیها واوجهته ای صادفته وجیها ووجوہ البلد اشرافه وجیهه مهرہ توجیه قال الخلیل هو الحرف الذی بین الف التاسیس والروی وقیل حرکة ما قبل الروی المقید القافیة فلک ان تغیرہ بای حرف وحرکة شئت کقول امرئ القیس فی قصیدته ای افرہ مع قوله صبر والیوم قرر ولذلک قیل له توجیه وقیل التوجیه اسم لحرکاته اذا کان الروی مقیدا واما نفس الحرف فسمی الدخیل وحرکته اشباع

ودہ

استیداہ کرد آمدن ورفتن شتر و منقاد و مغلوب شدن خصم یقال استودهت الابل واستیدهت اذا اجتمعت وانساقت وانسودہ

المصمم واستيده اى انقاد وغلب **ورِه** بفتحتين كولى ونا استادى دركار رجل اَرْوه وامراة ورهاء يقال ورهت توره ورها ع كآف ٢
وريح ورهاء التى فى هبوبها خرق وعجرفة **وافِه** خادم كليسا وفى الحديث ولا يغير وافه عن وفهيته ولا قتيس عن قتيسيته **وقه** فرمان
بردارى وطاعت مقلوب من قاه وقِهت واوقهت واستيقهت اى اطعت **وله** بفتحتين بيخودى وسركشكى از عشق رجل واله
وامراة واله ووالهة ايضا وقد وله يوله ولها وولهانا وولها غم كآف ٢ وتوله واتله وتوليه جدا كردن بچه از مادر وفى الحديث لا توله والدة
بولدها اى لا تجعل والها وولهانا وذلك فى السبايا ميلاه بالكسر انكه سخت والرشود بجهة فرزند وناقة ميلاه اذا اشتد وجدها
على ولدها صارت الواو ياء لكسرة ما قبلها ماء مولة ومولة ارسل تذهب فى الصحرآء مولة بالتخفيف ايضا عنكبوت **واهًا** لمن طيبه
اذا تعجبت من طيب الشئ اى شگفتى چه خوش است ويقال **ويها** يا فلان وهو تحريص كما يقال دونك يا فلان يعنى هلا هين اى فلان
سيبويه نام استاد نحو ولغت فهو اسم بنى مع صوت فجعلا اسما واحدا وكسر اخره وكذا عمرويه وسعدويه ونفطويه ومنهم من اعربه كاعراب
ما لا ينصرف ويقول هذا سيبويه ورايت سيبويه وتثنيه وجمعه فقال سيبويهان وسيبويهون ومن لم يعربه يقول فى التثنية ذوا سيبويه
وكلاهما سيبويه والجمع ذووا وكلهم سيبويه **وهوهة** الاسد فى زئيره فهو وهواه ووهوهة الحمار حول اتنه اشفاقا عليها **فصل الهاء**
رجل **هوهة** بالضم مرد بد دل هيهات دور است والتاء مفتوحة مثل كيف واصلها هاه وبكسرونها ايضا على كل حال بمنزلة نون التثنية
وقد تبدل الهاء همزة فيقال ايهات والوقف عليها بالتاء لمن نصبها وبالهاء لمن كسرها فيقال هيهات وهيهاه قال الاخفش يجوز فى هيهات
ان تكون التاء التى فيها تاء الجمع التى للتانيث ولا يجوز ذلك فى اللات لان اللات وكيت لا يكون مثلها جماعة لان التاء لا تزاد فى الجماعة الا
مع الالف وان جعلت الالف والتاء زائدتين بقى الاسم على حرف واحد **فصل الياء** **ياه ياه** على التكرار وكسر الهاء اى اقبل وهو دعاء
الراعى صاحبه وهيهت بالابل اذا قلت ياه ياه

باب الواو والياء

قال صاحب الصحاح ابو نصر الجوهرى
جميع ما فى هذا الباب من الالف اما ان تكون منقلبة عن واو مثل دعا او من ياء مثل رمى وكل ما فيه من الهمزة فهى مبدلة من الياء او من الواو نحو
القضاء واصله قضاى لانه من قضيت ونحو العزاء واصله عزاو لانه من عزوت ونحن نبينهما فى الواو والياء الى اصولهما انشاء الله عز وجل **فصل الالف**
اباه بالفتح والمد نى اباه بكى ويقال نيستان وبوستان اباء بالكسر سرباز زدن فهو بفتحهما مع خلوه عن حرف الحلق وهو شاذ فهو اب وابى
وابيان بفتحتين نعت منه وتابى عليه اى امتنع وابى فلان الماء وابيته الماء عنز ابواء وقد ابيت تابى ابى بالفتح وتيس ابى بين الابى اذا شم بول
الاروى فمرض منه يقال اخذه اباء على فعال بالضم اذا جعل يابى الطعام وقولهم فى تحية الملوك فى الجاهلية ابيت اللعن يعنى ابيت ان تاتى من الامور
ما تلعن عليه اب اصله ابو بفتحتين لان جمعه اباء مثل قفا واقفاء فالذاهب منه الواو وتقول فى التثنية ابوان وبعضهم يقول ابان على النقص و
فى الاضافة ابيك والنسبة ابوى واذا جمعت بالواو والنون قلت ابون وكذلك اخون وحمون وهنون وعلى هذا قرء بعضهم قوله تعالى
واله ابيك ابرهيم واسمعيل واسحق يريد جمع اب فحذف النون للاضافة ويقال ما له اب يابوه اى يغذوه ويربيه ابوان پدر ومادر ويقال
بينى وبين فلان ابوة يعنى پدرى است والابوة ايضا پدران مثل العمومة والخؤولة يعنى عمان وخالان وقولهم يا ابت افعل يجعلون التاء عوضا
عن ياء الاضافة كقولهم فى الام يا امت ويا ابت بالفتح والكسر لغتان فمن فتح اراد الندبة فحذف ويقال لا اب لك ولا ابا لك وهو مدح
وربما قالوا لا اباك لان اللام كالمقحمة ويقال فلان بحر لا يوبى بكسر الباء وفتحها وكذلك كلاء اوبى اى لا ينقطع من كثرته ابواء بالفتح والمد
موضعى **ايتان** بالكسر اهدت عمق ف آكه ٢ انى كلك واتوته اتوة لغة فيه وقوله تعم انه كان وعده ماتيا اى اتيا كما قال حجابا مستورا
اى ساترا واتيت الامر من ما تاته اى ما تاه من وجهه الذى يوتى منه كما يقال ما احسن معناة هذا الكلام اى معناه وقرى يوم يات بحذف
الياء كما قالوا لا ادر وهى لغة هذيل وتقول اتيته على ذلك الامر مواتاة اذا وافقته وطاوعته والعامة تقول واتيته ايتاء داددن واوردن
ومنه قوله تعم اتنا غداءنا اى ايتنا به اتاوه بالكسر خراج اتاوى بكسر الواو وفتحها ج يقال منه اتوته اتوة اتوا واتاوة اتو عطا ويقال
للسقاء اذا مخض وجاء الزبد جاء اتوه ويقال ما احسن اتو يدى هذه الناقة واتى يديها ايضا رجع يديها فى السير وتاتى له الشئ اى
تهيا وتاتى له اى ترفق واتاه من وجهه وجاء فلان يتاتى لمعروفك اى يتعرض واتيت الماء تاتية وتاتيا اى سهلت سبيله ليخرج الى موضع
اتى جوبچه ويقال جاء ناسيل اتى واتاوى اذا جاءك ولم يصبك مطره اتى واتاوى ايضا مرد غريب ونسوة اناوى واتيات اسيتا كشن جواه
شدن ناقه اتاء بالكسر والفتح نشكى وبر نخل ويقال اتت النخلة تاتوا اتاء ميتاء وميداء ممدودان پايان ميدان اسب تاختن وراه سر
ومجتمع راهها ويقال بيوت القوم بيوتهم على ميتاء واحد وميداء واحد ودارى ميتاء دار فلان وميداء مهالى تلقاء داره ومحاذية لها
اتاوه اتابه عمارى كردن يقال اتابه وعليه يا ثو ويا ثى بضم التاء وكسرها اى وشى به **اخ** برادر اصله اخو [illegible]
اخاء مثل اباء والذاهب منه واو لان تثنيته اخوان وبعضهم يقول [illegible]

وقد يتسع فيه فيراد به الاثنان كقوله تعالى فان كان له اخوة وهذا كقولك انا فعلنا ونحن فعلنا وانما اثنان ويستعمل الاخوان ايضا في الاصدقاء
والاخوة في الولادة وقد يجمع بالواو والنون ايضا وقد مرّ في اب ولا بوّ اخو وابو الا مضافا اخوة برادری کردن ع ف آض ج اُخت
خواهر اخوات ج والنسبة الى الاخ اخوى وكذلك الاخت وقيل اختى مواخاة اخاء برادری کردن دو کس يقال آخاه والعامة تقول واخاه
وتقول لا اخالك بفلان اى ليس هو لك باخ تآخي برادری کردن دو کس باهم تاخي برادر گرفتن وصواب جستن آخية بالمد والتشديد
ميخ وکوشه دو الکه اسب را در آخور بدو بندند اواخي ج واخيت للدابة اى جعلت لها آخية وحرمت وعهد تقول لفلان اواخي
واسباب ترعى **اداة** دست افزار ادوات ج ايداء قوت دادن وقوت گرفتن بسلاح وبار مندی کردن بر چیزی يقال من يوديني عليه
اى من يعينني فهو مود بالهمزة اى شاك في السلاح ومود بلا همزة اى هالك فهو اودى واستاديت الامير على فلان فآداني عليه بمعنى استعديته
فاعداني واستاداه مالا اى صادره واستخرج منه وادیت للسفر فانا مود عليه اذا كنت متهيا له وتادى اى اخذ للدهر اداته ادى سلاح
وانا دكى يقال نحن على ادى للصلوة اى تهيو لها غنم ادية اى قليلة وادوت له وادیت اى ختلته يعنى فريفتم او را يقال الذئب ادو والغزال
اى يختله وادى اللبن يادى اديا اى خثر يعنى سطبر شد ويقال قطع الله اديه اى يديه ثوب ادى يدى اى واسع تادية وام گذاردن
والاسم الاداء ويقال هو آدى منك للامانة على التفضيل يعنى امانت گذارنده تر وتادى اليه الخبر اى انتهى يعنى خبر رسيد بوى اداوه
مطهرة يعنى ابدستان اداوى ج **ايذاء** رنجانيدن اذى واذاة واذية بحتين اسم منه وتاذيت به آزرده شدم بوى اذى بالمد
موج دريا اواذي ج بعير اذ وناقة اذية آنکه بر يكجاى آرام نگيرد بی آنکه دردی بود وش وذلك خلقة لها **ارى** عسل ارى السحاب باران
وعسل کردن زنبور يقال ارت النحل تارى اريا اى عملت العسل وسوختن بن ديك وبر چسبيدن طعام بروی يقال ارت القدر اى لزق
باسفلها شئ من الاحتراق مثل شاطت وارى صدره بالكسر اى وغر يعنى پر شد از كينه وخشم وتارّيت بالمكان اى اقمت به وبيات آريّ اى تحرى
آرى بالمد آخور وعلف دان اوارى ج وقد تسمى الاخية ايضا آريا ناريه ارى ساختن ويقال تارى الدابة الى الدابة اى انضمت اليها والفت
معها معلفا واحدا وارّيتها انا ناريه ايضا آتش تيز كردن يقال ارّ نارك ارة آتش دان واصله ارى بالكسر فالهاء عوض عن الياء و
الجمع ارون وبر وزن ارواى نام جاهى بفتح الهمزة ازاء بالكسر جاى ريختن آب در حوض وآن سنگى باشد كه بروى ريزد يقال ازيت الحوض
تازية وتوزيا وآزيته ايزاء اجعلت له ازاء ناقة ازية التى تشرب من ذلك الموضع ويقال للقيم بالامر هو ازاؤه وازاء ماله ويقال هو
بازائه اى بحذائه يعنى برابرش وآزيته اى حاذيته ازى ازى بالضم بالضم والتشديد گرفته شدن ع ف آك ج ازى اى تقبض وآزيت
على صنيعته ايزاء اى اضعفت عليه وافضلت منه **تاسيه** تعزيت كردن واندوه نمودن مواساة بمال وتن با كسى غمخوارى كردن
يقال آسيته بمالى وواسيته لغة ضعيفة فيه اسوة بالضم والكسر پيشوا در مهمات وما ياسى به الحزين للتعزى به اسى بالكسر ج واسى بالضم
ايضا وصبر ايتساء اقتدا كردن يقال لا تاتس بمن ليس لك باسوة مثل لا تقتد بمن ليس لك بقدوة وتاسى به اى تعزى وتاسوا اى
اسى بعضهم بعضا اسى بالقصر والفتح دارو وعلاج نمودن اساء ممدود اعضو هادد وبالمد والكسر بجشكان واسى مثال فاعل بجشك
وهم اساء مثل داعى ودعاء واساة بالضم مثل رعاة اسو مثال فعول بالفتح مرهم اسو مرهم نهادن ع ف آض ج فهو ماسو واسى على
فعيل ايضا واسوت بينهم اى اصلحت آسيه زن خسته كننده وخانه محكم ونام زنى وستون اواسى ج آسى اندوه واندوهگين شدن
ع ف آ ف ج يقال اسى على مصيبته اى حزن واسيت لفلان اى حزنت له **اشاه** بالفتح والمد جمع ابنان دين اشاءة يكى والهمزة فيه منقلبة
من الياء لان تصغيرها اشى ولو كانت اصلية لكانت اشئ وهو ايضا واد باليمامة فيه نخيل وانتى العظم اذا بري من كسر كان به بروى ابو عمرو
والفراء انتشى بالنون **اصيه** اشامى او حرما **اضاه** بالفتح بركه اضاة ج مثل قناة وقنى اضاء كك مثل اكمة واكام الو تقصير
كردن ودرنگ نمودن ع ف آض ج يقال فلان لا يالوك نصحا فهو آل اليه مونث والج وتوانستن يقال الاه يالوه الوا اى استطاعه
وفي المثل الا حظيه فلا اليه فالية تقصير ودرنگ كردن ويقال لا دريت ولا ائتليت على افعلت اى لا استطعت ويقال لا ائتليت تزوجها
للكلام الى بالفتح والكسر نعمت آلاء بالمد ج ويكتب بالياء مثاله معى وامعاء وايلاء سوگند خوردن الى وتالى وائتلى بمعنى اى حلف واستلى
في الامر اى قصر آلية على فعيلة سوگند الايا ج وكذا الوة بثلث حركات الوة بضمتين والتشديد وبالفتح وبالضم ايضا چوب عود مثلاه
بالكسر جرة كه زن بوقت نوحه بر ميان بندد مآلى ج آلاء درخت نيكو منظر تلخ بو الية بالفتح دنب ولا تقل اليه ولا لية اليان بلا تاء
تثنية آلاء على فعال دنب فروش كبش آلى ونعجة اليا على افعل وفعلاء دنبه ناك الى على فعلى ج ويقال ايضا كبش اليان بالتحريك
وكباش اليانات رجل آلى بزرگ سرين وامراة عجزاء ولا يقال اليا وبعضهم يقوله والى بالكسر يالى الى فعل منه الخاف فهو جزء الية
ايضا گوشت انگشت بزرگ **امة** كنيزك اماء وآم ج قال الشاعر محلة سوء اهلك الدهر اهلها فلم يبق فيها غير ام خوالف اموان

ادا

اذى
ارى

ازى

اسى

اشى

اصى
الى

امة

بالكسر كلٓ مثل اخوان واصلها اموة بالتحريك يقال ما كنت امة ولقد اموت اموة كنيزكى كردى اموى منسوب اليها امية تصغيرها
ونام زنی وقبیلهٔ از قریش اموی بالضم والفتح واُميّ بجمع اربع يآءات منسوب اليه وهو فی الاصل اخوان يقال لهما اميتان اخا عبد شمس
بن عبد مناف ويقال استام امة تيرامنك اى اتخذ وتاميت امة اتخذتها وامت السنور تاموا اماه اى صاحت وكلماءت تموء مواء اما بالكسر
والتشديد يا وهو حرف عطف بمنزلة او فى جميع احكامها الا فى ولحد وهو ان تبتدى فى ومستقنا ثم يدركك الشك واما تبتدى بها شاكا
ولا بد من تكريرها تقول جائنى اما زيد واما عمرو وللشرط والجزاء ايضا تقول اما تاتنى اكرمك وقوله تعم فاما ترين من البشر احدا فقولى انى
نذرت للرحمن صوما اما بالفتح فهو لافتتاح الكلام ولا بد من الفاء فى جوابه لان فيه تاويل الشرط والجزاء تقول اما عبد الله فقائم كانك قلت
مهما يكن من شئ فعبد الله قائم وقولهم ع ايما الى جنة ايما الى نار فهو اما ابدلت من احد ميميها يآء وتكسر واما محففا تحقيق للكلام الذى
يتلوه تقول اما ان زيدا عاقل يعنى انه على الحقيقة عاقل لا على المجاز وتقول اما والله قد ضرب زيد عمرا **انا** بالكسر وقت شدن
ع ف آ ك ٢ يقال انى يانى اى امى حان وادرك قوله تعم غير ناظرين اناه وانى الحميم اى انتهى حره ومنه قوله تعم بين حميم آن واناه يونيه
ايناء اى اخره وحبسه وابطاه والاسم منه اناء على فعال بالفتح اناء الليل ساعات واحدها انى مثل معى وامعاء وانى وانو يقال مضى انوان
واثنان من الليل وتانى فى الامر توقف وتنظر واستانى به اى انتظر به والاسم اناة مثل قناة بمعنى درنك يقال تانيتك حتى لا اناة بى وزن كر
بكر اى خيز وازجا واصله وناة مثل احد ووحد من الونى رجل ان على فاعل مرد باسنك وعلم اناء بالكسر خنور آنية ج اوانى جمع الجمع **اوى**
بضم اول وكسر ثانى اواء بالكسر پناه كرفتن ع ف آ ك ٢ ماوى پناه جاى وجائى كه شب وروز باشش درو كنند قوله تعم ساوى الى جبل
ابواه جاى دادن وادويه وآويته بمعنى وماوى الابل بكسر الواو لغة فى ماوى الابل خاصة وهو شاذ وقد فسر فى ماقى العين من باب القاف وتاوت
الطير تاويا تجمعت وهن اوى بالضم جمع اوى مثال باك وبكى ومتاويات ايضا ويقال اوبت لفلان فانا آوى له اوية واية تقلب الواو ياء لالتقائهما
وسكون اولهما وتدغم وماوية مخففة وما واه ايضا اى رققت له وارق ابن اوى شغال وبنات اوى ج او حرف معناه يا وهو مع الخبر دل على الشك
والابهام كقولك رايت زيدا او عمرا للشك وكقوله تعم وانا او اياكم لعلى هدى او فى ضلال مبين للابهام ومع الامر والنهى دل على التخيير والاباحة
كقولك كل السمك او اشرب اللبن للتخيير وكقولك جالس الحسن او ابن سيرين للاباحة ويكون بمعنى الى ان كقولك لاضربنه او يتوب ويكون بمعنى
بل فى توسع الكلام قوله تعم وارسلناه الى مائة الف او يزيدون ويقال معناه الى مائة الف عند الناس او يزيدون لان الله تعم لا يشك آ حرف يمد و
يقصر فاذا مددت نونت وكذلك ساير حروف الهجاء والالف ينادى بها القريب دون البعيد تقول ازيد اقبل بالالف المقصورة والالف من
حروف المد واللين فاللينة تسمى الالف والمتحركة تسمى الهمزة وهما جميعا من حروف الزيادات وقد تكون الالف ضمير الاثنين فى الافعال نحو فعلا
ويفعلان وعلامة التثنية فى الاسماء نحو زيدان ورجلان آية نشان ويكسخن تمام از قران وجماعت حروف از دى واصلها وية بالتحريك آى
وآياء وآيات ج آية الرجل شخصه يقال تاييته على تفاعلته وتاييته على تفعلته اذا قصدت آيته وتعمدته وخرج القوم بآيتهم اى بجماعتهم وتاياه اى توقف
وتمكث تقديره تعيا ويقال الليس هذا منزل تايا اى منزل تلبس وتحبس اى كدام وهو اسم معرب يستفهم به ويشرط ويجازى فيمن يعقل وفيمن
لا يعقل تقول ايهم اخوك وايهم يكرمنى اكرمه وهو معرفة للاضافة وقد تترك الاضافة وفيه معناها ويكون بمعنى الذى تقول ايهم فى الدار اخوك
ويكون نعتا تقول مررت برجل اى رجل وايما رجل ومررت بامراة اية امراة وبامراتين ايتما امراتين وما زائدة تقول اى امراة
جاءتك وجاءك واية امراة جاءتك ومررت بجارية اى جارية وجئتك بملاءة اى ملاءة واية ملاءة كل جائز قال الله تعم باى ارض تموت
وتقول فى المعرفة هذا زيد ايما رجل فتنصب ايما وايا على الحال وهذه امة الله ايتما جارية ويتعجب به قال الفراء يعمل فى اى ما بعده ولا يعمل فيه
ما قبله كقوله تعم لنعلم اى الحزبين احصى فرفع وقوله تعم وسيعلم الذين ظلموا اى منقلب ينقلبون فنصبه بما بعده قال الكسائى تقول لاضربن
ايهم فى الدار ولا يقال ضربت ايهم فى الدار ففرق بين الواقع والمنتظر وتدخل عليه ها التنبيه فى نداء الاسم المعرف باللام فقلت يا ايها الرجل
ويا ايتها المراة فاى اسم مفرد مبهم معرفة بالنداء مبنى على الضم وها حرف تنبيه عوض من المضاف اليه وترفع الرجل لانه صفة اى وقد يحكى باى
النكرات ويستفهم بها فاذا استفهمت بها عن النكرة اعربتها باعراب الاسم الذى هو استثبات منه فاذا قيل لك مر بى رجل قلت اى يا فتى وراءت
رجلا قلت ايا يا فتى وايا فى الوقف ومررت برجل قلت اى يا فتى وفى التثنية والجمع والتانيث كما قلناه فى من اذا قيل جائنى رجلان قلت ايان
ورجال قلت ايون ورجلين قلت ايين فى النصب والجر واية يا هذه للمؤنث وايه فى الوصل على الاعراب الثلث وكذا ايات فى الاحوال الثلث للجمع
وليس فى اى مع المعرفة الا الرفع وان استثبت عن معرفة رفعت ايا لا غير على كل حال وتدخل عليه الكاف فتنقل الى تكثير العدد بمعنى كم فى الخبر
ويكتب تنوينه نونا وفيه لغتان كاين مثل كاعن وكاءن مثل كعين تقول كاين رجلا لقيت تنصب ما بعد كاين على التمييز ويقال ايضا كاين
من رجل لقيت وادخال من بعد كاين اكثر من النصب بها واجود ويقال بكاين تبيع هذا الثوب اى بكم تبيع ايا بالتخفيف حرف من

انا

اوی

بمعنی بل و بزیدون

اية

ای

من حروف النداء ينادي بها القريب والبعيد تقول يا زيد اقبل وآي مثال كي حرف ينادي بها القريب دون البعيد تقول اي زيد اقبل وأزيد اقبل بحذف الياء ايضا لانه قرب المخاطب في النداء وهي ايضا كلمة تتقدم التفسير تقول اي كذا بمعنى يريد كذا كما ان اي بالكسر كلمة تتقدم القسم معناها بلى تقول اي وربي واي والله **فصل الباء** **بـأو** فخر وتكبر كردن عم بفتحهما يقال باوت على القوم بأوا زمين بزم وزمين بني سليم **بجاوه** بالضم قبيلة بجاويات شتران منسوب بدان قبيله **بجو** بالفتح رطب ملابه خوشه يكي بدو بضمتين بيدا شدن عم ف اص ٢ ابدا ايضا منه بدو وبباديه شدن وباديه بدو منسوب بوي وفي الحديث من بدا جفا اي من نزل البادية صار فيه جفاء الاعراب بداوة بالفتح والكسر بباديه مقيم شدن خلاف حضاره بالفتح والكسر وبدا له في هذا الامر بداء بالمد اي نشا له فيه راي بود ذو بدوات مبدا خلاف محضر وبادي فلان وبنادي بالعداوة اي جاهر بها وتبدي اي اقام بالبادية وتبادي اي تشبه باهل البادية بدي نام وادي يقال ابديت في منطقك اي اعديت ومنه قولهم السلطان ذو عدوات وذو بدوات بفتحتين فيهما وبديت بمعنى بدات وبادي بدي وبدي اسم للداهية وهما اسمان جعلا واحدا مثل معديكرب **بداء** بالمد بيهوده كفتن عم بفتحهما واصله بذاءة فحذفت الهاء لان مصادر المضموم انما هي بالهاء مثل خطب خطابة وصلب صلابة وهو بذي اللسان والمراة بذية وسنه بذيت وابذيت وبذوت على القوم بذو نام اسپي **بري** خالد برية افريدكان واصله الهمزة برا يا برايا ج قال الفراء ان اخذت البرية من البري وهو التراب فهي غير مهموزة تقول بنيه براه ٣ ببرده بروا اي خلقه مباراة برابري كردن ومعارضه كردن وهما يتباريان اي انبراء پيش آمدن وبتربيت علم وفراي تعرضت له برايه بالضم تراشه براء كلك ويقال للبعير اذا كان باقيا على السير انه لذو براية وهو الشحم واللحم مبراة بالكسر رنده بري تراشيدن قلم وماننده ولاغر كردن شتر عم ف اك ٢ برة ص اف ٢ حلقه بيني شتر از مس وموي وهر حلقه كه باشد چون دستيانه وخلخال وگوشواره واصلها بروة بالفتح لانها جمعت على برى مثل عروة وعرى برات برون ج وابريت الناقة اي جعلت في انفها برة فهي ناقة مبراة يقال **بزا** عليه يبزو اي تطاول بازي باز بزاة بالضم ج بزوان بفتحتين برجستن وبالتسكين نام مردي واخذت منه بزو كذا اي عدله ونحوه بزي بالقصر برون آمدگي سينه ودر آمدگي پشت عم ك اف ٢ رجل ابزي وامراة بزواء وابزى الرجل اذا رفع عجزه وتبازخ مثله وابزى فلان بفلان اذا غلبه وقهره وهو مبز بهذا الامر قوي عليه ضابط له **باطيه** بلبيه معرب **بطا** لحمه يبطو اي اكتنز بمعنى اكنده گوشت شد ويقال لحمه خظا بظا **بعو** كا وخطا عم ف اض ٢ وبفتحهما **بغى** ستم وفزوني كردن عم ف اك ٢ وسخت باريدن باران يقال بغت السماء وناس وستم كردن رديش وبغى الوادي اي جاوز حده ويقال براجم على بري وهوان بيره وفيه شي من نغل بمعنى چيزي از پوست رفتگي بغيه بالضم والكسر حاجت قال الاصمعي البغية بالكسر الحال التي تبغيها وبالضم الحاجة نفسها وبغى ضالته اي طلب بغاه بالضم والمد بغايه جسته بغاء بالكسر والمد زنا وفاحشه كردن قوله تعالى ولا تكرهوا فتياتكم على البغاء فهي بغي وهن بغايا قوله تعالى وما كانت امك بغيا وهي باغي اي زانيه ويقال للامة ايضا بغي ولا يراد به الشتم والبغايا ايضا الطلايع التي تكون قبل ورود الجيش بغي ايضا جامه بند وخوش منشي اسپ عم ف اك ٢ ولا يقال فرس باغ وجستن يقال بغيت المال من مبغاته وبغيتك الشيء طلبته لك وينبغي لك ان تفعل كذا من افعال المطاوعة يقال بغيته فانبغى كما تقول كسرته فانكسر ابغاء برطلب داشتن وياري دادن در طلب بغيتا الشيء وابتغيته وتبغيته اي طلبته وتباغوا اي بغى بعضهم على بعض **بقاء** زيستن وزنده كاني وماندن چيزي در جهان عم ك اف ٢ بقيه مانده يقال بقي الشيء بقاء وبقي من الشيء بقية باقيه توضع موضع المصدر ومنه قوله تعالى فهل ترى لهم من باقيه اي ابقاء ابقاء باقي كذاشتن يقال ابقاه الله وابقيت عليك اذا رعيت عليه ورحمته والاسم البقيا بالضم والقصر بقوى كذلك اي نظرت اليه وترقبته عم ف اك ٢ وفي الحديث بقينا رسول الله اي انتظرناه وبقيته وبقيته وابقيته كله بمعنى واستبقيت من الشيء اي تركت بعضه واستبقاه اي استحياه من الحياة وطي يقول بقت وبقى بالفتح مكان بقي وبقيت وكذلك اخواتها من المعتل **بكاء** بالضم والمد كريه باواز وبالقصر اب چشم باريدن عم ف اك ٢ ويقال بكيته وبكيت عليه وبكيت بالتشديد كذلك ابكاء كريانيدن باكيت بلعب كريستم ابكيته واستبكيته بمعنى بتاكي كريه دروغ نمودن بكي بالفتح كريه بسيار كننده بكي على فعول بالضم كريندكان مثل جالس وجلوس قلبت الواو ياء للمجاورة بها ناقة **بلو** سفر وبلي سفر بالكسر فيهما سفر آزموده وكهن كشته ودوي ابلاء ج بلوة بالكسر بلوى بلية بلاء آزمايش وبجي بلايا ج بليه ايضا ناقه كه بر سر كور خداوندش مي بستند يا حفره مي كنند ودر روي مياند اختند تا بميرد در جاهليت ومنه يقال ابليت وبليت بلي على فعيل قبيله از قضاعه منسوب بوي بلوي بلاء آزمودن عم ف اص ٢ ابلاء ابتلاء بتالي كلك مبالاة بالك داشتن يقال لا ابالية ولا ابالي منه اي لا اكترث له بعض الثقات ميكنم وبالتشديد ايضا ويقال لم ابل حذفوا الالف لالتقاء الساكنين مع حذف الياء او لا تخفيفا كقولهم لا ادر ولا ادري وكذلك يفعلون في المصدر فيقولون ما اباليه بالة والاصل باليه بلى بالكسر كهنگي عم ك اف ٢ بلى الثوب يبلى بلى فان فتحت الباء مددتها البلاء ايضا متعدي منه يقال للمجد ابل ويخلف الله بمعنى نو بپوشيده را گويند كهنه كرد خدا اي خلف دهد

باو بتا بجا بجو باث
بدو بدا
بري
بزا
بطا
بظا
بعو بغي
بغي
بقي
بكي
بلو

ويقال ابليت فلانا يمينا اى اعطيته اذا الحيت نفسه بها وابليته معروفا اى اعطيته ويقال نزلت بلاء على الكفار مثال قطام بلى اى وهى حرف

مبنی

نقيض لا وهى جواب للتحقيق بمعنى نعم الا ان بلى يجاب بها بعد النفى فى السؤال ونعم يجاب بها الاثبات قال سيبويه وهما حرفان بناء بالكسر

والمد برآوردن خانه بنا ابنى ابنيا و بنا خواستن و زنا بكردن عغ ف آكر ٢ يقال بنى على اهله والعامة يقول بنى باهله وهو خطاء وكان

الاصل فيه ان الداخل باهله كان يضرب عليها قبة ليلة دخوله بها فقيل لكل داخل باهله بان وبنى قصورا شدد للكثرة وبنى وابتنى دارا

بمعنى بنيان بالضم ديوار كرد برآورده وقوس بانية بنت على وترها اذا لصقت به حتى يكاد ينقطع بنية على فعيلة كعبة يقال لا ورب هذه البنية

ما كان كذا وكذا بالقصر والضم والكسر بنية كلّ نهاد وآفرينش چيزى يقال فلان صحيح البنية اى الفطرة مبناة بالكسر جامه دان ونطع وابنيت

فلانا اى جعلته يبنى بناء وفى المثل المعزى تبهى ولا تبنى لانه لا يجعل منها الابنية لان ابنية العرب طراف واخبية فالطراف من ادم والخباء

من صوف او وبر ولا يكون من شعر ابن پسر واصله بنو بفتحتين والذاهب منه الواو كما ذهب من اب واخ لانك تقول فى المؤنث بنت واخت

وجمعه ابناء مثل جمل واجمال ولا تلحق هذه الهاء مؤنثا الا ومذكره محذوف الواو ويدلك على ذلك الاخوات وهنوات فيمن رده ووزنه فعل

بفتحتين ولا يجوز ان يكون وزنه فعل او فعل بالكسر والضم الذين جمعهما افعال مثل جذع وقفل لانك تقول فى جمعه بنون بفتح الباء ولا يجوز

ان يكون بوزن فعل بسكون العين لان جمع هذا البناء على افعل نحو كلب واكلب او فعول نحو فلس وفلوس وحكى الفراء عن العرب من ابنا وان شعب

وهم حى من بنى كلب ويقال ابن بين البنوة بمعنى پسرى وتصغيره بنى قال الفراء يا بنى بالفتح والكسر لغتان فيه مثل يا ابت وتصغير ابناء

ابيناء وابينون والنسبة الى ابن بنوى وبعضهم يقول ابنى واما قولهم ابناوى فهو منسوب الى ابناء سعد للحى او القبيلة كمدائنى للبلد وكذلك

اذا نسبت الى بنت والى بنيات الطريق قلت بنوى لان الف الوصل عوض من الواو فاذا حذفتها فلا بد من ردها ويقال بنتى ويقال ابنات

بنات بفتح التاء ويجرونه مجرى التاء الاصلية وبنيات الطريق راههاى خرد كه از راه بزرگ جدا شود وبنات لعبتها كه دختران با وى بازى كنند

وفى الحديث عن عائشة كنت العب مع الجوارى بالبنات بنت الارض وابن الارض نوعى از تره ها وهذه ابنة فلان وبنت فلان بتاء ثابتة فى الوقف

والوصل والجمع بنات لا غير ابنم پسر بزيادة الميم وهو معرب من مكانين يقال هذا ابنم ورأيت ابنما ومررت بابنم فتتبع النون الميم فى الاعراب

بق

كما تتبع الراء الهمزة فى امرء والالف مكسورة على كل حال وتبنيته اى اتخذته ابنا بوق پوست شتر بچه كه آكنده بوند بو الا ثافى خاكستر

بها

بوباة بيابان مثل موماة موضعى بها خوبى يقال منه بهى الرجل وبهو ع بضمهما وك آف ٣ فهو بهى بمعنى نا قتر كه باد وشده انس گرفته

وابيحته باشد فهى من باب الهمزة وبهى البيت اى تخرق وعطل وابهاه غيره وابهيت الاناء فرغته وبيت باه اى خال لا شئ فيه بهو

ب

خانه و بيشتر اى جدا كانه مباهاة مفاخرت وتباهوا تفاخروا وفى الحديث انه سمع رجلا حين فتحت مكة يقول ابهوا الخيل اى عطلوها

من الغزو فقد وضعت الحرب اوزارها فقال ع لا تزالون تقاتلون الكفار حتى يقاتل بقيتكم الدجال الباء فهى حرف من حروف

المعجم فالمكسورة منها حرف جر وهى لالصاق الفعل بالمفعول به يقال مررت بزيد وللاستعانة تقول كتبت بالقلم وتجى زائدة كقوله

وكفى بالله شهيدا وحسبك بزيد وهى الاصل فى حروف القسم تشتمل على المظهر والمضمر تقول بالله لا فعلن كذا وبه لافعلن

وقولهم حياك الله وبياك معنى حياك ملكك وبياك اعتمدك بالتحية عند الاصمعى وجاءك عند ابن الاعرابى وبوك منزلا

عند خلف الاحمر وكت همزتها وحولت واوها ياء لازدواج حياك وهذا احسن داودى وفى الحديث ان ادم لما قتل ابنه مكث

تغی

ماة سنة لا يضحك ثم قيل له حياك الله وبياك فقال وما بياك قال اضحكك وقيل انه اتباع قال ابو عبيدة ليس باتباع لان الاتباع

تلع

لا يكاد يكون بالواو وهذا بالواو وقولهم اى هى بن بى مولى اى الناس هو وهيان بن بيان اذا لم يعرف هو ولا ابوه فصل التاء

تغنت الجارية تعيا سترت ضحكها فانه لهاوة الانسان تلو الشئ بالكسر پس چيزى وتلو الناقة بچه او وتلوة من الغنم التى

تنتج قبل الصفرية تلاء بالفتح والمد عهد وزنهار تلية ما فى مانده وام تلاوة بالضم كذلك يقال بقيت لى من حقى تلية وتلاوة اى بقية

بقية تلاوة بالكسر خواندن قرآن عغ ف اض ٣ تلو بضمتين دنبى داشتن عغ ف اص ٣ يقال ما زلت اتلوه حتى اتليته اى تقدمته

وصار خلفى ويقال ايضا تلوته اى خذلته وتركته تالى اسب چهارم در هشت اسپ تالى الذى يرسل المغنى بصوت رفيع واتلت الناقة اذا تلاها

ولدها ومنه الدعاء على الانسان لاذريت ولا اتليت دعاء عليه بان لا تتلى ابله اى لا تكون لها اولاد ومنه المتليات وهى النوق التى تلتها

اتلاؤها اى اولادها واتليت حقى عنده اذا ابقيت منه بقية واتلاه الله اطفالا اى اتبعه اولادا واتلیته اى متبعه وانيته اى احلته

المحال وتلية ضد اى اعطيته اياها تلى الرجل بالتشديد اذا كان باخر رمق وتليت حقى حتى استوفيته اى تتبعته وجاءت الخيل تتالیا

تامی

اى متتابعا فوسمها وطاق وفى الحديث الطواف تو والاستجمار تو وجاء فلان من جيلد بالفتو اى بالف وحد وجاء الرجل توا اذا

جاء وحده فوى بالقصر هلاك صح ك آ ف م واتواه غيره وهذا مال تو على فعل فصل الثاء ثامى باز ستدن درو ع

بفتحهما یقال تای للحرز واتا بته اتا اذا خرمته واتا بت فی القوم جرحتهم **تثبیه** دائم بودن بر چیزی و ثنا گفتن بر مرد در زندگی

ثبی

ثبه بالتخفیف جماعت و گروه واصلها ثبی ثبات ثبون ج اثبیه مثله اثابیج ثبات ثبون ج اثبیه کلک ومیانه حوض والهاء عوض من الواو لان اصله ثوب

ثدی

ثدی پستان یذکر و یونث وهی للرجل والمراة ایضا والجمع اثد و ثدی علی فعول و ثدی بکسرتین لاتباع الکسرة امراة ثدیاء بزرگ پستان ولا یقال رجل اثدی ثندآء بالضم والمد مثال مکاء کیا هی ذو الثدیه لقب مردی شد وه بالنون فعلوة بن پستان فاذا ضممت همزت

ثری

ثری خاک نمناک ارض ثریاء زمین نمناک ویقال التقی الثریان وذلک ان یجی المطر فیرسخ فی الارض حتی یلتقی هو و ندی الارض قال الاصمعی یقول العرب شهر ثری وشهر تری وشهر مرعی ای یمطر اولا ثم یطلع النبات فتراه ثم یطول فترعاه ثراء بسیاری مال و توانگری ثم کذافی ثراء مال ثری علی فعیل بسیار مال رجل ثروان وامراة ثروی بسیار مال و تصغیرها ثریا وهی ایضا نام زنی و پروین ثروه بسیاری عدد یقال انه لذو ثروة و ذو ثراء یراد به انه لذو عدد و کثرة مال ویقال هذا مثراة للمال ای مکثرة ثریت بک ای کثرت بک و ثریت بفلان فانا ثر به ای غنی به وثری به بثری اذا سر و فرح و ثرا المال یثرو و ثرا القوم اذا کثروا و ثری الله القوم کثرهم ثرونا القوم اذا کنا اکثر منهم واثری اذا کثرت امواله واثرت الارض ای کثر ثراها واثری المطر بل الثری وفی المثل ما بینی و بینک مثر ای انه لم ینقطع ولم ییبس الثری بینی و بینک کما قال ع بلوا ارحامکم ولو بالسلام مثریه آب زدن و پست در اشوردن باب ابو ثروان نام مردی **ثغاء** بالضم والمد بانک

ثعی

گوسپند و بز و کاو و چران ثاغیه گوسپند و قد ثغت تثغو ثغاء ای صاحت یقال ماله ثاغیة ولا راغیة وهما الشاة والبعیر وما بالدار ثاغ ولا راغ ای احد **اثفیه** بالضم والتشدید علی افعولة دیکپایه اثافی ج و بالتخفیف ایضا ویقال بقیت من بنی فلان اثفیة خشناء

ثغی

یعنی عدد بسیار درشت مانده است ویقال سوم ثالثة الاثافی فیمن لا یجیء الفتنة الا بر بعض سر فتنه و بلا واست شفاة زنی که دو بلبچ دارد و داغ سر گوشه ستور متفیه زنی کذا او را سه شوی مرده باشد متفه مردی چنین تثفیه بر سر پایه نهادن دیک را اثفاء سر پایه ساختن

ثنی

دیک را قال الراجز ع وصالیات ککما یوثفین اراد یثفین فاخرجه علی الاصل **ثنایه** بالکسر رسن از موی و پشم بر نشانده ثناء بالمد شکال شتر دو تاه بر تافته و هر تاهی از رسن ثنی بالکسر یکیا از تاهها و نورنام و کشت وادی و کوه اثناء ج ولا یقال ثلث ولا فوق ذلک و نافه و زنی که بار دوم بزاید و بچه دوم ثنی بالکسر والقصر کار دوباره وفی الحدیث لا ثنی فی الصدقة ای لا توخذ فی السنة مرتین ثنیا بالضم و ثنوی بالفتح اسم من الاستثناء ویقال جاؤا مثنی ای اثنین اثنین و ثناء بالضم کذلک وهما غیر مصروفین کما قلناه فی ثلث من باب الثاء مثنی الایادی بفتحهما زیادت اصله از جزور قمار و قیل بخش دوباره کرفتن وفی الحدیث من اشراط الساعة ان توضع الاخیار و ترفع الاشرار وان تقرء المثناة علی روس الناس یقال هی التی یسمی بالفارسیة دو بیتی وهو الغناء ویقال ایضا ترانه وابو عبید یذهب فی تاویله الی غیر هذا ثنی دو تاه کردن ثم بفتحهما و در شکستن لبهای دامن و استین و باز گردانیدن یقال جاء ثانیا من عنانه و باز داشتن از حاجت یقال ثنیته ای صرفته عن حاجته و دوم شدن دیگر را تثنیه دو کردن و بد و نیک کردن و دوم گردانیدن ثنیان بالضم الذی یکون دون السید فی المرتبة

ثنیه بالکسر ج ثنی بالضم والکسر مثل ثنیان و فلان ثنیة اهل بیته ای اوذلهم ثنیه دو دندان پیش ثنایا ج و پشته ومنه قولهم فلان طلاع الثنایا اذا کان ساهیا لمعالی الامور کما یقال طلاع انجد ثنی علی فعیل دندان پیش افکنده و یکون ذلک فی الظلف والحافر فی السنة الثالثة

دوم و اثنتا

وفی الخف فی السنة السادسة ثنیاء و ثنیان ج ثنیه مونث ثنیات ج اثنان دو و زن ثنتان مثله بحذف الالف یوم الاثنین دوشنبه وهو لا یثنی ولا یجمع لانه مثنی وان احببت ان تجمعه کانه لفظ بنی للواحد قلت اثانین و قولهم هذا ثانی اثنین ای هو احد الاثنین و کذلک ثالث ثلثة یضاف الی العشرة ولا ینون والعدد منصوب ما بین احد عشر الی تسعة عشر فی الرفع والنصب والخفض الا اثنی عشر فانک تعربه و تقول للمونث اثنتان وان شئت ثنتان لان الالف انما اجتلبت لسکون الثاء فلما تحرکت سقطت واما قول الشاعر شعر کان خصییه من التدلدل ظرف عجوز فیه ثنتا حنظل اراد ان یقول فیه حنظلتان فاخرج الاثنین مخرج سایر الاعداد للضرورة واضافه الی ما بعده واراد ثنتان من حنظل کما یقال ثلثة دراهم واربعة دراهم وکان حقه فی الاصل ان یقال اثنا دراهم واثنتا نسوة الا انهم اقتصروا بقولهم درهمان وامراتان عن اضافتهما الی ما بعدهما ولو سمی رجل باثنین او باثنی عشر قلت فی النسبة الیه ثنوی کما یقال فی ابن بنوی و اثنی کما یقال ابنی اثناء دوتاه شدن و بازگشتن یقال اثنی و اثنونی علی افوعل اثناء ستایش گفتن یقال اثنی علیه خیرا والاسم الثناء واثنی ای القی ثنیه و مثنی فی مشیته ای اثنی مثانی من القران ما کان اقل من المائتین و تسمی سورة فاتحة الکتاب مثانی لانها تثنی فی کل رکعتین و یسمی ایضا جمیع القران مثانی لاقتران آیة الرحمة بآیة العذاب **ثواء** بالفتح والمد ثوی بالضم بودن بجائی ثم و نا آکد ثم یقال ثویت البصرة و ثویت بها

ثوی

و اثویت غیری ایضا لازم و متعد تثویه مقیم کردن کسی را بجائی ثوی علی فعیل مهمان ابو مثوی میزبان ام مثوی زن میزبان ثویه آغل گوسپند ثایه بالفتح کلک و سنک توده که در صحرا باشد بجهة نشان ثویه نام جائی **فصل الجیم جای** کزیدن ثم بفتحهما

جای

يقال جاني عليه اي عضه جُووه بالضم رنكي از رنكهاي اسب وآن سرخيست كه بسيا هي زند فرس اجأى نعت منه جأواء مؤنث وقد جي الفرس
وكتيبة جأواء هي التي يعلوها السواد لكثرة الدروع وقولهم احمق لا يجأي مرغه اي لا يحبس لعابه انكذاب دهان نتواند باز داشت و
سقاء لا يجأي شيئا اي لا يمسك جأوة بالكسر غلاف ديك جئاء ج ويقال جياء وجواء واحد وليس بجمع وفي حديث علي عليه السلام
لان اطلي بجواء قدر احب الي من ان اطلي بالزعفران **جبا** بالفتح والقصر خاك كرد اكرد چاه امراة جبأن زن درو ابستان جبا بالكسر
والقصر آب كرد آورده بجهة شتر وكذا الجبوة والجباوة وجبيت الماء في الحوض وجبوته اي جمعته جابيه حوض وجاي كرد آمدن آب
جوابي ج ومنه قوله تع وجفان كالجواب وشهري بشام جابيه كردكردن خراج جباوة كذا جبيت الخراج وجبوته بمعنى واصله الهمز لكن
لا يهمز عمف آكم اجبأ فروختن كشت نارسيده وفي الحديث فقد اربى واصله الهمزة تجبيه پشت خم كرده ايستادن وفي حديث
ابن مسعود في ذكر القيمة حين ينفخ في الصور قال فيقومون فيجبون تجبية رجل واحد قياما لرب العالمين قال ابو عبيدة التجبية يكون ان يضع
واضعا يديه على ركبتيه قائما او يكون منكبا على وجهه باركا وهو السجود واجتباه اصطفاه **جثوة** بالحركات الثلث سنك توده و
جثى الحرم بالضم والكسر ما اجتمع فيه من حجارة الجمار جثو جثي بضمتين وكسرتين بزانو نشستن عمف آض ٢ وكم ٢ واجثاه غيره وقوم جثي
ومنه قوله تع ونذر الظالمين فيها جثيا بالضم والكسر وجاثيت ركبتي الى ركبته زانو بزانو نشستم وتجاثوا على الركب سورة الجاثية نام سوره
از قرآن **احبنجاء** قلب اجتاحه اي استاصله واهلكه جحوان بالفتح نام مردي جحي بالضم لقب مردي قال الاخفش هو لا ينصرف لانه
مثل عمر **تجحيه** ميل كردن ومنه قول حذيفة كالكوز مجخيا الانه اذا مال انصب ما فيه وپشت خم كردن پير وفي الحديث انه جخى في سجوده
اي خوى ومد ضبعيه وتجافى عن الارض جدية قوم زين ورحل وهما جديتان جدى جدايات بالتحريك وجديته على فعيلة مثله جدايا
ج وهي ايضا خون خشك بر پوست چسپيده جدى بزغاله اجدى وجداء ج ونام برجي وستارة نزديك قطب كه قبله را بوى توان شناخت
ويقال انه جديّ على التصغير جدا بالفتح والقصر عطا جدي مثله ومطر جدا اي عام يقال اللهم اسقنا غيثا غدقا وجدا طبقا ويقال جدا
الدهر اي يد الدهر اي ابدا وفلان قليل الجداء بالمد اي قليل النفع جداية بالفتح والكسر آهو بره وجدوته واجتديته واستجديته اي
طلبت جدواه كله بمعنى جادي خواهنده اجدى اعطا دادن ويعطا رسيدن وما يجدي هذا عنك اي ما يغنيك **جذوة** بالثلث خدرك آتش
جذى بالضم والكسر ج جذاء مثله قال المجاهد في قوله تع او جذوة من النار اي قطعة من الجمر وهي لغة جميع العرب وقال ابو عبيدة
الجذوة مثل الجذمة وهي القطعة الغليظة من الخشب كان في طرفها نار او لم يكن جاذي بر سر پاي نشيننده وبر سر انكشتان ايستاده و
قال ابن الاعرابي الجاذي على قدميه والجاثي على ركبتيه جذاء بالكسر والمد مثل نائم ونيام وقال ابو عمرو جذا وجثا لغتان بمعنى
واجذى وجذا بمعنى اذا ثبت قائما وفي الحديث مثل الارزة المجذية على الارض اي الثابتة وكل من ثبت على شيء فقد جذا عليه جذوا
عمف آض ٢ والتجاذي في اشالة الحجر مثل التجاثي رجل جاذ اي قصير الباع وامراة جاذية مجذ وذي الذي يلازم الرحل والمنزل ولا
يفارقه قال الكسائي فصيل مجذ اذا احمل في سنامه شحما **جرى** جريان جرية رفتن آب عمف آكم ٢ اجراء راندن ويقال ما اشد جرية
هذا الماء بالكسرة وقوله تع بسم الله مجريها ومرسيها هما مصدران من اجريت السفينة وارسيت وبالفتح فيهما من جرت السفينة ورست
جراية بالكسر وظيفه روان جرو بالثلث بچه سباع چون سك وكربه وخرس وجران والجمع اجر واصلها اجرو على افعل وجراء بالكسر اجرية
جمع الجمع وخيار و خربزه نو رسيده جرو الحنظل والرمان مثله وفي الحديث ان النبي صلعم با جرز غب بنو جروة بطني از عرب وكان ربيعة بن
عبد العزى بن عبد شمس بن عبد مناف يقال له جرو البطحاء والقى جروته اذا صبر على الامر وضرب عليه جروته اي وطن عليه نفسه و
كلبة مجر ومجرية اي معها جراؤها جارية بينة الجراء بالفتح والكسر والجراية بالفتح والجرائية دختر جزو جارية ايضا آفتاب وكشتي جواري
ج مجاراة جراء باهم رفتن وجاراه في الحديث وتجاروا فيه جري وكيل ورسول والجمع اجرياء جراية بالفتح والكسر وكيلي مجر بر استجراء وكيل
كرفتن وفي الحديث وتجاروا فيه جري وكيل ورسول والجمع اجرياء جراية بالفتح والكسر وكيلي قولوا بقولكم ولا يستجرينكم الشيطان اي لا يتخذنكم
وسمي الوكيل جريا لانه يجري مجرى موكله ويقال فعلت كذا من جراك ومن جرائك اي من اجلك ويخففان ايضا جرية بكسرتين وتشديد الياء
هي الحوصلة اجرياء بالكسر والقصر مثله داروش وعادت **جزاء** بالفتح پاداش جزيته وجازيته بمعنى ويقال جازيته فجزيته اي غلبته
وجزى عني هذا الامر اي قضى ومنه قوله تع لا تجزي نفس عن نفس شيئا ويقال جزت عنك شاة وبنو تميم يقولون اجزات عنك شاة
بالهمزه وتجازيت ديني على فلان اي تقاضيته متجازي متقاضي وهذا رجل جازيك من رجل اي حسبك جزية بالكسر ما يؤخذ من اهل
الذمة جزى ج **جفاء** بالمد بدي وستم عمف آض ٢ يقال جفوته فهو مجفو ولا تقل جفيت وفلان ظاهر الجفوة بالكسر اي ظاهر
الجفاء جفا السرج واجفيته انا عن ظهر الفرس اي رفعته عنه وجاراه عني فتجافى تجافي جنبه عن الفراش اي نبا واستجفاه اي عده جافيا

واجفيت الماشية فهى مجفاة اذا اتعبتها ولم تدعها تاكل **جلى** آشكارا نقيض خفى جلية خبر يقين جالية ازخانمان رفتكان جالة كك
يقال استعمل فلان على الجالية اى على جزية اهل الذمة جلآء بالفتح والمد امر جلى وسنه جلا لى الامر اى وضح واقرار كردن وازخانمان
رفتن وبيرون كردن لازم ومتعدى عع ف آص ۲ يقال جلوا عن اوطانهم وجلوتهم وكك اجلوا عن البلد واجليتهم اجلوا عن القتل
لاغير اى انفرجوا وجلوت اى اوضحت وكشفت جلا نام مردى سمى بالماضى وجلوت بصرى بالكحل وجلوت همى عنى اى اذهبته
وجلوت السيف جلاء بالكسر صقلته وجلوت العروس جلاء وجلوة بالكسر فيهما واجتليتها اذا نظرت اليها مجلوة وجلاها زوجها
وصيفا اى اعطاها ويقال ماجلوتها بالكسر فيقال كذا وكذا وماجلاء فلان اى باى شئ يخاطب من الاسماء والالقاب فيعظم به جلاء
بالكسر والمد ايضا سرمه جلا بالفتح والقصر برهنه شدن پيش سر از موى مثل جلع عع ك آف ۲ رجل اجلى نعت منه جلواء مونث منه مجالى
مجالى پيشها اى سرموزده مجلى واحدها واشتقاقه من الجلاء وهو ابتداء الضلع واجلنت العمامة عن راسه اذا رفعها مع طيها عن جبينه
سماء جلواء مصحية مثل جهواء جلى مصغر ابطنى از عرب تجليه روشن كردن وچشم انداختن يقال منه جلى ببصره وهو يجلى عن نفسه اى
يعبر عن ضميره مجلى اسب اول رهان انجلى انكشف تجلى تكشف ويقال جاليته بالامر وجالحته اذا جاهرت به وتجالينا اى انكشف حال كل منا
لصاحبه جلوى نام اسپى **جماء** جماءة بالفتح والمد فيهما شخص هر چيز جنية بالفتح ميوه چيدن عع ف آك ۲ اجتناء كك جنى مقصور
ميوه چيده يقال اتانا بجناة طيبة ثمر جنى خرمای تازه چيده جنايه كناه كردن تجنى كناه جستن بركسى يقال جنى عليه وتجنى عليه ايضا وفى المثل
اجناؤها ابناؤها اى الذى جنوا على هذه الدار بالهدم هم الذين بنوها قال الجوهرى حكاه ابو عبيد وانا اظن ان اصل المثل جناتها
بناتها لان فاعلا لا يجمع على افعال واما الاشهاد والاصحاب فانما هو جمع شهد وصحب الا ان يكون هذا من النوادر لانه يجى فى الامثال
ما لا يجى فى غيرها واجنى الشجر ادرك ثمره واجنت الارض كثر جناها وهو الكلاء والكماة ونحو ذلك **جوة** بالضم دربى مثل رجه مفاجه
ونوعى از لونها وقطعة من الارض فيها غلظ تجوبه دربى كردن منكر او جزان جواء بالكسر وادى فراخ وموضعى وغلاف دبك جيا مثله
جو ميان آسمان وزمين وكشادكى وادى ونام شهرى جوى سوزش اندوه واندوه عشق عع ك آف ۲ يقال جوى فهو جو واب بو
كرفته وكنده يقال ماء جو وجويت نفسى اذا لم يوافقك البلد واجتويت البلد اذا كرهت المقام فيه وان كنت فى نعمة **جهى** البيت
اى خرب فهو جاه خباء مجه لا ستر عليه استجهوى كون برهنه ومن كلامهم عن السن البهائم قالوا يا عنز جاء القر قالت يا ويلى ذنبى
الوى واست جهوى بيت اجهى لا سقف له سماء جهواء اى مصحية اجهاء كشاده شدن هوا وهواى كشاده رسيدن يقال اجهت لنا
السماء اى انقشع عنها الغيم واجهينا **جياء** بالكسر غلاف ونبى الجياوة جبه پنكد ويخفف اب ايساده جى نام شهرى از سپاهان
ومعرب وى اصفهان **فصل الحاء** **احتباء** دستها كرد زانو حلقه كرده نشستن يقال يحتبى بيديه اى يتشبك بهما على ساقيه و
احتبى الرجل اذا جمع ظهره وساقيه بعمامته والاسم الحبوة بالضم والكسر يقال حل حبوته اى عقدته والجمع حبى وانه الشراسيف اى مشرف الجنبين
حبى ابر بركوه نشسته حبا كعصا مثله حبو غيزيدن كودك عع ف آص ۲ ونزديك شدن نقول حبوت للخمسين اى دنوت لها وكل دان فهو حاب
وبلند برامدن ريك بر تهمين غيزان رسيدن تير بر نشانه حبوه بالفتح بهره دادن حباء بالكسر دهش عع ف آص ۲ ويقال فلان يحبو حوله
اى يحميه ويمنعه وكك حبى ما حوله محاباة محابا كردن در بيع **حنى** على فعيل بيت مثل وحنوت هدب الكساء حنو اى كفتيه بهمزه ولا
حثو حثى خاك زدن برروى كسى عع ف آص ۲ وك ۲ تحثاء مثله وچيزى اندك دادن يقال منه حثوت له ارض حثواء بسيار ما التحاب
بالقصر كاه ريزه **حجوت** بالمكان اقمت به وكك تحجيت به وتحجيت الشئ اى تعمدته وحجوت بالشئ ضننت به وبه سمى الرجل حجوة
وحجيت بالشئ اولعت به ولزمته بهمزه ولا وكك تحجيت به حجاة قبه آب كه از باران وجزان پديد آيد حجاج وايضا كرانه چيزى احجاء ج و
تحجيت بهذا المكان اى سبقتكم اليه ولزمته قبلكم وحجت الريح السفينة اى ساقتها احجية حجيا بالضم چيستان وبينهم احجية يتحاجون
بها وحاجيته فحجوته اى غلبته اذا داعبته ويقال ما حجياك وهى لعبة واغلوطة قال ابو عبيد هو نحو قولهم اخرج ما فى يدى ولك كذا
ويقال ايضا انا حجياك فى هذا اى من يحاجيك حجى كه آف ۲ خرد احجاء ج ويقال هو حجى بذلك وحج وحجى به للناى خليق كله بمعنى الا
انك اذا فتحت الجيم لم تؤنث ولم تثن ولم تجمع كما قلناه فى قمن وكك يقال انه لمحجاة ان يفعل كذا اى مقمنة وانها لمحجية وانهم لمحجاة وما احجاه
لذلك اى ما اخلقه واحج به اى اخلق به فى التعجب يعنى چه سزاوار است بان وانى احجو به خيرا اى اظن به وحجى القوم اى حزاهم **حدو**
راندن شتر بسرود وآواز عع ف آص ۲ حداء بالضم والكسر كك حدواء باد شمال ولا يقال للمذكر احدو حادى سرودكوى وربما قيل
للحمار اذا قدم اتانه حاد تحدى برابرى كردن دركارى وپيش خواندن خصم را وغلبه جستن يقال تحديت فلانا اى باريته فى فعل ونازعته
الغلبة ويقال انا حديا ك اى برزلى وحدك وحادى عشر مقلوب من واحد فاخر الفاء وهو الواو وقلبت ياء لانكسار ما قبلها اى قدم العين

جلى
جنى
جنى
جوف
جهى
جبى
حبى
حنى
حثى
حجو
حدو

۲ فى الصحاح حجا بالضم واد ازاى لالائ حفظه الارض من اصحاب السرف

حذ

فصار فاعل على تقدير عالف **حذو** راست کردن بامم دو چیز را ومنه حذوت النعل بالنعل وحذو القذة بالقذة وبراستای چیز بودن یقال حذوته ای قعدت بحذائه ع ف أض ٢ حذی بالفتح زبان گزیدن تیزی سرکه وجز آن ودست بریدن بکارد ع ف آ ک ٢ یقال حذی الخل فاه یحذیه حذیا اذا قرصه حذیت یده بالسکین وحذیت الشفرة النعل حذی بالقصر درد شکم شدن گوسپند را از انقطاع سلا در شکم ع ک آف ٢ حذاء بالکسر نعل وسپل شتر وسم اسب وجز آن احتذاء نعل در پای کردن واحذیته نعلا ای اعطیته واستحذیته فاحذانی واحذیته من الغنیمة اعطیته منها حذیا على فعلی بالضم وهی القسمة من الغنیمة حذاء ایضا برابر در جهت حاذاه ای صار بحذائه واحتذی مثاله اقتدی به حذیة على فعیلة مثل حذیا من الغنیمة حذوة بالکسر کک ویقال داره حذوة داره وحذوة داره

حر

بالضم وحذة داره ای حذاؤها وحذیة بالکسر قطعة من قطع اللحم قطعت طولا **حروة** حراوة گرمی مثل حرارة وذلک من حرافة شیء یوکل یعنی گرمیی که از تیزی چیزی پیدا شود در دهان چون از خوردن سیر وپلپل ومانند آن حراة کستادکی وناحیة موضع حری بالقصر کک و بانک و آواز سوختن آتش ورفتن آب ووزیدن باد بر درخت وجای نهادن بیضه نعامه ویقال لا تطر حرانا ای لا تقرب ما حولنا ویقال فی الکلام بالحری ان یکون کک یعنی سزا است وهذا الامر محراة لذلک ای مقمنة مثل مجاة وما احراه واحر به فی التعجب یعنی چه سزاوار است مثل ما احجاه واحج به ویقال هو حری ان یفعل ذلک ای خلیق لا یثنی ولا یجمع وهو حر وحری على فعل وفعیل سزاوار وهما حریان وهم حریون واحریاء وهی حریة وهن حریات وحرا یثنی ویجمع ویؤنث وانتم احراء جمع حر ومنه اشتق التحری وهو طلب احری الامرین الاستعمال فی غالب الظن یقال یتحری الامر ای یتوخاه ویقصده ویتحری فلان بالمکان ای یتمکث وقوله تعالى فاولئک تحروا رشدا ای توخوا وعمدوا وحری الشیء حریا ای نقص ع ف آ ک ٢ یقال یحری کما یحری القمر واحراه الزمان حاریة افعی بیرنا قص تن وذلک اخبث ما یکون یقال رماه الله بافعی حاریة حراء بالکسر والمد کوهی بمکه یذکر ویؤنث ویمنع یقال **حزی** الشیء یحزیه ویحزوه اذا قدره وخرص یعنی اندازه کرد یقال حزیت

حز

النخل وحزی السراب الشخص اذا رفعه ع ف أض ٢ وک ٢ حازی انکه بنکو دیدن بخال وکف دست فال گوید حزوی بالضم ریگ توده معروف حزاوی منسوب بوی **حسو** آشامیدن ع ف أض ٢ ویوم کحسو الطیر ای یوم قصیر حسو على فعول آشام حساء بالفتح والمد والقصر ایضا مثله رجل حسو کثیر الحسو قال ابو ذبیان ان ابغض الشیوخ الی الحسو الفسو وقد حسوت حسوة واحدة وفی الاناء حسوة بالضم ای قدر ما یحسی مرة اندازه یک آشام واحسیته المرق فحساه واحتساه بمعنی وتحساه کک فی مهلة حسی بالکسر ما تنشفه الارض من الرمل فاذا صار الی صلابة امسکته فتحفر عنه الرمل فتستخرجه وهو الاحتساء وجمعه احساء وهی الکرار حساء بالکسر والمد موضعی حیث الحبر بالکسر

حش

واحتسیته مثل حسیته واحسیته **حشو** آکندن ع ف أض ٢ وشتران ریزه ومردم خرد حاشیه کک احتشاء بنبه در حیض گرفتن حائض حشا بالقصر درون تن احشاء ج وناحیه حشوة البطن بالضم والسکون روده کانها فلان من حشوة بنی فلان ای من رذالهم حاشیه کرانه حواشی ج عیش رقیق الحواشی ای رغد حاشیتان ابن المخاض وابن اللبون ومنه یقال قد شبعت حاشیتا بنی فلان من الکلا حشیة توشک آکنده واحدة المحشا محشی بالکسر بالنجه که زنان بر سرین بندند تا کلان نماید محاشی ج قال الاصمعی المحاشی اکسیة خشنة واحدها محشاة حشی تاسر برافتادن ع ک آف ٢ فهو رجل حش وحشیان ایضا ویقال ارنب محشیة الکلاء جز کوش تاسر برافکن سکان است بد ویدن حشی على فعیل بالحاء والخاء کیاه خشک وحاشاک وحاشا لک بمعنی یعنی دور باد ویقال حاشا لله وحاش لله ای براءة لله ای معاذ الله والاصل بالالف وهی کلمة یستثنی بها وقد تکون حرفا خفضت بها وقد تکون فعلا نصبت بها قال سیبویه لا تکون حاشا الا حرف جر لانها لو کانت فعلا لجاز ان تکون صلة لما کما یجوز ذلک فی خلا فلما امتنع ان یقال جاءنی القوم ما حاشا زیدا دل على انها لیست بفعل وقال المبرد حاشا فعل لانه یقال حاشا لزید فحرف الجر لا یجوز دخوله على حرف الجر ولان الحذف یدخلها کقولهم حاش لزید والحذف یقع فی الاسماء

حص

والافعال دون الحروف ویستدل ایضا بقول النابغة وما احاشی من الاقوام من احد فتصرفه یدل على انه فعل **حصاة** سنگریزه حصی وحصیات ج حصاة المسک قطعة صلبة توجد فی فارة المسک وخرد وهوش یقال فلان ذو حصاة ای ذو عقل ولب ارض محصاة ای ذات حصی احصاء شمردن یقال نحن اکثر منه حصی ای عددا وهو اکثر من ان یحصی ای یعد حصو باز داشتن ع ف أض ٢ یقال حصوته

حض

حصوا ای منعت **حضو** افروختن آتش ع ف أض ٢ حضوت النار سعرتها محضاء بالکسر على مفعال آتشکاو محضا على مفعل بهموز

حظ

کک **حظو** بالضم والکسر بهره مند بود ولیکن شدن زن از شوی حظوة کک ع ک آف ٢ یقال هی حظیة واحتکت حظایا ای و فی المثل الا حظیة فلا الیة تقول ان اخطاتک الحظوة فیما تطلب فلا تال ان تتودد الی الناس لعلک تدرک بعض ما ترید رجل حظی پر بامقدار ودو کیسه واسب همفتم رهان ویقال حظی فلان عند الامیر واحتظی به بمعنی واحظیته على فلان ای فضلته علیه حظوة بالفتح تیر کوتاه واذا لم یکن فیه نصل فهی حظیة بالتصغیر وفی المثل احدی حظیات لقمان وهو لقمان بن عاد وحظیاته سهامه ومرامیه یضرب لمن یعرف بالشرارة ثم جاءت

منه هنة حظوات جمع حظوة بالفتح حظاء بالكسر والمد كأنّ حنظى به لغة فى عنظى به اذا ندّد به واسمعه المكروه **حفو** جفتة حفاية بالكسر

حفو

فيهما حفاء بالمد والفتح پای برهنه رفتن عغ ک آف ٢ حاف نعت منه حفا بالفتح والقصر سودگی پای وسم عغ ک آف ٢ فهو حفٍ واحفاه غيره وحفى الفرس انسحج حافره واحفى الرجل اى حفيت دابته حفارة بالفتح مهربانی عغ ک آف ٢ حفى نعت منه وصبا لغة كردن در سؤال حال كسى وفى المثل مارب لاحفاوة يقال منه حفيت به وتحفيت به اى بالغت فى اكرامه والطافه وحفيت اليه بالوصية اى بالغت والحفى العالم الذى يتعلم الشى باستقصاء وابضا المستقصى فى السؤال واحفى الرجل استقصى فى المنازعة والكلام واحفى الشارب بعنى بن برداشت موى لب را وفى الحديث انه امران يحفى الشوارب ويعفى اللحى اى تكثر وحافيت الرجل اى ماريته فى الكلام حفو منع كردن از خير عغ ف آض ٢ **حقو** درد شكم يقال حقى الرجل فهو محقو وحقو السهم باريكى تير نزديك

حقو

پر وازار وجاى ازار بستن از ميان يقال ثلثة احقٍ واصله احقو على افعل فحذفت الواو لانه ليس فى الاسماء آخره حرف علة وقبله ضمه فاذا ادى قياس الى ذلك رفض فابدلت من الضمة كسرة فصار الاخر ياء مكسورا ما قبلها وصار بمنزلة القاضى والغازى فى سقوط الياء لاجتماع الساكنين وجمع الكثرة منه حقى على فعول فقلبت الواو الاولى ياء لتدغم فى الياء بعدها **حكاية** باز گفتن از

حكى

چيزى عغ ک آف ٢ يقال حكيت عنه وحكوت عنه لغة فيه ومانست محاكاة كذلك يقال فلان يحكى الشمس حسنا ويحاكيها وحكيت فعله وحاكيته اذا فعلت مثل فعله واحكيت العقدة لغة فى احكمتها اى شددتها وقويتها **حلو** بالضم شيرين نقيض مر حلاوة

حلو

مصدر منه عغ ف آض ٢ وحلا واحلولى بمعنى ولم يجئ على افوعل متعد بالا هذا الحرف وحرف آخر وهى اعروريت الفرس و احليت الشى جعلته حلوا ووجدته حلوا وحاليته طايبته ويقال ما امر وما احلى اى لم يقل شيئا حلوى بالضم نقيض مرى يقال خذ الحلوى واعط المرى وتحالت المراة اى اظهرت حلاوة وعجبا حلو حلوان بالضم فيهما چيزى دادن كسى مزد ورا بخوش آمد كار روى عغ ف آض ٢ وفى الحديث نهى ع عن حلوان الكاهن حلوان ايضا از كابين دختر خود ستدن چيزى بجهة خويش ونام شهرى حلى پيرايه حلى بالضم والتشديد مثل ثدى وثدى وهو فعول بضم الفاء وبكسر الحاء ههنا لمكان الياء وقوله ثم من حليهم عجلا جسدا يقرؤه بعضهم بالكسر حلية السيف آرايش شمشير حلى بالضم والكسر ج مثل لحية ولحى حلية الرجل پيكر وصفت مرد حلية بالفتح نام جاى شير ناك در نواحى يمن حلى على فعيل خشك شده كياهى كه آنرا نصى خوانند احليه ج حلى ايضا پيرايه كردن زنرا عغ ف آكرع ٢ حليت المراة احليها حليا وحلوتها اذا جعلت لها حليا حلاوة خوش آمدن بچشم يقال هو حلى بعينى وفى عينى اذا اعجبك وكذا حلا فلان بعينى وفى عينى يحلو حلاوة وقال الاصمعى حلى فى عينى بالكسر وحلا فى فمى بالفتح وبا پيرايه شدن زن عغ ك آف ٢ فهى حلية وحالية ونسوة حوال تحلية آراستن ومنه سيف محلى وحلية مرد را صفت كردن وبچشم كسى خوش نمودن چيزى را و شيرين كردن طعام را وقيل حلأت السويق مهموز اواستحلاه شيرين شمرد او را وتحلى پيرايه بست برخود وآراسته شد ويقال لم يحل منه بطائل اى لم يستفد منه كثير فائدة ولا يتكلم به الامع الجحد حلواء بالمد والقصر ج حلاوى بالضم على فعالى كيابى ويقال وقع فلان على حلاوة القفا اى على وسط القفا وكذا على حلاوى القفا وحلاواء القفا اذا فتحت مددت واذا ضممت قصرت حماية بالكسر نكاه داشتن كسى را از بدى عغ ف آكع ٢ يقال حميته اى دفعت عنه وهذا شى حمى بكسر الحاء على فعل اى محظور لا يقرب

حمى

احماء تور بع كردن جاى را يقال احميت المكان اذا جعلته حمى وفى الحديث لا حمى الا لله ولرسوله حمى سوزان شدن وسخت كرم شدن روز وتنور وغضب كردن عغ ک آف ٢ يقال حميت عليه حمو الشمس وحمها اى حرها حماة المراة خشناس زن ولا لغة فيها غير هذه وكل شى من قبل الزوج مثل الاب والاخ وفيه اربع لغات حما مثل قفا وحمو مثل ابو وحم مثل اب واصله حمو بالتحريك وحمء بسكون الميم مهموزة وكل شى من قبل المراة فهم الاختان والصهرة يجمع هذا كله حماة موشك كوشت وفى ساق الفرس حماتان هما اللحمتان اللتان فى عرض الساق ترى كالعصبتين من ظاهر وباطن حموات ج حامى فحل ده بر بنه كه چون نبيره وى در نتاج آيد او را آزاد كنند و بر وى نشينند وموى وى نكبرند وكويند حمى ظهره وسو برعى حيث شاء حاميتان راست وچپ سم اسب و يقال فلان حامى الحقيقة وحامى الذمار وحامى الحميا اى يحمى حوزته وما وليه والجمع حماة وحامية حمة العقرب بالضم نيش كژدم و زهر وى و اصلها حمو او حمى والهاء عوض عن الواو وعن الياء واما حمة الحر اى معظم فبالتشديد حميا سورت شراب و تندى او وحموة الالم سختى وتيزى درد حمية حموة بالكسر فيهما پرهيز فرمودن يقال حميت المريض الطعام احماء پرهيز كردن حمية بالتشديد محمية بالتخفيف ننگ وعار داشتن از چيزى عغ ک آف ٢ يقال حميت عنه وفلان احمى انفا وامنع ذمارا من فلان محاماة از كسى دفع كردن چيزى را ونكاه داشتن يقال حاميت عنه محاماة وحماء وحامت على ضيفى فلان اذا احتفلت له ويقال الضروس تحامى ولدها ويقال احماء

حنو

لك بالمد في معنى فدآء لك احميت الحديدة في النار فهو محمي ولا يقال حميته وتحاماه الناس اي توقوه واحتموا يعني خويشتن را ازوی نگاه داشتند **حنوة** بالفتح گیاهی خوشبوی حنو بالكسر كوهه زين والان احناء ج وحنو كل شيء اعوجاجه ومنه حنو الجبل حنوايه موضعی وجانب چیزی حنية كمان حني ج حناء بالكسر والتشديد ممدود دام وم‌ر في الهمزة حنيت ظهري وحنوته ايضا كوژ كردم پشت را وكذا حنيت العود ورجل احنى الظهر وامرأة حنياء وحنواء التي في ظهرها احديداب وحنوت عليه عع ف اض ٢ اي عطفت عليه يعني شفقت كردم بروی وهو احنى الناس ضلوعا عليك اي اشفقهم عليك وامرأة حانية اذا اقامت على ولدها ولم تتزوج بعد ابيهم ومنه يقال

حوی

حنت عليهم تحنو حنوا وحنت النعجة اذا اشتهت الفحل فهي حان وبها حناء بالكسر وكذلك البقرة الوحشية لانها عند العرب نعجة وتحنى عليه اي تعطف مثل تحنن وانحنى الشيء اي انعطف محانی خمهای وادی محنية يكی **حوية** كليم گرد اكرد كوهان شتر مثل سوية وهو الحوايا چوبه شتر يقال حوية لا تكون الا للجمال وسوية تكون لها ولغيرها وجرب روده حوايا ج وحاوياء البطن وحاوية البطن ايضا حواء ج حواء بالكسر خانهای مردم بر يكجا از خرگاه وجز آن احوية ج حوة نام موضعي وسمرة الشفة عع كاف ٢ احوى نعت حواء مؤنث منه ومادر آدميان حوة ايضا سرخي سياه رنك احو واحواء مصدر منه يقال احووى الفرس يحووي احووآء كذلك تقول منه احواوى يحواوى ويقال حوى الفرس يحوى حوة حي گرد كردن عع ف اك ٢ احتواء كذلك واحتوى عليه اي استولى عليه يعني فراز امد بروی وتحوى عليه اي تجمع واستدار يعني حلقه شد يقال منه تحوت الحية وبعير احوى اذا خالط حضرته سواد او صفرة وتصغير احوى احيو كما يقال اسيود واختلفوا في لغة من ادغم قال عيسى بن عمر احي فصرف وقال سيبويه هو خطأ ولو جاز هذا لصرف اصم لانه اخف من احوى ولقالوا اصيم فصرفوا وقال ابو عمرو احي كما قالوا احيو قال سيبويه ولو جاز هذا لقلت في عطاء عطي وقال يونس احي قال سيبويه هذا هو القياس والصواب وتقول في تصغير يحيى يحيي لان كل اسم اجتمع فيه ثلث ياءات اولهن ياء التصغير فانك تحذف منهن واحدة وان لم يكن اولهن ياء التصغير اثبتهن ثلثهن تقول في تصغير حية حيية وفي تصغير ايوب ايبيب باربع ياءات واحتملت ذلك لانها في وسط الاسم ولو كان طرفا لم يجمع بينهن حواء بالضم والتشديد والمد گياهی حواءة يكی حيوة زندگانی وزيستن ضد موت عع كاف ٢ حي زنده وقبيلة احياء ج محيا مفعل من الحيوة تقول محياي ومماتي محايا ج احياء زنده كردن يقال احياه الله فحيي وحيي بالادغام والاظهار والادغام اكثر لان الحركة لازمة واذا لم تكن الحركة لازمة لم تدغم كقوله تعالى اليس ذلك بقادر على ان يحيي الموتى ويقرء ويحيى من حي عن بينة وتقول في الجمع حيوا كما تقول خشوا قال سيبويه ذهبت الياء لالتقاء الساكنين لان الواو ساكنة وحركة الياء قد زالت كما زالت في ضربوا الى الضم ولم تحرك الياء بالضم لثقلها عليه فحذفت الياء وضمت الياء الباقية لاجل الواو وقيل حيوا بالتشديد ايضا تركه على ما كانت عليه للادغام واحيا القوم اذا حسنت حال مواشيهم واذا اردت انفسهم قلت حيوا واحيت الناقة اذا حي ولدها فهي محيي ومحيية لا يكاد يموت لها ولد واحيا القوم اي صاروا في الحيا وهو الخصب والمطر حيا بالقصر باران وفراخي سال وحال وتثنية حييان فتبين الياء لان الحركة غير لازمة ويقال اتيت الارض فاحييتها اي وجدتها خصبة و الحياء بالمد شرم وشرم داشتن عع ف اعع ٢ وفرج ورحم ناقه اخيية ج استحياء شرم داشتن يقال استحييته واستحييت منه كذلك واستحيت بياء واحدة ايضا واصله استحييت فاعلوا الياء الاولى والقوا حركتها على الحاء قال سيبويه حذفت الياء لالتقاء الساكنين لان الياء الاولى تقلب الفا لتحركها وقال انما فعلوا ذلك لكثرة استعمالهم وقال المازني لم تحذف لالتقاء الساكنين لانها لو حذفت لذلك لردوها اذا قالوا هو يستحيي ولقالوا يستحيي كما قالوا يستبيع قال الاخفش استحى يستحي بياء واحدة لغة تميم وبيائين لغة اهل الحجاز وهو الاصل لان ما كان لامه معتلا لم يعلوا عينه الا ترى انهم قالوا احييت وحويت ويقولون قلت وبعت فيعلون العين لما لم يعتل اللام وزنده كذاشتن قوله تعالى ويستحيون نساءكم حذفت الياء الاولى استثقالا وقوله تعالى ان الله لا يستحيي اي لا يستبقي حية ما رويكون للذكر والانثى ودخلته الهاء لانه واحد من جنس مثل بطة ودجاجة على انه روى عن العرب رايت حيا على حية اي ذكرا على انثى وهو حية ذكر حيوي منسوب اليه حيوت مارخاوي مارگير ارض محياة ومحواة زمين مار ناك حيوان جانور خلاف موتان حيوه بسكون الياء نام مردی محيا روی تحية ملك التحيات لله قال يعقوب اي الملك لله وحياك الله اي ملكك ويقال امرأة محية تبين لان الهاء غير لازمة ورجل محي وكل اسم اجتمع فيه ثلث ياءات فينظر فان كان غير مبني على فعل حذفت منه اللام نحو تصغير عطاء عطي وفي احوى احي وان كان مبنيا على فعل ثبتت نحو قولك محي من حيا يحيي وقولهم حي على الصلوة اي هلم واقبل وقد ذكر حي هلا في باب اللام **فصل الخاء**

خبا

خابية حم وهو مهموز لانه من خبأت ولكنهم تركوا همزها خباء بالكسر والمد خرگاه وخيمه ايضا اخبية ج وهو يكون من وبر او صوف ولا يكون من شعر وهو على عمودين او ثلثة وما فوق ذلك فهو بيت واستخبينا الخباء اي نصبناه ودخلنا فيه واخبيت الخباء وتخبيته

خثی
اذا عملته وخبيته ايضاً خبو فرو مردن آتش ع ف آص ۲ اخباء متعدّ فيه **خثی** بالكسر سركين كاو اخثاء ج خثی بالفتح مصدر منه ع ف
نجع
آ ک ۲ **نجوجی** مرد دراز پای وهو فعوعل والانثى نجوجاة **خذت** الناقة تخذی ای اسرعت مثل وخدت وخودت كله بمعنى
خذی خزی
خذو سست شدن ع ف آص ۲ وخذی بالكسر لغة فيه ويقال اذن خذواء بيّنة الخذا ويقال للاتان خذواء اى مسترخية
الاذن وبيّنة خذواء ای لبنة وهی بقلة واستخذيت ای خضعت وبهمز ايضاً ويقال استخذأت **خزو** قهر وسياست ع ف آص ۲
قال الكسائی خزاه ای قهره اخزيه وكرهت اناخزيه خزی بالكسر خواری ورسوائی ودربلا افتادن ع ک آف ۲ واخزاه الله متعد
خسا
منه خزاية بالفتح شرم داشتن ع ک آف ۲ فهو خزيان وهم خزايا وهی خزيی خزاء بالمد كياهی يقال **خسا** اوزكا ای فرد او زوج يعنى
خشی
طاق وجفت **خشية** ترسيدن ع ک آف ۲ فهو خشيان وهی خشيا وخاشانی فخشيته اخشيه ای كنت اشد خشية منه وهذا المكان
اخشى ای اهيب واشد خوفا وقوله تم فخشينا ان يرهقهما طغيانا وكفرا قال الاخفش كرهنا تخشيه ترسانيدن ويقال الخشی ذو الزبالجبال
خصی
يعنى الذب خشی على فعيل اخشى خشو خرمای تباه ريزه وخشت النخلة تخشو اذا احشفت يعنى خرمای ريزه تباه بار آورده **خصية**
بالضم خايه خصی ج وبالكسر لغة وقال ابو عبيدة لم اسمعها بالكسر ويقال خصياه ولا يفرد قال ابو عمرو الخصيتان البيضتان والخصيان الجلدتان
اللتان فيهما وتثنيتها خصيان بلا تاء وكذا الية واليان وهما دوران خصاء بالكسر والمد خايه كشيدن ع ف آ ک ۲ خصی نعت خصيان
خطی
ج خصيه بالكسر مخصی موضع بريدن خصيه **خطوة** بالضم كام خطوات بالسكون والتحريك ج القلة وخطى جمع الكثرة منه خطوة بالفتح
كام وكام زدن ع ف آص ۲ خطوات بالتحريك ج خطاء بالكسر والمد ج ومنى الدعاء يقال خطى عنه السوء اى دفع وميط وخطوت واختطيت
خظی
بمعنى واخطيته ای حملته على ان يخطو وتخطيته وتخطيت رقاب الناس ای تجاوزته **خظا** لحمه يخظو خظوا ای اكتنز ويقال لحمه خظا بظا ای
مكتنز خظوان بالتحريك اكنده كوشت ورجل خظيان بكسرتين فاحش وخظى به اذا اندد به واسمعه المكروه **خفيت** الشئ خفيا پنهان
خفی
كردم واشكارا كردم وهو من الاضداد ع ف آ ک ۲ خفی بيرون آوردن بار ان موش را از سوراخ ع ف آ ک ۲ يقال خفی المطر الفار من انفاقهن
ای من جحرهن اخفاء پوشيدن و پنهان داشتن خافی نعت وپری خافية ما يخفی فی البدن من الجن ويقال به خفية ای لمم ومس واسود خفية
كقولهم اسود خلبة وهما ماسدتان خفاء بالفتح والمد پوشيدگی اثر و پنهان شدن ع ک آف ۲ شئ خفی ای خاف ويجمع على خفايا ويقال
ايضا برح الخفاء ای وضح الامر خفية چاه ابن السكيت وكل ركية كانت حفرت ثم تركت حتى اندفنت ثم احتفروها ونثلوها فهی خفية
ويقال اذا حسن من المرأة خفياها حسن سائرها يعنى صوتها واثر وطئها فی الارض خوافی پرهای نال مرغ نزديك بغل وان ده پر باشد
وشاخهای نولة درخت وهی فی لغة اهل الحجاز العواهن ويقال استخفيت منه ای تواريت ولا تقل اختفيت خفو ضعيف درخشيدن
برق درابر ع ف آص ۲ خفی كك ع ف آ ک ۲ فان لمع قليلا ثم سكن وليس له اعتراض فهو الوميض وان شق الغيم واستطال فی الجو الی
وسط السماء من غير ان ياخذ يمينا وشمالا فهو العقيقة واختفيت الشئ ای استخرجته مختفی نعت منه وكفتاهنج اخفيه پوشيدها كردن
مثل واب جامه پوشيدن خفاء بالكسر والمد يكى قوله تم ان الساعة اتية اكاد اخفيها بالضم والفتح ومعنى الضم ازيل عنها خفاءها ای غطاءها
خلو
وهو كقولهم اشكيته ای ازلت عنه شكوه **خلو** تهی شدن ع ف آص ۲ خلوة خلاء بالفتح تنهائی ساختن و فسوس داشتن صلتها بالباء
وكو امدن در خلوت با كسی صلته بالی قال الله تم واذا خلوا الى شياطينهم ويقال الى بمعنى مع كما قال عز وجل من انصاری الى الله قوله تعالى
وان من امة الا خلا فيها نذير ای مضى وارسل ويقال انا منك خلاء ای براء هذا لا يثنى ولا يجمع لانه مصدر وانا منك خلی على فعيل ای
بری تثنى وجمع وانث وفی المثل خلا لك فبيضى ليحيا منك خلاء بالفتح والمد ايضا ابدست وجای خالی خلية ستوروها كرده وناقة كه بچه ديگری
مهر ادر وشير ده هد وكنايه از طلاق يقال انت خلية وكشتی بزرک وخانه زنبور كه دروی عسل نهد ويقال ما خلوت من كذا ای خال خلا
بالفتح والقصر جز وهی كلمة يستثنى بها وينصب ما بعدها على انه فعل كما تقول جاونی خلا زيدا وتضمر فيها الفاعل كانك قلت خلا من جاءنی
من زيد وتجر ما بعدها بالحرفية تقول جاءنی القوم خلا زيد وهی عند البعض حرف جر بمنزلة حاشا وعند بعضهم مصدر مضاف واما
ما خلا فلا يكون فيما بعدها الا النصب لان خلا لا تكون بعد ما الا صلة لها وهی مع ما مصدر كانك قلت جاؤنی خلو زيد ای خالين من
زيد ويفعل الفعل كذا وخلاك ذم ای اعذرت وسقط عنك الذم خلاوة بالفتح بدبيطنى خلى به عم خلاف شجى خالی مرد بی زن قرون
خاليه قرنهای كذشته خلا بالقصر كياه تر خلاة يكى وجاء فی المثل عبد وخلا فی يديه ای انه مع عبوديته غنى قال يعقوب يقال
خليت الخلی واختليته درودم كياه تر را فانخلی پس درووده شد ع ف آ ک ۲ مخلی بالكسر داس علف درو مخلاة بالتاء توبره علف
وان خليت دابتی اخليها ای جززت لها الخلی والسيف يختلی ای يقطع مختلون وخالون كياه درونده كان اخلاء بسيار علف شدن
يقال اخلت الارض ای كثر خلاها وخالی شدن يقال خلا لك الشئ واخلى بمعنى وخالی كردن وخالی يافتن وخلوت كردن متعدی ولازم

وتهی شدن شکم از طعام استخلآء خلوت جستن وخالیت الرجل تارکنه وتخلیت تفرغت وخلیت عنه سبیله رها کردم نی تخلی خفی
سخن بیهوده کفتن عع ک آف ۲ کلام خنی وکلمة خنیه واخنی علیه فی منطقه اذا افحش واخنی علیه الدهر ای اتی علیه واهلکه واخنیت علیه ای
افسدت خوی بی باران شدن عع ف آک ۲ یقال خوت النجوم تخوی خیا اذا امحلت وذلک اذا اسقطت ولم تمطر فی نوئها و
اخوت مثله خوآء بالفتح والمد خشک مانده وخالی شدن وبیفتادن عع ف آک ۲ وک آف ۲ ومنه قوله تع فتلک بیوتهم خاویة ای خالیة
ویقال ساقطه کما قال الله تع فهی خاویة علی عروشها ای ساقطة علی سقوفها خوی هم خوی شدن شکم حامله بزادن بچه خویه نوعی از
طعام تخویه ساختن این طعام واز زمین در واماندن شکم شتر چون خسبد ومرد چون سجده کند ومرغ چون پرها فرو هلد ومیل
کردن ستاره بفرو شدن وغروب نمودن خوی زمین نرم **فصل الدال** **دای** از شتر اوجائی که چون چوب رحل
بوی رسد ریش کند ومنه قیل للغراب ابن دایه وزیفتن عع بفتحها یقال دایت للشئ اداای وداوت لغة فیه ویقال الذئب
یدای للغزال ای یختله مثل یادو وابن دایه زاغ دایات بالتحریک ج وجمع دای دئین مثل ضان وضئین **دبی** بالفتح والقصر الجراد قبل
ان یطیر یعنی ملخ پیاده دباة یکی ارض مدبیة زمین ملخ خورده وارض مدبیه مدباة زمین ملخ ناک وادبی الرمث اذا اشبه ما یخرج من ورقه
الدبی یعنی برگ شوره گیاه چندان شود که بملخ مانند کردد دبآء بالضم والتشدید والمد کدو دباءة یکی ویقال جاء فلان بدبی
دبی اذا جاء بمال کالدبی فی الکثرة یعنی چون ملخ **دجی** بالضم تاریکی دجو بضمتین تاریک شدن عع ف آمن ۲ لیلة داجیة بقعت
منه ودجا اللیل وادجی وتدجی یعنی دیاجی تاریکیها کانه جمع دیجاة قال الاصمعی دجی اللیل اذا ألبس کل شئ ولیس هو من الظلمة
ومنه دجی الاسلام ای قوی والبس کل شئ دجیه بالضم کازه صیاد وتاریکی دجیج ویقال انه لفی عیش داج کانه یراد به الخفض والدعة
مداجاة مدارا کردن وداجیته داریته کانک ساترته العداوة والمداجاة ایضا المنع بین الشدة والرخا **دحو** کستردن عع ف آمن ۲
قوله تع والارض بعد ذلک دحیها ای بسطها ودحی المطر الحصی عن وجه الارض ویقال للاعب بالجوز ابعد المدی وادحه ای ارم
الجوز ودست وپا انداز ان رفتن اسب عع ف آمن ۲ دحیه بالکسر نام مردی وهو الذی کان یاتی جبرئیل تم علی صورته وکان من اجمل
الناس دحیة دحوة بالفتح فیهما نام دو پسر معویه بن بکر بن هوازن مدحی النعامة جای بیضه نهادن وی ادحی النعام جای جوزه بیرون
آوردن وی وهی افعول **ددا** بازی یقال هذا دد مثل عصا وددا مثل دم وددن مثل حزن وقد ذکر فی النون **دری** بالفتح دریة
بالفتح والکسر ودرایة بالکسر دانستن عع ف آک ۲ دریته ودریت به ای علمت به ولا ادری ای لا اعلم ویقال بحذف الیاء لکثرة استعمالهم
وقالوا لا ادر کما قالوا لم ابل ولم اک ادرآء آکاهانیدن وقری ولا ادراکم به بهمز الرآء مداراة بایکدیکر نرمی کردن همز ولا درته علی
فعیله بالهمز وبغیر الهمز وهی دابة یستتر بها الصائد فاذا امکنه رمی مدری مدراة سیخ ومشاخ باریک کردن نان بوی موی سر راست
کنند وتدرت المراة ای سرحت شعرها وقولهم ادروا مکانا کانهم اعتمدوه بالغزو والغارة وتدداء واذراه بمعنی ای ختله **تدسیه**
پوشانیدن دسها ای احفاها وهو فی الاصل دسسها فابدل من احدی السینین یاء **دعوة** بالفتح بطعام خواندن عع ف آمن ۲
یقال کنا فی دعوة فلان ومدعاة فلان وبالکسر به پسری خواندن ودعوی نسب کردن یقال فلان دعی بین الدعوة والدعوی
هذا کلام اکثر العرب وبعضهم یفتحون الدال فی النسب ویکسرونها فی الطعام دعی پسر خوانده قوله تع وما جعل ادعیاءکم ای ابناءکم
دعوی تم ادعآء دعوی کردن برکسی ونسب ونام خویش کفتن در حرب پیش خصم وتداعت الحیطان للخراب ای تهادمت ادعیه بالضم و
التشدید چیستان مداعاة چیستان کفتن دعآء بالضم والمد تم ادعیه ج وخواندن دعوته واستدعیته بمعنی ودعوت الله بالخیر وعلیه
بالشر واصله دعاو لانه من دعوت الا ان الواو لما جاءت بعد الالف همزت ویقال للمراة انت تدعین وانت تدعوین علی الاصل و
انت تدعین باشمام العین الضمة وللجماعة انتن تدعون کما للرجال الآن هذا تفعلن کما تقول تنصرن بلا اعلال وذاک تفعلون کما
تقول تنصرون بالاعلال داعیة اللبن ما یترک فی الضرع لیدعو ما بعده وفی الحدیث دع داعی اللبن دواعی الدهر صروفه ویقال ما بالدار
دعوی بالضم ای احد ولا یستعمل الا مع الجحد ویقال فی بعض العرب لو دعونا لاندعینا ای لاجبنا کما تقول لو بعثونا لانبعثنا **دغوة**
دغیة خوی بد یقال فلان ذو دغوات ودغیات ای اخلاق ردیة دغه لقب زنی کول یقال احمق من دغة واصلها دغو او دغی والهاء
عوض **دفی** خسته واکشتن عع ف آمن ۲ دفوت الجریح ودافیته وادفیته وفی الحدیث انه اتی باسیر فقال لقوم منهم اذهبوا
به فادفوه یرید الدفاء من البرد یعنی کرم کردن فذهبوا به فقتلوه فوداه رسول الله علیه واله یعنی دیت داد او را رسول تم دفا بالقصر
خمیدن عع کے آف ۲ ادفی کوژ وعلی ادفی هو الذی طال قرنه جدا وذهب قبل اذنیه یعنی دراز شده شاخهای وی وسوی کوشها
خمیده وعنز دفواء وطائر ادفی طویل الجناح دفواء عقاب یسمی لعوج منقارها ودرخت بزرک نداند دریا فتن وکتاده رفتن

دقی
دلو

شتر دفوا آ شتر بنکو دراز کردن **دقی** الفصیل بالکسر یدقی دقی اذا اکثر من شرب اللبن حتی یبشم یعنی چندان خورد که ناگوارد
کردش نمود فی دقیة مؤنث وقیل دقوان ودقوی **دلو** م دلاة مثله دلا بالفتح دلاء بالکسر ج دلی کلک ادل جمع قلة منه قلبت
الواو یا لوقوعها طرفا بعد ضمة ویکی از بروج وداغ شتر وسختی یقال لقیا بالدلوای بالداهیة دالیة دولاب دلو بر کشیدن دلوان
چاه عع ف آض ۲ یقال دلوت الدلو وبچاه فرو هلا کردن از ادلاء مثله ونرم راندن ستور را ونرمی کردن با کسی یقال منه دلوته و
دالبته ای داریته وشفیع کرفتن کسی را یقال دلوت بفلان الیک ای استشفعته الیک ادلوتی ای اسرع وهو افعوعل یقال دلاة
بغرو دای اوقعه قوله تعم فدلیهما بغرور وتدلی من الشجرة وقوله تعم ثم دنی فتدلی ای تدلل کقوله تعم ثم ذهب الی اهله یتمطی ای یتمطط
وادلی بحجته ای احتج بها وهو یدلی برحمه ای یمت بها وادلی بماله الی الحاکم دفعه الیه ومنه قوله تعم وتدلوا بها الی الحکام یعنی الرشوة

دمی

دم خون والدمة اخص من الدم کما قالوا بیاض وبیاضة واصله دمو بالتحریک وانما قالوا دمی یدمی للکسرة التی قبل الیاء کما قالوا رضی
یرضی وهو من الرضوان وقال سیبویه اصله دمی بسکون المیم لانه یجمع علی دماء ودمی مثل ظباء وظبی لظبی ولو کان مثل قفا وعصا
لما جمع علی ذلک وقال المبرد اصله فعل بالتحریک وان جاء جمعه مخالفا لنظائره والذاهب منه الیاء والدلیل علیها قولهم فی التثنیة دمیان
الا تری ان الشاعر لما اضطر اخرجه علی اصله فقال فلسنا علی الاعقاب تدمی کلومنا ولکن علی اقدامنا یقطر الدمی فاخرجه علی الاصل
وتصغیره دمی والنسبة الیه دمی او دموی والمصدر منه ایضا دمی عع ک اف ۲ دمی کلک یقال دمی الشیئ فهو دم علی فعل فصدره متحرک
بالاتفاق وانما اختلفوا فی الاسم دمیة بالضم بت وصورت دمی ج سایندما نام کوهی یقال کانهما اسمان جعلا واحدا مدمی تیری که
بروی خون خشک شده باشد واسب بیک سرخ وهرچه بغایت سرخ باشد مستدمی انکه برفق ومدارا از غریم خود حق کیرد
وخون بارنده از بینی خود ادماه تدمیه خون آوردن وخون آلوده کردن دامیه شجه که خون بیدا آید از وی ویقال دم الاخوین

دنو

نوعی از داروها **دنو** نزدیک امدن صلته بمن عع ف آض ۲ ادناه صعد منه دنیا ای جهان نزدیک ومونث ادنی از دنو بمعنی
اقرب وغند نزدیک بردنی ج مثل کبری وکبر دنیاوی دنیوی دنیی منسوب بوی ادنت الناقة نزدیک شد نتاج وی ودانیت بین الامرین
ای قاربت وبینهما دناوة ای قرابة نزدیک بلا همزه وبالهمزه ناکس وفرومایه ولقیته ادنی دنی وادنی دنی ای اول شیئ ویدنی
فلان فی الامور ای یتبع خسیسها واصاغرها وفی الحدیث اذا اکلتم فدنوا ای کلوا مما یلیکم مدنی مرد ضعیف وتدنی ای دنا قلیلا قلیلا
ویدانوا ای دنی بعضهم من بعض دنا موضعی ادنیان دو موضع ویقال هو ابن عمی دنیا بالکسر والضم اذا ضممت لم یجز الاجراء وفی الکسر

دوی

جاز الاجراء والسکون واذا اضفت العم الی معرفة لم یجز الخفض فی نحو دنیا کقولک هو ابن عمه دنیا ودنیة نکرة لا یکون نعتا لمعرفة **دواء**
بالمد داروودارو فرهی نه ولاغری وبا ریکی اسب وان شیر است که مید هند اسب را که میخورد وباریک میشود نه لاغر ادویة ج
وبالکسر لغة فیه یعنی دوا ویقال بالکسر هو مصدر مثل مداواة ودواء رجل دوی وامراة دویة ای فاسد الجوف من داء ورجل وامراة دوی
یستوی فیه المذکر والمونث ورجل دوی بالفتح ای احمق ویقال ترکت فلانا دوی ای ما اری به حیوة ارض دویة دوا دوا بالقصر
بیماری عع ک اف ۲ ودوی ای مرض ودوی صدره ای ضغن وادواه ای امرضه وداواه ای عالجه ویقال هو یدوی ویداوی ای یمرض
ویعالج وتداوی به ای تعالج به ودووی الشیئ ای عولج ولا یدغم فرقا بین فوعل وفعل دوایة بالضم والکسر سر شیر وجغرات وشوربا
ندویه سر بستن جغرات وشیرادوا خوردن سر شیر دوی الریح وزش آواز باد وکذلک دوی النحل ودوی الفحل اذا کان لهدیره دوی
مدوی سر شیر خورنده وابر بارعد ودوی الکلب فی الارض اذا دار ومخول کا دوم الطیر فی السماء اذا دار فی طیرانه ویقال الدو یه فی
الهواء والدو یه فی الارض وقیل هما لغتان بمعنی ومنه اشتقت دوامة الصبی وذلک لا یکون الا فی الارض دواة بالفتح م دوی ج
مثل نواة ونوی ودوی علی فعول جمع الجمع دویا بان دوی دویة کک لانها مغایرة مثلها فنسبت الیها وهو کقولهم نمری وتغلبی
دهری ولیوه دواری وربما قالوا دواوی فقلبوا الواو الاولی التی الساکنة الفا لانفتاح ما قبلها ولا یقاس علیه دوایه جانی ویقال ما بها

دهی

دوی ای احد **داهیة** کار سخت ودشوار وسختی دواهی ج ویقال دهته ای اصابته داهیة دهو ودهیا نوکید لها دهی
بالسکون زیرکی وکار دانی رجل داهیة بین الدهی الدهاء بالمد والهمزة منقلبة من الواو وهما دهیاوان ویقال لما دهاک ای
ما اصابک عع ف آض ۲ **فصل الذال ذاب** راندن وستودن عع بفتحها و فا آض ۲ وپژمرده شدن تر **ذبیان** بالضم

ذاب
ذبی
ذرو

والکسر پدر قبیله **ذرا** پناه وپوشش ویقال انا فی ذراک ای فی کنفک وستر تو اینچه بر باد شود وسر شک ریخته از چشم ذری
بالضم بالای هرچیز وبالای کوهان وکوه ذروة بالضم والکسر یکی مذری بر امدن بر بالای کوه وکوهان وزن ار بویزاد قبیله
خواستن ویقال ذری الشیئ ای سقط وذروته ای طیرته واذهبته ذاریات بادها ذروبشتاب رفتن عع ف آض ۲ یقال مر فلان یذرو

ذرواے بہم برآمدن باد و ذرو من القول ای طرف منه ولم یتکامل و برداشتن باد کاه را و خاک را و بر باد کردن خرمن را ذرتی مثله عع ف
آک ۲ یقال ذرت الریح التراب وغیره تذروه ذروا و ذریا ای سفته و منه قولهم ذری الناس الحنطة و اذری اذا اخذت تحم در زمین
واشکت ریختن چشم و یقال الطعنه فاذراه عن ظهره ای القاه استد را کشیدن خواه شدن پیش و بر و بسایه درخت شدن
و پناه گرفتن بچیزی صلته بالباء تذریه بر باد کردن خرمن و ستودن حسب خود را و برداشتن خود را و بر باد کردن خاک کان را
بطلب زرو فربه کردن گوسپند را و ماندن ان و ماندن پاره از پشم بر گوسپند بجهت نشان مذری بالکسر سکو دزه بالضم و التخفیف
اردن واصله ذرو او ذری و الهاء عوض عن روان دو کرانه سرین لا واحد لهما او هو مذری کما قیل و سرهما کان ابها کرده بر دوی فشند
وجاء فلان ینفض مذرویه اذا جاء باغیا یتهدد **ذکاء** بالمد تیزی خاطر یقال منه ذکی الرجل فهو ذکی عع ک ا ف ۲ و عمر دیدنکا
یقال بلغت الدابة الذکاء ذکاء بالضم غیر مصروف افتاب معرفة لا یدخلها الالف و اللام یقال هذه ذکاء طالعة ابن ذکاء صبح تذکیه
گلو بریدن گوسپند را و برافروختن و تیز کردن اتش و بسال برامدن مردم مذاکی اسبان از میانه سال بر گذشته مذکی یقال فی المثل جری
المذکیات غلاء ذکا بالقصر تیز شدن اتش عع ف آص ۲ اذکاء منعه منه ر دید بان بر گماشتن یقال اذکیت علیه العیون ذکوان قبیله ذکیه بالفتح و
بالضم ایضا اتش بوی تیز شود از فروزینه **اذ لیلاء** پنهان رفتن **ذماء** بالمد باقی جان در من بوح یقال الضب اطول شیء ذماء ذبیحة
مذبوح عع ک اف ۲ و بالعکس ایضا لغة فیه ذمیان شتافتن عع ف آک ۲ و ناخوش کردن بوی کسی را یقال ذمتنی ریح کذا اذا آذتک واستذمیت
ما عند فلان ای تتبعته واخذته و یقال منه من فلان ما ذمی لک ای ما ارتفع لک **ذوی** بالضم پژمردن عع ف آک ۲ و بالعکس ایضا لغة فیه
ذاوی نعت منه واذواه الحر ای اذبله **فصل الراء** **رؤیة** دیدن بچشم متعد الی مفعول و دانستن متعد الی مفعولین یقال
رآه ای ابصره ورآه عالما ای علمه ورآه مثل راعه کلک رایه ریدن بدل و بینایے دل اراء وارآء ج ورئی علی فعیل ایضا مثل ضان وضئین
ویقال به رئی من الجن ای مس و یقال رأی فی الفقه رایا و قد ترکوا الهمزة فی مستقبله لکثرته فی کلامهم وربما احتاجوا الیها فهمزوه ایضا
وربما جاء ماضیه بلا همزة یقال هل رایت وهل سمعت وفی ارایت وارایتک اریت وارینک والامر من الاصل اره ومن الحذف ره یقال
ارینه الشیء فرآه واصله ارایته وارایاه وهو افعل رای فی التدبیر و راءت الشاة اذا اعظم ضرعها فهو مری ومریئة ریاء بالکسر والمد
خویشتن را به نیکی بخلق نمودن یقال فعل ذلک ریاء وسمعة وهو مرائی وهم مراؤن وقوم رئاء و بیوتهم رئاء ای یقابل بعضهم بعضا تراءی
الجمعان ای رای بعضهم بعضا و مترای ای ینظر الی وجهه فی المراة او السیف و ترای له من الجن شیء و یقال فلان یتراءی من الرئاء کما تقول
یتحمق و یتعقل و یقال بعین ما ارینک ای اعجل و کن کانی انظر الیک رئة بالکسر شش و الهاء عوض عن الیاء رئات ریئون ج ورابته ای آ
رئه بر تیر انداختن زنده ی و تیزی که حائض بعد از غسل بیند و قوله تم هم احسن اثاثا و رئیا اذا فری بالهمزة فهو من حسن المنظر من الرؤیة و
موما رات العین من حال حسنة و کسوة ظاهرة ومن لم یهمز فاما ان یکون علی تخفیف الهمزة او یکون من رویت الوانهم وجلودهم ریا ای امتلت و
حسنت و تقول فی خطاب المونث منه انت ترین وفی جمعها انتن ترین سواء الا ان النون التی فی الواحدة علامة الرفع والتی فی الجمع للجماعة فلم
تسقط بحال و تقولات ترینی وان شئت قلت ترینی بتشدید النون کما یقال تضربینی سامرا ممدودا و مقصورا شهر بیت بنا کرده معتصم
و فیها لغات یقال سر من رای و سر من رای و سامن رای مراة بالکسر ابینه مرای مرایاج مراة علی مفعلة بالفتح دیدار خوب و امراة
حسنة المراة والمرای خوب دیدار و فی المثل تخبر عن مجهوله مراته ای ظاهره یدل علی باطنه ترئیه ابینه بیش
کسی داشتن رواء بالضم نیکویی و خوبی دیدار رؤیا علی فعلی خواب که دیده شود بلا تنوین رؤی بالتنوین مثل رعی ج و فلان منی بمرای و
مسمع ای بحیث اراه واسمع **ربو** فزونی و فزون شدن و بر امدن بر بلندی و تاسه افتادن و با الفرس ای اخذه الربو فی العدو یعنی
تاسه عع ف آص ۲ رابیه بلندی و پشته ربوة ثلث لغات و رباوة مثله قوله تم فاخذهم اخذة رابیة ای زائدة و ربوت فی بنی فلان و ربیت
ای نشات فیهم و یقال اربیت اذا اخذت اکثر مما اعطیت و منه الربوا بالکسر والقصر وان زیادتی گرفتن است در وام و بیع قوله تم واحل الله البیع
وحرم الربوا ربوان ربیان تثنیته و قد اربی الرجل رمیة لنسر فی الربوا و نوعی از حشرات ربی ج وفی الحدیث فی صلح اهل نجران لیس علیهم
ربیة ولا دم قال الفراء ربیة بالضم والتخفیف سماع من العرب والقیاس ربوة بالواو و کذا حبیة من الاحتباء و معنی الحدیث انهم اسقط
عنهم کل دم کانوا یطلبون به و کل ربوا کان علیهم الا رؤس اموالهم فانهم یردونها تربیة پروردن ربیته و ترببته بمعنی ای غذوته هذا
لکل ما ینمی کالولد والزرع و نحوه زنجبیل مربی و مرتب ای معمول بالرب و یقال نه علی رباء بالفتح والمد ای طول اربیة بالضم والتشدید
بن ران واصله اربوة فاستثقلوا التشدید علی الواو و هما اربیتان و یقال جاء فلان فی اربیة قومه ای فی اهل بیته و عشیرته من بنی
الاعمام و نحوهم ولا یکون الاربیة من غیرهم اربیان بکسرتین والتخفیف نوعی از ماهی **رتوة** گام زدن عع ف آص ۲ و فی الحدیث

ذکی
ذکو
ذمی
ذوی
رأی
ربی
ربو

فی معاذ انه یفدم العلماء یوم القیمة برتوة ای بخطوة ویقال بدرجة وسخن کردن وهو من الاضداد وفی الحدیث ان الحریرة توفد المریض
ای تشده وتقویه وان نوعی از غلیه وطعام بیمار است وکشیدن چیزی با زمجه بسر اشاره کردن **ریثة** درد زانو ومفاصل رثان ج **رثی**
مرثیه بر مرده ستایش کفتن وکریستن ع ک ف ا ک ۲ یقال رثیته ورثوته ایضا ورثی له ای رق له وبالهمزة ایضا فیقال رثأت المیت ولکنه
بالج وحادث السویق تخلط وانما هو من المثنوة وامراة رثاءة فی رثایة ونحوها مالیس بمهموز لان الیاء اذا وقعت بعد الالف اشاکثر همزت وکذلک
القول فی سقاءة وسقایة وما اشبهها وثبت عند حدیثنا اذا ذکرته وارثی رثایة مثل روی روایة **رجو** رجاء بالمد امید داشتن وترسیدن **رجو**
ع ف آ من ۲ قوله تعالی وما لکم لا ترجون لله وقارا ای لا تخافون عظمة الله ورجاوة کذلک ما اتیتک الا رجاوة الخیر وارجیت الامر اخرته همز ولا
وقرئ قوله تعالی واخرون مرجون لامر الله بالهمز وبلا همز ترجیه ترجی ارجاء امید داشتن رجیه امید داشته یقال مالی فی فلان رجیة ای
ما ارجوه رجا بالفتح والقصر کرانه چاه وکل ناحیة رجا ومنه ارجیت البئر رجوان دو کرانه ویقال رمی به الرجوان ای طرح فی المهالک ارجاء
کرانها قوله تعالی والملك علی ارجائها وارجت الناقة اذا دنا نتاجها بهمز ولا ارجوان بضمتین رنکی است سخت سرخ ودرختی است که شکوفه
ان سرخ می باشد معرب ارغوان لرجوانی منسوب بوی **رحی** بالقصر سنک اسیا وهما رحیان وهی مونث ویقال ثلث ارح وارحاء **رحی**
کثیرة فی الجمع وکل من مد قال رحاء ورحاءان وارحیة مثل عطاء وعطاءان واعطیة وزمین بلند کرد دندان وبزرک قوم وسینه شتر وتمام
جانی وشتران که با نبوهی کرد بر کردند والقبیلة التی تستقل بنفسها وتستغنی عن غیرها ورحی الحرب حومتها ورحی السحاب مستدارها ورحیت
الرحی ورحوتها اذا ادرتها ورحت الحیة ترحو وترحی اذا استدارت **رخو** بالفتح والکسر سست رخو بالکسر وبالضم سستی رخوة **رخو**
بالکسر رخاء بالفتح والمد رخاوة بالفتح سست شدن ع ک آ ف ۲ وبضمها ایضا فرس رخوة سهلة مسترسلة ارخاء پرده فرو کذاشتن
یقال ارخیت الستر وغیره اذا ارسلته وارخت الناقة اذا استرخی صلاها استرخاء سست شدن وفروهشتن هر چیزی یقال استرخی اللحم
یعنی فروهشت وسست شد کوشت ویقال هذه ارخیة هر چیز فرو انداخته شود چون پرده وماننده آن تراخی درنک کردن ارخاء ایضا
نوعی از دویدن مراد ومنه فرس مرخاء ورجل مراخ واتان مرخاء کثیرة الارخاء ورجل رخی البال ای واسع الحال رخاء بالضم باد نرم
قوله تعالی فسخرنا له الریح تجری بامره رخاء ای جعلنا ها رخاء **ردی** ردیان نوعی از دویدن اسب وحزو فزون شدن یقال یقال **ردی**
منه ردیت علی خمسین ای زدت واردیت مثله وکوفتن وشکستن چیزی را ع ف آ ک ۲ مردی بالکسر سنک اندا ختن ومنه یقال
للشجاع انه لمردی الحرب وهم مرادی الحروب وکذلک المرداة وفی المثل کل ضب عنده مرداته وتشبه بها الناقة فی الصلابة فیقال ناقة
مرداة رداة صخرة ردی ج مردی بالضم والتشدید خشب کشتی با نان مرادی ج ردی ایضا سنک انداختن وبیکپای برجستن کودک
وافتادن درچاه وفرود افتادن از کوه ع ف آ ک ۲ تردی مثله یقال ردی فی البئر وتردی اذا سقط فی بئر او تهور من جبل وزمین
یقال ما ادری این ردی ای این ذهب رداء بالکسر والمد پوشش رداءان ورداوان تثنیه وکل اسم ممدود فلا یخلو اما ان تکون همزته
اصلیة فترکت فی التثنیة علی حالها وما تلبث یقال قراءان وخطاءان واما للتانیث فقلبت فی التثنیة واوا لا غیر یقال صفراوان وسوداوان
واما ان تکون منقلبة من واو او یاء مثل کساء ورداء او ملحقة مثل علباء وحرباء ملحقة بسرداح وشملال ففیها وجهان قلبت واوا مثل
التانیث ویقال کساوان ورداوان وعلباوان وحرباوان او تترکت علی حالها مهموزة ویقال کساءان وحرباءان ورداءان وعلباءان
مثل الاصلیة وهو اجود تردی رداء برافکندن ارتداء مثله ردیة بالکسر منه کالرکبة والجلسة یقال انه لحسن الردیة وتردیة تردیة
ورادیت عن القوم مراداة اذا رامیت بالحجارة ورادیت فلانا ای راودته وهو مقلوب ورداه ایضا بمعنی داراه ردی بالقصر
هلاکی وهلاک شدن ع ک آ ف ۴ ارداء منعد فهو ردی رجل ردی ای هالک وامراة ردیة **رذیة** ناقة لاغر شده اندرمانده وماندهٔ فرو **رذی**
مانده براه رذایا ج رذی مذکر ارذاء تن او را لاغر کردن واندا ختن براه والمرذی المنبوذ **ارزاء** پناه کرفتن بکسی یقال ارزیت ظهری **رزی**
الی فلان ای التجات الیه **رسو** رسو بالضم والفتح مشددا ومخففا ایستادن بر جای واستوار شدن ع ف آ ض ۲ وبر جا ماندن پای **رسو**
در حرب وبر جای ایستادن کشتی در بحر یقال رست اقدامهم فی الحرب ای ثبتت وجبال راسیات وقوله تعالی بسم الله مجریها ومرسیها
وقد مر فی فصل الجیم واصلاح کردن میان دو کس وسخن کفتن بچیزی از کسی رسوة نوعی از شبه ومهره که دردوشته در کشند مرساة
بالکسر لنکر کشتی والقت السحاب مراسیها ای دامت رواسی من الجبال کوههای محکم واحدها راسیة ویقال رسا الفحل بالشول وذلک
اذا اغاعلیها ویقال بمرة نرسیانة بکسر النون نوعی از خرما **رشاء** بالکسر والمد رسن دلو ارشیة ج رشوة بالکسر والضم پاره رشی **رشو**
ج رشو پاره دادن ع ف آ ض ۲ ارتشاء پاره کرفتن استرشاء پاره خواستن حکم وشیر جستن کره از مادر ارشاء رشوت دادن
ورسن بر دلو بستن ویقال ترشیت الرجل بزمی کردم با کسی و راستیدن ای ظاهر وارشی الحنظل اذا امتدت اغصانه شبه بالارشیة

ناحیة ...جمع رخی... رزی بمعنی کردن و پروالفتح

رشاء

ر

رشاء ستارگان خرد در برج حوت وهی من المنازل **رضوان** بالكسر والضم خوشنودی مرضاة كذلك وپسندیدن عم ف اكـ ۲ رضی
بالكسر مصدر محض یقال رضیت عنه واصله رضوت ویقال رضیت الشیء وارتضیته فهو مرضی ومرضو علی الاصل والاسم الرضاء بالمد
وعن الكسائی رِضوان ورِضیان فی تثنیة الرضا والحمی والوجه حمیان ورضیان وجمیع ذلك من الواو وعیشة راضیة ای مرضیة لانه یقال
رضیت معیشته علی ما لم یسم فاعله ولا یقال رضیت بالفتح ویقال رضیت به صاحبا ورضیت علیه فی معنی رضیت به وعنه ایضا ارضاء
ترضیه خوشنود كردن وترضیته اذا ارضیته بعد جهد واسترضیته فارضانی وراضانی فلان فرضوته ارضوه بالضم اذا غلبته فیه

رطی

رضوی كوهی بمدینه رضوی منسوب بوی **ارطی** درختی از درختان ریگ ارطاة یكی وهو افعل من وجه وفعلی من وجه لانه یقال
ادیم مارُوط ای مدبوغ بوی و قد وادیم مرطی ایضا ولحوق التاء الثابت فی واحدها یدل علی ان الالف لیست للتانیث وانما هی للالحاق

رعی

اوبنی الاسم علیها وارطت الارض اذا انبتت الارطی وارطیه موضعی ارطاط بالضم كذلك **رعی** بالكسر علف وگیاه ارعاء ج رعی بالفتح چرانیدن
وچرانیدن وچشم داشتن عم بفتحهما یقال منه رعی النجوم ورعی البعیر الكلاء وارتعی ورعیت الابل ارعاها رعیا مرعی گیاه وچراگاه
وچریدن وفی المثل مرعی ولا كالسعدان راعی چراننده ونگاه دارنده ولقب مردی رعاة ورعیان ورعاء بالكسر والمد مثل قاض
وقضاة وشاب وشبان وجائع وجیاع قوله تعالی حتی یصدر الرعاء وفلان یرعی علی ابیه ای یرعی غنمه ویقال رجل ترعیه بكسر التاء وضمها
والیاء مشددة فیهما الذی یجید رعیة الابل ترعایه بالكسر مثله رعاوی بالضم والفتح ستوران كه اگرد فوم چرا كننده مراعاة چشم داشتن ونگریستن
ونگاه داشتن حق كسی را وباهم چرا كردن ستور وگوش داشتن بكسی منه قوله تعالی لا تقولوا راعنا قال الاخفش یقرء راعنا بالتنوین علی اعمال
القول فیه كانه قال لا تقولوا هجرا وهو من الرعونة استرعاء نگاه داشتن خواستن وفی المثل من استرعی الذنب فقد ظلم رعایه بالكسر پاس داشتن

رغو

وپاس رعیت داشتن امیر وحرمت كسی نگاه داشتن یقال رعیت علیه حرمته رعایة ووالی رعیه عامة مردم ویقال لیس المرعی كالراعی رغوة
بالفتح والكسر بار ازپستان ازبدی عم ف آص ۲ ارعواء مثله یقال فلان حسن الرعوة وهذا دعوی عن القبیح رعیا بالضم والقصر رعوی
بالفتح الاسم منه مثل بقیا وبقوی ارعاء بخشودن بركسی یقال ارعیت علیه اذا ترحمته ویقال منه ارعی الله الماشیة ای انبت لها ما ترعاه
وارعیته سمعی ای اصغیت الیه **رغاء** بالضم والمد بانگ كردن شتر عم ف آص ۲ وفی المثل كفی برغائها منادیا ترغیه كفك برآوردن
شیر ومنه قولهم كلام مرغ اذا لم یفصح عن معناه ویقال ایضا امست ابلهم ترغی وتنشف ای لها نشافة ورغوة رغوة ثلث لغات كفك
وسرشیر رغی ج وكذلك رغایة اللبن ورغاوته بالضم مع الیاء وبالكسر مع الواو وعلی العكس ایضا مرغاة بالكسر كفگیر ارتغاء سرشیر
خوردن وفی المثل یسر حسوا فی ارتغاء یظهر ان یضرب امرا ویرید غیره ناقة رغوة علی فعول ای كثیرة الرغاء ای الصوت وارغیته
ای حملته علی الرغاء وتراغوا ای رغی كل واحد ههنا وواحد هنا وماله ثاغیة ولا راغیة ای لا شاة ولا ناقة وقد مر هذا واتیته

رفو

فما اثغی ولا ارغی ای لم یعط شاة ولا ناقة رفوت الثوب ارفوه بالتلیین والهمزة ورفوت الرجل ای سكنته عن الرعب مرافاة
سازداری رفاء بالفتح والمد كفشیر كرفتن وبرجفتان شدن وسازداری منه بالرفاء والبنین دعاء للمتزوج ترفیه ابن دعا كفتن

رقی

رقی برامدن بر نردبان عم كـ اف ۲ یقال رقیت فی السلم رقیا ورقیا ارتقاء مثله مرقاة بالفتح پایه نردبان و بالكسر آلة یعمل بها
ومن فتح قال هذا موضع یفعل فیه ورقی علیه كلاما ترقیة اذا رفع وترقی فی العلم ای رقی فیه درجة درجة رقوة ریگ توده كرد یقال
ارق علی ظلعك ای امش واصعد بقدر ما تطیق رقیه بالضم افسون رقی ج تقول منه استرقیته فرقانی رقیة فهو راق ورقیة نام زنی
قیس الرقیات نام مردی منسوب بزنانی كه برا ین نام بوده اند وهو عبد الله بن قیس الرقیات رقی بالضم وكسر التاء موضع ركیة چاه
ركی ركایا ج ركوة كوزه آب خوردن ومشك آب ركاء ركوات ج وفی المثل صارت القوس ركوة یضرب فی الادبار وانقلاب الامور
ركاء بالكسر والمد موضعی مركو حوض بزرگ وحوض كوچك وكو بار برافزودن بر ستور وبصلاح آوردن واستوار كردن خلل وبانی
روز باشیدن یقال منه ركوت بقیة یومی ای اقمت وكناه بركسی نهادن یقال ركوت علی فلان الذنب اركاء پناه گرفتن یقال اركیت الیه
وتاخیر كردن ومهلت دادن یقال منه اركیته الی كذا وساختن وآماده كردن لشكر وگناه بركسی نهادن ویقال انا مرتك علی كذا ای معول

رمی

وما لی مرتكی الا علیك ای معول **رمی** انداختن عم ف اكـ ۲ یقال رمیت الشیء من یدی فارتمی وتیر انداختن رمایه بالكسر كذلك
قال ابن السكیت یقال رمیت عن القوس ورمیت علیها ولا یقال رمیت بها وفزون شدن یقال رمیت علی الخمسین وارمیت ودشنام
دادن بفاحشه قوله تعالی والذین یرمون المحصنات والرمی السقی وهی السحابة العظیمة القطر الشدیدة الوقع من سحاب الحمیم والخریف
والجمع ارمیه واسقیه ویقال خرجت ارتمی اذا خرجت ترمی فی الاغراض وفی اصول الشجر وخرجت ارتمی اذا رمیت القنص ویقال للمراة ترمین
فی الخطاب للواحدة والجمع سواء وراميته مراماة ورماء وارتمینا وترامینا وكانت بینهم رمیا ثم صاروا الی حجیزی قال ابو عبید

رمى الله لك اى نصرك وصنع لك ورمآء بالفتح والمد ربوا وافزونى وارمى فلان اى اربى قال عمر لا تشتروا الذهب بالفضة الا يدا بيد
هآء وهآء انى اخاف عليكم الرمآء والرمآء انداختن اوميت الحجر من يدى اى القيت ويقال طعنه فارماه عن فرسه اى القاه عن ظهر
دابته كما يقال اذراه رمية شكار وبه تير افكنده يقال بئس الرمية الارنب مرماة بالكسر پيكان كود وپايچه ستور وفى الحديث لوان احدكم
دعى الى مرماتين لاجاب وهو لا يجيب الصلوة **رنو** بپيوسته نگريستن ع ف آ ض ۲ ارنآء متعد منه يقال ارنانى حسن ما رايت كاسر
رنوناه على فعلعلة اى دائمة ساكنة ويقال فلان رنوفلانة على فعول بالفتح اى دائم النظر عليها ورجل رنآء كك رناء بالضم والمد
آواز وبالفتح والقصر چيزى كه در وى نگرند وقولهم يا ابن ترنى كنايه من اللئيم ا **روية** بالضم والتشديد بزكوهى ماده ونام زنى
اراوى ج والروى على افعل كك وهذا بغير قياس اروى اسم نام زنى ريان سيراب ريا مؤنث ولم يبدل من الياء واو الانها صفة
وانما يبدلون الواو فى فعلى اذا كانت اسما والياء موضع اللام كقولك شروى من شريت وتقوى من تقية وان كانت صفة تركوها على
اصلها يقال امرأة خزيا وريا ولو كانت ريا اسما لكانت روى الانك كنت تبدل الياء واوا موضع اللام وتترك الواو التى هى عين فعلى
على الاصل ريا بوى خوش ويقال ريا ريح طيبة من نفحة ريحان او غيره ريان نام كوهى روية حاجت وانديشه در كار روبا فى دوام
رواء بالكسر والمد رسن پاره كه بان بار بر شتر بند نداور وبرج يقال منه رويته على الرحل اى شددته على البعير ورويت على اهلى ولاهلى
اذا اتيتهم بالماء ويقال من اين ريتكم بالفتح اى من اين ترتوون الماء رى بالفتح والكسر ورووى بالكسر والتخفيف سيراب شدن ع
ك آ ف ۲ رويت وارتويت وترويت بمعنى روايه بالكسر بازگفتن سخن وشعر از كسى ع ف آ ك ۲ فهو راو فى الماء والشعر من قوم
رواة ورويت القوم ارويهم ريا اذا استقيت لهم الماء ترويه بر دوايه شعر داشتن كسى را وسيراب كردانيدن ارواء كك ورو ز
هشتم از ماه ذى الحجة وانديشه كردن در كار روايه علم راويه شتر آبكش وتوشه دان عند العامة على الاستعارة ماء روآء بالفتح والمد
عذب وماء روى كك بالكسر والقصر رواء بالضم والمد بدار ورجل راويه للشعر الهاء للمبالغة وقوم رواء من الماء بالكسر والمد
عين رية بالكسر بسيار آب روى حرف قافية شعر وابر بزرك سخت بارنده ويقال شربت شربا رويا وارتوى الحبل اى غلظت قواه وارتوت
مفاصل الرجل اعتدلت وغلظت **رهو** ميان هر دو پاى كشاده رفتن ونرم رفتن ع ف آ ض ۲ ومنه قوله تعالى واترك البحر رهوا اى ساكنا
على هيئته وزن فراخ فرج ونوعى از مرغان ويقال هو الكركى رهو رهوة جاى بلند وپست وهو من الاضداد وابراه ميان محله وفى الحديث انه ع
قضى ان لا شفعة فى فنآء ولا طريق ولا منقبة ولا ركح ولا رهو رهاء ج وارهيت لهم الطعام والشراب اذا ادمته لهم مثل ارهنت وهو طعام
راهن وراه اى دائم واره على نفسك اى ارفق بها مبش راه اى ساكن راغه ورها البحر اى سكن رهاء زمين فراخ ورهاء بالضم والفتح حيى
از مذحج رهاوى منسوب اليه **فصل الزاء زبى** بار كردن ع ف آ ك ۲ ازدباء مثله يقال زبيت الشىء وازدبيته اى حملته زبية
بالضم پشته زبى ج وفى المثل قد بلغ السيل الزبى ومغاكى يجهة صيد شير ودده يقال تزبيت زبية انبى تشتاب زدكى ونشاط وسبكى على
اصول ورفتار مختلف وشر وكارى بزرك ازابيج ج **ترجيه** بنرمى راندن كار يقال كيف ترجى الايام اى كيف تدافعها رجل مزجى اى
مزجى وترجيت بكذا الكيفيت براز جاء راندن مزجى چيزى اندك مزجاة مؤنث منه قوله تعالى وجئنا ببضاعة مزجاة اى قليلة والريح ترجى
السحاب والبقر ترجى ولدها اى تسوقه زجاء بالفتح والمد بآسانى كود امدن خراج وروانى كار يقال فلان ازجى بهذا الامر من فلان اى
اشد نفاذا فيه منه ويقال عطاء قليل يزجو خير من كثير لا يزجو ويقال ضحك حتى زجى اى انقطع ضحكه **زدو** كون باختن كودك واندا
ان در مغاك ع ف آ ض ۲ مزداة بالكسر مغاك كوز انداختن واين را خانج كويند يقال ابعد المدى واز ده ويقال زدو لغة فى سدو
وهو مد اليد نحو الشىء **زرايه** بالكسر خشم وعتاب وعيب كردن ع ف آ ك ۲ يقال منه زريت عليه وتزريت عليه بمعنى وقال ابو عمرو
الزارى على الانسان الذى لا يعده شيئا وينكر عليه فعله ازراء خوار مندى نمودن وتقصير كردن يقال ازريت به اذا قصرت به وازدريته
اى حقرته **زفيان** سخت وزيدن باد ومنه الريح اى طردته ونام مردى شاعر ناقة زفيان سريعة قوس زفيان سريعة الارسال للسهم
زفى بال برداشتن شتر مرغ وبرداشتن سراب چيزى را در هوا **زقو زقى** بانك كردن ع ف آ ض ۲ وك ۲ زقاء بالمد والضم صوت
وكل صائح زاق زقية بالفتح اى صيحة يقال فى المثل هو اثقل من الزواقى وهى الديوك لانهم كانوا يسمرون فاذا صاحت الديوك تفرقوا
زكوة تزكيه زكوة دادن از مال وپاكيزه كردن وستودن خود را وزكوة از كسى گرفتن قوله تعالى وتزكيهم اى تطهرهم زكا بالقصر
اى شفع يقال خسا او زكا بمعنى طاق يا جفت زكاء بالفتح والمد كواليدن ع ف آ ض ۲ ولايق آمدن ونغم كردن زكو كك يقال هذا الامر
لا يزكو بفلان اى لا يليق به ازكاء كواليدن غلام زكى زاك والمصدر منه زكو بضمتين وتزكى تصدق **زنا** مقصور عند اهل الحجاز
ممدود عند اهل نجد با زن حرام جمع آمدن ع ف آ ك ۲ زنوى نسبت از مقصور زناوى از ممدود تزنيه بزنا منسوب كردن وزانى خواند

کمی را زناء بالتشدید حمد و مزماده و قولهم مولزیه بالفتح والکسر نقیض قولهم لرشدة والمرأة تزانی مزاناة وزناء ای تباغی **زاوبه** کنج و یقوله زوایا ج زویت الشیء جمعته وقبضته عم ف آک ۲ و فی الحدیث زویت لی الارض فاریت مشارقها ومغاربها وانزوت الجلدة انقبضت یعنی درکشیده شد **زی** بالکسر پوشش و هیئة واصله زوی یقال منه زییته والقیاس زویته زوی الرجل ما بین عینیه یعنی از تنگ درافکند و زوی المال عن وارثه زیا ای صرفه زو نام کوهی و قضا و قدر یقال الحم ووزی ای قضی و قدر زو وزیه زوار به دیك بزرك که پك شتر کوشت برد زای حرفی از حروف معجمه یمد و یقصر و لا یکتب الا بیاء بعد الالف قال زید بن ثابت فی قوله تعم ثم ننشزها بی زای فرتبها یعنی اقراه بالزای زوزاة پشت ستنج کرده رفتن و کام نزدیك نهادن یقال منه زوزی الرجل یزوزی و راندن **زهو** بالفتح والضم لغة اهل الحجاز غوره خرمای زرد و سرخ و رنك کرفتن غوره خرما یقال اذا ظهرت الحمرة والصفرة فی النخل ظهر فیه الزهو و زها النخل زهوا ازهاء مثله و دیدار نماینده خوب یقال زها الشیء بعینك و بردا شتن سراب چیزی را یقال زها السراب الشیء ای رفعه و هذا بالالف لا غیر و ربما قالوا زهت الریح الشجر تزهاه اذا هزته و وزیدن باد و بلند و سهل داشتن یقال زهاه وازدهاه و رفتن ناقه بعد از ورود بکشبا نروز و راندن متعدی و نرم و کار بالطل و دروغ و جنبانیدن باد درخت را و پیمان کردن بیش نزدیك زادن عم ف آص ۲ وکر و ناز کردن یقال زهی الرجل فهو مزهو مجهولا وازدهی فهو مزدهی و للعرب احرف لا یتکلمون بذلك الا علی سبیل المفعول به وان کان بمعنی الفاعل مثل قولهم زهی الرجل و عنی بالامر و نتجت الناقة واشباهها اذا امرت به قلت لتزه و کذا الامر من کل فعل لم یسم فاعله وامر الغائب لا یکون الا باللام کقولك لیقم زید و فیه لغة اخری زهی یزهو زهوا ای تکبر ومنه قولهم ما ازهاه ولیس هذا من زهی لانه لا یتعجب من فعل مجهول ابل زاهیة اذا کانت لا ترعی الحمض و یقال هم زهاء مائة ای قدر مائة **فصل السین ساو** همت و نورد خاطر و جایکاه باش و دوری قصد و همت و کشتن بچیزی یقال منه انت ذو ساو ای بعید الهم و ساه بمعنی ساو مقلوب منه **سبی** سباء برده کردن عم ف آک ۲ استباه مثله و دل بردن معشوق عاشق را و خمر از شهری بشهری بردن فاما اذا اشتریتها لتشربها فبالهمز سبیته ان خمر و بالهمز ایضا وزن برده و غریب کردن و دور کردانیدن یقال سباه الله و یقال ذهبوا ایدی سبا و ایادی سبا ای متفرقین وهما اسمان جعلا واحدا سابیاء بالمد مشیمه که با بچه بیرون آید از رحم و نتاج و کوسپند کثیر النسل سوابی ج اسلی الدماء واهمای خون اسباءة بالکسر یکی سنا لغة فی سدی الثوب یعنی تار واسبیت الثوب مثل اسدیته واسبات الناقة اسبیاء استرخت من الضبعة **سجیه** خو و طبیعة سجو بضمتین ارام کرفتن و دائم شدن عم ف آص ۲ قولهم و اللیل اذا سجی ای طم و سکن ومنه البحر الساجی و طرف ساج ای ساکن و تسجیه پوشانیدن مرده را **سحا** شب پره سحاة یکی وهما مفتوحان مقصوران و سحاة کلشنی قشره سحاج و ساحیة خانه و ما شد ان سحاء الکتاب بالکسر والمد مهر نامه سحاءة یکی اسحیح و کیاهی که زنبور عسل از او خورد نبت سلح خورندگان کیاه و اسحی الرجل ای کثر عنده الاسحیة و ما فی السماء سحاءة من سحاب ای قطعة و سحوت القرطاس و سحیته ای قشرته عم بفتحها و ضم ۲ وک ۲ ثلث لغات و سحوت الطین عن وجه الارض و سحیته ای جرفته یعنی سند بدم و سحوت الکتاب و سحیته ای شددته بالسحاء یعنی مهر کردم رجل اسحوان بضمتین مرد بسیار خوار ساجیه باران سخت بارنده مسحاة بیل اهنین و کلند **سخاوة** سخاء جوانمردی عم ف آ ض ۲ و ک ۲ و باز ماندن از چیزی یقال سخیت نفسی عنه اذا ترکته و جوانمرد شدن عم بضمها سخو فروز انیدن آتش تبریدن و در دن جا کستر و آتش از دیکدان عم ف آ ض ۲ سخی مثله عم ک آف ۲ و یقال اسخ نارك ای اجعل لها مکانا توقد علیه سخی بالقصر لنکی شتر و شتر بچه یقال منه سخی یسخی سخی فهو سخ مثل عم و فلان یتسخی ای یتکلف السخاء مکان سخاوی جای نرم و ارض سخاویة سخواء زمین نرم فراخ سخاوی بفتح الواو و کسرها ج مثل صحاری **سدو** دست دراز کردن بچیزی یقال سدت الناقة تسدو وهو تذرعها فی المشی و کام فراخ نهادن ستور عم ف آض ۲ یقال ما احسن سدو رجلیها و اتو یدیها و توق سواد و فلان یسدو سد و فلان ای ینحو نحوه بسرة سدیه و بسر سد غوره نرسداة تری شب و تار جامه اسد یه ج سدی کلك یقال سدیت الارض بالکسر و هی سدیه بمنالت شد واسدی النخل ای سدی بسره و ذلك اذا استرخت ثفاریقه اسداء با فتن یقال اسدیت الثوب واستیته و سدیته یقال طلبت الشیء فاسدیته ای اصبته فان لم تصبه قلت اعمیته و مهمل کذاشتن یقال ابل سدی بالضم مهمل کذاشته قوله تعالی ایحسب الانسان ان یترك سدی و بفتح السین ایضا و سداه ای حلاه سادی ای سادس یعنی ششم ابدلت من السین یاء کما قرئی **سرو** سروة یکی و جای بلند از آب راه و فرو تر از کوه و محله جمیه و جوانمردی و مردمی وهو سخاء فی مروة عم ف آض ۲ وک آف ۲ سری نعت منه سراة ج سروات جمع الجمع سری ایضا جوی خورد اسرپه سریانج سراوة سری شدن عم بضمها تسری

زوی

الزو بفتح عجمه ... الاحلیل

زهو

الزدهاء ... الالف ... الاول ... بقدر روز ... الدهر

ساو

سبی

سنع

سجی

سحا

سخی

سدو

سرو

بتکلف مروّجی نمودن وسریت کرفتن کنیزک را قال یعقوب اصله تسرّرت من السرور فابدلت من احدی الراءات یاء کما یقال تقضّی من تقضّض
سرّیّه بالضمّ والتشدید کنیزک بجهه فراش سراری ج سریّه بالفتح وتخفیف الراء پارهٔ از لشکر سرایا ج یقال خیر السرایا اربعمائة رجل
وسروت الثوب وسریته عنی ای القیته وسروت عنی الدرع بالواو لاغیر ویقال انسری عنه الهمّ انکشف وسرّی عنه مثله سروه بالکسر
بتر خرد سرّی ج والجرادة اوّل ما تکون وهی دودة واصلها الهمزة وسریه لغة فیها ارض مسروة ذات سروة سراة کلیتی ظهره ووسطه
والجمع سروات وفی الحدیث لیس للنساء سروات الطریق ای یمشین فی الجوانب سراة النهار وسطه سراء بالمد والفتح درخت کران
وی کمان سازند اسراء برکزیدن مردم وشتر وکوسپند وهی سری ابله وسراة ماله واستری الموت بنی فلان ای اختار سراتهم
سادیه ستون وابرشب سواری ج ونام مردی سری بالفتح مسری بشب رفتن عج ف آک ۲ سریت واسریت بمعنی سریه سری
بالضمّ فیهما اسم منه وبالالف لغة اهل الحجاز وجاء القران بهما جمیعا ویقال اسراه واسری به قوله تع سبحان الذی اسری بعبده لیلا
وان کان السری لا یکون الّا باللیل ذکر للتاکید کما یقال سرت امس نهارا والبارحة لیلا سرایه بالکسر درکذشتن از چیزی بچیزی والسرایة
سری اللیل وهو مصدر ویقل فی المصادر ان تجیء علی هذا البناء لانه من ابنیة الجمع وبعض العرب یونث السری والهدی توهّما انّهما
جمع سریه وهدیه اسرائیل نام مردی یقال هو مضاف الی ایل بهمزة ولا واسرائین بالنون کما یقال جبرین واسماعین **سطو** دست
در رحم ناقه کردن دواعی تا اب فحل را بیرون کند وو رنهادن اسب کام را وبسیار رسیدن آب وسخت کرفتن وحمله کردن عج ف آ
ص ۲ یقال سطا به سطوة یکبار سطوات ج والفحل یسطو علی طروقته ساطی انکه بغلبه شهوت از میان شتران بیرون اید از یکی بر
دیکری واسب کام دور نهنده وفرس ساط الذی یسطو علی سایر الخیل ویقال هو الذی یرفع ذنبه فی حضره **سعی** دویدن وشتاب
کردن وکسب وکار کردن وخراج وباج کرفتن عج بعضهما ساعی خراج وباج ستان وانکه کاری بر کسی انکند وکثیرا ما یقال ذلک فی ولاة
الصدقة سعاة ج سعاة واحدة المساعی فی الکرم والجود سعو بالکسر یکساعت از شب یقال مضی من اللیل سعو سعواء مثله یقال
ساعا فی فتیته اسعیه اذا غلبته فیه سعایه بالکسر غمازی وبدکردن یقال سعی به الی الوالی اذا وشی به سعایه ایضا پارهٔ از بهای خود
دادن مکاتب بجهة ازادی واستسعیت العبد فی قیمته ویقال زنی بحرة وامة وساعی فلان بامة ویکون المساعاة فی الاماء خاصة
سعی باد خاک را بردن عج ف آک ۲ سفی نعت وابو سفی بالقصر خارکیاه وخاک سفاة اخص منه وکم موی شدن پیشانی اسب
فهو اسفی نعت منه بغل اسفی استر سبک موی ولا یقال البتی اسفی لخفه ناصیته الا للفرس بغله سفواء سریعه سفو بشتاب رفتن سفا
ای اسرع فی المشی والطیران اسفی الزرع اذا خشن اطراف سنبله سفیان نام مردی بفتح وبضم وبکسر سفوان بالتحریک موضعی نزدیک
مکه مسافاة مسافه **سقی** بالکسر والمد مشک شیر واب اسقیه اسقیات اساقی ج وطب مشک شیر خاصه بجی حیک
روغن خاصه قربه مشک اب خاصه سقی اب دادن وسقیا لک کفتن عج ف آک ۲ یقال سقیت تلانا واسقیته اب خورانیدم و
سقیا لک کفتم وسقاه الله الغیث واسقاه اب دهاد والاسم السقیا بالضم ویقال سقیته لشفته واسقیته لماشیته وارضه والاسم
السقی بالکسر اسقیج سایفه جوی خرد سواقی ج سقی علی فعیل بر بزرک قطره اسقیج علی خلاف القیاس وبردی سقیه یکی از وی
وحزما بن رجل سقاء وامراة سقاءة وسقایه وفی المثل اسق رقاش انها سقایه یضرب للمحسن ای احسن الیه لاحسانه مسقوی کشت
ابی عذی بالکسر کشت وشی کراز باران اب خورد مسقاة بالفتح جای ابخوردن وبالکسر الت اب خوردن سقی بالکسر زرد اب یقال
منه سقی بطنه واستسقی ای اجتمع فیه ماء اصفر بنو مستسقی وجرعه اب یقال کم سقی ارضک اسقیج اسقاء عیب غیبت کردن تسقیه
اب دادن شدید للکثرة وسقاک الله کفتن اسقاء کذ مساقاة بیمار وتعهد کردن درخت بشرکت دخل وی نسا فی یکدیکر را
خورانیدن استسقاء اب خواستن وبر کشیدن از چاه واستقیت فی القربه وسقیت فیها بمعنی سقایه بالکسر وپیاله شراب و
منه قوله تع جعل السقایة فی رحل اخیه وهو الصواع الذی کان الملک یشرب منه **سلو** سلی بالضم فیهما خرسندی وبی غمی
عج ف آص ۲ وکأ ف ۲ یقال سلوت وسلیت عنه سلوی وو تیج وعسل قال الاخفش لم اسمع له بواحده ویحتمل ان یکون جمعه و
وحدانه سواء کما فی دفلی ویقال هو فی سلوة من العیش ای فی رغد سلی بالقصر پوست که بر روی شتر بچه در کشیده ناید وانرا
بپارسی پارک خوانند نافه سلیاء انکه سلی در شکم وی مانده باشد وان مهلک است تسلیه خرسندی وبیغمی دادن مسلی اسب بستم وما
ونعت منه وبیرون کشیدن سلی از رحم نافه وفی المثل وقع العوم فی سلی جمل ای فی امر صعب وان لم یکن فی الجمل سلی ویقال فی المثل
انقطع السلی فی البطن اذا ذهبت الحیلة کما یقال بلغ السکین العظم اسلاء بیغم کردن انسلاء لازم منه وانسلی عنه الهم وتسلی بمعنی انکشف
سلوانه بالضم خرزة کانوا یقولون اذا صب علیها ماء المطر فشربه العاشق انسلی سلوان بالضم نام ان اب ویبغمی ودارو کرانرا

مفرح خواندن **سماء** آسمان یذکر ویونث اسمیه سموات ج وسقف وسایه بان وباران یقال ما زلنا نطأ السماء حتی اتیناکم اسمیة علی فعولج وپشت اسب سمو بلندی وبرآمدن یقال سموت وسمیت مثل علوت وعلیت عمع ف آض ۲ وکـ ۲ وتساموا ای تواردوا وسما لی شخص ارتفع حتی استبنته وسما بصره ای علا وقوم سوامی ای فحول یا فعة رؤسها ویقال رددت من سامی [illegible] فراذا ازلت نخوته وسما الفحل سماوة اذا سطا علی شوله سماوة ایضا شخص هر چیز وموضعی در بادیه وسماوة البیت سقفه واما قول الشاعر شعر سماء الاله فوق سبع سمائیا فجمعه علی فعائل کما یجمع سحاب علی سحائب ثم رده الی الاصل ولم ینون کما ینون جوار ثم نصب الیاء الاخیرة لانه جعله بمنزلة الصحیح الذی لا ینصرف کما تقول مررت بصحائف اسم نام اسماء ج تقدیره افع والذاهب منه الواو لان جمعه اسماء وتصغیره سمی وهو مشتق من سموت لانه تنویه ورفعة واختلف فی تقدیر اصله قال بعضهم فعل بالکسر وقال بعضهم بالضم وافعال الجمع لهذین مثل جذع واجذاع وقفل واقفال ولا یدرک صیغته الا بالسمع وفیه اربع لغات اسم بالکسر والضم وسم بهما والالف للوصل وقطع لضرورة الشعر ایضا کقول الاحوص شعر وما انا بالمحسوس فی جذم مالک ولا من تسمی ثم یلتزم الاسماء سموی منسوب واسمی ایضا علی حاله وجمع الاسماء الاسامی وحکی الفراء اعیذک باسماوات الله تسمیه نامیدن وبنام خواندن ونام نهادن یقال سمیت فلانا زیدا وبزید واسمیته مثله فتسمی به وسمی علی فعیل هم نام ونام زد یقال هو سمیه کما یقال هو کنیه وقوله تع هل تعلم له سمیا ای نظیرا یستحق مثل اسمه ویقال مساما یساما یسامیه واسمی فلان ای اخذ ناحیة السماوة سماة بالضم صیادان مثل رماة وسموا واستموا ای خرجوا للصید **سنا** بالقصر روشنائی برق وجز آن وگیاهی از داروها منسوب بمکه وبالمد بلندی سنی بلند واسناه ای رفعه وسناه ای فتحه وسهله وسانیت الرجل اذا راضیته وداریته واحسنت معاشرته وتسنیه ای تغیر واصله تسنن فابدلت من احدی النونات یاء مثل تقضی من تقضض مسناه بند آب سانیه شتر آبکش وفی المثل سیر السوانی سفر لا ینقطع یقال سنت الناقة تسنو ای سقت الارض وسحابة تسنو الارض وقوم یسنون لانفسهم اذا استقوا الارض مسنوة ومسنیة قلبوا الواو یاء ویقال اخذه بسنایته ای اخذه کله سنة سال سنون سنوات سنهات ج اذا جعلت نقصانه الواو فهو من هذا الباب یقال منه اسنی القوم یسنون اسناء اذا لبثوا فی مواضع سنة واسنتوا اذا اصابتهم الجدوبة یقلب الواو تاء للفرق بینهما **سواء** برابری وراستی قوله تع فانبذ الیهم علی سواء ومیانه چیزی قوله تع فی سواء الجحیم وجز یقال ما عدلت عنک لسوائک ای لغیرک سوی بالضم والکسر والقصر وراست سواء بالفتح والمد کذا مکان سوی وسواء ای عدل ووسط فیما بین الفریقین وتقول مررت برجل سواک وسوائک ای غیرک وهما سواء وسواء ان وهم سواء واسواء وسواسیه ای اشباه علی غیر قیاس قال الاخفش ومن فعلها ذهب عنه الحرف الثالث قال فاما سواء فان سواء فعال وسیبویه یجوز ان یکون فعیلا وفعلة الا ان فعیلا اقیس لان اکثرما یلقون موضع اللام وانقلبت الواو یاء لکثرة ما قبلها لان اصلها سویه لیلة السواء شب سیزدهم از ماه اسوی ای اسقط واغفل یقال اسویت الشیء اذا ترکته واغفلته ولا یساوی هذا الذی یکون ایضا ولا یساویه ای لا یعادله تسویه راست وبرابر کردن یقال سویته فاستوی ای اعتدل وهما علی سویة ای علی سواء وقسمته بینهما بالسویة ورجل سوی الخلق ای مستو ویقال استوی من اعوجاج واستوی علی ظهر دابته ای استقر وساویت بینهما ای سویت واستوی الی السماء ای قصد واستوی علیه ای اقبل استوی علیه ای استولی علیه وظهر واستوی ای انتهی شبابه وقصدت سوی فلان ای قصدت قصده سویة کساء محشو بثمام ونحوه کالبرذعة وحویت شتر سوایاج ویقال کیف اصبحتم فیقال مسوون صالحون ای اولادنا ومواشینا سویة صالحة وفی الحدیث اذا تساووا هلکوا وقوله تع لو تسوی بهم الارض ای تستوی بهم سوی بالضم نام آبی **سهی** ستاره ریزه فی بنات النعش الکبری والناس یمتحنون به ابصارهم وفی المثل اریها السهی وتریتی القمر سهو مانند صفه وخانه خرد وکجینه وناقه نرم رفتار سهاء بالکسر والمد ج **سهوا** رام ونرمی سهاء ج مثل دلو ودلاء وغفلت عمع ف آض ۲ یقال سها عنه فهو ساه وسهوان ویقال علیه من المال ما لا یسهی ولا ینهی ای لا یبلغ غایته وحملت المرأة سهوا اذا حبلت علی حیض والمساهاة فی العشرة ترک الاستقصاء سهوا ساعة ای از اول شب وفی المثل ان الموصین بنو سهوان معناه انک لا تحتاج الی ان توصی بها وانما یوصی من کان غافلا ساهیا **سیة** القوس سرها کمان کشته کان سیات ج والهاء عوض من الواو والنسبة الیها سیوی عمرو ولا قال الفراء یقال هو فی سی راسه وفی سواء راسه اذا کان فی النعمة وقد یفسر ای فی عدد شعرة من الخیر سی بالفتح زمینی از دیار عرب وبیابان وقولهم لا سیما نه هنا دخاصة ونحو وهی کلمة یستثنی بها وهی سی معناه هنا برابر وتثنیته سیان ضم الیها ما والاسم الذی بعد ذلک فیه وجهان الجر علی ان یجعل ما زائدة ویجر الاسم بسی لان معنی سی معنی مثل ویبنشد قول امرئ القیس شعر الا رب یوم لک منهن صالح ولا سیما یوم بدارة جلجل مجرورا ومرفوعا تقول اضرب القوم ولا سیما اخیک ای ولا مثل ضربه اخیک والرفع کقولک ولا سیما اخوک ای لا مثل الذی هو اخوک فتجعل ما بمعنی الذی وتضمر هو وتجعله ابتداء واخوک خبره قاله ثعلب قال الاخفش یقال ان فلانا کریم ولا سیما ان اتیته قاعدا فان ما هنا زائدة لا

لکن

لانكون من الاصل وحذف ههنا الاسماء بعضا رما عوضا من المضمر كما قال ولا مثلا ان اثنين قاعدا **فصل الشين** **شأو** غاية

شأو — هر چيز وتك ودو وكذشتن ع ف آ ص ٢ وخانه چاه مشآة مثل مشعاة زنبيل وزنبيل مشآنج وشاوت من البئر اذا انزعت منها التراب وتشاء

ما بينهما مثل تشاغا اى تباعد وتشاءى القوم اى تفرقوا وعدا شاو اى طلقا وشأوت القوم شاوا اذا سبقتهم وشاءاه على فاعله اى

سابقه وشاء مثل شعاه وشاءه مثل شاعه على القلب اى سبقه قال ابو عبيدة اشتاءى اى اجتمع ومثل **شبو** **شبلة** بتزى هر چيز شبا

شبو — شبوات ج شبوة العقرب يعنى دم كژدم شبوات ج واشبى الرجل اى ولد له ولد ذكى واشبى فلان ولده اى اشبهه واشبيت الرجل

اى رفعته واكرمته واشبت الشجرة اى ارتفعت شتاء بالكسر والمد زمستان قال المبرد هو جمع شتوة وجمع الشتاء اشتية شتوى بالتحريك

والتسكين منسوب وشتوت وشتيت وتشتيت بموضع كذا اى اقمت به الشتاء واشتى القوم دخلوا فى الشتاء مشاتاة معاملة فى الشتاء

شجو — شتى شتوى باران زمستان وهذا الشى يشتينى اى يكفينى لشتائى **شجو** اندوه واندوهكين كردن ع ف آ ض ٣ واشجاه اى اغصه

شجا غصه ماندن اندوه كين شدن واستخوان وحزان در كلو ماندن ع ك آ ف ٣ شج غمكين وهى شجية شجوى منسوب الى شج ويقال

ويل للشجى من الخلى مشددة وياء الشجى مخففة وقد شددت فى الشعر شعر نام الخنون عن ليل الشجيا شان السلاة سوى شان الحبنا

وان جعل شجى على فعيل من شجاه الحزن اى مشجو وشجى بالتشديد لا غير مفازة شجواء صعبة المسالك رجل شجوجى دراز پاى والنسبة

شحو — الى شج شجوى بفتح الجيم كا فتحت بهم نمرى فانقلبت الياء الفائم قلبها واوا **شحو** دهان باز كردن وباز شدن ع ف آ ض ٣ فرس

بعيد الشحوة اى الخطوة وجاءت الخيل شواحى اى فاتحات افواهها **شدو** راندن وشعر خواندن در پرده ع ف آ ض ٣ شادى راننده

شدو — وانكه بعضى از ادب تعلم كرده باشد و باواز خواننده **شذا** بالقصر كرنه ورنج يقال شذيت اى اذيت ومكس سك واحدها شذاة

شذو — وبقية قوت وشده ونمك وتيزى بوى ونوعى از كشتيها ودرخت وپاره هاى چوب وكرسنكى يقال ضرم شذاه اى اشتد جوعه **شراء**

شرى — بالكسر خريدن وفروختن وهو من الاضداد ويمد ويقصر ع ف آ ك ٢ قوله تعالى ومن الناس من يشرى نفسه اى يبيعها وشروه بثمن بخس

اى باعوه وقوله تعالى اشتروا الضلالة بالهدى اصله اشتريوا فاستثقلت الضمة على الياء فحذفت واجتمع الساكنان الياء والواو فحذفت

الياء وحركت الواو بحركتها لما استقبلها ساكن ويجمع شرى على اشرية وهو شاذ لان فعلا لا يجمع على افعلة شرى بتسكين تلخ حنظل

درخت وى ويقال لفلان طعمان ارى وشرى شرية يكى و نخلى كه از دانه رسته باشد شرى قروحى به سوراخ وابله وى براندام كه

از اخراج كويند ويقال منه شرى جلده فهو شر على فعل وراه در كوه سلمى وهو جبل كثير الاسد وسبك شدن از غضب ع ك آ ف ٢

وبسيار درخشيدن درخش وبسيار جنبيدن ماده اسب در رفتار فرس شرى على فعيل وشرى الرجل واستشرى اى لج فى الامر

اشراء الحرم نواحيه واحدها شرى اشراء پر كردن كاسه وحوض شريان بالفتح والكسر درختى كه از وى كمان سازند وبالكسر منه رك

جهنده شرايين ج شروى بالفتح مانند شروى على فعولى اسم جبل شراة بالضم بعضى از خوارج شارى يكى سموا بذلك لقولهم انا شرينا

انفسنا فى طاعة الله اى بعناها بالجنة حين فارقنا الائمة الجائرة ومنه يقال تشرى الرجل اشتراء خويدن مشترى خريدنده وكوكبى كه سعد

شصو — اكبر است **شصو** بالضم باز ماندن چشم ع ف آ ض ٣ شصا بصره اى شخص واشصاه صاحبه رفعه وفى المثل اذا ارجحن شاصيا

فارفع يدا اى اذا سقط ورفع رجليه فاكفف عنه وبر آمدن ابر و دست و پاى و روان شدن از مرده ومرده اى كه آماسيده شصى كل فهو

شطو — شاص شاصيه خيك در آكنده كه پايچهاى وى در روا شده باشد شواصى ج شاصلى مثل باقلى كياهى است اذا شدد قصر واذا خفف مد شطا

نام دهى در نواحى مصر شطوى منسوب بوى **شطة** پاره از عصا شظا پاج وتشظى الشى اذا تطاير شظا پاره شظا استخوان تنك

شظى — كه بباز وچسپيده است ولنكيدن اسب غيره بدان استخوان ومنه قيل شظى الفرس بالكسر وكفتن پى شظا القوم اتباع وملحق شوند

شعو — بيرونى بر ايشان وهو مولى فى صميم القوم غارة **شعواء** اى متفرقة فاشية ومنه اشعى القوم الغارة وجاءت الخيل شواعى وشوايع

اى متفرقة فرس شاغية اى زائدة ومنه رجل اشغى وامراة شغواء وهم وهن شغو شغا مصدره منه ع ف آ ض ٢ وك آ ف ٢ شغواء

شغى — ايضا عقاب **شفا** كرانه وكوشه ويقال للرجل عند موته وللقمر عند امحاقه وللشمس عند غروبها ما بقى منه الا شفى اى قليل وشفا كل شى

حرفه قوله تعالى وكنتم على شفا حفرة من النار وتثنيته شفوان قال الاخفش الالف فيه مبدلة من الواو لانه لم يجئ فيه الامالة ولا مالة من الياء

شفاء بالكسر والمد درستى و تن درستى دادن ع ف آ ك ٢ يقال شفاه الله من مرضه واشفى على الشى اشرف عليه يقال اشفى المريض

على الموت واستشفى اى طلب الشفاء واشفيتك الشى اعطيتكه تستشفى به واشفيت بكذا وتشفيت من غيظى اى استشفى به ويقال

شقو — اشفاه الله عسلا اذا جعله له شفاء اشفا بالكسر والقصر درفش **شقا** شقاوة بالفتح بدبختى نقيض سعادت وقرا قتادة شقاوتنا

بالكسر وهى لغة وهى واوى يقال شقى الرجل انقلبت ياء لكسرة ما قبلها وبشقى انقلبت الفا لفتحة ما قبلها واشقاه الله فهو شقى بين الشقوة

بالكسر

بالكسر وفتحه لغة مشافاة سختی کشیدن و بسختی مر رسیدن وشافانی فشقوته اشقوه ای غلبته فیه **شکو** شکایه شکیه شکاة گله کردن عع ف آ ض ۲ شکوی گله اشکاء بگله آوردن وگله دور کردن از کسی و هو من الاضداد یقال اشکیته ای جعلته شاکیا وایضا ازلت عنه الشکاة واشکیته مثل شکوته واشکی و تشکی عضوا من اعضائه واشتکی ای اتخذ شکوة مشکاة بالکسر سوراخ ناکذاره که چراغ در وی نهند و جل شاکی السلاح اذا کان ذا شوکة وحد فی سلاحه وهو مقلوب شائك شکی گله کننده وگله کرده شده و دردناك شکوة بالفتح پوست بره شیر خواره که در وی شیر کنند **شلو** بالکسر اندام با گوشت اشلاء ج وفی الحدیث ائتنی بشلوها الایمن واشلاء الانسان اندامهای جدا شده از هم وبقایای مردم یقال بنو فلان اشلاء فی بنی فلان ای بقایا فیهم وقول الناس اشلیت الکلب علی الصید خطاء قال ابو زید اشلیت الکلب دعوته وقال ابن السکیت اوسدت الکلب بالصید واسدته اذا اغریته به ولا یقال اشلیته وانما الاشلاء الدعاء یقال اشلیت الشاة او الناقة اذا دعوتهما باسمائهما لتحلبهما وقیل الاشلاء انما هو الدعاء لتغریها علی الصید وغیره واستشلاه واشتلاه ای استنقذه وکل من دعوته حتی تخرجه وتنجیه من موضع او مکان فقد استشلیته واشتلیته ویقال ذهبت ماشیة فلان وبقیت له شلیة وجمعها شلاء یا ولا یقال الا فی المال **شی** بریان کردن عع ف آ ک ۲ شواة بالکسر پاره از بریان شواء بالمد بریانی واشتوی ای اتخذت شواء وهذا لشوی اللحم ولا یقال الشوی شاوی خداوند گوسپند واشویته الطعنة شواء وتعشی فلان فاشوی من عشائه ای ابقی منه بقیة شواة بالفتح پوست سر شوی ج وایضا دستها و پایها و سر مردم ویقال الکل ما لیس مقتلا شوی ویقال رماه فاشواه اذا لم یصب المقتل ویقال لا تشوی ولکن تقتل شوی ایضا رذال المال یعنی ستور ریزه و زنده و هر چیزی سهل اندك شویه بقایای مردم شوایا ج شوایة بالضم شیئ صغیر من کبیر کالقطعة من الشاة ویقال ما بقی من الشاة الا شوایة وشوایة الخبز القرص منه شیات دم الاخوین وان نوعی از اندا عها است و مردود منکر نده شوشاة مثل موماة نافه سبکرو و عن شیئ اتباع له و بعضهم یقول شوی وما اعباه وما اشواه واشیاه وجاء بالعی و الشی **شهو** خواهانی تن وآرزو طعام شهی ای مشتهی ورجل شهوان ویقال منه شهیت الشیئ اشهی شهوة واشتهیته وتشهیت علی فلان کذا وهذا شیئ یشهی الطعام ای یحمل علی اشتهائه ورجل شاهی البصر ای حدید البصر قلب شائه البصر **فصل الصاد** **صئی** علی فعیل آواز جوزه عع ف آ ک ۲ یقال صای الفرخ یصی صئیا اذا صاح مثل صعی وآواز خوك وموش و پیل وکلاکموش ویقال فی المثل جاء بما صای وصمت ای بالمال الناطق والصامت ویقال ایضا جاء بما صاء وصمت وهو مقلوب منه وفی المثل تلدغ العقرب وتصئ **صبی** کودك صبیة صبیان ج تصغیره صبیة وقد جاء اصیبیه وهی صبیة صبایا ج مثل مطیة ومطایا وصبی بین الصبا والصبا مقصور بالکسر ممدود بالفتح صبیان دو طرف زنخ صبایا بالکسر والقصر کودکی ویقال منه تصابی من الشوق صبوة صبو بضمتین میل کردن بکودکی وجوانی ونادانی عع ک آ ض ۲ صباء بالفتح والمد بازی کردن باکودکان عع ک آ ف ۲ اصباء دل بردن از کسی یقال منه اصبته واصبته الجاریة وجهه مالك شدن زن نبی مصبیة ای ذات صبیة صبا بالفتح باد برین **صبو** وزیدن باد برین عع ف آ ض ۲ صابیه باد صبا ان صبا و شمال وصابیت السیف والرمح اذا ادخلتهما فی غمدهما مقلوبا وصابیت الرمح ای هیاته للطعن **صحو** بالکسر ختور صحو هشیاری وهشیار شدن از مستی عع ف آ ض ۲ وک آ ف ۲ و دور شدن ابر یوم صاح روز کشاده وصحت السماء ای انکشف عنها الغیم فهی مصحیة وصحوة واصحینا ای صرنا فی یوم صحو **صدی** بوم برو آواز کوه و سرای ومانند آن ویقال صم صداه واصم الله صداه ای اهلکه وقد اصدی الجبل تصدیه دست زدن وصادیت فلانا اذا داجیته وساترته وداریته وعارضته ایضا تصدی پیش آمدن ویقال انه لصدی ابل ای عالم بها وبصلحتها صدی تشنگی عع ک آ ف ۲ فهو صاد و صد و صدیان وهی صدیا صواد یعنی خرمابنان دراز بی آب مانده **صری** بالفتح والکسر آب ایستاده و رنك وبوی گردانیده وقد صری الماء بالکسر وهو نطفة مراة وصری الماء فی ظهره زمانا ای احتبس بالامتناع عن النکاح صری بریدن عع ف آ ک ۲ یقال صری بولها ای قطعه وهد ض کردن بدی از کسی یق صری الله شره وباز داشتن وصریت الماء اذا استقیته ثم قطعت وجدا کردن دو خصم را از هم یقال احتصمنا الی الحاکم فصری ما بیننا و فصل ومحبوس ماندن در دست کسی بکرو ویقال صری فلان فی ید فلان اذا بقی فی یده محبوسا رهنا صراة نهری بعراق وهی العظمی والصغری صراء بالمد حنظل وقتیکه زرد شود صریه یکی نصریه نادوشیدن گوسپند تا شیر جمع شود در پستان صاری کشتی بان صراء ج مثال قاری وقراء **صعوه** سنکانه صعو وصعاء بالکسر ج **صغو** میل کردن عع ف آ ض ۲ صغی صغی کلك عع ک آ ف ۲ یقال صغت النجوم اذا مالت للغروب ویقال صغوه بالفتح والکسر وصغاه معك ای میله الیك یقال اکرموا فلانا فی صاغیته وهم الذین یمیلون الیه اصغاء گوش داشتن بسخن کسی ویقال اصغی الیه اذا مال بسمعه نحوه وکژ کردن خود را بوقت رنجش یقال اصغیت الاناء ای املته ویقال هو مصغی اناوه اذا انتقص حقه واصغت الناقة اذا امالت راسها الی الرجل **صفاء** بالمد روشنی خلاف کدر عع ف آ ض ۲ ۵ تصفیه روشن کردن وصفوة الشیئ خالصه ومحمد صفوة الله من خلقه ومصطفاه وصفوة مالی بالضم والفتح والکسر وصفو مالی بالفتح

لا غبار اذا كان بلا هنآء، وصفوت القدر اخذت صفوتها صفاة سنگ روشن يقال فى المثل ما تندى صفاته صفا بالقصر ج اصفآء وصفى
كل صفوآء بالمد سنگها صفوان كلك الواحدة صفوانة ويوم صفوان اذا كان صافى الشمس شديد البرد صفا مقصور موضعى بمكه
نام جوئى مصفاة بالكسر پالونه صفى ناقهٔ بسيار شير صفايا ج وكذلك الشاة ولقد صفت تصفو دوست خالص وگزيده از غنيمت
وهو صفيه ايضا صفايا ج ونام زنى واصفيته الود اخلصته له وصافيته ونصافينا تخالصنا واصطفيته اخترته واصفيته بالشئ اذا آثرته
به واصفى الرجل من المال والادب اى خلا واصفى الامير دار فلان واستصفى ماله اذا اخذ كله واصفت الدجاجة اذا انقطع بيضها واصفى
الشاعر اذا انقطع شعره **صلوة** نماز ودعا از بنده ورحمت از خدا ودرود بر رسول وفرشتگان وهو اسم يوضع موضع المصدر تقول
منه صليت صلوة ولا يقال تصلية تصلية نماز گذاردن ودرود گفتن وراست كردن عصا وجوب باتش مصلى نماز گذارنده ودوميين
اسب رهان وصلى الفرس اذا جاء مصليا وهو الذى يتلو السابق لان راسه عند صلاه صلا بالفتح سنگ پهن صلاءة كذلك وايضا نام
مردى صلى بريان كردن گوشت ع ف آك ۲ وفى الحديث انه اتى بشاة مصلية وبد سگاليدن وهلاك افگندن كسى را ومنه المصالى
جمع مصلاة وهى الشرك يعنى دام وفى الحديث ان للشيطان فخوخا ومصالى وباتش درآوردن صلى بالضم والكسر سوختن باتش ع
ك آف ۲ قوله تعـ هم اولى به صليا وكشيدن كرمى وسختى كارى اصلاء تصليه باتش درانداختن قوله تعـ فسوف نصليه نارا وقرئ قوله تعـ
ويصلى سعيرا ومن خففه فهو من صلى النار بالكسر اى احترق ويقال تصليت بالنار واصطليت بها وفلان لا يصطلى بناره اذا كان شجاعا
اى لا يطاق صلا بالقصر طرف سرين وهما صلوان واصلت الفرس اذا استرخى صلواها وذلك اذا قرب نتاجها صلآء بالكسر والمد بريانى
صلاء النار بالمد والكسر او صلا النار بالقصر فيهما قوله تعـ وبيع وصلوات قال ابن عباس هى كنايس اليهود اى مواضع الصلوات صليان
نباتى دشتى **صميان** برگشتن وجستن رجل صميان اى شجاع ويقال اصمى الصيد يصميه اذا مات وانت تراه اصماء رسانيدن تير بصيد
وكشتن معاينه وفى الحديث كل ما اصميت ودع ما انميت ولگام را استوار كردن اسب بدهان وگزيدن بروى وانصمى عليه اذا انصب
صنو بالكسر يكى از چند تنه درخت كه همه از يك بيخ رسته باشد وبرادر پدرى ومادرى صنوان تثنيه صنوان ج وفى الحديث
عم الرجل صنو ابيه صنوان دو چاه نزديك كه آب هر دو از يكموضع باشد صنى تصغير صنو مغاكچه كه آب در وى گرد آيد ويقال
هو شق فى الجبل ويقال اخذته بصنايته اى بكله **صوة** بالضم سنگ توده بر راه بجهة نشان صوى ج والصوى ما غلظ من الارض
وارتفع ولم يبلغ ان يكون جبلا وباد راغه صاوى خشك صوى مصدر منه يقال صوت النخلة تصوى تصوية بار نا كردن شتر وامهرا
او گذاشتن تا گشن شود يقال منه صويت لابلى فحلا اذا اخترته وبينته للفحلة وخشك گردانيدن شير گوسپند وناقه تا فربه شود يقال
منه صويت الشاة تصوية **صهوة** ميان پشت اسب وبالاى كوه وبالاى هر چيزى وجاى گرد آمدن آب صهاء بالكسر والمد ج و
برج بر بالاى كوه وپشته صهو نهيدن آب وسائل شدن جراحت ع بفتحها وك آف ۲ **فصل الضاد** **ضبو** تغيير كردن
وبريان كردن آتش چيزى را ع ف آض ۲ مضباة بالفتح مغاكى كو ماج پختن واضبيت على الشئ اشرفت عليه ان اظفر به ضابى خاكستر كرم
ضحوة هم چاشت ضحى بالضم والقصر چاشتگاه يذكر ويؤنث فمن انث قال انه جمع ضحوة ومن ذكر قال انه اسم على فعل مثل صرد
ظرف غير متمكن مثل سحر يقال لقيته ضحى وضحى بلا تنوين اذا اردت ضحى يومك ثم بعده ضحاء بالمد والفتح چاشت فراخ يقال اقمت
بالمكان حتى اضحيت كما تقول اصبحت من الصباح وطعام چاشت يقال منه هم يتضحون اى يتغدون ليلة ضحياء بالمد اى مضيئة لا غيم
فيها وليلة اضحيانة كذلك اضحى اسب سفيد اشهب ضحياء بالمد مونث ونام اسپى ضحيان نام مردى ضاحية كليتى ناحيته البارزة كرانه
ظاهر هر چيزى يقال هم ينزلون الضواحى ومكان ضاح اى بارزة وقلة ضحيانة بارزة للشمس وفعل ذلك الامر ضاحية اى علانية
ضواحى اسمانها اضحو سپيدا وگشاده شدن ع ف آض ۲ يقال ضحت الطريق ضحى خوى كردن ع ك آف ۲ ضحيت بالكسر ضحى عرقت
وضحيت بالفتح ايضا ضحاء اذا برزت للشمس ع بفتحهما و ك آف ۲ ومنه قوله تعـ لا تظمأ فيها ولا تضحى اضحا در بر روز آمدن الى الشمس ويقال
اضحى فلان يفعل كذا كما تقول ظل يفعل كذا وضحى فلان غنمه اذا رعاها بالضحى وضحى بشاة من الاضحية وهى شاة تذبح يوم الاضحى و
فيها اربع لغات اضحية بالضم والكسر اضاحى ج وضحية على فعيلة ضحايا ج واضحاة اضحى ج كما تقول ارطاة وارطى وبها سمى يوم الاضحى
قال الفراء الاضحى يذكر ويؤنث وضحيت عن الشئ رفقت به وتنح رويدا اى لا تعجل **ضرو** بيرون جستن خون از رگ
ع ف آض ۲ عرق ضرى الذى لا ينقطع دمه ضار كذلك ضرو بالكسر صمغ يمنى واز آن گكام نيز خوانند وسگ بچه ومنه ضروة مونث
اضر ضراء ج مثال ذئب واذؤب وذئاب ضراوة بالفتح در پى صيد دونده شدن سگ ع ك آف ۲ كلب ضار كلبة ضارية واضراه
صاحبه اى عوده واضراه به ايضا اى اغراه وضراه كذلك ومنه يقال ان لبنى فلان ضراوة يعودون ومنه قول عمر اياكم و

صلو

صنو

صوى

صهو

ضبو

ضحو

ضرو
شجرة الكمكام لا يعرفونه

وهذه المجازرفان تَّها ضراوة كضراوة الخمر است بر آمدن شکم از طعام و امتلا شدن ضرآء بالفتح والمد درختان انبوه وادی
یقال توارى الصید فی ضرآء الوادى و هو یمشی الضرآء اذا مشى مستخفيا فيما يوارى من الشجرة ویقال للرجل اذا ختل صاحبه هو
یدب له الضرآء یمشی له الخمر و استضرت الصيد اذا ختلته من حيث لا يعلم ضريه دهى برداه بصره بسوى مكه **ضعو** درختى و الهاء
عوض الواو ضعوات ج ضعوى منسوب بوی وايم مصدر من وضع يضع وقد ذكر فى باب العين **ضغو** ضغاء بالضم والمد بانگ
روباه و گربه عع ف آض ۲ و آواز هر مقهور **ضفو** تمام شدن و رسان شدن عع ف آمن ۲ ثوب ضاف اى سابغ و بسیار
شدن مال ویقال فلان فى ضفوة من عيشه ضاف الراس بسیار موی **ضناء** بالفتح والمد بسیار بچه شدن زن عع ف آک ۲ بهمز
ولا ضنو بالفتح والكسر بلا همز فرزند ضنى بالقصر بیماری عع ک آف ۲ فهو رجل ضنى و ضنٍ مثل حرىً وحرٍ یقال تركته ضنى و ضنيا و فى ضنى
یستوى المذکر والمؤنث والجمع لانه فى الاصل مصدر و اذا كسرت النون ثنيت وجمعت واضناه المرض اى اثقله مضاناة معاناة ضوة
ضواة آواز و فریاد یقال سمعت ضوة القوم ضوضاة اصوات الناس یقال ضوضوا بلا همز وضوضيت وضويت اليه اضوى ضويا اذا
اويت اليه وانضممت واضويت الامر اضعفته ولم تحكمه و بالبعير ضواة اى سلعة ضوى لاغرى عع ک آف ۲ غلام ضاوى ختلى فاعول
باریک اندام و جارية ضاوية وفى الحديث اغتربوا لا تضووا اى تزوجوا فى الاجنبيات ولا تتزوجوا فى العمومة و ذلك ان العرب تزعم
ان ولد الرجل من قرابته يجئ ضاويا نحيفا غير انه يجئ كريما على طبع قومه **ضهياء** بالمد درختى و زنى كه او را حيض نباشد امراة ضهياة
وضهياه بالتاء والهاء وهذا يقتضى ان يكون الضهيا مقصورا مضاهاة مانستن بهمز و لا و قرئ يضاهون بلا همز وهذا ضهى هذا
اى شبيهه **فصل الطاء طأة** مثال طغاة لاى وما بالدار طوئى مثال الطوعى احد **طبى** بالضم والكسر پستان با دبان
سباع و حوافر و قد تكون لذوات الخف ايضا و فى المثل جاوز الحزام الطبيين اطباء ج طبى خواندن عع ف آض ۲ و ک ۲ و باز گردانيدن
از كارى عع ف آهو ۲ كصلته يعنى المباه اى دعاه واطبى بنو فلان فلانا اذا خالوه و قلوه وحلف طبى اى مجيب **طحو** گستردن و باز داشتن
كشيدن و رفتن و بر پهلوى چپ خفتن عع ف آمن ۲ و بفتحهما يقال طحا الرجل وما ادرى اين طحا اى ذهب و طحا به قلبه اى ذهب به فى كل شى
طحا بالقصر زمين گسترده طاحى كشيده اى ممتد يقال ضربه ضربة طحا منها اى امتد طواحى كركسان بر هوا گرد مردار گردنده **طخاء** بالمد
ابر بر آمده و دلتنگى و يقال ما فى السماء طخية بالضم اى شئ من سحاب ليلة طخياء شب تاريك كلمة طخياء سخن باريك نامفهوم ظلام
طاخ مثل ليل داج **طارى** اى ثابت قديم مقلوب طاد **طرى** تازه طراوة طراءة تازگى عع بضمهما و ک آف ۲ اطراء ستودن
و پروردن دارو و عسل و جز آن عسلة مطراة اى مرباة بالافاوية يغسل بها الراس واليد والوجه وكذلك العود المطرى اى المربى منه
ينبغى به مثل المطر تطرية تم كردن جامه را اطريه بكسرتين مثال هبريه اكرا و هو نوع من طعام **طغيان** و طغوان بالضم طغوى بالفتح
از حد درگذشتن عع بفتحهما و ف آض ۲ طاغى نعت منه يقال طغى يطغى و يطغو طغيانا اى جاوز الحد و كل مجاوز حده فى العصيان طاغ
وطغى يطغى مثله و موج زدن دريا و جوشيدن خون وطغا السيل اذا جاء بماء كثير و اطغاه المال اى جعله طاغيا طغية بالا كوه و مكان
بلند و بلندى از هر چيز طغوة مثله طغيا بالفتح والضم مقصورا صغير من بقر الوحش طاغية ملك روم وصاعقه وقوله تعالى فاهلكوا بالطاغية
هى صيحة العذاب طاغوت جادو و ديو و هر چه بدى را سر باشد و هو واحد وجمع قوله تعالى يريدون ان يتحاكموا الى الطاغوت وقد امروا ان
يكفروا به وقوله تعالى فى الجمع اولياؤهم الطاغوت يخرجونهم طواغيت ج و طاغوت وان جاء على وزن لاهوت فهو مقلوب لانه من طغى ولاهوت
غير مقلوب لانه من لاه بمنزلة الرغبوت **طغى** بالضم برك مثل طفيه يكى و مار ديمتى الحية طفية المجاوره طفاوة بالضم حى من افناء
حيى از قيس عيلان و يقال اصبنا طفاوة من الربيع اى شيئا منه طفو طفو بر سر آب آمدن چيزى عع ف آض ۲ والظبى يطفو اذا خف على
الارض واشتد عدوه **طلا** بالقصر شخص يقال انه لجميل الطلا و بچه آهو و گاو و گوسپند يعنى ذوات ظلف الملاج و قطران اندوده
طلو پاى بچه چهار پايان بستن عع ف آض ۲ طلى مثله عع ف آک ۲ يقال طلوت الطلا و طليته اذا ربطته وحبسته فهو طلى ومطلى
طليان بالضم جمع طلى للصغير من اولاد الغنم يقال باسنانه طلى و طليان مثل صبى و صبيان اى قلح تقول منه طلى فوه بالكسر يطلى طلى طليه بالضم
طلاء كردن طلى بالضم ج اطلاء كرشدن كردن بمردن و نخوان طلاوة بالفتح والضم خوبى و بذ براى دل يقال ما عليه طلاوة بالمد والكسر سبكى
و ان را مى بجوشند خوانند المثا يعنى مى بجنه و قطران و هر چه ازاد رمالند بر جلى درسن كه پاى بره بندند و طليته بالدهن وغيره طليا وتطليت به
واطليت به على افتعلت تطلية بسيار كردن كسى را طلاء بالضم خون مطلاء على مفعال زمين نرم رو باننده مطالى زمين كه اوان بچه را در وى
چرانند **طهو** بر آمدن رود و پر شدن آن عع ف آض ۲ طهى مثله عع ف آک ۲ و منه طهت المراة بزوجها اذا ارتفعت به و طهى يطهى مثل طم
يطم اى مر مسرعا **طهى** بر چسپيدن سپرز بر پهلو از تشنگى عع ک آف ۲ يقال منه طهى البعير و بعير طهٍ نعت منه تطهيه معالجه طهى كردن

ضعو
ضغو
ضفو
ضنى
ضوى
ضهى
طأو
طبو
طحى
طحو
طخو
طرو
طغى
طغى
طفو
طلو
طمى

طوی

طی نوردو در نوشتن ع ف آخ یقال طویته فانطوی و گرسنه داشتن خود را ع ف آخ طیه بالکسر نورد و نیت و موضعی که
قصد بدان دارد یقال مضی لطیته ای لنیته التی انتواها و بعدت عنا طیته ای مقصده و منزله الذی انتواه طوی گرسنگی ع ک آف خ طاو
نعت منه طیان ایضا و طوی کشحه اذا اعرض برو ده طوی البطن باریک شکم از گرسنگی ع ک آف خ و تطوت الحیة ای تحوت یعنی حلقه شد طوی
بالضم نام موضعی بشام و قری بالضم و الکسر یصرف و لا یصرف فمن صرفه جعله اسم واد و مکان منکرا و من لم یصرفه جعله بلدة و بقعة معرفة و
قال بعضهم هو الشیء المثنی و قالوا فی تفسیر قوله تع بالواد المقدس طوی طوی مرتین ای قدس و قال الحسن ثنیت فیه البرکة و التقدیس مرتین
ذو طوی بالضم موضعی بمکه طویة نهانی دل طوی جاده بر آورده طایر بام و توده حزما اطواء الناقة طرائق شحمها

طهو

طهو کوشت پختن
ع ف آخ طهی کک ع بفتحهما و فی الحدیث فما طهوی اذا ای فما عملی و رفتن در زمین طاهی طباخ طهاة بالمد ابر بر آمده یقال ما علی السماء
طهاءة ای قزعة یعنی یکپاره ابر طهیة حیی از بنی تمیم طهوی بالتحریک و التسکین منسوب بوی

طبی

فصل الظاء **ظبی** آهو وادی
ثلثة اظب جمع قلة ظباء ظبی ظبیات بفتح جمع کثرة ظبیة فرج زن قال الاصمعی هی لکل ذات حافر و قال الفراء هی للکلبة و اهو ماده و من
دعائهم عند الشماتة لا بظبی ای جعل الله ما اصابه لازما له ظبة السیف طرفه و اصلها ظبو اظب جمع القلة ظبات ظبون جمع الکثرة ظبیان نام

ظمی

مردی **ظمی** سیاه و ام شدن لب ع ک آف خ شفة ظمیاء نعت منه و لثة ظمیاء قلیلة الدم عین ظمیاء رقیقة الجفن و ساق ظمیاء
قلیلة اللحم ظل اظمی اسود و رمح اظمی اسمر مظمئ منسوب کشته زمینی که از باران آب می یابد و قیل مظمی علی مفعل و الاول الصواب و هو

ظنی

خلاف مسقوی یعنی کشتی که از آب پاشی کنند **تظنی** من الظن فابدل من احدی النونات یاء مثل تقضی من تقضض **ظیان**
یاسمین دشتی **فصل العین** **عباءة** عباءة نوعی از گلیم عباء ج تعبیه تعبئة آراستن لشکر بالهمز و الیاء **عتو** عتی بالضم و الکسر

عبی
عتی

از حد در گذشتن ع ف آخ اصله عتو فابدلوا احدی الضمتین کسرة فانقلبت الواو یاء فصار عتیا ثم اتبعوا الکسرة بالکسرة فصار عتیا
فتوعات و هم عتی قلبوا الواو یاء و فعول اذا کان جمعا فحقها القلب و اذا کان مصدرا فحقها التصحیح لان الجمع عندهم اثقل من الواحد عتی
عتی بغایت پیر شد سیدن ع ف آخ و تعتیت مثل عتوت و عتی لغة فی حتی لهذیل و ثقیف و قری عتی حین **عثا** یعثو فی الارض

عثو

ای افسد و هو عاث ای مفسد و کذلک عثی بالکسر یعثی قوله تع و لا تعثوا فی الارض مفسدین عثواء کفتار و کند پیر اعثی مرد بسیار موی
و مرها موی گران جان و کفتار نر عثیان بالکسر ضبعان **عجو** شیر خورانیدن کودک را ع ف آخ عجی کودک که شیر بیگانه پرورده

عجو

شود عجیة مونث عجوة خرمائی نیکو بمدینه لینه درخت وی عاجت الصبی ای غذته بالطعام و منعته اللبن او ارضعته بلبن غیر امه و یقال
لقاه الله ما عجاه و عظاه ای ما ساءه یعنی بچه بد بیابد او را و اندوهگین کندش ع ف آخ عجی بالضم و القصر پوستهای خشک شده
که آن را بزند و خورند عجیة یکی عجایات بالضم دو پی دست اسب از درون عجایة عجاوة لغتان و هما قدر مضغة من لحم موصول بعصبة
تنحدر من رکبة البعیر الی الفرسن **عدو** دشمن ضد صدیق اعداء ج و هو وصف و لکنه ضارع الاسم و هو عدو و هی عدوة قال ابن

عدو

السکیت فعول اذا کان بتاویل فاعل کان مونثه بغیر هاء نحو رجل صبور و امراة صبور الا عدوة و هی نادرة و قال الفراء انما ادخلوا
فیها الهاء تشبیها بصدیقة لان الشیء قد یبنی علی ضده عدی بالکسر دشمنان و هو جمع لا نظیر له قال ابن السکیت لم یات فعل
فی النعوت الا حرف واحد یقال هولاء قوم عدی ای غرباء و قوم عدی ای اعداء و قوم عدی بالضم و الکسر ای اعداء مثال سوی و ان
ادخلت الهاء فیه قلت عداة بالضم و هو جمع عادی هو العدو و قال تع انهم رب العالمین عادیت تعادوا من العداوة و تعادی ما بینهم
ای فسد و تباعد عداء بالکسر و المد و صید را در پی یکدیگر زدن و ابتدا جستن عداء بالفتح و المد دوازی و پهنائی هر چیز و ستم کردن
و از حد در گذشتن و تار کردانیدن از کاری ع ف آخ عدوان بالضم آشکارا یقال عدا علیه عدوا و عدوا و عداء قوله تع فیسبوا الله
عدوا بغیر علم و عدا فعل الاستثناء ینصب ما بعدها تقول جاءنی عدا زیدا و تدخل ما تقول جاءنی ما عدا زیدا و الفاعل مضمر فیهما و عداه
ای جاوزه و مالی عنه معدی ای لا یتجاوز الی غیره تعدی گذشتن چیزی از یکی بدیگری یقال عدیته فتعدی و ستم کردن بر کسی یقال منه
تعدی علیه و عد عنه ای اصرف بصرک عنه و تعادی القوم من العدی ای یموت بعضهم فی اثر بعض و اعتدی علیه ای ظلم عوادی باذ

ل

دار فکان عدوة بالضم و الکسر کرانه وادی و جای بلند قوله تع اذ انتم بالعدوة الدنیا عداء بالکسر عد یا ج مثل برمة و برام استعداء
یاری خواستن بر کاری یقال استعدیت الامیر علی فلان فاعدانی ای استعنت به علیه فاعاننی علیه و الاسم العدوی و هی المعونة و ایضا
ما یعدی به من جرب او غیره و هو مجاوزته من صاحبه الی غیره یقال اعدی فلان فلانا من خلقه او من علة به او جرب و فی الحدیث لا عدوی
ای لا یعدی شیء شیئا عدو دویدن خواستن اعدیت الفرس و استعدیته ای استحضرته اعداء دلیری کردن در سخن و کذشتن چیزی
از یکی بدیگری و هو معدی علیه ای معدو ابدلت الیاء من الواو استثقالا لا عدواء مثل علواء جائی که نشینده وی جنبان و بی آرام باشد

و بروی آرام نتوان یا فتن یقال جئت علی مرکب ذی عدوآء ای لیس بمطمئن و یقال قعدت علی مکان متعاد اذا کان متعادیا لیس بمستو ارض
متعادیه زمین مختلف با سنگ و کلوخ و عدوآء الشغل موانعه و دوری جای عدو عدوان سخت دویدن ذئب ذو عدوان بیعدو علی الناس
و منه قولهم السلطان ذو عدوان و ذو بدوان عدوان با تشدید قبیله عادیه عادیات شتران مانند و درطا فشان که بشوی کیاه میل نکنند
و شتران سخت دونده عادیه ایضا ظلم یقال دفعت عنک عادیه فلان ای ظلمه و شره عدی الذین یعدون علی اقدامهم جمع عاد مثل غزی
و غاز و قبیله از قریش کروه عمر بن الخطاب عدوی منسوب بوی بنو العدو تیره توی از تمیم و از حنظله عدویه کیاه و علف تابستانی شتر و ال
بن عادیا بالمد نام مردی **عذی** بالکسر کشت دشتی و نام جائی عذاة زمین خوش خاک عذیه کذلک عذوات ج **عرا** مقصور درگاه
و ساحت سرای عراة کذلک و ایضا سخت سرما عرآء بالمد کشادگی بی حجاب قوله تعالی لنبذ بالعرآء عروی پشته عروة بالضم کوشه قوله تعالی فقد
استمسک بالعروة الوثقی عری ج و کروه مردم و درخت استوار و شهر و نام مردی و یقال هو عرو منه بالکسر ای خلو عراه الامر و اعتراه
فرو گرفت مرا کاری عرو فرود آمدن چیزی بکسی و فرود کردن مهمان میزبان را قصه ف آمن ۲ عریه درخت که میوه آن را بمحتاجی دهند و هی
فعیله بمعنی مفعوله و فی الحدیث انه رخص فی العرایا بعد نهیه عن المزابنه و باد سرد و یقال ان عشیتنا هذه لعریه و یقال اهذن فقد
اعریت ای غابت الشمس و بردت العریه عروآء مثل غلوآء فسره اول تب و منه عری الرجل فهو معروء اعراء عریت دادن و دور شدن
از کسی یقال اعراه صدیقه ای تباعد منه و لم ینصره و استعری الناس ای اکلوا الرطب و هو من العریه عری بالضم و القصر برهنگی عری
عریه بالضم فیهما مصدر منه عع ک آف ۲ عار عریان برهنه عاریه عریانه مؤنث و ما کان علی فعلان بالضم فمؤنثه بالهاء اعراء برهنه
کردن تعری لازم منه و یقال ما احسن معاری هذه المراة و هی یداها و رجلاها و وجهها فرس عری بالضم اسب بی زین اعرآء ج و یقال
اعرو رینا الفرس ای رکبته عریانا بلا سرج و اعرورینا منه امرا قبیحا ای رکبت عاریه بی تشدید الیاء کانها منسوبه الی العار لان طلبها
و اخذها عیب و عار و قیل منسوبه الی العاره من الاعاره کالغاره من الاغاره و قیل هی من العری بمعنی الخطاء و قیل من عار یعیر اذا جاء و
ذهب فسمیت عاریه لتحولها من ید الی ید و قیل من التعاور و هو تداول القوم الشیء بینهم و قد یخفف ایضا **عزاء** بالمد خویشتن را
باد بکری را بکسی یا بچیزی باز خواندن و نسبت کردن عع ف آمن ۲ و ک ۲ یقال عزوته و عزیته الی ابیه ای نسبته الیه فاعتزی و تعزی
ای انتمی و انتسب بمعنی باز بست خود را و الاسم العزآء و فی الحدیث من تعزی بعزآء الجاهلیه فاعضوه بهن ابیه و لا تکنوا یعنی بنسب الجاهلیه
عزآء ایضا شکیبائی و صبر عع ک آف ۲ تعزیه بصبر فرمودن مصیبت زده را یقال عزیته تعزیه فتعزی عزه کروهی از مردم و الهاء عوض
من الیاء عزی بالکسر و التنوین عزون بالکسر ج و لم یقولوا عزات کما قالوا ثبات فی جمع ثبه و منه قوله تعالی عن الیمین و عن الشمال عزین **عسو**
و عسآء بالمد خشک و درشت شدن عع ف آمن ۲ و سخت پیر شدن عسی مثله و درشت شدن دست از کار و یقال للنبات اذا غلظ
قد عسا و فیه لغه اخری عسی بالکسر ایضا اذا غلظ فاسی عوره خرما عسی بالقصر شاخ خرما و هو ایضا فعل من افعال المقاربه معناه با شد
که و فیه طمع و اشفاق و یاتی منه وجوه الماضی لا المستقبل تقول عسی زید ان یخرج و عست فلانه ان تخرج فزید فاعل عسی و ان تخرج
مفعوله فهو بمعنی الخروج الا ان خبره لا یکون اسما و لا یجوز ان تقول عسی زید منطلقا فاما قولهم عسی الغویر ابؤسا فشاذ نادر وضع بانه
فی الامثال ما لا یاتی فی غیرها و ربما شبه عسی بکاد و استعمل فعله بغیر ان یقال عسی زید یخرج و یقال عسیت ان افعل ذلک بفتح السین
و کسرها و للمراة عسیت ان تفعلی ذلک و لا یاتی منه فاعل و لا یفعل و عسی من الله سبحانه و تعالی واجبه فی جمیع القرآن الا قوله تعالی عسی ربه
ان طلقکن قال ابو عبیده عسی من الله سبحانه و تعالی ایجاب فجاءت علی احدی لغتی العرب لان عسی رجاء و یقین یقال ظنی بهم کعسی ای
ظنی بهم یقین **عشی** عشیه عشآء بالکسر و المد شبانگاه و هی ما بین المغرب و العتمه و زعم قوم ان العشآء من زوال الشمس الی طلوع الفجر
عشیان تصغیر عشی و الجمع عشیانات و قیل ایضا فی تصغیره عشیشیان و الجمع عشیشیانات و عشیشیه تصغیر عشیه عشاء ان مغرب و
عتمه عشآء بالفتح و المد طعام شبانگاهی عشوت و تعشیت بمعنی بعنی طعام شبانگاهی خوردم و عشیان هو المتعشی و عشوته فتعشی ای
ای اطعمته عشآء و کذلک عشیته تعشیه و یقال عش ابلک و لا تغتر و اذا قیل لک تعش قلت ما بی تعش و لا تقل ما بی عشاء و عشیت الابل
تعشی عشا اذا تعشت فهی عاشیه و هذا عشیها و فی المثل العاشیه تهیج الآبیه ای اذا رات الآبیه العشآء التی تتعشی تبعتها فتعشت معها
عواشی شتران شب چرا کننده عشا بالقصر شب کوری عع ک آف ۲ اعشی نعت منه عشوآء مؤنثه و امراتان عشواوان و اعشاه الله فعشی
و هما یعشیان و لا یقال یعشوان لان الواو لما صارت فی الواحد یاء لکسره ما قبلها ترکت فی التثنیه علی حالها تعاشی شب کوری نمودن از خود
و النسبه الی اعشی اعشوی و الی العشیه عشوی و عشوآء ایضا هی الناقه التی لا تبصر امامها فهی تخبط بیدیها کل شیء یقال رکب عشوآء اذا
خبط امره علی غیر بصیره و فلان خابط خبط عشوآء عشوة کار نا پیدا نمودن و کردن یقال اوطانی عشوة ثلث لغات ای امرا ملتبسا و ذلک

عذو
عرو
عزا
عسا
عسو بمعنی التخمین
عشا

مضی من اللیل عشوة بالفتح وهو ما بین اوله الی ربعه عشوة اللیل ایضاً سواده وظلمته عشوة بالضم ایضاً شعلة من نار وعشو بزای قصد کردن
لیلا هذا هو الاصل ثم صار کل قاصد عاشیا وعشوت الی النار ای استدللت علیها ببصر ضعیف وعشوت عنه ای صدرت عنه الی
غیره ومنه قوله تعالی ومن یعش عن ذکر الرحمن وعشیت عنه ایضاً ای یعشت به مثل ضجت عنه **عصا** مونث قوله تعالی هی عصای
اتوکؤ علیها عصوان تثنیه عصی بالضم والکسر جمع اعص کذلک فی القلة مثل زمن وازمن وعصی هو فعول کسرت العین لمجاورة ما بعدها
وفی المثل العصا من العصیة ای بعض الامر من بعض والعصا ایضاً نام اسپ جذیمة الابرش وفی المثل رکب العصا قصیر وقولهم انه لضعیف
العصا ای ترعیة یعنی نیکو چراننده ستور را ویقال القی عصاه اذا اقام وترک السفر وهو مثل ویقال فی الخوارج شقوا عصا المسلمین ای
اجتماعهم وائتلافهم وانشقت العصا ای وقع الخلاف وهو لین العصا ای رفیق حسن السیاسة لما ولی وقولهم لا ترفع عصاک عن اهلک
یراد به الادب عصی تکبرتین استخوانهای ال وعصوته بالعصا ای ضربته بها وعصوت الجرح ای شددته عصی بالقصر زدن بشمشیر
عم ک افنه م اعتصاء تکیه کردن بر عصا ویعتصی بالسیف ای یجعله عصا عصیان بالکسر بی فرمانی کردن خلاف طاعت عصی معصیة کذلک
عم ف اکم م عاص عصی نعت منه وعصاه وعاصاه بمعنی واستعصی علیه ای بحتی علیه یعنی گناه جست بروی واعصت النواة اذا اشتد
واعصی الکرم اذا خرج عیدانه عاصی رگ خون که نایستد عصیه بطنی از سلیم وفی الحدیث عصیة عصت الله ورسوله عنصوة
بالضم یک توده از موی ویقال فی ارض فلان عناص من النبت وهو القلیل المتفرق وما بقی من مال فلان الا عناص ای قلیل بسیر
عضو بالفتح والکسر اندام اعضاء جمع تعضیه اندام اندام کردن وجدا کردن وفی الحدیث لا تعضیة فی میراث الا فیما حمل القسم ای لا
تجزئة فی شیء کالجبة من الجوهر فی ضرر وان طلبوا القسم ولکنه یباع فیقسم ثمنه وقوله تعالی الذین جعلوا القرآن عضین واحدها عضة
ونقصانها الواو والهاء وقد ذکر فی باب الهاء ویقال فی الدار فرق وعزون وعضون اصناف عن الناس کلها بمعنی **عطو** دادن و
الاسم العطاء یعنی دهش واصله عطاو بالواو لانه من عطوت الا ان العرب همز الواو والیاء اذا جاءتا بعد الالف لان الهمزة احمل
للحرکات منهما واذا الحقوها الهاء فمنهم من یهمزها بناء علی الواحد فیقول عطاءة ومنهم من یردها الی الاصل فیقول عطاوة وفی
التثنیه عطاءان وعطاوان واستعطی وتعطی ای سال والتمس العطاء رجل معطاء بالکسر کثیر العطاء وامراة معطاء ایضاً ومفعال
یستوی فیه المذکر والمونث وقوم معاطی ومعاطی قال الاخفش هذا مثل قولهم مفاتیح ومفاتح واماتی واماتی والعطیة الشیء المعطی
یعنی داده شده عطایا جمع ویقال ما اعطاه للمال کما یقال ما اولاه للمعروف وما اکرمه لی فی التعجب وهذا شاذ لا یطرد واعطی البعیر
انقاد ولم یستصعب قوس عطوی علی فعلی مواتیة سهلة وعطوت الشیء تناولته بالید معاطاه مناوله وفی المثل عاط بغیر انواط
ای یتناول ما لا مطمع فیه ولا متناول وهو یعطینی بالتشدید ویعاطینی اذا کان یخدمک وتعاطاه تناوله ویتعاطی کذا ای یخوض
فیه وتعاطینا فعطوته اذا عاملته فیه وقیل فی قوله تعالی فتعاطی فعقر ای قام علی اطراف اصابع رجلیه ثم رفع یدیه فضربها وقیل فی
السوال عمن اردت ان یعطیک هل انت معطیه بیاء مشددة مفتوحه یعنی هستی تو دهنده من او وهل انتم معطیه ایضاً للجماعة
لان النون سقطت من معطون للاضافة وقلبت الواو یاء وادغمت وفتحت یاء لک لان قبلها ساکنا وهل انتما معطیای بفتح الیاء
فقس علی ذلک واذا صغرت عطاء حذفت اللام فقلت عطی وکذلک کل اسم اجتمعت فیه ثلث یاءات مثل عدی وعلی اذا لم یکن
مبنیا علی فعل فان کان مبنیا علی فعل نحو محیا من حیا یحیی تحیة لم تحذف **عظاء** بالفتح والمذکر به عظاءة وعظایه یکی ویقال لقی
فلان ما عظاه وما عجاه ای شدة ولقاه الله ما عظاه ای ما شاءه **عفاء** بالفتح والمد خاک وناپدید شدن ونیست شدن
یقال علیه العفاء اذا دعا علیه وحزکره عفا بالکسر والفتح والقصر مثله وبالکسر والمد انبوهی پشم شتر ویر مرغ یقال ناقة ذات عفاء
عفو زمین عفل کر بروی پی کسی نیامده باشد عفو بثلث لغات حزکره عفوة مونث عفو المال زیادتی مال از نفقه واعطیته عفو المال
یعنی بغیر مسئلة عفوة بالکسر گزیده هر چیزی یقال ذهبت عفوة هذا البیت ای لبنه وخیره واکلت عفوة الطعام ای خیاره ومن
الشراب کذلک ویقال اعفنی من الخروج معک ای دعنی منه واستعفاه سال الاعفاء وعافاه الله واعفاه بمعنی والاسم العافیة وهی
دفاع الله عن العبد ویوضع موضع المصدر یقال عافاه الله عافیة عافی خواهنده روزی از مردم وستور ومرغ وباقی طعام در دیگ
ودراز موعفاة بالضم جمع وعافیة الماء باب اینده عفاوة بالکسر ما یرفع من المرق اولا ویختص به من یکرم یعنی سرشک خوردی
از روغن وما نند آن و قیل اول المرق واجوده عفاوة بالضم باقی مانده خوردنی در بن دیگ یقال عفوت لابن المرق اذا غرفت له
اولا وعفوت القدر اذا ترکت فی اسفلها شیئا وعفا المنزل وتعفی ای درس وعفته الریح المنزل وعفته ای درهستر لازم ومتعدی
وعفی علی ما کان منه اذا اصلح بعد الفساد عفی بالضم جمع عاف وهو الدارس عفو بالفتح در گذشتن از گناه عم ف افن م عفو علی فعول

نسیار عفو کننده و روشن ماندن آب وانبوه شدن موی و علف و مانند آن ومنه قوله تعم حتی عفوا ای کثروا وانبوه کرد اینه
لازم متعد وعفوته واعفیته بمعنی وفی الحدیث امران تحفی الشوارب وتعفی اللحی وعفوته واعفیته ای ابنیته الطلب معروف وفرونه
فلان تعفوه الاضیاف ای تنزله وتعتفیه الاضیاف ایضا وهو کثیر العفاة وکثیر العافیه وکثیر العفی عفا عفو بیراهن وکرد اکرد سرای
یقال اذهب فلا ارینک بعفوتی ویقال ما یطور بعفوته احد عقی بالکسر نخستین انچه از کودک نوزاده اید از بول وغایط عقی
حدث کردن کودک نوزده عم ف اکم ومنه اخرص من کلب علی عقی صبی وهو الردج فی السخلة والمهر و باز داشتن عم ف آص تم یقال منه عقا
قلب عاقر اعتقاء احتباس وهو قلب اعتیاق بمعنی باز ایستادن واز جب و راست کندن چاه بجهت آب و پیش و پس فراز کرفتن سخن
عقیان بالکسر زر خالص اعقاء سخت تلخ شدن چیزی و انداختن از دهان بسبب تلخی یقال اعقیت الشی اذا ازلته من فیک کما تقول
اشکیت اذا ازلت شکایته وفی المثل لا تکن حلوا فتسترط ولا مرا فتعقی وعقی به اذا رمی به فی الهواء لغة فی عقه وذکر فی باب
القاف وعقی الطائر اذا ارتفع فی طیرانه عکوة بالضم بیخ دم ستور عکی ج عکو کوه وزن دم ستور عم ف آص تم عکی شیر
کوسپند بریکدیگر دوشیده و در فزاید شده وعکت الناقة ای سمنت وغلظت ویقال ما نه معکا و بالکسر ای سمان فلان عکوآء ه
کوسپند سپید دنبه سیاه جمله اعضاء وعکت المراة شعرها اذا لم ترسله وعکا فلان علی قومهم ای عطف علیهم علو بلندی
و بلند شدن جای و بر بلندی بر آمدن عم ف آص تم علاء بالفتح والمد بلندی در قدر و منزلت عم ک آف تم و بفتحها علی بالضم
والقصر معلاة بالفتح کلت معالی ج ویقال هو من علیة الناس و هو جمع علی ای شریف رفیع القدر مثال صبی و صبیة و علوت الرجل
ای غلبته وعلوته بالسیف ضربته وعلا فی الارض ای تکبر والمصدر علو فی هذا کله علو الدار بالضم والکسر نقیض سفلها وابیته
من عل الدار بکسر اللام ای من عال وابیته من علا ومن عل بالضم علی ثلث احوال وابیته من عال ایضا ومن معال بالضم ایضا ومن علو
بثلث حرکات الواو ایضا ویقال عال عنی واعل عنی ای تنح واعل عن الوسادة وعال علی ای احمل علاوة الدار بالضم وعلاوة الریح
وسفالتها ای جهة فوقها وتحتها علیاء بالفتح والمد جای بلند و بالضم والقصر تانیث اعلی علاة بالفتح سندانکه بروی آهن خشک
کنند وسندان آهنکر علا بالقصر ج وناقة علاة استوار ملقت رجل علیان وامراة علیان مثل عطشان دراز تن او رفیعو بان فیه والعالیه
ما فوق نجد الی ارض تهامه والی ما وراء مکه وهی الحجاز وما والاها والنسبة الیها عالی و یقال علوی بالضم علی غیر قیاس وعالی الرجل
واعلی اذا اتی عالیة نجد علیة بالضم والتشدید غرفه بعنی بر واره علالی ج وهو فعیلة واصله علیوة فابدلت الواو یاء وادغمت
فیها وهی علیة بکسرتین علی فعلیة وهو من المضاعف لانه لیس فی الکلام فعیلة بالضم وجمع علی علیون وعلیین قوله تعم کلا ان
کتاب الابرار لفی علیین وانما جمع علی السلامة وهو مختص باولی العلم جبرا للکسر حقه وهو الاعلال من جهة القلب والادغام او تعویضا
من حذف التاء المقدرة علی تاویل ان فیه معنی الرفعة کما اول ذلک فی فلسطین واخواته قال الزجاج اعراب هذا الاسم کاعراب
الجمع کما تقول هذه قنسرون ورایت قنسرین ومنهم من یجعل النون حرف اعراب فیقول علیین و قنسرین وفلسطین ورایت
قنسرین ومررت بقنسرین باثبات الیاء فی الاحوال الثلث عالیة الرمح ما دخل السنان الی ثلثه معلی بفتح اللام هفتم تیر قمار ونام اسپی
وبکسر اللام الذی یاتی الحلوبة من قبل یمینها علوی مثال فعلی نام اسپی یعیلی مصغر یعلی وهما اسما رجلین واستعلی الرجل ای علا
واستعلاه ای علاه لازم متعد واعتلاه مثله وتعلی ای علی فی مهلة وتعلت المراة من نفاسها ای سلمت وتعلی الرجل من علته والعلی
الرفیع واعلاه الله وعالاه ای رفعه وعلیت الحبل ای رفعته الی موضعه من البکرة تعالی بلند شدن و بر آمدن وتقال بفتح اللام
ای جی یعنی بیا وتعالی للمراة وتعالیا انتما وتعالوا انتم وتعالین انتن ولا یجوز ان یقال منه تعالیت ولا ینهی عنه وتقول قد تعالیت
والی ای شی اتعالی ویقال علیک زیدا ای خذه والزمه ولما کثر استعماله صار بمنزلة هلم وان کان اصله من الارتفاع وعلی بالامر اطلع
به واستقل وعلی معناه بر ولها ثلثة مواضع قال المبرد لفظة مشترکة للاسم والفعل والحرف اسم فی قولک ابیته من علیه ای من علی الدار
ویدخل علیه حرف جر کقول الشاعر شعر غدت من علیه تنفض الطل بعدما رات حاجب الشمس استوی فترفعا ای غدت من فوقه
وفعل فی قولک علا زید ثوب وحرف فی قولک علی زید ثوب وهو حرف جر وقد یوضع موضع فی یقال کان کذا علی عهد فلان
ای فی عهده وموضع من کقوله تعم اذا اکتالوا علی الناس یستوفون ای من الناس ویقال علی زیدا وعلی بزید ای ائتنی به واعطنی
زیدا والفها منقلبة من واو الا انها تقلب مع المضمر یاء تقول علیک وبعض العرب یترکها علی حالها کقول الشاعر طاروا علاهن
فطر علاها ای علیها وهی لغة لحارث بن کعب وعلوان الکتاب بالضم عنوانه وعلونت الکتاب عنونته علاوة بالکسر سر باری
علاوی ج وسر مردم ما دام که برکردن باشد یقال ضرب علاوته ای راسه عمی نابینائی عم ک آف تم فهو اعمی وهی عمیاء وهم

وهن عُمَى ۃ عماه الله وتعامى اے ارى من نفسه العمى و پوشیده شدن کار بر کسی ومنه قوله تعالى فعميت عليهم الانباء ورجل عم القلب على فعِلٍ ای جاهل وامرأة عمية عن الصواب وعمية القلب وهم عمون ويقال فيهم عميتهم ای جهلهم اعموى منسوب الى اعمى والى عم عموى كما قلنا فی شجوی اعمیان سیل وشتر مست وعمى الموج بالفتح يعمى عميا اذا رمى القذى والزبد تعمیه پوشانیدن سخن يقال عمیت معنى البيت و منه المعمى من الشعر وقرئ فعمیت عليهم الانباء بالتشديد ويقال تركناهم عمى اذا اشرفوا على الموت عماء بالمد ابر بر کوه نشسته مانند دود عمایه بالفتح کوهی معامی زمینهای بے عمارت و بے مردم اعماء کذلك واعمیت الشئ اے اخربته وهو قلب اعتام وقولهم ما اعماه يراد به ما اعمى قلبه لان ذلك ينسب اليه الكثير الضلال ولا يقال فی عمى العيون ذلك لان ما لا يتزيد لا يتعجب منه ويقال ابتنه ظهرا صكة عمى اے وقت الهاجرة وهو تصغير اعمى مرخما ويقال هو اسم رجل من العمالقة اغار على قوم ظهرا فاستاصلهم فنسب الوقت اليه **عنو** فروتنی وخواری نمودن عع ف آمن ۲ يقال عنا له واعناه غيره ومنه قوله تعالى وعنت الوجوه للحى القيوم ويقال عنا فيهم اسيرا اى اقام فيهم على اسار تعنيه بانداشتن و رنجانیدن متعنی و رنجانیدن لازم متعدّ عانی اسیر و بندی وهم عناة وهن عوان وعنت بهم امور ای نزلت وعنوت الشئ اخرجته واظهرته وعنت الارض بالنبات تعنو وتعنى اذا ظهر نبتها يقال لم تعن بلاد نا بشئ بالضم والكسر اذا لم تنبت شيئا وما اعنت الارض شيئا اے ما انبتت وعنيت بالقول كذا اے اردت به ومعنى الكلام ومعناته ومعنيته واحد عنية على فعيلة بول شتر که بر کرها لند يقال عنيت البعير بعنية اذا طلبته بها وفى المثل العنية تشفى الجرب عناء بالفتح والمد رنج دیدن عع ک آف ۲ عناية رنج دهدن بجهة کسی يقال منه عنيت بحاجتك اعنى بها مجهولا فانا معنى بها على مفعول واذا امرت بها قلت لتعن بحاجتى وفى الحديث من حسن اسلام المرء تركه ما لا يعنيه اى لا يهمه دم عان خون روان اعناء کرانها و نیز می پراکنده از قبایل شئ عنو بالقصر کرانه عنا بالقصر کك عنونت الكتاب وعلونته والاسم العنوان والعلوان بالضم معنى فحل بے کار و يقال هو من العنة فابدل من احدى النونين یاء ونام مردی معاناة سختی کشیدن يقال عاناه وتعناه فتعنى وهم ما يعانون ماله اى ما يقومون عليه **عوى** تافتن موی و رسن وکژ کردن سر ناقه را عع ف آک ۲ يقال واس الناقة فانعوت والناقة تعوى برتها فى سيرها اذا لوتها بخطامها تعويه تافتن رسن و دروغ داشتن سخن کسی را استعواء رسن تافتن خواستن واستعوى فلان جماعة اى نعق بهم الى الفتنة عواء بالضم والمد بانگ کردن وسك وجز آن و بانك كردن انها عع ف آک ۲ وهو يعاوى الكلاب اے يصايحها عواء بالمد والتشديد سك بانك كننده وبن مردم وهو مقصور ايضا ومنزلى از منازل قمر يمد ويقصر عوة اواز و فریاد يقال سمعت عوة القوم وضوتهم اے اصواتهم وجلبتهم وتصغير معاوية معية هذا قول اهل البصرة لان كل اسم فيه ثلث ياءات اولهن ياء التصغير حذفت واحدة منهن فان لم يكن اولهن ياء التصغير لم تحذف شيئا تقول فى تصغير مية مُيَيّة واهل الكوفة لا يحذفون منه شيئا يقولون عُيَيّة على قول من يقول أُسَيْوِد ومُعَيّوِية على قول من يقول اسيود **عيى** بالكسر درماندگی بسخن وهو خلاف البيان يقال عى فى منطقه وعيى ايضا فهو عيى على فعيل وعى ايضا على فعل وهم اعياء واعيباء وفى المثل اعيى من باقل وعى بامره وعيى اذا لم يهتد والادغام اكثر وتقول فى الجمع عيوا مخففا كما قالوا حيوا و بالتشديد ايضا اعياء مانده کردن وشدن لازم ومتعد ودشوار شدن کار بر کسی يقال منه اعيا عليه الامر وتعيا وتعايا عليه بمعنى اعيى بالفتح والقصر بد ريطنى أنه عرهبو والنسبة اليه اعيوى داء عياء اى صعب كانه اعيا الاطباء والمعاياة ان تاتى بشئ لا يهتدى به جمل عياياء اذا لم يهتد للضراب ورجل عيا ياء اذا اعيى بالامر والمنطق **فصل الغين غبية** باران اندك اغباء انداك باريد يقال اغبت السماء فهى مغبية ووبما شبه بها الجرى الذى يجى بعد الجرى الاول وقال ابو عبيدة الغبية الوثبة فى السير عباوة كولى وكول شدن يقال غبيت عن الشئ وغبيته ايضا عع ک آف ۲ وبالعكس وتقول غبى على الشئ اذا لم تعرفه غبى على فعيل كول وهو من الواو وتغابى اے تغافل **غثاء** بالضم والمد اب اورد وبتشديد الثاء كلك اغثاء ج غثو در شوراپیدن سیل چراگاه را عع ف آ ض ۲ اغثاء مثله غثيان بفتحتين شوریدن دل غثى مثله عع ف آک ۲ **غد** فردا اصله غدو حذفت الواو بلا عوض وقد جاء على الاصل والنسبة اليه غدى وان شئت غدوى غدوة بالضم میان طلوع فجر و شمس ويقال اتيته غدوة بلا تنوين لانها معرفة مثل سحر الا انها من الظروف المتمكنة ويقال اتيك غداة غد والجمع غدوات ويقال انى لاتيه الغدايا والعشايا لازدواج الكلام غدو بضمتين بامداد کردن نقيض رواح عع ف آض ۲ قوله تعالى بالغدو والآصال اے بالغدوات فعبر بالمصدر عن الوقت كما يقال اتيك طلوع الشمس اے وقت طلوع الشمس غداة بالفتح والمد طعام چاشت خلاف عشاء واذا قيل لك ادن فتغد قلت ما بى تغد ولا تعش ولا تقل ما بے غداء ولا عشاء لانه الطعام بعينه وكذلك اذا قيل ادن وكل قلت ما بے اكل بالفتح وغاداه اى غدا عليه غادية بامدادى اغتداء بامداد کردن غديان متغدى نعت منه امرأة غديا على فعلى وغديته فتغدى چاشت خورانیدمش پس چاشت

خورد

غذي

خورد **غذي** برقاله غذآ بالكسر ج مثل فصيل وفصال غذى المال وغذويه اى صغاره كالسخال ونحوها ويقال الغذى ان يباع النتج
بنتاج ما نزا به الكبش ذلك العام ويروى بالدال المهملة منسوب الى الغد غذآ بالمد والكسر خورش و پرورش وغذوت الصبي باللبن

غرى

ربيته فاغتذى به وغذيته بالياء كذلك غذ الماء سال والعرق يغذ وغذوا اى يسيل دما ويغذى تغذيه مثله وغذى البول الى تقطع
وغذى اى اسرع غذوان بالتحريك اسب سبك تيز رو وتغذيه پروردن وبريدن شتر بول را **غرآء** بالكسر والمد سريشم ماهى اذا
فتحت الغين قصرت واذا كسرت مددت وغروت الجلد اغروه الصقته بالغرآء وقوس مغروة ومغرية ايضا وفى المثل ادركنى ولو
باحد المغروين اى باحد السهمين او بسهم او برمح غريان هما طربالان يعنى دو صخره باد و خزبيته ميقال هما تراما لك وعقيل بن كي
جذيمة الابرش وسميا غريين لان النعمان بن المنذر كان يغريهما بدم من يقتله اذا خرج فى يوم بوسه اغرآء برانگيختن سلك را
برصيد وبرا غا لانيدن ميان دو كس غراة اسم منه وغرى به اى اولع به والاسم الغرآء بالفتح والمد ويقال غاديت بين الشيئين غرآء

غزو

اذا واليت وغرى فلان اى تمادى فى غضبه وهو من الواو وغرا بالقصر خوبى رجل غز بغت غر و شكفت و شكفت داشتن عع ف آ ض ٢
يقال لا غزو اى لا عجب **غزو** با دشمن در جنك كردن عع ف آ ض ٢ والغزاة بالفتح الاسم منه وهو غاز وهم غزاة بالضم وغزى
بالتشديد والتنوين وغزى على فعيل وغزآء بالفتح والمد والتشديد مثل قضاة وسبق وحجيج وفساق ومنه قوله تعم او كانوا غزى
لو كانوا عندنا غزوى منسوب الى الغزو واغزيت فلانا اى جهزته للغزو وامراة مغزية غاز زوجها والناقة التى جازت السنة و

غسا

لم تلد وانا ان مغزية اى متاخرة النتاج واغزت الناقة اى عسر لقاحها واغزيت الرجل امهلته ولحرت ما لى عليه من الدين مغزى مقصد

غشي

يقال عرفت مغزاه وما يغزى من هذا الكلام اى ما يراد غزية قبيلة غزوان نام مردى **غسق** بضمتين تاريك شدن عع ف آ ض ٢
و ك آ ت ٢ اغسا كذلك **غشآء** بالمد والكسر پوشش وعلى بصره غشاوة وغشو فيه ست لغات اى غطاء ومنه قوله تعم فاغشيناهم
الغاشيه اى قيامت قوله تعم هل اتاك حديث الغاشية اى القيمة ودرد وبيمارى شكم يقال رماه الله بالغاشية وآهن پر كوهه رجل
وزين و پوشش زين اغشى اسب سپيد سر غشوآء مونث تغشيه فرو پوشيدن و بنا زبانه فرو كرفتن غشيان بالكسر بمجامعت فرو كرفتن
وآمدن اغشآء برآوردن و بر پوشانيدن و كور كردن وبالتحريك بيهوش شدن عع ك آ ف ٢ غشيه وغشى كذلك يقال غشى عليه

غضا

فهو مغشى عليه واستغشى ثوبه وتغشى اى تغطى به **غضا** بالقصر درخت طاق ومنه قولهم ذئب غضا وارض غضيآء كثيرة الغضا
وبعير غاض وابل غاضية وغواض التى تاكل الغضا يعنى طاق خوار فاذا اشتكت بطونها من اكل الغضا قلت بعير غض وابل غضية و
غضا با وقد غضيت غضى بعير غضوى منسوب اغضآء چشم فرو خوابانيدن و تاريك شدن وليل مغض لغة قليلة واكثر ما

غطا

يقال ليل غاض وليلة غاضية اى مظلمة ونار غاضية اى مضيئة وهو من الاضداد **غطآء** بالكسر والمد پوشش غطى وتغطيه پوشانيدن
عع ف آ ض ٢ و ك آ ت ٢ وغطا الليل يغطو ويغطى اى اظلم ومنه الغاطية وهى الكرمة لسترها وجه الارض وغطا الماء وكل شئ ارتفع وطال

غفا

على شئ فقد غطا عليه وغطى يغطى غطيا بالضم والفتح اذا امتلأ شبابا **اغفاء** خواب شدن غفا بالقصر ما يخرج من الطعام كالزوان فيرمى

غلو

مر يعنى دانه كه از انكه خوانند كه در كندم بيرون آيد وايضا آفة تصيب النخل وهو شبه الغبار يقع على البسر فيمنعه عن الادراك والنضج فيصير
طعمه **غلى** غليان جوشيدن ديك عع ف آ ك ٢ غلو از حد در كذشتن در هر چيز عع ف آ ض ٢ يقال غلا فى الامر اى جاوز فيه الحد

غمى

غلآء بالفتح كران شدن نرخ غلو دور انداختن تير بغايت مقدرت غلوة يك تير پرتاب مسافت و نشانه غلآء ج وفى المثل جرى المذكيات
غلآء اغلآء جوشانيدن و كران كردن نرخ را وكران خريدن چيزى را يقال منه اغلى باللحم وغالى به وتغالى لحم الناقة اى ارتفع وذهب
غاليه سياهى خوشبو كه موى را بوى خضاب كنند ومنه تغليت بالغالية وناقة مغلاة الوهق تغتلى اذا تواهقت اخفافها اغتلى شتافتن
غلوآ مثال علمآء انحد در كذشتن بشتاب و كذشتن جوانى واول آن **غمى** بالفتح والقصر بيهوش يقال تركت فلانا غمى اى

غنى

مغشيا عليه وتركتهما وتركتهم وتركتها غمى سوآء لانه مصدر وان شئت قلت غميان وهم اغمآء اغمآء بيهوشى يقال اغمى عليه فهو مغمى
عليه وغمى عليه فهو مغمى يستعمل كلاهما مجهولين واغمى عليه الخبر اى استعجم مثل غم غمى البيت ما فوق السقف من القصب والتراب ونحوه
فان كسرت مددت وقلت الغمآء وقد غميت البيت **غنيه** بالضم بى نيازى يقال غنى به عنه غنية وغنيت المراة بزوجها غنيانا اى
اى استغنت وغنى بالمكان اقام به وغنى اى عاش كلها بالكسر غنآء بالمد وبالفتح فائده وسود غنآء بالكسر والمد سرود غنى بالقصر توانكرى
ودستكاه تقول منه غنى فهو غنى وهو ايضا حى من غطفان اغنآء بى نياز كردن ويقال اغنيت عنك مغناة فلان ومغنى فلان بالضم
والفتح فيهما اى اجزات عنك مجزاة فلان ويقال ما يغنى عنك هذا اى ما يجدى عنك وما ينفعك قوله تعم وما يغنى عنه ماله اذا تردى
غانيه زنى كه بى نياز باشد بخوبى خود از پيرايه و با شوى خود از سرمايه غوانى ج وقد غنيت كرضى اغنيه بالضم والتشديد سرود

اغانی ج تغنیه سرود گفتن تغنی کلّ و تغنی الرجل ای استغنی و تغانوا ای استغنی بعضهم عن بعض مغنی بالفتح جای باهل و باشند کان مغانی ج

غوی — **غی** بالفتح گمراهی و نومیدی غوایه بالفتح مثله عم ف آک ۲ غاو و غو نعت منه و اغواه غیره فهو غوی تغاوی بر بدی و بی راهی گرد آمدن و یارمندی کردن یقال تغاووا علی عثمان فقتلوه غوی بالفتح و الفصر سیر ناشدن بره و بز غاله از شیر مادر و لاغر ماندن آن و ناگوار دکردن شیر و هلاک شدن از آن عم ک آف ۲ و ف آک ۲ غوغاء بالفتح و المد ملخ انبوه و با انبوهی در آمدن بجنبش غاغه مردم انبوه در آمیخته و ملخ نو بال بر آورده و مگس ریزه غاوه نام کوهی اغویه بالضم و التشدید بمعنی مغواة مغاوی و کنده مغویات بتشدید الواو مفتوحه ج و فی المثل من حفر مغواة وقع فیها

غیی — **غیایه** بالفتح روشنی با تش آفتاب و تک چاه مثل غیابه و سایه بان و هر چیز بالای سر سایه کند چون ابر و تاریکی و جز آن و فی الحدیث یجی البقرة و آل عمران یوم القیمة کانهما غمامتان او غیایتان و غایا القوم فوق راس فلان بالسیف کانهم اظلوه به غایه پایان هر چیز از زمان و مکان غای ج مثل ایه و ای و علم و درکان خمار و نباذ یقال غییت غایه و اغییت اذا نصبتها و فلان لغیة نقیض قولک لرشدة **فصل الفاء**

فاو — **فاو** و **فأی** شکافتن سر بزخم شمشیر عم بفتحهما یقال منه فاوت راسه و فایت راسه فانفای ای انشق فاو ایضا میان دو کوه فئه بالکسر گروه فئون ج و الهاء عوض من الیاء

فتی — **فتی** جوان و جوانمرد فتاة مونث فتاء بالفتح و المد مصدر منه عم ک آف ۲ فهو فتی السن و قد ولد له فی فتاء سنه اولاد افتاء سنوران جوانه خلاف مسان واحدها فتی علی فعیل و یقال لفلان بنت تفتت ای تشبهت بالفتیات و فتیت الجاریة اذا خدرت و منعت اللعب مع الصبیان فتوة بالضم جوانمردی یقال هو فتی و هم فتیان و فتیه و فتو و فتی مثل عصی و یفتی و تفانی و یقال لا افعله ما اختلف الفتیان یعنی اللیل و النهار کما یقال الجدیدان و الاجدان استفتاء جواب فتوی خواستن افتاء جواب دادن بر فتوی و الاسم الفتوی و الفتیا مقصورین و تفاتوا الی المفتی ای ارتفعوا الیه فی الفتیا

فجو — **فجوه** شکاف میان دو کوه و جو آن قوله تع فی قصة اصحاب الکهف و هم فی فجوة منه و تفاجی الشیء ای صار له فجوة و فجوة الدار ساحتها فجا بالقصر دوری میان دو پا و شتر عم ک آف ۲ قوس فجواء کمان کز ره از وی دور باشد فجو دور کردن آن عم ف آض ۲ فجا گشاده سینه شدن کمان از زه عم ک آف ۲

فحا — **فحا** بالقصر دیگ افزار و بالکسر لغة و الفتح اکثر افحاء ج و فی الحدیث من اکل فحا ارض لم یضره ماؤها یعنی البصل و یقال فح قدرک تفحیه فحوی الکلام معنی سخن یقال عرفت ذلک فی فحوی کلامه و فحواء کلامه بالمد و انه لیفحی بکلامه الی کذا و کذا ای یذهب

فدی — **فداء** بالکسر یمد و یقصر و بالفتح و القصر و فدیه بالکسر سرها و سرخرید یقال فدی لک ابی یعنی سرهای تو باد پدر من و فداء لک بالمد و کسر الهمزة منونا اذا جاوز لام الجر خاصة لانه نکرة یریدون به معنی الدعاء و یقال فاداه و فداه اذا اعطی فداه فانقذه و فداه بنفسه سرها داد او خود را و فداه تفدیه اذا قال له جعلت فداک یعنی گوید سرهای تو باد بهای من و تفادوا ای فدی بعضهم بعضا و افتدی منه بکذا قوله تع فلن یقبل من احدهم ملأ الارض ذهبا و لو افتدی به و قوله تع لو یفتدی من عذاب یومئذ ببنیه و تفادی فلان من کذا ای تحاماه و انزوی عنه فدآء بالفتح و المد انبار غله

فرو — **فرو** پوستین فراء بالکسر و المد ج و افریت الفرو ای لبسته فروة پوست سر و نام مردی و توانگری و هو مبدل من ثروة قال الفراء انه لذو فروة من المال و ثروة بمعنی و پاره علف خشک فری بریدن موزه و توشه دان و مانند آن جهت اصلاح آن و بریدن مسافت و رفتن و دروغ بر بافتن عم ف آک ۲ یقال فری فلان کذب ای خلقه و افتراه ای اختلقه و الاسم الفریه بالکسر فری بالقصر متحیر شدن و مدهوش گشتن عم ک آف ۲ و فری فلان یفری ای تحیر و دهش یقال فلان یفری الفری اذا اتی بالعجب فی عمله و قوله تع لقد جئت شیئا فریا ای مصنوعا مختلقا و یقال عظیما و افریت الاوداج قطعتها و افریت الشیء شققته فانفری ای انشق یقال تفری اللیل عن صبحه و افری الذئب بطن الشاة ای شقها و افریت الادیم قطعته علی جهة الافساد و فریته قطعته علی جهة الاصلاح و تفرت الارض بالعیون ای انبجست

فسو — **فسو** گند کردن عم ف آض ۲ و قبیلة من العرب فسوی منسوب الیه فساء بالضم و المد گند و تفاست الخنفساء کون بر آورد و خبز دولت تا گند کند و فی المثل افحش من فاسیة و هی الخنفساء فسو علی فعول بسیار گند کننده و فی المثل ما اقرب محساه من مفساه ای فمه من استه

فشو — **فشو** بضمتین پراکنده شدن خبر عم ف آض ۲ افشاء متعدی منه بمعنی فاش کردن و تفشی ای اتسع فواشی گوسپندان بچراگاه پراکنده شده و فی الحدیث ضموا فواشیکم حتی تذهب فحمة العشاء

فصی — **فصیه** رهایش و تفصی فلان ای تخلص من البلیة و تفصیت من الدیون ای خرجت و تخلصت منها و فصی اللحم من العظم ای خلص و فصیته منه ای خلصته و یقال افصی عنک الحر ای خرج و لا یقال افصی عنک البرد و افصی المطر ای اقلع افصی نام مردی

فضی — **فضا** بالفتح و المد گشادگی و فراخی زمین و جای فراخ و گشاده شدن و افضیت ای خرجت الی الفضاء و افضیت الی فلان بسری و افضی الی امرأته ای باشرها و جامعها و افضاها ای جعلها مفضاة و هی التی جعلت مسلکاها واحدا و یقال الهاشرة و افضی بیده الی الارض

اذا امتهنا بباطن راحته فی سجوده فضا بالقصر چیزی بسختی یقال امرهم فضی بینهم ای لا امیر علیهم **افعی** مار بزرگ و موانعل و ینوّن وکذلک اروی اباع ج افعوان بضمتین اژدهای نر ارض مفعاة زمین افعی ناک مفعاة ناقه داغ کرده بشکل افعی وتفعّی الرجل صار کالافعی فی الشر **فغو** فاغیه کل حنا افغی النبات کل بیرون آورد فغا بالفتح والقصر تورهٔ تباه شده ومنه افغت النخلة فهو النهم سو فار تیر ای فوقه فقی بالقصر **فلاة** دشت و بیابان فلا فلوات ج فلی علی فعول کلک افلاء بدشت شدن فلوکره فلوة مؤنث افلاء ج فلاوی کلک فاذا فتحت الفاء فی الواحد شددت الواو واذا کسرت خففت وقلت فلو مثال الجرو فلو بالفتح والتخفیف از شیر باز کردن کره را و پروردن و بر سر زدن شمشیر عع ف آض ۲ فلی بالیاء کلک عع ف اک ۲ وایضا شپش جستن در سر و معانی شعر و غرایب آن بر آوردن یقال فلوته بالسیف فلیته وفلیت راسه من القمل وفلیت الشعر ای تدبرته واستخرجت معانیه افتلاء از شیر باز کردن و پروردن فرس مفل ومفلیة ذات فلو استفلاء شپش جستن در سر خواستن **فناء** بالفتح والمد سپری شدن عع ک آف ۲ و بفتحهما وافناه غیره وتفانوا ای افنی بعضهم بعضا فی الحرب فناء بالکسر والمد کرد اگرد ومنه فناء الدار افنیة ج ویقال هو من افناء الناس اذا لم یعلم ممن هو شجرة فنواء ذات افنان وهو علی غیر قیاس وقیاسه فناء فنا بالفتح والقصر انگور سگان فناة یکی وایضا برده کاو فنوات ج امانیه کیاه تر افانی ج ویقال هو ایضا عنب الثعلب وفانیة ای داریه وسکنته **فوة** روین توت مفوی ای مصبوغ بها **فی** بالکسر حرف جر ومعناه درون و هو للوعاء والظرف وما قدر تقدیر الوعاء یقال المال فی الاناء وزید فی الدار والشک فی الخبر ویکون بمعنی علی کقوله تع ولاصلبنکم فی جذوع النخل وربما استعمل بمعنی الباء **فصل القاف قباء** بالمد ثم اقبیة ج تقبی پوشیدن قبا تو ضم کردن حرف را نبرة مقبوة ای مضمومة قبة الشاة مخففة هزار خانه گوسفند والهاء عوض من الواو قباء بالضم والمد موضعی بحجاز یذکر ویؤنث **قتو** خدمت کردن عع ف آض ۲ مقتی کلک یقال قتوت قتوا ومقتی کما یقال غزوت غزوا ومغزی مقتوی خادم قال ابو عبیدة هذا رجل مقتوین وهما مقتوین وهم مقتوین وهم الذین یعملون للناس لطعام بطونهم ویقال بالفارسیة نان جامه قال سیبویه سالوا الخلیل عن مقتوی ومقتوین فقال هو بمنزلة الاشعری والاشعرین **اقحوان** بالضم بابونه علی افعلان ویجمع علی اقاحی بحذف الالف والنون واقاح ویصغر علی اقیحی مفحوّ داروی که در آن اقحوان باشد اقحوانة نام موضعی **قدوة** بالکسر پیشوا یقال فلان قدوة یقتدی به بالکسر والضم وقدة ایضا قدو خوشبو و بامزه شدن گوشت عع ف آض ۲ قدی مثله عع ف اک ۲ قدی بالقصر کلک عع ک آف ۲ یقال قدا اللحم والطعام یقدو قدوا وقدی یقدی قدا وقدی بالکسر یقدی قدی اذا شممت له رائحة طیبة وشممت قداة القدر فهی قدیة علی فعلة ای طیبة الریح ویقال ما اقدی طعام فلان ای ما اطیب طعمه ورائحته قدیان شتافتن عع ف اک ۲ یقال مر فلان یقدو به فرسه وهذا قدی رمح بالکسر ای قدر رمح ویقال خذ فی هدیتک وقدیتک بالکسر فیهما ای فیما کنت فیه وانتنا قادیة من الناس ای جماعة قلیلون وجمعها قواد ویقال هی بالذال المعجمة ایضا عند ابی عمرو وهم اول من یطرأ علیک ویقال منه قدت قادیة تقدی قدیا **قذی** خاشاک یقال منه قذیت عینه بالکسر تقذی قذی فهو قذیة العین علی فعلة اذا سقطت فی عینه قذاة وهی واحدة القذی قذی بیرون انداختن خاشاک عع ف اک ۲ یقال منه قذت عینه ای رمت بالقذی وقذت الشاة ای القت من رحمها بیاضا یقال کل ذکر یمذی وکل انثی تقذی اقتذاء خاشاک انداختن در چشم تقذیه خاشاک بیرون کردن از چشم یقال قذیت عینه تقذیة ای سقط فی عینه قذاة فاخرجها وقاذیة ای جاذیة واما القاذیة من الناس فذکر ابو عمرو انها بالذال المعجمة فیکون من هذا الباب **قرو** قدح چوبین و کاسه سگ و بن درخت که از او کاسه کنند و دوی نبیذ بر زند و بزرگ شدن پوست خصیه رجل قروانی نعت منه قروة مؤنث و ناف بزرگ دراز که دو وی سوی آب خورده ویقال ترکت الارض قروا واحدا اذا طبقها المطر ویقال رایتهم علی قرو واحد ای علی طریقة واحدة قریة ثبت قریه ده قری بالضم جمع علی غیر قیاس لان ما کان علی فعلة بفتح الفاء من المعتل جمع علی فعال مثل رکوة ورکاء وظبیة وظباء ویقال قریة بکسر القاف لغة یمانیة جمعت علی ذلک مثل ذروة وذری ولحیة ولحی قروی منسوب وقوله تع علی رجل من القریتین عظیم وهی مکة وطائف قریّ علی فعیل مجری الماء فی الروض اقریة قریان ج قریة علی فعیلة خشبات فیها فرض یجعل فیها راس العمود من البیت مقری بالکسر کاسه بزرگ مقراة یکی و بالفتح جای گرد آمدن آب باران قاریه بالتخفیف یکی از مرغان که عرب بدان تیمن کنند ویشبهون الرجل الکریم به والعامة تشدد ونه قواری ج ویقال الناس قواری الله فی الارض ای شهداء الله قاریه ایضا تیزی و بولک سنان و تیزی شمشیر وجراان و قروت البلاد وقریتها واقتریتها واستقریتها ای تتبعتها وخرجت من ارض الی ارض ویقال جاء فی کل قار وباد ای من ینزل القریة والبادیة واقریت الجل علی ظهر الفرس ای الزمته ایاه وقریت الضیف قری بالکسر وقراء بالفتح والمد مهمانی کردم

وینکوبی کردم اورا اذا کسرت القاف فصرت وان فتحت مددت ونقریت المیاه ای تتبعتها وقریت الماء فی الحوض جمعته قری بالکسر آب
کرد آمده در حوض ومهمانی قری بالضم والتشدید آبی درباد بہ والبعیر یقری العلف فی شدقه ای یجمعه ناقة قرواء طویلة السنام شدیده
الظهر بینة القری ولا یقال جمل اقری قرویة موضعی قیروان علی فیعلان بفتح الفاء وضم العین معرب کاروان وفی الحدیث یغدو
الشیطان بقیروانه الی السوق وبمعنی لشکر

قسو

قسوة قساوة قساء بالفتح والمد سختی دل ع ف آص ۲ یقال قساقلبه واقساه الذنب یقال الذنب مقساة للقلب حجر قاس ای صلب وقاساه ای کابده قسا موضعی درهم قسی درم ناسره قسیان ج مثل صبی وصبیان درداهم قسیه
قسیات کل وقت الدراهم تقسو یوم قسی شدید الحر والشر لیلة قسیة باردة قسی ایضا لقب مردی

قشو

قشو پوست باز کردن
از چیزی ع ف آص ۲ مقشو ای مقشور یقال قشوت وجهه وقشیته فهو مقشی ای مقشر

قصو

قصو بضمتین دور شدن ع ف آص ۲
قصا المکان فهو قصی وارض قاصیة وقصیة وقصوت عنهم ای بناعدت قصا بالقصر والمد دوری وکرانه ع ک آف ۲ فقصی عن جوارنا
واقصیته انا فهو مقصی ولا یقال مقصی وذهبت قصا فلان ای ناحیته وکنت منه فی قاصیة ای ناحیته وهلم اقاصیک ای اینا ابعد من
الشر وقصوت البعیر اذا قطعت من طرف اذنه فهو مقصو وشاة قصواء وکذا ناقة ولا یقال جمل اقصی وانما یقال مقصو ومقصی
ترکوا القیاس فیه ومثله امراة حسناء ولا یقال رجل احسن وکان لرسول الله صلی الله علیه واله ناقة تسمی قصواء ولم تکن مقطوعة الاذن
قصیه دور وروشن اسوده نیکوکه بروی بار نکنند وند وشند واورا بجهة روزی ذخیره بدارند وتقصیت اظفاری بمعنی قصصت مکان
اقصی دور ناحیة قصوی وقصیا بالضم فیهما ویقال نزلنا مکانا لا یقصیه البصر ای لا یبلغ اقصاه واستقصی وتقصی بمعنی قصی بالتصغیر
نام مردی از اجداد رسول صلی الله علیه واله قصوی منسوب بوی

قضی

قضاء بالمد حکم وحکم کردن ع ی ف آ ک ۲ واصله قضای من قضیت
الا ان الیاء لما جاءت بعد الالف همزت اقضیه ج قضیه مثله قضایا ج علی فعالی واصله فعائل قوله تعم وقضی ربک ای حکم وامر ربک و
پرداختن یقال قضیت حاجتی وضربه فقضی علیه ای قتله کانه فرغ منه قوله تعم فوکزه موسی فقضی علیه ومردن یقال فلان قضی نحبه
ای مات وسم قاض ای قاتل وکذاردن وام ورسانیدن وروا کردن حاجت واکاهانیدن یقال قضیت دینی وقوله تعم وقضینا الی
بنی اسرائیل فی الکتاب وقوله تعم ثم اقضوا الی وقضی فلان ای مات ومضی وقضاه ای صنعه وقدره قوله تعم فقضیهن سبع سموات
فی یومین ومنه القضاء والقدر واستقضی فلان ای صیر قاضیا وقضا الامیر ای جعله قاضیا وانقضی وتقضی سپری شد وانقضی
دینه وتقاضاه بمعنی وقضوا بینهم منایا بالتشدید ای انفذوها وقضی اللبانة ایضا بالتشدید وقضاها بالتخفیف بمعنی قضاء
بالتشدید والمد دره محکم وتقضی البازی ای انقض واصله تقضض فلما کثرت الضادات ابدلت من احدیهن یاء قضه بالکسر
کیاهی وموضعی قضاة قضین ج

قطا

قطا بالکسر سنکخوار قطاة یکی وایضا جای نشستن ردیف از ستور قطوات قطیات ج وفی المثل
لیس قطا مثل قطی ای لیس الاکابر کالاصاغر ریاض القطا موضعی قطو کام نزدیک نهادن از نشاط ع ف آص ۲ قطا فی مشیته وقطوطی
بمعنی فهو قطوان بالتحریک وتقطوطی علی فعوعل قطوان بالتحریک موضعی بکوفه کساء قطوانی

قعی

اقعاء برکون نشستن سک وقد نهی
عن الاقعاء فی الصلوة وهو ان یضع الیته علی عقبیه بین السجدتین علی تفسیر الفقهاء وفی اللغة هو ان یلصق الیته بالارض وینصب
ساقیه ویتساند الی ظهره وفی الحدیث انه اکل مقعیا قعو قعو برجستن کشن بر ماده ع ف آص ۲ یقال منه قعا الفحل مثل قاع و قعا

قفا

الظلیم ایضا قعواء زن باریک ساق قعو دو چوب بکره دلو که محور بروی باشد قفا بالقصر پس سر یذکر ویونث قفی ج
علی فعول مثل عصا وعصی اقفاء ایضا علی القلة واقفیة ایضا علی غیر قیاس لانه جمع الممدود مثل سماء واسمیة قفی بر قفا زدن واز قفا
بریدن کلوی کوسپند ع ف آ ک ۲ یقال شاة قفیة ای مذبوحة من قفاها هذا عن ابی زید وقال غیره قفینة بالنون الزائدة
تقفیه در پی فرستادن یقال قفیت علی اثره بفلان ای اتبعته ایاه قوله تعم ثم قفینا علی اثارهم برسلنا ومنه الکلام المقفی وسمیت قوافی
الشعر لان بعضها یتبع اثر بعض وقوبها القوافی نام شاعری وهو ابن معویة بن عقبة والقافیة القفا ایضا وفی الحدیث یعقد الشیطان
علی قافیة راس احدهم ثلث عقد قفو در پی رفتن قفو بالضم مثله ع ف آص ۲ و دشنام دادن بفحش وبدی صریح وفی الحدیث لا حد
الا فی القفو البین وبکاری بیاه انداختن کسی را والاسم القفوة بالکسر و نواله وبخش نهادن بجهت مهمان قفی قفیة قفاوة انچه مهمان را
بدان کرامی کنند یقال منه قفوته واقتفیته به ایضا ای اثرته فهو مقتفی به او موثر مکرم والاسم القفوه بالکسر یقال فلان قفوتی ای
خیرتی او تهمتی کانه من الاضداد وقیل بمعنی قرفتی واقتفاه ای اختاره واقتفی اثره وتقفاه ای اتبعه ولا افعله قفا الدهر ای ابدا

قلی

قلی بریان کردن کوشت وپیت وجز آن ع ی ف آ ک ۲ فهو مقلی قلو کذ ع ف آص ۲ فهو مقلو قلاء نعت ذلک قلیة علی فعیلة
اسم منه وهو نوع من الطعام قلا ج مقلاة مقلی بالکسر فیهما انا به که قلیه بریان کنند در وی مقلیان مثنی مقالی ج وقلا العیر اتنه

يقلوها قلوًا اى ساقها وطردها قلى بالكسر والقصر قلاء بالفتح والمد دشمنى ودشمن داشتن ع ف آ ک ٢ ويقلى بالفتح ايضًا وهى لغة
طى ونقلى اى تبغض مقلاة بالكسر على مفعال وقلة بالتحفيف عودان يلعب بهما الصبيان يعنى غوك چوب قلى قلو با غتن غوك چوب
ع ف آ ض ٢ و ک ٢ واصل القلة قلو لانهما من قلوت يقال قلوت القلة وقلبتها اى سقت والهاء عوض وكان الفراء يقول انما
ضم اولها ليدل على الواو وقلات قلون بالضم والكسر ج قلو بالكسر خر سبك قلى بالكسر اب اشنان تقلولى فا ز ابليلاء بلند بر امد
برهوا يقال اقلولى الطاير واقلولى الرجل في امره اذا انكمش واقلولت الحمر في سيرها وقلت الناقة براكبها قلوا اذا تقدمت به وقالى قلا
موضعى وهما اسمان جعلا واحدا **قنو** قنية بالضم والكسر فيهما جمع كردن كوسبند وجز ان بجهة خوردن خود ع ف آ ض ٢ و ک ٢
قنية بالكسر مال نهاده يعنى مال قنيان بالضم والكسر الذى يتخذ قنية وپردگى وخانه نشين كردن دختر را يقال قنيت الجارية اى منعت
من اللعب وسترت فى البيت اقتناء ذخيره كردن وفى المثل لا تقتن من كلب سوء جروا قنى بالكسر والقصر خوشنود شدن وبى نياز
شدن ع ک آ ف ٢ اقناء ذخيره نهادن واقناه الله اى اعطاه ما يقتنيه من القينة والنشب وخوشنود كردن واقناه اى ارضاه و
اعطاه ما يسكن اليه ويقال من اعطى مائة من المعز فقد اعطى القنى ومن اعطى مائة من الضان فقد اعطى الغنى ومن اعطى مائة من الابل فقد
اعطى المنى قنو بالكسر خوشه خرما قنوان اقناء ج قنا مقصورا بالفتح ايضًا خوشه خرما ونيزه قناة يكى قنوات قنى على فعول قناء على فعال
ج وكاريز ومهرهاى پشت مقناة جائى كه آفتاب نتابد بدو ولا نفيض مضحاة وكلث مقنوة ويقال لا اقنوك قناوتك بالكسر اى
لاجزينك جزاءك ويقال ما يقانينى هذا اى ما يوافقنى مقاناة آميختن چيزى باهم ودائم شدن يقال منه قانى له الشى اى دام احمر
قانى وما تشرح بهم ولا ما كرى خرك بينى و پشت يقال ما وافقنى وهى قنواء قنيان بالضم لازم شدن با چيزى يقال قنيت الحيا بالكسر
اى لزمته **قوة** توانائى خلاف ضعف وتاه رسن قوى ج وتوانا شدن ع ک آ ف ٢ يقال منه قوى الضعيف فهو قوى وتقوى
وباز ايستادن باران تقويه توانائى دادن وتوانا كردن ويقال قاويته فقويته اى غلبته شديد القوى يعنى استوار خلقت اقواء
بدشت وخشكى فرود امدن وسيرى شدن توشه ومنه قوله تعم ومتاعا للمقوين وخالى وخشك شدن منزل از مردم يقال اقوت الدار
وقويت اى خلت واقوى القوم صاروا بالقواء وفى المثل انقطع قوى من قاوية وخدا وند ستور توانا شدن يقال فلان قوى
مقو فالقوى فى نفسه والمقوى فى دابته ومختلف شدن حركت روى در شعر واقوى الشاعر فى قوافيه قواء بالفتح والمد دشت و
بيابان خشك وخالى منزل قواء خالى وبات القواء اى بات جائعا على غير طعم قو موضعى قوابة بالفتح زمين خشك مانده درميان دو
قطعه زمين باران زده ويقال اشترى بقركاء شيئا ثم اقتوه اى تزايده حتى بلغ غاية ثمنه وقوقيت مثل ضوضيت اى صحت و
الدجاجة تقوقى اى تصيح قوقاة قيقاء مصدران منه قيقاة بالكسر زمين درشت مر فى باب القاف اقتى الرجل من الطعام آرزومند
كردن طعام مثل اقهم **قهوة** خمر يقال سميت بذلك لانها تقهى اى تذهب بشهوة الطعام ناهى بر خاطر **فصل الكاف كبو**
افتادن بر روى ع ف آ ض ٢ فهو كاب واكبت الفرس فلم يعرق قيل كبا الفرس وكت اذا كم الربو بى اثر شدن سنك آتش زنه
ورو فتن وروبيدن انجه دركوزه باشد از اب اكباء دود كردن يقال اكباه اذا دخنه ولم يورك كبى توبه اى بجره وتكبى واكتبى اى تبخر
كبا بالكسر والقصر خاكروبه اكباء ج كبة مثل كبون ج كباء بالمد نوعى از چوب خوشبوى كبوة مثل وقفة باز ايستادن بكراهت ويقال
خبت النار اى سكن لهيبها وكبت اى غطاها الرماد والجمر تحته وهمدت اذا طفئت ولم يبق منها شئ البتة وفلان كابى الرماد اى
عظيم الرماد بيهال **اكوفى** الرجل اذا بالغ فى صفة نفسه من غير عمل وتشعتع ايضًا **كتو** نام شاعرى **كدية** بالضم زمين سخت
يقال ضب كدية وجمعها كدى واكدى الحافر اى بلغ الكدية فلا يمكنه ان يحفر ويقال حفر فاكدى اذا بلغ الى الصلب كدى دروك
برامدن نبات زمين يقال كدت الارض تكدو فهى كادية كدى نوعى از بيمارى سك بچه وتباه شدن معده شتر بچه از ناكوارد
وكند شدن ناخن انكشتان از كندن زمين ع ک آ ف ٢ اكداء كم خير شدن ومنه قوله تعم واعطى قليلا واكدى اى قطع القليل
واكديت الرجل عن الشى اى رددته عنه **كذا** چنين يقال فعلت كذا وكذا وچندين وهو كناية عن العدد فتنصب ما بعدها على التمييز
يقال لى عنده كذا درهما كما تقول عندى عشرون درهما **كرى** خواب ع ک آ ف ٢ فهو كرى وهى كرية وهو كريان ايضًا كرى كندن
جوى ع ک آ ف ٢ و ف آ ک ٢ كرو برا وردن چاه ودست انداختن اسب در رفتن ونوعى از خراماندن رفتن زن وامراة كرواء اى
دقيقة الساقين وكوى باختن ع ف آ ض ٢ كرة بالضم كوى واصلها كرو كرين بالضم والكسر وكرات ج اكراء تاخير كردن يقال منه
اكريت العشاء اى اخرته ودراز كشيدن سخن يقال اكرينا الحديث الليلة اى طلناه وافزون وكم شدن وهو من الاضداد وبكرايه دادن
ستور وخانه را اكراء وبكرايه كرفتن استكراء تكارى مثله كراء بالكسر والمد مزد وبمزد دادن ستور وجز ان مكاراة مثله فهو مكارى وهم

قنو

قوى

كبو

كتو
كدى

كذو
كرى

مکارون وذهبت الی المکارین ولا تقل المکارّین بالتشدید وفی الاضافة الی نفسك قلت مکاریّ مفتوحة الیآء مشدّدة وهؤلآء
مکاریّ سقطت نون الجمع للاضافة وقلبت الواو یآءً وفتحت یاء لئلا ادغمت وهذان مکارِیایَ بفتح یآئك وکذلك القول فی قاضیّ و
رامیّ ونحوهما کَرِی خربنده وبکرایه دهنده وبکرایه گیرنده کریه کِراهی ودرخت دیلت مُکرِی شترنرم اهسته رفتار کراء بالمد والفتح
موضعی کَروان بفتحتین طائری ویقال له الحباری وآنرا چوبینه وشوات نیز گویند کری نروی ویقال له اذا صید اطرق کری
انّ النعام فی القری کراوین ج کروان بالکسر اینجاج علی غیر قیاس **کسوة** بالکسر والضم جامه وپوشیدنی ج کُسًی بالضم
ج وکسوته ثوبا اکسوه فاکتسی کساءً بالکسر والمد گلیم اکسیة ج واصله کساو وجائت الواو بعد الالف فهمزت وتکسّیت بالکساء لبسته
والکاسی بمعنی المکتو **کُثیة** بالضم بیره سوسمار کُثی بالضم ج **کظا** لحمه یکظو ای کثر واکتنز وحظا وبظا کذلك **کفایه** کارگذاری
کردن ع ف آکرم یقال الکفاة مؤنته وبس امدن چیزی کفاك الشئ اکتفاءً بسنده کردن استکفاء وکفایت خواستن یقال استکفیته
فکفانیه مکافاة پاداش کردن ویقال رجوت مکافاتك ای کفایتك وهو کافٍ وکفی مثل سالم وسلیم وهذا رجل کافیك من رجل
ورجلان کافیك من رجلین ورجال کافیك من رجال وکفیك بتسکین الفآء ای حسبك کفیه بالضم روزگذار از قوت کفی ج **کلیة**
بالضم کرده کُلوة لغة فیه کلیات وکُلی ج وپیزه کربر توشه دان وجز آن دوزند کلیتان من القوس دو تندی نزدیك قبضه وی
از دو طرف وهما عن یمین النصل وشماله وایضا کلیة السحاب فرود وی کُلی ج یقال انبعجت کلاه وکلی برکرده زدن اکلاه برکرده زدن
یقال کلیته فاکتلی اذا اصبت کلیته کلب مکلی سگ کردهکاه تیرزده باشد یقال جاء فلان بغبیر حمر الکلی ای بمهازیل کلا
هر دو وهو تاکید اثنین نظیر کلّ فی المجموع وهو اسم مفرد غیر مثنی وقال الفرآء هو مثنی وهو ماخوذ من کلّ فخففت اللام وزیدت الالف
للتثنیه وکذلك کلتا للمؤنث ودخلا علی مظهر فیقول جائنی وجائتنی کلا الرجلین وکلتا المرأتین ورأیت کلا الرجلین وکلتا المرأتین و
مررت بکلا الرجلین وکلتا المرأتین بالالف فی الاحوال الثلث واذا اتصلا بمضمر قلبت الالف یآءً فی الجر والنصب وتبقی فی الرفع
علی حالها تقول جائنی کلاهما ورأیت کلیهما ومررت بکلیهما وکذا المؤنث ولا یکونان الا مضافین ولا یتکلم منهما بواحد ولو تکلم
لقیل کِلٌ وکلتٌ وکلان وکلتان واحتج بقول الشاعر فی کلت رجلیها سلامی واحده کلتاهما مقرونة بزائده اراد فی احدی رجلیها
فافرد وهذا القول ضعیف عند البصریین لانه لو کان مثنی لوجب ان تنقلب الفه فی النصب والجر یآء مع المظهر ولان معنی کلا مخالف
لمعنی کلّ لان کلا للاحاطة وکلا یدل علی شئ مخصوص وهذا الشاعر حذف الالف للضرورة وقدر انها زائدة وما یکون ضرورة لا
یکون حجة فثبت انه اسم مفرد کمِعًا الا انه وضع لیدل علی التثنیه کقولك نحن اسم مفرد یدل علی الاثنین فما فوقهما ویدل علی ذلك
قول جریر کلا یومی امامة یوم صد وان لم نأتها الا لماما فان قیل لم صار کلا بالیآء فی الجر والنصب مع المضمر ولزمت الالف مع
المظهر کما لزمت فی الرفع مع المضمر قیل له کان من حقها ان تکون بالالف علی کل حال مثل عصًا ومِعًا الا انها لما کانت لا تنفک عن
الاضافة شبهت بعلی ولدی للزومها الاضافة فجعلت بالیآء مع المضمر فی النصب والجر لان علی لا تقع الا منصوبة او مجرورة ولا تستعمل
مرفوعة فبقیت کلا فی الرفع علی اصلها مع المضمر لانها لم تشبه بعلی فی هذه الحالة واما الف کلتا التی فی التانیث فان سیبویه یقول هی
للتانیث والتآء بدل من لام الفعل وهی واو والاصل کلوا وانما ابدلت تآء لان التآء علم التانیث وهذه الالف قد تصیر یآءً مع المضمر
فتخرج عن علم التانیث فصار فی ابدال الواو تآء تاکید للتانیث وقال ابو عمر الجرمی التآء ملحقة والالف لام الفعل وتقدیرها
عنده فِعتَل ونسبتها کلوی علی هذا القول فلما قالوا کلوتی واسقطوا التآء دل علی انهم اجروها مجری التآء التی فی اخت التی نسبتها
اخوی **کهی** نهان داشتن گواهی ع ف آکرم یقال کهی شهادته اکماء مثله انکماء نهان شدن تکمی پوشیدن وتکمت الفتنة
الناس اذا غشیتهم کمی مرد دلاور وسلاح پوشیده شده کماة ج کمیاء بالکسر والمد اصلی زدوسیم ونام صناعتی **کنایة** بالکسر
سخن که بغیر موضوع له خود دلالت کند یقال منه کنوت وکنیت بکذا عن کذا وهو کانٍ وهم کانون والکنیه بالضم والکسر واحدة الکنی
واکتنی فلان بکذا وفلان یکنی بابی عبدالله ولا یقال یکنی بعبدالله وکنیته ابا زید وبابی زید تکنیه وهو کنیه کما یقال هو سمیه وذا الرؤیا
هی الامثال التی یضربها ملك الرؤیا یکنی بها عن اعیان الامور **کی** داغ کردن ع ف آکرم ویقال آخر الدوآء الکی واکتوی هو
وکوآء بعینه ای احدّ النظر الیه وکوته العقرب ای لدغته وکاویته ای شاتمته مثل کاوحته مکواة آهن داغ وفی المثل العیر یضرط والمکواة
فی النار کوة روزن خانه کوی بالمد والقصر ج کوی بالضم لغة فیها واحدها کوة بالضم کی مخففة معناه تا وهو للتعلیل والعاقبة
کاللام وهو جواب قولك لم فعلت کذا فتقول کی یکون کذا وتنصب الفعل المستقبل وتدخل علیه اللام ایضا فتقول لکی ویتصل بلا النفی
کقوله تعالی لکیلا تأسوا ولکن معناه چنین وچنین بفتح التآء وکسرها واصل التآء فیها ها فصارت تآء فی الوصل وحکی ابو عبیده کان

من الامر كِنه بالوصل ايضاً وكيهه في الوقف كما يقال لمه **كهاة** ماده بزرك صخرة الكاى نام كوهى **فصل اللام لاى** سخنى
واهستكى عع بفتحهما التاء مثله لا ولاء بالمد سختى وفي الحديث من كان له ثلث بنات فصبر على لاواءهن كن له حجابا من النار ويقال
فعل بعد لاى اى شدة ولاى ايضاً اى ابطاء والتاى الرجل اى انلس لاى بروزن لعى كاو وحشى الاوج لاآة على لغاة موثث لاى
نام مردى لؤى تصغيره منه لؤى بن غالب لاوى ايضاً سختى درعيش **تلبيه** لبيك كفتن درحج يقال لبيت بالحج ولباته بمهوز
ايضاً واصله بترك الهمزة وجواب دادن خواننده وقال يونس بن حبيب ان لبيك ليس بمثنى وهو مثل عليك واليك وحكى ابو عبيد
عن الخليل ان اصله الاقامة بالمكان يقال لبيت بالمكان والبيت به اذا اقمت به ثم قلبوا الباء الثانية ياء كما قالوا تظنيت واصلها
تظننت ويقال هو مثنى كما ذكر في باب الباء ويقال بينهم الملتب غيرمهموز اى متفاوضون لا يكتم بعضهم بعضا انكارا **التى** ان
زن وهو اسم مبهم للمؤنث كالذى للمذكر وهى معرفة ولا يقال بغير الالف واللام للتنكير ولا يتم الا بصلة وفيه ثلث لغات التى
واللت بغير ياء والت بالاسكان وكلت في تثنيتها ثلث اللتان مخففة النون ومشددتها وبحذفها وفي جمعها خمس لغات اللاتى
اللاتى واللات بلا ياء واللواتى واللوات واللوا باسقاط التاء وتصغيرها اللتيا بفتح الياء وتشديدها وفي تثنية المصغر وجمعه
حذف الالف يقال اللتيان واللتيات وبعض الشعراء ادخل على التى حرف النداء وحروف النداء لا تدخل على ما فيه الالف واللام الا
في قولنا يا الله وحده فكانه شبهها به حيث كانت الالف واللام غير مفارقتين لها قال الشاعر من اجلك يا التى تيمت قلبى وانت
بخيلة بالود عنى ويقال جاء بعد اللتيا والتى ووقع في اللتيا والتى اى في الداهية **لتى** نمناك شدن جامه وجز آن عع كا
ف ۲ فهو لت على فعل ولثى الثوب وسخه ولثى الشجر ما يسيل منه كالصمغ فاذا جمد فهو صمغ والثة الشجرة ما حولها اذا كانت
يقطر منها شىء لثة بالكسر بن دندان واصلها لثى والهاء عوض من الياء وجمعها لثات ولثى **لحى** بالفتح جاى ريش لحوى منسوب
وهما لحيان وثلثه الح على افعل الا انهم كسروا الحاء لتسلم الياء ولحى بالضم جمع كثرة على فعول مثل ثدى وظبى ودلى لحية بالكسر
ريش لحى بالضم والكسر مع القصر لحيان بالكسر بد ريش قبيلة رجل لحيانى بزرك ريش والتحى الغلام ريش برآورد والتحى العامة اى لواها
تحت الحنك وفي الحديث نهى عن الاقتعاط وامر بالتلحى لحاء بالكسر والمد پوست درخت وفي المثل بين العصا ولحائها لحو پوست از
جوب باز كردن عع ف آ ض ۲ لحى مثله عع بفتحهما يقال لحوت العصا ولحيتها وايضاً ملامت كردن فهو ملحى اى ملوم ولحاه الله
اى لعنه وقبحه ولاحيته ملاحاة ولحاء اى نازعته وفي المثل من لاحاك فقد عاداك وتلاحوا اذا تنازعوا **لحى** بيهوده بسيار
كفتن الحى نعت منه وهى لحواء عع ك آ ف ۲ ويعبر لحى ولحى وناقة لحواء اذا كانت احدى ركبتيها اعظم من الاخرى الحى كج وعفاء
لحواء الحى بالفتح والقصر دارو دان ملحى مثله يقال منه لحوته ولحيته والحيته بمعنى اى اسعطته عع ف آ ض ۲ وك ۲ لحى ايضاً فرج
ويقال الحيته ما لا اى اعطيته الحا بالكسر المدتان بن نهاده ومنه بلتحى الصبى اذا اكل خبزا مبلولا **لدى** نزد لغة في لدن قوله
تعالى والفيا سيدها لدى الباب واتصاله بالمضمرات كاتصال على **الذى** انكه وانثره كه وهو اسم مبهم للمذكر وهو مبنى معرفة
ولا يتم الا بصلة واصله لذى ادخل عليه الالف واللام ولا تنزعان منه للتنكير وفيه اربع لغات الذى واللذ بلا ياء واللذ بسكون
الاخر والذى بتشديد الياء وفي تثنيته ثلث لغات اللذان مشددة النون ومخففها واللذا وفي جمعها لغتان الذين بالنون في
الرفع والنصب والجر وبحذف النون كلفظ الواحد قال الشاعر وان الذى حانت بفلج دماؤهم هم القوم كل القوم يا ام خالد
يعنى الذين ومنهم من يقول في الرفع اللذون وزعم بعضهم ان اصله ذا لانك تقول ماذا رايت بمعنى ما الذى رايت وهذا بعيد
لان الكلمة ثلاثية وتصغير الذى اللذيا بفتح الذال وتشديد الياء واللذيان واللذيون **لطاة** پيشانى ودائره اللطاة كرد
موى كه بر پيشانى اسب وجز آن باشد وكوانى يقال القى بلطاته اى بثقله ملطاة ملطى بالكسر فيهما نوعى از سر شكستكى **لظى** زبانه
آتش ونام دوزخ التظت النار وتلظت النار زبانه زد **لعو** لعى بتيز شهوت يقال رجل لعو وكلبة لعوة اى حريصة لعوة قومى
از عرب ولعوة الجوع حدته ويقال للعاثر لعا لك دعاء له بان ينتعش ولعوة ايضاً سياهى سر پستان وبه سمى ولعوة وهو قبيل من
اقيال حمير ويقال ما بها لاعى قرواى ما بها من يلحس عسا معناه ما بها احد ويقال خرجنا نتلعى اى ناخذ اللعاع وهو اول نبت خرج
واصله نتلعع ابدلت من احدى العينات ياء والعت الارض اخرجت اللعاع وتلعى العسل اى تعقد **لغو** بيهوده كفتن عع ف آ
ض ۲ لاغية مثله وقوله تعالى لا تسمع فيها لاغية اى كلمة ذات لغو وهو مثل لابن وتامر واللغو في الايمان ما لا يعقد عليه القلب قوله تعالى
لا يؤاخذكم الله باللغو في ايمانكم وهو كقولك بلى والله ولا والله والچه درحساب وشمار نيايد از شتر بچه كه در ديت داده شود
بسبب حقارت وخردى وى وبانك كردن سك عع ف آ ض ۲ لغى مثله عع ك آ ف ۲ واواز كردن ولغى به اى لهج به ولغو الشىء

ای اکثر منه الغاء باطل کردن و از شمار افکندن لغة بالضم نوع سخن واصلها لغو او لغی والهآء عوض وجمعها لغی ولغات وقال بعضهم
سمعت لغاتهم بالنصب تشبیها بالتاء التی یوقف علیها بالهآء لغوی بالتحریک منسوب **لفو** **لفاء** بالفتح والمد چیزی اندک وخسیس
یقال رضی من الوفاء باللفاء ای من حقه الوافی بالقلیل ولقاه حقه ای بخسه الغاء یا فتن الفیته وجدته وتلافیته ای تدارکته **لقاء**
بالکسر والمد لقی بالضم والقصر لقی بالتشدید لقیان بالضم والکسر دیدار کردن ع ع ک آ ن ۲ لقیانه بیکبار و لا تقل لقاة فانها **لقا**
مولدة ولیست من کلام العرب الفاء افکندن یقال القه من یدک والق به من یدک والقیت الیه المودة و بالمودة والقیته علیه
القیه کقولک اجیته کل ذلک التلقاء تلاقی دیدار کردن لقیه اسم فیه تلقی پیش آمدن استلقاء بر قفا خفتن و تولیة اذا ملو
بالسنتکم ای یاخذه بعض عن بعض تلقاء سوی و برابر و دیدار کردن لقی انداخته القاء ج شقی لقی اتباع لقوة کجی دهان
وروی از علت یقال منه لقی الرجل فهو ملقو مجهولا و ناقه سبک بارکیرنده وعقاب ماده وبکسر اللام مثله **لکی** حریص شد
لکی **لمی** ع ع ک آ ف ۳ ویقال لکت بفلان ای لازمه **لمی** سیاه فام لب وهو من الحسن والملاء ع ع ک آ ف ۲ وهو المی وهی لمیاء
ظل المی کثیف اسود شجر المی الظلال من الخضرة والتی لونه مثل اللمع وربما همزه لمة الرجل بالضم یزبر و شکله یعنی همزاد و مانند
مرد والهآء عوض وفی الحدیث لیتزوج الرجل لمته و کروه و باران از سه ماده **لی** ماتند دسن وجز آن ع ع ک آ ف ۲ یقال لوی **لوی**
الحبل ای فتله ولوی راسه والوی راسه ای امال واعرض قوله تعالی وان تلووا او تعرضوا قال ابن عباس هو القاضی یکون
لیه واعراضه لاحد الخصمین علی الآخر وقد قرئ بواو واحدة مضمومة اللام من ولیت قال مجاهد ان تلووا الشهادة فتقیموها او تعرضوا
عنها فتترکوها ولوت الناقة ذنبها والوت بذنبها اذا حرکتها وذنب الوی ناقه لی لیان بالفتح فیهما وام ناگذاردن و وادار کردن
ولویت اعناق الرجال فی الخصومة شدد للکثرة والمبالغة قال الله تعالی لووا رؤسهم والتوی وتلوی بمعنی اعرض والتوینه علیه
ای اثرته علیه ولوی علیه ای عطف ولوی الرمل بالکسر والقصر منقطعه والوی القوم ای صاروا الی لوی الرمل ویقال الوتیم فانی لوا
وهما لویان والجمع الویة لواء بالمد والکسر ای الرایة التی لا یمسکها الا صاحب الجیش الویة ج وطعمها ای خرد لوی بالفتح والقصر
پیچش شکم ویقال منه لوی بطنه بالکسر لوی علی فعیل گیاه پژمرده وقد الوی البقل ای ذبل لوبه طعام نهاده بخش کسی والتوت المراة
لویه والوت بحقی ای ذهبت به والوی بثوبه اذا لمع واشار والوت به عنقاء مغرب ذهبت به الوی مرد تنها کوشه کرفته وذنب الوی
معطوف خلقه مثل ذنب العنز واللاؤن جمع الذی من غیر لفظه بمعنی الذین واللائین فی النصب والجر واللاء بلا نون واللای
هم مردان و زنان بستر یان فیهما واللا بلا یاء ولا همز کذلک لکن هذه للنساء خاصة **لهاة** کام لهی ج لهوات لهیات بفتحتین **لهی**
فیهما ایضا ج لهوة بالضم خورش دستاس یعنی یکمشت از حبوب یقال منه الهیت فی الرحی لهی ج وعطا ویقال انه لمعطاء اللهی ای
جواد یعطی الکثیر لهی لهیان بالضم فیهما شکفتن از چیزی وروی کردانیدن از وی ع ع ک ا ف ۲ الهاء مشغول کردن الهاه به
ولهاه برای علله لهو بازی کردن ع ع ف آ ض ۳ تلهی کلک وتلاهوا ای لهی بعضهم ببعض وجماع کردن ومنه قوله تعالی لو اردنا ان
نتخذ لهوا قالوا امراة ویقال ولدا ویقال الرعنة اتذکر وفی الحدیث فی البلل بعد الوضوء الرعنة قال الاصمعی الرعنة ومنه بمعنی
وفلان لهو علی الخیر علی فعول الهیه باز بجه کما یقال اجیه وهی افعولة ویقال ابهم لهاء ماة مثل زهاء ماة **لیاء** بالکسر والمد نوعی **لی**
از حبوب سپید مانند نخود واذا وصفت المراة بالبیاض قلت کانها لیاءة لیا بالقصر زمین کر از آب دور باشد فصل المیم
ما و مای فراخ کردن پوست را بکشیدن ع ع بفتحها وتمای الجلد ای اتسع ماة صد واصلها مائی مثل معی والهاء عوض من الیاء مئون **ماو**
مئون بالضم والکسر ومئات مثل معات ج قال سیبویه یقال ثلثماة وکان حقه ان یقال ثلثمائین او مئات کما تقول ثلثة آلاف علی الجمع
وبخو ثلثة رجال وعشرة رجال ولکنهم شبهوه باحد عشر وثلثة عشر ومن قال مئین بالتنوین مرفوعة النون ففی تقدیره قولان احدهما
فعلین مثال غسلین وهو قول الاخفش وهو شاذ والآخر فعیل کسر الفاء منه لکسر ما بعدها واصله مئی مثال عصی فابدل من الیاء نونا
وامای القوم ای صاروا ماة وامایتهم انا وامات غنم فلان اذا صارت ماة وامایتها لک ای جعلتها لک ماة مواء بانک کردن گربه
ع ع ف آ ض ۲ مای بنا هی کردن میان توی ع ع بفتحها یقال مای بینهم ای افسد وتمای ای فسد **متو** البتی مده متی کشیدن **متا**
کان محو بالت کردن بشتن ونقش از لوح ع ع ف آ ض ۳ و بفتحها محی کلک ع ع ف آ ک ۳ فهو محو ومحی صارت الواو یاء لکسرة **محا**
ما قبلها فادغمت فی الیاء التی هی لام الفعل امحاء سوده شدن وبالت شدن وامحی واستحی بمعنی والثانی لغة ضعیفة محوة باد شمال
وهی معرفة بلا الف ولام غیر منصرف ویقال ترکت الارض محوة واحدة اذا طبقها المطر ممحاة بالکسر خرقه بالت کردنی محو ایضا نام
موضعی تمحیت من الشیء وامحیت منه اذا تبرات منه وتحرجت **مدی** غایت یقال قطعة ارض قدر مدی البصر وقد مد البصر **مدی** **مخی**

ایضا

ایضا بالتشدید مَدَّی علی فعیل حوض کرکرد اکرد وی سنگ نهاده باشند انکه برج مدیه بالضم والکسر دشنه مد بار مدی ج

مدی

مدی بالضم پیمانه اهل شام امداء ج **مذی** آب مرد که بوقت ملاعبت آید یقال مذی الرجل وامذی ویقال کل ذکر یمذی وکل

انثی تقذی ع ع ن آک ۲ مذاء بالکسر والمد ملاعبت کردن باهکدیگر که مذی آورده و فی الحدیث الغیرة من الایمان والمذاء من النفاق

قال ابو عبیدة هو ان یجمع الرجل بین رجال ونساء یخلیهم یماذی بعضهم بعضا وقال الاموی مذی وودی ومنی ثلثهن مشددات و

مرو

مذیت فرهی وامذیته ای ارسلته فی المرعی ماذی عسل سفید ماذیه زره سفید ونرم وخراسان خوار **مرو** جمع مروة وهی حجرة

بیضاء براقة تقدح منها النار ونوعی از درخت مروان نام مردی مروا ایض نام شهری از خراسان مروزی منسوب الیه علی غیر قیاس

وهم مراوزه وثوب مروی علی القیاس مرواة بیابان مرودات مراری ج مروة ایض نام جلی بمکه مری سودن سر پستان را ع ف

آک ۲ امراء بسیار شدن شیر ناقه مری علی فعیل غیر مهموز ناقه بسیار شیر مرایا ج مریت الفرس اذا استخرجت من الفرس ما عنده

من الجری بسوط او غیره مریه بالکسر اسم فیه وشک وقد یضم وقری بهما قوله تعالی فلا تک فی مریة ومری الفرس بیده اذا حرکها علی

الارض والریح تمری السحاب ومتریه ای نستد ترا مراه حقه اے جحده وقری قوله تعالی افتمرونه علی ما یری وماریت الرجل مراء اذا جادلته

مرا

امتراء فرو دوشیدن شیر وبشک شدن تماری کک ماریه نام زنی ونام مادر ابرهیم فرزند رسول الله ماریه بالتشدید سنگخوارد

مساء

فی المثل خذه ولو بقرطی ماریه **مرتیه** فرونی مرایا ج یقال له علیک مزیة ای فضیلة ولا یبنی منه فعل **مساء** بالمد شبانگاه خلاف

صباح امساء شبانگاه کردن قال الشاعر الحمد لله ممسانا ومصبحنا بالخیر صبحنا ربی ومسانا وهما مصدران وموضعان ایضا والاسم

منهما مسی وصبح ویقال اتیته لمسی خامسة بالضم والکسر لغة فیه واتیته مسیانا وهو تصغیر مساء واتیته اصبوحة کل یوم وامسیة کل یوم

واتیته مسی امس ای عند المساء من امس کل ذلک بالضم مسی بالفتح برون آوردن نطفه از رحم علی ما فسر فی المسلط یقال مساه یمسیه

مشا

ع ع ن آک ۲ ومسیت الناقة ومسوت علیها اذا سطوت علیها واخرجت ولدها **مشی** تمشیه رفتن وراندن لازم ومتعد ع ع

ف آک ۲ امشاء راندن و با مواشی بسیار شدن ماشیه ستور وستور بسیار زه مواشی ج مشاء بالفتح والمد بسیار فرزند شدن

مصو

زن ع ع ف آک ۲ وتمشت فیه حمیا الکاس اے ذهبت وجرت مشو ومشی داروی مسهل ومنه استمشیت وامشانی الدواء **مصواء**

مضا

زن لاغر سرین **مضی** بالضم رفتن وگذشتن یقال منهما مضی الشیء اے ذهب ومضی فی الامر مضاء ای نفذ ویقال مضیت علی الامر

مطا

مضیا ومضوت علی الامر مضوا بالضم والفتح مثل وقود وصعود وهذا امر ممضو علیه ماضی قاطع امضاء در گذرانیدن تمضی در گذشتن

مضواء مثال صعداء تقدم کردن ع ع ن آک ۲ قال الشاعر فاذا خنس مضی علی مضوائه **مطا** بالقصر پشت امطاء ج مطیه بارکی یذکر

ویؤنث مطی واحد ایض مطایا ج تمطی خرامیدن ودراز شدن ویقال هو ماخوذ من المطیطة وهو الماء الخاثر فی اسفل الحوض لانه یتمطط ای

یمتد وهو مثل تظنیت من الظن وتقضیت من التقضض مطواء مثال صعداء وهو التمطی مطو کشیدن یقال منه مطوت بالقوم اذا

معا

مددت بهم فی السیر امطاء امتطاء بارکی گرفتن یقال امتطیناها ای جعلناها مطایانا مطو بالکسر خوشه خرما مطاء ج مثل جرو وجراء

ونظیر هر چیزی ویاروی یقال نادیت مطوی ای صاحبی ومطوای اے صاحبای **معی** بالکسر والقصر روده امعاء ج وفی الحدیث

ان المؤمن یاکل فی معی واحد والکافر یاکل فی سبعة امعاء یعنی ان المؤمن یاکل من وجه واحد وهو الحلال والکافر یاکل من وجوه ولا

مقو

یبالی ما اکل ومن این اکل وآب تلک یعنی جای ایستادن آب در قعر معو رطب رسیده معوة یکی یقال منه امعت النخلة رسانید نخل

مکاء

رطب را معوة ایض رطب نیم خشک **مقو** روشن کردن شمشیر وطشت وآینه ودندان ونگاه داشتن ع ع ف آص ۲ یقال امق

هذا مقوک مالک ای صن هذا صیانتک مالک **مکاء** بالضم والمد شخولیدن مکو کک ع ع ف آص ۲ قوله تعالی وما کان صلوتهم عند

ملو

البیت الا مکاء وتصدیة ومکت استه ای ضرطت مکاء بالفتح والتشدید مرغی مکاکی ج مکا بالقصر والفتح سوراخ خرگوش وروباه

ومانند آن مکو کک امکاء ج وتمکی الفرس اذا حک عینه برکبته مکا ایض شوخ گرفتن دست از کار ع ع ک آف ۲ میکائیل فرشته روزی

وهما اسمان اضیف احدهما الی الآخر میکائین لغة فیه مهموز او غیر مهموز ومیکال لغة فیه ایض یقال **ملاک** الله حبیبک ای متعک

به واعاشک معه طویلا وتملیت عمری ان تمتعت به ویقال لمن لبس الجدید ابلیت جدیدا وتملیت حبیبا اے عشت معه ملاوة من دهرک

وتمتعت به واقمت عنده ملاوة من الدهر بتثلیث لغات ای حینا وبرهة وکک ملوة بتثلیث لغات ملی پاره از دهر یقال اقام ملیا من

الدهر قوله تعالی واهجرنی ملیا اے طویلا ومضی ملی من النهار ای ساعة طویلة ملا بالقصر صحرا ملوان روز وشب واحدهما ملا املاء زمان

دادن یقال املاه الله وروزگار دراز گذاشتن یقال املیت له فی غیه ای اطلت قوله تعالی واملی لهم ودراز رسن گذاشتن ستور را یقال

املیت للبعیر اے وسعت له فی قیده وکتاب املا کردن یقال املیت الکتاب واملیته امليه واملیه لغتان جیدتان جاء بهما القرآن استملاء

منا

املا منا بالقصر يكيلى مثوان دو من امناآء ج وهو افصح من المن بالتشديد واندازه يقال منى له الباني اى قدّر القادر ويقال داري منا دار فلان اى مقابلتها منىٰ آب مرد وهو مشدّد بخلاف مذى وودى وهما مخففان منى امناء منى انداختن وقوله تعٰ من منيّ يمنى قرئ بالتاء على النطفة تا ويا وبالياء على المنى ظاهرا استمناء منى بيرون آوردن خواستن منية اى الموت والاجل لانها مقدرة منايا ج منية بالضم آرزو مُنى ج ومنية الناقة الايام التى يعرف فيها القاحها من حيالها يقال هى فى منيتها وقد امتنى للفحل منى بالكسر والقصر موضعى بمكه كه قربان درانجا كنند وهو مذكر يصرف وامنى القوم اذا اتوا منى وامنى القوم كذلك امنية آرزو اماني ج تمنى آرزو بردن وخواندن بنشته قوله تعٰ ومنهم اميّون لا يعلمون الكتاب الا امانى ويقال هذا شئ رويته ام تمنيته وفلان يتمنى الاحاديث اى يفتعلها وهو مقلوب من المين وهو الكذب ويقال منوته ومنيته اذا ابتليته ويقال لا امنينك مناوتك اى لاجزينك جزاء ك تمنيه با آرزو آوردن و آرزو در دل افكندن قوله تعٰ ولامنينهم ولآمرنهم ممانات دراز كشيدن وانتظار كردن ومكافات كردن يقال مانيتك بلاهمز اى كافاتك مناة بت نام منوى منسوب اليه عبد مناة وزيد بن مناة وهى تمد وتقصر

مو

موماة دشت موامى ج واصلها مومومة وهو مضاعف على فعللة فقلبت واوها الفا لتحركها وانفتاح ما قبلها

مها

مهاة كاو دشتى مها بالقصر ج مهوات كلك مهاة بلور مهيات مهوات ج مهاة بالضم آب فحل در رحم ناقه وهو من الياء مهى ج مثل رطبة ورطب وعشرة وعشر مهو شير تنك باآب وشمشير تنك روى وپدر حيى از عبد القيس وفى المثل اكذب صفقة من شيخ مهو مهاوة آب ناك شدن شير عٰ بضمها يقال مهو اللبن وامهيت اللبن وناقة ممهاء ورقيقة مهاء بالمد كثرى وعيب امهاء تيز كردن آهن را و آب دادن تيغ را و كرم كردن اسب را بتاختن ويقال حفر البئر حتى امهى لغة فى اماه على القلب ميثرة ومىّ نام زنى

فصل النون

نأى

نأي دور شدن يقال نأيته ونأيت عنه اى بعدت عٰ بفتحهما وانأيته فانتأى اى ابعدته فبعد تناءى اى بتاعد منتأى موضع دور نؤى بالضم جو يچه كرداگرد خرگاه منتأى ايضا مثله نؤى على فعول ج نئى كلك انآء آيفا ج وبتقديم الهمزة ايضا على القلب آناء مثل ابار ويقال منه نأيت نؤيا وانتأيت نؤيا بمعنى نوى بفتح الهمزة لغة فى نؤى ويقال ن نؤيك اى اصلحه واذا وقفت عليه قلت نه مثال ر زيدا واذا وقفت عليه قلت ره زيدا ويقال ايضا انا نؤيك مثال انع نعيك

نبو

نبو نبوّ آرام نا يافتن ودور شدن از جائى عٰ ف آض ۲ يقال نبا عنى وانبيته انا دفعته عن نفسى وموافق نا آمدن جاى كسى را يقال نبا به المنزل والفراش اى لم يوافقه وبازجستن تيغ از زخمگاه وكار نكردن آن يقال نبا السيف اذا لم يعمل فى الضريبة ونبا بصرى عن الشئ نا بيركان كه از دزنه دزواو دور باشد نبوة نباوة برآمدن وبلند شدن وزمين بلند

نبي

نبى پيغامبر وساغ ان يكون ماخوذا منه غير مهموز وهو فعيل بمعنى مفعول اى انه شرف على الخلق كله تصغيره نبىّ انبياء ج ناب پشته نبى ج مثل غاز وغزّى

نثو

نوث كشتبان نواتى ج نثا بالقصر خبر نثو فاش كردن خبر عٰ ف آمن ۲ وتناثوا الشئ اى تذاكروه

نجو

نجاء بالمد ونجاة رستن عٰ ف آض ۲ يقال الصدق منجاة انجاء تنجية رها نيدن وقرئ بهما قوله تعٰ فاليوم ننجيك ببدنك المعنى لا نفعل بل نهلكك فاضمر قوله لا نفعل وقال بعضهم ننجيك اى نوقعك على نجوة من الارض فنظهرك لانه كان ببدنك ولم يقل بروحك نجاء بالمد ايضا شتافتن ودر كذشتن ناجية بجاة ناقه تيز رو وبعير ناج نجا واستنجى اى اسرع وفى الحديث اذا سافرتم فى الجدب فاستنجوا بنو ناجية قومى از عرب ناجى منسوب بوى بحذف هاء وتاء وبحوت فلانا اذا استنكهته نجو سر كين ودو هر چيز از شكم بيرون آيد وابجى اى احدث ويقال هرب دوا انما انجاه اى ما اقامه ونجا الغائط ينجو نفسه اى خرج بخوايم ابر كه باران از وى رفته باشد نجاء بالكسر والمد ج وبريدن درخت را يقال نجوت غصون الشجرة اى قطعتها دراز ورازكفتن باهم يقال نجوته نجوا اى ساررته نجا بالقصر پوست وپوست باز كردن يقال نجوت جلده وانجيته اى سلخته ويقال انجوعنها نجا الجلد اضاف النجا الى الجلد لان العرب تضيف الشئ الى نفسه اذا اختلف اللفظان كقولهم حق اليقين وجوبها اى هودج وفلان فى ارض نجاة يستنجى من شجرها العصى والقسىّ انجاء بريدن فرمودن درخت را وبريدن يقال انجنى غصنا اى اقطع لى وبازكشتن از نجاة شاخ درخت نجاج نجوة نجاة زمين وجاى بلند تنجية اباشتن زمين را وبلند كردن آن نجواء مثال غلواء باز ايدن ويقال ببنى وبينه نجاوة من الارض اى سعة استنجاء ماليدن موضع نجو وشستن آن واستنجى الوتر اى مد القوس ورطب برچيدن وبريدن درخت از بيخ واستنجى الناس فى كل وجه اذا اصابوا الرطب مناجاة باهم رازكفتن انتجاء كذلك وفى الحديث ما انتجيته ولكن الله انتجاه اى ان الله امرنى ان اناجيه وانتجى القوم وتناجوا اى تسارّوا وانتجيته ايضا اذا خصصته بمناجاتك والاسم النجوى وقوله تعٰ واذ هم نجوى فجعلهم هم النجوى وانما النجوى فعلهم كما تقول قوم رضى وانما الرضا فعلهم نجى على فعيل همراز نجيّ ج قال الاخفش قد يكون

نجى

النجى جماعة مثل الصديق قال الله تعٰ خلصوا نجيا وقال الفراء وقد يكون النجى والنجوى اسما ومصدرا نجوى سو ووراه انجاء نحوه ج

[illegible]

واهنا

واهنك كردن عع ف آص ٢ وبفتحهما يقال نحوت نحوك اى قصدت قصدك وبركردانيدن يقال نحوت بصرى اليه اى صرفت و
اعراب سخن عرب يقال ما احسن نحوك فى الكلام بنو نحو قومى از عرب وانحيت عنه بصرى اى عدلته وانحى فى سيره اى اعتمد على
الجانب الايسر والانتحاء مثله هذا هو الاصل ثم صار الانتحاء الاعتماد والميل فى كل وجه انتحيت لفلان اى عرضت له وانتحيت على
حلقة السكين اى عرضت ونحيته عن موضعه تنحية فتنحى نحى بالكسر مشك روغن انحاء ج وفى المثل اشغل من ذات النحيين يقال
هو امراة من تيم الله بن ثعلبة تبيع السمن فى الجاهلية فجائت بنحيين من سمن فاتاها رجل من ايضا باسمه خوات بن جبير فساومها
فحلت نحيا مملوا فقال امسكيه حتى انظر الى غيره ثم حل آخر وقال لها امسكيه فلما شغل يديها ساورها فقضى منها ما اراد وهرب ثم
اسلم الانصارى وشهد بدرا فقال له رسول الله يا خوات كيف كان شرادك وتبسم رسول الله ع فقال يا رسول الله قد رزق الله
خيرا واعوذ بالله من الحور بعد الكور اهل المنخاة بيكانكان عنخاة راه آب كش ناحيه كرانه نواحى ج **نخوة** نازو تكبر يقال

نخو

انتخى علينا اى افتخر وتعظم **نداء** بالكسر والمد آواز دادن وخواندن وقد يضم ايضا مثل دعاء ورغاء مناداة مثله وتنادوا اى

ندا

نادى بعضهم بعضا وايضا تجالسوا فى النادى وناداه اى دعاه وجالسه فى النادى ايضا ندى ندوة نادمستى انجمن ومنه
سميت دار الندوة التى بمكة بناها قصى لانهم كانوا ينتدون فيها للمشاورة اى يجتمعون وقوله تعالى فليدع ناديه يريد عشيرته
وهم اهل النادى وهو المكان والمجلس فسماه به كما تقول تقوض المجلس يعنى تفرق منه با انجمن حاضر شدن عع ف آص ٢ انتدا
مثله وحاضر آوردن مردم را لازم ومتعد وجوانمردى كردن ودادن هو الندى اسم منه يقال فلان سن للناس الندى اى العطا
وهو ندى الكف اى سخى جواد وچرا كردن ستور ميان نهل وعلل يعنى ميان دو نوبت آب يقال منه ندت الناقة والابل وندّ
نحى ناديه وند يتها وانديتها انا والموضع مندى وكشنى كردن ناقه با اصل خود يقال هذه الناقة ندت والى نوق كرام اى تنزع اليها
فى النسب ندوة بالضم آبخور مندبات اى مخزيات ويقال ما نديت بشئ تكرهه ندى بالقصر عطا يقال هو اندى منه اى اسخى
منه وهو ندى اى سخى وتندى اى تسخى ولا تقل يتندى على اصحابه وغايت هر چيز مثل مدى وبعد ذهاب الصوت يقال هو
اندى صوتا اى بعيد الصوت وسبزه وترى نداوة مثله وباران انداء ج انديه مثله وهو شاذ وهم يقال ارض ندية على فعلة وشجرة
ندبان وعلف ونم وترى روز وسكنم وترى شب وهما يضربان مثلا للجود ندى الشئ اذا ابتل فهو ندى واندته ونديته انا
ايضا **نزو** نزوان برجستن وكشنى كردن بچهر عع ف آص ٢ نزاء بالكسر والمد برجستن نر بر ماده وذلك فى الحافر والظلف

نزو

والسباع وانزاه ونزاه غيره نزاء بالضم والمد نوعى از بيمارى كوسبند وقلبى ينزو الى كذا اى ينازع اليه تنزى اى توثب وتسرع
نازيه كاسرهين **نسوة** بالضم والكسر نساء نسوان بالكسر فيهما زنان وهن جمع امراة لا من لفظها كما يقال خلفة ومخاض وذلك

نسا

واولئك نسيه تصغير نسوة نسيات تصغير جمع الجمع نسيان بالكسر فراموشى وفراموش كردن عع ك آف ٢ وما ندن قوله تعالى
نسوا الله فنسيهم اى تركهم نسيان بالفتح انكه فراموشى بروى غالب باشد تنسيه انساء فراموش كردانيدن چيزى مركسى را يقال
انسانيه الله ونسانيه وقوله تعالى وما انسانيه الا الشيطان تناسى فراموشى نمودن قوله تعالى ولا تنسوا الفضل واجاز بعضهم الهمز فيه
قال المبرد كل واو مضمومة لك ان تهمزها الا واحدة فانهم اختلفوا فيها وهى قوله تعالى ولا تنسوا الفضل بينكم وما اشبهها من واو الجمع
والاختيار ترك الهمزة فى الجميع واصله تنسيوا فسكنت الياء واسقطت لاجتماع الساكنين فلما احتيج الى تحريك الواو ردت فيها ضمة
الياء نسا بالفتح والقصر رك ران تا پاشنه ويقال له عرق النسا ولا يقال عرق الاكحل وهما نسيان ونسوان والجمع انساء ومنه نسى
الرجل فهو نسٍ اذا اشتكى نساه ونسيته فهو منسى اذا اصبت نساه نسى بالفتح والكسر ركوك حيض وانچه ماند بفراموشى يا انداز ندش
در منزلى كه كوچ كرده باشند از وى يقال تتبعوا انساءكم وقرى قوله تعالى بالفتح وكنت نسيا منسيا **نشا** بالقصر بوى خوش نشا

نشو

فارسى معرب حذف شطره كما قالوا للمنازل منا نشوة بالكسر بوى خوش زدن وبوسيدن استنشاء مثله وبررسيدن ودانستن خبر
يقال لتنشيت هذا الخبر اى نظرت من اين جاء ويقال من اين تنشيت هذا الخبر اى من اين علمته عع ك آف ٢ رجل نشيان للاخبار اى
متفحص واصله واوى الا انه قلبت الواو ياء فيفرق بينه وبين نشوان نشوة بالفتح مستى نشوان مست وانتشى اى سكر **ناصية**

نصا

موى پيشانى نواصى ج ناصاة مثله بلغة طى ونصوته اى قبضت على ناصيته عع ف آص ٢ قالت عائشة ما لكم تنصون ميتكم اى تمدون
ناصيته كانها كرهت تسريح راس الميت ونواصى الناس اشرافهم نصيه كزيدكان مردم وستور وجز ان يقال هذه نصيتى وانتصيته
اى اخترته وتناصيت بنى فلان وتنصيتهم اذا تزوجت فى الذروة والناصية منهم وتنصت المراة اى رجلت شعرها وانتصى الشعر
اى طال نصى گياهى وهو ما دام رطبا يسمى نصيا فاذا ابيض فهو طريفة واذا ضخم ويبس فهو الحلى ويقال انصت الارض نصيا رضى شد

نصو وهذه فلاة تناصی فلاة ای تتصل بها مناصاة موی پیشانی بکدیکر را کرفتن **نصو** بالکسر ستور لاغر انضاء ج نضوة مؤنثه وقد انضتها الاسفار فهی منضاة وجامه کهنه انضاء لاغر کردن انضاء وستفنی بمعنی و ستور لاغر دادن کسی را و کهنه کردن جامه را انتضاء کهنه کردن جامه و برکشیدن شمشیر نضی و درکذشتن اسب از اسبان و در رفتن و درکذشتن تیر و بیرون کردن جامه از کسی و برکشیدن شمشیر و بریدن شهرها و منازل و رفتن و دور شدن رنگ حنا و جز آن نضو السهم بالکسر تنه تیر یعنی از پیکان تا پر نضی کذلک

نطی انضاء اللجام آهنهای لکام نضی علی فعیل تیر تمام بکار نا داشته و پیکان تیر و میان کتف و کردن **نطو** دوری ارض نطیة و مکان نطی بعید منه و تناطت الرجال ای ترسلت بهم و یقال بلدة نیاطها نطی ای طریقها بعید انطاء و هو الاعطاء بلغة اهل الیمن نطاة نام حصاری بخیبر

نعی **نعی** خبر مرگ و خبر مرگ دادن نعیان بالضم کذلک یقال منه نعاه عم بفتحهما نعی علی فعیل خبر مرگ و خبر آرنده و بد خبر دهنده ناعی کذلک ناعیة مؤنث و یقال نعاء فلانا ای انعه و اظهر خبره فانه مبنیة علی الکسر مثل دراک و منه فی الحدیث یا نعاء العرب ای انعهم منعی منعاة ایضا خبر مرگ یقال ما کان منعا منعاة واحدة ولکنه کان مناعی و تناعی بنو فلان اذا نعوا قتلاهم و استنعی له تقدم و استنعیت الشاة اذا تقدمتها و دعوتها لتتبعک و استنعی بفلان الشر اذا تتابع به الشر و استنعی بمرحب الخیزای ای نادی به استنعی ذکره ای شاع و استنعی بعلان الابل و القوم اذا تفرقوا من شیء و انتشروا و نعوس و کفنکی لغة شتر و یقال سکت فلان فما

نغی نغی بحرف ای ما نبس بنغیة او ان و سخن خوش و خبر بخشت از هر چیز مناغاة با کسی بفریب سخن نرم کفتن و المرأة تناغی صبیها ای تکلمه بما یعجبه و یسره و هذا الجبل یناغی السماء ای یدانیها لطوله

نفی **نفی** راندن و دور کردن و دور شدن لازم و متعد عم ف اکه یقال نفاه فانتفی و نفی ایضا و یقال هذا ینافی ذلک و هما یتنافیان نفیه نفوه بالکسر فیهما رانده و دور کرده نفایه بالضم چیزی بلا بهره و نده نفی المطر علی فعیل ما ینفیه و یرشه و آنچه از دلو چکد و شاشه از آب نفی الریح خاکی که باد رد از باد در بنهای درخت نفیان مثله و نیز هر ما یتطرف من معظم الجیش و یقال اتانا نفیهم ای وعیدکم الذی توعدونی

نقی **نقاوة** نقاوة الشیء بالضم خیاره نقایه مثله کانه بنی علی ضده و هو النقایة لان نعالة با ذکر فیما یسقط من فضلة الشیء نقاوة بالفتح پاکیزه عم که آف تم فهو نقی ای نظیف نقاء بالمد مثله نقا بالقصر ریگ توده و هما نقوان و نقیان نقاة بالفتح ما یرمی من الطعام اذا نقی و قال بعضهم نقاة کل شیء رده ما خلا البر فان نقاته خیاره تنقیه پاک کردن انتقاء برکزیدن تنقی کذلک نقو بالکسر مغز با استخوان انقاء ج نقی مغز استخوان و پیه چشم از فربهی نقو نقی بیرون کردن ان یقال نقوت العظم انقوه و نقیته انقیه بمعنی ای استخرجت نقیه و انتقیته مثله و انقت الابل ای سمنت و صار فیها نقی

نکی ذوات نفی نقاوی بالضم نوعی از شورکیاه **نکایة** جراحت کردن و بدست کالیدن و کشتن دشمن را عم ف اکه یقال نکیت فی العدو نکایة اذا قتلت فیهم و جرحت

نمی **نمو** بضمتین کو الیدن عم ف اع تم نماء بالمد مثله عم ف اکه تم انماء متعد فیه و فی الحدیث لا تمثلوا بنامیة الله یعنی الخلق لانه ینمی و برداشتن حدیث و خبر بکسی یقال منه نموت و نمیت الیه الحدیث و بر آمدن نرخ و رنگ و کران شدن یقال نمی الخضاب و السعر اذا ارتفع و غلا فهو ینمی و نسبت کردن بکسی یقال منه نما الیه و انمی الیه و ینمو و ینمی الیه و نمیت الشیء علی الشیء رفعته علیه و سخن رسانیدن بوجه اصلاح و نیکویی یقال نمیت الحدیث الی غیره نمیا اذا اسندته و رفعته و نمیت الرجل الی ابیه نمیا نسبته الیه و انتمی هو ای انتسب تنمیه سخن رسانیدن به بدی و سخن چینی کردن و هیزم بر آتش نهادن و در کرایندن و یقال رمیت الصید فانمیته اذا غاب عنک ثم مات و فی الحدیث کل ما اصمیت ودع ما انمیت نامی ستکار و تنمی ای ارتفع

نوی **نیة** نواة آهنگ کردن عم ک آف تم انتواء کذلک و یقال نواه ینواه ای رده بحاجته و قضاها له قال الشاعر صرفت امیمة حلتی و صلاتی و نوت و لما تنتوی بنواتی ای لم تقض حاجتی و نواک الله ای صحبک فی سفرک و حفظک و نویة ای فی کلمة الی نیة نوی هم نیة و هم قصد نیة ایضا حاجت و جهت که مسافر بوی رود ج نوی مثله و هی مؤنثه لاغیر و ایضا جمع نواة التمر و هی تذکر و تؤنث و ایضا دوری و جدائی و یقال انوی القوم منزلا بموضع کذا و کذا و استقرت نواهم ای اقاموا نواة ایضا دانه خرما یقال اکلت التمرة و نویت النواة و انویتها ای رمیت بها و الجمع نوی و جمع انوی انواء عراب کیسان و پنج درم کما یقال للعشرین نش مناواة دشمنی کردن باهم و اصله الهمزة من النوء و هو النهوض نوایه فی تر بیشدن ستور عم ف اکه جمل ناو و ناقة ناویة و جمال نواء مثل جائع و جیاع و ابل نووته اذا کانت تاکل النوی فی بیره و اصله نوی نیان موضع

نهی **نهی** باز داشتن از کاری و کفت و جز آن عم بفتحهما و هو خلاف الامر یقال نهیته عن کذا انتهاء باز ایستادن و بغایه رسیدن نهایة بالکسر غایت و پایان هر چیز یقال انتهی و تناهی عنه ای کف و تناهوا عن المنکر ای نهی بعضهم بعضا و قول الفرزدق فنهاک عنها منکر و نکیر انما شدد للمبالغة و یقال هذا رجل ناهیک من رجل و نهاک من رجل ای یکفیک من طلب غیره و هذه امرأة ناهیتک من امرأة یذکر و یؤنث و یجمع و یثنی و اذا قلت نهیک

من رجل کما تقول حسبک لا بی ‹ ولا یبیع لانہ مصدر وتقول فی المعرفۃ ھذا عبد اللہ ناھیک فتنصب ناھیک علی الحال وعن ہ ھنیہ
علی فعیلۃ ای ضخمۃ سمینۃ ویقال الطلب الحاجۃ حتی نھی عنہا بالکسر ای ترکہا ظفر بہا اولم یظفر ھنیۃ بالضم حوض نہایج ونہایت چیزی
نھی بالکسر وبالفتح حوض بزرک وتناہی الماء اذا وقف فی الغدیر وسکن تہنیۃ الوادی حیث ینتہی الیہ الماء من حروف تناہی ج ھناۃ
الماء بالضم والکسر ای تقاعد وہی القوارير والزجاج ایضًا ویقال ہم نہاۃ ماۃ بالضم والکسر ای قدماۃ مثل نہاۃ ماۃ انہاء رسانیدن
پیغام وجزآن یقال انہیت الیہ الخبر فانتہی وتناہی ای بلغ **فصل الواو والیاء** وعد کردن ع م ف ا ک ۲ وای بمعنی ولیک
الہمزۃ حمار وحشی واسب وجزآن وتیز جوال سطبر کلان وکک قدر وتیہ وناقۃ ای ضخمۃ البطن قال سیبویہ سالت الخلیل عن
فعل من وایت فقال وئی فقلت فیمن خفف ولین فقال اوی ابدل من الواو ہمزۃ فقال لا یلتقی واوان فی اول الحرف وقال المازنی
والذی قالہ خطاء لان کل واو مضمومۃ فی اول الکلمۃ فانت بالخیار ان شئت ترکتہا علی حالہا وان شئت قلبتہا ہمزۃ فقلت وعد وا ع
ووجوہ واجوہ ووری واری ووری واوری لا لاجتماع الواوین ولکن لضمۃ الاولی **وجی** سودہ شدن سم ستور ع ک ا ن ا
ہو وج وہی وجیاء ایجاء متعذبہ ویقال انہ لیتوجی وبقال ترکتہ وما فی قلبی اوجی ای یئست منہ وسالتہ فاوجی علیّ ای بخل **وحی**
نامہ وحی ج مثل حلی وحلی واشارت وپیغام ودردل افکندن وسخن پوشیدہ وہرچہ بدیکری فرستی واندازی یقال وحیت الیہ
واوحیت الیہ ووحیت لہ واوحیت بخبر کذا ای اشرت وصوت بہ رویدا ووحی بالقصر مثل وحی اواز وحاۃ کک یقال سمعت وحاۃ
الرعد ای صوتہ الممدود الخفی والرعد یحیی وحاۃ واستوحینا ہم ای استصرخناہم وشتاب وہو یمد ویقصر ویقال الوحی الوحی
یعنی البدار البدار وتوح یا ہذا ای اسرع ووحاہ توحیۃ ای عجلہ ووحی علی فعیل ای سریع ومنہ موت وحی **وخی** میانہ رفتن
نہ اہستہ ونہ شتاب ع م ف ا ک ۲ ویقال ہذا وخی اہلک ای سمت اہلک حیث ساروا ووخیت وخیک ای قصدت قصدک وابن وخی
فلان ای این توجہ توخی صواب جستن وواخاہ لغۃ ضعیفۃ فی اخاہ ویقال استوخ لنا بنی فلان ما خبرہم ای استخبرہم **ودی** با لتنکیر
الی کہ بعد از بول بیرون اید از مرد وبہ تشدید الیاء وکسر الدال مثلہ تقول منہ ودی بغیر الف ونرہ فرو ہشتن اسب تا بول
کند یا کشنی نماید ع ف ا ک ۲ دیہ خون بہا دیات ج والہاء عوض من الواو الذاہبۃ ودیت دادن ع ف ا ک ۲ یقال ودیت القتیل
ای اعطیت دیتہ واتدیت ای اخذت دیتہ واذا امرت منہ قلت دِ فلانا وللاثنین دیا وللجماعۃ دوا فلانا اودی فلان ای ہلک فہو مود
ودی علی فعیل نہال درخت ودیہ یکی وادی رود ورب ما اکتفوا بالکسر عن الیاء کما قال قرقر قمر الواد بالشاہق اودیۃ ج علی غیر قیاس
کانہ جمع ودی توادی جوبہا کہ بر پستان ناقہ بندند تا شیر جمع شود تودیہ یکی **وذیہ** عیب یقال ما بہ وذیہ ویقال اصبحت و
لیس بہا وخصۃ ولیس بہا وذیہ یعنی الایام والبلاد **وری** بالفتح ای خرج من ازاتش زنہ ع ف ا ک ۲ وبکسرہما ایضًا واکندہ
شدن مغز در استخوان ع م بکسرہما ما فتر واریۃ ای سمینۃ ولحم وری ای سمین وخانہ کردن ریم در درون پوست ع م ف ا ک ۲ وفی الحدیث
لان یمتلی جوف احدکم قیحا حتی یریہ خیر لہم من ان یمتلی شعرا تقول منہ ریا رجل وللاثنین ریا وللجماعۃ روا وللمراۃ ری وللمراتین ریا و
للنساء رین وری بفتحتین والقصر اسم منہ یقال سلط اللہ علیہ الوری وحمی خیبرا وایضًا افزید کاں ابراء اتش برا وردن از اتش زنہ
توریہ مثلہ وایضًا پوشیدن حقیقت چیزی وظاہر کردن غیر ان واندوہگین کردن زشتی جراحت دار وکنندہ مواراۃ پوشیدن
چیزی را تواری پوشیدہ شدن وفلان یستوری زناد الضلال ای یطلب الابراء منہا وراء بالمد پس وپیش وہو من الاضداد قال
الاخفش لقیتہ من وراء علی الرفع للغایۃ اذا کان غیر مضاف وجعلتہ اسما وہو غیر متمکن کقولک من قبل ومن بعد وقولہم وراءک اوسع لک
نصب بالفعل المقدر وہو تاخر وقولہم وکان وراءہم ملک ای امامہم وتصغیرہا وریئۃ بالہاء وہی شاذۃ ووراء ایضًا فرزند فرزند
وزی کوتاہ سخت منوری استیح بلند یقال **اوسی** راسہ ای حلقہ موسی استرہ ونام حضرت کلیم اللہ قال الفراء ہی فعلی مونثۃ
وقال عبد اللہ الاموی وہو مفعل من اوسیت وہو مذکر لا غیر قال ابو عمرو وہو مفعل ویدل علیہ انہ یصرف فی النکرۃ وفعلی
لا ینصرف علی حال والنسبۃ الیہ موسوی وموسی فیمن قال فعلی وقد ذکر فی عیسی وواساہ لغۃ ضعیفۃ فی اساہ واستوسیتہ ای قلت
لہ واسنی **شیۃ** بالکسر والتخفیف نشان ولون مخالف کل اعضاء اسب وجزآن والہاء عوض من الواو مثل عدۃ والجمع شیات ویقال
ثور اشبہ کما یقال فرس ابلق وقولہم لاشیۃ فیہا ای لیس فیہا لون یخالف سائر لونہا وشی شیہ نکار کردن جامہ را ع م ف ا ک ۲ توشیہ
کک شدد للمبالغۃ ثوب موشی وموشیۃ وشوی منسوب الیہ والامر منہ شہ بالہاء لانہم لا ینطقون بحرف واحد واقل ما یحتاج الیہ
البناء حرفان حرف یبتدا بہ وحرف یوقف علیہ فاذا وصلتہ بشیء ذہبت الہاء استغناء عنہا ونوعی از جامہا وشاء بالکسر والمد ج
ودروغ کفتن واراستن سخن بدروغ وبسیار شدن اہل قبیلہ وفرزندان کسی وما وشت ہذہ الماشیۃ عندی بشیء ای ما ولدت

وای
وجی
وحی
وخی
ودی
ودی
ورت
وری
وری
وسی
وشی

وشابه سعایة کردن بنزدیك والی یعنی ببدی سکالیدن وسخن دروغ را آراستن واشهرن، ببار فرزند الرجل واش وبنود ببار بچه ویقال بیتوشی فلان فرسه بعقبه ای یطلب ما عنده لیزیده یعنی بپاشنه زد اسب را تا تیز رود واوشاه برانگیخت اورا به مجن یا بکلاب **وصیه** اندرز ایصاء توصیه اندرز کردن والاسم الوصاة والوصایة ویقال اوصیت له بشیء واوصیت الیه ای جعلته وصیك والاسم الوصایة بالفتح والکسر وتواصی القوم ای اوصی بعضهم بعضا وفی الحدیث استوصوا بالنساء خیرا فانهن عوان عندکم ووصیته بکذا اذا وصلته به وارض واصیة ای متصلة النبات ووصت الارض اذا اتصل نبتها وتواصی النبت کان نبت واصل **وعاء** بالکسر والمد خنور وعیه ج اوعیة ایعاء در وعا نهادن چیزها وعی بالفتح نگاه داشتن ویاد گرفتن عع ف آکـ م یقال منه وعیت الحدیث اذن واعیة ای حافظة وریم کردن جراحت وگرد آمدن ریم وگرفتن استخوان شکسته قوله تعالی والله اعلم بما یوعون ای یضمرون فی قلوبهم من التکذیب ویقال لا وعی عن ذلك الامر ای لا تماسك دونه ومالی عنه وعی ای بد وعی بفتحتین آواز وفریاد کردن واعیه فریاد وغیو کننده **وغی** بانك وفریاد ومنه قیل للحرب وغی لما فی الصوت والجلبة اوآغی شبهه کرد در کشت زار افتد **وفاء** بالفتح والمد بسر بردن دوستی عع ف آکـ م وعهد وسخن وهو ضد الغدر یقال وفی بعهده واوفی بمعنی وفی علی فعول بالضم تمام شدن وبسیار شدن وفی بالفتح تمام ورسان وا وفی علیه ای اشرف وعیر میفاء علی الاکام کوره حزیرتها بسیار برآینده ایفاء گذاردن حق کسی بتمام ویقال منه اوفاه حقه ووفاه استیفاء توفی تمام کردن حق وتوفاه الله ای قبض روحه وفاة مردن موافاة رسیدن وآمدن وتوافی القوم ای تتاموا وفی نام مردی **وقی** پرهیز کردن اتقی اصله اوتقی قلبت الواو یاء لانکسار ما قبلها وابدلت منها التاء فادغمت فلما کثر استعماله علی لفظ الافتعال توهموا ان التاء من نفس الحرف فجعلوه اتقی یتقی بفتح التاء والتخفیف فیهما ثم لم یجدوا له مثلا فی کلامهم یلحقونه به فقالوا تقی یتقی مثل قضی یقضی ویقال فی الامر تق وللمرأة تقی وبنی الامر علی التخفیف واستغنی عن الالف بحرکة الحرف الثانی فی المستقبل تقی بالضم وتقوی بالفتح پرهیز والواو مبدل لزم الیاء علی ما ذکرناه فی ریا تقاة تقیة پرهیزکاری اتقی تقاة وتقیة مثل اتخم تخمة تقی متقی پرهیزکار ویقال ما اتقاه لله فی التعجب ویقال قی علی ظلعك ای الزمه واربع علیه وسرج واق زینی که پشت ریش نکند ستور را وفرس واق اذا کان یهاب الشیء من وجع یجده فی حافره ای سم بجایگاه نهنده وقد وقی یقی یقال الشجاع موقی ای موقی جدا وتوقی واتقی بمعنی وقایه بالکسر معجر زنان وهرچه بان چیزی را نگاه دارند وپناه دهند وبالفتح کذا وقاء بالفتح والکسر ممدود مثله وقایه بالکسر ایضا نگاه داشتن عع ف آکـ م اوقیه چهل درم قال الجوهری وکذا کان فیما مضی فاما الیوم فیما یتعارفه الناس ویقدر علیه الاطباء فالاوقیه استار وثلثا استار اواقی ج بتشدید الیاء وتخفیفها وایضا جمع واقیه واصلها ووقی علی فواعل فکرهوا اجتماع الواوین فقلبوا الاولی الفا واقی ورکان ویقال موات بلا یاء سمی بذلك لحکایة صوته **وکاء** بالکسر والمد بند سر مشك وفی الحدیث احفظ عفاصها ووکاءها ویقال اوکی علی ما فی سقائه ای شده بالوکاء وان فلانا لوکاء ای ما یبض بشیء ویقال سال الله وکی علی ای بخل وفی الحدیث انه کان یوکی بین الصفا والمروة ای یملأ ما بینهما سعیا کما یوکی السقاء بعد الملء ویقال معناه انه کان یسکت ولا یتکلم کانه یوکی فمه ومنه یقال اوك حلقك ای اسکت واستوکت الناقة ای امتلأت شحما **ولی** نزدیك شدن عع بکسرها وموشاذ یقال تباعد بعد ولی وکل مما یلیك ای مما یقاربك واولیت الشیء ای قربته فولیه ولایة بالکسر تصرف کردن ودست یافتن عع ف آکـ م یقال ولی الوالی البلد وولی الرجل البیع وفلان ولی وولی علیه کما یقال ساس علیه وسیس علیه ولاء بالکسر والمد وولایه بالکسر پادشاهی وولایة بالفتح پادشاهی راندن ویاری کردن ویقال هم علی ولایة ای مجتمعون فی النصرة وقال سیبویه هو بالفتح المصدر وبالکسر الاسم کالامارة ولی یار ان ودم وبتسکین اللام وتخفیف الیاء مثله علی فعیل وفعل اولیة ج ویقال منه ولیت الارض ولیا والنسبة الیه ولوی کقولهم علوی ودوست ومتصرف برکسی وکل من ولی امر واحد فهو ولیه مولی خداوند وآزاد کننده وآزاد کرده وپسر عم ویاری کننده ودوست وهمسایه وهم سوگند والنسبة الیه مولوی ایلاء دادن یقال اولیته معروفا وفی التعجب ما اولاه للمعروف وهو شاذ تولیه کار در کردن کسی کردن یقال ولاه الامیر عمل کذا وولاه بیع الشیء وروی آوردن بجهتی وکاری قوله تعالی فول وجهك شطر المسجد الحرام وقوله تعالی لکل وجهة هو مولیها ای مستقبلها بوجهه وروی گردانیدن قوله تعالی ولی مدبرا وبرگردانیدن قوله تعالی ما ولیهم عن قبلتهم تولی بخود گرفتن کار را وبکردن کردن یقال تولی العمل وروی گردانیدن قوله تعالی وتولی عنهم ودوستی کسی کردن استیلاء تمام دست یافتن برچیزی واستولی علی الامر ای بلغ الغایة فیه موالاة دوستی وپیوستگی باهم نمودن وپیاپی کاری کردن ولاء ایضا پیوست یکدیگر کردن یقال افعل علی الولاء ای علی التتابع وتوالی ای تتابع ویقال بینهما ولاء بالفتح ای قرابة وایضا ولاء العتق وفی الحدیث نهی عن بیع الولاء

وصی

وعی

وغی

وفی

وقی

وکی

ولی

وهى

وهبا

هبا

هات

هجا

هدى

هذى

هرا

هفو

همى

هن

ومن هبتر ويقال هم ولآء فلان اى موالون له يعنى دوستدارانند وليه پيما كند ولا باج وقوله كالبلايا رؤسها فى الولايا يعنى الناقة
التى كانت تعكس على قبر صاحبها ثم تطرح الولية على راسها الى ان تموت وقولهم اولى لك تهدد ووعيد قال الاصمعى معناه قاربك
ما يهلكك اولى سزاوارتر يقال هو اولى براى اخرى وهما الاوليان وهم الاولى والاولون مثل الاعالى والاعلون وهى الوليا
وهما الوليان وهن الولى والوليات مثل الكبرى والكبريان والكبر والكبريات ونى سستى وماندكى ونى كلت عع ف آ ك ٢
ويقال ونيت فى الامر فانا وان ونا فتر وانيته وا ونيتها اى اتعبتها واضعفتها وهو لا ينى يفعل كذا اى لا يزال وافعل بلا ونية اى بلا توان
وامراة وناة واناة بقلب الواو همزة فيها فتور ونوانى فى حاجتها اى فتر ميناء بالكسر والمد جاى طلب آمدن كشتى وهو مكلاة السفن
ومرفؤها وهو مفعال من الونى وهى در بدن و كفيدن مثل عع ف آ ك ٢ وفى السقاء وهى ووهية على التصغير وهو خرق
قليل وفى المثل خل سبيل من وهى سقاؤه ومن هريق بالفلاة ماؤه يضرب لمن لا يستقيم امره وضعيف شدن ديوار با فتادن ويقال
ضربه فاوهى يده اى اصابها كسر او ما اشبه ذلك ووهت عزالى السماء بمائها وكذا كل شى استرخى رباطه واوهيت السقاء فوهى وهو
ان يهيئا للتخرق وقولهم غادر وهية لا ترقع اى فتقا لا يقدر على رتقه وى كلمة تعجب يقال ويك وى لعبد الله وتدخل على كان
المشددة والمخففة قوله تعالى ويكان الله ويكان فصل الهاء هباء بالمد كرد هوا كه از روزن پيدا آيد در آفتاب و
ايضا دقاق التراب ويقال منه اذا ارتفع هبا يهبو هبوا عع ف آ ض ٢ واهبيته انا هبوة كرد هابى خاك كور هباءة زمينى كه ومنه يوم
الهباءة هبى هبية دختر خرد هبى بسكون اليا نوعى از اوازكه اسب را بدان برانند يقال هات يا رجل بكسر التاء بيار وهاتى
يا امراة مهاتاة مفاعلة منه يقال ما اهاتيك اى ما انا بمعطيك هجاء بالكسر والمد نكوهيدن خلاف المدح عع ف آ ض ٢ هجوته
نهجاه كك والمراة هجوته جهالى ندم صحبته ويقال بينهما اهجوة بضمتين واهجية ومهاجاة يهاجون بها وحروف مقطعات خواند
يقال هجوت الحروف وهجيتها وتهجيتها بمعنى هدى راه راست ونمودن راه يذكر ويؤنث عع ف آ ك ٢ يقال هداه الله للدين
هدى هداية راه راست نمودن و پيدا و اشكارا كردن واكاهانيدن يقال هديته الطريق والبيت هداية اى عرفته وقوله تعالى
اولم يهد لهم قال ابو عمرو اولم يبين لهم وهديته الى الطريق فهدى واهتدى راه راست يافت بمعنى هداء بالكسر والمد عروس را بخانه
اوردن وفرستادن عروس را يقال هديت المراة الى زوجها وهديت المراة فهى مهدية وهدى على فعيل هدى قربانى كه بحرم
فرستند هدى مثله وايضا اسير وقرى حتى يبلغ الهدى محله بالتخفيف والتشديد هدية بالتخفيف والتشديد يكى هديه بالكسر
روش وكار وجهت يقال خذ فى هديتك بالكسر اى فيما كنت من الحديث والعمل ونظر هدية امره اى جهة امره وما احسن هديته
بالفتح والكسر اى سيرته والجمع هدى ويقال هدى هدى فلان اى سار سيرته وفى الحديث واهدوا اهدى عمار وهداه اى
تقدمه هادى راهنماى وكاو يكه در مركوخرمن بند ندا ووهو الثور الذى وسط البيدر تدور عليه الثيران فى الدياسة وكردن
وپيكان تير هوادى الخيل اعناقها ويقال اول رعيل منها هديته ثم هدايا اهداء هديه فرستادن ودادن يقال اهدى له واهدى
اليه مهدى بالكسر ايضا هديه دو تى آرند چون طبق وجز آن كه با هدية باشد مهداء بالكسر والمد بسيار هديه آرنده استهداء
رهنمونى وهديه خواستن تهادى يكديكر را هديه دادن وفى الحديث تهادوا تحابوا ويقال الحاء فلان يهادى بين اثنين اذا
كان يمشى بينهما معتمدا عليهما من ضعف او سكر وكك المراة اذا تمايلت فى مشيتها من غير ان يماشيها احد قيل تهادى ويقال
لك عندى هديا ها اى مثلها ورميت بسهم ثم رميت بسهم اخر هديا ها اى قصده هذى هذيان بيهوده كفتن عع ف
آ ك ٢ وض ٢ وهذوته بالسيف مثل هذذته هراوة بالكسر چوب ستبر كنده هراوى مثل مطايا ج هروته بالهراوة وتهريته
بها بمعنى اى ضربته وهريت العمامة اى صفرتها يعنى زرد كردانيدم هرات شهرى از خراسان فان وقفت عليها وقفت بالهاء هروى
بالتحريك منسوب بوى هفوة شكوخيدن عع ف آ ض ٢ وبال زدن مرغ و بريدن وجنبيدن وى يقال هفا الطائر بجناحيه
اى خفق وطار وهفا الشئ فى الهواء اذا ذهب كالصوفة ونحوها ويقال مر الظبى يهفو والخيل تهفو مثل يطفو هوافى النعم مثل
هوافى همو كرسنكى ها فجائع هفات بالفتح باران همى هميان روان شدن اب واشك و پراكندن ستور بچراكاه عع
ف آ ك ٢ هوامى الابل ضوالها يعنى كم شدكان در چراكاه هميان بالكسر معرب ونام مردى وبضم ايضا هن مثال فم كلمة كناية
معناه شئ واصله هنو يقال هذا هنك وهنواك اى شيئك وهما هنوان والجمع هنون وربما جاء مشددا فى الشعر كما شدد لوه
وفى الحديث من تعزى بعزاء الجاهلية فاعضوه بهن ابيه ولا تكنوا وفى المثل من يطل هن ابيه ينتطق به اى يتقوى باخوته ويقال
هنة للمونث وهنت بسكون النون والتصغير هنية وهنيهة ايضا ابدلت الياء الثانية بالهاء والجمع هنات وهنوات على الاصل و

ويقال في فلان هنات اي خصلات شر ولا يقال ذلك في الخير ويقال هذا هنوك ورايت هناك ومررت بهنيك وقد مر في اخ
وفي النداء يا هن اقبل ويا هنان اقبلا ويا هنون اقبلوا ولك ان تدخل فيه الهاء لبيان الحركة فتقول يا هنه كما تقول لمه ومالية
وسلطانيه وقد تشبع النون منه فتقول يا هناه اقبل وهذه اللفظة تختص بالنداء بها مضمومة ويا هنانا ه اقبلا ويا هنوناه
اقبلوا وحركة الهاء فيهن منكرة لكن هكذا رواه الاخفش وتقول في الاضافة يا هني اقبل ويا هني اقبلا ويا هني اقبلوا وللمراة
يا هنت اقبلي بتسكين النون كما تقول اخت و بنت ويا هنتان اقبلا ويا هنات اقبلن ويا هنتاه اقبلي ويا هنتانه اقبلا ويا
هناتوه اقبلن ويقال ذهبت وهنيت كناية عن فعلت هواء ميان اسمان وزمين اهوية جج وخالي قوله تعم وافئدتهم
هواء اي خالية لا عقول فيها هوى بالقصر خواست اهواء ج وفي الاضافة الى نفسك قلت هواي وهذيل تقول هوي كقفي
وعصي وهذا اهوى الي اي احب الي ودوست داشتن ع ع ك آف ٢ هوي فرود افتادن بمعاكي ع ع ف آك ٢ ودر گذشتن
وهوي واهوى بمعنى ودهان كشادن جراحت واهوى اليه بيده لياخذه واهويت براي اوماءت به واهويت له بالسيف
يعني فرود آوردم شمشير را بروي هوة بالضم مغاكي هوية على فعولة مثلها مهوى مهواة بالفتح مغاكي ميان دو كوه و
مانند آن وتهاوى القوم في المهواة اذا سقط بعضهم في اثر بعض والمهاواة الملاجة وشدة السير ومضى هوي من الليل اي
هزيع منه يعني پاره از شب واستهواه الشيطان اي استهامه يعني سركشته كردش قوله تعم كالذي استهوته الشياطين في الارض
حيران هوهاء بالمد احمق ويقال لما ادري اي هي بن بي هو اي اي الخلق هو ويقال لمن لا يعرف ولا يعرف ابوه هيان بن بيان
هاويه دوزخ وهي معرفة بلا الف ولام قوله تعم فامه هاويه اي مستقرة النار ومغاكي ويقال هوت امه اي ثكلت فهي هاويه
اي ثاكله هواهي سخن باطل ولغو ويقال هي مالي اي عجبا مالي ويا هي اي يا عجبا **فصل اليآء** يد دست اصلها
يدي بسكون الوسط لان جمعها ايد على افعل ويدي على فعول وهذا جمع فعل مثل فلس وافلس وفلوس ولا يجمع ولا يجمع فعل
على افعل الا في حروف معدودة مثل زمن وازمن وجبل واجبل وعصا واعص وقد جمعت ايد في الشعر على اياد والتصغير يدية
وبعض العرب تقول لليد يدا مثل رحا ويديان مثل رحيان وتوانائي ودست رس وايده اي قواه ومالي به يدان اي طاقة
قوله تعم والسماء بنيناها بايد وقوله تعم حتى يعطوا الجزية عن يد اي عن ذلة واستسلام ويقال عن نقد لا نسيئة ونعمت ونيكوئي
يجمع على يدي بالضم والكسر مثل عصي وعصي وعلى ايد ايضا يقال يدي فلان من يده اي ذهبت يده ويبست وهو دعاء عليه كما
يقال تربت يداه ويديت الرجل اي اصبت يده فهو مبدي وايديت عنده يدا اي اصطنعت اليه فانا مود وهو مودي اليه ويديت لغة
فيه ويقال في السؤال عن وقوع الظبي في الحبالة امبدي ام مرجول يعني اوقعت يده او رجله في الحبالة ويادية اي جازية يدا بيد
واعطيته مياداة اي من يدي الى يده واعطيته مالا عن ظهر يد تفضلا لا من بيع ولا من قرض ولا مكافاة وابتعت الغنم باليدين
يعني بثمنين مختلفين بعضها بثمن وبعضها بثمن اخر بين يدي پيش روي وهذا ما قدمت يداك للتاكيد اي ما قدمت كما يقال
هذا ما جنت يداك اي جنيته ولقيته اول ذات يدين معناه اول شيء ويقال سقط في يديه واسقط يستعملان مجهولين اي ندم
قوله تعم ولما سقط في ايديهم اي ندموا ويقال ذهبوا ايدي سبا وايادي سبا اي متفرقين وهما اسمان جعلا اسما واحدا ويقال لا افعله
يد الدهر اي ابدا وهذا في يدي اي في ملكي وتصرفي والنسبة يدي ويدوي وامراة يدية اي صناع ورجل يدي ايضا وما ايدى
فلانة في التعجب وثوب يدي وادي واسع ويد الثوب ما فضل منه اذا التحفت والتحفت ويقال ثوب قصير اليد وقال
الفراء بعضهم يقول لذي الثدية ذو اليدية وهو المقتول بنهروان ذو اليدين بكي از صحابه سمي به لانه كان يعمل بيديه جميعا
باب الالف اللينية اعلم ان الالف على ضربين لينة وتسمى الفا ومتحركة تسمى همزة وقد ذكرنا الهمزة
وذكرنا ما كانت الالف منقلبة من الواو والياء وهذا الباب مبني على الفات غير منقلبات عن شيء فلهذا افردناه **آ** حرف هجاء
مقصورة موقوفة فان جعلتها اسما مددتها وهي تؤنث ما لم تسم حرفا ابيه تصغيرها وذلك اذا كانت صغيرة في الخط او خفية
وكذلك القول فيما اشبهها من الحروف والالف من حروف المد واللين والزيادات وحروف الزيادات عشرة يجمعها قولك اليوم
تنساه وقد تكون في الافعال ضمير الاثنين نحو فعلا ويفعلان وفي الاسماء علامة للاثنين ودليلا على الرفع نحو رجلان فاذا
تحركت فهي همزة وتزاد في الكلام للاستفهام تقول ازيد عندك ام عمرو فان اجتمعت همزتان فصلت بينهما بالف مثل اانت
في اانت وينادى بها ايضا الا انها للقريب دون البعيد والف وصل وهي كل ما سقط في الوصل ولا تكون الا زائدة والف قطع
هي كل ما ثبت في الوصل وقد تكون زائدة مثل الف الاستفهام واصلية مثل اخذ وامر **اذا** جون وهو اسم يدل على زمان مستقبل

هوا

يدي

اذا

لم يستعمل الّا مضافا الى جملة يقال اجيئك اذا قدم العيد فوقوعها موقع قولك اجيئك يوم يقدم فلان دليل اسميتها وهى
ظرف وتجىء فى الشرط والجزاء كقوله تعالى واذا علم من آياتنا شيئا اتخذها هزوا وقوله تعالى وان تصبهم سيئة بما قدمت ايديهم
اذا هم يقنطون وتكون للمفاجاة معك فى حال كقولك خرجت فاذا زيد قائم اى خرجت ففاجانى زيد فى الوقت بقيام
اذ حرف مبنى لما مضى من الزمان وهى للمفاجاة مثل اذا ولا يليها الا الفعل الواجب نحو قولك بينما انا كذا اذ جاء زيد وقد
تزادان جميعا فى الكلام كقوله تعالى واذ واعدنا موسى اى وواعدنا وقوله تعالى حتى اذا اتوا على واد النمل اى حتى اتوا **الى**
سوى وهو حرف خافض وهو منتهى لابتداء الغاية كقولك خرجت من الكوفة الى مكة ويجىء بمعنى عند ويجىء بمعنى مع كقوله تعالى
ولا تاكلوا اموالهم الى اموالكم اى مع اموالكم وقوله تعالى من انصارى الى الله اى عند الله او مع الله وقال سيبويه الف
الى وعلى منقلبتان من واو لان الالفات لا تكون فيها الامالة ولو سمى به رجل قيل فى تثنيته الوان وعلوان **الا** بدان ولا
باس وهو حرف يفتتح به الكلام للتنبيه كقولك الا ان زيدا خارج كما تقول اعلم ان زيدا خارج **اولو** بضمتين هذا وندا
وهو جمع لا واحد له من لفظه وواحده ذو واولات للاناث واحدها ذات **اولاء** ايضا هو ايضا جمع لا واحد له من لفظه
وواحده ذا للمذكر وذه للمؤنث يمد ويقصر ومقصوره يكتب بالياء نحو اولى وواحده الذى وممدوده مبنى على الكسر يستوى
فيه المذكر والمؤنث وتصغيره اُليّا بضم الهمزة مشدد الياء بالمد والقصر ويدخل عليه هاء التنبيه كقولك هؤلاء بالكسر
على البناء ومن العرب من ينون الهمزة مكسورة ويقول هؤلاء قومك ويلحق الكاف للخطاب تقول اولئك واولاك
قال الكسائى واحد اولئك ذلك وواحد اولاك ذاك واولالك مثل اولئك وربما قالوا اولئك فى غير العقلاء
قوله تعالى ان السمع والبصر والفؤاد كل اولئك واما الى بوزن العلى فهو ايضا جمع لا واحد له من لفظه وواحده الذى واما
قولهم ذهبت العرب الالى فهو مقلوب من الاول لانه جمع اولى مثل اخرى واخر **الا** مكسورة حرف استثناء يستثنى
بها وجاءت بمعنى غير اذا وصفت بها كقولك جاءنى القوم الا زيد وكقوله تعالى لو كان فيهما آلهة الا الله لفسدتا واصل
الا الاستثناء والصفة عارضة واصل غير صفة والاستثناء عارض وجاءت بمنزلة واو العطف ايضا كقول الشاعر وارى
دارا باغدرة السيد ان لم يدرس بها رسم الا رمادا هامدا دفعت عنه الرياح خوالد سحم يريد ارى لها دارا ورمادا
هامدا **انّى** اذكا وحكونه تقول انّى لك هذا اى من اين لك هذا وهى من الظروف التى يجازى بها تقول انّى تاتنى آتك
اى من اى جهة تاتنى آتك وقد تكون بمعنى كيف تقول انّى لك ان تفتح الحصن اى كيف لك ذلك وقوله تعالى قال يا مريم
انّى لك هذا اى كيف لك **ايا** وهو اسم مبهم ويتصل به جميع المضمرات المتصلة المنصوبة تقول اياك واياه واياى و
ايانا فالكاف والهاء والياء والنون جعلت بيانا عن المقصود ولا موضع لها من الاعراب فهى كالكاف فى ذلك وارايتك وكالالف
والنون التى فى انت فتكون ايا الاسم وما بعدها للخطاب وقد صار كالشىء الواحد لان الاسماء المبهمة وسائر المكنيات لا
تضاف لانها معارف وقال بعض النحويين ان ايا مضاف الى ما بعده واستدل على ذلك بقولهم اذا بلغ الرجل الستين فاياه
واياّ الشواب فاضافوه الى الشواب وخفضوها وقال ابن كيسان الكاف والهاء والياء والنون هى الاسماء واياعماد لها
لانها لا تقوم بانفسها ولا يصحان تقول ضربتنى بل تقول ضربت اياى ولا تقول ضربت اياك لانك انما تحتاج الى ايا اذا
لم يمكنك اللفظ بالكاف فاذا وصلت الى الكاف تركتها ويجوز ان تقول ضربتك اياك لان الكاف اعتمد بها على الفعل
وقد تكون للتحذير تقول اياك والاسد وهو بدل من فعل كانك تقول باعد ويقال هياك بالهاء مثل اراق وهراق وتقول
اياك وان تفعل كذا بالواو ولا يقال بلا واو ومعنى **ايا يا** بانك وراندن باشد اياة الشمس بالفتح والكسر روشنائى آفتاب
ويقال الاياة للشمس كالهالة للقمر **با** حرف من حروف الشفة بنيت على الكسر لاستحالة الابتداء بالموقوف وهى من عوامل
الجر فى الاسماء وهى للالصاق بالمفعول به تقول مررت بزيد كانك الصقت المرور به وللتعدية فكل فعل لازم يتعدى بالباء
والالف والتشديد تقول طار به واطاره وطيّره وتزاد فى الكلام كقولك بحسبك قول السوء وقوله تعالى وكفى بربك هاديا
هاديا ونصيرا وقد تجى بمعنى من اجل كقول لبيد ع غلب تشذر بالذحول كانهم اى من اجل الذحول وتوضع موضع على
كقوله تعالى ومنهم من ان تامنه بدينار اى على دينار كما توضع على موضعها كما فى قول الشاعر ع اذا رضيت على بنو قشير اراد
رضيت بى **تا** اسم يشار به الى المؤنث مثل ذا للمذكر وته مثل ذه وتان للمثنى واولاء للجمع وتصغيره تيّا بالفتح والتشديد
ويدخل عليها هاء التنبيه تقول هاتا هند وهاتان وهؤلاء وهاتيا تصغيره وبكاف الخطاب تلك تيك وتلك بالكسر

وتلك بالفتح وهي لغة رديئة وتالك وتثنيته تانك بالتشديد والتخفيف وفي الجمع اولئك واولاك واولالك فالكاف لمن تخاطبه تمامها
في التذكير والتأنيث والتثنية والجمع وما قبل الكاف لمن تشير اليه فهن جميعا وتدخل ها على تيك تقول هاتيك هند وهاتاك
لا تدخل ها على تلك وتالك لغة في تلك وهي ايضا حرف من حروف الزيادات وتزاد في المستقبل في قولك تفعل لمخاطبة المذكر ومغايبة
المؤنث وفي امر المواجهة للمخاطب كما قرئ قوله تع فلتفرحوا وفي اخر الماضي مفتوحة لخطاب المذكر ومكسورة لخطاب المؤنث وموقوفة
لمغايبتها فان تاخرت عن الاسم كانت ضميرا وان تقدمت كانت علامة ومضمومة للحكاية عن نفسك وتاء القسم بدل من واو كما
ابدلوا منها في تترى وتراث وتخمة وتجاه والواو بدل من الباء وتقول تالله لقد كان كذا ولا تدخل في غير هذا الاسم وقد تزاد
التاء في انت فتصير مع الاسم كالشيء الواحد من غير ان تكون مضافة وتنسب القصيدة التي قوافيها على التاء تائية حا حرف هجاء
حلقية يمد ويقصر وينون في التنكير واسم حي من العرب حاء مبني على الكسر وقد يقصر زجر للابل ويقال منه حاحيت بالمعز حاحاة
وحيحاء وحيحاة اذا دعوتها وذلك ان تقول لها حاء حاء قال سيبويه ابدلوا الالف بالياء في قولهم حاحيت بالمعز حيحاء وانما هو موضوعة
بنيت منه فعلا كما ان رجلا لو اكثر من قوله لا لجاز ان تقول لاليت فاجرى حاحيت بالمعز حيحاء وهاهيت وعاعيت مجرى دعدعت
اذا كن للتصويت وقال ابو عمرو حاح بضانك وحاء اي ادعها خا حرف هجاء حلقية قال ابو زيد خاء بك معناه اعجل جعله
صوتا مبنيا على الكسر ويستوي فيه التثنية والجمع والمذكر والمؤنث ذا ابن مرد وهو اسم اشارة الى المذكر وذي بكسر الذال
للمؤنث تقول ذي امة الله في الوصل وذه في الوقف بهاء موقوفة وهي بدل من الياء وليست للتانيث وانما هي صلة وتدخل عليها
هاء التنبيه يقال هذا زيد وهذي وهذه بتحريك الهاء هند وتصغير ذا ذيا وذيان في التثنية وتصغير هذا هذيا ولا تصغر ذي
للمؤنث وانما تصغر للمؤنث تا وقد اكتفوا به عنه وتثنية ذا ذان بسقوط احدى الالفين اعني الف ذا والف التثنية لسكونها فمن
اسقط الف ذا قرء قوله تع ان هذين لساحران واعرب ومن اسقط الف التثنية قرء ان هذان لساحران لان الالف لا يقع فيها
اعراب وقيل انها على لغة بني الحارث بن كعب والجمع اولاء من غير لفظه وتدخل عليها كاف الخطاب تقول ذاك وذلك واللام زائدة
وتدخل ها على ذاك تقول هذاك زيد ولا تدخل على ذلك ولا على اولئك كما لم تدخل على تلك ولا تدخل كاف الخطاب على ذي للمؤنث
وتدخل على تا تقول تيك وتلك ولا تقل ذيك وتقول في التثنية جاءني ذانك الرجلان بالتشديد والتخفيف ورايت ذينك
الرجلين وفي المؤنث تانك بالتشديد والتخفيف شددوا تاكيدا وتكثيرا للاسم لانه بقي على حرف واحد كما ادخلوا اللام على
ذلك تكثيرا له وانما يفعلون مثل هذا في الاسماء المبهمة لنقصانها وتصغير ذاك ذياك وتلك تياك وتصغير ذلك ذيالك
والجمع اولئك واما ذو بمعنى صاحب يعني خداوند فهو لازم الاضافة فان وصفت به نكرة اضفته الى نكرة وان وصفت به معرفة
اضفته الى المعرف بالالف واللام ولا يجوز ان تضيفه الى مضمر ولا الى زيد وما اشبهه في العلمية تقول جاءني رجل ذو مال وهذه
امراة ذات مال ومررت برجل ذي مال وبامراة ذات مال ومررت برجلين ذوي مال بفتح الواو وكذا في النصب قوله تع واشهدوا
ذوي عدل منكم وفي الرفع ذوا مال وبرجال ذوي مال بكسر الواو وفي النصب مثله وفي الرفع ذوو مال وبنسوة ذوات مال في الحالة
الثلث واصل ذو ذوي مثل عصو يدل على ذلك قوله تع ذواتا افنان في التثنية ويرى ان الالف منقلبة من واو ثم حذفت من ذوا
عين الفعل لكراهتهم اجتماع الواوين في التثنية لانه كان يلزم حينئذ ذووان مثل عصوان فبقي ذا منونا ثم ذهب التنوين منه للاضافة
كما تقول رايت رجلا ذا مال ولو سميت رجلا ذو لقلت هذا ذوا قد اقبل فرددت ما ذهب لانه لا يكون اسم على حرفين احدهما حرف لين
لان التنوين يذهبه فيبقى على حرف واحد ولو نسبت اليه قلت ذووي وكذلك النسبة الى ذات لان التاء تحذف في النسبة ولو جمعت
ذو مال قلت هؤلاء ذوون وفي الاضافة ذوو مال واما ذو بمعنى الذي فهو لغة طي تحقها ان توصف بها المعارف تقول انا ذو عرفت
وانا ذو سمعت وهذه امراة ذو قالت كذا يستوي فيه الجمع والتثنية والمذكر والمؤنث قال سيبويه ان ذا وحدها بمعنى الذي كقولهم
ماذا رايت فتقول متاع حسن وهي مع ما بمنزلة اسم واحد كقولهم ماذا رايت فتقول خيرا بالنصب كانه قال ما رايت ولو كان ههنا
بمنزلة الذي لكان الجواب خير بالرفع كقوله تع واذا قيل لهم ماذا انزل ربكم قالوا اساطير الاولين بالرفع وكقوله تع وقيل للذين اتقوا
ماذا انزل ربكم قالوا خيرا بالنصب نظرا عن الاول واما قولهم ذات مرة وذات صباح فهو من ظروف الزمان التي لا تتمكن تقول لقيته
ذات مرة وذات يوم وليلة وغداة وعشاء وذات الزمين والعويم وذات صباح ومساء وصبوح وغبوق وانما سمع في هذه الاوقات
ولم يسمع ذات شهر ولا ذات سنة وقال الاخفش في قوله تع واصلحوا ذات بينكم انث ذات لان بعض الاشياء قد يوضع له
اسم مؤنث ولبعضها اسم مذكر كما قالوا دار وحائط انثوا الدار وذكروا الحائط ويقال ذيت وذيت بمعنى اين واين مثل كيت وكيت

واصله ذَيْوعلى فَعل ساكنة العين فحذفت الواو وشددت اليآء للحذف ثم عوض من التشديد التآء وان حذفت التآء وجبت
بالهآء ترد التشديد وتقول كان ذيه وذيه وان نسبت اليه قلت ذَيَوِيّ كما تقول بنوي في النسبة الى البنت **فا** وهي حرف من
حروف المعجم وهي للعطف ولها ثلثة مواضع وهي ان تعطف بها وتدل على الترتيب والتعقيب مع الاشتراك كقولك ضربت زيدا
فعمرًا وان تكون ما قبلها علة لما بعدها على العطف والتعقيب دون الاشتراك كقولك ضربته فبكى وان تكون للابتداء وذلك
في جواب الشرط وح يكون ما بعد الفآء كلاما مستانفا يعمل بعضه في بعض كقولك ان تزرني فانت محسن لان قولك انت ابتدآء و
محسن خبره وصارت الجملة جوابا بالفآء وكذلك يدخل الفآء في جواب الامر والنهي والاستفهام والنفي والعرض والتمني الا انك تنصب
ما بعد الفآء في هذه الاشيآء الستة باضمار ان تقول زرني فاحسن اليك وكذا البواقي لم تجعل الزيارة علة للاحسان ولكنك قلت
ذلك من شاني ابدا ان احسن اليك على كل حال **كذا** چنين وچندين وهو اسم مبهم تقول كذا وقد يجري مجرى كم فتنصب ما بعده
على التميز تقول عندي كذا درهما **كلا** نه چنين است وهي كلمة زجر وردع ومعناه انته ولا تفعل قوله تعالى ايطمع كل امرئ منهم
ان يدخل جنة النعيم كلا اي لا يطمع وتكون بمعنى حقا كقوله تعالى كلا لئن لم ينته لنسفعا بالناصية **لا** نه وهي حرف نفي للفعل
كقولك لا تفعل غدا في الاخبار وللاسم كقولك لا رجل في الدار ولا اله الا الله وقد تكون للنهي نحو لا تقم ولا يقم للحاضر والغائب
وقد تكون ضد البلى ونعم وقد تكون لغوا كقوله تعالى ما منعك ان لا تسجد اي ما منعك ان تسجد وقد تكون للعطف بمعنى اخراج الثاني
مما دخل فيه الاول كقولك رايت زيدا لا عمرا فان ادخلت عليها الواو خرجت من ان تكون حرف عطف كقولك لم يقم زيد ولا عمرو
لان حروف النسق لا يدخل بعضها على بعض فالواو للعطف ولا لتاكيد النفي وقد تزاد فيه التآء فيقال لات وقد ذكرناه في باب التآء
وقولهم اما لي فافعل كذا بالامالة اصله ان لا وما صلة ومعناه ان لا يمكن ذلك الامر فافعل كذا **لو** اگر حرف تمنى وهي لامتناع الثاني من
اجل امتناع الاول تقول لو جئتني لاكرمتك وهو خلاف ان الشرطية لانها توقع الثاني من اجل وقوع الاول واما لولا معناه اگر نه
مركبة من معنى ان ولو وذلك ان لولا يمنع الثاني من اجل وجود الاول تقول لولا زيد لهلكنا اي امتنع وقوع الهلاك من اجل وجود
زيد وقد يكون لولا بمعنى هلا وهو كثير في القران وان جعلت لو اسما شددته وقلت اكثرت من اللو لان حروف المعاني والاسماء الناقصة
اذا صيرت اسماء تامة بادخال الالف واللام عليها او باعرابها شددتا ما هو منها على حرفين بان يزاد في اخره حرف من جنسه فيدغم
ويصرف كقولك اكثرت من اللو ومن لو وشددتا ما فيه الالف كقولك كتبت لاء جيدة **ما** چه وچيست وهرچه وانچه وچيزي ونه
ونيست وانكه وچه انكه وان كلمه ايست دال بر معاني مختلفه بعضي اسم وبعضي حرف ماء تعجب كقوله تعالى فما اصبرهم على النار
يعني چه صبورند ايشان وماء استفهام كقوله تعالى وما تلك بيمينك يا موسى يعني چيست وماء خبر كقوله تعالى ما عندكم ينفد وما عند الله
باق يعني انچه نزد شما است وماء شرط كقوله تعالى وما تفعلوا من خير يعلمه الله يعني هرچه كنيد وماء نكرة كقولك مررت بما معجب لك اي بشيء
معجب يعني گذشتم بچيزي شگفت وقوله تعالى ايا ما تدعوا فله الاسماء الحسنى وماء نافية وان بر سه وجه است بمعنى لا وبمعنى لم وبمعنى
ليس الاول كقوله تعالى وما ينظر هؤلاء الا صيحة واحدة وقوله تعالى ما ماتوا وما قتلوا والثاني كقوله تعالى ما فعلوه الا قليل منهم والثالث
كقوله تعالى ما هذا بشرا وقوله تعالى وما هم بضارين به من احد وما بمعنى من كقوله تعالى والسماء وما بناها اي من بناها يعني انكه بنا كرد ان
اسمانرا وماء مصدرية والله خلقكم وما تعملون اي وعملكم يعني خدا آفريد شمارا وكردار شمارا وماء زائده وآن را معنى نيست و
آن بر دو وجه ابد كافه يعني مانع از عمل كقوله تعالى انما الله اله واحد وغير كافة كقوله تعالى فبما رحمة من الله لنت لهم وماء تابيد كقوله تعالى
ما دامت السموات والارض يعني چندانكه بپايد اسمانها وزمينها وماء تفخيم كقوله تعالى القارعة ما القارعة يعني قيامت وچه قيامت
قد يحذف منها الالف اذا دخلت عليها حرفا نحو لِمَ وبِمَ وعَمَّ ومِمَّ وعلامَ وحتّامَ والامَ ويجب القصيدة اليها فيقال ماوية و
قد يجيء ما زائدة بعد ان الشرطية فتدغمها فتصير اما وقد تجيء بعدها النون الثقيلة والخفيفة نحو قولك اما تقومن اقم وكقوله
واما تخافن وكذلك مهما في معنى الشرط وزعم الخليل ان اصلها ما ضمت اليها ما لغوا فابدلت من الالف الاولى هاء وقال سيبويه
يجوز ان يكون كاذ ضمت اليها ما ماما مال مبني على الكسر حكاية صوت الشاء **متى** كي وهو ظرف في معنى السؤال عن زمان وهو للشرط
والجزاء ايضا قال الاصمعي هي بمعنى من في لغة هذيل وبمعنى وسط ايضا قال ابو عبيدة سمعت بعضهم يقول وضعته متى كمي
اي وسط كمي **وا** حرف الندبة تقول وازيداه ويقال ايضا يا زيداه والواو من حروف العطف للجمع لا للترتيب ويدخل عليها الف
الاستفهام كقوله تعالى اوعجبتم ان جاءكم كما تقول افعجبتم وتكون بمعنى مع لما بينهما من المناسبة في الجمع بين الشيئين فصاعدا كقول النبي
بعثت انا والساعة كهاتين واشار الى السبابة والابهام اي مع الساعة وتكون للحال كقولهم قمت والناس قعود اي قمت وادعوه اي

اى مت داعيًا له وتكون للقسم تقول والله لقد كان كذا وهى بدل من الباء فيه لقربهما منها في المخرج اذ كانتا من حروف الشفة ولا يتجاوز
الاسماء المظهرة نحو والله وحيوتك وابيك وتكون ضمير جماعة المذكر في نحو فعلوا ويفعلون وعلامة الرفع في نحو ابوه ومسلمون
وتكون زائدة كقول الرجل لآخر بعنى هذا الثوب فيقول وهو لك وقوله تعم حتى اذا جاؤها وفتحت ابوابها يجوز ان تكون الواو
ههنا زايدة **ويك** كلمة مثل ويب وويح والكاف للخطاب ويكأنه مركبة منها قال الكسائى هو ويك وادخل عليه ان المشددة
والمخففة ومعناه الم تر وقال الخليل هى وى مفصولة ثم يبتدى فيقول كان **ها** حرف معجمة حلقية من حروف الزيادات
وهى بالقصر حرف تنبيه كقوله تعم ها انتم هؤلاء جمعا بين التنبيهين للتوكيد ومثله الا يا هؤلاء وهى غير مفارق لاى في النداء تقول
يا ايها الرجل وقد تكون جواب النداء بالمد والقصر نحو قولك ها وهاء في جواب من دعاك باسمك وها للتنبيه وقد يقسم بها
فيقال لا ها الله ما فعلت اى لا والله ابدلت هاء من واو القسم وان شئت حذفت الالف التى بعد الهاء وان شئت اثبت وقولهم
لاها الله ذا اصله لا والله هذا ففرقت بين ها وذا وجعلت الاسم بينهما وجررته بحرف التنبيه والتقدير لا والله ما فعلت هذا
فحذف الكلام واختصر لكثرة استعمالهم هذا فى كلامهم وقدم ها كما قدم ها هو ذا وها انا ذا وتكون كناية عن الغائب والغائبة
نحو قولك ضربه وضربها وغلامه وغلامها وهو للمذكر وهى للمؤنث وانما بنوا الواو فى هو والياء فى هى على الفتح فرقا بين هذه
الواو والياء اللتين هما من نفس الاسم المكنى وبين الواو والياء اللتين تكونان صلة فى قولك رايتهو ومررت بهى لان كل مبنى
مخفف ان يبنى على السكون الا ان يعرض ما يوجب له الحركة وهو اما اجتماع الساكنين كما فى نحو كيف واين وحيث او كونه على حرف
واحد مثل الباء الزائدة او للفرق بينه وبين غيره كالفعل الماضى بنى على الفتح لانه ضارع الاسم بعض المضارعة ففرق بالحركة بينه
وبين ما لم يضارع وهو فعل الامر المخاطب نحو افعل وربما حذفت من هو وهى الواو والياء فى ضرورة الشعر كما قال ع فبيناه يشرى
رحله قال قائل وقال ع دار لسعدى اذه من هواكا وربما حذفوا الواو مع الحركة كما قال الشاعر فى قوله ع ومطواى مشتاقان
له ارقان قال الاخفش وهذا فى لغة ازد شنوءة كثير وقال الفراء العرب تقف على كل هاء مؤنث بالهاء الا طيئا فانهم يقفون
عليها بالتاء فيقولون هذه امت وجاريت وطلحت واذا ادخلت الهاء فى الندبة اثبتها فى الوقف وحذفتها فى الوصل وربما
ثبتت فى ضرورة الشعر فتضم كالحرف الاصلى وتكسر ايضا لالتقاء الساكنين هذا عند الكوفيين وانشد الفراء يا رب يا رباه
اياك اسل عفراء يا رباه من قبل الاجل وهو كثير فى الشعر وليس شىء منه بحجة عند البصريين وقد تزاد الهاء فى الوقف لبيان الحركة
فى نحو لمه وسلطانيه وماليه وما هيه وثم مه يعنى ثم ما ذا وقد اتت هذه فى ضرورة الشعر كما قال هم القائلون الخير والآمرونه
اذا ما خشوا من معظم الامر مفظعا فاجراها مجرى هاء الاضمار وقد تكون الهاء بدلا من الهمزة مثل هراق واراق وهاء بالمد
والكسر زجر للابل وقد تقصر وتقول هاهيت بالابل اذا دعوتها كما قلنا فى حاحيت وها بالقصر للقريب اذا قيل لك اين انت
قلت ها انا ذا يعنى اينكم من والمراة تقول ها انا ذه وها هو ذا اذا كان قريبا وها هو ذلك اذا كان وها هى ذه للقريبة وها هى
تلك للبعيدة والهاء تزاد فى كلام العرب على سبعة اضرب احدها للفرق بين فاعل وفاعلة كضارب وضاربة وكريم وكريمة
والثانى للفرق بين مذكر ومؤنث فى الجنس نحو امرء وامراة والثالث للفرق بين واحد وجمع فى نحو تمرة وتمر وبقرة وبقر والرابع
للتانيث اللفظية وان لم تكن تحتها حقيقة تانيث نحو قربة وغرفة والخامس للمبالغة مثل علامة ونسابة وهذا مدح وهلباجة وفقاقة وهذا ذم فما كان منه مدحا يذهبون بتانيثه الى تانيث الغاية والنهاية والداهية وما كان ذما يذهبون
به الى فيذهبون به الى تانيث البهيمة ومنه ما يستوى فيه المذكر والمؤنث نحو رجل ملولة وامراة ملولة والسادس ما كان واحدا
من جنس يقع على الذكر والانثى نحو بطة وحية والسابع تدخل فى الجمع لثلثة اوجه احدها ان تدل على النسب نحو المهالبة والثانى
تدل على العجمة نحو الموازجة والجواربة وربما لا تدخل عليها الهاء كقولك كيالج والثالث ان تكون عوضا من حرف محذوف نحو
المرازبة والزنادقة والعبادلة وهم عبد الله بن عباس وعبد الله بن عمر وعبد الله بن الزبير وتكون الهاء عوضا من الواو الذاهبة
من فاء الفعل نحو عدة وصفة وعوضا عن الواو والياء الذاهبة من عين الفعل نحو ثبة من ثاب الماء واقامة وعوضا عن الياء
الذاهبة من لام الفعل نحو ماه ورية وبرة **هلا** زجر للخيل وللناقة ايضا اى تنحى وقد تسكن بها الاناث عند دنو الفحل منها
اى توسعى وتنح هلا بالتشديد معنا ها حرانه فاصلها لا بنيت مع هل فصار فيها معنى التحضيض كما بنوا لولا والا وجعلوا كل
واحدة مع لا بمنزلة حرف واحد فاخلصوهن للفعل **هنا** وههنا بالضم اينجا وهنا للقريب اذا اشرت الى مكان هنالك وهناك
اينجا وهما للبعيد واللام زائدة والكاف للخطاب وفيها دليل على التبعيد بفتح للمذكر وبكسر للمؤنث قال الفراء اجلس ههنا

ويك

ها

بعيد

هلا

هنا

اى قريبا

اى قربا و تنح ههنا اى تباعد وهنا ايضا اللعب واللهو وانشد الاصمعى لامرئ القيس وحديث الركب يوما هنا وحديث ما على قصره وهنا بالفتح والتشديد اى ههنا وهناك اى هنالك ومنه قولهم تجمعوا من هنا ومن هنا اى من ههنا وههنا ويقال فى النداء خاصة يا هناه بزيادة هاء فى اخره تصير تاء فى الوصل معناه يا فلان وهى بدل من الواو التى فى هنوك وهنوات

هيا من حروف النداء واصلها ايا مثل هراق واراق

يا حرف معجمة من حروف المد واللين وهى من حروف الزيادات ايضا وقد يكنى بها عن المتكلم المجرور ذكرا كان او انثى كقولك ثوبى وغلامى ان شئت سكنتها وان شئت فتحت ولك ان تحذفها فى النداء خاصة تقول يا قوم ويا عباد بالكسر فان جاءت بعد الف مقصورة فتحتها لا غير نحو عصاى ورحاى وكذلك بعد ياء الجمع كقوله تعالى وما انتم بمصرخى واصله بمصرخينى سقطت النون للاضافة فاجتمع الساكنان فحركت الثانية بالفتح لانها ياء المتكلم وردت الى اصلها وكسرها بعض القراء توهما ان الساكن اذا حرك حرك بالكسر وقد يكنى بها عن المتكلم المنصوب الا انه لا بد له من ان تزاد قبلها نون وقاية للفعل ليسلم من الجر كقولك ضربنى وقد زيدت فى المجرور فى اسماء مخصوصة لا يقاس عليها نحو منى وعنى ولدنى وقطنى وانما فعلوا ذلك ليسلم السكون الذى بنى الاسم والحرف عليه وقد تكون علامة للتانيث فى نحو قولك افعلى وتفعلين وتنسب القصيدة منها يائية وهى حرف النداء للقريب والبعيد تقول يا زيد اقبل وقول الراجز ع يا لك من قبرة بمعمر كلمة تعجب واما قولهم الا يا اسجدوا بالتخفيف فالمعنى الا يا هؤلاء اسجدوا فحذف المنادى اكتفاء بحرف النداء كما حذف حرف النداء اكتفاء بالمنادى فى قوله تعالى يوسف اعرض عن هذا اذ كان المراد معلوما وقال بعضهم ان يا فى هذا الموضع انما هو للتنبيه كانه قال الا اسجدوا فلما ادخل عليه يا للتنبيه سقطت الالف التى فى اسجدوا لانها الف وصل وذهبت الالف التى فى يا لاجتماع الساكنين لانها والسين ساكنتان قال ذو الرمة شعر الا يا اسلمى يا دارمى على البلى

ولا زال منهلا بجرعائك القطر * تم الكتاب والله تعالى احمد الله تعالى بعد

والحمد على تتميم هذه النسخة نسخا ضحوة الاثنين ٢٣

من شهر ذى القعدة الحرام لسنة ١٠٧ هجرية واتفق الفراغ

من تاليفه وتسويده بتوفيق الله تعالى وتسديده

ظهر الثلثاء من صفر ٤

بكاشغر

حرسها الله بلطفه العميم وعمرها ووقع الفراغ من كتبه طبعة فى شهر ذى القعدة الحرام سنة ١٢٨٤

والحمد لله اولا واخرا وظاهرا

وباطنا

بسم الله الرحمن الرحیم

حرف الالف آروغ باد معده که از گلو با صدا بیرون آید آسکنه و اسکنک افزاریست درودگر از ابعربی بیرم خوانند اژنگ چین
شکن آهن آماج آلت شیبا اورفن نام علتی است که بعربی توبا گویند ارده اله نوعی از خوردنی درویشان مثل کاچی آلاغ بر وزن چلاق
قاصد و پیک را گویند آنداوه آله که بدان گل و گچ بر بام و دیوار مالند آصیغ یعنی امیر شهاست آبکامه نان خورشیت که از پودینه و شیر و اباز بر و غیره
بتراکیب مختلف ترتیب دهند آنداخیدن حمایت کردن و شنابردن و کرفتن آبجا یعنی ابجام آرخ تولول یعنی دانه سخت که بی درد بر اندام پدید آید آواک
خشکی مبادیرا انکشتکزن یعنی وسطی را بنوعی خاص بر پنج انهازدن تا صدا بر آید آیچ بمعنی کیل است و ان ثویست شبه بسبب خرد صحرایی آزدن
خلانیدن و خوردن و امثال آن آسرک کیاز رد که بدان تزلک کنند آویج چوب نیک تالارون آفروشه نوعی از خوردنی که از خرما و روغن پزند آبینه زانو
کاسه زانو است آخر زبان اسباب و متاع آرش از سر انکشتان تا آرنج است آلفت مصیبت و رنج و آفت ناندا و بسکون واو ترتیزک است آوماج نوعی از آش
اردلنکو سکنبار کیاهیست مانند کوهی کوچک آندرز بر وزن کم عرض بمعنی پند و نصیحت و وصیت باشد حرف الباء بجکی بهمن شدن یعنی
بستار د حبوب بریان که از ابعربی سویق خوانند بریسالتی است نجار از اکه بدان چوب و تخته سوراخ کنند بناغ ریسمان خام که بیضه مانند بر دو له پیچیده
شود باردان جوال و خورجین بتفوز کرد اکرد دهن باغنده پنبه حلاجی کرده مکر بر آرس کلوله کرده باشند بز بفتح اول و سکون ثانی زمین
پست و بلند و کوه و کتل را گویند بدره نام درختیست که هر کز بار و میوه ندهد بکاه سحر و صبح بسیار زود بازپیچ ریسمانیکه کودکان و اطفال در ان
نشسته بجنبانند بادنکان بادنجان است بونک فروغ و درخشندگی چون شمشیر و قران پشک شبنمیکه بر زمین افتاده منجمد شود پوپک مرغ سلیمانست که
هدهد باشد پروزن آرد بیز بازیار برزیکر و حامل باز بنه طناب باریک باردم ریسمانیکه زیر دم حیوان کنند بارکین کوی که ابهای کثیف و چرکین
در آن رود بلارک جنسی از آهن جوهردار پایکار کسیکه از مردم زر را وصول کرده بتحصیلدار دهد بناخ دو زن یکشوهر هر یکی دیگری را انباغ و بناغ
باشند لش بافته بمعنی کاکل بافته است از انسان و اسب بوستان افروز تاج خروس آن بیماکند خربکه از ابریشم بر کنند و ما بین پشت ستور و تنک با
کذارند بارشکنی خوار و بار است که در غرخاد کرشد بر فراخیدن موی بر تن راست شدن بالاریشه بترخا آنست برهان وحشت زده و نفور و غمکین
بسنک قصیر و کوتاه است پتک چکش بلغده کردن بیضه را کندن و ضایع کردن است که بچه بر نیاورد باغرم کوهی که در اعضا بسبب آزار عضو دیگر
بهم رسد بلایه ناکاره است پروای کار یعنی فراغت پنج پایک خرچنگ است بزن ماله برزیکران که زمین شیار کرده صاف کنند برکستوان پوششی
است که بر فرز جنک پوشانند برواره بالاخانه و حجره بالای حجره باخه سنگ پشت است پکنی شرابیکه از جو و برنج و ارزن وغیره سازند
بر سکیرند جستن خیز کردن است بادزه و بادروج است که ریحان کوهی باشد پشتواره بار برداشتنی بر پشت پای دام دامیکه با طراف
آن سیخها بندند و سر دیگر بر زمین فرو برند برکان بادسته فنجان و طاس خورد ته سوراخ که از اب بر آب نهند و ساعات شمارند پاخسه پاره دیوار
بلند بیرزد صمغ نباتیست تند بوبجشک بکسر اول و ثانی حکیم و طبیب بارکین غدیره و ابکیر و تالاب برذه کاو کشت و زراعت حرف
التاء تاه زنک و چرک و موریانه تغاره طشت کلی تندر رعد است تاسه صدای تنفس مردم فربه و اندوه و ملال ترنجیده شدن یعنی بر هم
کشیدن است تیغ پشت یعنی بلندی تواره خاکه از نی و علف سازند توجیه بفتح جیم و بای ابجد سینه است ترف نوعی از کشک که سیاه
باشد تاتانک کسیکه در کفتن بتاتا آرد تکسک بفتح اول و ثانی و سکون ثالث تخم و استخوان انکور توسن سرکش و اسب سرکش تیم بر وزن
جیم کاروان سرای بزرک حرف الجیم چکاوک مرغیست بقدر کنجشک چغلاده جل وزغ است چوزه بچه پرندگان چو از هاون
سنکی و چوبی چاوش پیشرو لشکر است چاش انبار غله پاک کرده چرده جز غالدوز ره پیه باشد چرخشت چرخی که انکور در ان فشرند چپیار
اسپکه خالها و کلهای غیر رنک خود داشته باشد چک قباله خانه و باغ و امثال آن جیک بمعنی آواز است چوبه یعنی جاغله چاو چاوا
بمعنی بانک کان است چکمیزک شدن مرضی است در بنی آدم که و حیوانات دیگر قطره قطره میچکد بعربی تقطیر البول خوانند حرف
الحاء حرونی توسنی و سرکشی کردن حب دادن فریب دادن است حرف الخاء خرآن حمار الوحش ای کورخران چه کور
یعنی دشت و صحراست خات زغن را گویند که غلیواج است خنور بمعنی ظرف است چون کاسه و کوزه و سبو خم بمعنی چرک و سخ هم آمده
خشتک پارچه مربع زیر بغل جامه و شلوار خردول بروزن مفلول جانوریست شبیه بوی دراز اندام زیر فرش میباشد خشاوه بیراستن
و بریدن شاخهای فزونی درخت خیو آب دهن است خرسنک سنک بزرک ناهموار ناتراشیده خبه کلو فشردن خستن مجروح کردن
خشکنای یعنی کره نای کلو خشودن شاخ زیادی درخت بریدن خرکاه شتر موضع بالای سم ستور و جای از سینه شتر
خایسک پتک است خدره آتش شراره او است خربنده کسیکه خر و الاغ بکرایه دهد خوار بار بضم خا و واو بالف زده خوردنی اندک آن
که از جائی برای عیال برند خشکانج کسیکه استخوان چسبیده باشد خشر بضم اول مادر زن و مادر شوهر خرک بینی حجاب بغفرونی
بوی نشر

حرف الالف
آشام یعنی خوردنی تنک مثل حریره که توان آشامید ۱۲
آتشکاو آلتی که بدان آتش تیز بجنبانند ۱۲
حرف الباء
آونکان آونکین
بادفره یعنی جزا و مکافات بد
بازدو یعنی ریحان کوهی ۱۲
بن بالضم سوراخ در ۱۲
پالونه چیزی که بدان شیره جات و زرش وغیره صاف کنند
حرف التاء
ترکیدن که از پاره شدن آید از دیگ و مویشان شسته و مثل آن مجهد
جمجمان یعنی جمجمه
خستن مجروح کردن ۱۲
خنجک نقطهای سیاه که بر ... ست

که این

کمابین منخرین است خجخج بر وزن فلج بسکون ثانی وجیم فارسی اماس و بر آمدگی کلو است ودر خجخج مراد مرغ حوصلهٔ اوست خم چشم چرک و
ریم چشم است خدوابه ... است خلچ چوبیکه بدان ملاحان کشتی رانند حرف الدال دوکارد مقراض را گویند مطلقا درفش
النجوم دوز آنکه بدان چرم را سوراخ کنند دستیانه دست برنجن است دمه بر وزن همه پی در پی دم زدن دفراک خم و فربه و کنده و سطبر
دیک افزار توابل است مثل دارچینی و فلفل و زیره که در طعام اندازند دستورده چیزیکه ارد خمیر کرده بدان پهن کنند
در روای شدن برخاسته شک باشد ودرو متحیر و مضطرب و غیر مطمئن است دیوغ چوبیکه بر گردن گاو زراعت نهند درخستن
مجروح کردن است دکه نام جانوریست گویند نام است دستان مکر و حیله دار دار کردن دیر پائید نسته ... اسپیکه از کاکل تا دم خط
سیاه خلاف رنگ بدن دارد حرف الراء رود جامه ... است که نام سازیست رود کانی ... رود رست ضد مجروح آز خیدن
نفس کشیدن از باد گران یا از بیماری رنک تکه است یعنی بز نرکوهی رکوی بمعنی خرقه و لته است راز بنای کلکار است که طناب باز را باشد
رافه نوعی از گیاه است راوچه نوعی از انگور است روین پیخ گیاهیست سرخ که بدان رنگ کنند حرف الزاء زنبو چهار چوب
مانند نردبان دو پایه که از ابریسمان یا نوار یا چرم بافند و از خاک و امثال آن پر کرده دو کس از جائی بجائی برند حرف السین ساروغ
رستنی باشد که بزمین نمناک باشد نصف بیضه منکوس منکون کردد ستیخ راست ایستاده و بلند کردن سیج شکاف کوه و جائیکه در زمین
یا کوه بجهت فقرا یا گوسفند کنند سیل سم شتر است سپت گیاهیست که ستور را فربه سازد ستونه میخیکه بر او اسباب چرخ کردی ...
یعنی باز کشتن و پس باز رفتن سیچه چیزیکه بر سر سرکه و شراب مانند نان بسته شود سرو شاخ گاو و گوسفند و امثال ان سپوختن
یعنی انداختن و بزور فرو بردن چیزی بچیزی سکالیدن اندیشیدن و فکر کردن ستنبه منکر و درشت و قوی هیکل و دلیر باشد سکی
نوعی از شراب است سبکروح یعنی جلد و چالاک ساوا یعنی خالص سکنجبک ... عضوی ... سبابه یعنی سرانگشتان سرخکان دانها
مانند عدس است که از بدن بر اید غالبا مهلک است چون طاعون سور مهمانی و عروسی سکلابی ... که شبیه ... است
اوراحند ... گویند سله زنبیل و سبد که در ان چیزها گذارند سکو چیزیست چهار شاخه و پنج شاخه که گندم و جو بدان باد دهند
سنیج نوعی از جلاجل و اسباب ساز جنگ است سنکانه بندایست کوچک سرباری بار خرد که بر بار بزرگ بندند حرف الشین شامالجه
سینه بند زنان شملیت شملیز است لشوات وشواد و چیزان مرغیکه بعربی حباری گویند شوخکن و شوخ و شوغ و پلید یعنی چلد که بکزن
کار سخت و چرک شود شکوخیدن عثور و لغزیدن شیرزن مخفف است و آن چوبیکه بدان ماست را بشورانند تا مسکه از دوغ جدا شود شلم
صمغ است شاشیدن یعنی پاشیدن شخولیدن صفیر زدن مرغ شکرف سطبر بزرگ شخا ... قلیکه اکثر صابون پزان بکار برند شکال
شغالست شناخ مراد صاحب صراح مثلا سنکه بر خود بندند و از ان بکذرند و بایمعنی لفظ شناخ یافت نشد شیر و شیره مراد انچه کار
دو است شانیدن شانه کردنست حرف الطاء طباهه وتباهه گوشت پخته نرم ونازک حرف العین عکه مرغیست از
جنس کلاغ ابلق دم دراز دانه خوار حرف الغین غاژ کردن پشم و پشمینه کهنه بر هم زدن و مهیا کردن برای رشتن غوک چوب دو چوبیست
یکی بقدر یک قبضه و دیگری بقدر سه وجب که بدان بازی کنند غور مکر نوعی از مکر بنش دارهم چه زنبور غره آره نوعی از جوالست
غوزه نقره یعنی مهره که بقدر مروارید از نقره سازند غوزب یعنی حباب است که بر آب بندد غرواشه آلتی که جولاهگان از گیاه جاروب
در بندند و بدان آهار بر جامه دهند و باشند غیزنک بچهار دست و پای رفتن کودک نشسته غژم دانه انگور تازه غیز شان کلوه
واب که بهم امیخته باشد غولک کوزه که سر از بحرم سوراخ کرده گیرند و راهداران و قماربازان دغیره سیم و زر در ان اندوزند
غیشه بایاء مجهول نیستان غر بضم دبه خایه غیو آواز و صدای بلند حرف الفاء فانک کیسه که در گفتن بیاره وا ورد
مثل فلان فلان فله اول شیر حیوان نو زائیده فسوس بازی و ظرافت فروزینه خار و خاشاک که بر آن آتش افروزند فیرنده
بتخر کنند فور یعنی سرخ که رنگ فریدکی ... است فدره بوریا که بر دیوارهای سقف اندازند گل بران اندازند فنج بفتح
اول و سکون ثانی و جیم دبه خایه است فدرنگ مترس است و ان چوبیکه بر در نهند فرغار خیسانیده و اغشته باشد فام
وام است فرزیا تراشیدن و کندن پشم فسره لرزه خواه از سرما خواه از بیم فانه چوبیکه از زیر در نهند تا وا نشود فرناق
نوعی از کیف و خلاجا فسان سنگیکه بدان کارد و غیره تیز کنند فلانه نوعی از حلواست که از آن با شیر گوسفند پزند و
در فارس از امیده خوانند حرف القاف قلاوز رهبر و محافظ لشکر قچقار بضم اول و قاف با لف کشیده گوسفند کوشتی را
گویند قوز بیسه گوسفند ابلق است قولاج مقدار کشادگی هر دو دست حرف الکاف کوبه بدان چیز را کوبند کران
جان سخت دل و نقبر کلچ چرک و ... کلو یعنی نان و خوردنی کنکلاج شخصی را گویند که در زبان نیش کرند کی باشد کشنی

کشنی نخله چیزی از درخت خرمای نر بدرخت خرمای ماده دادن وجستن نر بر ماده کوالیدن نمو کردن وبالیدن
نبات است یا حیوان کرنبه چلیپا است کفلیس بمعنی کفکیر است کفشیر چیزیکه زر ونقره ودیگر فلزات بدان
باهم پیوند کنند کاواک مجوف ومیان تهی کبت کیاهی که از ان ریسمان تابند بمعنی بنگ هم است کنجاره ثقل هر چیزیکه
روغن از او کشیده باشند کاسموی موی خوک نر که بدان خرز کنند کنانه کهنه است کرنا بر وزن ومعنی کجاوه است
کرلا سبزی باشد که بر روی نان کهنه وامثال ان نشیند کیچه چوبیکه بدان ارد کندم بریان وجز انرا با چیزی اغشته برهم
زنند وبشورانند کشاورزی زراعت کردن کاره بمعنی خانه است کنده بکاف فارسی یعنی بول کبز مایه خشک
کوی مستطیل کندیده کلاکوش موش صحرائی ودر قاموس بموش کور تفسیر کرده کپی میمون میاست
کیز بکاف فارسی یعنی بول کندم مایه خشک بمعنی چلیش و پست وکندم خوب شا شیده کدل نل چوبیکه بدان جا
داد قانی کنند کلغونه سرخی که برای تزیین زنان بر روی مالند کشن نخل یعنی نر کبت زنبور عسل کرد زمین
قطعه زمینی که کنارهای انرا بلند کرده باشند ودران زراعت کنند کنکاش خواستن مصلحت کردن است
کشن زخمیکه بر دست وپای شتر بهم رسد و پوسته زرداب دهد کفه بمعنی خوشه است کشن نخل بمعنی نر
کنجه جمچه باشد کول کاهو است کام لکام ان جز واهن از لکام است که بکام اسب رسد کفچلیز جانورک
ابی کوابه بر وزن ومعنای کجاوه کوشک بمعنی کوچک باشد وبنای بلند را نیز کویند کوتک کوی خورد یعنی
فندق وغلوله سرکین که جعل کرداند کوتز خانه کوچک است که باز شکاری دران باصطلاح این زمان تولك
نشانند کرکرانک استخوان نرم است کسیل روانه ورخصت کردن کنایندن یعنی کندن کارکمان
کروهه کمان کلوله کل اندازی است کشته شفتالوی خشک کرده کرنده الیکه بدان اهار بر تار جامه مالند
کوکاب بمعنی ابکیر یعنی اب اندک در او ایستاده باشد کاژ بمعنی کج است کیمخت پوست کفل اسب وخر وشتر
کاسه کاسه چوبین است کالیوه نادان واحمق وسرکش ودیوانه است حرف اللام لاغ کردن
ظرافت وخوش طبعی است لفنج لب کنده لاس ابریشم کره دار است لخشان لغزان وصاف وهموار است حرف
المیم محاق خالی شدن بیجاب ماه که مقابل ماست از نور شمس بحیلوله ارض ماشوره نی ولوله منه پشم سوس
است که در پشمینه افتد مروسیدن بر وزن خموشیدن عادت کردن بچیزی باشد ونیز بردن بکاری
مشک زمین کیاهیست خوشبو میزیدن بول کردن است میتین التی از اهن که بدان سنگ تراشند
وکنند مغند کی برامدکی است مغ ژرف وعمیق است مزمزان خوردن اندک
اندک مکیدن است موش دندان کنایه از نقش است ماکوی التی که جولاهکان بدان جامه
بافند منکیدن اهسته اهسته زیر لب سخن کفتن واز بینی حرف زدن ماهیابه نان خورشی است
که از ماهی سازند حرف النون نورد یعنی پیچ وتاب ناونا وان بمعنی خرامان باشد نرم التی است
نهالین ونهال نوعی بستر نکنده کردن بخیه ودرز زدن بجامه است نشکرده الیکه بدان کفشکران وصحافان پوست
برند ناخنه افزونی عصبانیست که از کوشه چشم بر ملحمه پدید اید ناو خسته خرما نکاب بمعنی هله است نفسه
کردن مضطرب کردن است نرسک نوعی از غله است نغزوج چوبیکه خمیر نان بدان پهن سازند نوکرد چوب
مدور طولانی که هر قدر پارچه بافته شود بران پیچند ناو جوی اب حرف الواو وخره
برهم نهادن ویکی بپهلوی دیکر بهم چیدن وخ بردی وخ وان علفی که در اب روید وازان حصیر بافند وبر
سران مانند پشم چیزی جمع شود وچون ذرات پنبه بهوا رود ورکاک مرد است وان مرغیست درنده وریح
پرنده ایست درکنار ابها میباشد شبیه به بتهو لکن کوچکتر از ان حرف الهاء
هماره مخفف همواره است هتکه بمعنی جستن کلوهزینه وزنه وظیفه خواران حرف
حرف الیاء یخچه تکرک است یر کیاه پرخار که کرد خیمه وغیر ان نهند
یخنی ذخیره بمعنی هر چیز که از مال وغله وغیره نکاهدارند یازیدن
ممتد وبلند شدن یوغ چوبیکه بر کردن کاو زراعت نهند
والحمد لله اولا واخرا

حرف اللام
حرف المیم
حرف النون
حرف الواو والهاء والیاء

هو

السلطان ناصر الدین شاه قاجار*

خلد الله ملکه و سلطانه*

لله الحمد و المنة که در این عهد خجسته و روزگار فرخنده که اریکه سلطنت ممالک محروسه ایران صانها الله تعالی عن طوارق الحدثان
بفر اقبال سعادت خصال وجود مسعود شاهنشاه عدیم المثال مالک الملوک فی العالم مالک رقاب الامم سلطان البر و البحر ظل الله فی الارضین ابد الله
دولته الی یوم النشر و العرض ملجأ العباد و حاکمهم و حافظ اهل البلاد و راحمهم المظفر علی الاعداء المنصور من السماء المؤید
بالنفس القدسیة و الرایة الملکیة شهریار عادل باذل ابر کف دریا دل مروج شریعة سید المرسلین ناصر الاسلام و المسلمین
السلطان بن السلطان و الخاقان بن الخاقان بن الخاقان و ثبت قواعد ملکه و شید ارکانه و قرن دولته بالدوام الی یوم
القیام موشح و مزین است این کتاب مستطاب صراح اللغة که مطابق و موافق با صحاح جوهریست و لغات آن بفارسی ترجمه نموده
و نقاب حجاب از رخسار شاهد الفاظ کشوده باهتمام و تصحیح اقل خلیقه بل لاشیء فی الحقیقة تقی حاکر در بار معدلت آثار عبدالله
طبع و صورت انطباع پذیرفت چون سابقا برای اینکه فارسی زبانان از بهره تام که یافت معانی لغة عرب یابند در سال ۱۲۷۲ هجری این
بنده مبادرت بتصحیح و طبع شرح قاموس فارسی نموده باتمام رسانیده و آن بواسطه طول ذیل و بسط معانی و زیادی
کتابت و قیمت برای اکثر خلق تحصیل آن متعسر بود این کتاب را که در منافع با او برابر است باتمام رسانید که هم
فارسی زبانان را فایده بخشد و هم مبتدی و منتهی را بهره مند گرداند برای اینکه تعدید کلمات و موارد
و استعمالات الفاظ را بعربی بیان نموده تذکره باشد امید که عامه طلاب و محصلین را
نفع بخشد و انتفاع تام یابند و اگر بر خطائی بر خورند
در گیرند که سهو و نسیان از لوازم انسان است
والحمد لله اولا و آخرا و ظاهرا
و باطنا و صلی الله
علی نبیه و آله الذین

توضیح فی رموزات الکتاب علی نهج الصواب

مخفی نماند که الحق مصنف درین کتاب لتصنیع نموده و هر جا لغت نویسی داده در ادای الفاظ عربیه و بیان حق معانی فارسیه آن
کمال تسلط بکار برده با وجود ملاحظه اختصار و صغر حجم کتاب چیزی از صحاح فرو گذار نکرده جز حذف اشعار و بیانات مکرره و بجهة
اختصار بطریق رمز اشاره بجمیع ابواب ثلاثی نموده و مصادر و ضبط کلمات را از حرکات و سکنات و غیره نیز متعرض شده بنهجی که در
اول کتاب خود نیز اشاره بآن نموده و بجهة توضیح و تسهیل رموزات و اشاراتی که وضع کرده است اولی و انسب شد که در اینجا این
بزبان فارسی بنهجی روشن تر مرقوم شود که فایده آن اتم و نفع آن اعم باشد اولا باید دانست که طریق پیدا کردن لغة از این کتاب بعینه
مثل صحاح است که حرف اول و آخر کلمه ملحوظ است و صورت رموزات که وضع کرده است هشت رقم بیشتر نیست و آن این است
عَع فَ اَضَ ۲ کَ جَ مَ عَع اشاره است بدو عین یعنی عین الفعل ماضی و عین الفعل مضارع که از حرکات ثلث چه حرکت
دارند و رمز بعد از او بلا فاصله اشاره بحرکت است مثل آنکه فَ علامت فتح است و ضَ علامت ضم و کَ علامت کسر و رقم هندسه
که بلا فاصله بعد از این حروف نوشته شده دو رقم بیشتر نیست یکی اَ که اشاره بعین اول است که ماضی است و دیگری ۲ که اشاره بعین دوم است
که مضارع است مثلا عَع فَ اَضَ ۲ اشاره است بباب نصر ینصر که عین اول مفتوح و عین ثانی مضموم است و عَع فَ اَکَ ۲ اشاره بباب
ضرب یضرب است و عَع کَ اَفَ ۲ باب علم است لکن ضم هر دو عین و کسر و فتح هر دو عین و سایر حرکات و سکنات را بعبارة صریح ذکر نموده
و جَ را علامة جمع و مَ را علامة معرف قرار داده زیاده رمزی ندارد و کلمه ختام

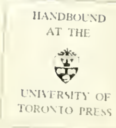

HANDBOUND
AT THE
UNIVERSITY OF
TORONTO PRESS

